

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Διδακτορική Διατριβή

***«Ο θεσμός της Στρατιωτικής Κατοχής στο Σύγχρονο
Διεθνές Δίκαιο υπό το φως της δράσης των
Ειρηνευτικών Πολυεθνικών Δυνάμεων του ΟΗΕ»***

Υπό του

Γεωργίου Ανεψιού (Α.Μ. 1205Δ009)

Επιβλέπων: Ομότιμος Καθηγητής Στέλιος Περράκης

Αθήνα, Αύγουστος 2017

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Διδακτορική Διατριβή Γεωργίου Ανεψιού
Αύγουστος 2017

Η παρούσα εργασία είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δε χρησιμοποιεί πνευματική ιδιοκτησία τρίτων, χωρίς τις απαιτούμενες αναφορές στις σχετικές πηγές.

Ως εκ τούτου, αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι η εργασία μου αποτελεί προϊόν λογοκλοπής ή προϊόν τρίτων.

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Διδακτορική Διατριβή Γεωργίου Ανεψιού
Αύγουστος 2017

Στους γονείς μου

και

στους Δασκάλους μου

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Διδακτορική Διατριβή Γεωργίου Ανεψιού
Αύγουστος 2017

«ΤΟ ΔΕ ΠΡΟΝΟΕΙΝ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΛΑΜΒΑΝΕΙΝ ΚΡΕΙΤΤΩΝ ΤΟΥ ΘΕΡΑΠΕΥΕΙΝ»

...ειδικά όταν πρόκειται περί τέλεσης εγκλημάτων πολέμου
και
εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	0
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	6
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10
ΜΕΡΟΣ «Α»	21
1 ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ	21
1.1 ΤΑ ΟΝΤΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ	21
1.1.1 Ιστορική εξέλιξη του κριτηρίου του «επιχειρησιακού ελέγχου» στον προσδιορισμό μιας Κατοχής ..	29
1.1.2 Το νομικό καθεστώς της κατοχής στις Συμβάσεις και στους Προσαρτημένους Κανονισμούς Χάγης 1899 και 1907.....	33
1.1.2.1 Ο προσδιορισμός της κατεχόμενης περιοχής, στα Άρθρα 42 και 43 των Κανονισμών της Χάγης (1899)	34
1.1.2.2 Το κριτήριο του «Αποτελεσματικού Ελέγχου» στο Άρθρο 42 των Κανονισμών της Χάγης (1907)	36
1.1.2.3 Το εθμικό καθεστώς των κανόνων των ΣΧ1899/1909 περί την κατοχή, και η ενσωμάτωσή τους στις ΣΓ1949.....	50
1.1.3 Το νομικό καθεστώς της κατοχής στις Συμβάσεις Γενεύης του 1949.	52
1.1.3.1 Το εθμικό καθεστώς των κανόνων της IV ΣΓ'49.....	52
1.1.3.2 Προστασία αμάχων σε κατεχόμενα εδάφη στις Συμβάσεις Γενεύης 1949	53
1.1.3.3 Καλύπτει το θεσμικό πλαίσιο της Τέταρτης ΣΓ'49 τις περιπτώσεις άσκησης εξουσίας από ειρηνευτικές δυνάμεις των ΗΕ που προσιδιάζει με κατοχή;	57
1.1.3.4 Νομικές διαστάσεις της Κατοχής στις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949. Πτυχές περιπτώσεων άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου από Ειρηνευτικές Δυνάμεις του ΟΗΕ.....	59
1.1.3.4.1 Το πεδίο εφαρμογής (<i>Ratione materiae</i> - <i>Ratione loci</i> - <i>Ratione personae</i>) της Σύμβασης IV της Γενεύης 1949, στα Άρθρα 2 και 4.....	59
1.1.3.4.2 Η Έναρξη και το Πέρασμα μιας Κατοχής (Άρθρο 6 της IV ΣΓ1949).....	67
1.1.3.4.3 Η πραγματιστική θεώρηση μιας κατοχής (« <i>Occupation is a question of fact</i> »)	74
1.1.3.4.4 Το επίκεντρο της ανθρωπιστικής προστασίας του νομικού πλαισίου κατοχής, στο Δίκαιο της Γενεύης (Άρθρο 47 της IV ΣΓ' 49).	81
1.1.3.4.5 Περί ποινικής μεταχείρισης φυσικών προσώπων, εντός της κατεχόμενης ζώνης (Άρθρα 64-78 της Σύμβασης IV ΣΓ1949)	84
1.1.3.4.6 Οι προβλέψεις περί ποινικής δικαιοδοσίας στη ΣΓ' 49 και οι συναφείς υποχρεώσεις της Δύναμης κατοχής (Άρθρο 64, της Σύμβασης IV ΣΓ1949): Αποτελεί άραγε το καθεστώς κατοχής μια άτυπη διακυβέρνηση με πλήρεις ποινικές αρμοδιότητες;	84
1.1.3.4.7 Περί «προστατευόμενων» ατόμων (“protected” persons) υπό την εξουσία της Κατέχουσας Δύναμης (Άρθρο 70, της Σύμβασης IV ΣΓ1949).....	88
1.1.3.4.8 Περί απαγόρευσης επιβολής ποινής χωρίς τη διεξαγωγή «κανονικής» δίκης από την κατοχική Αρχή (Άρθρο 71, IV ΣΓ'49).....	90
1.1.4 Το νομικό καθεστώς της Κατοχής στο 1ο Πρόσθετο Πρωτόκολλο του 1977	91
1.1.5 Η Κατοχή στο 2ο Πρόσθετο Πρωτόκολλο του 1977. Μπορούν μη-κρατικοί δρώντες, εμπόλεμοι σε μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις, να ...«κατέχουν» έδαφος;.....	94
1.1.6 Κατοχή και Δικαιώματα του Ανθρώπου – Η σωρευτική εφαρμογή ΔΑΔ και ΔΔΔΤΑ	97
1.2 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ	100
1.2.1 Βασικές Έννοιες στο Δίκαιο της Κατοχής	100
1.2.1.1 Βασικά δικαιώματα και υποχρεώσεις κατεχόντων και κατεχομένων	106
1.2.1.2 Ανθρωπιστική μεταχείριση Vs. στρατιωτική αναγκαιότητα: Η εγγενής δυσκολία εξισορρόπησης, ειδικά σε περιπτώσεις κατοχής.	112
1.2.1.3 Η προστασία της κατοχικής Δύναμης (κατεχόντων) σε αντιδιαστολή με την προστασία των δικαιωμάτων των κατεχομένων.....	120
1.2.1.4 Άρθρο 43 ΣΧ1907: Η εξισορρόπηση της «στρατιωτικής αναγκαιότητας» με τον «ανθρωπισμό»	123
1.2.1.5 Η κατοχή και το αμετάβλητο, ή η μη-υποκατάσταση, της κυριαρχίας του κατεχόμενου κράτους από την Κατέχουσα Δύναμη.....	124
1.2.1.6 Υποχρεώσεις και Δικαιώματα εκ της Κατοχής – Η «Αποδοχή» της κατοχής (εκ του κατέχοντος) σε αντιδιαστολή με τη «Συναίνεση» της κατοχής (εκ του κατεχόμενου).	128

1.2.1.7	Η λογική αυτοανααιρετική «Αντίφαση» του Άρθρου 43 ΚτΧ (1907), ειδικά κατά τις νέες περιπτώσεις Κατοχής.....	- 129 -
1.2.1.8	Η Δύναμη Κατοχής ως Κατοχική Εξουσία Στρατιωτικής Διοίκησης.....	- 130 -
1.2.1.9	Η αναγνώριση καθεστώτος κατοχής/Κατέχοντος – κατέχουσας Δύναμης.....	- 131 -
1.2.2	Κατοχή και «αποτελεσματικός έλεγχος» (effectivité – légalité).....	- 133 -
1.2.2.1	Η θεώρηση της «Αποτελεσματικότητας» («effectivité») στο Διεθνές Δίκαιο, προβαλλόμενη στην κατάσταση Κατοχής.....	- 133 -
1.2.2.2	Το Δόγμα Stimson, η Lytton Report και η Welles Declaration.....	- 137 -
1.2.2.3	Η αρχή της μη-αναγνώρισης ή μη-μεταβίβασης εδαφικής κυριαρχίας των κατεχομένων στην Κατέχουσα Δύναμη.....	- 139 -
1.2.2.4	Το κριτήριο της αποτελεσματικότητας, προκειμένου για την αναγνώριση κράτους.....	- 142 -
1.2.2.5	Ο προσδιορισμός του Αποτελεσματικού Ελέγχου, ως ουσιώδες κριτήριο τεκμηρίωσης μιας Κατοχής.....	- 145 -
1.2.2.5.1	Γενικά.....	- 145 -
1.2.2.5.2	Ο «Αποτελεσματικός Έλεγχος» και η εξωεδαφικότητα, κατά ΔΑΔ – ΔΔτΑ, ειδικά σε περιοχές υπό κατοχή/έλεγχο τρίτου κράτους ή πολυεθνικών ειρηνευτικών Δυνάμεων υπό τον ΟΗΕ (ή μη).....	- 161 -
1.2.2.5.3	Ο «Αποτελεσματικός Έλεγχος» και η τεκμηρίωση της αρμοδιότητας - ευθύνης: Αντιστίξεις στη θεώρηση άμεσης, δυνητικής, προσωπικής ή εδαφικής αποτελεσματικότητας, από την οπτική του ΔΑΔ και δη του Δικαίου της Κατοχής, σε αντιδιαστολή με το ΔΔτΑ. Η περίπτωση της κατοχής από Ειρηνευτικές Δυνάμεις του ΟΗΕ.....	- 165 -
1.3	ΚΑΤΟΧΗ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ: ΕΘΝΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ.....	- 173 -
1.3.1	Η Κατοχή στα στρατιωτικά θεσμικά κείμενα των ΗΠΑ.....	- 174 -
1.3.2	Η Κατοχή στα στρατιωτικά θεσμικά κείμενα του ΗΒ.....	- 175 -
1.4	ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΚΑΤΟΧΗΣ (ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΤΟΧΩΝ: ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΟΝΤΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΑΝΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΚΑΤΟΧΗΣ).....	- 178 -
1.4.1	Ο ΒΑΣΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΚΑΤΟΧΗΣ: Η Πολεμική - Στρατιωτική Κατοχή (Belligerent - Military Occupation)-	- 178 -
1.4.1.1	Προϋποθέσεις ύπαρξης/τεκμηρίωσης μιας Στρατιωτικής Κατοχής.....	- 180 -
1.4.1.2	Η «μη-πολεμική», ή «ειρηνική» («non-belligerent») κατοχή.....	- 182 -
1.4.1.3	Οι Υπήκοοι τρίτων χωρών κατά την στρατιωτική κατοχή.....	- 186 -
1.4.1.4	Ανακήρυξη Στρατιωτικής Κατοχής.....	- 186 -
1.4.1.5	Χρονικός προσδιορισμός της Στρατιωτικής Κατοχής: Έναρξη - πέρας - διάρκεια.....	- 187 -
1.4.2	Άλλοι τύποι Κατηγοριοποίησης Περιπτώσεων Κατοχής.....	- 188 -
1.4.2.1	Κατηγοριοποίηση Κατοχής ως προς τη χρονική διάρκεια: Παρατεταμένη / Μακροχρόνια Κατοχή («prolonged occupation»).....	- 188 -
1.4.2.1.1	Η Παρατεταμένη / Μακροχρόνια Κατοχή («prolonged occupation»).....	- 188 -
1.4.2.1.2	Οι περιπτώσεις «παρατεταμένης κατοχής» και επιδιώξεις «κατοχύρωσης»(;) κυριαρχίας επί των Κατεχομένων, εκ μέρους της Δύναμης Κατοχής.....	- 190 -
1.4.2.2	Κατηγοριοποίηση Κατοχής ως προς τον επιδιωκόμενο σκοπό: «Μετασχηματιστική Κατοχή» (Transformative Occupation) – Συναινετική/Ειρηνική Κατοχή. Η περίπτωση ειδικά των κατοχών από πολυεθνικές Δυνάμεις.....	- 193 -
1.4.2.2.1	Γενικά περί «Μετασχηματιστικής» Κατοχής (Transformative Occupation).....	- 193 -
1.4.2.2.2	Επάρκεια – καταλληλότητα του υπάρχοντος ΔτΚ για να εξυπηρετήσει τους σκοπούς της Μετασχηματιστικής Κατοχής.....	- 197 -
1.4.2.2.3	Περιπτωσιολογία Μετασχηματιστικών Κατοχών και πολυεθνικές στρατιωτικές δυνάμεις: Η περίπτωση του Ιράκ.....	- 198 -
1.4.3	Κατηγοριοποίηση Κατοχής ως προς τη φύση της κατέχουσας Δύναμης: Κατοχή από μη-κρατικούς Δρώντες - Διεθνής (πολυεθνική) Κατοχή από Ειρηνευτικές Δυνάμεις του ΟΗΕ.....	- 200 -
1.5	ΚΑΤΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ.....	- 204 -
1.5.1	Η «ανθρωπιστική» (κατά ΔΑΔ) κουλτούρα των ΕΔ σε επιχειρήσεις κατοχής και σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις.....	- 204 -
1.5.2	Καθήκοντα – Αρμοδιότητες Κατέχουσας Δύναμης - Το ζήτημα της ευθύνης του Διοικητή της Δύναμης Κατοχής, ως αντίστοιχο του Διοικητή μιας Ειρηνευτικής πολυεθνικής Δύναμης.....	- 209 -
1.5.3	Η Διεθνής Ευθύνη Κράτους (της Κατέχουσας Δύναμης) κατά την Άσκηση της Κατοχής.....	- 214 -
1.6	Η ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗ ΚΑΙ ΕΝΑΣΚΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΚΑΤΕΧΟΥΣΑΣ ΔΥΝΑΜΗΣ (Απο την Άσκηση Επιχειρησιακού Ελέγχου, στη Διεθνή Διοίκηση Περιοχών και Κατοπιν στη Διεθνή Μεταβατική Κατοχική Διακυβέρνηση, Απο Ειρηνευτικές Δυνάμεις Υπο τον ΟΗΕ).....	- 221 -
ΜΕΡΟΣ «Β».....		- 228 -

2 ΟΙ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ/ΥΠΟ ΤΩΝ ΟΗΕ: ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ & ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΟΥ/ΥΠΟ ΤΩΝ ΟΗΕ (UN PEACEKEEPING -

MULTINATIONAL “PEACE” OPERATIONS) ΟΙ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΟΗΕ, ΩΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΟΙΟΝΕΙ ΚΑΤΟΧΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ/ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΣΕ ΚΡΙΣΗ.....	228 -
2.1 ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.....	228 -
2.1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....	228 -
2.1.2 Ο παρεμβατικός χαρακτήρας του μοντέλου ανάπτυξης και δράσης των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ (UN Peacekeeping).....	229 -
2.1.3 Ιστορική αναδρομή του θεσμού των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του/υπό τον ΟΗΕ.....	236 -
2.1.4 Οι Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του/υπό τον ΟΗΕ: Μια γενική θεώρηση από τη σκοπιά της κατηγοριοποίησής τους.....	239 -
2.1.5 Τυπολογία Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων (ΤΥΠΟΣ Ι – ΙΙ – ΙΙΙ) του (ή υπό τον) ΟΗΕ.....	248 -
2.1.6 Η Εξέλιξη των πολυεθνικών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων/Αποστολών του/υπό τον ΟΗΕ.....	252 -
2.1.7 Νομικό – θεσμικό πλαίσιο σύστασης και ανάπτυξης των πολυεθνικών ειρηνευτικών αποστολών του ΟΗΕ.....	261 -
2.1.7.1 Το νομικό - θεσμικό πλαίσιο των Ειρηνευτικών Αποστολών/Επιχειρήσεων του ΟΗΕ (UN Peacekeeping).....	261 -
2.1.7.1.1 Γενικά.....	261 -
2.1.7.1.2 Εξελικτική πορεία του θεσμού των Ειρηνευτικών αποστολών.....	265 -
2.1.7.2 Θεμελιώδεις Αρχές δράσης των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ.....	269 -
2.1.7.2.1 Γενικά: Το τρίπτυχο «Συναίνεση – Αμεροληψία – περιορισμένη χρήση βίας».....	269 -
2.1.7.2.2 Οι ανατιθέμενες επιμέρους Αποστολές – Στόχοι στις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του/υπό τον ΟΗΕ.....	272 -
2.1.7.2.3 Πολιτικο-στρατιωτική συνεργασία στο πεδίο.....	276 -
2.1.7.3 Η «Ειρηνευτική Αρχιτεκτονική» των ΗΕ (United Nations Peacebuilding Architecture).....	277 -
2.1.7.4 Το εφαρμοστέο Δίκαιο στις πολυεθνικές Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του/υπό τον ΟΗΕ.....	281 -
2.1.7.4.1 Ειρηνευτικές πολυεθνικές Επιχειρήσεις του/υπό τον ΟΗΕ και ΔΔΕΣ/ΔΑΔ.....	286 -
2.1.7.4.1.1 ΔΑΔ και Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις (γενικές παρατηρήσεις).....	286 -
2.1.7.4.1.2 Η Εφαρμογή του ΔΑΔ στις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις (Peace Ops) ή Επιχειρήσεις Υποστήριξης Ειρήνης (PSO’s), του ή υπό τον ΟΗΕ.....	290 -
2.1.7.4.1.3 Το ΔΑΔ ως άξονας της επιχειρησιακής δράσης των Ειρηνευτικών Δυνάμεων του ΟΗΕ: Η περίπτωση της αυτοάμυνας.....	303 -
2.1.7.4.1.4 Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ΟΗΕ, ΔΔΕΣ/ΔΑΔ και Δίκαιο Κατοχής.....	322 -
2.1.7.4.1.5 Ειρηνευτές - Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ΟΗΕ και ΔΠΔ.....	326 -
2.1.7.4.2 Κανονιστικό πλαίσιο Ειρηνευτικών πολυεθνικών Επιχειρήσεων ΟΗΕ (SOFA – SOMA – MOU HNS κλπ.).....	333 -
2.1.8 Η θεσμική εξέλιξη (τα θεσμικά κείμενα «Soft Law») του μοντέλου των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ: « <i>Το προλαμβάνειν κρείττον του θεραπεύειν</i> ».....	339 -
2.1.8.1 Η Έκθεση των 16 Εμπειρογνομώνων του ΟΗΕ (1999).....	340 -
2.1.8.2 Η Έκθεση της Χιλιετίας 2000 (The Millennium Report).....	341 -
2.1.8.3 Η Έκθεση Brahimi (2000).....	342 -
2.1.8.4 Επόμενες θεσμικές Εξελίξεις – Εκθέσεις Εμπειρογνομώνων για τις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις.....	344 -
2.1.8.5 Report of the UN High-Level Independent Panel on Peace Operations (2015).....	346 -
2.1.9 Επιμέρους θεσμικά πλαίσια (εθνικά – πολυεθνικά/Οργανισμών) για την προσφορά/συμμετοχή (εθνικών) συνεισφορών σε πολυεθνικές επιχειρήσεις.....	348 -
2.1.9.1 Γενικές παρατηρήσεις.....	348 -
2.1.9.2 Η «εθνική» θεσμική διάσταση συμμετοχής σε Ειρηνευτικές επιχειρήσεις: Η περίπτωση των ΗΠΑ.....	351 -
2.1.9.3 Η «εθνική» θεσμική διάσταση συμμετοχής στρατιωτικών Δυνάμεων κρατών σε διεθνείς πολυεθνικές Ειρηνευτικές επιχειρήσεις (άλλες χώρες).....	360 -
2.2 Η ΜΕΤΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΟΗΕ (ΑΠΟ ΤΟ 2010 ΚΑΙ ΜΕΤΑ): Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΟΥ «NEW HORIZON» ΚΑΙ ΤΟ «MULTIDIMENSIONAL» PEACEKEEPING.....	367 -
2.3 Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΗ ΝΟΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ.....	370 -
2.3.1 Περί Διεθνούς Ευθύνης Διεθνών Οργανισμών (Η περίπτωση της ευθύνης ΔΟ για αντιδιεθνείς πράξεις-παραλείψεις μελών των (Ειρηνευτικών) Επιχειρήσεών τους).....	370 -
2.3.2 Παραβιάσεις του Δίκαιου από προσωπικό πολυεθνικών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του/υπό τον ΟΗΕ.....	379 -
2.3.2.1 Παραβατικές ή «παρεκκλίνουσες» συμπεριφορές Κυανόκρανων.....	379 -
2.3.2.2 Ατομική ποινική ευθύνη μελών των πολυεθνικών ειρηνευτικών επιχειρήσεων του ΟΗΕ.....	380 -
2.3.3 Διαφαινόμενα προβλήματα – δυσχέρειες στην ανάπτυξη και δράση πολυεθνικών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ.....	385 -
2.3.4 Νομική προσωπικότητα του ΟΗΕ και ΔΑΔ – Ευθύνες Οργανισμού/κρατών-μελών του για σοβαρές παραβιάσεις στο πεδίο.....	386 -
2.3.5 Διεθνές Δίκαιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Ειρηνευτικές Αποστολές του ΟΗΕ.....	407 -

ΜΕΡΟΣ Γ'.....	- 413 -
3 ΚΑΤΟΧΗ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ – ΕΙΝΑΙ ΑΡΑΓΕ ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΟ ΤΟ ...«ΣΥΝΑΜΦΟΤΕΡΟΝ»; ΟΙ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΟΥ ΟΗΕ ΩΣ DE FACTO ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΤΟΧΗΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ/ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΜΙΑΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΥΠΟ ΚΡΙΣΗ.....	- 413 -
3.1 Η ΔΙΟΙΚΗΣΗ / ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΕΔΑΦΟΥΣ ΥΠΟ ΔΙΕΘΝΗ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ ΤΟΥ / ΥΠΟ ΤΟΝ ΟΗΕ, ΥΠΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΚΑΤΟΧΗΣ	- 413 -
3.1.1 Η Προσωρινή Διοίκηση Εδαφών (ως «Παρακράτηση» Κυριαρχίας) από Διεθνή Αρχή - Η Εμπειρία Του Παρελθόντος.....	- 413 -
3.1.1.1 Περιοχές υπό Εντολή Διοίκησης (Mandate System), στο πλαίσιο της Κοινωνίας των Εθνών	- 413 -
3.1.1.2 Η διάδοχη κατάσταση: περιοχές υπό καθεστώς Διεθνούς Κηδεμονίας (International Trusteeship System), στο πλαίσιο του ΟΗΕ	- 415 -
3.1.1.3 Περιοχές υπό καθεστώς διεθνούς ελέγχου (vs Κηδεμονίας).....	- 417 -
3.1.1.3.1 Α. Η φάση των εχθροπραξιών	- 418 -
3.1.1.3.2 Β. Η φάση της εξουσίας διοίκησης και της επαν-οικοδόμησης του Κράτους.....	- 420 -
3.1.1.4 Η Διοίκηση εδαφών από τα ΗΕ: Γενικά – Νομική διάσταση – Οι «αφανείς» αρμοδιότητες (Implied Powers) των ΗΕ ως νομιμοποιητική βάση Εντολών Διακυβέρνησης	- 421 -
3.1.1.5 Η Διεθνής Μεταβατική («Κατοχική») Διακυβέρνηση από πολυεθνικές Ειρηνευτικές Δυνάμεις του ΟΗΕ .	- 431 -
3.1.1.6 Ειδικότεροι προβληματισμοί επί της εφαρμογής της Μεταβατικής Διακυβέρνησης από Διεθνή Δύναμη .	- 433 -
3.1.1.7 Το εφαρμοστέο θεσμικό πλαίσιο της Κατοχικής Διακυβέρνησης από Πολυεθνική «Ειρηνευτική» Δύναμη υπό τον ΟΗΕ: Η θεώρηση ως προς τη σκοπιμότητα - αποτελεσματικότητα	- 434 -
3.1.2 Η διεθνής «μεταβατική» διοίκηση/διακυβέρνηση εδαφών από πολυεθνική Ειρηνευτική ή εθνική Δύναμη, κατ' εντολή του ΟΗΕ	- 435 -
3.1.2.1 Γενικές οριοθετήσεις στο νομικό καθεστώς της διεθνούς μεταβατικής «κατοχικής» διακυβέρνησης.....	- 435 -
3.1.2.2 Περιπτώσεις Διεθνούς Διοίκησης/Διακυβέρνησης από Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ΟΗΕ	- 439 -
3.1.2.2.1 Η περίπτωση της Δύναμης MONUSCO στη Δημοκρατία του Κονγκό.....	- 439 -
3.1.2.2.2 Η περίπτωση της Βοσνίας– Ερζεγοβίνης και του Κοσόβου	- 441 -
3.1.2.2.3 Η περίπτωση του Ανατολικού Τιμόρ.....	- 445 -
3.1.2.2.4 Η περίπτωση της Σομαλίας.....	- 446 -
3.1.2.3 Κατοχή και διακυβέρνηση από εθνικές Δυνάμεις, με εξουσιοδότηση του ΣΑ του ΟΗΕ: Η περίπτωση του Ιράκ (Operation «Iraqi Freedom» - Occupation and Reconstruction)	- 447 -
3.1.3 Συναφή θέματα (της άσκησης αρμοδιοτήτων de facto κατοχής από Ειρηνευτικές επιχειρήσεις) που αφορούν τη διεθνή δικαιοταξία (κυριαρχία – νόμιμη χρήση βίας κλπ.)	- 449 -
3.2 Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΕΔΑΦΩΝ ΥΠΟ ΤΟΝ ΟΗΕ, ΜΕ ΟΡΟΥΣ ΟΙΟΝΕΙ «ΚΑΤΟΧΙΚΗΣ» ΔΥΝΑΜΗΣ	- 455 -
3.2.1 Γενικά.....	- 455 -
3.2.2 Καθεστώς διακυβέρνησης εδαφών «υπό κατοχή» από στρατιωτική πολυεθνική «Ειρηνευτική» Δύναμη του ΟΗΕ (ή «Εδάφη υπό τη Διοίκηση των ΗΕ»): Πολυεθνικές «Ειρηνευτικές» Επιχειρήσεις σταθεροποίησης και συναφείς απαιτήσεις διεθνούς διακυβέρνησης	- 457 -
3.2.3 Η εγκαθίδρυση διεθνούς μεταβατικής Διακυβέρνησης για τη διαχείριση της «επόμενης μέρας» μιας κρίσης / σύρραξης (Management of “after the end of hostilities” phase) – Νομικές οριοθετήσεις / αποσαφηνίσεις	- 462 -
3.2.4 Η δικαιοσύνη υπό το καθεστώς της διεθνούς «κατοχικής» (η' μη) διακυβέρνησης.....	- 465 -
3.2.4.1 Μεταβατική Δικαιοσύνη (Interim Justice) σε Ιράκ - Αφγανιστάν	- 465 -
3.2.4.2 Η σκοπιμότητα ενίσχυσης του Κράτους Δικαίου (Rule of Law) και η σημασία της Μεταβατικής Δικαιοσύνης (Transitional Justice) στις περιπτώσεις διεθνούς διακυβέρνησης.	- 467 -
3.3 Η ΑΣΚΗΣΗ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΕΔΑΦΟΥΣ ΑΠΟ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΗ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ (ΤΟΥ ΟΗΕ), ΩΣ ΔΥΝΑΜΗ ΟΙΟΝΕΙ ΚΑΤΟΧΗΣ	- 470 -
3.3.1 Ο προτεινόμενος όρος «διεθνής μεταβατική «κατοχική» διακυβέρνηση υπό τον ΟΗΕ» (“Administrative Occupation”)	- 470 -
3.3.2 Πλεονεκτήματα - Μειονεκτήματα υιοθέτησης της διεθνούς Μεταβατικής «Κατοχικής» Διακυβέρνησης από Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ΟΗΕ.....	- 471 -
3.3.3 Η Υπόθεση Ali Saadallah Belhas et al. v. Moshe Ya'alon (2008)	- 479 -
4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	- 482 -
4.1 ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ UN PEACEKEEPING	- 482 -
4.2 Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ...ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ	- 487 -
4.2.1 Η έννοια της κατοχής.....	- 488 -

4.2.2	Ατομικές ποινικές ευθύνες μελών της Ειρηνευτικής πολυεθνικής Δύναμης.....	- 494 -
4.2.3	Εθνικά στρατιωτικά εγχειρίδια και κατοχή.....	- 496 -
4.2.4	Νομικό καθεστώς Κυανόκρανου.....	- 497 -
4.2.5	Ευθύνη κράτους για πράξεις μελών της Ειρηνευτικής Δύναμης.....	- 497 -
4.2.6	UN “Zero tolerance” policy.....	- 499 -
4.2.7	Η πρόταση περί διεθνούς μεταβατικής «κατοχικής» Διακυβέρνησης (international transitional «Occupational» UN Administration),.....	- 500 -
4.2.8	Ο παράγων του κόστους – αποτελεσματικότητας των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων και η σχέση με την πρόταση της Θέσης.....	- 502 -
4.2.9	Το εφαρμοστέο θεσμικό πλαίσιο της Κατοχικής Διακυβέρνησης από Πολυεθνική «Ειρηνευτική» Δύναμη υπό τον ΟΗΕ: Η θεώρηση ως προς τη σκοπιμότητα - αποτελεσματικότητα.....	- 503 -
4.3	ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΤΕΘΗΚΑΝ ΚΑΙ ΕΞΕΤΑΣΤΗΚΑΝ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΣΤΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ: ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΑΠΟ ΔΙΕΘΝΗ ΔΥΝΑΜΗ.....	- 504 -
4.4	Η «ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ» (ΚΑΤΑ ΔΑΔ) ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ TCNs, ΩΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΤΟΧΗΣ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΟ ΟΦΕΛΟΣ ΑΠΟ ΑΥΤΗ.....	- 505 -
4.5	ΚΑΤΑΛΗΚΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ.....	- 507 -
	Chiefs of Defence Conference in New York (27 March 2015).....	- 509 -
	2016 UN Peacekeeping Defence Ministerial.....	- 510 -
	ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	- 511 -
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ.....	- 514 -
	ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	- 514 -
	ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	- 526 -
	ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ.....	- 532 -
	ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ.....	- 546 -
	ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ.....	- 548 -

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η ολοκλήρωση και κατάθεση του κειμένου της Διδακτορικής Διατριβής, παρέχει την μοναδική ευκαιρία να σημειωθούν δημόσια οι παράγοντες διαρκούς επιστημονικής «έμπνευσης» και καθοδήγησης καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας εκπόνησής της, που ήταν και μακρά, αλλά και εξόχως ενδιαφέρουσα. Ειδικά κάποια εμβληματικά (τουλάχιστον για τον γράφοντα) κείμενα, τροφοδότησαν ιδιαίτερα τον εν γένει προβληματισμό, παρείχαν στοιχεία πολύτιμης ενημέρωσης σε επιμέρους ζητήματα, αλλά κυρίως αποτέλεσαν παράγοντες ιδιαίτερα θετικής παρότρυνσης για τη συνέχιση και την επέκταση της έρευνας ανακαλύπτοντας το άγνωστο. Άλλοτε δυστυχώς ως ανυπόφορα τραγικό και αξέχαστα απάνθρωπο, άλλοτε ως αξέχαστα θαυμαστό και μοναδικά εμπνευσμένο. Μια σωτήρια υποστηρικτική και ανεκτίμητα αναζωογονητική επίδραση στην αφόρητη μοναξιά, αλλά και τη αμείωτη δίψα για γνώση του ερευνητή και μάλιστα σε στιγμές ιδιαίτερα κρίσιμες για την πορεία της σπουδής και των απαιτήσεων της έρευνας κατά την εκπόνηση της Διατριβής.

Αρχικά, η κλασική μονογραφία του Καθηγητή Περράκη για την «Πολεμική Κατοχή στο Σύγχρονο Διεθνές Δίκαιο»¹, η οποία, σε συνδυασμό με την προφορική του διδασκαλία, αποτέλεσε τη λυδία λίθο του εστιασμένου ενδιαφέροντος για την εξεταζόμενη προβληματική. Εξίσου σημαντική για την συσσώρευση του απαραίτητου αρχικού γνωστικού δυναμικού ήταν και το βιβλίο «*The Blue Helmets: Legal Regulation of United Nations Military Operations*»² του καθηγητή μου στη νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Hull, Hilaire Mc Coubrey (από κοινού με τον αξιόλογο συνεργάτη του, επίσης καθηγητή πλέον του Πανεπιστημίου Nottingham, Nigel White). Ακολούθως, σημαντικές ήταν όλες οι ανακοινώσεις των συμμετεχόντων στην Εσπερίδα με αντικείμενο την Κατοχή, κατά το 6^ο ετήσιο Σεμινάριο Διεθνούς Δικαίου στο Ναύπλιο (2010), που συμπεριελήφθησαν σε μια συλλογική έκδοση, με επιμέλεια του Καθηγητή Στ. Περράκη. Σε αυτές, διακρίνονται (και ως ιδιαίτερη έμπνευση στην εκπόνηση της Διατριβής) οι συμβολές πέραν του επιμελητή, του ομότιμου Καθηγητή στο ΑΠΘ, Κώστα Χατζηκωνσταντίνου³ και της Επίκουρης Καθηγήτριας Μαρίας-Ντανιέλλας Μαρούδα⁴. Τέλος, οι σχετικά πρόσφατες δύο μονογραφίες της Μ.-Ντ. Μαρούδα για τον Ανθρωπιστικό Χώρο⁵, και του Επίκουρου Καθηγητή στο ΑΠΘ, Μίλτου Σαρηγιαννίδη, για την Κατοχή⁶.

Τέλος, ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στην επιμέρους ιδιαίτερα ευεργετική επιστημονικά συμβολή του Καθηγητή Διεθνών Σχέσεων στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, Χαράλαμπο Παπασωτηρίου, η παρακολούθηση των εξαιρετικών γραπτών και προφορικών συμβολών του οποίου (στο Πανεπιστήμιο, αλλά και στη ΣΕΘΑ) συνέβαλε καταλυτικά στην

¹ Στέλιος Περράκης, *Η Πολεμική Κατοχή στο Σύγχρονο Διεθνές Δίκαιο*, Τόμος Α', Εκδ. Αν. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 1990.

² Hilaire Mc Coubrey - Nigel White, *The Blue Helmets: Legal Regulation of United Nations Military Operations*, Dartmouth, 1996.

³ Κώστας Χατζηκωνσταντίνου, «Το ζήτημα της Στρατιωτικής Κατοχής στην πρόσφατη νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου», στο Στ. Περράκης (επιμ.), «*Ουδέν Μονιμότερον του Προσωρινού*», *Ο θεσμός της πολεμικής κατοχής στη διχοτόμο νομικού και πραγματικού: Σύγχρονες εξελίξεις και επιπτώσεις στη διεθνή δικαιοταξία*, εκδ. ΟΣΤΡΙΑ, Αθήνα, 2014, σσ. 67-90.

⁴ Μ. - Ντ. Μαρούδα, «Ο Αποτελεσματικός Έλεγχος ως προϋπόθεση για την εφαρμογή του δικαίου της κατοχής και η διάδρασή του με την εξω-εδαφική εφαρμογή των δικαιωμάτων του ανθρώπου», στο Στ. Περράκης (επιμ.), «*Ουδέν μονιμότερο του προσωρινού*», *Καταστάσεις Στρατιωτικής Κατοχής και Διεθνές Δίκαιο*, εκδ. ΟΣΤΡΙΑ, Αθήνα, 2014, σσ. 111-156.

⁵ Μ. - Ντ. Μαρούδα, *Περί του Ανθρωπιστικού Χώρου στον 21ο αιώνα. Ανάδυση, Διαστάσεις, Νομικό πλαίσιο για μια αποτελεσματική και νόμιμη ανθρωπιστική δράση*, Εκδ. Ι. Σιδέρη, 2012.

⁶ Μιλτιάδης Σαρηγιαννίδης, *Η Πολεμική Κατοχή στο Διεθνές Δίκαιο*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2011.

ρεαλιστική και ευρυγώνια κατανόηση του διεθνούς συστήματος και των βασικών παραμέτρων του και λειτουργιών του. Ειδικές ευχαριστίες στον Αναπληρωτή Καθηγητή του Παντείου Πανεπιστημίου, Άγγελο Συρίγο, διότι πέραν της γενικότερης και πολυεπίπεδης επιστημονικής συμπαράστασης και συνεργασίας, συνέβαλε και στην αποκωδικοποίηση της αναγκαίας εξισορρόπησης των συχνά όχι ομόροπων τάσεων μεταξύ της Διπλωματίας, των Διεθνών Σχέσεων και της πρακτικής των κρατών, σε σχέση με το Διεθνές Δίκαιο. Ειδικά όμως πρέπει να σημειωθεί η αντίστοιχη συμβολή του πρώην Πρύτανη του Πανεπιστημίου μας, Καθηγητή Διεθνούς Δικαίου Γρηγόρη Τσάλτα, η επιστημονική και ερευνητική επίπτωση της συμβολής του οποίου έχει εντελώς διαχρονικό και διαθεματικό χαρακτήρα, καθόσον δίδαξε πολλά και πλέον σημαντικά σε σχέση με τη διεθνή πρακτική σε εθνικό και πολυεθνικό-διακυβερνητικό επίπεδο και σε πλαίσιο διεθνών Οργανισμών, ειδικότατα με το Δίκαιο της Θάλασσας και για πολλά από τα κρίσιμα εθνικά θέματα, είτε από πανεπιστημιακά έδρανα, είτε από αυτό της Σχολής Εθνικής Άμυνας (ΣΕΘΑ).

Φυσικά, η πλέον ουσιαστική αναγνώριση επιστημονικής καθοδήγησης, αλλά και αδιάλειπτης ενεργού έμπνευσης, αφορά τον Δάσκαλο και επιβλέποντά μου, ομότιμο Καθηγητή Στέλιο Περράκη, ο οποίος όχι μόνον δίδαξε αδιάλειπτα και ακούραστα, αλλά κυρίως ενέπνευσε μοναδικά παροτρύνοντάς με προσωπικά (αλλά και τους λοιπούς μαθητές του) σε ένα μοναδικά συναρπαστικό βιωματικό ιδεαλιστικό ταξίδι αρχών και αξιών, αλλά και ανθρωπιστικών οραμάτων, με όχημα το Διεθνές Δίκαιο και το Δίκαιο των Ένοπλων Συρράξεων (ΔΔΕΣ), αλλά και το Δίκαιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΔΔΔΑ). Ήταν δε πραγματική τιμή εφ' όρου ζωής στον μαθητή, η ευκαιρία να συμβάλλει στον έξοχο τιμητικό τόμο του Δασκάλου του.

Η στοχευμένη ή γενικότερη συμβολή όλων των παραπάνω στη ουσιαστική διαμόρφωση της επιστημονικής, γνωστικής, αλλά και προσωπικής πεποίθησης του γράφοντος, όχι μόνον σε πτυχές επί και περίξ του εξεταζόμενου ζητήματος, αλλά και ευρύτερα, ήταν έως τώρα ομολογουμένως ανεκτίμητη. Είμαι μάρτυρας, αλλά και ευεργετηθείς από το άοκνο ενδιαφέρον και την αδιάλειπτη διαθεσιμότητά τους στα καθήκοντα του ακαδημαϊκού δασκάλου, και δεν μπορώ παρά να είμαι ένθερμα ευγνώμων γι' αυτό.

Τέλος, θεωρώ χρέος μου να ευχαριστήσω όλους τους λοιπούς καθηγητές, εκπαιδευτές και δασκάλους μου, όλων των ιδρυμάτων και βαθμίδων της εκπαίδευσής μου, που με ευεργέτησαν προσφέροντάς μου σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό τις γνώσεις τους, αλλά και τις συμβουλές και την εν γένει καθοδήγησή τους, καθ' όλη τη διάρκεια των έως τώρα σπουδών μου, αλλά και ιδιαίτερα κατά τη διαδικασία εκπόνησης της Διδακτορικής μου Διατριβής.

Τους ευχαριστώ όλους ιδιαίτερα.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

Γενικά

ASIL	American Society of International Law
AUC	African Union Commission
CMC	Crisis Management Centre
CoE	Council of Europe
ECHR	European Court of Human Rights
GGI	Global Governance International
ICJ	International Court of Justice
ICRC	International Committee of the Red Cross
PRIO	Peace Research Institute, Oslo
UCIHL	University Center of International Humanitarian Law
ΔΔ, ή ΔΔΧ	Διεθνές Δικαστήριο της Δικαιοσύνης (της Χάγης)
ΔΔΔτΑ	Διεθνές Δίκαιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΔΔΕΣ	Διεθνές Δίκαιο των Ένοπλων Συρράξεων
ΔτΑ	Δικαιώματα του Ανθρώπου
ΔτΚ	Δίκαιο της Κατοχής
ΕΔΔ	Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΣ	Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός
ΕυρΔΔτΑ, ή ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕυρΣΔΑ, ή ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΟΗΕ, ή ΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών ή Ηνωμένα Έθνη
ΣοΕ	Συμβούλιο της Ευρώπης
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ILC	International Law Commission

Επιστημονικά Περιοδικά – Ακαδημαϊκές Εκδόσεις

AJIL	American Journal of International Law
BYIL (ή και Brit. Y.B. Int'l L.)	British Yearbook of International Law
CYBIL	Canadian Yearbook of International Law
EJIL - Eur J Int Law	European Journal of International Law
Fletcher F. World Aff.	Fletcher Forum of World Affairs
HRIR	Hellenic Review of International Relations
IRRC	International Review of the Red Cross
Isr. L. Rev	Israel Law Review
J. Comp. & Int'l L	Duke Journal of Comparative & International Law
J. Int'l and C. L	Georgia Journal of International and Comparative Law
J. Int'l L. & Econ.	Journal of International Law and Economy
SYBIL	The Spanish Yearbook of International Law

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Γενικά - Εισαγωγικά

Το ζήτημα του διεθνούς ελέγχου ή διοίκησης περιοχών που εξέρχονται από εμπόλεμες συρράξεις ή από κρίσεις, δεν είναι άγνωστο ή πρωτοφανές φαινόμενο στην παγκόσμια πολιτική ιστορία. Απαντάται αρκετά συχνά στη διεθνή ζωή με διάφορες μάλιστα μορφές ή εκδοχές. Ειδικά κατά τον εικοστό αιώνα, το συναντάμε στην πλέον θεσμικά οργανωμένη μορφή, υπό το πλαίσιο των Εντολών της Κοινωνίας των Εθνών, ή της «διάδοχης» κατάστασης του καθεστώτος Κηδεμονίας περιοχών, στο πλαίσιο πλέον του ΟΗΕ. Παράλληλα, η εξέλιξη των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ σε καθιερωμένο θεσμό πλέον του διεθνούς συστήματος, που μετά το πέρας του ψυχρού πολέμου ανέπτυξαν ιδιαίτερη δυναμική, ως εργαλείο ενεργού επέμβασης της οργανωμένης διεθνούς κοινότητας για την αποκατάσταση της ειρήνης σε περιοχές εμπόλεμων συρράξεων ή κρίσεων, γονιμοποίησε συνδυαστικά τη διαδικασία διεθνούς διοίκησης και διακυβέρνησης περιοχών εξερχόμενων από κρίσεις. Η ανάπτυξη του μοντέλου των Ειρηνευτικών επιχειρήσεων, σε ρόλους περισσότερο σύνθετους από μια απλή ειρηνευτική παρουσία διατήρησης μιας επιτευχθείσας ειρήνης, ή ενός φυσικού διαχωρισμού των πρώην εμπόλεμων (παραδοσιακού peacekeeping), ενσωμάτωσαν σταδιακά και άλλα είδη ανατιθέμενων αποστολών, περισσότερο σύνθετων, πολυδιάστατων και απαιτητικών, που πλέον της ανθρωπιστικής ατζέντας, περιελάμβαναν -ανάλογα της περίπτωσης- και ρόλους ανθρωπιστικής, προστασίας, ειρηνοποιού δράσης, αποκατάστασης των αποδομημένων θεσμών και λειτουργιών του κράτους (ή εγκαθίδρυσης νέων), ακόμη και ευρύτερο σταθεροποιητικό ρόλο, στις περιοχές που η Εντολή τους απαιτούσε να αναπτυχθούν και να δράσουν. Κατά τη δεκαετία του '90, οι περιπτώσεις διεθνούς διοίκησης από ειρηνευτικές Δυνάμεις/Αποστολές του ΟΗΕ εμφανίστηκαν ως η πλέον ρεαλιστική και βιώσιμη διέξοδος από την κρίση, όπως η περίπτωση της Καμπότζης⁷. Ιδιαίτερο όμως ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι εμβληματικές περιπτώσεις της διεθνούς επεμβατικής διαχείρισης των επιμέρους κρίσεων που ακολούθησαν στα τέλη του '90, σε περιοχές ειδικού ενδιαφέροντος και κρισιμότητας για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, όπως των περιοχών της πρώην Γιουγκοσλαβίας και ειδικά της Ανατολικής Σλαβονίας⁸ και του Κοσόβου, καθώς και η ομοειδής της στην ευρύτερη περιοχή της Ινδονησίας και δη στο Ανατολικό Τιμόρ. Αυτές ομολογουμένως ανέδειξαν και πρακτικά «καθιέρωσαν» μια ιδιαίτερη, νέου τύπου, απαίτηση θεσμοθετημένης διεθνούς παρέμβασης που η υλοποίησή της απαίτησε την παρέκταση του ρόλου των διεθνών Ειρηνευτικών Αποστολών που αναπτύχθηκαν από τον (ή υπό την αιγίδα του) ΟΗΕ στις εν λόγω περιοχές. Εκεί κλήθηκαν να καλύψουν και ευρύτερες επιχειρησιακές ανάγκες και στόχους, όχι απλά μιας προσωρινής στρατιωτικής Διοίκησης, αλλά της διεκπεραίωσης μιας μεταβατικής Διακυβέρνησής τους (administration), μέχρις ότου καταστεί εκ των πραγμάτων δυνατή η βιώσιμη αυτοδιακυβέρνησή τους. Στις παραπάνω περιπτώσεις, την ίδια περίπου περίοδο (και λίγο μεταγενέστερα⁹) προστίθενται και άλλες συναφείς (ως προς την άσκηση διεθνούς

⁷ Βλέπε την ανάπτυξη της Ειρηνευτικής Επιχείρησης UNTAC (United Nations Transitional Authority in Cambodia), στις ανατολικές περιοχές της Καμπότζη, μεταξύ 1992 και 1993.

⁸ Βλέπε την ανάπτυξη της Ειρηνευτικής Επιχείρησης UNTAES (The UN Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium) στην ανατολική Σλαβονία (ανατολικές περιοχές της Κροατίας), μεταξύ 1996 και 1998.

⁹ Αν εξαιρέσουμε ίσως παρελθούσες «πρωτόλειες» απόπειρες ενεργού «ειρηνοποιού» διεθνούς παρέμβασης με αξιώσεις άσκησης ευρύτερου ελέγχου στη διακυβέρνηση περιοχών, όπως ίσως η περίπτωση της επιχείρησης ONUC (UN Operation in the Congo ή Opération des Nations Unies au Congo - ONUC) στο Κονγκό (1960-1964), και ακόμη περισσότερο η περιορισμένη επιχείρηση UNTEA (UN Temporary Executive Authority) των Ηνωμένων Εθνών στη Δυτική Γουινέα το 1962.

ελέγχου ή διοίκησης) περιπτώσεις με σημαντικές επιμέρους ιδιαιτερότητες, όπως η Σομαλία (1993)¹⁰ ή το Ιράκ (2003)¹¹, που όμως συνθέτουν περιπτωσιολογικά το ευρύτερο φαινόμενο της διεθνούς Διοίκησης - «Διακυβέρνησης»¹² εδαφών. Και μάλιστα στο πλαίσιο άσκησης της σε καθεστώς ή με όρους στρατιωτικής κατοχής.

Το νομικό καθεστώς των καινοφανών αυτών περιπτώσεων ιδιαίτερα επεμβατικής διεθνούς παρέμβασης σε περιοχές κρίσης, σε σημείο που η διεθνής Δύναμη να αναλαμβάνει αρμοδιότητες και να ασκεί λειτουργίες που συνιστούν και υποκαθιστούν μέρος της εθνικής κυριαρχίας ενός κράτους, ποτέ δεν έτυχαν οργανωμένης και ενδεδειγμένης θεσμικής ρύθμισης ή νομικά επαρκούς διευθέτησης στο επίπεδο της συμβατικής δικαιοπαραγωγικής διαδικασίας του διεθνούς Δικαίου. Αποτέλεσμα, η εν λόγω προβληματική να συνιστά πεδίο ιδιαίτατου επιστημονικού ενδιαφέροντος της θεωρίας του Διεθνούς Δικαίου. Τόσο σε σχέση με το εφαρμοστέο θεσμικό πλαίσιο που παρήγαγε κανόνες και κανονιστικές διατάξεις υποχρεωτικά δεσμευτικής φύσης για τους επιμέρους εμπλεκόμενους (μέλη της διεθνούς Δύναμης διακυβέρνησης, ντόπιος πληθυσμός, εμπλεκόμενα κράτη, εμπλεκόμενοι διεθνείς οργανισμοί, άλλοι μη-κρατικοί δρώντες κλπ.), όσο και σε σχέση για τις απορρέουσες ευθύνες από τις παραβιάσεις τους και τις συνεπαγόμενες υποχρεώσεις εύλογης αποκατάστασης/ικανοποίησης για τα θύματα αυτών. Χαρακτηριστική για τους συναφείς θεωρητικούς προβληματισμούς και τον εξελισσόμενο θεωρητικό διάλογο σε διεθνές επίπεδο σε σχέση με την εξεταζόμενη προβληματική μας, ειδικά σε επίπεδο ICRC, και σαφώς παράγοντας ερευνητικής έμπνευσης στην παρούσα Διατριβή, ήταν η Συνάντηση Εμπειρογνομόνων (expert meeting) που διοργάνωσε η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού, ως επιστέγασμα σχετικού Προγράμματος με θέμα «the Project on *Occupation and other forms of Administration of Foreign Territory*», που έτρεξε από το 2007 έως το 2011 και εκδόθηκε το Μάρτιο του 2012¹³, υπό την επιμέλεια του Tristan Ferraro, νομικού συμβούλου της ICRC.

¹⁰ Η ανάπτυξη Αυστραλιανών ενόπλων δυνάμεων (ΑΕΔ), υπό αμερικανική διοίκηση, στο πλαίσιο της πολυεθνικής επιχείρησης σταθεροποίησης UNITAF (Unified Task Force) σε Σομαλικό έδαφος τον Ιανουάριο του 1993, με Εντολή εξουσιοδότησης υπό το Κεφάλαιο VII του Χάρτη των ΗΕ.

¹¹ Βλ. the Coalition Provisional Authority (division of the United States Department of Defense), διαθέσιμο στη δνση <https://web.archive.org/web/20100712083422/http://www.cpa-iraq.org/#>. Επίσης, βλ. «*Law of Administration for the State of Iraq for the Transitional Period*» (8 March 2004), Coalition Provisional Authority, διαθέσιμο στη δνση <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/iraq/tal.htm>.

¹² Διευκρινίζεται ότι η χρήση του όρου «Διακυβέρνηση» στην παρούσα Διατριβή χρησιμοποιείται προκειμένου να προσδιορίζει την άσκηση διευρυμένης «Διοίκησης», η οποία υπερβαίνει μεν την ασκούμενη στρατιωτική Διοίκηση πρώτου βαθμού από τον στρατιωτικό Διοικητή μιας ξένης Δύναμης κατοχής, αλλά δεν επεκτείνεται και διευρύνεται τόσο ώστε να θεωρείται ότι προσομοιάζει ή υποκαθιστά αυτήν μιας κυρίαρχης Κυβέρνησης. Εν προκειμένω, ως βάση της θεώρησης εκλαμβάνεται το καθιερωμένο στερεότυπο των τριών βασικών βαθμών Διοίκησης «**Διοίκηση - Διακυβέρνηση - Κυβέρνηση**» (ως απόδοση των όρων **Command - Administration - Governance**), που επεκτείνονται από το πρώτο στάδιο (πρωτόλειας, στοιχειώδους και περιορισμένης στις εξουσίες και αρμοδιότητες) μιας στρατιωτικής «Διοίκησης» περιοχής, στην ενδιάμεση Διοίκηση με στοιχεία ευρύτερης "Διακυβέρνησης" (δηλ. ως «*Διοίκηση "plus"*»), που ενδεχομένως θα συμπεριλαμβάνει και στοιχεία πολιτικής διοίκησης της περιοχής), έως την ύπατη μορφή Διοίκησης με πλήρεις αρμοδιότητες και ύπατο βαθμό εξουσίας, όπως δηλαδή αυτής μιας «κυρίαρχης Κυβέρνησης». Υπό την ανωτέρω θεώρηση, η «**Διακυβέρνηση περιοχής**» εδώ θα εννοείται ως η δευτέρου βαθμού Διοίκηση (δηλ. «*Διοίκηση plus*») μιας περιοχής, η οποία, πέραν των αρχικών και κατ' ελάχιστα αναγκαίων μέτρων ή δράσεων για την άσκηση του αποτελεσματικού ελέγχου εκ μέρους της ξένης κατοχικής Αρχής, είναι δυνατόν να επεκτείνεται και σε άλλους τομείς αναβαθμισμένης και διευρυνόμενης τοπικής διοίκησης, χωρίς όμως να φτάνει να ασκεί απολύτως κυρίαρχες κυβερνητικές εξουσίες, με αντίστοιχες αρμοδιότητες.

¹³ <https://www.icrc.org/eng/assets/files/publications/icrc-002-4094.pdf>.

Θέμα - στόχος της Διατριβής

Η παρούσα Διατριβή εξετάζει τις επιμέρους περιπτώσεις της ανωτέρω θεματικής, κατά τις οποίες οι Ειρηνευτικές Δυνάμεις του ΟΗΕ αναπτύσσονται σε μια περιοχή και, στο πλαίσιο της Εντολής τους, αναλαμβάνουν (ή βρίσκονται εκ των πραγμάτων σε θέση) να ασκούν έλεγχο σε αυτή, σε τέτοιο βαθμό και έκταση, ο οποίος να προσομοιάζει αυτόν που ασκείται από μια Δύναμη κατοχής (αποτελεσματικός έλεγχος). Μελετά το νομικό πλαίσιο αυτών των Επιχειρήσεων, ειδικά στην εξελικτική τους μορφή ως ευρύτερες σύνθετες διεθνείς πολυεθνικές Αποστολές ευρύτερα Ειρηνευτικού χαρακτήρα, επιχειρώντας μια συγκριτική αποτίμηση με το αντίστοιχο πλαίσιο της «συμβατικής» Κατοχής, ως επιμέρους καθιερωμένου θεσμού του Διεθνούς Δικαίου και δη του Δικαίου των Ένοπλων Συρράξεων.

Ο σκοπός της συγκριτικής αυτής επισκόπησης, που αναπτύσσεται διεξοδικά στα δύο πρώτα από τα τρία συνολικά Μέρη της Διατριβής, είναι αφενός να προσεγγίσει αναλυτικά το υφιστάμενο θεσμικό και νομικό πλαίσιο ανάπτυξης και δράσης των εξελιγμένων αυτών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων που, καθόσον και στο μέτρο που ασκούν ιδιαίτερα εκτεταμένο έλεγχο στις περιοχές ανάπτυξής τους, συνιστούν ειδικές περιπτώσεις κατοχής, όπως έχουν περιπτωσιολογικά καταγραφεί ήδη εκ μέρους της θεωρίας, δηλ. της «κατοχής από Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ΟΗΕ».

Αφετέρου, η έτερη επιδίωξη της ανάπτυξης της Διατριβής (που εκτείνεται στο Γ' Μέρος της), η οποία άλλωστε, σε συνδυασμό με την παράλληλη σπουδή στο θεσμό της Κατοχής και αυτού των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ, συνιστά και τον έτερο, τον κύριο πυλώνα της ακαδημαϊκής πρωτοτυπίας της εν λόγω Διατριβής, είναι να εξετάσει, πέραν της αυτοτελούς συγκριτικής αποτίμησης του πλαισίου της κατοχής και αυτού των ειρηνευτικών επιχειρήσεων, με όρους λειτουργικότητας, αλλά και κυρίως αποτελεσματικότητας με την προτεινόμενη επίκληση του Δικαίου της Κατοχής και δη την ειδικότερη («επιλεκτική») εφαρμογή επιμέρους προβλέψεων της, σε περιπτώσεις άσκησης οιονεί κατοχικού ελέγχου από Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ΟΗΕ. Ειδικά δε όταν αυτές ασκούν ρόλο και αρμοδιότητες μεταβατικής Διακυβέρνησης μιας περιοχής.

Ερώτημα/υπόθεση εργασίας

Η αξιολογική αποτίμηση της εν λόγω επίκλησης κατοχικών προβλέψεων κατά τη δράση Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, και μόνον στις περιπτώσεις που αυτές αποβλέπουν στην επέκταση του ασκούμενου ελέγχου τους στην περιοχή ανάπτυξής τους, ειδικά σε Αποστολές διεθνούς Διοίκησης εδαφών ή διακυβέρνησης περιοχών, αφορά το εκτιμώμενο όφελος, τόσο πρωτίστως για τον ντόπιο πληθυσμό, όσο και δευτερευόντως για την ίδια τη διεθνή Ειρηνευτική Δύναμη. Κατ' επέκταση δε, και για το αν εξυπηρετεί και προάγει το ευρύτερο επιδιωκόμενο σκοπό του εγχειρήματος της ειρηνευτικής παρέμβασης που εξουσιοδοτεί, διευθύνει ή θέτει υπό την αιγίδα του ο παγκόσμιος Οργανισμός, στο όνομα της διεθνούς κοινότητας, δηλαδή της αποτελεσματικής και βιώσιμης αποκατάστασης της ειρήνης και ασφάλειας στην περιοχή της κρίσης, αλλά και σε ευρύτερο περιφερειακό επίπεδο, σκοπός που στην ουσία νομιμοποιεί ευρύτερα και την ίδια την Εντολή της Ειρηνευτικής Επιχείρησης, παραπέμποντας άμεσα στις αρχές και αξίες του Χάρτη των ΗΕ, και τις επιμέρους αρμοδιότητες των Οργάνων του.

Το ανωτέρω διττό διακύβευμα συνιστά ουσιαστικά το πρωτογενές και δευτερογενές ερώτημα/υπόθεση εργασίας της ανά χειράς Διατριβής, και επιχειρείται να καλυφθεί με την εξέταση επιμέρους αντικειμένων που καλύπτονται αυτοτελώς διακριτά, αλλά

και ενίοτε συνδυαστικά, στα επιμέρους κεφάλαια και υποκεφάλαια της δομής της. Η τιθέμενη «**υπόθεση ή ερώτημα Εργασίας**», αφορά αφενός την εξέταση της **νομικής δυνατότητας και των προϋποθέσεων εφαρμογής** των κανόνων και προβλέψεων του Δικαίου της Κατοχής, σε περιπτώσεις ανάπτυξης και δράσης Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ. Αφετέρου, αφορά την εξέταση δύο κρίσιμων κριτηρίων αποδεκτής επιτυχίας για την εφαρμογή του Δικαίου της Κατοχής, δηλ. το ζήτημα της εξέτασης περί του **εφικτού** (feasibility) και περί της **αποτελεσματικότητας** (effectivité) της επίκλησης και εφαρμογής του Δικαίου της Κατοχής κατά τη διάρκεια της δράσης των Ειρηνευτικών Πολυεθνικών Δυνάμεων του ΟΗΕ. Τα εν λόγω αντικείμενα συνθέτουν συνολικά το απαιτούμενο πλέγμα της κάθετης και οριζόντιας ανάπτυξης της εξεταζόμενης θεματικής, ώστε να είναι δυνατή όχι μόνον η εστιασμένη εξέταση του θέματος με βάση αμιγώς και κυρίως την διεθνοδικαιϊκή προσέγγιση, αλλά και η εξέταση πτυχών που συνθέτουν επαρκώς και άλλες επιμέρους διεπιστημονικές πτυχώσεις που κρίνονται απαραίτητες να εξεταστούν για την κάλυψη του ιδιάζοντος για την ευρύτητά του χαρακτήρα του συγκεκριμένου θέματος.

Η πρωτοτυπία της έρευνας

Από τη χρονική περίοδο της έγκρισης του θέματος της Διατριβής με βάση τα γνωστά κριτήρια του απαιτούμενου επιστημονικού ενδιαφέροντος και της επιστημονικής πρωτοτυπίας, το ενδιαφέρον της εκπόνησής της εστιάστηκε στην σπουδή τόσο της εξέλιξης του φαινομένου της κατοχής, όσο και αυτής των Ειρηνευτικών επιχειρήσεων του ΟΗΕ, εστιάζοντας σε αυτές που καταλήγουν να ασκήσουν λειτουργίες Διοίκησης (με τη μορφή «Διακυβέρνησης») της περιοχής που τους ανατέθηκε από την Εντολή τους. Η μεθοδολογικά αυτοτελής, αλλά και συνάμα συνδυαστικά παράλληλη αυτή ερευνητική διαδικασία ανέδειξε από την αρχή πολλές πτυχές της όλης προβληματικής, που αφορά την σκοπιμότητα εφαρμογής προβλέψεων της κατοχής από τις Ειρηνευτικές Δυνάμεις. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι όλα τα στοιχεία που τεκμηριώναν τον πυρήνα της βασιμότητας της εξεταζόμενης υπόθεσης εργασίας, αλλά και της απαιτούμενης ακαδημαϊκής πρωτοτυπίας που ήταν απαραίτητα για την εκκίνηση μιας διδακτορικής Διατριβής, δεν έπαψαν να συνιστούν στοιχεία ενεργά και δόκιμα της ερευνητικής διαδικασίας μέχρι και σήμερα, κατά την ολοκλήρωσή της. Όπως διαπιστώνεται από την εμπειριστατωμένη επισκόπηση και σε βάθος μελέτη της δημοσιευθείσας διεθνούς και ελληνικής βιβλιογραφίας, αποσπασματικές αναφορές στη δυνατότητα άσκησης οιονεί κατοχής («κατοχικού» αποτελεσματικού ελέγχου) από Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ΟΗΕ συναντώνται στην θεωρία ήδη από τη δεκαετία του '80 (βλέπε ενδεικτικά Adam Roberts (1985), Στέλιος Περράκης (1990) κλπ.). Το ζήτημα όμως της συγκεκριμένης και ενδελεχούς μελέτης του ενδεχομένου της άσκησης κατοχικού ελέγχου από Ειρηνευτικές Δυνάμεις του ΟΗΕ, όχι απλά ως νομικό ενδεχόμενο μιας *de facto* εξέλιξης, αλλά ως δυνατότητα συνειδητής επιλογής των εμπλεκόμενων (ΟΗΕ - εισφερόντων κρατών), η οποία θα πρέπει να εξετάζεται προκειμένου να δώσει επιπρόσθετες λύσεις και διασφαλίσεις της προστασίας των δικαιωμάτων όλων των δρώντων σε μια κρίση (ντόπιος πληθυσμός, πρώην εμπόλεμοι, αλλά και μέλη της Ειρηνευτικής επιχείρησης, και ευρύτερα το/α κράτος/η και οι δομές του(ς)), αλλά και το αγαθό της διεθνούς και περιφερειακής ειρήνης και ασφάλειας, που ενδεχομένως αντίστοιχα διακυβεύονται από την επιτόπια κρίση) αποτελεί έως σήμερα επιστημονικά ενδιαφέρον και σαφώς καινοτόμο εξεταζόμενο ζήτημα. Προφανώς ο ειδικός, οριακής και/ή αμφισβητούμενης νομιμότητας και εξόχως αντιδημοφιλής (και όχι άδικα) χαρακτήρα του «κατοχικού» φαινομένου, καθιστά -τουλάχιστον στο προσεχές μέλλον- όχι πολύ πιθανή την υπέρβαση εγγενών περιορισμών συναισθηματικού χαρακτήρα και πολιτική ορθότητας, προκειμένου να εξεταστεί με όρους χρηστικότητας, ή αποτελεσματικότητας το

ενδεχόμενο υιοθέτησής του κατά τις ανάπτυξη και δράση Ειρηνευτικών επιχειρήσεων του ΟΗΕ. Έχοντας αυτό υπόψη εξ' υπαρχής, η μακρά πορεία της εκπόνησης της διατριβής, ήταν εξίσου μοναχική, όσο και ενδιαφέρουσα. Η αναγκαιότητα όμως μιας αδυσώπητης διεθνούς πραγματικότητας με αμείωτες κρίσεις και ένοπλες διεθνείς και κυρίως μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις, με κλιμακούμενα μάλιστα τραγικό ανθρωπιστικό αποτύπωμα, σε συνδυασμό με την παρατηρούμενη περικοπή των διαθεσίμων πόρων (συνεισφορών των κρατών) για τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις λόγω των επάλληλων διεθνών οικονομικών κρίσεων και ανταγωνισμών σε παγκόσμια κλίμακα, δημιουργεί την ανάγκη να αναζητηθεί κάθε διαθέσιμη λύση που θα μπορούσε να συμβάλει στο να βελτιώνει την αποτελεσματικότητα των δυναμικών ειρηνευτικών παρεμβάσεων της διεθνούς κοινότητας σε περιοχές κρίσης/σύρραξης.

Θα ήταν δε παράλειψη να μην σημειωθεί ότι η ανωτέρω διαπίστωση σε σχέση με την (μη) πρόοδο της επιστημονικής έρευνας ως προς την εξεταζόμενη προβληματική, αφενός επιβεβαιώνει τα κρίσιμα στοιχεία του επίκαιρου και μακρόχρονα ενδιαφέροντος της αρχικής πρότασης επιλογής του συγκεκριμένου θέματος, από τον επιβλέποντα Καθηγητή Στ. Περράκη, αλλά και αφετέρου συντηρεί αμείωτη την όποια επιστημονική υπεραξία κρίθηκε ότι θα έχει η ερευνητική εξέταση του θέματος κατά την παρούσα Διατριβή.

Το περίγραμμα της δομής ανάπτυξης της Διατριβής

Το κείμενο της Διδακτορικής Διατριβής αναπτύσσεται σε τρία διακριτά Μέρη:

➤ Το Α' Μέρος, ως μια σπουδή στο Διεθνές Δίκαιο της Κατοχής.
➤ Στο Β' Μέρος εξετάζονται το θεσμικό & λειτουργικό πλαίσιο των πολυεθνικών στρατιωτικών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του/υπό τον ΟΗΕ (UN Peacekeeping - Multinational "Peace" Operations). Ειδικότερα, εξετάζονται οι Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις υπό την προοπτική να εξελιχθούν δρώντας ως Δυνάμεις οιοσεί Κατοχής, και ως Δυνάμεις Διεθνούς Διοίκησης/Διακυβέρνησης.

➤ Στο Γ' Μέρος εξετάζεται η σκοπιμότητα - αποτελεσματικότητα της χρήση του Δικαίου της Κατοχής στη λειτουργία των πολυεθνικών Ειρηνευτικών Δυνάμεων του ΟΗΕ ως δυνάμεις άσκησης διεθνούς μεταβατικής διακυβέρνησης μιας περιοχής και ανοικοδόμησης κράτους. Η θεματική του κάθε Μέρους της συγκεκριμένης Διατριβής αφορά και προσδιορίζει εννοιολογικά τις τρεις επιμέρους βασικές πτυχές του Θέματός της, οι οποίες έχουν μεν αυτοτελή χαρακτήρα, αλλά ταυτόχρονα αναπτύσσονται με στοιχεία αρθρωτής συνάφειας μεταξύ τους, καθώς καλύπτουν παραπληρωματικά το ερευνώμενο θέμα. Η ανακύπτουσα διάρθρωση του συνολικού αναπτύγματος έχει ήδη συζητηθεί και εγκριθεί στο πλαίσιο της διαδικασίας συνεργασίας με τον Επιβλέποντα, ήδη κατά την αρχική φάση εκπόνησης της Διατριβής. Έχει τεθεί δε υπόψη των μελών της τριμελούς Επιτροπής, έχοντας λάβει την συναίνεσή τους. Επίσης, έχει παρουσιαστεί τρεις φορές στο πλαίσιο των εργασιών του ετήσιου Σεμιναρίου Διεθνούς Δικαίου, στο Ναύπλιο. Εσχάτως δε κατά το 13^ο Σεμινάριο που έλαβε χώρα τον Μάιο 2017.

Ανάπτυγμα περιγράμματος Διατριβής

Το τρίπτυχο των βασικών αξόνων ανάπτυξης της Διατριβής συνίσταται στις δύο (2) επιμέρους βασικές θεματικές, ήτοι το Δίκαιο της Κατοχής και το θεσμικό πλαίσιο που καλύπτει τις πολυεθνικές στρατιωτικές Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις, και δη αυτές που αναπτύσσονται και δρουν υπό τη Διοίκηση και Διεύθυνση, ή υπό την αιγίδα του ΟΗΕ. Ο τρίτος άξονας ανάπτυξης

αφορά το πεδίο της διερεύνησης του θεσμικού πλαισίου της επέκτασης του πεδίου αρμοδιότητας της πολυεθνικής Δύναμης υπό την αιγίδα των ΗΕ, κατά την ανάληψη καθηκόντων και αποστολών προσωρινής (κατοχικής) διακυβέρνησης και ανοικοδόμησης κράτους της περιοχής ευθύνης.

Το **Πρώτο Μέρος** της Διατριβής συνιστά μια σπουδή στο Δίκαιο της Κατοχής, ως το νομικό πλαίσιο το οποίο εφαρμόζεται σε μια περίπτωση Κατοχής, δηλαδή Άσκησης εξουσίας από μια ξένη Δύναμη Κατοχής σε ένα συγκεκριμένο έδαφος («εξουσιασμός» εδάφους) καθόσον αυτό τελεί υπό τον αποτελεσματικό της έλεγχο. Το ανάπτυγμά του έχει επιμεριστεί σε τρία βασικά κεφάλαια, με αντίστοιχα επιμέρους υποκεφάλαια, ως κατωτέρω:

α. Το πρώτο Κεφάλαιο (1.1. «*Τα Οντολογικά στοιχεία του Δικαίου της Κατοχής*») συνιστά μια οντολογική επισκόπηση και ανάλυση των σημαντικότερων στοιχείων που συνιστούν το θεσμό της κατοχής, έτσι τουλάχιστον όπως εννοείται από την οπτική του διεθνούς Δικαίου. Και συναφώς του Δικαίου της Κατοχής (ΔτΚ), από την απαρχή της ιστορικής του εξέλιξης, ως ένα από τα πρώτα τμήματα του Δικαίου του Πολέμου, έως τη σύγχρονη μορφή του, ως εξελιγμένο σώμα νομικά δεσμευτικών Κανόνων και Κανονισμών που εντάσσονται στο σώμα του σύγχρονου Διεθνούς Δικαίου των Ένοπλων Συρράξεων. Εξετάζεται ειδικά η πραγματιστική θεώρηση του ελέγχου σε μια κατεχόμενη περιοχή από τη Δύναμη Κατοχής, το στοιχείο της αποτελεσματικότητας του ασκούμενου ελέγχου, ενώ εξετάζεται επίσης η περίπτωση κατοχής από μη κρατικούς δρώντες, όπως μια Ειρηνευτική Δύναμη υπό την αιγίδα του ΟΗΕ.

β. Το δεύτερο Κεφάλαιο (1.2. «*Εννοιολογική ανάλυση του νομικού πλαισίου της Κατοχής*») καλύπτει διεξοδικά τη μελέτη βασικών εννοιών με νομικό περιεχόμενο, στο Δίκαιο της Κατοχής, Εξετάζει το ζήτημα του αποτελεσματικού ελέγχου, από πλευράς αποτελεσματικότητας/λειτουργικότητας και νομιμότητας/δικαιοδοσίας, ως ουσιώδες κριτήριο τεκμηρίωσης μιας κατοχής. Τέλος, εξετάζει τα είδη του και την εξέλιξή τους σε σχέση με την αναγνώριση της αρμοδιότητας/δικαιοδοσίας (στενά-ευρύτερα αποτελεσματικός, συνολικός, δυνητικός κλπ.) για σκοπούς προσδιορισμού και καταλογισμού της ευθύνης για αντιδιεθνείς ενέργειες, ειδικά σε εξωεδαφικό πλαίσιο

γ. Το τρίτο Κεφάλαιο (1.3. «*Κατοχή και πρακτική των κρατών: Εθνικοί Στρ. Κανονισμοί & Στρατιωτικά Εγχειρίδια*») παραθέτει ενδεικτικά τα σημαντικότερα και πλέον πρόσφατα εκδοθέντα εθνικά θεσμικά κείμενα στρατιωτικού χαρακτήρα, που έχουν προσφάτως εκδοθεί από τις ΕΔ των ΗΠΑ και του Ην. Βασιλείου, στα οποία καλύπτεται το ζήτημα της διαχείρισης κατεχόμενου εδάφους από εθνικές Δυνάμεις των εν λόγω κρατών. Είτε σε αμιγώς εθνικό-πολυεθνικό πλαίσιο, είτε σε πολυεθνικό μεν πλαίσιο, αλλά αυτό των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ.

δ. Το τέταρτο Κεφάλαιο (1.4. «*Τυπολογία Κατοχής*»), παρέχει στοιχεία που αφορούν την ουσιαστική κατηγοριοποίηση περιπτώσεων κατοχής, προκειμένου έτσι να είναι δυνατή η ευχερής παρατήρηση και εμβάθυνση της συγκριτικής μελέτης επί των επιμέρους ομοειδών και μη, χαρακτηριστικών τους. Έμφαση δίνεται στην περίπτωση της στρατιωτικής και της «μετασχηματιστικής» κατοχής. Επίσης, γίνεται η περιγραφική αποτύπωση και η νομική ανάλυση των σημαντικότερων οντολογικών και λειτουργικών χαρακτηριστικών ανά περίπτωση κατοχής. Εξετάζεται το ζήτημα της έναρξης ή του πέρατος μιας κατοχής, όπως και η διαδικασία ανακήρυξής της. Τέλος, εξετάζεται η περίπτωση κατοχής από μη κρατικούς δρώντες, και ειδικά η διεθνής (πολυεθνική) κατοχή από Ειρηνευτικές Δυνάμεις του ΟΗΕ

ε. Στο πέμπτο Κεφάλαιο (1.5. «*Κατοχή και σύγχρονες προκλήσεις*») αναλύονται επιμέρους συναφή με την κατοχή και με την εξεταζόμενη προβληματική ζητήματα που τίθενται στην αιχμή του δημόσιου ακαδημαϊκού διαλόγου, όπως η «ανθρωπιστική» (κατά ΔΑΔ) κουλτούρα του στρατιωτικού προσωπικού και των εθνικών στρατιωτικών οργανισμών, εν γένει, σε εξωεδαφικές στρατιωτικές επιχειρήσεις άσκησης κατοχής (εθνικές ή πολυεθνικές).

στ. Στο έκτο Κεφάλαιο (1.6. «*Η μεταβίβαση και άσκηση Αποτελεσματικού Ελέγχου εκ της κατέχουσας Δύναμης*») εξετάζεται το ζήτημα της μεταβίβασης της άσκησης Αποτελεσματικού Ελέγχου από τη Δύναμη Κατοχής, ειδικά όταν αυτή διεκπεραιώνεται από μια Ειρηνευτική Δύναμη του ΟΗΕ. Εξετάζεται νομικά η σχέση μεταξύ της ανάπτυξης (παρουσίας) και της δράσης (λειτουργίας) μιας πολυεθνικής (Ειρηνευτικής, αλλά και μη) Δύναμης όταν αναπτύσσεται «εξουσιάζοντας» σε μια περιοχή και της ενδεχόμενης άσκησης δικαιοδοτικής αρμοδιότητας / δωσιδικίας εκ μέρους της πολυεθνικής Δύναμης που λειτουργεί υπό τη μορφή μιας οιονεί Κατοχικής αρχής. Τέλος, εξετάζεται επίσης η μεταβατική διαδικασία (που ενδιαφέρει ιδιαίτερα στην παρούσα Διατριβή) μετεξέλιξης του ασκούμενου ελέγχου από την εξουσιάζουσα διεθνή Αρχή στην ορισθείσα περιοχή, που προσδιορίζεται από την αρχική φάση άσκησης επιχειρησιακού ελέγχου, στη μετέπειτα φάση της διεθνούς στρατιωτικής «διοίκησης» περιοχών και κατόπιν στη τελική φάση μετεξέλιξης του ασκούμενου ελέγχου, αυτή της διεθνούς μεταβατικής κατοχικής «διακυβέρνησης» από την Ειρηνευτική Δύναμη υπό τον ΟΗΕ.

Το **Δεύτερο Μέρος** της Διατριβής πραγματεύεται τις **Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του/υπό τον ΟΗΕ**. Καλύπτει μελετώντας το νομικό και θεσμικό πλαίσιο που διέπει την συγκρότηση, την ανάπτυξη και τη δράση των πολυεθνικών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του/υπό τον ΟΗΕ (UN Peacekeeping - Multinational "Peace" Operations) και το λειτουργικό πλαίσιο της δράσης τους στο πεδίο. Επίσης, εξετάζεται το ζήτημα του ενδεχομένου οι Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ΟΗΕ, να μετεξελιχθούν (επιχειρησιακά, νομικά και εντέλει θεσμικά) σε Δυνάμεις Οιονεί Κατοχής που ασκούν εξουσία Διεθνούς Διοίκησης/Διακυβέρνησης στην περιοχή ευθύνης τους. Το ανάπτυγμα του έχει επιμεριστεί σε τρία βασικά κεφάλαια:

α. Το πρώτο Κεφάλαιο (2.1. «*Θεσμικό πλαίσιο σύστασης και ανάπτυξης των Ειρηνευτικών αποστολών*») συνιστά μια επισκόπηση της ιστορικής εξέλιξης του θεσμικού και νομικού πλαισίου των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ (UN Peacekeeping). Παρατίθεται μια ιστορική αναδρομή του θεσμού των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ, επιχειρείται μια γενική θεώρηση από τη σκοπιά της τυπολογικής κατηγοριοποίησης με βάση τα επιμέρους επιχειρησιακά χαρακτηριστικά, τις θεμελιώδεις αρχές δράσης τους και την Εντολή συγκρότησης/νομιμοποίησής τους, αναλύεται το νομικό καθεστώς οριοθέτησης των πλαισίων νόμιμης και αποδεκτής χρήσης βίας εκ μέρους της Ειρηνευτικής Δύναμης στο πεδίο. Περιγράφεται και αναλύεται η «Ειρηνευτική Αρχιτεκτονική» των ΗΕ (UN Peacebuilding Architecture) και το εφαρμοστέο Δίκαιο στις πολυεθνικές Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του/υπό τον ΟΗΕ. Τέλος, η θεσμική εξέλιξη (τα θεσμικά κείμενα «Soft Law») του μοντέλου των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ, στο πλαίσιο μιας ευρύτερης αποτίμησης της διαδικασίας αναθεώρησης του θεσμού του UN Peacebuilding στην πορεία του χρόνου μέχρι την πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα.

β. Το δεύτερο Κεφάλαιο (2.2. «*Η μετεξέλιξη των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ (από το 2010 και μετά)*») αφορά τις μελλοντικές προοπτικές των πολυεθνικών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων (από το 2010 και μετά), ειδικά ως προς την άσκηση εδαφικού

ελέγχου στην περιοχή ευθύνης τους και τον αναβαθμισμένο ρόλο της Διοίκησης εδαφών και της προσωρινής μεταβατικής Διακυβέρνησής τους, μέχρι την ανάληψη της εξουσίας από μια τοπική Διακυβέρνηση.

Επίσης παρέχεται μια εμπειριστατωμένη ανάλυση της εξελικτικής πορείας και των προσπαθειών οργάνωσης, διοίκησης και υποστήριξης του συστήματος των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ, μετά το 2010, και ειδικά της προωθούμενης οργανωτικής πρωτοβουλίας «*The "New Horizon" Process*». Ενώ τέλος, αναλύεται το πλαίσιο του σύγχρονου μοντέλου του «*Multidimensional" Peacekeeping*».

γ. Στο τρίτο Κεφάλαιο (2.3. «*Η λειτουργία των Ειρηνευτικών αποστολών στο πεδίο και συναφή νομικά ζητήματα*») εξετάζονται νομικά κυρίως ζητήματα που άπτονται της διαδικασίας ανάπτυξης και δράσης των Κυανόκρανων στο πεδίο, όπως το ζήτημα της χρήσης βίας, της στοχοποίησής τους, ή της διεθνούς νομικής ευθύνης του εισφέροντος κράτους (Troop Contributing Nation – TCN), ή της ευθύνης του Διεθνούς Οργανισμού (ΟΗΕ, ή άλλου) που ασκεί τη Διοίκηση ή τον Έλεγχο της Ειρηνευτικής Δύναμης, για πράξεις ή παραλείψεις των Κυανόκρανων οργάνων τους στο πεδίο. Επίσης, εξετάζονται επιμέρους νομικά ζητήματα στην ανάπτυξη και δράση Πολυεθνικών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ, όπως το ζήτημα της νομικής προσωπικότητας του ΟΗΕ και το ΔΑΔ (και σε σχέση με την δυνατότητα ή μη λογισμού του ως Δύναμη κατοχής, καθόσον μη κρατικός δρών, ή οι ευθύνες Οργανισμού/κρατών-μελών του για σοβαρές παραβιάσεις στο πεδίο.

Το **Τρίτο Μέρος** της Διατριβής, αποτελεί το συνθετικό τμήμα της Διατριβής, καθόσον εξετάζει κριτικά τη λειτουργία των πολυεθνικών Ειρηνευτικών Δυνάμεων του ΟΗΕ, στην περίπτωση που εκ των πραγμάτων ασκούν αποτελεσματικό έλεγχο στην περιοχή και άρα λειτουργούν ως *de facto* δυνάμεις κατοχής. Επίσης, εξετάζεται και ο ρόλος τους στην άσκηση μεταβατικής διοίκησης/διακυβέρνησης της περιοχής και ενδεχομένως και της περαιτέρω διαδικασίας ανοικοδόμησης κράτους. Το τρίτο Μέρος διαρθρώνεται σε τρία βασικά κεφάλαια:

α. Στο πρώτο Κεφάλαιο (3.1. «*Η διοίκηση / διακυβέρνηση εδάφους υπό διεθνή πολυεθνική στρατιωτική δύναμη του / υπό τον ΟΗΕ, υπό καθεστώς κατοχής*») εξετάζεται στην ιστορική του εξέλιξη το μοντέλο της άσκησης (προσωρινής ή μη) διεθνούς διοίκησης εδαφών (ως «παρακράτηση» κυριαρχίας) από ξένη Αρχή. Γίνεται μια αναδρομή στο μοντέλο των περιοχών υπό Εντολή (Mandate System) στο πλαίσιο της Κοινωνίας των Εθνών, αλλά και της διάδοχης μετεξέλιξης του, το καθεστώς Διεθνούς Κηδεμονίας (International Trusteeship System) στο πλαίσιο του ΟΗΕ. Εξετάζεται το ζήτημα της Διοίκησης εδαφών από τα ΗΕ, ειδικά η νομική του διάσταση και οι «αφανείς» αρμοδιότητες (*Implied Powers*) των ΗΕ ως νομιμοποιητική βάση Εντολών Διακυβέρνησης. Αναπτύσσεται και εξετάζεται επίσης, κριτικά, από πλευράς σκοπιμότητας και αποτελεσματικότητας η προτεινόμενη θέση της Διατριβής, ως η εφαρμογή του μοντέλου της Διεθνούς Μεταβατικής (Κατοχική) Διακυβέρνησης από πολυεθνικές Δυνάμεις του ΟΗΕ, ενώ παρατίθενται ειδικότεροι προβληματισμοί επί της εφαρμογής της Μεταβατικής Κατοχικής Διακυβέρνησης από Διεθνή Δύναμη. Επιπρόσθετα, αναλύεται το εφαρμοστέο θεσμικό και νομικό πλαίσιο της Κατοχικής Διακυβέρνησης από πολυεθνική «Ειρηνευτική» Δύναμη υπό τον ΟΗΕ.

Τέλος εξετάζονται χαρακτηριστικές περιπτώσεις εφαρμογής της Διεθνούς Διοίκησης - Διακυβέρνησης εδαφών υπό τον ΟΗΕ, καθώς και ειδικότερες περιπτώσεις άσκησης αυξημένου (έως και αποτελεσματικού) ελέγχου (δηλ. οιονεί «κατοχής») και διοίκησης εδαφών από

ειρηνευτικές δυνάμεις του / υπό τον ΟΗΕ (π.χ. Ειρηνευτικές πολυεθνικές επιχειρήσεις UNOSOM I-II στη Σομαλία, η UNTAES στην Ανατολική Σλαβονία/Κροατία, η MONUSCO στην Δημοκρατία του Κονγκό, η UNTAET στο ανατολικό Τιμόρ, η UNMIK στο Κόσοβο, αλλά και οι (κατ' έγκριση άμεσα ή και έμμεσα εξουσιοδοτηθείσες για χρήση βίας) αμιγώς εθνικές ή πολυεθνικές επιχειρήσεις INTERFET στο ανατολικό Τιμόρ, UNITAF στη Σομαλία, ISAF στο Αφγανιστάν, η Επιχείρηση και κατοχή του Ιράκ από την πολυεθνική Δύναμη (coalition of forces) από ΗΠΑ και ΗΒ.

β. Το δεύτερο Κεφάλαιο (3.2. «*Η διεθνής μεταβατική διακυβέρνηση εδαφών υπό τον ΟΗΕ, με όρους «κατοχής»*») συνιστά πεδίο ανάλυσης ειδικότερων ζητημάτων που αφορούν τον ασκούμενο έλεγχο από τις διεθνείς Δυνάμεις, ως φορέα άσκησης Μεταβατικής Διακυβέρνησης σε περιοχές υπό κρίση, ή μετά από σύρραξη. Εξετάζεται η λειτουργία των πολυεθνικών «Ειρηνευτικών» Επιχειρήσεων σταθεροποίησης (Stability Operations) σε σχέση ειδικά με τις συναφείς απαιτήσεις διεθνούς διακυβέρνησης μιας περιοχής. Ειδικότερα, το ζήτημα της εγκαθίδρυσης διεθνούς μεταβατικής διακυβέρνησης για τη διαχείριση της «επόμενης μέρας» μετά το πέρας μιας κρίσης / ένοπλης σύρραξης (management of “after the end of hostilities” phase). Παρατίθεται το λειτουργικό πλαίσιο (προϋποθέσεις - συνθήκες δυνατότητας - σκοπιμότητας) για την εφαρμογή του μοντέλου διεθνούς κατοχής από τον ΟΗΕ («UN occupation»), υπό την έννοια της «international occupation», δηλ. μιας «Διεθνούς Διοίκησης/Διακυβέρνησης» με οιονεί κατοχικό χαρακτήρα. Επιπρόσθετα, παρατίθενται προβλήματα ή δυσχέρειες που προκύπτουν από την «κατοχική» διακυβέρνηση υπό τον ΟΗΕ.

Τέλος, εξετάζεται το ζήτημα της λειτουργίας της τοπικής (υφιστάμενης ή εγκαθιδρυθείσας) δομής Δικαιοσύνης υπό την αιγίδα του καθεστώτος της διεθνούς «κατοχικής» (ή μη) διακυβέρνησης (Justice under International Administration), καθώς και επιμέρους διαφορετικές μορφές της, όπως η προσωρινή Δικαιοσύνη (Interim Justice), η σκοπιμότητα ενίσχυσης του Κράτους Δικαίου (Rule of Law) και η σημασία της «Μεταβατικής» Δικαιοσύνης (Transitional Justice) στις περιπτώσεις διεθνούς διακυβέρνησης, καθώς και η διάκρισή της με τη «μετασχηματιστική» Δικαιοσύνη (Transformative Justice).

γ. Το τρίτο Κεφάλαιο (3.3 «*Η άσκηση διεθνούς διακυβέρνησης εδάφους από πολυεθνική Ειρηνευτική Δύναμη του ΟΗΕ, ως δύναμη οιονεί κατοχής*») αφορά μια επιλεκτικά ουσιαστική θεώρηση του νομικού πλαισίου περί την κατοχή, σε σχέση με τη διαχείριση των «failed» – «fragile states» και την αρχή της ευθύνης προστασίας, αλλά και της αποκατάστασης και διατήρησης της διεθνούς και περιφερειακής ειρήνης και ασφάλειας στην περιοχή σε κρίση.

Στο πλαίσιο αυτό, προτείνεται η υιοθέτηση του όρου της «**διεθνούς μεταβατικής «κατοχικής» Διακυβέρνησης**» («**interim/provisional international occupational Administration**») υπό τον ΟΗΕ, ως μοντέλο διεθνούς Διακυβέρνησης που αποδέχεται την αντίληψη της σκοπιμότητας αναγόρευσης (όπου και αν απαιτείται) της Ειρηνευτικής Δύναμης του ΟΗΕ, ως οιονεί Δύναμη Κατοχής, και την επίκληση του Δικαίου της Κατοχής (όπου και αν απαιτείται, αντιστοίχως) και της απορρέουσας εφαρμογής των κατάλληλων προβλέψεων του στην διοικούμενη περιοχή. Η πρόταση αφορά περιπτώσεις διεθνούς Διακυβέρνησης από Ειρηνευτικές Δυνάμεις του ΟΗΕ με προσωρινό όμως χαρακτήρα και με εγγύηση νομιμότητας το ίδιο πλαίσιο Εντολής της Ειρηνευτικής Δύναμης από το ΣΑ του ΟΗΕ. Ενσωματώνοντας τα σημαντικότερα επιμέρους στοιχεία (νομικά και λειτουργικά/διοικητικά), ουσιαστικά εκφράζει στην πράξη και ονοματοθετεί την βασική εισήγηση της παρούσας Διατριβής.

Επίσης, επιχειρείται μια συγκριτική ανάλυση του προτεινομένου μοντέλου εφαρμογής Δικαίου Κατοχής σε πολυεθνικές ειρηνευτικές επιχειρήσεις υπό τον ΟΗΕ, και εξετάζονται τα εκτιμώμενα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του, σε σχέση με τα υφιστάμενα προβλήματα

και τις απειλές, οι δυσχέρειες ή επισφάλειες που αντιμετωπίζουν σήμερα οι Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις και τα μέλη τους στο πεδίο. Επιχειρείται δηλαδή μια κριτική επισκόπηση και αξιολόγηση των στοιχείων της πρότασης σε σχέση με το αποτελεσματικό κριτήριο και τις αναμενόμενες θετικές επιπτώσεις στη λειτουργία του UN Peacekeeping.

Ειδικότερα εξετάζονται οι ακόλουθες επιμέρους ενδιαφέρουσες θεματικές, όπως η διεθνής κατοχική διακυβέρνηση από πολυεθνική Ειρηνευτική Δύναμη υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, ως αναστολή άσκησης ή «παρακράτηση» κυριαρχίας – κυριαρχικών δικαιωμάτων της διοικούμενης περιοχής, το ζήτημα της ανοικοδόμησης κράτους από πολυεθνικές επιχειρήσεις και κατοχής, αλλά και η εκτιμώμενη θετική επίπτωση της «ανθρωπιστικότητας» του Δικαίου της Κατοχής, κατά την εφαρμογή του από ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ, κατά τη φάση Διοίκησης/Διακυβέρνησης περιοχών και ανοικοδόμησης κράτους.

Επιχειρείται μια συγκριτική ανάλυση του προτεινόμενου μοντέλου εφαρμογής Δικαίου Κατοχής σε πολυεθνικές ειρηνευτικές επιχειρήσεις υπό τον ΟΗΕ – πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του προτεινόμενου μοντέλου, από την οπτική της εφαρμοσιμότητας και της αποτελεσματικότητας, με την εκτίμηση των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων επίκλησης και «επιλεκτικής υιοθέτησης προβλέψεων του Δικαίου της Κατοχής στις περιπτώσεις Διεθνούς Διακυβέρνησης από Ειρηνευτική Δύναμη, ειδικά για τον ντόπιο πληθυσμό, την τοπική Κυβέρνηση, τα μέλη της πολυεθνικής Δύναμης, αλλά και τη διεθνή κοινότητα, εν γένει. Στο δε πλαίσιο της διερεύνησης του στοιχείου της σκοπιμότητας – αποτελεσματικότητας του προτεινόμενου μοντέλου σε περιπτώσεις άσκησης ελέγχου από Ειρηνευτικές επιχειρήσεις, εξετάζεται η σκοπιμότητα εφαρμογής του Δικαίου της Κατοχής, συμπληρωματικά ή παραπληρωματικά σε σχέση με το Ανθρωπιστικό Δίκαιο και το Δίκαιο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Τέλος επισημαίνεται και η άκρως σημαντική, αν όχι η σημαντικότερη, πτυχή του όλου ζητήματος που αφορά την κατάλληλη εκπαίδευση και «αγωγή» του προσωπικού των ΕΔ στο ΔΑΔ και στην πιστή τήρησή του σε περιπτώσεις που θα κληθεί ενδεχομένως (σε εφαρμογή του εν προκειμένω προτεινόμενου μοντέλου διεθνούς παρέμβασης), να αναλάβει τις αρμοδιότητες και ευθύνες μιας οιονεί Δύναμης Κατοχής και να εφαρμόσει πιστά και απαρέγκλιτα Δίκαιο Κατοχής κατά τη συμμετοχή του σε εξωεδαφικές πολυεθνικές ειρηνευτικές Επιχειρήσεις. Ειδικά υπό τον ΟΗΕ.

Τέλος, εξετάζεται και η παράμετρος της πρόληψης, σε σχέση με την εφαρμογή του ΔΑΔ και δη του Δικαίου της Κατοχής, μέσα από τη μέριμνα σε θέματα εκπαίδευσης, αλλά και «αγωγής» των μελών των στρατιωτικών δυνάμεων των κρατών που συνεισφέρουν σε πολυεθνικές Επιχειρήσεις. Ειδικά Ειρηνευτικού χαρακτήρα υπό τον ή την αιγίδα του ΟΗΕ.

Η διεπιστημονική διάσταση

Υπό την ανωτέρω γενικότερη θεώρηση για την εκπόνηση της Διατριβής, σημειώνεται ότι δεν παρελήφθη να γίνει επίσης επαρκής αξιοποίηση συναμφότερων γνωστικών και επιστημονικών δεδομένων, απαιτούμενων για την ευρύτερη, εναργέστερη και κατά τω δυνατόν διεπιστημονικά τεκμηριωμένη κάλυψη της εξεταζόμενης προβληματικής, και άλλων γνωστικών αντικειμένων που τέθηκαν στη διάθεση του γράφοντος κατά το χρόνο εκπόνησης της Διατριβής. Είτε στο πλαίσιο άλλων παράλληλων επιστημονικών δραστηριοτήτων (κυρίως της φοίτησης στην ΑΔΙΣΠΟ¹⁴, και της ΣΕΘΑ¹⁵), όσο και συναμφότερων βιωματικών που

¹⁴ Ανωτάτη Διακλαδική Σχολή Πολέμου των ΕΔ.

αφορούν την επιτελική εμπλοκή/συμμετοχή στην πολιτικοστρατιωτική διαχείριση (λήψη αποφάσεων, συμμετοχή, σχεδίαση, εκτέλεση, συντονισμός, υλοποίηση) της ελληνικής συμμετοχής σε συναφείς επιχειρησιακές πολυεθνικές στρατιωτικές δράσεις των τελευταίων ετών, στο πολυμερές πλαίσιο διεθνών Οργανισμών όπως ο ΟΗΕ, το ΝΑΤΟ, η ΕΕ, ο ΟΑΣΕ κλπ., ως επί τριετία Τμηματάρχης Διεθνών Οργανισμών στη Γενική Δνση Πολιτικής Εθνικής Άμυνας (ΓΔΠΕΑΔΣ) του ΥΠΕΘΑ, αλλά και σε αντίστοιχες επιτελικές θέσεις στο ΓΕΑ, με αρμοδιότητα τη διεθνή διμερή και/ή πολυμερή αμυντική/στρατιωτική συνεργασία με άλλες χώρες και την εφαρμογή διεθνών συμφωνιών, σε διμερές και/ή πολυμερές πλαίσιο.

¹⁵ Σχολή Εθνικής Άμυνας των ΕΔ.

ΜΕΡΟΣ «Α»

1 ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

1.1 ΤΑ ΟΝΤΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

Η διεθνής δικαιοταξία διαμόρφωσε το Διεθνές «Δίκαιο της Κατοχής» (ΔτΚ), δηλ. το εφαρμοστέο θεσμικό/νομικό πλαίσιο κατά τη διάρκεια μιας Κατοχής, αρχικά από τον καιρό του Μεσαίωνα αντλώντας τις απαρχές του από το παραλλήλως και περίπου συντρεχόντως διαμορφωθέν *Jus Gentium*, δηλ. το «Δίκαιο των Κρατών», το οποίο προήλθε από το συνδυασμό «Κανονικού» (εκκλησιαστικού) και «Φυσικού» δικαίου (*Jus naturale*), που με τη σειρά του συγκέρασε αξιοποιώντας αρχές και νομικούς-δικονομικούς κανόνες του Ρωμαϊκού και Αρχαιοελληνικού δικαιοσύστηματος με τις δογματικές επιταγές της χριστιανικής θρησκευτικής θεώρησης, κυρίως της Δυτικής. Ειδικότερα, ο Καθολικός Αρχιεπίσκοπος της Ισπανικής περιοχής της Σεβίλλης, *St Isidore of Seville* (560–636 μ.χ.), απαριθμώντας της αρχές του *Jus Gentium*, όπου εστίαζε ιδιαίτερα στο δίκαιο των συνθηκών (*foedera pacis*), συμπεριέλαβε ως πρώτη συνιστώσα του, την κατοχή και το συναφές της δίκαιο.¹⁶

Στη σύγχρονη μορφή του, το Δίκαιο της Κατοχής, ταυτοποιείται και εξελίσσεται ως ένα τμήμα του Διεθνούς Δικαίου Ένοπλων Συρράξεων (ΔΔΕΣ) (πρώην Δίκαιο του Πολέμου) από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα. Οι νεότευκτοι κανόνες δικαίου περί την Κατοχή που αρχικά ανιχνεύονται γραπτώς σε στρατιωτικά εγχειρίδια ή πολυμερή συμβατικά κείμενα, ή από τη διεθνή πρακτική, συνδέονται με τη γενικότερη εκάστοτε κρατούσα αντίληψη περί της υπέρτατης κρατικής κυριαρχίας, ακολουθώντας τη μάλιστα και κατά την εννοιολογική/οντολογική της εξέλιξη στη διεθνή δικαιοταξία. Έτσι, βαθμιαία, με την εδραίωση της κρατικής κυριαρχίας ως βασικής αρχής της διεθνούς δικαιοσύνης Τάξης και ως μοναδιαίο άνυσμα στην παγκόσμια γεωπολιτική, αλλά και δικαιοσύνης γεωμετρίας των διεθνών σχέσεων και κυρίως με την προοδευτική αποκήρυξη της χρήσης στρατιωτικών μέσων για την επίλυση των διακρατικών διαφορών (την σημαντικότερη ίσως σύγχρονη συλλογική κατάκτηση της Ανθρωπότητας), το ΔτΚ εξελίχθηκε ανάλογα. Βασική του αρχή αποτελεί το αμετάβλητο της κρατικής υπόστασης (ανεξάρτητη – κυρίαρχη)¹⁷ και το αμετάστατο της συναφούς κρατικής κυριαρχίας των κατεχομένων, η οποία υποβάλλεται στη βούληση της κατέχουσας δύναμης ως «επικαρπωτής» όμως της κατεχόμενης περιοχής, και όχι ως νόμιμος κύριος αυτής. Η διαχείριση της κατεχόμενης ή εξουσιαζόμενης

¹⁶ «*Jus gentium is occupation, construction, fortification, wars, captivity, the right of regaining citizenship after captivity, slavery, treaties, peace, armistice, the inviolability of ambassadors, the prohibition of mixed marriages; and it is the ius gentium because nearly every nation uses it*». Για το αυθεντικό κείμενο στα λατινικά, δες ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI ETYMOLOGIARUM SIVE ORIGINUM LIBER V, VI. QUID SIT IVS GENTIVM, διαθέσιμο στη δνση <http://www.thelatinlibrary.com/isidore/5.shtml>.

¹⁷ Για το θέμα της υπόστασης κράτους και ειδικά των συστατικών του στοιχείων, όπως η κυριαρχία, δες ειδικά το έργο αναφοράς του Crawford James, *The Creation of States in International Law*, 2nd ed., Clarendon Press, Oxford, 2006, ειδικά για το θέμα της «κυριαρχίας», στις σελ. 32-33 και 89, ενώ περί του θέματος «Belligerent Occupation», στη σελ. 688. Επίσης, σημαντική είναι και η soft law συμβολή της Committee on Legal Affairs and Human Rights του Συμβουλίου της Ευρώπης, με την Έκθεση που υπέβαλε στην Κοινοβουλευτική Συνέλευση στις 12 Ιουλ. 2011, με θέμα «*National sovereignty and statehood in contemporary international law: the need for clarification*», Doc. 12689, 12 July 2011, Report of Rapporteur Ms Marina SCHUSTER, Committee on Legal Affairs and Human Rights, CoE, διαθέσιμο στη δνση <http://semanticpace.net/tools/pdf.aspx?doc=aHR0cDovL2Fzc2VtYm95LmNvZS5pbncveG1sL1hSZWYvWDJlURXlVW4dHlUyXNwP2ZpbGVpZD0xMzA3NiZsYW5nPUVO&xsl=aHR0cDovL3NiZWVudGljcGJjZS5uZXQvWHNsdC9QZG9vWFJlZiZlXRC1BVC1YUWYUERGlnhzbA==&xsltparams=ZmlsZWkPTEZMDc2>. Η σχετική Απόφαση υιοθετήθηκε από την Κοινοβουλευτική Συνέλευση του ΣτΕ στις 4 Οκτ. 2011 (31st Sitting) (διαθέσιμη στη δνση στη <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=18024&lang=en>).

περιοχής εκ μέρους της κατέχουσας Δύναμης θα πρέπει να εκλαμβάνεται ως έχουσα προσωρινό και όχι μόνιμο χαρακτήρα και ως ότι ασκείται υπό περιοριστικές προϋποθέσεις διαχείρισής της από αυτήν, κυρίως μέσω της απαγόρευσης της δυνατότητας να θιγεί ή να εξαφανιστεί (με νόμιμο τρόπο) ο ανεξάρτητος χαρακτήρας της από την κατέχουσα δύναμη.

Υπό την ανωτέρω θεώρηση, βασική συνοδευτική ρήτρα του εφαρμοζόμενου Κατοχικού νομικού πλαισίου είναι η διαρκής μέριμνα του διεθνούς νομοθέτη να διασφαλίζει ότι η αναγνώριση μιας κατάστασης Κατοχής δεν θα οδηγήσει σε ενδεχόμενες διεθνοδικαϊκά αθέμιτες μεταστάσεις του εδαφικού καθεστώτος της κατεχόμενης περιοχής, οι οποίες να καταλήγουν σε επιδιώξεις προσάρτησης ή ενσωμάτωσης αυτής στην μείζονα επικράτεια της Κατέχουσας Δύναμης. Φυσικά, τέτοια ενδεχόμενα αυτόματα θα συνιστούσαν *de facto* αναγνώριση και νομιμοποίηση της μόνιμης μεταβολής του κυριαρχικού καθεστώτος της εν λόγω κατεχόμενης περιοχής, κάτι που σαφώς αντίκειται με την κρατούσα ορθόδοξη νομική ερμηνεία των σχετικών κανόνων του ΔτΚ. Επιπρόσθετα των προαναφερθέντων, το Κατοχικό δίκαιο παρέχει ακόμη περισσότερες διασφαλίσεις προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης του προ-υφιστάμενου θεσμικού/πολιτειακού πλαισίου, καθόσον επιτάσσει στην κατοχική Αρχή να σεβαστεί (κατά το δυνατόν) τους υφιστάμενους πολιτικούς/πολιτειακούς θεσμούς, ενώ της αναθέτει ρητώς την ευθύνη να διαφυλάξει τη «δημόσια τάξη και την (ομαλή) πολιτική ζωή» στην κατεχόμενη περιοχή.

Αρχικά, η Κατοχή στην πολεμική της εκδοχή (δηλ. ως «πολεμική κατοχή»), αποτελούσε τη μείζονα στρατηγική επιδίωξη (αλλά και ενδεχομένως το πρακτικώς αναπόφευκτο επακόλουθο) κάθε συγκροτημένης επιθετικής στρατιωτικής επιχείρησης, συμπαρασύροντας μοιραία στη συναρτώμενη εφαρμογή του και το συναφές της νομικό πλαίσιο, δηλ. το Δίκαιο της Κατοχής. Ιστορικά βεβαιώνεται ότι τη στρατιωτική «επικράτηση» έναντι του αντιπάλου, ακολουθούσε πάντα και σχεδόν αυτόματα η επιχειρησιακή του «κατάληψη», της οποίας επακόλουθο ήταν η «κατοχή του εδάφους», δηλ. ο αυξημένος (έως «πραγματικά ασκούμενος αποτελεσματικός»¹⁸) έλεγχος αυτού και των κατοίκων του από την επικρατούσα ξένη στρατιωτική δύναμη. Την Κατέχουσα Δύναμη, ή Δύναμη (στρατιωτικής) Κατοχής. Αυτονόητα, τόσο το έδαφος, όσο και οι κάτοικοι, αλλά και οι όποιες πλουτοπαραγωγικές πηγές περιέρχονταν πλήρως στον έλεγχο της κατέχουσας Δύναμης, Ειδικότερα, σε ιστορικούς χρόνους, ο πληθυσμός μιας κατεχόμενης περιοχής ετίθετο πλήρως στο έλεος της κατέχουσας Δύναμης, χωρίς να του αναγνωρίζεται κανένα ή σχεδόν κανένα δικαίωμα από αυτήν, στο πλαίσιο της ασκούμενης εξουσίας της. Η εξελικτική καθιέρωση των οργανωμένων κοινωνιών, από αρχικά νομαδικές ή μεταναστευτικές σε τοπικές κοινωνίες με μικρότερη ή μεγαλύτερη αστική διάρθρωση και σταθερή γεωγραφική αναφορά, ανέδειξε την αυξανόμενη γεωστρατηγική υπεραξία των ακίνητων έναντι των «κινητών» υπεραξιών τους. Οι ιστορικά πρωθύστερες στρατιωτικές επιχειρήσεις με χαρακτήρα ευκαιριακών επιδρομών έναντι γειτονικών κοινωνιών με «έπαθλο» τη σοδειά, τα εργαλεία, τα τιμαλφή ή έως και την απαγωγή ακόμη και μελών της κοινωνίας – «στόχου» για δουλεία, μετεξελίχθηκαν σταδιακά, προσαρμόζοντας κυρίως τους στρατηγικούς τους στόχους. Αυτοί βαθμιαία προσαρμόστηκαν σε πιο εξελιγμένες μορφές στρατηγικών στοχεύσεων, όπως η ανάληψη του ελέγχου σε μια περιοχή για τον προσπορισμό γενικότερων ωφελημάτων, που συνδέονταν με μια περισσότερο μόνιμη, αλλά γεωστρατηγικά και γεωοικονομικά ευρύτερη εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών της πηγών («σταθερές» υπεραξίες μιας περιοχής, δηλ. αυτές που συνδέονται με τη σταθερή γεωγραφική της αναφορά). Έτσι, αρχικά, ο δοκίμως χρησιμοποιούμενος όρος για την ανάληψη του ελέγχου σε μια περιοχή από μια ξένη Δύναμη

¹⁸ Βλ. τις συναφείς προβλέψεις του Άρθρου 42 και 43 της ΣτΧ (1907), οι οποίες θα αναλυθούν ενδελεχώς σε επόμενα κεφάλαια.

προκειμένου αυτή να έχει πλέον τη δυνατότητα να προσπορίζεται τις «σταθερές» της υπεραξίες ήταν αυτός της «στρατιωτικής Κατοχής» (*Occupatio Bellica*)¹⁹.

Χαρακτηριστικό για την αποτύπωση των νομικών χαρακτηριστικών του κατοχικού θεσμικού πλαισίου της εποχής αυτής, είναι το έργο αναφοράς του πρωτοπόρου Ολλανδού διεθνολόγου Hugo Grotius²⁰ «*De jure belli ac pacis*», έκδοσης 1625. Το κείμενο αποτυπώνει τις βασικές παραμέτρους του δικαίου περί τον πόλεμο, συμπεριλαμβανομένων βέβαια των επιμέρους κανόνων που αφορούσαν την κατοχή. Συγκεκριμένα, στο έκτο Κεφάλαιο του έργου, παρατίθενται τα εξής:

«Chapter VI (on the Acquisition of Territory and Property by Right of Conquest), pp. 214-215

II. But according to the law of nations, not only the person, who makes war upon just grounds; but any one whatever, engaged in regular and formal war, becomes absolute proprietor of everything which he takes from the enemy: so that all nations respect his title, and the title of all, who derive through him their claim to such possessions. Which, as to all foreign relations, constitutes the true idea of dominion. For as Cyrus, in Xenophon observes, when the city of an enemy is taken, everything that is taken therein becomes a lawful prize to the conquerors; and Plato, in his treatise on laws asserts the same».²¹

Ενώ, λίγο μετά, αλλά στο ίδιο κεφάλαιο, παρέχονται ακόμη περισσότερες λεπτομέρειες που αφορούν τη διαχείριση εδαφών κατά την κατάκτηση και/ή κατοχή:

«IV. Lands are not understood to become a lawful possession and absolute conquest from the moment they are invaded. For although it is true, that an army takes immediate and violent possession of the country which is invaded, yet that can only be considered as a temporary possession, unaccompanied with any of the rights and consequences alluded to in this work, till it has been ratified and secured by some durable means, by cession, or treaty. For this reason, the land without the gates of Rome, where Hannibal encamped, was so far from being judged entirely lost, that it was sold for the same price that it would have been sold for before that period. Now land will be considered as completely concurred, when it is inclosed or secured by permanent fortifications, so that no other state of sovereign can have free access to it, without first making themselves masters of those fortifications».²²

¹⁹ Για μια ιστορικά αξιόπιστα ανάλυση του θεσμού, βλ. το έργο του μικρασιατικής καταγωγής διακεκριμένου έλληνα διεθνολόγου, καθηγητή και διατελέσα Πρύτανη του Παντείου Πανεπιστημίου και μέλους της Ακαδημίας Αθηνών, Γεωργίου Τενεκίδη, στο ΤΕΝΕΚΙΔΗΣ Κ. - ΤΕΝΕΚΙΔΗΣ Γ., *Occupatio Bellica: Η Νομική Φύση της Στρατιωτικής Καταλήψεως*, Εκδ. Αργυρίου Παπαζήση, Αθήναι, 1945.

²⁰ 10 Απριλίου 1583 - 28 Αυγούστου 1645.

²¹ Grotius Hugo, *De jure belli ac pacis*, 1625 (μεταφρασμένο από τα Λατινικά, ως «*The Rights of War and Peace*», από τον Rev. Archibald Collin Campbell, London, 1814), σελ. 214-215, διαθέσιμο στη δνση http://books.google.gr/books?id=n9M8AAAAYAAJ&pg=PA219&lpg=PA219&dq=hugo+grotius+lands+are+not+understood&source=bl&ots=9ql7H-jyg5&sig=UOR_bIRNZKcOH0K1j-nOOBmkfms&hl=el&sa=X&ei=Cq3NUMzOC8q20QXrwiDgCg&sqi=2&ved=0CE8Q6AEwBQ#v=onepage&q=hugo%20grotius%20lands%20are%20not%20understood&f=false.

²² Grotius Hugo, *De jure belli ac pacis*, 1625 (μεταφρασμένο από τα Λατινικά, ως «*The Rights of War and Peace*», από τον Rev. Archibald Collin Campbell, London, 1814), σελ. 219-220, διαθέσιμο στη δνση http://books.google.gr/books?id=n9M8AAAAYAAJ&pg=PA219&lpg=PA219&dq=hugo+grotius+lands+are+not+understood&source=bl&ots=9ql7H-jyg5&sig=UOR_bIRNZKcOH0K1j-nOOBmkfms&hl=el&sa=X&ei=Cq3NUMzOC8q20QXrwiDgCg&sqi=2&ved=0CE8Q6AEwBQ#v=onepage&q=hugo%20grotius%20lands%20are%20not%20understood&f=false.

Σε ένα μεστό κείμενο με αμέτρητες αναφορές στην αρχαιοελληνική, αλλά και ρωμαϊκή νομική «πολεμική» παράδοση, ο Grotius επιχείρησε μια ενδελεχή νομική σπουδή στον πόλεμο και τις παράγωγες αυτού νομικές και πολιτικοκοινωνικές συνέπειες, μεταξύ των οποίων η κατάκτηση και η κατοχή ξένου εδάφους. Αποκρυσταλλώνοντας την περί τον πόλεμο νομική θεώρηση του καιρού του, επεσήμανε την έλλειψη εγγενών θεσπισμένων ρητά κανόνων και συναφών περιορισμών (ειδικά νομικών, αλλά και ηθικών) τόσο για την προσφυγή στον πόλεμο, όσο και για τη διεξαγωγή του, οι οποίες επεκτείνονταν, όπως ήταν αναμενόμενο και στο ύστερο στάδιο της κατοχής του κατεκτημένου εδάφους και της άσκησης της εξουσίας των νικητών έναντι των ηττημένων. Δεν παρέλειψε όμως, αντισταθμιστικά, να σημειώσει την ανάγκη άσκησης (και επαγωγικώς της νομιμοποίησης) κάποιας εκτεταμένης μορφής εντεταλμένης εξουσίας στην κατεχόμενη περιοχή, με εκτελεστικούς όμως περιορισμούς, ηθικούς φραγμούς και ανθρωπιστικές διασφαλίσεις που εκπορεύονταν κυρίως από το «θεϊκό» ή το «φυσικό», παρά κάποιον «ανθρώπινο» νόμο. Στο ανωτέρω πλαίσιο, ευδιάκριτη είναι η προβολή της ανάγκης για κατά το δυνατόν ρητή και συγκεκριμένη κανονιστική πρόβλεψη των αναγκαστικώς λειτουργικά αμφίδρομων, αλλά όχι ισότιμων, σχέσεων εξουσίας και υποτέλειας μεταξύ των δυνάμεων κατοχής και του κατεχόμενου πληθυσμού. Ειδικά καθόσον η κατοχική εξουσία ασκείται «περιοριστικά» και επιβαλλόμενη στην κατεχόμενη περιοχή, ελλείπει *de jure* κυριαρχικής (*sovereign*) νομιμοποίησης. Υπό την έννοια αυτή, ανάγκη για κανονιστική διευθέτηση έχουν και συναμφότερες προβληματικές πτυχές διάδρασης μεταξύ κατεχόμενων – κατεχόντων. Ειδικά αυτές που σχετίζονται με τη μετάπτωση του καθεστώτος της προηγούμενης γηγενούς εξουσίας σε αυτό της κατοχικής (αλλά και τούμπαλιν) και με το εφαρμοζόμενο «νέο» κατοχικό νομικό πλαίσιο σε σχέση με το (αυτόθι) «προϋπάρχων», ειδικά υπό τη θεώρηση της ρήτρας «προσωρινότητας» του κατοχικού τετελεσμένου. Τόσο στην κατεχόμενη περιοχή, όσο και στα υποκείμενά της.

Εντύπωση προκαλεί ότι ακόμη και στην πρωτόλεια αυτή καταγεγραμμένη σπουδή του νομικού πλαισίου της κατοχής των αρχών του 15^{ου} αιώνα, ο Grotius ενδιαφέρεται να καταστήσει από τότε ξεκάθαρο ότι η όποια κατάκτηση εδάφους, ακόμη και αν οδηγήσει σε (βίαια ή μη) κατοχή αυτού, δεν θα πρέπει να εκλαμβάνεται ότι οδηγεί ή αυτοδίκαια επιφέρει και καθεστώς νόμιμης κτήσης («*lawful possession*») του κατεχόμενου εδάφους από τη Δύναμη Κατοχής. Ενώ το καθεστώς κυριαρχίας της κατεχόμενης περιοχής δεν θα μπορεί να μεταβληθεί οριστικά και σύννομα εις βάρος της πρότερης γηγενούς κρατικής εξουσίας, παρά μόνον μέσω διεθνώς αποδεκτών νομικών μεθόδων/πράξεων, όπως οι συμβατικές διμερείς ή διεθνείς συμφωνίες, αλλά σαφώς όχι μόνον *de facto*, μέσω των κατοχικών τετελεσμένων. Η τόσο συγκροτημένη άποψη για τα θεμιτά όρια νομιμοποίησης του καθεστώτος της κατοχής και των συναφών δικαιωμάτων της κατέχουσας δύναμης που έτυχαν ευρύτερης αποδοχής από τον καιρό του Grotius, εν πολλοίς εξηγεί και το ότι οι θωρήσεις αυτές διατηρήθηκαν αναλλοίωτες επί σχεδόν δυόμιση αιώνες, μέχρι την επαναδιατύπωσή τους στο κείμενο του *Κώδικα Lieber*, το 1863.

Η ανωτέρω «γραμμική» θεώρηση του Δικαίου της Κατοχής, όπως εκφράστηκε από τον Ολλανδό διεθνολόγο H. Grotius, διατηρήθηκε μέχρι και τον 17^ο, ή και 18^ο αιώνα (σε κάποια μέρη του «ανεπτυγμένου» δυτικού κόσμου), όπου βαθμιαία, μετά τις σημειούμενες μείζονες κοινωνικές, πολιτικές, αλλά κυρίως οικονομικές εξελίξεις στο χώρο κυρίως της Ευρώπης, οι κρατούσες αντιλήψεις και για το κατοχικό γεγονός δεν ήταν δυνατόν να παραμείνουν για πολύ ακόμη αμετάβλητες. Παράγοντες που συγκρατούνται και είχαν επίπτωση σε αυτή τη μετεξέλιξη είναι η απομείωση της απόλυτης εξουσίας του εξουσιάζοντος άρχοντα – μονάρχη στο εξουσιαζόμενο έδαφος, όσο και στους υπηκόους του, οι μετεξελίξεις αποδόμησης του ξεπερασμένου πλέον φεουδαλικού μοντέλου πολιτειακής οργάνωσης, η καθιέρωση του

Βεσφαλιανού μοντέλου εθνοκράτους με τη συμμετοχή του κρίσιμου εγγενούς ρόλου του «λαού» (της κοινωνίας) ως ουσιαστικό συστατικό στοιχείο του, η αναγόρευση του μοντέλου του έθνους-κράτους ως εγγυητή της συνοχής της κοινωνίας²³, η επέλευση της βιομηχανικής επανάστασης και η αναβάθμιση του εργατικού δυναμικού ως μείζονος οικονομικού, κοινωνικού και πολιτειακού λειτουργικού παράγοντα των κρατών και των κοινωνιών που τα συναπαρτίζουν, η αναπόφευκτη ταξική αναδιάρθρωση των δυτικών κοινωνιών με την εμφάνιση της νέας αστικής μέσης τάξης να παρεμβάλλεται μεταξύ των αριστοκρατών/γαιοκτημόνων και των παροίκων/εργατών, αλλά και οι συναφείς εξελίξεις στο δικαιοκώπιο πεδίο, με την επικράτηση της θεωρίας του φυσικού δικαίου και των νομικών της επιγόνων (των Emmerich de Vattel, Thomas Hobbes, John Lock, κ.ά.) που το εξέλιξαν και οδήγησαν στο διάδοχο «θετικό δίκαιο» (legal positivism), αλλά και μεταγενέστερων επιφανών εκπροσώπων της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας που διαμόρφωσαν νέα δεδομένα (πέραν των νομικών) στη μελέτη της αποτύπωσης και των δυναμικών εξέλιξης²⁴ του διεθνούς συστήματος. Συνακόλουθα, με την πάροδο του χρόνου μεταβάλλεται μοιραία τόσο η φύση και οι τεχνικές-πρακτικές, όσο και τα «ήθη» (νομικά και πολιτισμικά) του πολέμου. Κυρίως όμως μεταβάλλονται οι στρατηγικοί στόχοι (και δη το «βεληνεκές» της στοχοθεσίας τους, που βαθμιαία από τα τέλη του 19^{ου} αι., και εξής κλιμακούμενα, «οράται» πλέον -κατά μείζονα λόγο- με όρους ολιστικής γεωπολιτικής συστημικής ανάλυσης και δη παγκόσμιας κλίμακας²⁵), οι οποίοι τίθενται μοιραία και διαμορφώνονται τελικά, ενεργητικά (ή και ενίοτε «παθητικά»), από τους ίδιους τους εμπόλεμους κατά τη διεξαγωγή των συρράξεων μεταξύ τους ή ακόμη και από αυτήν την προδικασία της γεωστρατηγικής σχεδίασής τους.

Όπως ήταν φυσικό πλέον, με την ανάδειξη και δευτερευόντων σκοπών ενός πολέμου, ως εργαλείου διαμόρφωσης των γεωπολιτικών δεδομένων, δια της γεωστρατηγικής διαχείρισης της κατανεμημένης ισχύος μέσω της επίτευξης σύνθετων, άμεσων ή έμμεσων, αλλά πάντως ευρύτερων γεωπολιτικών επιδιώξεων²⁶ όπως εκτεταμένα ανεδείχθη κατά

²³ Βλέπε σχετικές αναφορές στη μετέπειτα αναπτυχθείσα θεωρία του Karl Emil Maximilian "Max" Weber (1864-1920) για το κράτος.

²⁴ Βλέπε την απαρχή των θεωρήσεων γεωπολιτικής ανάλυσης του διεθνούς συστήματος, από τους σύγχρονους (μετά τον Θουκυδίδη) πρωτοπόρους θεωρητικούς, όπως ο πατέρας της Γεωπολιτικής Friedrich Ratzel (1844-1904), γερμανός γεωγράφος, κυρίως στο έργο του *Politische Geographie* και ο επίσης γερμανός γεωγράφος (και επιστημονικά επηρεασμένος από τον Ratzel), ο καθηγητής του Πολυτεχνείου του Μονάχου, Karl Haushoffer (1869-1946). Επίσης, οι αντίστοιχοι εκπρόσωποι της αγγλοσαξωνικής σχολής, ο Sir Halford Mackinder (1861 – 1947), μέλος της Βασιλικής Γεωγραφικής Εταιρείας του Λονδίνου, ιδρυτής της Σχολής της Γεωγραφίας στο London School of Economics (LSE) και ο αμερικανός καθηγητής του Πανεπιστημίου του Yale, Nickolas Spykman (1893 – 1943), κυρίως με το έργο του *Geography of the Peace*. Για περαιτέρω ανάλυση, ειδικά για τον F. Ratzel, βλέπε Στογιάννος Αλέξανδρος, *Η σύγχρονη ανάγνωση του Friedrich Ratzel και ο περί γεωγραφικού ντετερμινισμού μύθος. Η περίπτωση του Ανατολικού Ζητήματος*, Διδακτορική Διατριβή υπό τη διεύθυνση Καθ. Ι. Μάζη, ΕΚΠΑ, Αθήνα, 2012, και Ιωάννης Μάζης, *F. Ratzel: Ο Ζωτικός Χώρος*, (Der Lebensraum), Αθήνα, Προσκήνιο 2001.

²⁵ Για περαιτέρω εμβάθυνση στη μεθοδολογία της γεωπολιτικής ανάλυσης, βλέπε ενδεικτικά Ιωάννης Θ. Μάζης, *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής. Το νεοθετικιστικό πλαίσιο (Μέρος Τέταρτο)*, Παπαζήσης, Αθήνα 2013.

²⁶ Πρέπει να σημειωθεί ότι η ιστορικά επικρατούσα και γεωστρατηγικά ευνόητη, αλλά διεθνοδικαιοκώπια σαφώς «ξεπερασμένη» πλέον, πρωτογενής επιδίωξη της πολεμικής προσπάθειας ήταν η κατάκτηση και ει δυνατόν η προσάρτηση ξένου εδάφους, η οποία όμως εκτός της αυτονόητης «γεωπολιτικής-γεωοικονομικής» εκμετάλλευσης της κατεχόμενης περιοχής, ενείχε το «βάρος» της κατοχικής διοίκησης της περιοχής, με το αντίστοιχο αποφερόμενο «κόστος» διακυβέρνησης για την κάθε Δύναμη Κατοχής. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των απομακρυσμένων περιοχών που οι Μεγάλες Δυνάμεις ήλεγχαν, πέραν του μητροπολιτικού εδάφους τους, κυρίως υπό τη μορφή κτήσεων ή αποικιών. Ο έλεγχός τους ήταν μέχρι περίπου τη δεκαετία του '60, απολύτως επιθυμητός και προς το συμφέρον των αποικιοκρατικών Δυνάμεων, οι οποίες προφανώς αποδεχόντουσαν το κόστος διακυβέρνησής τους, ως αντίτιμο, καθόσον το καθεστώς αποικιοκρατικού ελέγχου των

μείζονα λόγο κατά τον 20^ο αιώνα²⁷, η Κατοχή βαθμιαία αποσυνδέθηκε και επιχειρησιακά, αλλά και θεσμικά - νομικά με την μέχρι πρότινος στερεότυπα «στενά γραμμική» επιδίωξη της «άμεσης χρήσης στρατιωτικής ισχύος με σκοπό την επικράτηση επί του αντίπαλου και την κατάληψη του εδάφους του». Η μετεξέλιξη αυτή που απομακρύνεται από τη γραμμική λογική που συνδέει τη στρατιωτική επικράτηση με την κατάληψη του εδάφους, η οποία αφορά τόσο στο επιχειρησιακό, όσο και στο νομικό/θεσμικό επίπεδο, δεν είναι παράλογη ή δυσεξήγητη, καθώς πολλές περιπτώσεις μεταβίβασης του ελέγχου που κατέληξαν σε Κατοχή (συνήθως στρατιωτική, αλλά όχι πάντα) δεν προέκυψαν αναγκαστικά ως άμεσο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα κάποιας (επιτυχημένης) στρατιωτικής επιχείρησης επικράτησης έναντι κάποιου συγκεκριμένου στρατιωτικού ή γεωπολιτικού αντιπάλου²⁸. Αναγνωρίστηκαν και ταυτοποιήθηκαν (πολιτικά και νομικά) όμως ως περιπτώσεις «Κατοχής», καθώς η τοπική κυβέρνηση (νόμιμη αρχή) πείστηκε (λιγότερο ή περισσότερο «εθελόβουλα») να παραχωρήσει τον ουσιαστικά ασκούμενο «αποτελεσματικό» έλεγχο της περιοχής σε ξένη «κατοχική» δύναμη. Τέτοια χαρακτηριστικά παραδείγματα έχουμε κατά τη γερμανική κατοχή των περιοχών της Βοημίας και Μοραβίας, κατά το Μάρτιο του 1939²⁹, ή του κράτους του Βελγίου³⁰ καθ' όλον τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Φυσικά, Κατοχή μπορεί να επέλθει και ως αποτέλεσμα μιας συμφωνίας ανακωχής μεταξύ αντιπάλων μερών, όπως για παράδειγμα η σχετική Συμφωνία Ανακωχής του 1918, με την οποία περιήλθε τελικά ο έλεγχος της γερμανικής περιοχής της Ρηνανίας στις Συμμαχικές Δυνάμεις. Επίσης, μπορεί να επέλθει κατόπιν μιας Συμφωνίας Ειρήνης μεταξύ αντιπάλων μερών, όπως αυτή μεταξύ Ισραήλ και Αιγύπτου το 1979, όπου η προϋφιστάμενη κατάσταση Κατοχής της Λωρίδας της Γάζας από το Ισραήλ (μετά από απώθηση των αιγυπτιακών δυνάμεων και κατάληψή της) δεν μετεβλήθη τελικά, δυνάμει της εν λόγω ειρηνευτικής διαδικασίας.

Όπως δε χαρακτηριστικά συνοψίζει ο Ισραηλινός διεθνολόγος, Eyal Benvenisti:

περιοχών αυτών τους απέφερε πολλαπλάσια οικονομικά και γεωπολιτικά οφέλη, που με όρους εκτίμησης κόστους/ωφέλειας, καθιστούσαν τον έλεγχο των αποικιοκρατικά ελεγχόμενων εδαφών, ως συμφέρουσα επιλογή. Η αποαποικιοποίηση (decolonization) που έλαβε χώρα κυρίως τις δεκαετίες του '60 και του '70, η οποία μάλιστα έγινε εν πολλοίς με τη συναίνεση των αποικιοκρατικών Δυνάμεων, κατέδειξε ότι το αποκομιζόμενο αποαποικιοκρατικό όφελος (οικονομικό, ή ευρύτερα γεω-πολιτικό) δεν ήταν πλέον υπέρτερο από το όποιο κόστος, καθιστώντας την συνέχιση της αποικιοκρατικής διακυβέρνησης μη συμφέρουσα πλέον πραγματιστικά για την αποικιοκρατική Δύναμη. Σε αυτή την εξέλιξη θα πρέπει προφανώς να συνεκτιμηθούν και οι ενισχυόμενες (την περίοδο αυτή) αντιδράσεις εκ μέρους των ντόπιων πληθυσμών/κοινωνιών υπό αποικιοκρατικού τύπου διακυβερνήσεις, αλλά και οι επικρατούσες παγκοσμίως πλέον τάσεις για ικανοποίηση (δικαίωση) συλλογικών αιτημάτων απελευθέρωσης/ανεξαρτητοποίησης και αυτοδιοίκησης (βλέπε αυτοδιάθεσης) λαών υπό καθεστώς ανελεύθερης διακυβέρνησης. Οπότε, οι Δυνάμεις αυτές εγκατέλειψαν την στρατηγική των κτήσεων ή αποικιών, χωρίς να σημαίνει ότι απεμπόλησαν το ενδιαφέρον τους για την αποκλειστική κομιδή ωφελημάτων, εις βάρος των αυτόχθων κατοίκων των περιοχών ενδιαφέροντός τους, παρά αναδιαμόρφωσαν την στρατηγική τους σε νέες πρακτικές ελέγχου και εκμετάλλευσης, μικρότερου κόστους και εξασφάλισης μακροβιότερων και πολλαπλών ωφελημάτων.

²⁷ Βλέπε για παράδειγμα τις γεωστρατηγικές επιλογές των δυνάμεων του Άξονα και την αντίστοιχη αντίδραση των Συμμάχων, κατά το Β' ΠΠ, προκειμένου να εισβάλουν και να θέσουν υπό τον έλεγχό τους περιοχές πλούσιες σε φυσικό πλούτο, πρώτες ύλες ή υδρογονάνθρακες (όπως η Ρουμανία, η Κασπία, το Ιράν, η Μέση Ανατολή και η Βόρειος Αφρική κλπ.) ή γεωστρατηγικά κομβικές (όπως η Ελλάδα, ή η Αίγυπτος/στενό Σουέζ κλπ.). Επίσης, βλέπε την περίπτωση της από το τέλος του Β' ΠΠ Ρωσικής κατοχής στις Κουρίλες Νήσους (Kuril Islands), την κυριότητα των οποίων διεκδικεί η Ιαπωνία.

²⁸ Βλ. την περίπτωση της στρατιωτικής - πολεμικής κατοχής (belligerent occupation).

²⁹ Βλέπε *Anglo-Czechoslovak and Prague Credit Bank v. Janssen*, (1943-1945), Australia, Supreme Court of Victoria, AD Case no. 11, p. 47.

³⁰ Βλέπε Ross, *Denmark's Legal Status during the Occupation*, 1 Jus Gentium 1 (1949).

«Initially, occupation was viewed as a possible by-product of military actions during war, and therefore, it was referred to in legal literature as “belligerent occupation”. ...Today the more inclusive term, “occupation”, is generally used. The emphasis is thus put not on the course through which the territory came under the foreign state’s control, whether through actual fighting or otherwise, but rather on the phenomenon of occupation. This phenomenon can be defined as the effective control of power (be it one or more states or an international organization, such as the United Nations) over a territory to which that power has no sovereign title, without the volition of the sovereign of that territory».³¹

Παρακάτω θα παρατεθεί αναλυτικά ολόκληρη η εξελικτική πορεία διαμόρφωσης του ΔTK έως τη σύγχρονη καταληκτική της μορφή, εδραζόμενη στα θεμέλια του σύγχρονου δυτικού νομικού πολιτισμού που ξεκινούν από το Αρχαίο Ελληνικό και το Ρωμαϊκό Δίκαιο, με αναφορές στις βασικές αρχές περί των θεμελιωδών δικαιωμάτων του Ανθρώπου, όπως διακηρύχθηκαν σημειολογικά αρχικά στη *Magna Carta* (1215) και στο *Habeas Corpus Act* (1679), όπως διαμορφώθηκαν περαιτέρω στη *Διακήρυξη της Αμερικανικής Ανεξαρτησίας* (1776), στη *Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου* (1789–1799) κατά τη γαλλική Επανάσταση, ή με τον περίφημο *Lieber Code*³² του 1863 κατά τον αμερικάνικο Εμφύλιο Πόλεμο (1861-1865) και εξελικτικά διατυπώθηκαν λεπτομερέστερα στα εθνικά³³ και κυρίως στα διεθνή θεσμικά ανθρωπιστικά κείμενα και στα κείμενα προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 19^{ου} και κυρίως του 20^{ου} αιώνα.

Κρίνεται σκόπιμο όμως να επισημανθεί, παράλληλα, η κυρίαρχη μεταλλαγή των οντολογικών χαρακτηριστικών των σύγχρονων περιπτώσεων Κατοχής, τα οποία δημιουργούν

³¹ Benvenisti Eyal, *The International Law of Occupation*, 1993, σελ. 3-4. Πρόκειται για το γνωστό σημείο προβληματισμού περί του «αποτελεσματικού ελέγχου» ως προϋπόθεση εφαρμογής του δικαίου κατοχής. Πρόκειται για ένα κριτήριο που αναζητεί ποιά είναι η αρχή εκείνη που λογοδοτεί για πράξεις και για παραλείψεις που μπορεί να φέρουν τη διεθνή ευθύνη κράτους ή μη κρατικού δρώντα. Η αρχή αυτή είναι παράγωγη της αρχής της αποτελεσματικότητας ή *effectivité*. Καίτοι η κυριαρχία της κατεχόμενης περιοχής, με όποιο τρόπο κι αν αυτή η τελευταία εξασκείται δεν τίθεται επ’ αμφιβόλω, η ουσία είναι στο ποιός ασκεί τη δικαιοδοσία που εστιάζει το διεθνές δίκαιο για να διαπιστώσει ποιός φέρει την ευθύνη και για να εφαρμοστεί το δίκαιο της κατοχής, να αποδοθούν ευθύνες για αντιδιεθνείς πράξεις, να διευκρινιστούν τυχόν ευθύνες διεθνών οργανισμών και ενδεχομένως ο επιμερισμός της διεθνούς ευθύνης αν έχουμε παραπάνω από έναν δρώντες. Για περισσότερο εμβάθυνση στο ζήτημα του αποτελεσματικού ελέγχου βλ. Μαρούδα Ντ., *Ο «Αποτελεσματικός Έλεγχος» ως Προϋπόθεση για την Εφαρμογή του Δικαίου της Κατοχής και η Διάδραση με την Έξω-Εδαφική Εφαρμογή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*, στο Περράκης Στ., *“Ουδεν Μονιμότερον του Προσωρινού;”: Καταστάσεις Στρατιωτικής Κατοχής στο Διεθνές Δίκαιο*, Εκδ. Όστρια, Αθήνα 2014, σελ.111, όπως και στο Dupuy Pierre-Marie, *Droit International Public*, Paris, PUF, «Que sais-je», n° 1060, 11ème éd., 2001.

³² Συγκεκριμένα, στα Άρθρα 1 και 3 του Κώδικα *Lieber* προβλέπεται ότι μια περιοχή υπό κατοχή τίθεται υπό το καθεστώς επιβολής στρατιωτικού νόμου εκ της δύναμης /στρατού «εισβολής» (“*invading army*”), ο οποίος στην ουσία αίρει την εφαρμογή της ποινικής και αστικής έννομης τάξης, την εξουσία της τοπικής διακυβέρνησης, αλλά και υποκαθιστά την υφιστάμενη στρατιωτική αρχή, στο μέτρο που αυτό είναι θεμιτό από τους γενικούς κανόνες δικαίου και υπαγορεύεται από την εφαρμογή της αρχής της στρατιωτικής αναγκαιότητας. Ειδικότερα, προβλέπει όπως η “[*occupied area is put under martial law, which*] consists is the suspension ... of the criminal and civil law, and of the domestic administration and government ... and in the substitution of military rule and force for the same, as well as in the dictation of general laws, as far as military necessity requires this suspension, substitution, or dictation.”.

³³ Η αναφορά αφορά κυρίως (χωρίς να περιορίζεται σε) Εθνικά Στρατιωτικά εγχειρίδια, όπως ο κώδικας Bluntschli, που συνετάχθη το 1866 για τον Γερμανικό Στρατό ή το αντίστοιχο Γαλλικό εγχειρίδιο έκδοσης 1893 για τους Αξιωματικούς του Γαλλικού Στρατού, καθώς επίσης τα αντίστοιχα Στρατιωτικά εγχειρίδια του Αγγλικού, του Ιταλικού ή και του Ρωσικού Στρατού. Για περισσότερη ανάλυση για το θέμα, βλέπε ειδικότερα Graber Doris, *The Development of the law of Belligerent Occupation 1863 – 1914: A Historical Survey*, New York, Columbia University Press, 1949, σελ. 26-27, 114-115 και 132-133.

εξ αντανakλάσεως και νέα αντίστοιχα δεδομένα στο συναφές θεσμικό της πλαίσιο. Αναμφισβήτητα, δεν είναι μόνον το εγγενές χαρακτηριστικό στοιχείο της χρονικής διάρκειας αυτής, που η ευρύτερη συναίνεση καθορισμού κάποιου αποδεκτού θεμιτού νομικού ορίου, παρατηρείται να μεταβάλλεται ιστορικά, αλλά ειδικότερα μεταλλάσσεται η φύση και τα οντολογικά χαρακτηριστικά της τυπολογίας των καθεστώτων κατοχής. Έτσι, από παραδοσιακές τυπολογίες του κατοχικού φαινομένου, όπου κατοχή προσδιοριζόταν στις περισσότερες των περιπτώσεων ως το μεσοδιάστημα μεταξύ της φάσης των εχθροπραξιών ενός πολέμου και της επακόλουθης συνθήκης ειρήνης (ή έστω της συνθηκολόγησης), παρατηρείται συχνά η Κατοχή να διαρκεί παρατεταμένα, δρομολογώντας έτσι μη αναστρέψιμες εξελίξεις με ραγδαίο και συχνά βίαιο τρόπο για την κατεχόμενη περιοχή. Τέτοιες θα μπορούσε να είναι η μόνιμη αναδιαμόρφωση ή η μεταβολή του πολιτειακού καθεστώτος, των πολιτικών δομών και των οικονομικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών και επιμέρους δεικτών μιας κοινωνίας, μέσω της δυναμικής επιβολής της βούλησης της κατοχικής Δύναμης στην περιοχή και τον πληθυσμό της (βλέπε π.χ. περιπτώσεις παρατεταμένης κατοχής της Τουρκίας στην βόρεια Κύπρο, και του Ισραήλ σε εδάφη που κατοικούν-σαν Παλαιστίνιοι)³⁴.

Όλα αυτά συνιστούν σαφώς ενδιαφέροντα δεδομένα, τόσο ως προς τον καθορισμό του κύριου υποκειμένου (ή του μείζονος διακυβεύματος) που εκάστοτε χρήζει προστασίας (το άτομο, ο πολίτης, ο μαχητής, ο άμαχος, το κράτος, η κοινωνία, ακόμη και η Δύναμη κατοχής ως συλλογική οντότητα και/ή τα μέλη της, ως φυσικά πρόσωπα), όσο και από πλευράς αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας της προστασίας που είναι δυνατόν να παρασχεθεί από το διαθέσιμο κάθε φορά συναφές θεσμικό πλαίσιο, δηλ. το εφαρμοστέο Κατοχικό Δίκαιο, ως *lex specialis* του Διεθνούς Δικαίου των Ένοπλων Συρράξεων, αλλά και του συμπληρωματικού αυτού, του Δικαίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, προκειμένου να καλύψει επαρκώς τις ανακύπτουσες ανάγκες ή αναγκαιότητες προστασίας των συμφερόντων (των προαναφερθέντων υποκειμένων). Νέα και εξίσου ενδιαφέροντα δεδομένα μπορούν να συναρτηθούν και από πλευράς αυτής καθεαυτής της αποδεκτής νομιμοποιητικής βάσης, αλλά και της έκτασης του πεδίου εφαρμογής του ΔτΚ σε σύγχρονες περιπτώσεις όπου αυτό μοιραία ανακύπτει ως αναγκαιότητα εφαρμογής. Αν δηλ. είναι νομικά αποδεκτή, ή ενδεχομένως λειτουργικά σκόπιμη και υπό ποιες προϋποθέσεις ή για ποιους λόγους αναγκαιότητας, η επέκταση του προσδιορισμού του πεδίου εφαρμογής του εν λόγω Κατοχικού Δικαίου ώστε να περιλαμβάνει και περιπτώσεις «οιονεί» κατοχής, όπου το ρόλο, τις ευθύνες, αλλά και τις αρμοδιότητες κατοχικής Δύναμης σε μια συγκεκριμένη περιοχή καλείται να αναλάβει (ή θα έπρεπε να αναλαμβάνει) μια διεθνής πολυεθνική στρατιωτική Δύναμη, επιβαλλόμενη για ειρηνευτικούς σκοπούς, δρώσα και ασκούσα επιχειρησιακό έλεγχο στην περιοχή ανάπτυξης της, υπό την αιγίδα του ΟΗΕ.

³⁴ Βλ. ομόφωνο Ψήφισμα της ολομέλειας του Ελληνικού Κοινοβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 2015, με το οποίο ενεκρίθη Σχέδιο Ειδικής Απόφασης της Επιτροπής Εξωτερικών και Άμυνας, με την οποία κλήθηκε η ελληνική Κυβέρνηση «να προωθήσει όλες τις απαραίτητες διαδικασίες, για να αναγνωρίσει Κράτος της Παλαιστίνης και να καταβάλει κάθε διπλωματική προσπάθεια για την άμεση επανέναρξη απευθείας μεταξύ των δύο πλευρών αξιόπιστων ειρηνευτικών διαδικασιών» (<http://www.hellenicparliament.gr/Enimerosi/Grafeio-Typou/Deltia-Typou?press=9a2b68c6-313b-4706-9843-a5760101c91e>). Το ανωτέρω ψήφισμα επικαλέστηκε, μεταξύ άλλων, το Ψήφισμα της 29ης Νοεμβρίου 2012 της ΓΣ του ΟΗΕ, το οποίο αναγνώρισε στην Παλαιστίνη καθεστώς κράτους-παρατηρητή μη μέλους, καθώς και σχετικά ψηφίσματα, σχετικά με την αναγνώριση Παλαιστινιακού Κράτους, που ενέκριναν εθνικά κοινοβούλια κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και το ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2014. Σημειώνεται ότι η Ελλάδα είναι ένα από τα 57 εκ των 193 κρατών-μελών του ΟΗΕ και ένα από τα 21 εκ των 28 κρατών-μελών της ΕΕ που δεν έχουν αναγνωρίσει επίσημα το Παλαιστινιακό Κράτος, σε αντίθεση με την Κυπριακή Δημοκρατία, που το αναγνώρισε από το 2013. Με την Απόφαση A/RES/67/19, της 29ης Νοε. 2012, η ΓΣ του ΟΗΕ αναγνώρισε καθεστώς «*non-Member Observer State*» στην Παλαιστινιακή Αρχή (βλ. <http://www.un.org/press/en/2012/ga11317.doc.htm>).

Υπό την ανωτέρω θεώρηση, ανακύπτει αυτόκλητα το θέμα της διερεύνησης και αξιολόγησης της ανάγκης επικαιροποίησης, αναδιάρθρωσης ή ακόμη και της συμπληρωματικής προσαρμογής (με την έννοια της βελτίωσης, της ενίσχυσης, ή της επέκτασης) του διαθέσιμου θεσμικού πλαισίου του Διεθνούς Δικαίου περί την Κατοχή, στο μέτρο που αυτή η επικαιροποίησή του κριθεί σκόπιμη, απαραίτητη, αλλά και ανθρωπιστικά επωφελής υπό το πρίσμα της διασφάλισης παροχής επαυξημένης προστασίας των δικαιωμάτων όλων των εμπλεκόμενων σε μια κατάσταση συμβατικής ή οιονεί κατοχής, υπό το φως των νέων (σύγχρονων ή μελλοντικών) επιχειρησιακών, διοικητικών και κυρίως δικαιοδοτικών προκλήσεων στο πεδίο.

Η αναζήτηση των απαρχών του σύγχρονου Δίκαιου της Κατοχής φτάνει στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, όπου πρώτη φορά ουσιαστικά κωδικοποιούνται ρυθμίσεις κανόνων συμπεριφοράς εμπόλεμων κατά τη διάρκεια πολεμικών συγκρούσεων. Υπό την έννοια αυτή, οριοθετείται ταυτόχρονα και σύντονα και η απαρχή του σύγχρονου Διεθνούς Δικαίου των Ένοπλων Συρράξεων, που ούτως ή άλλως εμπεριέχει εγγενώς και το ειδικότερο αυτού κατοχικό δικαϊκό πλαίσιο. Παρακολούθημα, αλλά και αναπόσπαστο μέρος του ανωτέρω ευρύτερου διεθνούς δικαιοταξικού συστήματος, το διεθνές Δίκαιο της Κατοχής (ΔτΚ) συνδιαμορφώθηκε ομοίως, με την ενισχυτική προσθήκη εθνικών, πολυμερών ή διεθνών θεσμικών κειμένων (πολλών εξ αυτών ευρύτατης διεθνούς αποδοχής), είτε ως θετικό δίκαιο (Διεθνείς Συμφωνίες ή Συμβάσεις ή άλλα δεσμευτικού χαρακτήρα διεθνή κείμενα), είτε ως *soft law* (θεσμικές συνδρομές ή διεθνείς παρεμβάσεις διακηρυκτικού και λιγότερο τυπικά δεσμευτικού χαρακτήρα), αλλά και ως συνισταμένη σχετικών νομολογιακών εξελίξεων³⁵, αλλά και αρκετών ατομικών ή συλλογικών θεωρητικών ή και διαπιστωτικών συμβολών από επιφανείς εκπροσώπους της διεθνούς ακαδημαϊκής/επιστημονικής κοινότητας, όπως το έργο της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου (ΕΔΔ), διεθνών επιτροπών Fact Finding (όπως αυτής του ΟΗΕ για τον πόλεμο του Λιβάνου το 2006) κλπ., αλλά και πολλών μεμονωμένων επιστημόνων διεθνολόγων, που ως επί τω πλείστον διατέλεσαν και μέλη τους.

1.1.1 Ιστορική εξέλιξη του κριτηρίου του «επιχειρησιακού ελέγχου» στον προσδιορισμό μιας Κατοχής

Η απαρχή θέσπισης του κριτηρίου του «επιχειρησιακού ελέγχου» στο κείμενο της Διακήρυξης των Βρυξελλών (1874)

Από τις πρώτες διεθνείς απόπειρες κωδικοποίησης κανόνων περί του Δικαίου του Πολέμου, όπως αυτές σημειώθηκαν στο μέσο του 19^{ου} αιώνα, το ζήτημα του καθορισμού του «επιχειρησιακού ελέγχου» επί της εξεταζόμενης περιοχής αποτελούσε βασικό κριτήριο και ζήτημα αναφοράς της όλης προβληματικής αναφορικά με μια κατάσταση άσκησης κατοχικού ελέγχου σε μια περιοχή. Αυτό μάλιστα χαρακτηριστικά επισημαίνεται ήδη από το 1866 σε κείμενο του χρηματίσαντα και Υπουργού των ΗΠΑ, σημαντικού διεθνολόγου της εποχής του, Η. Wheaton, με τίτλο «*Elements of International Law*», στο οποίο υποστηρίζει ότι η κατοχή (κατά την τότε αντίληψη) γίνεται αντιληπτή υπό τη λογική της άσκησης μιας στιβαρής «κτήσης» (possession) της περιοχής, καθόσον η βούληση της κατέχουσας δύναμης

³⁵ Βλέπε για παράδειγμα τις υποθέσεις *Thirty Hogsheads of Sugar v. Boyle*, 13 US (9 Cranch) 191 (1815), την *United States v. Rise*, 17 US (4 Wheat.) 246 (1819), και την *Fleming and Marshall v. Page*, 50 US (9 How.) 603 (1850).

δύναται να ασκηθεί επί των κατοίκων της κατεχόμενης περιοχής³⁶. Έτσι, διακρίνεται ότι στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, η κρατούσα άποψη περί της επιχειρησιακής ερμηνείας του ασκούμενου κατοχικού ελέγχου ήταν ότι η εξουσία της κατέχουσας δύναμης δεν εκτεινόταν πέραν του σημείου που δύναται να την ασκήσει στην πράξη (επιχειρησιακά) ή της ζώνης που περιέρχεται στον έλεγχό της, ενώ η τυπική άσκησή της, αλλά και η διάρκειά της, εξαρτάτο ουσιαστικά από τις διαθέσιμες δυνάμεις που μπορούσε να αφιερώσει προς το σκοπό του κατοχικού (αποτελεσματικού) ελέγχου της συγκεκριμένης περιοχής.

Σαφώς η νομική αξιολόγηση του εκάστοτε (υπό εξέταση) υφιστάμενου καθεστώτος, ειδικά σε ό,τι αφορά την τεκμηρίωση του ασκούμενου (ή μη) είδους και βαθμού αποτελεσματικού ελέγχου, αλλά και του προσδιορισμού του υποκειμένου άσκησης αυτού (π.χ. η Δύναμη Κατοχής, άλλες αντιστασιακές ή κυβερνητικές δυνάμεις κλπ.), δεν είναι πάντα μια αντικειμενικά προσδιοριστέα διαδικασία, καθώς –μοιραία- δεν μπορεί να είναι απαλλαγμένη του «σχετικού» κριτηρίου της «επιχειρησιακής εκτίμησης», ή «υποκειμενικού» κριτηρίου της «προσωπικής αποτίμησης», εκ μέρους του κρίνοντος. Η όποια νομική αποτίμηση παρέπεμπε μερικώς ή καθολικώς στην αντίστοιχη στρατιωτική/επιχειρησιακή αξιολόγηση της υφιστάμενης ασκούμενης εξουσίας στην ερίζουσα περιοχή, και με δεδομένο ότι την εποχή των μέσων του 19^{ου} αιώνα, η κατάληψη-κατοχή («occupation») -επιχειρησιακά

³⁶ Wheaton Henry, *Elements of International Law*, Sampson Low, Son & Co, London/Boston, 1866, σελ. 437 (επανεκδοση Stevens and Sons, Limited, London, 1916), διαθέσιμο στην ηλεκτρονική δνση http://books.google.gr/books?id=GGgDAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=el&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false. Αξιοσημείωτη για το θέμα καταγράφεται και η συμβολή του σύγχρονου του Στρατηγού των Βορείων των ΗΠΑ, Hallek Wager Henry, στη μονογραφία του *International Law*, 1861, ειδικά στις σελίδες 777-789 (https://books.google.gr/books?id=xaQBAAAAYAAJ&pg=PA672&hl=el&source=gbs_toc_r&cad=30). Ο Αμερικανός στρατιωτικός αξιωματούχος, στο κεφάλαιο XXXII ("*Rights of Military Occupation*") του βιβλίου του, αντιπαραβάλλει ειδικότερα το δικαίωμα εκ της «στρατιωτικής κατοχής», με το δικαίωμα εκ της «πλήρους κατάκτησης» (*debelatio ultima victoria*), το οποίο θεωρεί σαφώς ευρύτερο του κατοχικού, τόσο ως προς τους τότε ισχύοντες «νόμους» του πολέμου, όσο και εκ της αντίστοιχης πρακτικής των κρατών, θεωρώντας μάλιστα ότι το δικαίωμα εκ της πολεμικής κατοχής απορρέει εκ του πρώτου. Συγκεκριμένα, σημειώνει χαρακτηριστικά τα εξής:

«...*The right of one belligerent to occupy and govern the territory of the enemy while in its military possession, is one of the incidents of war, and flows directly from the right to conquer. We, therefore, do not look to the constitution, or political institutions of the conqueror, for authority to establish a government for the territory of the enemy in his possession, during its military occupation, nor for the rules by which the powers of such government are regulated and limited. Such authority, and such rules, are derived directly from the laws of war, as established by the usage of the world, and confirmed by the writings of publicists, and the decisions of courts — in fine, from the law of nations. But, when the conquest is made complete, in whatsoever mode, the right to govern the acquired territory follows as the inevitable consequence of the right of acquisition, and the character, form, and powers of the government established over such conquered territory, are determined by the constitution and laws of the state which acquires it, or with which it is incorporated. The government established over an enemy's territory during its military occupation, may exercise all the powers given by the laws of war to the conqueror over the conquered, and is subject to all the restrictions which that code imposes. It is of little consequence whether such government be called a military or a civil government; its character is the same, and the source of its authority the same: in either case, it is a government imposed by the laws of war, and so far as it concerns the inhabitants of such territory, or the rest of the world, those laws alone determine the legality, or illegality of its acts. But the conquering state may, of its own will, whether expressed in its constitution, or in its laws, impose restrictions additional to those established by the usage of nations, conferring upon the inhabitants of the territory so occupied privileges and rights to which they are not strictly entitled by the laws of war; and, if such government of military occupation violate these additional restrictions so imposed, it is accountable to the power which established it, but not to the rest of the world*», (σελ. 776-777, διαθέσιμο ψηφιακά στη δνση

http://books.googleusercontent.com/books/content?req=AKW5QadSsvnTFd6C5slCIDcMAzc7ndGqao0Jh9VPZnZNowUfo3yN05Cts0daD2ae3h7HG_s7X5IQ7DiZTa-u8eMoQYBCsaOXGOHGHjC3JwBskUxorzrqtGn4TrHpuFV9BalGIJHESHUekdf2p6ZlYnp6f2pF8chTvCjr-cBEOMJmRHsTURMwIc-OioixfrSNHF8AtbUyiydUaB7yAxcTcoYwuCH4Vd8hOGE8zmRMnE4DkytoWj8xAK3PQEuM9sEJefWfOOCVv).

τουλάχιστον- δεν διέφερε και πολύ από την κατάληψη-κτήση («possession») της, είναι φανερό ότι, νομικά τουλάχιστον, η ερμηνεία του προσδιορισμού της άσκησης αποτελεσματικού στρατιωτικού/επιχειρησιακού ελέγχου για τον προσδιορισμό της καταληφθείσας περιοχής ως κατεχόμενης δεν μπορεί παρά να έχει συστατικό χαρακτήρα, και να παραπέμπει άμεσα και στενά όχι απλά στη φυσική, αλλά στην επιχειρησιακά ενεργή παρουσία στρατιωτικών δυνάμεων της κατέχουσας δύναμης στην περιοχή. Υπό αυτό το είδος παραμονής και δράσης της ξένης Δύναμης, η περιοχή πλέον τίθεται υπό τον έλεγχο (κατ' ελάχιστο απαιτούμενο) αυτής, καθιστάμενη πλέον κατεχόμενη εξ αυτής. Η δε κατάσταση πλέον χαρακτηρίζεται ως κατάσταση κατοχής. Αυτή άλλωστε ήταν και η ευρύτερη προσέγγιση που υιοθετήθηκε και στην προαναφερθείσα Διακήρυξη των Βρυξελλών, το 1874, η οποία μάλιστα, όπως αποκρυσταλλώνεται στο πρώτο της άρθρο³⁷, έμελλε να επηρεάσει ουσιαστικά και τα επόμενα συμβατικά κείμενα περί την κατοχή. Ειδικά στα κείμενα των Συμβάσεων της Χάγης του 1899 και 1907 (και των συναφών προσαρτημένων Κανονισμών τους).³⁸

Σε κάθε περίπτωση, η Κατοχή *per se*, πέραν του στενώς επιχειρησιακού/στρατιωτικού, ή του ευρύτερου διεθνολογικού χαρακτήρα της, αποτελεί σαφώς και μια νομική κατάσταση και άρα συνιστά αντικείμενο αμιγώς νομικού ενδιαφέροντος. Αν και συνιστά μια *de facto* νομικά συνήθως (αν και όχι πάντα) έκνομη κατάσταση στο διεθνές σύστημα, είναι παρ' όλα αυτά δυνάμενη (υπό προϋποθέσεις) να παράγει κάποια -αν και σαφώς περιορισμένα- έννομα αποτελέσματα (δικαιώματα και υποχρεώσεις, αλλά και ενδεχόμενες συνέπειες, ή ακόμη και κυρώσεις) για τα εμπλεκόμενα υποκείμενα σε αυτήν. Σε επίπεδο όμως κυριαρχικών δικαιωμάτων και εν γένει κρατικής κυριαρχίας, θεωρείται πλέον ευρέως και μάλιστα εθιμικά αποδεκτό (θα αναλυθεί άλλωστε εκτενέστερα σε επόμενο κεφάλαιο) ότι τα απορρέοντα εκ της κατάστασης κατοχής νομικά αποτελέσματα έχουν περιορισμένη έκταση και πεπερασμένο χρονικό ορίζοντα και σε κάθε περίπτωση δεν συνιστούν ικανό και επαρκή νομιμοποιητικό παράγοντα μόνιμης και ουσιαστικής *de jure* μεταβολής (παρά μόνον ενδεχομένως *de facto*) του προϋφιστάμενου καθεστώτος κυριαρχίας στην κατεχόμενη περιοχή.

O έμμεσος ορισμός της «κατοχής στο Εγχειρίδιο της Οξφόρδης

Το *Εγχειρίδιο της Οξφόρδης* («*Manual of the Laws of War on Land: Oxford*»³⁹), γνωστό και ως «*Oxford Manual*», συνετάχθη από Επιτροπή Ειδικών υπό τον *Gustave Moynier* και εκδόθηκε από το *Ινστιτούτο Διεθνούς Δικαίου* στην Οξφόρδη, στις 9 Σεπτεμβρίου 1880.⁴⁰ ⁴¹

³⁷ «Article 1. Territory is considered occupied when it is actually placed under the authority of the hostile army. The occupation extends only to the territory where such authority has been established and can be exercised.».

³⁸ Συμπληρωματικά, για μια γενικότερη ανάλυση του κατοχικού νομικού πλαισίου της εποχής, δες Graber Doris A., *The Development of the Law of Belligerent Occupation, 1863-1914: A Historical Survey*, AMS Press, New York, 1968, σελ. 42-43.

³⁹ *The Laws of War on Land: Oxford Manual*, διαθέσιμο στο <http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/140?OpenDocument>.

⁴⁰ Στην ουσία αποτελεί συνέχεια της πρωτοβουλίας της Διακήρυξης των Βρυξελλών του 1874, καθώς αμέσως μετά την υιοθέτησή της, το *Ινστιτούτο Διεθνούς Δικαίου* όρισε μια Επιτροπή προκειμένου να μελετήσει τη Διακήρυξη των Βρυξελλών και να προτείνει συμπληρωματικές προτάσεις επί των προβλέψεών της. Αυτή η πρωτοβουλία οδήγησε τελικά στο κείμενο του *Εγχειριδίου της Οξφόρδης*.

⁴¹ Σκοπός του ήταν η παροχή στις Κυβερνήσεις των κρατών ενός κατάλληλου εγχειριδίου, ως κατευθυντήριο βοήθημα, για την περαιτέρω διαμόρφωση της σχετικής εθνικής τους νομοθεσίας, προκειμένου αυτή να συνάδει τόσο με τις τρέχουσες δικαιοτικές εξελίξεις διεθνώς, όσο και με τις τρέχουσες επιχειρησιακές ανάγκες των «πολιτισμένων» τους στρατών («...in accord with both the progress of juridical science and the needs of civilized armies»). Δυστυχώς, παρότι αποτελεί σημείο αναφοράς στη διεθνή διαδικασία κωδικοποίησης του περί του πολέμου δικαίου, δεν έχει επικυρωθεί επίσημα η αυτούσια μεταφορά του περιεχομένου του σε εθνικά

Στο Άρθρο 41 περιλαμβάνει έναν έμμεσο ορισμό της κατοχής, προσδιορίζοντας το κατεχόμενο έδαφος, ως εξής:

«II. OCCUPIED TERRITORY

A. Definition

Art. 41. Territory is regarded as occupied when, as the consequence of invasion by hostile forces, the State to which it belongs has ceased, in fact, to exercise its ordinary authority therein, and the invading State is alone in a position to maintain order there. The limits within which this state of affairs exists determine the extent and duration of the occupation.».

Σύμφωνα με τον ορισμό του Εγχειριδίου για την ταυτοποίηση της κατάστασης κατοχής απαιτούνται δύο (2) βασικά κριτήρια, τα οποία πρέπει να συντρέχουν: (α) απαιτείται να έχει πάψει να ασκείται η προϋφιστάμενη κρατική εξουσία στην εν λόγω περιοχή, ενώ (β) απαιτείται η ξένη Δύναμη που προέβη στην επέμβαση στο εν λόγω έδαφος, να είναι σαφώς σε θέση να επιβάλει τη διατήρηση της τάξης. Χωρίς σαφή αναφορά στο κείμενο σε φυσική παρουσία⁴² της δύναμης κατοχής ως ρητή προϋπόθεση για την Κατοχική ταυτοποίηση, προκύπτει ότι η κατέχουσα δύναμη πρέπει να ασκεί κάποιας εκτεταμένης μορφής αποτελεσματικό έλεγχο προκειμένου να είναι σε θέση να διαφυλάξει την απαιτούμενη διατήρηση της τάξης στην κατεχόμενη περιοχή.

Επιπρόσθετα, η διατύπωση του άρθρου 41 του *Εγχειριδίου της Οξφόρδης* παρέχει τρία ακόμη σημαντικά σημεία σχετικά με τη μελετώμενη κατοχική θεσμική συνθήκη. Κατά πρώτον, συνδέει την άσκηση κατοχικής εξουσίας, μόνον από μια και μόνη αρχή, αφού τυχόν διϋσμός (πολλώ μάλλον πολυκερματισμός) στην άσκηση της εξουσίας ή φαινόμενα επαλληλότητας (επικάλυψης διοικητικών/διακυβερνητικών συντρεχόντων αρμοδιοτήτων) άσκησης εξουσίας από διαφορετικά εντεταλμένα όργανα ή φορείς φαίνεται ότι αναιρούν *de facto* την προϋπόθεση απαιτούμενης άσκησης αποτελεσματικού και όχι κάποιας μορφής ή μερικού βαθμού ελέγχου σε μια περιοχή. Κατά δεύτερον, ταυτοποιεί την κατάσταση μιας κατοχής μάλλον περιοριστικά, αναγνωρίζοντάς την ως επίπτωση μιας εξωτερικής «εισβολής» από ξένη δύναμη. Τρίτοι, και ως παράγωγο της ανωτέρω θέσης, έμμεσα δέχεται ότι η παύση της άσκησης της νομιμοποιημένης προϋφιστάμενης κρατικής εξουσίας θα μπορεί να γίνεται εκπίπτοντας *de facto* από αυτήν, χωρίς να είναι απαραίτητη η *de jure* μεταβίβασή της στην επερχόμενη κατοχική εξουσία. Δηλ., συνοπτικά η εξουσία επί του κατεχόμενου εδάφους παύεται στην πράξη, και όχι δια κάποιας νομιμοποιητικής ρύθμισης. Όπερ, σημαίνει ότι αν και μάλλον διευκολύνεται η *de facto* μεταβίβασή της, στην ουσία η προέλευση της βαθύτερης κυρίαρχης εξουσίας δεν μπορεί να αλλοιωθεί ή να «εκτραπεί» νομίμως μεταβιβαζόμενη από την προϋφιστάμενη κρατική αρχή στην επερχόμενη κατοχική διακυβέρνηση. Είναι φανερό ότι στο βάθος της ανωτέρω ερμηνείας τίθενται σαφώς οι απαρχές της στέρησης δικαιώματος μεταβίβασης (μετάστασης) κυριαρχίας του εξουσιαζόμενου εδάφους στην κατοχική Αρχή ή αντίστοιχης απώλειας κυριαρχικών δικαιωμάτων (αλλοίωσης του καθεστώτος κυριαρχίας) από την προϋφιστάμενη κρατική εξουσία. Κατ' επέκταση, φαίνεται ότι έτσι αναδύονται οι αρχές της παροδικότητας (πεπερασμένης και όχι μόνιμης χρονικής διάρκειας) ύπαρξης ενός

στρατιωτικά Εγχειρίδια, εθνικούς στρατιωτικούς κανονισμούς ή αντίστοιχες νομοθεσίες. Στην ουσία, τόσο η Διακήρυξη των Βρυξελλών, όσο και το *Εγχειρίδιο της Οξφόρδης* (1880), συνιστούν το απαιτούμενο πρωτογενές πρόπλασμα, βάσει του οποίου διαμορφώθηκαν καταληκτικά οι δύο Συμβάσεις της Γενεύης του 1899 και του 1907, καθώς και οι προσαρτημένοι συναφείς Κανονισμοί.

⁴² Η θεώρηση περί της σύνδεσης φυσικής παρουσίας και άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου εκ μέρους της κατέχουσας δύναμης, παραπέμπει, αν και αρκετά διασταλτικά, στην προγενέστερη προσέγγιση της Διακήρυξης των Βρυξελλών (1863).

καθεστώς Κατοχής, καθώς και της συναφούς αδυναμίας νόμιμης προσάρτησης εδάφους υπό κατοχή από την κατεχόμενη δύναμη. Δύο στοιχειώδεις παράγοντες αναφοράς που μεταγενέστερα θα αποτελέσουν θεμελιώδεις αναφορές στο θεσμικό πλαίσιο του σύγχρονου ΔTK.

Τέλος θα πρέπει να σημειωθεί ότι από τη διατύπωση του ανωτέρω άρθρου, προκύπτει ότι το κριτήριο της άσκησης αποτελεσματικού επιχειρησιακού ελέγχου εκ μέρους των στρατιωτικών δυνάμεων της κατέχουσας δύναμης εκφράζεται υπό τον εξαιρετικά ήπιο όρο «διατήρηση της τάξης» («...*the invading State is alone in a position to maintain order there*») στην περιοχή, και μάλιστα σε υποθετική - δυνητική και όχι σε διαπιστωτική εκτίμηση, σε αντιδιαστολή με τον περισσότερο αυστηρό και δηλωτικό διευρυμένης άσκησης εξουσίας όρο που θα υιοθετηθεί μεταγενέστερα στα κείμενα των κανονισμών της Χάγης (1907), αυτόν της «εξουσίας» της δύναμης κατοχής («...*placed under the authority*»).

1.1.2 Το νομικό καθεστώς της κατοχής στις Συμβάσεις και στους Προσαρτημένους Κανονισμούς Χάγης 1899 και 1907.

Στη διεθνή Διάσκεψη που έγινε στη Χάγη, το 1899, υπό την αιγίδα του Τσάρου της Ρωσίας Νικολάου του Β', συμμετείχαν εκπρόσωποι από 26 κράτη με ουσιαστικό στόχο κυρίως την εξασφάλιση της απαιτούμενης συναίνεσης των συμμετεχόντων στην εποικοδομητική αναθεώρηση των κανονιστικών δεσμεύσεων που είχαν αρχικά αποτυπωθεί στο κείμενο της Διακήρυξης των Βρυξελλών, το 1874⁴³ και οι οποίες δεν είχαν μέχρι τότε επικυρωθεί από πολλά κράτη. Όπως διατυπώθηκε στην ανακοινωθείσα πρόσκληση εκ μέρους της Ρωσίας, η πρωτοβουλία σύγκλησης της Διάσκεψης έγινε «*with the object of seeking the most effective means of ensuring to all peoples the benefits of a real and lasting peace, and, above all, of limiting the progressive development of existing armaments*».⁴⁴ Πιο συγκεκριμένα, σκοπός της πρώτης Διάσκεψης του 1899 υπήρξε ο περιορισμός των δεινών του πολέμου στο μέτρο της απαίτησης της στρατιωτικής αναγκαιότητας, μέσω της αναθεώρησης της Διακήρυξης των Βρυξελλών του 1874, σχετικά με τους νόμους και τα έθιμα του πολέμου, η οποία δεν είχε έως τότε επικυρωθεί. Αναμφίβολα, το πλαίσιο της Διακήρυξης απετέλεσε πηγή έμπνευσης αλλά και πλαίσιο αναφοράς για τη μετέπειτα Διάσκεψη της Χάγης του 1899.

Η μεταγενέστερη Διάσκεψη του 1907, ήρθε να συμπληρώσει, με ενισχυόμενη μάλιστα δυναμική, το κωδικοποιητικό έργο της προγενέστερης του 1899, καθόσον η συμμετοχή κρατών ήταν πολύ ευρύτερη της πρώτης.⁴⁵ Πάντως, παρά το σημαντικό της συμβολής των Διασκέψεων στην κωδικοποιητική διαδικασία, δεν έλειψαν και ορισμένα μελανά σημεία. Για παράδειγμα, η ενσωματωμένη διαδικαστική ρήτρα, σύμφωνα με την οποία οι συμβάσεις δεν είναι εφαρμοστές παρά μόνο μεταξύ των συμβαλλομένων μερών. Όπως δυστυχώς

⁴³ Απετέλεσε κυρίως το διακηρυγμένο στόχο της 2^{ης} Σύμβασης ως «*the revision of the declaration concerning the laws and customs of war elaborated in 1874 by the Conference of Brussels, and not yet ratified*», όπως αποτυπώθηκε στην ανακοινωθείσα πρόσκληση εκ μέρους της Ρωσίας (Russian circular note of 30 December 1898).

⁴⁴ Russian note of 30 December 1898/11 January 1899, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icrc.org/ihl.nsf/INTRO/145?OpenDocument>.

⁴⁵ Ειδικότερα, για τη Διάσκεψη της Χάγης του 1899, βλ. στη δνση <http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/150?OpenDocument>. Για τη Διάσκεψη της Χάγης του 1907, βλ. στη δνση <http://www.icrc.org/ihl.nsf/INTRO/185?OpenDocument>.

διαπιστώθηκε μεταγενέστερα, οι προβλέψεις των ανωτέρω Συμβάσεων δεν έγιναν σεβαστές στους δυο μεγάλους παγκόσμιους πολέμους που ακολούθησαν, κάτι που σαφώς σκίασε το έργο τους και τη σημασία του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου στην πράξη. Πάντως, οι μεταγενέστερες μεταπολεμικές Συμβάσεις της Γενεύης του 1949 διόρθωσαν σημαντικά αυτό το μελανό σημείο, «διευρύνοντας» το πλαίσιο εφαρμογής τους ώστε να καλύπτει διασταλτικά ακόμα και μη συμβαλλόμενα μέρη, έστω και υπό προϋποθέσεις.

Αν και η Διάσκεψη απέτυχε στο να υιοθετήσει ένα απολύτως δεσμευτικό κοινό κείμενο συμφωνίας επί του πρωτεύοντος σκοπού της, εντούτοις κατάφερε να υιοθετήσει τρεις (3) επιμέρους Συμβάσεις, προσαρτημένους σε αυτές σχετικούς Κανονισμούς και άλλες Τελικές Πράξεις (Δηλώσεις), καθώς και μια Απόφαση, που όλα ενσωματώθηκαν στο κοινό ανακοινωθέν της Διάσκεψης. Όλα αυτά τα κείμενα αποτελούν μεν αυθεντικές δηλώσεις της (αρχικής) βούλησης των υπογραφόντων μερών, αλλά καθώς δεν έτυχαν της απαιτούμενης ευρείας επικύρωσης, τελικά δεν κατέστη δυνατόν να αποτελέσουν διεθνή συμβατικά κείμενα *per se*, δεσμευτικά σε πλαίσιο ΔΕΣ για το θέμα.⁴⁶ Ειδικότερα, παρ' ότι στο 1^ο άρθρο⁴⁷ της 2^{ης} Σύμβασης της Χάγης («1899 Convention (II) with Respect to the Laws and Customs of War on Land») προβλέπεται ρητά η δέσμευση των κρατών να εκδώσουν εθνικές κανονιστικές διατάξεις (π.χ. στρατιωτικά εγχειρίδια) για τις εθνικές τους ΕΔ, ενσωματώνοντας τις προβλέψεις των συνημμένων Κανονισμών τους (ΠΚΤΧ 1899) στο εσωτερικό τους θεσμικό πλαίσιο, αυτό δεν κατέστη δυνατό σε ευρεία κλίμακα.

Στο προσαρτημένο κείμενο «Κανονισμών» («Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land») που ενσωματώθηκε στη 2η Σύμβαση της Χάγης του 1899 (ΣΤΧ1899) (που είχε τίτλο «Convention respecting the laws and customs of war on land»), περιλαμβάνεται ολόκληρο τμήμα διατάξεων που αναφέρεται στην άσκηση στρατιωτικής εξουσίας σε περιοχή που τίθεται υπό τον έλεγχο ξένης Δύναμης («SECTION III: On military authority over hostile territory»). Στα άρθρα 42 και 43 του ανωτέρω κειμένου Κανονισμών, προσδιορίζονται ρητά τα κριτήρια καθορισμού μιας περιοχής ως κείμενη υπό καθεστώς Κατοχής, ενώ προσδιορίζονται επίσης ρητά οι θεμελιώδεις ειδικές υποχρεώσεις μιας Δύναμης Κατοχής, που αφορούν κυρίως την αποκατάσταση και διατήρηση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, με το σαφή σεβασμό του προϋπάρχοντος της κατοχής προϋφιστάμενου νομικού πλαισίου, στην κατεχόμενη περιοχή.

1.1.2.1 Ο προσδιορισμός της κατεχόμενης περιοχής, στα Άρθρα 42 και 43 των Κανονισμών της Χάγης (1899)

Οι διατάξεις των άρθρων 42 και 43 των προσαρτημένων Κανονισμών στην Σύμβαση II της Χάγης του 1899, έχουν συγκεκριμένα ως ακολούθως:

«SECTION III: MILITARY AUTHORITY OVER THE TERRITORY OF THE HOSTILE STATE

⁴⁶ Η περαιτέρω εφαρμοστική τους δυναμική όμως για την εξέλιξη του ΔΔΤΕΣ γενικότερα, τόσο σε επίπεδο διακηρυκτικό/πολιτικό, όσο και σε νομικό-εθιμικό, καθώς διατάξεις τους αποτελούν πλέον μέρος του διεθνούς εθιμικού δικαίου και άρα είναι εφαρμοστέες *erga omnes*, θα εξεταστεί λεπτομερέστερα παρακάτω στο Κεφάλαιο 1.1.3.

⁴⁷ «Article 1. The High Contracting Parties shall issue instructions to their armed land forces, which shall be in conformity with the "Regulations respecting the laws and customs of war on land" annexed to the present Convention.» , Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land, annexed to Convention (II) with Respect to the Laws and Customs of War on Land, The Hague, 29 July 1899.

«Art. 42. Territory is considered occupied when it is actually placed under the authority of the hostile army. The occupation applies only to the territory where such authority is established, and in a position to assert itself.

Art. 43. The authority of the legitimate power having actually passed into the hands of the occupant, the latter shall take all steps in his power to re-establish and insure, as far as possible, public order and safety, while respecting, unless absolutely prevented, the laws in force in the country». ⁴⁸

Πρέπει δε να σημειωθεί ότι, ειδικώς οι συγκεκριμένες προβλέψεις του εν λόγω Άρθρου 43 των Κανονισμών του 1899, θεωρούνται θεμελιώδεις για το διεθνές Δίκαιο της Κατοχής (ΔτΚ), ειδικότερα μετά την αντίστοιχη ενσωμάτωσή τους στο καταληκτικό πλαίσιο κειμένων της επόμενης Διάσκεψης της Χάγης (1907), θεωρούμενες πλέον ότι αποτελούν μέρος του κωδικοποιημένου θεσμικού πλαισίου του περί την κατοχή δικαίου, με εθιμικού χαρακτήρα (και άρα ευρύτατα/οικουμενικά δεσμευτική) εφαρμογή.

Έτσι, κατά την τέταρτη από τις *Συμβάσεις* της Χάγης του 1907 (ΣτΧ1907), και συγκεκριμένα στο *Προσαρτημένο* σε αυτήν κείμενο *Κανονισμών* της (ΠΚτΧ 1907), παρέχεται, σε αντιστοιχία με το πλαίσιο της Χάγης του 1899, συγκεκριμένος προσδιορισμός του «υπό-Κατοχήν εδάφους», ενώ παράλληλα καθορίζονται και άλλες βασικές αρχές του Δικαίου της Κατοχής γενικότερα. Η ανωτέρω αναφορά σε εδάφη υπό Κατοχή αποτελεί και την απαρχή της ουσιαστικής κωδικοποιημένης εξέλιξης του σύγχρονου Δικαίου της Κατοχής επί του θέματος, βασικό τμήμα του οποίου απετέλεσαν οι σχετικές περί την Κατοχή διατάξεις⁴⁹ που συμπεριλήφθηκαν στις επακόλουθες τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949 (ΣΓ 1949), καθώς και στο πρώτο⁵⁰ εκ των δύο μεταγενέστερων Πρόσθετων Πρωτοκόλλων του 1977, που αφορά τις διεθνείς ένοπλες συρράξεις (ΠΠ Ι, 1977). ⁵¹

Το ότι το Άρθρο 42 των Κανονισμών της Χάγης 1907 είναι το βασικό πλαίσιο για τον προσδιορισμό συνθηκών κατοχής σε μια περιοχή, πιστοποιήθηκε και από το ICTY στην υπόθεση *Naletilić and Martinović* (2003)⁵².

⁴⁸ *Convention (II) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land*, The Hague, 29 July 1899, διαθέσιμη στη δνση <http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/195?OpenDocument> και <http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/150?OpenDocument>.

⁴⁹ Βλ. ειδικότερα το κοινό Άρθρο 2 των εν λόγω Συμβάσεων («Art. 2. [...] *The Convention shall also apply to all cases of partial or total occupation of the territory of a High Contracting Party, even if the said occupation meets with no armed resistance.* [...]»).

⁵⁰ Βλ. ειδικότερα το Άρθρο 1, παρ. 3 και 4 του εν λόγω Πρωτοκόλλου («Art. 1, par. 3. *This Protocol, which supplements the Geneva Conventions of 12 August 1949 for the protection of war victims, shall apply in the situations referred to in Article 2 common to those Conventions; Art. 1, par 4. The situations referred to in the preceding paragraph include armed conflicts in which peoples are fighting against colonial domination and alien occupation and against racist régimes in the exercise of their right of self-determination, as enshrined in the Charter of the United Nations and the Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations.*»).

⁵¹ <https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/vwTreaties1949.xsp>.

⁵² *P. v. Naletilić and Martinović*, Trial Judgment, ICTY, 2003, para. 215-2016.

1.1.2.2 Το κριτήριο του «Αποτελεσματικού Ελέγχου» στο Άρθρο 42 των Κανονισμών της Χάγης (1907)

Στα Άρθρα 42 έως και 56 των ΚτΧ 1907, περιλαμβάνονται συγκεκριμένες προβλέψεις «...περί της Στρατιωτικής Εξουσίας εν τη χώρα του Πολεμίου Κράτους». Συγκεκριμένα, το Άρθρο 42 του εν λόγω κειμένου Κανονισμών του 1907⁵³, ελαφρώς παραλλαγμένο από το αντίστοιχο του συναφούς Κανονισμού του 1899 (ως ανωτέρω), προβλέπει ειδικά τα εξής:

«SECTION III: MILITARY AUTHORITY OVER THE TERRITORY OF THE HOSTILE STATE

Art. 42. Territory is considered occupied when it is actually placed under the authority of the hostile army. The occupation extends only to the territory where such authority has been established and can be exercised.»⁵⁴

Σύμφωνα με τα ανωτέρω, η σχεδόν κοινή διατύπωση των (αντίστοιχων) Άρθρων 42 των Κανονισμών του 1899 (2^{ης} Σύμβαση) και του 1907 (4^η Σύμβαση) αντίστοιχα, αποτυπώνει ουσιαστικά την ταυτόσημη νομική θεώρηση της εποχής περί του εφαρμοστέου νομικού πλαισίου σε μια κατεχόμενη περιοχή, σύμφωνα με την οποία, μια περιοχή θα χαρακτηρίζεται ως «έδαφος υπό Κατοχή» όταν τελεί υπό τον πλήρη έλεγχο («εξουσία») μιας ξένης στρατιωτικής δύναμης. Το λεκτικό των ταυτάριθμων αντίστοιχων Άρθρων των Κανονισμών του 1899 και 1907, αντίστοιχα, προσδιορίζει τις επιμέρους παραμέτρους όπου μια κατοχή συνάγεται ότι αντικειμενικά υφίσταται. Πρέπει όμως να τονιστεί ότι το χρησιμοποιούμενο στο μεταγενέστερο Κανονισμό του 1907 λεκτικό που αφορά την απαίτηση άσκησης κατοχικής εξουσίας, δηλ. το κριτήριο τεκμηρίωσης της δυνατότητας άσκησης της («...can be exercised») είναι σαφώς περισσότερο «αυστηρό» σε σύγκριση με το αντίστοιχο του προγενέστερου Κανονισμού του 1899 («...in a position to assert itself.»). Είναι σαφές ότι το λεκτικό του 1907 απαιτεί η κατοχική εξουσία όχι απλά να «ανακύπτει» εμφανώς και σαφώς διακρινόμενη κατά τη δημόσια ζωή της περιοχής, αλλά η ενάσκησή της να είναι απολύτως δυνατή και εφικτή, στη δεδομένη (κατεχόμενη) περιοχή. Για τον προσδιορισμό δε της έκτασης και διάρκειας (τοπικός – χρονικός προσδιορισμός) της Κατοχής, χρησιμοποιείται το κριτήριο της ύπαρξης και άσκησης του εν λόγω ελέγχου – εξουσίας από τη Δύναμη Κατοχής και μάλιστα κατ' αποτελεσματικό

⁵³ «SECTION III (On military authority over hostile territory), Art. 42. Territory is considered occupied when it is actually placed under the authority of the hostile army. The occupation applies only to the territory where such authority is established, and in a position to assert itself.», Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land, annexed to Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land, The Hague, 18 October 1907, διαθέσιμο στη δση <https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=4D47F92DF3966A7EC12563CD002D6788&action=openDocument>.

Convention (II) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land, The Hague, 29 July 1899, διαθέσιμο στη δση <http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/195?OpenDocument>.

⁵⁴ Στην ελληνική του απόδοση, το κείμενο έχει ως εξής: «Άρθρ. 42: Θεωρείται ως καταληφθείσα η χώρα, ήτις ευρίσκεται πράγματι υπό την εξουσία του πολεμίου στρατού. Η Κατάληψις εκτείνεται μόνον επί των χωρών, εφ' ών η εξουσία αυτή υφίσταται και δύναται να ενασκηθεί». (ανεπίσημη απόδοση από Ι. Χατζηλουκά), παρατίθεται στο Περράκη Στ.– Μαρούδα Μ.-Ντ., Ένοπλες Συρράξεις και Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2001, σελ. 334. Αξίζει να σημειωθεί ότι και στο βασικό Εγχειρίδιο Μάχης του Αμερικάνικου Στρατού, FM 27-10/July 1956 ("The Law of the Land Warfare"), παρ. 351 (<http://www.afsc.army.mil/gc/files/FM27-10.pdf>), η έννοια της Κατοχής, και ειδικά της Στρατιωτικής Κατοχής ("Military Occupation") προσδιοριζόταν με βάση τον ορισμό που παρατίθεται στο Άρθρ. 42 του Κανονισμού της Χάγης του 1907, σύμφωνα με τον οποίο ένα έδαφος θεωρείται υπό κατοχή «... when it is actually placed under the authority of the hostile army. The occupation extends only to the territory where such authority has been established and can be exercised». Διαθέσιμο στο <https://www.icrc.org/ihl/WebART/195-200052?OpenDocument>.

τρόπο. Προσδιορίζεται έτσι το λεγόμενο κριτήριο του πραγματικά ασκούμενου **αποτελεσματικού Ελέγχου** («*effective control*» – «*actual control*») για την τεκμηρίωση μιας κατάστασης κατοχής. Μάλιστα, επισημαίνεται με τρόπο σαφή, αλλά και αυστηρά περιοριστικό – αποκλειστικό (και μάλιστα κατόπιν τροποποίησης της συγκεκριμένης διάταξης στο κείμενο του 1907, σε σχέση με του αντίστοιχου του 1899), ότι η αποδοχή μιας κατάστασης Κατοχής συνδέεται άρρηκτα με την έννοια της ουσιαστικής άσκησης της εξουσίας από τη Δύναμη Κατοχής. Καθίσταται λοιπόν σαφές ότι, σύμφωνα με τις ανωτέρω θεμελιώδεις για το συναφές κατοχικό Δίκαιο διατάξεις, η κατάσταση Κατοχής εκτείνεται μόνον στο έδαφος στο οποίο η ξένη Δύναμη ασκεί (ή δύναται πραγματικά και ουσιαστικά να ασκήσει) την εν λόγω (κατοχική) εξουσία και μάλιστα με τρόπο που την καθιστά, επαρκώς εδραιωμένη, δυνάμενη να ασκηθεί πλήρως στην πράξη.

Χωρίς αμφιβολία, η εκτίμηση περί του βαθμού άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου, ειδικά όταν πρόκειται να εκληφθεί ως κριτήριο για την πιστοποίηση μιας κατοχής, σαφώς ενέχει και το στοιχείο της σχετικότητας ή και του υποκειμενισμού (καλόπιστου ή μη), καθιστώντας ενδεχομένως την όλη διαδικασία αποτίμησης σύνθετη και σαφώς απαιτητική, και γι' αυτό ενίοτε υποκείμενη ισχυρών γεωπολιτικών σκοπιμοτήτων ή συγκυριακών γεωστρατηγικών αναγκαιοτήτων, σύμφυτων άλλωστε με το πολυδιάστατο και ανέκαθεν ωφελμιστικό χαρακτήρα των υποκειμένων του διεθνούς συστήματος. Σε κάθε περίπτωση όμως, ο προσδιορισμός της φύσης (νομικής και/ή επιχειρησιακής) της παρουσίας της ξένης δύναμης στο υπό εξέταση έδαφος είναι απαραίτητος, προκειμένου να είναι σαφές αν πρόκειται περί απλής «στάθμευσης» (παρουσία χωρίς επιχειρησιακή δράση), παροδικής «διέλευσης», ή «εισβολής» σε μια περιοχή (επιχειρησιακή δράση, μέχρι σημείου επικράτησης έναντι αντιπάλου, χωρίς όμως επίτευξη αποτελεσματικού ελέγχου), ή εν τέλει ενός αμιγούς «κατοχικού» χαρακτήρα. Στη δε περίπτωση της (στρατιωτικής) κατοχής από ξένη στρατιωτική Δύναμη, η «παρουσία» της εν λόγω Δύναμης πρέπει να υπερβαίνει κατά πολύ τις προαναφερθείσες μορφές της παρουσίας αυτής, καθόσον αυτή προϋποθέτει την πραγματική ενάσκηση «ελέγχου» στο μέγιστο δυνατό βαθμό. Στο επίπεδο δηλ. του «αποτελεσματικού» ελέγχου από τη ξένη στρατιωτική Δύναμη στη εδαφική ζώνη που έτσι θα λογίζεται πλέον ως «κατεχόμενη». Υπό την προηγηθείσα ερμηνευτική θεώρηση, μια κατοχή δεν μπορεί να στοιχειοθετηθεί, όταν η παρουσία ξένων στρατευμάτων αφορά απλά διέλευση, ή/και στάθμευσή τους στην προκείμενη περιοχή, αλλά ούτε και όταν αφορά την περίπτωση που ξένα στρατεύματα εισβάλουν ή προελαύνουν σε μια περιοχή χωρίς να έχουν εγκαθιδρύσει επιχειρησιακά την παρουσία τους και εξασφαλίσει την άσκηση τέτοιου βαθμού ελέγχου σε αυτήν, ώστε ο Διοικητής αυτών να θεωρεί (επιχειρησιακά τουλάχιστον) βάσιμα ότι ασκεί πλέον «αποτελεσματικό έλεγχο» στην περιοχή.

Προκειμένου δε να ασκηθεί κατοχή δεν είναι πάντα απαραίτητη η φυσική παρουσία ξένων στρατευμάτων σε μια συγκεκριμένη επιμέρους περιοχή, αν ο πληθυσμός της περιοχής αυτής συναινέσει στο κατοχικό τετελεσμένο και αποδεχθεί την εξουσία της κατοχικής αρχής στην περιοχή αυτή, η οποία προφανώς εμπεριέχεται σε μια ευρύτερη, η οποία υπόκειται ευρύτερα στον απαιτούμενο αποτελεσματικό έλεγχο από την κατοχική αρχή.

Αυτή η θεώρηση εδραιώθηκε νομολογιακά από το Δικαστήριο της Νυρεμβέργης στην Απόφασή του στην υπόθεση *Hostage*, το (1948), όπου επισημάνθηκε συγκεκριμένα ότι παρά την ελλειμματική φυσική παρουσία των γερμανικών στρατιωτικών Δυνάμεων κατοχής (στην κατεχόμενη ελληνική επικράτεια), ο «φυσικός» (αποτελεσματικός) έλεγχος τους μπορούσε να επιβληθεί κατά βούληση. Άρα, εδράστηκε για πρώτη φορά η αντίληψη της κατά βούλησης

δυνητικής άσκησης κατοχικού αποτελεσματικού ελέγχου από τη Δύναμη κατοχής.⁵⁵ Αξίζει δε να σημειωθεί ότι πέραν της μη περιστασιακής φυσικής παρουσίας της Δύναμης Κατοχής, παράλληλα τίθεται θέμα και περί της περιστασιακής άσκησης αντίστοιχου περιορισμένου ελέγχου σε θύλακες περιοχών από τις δυνάμεις αντίστασης. Και αυτή όμως η περίπτωση δεν αίρει κατά το Δικαστήριο την εκτίμηση περί άσκησης γενικότερου αποτελεσματικού ελέγχου στο σύνολο της επικράτειας της κατεχόμενης χώρας (εν προκειμένω της Ελλάδας) από την Δύναμη Κατοχής, για σκοπούς απόδοσης της σχετικής ευθύνης της κατεχόμενης Δύναμης επί του εδάφους και του ντόπιου πληθυσμού, σύμφωνα με το σχετικό Δίκαιο της Κατοχής. Το σχετικό χωρίο της Απόφασης έχει ως εξής:

«The invasion of Yugoslavia followed through into Greece. On 22 April 1941, the Greek armed forces in the north were forced to surrender and on 28 April 1941, Athens fell to the invader. On and after that date Greece became an occupied country within the meaning of existing international law. The evidence shows that the population remained peaceful during the spring of 1941. In the early summer following, a resistance movement began to manifest itself. It increased progressively in intensity until it assumed the appearance of a military campaign. Partisan bands, composed of members of the population, roamed the territory doing much damage to transportation and communication lines. German soldiers were the victims of surprise attacks by an enemy which they could not engage in open combat. After a surprise attack, the bands would hastily retreat or conceal their arms and mingle with the population with the appearance of being harmless members thereof. Ambushing of German troops was a common practice. Captured German soldiers were often tortured and killed. The terrain was favorable to this type of warfare and the inhabitants most adept in carrying it on.

It is clear that the German armed forces were able to maintain control of Greece and Yugoslavia until they evacuated them in the fall of 1944. While it is true that the partisans were able to control sections of these countries at various times, it is established that **the Germans could at any time they desired assume physical control of any part of the country**. The control of the resistance forces was temporary only and not such as would deprive the German armed forces of its status of an occupant...»⁵⁶

Μια αξιοσημείωτη προσπάθεια νομικού προσδιορισμού του κριτηρίου πιστοποίησης («*control test*») της αποτελεσματικότητας του ασκούμενου ελέγχου, έγινε από τον καθηγητή G. von Glahn, ο οποίος το 1957 υποστήριξε ότι «...*as long as the territory as a whole is in the*

⁵⁵ Για περαιτέρω εμβάθυνση της περίπτωσης του δυνητικού, έναντι του πραγματικά ασκούμενου κατοχικού ελέγχου, βλ. παρακάτω ανάλυση σε κεφ. 1.2.2.5.1, κατωτέρω.

⁵⁶ «*It is essential to a proper understanding of the issues involved in the present case, that the status of Yugoslavia, Greece, and Norway be determined during the periods that the alleged criminal acts of these defendants were committed. The question of criminality in many cases may well hinge on whether an invasion was in progress or an occupation accomplished. Whether an invasion has developed into an occupation is a question of fact. The term invasion implies a military operation while an occupation indicates the exercise of governmental authority to the exclusion of the established government. This presupposes the destruction of organized resistance and the establishment of an administration to preserve law and order. To the extent that the occupant's control is maintained and that of the civil government eliminated, the area will be said to be occupied.*

The evidence shows that the invasion of Yugoslavia was commenced on 6 April 1941. Nine days later the Yugoslav Government capitulated and on 16 April 1941, large scale military operations had come to an end. The powers of government passed into the hands of the German armed forces and Yugoslavia became an occupied country. The invasion of Yugoslavia followed through into Greece. On 22 April 1941, the Greek armed forces in the north were forced to surrender and on 28 April 1941, Athens fell to the invader. On and after that date Greece became an occupied country within the meaning of existing international law.», στην *Hostage case*, United States Military Tribunal at Nuremberg, Judgment, Judgment of 19 February 1948, in *Trials of War Criminals Before the Nuremberg Military Tribunals Under Control Council Law No. 10, Volume XI/2*, σσ. 1242-1243, διαθέσιμο στη δνση <http://werle.rewi.hu-berlin.de/Hostage%20Case090901mit%20deckblatt.pdf>.

*power and under the control of the occupant and as long as the latter has the ability to make his will felt everywhere in the territory within a reasonable time, military occupation exists from a legal point of view».*⁵⁷ Με την ανωτέρω προσέγγιση, ο έγκριτος καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου της Minnesota, εκτός του ότι αποδέχεται και αυτός την «επιχειρησιακή» ερμηνεία του αποτελεσματικού ελέγχου μιας δύναμης, προκειμένου να ασκεί κατοχή σε μια περιοχή, εισάγει⁵⁸ και το επιπρόσθετο κριτήριο του «εύλογου χρόνου», προκειμένου να προσδιορίσει το χρονικό πλαίσιο έναρξης της ενάσκησης αποτελεσματικού ελέγχου, από τη έναρξη της παρουσίας της κατέχουσας Δύναμης στην περιοχή, προσδίδοντας του μια «εύλογη» και όχι απροσδιόριστη ή απεριόριστη διάρκεια.

Το δε Δικαστήριο της Χάγης, στη Γνωμοδότηση του 2004 για το *Τείχος (Advisory Opinion in Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory)*, αλλά και στην μεταγενέστερη Απόφασή του για το Κονγκό του 2005 (*Judgment in Armed Activities on the Territory of the Congo*), βασίστηκε κατ' εξοχήν στις προβλέψεις του Άρθρου 42 για να προσδιορίσει αν τεκμηριώνεται το απαιτούμενο κριτήριο του αποτελεσματικού ελέγχου, και άρα επαγωγικά η κατοχή, στις εξεταζόμενες περιοχές, καθορίζοντας έτσι την εφαρμογή του Δικαίου της Κατοχής εκεί.

Συνελόντι ειπείν, φαίνεται ότι δεν θα πρέπει να υπάρχει αμφιβολία ότι η χρήση του όρου «*under the authority of the hostile army*», συνιστά ένα σαφές βήμα του διεθνούς νομοθέτη να διευρύνει το πλαίσιο της εξουσίας της κατέχουσας δύναμης, σε σύγκριση με προγενέστερες απόπειρες (π.χ. 1874 Κώδικας Βρυξελλών), ενώ ταυτόχρονα επιδιώκεται η άνοδος του απαιτούμενου ορίου ασκούμενης εξουσίας που τίθεται ως προϋπόθεση μιας κατοχής. Σε κάθε περίπτωση η εγγενώς υποκειμενική πτυχή της φύσης της έννοιας του αποτελεσματικού ελέγχου παραμένει, ως σταθερή μεταβλητή, μικρότερης ή μεγαλύτερης επίπτωσης, ένας ουσιαστικός παράγοντας προς αξιολόγηση, κατά τη διερεύνηση των εκάστοτε προϋποθέσεων κατοχής.

Πέραν των προαναφερθέντων, πρέπει να σημειωθεί ότι στο λεκτικό του Άρθρου 42 (ΚτΧ 1907) περιλαμβάνεται η έκφραση «*πολεμίου στρατού*», με την οποία ο ορισμός της Κατοχής συνδέεται έμμεσα, αλλά σαφώς και πάντως αποκλειστικά, με το αποτέλεσμα πολεμικής/επιχειρησιακής επικράτησης, μετά από εμπόλεμη αντιπαράθεση – σύρραξη αντίπαλων στρατιωτικών δυνάμεων. Με απλά λόγια δηλ., το 1907, η Κατοχή θεωρείτο ότι μπορούσε ευλόγως να προκύψει, κατά κύριο λόγο, μετά από –νικηφόρα– στρατιωτική δράση

⁵⁷ Gerhard von Glahn, *The Occupation of Enemy Territory*, Minneapolis: University of Minnesota Press, 1957, σελ. 29.

⁵⁸ Επισημαίνεται ότι το κριτήριο του «εύλογου» και μάλιστα και «συγκεκριμένου» χρόνου πρωτοεισήχθη στη θεωρία από τον H. Grotius, στο έργο του «*De jure belli ac pacis*», ως εξής: «*The law of nations, in these respects, treated persons and things in the same manner. From whence it is easy to understand, what is meant, when in another place it is said, that things taken from an enemy immediately become the lawful prize of the captors, but only upon the condition of those things continuing in their possession for a reasonable and certain time. Consequently it is plain, that ships and other things taken by sea cannot be considered as really the property of the captors, till they have been carried into some of their ports, or to some place where their whole fleet is stationed. For in that case all hope of recovery seems to have vanished. By a late regulation among the European powers, it has been made an established maxim of the law of nations, that captures shall be deemed good and lawful, which have continued in the enemy's possession for the space of twenty four hours.*», Grotius Hugo, *De jure belli ac pacis*, 1625 (μεταφρασμένο από τα Λατινικά, ως «*The Rights of War and Peace*», από τον Rev. Archibald Collin Campbell, London, 1814), σελ. 217-218, διαθέσιμο στη δνση http://books.google.gr/books?id=n9M8AAAAYAAJ&pg=PA219&lpg=PA219&dq=hugo+grotius+lands+are+not+understood&source=bl&ots=9ql7H-jyg5&sig=UOR_bIRNZKcOH0K1j-nO0BMkfms&hl=el&sa=X&ei=Cq3NUMzOC8q20QXrwIDgCg&sqj=2&ved=0CE8Q6AEwBQ#v=onepage&q=hugo%20grotius%20lands%20are%20not%20understood&f=false.

(ή επίκληση της στρατιωτικής ισχύος) μεταξύ εμπόλεμων, ή εν δυνάμει εμπόλεμων (στρατιωτικών) δυνάμεων. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να θεωρείται ερμηνευτικά σαφές ότι η ρητή αναφορά σε εχθρικό («πολέμιο») στρατό προσδιορίζει περιοριστικά και το πλαίσιο ταυτοποίησης της κατά Χάγης κατοχής, εντοπίζοντάς το μόνον σε περιπτώσεις που ο έλεγχος ασκείται εκ μέρους της κατοχικής Δύναμης από στρατιωτικές δυνάμεις και όχι υπό άλλες μορφές άσκησης εξουσίας, όπως εκπρόσωποι, εντολοδόχοι, αντιπρόσωποι, κομισάριοι ή άλλης μορφής εκπροσωπούντες την (κατοχική) εξουσία της Δύναμης κατοχής στην περιοχή. Άλλωστε, θα πρέπει να εξίσου να συνεκτιμηθεί και το στοιχείο απαίτησης του «άμεσου ελέγχου» (*direct Control*), ο οποίος θα πρέπει να ασκείται ουσιαστικώς και ευδιακρίτως από την κατέχουσα Δύναμη, προκειμένου να είναι σε θέση να εφαρμόσει τις σχετικές προβλέψεις των άρθρων 48, 49, 51, 52, 53 και 55 των Κανονισμών της Χάγης (1907). Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι το δε νυν εφαρμοστέο πλαίσιο περί του θέματος, ειδικά σε ότι αφορά θέματα προστασίας αμάχων, πρέπει σαφώς να συσχετιστεί εξελισσόμενο δεόντως και με τις μεταγενέστερες συναφείς προβλέψεις των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949, οι οποίες φαίνεται να εξελίσσουν κατά πολύ το σχετικό κανονιστικό πλαίσιο, δεδομένης της σημαντικής διαφοροποίησης του πεδίου εφαρμογής του Άρθρου 42 (των Κανονισμών της Χάγης) με τις αντίστοιχες προβλέψεις της 4^{ης} Σύμβασης της Γενεύης.⁵⁹

Συναφώς, προκύπτει ότι η προαπαίτηση περί «πολεμίου στρατού», εμμέσως αλλά σαφώς, δυσκολεύει ή ενδεχομένως και να αποκλείει την άσκηση τέτοιου («αποτελεσματικού») ελέγχου, ειδικά στις περιπτώσεις παραστρατιωτικών οργανώσεων ή άτακτων δυνάμεων εμπόλεμων, που δε διαθέτουν συγκροτημένη, εμφανή και λειτουργούσα ιεραρχική οργάνωση και στρατιωτική διοικητική δομή, κατά τα πρότυπα ενός τακτικού στρατιωτικού σχηματισμού. Προς τούτο, καλό θα ήταν να εξετάζεται και η υπόσταση της συγκεκριμένης εμπόλεμης οργάνωσης, δεδομένου ότι, τελευταία, παρατηρείται το φαινόμενο παρόμοιες εξτρεμιστικές «ακτιβιστικές» οργανώσεις, καίτοι στερούνται αντίστοιχης θεσμικής υπόστασης κράτους ή προσωπικότητας, φαίνεται εντούτοις να είναι σε θέση να καθίστανται –αν και όχι νομικά, αλλά τουλάχιστον λειτουργικά- εφάμιλλες από πλευράς οργάνωσης, δομής ή και δυνατοτήτων με το κράτος, στο έδαφος του οποίου δραστηριοποιούνται και έτσι *de facto* να το υποκαθιστούν. Η ανωτέρω οίωσις «κρατική» τους μετεξέλιξη καθίσταται πρακτικά εφικτή, είτε λόγω εξασφάλισης ισχυρής (εξωγενούς ή μη) οικονομικής και επιμελητειακής (logistics) υποστήριξης της δράσης και της εκπλήρωσης των στόχων τους, είτε λόγω άλλων ιδεολογικών, κοινωνικών/θρησκευτικών, ή πολιτισμικών χαρακτηριστικών της οργάνωσης και/ή των μελών τους (π.χ. βλέπε ιδεολόγημα της ακραίας ισλαμιστικής οργάνωσης ISIS⁶⁰ στην περιοχή του Ιράκ και της Συρίας, ή αντίστοιχα της Boko Haram στη Νιγηρία, ή της Al Shabaab στη Σομαλία), που λειτουργούν ως παράγοντες υποβοήθησης (augmented factors) της εν γένει δράσης τους ή ως πολλαπλασιαστές ισχύος των διαθέσιμων δυνατοτήτων (π.χ. ιδεολογική πλατφόρμα στρατολόγησης νέων μελών, ή φανατισμού των υφιστάμενων) προκειμένου για την υποστήριξη και την επίτευξη των ευρύτερων οργανωσιακών τους στρατηγικών επιδιώξεων.

⁵⁹ Βλέπε την Απόφαση της υπόθεσης *ICTY Prosecutor v. Naletilic and Martinovic*, Judgement of 31 March 2003, IT-98-34-T, ICTY Trial Chamber, para. 219, σελ. 742, διαθέσιμο στη δση http://www.icty.org/x/cases/naletilic_martinovic/tjug/en/nal-tj030331-e.pdf.

⁶⁰ ISIS (ή άλλως ISIL, ή DAESH): Πρόκειται για τα αρχικά του «*Islamic State of Iraq and Syria*», δηλαδή *Ισλαμικό κράτος του Ιράκ και της Συρίας*, μιας στρατιωτικής ακραίας σουνητικής ισλαμιστικής οργάνωσης που επεδίωξε να συγκροτήσει το «ισλαμικό Χαλιφάτο» σε περιοχές που ήλεγχε στρατιωτικά, σε τμήματα της επικράτειας του Ιράκ και της Συρίας. Στην ουσία είναι η μετεξέλιξη του *Ισλαμικού κράτους του Ιράκ και της Ανατολής «Islamic State of Iraq and the Levant»*, γνωστό απλά ως «ισλαμικό κράτος». Τα μέλη του είναι φανατικοί ισλαμιστές που προσπαθούν να επιβάλλουν τον ισλαμικό νόμο (σαρία) στις περιοχές που ελέγχουν και κατ' επέκταση σε ολόκληρο τον κόσμο, μέσω του ιερού ισλαμικού πολέμου (δόγμα Τζιχάντ).

Έτσι εμπόλεμοι κάθε είδους (κρατικοί ή μη) σε ένοπλες συρράξεις ανά τον κόσμο, που διαθέτουν και /ή που μπορούν να κινητοποιήσουν και να διατηρήσουν σε υψηλή επιχειρησιακή ετοιμότητα ικανές στρατιωτικές/επιχειρησιακές δυνατότητες, θα μπορούσαν (αν και όχι τυπικά, αλλά πάντως ουσιαστικά) να θεωρηθούν ότι με άνεση πληρούν τα αντίστοιχα ενός εχθρικού («πολέμιου») στρατού» κράτους προαναφερθέντα κριτήρια, ειδικά σε ότι αφορά την πιστοποίηση δυνατότητας άσκησης ελέγχου και δη αποτελεσματικού σε μια περιοχή που ελέγχουν κατά τη διάρκεια μιας εξελισσόμενης ένοπλης σύρραξης ευρείας κλίμακας. Υπό αυτή την έννοια, οι δυνάμεις αυτές, αν και όχι δυνάμεις κράτους *per se*, είναι σε θέση, ασκώντας τον προαναφερθέντα υψηλού βαθμού αποτελεσματικό έλεγχο, να καταστήσουν την περιοχή αυτή ως μια εν δυνάμει κατεχόμενη ζώνη, με τις δυνάμεις τους να αναγορεύονται *de facto* σε μια οιονεί Δύναμη Κατοχής.⁶¹

Βέβαια, η προαναφερθείσα διασύνδεση (και μάλιστα κατ' αποκλειστικότητα) μεταξύ Κατοχής και της εξυπνοούμενης πολεμικής δραστηριότητας (βλέπε ένοπλη σύρραξη) που θα «πρέπει» κατ' επέκταση να λαμβάνει χώρα από τον εχθρικό («πολέμιου») στρατό (που εξίσου θα «πρέπει» να είναι ταυτόχρονα και «στρατός» και «εχθρικός», για να ασκεί με αποδεκτό τρόπο τον απαιτούμενο για την κατοχή έλεγχο), μετεβλήθη και μετεξελίχθη σε μεταγενέστερα θεσμικά κείμενα του ΔTK, όπως οι Συμβάσεις της Γενεύης του 1949 (και ειδικά η τέταρτη εξ αυτών). Στο κοινό άρθρο 2 αυτών, παρατηρείται ότι διευρύνθηκε σταδιακά το πεδίο και οι προϋποθέσεις εφαρμογής των, αφού έγινε αποδεκτό ότι η Κατοχή θα μπορεί να προκύψει όχι πλέον αποκλειστικά μετά από εμπόλεμες συρράξεις, αλλά και μετά από άλλες διεθνείς διευθετήσεις, ακόμη και ειρηνικού χαρακτήρα και μάλιστα ενδέχεται και με τη συναίνεση των εμπλεκομένων⁶².

Σε ό,τι δε αφορά το ζήτημα της επίσημης ανακήρυξης μιας κατάστασης κατοχής, όπως ειδικότερα επισημαίνει σχετικώς και ο Καθηγητής Adam Roberts⁶³, το συμβατικό πλαίσιο (Κανονισμών) της Χάγης 1899/1907 δεν προβλέπει κάτι τέτοιο, ούτε φυσικά η ανακήρυξή της έχει καθιερωθεί ως ρητή απαίτηση του διεθνούς εθιμικού δικαίου, μολονότι θα μπορούσε να θεωρηθεί μια καλή και θεμιτή πρακτική εκ μέρους της κατέχουσας δύναμης, συνάδουσα σαφώς και με την ανθρωπιστική, αλλά και με τη διπλωματική δεοντολογία.

Ένα άλλο θέμα που σαφώς δεν μπορεί να μην εξεταστεί περαιτέρω είναι η σχέση που διέπει την Κατοχή, ως νομική, πέραν της πραγματικής, κατάσταση προσδιορισμένη υπό το φως ειδικά των σχετικών θεμελιωδών προβλέψεων της Χάγης (1907), ήτοι των Άρθρων 42 και 43 των Κανονισμών της, με τη θέσπιση και λειτουργία θεσμών και λειτουργιών κατοχικής διακυβέρνησης της κατεχόμενης περιοχής, εκ μέρους της Δύναμης Κατοχής. Ειδικότερα δε ενδιαφέρον έχει να εξεταστεί η περίπτωση άσκησης κατοχικής διακυβέρνησης, όταν αυτή διεκπεραιώνεται από μια ειδική στρατιωτική Αρχή κατοχής. Το πρώτο ερώτημα που ανακύπτει σχετικώς είναι το κατά πόσο η άσκηση ή μη, κατοχικής διακυβέρνησης (στρατιωτικού ή

⁶¹ Με δεδομένη τον εθιμικό χαρακτήρα των εν λόγω διατάξεων, προκειμένου για μια σύγχρονη ερμηνευτική εκδοχή του θέματος, θα πρέπει να ανατρέξουμε σε συναφή ερμηνευτικά νομολογιακά δεδομένα, από το Δικαστήριο για τη Γιουγκοσλαβία (ΔΠΔΓ – ICTY), όπου στην υπόθεση Tadic (1999) το Δικαστήριο είχε την ευκαιρία να παρέχει ουσιαστικές αναλυτικές διευκρινίσεις περί του απαιτούμενου είδους και της οργανωτικής διάρθρωσης των παραστρατιωτικών δυνάμεων που μετείχαν εκατέρωθεν στη σύρραξη, προκειμένου να διευκρινιστεί ο νομικός της διεθνής, ή μη, χαρακτήρας. Κατ' αναλογία, μια αντίστοιχη ερμηνευτική προσέγγιση θα μπορούσε να αποβεί εξαιρετικά χρήσιμη και σε περίπτωση διερεύνησης στοιχειοθέτησης (ή μη) των απαιτούμενων προϋποθέσεων ταυτοποίησης ως κατοχής, κατά τη διάρκεια μιας σύγχρονης κατάστασης διαχείρισης του ασκούμενου επιχειρησιακού (από χαμηλότερο «τακτικό» έως και υψηλότερου βαθμού) ελέγχου μιας περιοχής, από μη-τακτικές ένοπλες δυνάμεις.

⁶² Εκτενέστερη ανάλυση επί του θέματος θα ακολουθήσει σε επόμενο στάδιο της παρούσας εργασίας.

⁶³ Roberts Adam, «What is Military Occupation», 55 *British Yearbook of IL*, 1984, σελ. 257.

πολιτικού χαρακτήρα) αποτελεί ουσιαστικό κριτήριο για την ταυτοποίηση μιας κατοχής. Φαίνεται ότι τέτοια προϋπόθεση ουδόλως στοιχειοθετείται από το κείμενο πλαίσιο. Η ταυτοποίηση μιας κατοχής θα πρέπει σαφώς να θεωρείται ανεξάρτητη της θέσπισης κατοχικής διακυβέρνησης εκ μέρους της κατοχικής Δύναμης και μπορεί κάλλιστα να υφίσταται καθόσον η κατοχική Δύναμη είναι σε θέση να ασκεί αποτελεσματικά τον απαιτούμενο έλεγχο στην υπόλογη ξένη περιοχή. Η διατήρηση (ή μη) τοπικών/εγχώριων αρχών δεν αδρανοποιεί ή δεν επηρεάζει την προαναφερθείσα κατοχική «ταυτότητα», στο μέτρο που ο πραγματικός έλεγχος ενασκειται ουσιαστικά σε επίπεδο κατοχικής και όχι τοπικής εξουσίας. Σε αυτήν την περίπτωση οι τοπικές αρχές υπάγονται ή είναι υποκείμενες των κατοχικών. Η περίπτωση αυτή έχει υπάρξει αντικείμενο νομολογιακής εκτίμησης, από το Ανώτατο Δικαστήριο του Ισραήλ. Πράγματι, το ισραηλινό Δικαστήριο έκρινε σκόπιμο να εξετάσει, μεταξύ άλλων, ευρύτερα το πεδίο εφαρμογής του Άρθρου 42 των Κανονισμών της Χάγης του 1907 σε σχέση με το θέμα της εισβολής και παραμονής στρατιωτικών δυνάμεων του Ισραήλ στα εδάφη του Λιβάνου το 1982. Συγκεκριμένα, εξετάζοντας την υπόθεση *Ansar Prison case (1983)*⁶⁴, το Ισραηλινό ανώτατο δικαιοδοτικό όργανο αποφάνθηκε ότι η παρουσία αυτή συνιστούσε κατοχή, ως εξής:

«A military force may invade or enter an area in order to pass through it to its intended goal and it may leave that area without establishing any effective control. But if the military force has taken control of the area in an effective and workable manner, then even though its presence in such area is limited in time or its intention is to set up no more than a temporary military control, the situation thereby created is one to which the rules of warfare dealing with belligerent occupation apply. Furthermore, the application of the third chapter of the Hague Rules or of the parallel instructions in the Fourth [Geneva] Convention are not conditioned upon the establishment of a special organizational framework in the form of a Military Government... Allowing the former government to act does not alter the fact that the military force is maintaining an effective military control in the area, nor does it relieve the occupant from the responsibilities for the consequences of such acts as far as the rules of warfare are concerned».⁶⁵

Με άλλα λόγια, η Ισραηλινή Ανώτατη Δικαστική Αρχή προκρίνει τη συμβατική-συσταλτική ερμηνεία του πλαισίου του Άρθρου 42, όπου καθοριστικός παράγων είναι η άσκηση αποτελεσματικής εξουσίας στην περιοχή, και όχι άλλοι παρεμπόπτοντες παράγοντες, όπως η περιορισμένη χρονική διάρκεια του επιβαλλόμενου ελέγχου ή ακόμη και η πρόθεση ή -ορθότερα- η έλλειψη σχετικής πρόθεσης άσκησης επιπρόσθετης εξουσίας, πέραν του απαιτούμενου (για την ασφάλεια της Δύναμης ή για την επίτευξη των επιχειρησιακών ή στρατηγικών της στόχων) επιχειρησιακού ελέγχου της εκ μέρους της ξένης Δύναμης. Η δε κατοχική συνθήκη δεν συναρτάται από την εγκαθίδρυση ή μη, ειδικού οργανισμού διακυβέρνησης, ειδικά στρατιωτικού τύπου. Μάλιστα, το ισραηλινό Δικαστήριο επεκτείνει το σκεπτικό του πέραν του πλαισίου των Κανονισμών της Χάγης, ώστε να συμπεριλαμβάνει και τις σχετικές προβλέψεις που απορρέουν και από το μεταγενέστερο αυτών Δίκαιο της Γενεύης του 1949 (Σύμβαση IV), ασχέτως αν το Ισραήλ δεν την είχε (και ακόμη δεν έχει) υιοθετήσει.

⁶⁴ 13 Isr. Y.B. HUM. RTS. 360–64 (1983).

⁶⁵ Απόφαση της 11 Μαΐου/13^{ης} Ιουλίου 1983, παρατιθέμενη στο Adam Roberts, «What is Military Occupation», 55 *British Yearbook of IL*, 1984, n. 139, σελ. 286, διαθέσιμο στη δνση <http://bybil.oxfordjournals.org/content/55/1/249.full.pdf>.

Η προστασία της Δύναμης Κατοχής

Στο Άρθρο 43 των Κανονισμών της Χάγης του 1907 (ΚτΧ 1907) που συνιστά και την πεμπτούσια της λειτουργίας του καθεστώτος της Κατοχής⁶⁶, παρέχονται ουσιώδεις διευκρινήσεις για τις βασικές υποχρεώσεις του Κατέχοντος, ως εξής:

«Art. 43. The authority of the legitimate power having in fact passed into the hands of the occupant, the latter shall take all the measures in his power to restore, and ensure, as far as possible, public order and safety, while respecting, unless absolutely prevented, the laws in force in the country.»⁶⁷

Στην ανωτέρω διάταξη (που συχνά αναφέρεται και ως «μίνι-Σύνταγμα της Κατοχής») προσδιορίζεται σαφώς το μείζον διακύβευμα, το κύριο προστατευόμενο αγαθό κατά τη διάρκεια της Κατοχής που εντοπίζεται ως αυτό της προστασίας της «**δημόσιας τάξης και ασφάλειας**»⁶⁸, ενώ παράλληλα γίνεται ειδική υπόμνηση για την υποχρέωση της δύναμης Κατοχής περί του σεβασμού του προϋφιστάμενου δικαιοϋλικού πλαισίου που εφαρμοζόταν στη συγκεκριμένη περιοχή, πριν το κατοχικό γεγονός. Εδώ, έχοντας υπόψη και την εξέλιξη της διατύπωσης σε επόμενα συμβατικά θεσμικά κείμενα, πρέπει να σημειωθεί ότι η μέριμνα περί της δημόσιας τάξης και ασφάλειας ως μείζονος σημασίας αντικείμενο προστασίας των κατοχικών δικαιοϋλικών ρυθμίσεων, θα πρέπει να θεωρηθεί ότι περιλαμβάνει αυτόματα, πέραν της αυτονόητης προστασίας του άμαχου πληθυσμού, και αυτής του προσωπικού της Δύναμης Κατοχής, καίτοι αυτό δεν αναφέρεται ρητά στη (συγκεκριμένη) διάταξη. Αυτό είναι μάλλον εύλογο, καθότι αφενός πρακτικώς φαίνεται αδύνατο να θεωρηθεί ότι είναι δυνατόν να επιτυγχάνεται διαφύλαξη της δημόσιας τάξης και ασφάλειας σε ένα περιβάλλον εγγενώς ανασφαλές για τις ίδιες τις Δυνάμεις που θεωρητικά, αλλά και πρακτικά, έχουν ευθύνη για τον έλεγχο της εν γένει περιοχής. Αφετέρου, η μεταγενέστερη εξέλιξη της εν λόγω διάταξης σε επόμενα κείμενα του ΔτΚ, καταδεικνύει το πόσο σημαντική προτεραιότητα καθίσταται η μέριμνα για την ασφάλεια του προσωπικού της Δύναμης Κατοχής.

⁶⁶ Κατά τον Yoram Dinstein μάλιστα, οι προβλέψεις του εν λόγω άρθρου 43 της ΣτΧ1907 συνιστούν «...*the linchpin of the international law of belligerent occupation*», στο Yoram Dinstein, "Legislation under Article 43 of the Hague Regulations: Belligerent Occupation and Peacebuilding", Harvard: Program on Humanitarian Policy and Conflict Research, 2004, σελ. 2, διαθέσιμο στη δση <http://www.hpcrresearch.org/sites/default/files/publications/OccasionalPaper1.pdf>.

⁶⁷ *Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land, annexed to Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land, The Hague, 18 October 1907*, διαθέσιμο στο <http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/195?OpenDocument>.

Στην ελληνική του εκδοχή, το κείμενο του Άρθρου 43 έχει αποδοθεί ως εξής: «*Άρθρ. 43: Ευθύς ως η εξουσία της νομίμου Κυβερνήσεως περιέλθει πράγματι εις χείρας του καταλαβόντος, ούτος δέον να λαμβάνη πάντα τα επ' αυτού εξαρτώμενα μέτρα προς αποκατάστασιν και διατήρησιν, κατά το εφικτόν, της δημοσίας τάξεως και του δημοσίου βίου, ευλαβούμενος, πλην απολύτου κωλύματος, ους ισχύονας εν ω τόπω νόμους.*», (ανεπίσημη απόδοση Ι. Χατζηλουκά, παρατίθεται στο Στ. Περράκη – Μ.-Ντ. Μαρούδα, *Ένοπλες Συρράξεις και Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Εκδ. Σάκκουλα, 2001, σελ. 334. Το αυθεντικό κείμενο στα Γαλλικά στο Adam Roberts and Richard Guelff, *Documents on the Laws of War*, Oxford University Press, 3rd ed, Oxford Univ. Press 2000, σελ. 69.

⁶⁸ Στο Αγγλικό κείμενο, ο όρος μεταφράζεται ως "*Public order and safety*". Στο αντίστοιχο αυθεντικό Γαλλικό κείμενο, χρησιμοποιείται ο χαρακτηριστικός όρος "*l'ordre et la vie publics*". Ειδικότερα για την Αγγλική μετάφραση, ο E.H.Schwenk είχε από το 1945 προτείνει τον περισσότερο κοντά στην τελεολογική μετάφραση του Γαλλικού αυθεντικού κειμένου, ακόλουθο όρο: "*public order and civil life*" (Edmund H. Schwenk, *Legislative Power of the Military Occupant under Article 43, Hague Regulations*, 54 Yale L.J., 1945, σελ. 393). Επισημαίνεται δε ότι στην Ελληνική απόδοση (*supra*, π. 15), γίνεται χρήση του όρου «*δημοσίας τάξεως και του δημοσίου βίου*», ο οποίος μάλλον κείται εγγύτερα του Γαλλικού αυθεντικού κειμένου και αποτελεί απόδοση που προσεγγίζει αρκετά τον προτεινόμενο κατά Schwenk όρο.

Σε μια συνοπτική αναθεώρηση της ιστορικής προέλευσης του Άρθρου 43, φαίνεται ότι αυτό προκύπτει ως εξελικτική σύνθεση των Άρθρων 2 και 3 της *Διακήρυξης των Βρυξελλών*⁶⁹ του 1874 και του *Εγχειριδίου για τους Νόμους και τα Έθιμα του Πολέμου (Manual of the Laws and Customs of War)* της Οξφόρδης (1880). Τα μεν πρώτα προβλέπουν ως ακολούθως:

«On military authority over hostile territory:

Art. 2. The authority of the legitimate Power being suspended and having in fact passed into the hands of the occupants, the latter shall take all the measures in his power to restore and ensure, as far as possible, public order and safety.»

Art. 3. With this object he shall maintain the laws which were in force in the country in time of peace, and shall not modify, suspend or replace them unless necessary.»

Ενώ αντίστοιχα, το *Oxford Manual of the Laws and Customs of War* (1880) προβλέπει αντιστοίχως τα ακόλουθα σχετικά: «Art. 6. *No invaded territory is regarded as conquered until the end of the war; until that time the occupant exercises, in such territory, only a 'de facto' power, essentially provisional in character.*»

Από την συγκριτική ανάγνωση των ανωτέρω προβλέψεων προκύπτουν ξεκάθαρα τα χαρακτηριστικά σημεία που αναγνωρίζονται ευρέως πλέον στο καθεστώς Κατοχής όπως αυτό προβλέπεται στο πλαίσιο της Χάγης, ακόμη και την πρώιμη χρονική περίοδο της διαμόρφωσής του. Εντοπίζεται λοιπόν η σχεδόν «ανταποδοτικής» φύσεως υποχρέωση μέριμνας της Δύναμης Κατοχής για τη «δημόσια τάξη και ασφάλεια», και ο συνακόλουθος σεβασμός προς την προϋφιστάμενη δικαιοσύνη των κατεχομένων. Ύψιστη σημασία δε αποδίδεται στο μόνιμο χαρακτήρα του καθεστώτος άσκησης της εξουσίας της κατεχόμενης περιοχής από τη Κατέχουσα αρχή, η οποία δεν θα μπορεί να νομιμοποιεί επιδιώξεις ενδεχόμενης μεταβίβασης της κυριαρχίας της στην κατοχική Αρχή. Μια τέτοια άλλωστε εξέλιξη θα οδηγούσε στη μετάσταση της ασούμενης κυριαρχίας, και άρα στη θεώρηση της περιοχής ως «κατεκτημένη». Εξέλιξη που σαφώς αντίκειται στο πνεύμα του Δικαίου της Κατοχής. Η ανωτέρω ανταποδοτική υποχρέωση εκ μέρους της Δύναμης κατοχής δεν θα πρέπει να ξενίζει, καθόσον η κατοχή εν γένει, και άρα και η παρουσία της Δύναμης κατοχής στην κατεχόμενη περιοχή προορίζεται (τουλάχιστον τυπικά/θεωρητικά) στο να ασκήσει έναν διαχειριστικού τύπου έλεγχο της περιοχής κατά την πεπερασμένη διάρκεια αυτής, και όχι προκειμένου να εμπεδώσει μόνιμες μεταβολές κυριαρχικού μάλιστα χαρακτήρα στην κατεχόμενη περιοχή. Σε κάθε περίπτωση, κάθε απόκλιση από αυτή την σαφή συνθήκη (που μπορεί να συμβεί ή που επιδιώκεται στην πράξη) θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως απαράδεκτη παρέκκλιση του διεθνούς νομικού πλαισίου περί την κατοχή και όχι ως μια ενδεχομένως αποδεκτή –νομικά τουλάχιστον- εκδοχή της *de facto* κατάληξης μιας κατοχικής κατάστασης.

Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά το θέμα της σχέσης Κατοχής – κυριαρχίας και αναφορικά με το κατά πόσο το λεκτικό του Άρθρου 43 των ΚτΧ 1907, προβλέπει επαρκώς και εξασφαλίζει

⁶⁹ Η «*Brussels International Declaration. concerning the Laws and Customs of War*», υπεγράφη στις 27 Αυγ. 1874 από 15 Ευρωπαϊκά Κράτη, αλλά η θέση της σε ισχύ δεν υλοποιήθηκε τελικά, λόγω του ότι δεν επετεύχθη η ευρεία επικύρωσή της. Το σημαντικό όμως είναι ότι σημειολογικά απετέλεσε σοβαρή καμπή, αλλά και αφορμή για την περαιτέρω διαμόρφωση του Δικαίου του Πολέμου, καθώς το κείμενο της Διακήρυξης έτυχε περαιτέρω επεξεργασίας από το Ινστιτούτο Διεθνούς Δικαίου, που κατέληξε στη διαμόρφωση ενός *Εγχειριδίου για τους Νόμους και τα Έθιμα του Πολέμου (Manual of the Laws and Customs of War)*, στην Οξφόρδη, το 1880. Τόσο η Διακήρυξη των Βρυξελλών, όσο και το Εγχειρίδιο της Οξφόρδης θεωρούνται ως οι θεωρητικοί πρόδρομοι των μετέπειτα εξελίξεων που επήλθαν με τις Συμβάσεις της Χάγης του 1899 και 1907 (και φυσικά των συναφών προσαρτημένων Πρωτοκόλλων τους).

πλήρως τη μη-δυνατότητα διεκδίκησης ή έστω μεταβολής κυριαρχίας από πλευράς του κατέχοντος επί του κατεχόμενου εδάφους, ο G. von Glahn το 1951 αμφισβήτησε την επάρκεια του πλαισίου της Χάγης στη διασφάλιση του αμετάστατο υτης κυριαρχία στα κατεχόμενα, υποστηρίζοντας χαρακτηριστικά ότι οι *“Hague Regulations give no clear-cut answer to the problem of sovereignty in occupied territory, inasmuch as there is only reference to a passage of de facto authority into the hands of the occupant”*⁷⁰. Η ίδια άποψη περί ασαφούς διατύπωσης του Άρθρου 43 υποστηρίζεται και από τον Eyal Benvenisti που πολύ μεταγενέστερα έγραψε ότι *«In Article 43, this idea is expressed, quite vaguely, in the opening phrase...»*.⁷¹ Όμως, σχολιάζοντας περαιτέρω το θέμα του εύρους της νομιμοποιημένης εξουσίας που εκ των πραγμάτων (*“in fact”*) περνά στην Κατέχουσα Αρχή και ειδικότερα το πώς αυτό καθορίζεται (σαφώς ή μη) στο κείμενο του Άρθρου 43, ο ίδιος συγγραφέας υποστηρίζει ότι *«It is, however, quite clear that the framers of the Hague Regulations unanimously took the view that an occupant could not claim sovereign rights only because of its effective control over the occupied territory.»*⁷² Μάλιστα, δε διστάζει να προχωρήσει περισσότερο, υιοθετώντας περισσότερο προοδευτικές/ρηξικέλευθες απόψεις για το θέμα, δεχόμενος ότι το Άρθρο 43 όχι απλώς αποτρέπει την όποια εκχώρηση κυριαρχίας στον κατέχοντα, αλλά μάλλον εκλαμβάνεται ως πλαίσιο οριοθέτησης, ή και περιορισμού της εξουσίας του επί των κατεχομένων. Συγκεκριμένα, ο Benvenisti υποστηρίζει ότι *«Moreover, many authorities even went further, denying the occupant any legal right to control such territory. According to this latter view, Article 43 did not grant the occupant an entitlement to administer the territory; rather, it merely recognised the fact of its effective control, and set out to delimit it.»*⁷³

Επιπλέον, αξίζει να σημειωθούν οι σχετικά μικρές, κυρίως φραστικές, διαφοροποιήσεις των δύο κειμένων του 1899 και του 1907, ειδικά σε ό,τι αφορά τις αντίστοιχες διατάξεις τους περί την κατοχή. Σημαντικότερη ουσιαστική διαφοροποίηση είναι αυτή των αντίστοιχων άρθρων 42, όπου το λεκτικό τους έχει μεταβληθεί οριακά, ως προς το θέμα του διαπιστωμένου βαθμού του επιβαλλόμενου ελέγχου στην κατεχόμενη περιοχή. Έτσι, το λεκτικό του 1907, σε σχέση με αυτό του άρθρου 42 του 1899 αναφέρεται σε *«...can be exercised.»* (ΣτΧ1907), σε αντιδιαστολή με τη φράση *«... in a position to assert itself.»* που κλείνει αντίστοιχα στο ίδιο άρθρο (42) στο κείμενο της ΣτΧ 1899.⁷⁴ Εμφανώς, το κυρίως χρησιμοποιούμενο ρήμα («exercise» αντί «assert») διαφοροποιείται μεταξύ των δύο κειμένων προκειμένου να περιγραφεί κατά το δυνατόν ακριβέστερα το μέτρο αποτίμησης του ασκούμενου ελέγχου στην εν δυνάμει κατεχόμενη περιοχή. Φαίνεται ότι και στις δύο περιπτώσεις, ο διεθνής νομοθέτης δυσκολεύεται να εξαλείψει το εγγενές πρόβλημα του

⁷⁰ Gerhard von Glahn, *The Occupation of Enemy Territory*, 1957, σελ. 10-12 και Morgenstern, *Validity of Acts of the Belligerent Occupant*, 28 BYIL, 1951, σελ. 31.

⁷¹ Benvenisti Eyal, *The International Law of Occupation*, Princeton University Press, 2004, σελ. 8.

⁷² *Ibid.*, σημ. 9.

⁷³ Στο ίδιο. Για περαιτέρω ανάλυση επί του θέματος, βλέπε τις συνηγορούσες απόψεις των Baxter, *The Duty of Obedience to the Belligerent Occupation*, 27 BYIL (1950), σελ. 235 -243 και Bothe, *Belligerent Occupation*, 4 EPIL (1982), σελ. 65. Αντιθέτως, για απόψεις που δέχονται ότι δικαιολογείται σύμφωνα με το ΔτΚ, εκχώρηση (έστω και περιορισμένη) νομικών αρμοδιοτήτων και εξουσίας στη Δύναμη κατοχής, βλέπε Morgenstern, *Validity of Acts of the Belligerent Occupant*, 28 BYIL, 1951, σελ. 296 και J. Stone, *Legal Controls of International Conflicts*, 1954, σελ. 724.

⁷⁴ Συνέκρινε τα δύο κείμενα, όπου το λεκτικό τους ως προς το συγκεκριμένο θέμα διαφοροποιείται σημαντικά: ΣτΧ1899: *«Art. 42. Territory is considered occupied when it is actually placed under the authority of the hostile army. The occupation applies only to the territory where such authority is established..., and in a position to assert itself.»*, σε αντιδιαστολή με το αντίστοιχο κείμενο του 1907: ΣτΧ1907: *«Art. 42. Territory is considered occupied when it is actually placed under the authority of the hostile army. The occupation extends only to the territory where such authority has been established.... and can be exercised.»*

υποκειμενικού προσδιορισμού του βαθμού του ασκούμενου ελέγχου από έναν τρίτο εξωγενή (και κατά τεκμήριο αμερόληπτο) παρατηρητή, π.χ. από την έδρα ενός διεθνούς δικαστηρίου σε μεθύτερο χρόνο. Έτσι, από την αυτοεκπληρούμενη και αυτοεπιβεβαιούμενη συνθήκη που προσδιορίζεται στο λεκτικό του 1899, ο διεθνής νομοθέτης μεταπίπτει στο λιγότερο δεκτικό παρερμηνειών ή αυθαίρετων εκτιμήσεων κριτήριο του «...να μπορεί να εξασκηθεί», του οποίου όμως η συνθήκη διαπίστωσής του δεν στερείται του αναπόφευκτου υποκειμενισμού που ενδεχομένως να συναρτήσει αντίστοιχα μη αμερόληπτες αποφάνσεις επ' αυτού.

Λοιπές εικασίες περί ουσιαστικών διαφοροποιήσεων μεταξύ των δύο κειμένων που βλέπουν ενίοτε το φως της δημοσιότητας περί διαφοροποίησης επί το δυσμενέστερο αναφορικά με τις συμβατικές προβλέψεις του 1907 (συγκριτικά με του 1899), δεν φαίνεται να ευσταθούν. Αυτές κυρίως αφορούν τη δυνατότητα της κατέχουσας δύναμης να προβαίνει σε ενέργειες ή στην επιβολή μέτρων για αναγκαστική καταβολή οικονομικών εισφορών ή επιτάξεων εκ μέρους των κατεχομένων, προκειμένου να καλύψει μέρος ή ολόκληρο το (διοικητικό, ή το λειτουργικό - επισιτιστικό) κόστος κατοχής, ή άλλες ευρύτερες στρατιωτικές δαπάνες υπέρ αυτής, χωρίς αυτές να τεκμηριώνονται ως δικαιολογημένες ως προς το κριτήριο της στρατιωτικής αναγκαιότητας (ειδικότερα όπου στο κείμενο του 1907, καθόσον έχει απαλειφθεί η ρήτρα περί «εφικτότητας ή πρόνοιας μη εφαρμογής δυσμενών μέτρων σε περίπτωση αντικειμενικής αδυναμίας εκ μέρους των κατεχομένων» που προϋπήρχε στο προγενέστερο του 1899).

Συμπληρωματικά των ανωτέρω και προκειμένου να φωτιστεί το καθεστώς της γενικότερης αποδοχής των προβλέψεων της Χάγης (1899/1907) περί των θεμάτων που αναλύθηκαν ανωτέρω, θα πρέπει να επισημανθεί το κοινό πλαίσιο αναφοράς των δύο διεθνών πρωτοβουλιών που έλαβαν χώρα στη Χάγη το 1899 και 1907, οι οποίες κατάληξαν σε κείμενα εν πολλοίς συναφώς ομοειδή μεταξύ τους. Κάτι που είναι αφενός δηλωτικό της σχετικής ωρίμανσης των υιοθετημένων προσεγγίσεων καταγραφής και κωδικοποίησης των κανόνων του Δικαίου του Πολέμου (και δη της κατοχής) κατά την περίοδο 1899-1907, καίτοι τα καταληκτικά κείμενα που υιοθετήθηκαν τελικά δεν έτυχαν την περίοδο εκείνη της απαραίτητης «εσωτερικής» επικύρωσης εκ των συμμετεχόντων κρατών και της ευρύτατης δυνατής εφαρμογής στον επιθυμητό βαθμό εκ των διοργανωτών και πρωτεργατών τους. Σημειώνεται ενδεικτικά ότι, παρότι δυνάμει του άρθρου 4 της ΣτΧ1907, το κείμενο αυτής αποτελεί επικαιροποιημένη εκδοχή κειμένου που, ως διάδοχο, αντικαθιστά την προτεραία Σύμβαση του 1899, δεκαεπτά (17) από τα συμμετέχοντα κράτη στη ΔΔτΧ1899 που τελικώς επικύρωσαν το έργο της (με τη μορφή των κειμένων, Συμβάσεων και προσαρτημένων Κανονισμών αυτών) τελικώς δεν προχώρησαν στην αντίστοιχη επικύρωση των μεταγενέστερων αντίστοιχων κειμένων της ΔΔτΧ 1907. Αυτό σημαίνει ότι τα κράτη αυτά παραμένουν τεχνικώς δεσμευμένα από την προτεραία πράξη διεθνούς συμβατικής δέσμευσής τους καθόσον προέβησαν στην επικύρωση των δεσμευτικών κειμένων της ΔΔτΧ1899. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγεται και η Τουρκία, αλλά και η Ελλάδα⁷⁵.

Φυσικά, ο αδιαμφισβήτητος εθιμικός πλέον χαρακτήρας των προβλέψεων της Χάγης 1899/1907 απαιτεί (ή εξασφαλίζει) τη δεσμευτικότητα της εφαρμογής τους ευρύτατα, συμπεριλαμβάνοντας στο πεδίο εφαρμογής τους και τις χώρες που για διάφορους λόγους δεν προέβησαν στην επικύρωση των συγκεκριμένων συμβατικών κειμένων (κειμένων αναφοράς πλέον στο σύγχρονο ΔΑΔ). Οι γενικότεροι ανωτέρω κανόνες περί την Κατοχή έχουν

⁷⁵ Τα εν λόγω κράτη ήταν: Αργεντινή, Βουλγαρία, Χιλή, Κολομβία, Εκουαδόρ, Ελλάδα, Ιταλία, Κορέα, Μαυροβούνιο, Παραγουάη, Περσία, Σερβία, Περού, Ισπανία, Τουρκία, Ουρουγκάι, Βενεζουέλα. Η Ελλάδα υπέγραψε τα κείμενα της Χάγης του 1899, στις 29/07/1899, ενώ προχώρησε στην επικύρωσή τους στις 04/04/1901.

ενσωματωθεί και εν μέρει εξελιχθεί στα μεταγενέστερα κείμενα των ΣΓ 1949, και κυρίως στο επόμενο κείμενο του ΠΠ Ι 1977. Ειδικότερα δε, σε ό,τι αφορά τις βασικές προβλέψεις των άρθρων 42 και 43 (περί της «ταυτότητας» της Κατοχής), αν και δεν επαναλαμβάνονται ρητώς, είτε αυτούσιες, είτε έστω μερικώς αναθεωρημένες, στα επόμενα βασικά κείμενα του ΔτΚ, είναι σαφές ότι αποτελούν θεμελιώδες μέρος του θεσμικού πλαισίου τους, λόγω του συμπληρωματικού χαρακτήρα του πεδίου εφαρμογής τους σε σχέση με το πλαίσιο της Χάγης του 1899/1907.

Η εξελικτική αποτύπωση των προϋφιστάμενων διατάξεων της ΣτΧ 1899 στο Άρθρο 43 των Κανονισμών του 1907, κατέστησε τις προβλέψεις του Άρθρ. 43 ως μέρος του διεθνούς εθιμικού δικαίου της Κατοχής. Η οικουμενικής εφαρμογής καθοριστική σημασία των διατάξεων περί κατοχής που εμπεριέχονται στους Κανονισμούς της Χάγης του 1899 και ειδικότερα του 1907, υπογραμμίστηκαν άλλωστε και στα πλαίσια των μεταπολεμικών ποινικών Στρατιωτικών Δικών (στη Νυρεμβέργη και στο Τόκυο). Το ειδικό Διεθνές Στρατοδικείο στη Νυρεμβέργη (*International Military Tribunal in Nuremberg - IMT*) δέχθηκε, μεταξύ άλλων, ότι οι εν λόγω προβλέψεις αντανακλούν εδραίες αρχές του Δικαίου των Ένοπλων Συρράξεων και μάλιστα εθιμικής ισχύος. Συγκεκριμένα και αναφορικά με τους ανωτέρω κανόνες, το IMT, κατά την απόφαση της δίκης των εγκληματιών πολέμου του Γ' Ράιχ το 1946, δέχτηκε ότι «*The rules of land warfare expressed in the Convention undoubtedly represented an advance over existing International Law at the time of their adoption ... but by 1939 these rules ... were recognized by all civilized nations and were regarded as being declaratory of the laws and customs of war*»⁷⁶. Παράλληλα, το αντίστοιχο διεθνές Στρατιωτικό Δικαστήριο της Άπω Ανατολής για τους Ιάπωνες στρατιωτικούς αξιωματούχους (*International Military Tribunal for the Far East*), το 1948 επίσης υιοθέτησε παρόμοια θέση, καθώς είδε τους κανονισμούς της Χάγης ως μια πολύ καλή απόδειξη ("*good evidence*")⁷⁷ του υφιστάμενου διεθνούς εθιμικού δικαίου.

Η μεταγενέστερη σχετική διεθνής και εθνική νομολογία επί του θέματος φαίνεται να ακολούθησε συγκλίνουσα προσέγγιση, θεωρώντας ότι οι εν λόγω προβλέψεις των κειμένων της Χάγης του 1899/1907 ενσωματώνουν ή αποτυπώνουν κανόνες εθιμικού χαρακτήρα του ΔΕΣ. Η εν λόγω θεώρηση επιβεβαιώθηκε μεταγενέστερα πολλάκις και σε επακόλουθους σταθμούς εξέλιξης του ΔΕΣ και δη του ΔτΚ. Χαρακτηριστικές είναι οι σχετικές αναφορές του ΔΔΧ στη *Γνωμοδότηση για τη Νομιμότητα Χρήσης Πυρηνικών Όπλων* (1996)⁷⁸ (παρ. 75, 80 και 81), αλλά και στη *Γνωμοδότηση περί της νομιμότητας ανέγερσης τείχους στα κατεχόμενα παλαιστινιακά εδάφη* (2004)⁷⁹ (παρ. 89), καθώς επίσης και αναφορές εθνικών δικαστηρίων, όπως του Israel High Court, στην υπόθεση *Affo v IDF Commander* (1988).⁸⁰

Γενικότερα, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η όποια ερμηνεία τόσο των κανόνων για την Κατοχή, όσο και γενικότερα των άλλων πτυχών και δραστηριοτήτων που άπτονται του θέματος

⁷⁶ Βλέπε IMT, *The Trial of the Major War Criminals*, 1947, pp. 253-254, δημοσιευμένο επίσης στο 41 AJIL 172, 248-249 (1947). Βλέπε επίσης G. von Glahn, *The Occupation of Enemy Territory*, 1957, σελ. 10-12 και Morgenstern F., *Validity of Acts of the Belligerent Occupant*, 28 BYIL, 1951, σελ. 291-292.

⁷⁷ International Military Tribunal for the Far East, *In re Hirota*, (1948) AD Case no. 118, σελ. 366.

⁷⁸ «*Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*», Advisory opinion, International Court of Justice (ICJ), 8 July 1996.

⁷⁹ «*Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*», Advisory Opinion, International Court of Justice (ICJ), 9 July 2004, διαθέσιμη στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/files/131/1671.pdf>.

⁸⁰ *Abd Al Nasser Al Aziz v. Commander of IDF Forces*, ISC H.C. 785/87, The Supreme Court sitting as the High Court of Justice, April 10, 1988, σελ. 163, διαθέσιμη στη δνση http://www.hamoked.org/files/2011/280_eng.pdf.

της Συμβάσεως της Χάγης IV του 1907, σχετικά δηλ. με τους Κανονισμούς και τα Έθιμα του Πολέμου στην Ξηρά, θα πρέπει να γίνεται σύμφωνα με το πνεύμα των δύο βασικών αρχών του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου που άλλωστε περιλαμβάνονται και στο Προοίμιο της ανωτέρω Σύμβασης, δηλ της αρχής της Στρατιωτικής Αναγκαιότητας⁸¹, καθώς και του Ανθρωπισμού.⁸² Το τελευταίο άλλωστε απετέλεσε και κατ' ουσία έκφραση της σημαντικότερης προϋφιστάμενης νομικής αρχής που έμεινε γνωστή εκφραζόμενη από τον Πρώσο Στρατιωτικό και νομομαθή *De Martens* ως **Martens' Clause**, η οποία πρωτογενώς ενσωματώθηκε στο Προοίμιο της Διεθνούς Σύμβασης της Χάγης II του 1899, και απετέλεσε μια από τις βασικότερες και ευρύτερα αποδεκτές διεθνείς αρχές του Διεθνούς Δικαίου των Ένοπλων Συρράξεων, καθώς επαναλαμβάνεται και/ή συνεχίζεται η εφαρμογή της έκτοτε ενσωματωμένη (άμεσα ή έμμεσα) στα κυριότερα θεσμικά κείμενά του. Σύμφωνα με αυτή, τα συμβαλλόμενα μέρη [στις ΣτΧ1899] διακηρύσσουν ότι μέχρι να θεσπίσουν νέους κανόνες, σε περιπτώσεις που δεν προβλέπονται στους κανονισμούς που έχουν υιοθετηθεί, οι πληθυσμοί και οι μαχητές παραμένουν υπό την προστασία των αρχών του διεθνούς δικαίου, όπως αυτές προέκυψαν από την πρακτική μεταξύ των πολιτισμένων κρατών, από της αρχής της ανθρωπότητας αλλά και από τη δημόσια συνείδηση (ελευθ. μτφ).⁸³

Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι αρκετές, θεμελιώδους μάλιστα σημασίας διατάξεις των Κανονισμών της Χάγης, διατηρούνται στα επακόλουθα συμβατικά διεθνή κείμενα (της Γενεύης του 1949 κλπ.), δυνάμει της σχετικής διάταξης του άρθρου 154 της Σύμβασης της Γενεύης IV (1949) που το προβλέπει, όπως θα εξεταστεί ειδικότερα παρακάτω. Ενώ αντίθετα, στα κείμενα της Χάγης δεν έχει συμπεριληφθεί οποιαδήποτε πρόβλεψη σχετικά με το θέμα της μεταβατικής δικαιοσύνης και της λειτουργίας του δικαστικού συστήματος στην περιοχή των κατεχομένων, κατά τη διάρκεια της κατοχής, όσο και κατά τη μεταβατική φάση εγκαθίδρυσής της και αποχώρησης της κατέχουσας Δύναμης από την κατεχόμενη περιοχή. Το θέμα είναι εξαιρετικά σοβαρό τόσο από νομικής, όσο και από πρακτικής πλευράς, σε σχέση με τη διαδοχή και επικάλυψη της επιβαλλόμενης «κατοχικής» δικαιοσύνης κατά τις τρεις χρονικές περιόδους που οριοθετούνται κατά την κατοχή (προ, κατά τη διάρκεια και κατόπιν αυτής). Είναι σαφές ότι, οι συμμετέχοντες στη Χάγη δεν ήταν πρόθυμοι να συμφωνήσουν περαιτέρω συμβατικά καθορισμένους περιορισμούς στην εξουσία της κατέχουσας δύναμης.

Αναμφίβολα το θέμα της νομικής οριοθέτησης της εξουσίας του Κατέχοντος σε περιπτώσεις κατοχής αποτελεί ακόμη πεδίο ανοικτής διερεύνησης για τη θεωρία, καθόσον η νομική ερμηνεία του Άρθρ. 43 πρέπει να λαμβάνει υπόψη και τις μετά από το 1907 εξελίξεις στο πλαίσιο του ΔΑΔ, όπως οι Συμβάσεις της Γενεύης του 1949 και τα Πρόσθετα Πρωτόκολλα

⁸¹ "... as far as military requirements permit, ...", Preamble of 1907 Hague Convention IV, *Respecting the Laws and Customs of War on Land*, στο Adam Roberts and Richard Guelff, *Documents on the Laws of War*, Oxford University Press, 3rd ed, Oxford Univ. Press 2000, σελ. 69. Για την Ελληνική απόδοση πρβλ. Περράκη Στέλιου– Μαρούδα Μ.-Ντ., *Κείμενα Διεθνούς Πρακτικής: Ένοπλες Συρράξεις και Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Εκδ. Σάκκουλα, 2001, σελ. 334.

⁸² «... οιαι αύται πηγάζουσι εκ των υπό των πεπολιτισμένων εθνών και τεθέντων εθίμων, των νόμων της φιλανθρωπίας και των απαιτήσεων της δημόσιας συνειδήσεως.», *Infra*, σελ. 335.

⁸³ Το πρωτότυπο κείμενο της Martens' Clause αποδίδεται ως εξής: «*Until a more complete code of the laws of war is issued, the High Contracting Parties think it right to declare that in cases not included in the Regulations adopted by them, populations and belligerents remain under the protection and empire of the principles of international law, as they result from the usages established between civilized nations, from the laws of humanity and the requirements of the public conscience*», διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/57jnhy.htm>. Πρβλ. αντίστοιχα στις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949: Άρθρ. 63 της 1^{ης}, Άρθρ. 62 της 2^{ης}, Άρθρ. 142 της 3^{ης}, και Άρθρ. 158 της 4^{ης}. Επίσης πρβλ. Άρθρ. 1 επί του 1^{ου} Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Γενεύης του 1977, Προοίμιο της 2^{ου} Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Γενεύης του 1977, καθώς και το Προοίμιο της Συνθήκης του ΟΗΕ για τον Περιορισμό των Όπλων του 1981.

του 1977 κλπ., που αναμφισβήτητα προσδίδουν περισσότερη διαύγεια, σαφήνεια και κυρίως πληρότητα στην σύγχρονη ερμηνευτική για το θέμα. (Περισσότερη ανάλυση, ειδικότερα σε ό,τι αφορά τις περιπτώσεις που ο Κατέχων είναι διεθνής πολυεθνική Δύναμη, και μάλιστα ειρηνευτική υπό τον ΟΗΕ, θα ακολουθήσει παρακάτω.)

Η συμβολή του Δικαίου της "Χάγης" στη διαμόρφωση του Δικαίου Κατοχής

Η πρωτοκαθεδρία και σημαντικότητα του Δικαίου της Χάγης σε σχέση με τη διαμόρφωση του σύγχρονου Δικαίου της Κατοχής, αφενός, αλλά και ταυτόχρονα ως προς τη διαμόρφωση του διεθνούς πλέγματος προστασίας των αμάχων κατά τις ένοπλες συρράξεις, οφείλεται ακριβώς στη συνδυαστική προσέγγιση των δύο αυτών θεματικών που υιοθετήθηκε πρωτοποριακά στο κείμενο του 1907. Συγκεκριμένα, η εξέλιξη του Δικαίου της Κατοχής, στο πλαίσιο του ευρύτερου Δικαίου της Χάγης, παρείχε μια επιπρόσθετη πρόβλεψη προστασίας για τους αμάχους περιοχών που τίθενται στον έλεγχο ξένης δύναμης, σε σχέση με τις σχετικά «αδύναμες» ανθρωπιστικές προβλέψεις του Δικαίου της Χάγης.⁸⁴⁸⁵ Καταληκτικά, σύμφωνα με το κοινό πλαίσιο της Χάγης του 1899/1907, θα λέγαμε ότι στρατιωτική κατοχή υφίσταται όταν υπάρχει «πραγματικά» ή τεκμηριώνεται βάσιμα η πραγματική άσκηση του απαιτούμενου αποτελεσματικού ελέγχου σε ξένο έδαφος («*effective control over the enemy territory*») αλλά και άσκηση εξουσίας («*the establishment of authority*») επ' αυτού, από την ξένη κατοχική Αρχή. Όταν συνεπώς τα στοιχεία αυτά πληρούνται, σηματοδοτείται και η έναρξη της κατοχής. Όταν δε αυτή επιβάλλεται και ο αποτελεσματικός έλεγχος επιτυγχάνεται ή διασφαλίζεται με τη χρήση «στρατιωτικής» ισχύος, τότε πρόκειται περί «στρατιωτικής» κατοχής.⁸⁶

⁸⁴ “[*Civilians*] protection was only considered in connection with the occupation of a territory by an enemy army”, στο ICRC Commentary, IV Geneva Convention, ICRC, Geneva, 1958, p. 3.

⁸⁵ Για περαιτέρω εμβάθυνση επί της ανωτέρω προβληματικής, βλ. HUPKES S.D. Dikker, *What Constitutes Occupation?: Israel as the Occupying power in the Gaza Strip after the Disengagement*, E.M. Meijers Institute, 2008, σελ. 20-24

⁸⁶ Για περαιτέρω εμβάθυνση του θέματος, βλ. Υποβληθείσα Εργασία του Siegrist Michael, “*The Functional Beginning of Belligerent Occupation*”, 8 February 2010, στη *Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights* (ADH), υπό την επίβλεψη του Καθ. Sassoli Marco, διαθέσιμη στη δνση http://www.geneva-academy.ch/docs/ResearchActivities/Functional_Beginning_of_Belligerent_Occupation_Micael_Siegrist_2010.pdf, αλλά και Korkas Ioannis, *The Continuance and End of an Occupation* (November 10, 2011). Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1963672>, ή <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1963672>. Επίσης, βλ. Benvenisti Eyal, “*The Law on Post-Occupation: The Lasting Effects of the Occupant’s Legislation*”, *International Law Forum*, Hebrew University of Jerusalem, (http://micro5.msc.huji.ac.il/~gharpaz/admins/uploads/benvenisti_reading.pdf), καθώς και Grant T. Harris, “*Human Rights, Israel, and the Political Realities of Occupation*”, *Israel Law Review*, Vol. 41, pp. 87-174, 1 November 2008, Hebrew University International Law Research Paper No. 15-08, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=1293282>, ενώ για μια γενικότερη συνοπτική θεώρηση της στρατιωτικής κατοχής, βλέπε Μαστροδήμος Κ., «*Η Έννοια και τα Συστατικά της Στρατιωτικής Κατοχής*», *Στρατιωτική Επιθεώρηση*, Τεύχος 26, Μάϊ. – Ιούν. 2009, διαθέσιμο στη δνση http://www.army.gr/files/File/epitheorisi/200903_katoxi.pdf.

1.1.2.3 Το εθιμικό καθεστώς των κανόνων των ΣΧ1899/1909 περί την κατοχή, και η ενσωμάτωσή τους στις ΣΓ1949

Αξίζει να σημειωθεί ότι από το 1907 έως το 1949, όπου συμφωνήθηκαν οι Συμβάσεις της Γενεύης και που μέσω αυτών επιβεβαιώνεται (μεταξύ άλλων⁸⁷) ο εθιμικός χαρακτήρας των διατάξεων των Κανονισμών της Χάγης του 1907, σχεδόν όλες οι καταστάσεις Κατοχής που έλαβαν χώρα διεθνώς (κυρίως στο πλαίσιο των δύο Παγκόσμιων Πολέμων) απετέλεσαν χαρακτηριστικά παραδείγματα όχι τήρησης, αλλά μάλλον παραβίασης του υφιστάμενου δικαίου της Κατοχής και των σχετικών κανόνων του. Με δεδομένο λοιπόν τον ορισμό του εθιμικού δικαίου, που διαμορφώνεται και πιστοποιείται από το συνδυασμό της εδραιωμένης πεποίθησης δικαίου (*opinio juris*) που συνοδεύει συγκεκριμένους διεθνείς κανόνες ευρείας αποδοχής, αλλά και από τη διαπιστωμένα δεδομένη και ευρύτατη πρακτική εφαρμογή των κανόνων αυτών από τα κράτη (*state practice*)⁸⁸, είναι πράγματι αξιοσημείωτο να υποστηρίζεται μεταπολεμικά σχεδόν καθολικά η αναγόρευση των εν λόγω διατάξεων σαν μέρος του εθιμικού δικαίου της Κατοχής, χωρίς αυτές να αποτελούν διαπιστωμένα καθιερωμένη πρακτική των κρατών.⁸⁹

Παράδοξο μεν φαινόμενο για τη διεθνή δικαιοταξία, αλλά με αρκετά απλή εξήγηση: η ευρεία αποδοχή και εθιμικότητα της εφαρμογής των ανωτέρω περί Κατοχής διεθνών κανόνων όχι απλώς δεν αποδυναμώθηκε, αλλά αντίθετα μάλλον ισχυροποιήθηκε στην κοινή αντίληψη της διεθνούς κοινότητας, ειδικά μετά και το πέρας του 2^{ου} ΠΠ. Αυτό συνετελέσθη, καθόσον η νομική αξία και η ευρεία τους αποδοχή επιβεβαιώθηκε, όχι δια της ευρείας «ρητής» εφαρμογής τους, αλλά εξ αντιθέτου, μέσω της ευρείας, ευρύτατης διεθνούς καταδίκης των

⁸⁷ Βλέπε ανωτέρω τη σχετική απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Νυρεμβέργης (1945), όπου το Δικαστήριο αναγνώρισε τον εθιμικό χαρακτήρα των διατάξεων των Κανονισμών της Χάγης του 1907, θεωρώντας ότι «*The rules of land warfare expressed in the Convention undoubtedly represented an advance over existing international law at the time of their adoption. But the Convention expressly stated that it was an attempt "to revise the general laws and customs of war," which it thus recognised to be then existing, but by 1939 these rules laid down in the Convention were recognised by all civilised nations, and were regarded as being declaratory of the laws and customs of war which are referred to in Article 6 (b) of the Charter.*», International Military Tribunal at Nuremberg, *Case of the Major War Criminals*, Judgment, 1 October 1946, Official Documents, Vol. I, pp. 253–254., διαθέσιμο στη δνση <http://avalon.law.yale.edu/imt/judlawre.asp>.

Επίσης, το αντίστοιχο Δικαστήριο για την υπόθεση *Krupp* (1948) παρέπεμψε ευθέως στο Άρθρο 47 των Κανονισμών της Χάγης (1907) το οποίο και θεώρησε σχετικό ως προς την εφαρμογή τους, υποστηρίζοντας ότι «*fully concurs with the Judgment of the I.M.T. that the [1907 Hague Convention (IV)], to which Germany was a party, had by 1939 become customary law and was, therefore, binding on Germany not only as Treaty Law but also as Customary Law*». (US Military Tribunal Nuremberg, *KRUPP et al.*, Judgment of 31 July 1948, διαθέσιμο στη δνση <http://werle.rewi.hu-berlin.de/KRUPP-Case%20Judgment.pdf>). Επίσης, εξαιρετικά διεισδυτική και λεπτομερής είναι η ανάλυση της Επιτροπής του Διεθνούς Σταυρού για το διεθνές Εθιμικό Δίκαιο, «*ICRC - Customary Law*», διαθέσιμη στη δνση http://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_in#Fn_92_47.

⁸⁸ Την εν λόγω διάρθρωση του εθιμικού δικαίου έχει δεχθεί και το ICJ, στην απόφαση *Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/ Malta)* του 1985, υιοθετώντας το ακόλουθο σκεπτικό: «*International law is to be looked for primarily in the actual practice and opinio juris of States, even though multilateral conventions may have an important role to play in recording and defining rules deriving from custom, or indeed in developing them.*», *Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/ Malta)*, I. C.J. Reports, 1985, pp. 29-30, para. 27. Επίσης, το ίδιο Δικαστήριο επανεπιβεβαίωσε την ανωτέρω θέση και στην υπόθεση *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua*, Judgment (1984), όπου δέχτηκε ότι «*The Court must satisfy itself that the existence of the rule in the opinio juris of States is confirmed by practice.*», *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua*, Judgment, I. C.J. Reports, 1984, σελ. 98, παρ. 184.

⁸⁹ *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua*, ICJ Judgment (1984).

...παρεκκλίσεών τους, και δη των παραβιάσεων που συντελέστηκαν κατά τη διάρκεια των δύο Μεγάλων Πολέμων, αλλά και ευρύτερα⁹⁰.

Η τελική έκβαση ειδικά του Β' ΠΠ, με την καθολική επικράτηση των Συμμαχικών Δυνάμεων έναντι αυτών του Άξονα και την επέκεινα πολιτική – διακυβερνητική «διαχείριση» των περιοχών των χωρών της Ευρώπης κυρίως υπό την «προοδευτική» και «δημοκρατική⁹¹» αντίληψη πολιτικής διακυβέρνησης «Δυτικού» τύπου των Συμμάχων χωρών, που κυμάνθηκε από την απελευθέρωση-ανεξαρτητοποίηση (στο πλαίσιο της θεμιτής άσκησης του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης για τους λαούς) πολλών εξ' αυτών από την Κατοχική Διοίκηση από τις δυνάμεις του Άξονα, έως την κατοχική διακυβέρνησή των χωρών του Άξονα από τους Συμμάχους, δημιούργησε τις προϋποθέσεις για εκτεταμένες μετεξελίξεις, ειδικότερα στο εφαρμοστέο συμβατικό θεσμικό πλαίσιο Διοίκησης/Διακυβέρνησης τέτοιων περιοχών, και κατ' επέκταση στο πεδίο του Δικαίου της Κατοχής. Είναι σαφές ότι η «απελευθερωτικής» μορφής προσωρινή Συμμαχική Διοίκηση/«Διακυβέρνηση» (αμιγώς τυπικού Κατοχικού τύπου ή έμμεσης μορφής, μέσω της άσκησης πολιτικής επιρροής στην τοπική διακυβέρνηση), ακόμη και στις περιοχές των χωρών της Γερμανίας ή της Ιαπωνίας, όπως προέκυψε μετά από την ολοκληρωτική κατάρρευση του κρατικού οικοδομήματος και των προ-υφιστάμενων Κρατικών δομών τους (περίπτωση Γερμανίας - *debelatio*), ή από την ανάληψη διακυβέρνησης από την (ξένη) κατέχουσα Δύναμη (περίπτωση Ιαπωνίας), δεν οδήγησε σε διεκδίκηση αξιώσεων προσάρτησης των περιοχών αυτών εκ μέρους των ξένων Κατεχόντων Δυνάμεων.⁹² Η μετέπειτα μεταπολεμική κατοχική διοίκηση (με όρους όμως εκτεταμένης διακυβέρνησης) των χωρών του μείζονος Άξονα (Ευρώπης), κυρίως με την εγκαθίδρυση νομιμοποιημένων (μέσω της λαϊκής αποδοχής, αν και δεν απουσίαζαν οι προσπάθειες πολιτικής επιρροής ή και ποδηγέτησης) τοπικών κυβερνήσεων, απετέλεσε στην ουσία την *de facto* επικύρωση της κυριότερης αρχής του ΔτΚ. Αυτής δηλ. που θέλει την Κατοχή να μην αποτελεί νόμιμο τρόπο αναγκαστικής ή μη μετάστασης⁹³ της ασκούμενης κυριαρχίας από τον Κατεχόμενο στον Κατέχοντα.

⁹⁰ Ενδεικτικά τα εγκλήματα των Ιαπώνων στην Κινεζική πόλη Nanjing, το 1937, στο πλαίσιο του 2^{ου} Σινο-Ιαπωνικού πολέμου (7 Ιουλ. 1937 – 2 Σεπ. 1945) και τα ακολουθούμενα αντίστοιχα ειδικά εγκλήματα πολέμου στο μέτωπο της ΝΑ Ασίας κατά τον Β' ΠΠ, έως το 1945.

⁹¹ Αν και η προοδευτικότητα ή η εφαρμοσμένη δημοκρατική νομιμοποίησης και δημοκρατικότητα των Συμμαχικών καθεστώτων μπορεί εκ των υστέρων να κριθεί μόνον υποκειμενικά, δεδομένων των φτωχών πραγματικά επιδόσεων πολλών εκ των νικητριών χωρών του Β' ΠΠ αναφορικά με τη δημοκρατική διακυβέρνηση των ίδιων τους χωρών, θα πρέπει μάλλον να γίνει αποδεχτή η εγγενής αποστροφή –διαφοροποίησή τους προς το ολοκληρωτικό φασιστικό πρότυπο πολιτικής διακυβέρνησης που επιχειρήθηκε να επιβληθεί παγκοσμίως από τις Δυνάμεις του Άξονα. Υπό αυτήν την έννοια, είναι δυνατή η χωρίς προβλήματα απόδοση δημοκρατικών και η αναγνώριση αληθινά δημοκρατικών στις Συμμαχικές χώρες του Άξονα.

⁹² Βλέπε τις στρατιωτικές βάσεις που διατηρούν μέχρι σήμερα οι ΗΠΑ σε Γερμανία και Ιαπωνία κλπ.

⁹³ Το θέμα της μη επιτρεπτής ανάκτησης κυριαρχικών δικαιωμάτων από τον Κατέχοντα και η επίκληση της άσκησης νόμιμης εξουσίας από το πρότερο της Κατοχής καθεστώς διακυβέρνησης μετά το πέρας της Κατοχής και την αποχώρηση της Κατέχουσας Δύναμης, χρησιμοποιήθηκε ως νομικό επιχειρήμα για τη διαχείριση της κατάστασης για τις περιοχές της Ν.Α. Ασίας εκ μέρους των Δυτικών Συμμάχων. Πρέπει να σημειωθεί ότι η Κατοχή των περιοχών αυτών, οι οποίες ήταν πρώην αποικίες, από την Ιαπωνική Αυτοκρατορία, τους έδωσε την ευκαιρία να κηρύξουν την «ανεξαρτητοποίησή» τους. Τέτοιες ανακηρύξεις ανεξαρτησίας ήταν οι «Δημοκρατίες» της Ινδονησίας (17 Αυγ. 1945) και του Βιετνάμ (18 Αυγ, 1945). Μετά την ήττα των Ιαπώνων, οι περιοχές αυτές πέρασαν στα χέρια των Δυτικών, οι οποίοι επικαλούμενοι το ανωτέρω επιχειρήμα επεδίωξαν την επανένταξή τους στο προγενέστερο καθεστώς της αποικιακής υπαγωγής τους, παρά τη σθεναρή αντίσταση πολλών εκ των ντόπιων πληθυσμών. Βλέπε για παράδειγμα την επιβολή του καθεστώτος Κατοχής και τη συναφή επίκληση του σχετικού Δικαίου της Κατοχής από τους Άγγλους, ως το εφαρμοστέο νομικό πλαίσιο της εξουσίας τους στην περίπτωση της Βιρμανίας. Βλέπε F. Donnison, *British Military Occupation in the Far East 1943-1946*, 1956, σελ. 38-40.

1.1.3 Το νομικό καθεστώς της κατοχής στις Συμβάσεις Γενεύης του 1949.

1.1.3.1 Το εθιμικό καθεστώς των κανόνων της IV ΣΓ'49

Η ευρεία αποδοχή των κανόνων του ΔΑΔ, ενσωματωμένων στις ΣΧ 1899/1907 και ΣΓ1949 πιστοποιείται νομολογιακά αμέσως μετά την υπογραφή τους, στην απόφαση του ICJ στην υπόθεση *Corfu Channel* (1949), όπου χαρακτηρίστηκαν ως "*elementary considerations of humanity*", και ως τέτοιοι θα πρέπει να τύχουν ευρύτατης οικουμενικής επικύρωσης των κρατών της διεθνούς κοινότητας, καθότι, σύμφωνα με το σκεπτικό της απόφασης, αποτελούν «*intransgressible principles of international customary law*». ⁹⁴

Αναμφίβολα, το ιδιαίτερα διευρυμένο, «οικουμενικό», υφιστάμενο σήμερα καθεστώς επικύρωσης της ΣΓ1949 IV από 196⁹⁵ κράτη αποτελεί από μόνο του σοβαρότατο τεκμήριο βάσιμης αποδοχής των προβλέψεών της, ως μέρος του διεθνούς εθιμικού δικαίου. Το Διεθνές Δικαστήριο ICJ, στην απόφασή του στην υπόθεση *North Sea Continental Shelf* (1968), δέχτηκε ότι μια αντιπροσωπευτική, αλλά και ιδιαίτερα εκτεταμένη προσχώρηση κρατών σε μια διεθνή συνθήκη, μπορεί να αποτελέσει βάσιμο κριτήριο αναγόρευσης των συμβατικών της κανόνων ως μέρος του διεθνούς εθιμικού δικαίου, ασχέτως του χρονικού διαστήματος εφαρμογής του εν λόγω κανόνα. Συγκεκριμένα, το ICJ δέχτηκε ότι «73. *With respect to the other elements usually regarded as necessary before a conventional rule can be considered to have become a general rule of international law, it might be that, even without the passage of any considerable period of time, a very widespread and representative participation in the convention might suffice of itself, provided it included that of States whose interests were specially affected.*» ⁹⁶

Την ίδια άποψη φαίνεται ότι υιοθέτησε και ο ΓΓ του ΟΗΕ, σε Έκθεσή του ⁹⁷ (1993) στο ΣΑ του Οργανισμού, σχετικά με την ίδρυση του ICTY («*Report of the Secretary-General Pursuant to Paragraph 2 of Security Council Resolution 808 (1993), (...on Establishing the Tribunal [ICTY])*»⁹⁸, την οποία μάλιστα απεδέχθη ομόφωνα το ΣΑ του Οργανισμού⁹⁹. Στην παράγραφο 35 της Έκθεσης απαριθμούνται με εξαιρετικά ρητή διατύπωση τα συγκεκριμένα συμβατικά κείμενα, που οι προβλέψεις τους θεωρούνται ότι αποτελούν μέρος του διεθνούς εθιμικού Ανθρωπιστικού Δικαίου, ως εξής:

⁹⁴ *Corfu Channel* case, 9 April 1949, I. C. J. Reports 1949, p. 22. Μολονότι, η απόφαση έχει εκδοθεί την ίδια χρονιά, αλλά τον μήνα Απρίλιο, πριν την σύναψη των Συμβάσεων της Γενεύης, που έλαβε χώρα στις 12 Αυγούστου, είναι σαφές ότι οι Δικαστές είχαν επίγνωση των διαδραματιζομένων στο προστάδιο διαβούλευσης και σύνταξης των σχεδίων κειμένων των Συμβάσεων μεταξύ των συμμετεχόντων που προηγήθηκε της ημερομηνίας υπογραφής του κειμένου.

⁹⁵ Βλ. <https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/INTRO/380>.

⁹⁶ *North Sea Continental Shelf*, Judgment, I.C.J. Reports 1969, p.3, of 20 Feb. 1969, παρα. 73, διαθέσιμη στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/files/52/5561.pdf>

⁹⁷ U.N. Doc. S/25704 (1993), (*Report On Establishing the Tribunal*), δημοσιευμένο στο 32 I.L.M. 1163 και διαθέσιμο στη δνση http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_re808_1993_en.pdf. Συνημμένο στην Έκθεση, είναι προσαρτημένο το Καταστατικό του ICTY (*Statute of the International Tribunal*), ως U.N. Doc. S/25704 (1993), δημοσιευμένο στο 32 I.L.M. 1192.

⁹⁸ UN SC Res 808/22 Feb. 1993, διαθέσιμη στη δνση http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_808_1993_en.pdf.

⁹⁹ UN SC Res 827/1993, διαθέσιμη στη δνση http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_827_1993_en.pdf.

«35. The part of conventional international humanitarian law which has beyond doubt become part of international customary law is the law applicable in armed conflict as embodied in: the Geneva Conventions of 12 August 1949 for the Protection of War Victims; 3/ the Hague Convention (IV) Respecting the Laws and Customs of War on Land and the Regulations annexed thereto of 18 October 1907; 4/ the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide of 9 December 1948; 5/ and the Charter of the International Military Tribunal of 8 August 1945. 6/».

Η ανωτέρω θέση αναπαρήχθη πλήρως στο σκεπτικό της μεταγενέστερης Γνωμοδότησης του ICJ για τη *Νομιμότητα Χρήσης Πυρηνικών Όπλων* (1996).¹⁰⁰ Η εν λόγω προσέγγιση, σχετικά με την εθιμική ισχύ των διατάξεων της Χάγης, έγινε έκτοτε παγίως και ευρέως αποδεκτή νομολογιακή βάση για τη διεθνή και εθνική συναφή νομολογία των δικαιοδοτικών οργάνων, τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο, έως στο υψηλότερο μάλιστα δικαιοδοτικό βαθμό.¹⁰¹

Το χαρακτηριστικό της ως άνω εθιμικής ισχύος των συναφών διατάξεων της Γενεύης είναι σαφές ότι διατρέχει και πολλές από τις ειδικότερες διατάξεις της, που αφορούν το νομικό πλαίσιο της Κατοχής (θέση που θα εξεταστεί ενδελεχέστερα, παρακάτω).

Οι συμμετέχοντες στη Συνδιάσκεψη της Γενεύης του 1949 δεν υιοθέτησαν την Απόφαση της προηγούμενης Συνδιάσκεψης της ICRC στη Στοκχόλμη (1948), με την οποία ολόκληρο το σώμα των προβλέψεων και των 4 Συμβάσεων θα ήταν εξίσου εφαρμοστέο σε διεθνείς και μη ένοπλες συρράξεις. Αντίθετα, συμπεριέλαβαν τις διατάξεις του Άρθρου 3, κοινούς και στις 4 Συμβάσεις, με πεδίο εφαρμογής του τις μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις.

1.1.3.2 Προστασία αμάχων σε κατεχόμενα εδάφη στις Συμβάσεις Γενεύης 1949

Η ιστορική αποτίμηση των γεγονότων των δυο Παγκόσμιων Πολέμων, καθώς και πολλών άλλων μικρότερης έκτασης, τοπικού ή περιφερειακού χαρακτήρα, ένοπλων συρράξεων που ακολούθησαν τη σύναψη των συμβατικών κειμένων (ΣΓ 1949 – ΠΠ Ι, 1977) κατά τη Διάσκεψη της Χάγης του 1907, με τις επακόλουθες κατακτήσεις εδαφών που σημειώθηκαν και τινές εκ των οποίων εξελίχθηκαν και σε στρατιωτικές κατοχές, κατέδειξε την κατ' επανάληψη περιορισμένη, έως και ανύπαρκτη, πραγματική βούληση κυρίως των – μετέπειτα «κατακτητριών/κατοχικών»- ισχυρών Δυνάμεων της τότε εποχής να σεβαστούν και/ή να εφαρμόσουν τις αρχές και τις διατάξεις ανθρωπιστικής προστασίας των (τυπικά τουλάχιστον) διεθνών συμβατικών κειμένων του ΔΑΔ που σε προηγούμενο χρόνο συμφωνήθηκαν και υπεγράφησαν εξ αυτών. Συμπεριφορά σε πλήρη αντιδιαστολή με τη συναφή ρητορική που ενίοτε χρησιμοποιήθηκε εκ μέρους εκπροσώπων τους ειδικά στο προπολεμικό διάστημα. Κατά τον Α' ΠΠ, ξεχώρισαν συναφείς εκτροπές ειδικά στις κατοχές του Βελγίου (1914-1918) από τις δυνάμεις της Γερμανίας του Κάιζερ, καθώς και της περιοχής της Ρηνανίας (1918-1923). Αναμφίβολα όμως, οι σημειούμενες πενιχρές «επιδόσεις» των τριών

¹⁰⁰ *Legality of the threat or Use of Nuclear Weapons*, Advisory Opinion, 8 July 1996, ICJ Reports 1996, σελ. 226, παρα. 81, διαθέσιμη στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/files/95/7495.pdf>.

¹⁰¹ Βλέπε για παράδειγμα τις αποφάσεις των εθνικών Δικαστηρίων (πρωτοδικείο έως Άρειο Πάγο) στην Ελλάδα για την υπόθεση «σφαγής» στο Δίστομο, καθώς και τις ομοειδείς υποθέσεις στα ιταλικά Δικαστήρια, αλλά και την καταληκτική συναφή τους υπόθεση «*Ιταλίας κατά Γερμανίας, με την Ελλάδα παρεμβαίνουσα*», στο ICJ (2012).

καθεστώτων του Άξονα (Γερμανίας, Ιταλίας και Ιαπωνίας)¹⁰², αλλά και ο πλημμελής σεβασμός της Σοβιετικής Ένωσης, κατά τον Β΄ ΠΠ, στους υφιστάμενους κανόνες, εκείνης της εποχής, περί την Κατοχή, ήταν χαρακτηριστικές και νομικά πλέον αποδεκτές¹⁰³, αλλά και ιστορικά βεβαιωμένες ακόμη και από τους ίδιους τους επιγόνους τους. Σε αδρές μάλιστα γραμμές, είναι πλέον σαφές ότι κατά τη διάρκεια αυτών των περιπτώσεων κατοχής του Β΄ ΠΠ, όντως τελέστηκαν εκατέρωθεν πράξεις που σαφώς συνιστούσαν σοβαρές παραβιάσεις κανόνων προστασίας και καταστρατήγησης αρχών -ακόμη και του τότε- κατοχικού δικαίου. Οι προκληθείσες όμως παραβιάσεις σε περιπτώσεις στρατιωτικής κατοχής εκ μέρους του Άξονα αποδείχτηκαν κατά πολύ ειδικότερες (τόσο ποιοτικά, όσο και ποσοτικά) συγκριτικά με αντίστοιχες των Συμμαχικών χωρών σε περιοχές που με τη σειρά τους διαχειρίστηκαν με κατοχικό τρόπο και για πεπερασμένο διάστημα, ειδικά περιοχές, όπως της Γερμανίας.¹⁰⁴

Η καταπάτηση των στοιχειωδών αξιών του ανθρώπινου πολιτισμού με κορύφωση τις εκατόμβες νεκρών και τραυματιών, κυρίως αμάχων, όπως αυτή συνετελέσθη κατά τον Α΄ ΠΠ και κορυφώθηκε κατά τον Β΄ ΠΠ¹⁰⁵ όπου τα θύματα μεταξύ των αμάχων πολλαπλασιάστηκαν,

¹⁰² Για μια συνοπτική, αλλά μεστή παρουσίαση των ιστορικών και νομικών παραμέτρων των περιπτώσεων αυτών στρατιωτικής κατοχής, δες Michael Kelly, *Restoring and Maintaining Order in Complex Peace Operations*, Kluwer Law International, 1999, σελ. 121-128, 135-140.

¹⁰³ Δες για παράδειγμα τη θέση της Γερμανίας κατά την υπόθεση Ιταλίας κατά Γερμανίας στο ICJ, με παρεμβαίνουσα την Ελλάδα, όπου δεν αμφισβήτησε, μάλιστα αποδέχτηκε την τέλεση των συγερών εγκλημάτων εις βάρος του άμαχου πληθυσμού στις χώρες της Ελλάδας και της Ιταλίας, από μέλη των γερμανικών στρατιωτικών δυνάμεων κατοχής, κατά το Β΄ ΠΠ. ("*Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening)*", ICJ Judgment, 3 Feb 2012, παρ. 21, 23, 27 και 30, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&case=143&code=ai&p3=4>).

¹⁰⁴ Μεταξύ των λύσεων που υιοθετήθηκαν από τους Συμμάχους προκειμένου να διαχειριστούν λιγότερο παραβατικά και να μείνουν «κοντά» στο υφιστάμενο δίκαιο της κατοχής, εμπλεκόμενοι σε περιπτώσεις όπου διαδραμάτισαν ρόλο Δύναμης Κατοχής σε περιοχές υπό τον έλεγχό τους, ήταν η υποστήριξη, ή η εγκαθίδρυση (και η επίσημη αναγνώριση) κυβερνήσεων «ημέτερης επιρροής», η σύναψη Συμφωνιών με τοπικούς παράγοντες, έως και η επίκληση άσκησης κυριαρχικών αρμοδιοτήτων σε περιπτώσεις που ακολούθησαν πλήρη παράδοση και επακόλουθη Κατοχή. Τέτοιες περιπτώσεις κατ' αντιστοιχία ήταν για παράδειγμα η Βρετανική Κατοχή στη Μαδαγασκάρη και την Αιθιοπία, η Αμερικανική Κατοχή στη Γαλλικής επιρροής Βόρεια Αφρική, καθώς και οι περιπτώσεις της Συμμαχικής Κατοχής στη Γερμανία και την Ιαπωνία. Παραδείγματα παραβίασης του ΔτΚ εκ μέρους των Συμμάχων ήταν η περίπτωση της απόπειρας των Γάλλων και Βρετανών να διαμελίσουν την κατεχόμενη εκ συμμαχικών δυνάμεων Λιβύη, καθώς και η εκχώρηση της επαρχίας Tigray στην Αιθιοπία. Επίσης, χαρακτηριστική ήταν η προσπάθεια των Βρετανών κατά την Κατοχή της Ιταλικής Venezia Giulia, για την άμεση εμπλοκή τους σε θέματα διαχείρισης φορολογίας ή ακόμη και σχετικά με την τεκνοποιία(!) του τοπικού πληθυσμού. Τέλος, επίκληση του Δικαίου της Κατοχής έγινε από την πλευρά των Κατεχόντων και σε περιπτώσεις που οι Κατέχοντες τήρησαν στάση παθητική, μένοντας ανενεργοί, χωρίς να εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις που προβλέπει το ΔτΚ για την Δύναμη Κατοχής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα «απρόθυμης» άσκησης ξένης Κατοχικής διακυβέρνησης συνιστά η απαθής στάση των Βρετανών στην Τρίπολη (Tripolitania) της Λιβύης, περιοριστικά εξ' όλης της Κυρηναϊκής περιοχής της λιβυκής ενδοχώρας (1942-9). Να σημειωθεί ότι κατά την 24^η Δεκεμβρίου 1951 που η Λιβύη διακήρυξε την ανεξαρτησία της και το πέρας της Συμμαχικής κατοχικής παρουσίας στο έδαφός της έχοντας πολίτευμα συνταγματικής μοναρχίας, υπό το βασιλιά Ίντρις, η Λιβύη ήταν το πρώτο κράτος που κατάφερε να επιτύχει την αναγνώριση της ανεξαρτησίας της και το κυρίαρχο καθεστώς της στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών και μια από τις πρώτες (πρώην) Ευρωπαϊκές κτήσεις που κατέκτησε την ανεξαρτησία της. Για μια εμπειριστατωμένη σύνοψη της Λιβυκής πολιτικής ιστορίας, δες Παρασκευή Νόλκα, *Οι Σχέσεις της Λιβύης με τη Δύση*, Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών, ΠΑΜΑΚ, Θεσσαλονίκη, 2013, διαθέσιμο στη δνση <https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/15865/3/NolkaParaskeuiMsc2013.pdf>.

¹⁰⁵ Πιο συγκεκριμένα, στο Α΄ ΠΠ οι απώλειες των μαχητών έφτασαν τους 9.7 εκ. θανάτους, τους 21.2 εκ. τραυματίες και περίπου 7.5 εκ. αιχμαλώτους πολέμου, ενώ τα νούμερα σε αμάχους έφτασαν τα 6.950.000εκ. Διαθέσιμα στατιστικά για τον Α΄ ΠΠ στο <http://ww1facts.net/quick-reference/ww1-casualties/>. Αντίθετα, στο Β΄ ΠΠ οι θάνατοι μαχητών έφτασαν τους 23.620.100εκ., ενώ αμάχων 5.907.900εκ. Στατιστικά διαθέσιμα στο <http://www.secondworldwarhistory.com/world-war-2-statistics.asp>.

μοιραία «έσυρε» τελικά τη διεθνή κοινότητα¹⁰⁶, μετά το πέρας του Β΄ ΠΠ, και πάλι στο τραπέζι των συναινετικών πολυμερών διαπραγματεύσεων, οι οποίες ολοκληρώθηκαν πανηγυρικά το 1945 με τη σύσταση του συστήματος των ΗΕ και την υιοθέτηση¹⁰⁷ του Καταστατικού Κειμένου αναφοράς του «νέου κόσμου», του Χάρτη των ΗΕ¹⁰⁸. Μόλις τέσσερα χρόνια αργότερα αυτών, το 1949, συνεκλήθη στη Γενεύη μια διεθνής Διάσκεψη, υπό την αιγίδα της ΔΕΕΣ, σε συνέχεια άλλων πρότερων πρωτοβουλιών του Ερυθροσταυρικού κινήματος και της Επιτροπής, μετά το τέλος του Α΄ ΠΠ (1921, 1923 και 1925)¹⁰⁹. Απότοκός της ήταν η υπογραφή, στις 12 Αυγούστου

¹⁰⁶ Μετά το τέλος του Α΄ ΠΠ σημειώθηκαν αρκετές προσπάθειες για την ενδυνάμωση και συμπλήρωση του τότε Διεθνούς Δικαίου του «Πολέμου» και των κανόνων που υπήρχαν στη διάθεση της Διεθνούς Κοινότητας για την προστασία εμπολέμων αλλά και αμάχων, μιας και τα δεινά και οι απώλειες σε ανθρώπινες ζωές που ο –τότε– πρόσφατος «Μεγάλος Πόλεμος» επέφερε στους συμμετέχοντες ήταν πρωτόγνωρα αλλά και τρομακτικά. Το εξαιρετικά μεγάλο κόστος σε ζωές αλλά και οι υπόλοιπες μαζικού χαρακτήρα καταστροφές τροφοδότησαν τη γενικότερη απαιτητή πεποίθηση ότι το ενδεχόμενο ενός επόμενου καθολικής κλίμακας πολέμου ήταν εξαιρετικά μηδαμινό στο άμεσο μέλλον. Αυτό έκανε εξαιρετικά δυσχερές το έργο όσων υποστήριζαν την επιτάχυνση των διαδικασιών για καλύτερη και αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της εξαιρετικά αδύναμης – τότε – προστασίας των εμπλεκόμενων από τα δεινά του πολέμου. Φυσικά η έλλειψη πολιτικής βούλησης από πλευράς των νικητριών Δυνάμεων να αυτοδεσμευτούν σε κείμενα που περιόριζαν τις δυνατότητες για εκμετάλλευση του νικηφόρου αποτελέσματος μετά την ευμενή έκβαση του Πολέμου δυσχέραιναν ακόμη περισσότερο τις εξελίξεις στο θέμα. Επίσης, σημειώνεται η Σύνοδος της Γενεύης του 1929, στην Τελική Πράξη της οποίας προετοιμάζεται, εν είδη ευσεβούς «πόθου»/ευχής, η ανάγκη σύγκλησης μιας διεθνούς Συνόδου οικουμενικής συμμετοχής, προκειμένου να ρυθμιστούν περισσότερο συγκροτημένα επιμέρους θέματα ανθρωπιστικής υφής σχετικά με το ΔΕΣ, όπως η χρήση νοσοκομειακών αεροσκαφών σε καιρό πολέμου, και η προετοιμασία ενός διεθνούς κειμένου ευρείας αποδοχής που θα αφορά τις συνθήκες και το καθεστώς προστασίας των αμάχων του αντίπαλου μέρους στη σύρραξη, ή του πληθυσμού (κατοίκων) μιας περιοχής που τελεί πλέον υπό καθεστώς κατοχής. Το Τελικό Κείμενο της Γενεύης ("*Final Act of the Diplomatic Conference*". Geneva, 27 July 1929) αποτελεί τον εναρκτήριο (συμβατικό) θεμελιώδη λίθο του πυλώνα του ΔΔΕΣ που χαρακτηρίζεται πλέον σημειολογικά ως «*Δίκαιο της Γενεύης*» (Geneva Law) (<http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/295?OpenDocument>).

Από τις διεθνείς πρωτοβουλίες που τελικά δεν τελεσφόρησαν μέχρι την αυγή του Β΄ ΠΠ ήταν αυτή της *Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού*, όπου κατά την 15^η Διεθνή Διάσκεψη του Ερυθρού Σταυρού που έλαβε χώρα στο Τόκιο, το 1934, προτάθηκε ένα Σχέδιο Κειμένου για μια νέα «*Διεθνή Σύσκεψη για το Καθεστώς και την Προστασία Αλλοδαπών Πολιτών που βρίσκονται σε Εμπόλεμη ή υπό Κατοχή Περιοχή*» («*1934 Draft International Convention on the Condition and Protection of Civilians of enemy nationality who are on territory belonging to or occupied by a belligerent*»), διαθέσιμο στη δνση <http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/320?OpenDocument>.

¹⁰⁷ Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών και Καταστατικό Διεθνούς Δικαστηρίου (Άγιος Φραγκίσκος, 26/6/1945) ΑΝ. 585/1945 (ΦΕΚ Α/242/1945 και ΦΕΚ Α/286/1945).

¹⁰⁸ Να σημειωθεί ότι το ICJ, στην απόφασή του στην υπόθεση *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua*, Judgment (1984), δέχτηκε ότι η σχεδόν καθολική, οικουμενική προσχώρηση (/επικύρωση) των κρατών της διεθνούς κοινότητας στον καταστατικό Χάρτη των ΗΕ και η αποδεδειγμένη συμπεριφορά τους ("*the attitude of States*"), δηλ. την πρακτική των κρατών σε συμφωνία με τις προβλεπόμενες σε αυτόν υποχρεώσεις τους, αποτελεί τεκμήριο *opinio juris*, και κατ' επέκταση σημαντικότερη ένδειξη ότι συνιστά διεθνές συμβατικό κείμενο εθιμικής ισχύος. («*188. ... The Court has however to be satisfied that there exists in customary international law an opinio juris as to the binding character of such abstention. This opinio juris may, though with all due caution, be deduced from, inter alia, the attitude of the Parties and the attitude of States towards certain General Assembly resolutions, and particularly resolution 2625 (XXV) entitled "Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations". The effect of consent to the text of such resolutions cannot be understood as merely that of a "reiteration or elucidation" of the treaty commitment undertaken in the Charter...*», *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua*, Judgment, I. C.J. Reports, 1984, σελ. 89, παρ. 188. Αυτό άλλωστε επεσήμανε και ο Bruno Simma στον σχολιασμό που επιμελήθηκε στο ΧτΟΗΕ, ως εξής: «*12. According to to the overwhelming , if somewhat indiscriminate, majority of writers, Art 2(4) has become part of customary international law and as such even jus cogens.*», στο Bruno Simma (ed.), *The Charter of the United Nations: A Commentary*, Oxford University Press (OUP), 1995, para. 12, p. 74.

¹⁰⁹ Μάλιστα, στο καταληκτικό κείμενο (Final Act) της τελευταίας Διπλωματικής Διάσκεψης, το 1929, αποτυπώθηκε η κοινή επιθυμία των συμμετεχόντων να προβούν στην ευχή, όπως «*...an extensive examination be made with the*

του 1949, τεσσάρων (4) ομώνυμων Διεθνών Συμβάσεων, προκειμένου (με την εφαρμογή τους) να ανταποκριθούν (στο μέτρο του τότε «πολιτικώς» και «κοινωνικώς», αλλά και «στρατιωτικώς» εφικτού) στην αγωνία και επιταγή της διεθνούς κοινότητας για τη συμβατική διασφάλιση και αποτροπή δεινών, που υπέστησαν κατά τις πρόσφατες συρράξεις. Οι τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949 (ΣΓ1949) απάντησαν στο οικουμενικό αίτημα να επαναδιατυπώσουν ή ακόμη και να καθορίσουν (όπου ήταν αναγκαίο, αλλά και δυνατόν) ρεαλιστικά ικανοποιητικούς και, κατά τεκμήριο, ευρύτατα σεβαστούς κανόνες για την καλύτερη δυνατή προστασία των θυμάτων των ενδεχόμενων επερχόμενων πολέμων.

Πρέπει να επισημανθεί ότι στις προηγούμενες προσπάθειες κωδικοποίησης ή κατάρτισης συμβατικών προβλέψεων στο πλαίσιο του ΔΔΕΣ (και δη του Δικαίου της Γενεύης), το μέγιστο ενδιαφέρον του καθεστώτος προστασίας έκλινε συντριπτικά υπέρ της προστασίας κυρίως των εμπολέμων, αφήνοντας πλημμελώς προστατευμένα τα πραγματικά θύματα κάθε ένοπλης σύρραξης. Κυρίως τον άμαχο πληθυσμό, αλλά και ευρύτερα τους μη μετέχοντες πλέον στις εχθροπραξίες. Ελάχιστες πρώτες ενδείξεις προστασίας αμάχων αποτυπώνονται στα κείμενα της Χάγης 1899/1907 και στο κείμενο της Τελικής Πράξης της Γενεύης (1929), τα οποία συμπεριλαμβάνονται στις απόπειρες χαρτογράφησης του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου της κατοχής εκείνης της εποχής. Όπως άλλωστε επεσήμανε ο Knut Dörmann το 2009, επικεφαλής του νομικού Τμήματος της ICRC, σε συνέντευξή του, με αφορμή τον επετειακό εορτασμό των 60 ετών από την υπογραφή των Συμβάσεων της Γενεύης (1949), «...*the Conventions, together with their Additional Protocols, continue to provide the best available framework for protecting civilians and people who are no longer fighting.*»¹¹⁰

Οι τέσσερις Συμβάσεις (ΣΓ1949) προβλέπουν κατά σειρά την προστασία των τραυματιών και ασθενών στο πεδίο της μάχης (ΣΓ1949 I), τους ναυαγούς και αναξιοπαθόντες κατά τις θαλάσσιες εχθροπραξίες (ΣΓ1949 II), ενώ αντίστοιχα η τρίτη και η τέταρτη (ΣΓ1949 III-IV) προβλέπουν διατάξεις προστασίας για τη μεταχείριση των αιχμαλώτων πολέμου και των πολιτών εν καιρώ πολέμου αντίστοιχα. Ειδικότερα σε ό,τι αφορά το πλαίσιο της κατοχής, στο πεδίο εφαρμογής *ratione personae* της Γενεύης εντοπίζεται μια σημαντική διαφορά απ' το αντίστοιχο πρότερο των Συμβάσεων/Κανονισμών της Χάγης 1899/1907, καθώς η αναφορά στα προστατευόμενα υποκείμενα μετεξελίχθηκε από την κατεχόμενη περιοχή και «...*τους κατοίκους της (κατεχόμενης περιοχής)*» (“...*inhabitants of the territory occupied*”¹¹¹), στα πρόσωπα –γενικότερα– που, ανεξαρτήτως ιδιότητας (και/ή συλλογικής τους ταυτότητας), βρίσκονται εμπλεκόμενα άμεσα στο κατοχικό γεγονός και χρήζουν προστασίας («*Persons protected by the Convention are those who, at a given moment and in any manner whatsoever, find themselves, in case of a conflict or occupation, in the hands of a Party to the conflict or Occupying Power of which they are not nationals.*»)¹¹² Ιδιαίτερα, εκτεταμένο μέρος του κειμένου της (Μέρος III, άρθρα 27-141) Τέταρτης και εκτενέστερης από τις ανωτέρω Συμβάσεις, , προβλέπει την καλή μεταχείριση και την ικανοποιητική προστασία των πολιτών – αμάχων, όταν βρίσκονται στη διάθεση ή υπό τον έλεγχο της αντίπαλης δύναμης. Μάλιστα,

view to concluding an international convention on the condition and protection of enemy civilians on the territory of a belligerent or on territory occupied by him.». Για μια συνοπτική παρουσίαση των εν λόγω πρωτοβουλιών, δες Kelly Michael, *Restoring and Maintaining Order in Complex Peace Operations*, Kluwer Law International, 1999, σελ. 146, υποσημ. 2.

¹¹⁰ <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/interview/geneva-convention-interview-120809.htm>.

¹¹¹ Κανονισμοί της Χάγης 1907, άρθρο 44. Το επόμενο άρθρο 45 αναφέρεται σε «...*inhabitants of occupied territory*», ενώ στο άρθρο 50 γίνεται αναφορά στον γενικότερο «πληθυσμό» της κατεχόμενης περιοχής (“*population*”). Ευρύτερη αναφορά χρησιμοποιείται στο άρθρο 52, με τη χρήση του συλλογικού, αλλά και πολιτειακού όρου «*municipalities*».

¹¹² 4^η ΣΓ 1949, Άρθρο 4.

διαχωρίζει τις περιπτώσεις αλλοδαπών που βρίσκονται στο έδαφος ενός εκ των εμπολέμων (αφορά την περίπτωση σύλληψης και κράτησής τους κατά τη διάρκεια των εχθροπραξιών), από εκείνες των πολιτών-αμάχων σε μια περιοχή υπό καθεστώς Κατοχής.

Επίσης, χαρακτηριστικό του ύφους, καθώς και του επιδιωκόμενου εύρους του πεδίου εφαρμογής της εν λόγω Συμβάσεως (ΣΓ1949 IV), σε σχέση με τα προγενέστερά της κείμενα του ΔΕΣ (Γενεύης), και ειδικά του πλαισίου της Χάγης (1899/1907), είναι ότι στο Άρθρο 154 της ΣΓ1949 υπογραμμίζεται ρητά ο συμπληρωματικός¹¹³ και όχι ο αναθεωρητικός χαρακτήρας των προβλέψεων των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949 σε σχέση με το προϋφιστάμενο σχετικό πλαίσιο της Χάγης (1907), σε σχέση τουλάχιστον με τα κοινά ρυθμιζόμενα ζητήματα. Έτσι σαφώς επιβεβαιώνεται η πρόθεση του μεταπολεμικού νομοθέτη του διεθνούς Δικαίου να επεκτείνει ομόρροπα και να ενισχύσει την κατεύθυνση του ΔΕΣ, παρά να ανατρέψει, να αντικαταστήσει ή να τροποποιήσει ουσιαστικά, είτε στο γράμμα, είτε στο πνεύμα του, το προγενέστερο συμβατικό πλαίσιο του ΔΕΣ.

Στις σχετικές διατάξεις των Κανονισμών της Χάγης που άπτονται μιας κατοχής, δηλ. των άρθρων 42-56, είναι σαφές ότι οι προβλέψεις ειδικά των άρθρων 44 και 50 επικαλύπτονται από τις αντίστοιχες της Γενεύης (άρθρα 31 και 33, αντίστοιχα).¹¹⁴

Επίσης, στο Τμήμα Γ' της Τέταρτης ΣΓ '49 (Άρθρ. 47-68) που αφορά την κατάσταση των περιοχών που τελούν υπό το καθεστώς Κατοχής, γίνεται αναφορά στις βασικότερες αρχές του ΔτΚ: ήτοι στην αρχή του απαράγραπτου ή του μη εκχωρήσιμου του δικαιώματος της κυριαρχίας στη Δύναμη Κατοχής (Άρθρ. 47), αλλά και στην πρόβλεψη περί περιορισμού των ορίων της εξουσίας της Κατοχικής Αρχής στα Κατεχόμενα (Άρθρ. 64 και εξής).¹¹⁵

1.1.3.3 Καλύπτει το θεσμικό πλαίσιο της Τέταρτης ΣΓ'49 τις περιπτώσεις άσκησης εξουσίας από ειρηνευτικές δυνάμεις των ΗΕ που προσιδιάζει με κατοχή;

Από τη γενικότερη επισκόπηση των προβλέψεων των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949 και δη της τέταρτης εξ αυτών, που συνδέεται εξ αντικειμένου με το πλαίσιο της Κατοχής, ανακύπτουν σειρά ερωτημάτων που χρήζουν σαφώς περαιτέρω εξέτασης. Ερωτήματα που ουσιαστικά συνδέονται με την αποτίμηση της συμβολής των κειμένων αυτών στο Κατοχικό πλαίσιο, στην υποθετική βέβαια περίπτωση που θα κληθεί να διευθετήσει θεσμικά την επιβολή κατοχικών παραμέτρων άσκησης εξουσίας σε μια περιοχή κρίσης. Η συγκεκριμένη προβληματική συσχετίζεται με την παρούσα Διατριβή, καθώς μελετά περιπτώσεις όπου η παρουσία πολυεθνικών στρατιωτικών Δυνάμεων αναπτύσσεται υπό τον ΟΗΕ, κατά τεκμήριο

¹¹³ «...θα θεωρηθεί αυτήν συμπλήρωμα των Τμημάτων II και III του προσαρτημένου εις την προαναφερθείσα Σύμβαση της Χάγης [1899/1907] Κανονισμού».

¹¹⁴ Συμπερασματικά, προκύπτει ότι σε κάθε περίπτωση που τεκμηριώνεται η εφαρμογή των διατάξεων προστασίας της τέταρτης Σύμβασης της Γενεύης (1949), η ταυτόχρονη συντρέχουσα εφαρμογή των αντίστοιχων διατάξεων των Κανονισμών της Χάγης (1907) θα πρέπει να θεωρείται αυτονόητη και μάλιστα *a fortiori* (έτι περισσότερο) στις περιπτώσεις που αφορούν άμαχους πολίτες κατά τη διάρκεια σύρραξης, όπου δεν προβλέπονται στο πλαίσιο εφαρμογής της Γενεύης. Βλέπε σχετικό σχόλιο Pictet J., *Commentary*, Vol II (1968), σελ. 614. Επίσης, δες Kelly Michael, *Restoring and Maintaining Order in Complex Peace Operations*, Kluwer Law International, 1999, σελ. 147, υποσημ. 7 και 8.

¹¹⁵ Στο Roberts Adam and Guelff Richard, *Documents on the Laws of War*, Oxford University Press, 3rd ed, Oxford Univ. Press, 2000, σελ. 69, και επίσης διαθέσιμο στην ηλεκτρονική Δνση: <http://www.icrc.org/ihl.nsf/WebList?ReadForm&id=380&t=art>.

με την έγκριση του ΣΑ του Οργανισμού, σε μια περιοχή υπό εκτεταμένη κρίση. Σε αυτές η πολυεθνική Δύναμη δεν αρκείται στο να διασφαλίσει την –επιχειρησιακή– παύση, ή αναστολή, ή «ειρηνευση» της εμπόλεμης σύρραξης που συνήθως προηγείται ή και διαρκεί της ανάπτυξης της Δύναμης, αλλά αποβλέπει στο να διευρύνει το πλαίσιο της αποστολής της και πέραν της απλής «ειρηνευτικής» παρουσίας, ασκώντας ουσιαστική μεταβατική διοίκηση (διακυβέρνηση) (administration) στην εν λόγω περιοχή, αναλαμβάνοντας και ασκώντας αυξημένες αρμοδιότητες, αλλά και ευθύνες στην περιοχή και έναντι των κατοίκων της. Ένα πλαίσιο αρμοδιοτήτων, αλλά και ευθυνών που προσομοιάζουν το αντίστοιχο μιας κατοχικής Δύναμης, καθώς παίρνει τη μορφή μιας οιονεί Δύναμη Κατοχής. Η διεύρυνση των ευθυνών και των εξουσιών, αλλά και των υποχρεώσεων μπορούν να κριθούν κατά περίπτωση αναγκαίες, έως και επιβεβλημένες, προκειμένου να προπαρασκευαστεί αποτελεσματικά η διαδικασία ανασυγκρότησης του Κράτους και η ομαλή μετάβαση στην επόμενη τελική φάση της κρίσης. Αυτή, δηλαδή, της ομαλής εκχώρησης της εξουσίας από τη Δύναμη Κατοχής σε αποδεκτές από την τοπική κοινωνία (κατά τεκμήριο, λοιπόν, δημοκρατικά νομιμοποιημένες) τοπικές Αρχές.

Τέτοια ερωτήματα θα μπορούσαν να εντοπιστούν ως εξής:

α. Έχουν αλλάξει τα κριτήρια για το νομικό προσδιορισμό, τη νομική ταυτοποίηση μιας κατοχής, ή παραμένουν αμετάβλητα; Τι ισχύει ειδικά στις περιπτώσεις ανάπτυξης και άσκησης επιχειρησιακού αποτελεσματικού ελέγχου από δυνάμεις των ή υπό των ΗΕ, και ειδικά σε περιπτώσεις επιβολής της ειρήνης (peace enforcement) με βάση τις σχετικές προβλέψεις του κεφ. VII του Χάρτη; Ειδικότερα, τι ισχύει στις περιπτώσεις κατοχής εκ μέρους των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων;

β. Εφαρμόζεται πλήρως ή μερικώς και υπό ποιες προϋποθέσεις το πλαίσιο των ΣΓ 1949 (και δη της Τέταρτης) στις περιπτώσεις ανάπτυξης και άσκησης επιχειρησιακού αποτελεσματικού ελέγχου από δυνάμεις των ή υπό των ΗΕ, και ειδικά σε περιπτώσεις επιβολής της ειρήνης (peace enforcement) κατόπιν των σχετικών προβλέψεων του κεφ. VII του Χάρτη;

γ. Διαφοροποιείται ουσιαστικά το κριτήριο και η αναγνώριση ύπαρξης, ή μη, του αποτελεσματικού ελέγχου, μεταξύ του ΔΔΑΔ και του ΔΔτΑ; Διαφοροποιείται η διεθνής νομολογία που εφαρμόζει κυρίως το ΔΔτΑ (π.χ. Δικαστήριο του Στρασβούργου), σε σχέση με αυτή που παράγεται όταν ληφθεί δεόντως υπόψη και το ΔΑΔ, ή και το Δίκαιο της Γενεύης, αλλά και το *Jus in Bello*, δηλ. ολόκληρο το ΔΔΕΣ;

δ. Ποιο είναι το πεδίο προστασίας και εφαρμογής των προβλέψεων της Σύμβασης για την κατοχή, ειδικά σε περιπτώσεις «*non-belligerent occupation*»;

ε. Σε συνδυασμό με την περίπτωση (α), εφαρμόζεται η Σύμβαση, όχι μόνον υπέρ, αλλά και επί των Δυνάμεων του ΟΗΕ;

στ. Ποιο θα μπορούσε να είναι το οριακό σημείο που εξαντλούνται οι θεσμικές καλύψεις της Σύμβασης, συνεκτιμώντας, μάλιστα, τις σύγχρονες εξελίξεις στο πεδίο;

ζ. Ποια είναι η χρήση/αξιοποίηση/δεσμευτική εφαρμογή των προβλέψεων της Σύμβασης στο σύγχρονο ανθρωπιστικό πεδίο, υπό τη λογική της νέας ενοποιημένης αντίληψης των στρατιωτικών πολυεθνικών επιχειρήσεων ειρηνευτικών/σταθεροποίησης (από κράτη – διεθνείς Οργανισμούς που συνεισφέρουν δυνάμεις), της σύγχρονης Στρατηγικής Θεώρησης του ΟΗΕ για τις πολυεθνικές επιχειρήσεις (που έχουν τη γενικότερη ευθύνη της διεθνούς παρέμβασης), αλλά και του νέου πλάσματος του πεδίου εφαρμογής, του ενοποιημένου Ανθρωπιστικού Χώρου (όπου καθορίζει το ευρύτερο πεδίο δράσης όλων των ετερόκλητων δρώντων) στο σύγχρονο πεδίο μιας ανθρωπιστικής κρίσης;

η. Είναι ανάγκη να επαναπροσδιοριστεί το βασικό κριτήριο μιας κατοχής που είναι αυτό του «αποτελεσματικού ελέγχου», υπό τις νέες εξελίξεις στο πεδίο, στη στρατιωτική τεχνολογία και πρακτική, στις νέες ανθρωπιστικές ανάγκες, αλλά και τα νέα νομολογιακά δεδομένα;

θ. Είναι πλέον ανάγκη να τροποποιηθεί, ή και να επικαιροποιηθεί το πλαίσιο περί την Κατοχή (εν συνόλω ή μερικώς) της Σύμβασης, υπό το φως των νέων δεδομένων που αφορούν τόσο το ΔΑΔ, όσο και ειδικότερα το πλαίσιο των πολυεθνικών επιχειρήσεων ειρήνευσης/σταθεροποίησης υπό τον ΟΗΕ;

1.1.3.4 Νομικές διαστάσεις της Κατοχής στις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949. Πτυχές περιπτώσεων άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου από Ειρηνευτικές Δυνάμεις του ΟΗΕ.

Η μεταπολεμική παγκόσμια πολιτικοκοινωνική και δικαιοκίνητη τάξη ανέδειξε και την ανάγκη για επικαιροποίηση και για προσαρμογή του κανονιστικού Δικαίου περί την Κατοχή, αφομοιώνοντας γόνιμα τα νέα μεταπολεμικά δεδομένα. Αυτή η ανάγκη μετεξέλιξης του υφιστάμενου ΔTK ικανοποιήθηκε τελικά (όπως επισημάνθηκε και προηγούμενα) στο μέτρο του εφικτού, μέσω των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949 και κατόπιν, μέσω των επόμενων εξελικτικών φάσεων του ΔΑΔ.

1.1.3.4.1 Το πεδίο εφαρμογής (*Ratione materiae* - *Ratione loci* - *Ratione personae*) της Σύμβασης IV της Γενεύης 1949, στα Άρθρα 2 και 4.

To πεδίο εφαρμογής Ratione materiae

Το πεδίο εφαρμογής των προβλέψεων των ΣΓ1949 ορίζεται ρητά και αυτοτελώς¹¹⁶ στο κοινό Άρθρο 2, όπου εκτός της σαφούς αναφοράς στην περίπτωση πολέμου ή «πάσης άλλης ένοπλης σύρραξης» μεταξύ των Συμβαλλόμενων μερών (ή ενός εξ αυτών), το ίδιο ρητά προβλέπει την επίσης εφαρμογή της «...εις πάσαν περίπτωση μερικής ή ολικής κατοχής των εδαφών ενός εκ των Υψηλών Συμβαλλόμενων Μερών, και αν έτι η εν λόγω κατάληψις δεν αντιμετωπίση ένοπλον αντίστασιν». Κατά την τελεολογική και συστημική ερμηνεία του, η πρόβλεψη του άρθρου αποσυνδέει πλήρως την εφαρμογή των διατάξεων της Σύμβασης με την τυπική διαδικασία κήρυξης του πολεμικού συμβάντος, ενώ κατά μια ευρύτερη έννοια θα λέγαμε ότι το κείμενο απλά «οδηγεί» προς τη διευρυμένη εφαρμογή των προβλέψεων προστασίας του ΔΑΔ σε κάθε περίπτωση ένοπλης σύρραξης, ανεξαρτήτως αν αυτή αναγνωρίζεται ως διακηρυγμένος πόλεμος ή όχι. Αυτό άλλωστε επεσήμανε ο Jean Pictet, θεωρώντας ότι και μόνον η *de facto* διαπίστωση εχθροπραξιών είναι επαρκές κριτήριο για να ενεργοποιηθεί αυτόματα η διαδικασία εφαρμογής των προβλέψεων της Σύμβασης¹¹⁷.

¹¹⁶ Μολονότι στο άρθρο 154 της Σύμβασης, αναφέρεται ότι αποτελεί συμπληρωματική συμβατική δέσμευση του πλαισίου των Συμβάσεων/Κανονισμών της Χάγης 1899/1907, στο κοινό άρθρο 2 των ΣΓ1949 προσδιορίζεται αυτοτελώς και αυτόνομα, το πεδίο εφαρμογής των προβλέψεων της.

¹¹⁷ «By its general character, this paragraph deprives belligerents, in advance, of the pretexts they might in theory put forward for evading their obligations. There is no need for a formal declaration of war, or for recognition of the existence of a state of war, as preliminaries to the application of the Convention. The occurrence of *de facto*

Περαιτέρω των όσων έχουν ήδη εντοπιστεί, αναφορικά με το πεδίο εφαρμογής των προβλέψεων κατοχής της Γενεύης, είναι σαφές ότι η Σύμβαση IV προβλέπει την κατηγοριοποίηση της κατοχής σε μερική ή ολική, προφανώς αναφερόμενη στην κατάληψη τμήματος ή ολόκληρου του εδάφους ενός άλλου μέρους της Σύμβασης, ή και τρίτου κράτους. Εδώ θα πρέπει να επισημάνουμε ότι εκ της θεωρίας καταγράφονται δύο βασικές απόψεις, αναφορικά με το πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης, ειδικά σε περιπτώσεις κατοχής. Η μια εξ αυτών υποστηρίζει ότι έχοντας δεδομένο ότι οι περιπτώσεις κατάληψης και κατοχής εδάφους συμπεριλαμβάνονται στη διαδικασία μιας ένοπλης σύρραξης, ειδικά για τις ανάγκες εφαρμογής του σχετικού δικαίου που αφορά τις ένοπλες συρράξεις, η διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής της Σύμβασης, ώστε να καλύπτει και τις περιπτώσεις κατοχής, δεν κρίνεται σκόπιμη καθώς καλύπτεται αυτονόητα από τις προβλέψεις της πρώτης παραγράφου του σχετικού άρθρου (άρθρ. 2). Η ειδική αναφορά της επόμενης, δευτέρας παραγράφου, «...εις πάσαν περίπτωση μερικής ή ολικής κατοχής των εδαφών ενός εκ των Υψηλών Συμβαλλόμενων Μερών, και αν έτι η εν λόγω κατάληψις δεν αντιμετωπίση ένοπλον αντίστασιν» αφορά τις περιπτώσεις μερικής ή ολικής κατοχής, μέρους ή ολόκληρου του εδάφους ενός εκ των κρατών της Σύμβασης. Ειδικά δε αν αυτή γίνει ειρηνικά, δηλ. είτε χωρίς να προηγηθεί εμπόλεμη σύρραξη, είτε κυρίως, χωρίς την ένοπλη επιβολή της (δηλ. χωρίς τη χρήση βίας) εκ μέρους της κατέχουσας αρχής, αλλά με ρητή ή έστω έμμεση συναίνεση των κατεχομένων¹¹⁸. Η έτερη εξ αυτών, η οποία μάλιστα υποστηρίχτηκε επίσημα από το κράτος του Ισραήλ¹¹⁹, θεωρεί ότι απαραίτητη προϋπόθεση τεκμηρίωσης μιας περίπτωσης άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου επί μιας περιοχής ως κατοχή, είναι η περιοχή αυτή να τελούσε σε νόμιμη (διάβαζε αναγνωρισμένη διεθνώς) κυρίαρχη εξουσία έως ότου αυτή να περιέλθει στον αποτελεσματικό έλεγχο της ξένης δύναμης. Χωρίς την τεκμηριωμένη ύπαρξη αναγνωρισμένης κυριαρχίας στο εξεταζόμενο έδαφος, η παρουσία μιας ξένης Δύναμης σε αυτό, έστω και ασκούσα αποτελεσματικό έλεγχο, δεν θα πρέπει να λογίζεται ως κατοχή *per se*, ούτε η Δύναμη ως Κατέχουσα Δύναμη.

Ειδικότερα για την περίπτωση της «παρουσίας» Ισραηλινών Δυνάμεων σε Παλαιστινιακά εδάφη και του συναφούς εφαρμοστέου νομικού πλαισίου, η ισραηλινή εκδοχή εστιάζει το ενδιαφέρον της στην τεκμηρίωση ή μη καθεστώτος κατοχής, όπως αυτή προκύπτει από τις επίσημες θέσεις του Ισραηλινού κράτους (εν προκειμένω εκ του επίσημου ιστότοπου του ισραηλινού ΥΠΕΞ), όπου, μεταξύ άλλων, επισημαίνονται τα εξής:

«Israel's presence in the territory is often incorrectly referred to as an "occupation." However, under international law, true occupation occurs only in territories that have been taken from a recognized sovereign. The last recognized sovereign of the West Bank and Gaza was the Ottoman Empire, which ceased to exist following the First World War. The Jordanian and Egyptian control over the West Bank and Gaza respectively following 1948 resulted from a

hostilities is sufficient.», ICRC Commentary on IVth Geneva Convention (1949), ICRC, Geneva, 1958, σελ 20, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icrc.org/ihl.nsf/COM/380-600005?OpenDocument>.

¹¹⁸ Ειδικά για το θέμα της «ειρηνικής» ή «μη-εμπόλεμης» κατοχής («*non-belligerent occupation*»), βλέπε Michael Kelly, *Restoring and Maintaining Order in Complex Peace Operations*, Kluwer Law International, 1999, σελ. 140-142).

¹¹⁹ Βλέπε S.D. Dikker Hupkes, *What Constitutes Occupation? Israel as the Occupying power in the Gaza Strip after the Disengagement*, E.M. Meijers Institute, 2008, σελ. 28, και ειδικότερα n. 27, para 7.2. Επίσης, ειδικότερα για το θέμα του ορισμού της «ένοπλης σύρραξης» («*armed conflict*») και δη της αποδεκτής (ή μη) ταυτοποίησης κάποιου με νομικά και/ή με πολιτικά κριτήρια, η οποία επαγωγικά επισύρει και την επίκληση των ΔΑΔ, ως υποχρεωτικά εφαρμοστέου νομικού/δικαιϊκού πλαισίου από τα εμπλεκόμενα μέρη (δηλ. εν προκειμένω τους «εμπόλεμους»), εκτός των όσων έχουν ήδη προαναφερθεί, συμπληρωματικά δες και το Commentary, σελ. 20, αλλά και τη συναφή νομολογιακή ανάλυση ειδικά στις αποφάσεις για τη Νικαράγουα του ICJ και Tadic του ICTY.

war of aggression aimed at destroying the newly established Jewish state. Their attacks plainly violated UN General Assembly Resolution 181 from 1947 (also known as the Partition Plan). Accordingly, the Egyptian and Jordanian control over the territories was never recognized by the international community. Furthermore, no sovereign Palestinian state has ever existed, neither in the West Bank nor anywhere else.

As the West Bank had no prior legitimate sovereign, under international law these areas cannot be considered as "occupied" Arab or Palestinian lands, and their most accurate description would be that of disputed territories.»¹²⁰

Σύμφωνα με τη συντακτική ομάδα του Commentary υπό τον Jean Pictet, προκύπτει ότι η πραγματική πρόθεση των συντακτών της Σύμβασης, (κατά την ερμηνεία της που παρέχεται στο Commentary, αφού όμως εκρίθη απαραίτητη η συμπληρωματική παραπομπή και στην προηγηθείσα Έκθεση των Ειδικών των Κυβερνήσεων¹²¹) ήταν η διασφάλιση της ενεργοποίησης των συμβατικών προβλέψεων της, κυρίως κατά τις περιπτώσεις που η κατοχή βεβαιωνόταν *de facto*, χωρίς απαραίτητα αυτή να προϋποθέτει και προηγούμενες εχθροπραξίες, πολλώ δε μάλλον την επίσημη ανακήρυξη πολέμου, μεταξύ των εμπολέμων.¹²²

Συνεχίζοντας στην ανωτέρω ερμηνευτική γραμμή, οι συντάκτες του Commentary διευκρινίζουν ότι το θεσμικό πλαίσιο και η ενεργοποίηση των συμβατικών προβλέψεων της Σύμβασης αναφορικά με τις «συμβατικού» χαρακτήρα κατοχές, αυτές δηλ. που προέκυψαν ως επιχειρησιακό και πολιτικό ακολούθημα μιας καθόλα επίσης «συμβατικής» εμπόλεμης σύρραξης, καλύπτεται στην πρώτη παράγραφο του άρθρου 2. Η ανωτέρω προσέγγιση, που άλλωστε δεν είναι σε διάσταση και με το γενικό κανόνα ερμηνείας των Συνθηκών, όπως αποτυπώνεται στο άρθρο 31 της Σύμβασης της Βιέννης (1966)¹²³, προβάλλεται στο Commentary ως εξής:

«The application of the Convention to territories which are occupied at a later date, in virtue of an armistice or a capitulation, does not follow from this paragraph, but from paragraph 1. An armistice suspends hostilities and a capitulation ends them, but neither ends the state of war, and any occupation carried out in wartime is covered by paragraph 1. It is, for that matter, when a country is defeated that the need for international protection is most felt.»¹²⁴

Χωρίς αμφιβολία, ο βασικότερος λόγος της μέριμνας που επέδειξε ο συμβατικός συντάκτης για τις περιπτώσεις (ειρηνικής) κατοχής, που δεν ενέπιπταν στις προβλέψεις της Σύμβασης για την κατοχή μετά από εμπόλεμες συρράξεις, ήταν η περίπτωση της κατοχής της Τσεχοσλοβακίας από τις γερμανικές δυνάμεις των Ναζί, το 1939 (15 Μαρτίου), που έλαβε

¹²⁰ Ιστότοπος του Ισραηλινού ΥΠΕΞ, διαθέσιμος στην ηλεκτρονική δνση http://www.mfa.gov.il/MFA/FAQ/FAQ_Peace_process_with_Palestinians_Dec_2009#Settlements1.

¹²¹ Report on the Work of the Conference of the Government Experts, Geneva, 1947.

¹²² ICRC Commentary on IVth Geneva Convention (1949), 1958, σελ .21-22, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icrc.org/ihl.nsf/COM/380-600005?OpenDocument>.

¹²³ Όπου στο άρθρο 31.1 της προβλέπεται η ενδεικνυόμενη ερμηνεία να γίνεται με καλή πίστη, και συνάδουσα με το σύννηθες νόημα των χρησιμοποιούμενων όρων, ερμηνευμένους στο γενικότερο συναφές τους πλαίσιο και σε συνάρτηση με τους τιθέμενους σκοπούς και στοχεύσεις του ίδιου της συμβατικού κειμένου («1. A treaty shall be interpreted in good faith in accordance with the ordinary meaning to be given to the terms of the treaty in their context and in the light of its object and purpose.»). Για μια γενικότερη θεώρηση για το θέμα της ερμηνείας του άρθρου 31 της Σύμβασης της Βιέννης, δες Dörr, Oliver - Schmalenbach, Kirsten (Eds.), *Vienna Convention on the Law of Treaties: A Commentary*, Springer, 2012, σελ. 531.

¹²⁴ *Ibid.*

χώρα χωρίς αντίσταση¹²⁵ και πριν το ξέσπασμα των ευρύτερων εχθροπραξιών του Β' ΠΠ, στην Ευρώπη. Την επέκταση του πεδίου εφαρμογής των διατάξεων προστασίας του πλαισίου της Γενεύης ακόμη και σε περιπτώσεις ειρηνικής κατοχής, επιβεβαιώνει άλλωστε και ο Adam Roberts, θεωρώντας ότι «*The broad terms of common Article 2 establish that the 1949 Geneva Conventions apply to a wide range of international armed conflicts and occupations-including occupations in time of so-called peace. But they do not thereby end all possibility of dispute about what military occupation is or to what situations the law on occupations is applicable*».¹²⁶ Μια συναφής περίπτωση κατοχής, η οποία έλαβε χώρα χωρίς να σημειωθεί αντίσταση και δη ένοπλη, τουλάχιστον ουσιαστική¹²⁷, εκ μέρους της καταληφθείσας χώρας, ήταν αυτή της Δανίας από τους Ναζί, επίσης κατά τον Β' ΠΠ. Η Δανική κατοχή από τις γερμανικές δυνάμεις διήρκεσε από το 1940 μέχρι το 1945, περατωθείσα στις 5 Μαΐου, με την ήττα της Γερμανίας από τους Συμμάχους. Αν και στρατηγικά, η κατοχή της χώρας δεν ήταν στα αρχικά επιτελικά σχέδια του γερμανικού επιτελείου, η εισβολή στη Δανία αποφασίστηκε¹²⁸ προσωπικά από τον ίδιο τον Χίτλερ, και κατά παράβαση του Συμφώνου μη-επίθεσης που είχε υπογραφεί μόλις την προηγούμενη χρονιά μεταξύ των δύο χωρών, συνεκτιμώντας την κομβική γεωστρατηγική θέση της χώρας για τις ανάγκες στρατηγικής υποστήριξης της ευρύτερης επιχείρησης εισβολής των δυνάμεών του στη Νορβηγία. Αξίζει να σημειωθεί ότι, και για τις δύο ανωτέρω περιπτώσεις, το πλαίσιο της Χάγης δεν καλύπτει με ιδιαίτερη άνεση τις επιβαλλόμενες εκδοχές «ημεδαπής» πολιτικής διακυβέρνησης που επιβλήθηκαν, ή επετράπησαν σε κάθε χώρα από την κοινή, γερμανική, de facto δύναμη κατοχής. Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά την περίπτωση της Δανίας, η γερμανική κατοχή, τουλάχιστον μέχρι το 1943, δεν μετέβαλε κατά πολύ την καθημερινότητα της Δανικής πολιτικής και κοινωνικής ζωής, σε αντίθεση με άλλες περιπτώσεις άσκησης γερμανικής κατοχικής εξουσίας κατά τον Β' ΠΠ, ειδικά στην Ευρώπη. Η πολιτική και πολιτειακή αρχή της χώρας (πολιτικό σύστημα, εκλεγμένη Κυβέρνηση, κοινοβουλευτικό σώμα, και βασιλιάς Χριστιανός Χ) δεν ανετράπησαν, ενώ συνέχισαν να λειτουργούν υπό Δανική διοίκηση τόσο η απόδοση δικαιοσύνης, όσο και η αστυνομία. Από τον Ιούνιο του 1940, δε, όπου σημειώθηκε η πτώση και κατάληψη της Γαλλίας, η άποψη της δανικής κοινής γνώμης εμφανιζόταν ακόμη περισσότερο συναινετική της γερμανικής κατοχής, υπό τη λογική της αποδοχής του κατοχικού τετελεσμένου, προκειμένου να διατηρήσουν και να διαπραγματευτούν περαιτέρω βελτίωση των ήδη προνομιακών όρων με τη γερμανική στρατιωτική κατοχική αρχή.¹²⁹

¹²⁵ Βλέπε τις διπλωματικές διαβουλεύσεις που προηγήθηκαν μεταξύ Αγγλίας (Τσάμπερλαιν) και Γερμανίας, όπου συμφώνησε (15 Σεπτεμβρίου του 1938) μη επίσημα στην εκχώρηση της περιοχής της Σουδητίας στη Γερμανία, τετελεσμένο που λίγες μέρες αργότερα συμφωνήθηκε και εκ μέρους της Γαλλίας (Daladier). Η εν λόγω εκχώρηση της Σουδητίας εγκρίθηκε και επίσημα με την τετραμερή Συμφωνία του Μονάχου (30 Σεπτεμβρίου 1938) μεταξύ Τσάμπερλαιν, Μταλαντιέρ, Μουσολίνι και Χίτλερ., ενώσω η υπόλοιπη χώρα θα παρέμενε χωρίς να επηρεαστεί περαιτέρω η Τσεχοσλοβακική κυριαρχία. Μία μέρα πριν την ορισθείσα υλοποίηση του σχεδίου επίθεσης, στις 14 Μαρτίου, ο Χίτλερ αποκαλύπτει το σχέδιο εισβολής στην Τσεχική Κυβέρνηση, ζητώντας την παράδοση της χώρας, η οποία και γίνεται δεκτή από τον νέο πρόεδρο της χώρας Jozef Tiso, χωρίς την προβολή καμίας αντίστασης.

¹²⁶ Adam Roberts, "What is Military Occupation", 55 *British Yearbook of IL*, 1984, σελ. 253, διαθέσιμο στη δνση <http://bybil.oxfordjournals.org/content/55/1/249.full.pdf>.

¹²⁷ Χαρακτηριστικά, καταγράφεται ιστορικά ότι «Κατά τη διάρκεια της εισβολής, σκοτώθηκαν 16 Δανοί στρατιώτες και δύο ώρες μόλις μετά την εισβολή, οι Δανοί παραδόθηκαν, πιστεύοντας πως πιθανή αντίσταση δεν θα είχε νόημα και ελπίζοντας να διαπραγματευτούν με τους Γερμανούς.», (πηγή: <http://www.ww2.gr/index.php?option=articles&id=1392>).

¹²⁸ Επιχείρηση με το όνομα *Weserübung*, η οποία ξεκίνησε την πρωία της 9^{ης} Απριλίου 1940.

¹²⁹ «Στο πλαίσιο της προνομιακής κατοχικής διαπραγματεύσεως με το χιτλερικό Βερολίνο, «[οι Δανοί]

- Απαγόρεψαν άρθρα ή αναφορές που μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο τις Γερμανο-Δανικές σχέσεις

Συμπερασματικά, θα λέγαμε ότι, ως προς το θέμα της κατοχής, η ουσιώδης επιδίωξη του πλαισίου της Γενεύης (Σύμβασης IV) ήταν, αντλώντας ανεκτίμητες εμπειρίες από τις πρόσφατες δραματικές περιπτώσεις κατοχών, «συμβατικών» κατά Χάγη /πολεμικών και μη, που έλαβαν χώρα σε ολόκληρο το Β'ΠΠ, να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις ενός ενιαίου θεσμικού πλαισίου για την κατοχή, το οποίο να παρέχει τις μέγιστες δυνατές πρόνοιες προστασίας και διασφάλισης για τους δρώντες, αλλά κυρίως για όσους χρήζουν προστασίας. Κομβικά σημεία εξέλιξης του θεσμού αποτέλεσαν η μη απαίτηση για επίσημη ανακήρυξη της Κατοχής¹³⁰ αλλά και ο εννοιολογικός διαχωρισμός της εμπόλεμης (belligerent) με τη μη-εμπόλεμη (non-belligerent) κατοχή. Αναμφίβολα, το κατά ΔΑΔ νομικό πλαίσιο της κατοχής¹³¹, αν και αφορά μια τελείως ιδιαίτερη κατάσταση, αυτή της κατοχής, η οποία τυπολογικά, αλλά και επιχειρησιακά έπεται μιας σύρραξης (οποιοδήποτε τύπου), παρά ενέχεται σε αυτήν, απολαμβάνει και αυτό τις ευεργετικές ανθρωπιστικές πρόνοιες του ευρύτερου πλαισίου των Συμβάσεων της Γενεύης, έναντι του προγενέστερου της Χάγης. Πιο συγκεκριμένα το θεσμικό πλαίσιο της Γενεύης, προβλέπει ότι η εμπόλεμη επιβαλλόμενη συναίνεση εκ του κατεχόμενου, αλλά και η επίσημη αποδοχή των κατοχικών τετελεσμένων εκ της κατέχουσας δύναμης, δεν είναι πλέον προϋπόθεση, πρόσχωμα ή τελικά εμπόδιο για την εξασφάλιση ανθρωπιστικής μέριμνας και προστασίας των δικαιωμάτων των ατόμων που μετείχαν ή εγκλωβίστηκαν στο κατοχικό γεγονός. Χωρίς αμφιβολία, από το 1949 και εξής, όλες οι συμβατικές διεθνείς ρυθμίσεις που αφορούν με τον ένα ή άλλο τρόπο κατοχικά καθεστώτα που εμφανίζονται ως διεθνή τετελεσμένα, έχουν ως άξονα αναφοράς το κοινό Άρθρο 2 των Συμβάσεων της Γενεύης.

Η πρόβλεψη ειρηνικής κατοχής στις ΣΧ και ΣΓ επιτρέπουν την επέκταση της εφαρμογής του δικαίου της κατοχής σε ειρηνευτικές δυνάμεις;

• Τον Ιούνιο του 1941 συμφώνησαν στη πρόταση των Γερμανών να συλληφθούν όλοι οι Δανοί κομμουνιστές. Τον Αύγουστο του ίδιου έτους, ψήφισαν νόμο με τον οποίο θεωρούνταν παράνομες οποιοσδήποτε δραστηριότητες κομμουνιστών

- Οι σχέσεις τους με τους Συμμάχους διακόπηκαν
- Εμπόριο και βιομηχανική παραγωγή, κατευθύνονταν στη Γερμανία
- Ο Δανέζικος στρατός ακινητοποιήθηκε, επιτρέποντάς τον να διατηρεί μόνο μέχρι 3.300 άνδρες Ως αντάλλαγμα για όλες αυτές τις παραχωρήσεις, η Δανία αρνήθηκε τις απαιτήσεις των Γερμανών
- για διαφορετική μεταχείριση της Ιουδαϊκής μειονότητας,
- για εφαρμογή της θανατικής ποινής,
- για τη δικαιοδοσία στρατιωτικών δικαστηρίων σε Δανούς πολίτες,
- για τη χρήση του Δανέζικου στρατού από τη Γερμανία,
- και για την εφαρμογή ενιαίου νομίσματος

Ειδικά στο θέμα της προστασίας των Ιουδαίων, η στάση της Δανίας ήταν εξαιρετικά εντυπωσιακή, καθώς η κυβέρνηση της αρνούνταν συνεχώς να αποδεχθεί τις απαιτήσεις των Γερμανών να θεσπίσει ειδικούς νόμους για αυτούς. Τα πολιτικά τους δικαιώματα παρέμειναν τα ίδια με αυτά του υπόλοιπου πληθυσμού. Αν και όλα αυτά εξόργιζαν τους Γερμανούς, ωστόσο ούτε αυτοί ήθελαν να διακινδυνεύσουν την ισορροπία των σχέσεών τους με τους Δανούς». (πηγή: <http://www.wv2.gr/index.php?option=articles&id=1392>).

¹³⁰ Η μη απαίτηση της επίσημης ανακήρυξης μιας κατοχής, ως προϋπόθεση ενεργοποίησης του εφαρμοστέου κατοχικού νομικού πλαισίου, ειδικά σε ό,τι αφορά τις πρόνοιες προστασίας αμάχων και αιχμαλώτων, ήταν στοιχείο που διασφαλίστηκε ήδη από το πλαίσιο της Χάγης. Απλά, μέσω της Γενεύης, αυτό κατέστη ακόμη πιο αρραγές και παγιωμένο.

¹³¹ Δηλ. αυτό το νομικό πλαίσιο που αφορά και εφαρμόζεται σε μια κατάσταση κατοχής, το οποίο όμως αποτελεί τμήμα του Διεθνούς Δικαίου των Ένοπλων Συρράξεων / ΔΑΔ και δεν συμπεριλαμβάνει τις όποιες συναφείς προβλέψεις και αντίστοιχους κανόνες που αν και εξίσου εφαρμόζονται, πλέον, κατά τη διάρκεια της κατοχής, προέρχονται όμως από το πεδίο του Διεθνούς Δικαίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το οποίο πλέον συντρέχει σε τέτοιες περιπτώσεις, και που το οποίο κατά την μεταπολεμική περίοδο της σύναψης των Συμβάσεων της Γενεύης (1949) ήταν ακόμη σε σπαργανωδώς αυτοτελή εξέλιξη.

Είναι προφανές ότι η ανωτέρω διαπίστωση είναι ιδιαίτερα χρήσιμη και βασική προϋπόθεση για τη νομική τεκμηρίωση της πρότασης της Διατριβής (για τη χρήση του νομικού πλαισίου κατοχής στις πολυεθνικές επιχειρήσεις υπό τον ΟΗΕ). Αφενός μεν, το υφιστάμενο κατοχικό νομικό πλαίσιο που καθορίστηκε ουσιαστικά στη Χάγη και διαμορφώθηκε καθοριστικά στη Σύμβαση της Γενεύης IV (1949), μπορεί, κάλλιστα να επεκταθεί και σε ειρηνικές κατοχές, αφετέρου δε, όπως θα δούμε σε επόμενα κεφάλαια το κατοχικό λειτουργικό πλαίσιο δεν είναι νομικά ασύμβατο με τον ιδιαίτερο ειρηνευτικό και σταθεροποιό χαρακτήρα της εξωγενούς επεμβατικής δράσης μιας πολυεθνικής Δύναμης που ενεργεί υπό την αιγίδα του ΟΗΕ ως οιοική Δύναμη Κατοχής, στο όνομα της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας και προς όφελος (τουλάχιστον όπως αυτό –με την έννοια του συλλογικού συμφέροντος- εν γένει προσδιορίζεται και κυρίως νομιμοποιείται σε κάθε περίπτωση από το ΣΑ του ΟΗΕ) του τοπικού πληθυσμού της περιοχής υπό κρίση.

Το πεδίο εφαρμογής *Ratione loci*

Αναφορικά με τον προσδιορισμό του «χωρικού/τοπικού» (κατά τόπω - *ratione loci*) πεδίου εφαρμογής της τέταρτης της Σύμβασης της Γενεύης σε περιπτώσεις κατοχής, είναι σαφές ότι η εφαρμογή των προβλέψεων προστασίας της Σύμβασης σε περιπτώσεις κατοχής είναι ανεξάρτητη από το επιμέρους εδαφικό ή κυριαρχικό καθεστώς της κατεχόμενης περιοχής. Εφαρμόζεται δηλ., σύμφωνα με τις προβλέψεις των άρθρων 2 και 4, ανεξάρτητα αν η περιοχή ανήκε (πριν την κατοχή) σε κάποιο από τα κράτη – μέλη της Σύμβασης ή όχι και αν ασκούσε πλήρη και αποκλειστική κυριαρχία στην περιοχή ενδιαφέροντος.¹³² Αυτή άλλωστε είναι και η κρατούσα αντίληψη που επιβεβαιώνεται κατά την υιοθέτηση ενός αρκετά μεταγενέστερου, ευρύτατης μάλιστα αποδοχής, διεθνούς συμβατικού κειμένου του ΔΑΔ, όπως το ΠΠ Ι 1977.

Η συμβολή της IV ΣΓ'49 στην ενίσχυση και επέκταση του θεσμικού πλαισίου κατοχής, ειδικά σε περιπτώσεις «non-belligerent occupations»

Συνολικά, σημειώνεται σαφώς η σημαντική συμβολή της 4^{ης} Σύμβασης της Γενεύης (1949) στην ενίσχυση και κυρίως την επέκταση του θεσμικού πλαισίου κατοχής, και σε ότι αφορά τη δυνατότητα εφαρμογής του σε περιπτώσεις «non-belligerent occupations», δηλ., σε περιπτώσεις κατοχών που δεν προκύπτουν κατόπιν της χρήσης στρατιωτικής ισχύος των Δυνάμεων κατοχής που, δια της παρουσίας τους, «επιβάλλουν» ή «βεβαιώνουν» τον κατοχικό αποτελεσματικό έλεγχο στην κατεχόμενη περιοχή. Πιο συγκεκριμένα, η περιοριστική πρόβλεψη περί «hostile army» του άρθρου 42 της Χάγης φαίνεται να διευρύνεται στο πλαίσιο της Γενεύης, καθώς σύμφωνα με τις προβλέψεις του κοινού άρθρου 2 των Συμβάσεων του 1949, η κατοχική προοπτική επεκτείνεται συμπεριλαμβάνοντας και τις περιπτώσεις που δεν υφίσταται (ή δεν προηγήθηκε αυτής) ένοπλη σύρραξη. Έτσι, σαφώς προκύπτει ότι οι προβλέψεις προστασίας που αναλυτικά εμπεριέχονται στα Τμήματα II και III των Κανονισμών της Χάγης, με το διευρυμένο πεδίο εφαρμογής των Συμβάσεων της Γενεύης, εφαρμόζονται σε κάθε ένοπλη σύρραξη (διακηρυγμένη ως επίσημος πόλεμος ή μη, διεθνής ή μη). Οι δε ειδικότερες προβλέψεις προστασίας που αφορούν την Κατοχή, θα ισχύουν σε κάθε είδους και μορφή της, ακόμη και σε αυτές που δεν συνδέονται με ένοπλη αντίσταση εκ μέρους του κατεχόμενου πληθυσμού.

¹³² Βλέπε επίσης Commentary Pictet 1958, p. 22; Roberts in Playfair 1992, p. 47; Greenwood in Playfair 1992, p. 243, 244; Benvenisti 2004, p. 110; Cavanaugh in Wippman/Evangelista 2005, p. 241, 242.

Το πεδίο εφαρμογής Ratione personae (Κατά πρόσωπον αρμοδιότητα)]

Σε ό,τι αφορά τον «ατομοκεντρικό» (σε σχέση με τα προγενέστερα κείμενα της Χάγης) προσδιορισμό της κατά πρόσωπον αρμοδιότητας (*ratione personae*) του πεδίου εφαρμογής της IV ΣΓ1949, στο άρθρο 4 προβλέπεται ότι «*υπό της Συμβάσεως προστατεύονται τα πρόσωπα εκείνα τα οποία εις οιαδήποτε στιγμήν και καθ' οιονδήποτε τρόπον ευρίσκονται, εν περιπτώσει συρράξεως ή κατοχής, υπό την εξουσία Μέρους μετέχοντος της συρράξεως ή δυνάμεως κατοχής της οποίας δεν τυγχάνουν πολίται. ...*». Όπως είναι φανερό, ενώ στην ανωτέρω διατύπωση ακολουθείται η δυσδιάστατη περιπτωσιολογική διάρθρωση του άρθρου 2 (αναφορά σε περιπτώσεις *ένοπλης σύρραξης και/ή κατοχής*), παρ' όλα αυτά αποφεύγει να συνδέσει αποκλειστικά και μονοσήμαντα την υπαγωγή ενός προστατευόμενου προσώπου στην εξουσία του μετέχοντος της συρράξεως κράτους-μέρους στη Σύμβαση και/ή κατοχικής Δύναμης, της οποίας όμως δεν τυγχάνει υπήκοος, με την εδαφική αναφορά του γεγονότος της κατοχής. Δηλ. ειδικά σε περιπτώσεις κατοχής, το άρθρο 4 αποσυνδέει το καθεστώς παρεχόμενης προστασίας εκ της εφαρμογής της Σύμβασης σε έναν άμαχο και δη αλλοδαπό, όταν είναι υπό την εξουσία ενός κράτους-μέλους της Σύμβασης.

Εξαιρετικής σημασίας διαφαίνεται ότι ενέχει η πρόβλεψη περί των προστατευόμενων προσώπων που ενδεχομένως «*πίπτουν εις χείρας του αντιπάλου Μέρους*». Πως όμως είναι δυνατόν να προσδιοριστεί σαφώς τότε και υπό ποιες προϋποθέσεις κάποιος τίθεται ή «*πίπτει*» «*εις χείρας του αντιπάλου Μέρους*»; Σύμφωνα με την ανάλυση που παρέχεται στο ICRC Commentary, η αναφορά του άρθρου αφορά δύο υποκείμενα: τους κατοίκους που έχουν την υπηκοότητα του αντιπάλου μέρους και τους κατοίκους της κατεχόμενης περιοχής¹³³. Όμως η γενικότερη, μη περιοριστική, εφαρμογή των προνοιών της Σύμβασης σε κάθε πρόσωπο που «*...εις οιαδήποτε στιγμήν και καθ' οιονδήποτε τρόπον...*» βρίσκεται υπό την εξουσία της αλλότριας δύναμης, προκύπτει επίσης από το σχετικό σχόλιο του Commentary¹³⁴, ενώ επισημάνθηκε εξίσου και στην απόφαση του ICTY στην υπόθεση *Rajic'* (2006)¹³⁵. Επεκτείνοντας την ανωτέρω προσέγγιση, θα ήταν ίσως επαγωγικά εύλογο να υποστηριχθεί ότι, δεν είναι απαραίτητο ένα πρόσωπο να υπόκειται στον άμεσο «φυσικό» έλεγχο της αντίπαλης Δύναμης (όπως π.χ. ένα πρόσωπο υπό κράτηση), προκειμένου να στοιχειοθετείται η κατάσταση που στο Άρθρο 4 ορίζεται ως «κριτήριο εφαρμογής της Σύμβασης», δηλ της ευρύτερης, αλλά πάντως θετικής υπαγωγής του *υπό την εξουσία* της αντίπαλης ή της κατέχουσας Δύναμης. Είναι σαφές ότι ο ασκούμενος «έλεγχος» που σε περιπτώσεις κατοχής θα πρέπει να είναι «αποτελεσματικός έλεγχος», δεν απαιτεί οπωσδήποτε τη «φυσική» άσκησή του έναντι ενός κατεχόμενου, αλλά μπορεί να θεωρηθεί ότι ασκείται «αποτελεσματικά» όταν απλά πληροί το κριτήριο της «αποτελεσματικότητας». Όταν δηλαδή ο έλεγχος της Δύναμης κατοχής έναντι του κατεχόμενου πληθυσμού και της κατεχόμενης περιοχής διασφαλίζεται «αποτελεσματικά», έστω και με τεχνητό ή με έμμεσο, ή διαμεσολαβούμενο τρόπο. Για παράδειγμα, όταν μπορεί κάποιος, με τις σύγχρονες μεθόδους επιτήρησης, να παρακολουθεί τις ανθρώπινες δραστηριότητες μιας περιοχής, μέσω ειδικά της διαστημικής ή απ' αέρος τεχνολογίας παρατήρησης γης (earth observation), ακόμη και το βράδυ ή με συνθήκες χαμηλής ορατότητας, χωρίς απαραίτητα να διαθέτει εγκατεστημένο στρατιωτικό προσωπικό σε ρόλο φύλαξης/παρακολούθησης και φυσικού ελέγχου των διαδραματιζόμενων

¹³³ «...the article was mainly intended for two categories: (1) persons of enemy nationality living on the territory of a party to the conflict and (2) the inhabitants of occupied territories», ICRC Commentary (J. Pictet), 1958, p. 45.

¹³⁴ ICRC Commentary (J. Pictet), 1958, p. 48.

¹³⁵ *Rajic'* case, Sentencing Judgement, ICTY, 8 May 2006, para. 36, διαθέσιμο στη δση <http://www.icty.org/x/cases/rajic/tjug/en/raj-tj0060508e.pdf>.

δραστηριοτήτων, στην εν λόγω «ελεγχόμενη» περιοχή. Η ερμηνεία αυτή, της τεκμηρίωσης της αποτελεσματικότητας του ασκούμενου ελέγχου, έστω και έμμεσα, δηλ. χωρίς απαραίτητα τη φυσική παρουσία δυνάμεων εδάφους στην περιοχή (ότι δηλαδή αρκεί η επιτήρηση εκ μέρους της Δύναμης να είναι τέτοιου επιπέδου που να πληροί κριτήρια αποτελεσματικότητας), έχει υποστηριχθεί από σημαντικό τμήμα της θεωρίας¹³⁶. Ακόμη και σε προηγούμενες δεκαετίες, όπου η εξέλιξη της τεχνολογίας παρακολούθησης γης δεν είχε φτάσει ακόμη στα σημερινά επίπεδα της ακρίβειας, της αξιοπιστίας και της λεπτομέρειας παρατήρησης, μπορούσαν να υποστηρίξουν αποτελεσματικά μια διαδικασία επόπτευσης του επιχειρησιακού πεδίου εκ του μακρόθεν, χωρίς δηλαδή, αναγκαστικά τη φυσική παρουσία δυνάμεων της Δύναμης Κατοχής, στο πεδίο. Σύμφωνα δε με τον Hupkes:

«A party to the conflict must exercise control over the person, irrespective of when and how this control was established.⁴² Bearing in mind this broad wording of article 4, it is my view that such control is established when the physical, economic and social wellbeing of an individual are in the hands of a party to the conflict. This is what should be protected and is indeed what the Fourth Geneva Convention aims to protect.⁴³ The broad scope of this article is endorsed by the Trial Chamber of the ICTY.⁴⁴

It is logical that all civilians who find themselves in occupied territory are considered to be Protected Persons in the meaning of this article.⁴⁵ **But it is not clear how the definition of Protected Persons influences the definition of occupation in the meaning of the Fourth Geneva Convention.** This will be discussed in paragraph 3.5.»¹³⁷

Σχετική σημείωση για το ποια πρόσωπα ακριβώς καλύπτει το πλαίσιο του άρθρου 42 των κανονισμών της Χάγης φαίνεται ότι κρίνει σκόπιμο να κάνει και ο J. Pictet στο Commentary για την Σύμβαση IV της Γενεύης, θεωρώντας ότι ο ορισμός της κατοχής κατά το άρθρο 42 του Κανονισμού της Χάγης δεν καλύπτει τις περιπτώσεις προστασίας των αμάχων, καθόσον η ίδια η Σύμβαση θέτει περί αυτού σχετική ρήτρα ελέγχου προϋπόθεσης, στο άρθρο 4 αυτής. Το συγκεκριμένο άρθρο (4) προβλέπει ότι προστατευμένα άτομα για το πλαίσιο της Συνθήκης θα εννοούνται συγκεκριμένα τα «...πρόσωπα εκείνα τα οποία εις οιαδήποτε στιγμήν και καθ' οιαδήποτε τρόπον ευρίσκονται, εν περιπτώσει συρράξεως ή κατοχής, υπό την εξουσία Μέρους μετέχοντος της συρράξεως ή δυνάμεως κατοχής της οποίας δεν τυγχάνουν πολίται. ...». Έτσι, σύμφωνα πάντα με τον J. Pictet, οι προβλέψεις του άρθρου 42 (της Χάγης) περί την κατοχή, παραμένουν δεσμευτικά συσχετιζόμενες μόνον με όσες δραστηριότητες περιλαμβάνονται στις προβλέψεις των άρθρων 53 – 56 των Κανονισμών της Χάγης, οι οποίες αφορούν με τον έλεγχο και τη διαχείριση της δημόσιας περιουσίας και των λοιπών κρατικών δομών.¹³⁸

¹³⁶ Άρθρο 4, παρ.1 ΣΓ VI, στο Commentary Pictet 1958, σελ. 45 και 47. Βλ. παρ. 3.3, 3.5.3. ICTY Απόφαση *Rajic'*, παρ. 36.

¹³⁷ HUPKES Dijkers S.D., *What Constitutes Occupation? Israel as the Occupying power in the Gaza Strip after the Disengagement*, E.M. Meijers Institute, 2008, σελ. 29.

¹³⁸ Αυτό ακριβώς το ζήτημα αποτελεί το επίκεντρο της επιχειρηματολογίας εκ μέρους της Ισραηλινής πλευράς,όσον αφορά τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την ιδιότητα της Δύναμης Κατοχής σε κάποια τμήματα στις περιοχές «κατεχομένων», όπου το εδαφικό καθεστώς δεν είναι πλήρως ξεκαθαρισμένο μέχρι σήμερα και στο οποίο εμπλέκονται και γειτονικά Κράτη. Για συναφή νομολογία, σχετική με το θέμα της οριοθέτησης της εξουσίας του Κατέχοντος στο κατεχόμενο έδαφος, αναφορικά με θέματα συλλογής φόρων (Άρθρ. 48, Κανονισμών Χάγης), requisitions – αντίποινα (Άρθρ. 52), και δήμευση υλικών αγαθών (Άρθρ. 46, 52-56), βλ. *Abu-Aita et al. v. Commander of Judea and Samaria et al.*, 37 PD (2) 197, 260 (1983).

1.1.3.4.2 Η Έναρξη και το Πέρας μιας Κατοχής (Άρθρο 6 της IV ΣΓ1949)

Σε αντίθεση με το σύνθετο -και εν μέρει υποκειμενικής θεώρησης- οντολογικό προσδιορισμό της κατοχής, ως νομικής έννοιας, η οριοθέτηση της αρχής και του πέρατος αυτής, ενδέχεται συγκριτικά να είναι ευκολότερη, ιδιαίτερα αν στηριχθεί στα όρια που καθορίζονται από την τέταρτη Σύμβαση της Γενεύης (1949), και τις ειδικές της προβλέψεις σε ό,τι αφορά την κατοχή και το εφαρμοστέο νομικό της πλαίσιο¹³⁹. Έτσι, στο Άρθρο 6 αυτής, που προσδιορίζει με σαφήνεια το χρονικό (*ratione temporis*) πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης και πιο συγκεκριμένα «θα εφαρμοσθή από τις ενάρξεως οιασδήποτε συρράξεως ή κατοχής...», ενώ αντίστοιχα «...θα παύση, όταν παύσουν γενικώς οι στρατιωτικές επιχειρήσεις». Ειδικά όμως για περιπτώσεις κατοχής το ίδιο άρθρο προβλέπει όπως «[Ε]ις κατεχόμενας περιοχάς ... θα παύση εν έτος μετά το γενικόν τέλος των στρατιωτικών επιχειρήσεων ουχ ήττον η κατέχουσα Δύναμις θα δεσμεύεται καθ' όλη τη διάρκειαν της κατοχής εάν και εφ' όσον η εν λόγω Δύναμις ασκή κυβερνητικής λειτουργίας επί της εν λόγω περιοχής...».

Η ως άνω συγκεκριμένη διατύπωση του Άρθρου 6 μας επιτρέπει να συνάγουμε, μεταξύ άλλων, ότι η έναρξη της παρεχόμενης προστασίας, που προκύπτει από την υπαγωγή στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης, αρχίζει από τη στιγμή που τα προστατευόμενα πρόσωπα θα βρεθούν στη δίνη της ένοπλης σύρραξης ή της κατοχής. Στις ανωτέρω καταστάσεις, τα προστατευόμενα πρόσωπα που *de facto* έχουν ανάγκη ανθρωπιστικής κάλυψης και προστασίας και καλύπτονται από το συναφές δίκαιο, υπόκεινται στις οδυνηρές επιπτώσεις της σύρραξης ή της κατοχής, ασχέτως των ειδικών χαρακτηριστικών τους, όπως η διάρκεια, η έκταση ή η σφοδρότητα/ένταση.¹⁴⁰

Διαπιστώνεται επίσης, ότι στις πλείστες των περιπτώσεων, οι κατοχές και δη οι στρατιωτικές κατοχές, αποτελούν επακόλουθη φάση κάποιων (αν και όχι όλων των) ένοπλων συρράξεων, ειδικά δε της επιμέρους φάσης των στρατιωτικών εχθροπραξιών αυτών, οι οποίες με τον ένα ή τον άλλο τρόπο εμπλέκουν «ξένες» στρατιωτικές δυνάμεις που αναπτύσσονται και επιχειρούν σε έδαφος τρίτης χώρας. Είτε όμως οι εχθροπραξίες αυτές σχετίζονται με εισβολή *per se*, είτε με επιχειρησιακή διέλευση ή ακόμη και παραμονή/στάθμευση ξένων δυνάμεων σε έδαφος ξένης επικράτειας, είναι σαφές ότι δεν οδηγούν αυτόματα, πολλώ δε μάλλον δεν συνιστούν αναγκαστικά και, κατοχή της εν λόγω περιοχής.¹⁴¹

¹³⁹ Όπως άλλωστε θα αναλυθεί στη συνέχεια, αυτή η προσέγγιση ακολουθείται τόσο από πλευράς θεωρίας, δηλ. εκ των τεθέντων (εφαρμοστέων ή μη) συμβατικών ή νομολογιακών δεδομένων και των συναφών τους ερμηνευτικών αναλύσεων από ειδικούς, όσο και στην πράξη, από τα στρατιωτικά εγχειρίδια που καθορίζουν την πρακτική των στρατιωτικών και/ή κυβερνητικών οργάνων στο πεδίο. Υπό αυτή την «αναγωγική» λογική, το ερώτημα «πότε αρχίζει μια κατοχή», μεταβάλλεται επαγωγικά μετεξελισσόμενο στο συναμφοτέρο αυτού, «πότε ξεκινά η εφαρμογή των διατάξεων του δικαίου της κατοχής» και κατ' επέκταση «πότε έχουμε κατοχή», ή «ποιες οι προϋποθέσεις για να διατηρείται μια κατάσταση κατοχής». Εξαίρεση ίσως είναι το συγκριτικά απλό ερώτημα, (απλό, ίσως γιατί έχει ομοίως απλή απάντηση), του αν απαιτείται ή όχι η κήρυξη μιας κατοχής, προκειμένου αυτή να υλοποιηθεί δεόντως, νομικά και ίσως και «ηθικά» (εντός πολλών εισαγωγικών).

¹⁴⁰ ICRC Commentary, Pictet 1958, p. 59.

¹⁴¹ Σημειώνεται ότι το Εγχειρίδιο των στρατιωτικών νομικών συμβούλων του στρατού των ΗΠΑ δεν ασπάζεται πλήρως τη συγκεκριμένη αντίληψη, καθόσον οι κωδικοποιημένες οδηγίες που παρέχει αναφορικά με την κατοχή και την αντίληψη που θα πρέπει να ακολουθείται εκ μέρους των μελών του σε περιπτώσεις κατοχής είναι αρκετά διαφοροποιημένη. Συγκεκριμένα, προωθείται μια αντίληψη που συνδέει την κατοχή με την εισβολή των ένοπλων δυνάμεων σε μια ξένη περιοχή, με την προσθήκη ότι πλέον της εισβολής θα πρέπει να εξασφαλίζεται και η θετική «κατάληψη» (*firm possession*) της περιοχής, προκειμένου να τεθεί υπό το θετικό επιχειρησιακό έλεγχο των δυνάμεων των ΗΠΑ (...for the purpose of holding it). Συγκεκριμένα, το κείμενο του εν λόγω Εγχειριδίου έχει ως εξής:

Η έναρξη της κατοχής

Η έναρξη της κατοχής ταυτίζεται με τις προϋποθέσεις που θέτει το Άρθρο 6, το οποίο προσδιορίζει την έννοια της κατοχής σε συνάρτηση με την έναρξη άσκησης του απαιτούμενου αποτελεσματικού ελέγχου από τη δύναμη κατοχής, που σε τελική ανάλυση συνιστά και τον οντολογικό ταυτοτικό προσδιορισμό της ίδιας της κατοχής. Αυτήν την προσέγγιση υιοθετούν και τα πλείστα των στρατιωτικών εγχειριδίων των κυριότερων στρατιωτικών σχηματισμών διεθνώς, τα οποία συνδέουν την ενεργοποίηση της κατοχικής φάσης με την πιστοποίηση του απαιτούμενου αποτελεσματικού/«κατοχικού» ελέγχου, η οποία, κατά την επικρατούσα στρατιωτική αντίληψη, μπορεί να γίνει μονάχα με αντικειμενικά κριτήρια και κατά την πραγματιστική διαπίστωσή τους στο πεδίο (και μόνον). Σε αυτά τα εγχειρίδια επίσης, επισημαίνεται ο πραγματιστικός και αντικειμενικός χαρακτήρας που, ως προϋπόθεση, θα πρέπει να διέπει το χαρακτηρισμό μιας κατάστασης ως κατοχή, καθώς το κατοχικό πλαίσιο συνιστά μια σοβαρότατη νομική, πολιτική και επιχειρησιακή εξέλιξη μιας κατάστασης, η οποία ούτε απλή, ούτε βολικά διαχειρίσιμη είναι σε κάθε επίπεδο και για κάθε εμπλεκόμενο (κατέχοντα – κατεχόμενο – τρίτους). Όσο δύσκολη και δυσβάστακτη κατάσταση είναι για τους κατεχόμενους, άλλο τόσο σύνθετη και περίπλοκη υπόθεση είναι για την κατέχουσα δύναμη, είτε ως προς την υλοποίησή της, είτε ως προς την ολοκλήρωση και την προετοιμασία ενός διάδοχου βιώσιμου καθεστώτος διακυβέρνησης. .

Συγκεκριμένες αναφορές μπορούμε να εντοπίσουμε, ενδεικτικά, στα Στρατιωτικά Εγχειρίδια του Στρατού των ΗΠΑ (*The Law of Land Warfare*, Field Manual No. 27-10)¹⁴² ή του Ηνωμένου Βασιλείου (*Manual of Military Law*, Part III, *The Law of War on Land*) (έκδοσης 1958)¹⁴³, ή το νεώτερο αυτού (έκδοσης 2004) *JSP 383: Manual of the Law of Armed Conflict*¹⁴⁴, και άλλα. Συγκεκριμένα, παλαιότερη έκδοση (του έτους 1940) του ανωτέρω Εγχειριδίου του Στρατού των ΗΠΑ, προέβλεπε σε ξεχωριστή παράγραφο την έναρξη της κατοχής (*Commencement of occupation*), ως κατωτέρω:

«Commencement of Occupation. In the absence of a proclamation or similar notice the exact time of commencement of occupation may be difficult to fix. The presence of a sufficient

«2. Occupation: Territory is occupied "when it is actually placed under the authority of the hostile army." Hague IV, Art. 42; FM 27-10, Para. 351.

(a) «Occupation = Invasion plus taking firm possession of the enemy territory for the purpose of holding it». FM 27-10, para. 352a.

«(1) Invasion: Invasion continues for as long as resistance is met. If no resistance is met, the state of invasion continues only until the invader takes firm control of the area, with an intention of holding it. Invasion is not necessarily occupation, but invasion usually precedes occupation. FM 27-10, Para. 352a. Invasion may be either resisted or unresisted.

(b) Resisted v. Unresisted Invasion. Occupation "presupposes" a hostile invasion -However, a "hostile" invasion may be either resisted or unresisted.»

Εγχειρίδιο US Judge Advocate JA 423 "*Law of War Handbook*" (2005), The Judge Advocate General's Legal Center and School, International and Operational Law Department, Charlottesville, Virginia, σελ. 148, διαθέσιμο στη δνση http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/law-war-handbook-2005.pdf.

¹⁴² US Department of the Army, *The Law of Land Warfare*, Field Manual No. 27-10 (18 July 1956), σελ. 138-9, διαθέσιμο στη δνση <http://archive.org/details/Fm27-101956>.

¹⁴³ UK War Office, *Manual of Military Law*, Part III, *The Law of War on Land* (1958), σελ. 141-2 (http://books.google.gr/books/about/The_Law_of_War_on_Land.html?id=q8wuSwAACAAJ&redir_esc=y).

¹⁴⁴ UK Joint Service Publication (JSP) 383: *Manual of the Law of Armed Conflict*, Ministry of Defence (MOD), 2004 Edition, διαθέσιμο στη δνση https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/27874/JSP3832004Edition.pdf.

force to disarm the inhabitants or enforce submission and the cessation of local resistance due to the defeat of the enemy's forces determine the commencement of occupation».¹⁴⁵

Σημειώνεται όμως, ότι η ως άνω πρόβλεψη, αναφορικά με το ρητό προσδιορισμό της αρχής της κατοχής, έχει απαλειφθεί από το κείμενο της νεότερης έκδοσης του 1956.¹⁴⁶ Στο δε Εγχειρίδιο των στρατιωτικών νομικών συμβούλων του στρατού των ΗΠΑ, US Judge Advocate JA 423 “*Law of War Handbook*” (2005), η διαδικασία πιστοποίησης της έναρξης της κατοχής, καταγράφεται επιγραμματικά, ως εξής:

«3. Commencement of Occupation.

a. Proclamation of occupation not necessary but advisable. FM 27-10, para. 357. General Eisenhower issued a powerful proclamation in World War II.

b. Without such a proclamation, occupation is a de facto standard. FM 27- 10, Paras. 355 & 356. It is based on the following elements:

(1) Invader has rendered the invaded government incapable of exercising its authority;

(2) Invader has substituted its own authority;

(3) Must be Actual & Effective:

(a) Organized resistance has been overcome, but the existence of resistance groups does not render the occupation ineffective;

(b) Invader has taken measures to establish authority;

(c) The existence of a fort or defended place does not render the occupation of the remaining territory ineffective».¹⁴⁷

Παρομοίως, στο εκπαιδευτικό Εγχειρίδιο των νομικών συμβούλων του στρατού των ΗΠΑ (LAW OF WAR DESKBOOK) έτους 2011¹⁴⁸, αλλά και στην πλέον πρόσφατη έκδοση (2012) του ίδιου εκπαιδευτικού Εγχειριδίου, με ελαφρώς παραλλαγμένο τίτλο *Δίκαιο των Ένοπλων Συρράξεων (Law of Armed Conflict Deskbook)*¹⁴⁹ το θέμα προσεγγίζεται ως εξής:

«Commencement of occupation is a question of fact. A state of occupation exists when two conditions are satisfied: first, the invader has rendered the invaded government incapable

¹⁴⁵ US Department of the Army, *The Law of Land Warfare*, Field Manual FM No 27-10 (1 October 1940), παρ. 279, σελ. 75, διαθέσιμο στη δνση http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/rules_warfare-1940.pdf.

¹⁴⁶ US Department of the Army, *The Law of Land Warfare*, Field Manual FM No. 27-10 (18 July 1956), (συμπεριλαμβανομένης της τροποποίησης 1, του 1976), σελ. 138-9, διαθέσιμο στη δνση <http://www.afsc.army.mil/gc/files/fm27-10.pdf>., καθώς και στη δνση http://library.enlisted.info/field-manuals/series-1/FM27_10/CH6.PDF.

¹⁴⁷ Εγχειρίδιο US Judge Advocate JA 423 “*Law of War Handbook*” (2005), The Judge Advocate General's Legal Center and School, International and Operational Law Department, Charlottesville, Virginia, σελ. 148-149, διαθέσιμο στη δνση http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/law-war-handbook-2005.pdf.

¹⁴⁸ US Army *LAW OF WAR DESKBOOK* (2011), International and Operational Law Department, The Judge Advocate General's Legal Center and School, US Army, Charlottesville, Virginia, σελ. 205, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική δνση http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/LOW-Deskbook-2011.pdf.

¹⁴⁹ US Army *Law of Armed Conflict Deskbook*, International and Operational Law Department, The Judge Advocate General's Legal Center and School, US Army, Charlottesville, Virginia, 2012, διαθέσιμο στη δνση http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/LOAC-Deskbook-2012.pdf

of publicly exercising its authority; and second, the invader has successfully substituted its own authority for that of the legitimate government. (FM 27-10, para. 355)»¹⁵⁰

Μπορεί λοιπόν κάποιος με σαφήνεια να ισχυριστεί ότι τουλάχιστον για τις στρατιωτικές αρχές των ΗΠΑ, η έναρξη της κατοχής συναρτάται ουσιαστικά και αποκλειστικά με δύο ρητές προϋποθέσεις: αφενός την αδρανοποίηση της ασκούμενης εξουσίας από την τοπική Κυβέρνηση και αφετέρου την επιτυχή αντικατάσταση της εξουσίας αυτής από την αντίστοιχη της δύναμης κατοχής. Άξιο δε προσοχής είναι ότι στην τοπική προϋπάρχουσα κυβέρνηση, της οποίας η εξουσία υποκαθίσταται από την αντίστοιχη κατοχική, αποδίδεται ο επιθετικός προσδιορισμός «νόμιμη» (legitimate). Χαρακτηρισμός που αναμφισβήτητα αποδίδει εμμέσως, αλλά σαφώς χροιά απονομιμοποίησης στο κατοχικό καθεστώς, έναντι του προγενέστερου αυτού καθεστώτος διακυβέρνησης.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η σχετικώς συναφής προσέγγιση που υιοθετείται αντίστοιχα στο παρόμοιο στρατιωτικό νομικό επιχειρησιακό Εγχειρίδιο του Ηνωμένου Βασιλείου, UK Manual JSP 383 (*Manual of the Law of Armed Conflict*). Εκεί, τα περί της έναρξης της Κατοχής (*Commencement of Occupation*) καθορίζονται επίσης έμμεσα, στο σχετικό Κεφάλαιο 11 (περί *Occuried Territory*) που αφιερώνεται στην Κατοχή και συγκεκριμένα στο υποκεφ. 11.5. Ειδικότερα, η Κατοχική κατάσταση συναρτάται σαφώς με τα δύο θεσπισμένα κριτήρια καθορισμού μιας κατοχής, στα οποία γίνεται ρητή μνεία (όπως έχουν κατά παραπομπή καθοριστεί στο προγενέστερο κεφάλαιο 11.3 του εν λόγω Εγχειριδίου), ως εξής: «*The occupation starts when the test in paragraph 11.3 is satisfied.*». Έτσι, οι τιθέμενες προϋποθέσεις κατοχής συνοψίζονται στην αδυναμία της κυβέρνησης να ασκήσει εξουσία και κατά αντιδιαστολή στη δυνατότητα της κατοχικής αρχής να ασκήσει τη δική της κατοχική εξουσία, εγκολπώνοντας τη βούληση της [προγενέστερης] κυβέρνησης στη δική της. Το κείμενο της σχετικής παραγράφου έχει ως εξής:

«Effectiveness of Occupation: 11.3 To determine whether a state of occupation exists, it is necessary to look at the area concerned and determine whether two conditions are satisfied: first, that the former government has been rendered incapable of publicly exercising its authority in that area; and, secondly, that the occupying power is in a position to substitute its own authority for that of the former government».¹⁵¹

Προφανώς, η αδυναμία της τοπικής Κυβέρνησης να ασκήσει την ανατιθέμενη «νόμιμη» εξουσία δεν είναι εύκολο σε όλες τις περιπτώσεις να τεκμηριωθεί, τόσο πρακτικά, πολλώ δε μάλλον και νομικά. Το κριτήριο της αδυναμίας που θέτει το ανωτέρω στρατιωτικό εγχειρίδιο είναι αρκετά ασαφές και ευέλικτο στον αντικειμενικό προσδιορισμό του, ειδικά όταν αυτό γίνεται από τρίτους. Π.χ. στην περίπτωση ενός διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου, και μάλιστα σε περιπτώσεις μεθύτερης του κατοχικού γεγονότος ακροαματικής διαδικασίας ή δικαιοδοτικής κρίσης κατά την εξέταση μιας υπόθεσης.

Οι Συνδιασκέψεις του 1907 είχαν ως σκοπό την αναθεώρηση των Συμβάσεων του 1899, ώστε να αποσαφηνισθούν έννοιες αλλά και να προστεθούν λεπτομέρειες στα άρθρα τους. Βέβαια, οι σχετικές με την στρατιωτική κατοχή διατάξεις, έμειναν σχεδόν ανέπαφες.

¹⁵⁰ *Ibid.*, παρ. III,A,1., σελ. 121-122.

¹⁵¹ UK Joint Service Publication (JSP) 383: *Manual of the Law of Armed Conflict*, Ministry of Defence (MOD), 2004 Edition, παρ. 11.3, σελ. 275, διαθέσιμο τη δωση https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/27874/JSP3832004Edition.pdf.

Έτσι, στρατιωτική κατοχή υφίσταται όταν υπάρχει αποτελεσματικός έλεγχος πάνω σε ξένο έδαφος («effective control over the enemy territory») αλλά και άσκηση εξουσίας («the establishment of authority»). Όταν συνεπώς τα στοιχεία αυτά πληρούνται, σηματοδοτείται και η έναρξη της στρατιωτικής κατοχής.¹⁵²

Το «πέρας» μιας κατοχής

Σε ό,τι αφορά το «πέρας» μιας κατοχής, φαίνεται ότι ο προσδιορισμός του συνιστά μια συγκριτικά απλούστερη διαδικασία σε σχέση με την «έναρξη» της. Το σχετικό τμήμα της διάταξης του Άρθρου 6 της τέταρτης Σύμβασης της Γενεύης (1949) μας παρέχει το βασικό κριτήριο πέρατος μιας κατοχής, που μάλιστα έχει και χαρακτήρα περισσότερο πραγματιστικό (factual), συγκριτικά με την έναρξή της. Το Άρθρο ορίζει ότι η κατοχή «...θα παύση, όταν παύσουν γενικώς οι στρατιωτικές επιχειρήσεις.», ενώ εν συνεχεία παρέχει και ένα χρονικό προσδιορισμό 12μηνιας διάρκειας, υπό την έννοια συμβατικού προσδιορισμού ενός συνιστώμενου μέγιστου ορίου διάρκειας μιας κατοχής, ως εξής: «[Ε]ις κατεχόμενας περιοχάς ... θα παύση εν έτος μετά το γενικόν τέλος των στρατιωτικών επιχειρήσεων ουχ ήττον η κατέχουσα Δύναμις θα δεσμεύεται καθ' όλη τη διάρκειαν της κατοχής εάν και εφ' όσον η εν λόγω Δύναμις ασκή κυβερνητικής λειτουργίας επί της εν λόγω περιοχής...». Άλλωστε και κατά την ερμηνευτική του κοινού Άρθρου 2 των Συμβάσεων της Γενεύης (1949), που καθορίζει το βασικό πλαίσιο του πεδίου εφαρμογής τους, και άρα και της τέταρτης Σύμβασης εξ αυτών, το Commentary αναφέρει ρητά ότι «The full application of the Convention under those circumstances is limited in point of time by Article 6».¹⁵³

Όπως μάλιστα καθορίζεται σχετικώς στο αμερικανικό στρατιωτικό Εγχειρίδιο FM 27-10 (έκδοση 1940), η περάτωση της κατοχικής φάσης υπόκειται στους περιορισμούς που περιγράφονται στην παράγραφο 280 του κειμένου, ως εξής:

«280. Cessation of occupation.

Occupation once acquired must be maintained. In case the occupant evacuates the district or is driven out by the enemy, or by a *levee en masse*, and the legitimate government actually resumes its functions, the occupation ceases. It does not cease, however, if the occupant, after establishing his authority, moves forward against the enemy, leaving a smaller force to

¹⁵² Για περαιτέρω εμβάθυνση του θέματος, βλ. Υποβληθείσα Εργασία του Michael Siegrist, “The Functional Beginning of Belligerent Occupation”, 8 February 2010, στη *Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights* (ADH), υπό την επίβλεψη του Καθ. Marco Sassoli, διαθέσιμη στη δνση http://www.geneva-academy.ch/docs/ResearchActivities/Functional_Beginning_of_Belligerent_Occupation_Micael_Siegrist_2010.pdf, αλλά και Korkas, Ioannis, *The Continuance and End of an Occupation* (November 10, 2011). Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1963672>, ή <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1963672>. Επίσης, βλ. Eyal Benvenisti, «The Law on Post-Occupation: The Lasting Effects of the Occupant’s Legislation», *International Law Forum*, Hebrew University of Jerusalem, (http://micro5.msc.huji.ac.il/~gharpaz/admins/uploads/benvenisti_reading.pdf), καθώς και Grant T. Harris, «Human Rights “Israel, and the Political Realities of Occupation”», *Israel Law Review*, Vol. 41, pp. 87-174, 1 November 2008, Hebrew University International Law Research Paper No. 15-08, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=1293282>, ενώ για μια γενικότερη συνοπτική θεώρηση της στρατιωτικής κατοχής, βλέπε Κ. Μαστροδήμος, «Η Έννοια και τα Συστατικά της Στρατιωτικής Κατοχής», *Στρατιωτική Επιθεώρηση*, Τεύχος 26, Μάϊ. – Ιούν. 2009, διαθέσιμο στη δνση http://www.army.gr/files/File/epitheorisi/200903_katoxi.pdf.

¹⁵³ *ICRC Commentary on IVth Geneva Convention (1949)*, 1958, σελ 22, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icrc.org/ihl.nsf/COM/380-600005?OpenDocument>. Για μια ενδιαφέρουσα και συνοπτική εξέταση του ζητήματος της περαίωσης της κατοχής, βλ. Benvenisti, Eyal, «The Law on the Unilateral Termination of Occupation», in *Veröffentlichungen des Walther-Schücking-Instituts für Internationales Recht an der Universität Kiel* (Andreas Zimmermann and Thomas Giegerich, Eds. 2009), διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=1254523>.

administer the affairs of the district. Nor does the existence of a rebellion or the operations of guerrilla bands cause it to cease unless the legitimate government is reestablished or the occupant fails promptly to suppress such rebellion or guerrilla operations».¹⁵⁴

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι στη μεταγενέστερη έκδοση (1956) του ανωτέρω εγχειρίδιου του αμερικανικού Στρατού, το πραγματιστικό αίτημα για τεκμηρίωση της κατοχής τονίζεται emphatically, ώστε να διατυπώνεται μάλιστα και με τη μορφή ξεχωριστής παραγράφου, ως εξής:

«355. Occupation as Question of Fact - Military occupation is a question of fact. It presupposes a hostile invasion, resisted or unresisted, as a result of which the invader has rendered the invaded government incapable of publicly exercising its authority, and that the invader has successfully substituted its own authority for that of the legitimate government in the territory invaded».¹⁵⁵.

Στο δε εκπαιδευτικό Εγχειρίδιο των στρατιωτικών νομικών συμβούλων των ΗΠΑ, US JA 423 *“Law of War Handbook”* (2005), ο προσδιορισμός του πέρατος της κατοχής σηματοδοτείται είτε με την απώλεια του ελέγχου της κατέχουσας δύναμης (η δύναμη απωθείται επιχειρησιακά από τα εδάφη που κατείχε και ήλεγχε), είτε αυξάνοντας το επίπεδο άσκησης ελέγχου στην κατεχόμενη περιοχή, οπότε ασκεί *de facto* κυριαρχία επ’ αυτής. Σε αυτήν όμως την περίπτωση, η περιοχή πλέον προσαρτάται στην επικράτεια της ξένης δύναμης, οπότε, εν τοιαύτη περιπτώσει, παύει να υφίσταται θέμα κατοχής της («4. *Termination of Occupation. FM 27-10, Paras. 353, 360, & 361. Occupation terminates when the occupying power either loses control of the territory (displacement) or asserts sovereignty -over the territory (subjugation)*».¹⁵⁶). Είναι φανερό ότι η τελευταία εκδοχή, αν γίνει χωρίς την απαιτούμενη συναίνεση εκ μέρους των κατεχομένων, παρεκκλίνει ουσιαστικά από το κατά Χάγη πλαίσιο σύννομης άσκησης της κατοχικής δραστηριότητας που προβλέπει το αμετάβλητο του κυριαρχικού καθεστώτος των κατεχομένων.

Στο πρόσφατης έκδοσης αμερικανικό Εγχειρίδιο US Army *Law of Armed Conflict Deskbook* (2012), το περί του τερματισμού της κατοχής λεκτικό, έχει ως εξής:

«D. Termination. Occupation does not end upon cessation of hostilities, but continues until full authority over the occupied area is returned to the displaced sovereign, or until sovereignty is assumed by another State.

¹⁵⁴ US Department of the Army, *The Law of Land Warfare*, Field Manual FM No 27-10 (1 October 1940), παρ. 279, σελ. 75, διαθέσιμο στη δνση http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/rules_warfare-1940.pdf.

¹⁵⁵ US Department of the Army, *The Law of Land Warfare*, Field Manual FM No. 27-10 (18 July 1956), σελ. 139, παρ. 355. Βέβαια, σε νεώτερη τροποποίησή του (1974), συστήνεται η χρήση του υπό την παράλληλη συνακόλουθη ανάγνωση και άλλων συναφών εγχειριδίων, ως εξής: «*Whenever possible, this Manual should be used in conjunction with TM 27-251, Treaties Governing Land Warfare. FM 27-5, Civil Affairs/Military Government, which deals with military government policy and administration, should be consulted in connection with chapter 6 of the present Manual.*» (πηγή: US Department of the Army, *The Law of Land Warfare*, Field Manual No. 27-10 (18 July 1956), Change 1 (15 July 1976), Forward, σελ. “Appendix A – vi”, διαθέσιμο στη δνση <http://www.afsc.army.mil/gc/files/fm27-10.pdf>, καθώς και στη δνση http://library.enlisted.info/field-manuals/series-1/FM27_10/CH6.PDF).

¹⁵⁶ Εγχειρίδιο JA 423 *“Law of War Handbook”* (2005), The US Judge Advocate General's Legal Center and School, International and Operational Law Department, Charlottesville, Virginia, σελ. 149, διαθέσιμο στη δνση http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/law-war-handbook-2005.pdf.

“In the case of occupied territory, the application of the present Convention shall cease one year after the general close of military operations.” (GC IV, art. 6(2))

But, AP I, art. 3(b) purports to replace GC IV, art. 6(2). Article 3(b) rejects the one-year expiration, extending application of the Conventions and Protocol until “termination of the occupation.” FM 27-10, para. 361 seems to track Article 3(b), providing that “the law of belligerent occupation generally ceases to be applicable under the conditions set forth in paragraphs 353 [(a passage of sovereignty)] and 360 [(cessation of the occupation)].”

The Occupant is bound to apply certain provisions throughout the duration of occupation (e.g., humane treatment, fair trial, protection against forced transfers or deportations).¹⁵⁷

Σε κάθε περίπτωση, είναι κοινά αποδεκτό, τόσο σε επιχειρησιακό, όσο και νομικό επίπεδο, ότι ο προσδιορισμός της έναρξης μιας κατοχής δεν θα πρέπει να συγχέεται με την στρατιωτική «εισβολή» σε ξένο έδαφος. Ούτε καν με την στρατιωτική επιχειρησιακή ή τακτική προέλαση (κινήσεις τακτικού ή επιχειρησιακού ελιγμού) σε αυτό. Αυτό άλλωστε τονίστηκε και από το Δικαστήριο της Νυρεμβέργης στην υπόθεση *Hostage* (1948), όπου μεταξύ άλλων προσδιόρισε ότι ο όρος «εισβολή» αφορά την στρατιωτική επιχείρηση σε ξένο έδαφος, ενώ η «κατοχή» την άσκηση ελέγχου και μάλιστα εξουσίας διακυβέρνησης σε αντικατάσταση της τοπικής, σε αυτό, ως εξής:

«{p. 1243} [...] The question of criminality in many cases may well hinge on whether an invasion was in progress or an occupation accomplished. Whether an invasion has developed into an occupation is a question of fact. The term invasion implies a military operation while an occupation indicates the exercise of governmental authority to the exclusion of the established government. This presupposes the destruction of organized resistance and the establishment of an administration to preserve law and order. To the extent that the occupant's control is maintained and that of the civil government eliminated, the area will be said to be occupied.

The evidence shows that the invasion of Yugoslavia was commenced on 6 April 1941. Nine days later the Yugoslav Government capitulated and on 16 April 1941, large scale military operations had come to an end. The powers of government passed into the hands of the German armed forces and Yugoslavia became an occupied country. The invasion of Yugoslavia followed through into Greece. On 22 April 1941, the Greek armed forces in the north were forced to surrender and on 28 April 1941, Athens fell to the invader. On and after that date Greece became an occupied country within the meaning of existing international law.»¹⁵⁸

Ειδικά όμως σε ό,τι αφορά την συντρέχουσα δράση αντιστασιακών ομάδων σε ένα ευρύτερο επιχειρησιακό θέατρο με υπόβαθρο ασκούμενη κατοχή από ξένη Δύναμη, σημειώνεται ότι η δράση τους, στο μέτρο που παραμένει αποσπασματική και περιστασιακού χαρακτήρα, και δεν αποκτά γενικευμένο χαρακτήρα στρατιωτική δράση εις βάρος της Δύναμης Κατοχής, δεν επηρεάζει -νομικά τουλάχιστον- την τεκμηρίωση της κατάστασης άσκησης φυσικού ή δυναμικού ελέγχου από την Κατέχουσα Δύναμη στην ευρύτερη κατεχόμενη περιοχή. Όπως μάλιστα διαπίστωσε και το ICTY στην Υπόθεση *Naletilic*, οι περιοχές στις οποίες τελούνται εχθροπραξίες δεν είναι κατεχόμενες, αλλά αντίθετα, αν σε μία

¹⁵⁷ «US Army *Law of Armed Conflict Deskbook*», International and Operational Law Department, The Judge Advocate General's Legal Center and School, US Army, Charlottesville, Virginia, 2012, σελ. 123, διαθέσιμο στη δνση http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/LOAC-Deskbook-2012.pdf.

¹⁵⁸ *Hostage* case, United States Military Tribunal at Nuremberg, Judgment, 19 February 1948, in *Trials of War Criminals Before the Nuremberg Military Tribunals Under Control Council Law No. 10*, Volume XI/2, σσ. 1242-1243, διαθέσιμο στη δνση <http://werle.rewi.hu-berlin.de/Hostage%20Case090901mit%20deckblatt.pdf>.

περιοχή υπό κατοχή, πραγματοποιούνται σποραδικά αντιστάσεις – ακόμη και επιτυχημένες- αυτό δεν συνιστά τη λήξη (ούτε αποτελεί στοιχείο άρσης) μιας κατοχής. Συγκεκριμένα υιοθέτησε την ανάγκη για κατά περίπτωση εξέτασης και διαπίστωσης της κατοχής ανά εξεταζόμενο περιστατικό, δεχόμενο ότι

«218. [...] the Chamber finds that it must determine on a case by case basis whether this degree of control was established at the relevant times and in the relevant places. There is no requirement that an entire territory be occupied, provided that the isolated areas in which the authority of the occupied power is still functioning “are effectively cut off from the rest of the occupied territory”»¹⁵⁹

1.1.3.4.3 Η πραγματιστική θεώρηση μιας κατοχής («*Occupation is a question of fact*»)

Γενικά

Όπως έγινε φανερό ανωτέρω, ο νομικός προσδιορισμός μιας κατάστασης κατοχής υπόκειται αναμφισβητήτως στη ρήτρα της πραγματιστικής θεώρησης, καθόσον το κριτήριο που έχει τεθεί από το σχετικό συμβατικό κείμενο αναφοράς (άρθρο 42 των Κανονισμών της Σύμβασης IV της Χάγης 1907)¹⁶⁰ συνδέει, άμεσα και γραμμικά θα λέγαμε, την όποια απόφαση για το αν μια περιοχή θα θεωρείται υπό κατοχή, με την «ουσιαστική» υπαγωγή της στην εξουσία της ξένης Δύναμης. Αν και ο ορισμός της κατοχής *per se* δεν συμπεριλαμβάνεται εξίσου ρητά στα κείμενα αυτά (της Χάγης και της Γενεύης), εντούτοις στο ίδιο άρθρο παρέχονται και επιπρόσθετα κριτήρια που παρέχουν συμπληρωματικές διευκρινίσεις περί του είδους, του βαθμού και της έκτασης της απαιτούμενης ασκούμενης εξουσίας, υπό τη μορφή του αποτελεσματικού ελέγχου, που θα πρέπει να είναι σε θέση να προβάλει στο πεδίο η ξένη Δύναμη, ως Κατοχική πλέον Αρχή, στην κατεχόμενη περιοχή. Βάσει αυτών, η εξουσία αυτή θα πρέπει να είναι «εδραιωμένη» και «να μπορεί να ασκηθεί». Δηλ. η εδραίωσή της θα πρέπει να πιστοποιείται αδιαμφισβήτητα ως αντικειμενικό γεγονός (πρώτο πραγματιστικό δεδομένο), ενώ η ίδια η άσκησή της δεν είναι απόλυτη απαίτηση, παρά μόνον σε μια δυνητική διάσταση (δεύτερο πραγματιστικό δεδομένο).

Το πραγματιστικό κριτήριο στα στρατιωτικά εγχειρίδια/κείμενα

Το πραγματιστικό (factual – «*matter/question of fact*») στοιχείο σαφώς αποτελεί προϋπόθεση για την αποδοχή της πιστοποίησης μιας κατοχής. Αυτό ακριβώς τόνισε το Δικαστήριο της Νυρεμβέργης στην Απόφασή του στην υπόθεση *Hostage*, το 1948, δεχόμενο ότι «*whether an invasion has developed into an occupation is a question of fact*».¹⁶¹ Η άποψη

¹⁵⁹ *Prosecutor v. Naletilic and Martinovic*, IT-98-34-T, Judgement, ICTY Trial Chamber, 31 March 2003, para. 218, σελ. 74, διαθέσιμο στη δση http://www.icty.org/x/cases/naletilic_martinovic/tjug/en/nal-tj030331-e.pdf, στο supra note 48 par. 217.

¹⁶⁰ «Art. 42. Territory is considered occupied when it is actually placed under the authority of the hostile army. The occupation extends only to the territory where such authority has been established and can be exercised.»

¹⁶¹ «It is essential to a, proper understanding of the issues involved in the present case, that the status of Yugoslavia, Greece, and Norway be determined during the periods that the alleged criminal acts of these defendants were committed. The question of criminality in many cases may well hinge on whether an invasion was in progress or an occupation accomplished. Whether an invasion has developed into an occupation is a question of fact. The term invasion implies a military operation while an occupation indicates the exercise of governmental authority to the exclusion of the established government. This presupposes the destruction of organized resistance

αυτή υιοθετήθηκε εξίσου και πολύ μεταγενέστερα, από το ICTY στην Απόφασή του στην υπόθεση *Naletilić and Martinović* (2003)¹⁶², αλλά και από το Διεθνές Δικαστήριο στην υπόθεση *Κογκό κατά Ουγκάντα* (2005)¹⁶³.

Αντίστοιχα, η επισκόπηση των κυριότερων διαθέσιμων συναφών στρατιωτικών εγχειρίδιων διαφόρων κρατών, μας παρέχει ενδιαφέροντα δεδομένα ως προς τον πραγματιστικό παράγοντα μιας κατοχής.

Στο συναφές με τη στρατιωτική κατοχή πρώτο μεταπολεμικό εκπαιδευτικό εγχειρίδιο της Δνσης Νομικών Στρατιωτικών Συμβούλων του Αμερικάνικου Στρατού, US JAGS Text No 11, "*Law of Belligerent Occupation*" (έκδοσης 1947)¹⁶⁴, παρέχονται εξαιρετικά αναλυτικές διευκρινίσεις επί του θέματος του προσδιορισμού της κατοχής, ειδικά σε ό,τι αφορά τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για την πραγματιστική πιστοποίηση του κατοχικού τετελεσμένου. Με έμφαση τονίζεται ο πραγματιστικός χαρακτήρας του προσδιορισμού της κατοχής («*O c c u p a t i o n i s a q u e s t i o n o f f a c t*»). Συγκεκριμένα, η ανωτέρω ακολουθούμενη θεώρηση εκφράζεται ως εξής:

«When Territory is Occupied: If territory be occupied, the inhabitants owe certain duties to the occupant and he, in turn, has rights and duties with respect to such territory and its population. Hence it is important to determine whether a given area is occupied. *O c c u p a t i o n i s a q u e s t i o n o f f a c t*. Territory is occupied if the enemy is in fact exercising authority to the exclusion of the legal government. This presupposes that organized resistance has been overcome and the occupant actually establishes an administration, i.e., measures have been taken to establish law and order. The radius of occupation is determined by the effectiveness of the Occupant's control over the area, i.e., the elimination of the authority of the legal government and the maintenance of his own authority. How the occupant maintains control is immaterial if the control in fact exists. Occupation has no necessary relation to the geographical boundaries of former political subdivisions. Thus, where the occupant actually occupies only the capital of a large province and has not established his authority in the rest of the province, a proclamation that he occupies all of the province is insufficient to establish occupation over the uncontrolled area.»¹⁶⁵

and the establishment of an administration to preserve law and order. To the extent that the occupant's control is maintained and that of the civil government eliminated, the area will be said to be occupied.

The evidence shows that the invasion of Yugoslavia was commenced on 6 April 1941. Nine days later the Yugoslav Government capitulated and on 16 April 1941, large scale military operations had come to an end. The powers of government passed into the hands of the German armed forces and Yugoslavia became an occupied country. The invasion of Yugoslavia followed through into Greece. On 22 April 1941, the Greek armed forces in the north were forced to surrender and on 28 April 1941, Athens fell to the invader. On and after that date Greece became an occupied country within the meaning of existing international law.», στην *Hostage case*, United States Military Tribunal at Nuremberg, Judgment, Judgment of 19 February 1948, in *Trials of War Criminals Before the Nuremberg Military Tribunals Under Control Council Law No. 10, Volume XI/2*, σσ. 1242-1243, διαθέσιμο στη δνση <http://werle.rewi.hu-berlin.de/Hostage%20Case090901mit%20deckblatt.pdf>.

¹⁶² *Naletilić and Martinović case*, Judgment, Trial Judgment, ICTY, 2003, para. 211.

¹⁶³ *Armed Activities on the Territory of the Congo case*, Judgment, ICJ, 2005 (19 Dec.), para. 173.

¹⁶⁴ Εκπαιδευτικό Εγχειρίδιο US Judge Advocate, JAGS Text No 11, "*Law of Belligerent Occupation*" (1947), The Judge Advocate General's School, Ann Arbor, Michigan, διαθέσιμο στη δνση http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/law-of-belligerent-occupation_11.pdf.

¹⁶⁵ *Ibid.*, σελ. 24-25. Αξίζει δε συμπληρωματικά να σημειωθεί ότι στο αντίστοιχο εκπαιδευτικό Εγχειρίδιο της ίδιας σειράς, με θεματική που αφορούσε ειδικά τον κατά ξηρά πόλεμο, (JAGS Text No 07, "*The Law of Land Warfare*" (1947) (διαθέσιμο στη δνση http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/law-of-land-warfare_7.pdf), συμπεριλαμβάνεται, ως κείμενο αναφοράς, συνημμένο μάλιστα, ολόκληρο το κείμενο του *Κώδικα Lieber* (1863), το οποίο, όπως αναλύθηκε παραπάνω, στο σχετικό κεφάλαιο, συνδέει άμεσα, μεταξύ άλλων, την κατοχή με την κήρυξη στρατιωτικού νόμου εκ μέρους της Δύναμης κατοχής. Εξ αυτού μπορεί να συναχθούν κάποια

Η ανωτέρω «πραγματοκεντρική» προσέγγιση συνδέει την πραγματιστική αξιολογική θεώρηση μιας κατάστασης ως κατοχής με την αξιολόγηση των επιμέρους δεδομένων. Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η νεότερη εκδοχή του σχετικού Εγχειριδίου των στρατιωτικών νομικών συμβούλων του στρατού των ΗΠΑ, US FM 27-10, *The Law of Land Warfare*, (1956/1976). Στο σχετικό κεφάλαιο «*Occupation as Question of Fact*» καθορίζεται ρητά ότι «*Military occupation is a question of fact*».¹⁶⁶ Αντίστοιχα, σε σχετική αναφορά περί της κατοχής του Εγχειριδίου των στρατιωτικών νομικών συμβούλων του στρατού των ΗΠΑ, US Judge Advocate JA 423 “*Law of War Handbook*” (2005), που παρατέθηκε προηγούμενα, στο σημείο (b(3)), αναφέρεται ρητώς ότι η κατοχή «*Must be Actual & Effective*».¹⁶⁷

Παρομοίως, στα σχετικά εκπαιδευτικά Εγχειρίδια των στρατιωτικών νομικών συμβούλων του στρατού των ΗΠΑ, έκδοσης έτους 2011 («*LAW OF WAR DESKBOOK*») και 2012 («*LAW OF ARMED CONFLICT DESKBOOK*»), οι υιοθετηθείσες προσεγγίσεις είναι παρεμφερείς μεταξύ τους. Συνεκτικό στοιχείο και των δύο Εγχειριδίων είναι η σχεδόν αξιωματική αποδοχή του πραγματιστικού στοιχείου ως απαιτούμενου παράγοντα/κριτηρίου της κατοχικής ταυτοποίησης: «*Commencement of occupation is a question of fact.*» (παρ. 355)¹⁶⁸. Είναι λοιπόν, κατανοητό ότι κάθε φορά που θα πρέπει να γίνει εκτίμηση και αξιολόγηση μιας κατάστασης για το αν θα πρέπει να θεωρείται κατοχή ή μη, θα συνδέεται άμεσα με την πραγματιστική θεώρηση αυτής και όχι (ή ενδεχομένως λιγότερο) με άλλους, υποκειμενικής νομικής υπόστασης παράγοντες, που είναι δυνατόν να συντρέχουν.

Αντίθετα, στο στρατιωτικό Εγχειρίδιο του ΗΒ, UK Manual JSP 383, *Manual of the Law of Armed Conflict* (2004), ακολουθείται μια αποκλίνουσα προσέγγιση από την αμερικάνικη εκδοχή η οποία εμφατικά συνδέει το πραγματιστικό στοιχείο με την ταυτοποίηση κάθε εν δυνάμει κατοχής. Η βρετανική εκδοχή είναι σαφές ότι αφήνει περιθώριο για περισσότερο διασταλτικές ερμηνευτικές θεωρήσεις που δεν θα περιορίζονται σε ή δεν θα εξαρτώνται αποκλειστικά από το πραγματιστικό κριτήριο. Το πλήρες αφορών κείμενο των δύο παραγράφων 11.3.1 και 2, έχει ως ακολούθως:

«11.3.1 In some cases, occupying troops have operated indirectly through an existing or newly appointed indigenous government. This type of occupation is not discussed in detail in this chapter. In such cases, despite certain differences from the classic form of military occupation, the law relating to military occupation is likely to be applicable. Legal obligations, policy considerations, and external diplomatic pressures may all point to this conclusion.

συμπεράσματα περί της -τότε- επικρατούσας [«προ-Γενεύης (1949)»] αντίληψης για το θέμα της στρατιωτικής κατοχής στις αμερικανικές ΕΔ, η οποία μάλιστα και θα αποτελούσε και άξονα αναφοράς για την επιστημονική νομική αντίληψη της επόμενης, μεταπολεμικής γενιάς στρατιωτικών νομικών συμβούλων, με υπηρεσιακό χρονικό ορίζοντα τουλάχιστον για τα επόμενα 30-35 περίπου χρόνια. Φυσικά, αντίστοιχες αναγωγές και επιμέρους εκτιμήσεις μπορούν και ευρύτερα να γίνουν, κατά περίπτωση, για κάθε κράτος με συγκροτημένο και αυτόνομο σύστημα ειδικής επιμόρφωσης στρατιωτικών νομικών συμβούλων.

¹⁶⁶ US Department of the Army, *The Law of Land Warfare*, Field Manual No. 27-10 (18 July 1956), (συμπεριλαμβανομένης της Τροποποίησης 1, του 1976), παρ. 355, σελ. Α-90, διαθέσιμο στη δνση <http://www.afsc.army.mil/gc/files/fm27-10.pdf>.

¹⁶⁷ Εγχειρίδιο US Judge Advocate JA 423 “*Law of War Handbook*” (2005), The Judge Advocate General's Legal Center and School, International and Operational Law Department, Charlottesville, Virginia, σελ. 148-149, διαθέσιμο στη δνση http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/law-war-handbook-2005.pdf.

¹⁶⁸ US Army *Law of Armed Conflict Deskbook*, International and Operational Law Department, The Judge Advocate General's Legal Center and School, US Army, Charlottesville, Virginia, 2012, διαθέσιμο στη δνση http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/LOAC-Deskbook-2012.pdf.

11.3.2 Patrols, commando, and similar units, which move on or withdraw after carrying out their mission, do not normally occupy territory since they are not there long enough to set up an administration. The use of airborne forces and of mechanized warfare may make it difficult to determine whether occupation exists. When hostilities continue in enemy territory, occupation only arises in areas coming under the control of the adverse party, even if that control is only temporary, provided that measures are taken to administer the areas in question. Occupation does not take effect merely because the main forces of the country have been defeated but depends on whether authority is actually being exercised over the civilian population. However, for occupation of an area it is not necessary to keep troops permanently stationed throughout that area. It is sufficient that the national forces have withdrawn, that the inhabitants have been disarmed, that measures have been taken to protect life and property and to secure order, and that troops are available, if necessary to enforce authority in the area. The existence within an occupied area of a defended zone makes no difference so long as it is surrounded and effectively cut-off». ¹⁶⁹

Αξίζει όμως να σημειωθεί η ακροτελεύτια υπόμνηση της παρ. 11.3.1 ανωτέρω (περί «...*law relating to military occupation is likely to be applicable. Legal obligations, ...may all point to this conclusion*»), που επισημαίνει την εύλογη διάσταση μεταξύ της κατηγοριοποίησης μιας κατοχής και του εφαρμοστέου νομικού της πλαισίου και δη του πλέγματος νομικών υποχρεώσεων και συναφών δικαιωμάτων που βρίσκουν έδαφος εφαρμογής στις περιπτώσεις αυτές. Εμμέσως αλλά σαφώς τονίζεται η πρωτεύουσα σημασία μέριμνα για την εφαρμογή του νομικού κατοχικού πλαισίου και των συναφών του κανόνων, προκειμένου να εξασφαλιστεί το σύννομο της δράσης των δρώντων και η προστασία των εμπλεκόμενων, έναντι της δευτερεύουσας προτεραιότητας που σχετίζεται με τη συναινετική ταυτοποίηση ή την επίσημη αποδοχή και ανακήρυξη της υφιστάμενης κατάστασης ως κατάστασης κατοχής. Αυτή η ιεράρχηση θα πρέπει να προκύπτει ως αποτέλεσμα μιας πραγματιστικής αξιολόγησης και *ad hoc* συνεκτίμησης των δεδομένων της κατάστασης, κυρίως εκ μέρους της δύναμης κατοχής, η οποία, σε παρόμοιες περιπτώσεις ούτως ή άλλως έχει και το προνόμιο λήψης των σχετικών πρωτοβουλιών (έναντι των διαθέσιμων επιλογών) για την ουσιαστική διαμόρφωση της κατάστασης.

Ένα ακόμη στοιχείο που αξίζει ιδιαίτερης προσοχής, επί της προσέγγισης του στρατιωτικού εγχειριδίου του ΗΒ, είναι η αξιοσημείωτη αναλυτική εμβάθυνση που παρέχει σε περιπτώσεις που το αντικειμενικό κριτήριο είναι εγγενώς δύσκολο να αποτιμηθεί και να αξιολογηθεί τόσο από έναν εξωτερικό παρατηρητή, όσο και από τους ίδιους τους άμεσα εμπλεκόμενους στις περιπτώσεις αυτές. Έτσι, γίνεται λόγος (παράγραφος 11.3.2) -για παράδειγμα- σε ειδικές περιπτώσεις που αφορούν αερομεταφερόμενες ή μηχανοκίνητες στρατιωτικές δυνάμεις που αναπτύσσονται σε ξένο έδαφος, όπου ο ειδικός χαρακτήρας της επιχειρησιακής τους δράσης δυσκολεύει εξαιρετικά τη σχετική «κατοχική» αποτίμηση. Υπό το πνεύμα αυτό, το Εγχειρίδιο δεν διστάζει να διατυπώσει ρητά τη σχετική ερμηνευτική οδηγία, δια της οποίας αποσυνδέει τον ασκούμενο επιχειρησιακό έλεγχο, είτε με το στοιχείο της παρατεταμένης χρονικής διάρκειας που η εν δυνάμει κατοχική δύναμη ασκεί στο πεδίο, είτε με το στοιχείο της απαιτούμενης μόνιμης φυσικής παρουσίας (χερσαίων δυνάμεων) σε κάθε σημείο της «κατεχόμενης» περιοχής. Ταυτόχρονα, όμως αναδεικνύει ως κρίσιμο το «αντικειμενικό» στοιχείο που αφορά την εκδήλωση ενεργειών (εκ μέρους της ΔΚ), προκειμένου να επιδείξει την πρόθεση και να υποδηλώσει την άσκηση διακυβέρνησης της υπό

¹⁶⁹ Εγχειρίδιο UK Joint Service Publication (JSP) 383: *Manual of the Law of Armed Conflict*, Ministry of Defence (MOD), 2004 Edition, παρ. 11.3, σελ. 276, διαθέσιμο τη δνση https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/27874/JSP3832004Edition.pdf.

εξέταση περιοχής («*When hostilities continue in enemy territory, occupation only arises in areas coming under the control of the adverse party, even if that control is only temporary, provided that measures are taken to administer the areas in question. ... it is not necessary to keep troops permanently stationed throughout that area*»). Είναι σαφές ότι το το σημαντικότερο *de facto* κριτήριο για την πιστοποίηση «κατοχικής» ιδιότητας στην παρουσία μιας ξένης δύναμης σε μια περιοχή είναι η δυνατότητά της, όποτε απαιτείται, να επιβάλει άμεσα την εξουσία της στην εν λόγω περιοχή («...troops are available, if necessary to enforce authority in the area»). Η πλήρης αποτύπωση των προϋποθέσεων που απαιτούνται για την κατοχική ταυτοποίηση, εγγράφεται στο κείμενο της εν λόγω παραγράφου 11.3.2 με εξαιρετική σαφήνεια και κυρίως αξιοσημείωτη ρεαλιστική πληρότητα, ως εξής:

«...for occupation of an area it is ... sufficient that the national forces have withdrawn, that the inhabitants have been disarmed, that measures have been taken to protect life and property and to secure order, and that troops are available, if necessary to enforce authority in the area. The existence within an occupied area of a defended zone makes no difference so long as it is surrounded and effectively cut-off».

Το δε σχετικό στρατιωτικό εγχειρίδιο των ΕΔ του Καναδά, *Law of Armed Conflict at the Operational and Tactical Level*¹⁷⁰, έκδοση του Department of National Defence of Canada, περιγράφει τα περί την κατοχή στο Κεφάλαιο 12. Συμπληρωτικά με την αυτολεξεί αναφορά στο κείμενο του Άρθρου 42, καθώς και στη στερεότυπη αναφορά στον πραγματιστικό χαρακτήρα της κατοχής και δη της έναρξής της («*Commencement of occupation is essentially a question of fact.*»), οι λοιπές προβλέψεις του καναδικού κειμένου έχουν ως ακολούθως:

«2. Occupation must be actual and effective, that is, there must be more than a mere declaration or proclamation that possession has been taken, or that there is the intention to take possession. Occupation does not take effect merely because the main forces of the country have been defeated. On the other hand, to occupy a district it is not necessary to keep troops permanently stationed in every isolated village or town.

3. The fact that there is a defended place or zone still in possession of the national forces within an occupied district does not make the occupation of the remainder invalid, provided that such place or defended zone is surrounded and effectively cut off from the rest of the occupied district.

4. Valid occupation rests on two conditions: first, the legitimate government should, by the act of the invader, be rendered incapable of publicly exercising its authority within the occupied territory; secondly, the invader should be in a position to substitute his own authority for that of the legitimate government. These conditions afford in most cases a useful guide.

5. The test of the commencement of occupation is the establishment of the occupant's authority by the presence of a sufficient force following on the cessation of local resistance, in consequence of the surrender, defeat or withdrawal of the enemy's forces, and the submission of the inhabitants. In practice the moment may be difficult to determine, and considerable latitude must therefore be allowed.

6. It is desirable that the invader should proclaim to the population of invaded territory as soon as possible the fact that the territory is occupied and the effects, which result from the occupation. The occupier should also take some steps to ensure that its authority is visibly manifested by, for example, stationing a few troops in the area.

¹⁷⁰ *Law of Armed Conflict at the Operational and Tactical Level* (B-GJ-005-104/FP-021), 13 August 2001, Department of National Defence of Canada, διαθέσιμο στη δνση http://www.ficli.org/uploads/media/Canadian_LOAC_Manual_2001_English.pdf.

7. Once occupation is established, it must be maintained. If the occupying power is able to maintain effective power over the territory through the use of only a small body of troops, then this fact does not of itself terminate the occupation. Occupation is not invalid because some of the inhabitants are in a state of rebellion or a local resistance movement is in existence». ¹⁷¹

Εκ της ανωτέρω πρόβλεψης, είναι σαφές ότι το κριτήριο της διαθεσιμότητας των στρατιωτικών δυνάμεων να επιβάλλουν, ακόμη και με χρήση στρατιωτικής ισχύος («*use of force*») την απαιτούμενη «κατοχική» εξουσία, ως Δύναμη Κατοχής (ΔΚ) στην κατεχόμενη περιοχή («*availability of troops to enforce authority in the area*»), θα πρέπει υπό την απαιτούμενη πραγματιστική θεώρηση να εκλαμβάνεται και να αναγνώσκεται και με τις δύο έννοιες της «δυνατότητας»: και αυτή του «δύναμαι» («*carability*») αλλά και του «προτίθεμαι» («*willing*»). Η τρίτη έννοια, αυτή της ικανότητας («*caracity*» - «*ability*»), πρέπει να εξεταστεί σε σχέση με τις άλλες δύο, στο μέτρο που η ΔΚ έχει την πρόθεση όντως να τηρήσει (θεσμικά και αποτελεσματικά) το ρόλο της ως ΔΚ στην περιοχή που αναπτύσσει ή που επιτρέπει/συναινεί να αναπτυχθούν (στις περιπτώσεις που αυτές εντάσσονται στην πολυεθνική υπό τον ΟΗΕ δύναμη) στην κατεχόμενη περιοχή οι στρατιωτικές της δυνάμεις. Η τελευταία αυτή πτυχή της «δυνατότητας» αφορά και την εκπαίδευση, όσο και τις διαθέσιμες υποδομές, αλλά και τις πραγματικές προθέσεις της ΔΚ, οι οποίες ουσιαστικά μετουσιώνονται στο πλέγμα του υφιστάμενου και άρα εφαρμοστέου επιχειρησιακού θεσμικού πλαισίου (Εγχειρίδια, πάγιες και *ad hoc* διαταγές, Οδηγίες επιχειρήσεων, κανόνες εμπλοκής κλπ.) που προβλέπει για το προσωπικό της στο πεδίο. Η έννοια αυτή της «δυνατότητας» ουσιαστικά εκπηγάζει από το βαθμό βούλησης (πολιτικής – στρατηγικής- επιχειρησιακής) της ΔΚ (και κατ' επέκταση της Κατοχικής Αρχής) να ανταποκριθεί σύννομα και ουσιαστικά στα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις μιας κατοχικής εξουσίας (στρατιωτικής και/ή πολιτικής) που σέβεται *de facto* το υφιστάμενο νομικό/θεσμικό πλαίσιο που διέπει την παρουσία της στην κατεχόμενη περιοχή.

Οι σχετικές προβλέψεις περί «προστατευόμενων προσώπων» εκ μέρους της ΔΚ, που περιλαμβάνονται στην ΣΓ1949 IV, συνδέονται ως προς το πεδίο εφαρμογής τους σαφώς με τη λειτουργική έναρξη του καθεστώτος της κατοχής. Και μάλιστα ανεξαρτήτως είδους κατοχής, είτε απορρέουσας κατόπιν ένοπλης αντίστασης, είτε χωρίς αυτήν. Όπως άλλωστε επισημαίνεται στο Commentary της IV ΣΓ '49:

«In all cases of occupation, whether carried out by force or without meeting any resistance, the Convention becomes applicable to individuals, i.e. to the protected persons, as they fall into the hands of the Occupying Power.

It follows from this that the word "occupation", as used in the Article, has a wider meaning than it has in Article 42 of the Regulations annexed to the Fourth Hague Convention of 1907. So far as individuals are concerned, the application of the Fourth Geneva Convention does not depend upon the existence of a state of occupation within the meaning of the Article 42 referred to above. The relations between the civilian population of a territory and troops advancing into that territory, whether fighting or not, are governed by the present Convention. There is no intermediate period between what might be termed the invasion phase and the inauguration of a stable regime of occupation.» ¹⁷²

¹⁷¹ Ibid., CHAPTER 12, SECTION 2, par 1203, σελ. 12-1 και 12-2.

¹⁷² ICRC GC 1949 Commentary, σελ. 60, διαθέσιμο στη δνση http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/GC_1949-IV.pdf.

Από το ανωτέρω σχόλιο του *Commentary* συνάγεται το γενικότερο συμπέρασμα ότι δεν είναι απαραίτητο να εμπεδωθεί η φυσική παρουσία μια ξένης στρατιωτικής δύναμης, ώστε να θεωρείται ότι υπέχει υποχρέωση-ευθύνη προστασίας στην κατεχόμενη περιοχή και τους κατοίκους (αμάχους) της. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση στρατιωτικής Κατοχής, χωρίς χρήση βίας εκ μέρους της, δηλαδή για μια συναινετική Κατοχή. Η εν λόγω θεώρηση, ειδικά για τις περιπτώσεις μη πολεμικής κατοχής, φαίνεται ότι συνιστά υποστηρικτικό επιχείρημα για την υπόθεση εργασίας της παρούσας Διατριβής, η οποία προτείνει την επίκληση των ευεργετικών διατάξεων προστασίας που προσφέρει το Δίκαιο κατοχής σε περιπτώσεις άσκησης αποτελεσματικού έλεγχου από ειρηνευτική Δύναμη του ΟΗΕ, προς όφελος του πληθυσμού της περιοχής.

Περαιτέρω δε, το ανωτέρω σχόλιο του *Commentary* είναι εξίσου διαφωτιστικό και ως προς το θέμα της πραγματιστικής θεώρησης της κατοχής, καθόσον επισημαίνει ρητά ότι το σημείο μετάπτωσης από τη φάση της επιχειρησιακής ανάπτυξης / εισβολής (invasion) / «κατάκτησης» της ξένης στρατιωτικής Δύναμης σε μια περιοχή, σε αυτή, της εγκαθιδρυθείσας Κατοχής, είναι ουσιαστικά τόσο επιχειρησιακά, όσο και νομικά σαφώς διακριτό, και άρα δεν θα πρέπει να θεωρείται σημειακό και πρακτικά ακαριαίο, χωρίς ενδιάμεσες ή μεταβατικές φάσεις (παρά μόνον για σκοπούς προστασίας αμάχων, και στο πλαίσιο ενεργοποίησης των συναφών προβλέψεων της IV ΣΓ1949).¹⁷³ Και αυτό δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί καθαρά και αντικειμενικά, παρά με όρους πραγματιστικούς. Με άλλα λόγια, σε ό,τι αφορά ειδικά τα ευαίσθητα θέματα προστασίας του ντόπιου/άμαχου πληθυσμού, η προώθηση της ξένης Δύναμης σε εδάφη που τα θέτει βαθμιαία υπό τον έλεγχό της ενεργοποιεί αυτόματα, ή επιβάλλει τη συνέχιση της εφαρμογής -δια της πραγματιστικής αντίληψης- των προβλέψεων προστασίας των εκεί ευρισκόμενων αμάχων εκ μέρους της, είτε πληρούνται πλήρως, είτε μερικώς τα κριτήρια που τίθενται στο Άρθρο 42 της Χάγης (1907) περί περιοχής τιθέμενης υπό τον αποτελεσματικό έλεγχο ξένης Κατέχουσας Δύναμης.

Η ανωτέρω πραγματιστική θεώρηση του καθεστώτος και των ανθρωπιστικών επιπτώσεων της κατοχής, είναι αντικείμενο ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για τη θεωρία, καθώς

¹⁷³ Για μια εκτενέστερη εμβάθυνση στο θέμα της εναρκτήριας οριοθέτησης της κατάστασης κατοχής κατά τη φάση της εισβολής, βλ. Marten Zwanenburg, Michael Bothe and Marco Sassòli, «Is the law of occupation applicable to the invasion phase?», *International Review of the Red Cross*, No. 885, 31-03-2012, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/review-2012/irrc-885-zwanenburg-bothe-sassoli.htm>. Το άρθρο αυτό είναι άκρως ενδιαφέρον, καθόσον αναπτύσσονται τρεις διαφορετικές προσεγγίσεις, υποστηρικτικές και μη, της ανωτέρω θεώρησης του *Commentary* («Pictet theory»), εστιάζοντας μάλιστα στη διάκριση της φάσης της εισβολής μιας στρατιωτικής δύναμης σε ξένο έδαφος, από αυτή της άσκησης κατοχής. Συγκεκριμένα, ο Marten Zwanenburg υποστηρίζει ότι για να διαπιστωθεί τότε μία εισβολή μεταβάλλεται σε κατοχή, ο μόνος έλεγχος που πρέπει να γίνει, είναι αυτός που προβλέπεται στο άρθρο 42 των ΚτΧ 1907, και συνεπώς, αντικρούεται στην θεωρία του “Pictet”. Παράλληλα, ο Michael Bothe, μολονότι αντικρούεται και ο ίδιος στην θεωρία «Pictet”, υποστηρίζει ότι μία πιθανή ενδιάμεση κατάσταση μεταξύ εισβολής και κατοχής, αν υπήρχε καθόλου, θα ήταν πολύ μικρής διάρκειας, και μόλις ένας εισβολέας αποκτούσε έλεγχο πάνω σε ένα μέρος του εδάφους στο οποίο είχε πραγματοποιήσει την εισβολή, θα ξεκινούσε η εφαρμογή του δικαίου της Κατοχής. Τέλος, ο Marco Sassoli από την πλευρά του, υπερασπίζεται τη θεωρία «Pictet», και υποστηρίζει ότι, για να αποφευχθούν τυχόν νομικά κενά, δεν υπάρχει καμία διάκριση μεταξύ της φάσης της εισβολής και της φάσης της κατοχής κατά την εφαρμογή των κανόνων της ΣΓ IV 1949. Εξ αυτών, η άποψη που ισορροπεί μεταξύ του επιχειρησιακού ρεαλισμού και της νομικής δεοντολογίας φαίνεται να είναι μάλλον η υποστηριζόμενη από τον Καθηγητή Michael Bothe. Παρ’ όλα αυτά, εξίσου ενδιαφέρουσα είναι η θεώρηση του Marco Sassòli, που αν και επιμένει να θεωρεί (σελ. 44) ότι η φάση μιας στρατιωτικής «εισβολής» δεν λογίζεται αυτόματα και μέρος μιας εξελισσόμενης «ένοπλης σύρραξης» (κυρίως στο πεδίο εφαρμογής των προβλέψεων της Γενεύης), καταλήγει στη θέση του εμφανώς περιορίζοντας το εξεταζόμενο πεδίο σε αυτό του ερυθροσταυρικού πλαισίου της IV ΣΓ1949 (άρθρο 4). Δηλαδή των περιπτώσεων που απαιτείται ανθρωπιστική προστασία αμάχων στην περιοχή ενδιαφέροντος σε περιπτώσεις κατοχής ή σύρραξης.

παρέχει απολύτως αναγκαία εργαλεία ερμηνείας κατά τη φάση των δραστηριοτήτων μετάπτωσης από την ένταση και τις μείζονες εχθροπραξίες στην κατοχή και παροουσιάζει ιδιαίτερη δυσκολία ως προς την αντικειμενική και κυρίως την ολόπλευρα αποδεκτή περιγραφή της, από όλους του δρώντες σε αυτήν. Ερμηνευτικές απόψεις όπως η κατωτέρω, φαίνεται να εισφέρουν θετικά στον ευρύτερο θεωρητικό προβληματισμό αναφορικά με την οριοθέτηση της πραγματιστικής θεώρησης στις καταστάσεις κατοχής:

«This concept developed by the ICRC is called “functional beginning of belligerent occupation” because the provisions of the Fourth Geneva Convention applicable to occupation become applicable in a progressive manner and not en bloc. The Fourth Geneva Convention applies by degrees and in correspondence to the contacts between the local population and the enemy troops; some provisions will thus apply immediately, others only at a later stage.¹³³ The functional approach of occupation thus results in a flexible and fluid regime, which perfectly adapts to the complex situations occurring during the usually turbulent and unstable period starting from the invasion of foreign territory. The duties and rights of an invading power would thus depend upon the kind of contacts the troops have with the local population and upon the powers they exercise.»¹⁷⁴

1.1.3.4.4 Το επίκεντρο της ανθρωπιστικής προστασίας του νομικού πλαισίου κατοχής, στο Δίκαιο της Γενεύης (Άρθρο 47 της IV ΣΓ' 49).

Το Άρθρο 47 της IV ΣΓ' 49 αποτελεί το επιστέγασμα των προβλέψεων προστασίας μεταξύ της Γενεύης (1949) και της Χάγης (1907). Το πλαίσιο της Χάγης ήταν προσανατολισμένο περισσότερο προς τη προστασία των κρατικών θεσμών και της κρατικής εξουσίας που καταλυόταν και αντικαθίσταντο από τη Δύναμη Κατοχής, ενώ η Γενεύη φαίνεται να προέκρινε περισσότερο τη θέσπιση αρραγούς πλαισίου προστασίας για τα άτομα που εμπλέκονται ως θύματα στο γεγονός της Κατοχής. Ίσως αυτό το σημείο να οδήγησε στην ομολογουμένως ευρύτατη διεθνώς αποδοχή των Συμβάσεων της Γενεύης (1949) από τη διεθνή κοινότητα, τόσο από τις κυβερνήσεις και τους φορείς των κρατών, όσο και από την κοινωνία των πολιτών, αλλά κυρίως καταγράφηκε στη συνείδηση των απλών ανθρώπων, όπως αυτή εκφράζεται κυρίως μέσω του ανθρωπιστικού κινήματος, παγκοσμίως.

Σχετική αναφορά στη διαφορά προσέγγισης του δικαίου της Χάγης και της Γενεύης, ειδικά σε ό,τι αφορά το πλαίσιο των προβλέψεων του άρθρου 42 των Κανονισμών της Χάγης, ως προς την ύπαρξη κατοχής, έχει κάνει και το Δικαστήριο στην *ICTY* υπόθεση *ICTY Prosecutor v. Naletilic and Martinovic*¹⁷⁵, όπου παραπέμπει ευθέως σε σχετική επισήμανση του Commentary των Συμβάσεων της Γενεύης, για το θέμα. Εκεί, διευκρινίζεται ότι το πλαίσιο προστασίας έναντι των αμάχων ενεργοποιείται στην περίπτωση που αυτοί περιέλθουν στα χέρια της Δύναμης Κατοχής, αλλά σαφώς δεν εξαρτάται ως προϋπόθεση από την ύπαρξη της

¹⁷⁴ Michael Siegrist, “The Functional Beginning of Belligerent Occupation”, 8 February 2010, σελ. 24, υποβληθείσα Εργασία στη *Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights* (ADH), υπό την επίβλεψη του Καθ. Marco Sassoli, διαθέσιμη στη δνση http://www.geneva-academy.ch/docs/ResearchActivities/Functional_Beginning_of_Belligerent_Occupation_Michael_Siegrist_2010.pdf.

¹⁷⁵ *Prosecutor v. Naletilic and Martinovic*, IT-98-34-T, Judgement of 31 March 2003, ICTY Trial Chamber, para. 219-221, σελ. 74-5, διαθέσιμο στη δνση http://www.icty.org/x/cases/naletilic_martinovic/tjug/en/nal-tj030331-e.pdf.

κατάστασης της κατοχής, ούτε προαπαιτεί τη βεβαίωσή της, προκειμένου να ισχύσει επ' ωφελεία τους. Συγκεκριμένα, στο σχόλιο του Commentary αναφέρονται τα εξής:

«Convention becomes applicable to individuals, i.e. to the protected persons, as they fall into the hands of the Occupying Power.

.....

It follows from this that the word "occupation", as used in the Article, has a wider meaning than it has in Article 42 of the Regulations annexed to the Fourth Hague Convention of 1907. So far as individuals are concerned, the application of the Fourth Geneva Convention does not depend upon the existence of a state of occupation within the meaning of Article 42 referred to above. The relations between the civilian population of a territory and troops advancing into a territory, whether fighting or not, are governed by the present Convention. There is no intermediate period between what might be termed the invasion phase and the inauguration of a stable regime of occupation».¹⁷⁶

Λαμβάνοντας το ανωτέρω σχόλιο υπόψη, το Διεθνές Δικαστήριο για την Πρώην Γιουγκοσλαβία (ICTY) στην υπόθεση Naletilic δέχτηκε τα εξής:

«The Chamber accepts this to mean that the application of the law of occupation as it effects "individuals" as civilians protected under Geneva Convention IV does not require that the occupying power have actual authority. For the purposes of those individuals' rights, a state of occupation exists upon their falling into "the hands of the occupying power." Otherwise civilians would be left, during an intermediate period, with less protection than that attached to them once occupation is established».¹⁷⁷

Αυτή ακριβώς είναι και η περίπτωση που συναντάται συχνά κατά την ισραηλινή κατοχή της Δυτικής Όχθης, κατά την οποία το Ισραήλ δεν αποδέχεται την ύπαρξη κατοχής και κατ' επέκταση την εφαρμογή της Σύμβασης IV της Γενεύης (1949) *per se*, χωρίς όμως να αντιτάσσεται ουσιαστικά στην πρακτική εφαρμογή –τουλάχιστον- μέρους εκ των προβλέψεων προστασίας του ΔΑΔ για τον άμαχο πληθυσμό. Δυνάμει αυτής της θεώρησης, είναι δυνατή η παρέμβαση της ΔΕΕΣ και/ή ενίοτε και οργάνων fact finding των ΗΕ, όπου είναι δυνατόν να προβαίνουν στη διερευνητική εξέταση τυχόν παραβιάσεων του ΔΑΔ, χωρίς να απαιτείται να προεξοφλήσουν αναγκαστικά την ύπαρξη κατάστασης κατοχής στην περιοχή.

Η διευρυμένη προσέγγιση του πλαισίου της Γενεύης, σε σχέση με τη Χάγη, πιστοποιείται κατά βάση στο Άρθρο 47¹⁷⁸ της Σύμβασης IV ΣΓ 1949, που είναι το πρώτο της συγκεκριμένης ενότητας της Σύμβασης, η οποία άπτεται ειδικά της Κατοχής και του συναφούς της θεσμικού πλαισίου¹⁷⁹. Ουσιαστικά, καλύπτει μεταξύ άλλων τόσο τις περιπτώσεις

¹⁷⁶ Commentary to Geneva Convention IV, p 60.

¹⁷⁷ ICTY Prosecutor v. Naletilic and Martinovic, , παρ. 221, σελ. 75.

¹⁷⁸ «Section III. Occupied territories

Art. 47. Protected persons who are in occupied territory shall not be deprived, in any case or in any manner whatsoever, of the benefits of the present Convention by any change introduced, as the result of the occupation of a territory, into the institutions or government of the said territory, nor by any agreement concluded between the authorities of the occupied territories and the Occupying Power, nor by any annexation by the latter of the whole or part of the occupied territory.»

¹⁷⁹ Για μια ενδελεχή ανάλυση, δες R. Kolb, «Etude sur l'occupation et sur l'Article 47 de la IVème Convention de Genève du 12 août 1949 relative à la protection des personnes civiles en temps de guerre: le degré d'intangibilité des droits en territoire occupé», 10 *African Yearbook of International Law* (2002), διαθέσιμο στη δνση

συμβατικής κατοχής, όπου οι τοπικές πολιτικές αρχές του κατεχόμενου κράτους παραμένουν λειτουργούσες και μετά την κατοχή, όσο και τις περιπτώσεις όπου η Δύναμη κατοχής προχωρεί στην ιδιαίτερη φάση της επιρροής και του ασκούμενου ελέγχου της στην κατεχόμενη περιοχή. Τέτοιες περιπτώσεις αφορούν συνήθως είτε επιβολή διακυβέρνησης ελεγχόμενης από τη Δύναμη κατοχής, είτε ακόμη και στην επιδίωξη ολοκληρωτικού ελέγχου της περιοχής, ενδεχομένως μέχρι και της προσάρτησης της κατεχόμενης περιοχής. Οι διατάξεις του Άρθρου 47 παρέχουν το σημαντικότερο πλαίσιο νομικής οριοθέτησης των υποχρεώσεων και δικαιωμάτων του καθεστώτος και των ατόμων μιας περιοχής που τελεί υπό Κατοχή. Γενικώς, οι σχετικές προβλέψεις της ΣΓ'49 διασφαλίζουν την υποχρεωτική εφαρμογή της, ακόμη και σε περιπτώσεις που η ΔΚ επιχειρεί μείζονες θεσμικές μεταβολές στο κυριαρχικό καθεστώς της κατεχόμενης περιοχής.¹⁸⁰

Ομοίως νομικά αβάσιμη και πάντως αναποτελεσματική ως προς τη επίτευξη κάποιου υστερόβουλου προσδόκιμου στόχου ή νομικού τετελεσμένου εκ μέρους της δύναμης Κατοχής, θα πρέπει σαφώς να θεωρείται και η όποια επέκταση της χρονικής διάρκειας κατοχής. Παρόμοιες μεθοδεύσεις ενίοτε παρατηρούνται σε περιπτώσεις κατοχής, οι μετατρέπονται σε «παρατεταμένες κατοχές» (*prolonged occupations*), με προφανή στόχο να ελεγχθεί ή να διευκολυνθεί η *de facto* νομιμοποίηση μεθοδεύσεων που σχετίζονται με την προνομιακή διαχείριση του κατοχικού γεγονότος εκ μέρους της δύναμης Κατοχής. Το στοιχείο του «παρατεταμένου χρόνου» (αυξημένης διάρκειας μιας κατοχής) σαφώς δεν αποτελεί άμεσο ή έμμεσο παράγοντα νομιμοποίησης τυχόν επιδιώξεων της ΔΚ αναφορικά με μεταβολή στο νομικό καθεστώς (κυριαρχίας επί) των κατεχομένων υπέρ της ΔΚ. Τουναντίον, στη Σύμβαση IV της Γενεύης (1949) προβλέπεται το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα του ενός (1) έτους, για τη χρονική περάτωση του υφιστάμενου καθεστώτος της Κατοχής σε μια περιοχή επί της οποίας ασκείται αποτελεσματικός έλεγχος από κάποια στρατιωτική δύναμη. Η εν λόγω πρόβλεψη που όμως, όπως θα σημειωθεί παρακάτω, δεν επαναλαμβάνεται στα Πρόσθετα Πρωτόκολλα του 1977, υποδηλώνει αφενός την πρόθεση του διεθνούς νομοθέτη να υπογραμμίσει τον πρόσκαιρο ή παροδικό (πάντως μη-μόνιμο) χαρακτήρα της κατοχής, αφετέρου να προτρέψει τους εμπλεκόμενους (κυρίως φυσικά την Αρχή Κατοχής) να προετοιμαστούν από την πρώτη μέρα για την επικείμενη περάτωση της κατοχικής περιόδου και την κατά κανόνα επερχόμενη διάδοχή της φάση, αυτή της επανεκχώρησης της εξουσίας και της ανάληψής της από τοπική διακυβέρνηση, κατά προτίμηση με εγγυήσεις στοιχειώδους δημοκρατικής νομιμοποίησης. Παράλληλα όμως, διασφαλίζοντας πλήρως τη συνέχεια της εφαρμογής της Σύμβασης και ως εκ τούτου τη συνέχεια στην προστασία των εχόντων ανάγκη, αλλά και κυρίως τη συνέχεια στην ύπαρξη εξουσίας για τη διαφύλαξη της δημόσιας τάξης και ασφάλειας στη περιοχή, η Σύμβαση προβλέπει συγκεκριμένα ότι οι συμβατικές δεσμεύσεις για τα συμβαλλόμενα κράτη-μέλη της συνεχίζουν σε κάθε περίπτωση να διαρκούν προς εφαρμογήν καθ' όλη τη διάρκεια της κατοχής της εν λόγω περιοχής.¹⁸¹

<http://www.afil-fadi.org/african-yearbook-of-international-law-annuaire-africain-de-droit-international-volume-10-2002>.

¹⁸⁰ Τέτοιες περιπτώσεις είχαμε πάμπολλες κατά το Β' ΠΠ, όπου επανειλημμένα επιχειρήθηκε η δημιουργία ή η σύσταση νέων «κρατών» ή «κρατιδίων», ο ορισμός νέων «κυβερνητικών σχημάτων» ή «κατοχικών κυβερνήσεων» με αμφισβητήσιμη δημοκρατική νομιμοποίηση, ακόμη και η προσάρτηση, η ενσωμάτωση εδαφών ή άλλου τύπου μη αποδεκτές διεθνοδικαϊκά μεθοδεύσεις, όπως η μεταβολή συνόρων, ή η αλλοίωση της κυριαρχίας όμορων περιοχών σε εθνικώς μητροπολιτικά κράτη, ο πληθωριστικός εκφυλισμός του εθνικού νομίματος κλπ. Για παράδειγμα, βλ. την προκλητική συμπεριφορά των ναζιστικών κατοχικών Δυνάμεων στην Ελλάδα την περίοδο 1941-1944, ειδικά στο θέμα της νομισματικής πολιτικής (έκδοση κατοχικού μάρκου), της ιδιοτελούς διαχείρισης των κυκλοφορούντων κερμάτων σε ελληνικό νόμισμα, και της σύναψης αναγκαστικών κατοχικών δανείων με καταχρηστικές διασφαλίσεις εκ μέρους της Δύναμης Κατοχής.

¹⁸¹ Άρθρ. 6, παρα. 3, της 4^η ΣΓ 1949.

1.1.3.4.5 Περί ποινικής μεταχείρισης φυσικών προσώπων, εντός της κατεχόμενης ζώνης (Άρθρα 64-78 της Σύμβασης IV ΣΓ1949)

Τα άρθρα 64 έως 78 της ΣΓ IV 1949, προβλέπουν ειδικά για το θέμα της ποινικής λειτουργίας του δικαιοδοτικού συστήματος που λειτουργεί υπό την επίβλεψη και με τη συναίνεση της Δύναμης Κατοχής, εντός της κατεχόμενης ζώνης. Είναι σαφές ότι η όλη λειτουργία αυτού, που αφορά την άσκηση ή την παραβίαση των συναφών δικαιωμάτων, αλλά και τις υποχρεώσεις των φυσικών προσώπων που βρίσκονται εντός των ορίων εδαφικής δικαιοδοσίας της κατέχουσας Δύναμης, δεν προσδιορίζονται απολύτως αυτοτελώς, αλλά συνέχονται με ειδικούς παράγοντες που έχουν προβλεφθεί ειδικά στην κατοχική περίπτωση προκειμένου να λειτουργήσουν υπό τη μορφή μιας επιπλέον διασφάλισης και της παροχής επιπρόσθετων εγγυήσεων, προκειμένου να διασφαλιστεί κατά το δυνατόν τόσο η προστασία των ατόμων, όσο και τα συμφέροντα της κατέχουσας Αρχής. Τέτοιοι παράγοντες είναι η πρόβλεψη για την ύπαρξη και την εμπλοκή της προστάτιδας Δύναμης (“Protecting Power”), προβλεπόμενης ήδη από το Άρθρο 30 της Σύμβασης, στην οποία προσδίδονται περιορισμένες, αλλά σημειολογικά σημαντικές δικονομικού χαρακτήρα παρεμβατικές δυνατότητες, όπως η υποχρέωση κοινοποίησης δικονομικών στοιχείων της υπόθεσης, σύμφωνα με τις ειδικές προβλέψεις των άρθρων 71 και 74 (βλέπε π.χ. τα στοιχεία της κατηγορίας, τον τόπο κράτησης, τον καθορισμό της αρμόδιας Δικαστικής Αρχής που θα επιληφθεί της υπόθεσης, τόπο και χρόνο της πρώτης ακροαματικής διαδικασίας κλπ.). Επίσης, η προτροπή προς τους δικάζοντες ενέχει το χαρακτήρα της υπόδειξης, προκειμένου κατά τη δικαστική κρίση και απόφαση να λαμβάνεται δεόντως υπόψη η υπηκοότητα του κατηγορουμένου, σε περιπτώσεις που αυτός δεν είναι πολίτης του κράτους της κατέχουσας Δύναμης (“*They [The courts] shall take into consideration the fact that the accused is not a national of the Occupying Power*”)¹⁸².

1.1.3.4.6 Οι προβλέψεις περί ποινικής δικαιοδοσίας στη ΣΓ’ 49 και οι συναφείς υποχρεώσεις της Δύναμης κατοχής (Άρθρο 64, της Σύμβασης IV ΣΓ1949): Αποτελεί άραγε το καθεστώς κατοχής μια άτυπη διακυβέρνηση με πλήρεις ποινικές αρμοδιότητες;

Το Άρθρ. 64 αποτελεί την εξελιγμένη επαναδιατύπωση των προβλέψεων του Άρθρ. 43 των Κανονισμών της Χάγης (1907), όπου με περισσότερο λεπτομερή και ακριβή τρόπο διατυπώνεται η υποχρέωση της Δύναμης Κατοχής περί σεβασμού του υφιστάμενου (προϋπάρχοντος) νομικού πλαισίου στην κατεχόμενη περιοχή, εκτός και αν αυτό είναι απολύτως μη εφικτό (“*unless absolutely prevented*”). Όμως, στο μεταγενέστερο κείμενο της Γενεύης (1949) σημειώνεται η τάση κάποιας αισθητής διαφοροποίησης από το περιεχόμενο και το νόημα που προέκυπτε από το πλαίσιο της Χάγης (1907). Το πλαίσιο των καθορισθέντων όρων και προϋποθέσεων του Άρθρ. 64 είναι σαφώς πιο συγκεκριμένο, αλλά ταυτόχρονα και περισσότερο περιοριστικό αυτού της Χάγης (Άρθρ. 43), σημείο που άλλωστε επισημαίνεται και από τον Α. Benvenisti.¹⁸³

¹⁸² Άρθρ. 67, της ΣΓ IV 1949.

¹⁸³ *Infra.*, σελ. 101 - 102.

Έτσι, στο κείμενο του Άρθρ. 64 γίνεται αναφορά στον απαιτούμενο σεβασμό του προϋπάρχοντος Δικαίου, μόνον όμως στο ποινικό μέρος (“*penal law*”) αυτού, γεγονός που σαφώς συνιστά διαφοροποίηση από τη γενικότερη διατύπωση διάταξη των Κανονισμών της Χάγης, όπου αναφέρονται σε σεβασμό ευρύτερο προς ολόκληρο το σώμα Δικαίου (“*while respecting, unless absolutely prevented, the Laws in force in the Country*”¹⁸⁴). Μάλιστα, αναφέρεται σε ένα σώμα Δικαίου, θα λέγαμε ευρείας, γενικής εφαρμογής, καθώς το πεδίο δικαιοδοσίας/εφαρμογής του αναφέρεται σε ολόκληρη τη χώρα – Κράτος, τμήμα του οποίου τελεί υπό Κατοχή. Κατ’ αντιστοιχία, το Άρθρο 64 προβλέπει για τη συνέχιση της λειτουργίας των υφιστάμενων Δικαστηρίων, αναφορικά με όλες τις υποθέσεις που άπτονται αποκλειστικά του ανωτέρω (ποινικού!) σώματος δικαίου. Για τη λειτουργία τους όμως, τίθενται παράλληλα και οι εξής προϋποθέσεις ή περιορισμοί: είναι σαφώς στην ευχέρεια της Δύναμης Κατοχής να αναστείλει την εφαρμογή ή και να καταργήσει υφιστάμενες διατάξεις ή νόμους που η εφαρμογή τους θεωρείται ότι προάγει την έλλειψη ασφάλειας ή ακόμη θεωρείται ότι συνιστά απειλή κατά της ασφάλειας της Δύναμης Κατοχής, ή όπου αντίκειται, κωλύει, ή παρεμποδίζει την εφαρμογή της ίδιας της Σύμβασης. Ερμηνεύοντας όμως τελεολογικά¹⁸⁵ το συγκεκριμένο χωρίο του Άρθρου 64, θα λέγαμε ότι η προαναφερθείσα παρεμβατική – ακυρωτική δυνατότητα εκ μέρους της Δύναμης Κατοχής, περιορίζεται αντιστοίχως στις ποινικού χαρακτήρα υφιστάμενες διατάξεις και όχι σε ολόκληρο το σώμα δικαίου (Αστικό, Διοικητικό και κυρίως Συνταγματικό) που προϋπήρξε της Κατοχής. Επιπροσθέτως των ανωτέρω, ο διεθνής νομοθέτης προβλέπει επίσης ως εν δυνάμει περιοριστικό της λειτουργίας των τοπικών δικαστηρίων και τον παράγοντα της αναγκαιότητας, αναφορικά με τη διασφάλιση της αποτελεσματικής διοίκησης της Δικαιοσύνης (“...*the necessity for ensuring the effective administration of justice*”). Όπως είναι φανερό, ο έλεγχος της διοικητικής και της ιεραρχικής δομής του Δικαστικού Συστήματος είναι ουσιαστικό στοιχείο ελέγχου της εξουσίας και σε κάθε περίπτωση αποτελεί αυτονόητο αντικειμενικό σκοπό κάθε Δύναμης Κατοχής.

Με δεδομένο την εξαιρετική σημασία του Άρθρου 64 που αφορά τα όρια της δικαιοδοσίας της κατοχικής Αρχής σε σχέση με το εφαρμοστέο Δίκαιο και τις δυνατότητες που της παρέχονται για την επιβολή μεταβολών ή τροποποιήσεων επ’ αυτού, σε συνδυασμό με τη χαρακτηριστική ασάφεια που διέπει τη διατύπωση της εν λόγω διάταξης -η οποία άλλωστε έχει αποτελέσει αντικείμενο ισχυρού ενδιαφέροντος για τη νομική ακαδημαϊκή κοινότητα- θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να τονιστεί ότι το θέμα αφήνει σημαντικά περιθώρια για διαφορετικές προσεγγίσεις και ερμηνείες, πολλώ δε μάλλον για διαφοροποιήσεις κατά την

¹⁸⁴ Άρθρ. 43, Κανονισμοί της 4^{ης} Σύμβασης τη Χάγης, 1907.

¹⁸⁵ Για το θέμα της ερμηνείας των διατάξεων του Άρθρου 64, ειδικότερα ως προς το θέμα της αναφοράς τους (περιοριστικής / αποκλειστικής ή μη) στο ποινικό δίκαιο, θα πρέπει να επισημανθεί ότι, όπως προκύπτει από τα πρακτικά των εργασιών της σχετικής Συντακτικής Επιτροπής (Drafting Committee No. 2), αυτό απετέλεσε αντικείμενο έντονων διαβουλεύσεων μεταξύ των εκπροσώπων. Χαρακτηριστικά σημειώνεται ότι κατατεθήκαν προς ψήφιση δύο (2) διαφορετικά κείμενα, εκ των οποίων το μεν ένα περιελάμβανε το επίθετο “penal” και το άλλο όχι, επιθετικό προσδιορισμό του χρησιμοποιουμένου όρου “provisions, which are necessary ...”. Η τελική υπερψήφιση και υιοθέτηση του κειμένου χωρίς τον όρο “penal” στο κείμενο της δευτέρας παραγράφου του Άρθρου 64, στο οποίο γίνεται επίκληση της αναγκαιότητας υιοθέτησης διατάξεων (!) που ενδέχεται να κριθούν απαραίτητες από τη Δύναμη Κατοχής (“provisions which are essential”), μάλλον επιτείνει την ασάφεια επί της μετέπειτα ερμηνείας των προθέσεων του νομοθέτη. Χωρίς αμφιβολία, το πρόβλημα θα ήταν λιγότερο ομηλώδες, αν το τμήμα της Σύμβασης που το Άρθρο 64 εμπίπτει, δεν είχε τιτλοφορηθεί ως “Penal Legislation. General Observations”, δημιουργώντας έτσι ένα προφανές πρόβλημα υποκειμενικής ερμηνείας των διατάξεων των περιεχομένων Άρθρων αυτού. Σχετικώς, βλέπε Eyal Benvenisti, *The International Law of Occupation*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1993, σελ. 101, αλλά και για τα πρακτικά της Συντακτικής Επιτροπής της Σύμβασης της Γενεύης, βλέπε *3 Final Record of the Diplomatic Conference of Geneva of 1949*, σελ. 139-140. Για περαιτέρω σχολιασμό επί του θέματος, ειδικότερα με την πρόκριση ή μη της τελεολογικής έναντι άλλων «πολιτικά ρεαλιστικότερων» ερμηνειών, βλέπε σχετικά σχόλια παρακάτω.

εφαρμογή του σε κάθε περίπτωση Κατοχής. Έχοντας όμως υπόψη και τις εκτενείς διαβουλεύσεις κατά τη σύνταξή του, θα λέγαμε ότι το θέμα αποτελεί ένα ακόμη παράδειγμα όπου το Διεθνές Δίκαιο, φαίνεται να κάμπτεi κάποια από τα αυστηρά όρια που προσδιορίζουν κάθε σύστημα συμβατικού Δικαίου και να αφήνει κάποιο περιθώριο διασταλτικής ερμηνευτικής προσέγγισης (ή και ενδεχομένως υπαναχώρησης) στο ερμηνευτικό ή εφαρμοστικό πεδίο των προβλέψεών του, ενώπιον ενδεχόμενων πιέσεων απορροεόντων από πολιτικές ή ...«εθνικές» ίσως σκοπιμότητες των Κρατών που το ρυθμίζουν. Ως εκ τούτου, φαίνεται ότι στις προθέσεις του μεταπολεμικού συντάκτη-νομοθέτη ήταν η ερμηνεία να μην γίνεται με αποκλειστικά νομικά – τελεολογικά κριτήρια, αλλά θα πρέπει να συνεκτιμάται και η ρεαλιστική - πολιτική συνιστώσα του θέματος. Αυτή προφανώς θα καθορίσει την ερμηνευτική οπτική επί των διαφόρων κανόνων Δικαίου που η Δύναμη Κατοχής μπορεί να θεσπίσει ή να ακυρώσει, οι οποίοι είναι μάλλον δύσκολο στην πράξη να περιοριστούν σε διατάξεις του Ποινικού Δικαίου και μόνον. Παρ' όλο που αυτό ομολογουμένως ενδέχεται να αποβεί σε βάρος της εξασφαλιζόμενης ελάχιστης προστασίας των Κατεχομένων και των βασικών τους ατομικών δικαιωμάτων, όπως αυτά διασφαλίζονται από το συμβατικό ΔTK και ειδικά από το Δίκαιο της Γενεύης.

Ο Eyal Benvenisti έχει υιοθετήσει μια ομοίως συνδυαστική (αν και κάπως ασαφή) θέση για το θέμα, υπογραμμίζοντας την αναγκαιότητα ρεαλιστικής, έναντι της αυστηρής τελεολογικής ερμηνείας, υποστηρίζοντας χαρακτηριστικά τα εξής:

«Article 64 should be read as demanding respect for the existing penal law, but permitting modifications (under certain circumstances, to be elaborated below) in all types of law. This conclusion is the only one possible if we assume that the occupant would not be entitled to modify nonpenal law, which could prevent the provision, inter alia, of humane treatment of the population.»¹⁸⁶

Επί του ανωτέρω θέματος, στο Commentary της ΔΕΕΣ σημειώνεται ότι παρά το γεγονός ότι το εργασιακό καθεστώς πρέπει να παραμένει αμετάβλητο καθ' όλη την περίοδο της Κατοχής, η Δύναμη Κατοχής έχει το δικαίωμα κατά τη διάρκεια της Κατοχής να παρέμβει από καιρού εις καιρό στο νομικό πλαίσιο του εργασιακού δικαίου των κατεχομένων,. Επίσης, αναγνωρίζει ότι οι καθορισμένοι μισθοί θα μπορούν να μεταβληθούν, ανάλογα με τη διακύμανση των άλλων δεικτών της αγοράς, όπως η αύξηση των τιμών, ο πληθωρισμός κλπ. Εμμέσως δηλ. αφήνει κάποιο περιθώριο (δυνατότητας) παρέμβασης της Δύναμης Κατοχής στο υφιστάμενο νομικό πλαίσιο, εκτός αυστηρώς αυτού του ποινικού Δικαίου.

Επίσης, σκόπιμο είναι να αναφερθούν και οι διαφορετικές προσεγγίσεις στο θέμα που υιοθετούνται από τα Στρατιωτικά εγχειρίδια των ΗΠΑ και του ΗΒ για το θέμα. Στο μεν πρώτο (*US FM 27-10*), το Άρθρο 64 της Σύμβασης IV εκλαμβάνεται (ως είναι αναμενόμενο) διευρυμένα και προσδιορίζεται το περιεχόμενό του υπό το γενικό τίτλο "*Local Law and New*

¹⁸⁶ Eyal Benvenisti, *The International Law of Occupation*, Princeton University Press, Princeton/New Jersey/US, 1993, σελ. 102, διαθέσιμο στη δνση [https://books.google.gr/books?id=lcVOlb0wefwC&pg=PA102&lpq=PA102&dq=Article+64+should+be+read+as+demanding+respect+for+the+existing+penal+law,+but+permitting+modifications+\(under+certain+circumstances,+to+be+elaborated+below\)+in+all+types+of+law&source=bl&ots=UpWrJyzGzL&sig=TvMJU0eeEJ7qfab9637tKEKfSck&hl=el&sa=X&ved=0ahUKEwiW-aK42MrXAhUoIpoKHZLOCAMQ6AEIJTAA#v=onepage&q=Article%2064%20should%20be%20read%20as%20demanding%20respect%20for%20the%20existing%20penal%20law%2C%20but%20permitting%20modifications%20\(under%20certain%20circumstances%2C%20to%20be%20elaborated%20below\)%20in%20all%20types%20of%20law&f=false](https://books.google.gr/books?id=lcVOlb0wefwC&pg=PA102&lpq=PA102&dq=Article+64+should+be+read+as+demanding+respect+for+the+existing+penal+law,+but+permitting+modifications+(under+certain+circumstances,+to+be+elaborated+below)+in+all+types+of+law&source=bl&ots=UpWrJyzGzL&sig=TvMJU0eeEJ7qfab9637tKEKfSck&hl=el&sa=X&ved=0ahUKEwiW-aK42MrXAhUoIpoKHZLOCAMQ6AEIJTAA#v=onepage&q=Article%2064%20should%20be%20read%20as%20demanding%20respect%20for%20the%20existing%20penal%20law%2C%20but%20permitting%20modifications%20(under%20certain%20circumstances%2C%20to%20be%20elaborated%20below)%20in%20all%20types%20of%20law&f=false).

*Legislation*¹⁸⁷. Εδώ, είναι εμφανής η πρόθεση της απαλοιφής κάθε επιθετικού προσδιορισμού που ενδεχομένως να περιορίζει τη δυνατότητα της Δύναμης Κατοχής σε επιχειρούμενες παρεμβάσεις αποκλειστικά και μόνον ποινικού χαρακτήρα¹⁸⁸. Αντίθετα, στο αντίστοιχο Αγγλικό Στρατιωτικό Εγχειρίδιο¹⁸⁹, η σχετική αναφορά στο Άρθρο 64 ερμηνεύεται αποκλειστικά με βάση την ποινική νομολογία και θεματολογία.

Το θέμα της νομικής οριοθέτησης των δυνατοτήτων παρέμβασης από την κατοχική Αρχή είναι ιδιαίτερα σημαντικό. Θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί ότι η αυστηρή περιοριστική προσέγγιση που θέλει την Κατοχική Αρχή να ασκεί δικαιώματα παρέμβασης μόνον σε ό,τι αφορά τις Ποινικές διατάξεις και εν γένει Ποινικές υποθέσεις στα Κατεχόμενα αποτελεί μάλλον μη ρεαλιστική και ουτοπική ερμηνευτική προσέγγιση. Αντίστοιχα απορριπτικά φαντάζει η άλλη ακραία άποψη που θέλει την Κατοχική αρχή να δύναται κατά βούληση να διατρέχει παρεμβατικά όλο το φάσμα του υφιστάμενου δικαίου χωρίς τον παραμικρό περιορισμό ή δέσμευση.¹⁹⁰ Είναι σαφές ότι οι παρεμβάσεις ποινικού χαρακτήρα είναι απολύτως προβλεπόμενες από τις διατάξεις της Σύμβασης, και άρα νόμιμες και αποδεκτές εκ μέρους της Δύναμης Κατοχής. Το ίδιο θεμιτά αποδεκτές όμως θα πρέπει να θεωρούνται και άλλες παρεμβάσεις, που αφορούν διαφορετικούς τομείς του υφισταμένου δικαίου των κατεχομένων, υπό την προϋπόθεση ότι αυτές συνάδουν με το γενικότερο πνεύμα των αρχών του ΔTK και κυρίως δεν συνιστούν μείζονες παρεμβάσεις μεταβολής της προϋφιστάμενης πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής κατάστασης στη περιοχή. Με ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να αντιμετωπιστούν ειδικές περιπτώσεις μεταβολών θεσμικού χαρακτήρα που άπτονται της λειτουργίας του Κράτους, στην εν λόγω περιοχή, όπως οι μεταβολές πολιτειακού χαρακτήρα (Συνταγματικό ή Διοικητικό Δίκαιο), το πολιτειακό σύστημα διακυβέρνησης, το εκλογικό σύστημα που θα χρησιμοποιηθεί για την εκλογή δια-κυβερνητικών δομών διαφόρων βαθμών αυτοδιοίκησης, η λειτουργία των τοπικών αρχών και σωμάτων ασφαλείας κλπ. Για παράδειγμα, μετά την κατάληψη μιας περιοχής, η οποία τελεί υπό καθεστώς πολιτικής διακυβέρνησης απολυταρχικού τύπου (δικτατορίες, βασιλείες, φυλετικού ή θρησκευτικού τύπου ολιγαρχίες κλπ.) είναι δυνατόν (ή και ενίοτε επιθυμητό) η Δύναμη Κατοχής να μεθοδεύσει την εγκαθίδρυση ενός «δημοκρατικότερου» και αντιπροσωπευτικότερου συστήματος διακυβέρνησης, το οποίο θα απαιτήσει την αλλαγή των υφιστάμενων διατάξεων πολιτειακού χαρακτήρα, που ενδεχομένως να αφορούν έως και το προϋφιστάμενο Σύνταγμα, στο οποίο η καταληφθείσα περιοχή ενέπιπτε. Αυτό φυσικά υπερβαίνει την τελεολογική ερμηνεία της σχετικής διάταξης του Άρθρου 64, περί επιτρεπτών μεταβολών μόνον στο ποινικό πεδίο, αλλά και ενδεχομένως να προσκρούει στη γενικότερη πρόβλεψη της δεύτερης παραγράφου του ίδιου Άρθρου, όπου σημειώνεται ιδιαίτερη ευαισθησία για τη διατήρηση της

¹⁸⁷ US FM 27-10, *The Law of the Land Warfare*, Army Field Manual (1956), Section 369.

¹⁸⁸ Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τη διάρκεια των διαβουλεύσεων για την τελική συμφωνία περί του οριστικού κειμένου της Σύμβασης IV της Γενεύης, κατατέθηκαν δύο (2) διαφορετικές εκδοχές σχεδίων κειμένων από την ΔΕΕΣ και την Αντιπροσωπεία των ΗΠΑ αντίστοιχα, τα οποία είναι ενδεικτικά των διαφορετικών προσεγγίσεων περί του θέματος: “*Article 55: The penal laws of the occupied Power shall remain in force and the tribunals thereof shall continue to function in respect of all offences covered by said laws*” – ICRC Draft proposed text. Ενώ αντίστοιχα εκ μέρους της αντιπροσωπείας των ΗΠΑ, κατατέθηκε το εξής προτεινόμενο κείμενο: “*Until changed by the Occupying Power, the penal laws of the occupied territory shall remain in force and the tribunals thereof shall continue to function in respect of all offences covered by the said laws*”. Για τα αυθεντικά κείμενα των πρακτικών, βλέπε σχετικά στο 1 *Final Record of the Diplomatic Conference of Geneva of 1949*, σελ. 122 και για την Αγγλική πρόταση στο 3 *Final Record of the Diplomatic Conference of Geneva of 1949*, σελ. 139.

¹⁸⁹ The British War Office, *The Manual of Military Law: Part III - The Law of War on Land*, 1958, σελ. 156.

¹⁹⁰ Επί του θέματος του εποικισμού σε περιπτώσεις κατοχής, βλέπε ειδικότερα τις περιπτώσεις της τουρκικής Κατοχής στο βόρειο τμήμα της Κύπρου, καθώς και την περίπτωση της Ναμίμπια και ειδικά την αρχή της «*Namibia exception*».

κανονικής κυβερνητικής εξουσίας (“...to maintain the orderly government of the territory”¹⁹¹). Όταν όμως μεθοδεύεται η εύλογη μετάπτωση του καθεστώτος της Κατοχής σε ένα διάδοχο σχήμα «δημοκρατικότερης» και με αυξημένο σεβασμό στα ατομικά Δικαιώματα σχήματος διακυβέρνησης από το ντόπιο πληθυσμό, αυτό δεν θεωρείται ότι συνιστά ουσιαστική παραβίαση του πνεύματος και των αρχών της Σύμβασης και του ΔTK γενικότερα.¹⁹² Ειδική άλλωστε πρόβλεψη περί του ελάχιστου σεβασμού σε βασικά ατομικά Δικαιώματα των προστατευόμενων ατόμων στα κατεχόμενα έχει ενσωματωθεί στο Άρθρ. 27 της Σύμβασης IV.

Καταληκτικά, θα λέγαμε ότι το Δίκαιο της Γενεύης περί την Κατοχή ανέδειξε την αυξημένη εξουσία, αλλά ταυτόχρονα και τη συνακόλουθη υποχρέωση της Δύναμης Κατοχής να μεριμνήσει για την εφαρμογή των κανόνων που προβλέπει η Σύμβαση της Γενεύης. Προς τούτο, τόσο η μέριμνα για την ασφάλεια της Δύναμης Κατοχής, όσο και ο σεβασμός για το προ-υφιστάμενο καθεστώς διακυβέρνησης συνεχίζουν να αποτελούν βασικές παραμέτρους του πλαισίου της Γενεύης. Βέβαια το πλαίσιο της Γενεύης έχει επιπρόσθετα ενσωματώσει σε σχέση με τη Χάγη και σχετικές λεπτομερείς προβλέψεις που αφορούν την επιμέρους διαδικασία της μετάβασης των κατεχομένων προς μια διάδοχη ελεγχόμενη Κατάσταση για το καθεστώς των κατεχομένων περιοχών.

Η ανωτέρω διττή θεώρηση του κατοχικού νομικού πλαισίου, προς ωφέλεια και προστασία, τόσο του πληθυσμού της κατεχόμενης περιοχής, όσο και των μελών της κατέχουσας Δύναμης φαίνεται να έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, ειδικά όταν προβάλλεται σε ένα εφαρμοστικό πλαίσιο όπου τον αποτελεσματικό έλεγχο ασκεί μια ειρηνευτική πολυεθνική δύναμη, που την παρουσία και δράση της την εντέλει το ΣΑ του ΟΗΕ. Σε αυτή την περίπτωση, εξίσου σημαντική με την ασφάλεια του πληθυσμού είναι και η αντίστοιχη προτεραιότητα της ασφάλειας των κυανόκρανων, μελών της Ειρηνευτικής Δύναμης. Ως εκ τούτου, οι μέριμνες του κατοχικού Δικαίου αποκτούν ιδιαίτερη προστιθέμενη αξία για την εισηγούμενη πρόταση της παρούσας Διατριβής εν προκειμένω δυνατότητα αντιστοίχιση με τις της καθώς συνιστούν ένα εξαιρετικά αποτελεσματικό εργαλείο αμφίδρομης νομικής προστασίας του ντόπιου πληθυσμού, αλλά και των μελών της Ειρηνευτικής Δύναμης, εξίσου, ως ξένη Δύναμη οιονεί Κατοχής.

1.1.3.4.7 Περί «προστατευόμενων» ατόμων (“protected” persons) υπό την εξουσία της Κατέχουσας Δύναμης (Άρθρο 70, της Σύμβασης IV ΣΓ1949)

Το ελάχιστο πλαίσιο προστασίας των δικαιωμάτων ή μεταχείρισης συγκεκριμένων φυσικών προσώπων που αναγνωρίζονται ως ειδικώς «προστατευόμενα πρόσωπα» (“protected persons”) και ευρίσκονται εντός της κατεχόμενης ζώνης, και άρα υπό την εξουσία της κατέχουσας Δύναμης κατά τη διάρκεια μιας κατοχής, παρέχεται από τις συναφείς προβλέψεις του Άρθρ. 70, παράγραφος 1, της ΣΓ IV 1949, όπου τους προσδίδονται

¹⁹¹ Επί του όρου “orderly government”, δηλ. «κανονικής» κυβέρνησης, θα λέγαμε ότι ο μεταπολεμικός θεσμικός (έστω και ενίοτε προσηματικός) προσανατολισμός της διεθνούς κοινότητας προς τον πολιτικό εκδημοκρατισμό των σύγχρονων κοινωνιών διεθνώς, ιδίως δε των «νέων» χωρών, προτρέπει σε ερμηνεία του όρου «κανονικής» διακυβέρνησης, όχι με την έννοια της εξουσίας «προϋφιστάμενης» της κατοχής (η οποία μπορεί να αφορά ένα απολυταρχικό καθεστώς στερούμενο νομιμότητας και λαϊκής αποδοχής), αλλά αυτής που διέπεται από το στοιχείο της λαϊκής νομιμοποίησης (δηλ. της δημοκρατικά νομιμοποιημένης), η οποία έτσι καθίσταται αποδεκτή από τη διεθνή κοινότητα, αλλά και από το γηγενή πληθυσμό.

¹⁹² Εκτενέστερη ανάλυση θα ακολουθήσει παρακάτω, όπου θα αναλυθούν περαιτέρω τα εν γένει θεμιτά ή μη όρια παρέμβασης των Πολυεθνικών Δυνάμεων που ενεργούν ως Δύναμη Κατοχής.

χαρακτηριστικά νομικά προστατευόμενου υποκειμένου. Η συγκεκριμένη κατηγορία προσώπων προστατεύεται από τη σύλληψη, τη δίωξη, ή την καταδίκη από τη Δύναμη Κατοχής για πράξεις που τέλεσαν ή για απόψεις που εξέφρασαν προ του κατοχικού γεγονότος, ή κατά τη διάρκεια διακοπής της, εκτός βέβαια αν αυτές συνδέονται με την τέλεση εγκλημάτων πολέμου. Συγκεκριμένα, η σχετική διάταξη προβλέπει ως εξής:

«Protected persons shall not be arrested, prosecuted or convicted by the Occupying Power for acts committed or for opinions expressed before the occupation, or during a temporary interruption thereof, with the exception of breaches of the laws and customs of war. ...»

Σε ό,τι δε αφορά τον προσδιορισμό του όρου «προστατευόμενων ατόμων» (“protected persons”), φαίνεται ότι ο συντάκτης τη Σύμβασης IV θεώρησε καλό να τον προσδιορίσει από την έναρξη μάλιστα της Σύμβασης, καθόσον το Άρθρο 4 αυτής προβλέπει τα εξής:

«Persons protected by the Convention are those who at a given moment and in any manner whatsoever, find themselves, in case of a conflict or occupation, in the hands of a Party to the conflict or Occupying Power of which they are not nationals.»

Ο προσδιορισμός όμως των υπό προστασία ατόμων συμπληρώνεται και δια αρνητικής διατύπωσης στο ίδιο Άρθρο, όταν αναφέρεται σε πολίτες τρίτου κράτους που δεν έχει προσυπογράψει την εν λόγω Σύμβαση και οι οποίοι εξ αυτού του λόγου δεν θα θεωρούνται ως προστατευόμενα άτομα. Ομοίως, χωρίς ειδική προστασία παραμένουν άτομα, πολίτες ουδέτερου ή εμπόλεμου κράτους που διατηρεί διπλωματικές σχέσεις με το κράτος φιλοξενίας (εν προκειμένου της Δύναμης Κατοχής). Το συγκεκριμένο λεκτικό του Άρθρου 4 έχει ως ακολούθως:

«Nationals of a State which is not bound by the Convention are not protected by it. Nationals of a neutral State who find themselves in the territory of a belligerent State, and nationals of a co-belligerent State, shall not be regarded as protected persons while the State of which they are nationals has normal diplomatic representation in the State in whose hands they are.»

Αξίζει δε να σημειωθεί ότι άτομα που εμπίπτουν κατ' εξοχήν στο πεδίο εφαρμογής της II και/ή της III Σύμβασης της Γενεύης (1949), δηλ. τραυματίες πολέμου και/ή ναυαγοί, δεν λογίζονται ως ειδικώς προστατευόμενα πρόσωπα, υπό την έννοια της σχετικής πρόβλεψης της Σύμβασης IV.

Το ζήτημα του πεδίου εφαρμογής της συγκεκριμένης πρόβλεψης, αλλά και το πρακτικό θέμα του προσδιορισμού των επιμέρους εφαρμοστέων προβλέψεων για τα δικαιώματα και υποχρεώσεις των ατόμων που ενεπλάκησαν σε πραγματικές περιπτώσεις κατά την κατοχή ιρακινών περιοχών από Δυνάμεις των ΗΠΑ, κατά τον πόλεμο του 2003., έτυχε εκτενούς εμβάθυνσης και από όργανα των ΗΠΑ, αλλά και από τη νομολογία του Ανώτατου Δικαστηρίου των ΗΠΑ. Συγκεκριμένα, ενημερωτικό Σημείωμα της Γενικής Εισαγγελίας των ΗΠΑ, με θέμα «“Protected Person” Status in Occupied Iraq Under the Fourth Geneva Convention”, που υπεβλήθη στις 18 Μαρτίου 2004 προς το Λευκό Οίκο κατέληξε συμπερασματικά στο ότι οι συλληφθέντες κρατούμενοι στην κατεχόμενη ζώνη του Ιράκ δεν θεωρούνται «προστατευόμενα» πρόσωπα (κατά τη Σύμβαση), ως εξής:

«We conclude that the following persons, if captured in occupied Iraq, are not “protected persons” within the meaning of GC article 4: U.S. nationals, nationals of a State not bound by

the Convention, nationals of a co-belligerent State, and operatives of the al Qaeda terrorist organization who are not Iraqi nationals or permanent residents of Iraq.»¹⁹³

Αξίζει δε να σημειωθεί πληροφοριακά ότι το Ανώτατο Δικαστήριο, στην υπόθεση *Hamdan v. Rumsfeld*¹⁹⁴ (2006), η οποία εκδόθηκε μόλις λίγους μήνες μετά το ανωτέρω Μνημόνιο, δέχτηκε ότι οι προβλέψεις του κοινού Άρθρου 3 των Συμβάσεων της Γενεύης εφαρμόζονται και κατά τις δράσεις των στρατευμάτων των ΗΠΑ στις στρατιωτικές τους επιχειρήσεις κατά της οργάνωσης *al Qaeda*. Το Μνημόνιο βέβαια, αν και με σχετική υποσημείωση (No 17, σελ. 13) παραπέμπει σε πλούσια βιβλιογραφία δια της οποίας υποστηρίζεται η συναφής θέση αρχής (“...*unlawful combatants are not per se excluded from “protected person” status under GC...*»), καταληκτικά όμως δεν την υιοθετεί, καθώς υποστηρίζεται ότι το κοινό Άρθρο 3 αφορά όχι απλά τις μη διεθνείς, αλλά συγκεκριμένα τις «καθαρά εσωτερικές» (“*purely internal*”)¹⁹⁵ ένοπλες συρράξεις και σαφώς όχι τη δράση μιας μη κυβερνητικής τρομοκρατικής Οργάνωσης που διεξάγει ένοπλες επιχειρήσεις σε παγκόσμια κλίμακα.¹⁹⁶ Καταληκτικά, σημειώνεται ότι θα ήταν ερμηνευτική παράλειψη αν η ανωτέρω προσέγγιση διαβαζόταν χωρίς συσχέτιση με τη θεμελιώδη παραδοχή του Αμερικανικού Μνημονίου, που αποτυπώνεται στη φράση: «*The United States is currently involved in two armed conflicts that are relevant to our analysis: the armed conflict with and occupation of Iraq, and the armed conflict with al Qaeda. In this Part we analyze how article 2 applies to each conflict considered independently.*»¹⁹⁷

1.1.3.4.8 Περί απαγόρευσης επιβολής ποινής χωρίς τη διεξαγωγή «κανονικής» δίκης από την κατοχική Αρχή (Άρθρο 71, IV ΣΓ’49)

Η πρόβλεψη του άρθρου 71, που απαγορεύει ρητά την επιβολή ποινής χωρίς τη διεξαγωγή «κανονικής» δίκης («*No sentence shall be pronounced by the competent courts of the Occupying Power except after a regular trial.*»), παραπέμπει τόσο στην αρχή της δίκαιης δίκης, όσο και έμμεσα στη θεμελιώδη αρχή του ποινικού δικαίου που δεν επιτρέπει ποινή, χωρίς την πιστοποιημένη τεκμηρίωση της παράνομης πράξης, και άρα χωρίς την ύπαρξη του σχετικού νόμου (*Nullum crimen, nulla poena sine praevia lege*).

¹⁹³ Jack I. Goldsmith III, Assistant Attorney General, *Memorandum opinion for the Counsel to the President*, Opinions of the Office of Legal Counsel in Volume 28, 18 Μαρτίου 2004, διαθέσιμο τη δωση <http://www2.gwu.edu/~nsarchiv/torturingdemocracy/documents/20040318.pdf>.

¹⁹⁴ *Hamdan v. Rumsfeld*, 548 U.S. 557, 629-31 (2006).

¹⁹⁵ Βλέπε σχετική αναφορά στο κείμενο υποσημείωσης No 5, σελ. 4, του Memo. Αξίζει να επισημανθεί ότι στο ίδιο σημείο γίνεται παραπομπή σε προγενέστερα αντίστοιχα Σημειώματα του υπουργείου Άμυνας και της Γενικής Εισαγγελίας προς το Λευκό Οίκο, ως εξής: «5. *Nor does the United States conflict with al Qaeda implicate common article 3 of the Geneva Conventions, which governs “armed conflict[s] not of an international character occurring in the territory of one of the High Contracting Parties.” As we have previously explained, common article 3 applies only to purely internal armed conflicts. See Memorandum for Alberto R. Gonzales, Counsel to the President, and William J. Haynes II, General Counsel, Department of Defense, from Jay S. Bybee, Assistant Attorney General, Office of Legal Counsel, Re: Application of Treaties and Laws to al Qaeda and Taliban Detainees at 10 (Jan. 22, 2002). See also infra n. 20.*»

¹⁹⁶ Βλέπε σχετική αναφορά στο κείμενο υποσημείωσης No 20, σελ. 15, του Memo.

¹⁹⁷ Σελ. 2, του Memo.

Για το θέμα αυτό, η γνώμη των αναλυτών φαίνεται να συγκλίνει, αν και όχι ολοκληρωτικά, στη θέση ότι και σε περιπτώσεις ένοπλων συρράξεων, ακόμη και κατοχής, οι πολίτες που συλλαμβάνονται απολαμβάνουν τη σχετική προστασία της ΣΓ IV, και ως άμαχοι πολίτες μπορούν και θα πρέπει να δικαστούν από Δικαστήρια εντός της κατεχόμενης περιοχής και όχι πέραν αυτής. Ενδεικτικά, η αντίστοιχη θέση της Luisa Vierucci έχει ως εξής:

«The qualification of Al-Qaeda and/or Taliban members as "unlawful combatants" does not deprive them of any protection under humanitarian law. On the contrary, this means that they are civilians protected by Geneva Convention IV. As civilians they may only be tried by courts sitting in the occupied territory. The absolute prohibition of transfer of civilians contained in Geneva Convention IV prevents the US from detaining and trying abroad persons which have been captured on Afghan soil. Moreover, even supposing that a state of occupation existed at the time of capture, thus warranting prosecutions for war crimes by courts of the occupying power, such courts had in any case to sit on the occupied territory. [29]

In brief, any person apprehended in connection with the September 11 events has a status under international humanitarian law. He or she is either a POW, thus entitled to the treatment of Geneva Convention III, or a civilian and therefore covered by Geneva Convention IV. No "intermediate status" (52) exists such as that of unlawful combatant deprived of any international protection. It is clear that human rights norms continue to apply to alleged terrorists also in a time of armed conflict, in particular those amounting to *jus cogens*.»¹⁹⁸

1.1.4 Το νομικό καθεστώς της Κατοχής στο 1ο Πρόσθετο Πρωτόκολλο του 1977

Στο Άρθρο 1(3), το πρώτο πρόσθετο Πρωτόκολλο του 1977 προσδιορίζει το κοινό του πλαίσιο με τα κείμενα αναφοράς του, δηλ. τις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949, στο κοινό Άρθρο 2 των οποίων προσδιορίζεται ρητώς το πεδίο εφαρμογής τους. Όμως, στην επόμενη παράγραφο 4, του ίδιου Άρθρου (άρθρο 1 του ΠΠΙ), φαίνεται ότι το πεδίο εφαρμογής του εν λόγω συμβατικού κειμένου επεκτείνεται εμμέσως, αλλά ουσιαστικά, καθώς κατηγοριοποιεί συγκεκριμένα τις επιμέρους συγκρούσεις που εμπίπτουν στον ορισμό μιας ένοπλης σύρραξης, και άρα στο πλαίσιο εφαρμογής του ΠΠ Ι. Έτσι, σύμφωνα με το Άρθρ. 1(4), «Ένοπλη σύρραξη» θεωρείται αυτή που αφορά τον ένοπλο αγώνα κατά της αποικιοκρατίας, της οποιασδήποτε Κατοχής από ξένη δύναμη ή κατά των ρατσιστικών καθεστώτων. Είναι προφανές ότι με τον έμμεσο αυτό τρόπο, συμπληρώνεται το «κενό» του πλαισίου της Γενεύης, το οποίο αποτυπώθηκε στο κοινό άρθρο 3, προκειμένου να συμπεριλάβει επιμέρους προβλέψεις για τις ένοπλες συρράξεις που –τότε- προσδιορίζονταν ως μη-διεθνείς, αφού τον καιρό της σύνταξής τους (1949) η ενσωμάτωση εμπόλεμων συγκρούσεων «ειδικού τύπου», όπως αυτές για εθνική ανεξαρτησία, κατά της αποικιοκρατίας και/ή για απελευθέρωση από κατοχή, στο κοινό πλαίσιο των εμπόλεμων συρράξεων (κυρίως για σκοπούς καθορισμού του θεσμικού/νομικού τους πλαισίου) απλά δεν ήταν αποδεκτή. Από το 1977 και εξής, οι διαμάχες αυτές θα κατηγοριοποιούνται πλέον ως «συμβατικές» ένοπλες συρράξεις (για τις ανάγκες καθορισμού του νομικού τους πλαισίου), υπαγόμενες σε συγκεκριμένο ενιαίο νομικό πλαίσιο προστασίας (αυτό του κοινού άρθρου 2 των ΣΓ1949), για όσα κράτη αποδέχονται το πλαίσιο του ΠΠ Ι¹⁹⁹.

¹⁹⁸ Luisa Vierucci, *What judicial treatment for the Guantanamo detainees?*, 3 German Law Journal (2002), available at <http://www.germanlawjournal.com/index.php?pageID=11&artID=190>.

¹⁹⁹ Σήμερα 174 κράτη έχουν συνυπογράψει, έχοντας γίνει μέλη (State parties) στο πρώτο πρόσθετο Πρωτόκολλο της Σύμβασης και έχουν αποδεχθεί επικυρώνοντας το κείμενο του ΠΠΙ (1977). Πέραν αυτών, τρία κράτη (Ιράν, Πακιστάν και ΗΠΑ έχουν απλά υπογράψει χωρίς να προχωρήσουν σε επικύρωσή του (signatory States). Βλ.

Φυσικά, από την πλειοψηφία των διεθνολόγων υποστηρίζεται (και όχι αβάσιμα) ότι η κοινή κατηγοριοποίηση των εν λόγω επιπρόσθετων συρράξεων του άρθρου 1(4) της ΠΠ Ι, με αυτές του κοινού άρθρου 2 των ΣΓ1949, με εγγενώς διεθνή χαρακτήρα, τους αποδίδει εμμέσως, αλλά σαφώς, τον χαρακτήρα των διεθνών [νομικών] γεγονότων. Δηλ. τις καθιστά και αυτές αυτόματα διεθνείς ένοπλες συρράξεις, κάτι που άλλωστε πιστοποιείται και στον τίτλο του ΠΠ Ι. Ο ενδοιασμός αναγνώρισης του διεθνούς χαρακτήρα τέτοιων μειζόνων γεγονότων, ειδικά σε ό,τι αφορά τους αγώνες των εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων, συνιστά και το βασικό λόγο μη προσχώρησης στην εν λόγω σύμβαση κρατών όπως οι ΗΠΑ, το Ισραήλ, αλλά και η Τουρκία.

Αλλά και ως προς τη θεματική της κατοχής, η θεωρία εμφανίζεται γενικά ομόθυμη σε ό,τι αφορά την ερμηνεία του πεδίου εφαρμογής που εκπορεύεται από τις προβλέψεις του Άρθρου 1, παρ. 3, του Πρωτοκόλλου, εστιάζοντας μάλιστα και σε περιπτώσεις της διεθνούς πρακτικής που εμφανίζονται ως χαρακτηριστικά συνδεδεμένες με τις συγκεκριμένες διατάξεις και αφορούν τον εν μέρει νεοπαγή όρο του «*alien occupation*». Αφορά περιπτώσεις κατοχών περιοχών που (είτε λόγω καθεστώτος τους, είτε λόγω επιλογής τους) δεν θεωρούνται ότι συγκαταλέγονται στα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη της Σύμβασης της Γενεύης και του/των Πρόσθετων σε αυτές Πρωτοκόλλων, καθόσον κυρίως δεν θεωρείται (ή αμφισβητείται) η κρατική τους υπόσταση. Επίσης δεν πληρούν τις προϋποθέσεις, ώστε να λογίζονται ότι περιλαμβάνονται σε κράτη μέλη του συμβατικού πλαισίου των Συμβάσεων της Γενεύης, ειδικά για σκοπούς προσδιορισμού κυριαρχικών δικαιωμάτων μιας περιοχής που τελεί σε καθεστώσ κατοχής από ξένη («*allien*») Δύναμη, χωρίς την απαραίτητη επέκταση του πεδίου εφαρμογής τους μέσω ενός διασταλτικού ερμηνευτικού εργαλείου. Τέτοιες είναι οι περιπτώσεις της Δυτικής Όχθης και της Λωρίδας της Γάζα, όπου παλαιστινιακά εδάφη²⁰⁰ τελούν υπό τον έλεγχο, μείζονα ή ελάσσονα, του ισραηλινού κράτους. Αυτήν την άποψη υποστηρίζει και ο Adam Roberts, ο οποίος μάλιστα προκειμένου να την επεκτείνει και να την τεκμηριώσει περαιτέρω, επικαλείται με τη σειρά του τις συναφείς απόψεις των Both, Partsch και Solf²⁰¹, θεωρώντας ότι η επέκταση του πεδίου εφαρμογής μπορεί να αφορά τους λαούς της Παλαιστίνης ή της νοτίου Αφρικής («*...the peoples of southern Africa and Palestine.*»), ως εξής:

«As far as its specific reference to occupation is concerned, the paragraph does not concern itself directly with the definition or scope of “*alien occupation*”; and it adds little to the scope of application as spelt out in the 1949 Geneva Conventions themselves. All it really does is to close a tiny technical loophole in common Article 2 of the 1949 Geneva Conventions, by making a little clearer what was already widely accepted namely, that the law on occupations is applicable even in situations (like the West Bank and Gaza) where the occupied territory was not universally viewed as having been part of “*the territory of a High Contracting Party*”. As Bothe, Partsch and Solf say, it appears that the term “*alien occupation*” is “*meant to cover cases in which a High Contracting Party occupies territories of a State which is not a H CP, or territories with a controversial international status, and to establish that the population of such territory is fighting against the occupant in the exercise of their right of self determination.*”»²⁰²

επίσημο ιστότοπο ICRC (<https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=D9E6B6264D7723C3C12563CD002D6CE4&action=openDocument>).

²⁰⁰ Βέβαια, η Παλαιστίνη, φαίνεται ως υπογράφουσα πολλά από τα σημαντικά διεθνή κείμενα του ΔΔΕΣ, όπου η υπογραφή της, η κύρωση και προσχώρηση έγινε σχετικώς πρόσφατα, δηλ. στις 2 Απρ. 2014 («*Palestine*», Treaties, States Parties and Commentaries, ICRC, διαθέσιμο στη δνση https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/vwTreatiesByCountrySelected.xsp?xp_countrySelected=PS&nv=4).

²⁰¹ Bothe, Partsch and Solf, *New Rules for Victims of Armed Conflicts*, 1982, σελ. 51-2.

²⁰² Adam Roberts, “What is Military Occupation”, 55 *British Yearbook of IL*, 1984, σελ. 254, διαθέσιμο στη δνση <http://bybil.oxfordjournals.org/content/55/1/249.full.pdf>.

Το χρονικό πλαίσιο εφαρμογής των προβλέψεων του ΠΠ Ι προσδιορίζεται στο Άρθρο 3, όπου στο εδάφιο (α), υιοθετεί την προσέγγιση του άρθρου 6§1 της ΣΓ IV 1949, που ορίζει ότι η εφαρμογή των διατάξεων ξεκινά από την έναρξη του γεγονότος της σύρραξης, σύμφωνα με τις σχετικές προβλέψεις του άρθρου 1 της Σύμβασης. Αντίθετα, το πέρας της εφαρμογής των προβλέψεων του ΠΠ Ι προκύπτει από την παράγραφο (b) του ίδιου άρθρου (Άρθρο 3), όπου καθορίζεται συγκεκριμένα ότι η εφαρμογή περατούται «...κατά το γενικό τερματισμό των στρατιωτικών επιχειρήσεων». Ειδικότερα δε για τις περιπτώσεις κατοχής, στο ίδιο εδάφιο προβλέπεται ότι το πέρας της σηματοδοτεί και την παύση εφαρμογής των προβλέψεων του ΠΠ Ι, ρύθμιση που συνιστά και διαφοροποίηση από την αντίστοιχη πρόβλεψη της Γενεύης, η οποία εκφραζόταν με την επέκταση της εφαρμογής της σύμβασης κατά ένα (1) έτος μετά το πέρας της κατοχής. Η εν λόγω εξέλιξη συνιστά σαφώς ένδειξη της βούλησης της διεθνούς κοινότητας να εξελίξει το διεθνές δίκαιο της Κατοχής προς την κατεύθυνση της άμεσης εξάρτησης του πεδίου εφαρμογής του κυρίως από πραγματιστικά («factual») στοιχεία και κριτήρια που σχετίζονται με το καθεστώς κατοχής, αποδυναμώνοντας και αφαιρώντας άλλα, συντρέχοντα, υποκειμενικής κυρίως φύσης.²⁰³ Φυσικά, ο εν λόγω προσδιορισμός δεσμεύει αποκλειστικά τα συμβαλλόμενα μέρη, καθότι δεν συνιστά κανόνα εθιμικού δικαίου²⁰⁴, όπως άλλωστε δέχτηκε και το ICJ στην γνωμοδότηση για τις νομικές συνέπειες της κατασκευής του Τείχους στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά εδάφη.²⁰⁵

Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά το Άρθρο 4, το περιεχόμενό του είναι εξαιρετικά σημαντικό για το νομικό πλαίσιο μιας εμπόλεμης (διεθνούς χαρακτήρα) σύρραξης, ειδικά, όταν αυτή αφορά κατοχή εδάφους. Παρέχει τη βάση του σύγχρονου ΔΑΔ πάνω στην οποία εδράζεται η αρχή της μη-διάκρισης, δηλ. ότι ο κάθε ένας (μάχιμος ή μη, αντίστοιχα) δικαιούται εφάμιλλης προστασίας, αρχή που είναι θεμελιώδους σημασίας για το σύγχρονο Ανθρωπιστικό Δίκαιο. Συγκεκριμένα, στο κείμενό του άρθρου 4 αποτυπώνονται τρεις (3) ξεκάθαροι κανόνες, που αναλυτικά αποδίδονται ως εξής:

α. Η εφαρμογή των υφιστάμενων προβλέψεων (ΣΓ1949 και ΠΠ Ι 1977) δεν επηρεάζει το νομικό καθεστώς των μερών της σύρραξης.

β. Η εφαρμογή των υφιστάμενων προβλέψεων (ΣΓ1949 και ΠΠ Ι 1977) δεν επηρεάζει το νομικό καθεστώς της περιοχής, στην οποία οι προβλέψεις αυτές εφαρμόζονται.

γ. Η κατοχή μιας περιοχής δεν επηρεάζει ή δεν μεταβάλλει το νομικό/εδαφικό καθεστώς της.

Ειδικότερα, ο τρίτος εκ των ανωτέρω κανόνων εντοπίζεται αυτούσιος και στο προϋφιστάμενο Δίκαιο της Χάγης (κανονισμοί 1907) και της Γενεύης (ΣΓ IV 1949), και αποτελεί συμβατική διατύπωση της βασικής αρχής του ΔΑΔ ότι η προσάρτηση κατεχόμενου εδάφους δεν αναγνωρίζεται ως νόμιμη διαδικασία μεταβολής του κυριαρχικού καθεστώτος μιας

²⁰³ Για την τεκμηρίωση της ανωτέρω θέσης, βλέπε σχετική βιβλιογραφία Bothe/Partsch/Solf 1982, p. 59; Sandoz/Swinarski/Zimmerman 1987, p. 68; Roberts in Playfair 1992, p. 38, 39; Bothe in Bernhardt 1997, p. 764., και σχετική παραπομπή στο S.D. Dikker Hupkes, *What Constitutes Occupation? Israel as the Occupying power in the Gaza Strip after the Disengagement*, E.M. Meijers Institute, 2008, σελ., n.17.

²⁰⁴ Roberts in Playfair 1992, p. 38; Gasser in Fleck 1995, p. 251, 252; Kalshoven/Zegveld 2001, p. 86. (S.D. Dikker Hupkes, *What Constitutes Occupation? Israel as the Occupying power in the Gaza Strip after the Disengagement*, E.M. Meijers Institute, 2008, σελ., n.18).

²⁰⁵ ICJ *Wall*, para. 125.

κατεχόμενης περιοχής.²⁰⁶ Υπογραμμίζει θα λέγαμε τον μη-μόνιμο χαρακτήρα μιας κατοχικής εξουσίας σε μια περιοχή υπό τον έλεγχο ξένης Δύναμης.

Γενικότερα, εξετάζοντας εποπτικά τους ανωτέρω κανόνες, ειδικά τους δύο πρώτους, θα λέγαμε ότι επιχειρούν να διαχωρίσουν το θέμα του προσδιορισμού της φύσης, ή του καθεστώτος των εμπολέμων, ή της διεκδικούμενης περιοχής, από την ανάγκη παρεχόμενης προστασίας των αμάχων κυρίως που εμπλέκονται (ή ενδεχομένως ορθότερα, που εγκλωβίστηκαν) στη σύρραξη. Ούτε και ο διεθνής νομοθέτης επιθυμούσε να επιτρέψει τη χρήση του καθεστώτος της παρεχόμενης προστασίας μέσω συμβατικών διεθνών δεσμεύσεων, ως *de facto* μέσο προσδιορισμού του νομικού καθεστώτος της διεκδικούμενης ή αμφισβητούμενης περιοχής, κάνοντας εννοιολογική αναφορά (βλέπε «λαός» / «people») στην κοινωνική ή εθνική συλλογικότητα των ανθρώπων που την κατοικούν και των απορρεόντων εξ αυτής δικαιωμάτων τους (βλέπε νόμιμα και μη «μειονοτικά» δικαιώματα, δικαίωμα για «εσωτερική» ν. «εξωτερική» αυτοδιάθεση, διοικητική αυτονόμηση, πολιτική/εθνική ανεξαρτητοποίηση κλπ.). Η εφαρμογή του πλαισίου προστασίας (Χάγη – Γενεύη - Πρόσθετα Πρωτόκολλα) θα πρέπει σθεναρά να αποσυνδέεται από την όποια αναγνώριση ή μεταβολή του νομικού καθεστώτος σε ανθρώπους ή έδαφος. , Είναι σαφές ότι ο διεθνής νομοθέτης επιχείρησε να θωρακίσει το εφαρμοστέο δικαιοκώ πλαίσιο από πιθανώς αναμενόμενες πολιτικές σκοπιμότητες. . Τέτοιου είδους χειραγωγήσεις θα οδηγούσαν ενδεχομένως σε μείωση της αποτελεσματικότητας του εν λόγω πλαισίου προστασίας, θα επέφεραν ίσως ακόμη και την άρνηση παροχής καθεστώτος προστασίας και υπηρεσιών μέριμνας που σε άλλη περίπτωση προβλέπονταν από το ΔΑΔ, αν η όποια επίκλησή του προσέφερε σε κάποιο από τα εμπλεκόμενα μέρη τη δυνατότητα *de facto* διαμόρφωσης ευνοϊκών προς αυτό νομικών τετελεσμένων σχετικά με τις θεμιτές ή μη επιδιώξεις του από τη συμμετοχή του στη σύρραξη. Ας σημειωθεί ότι οι ανωτέρω προβλεπόμενες πρόνοιες είναι επίσης ενσωματωμένες και στο κοινό Άρθρο 3 των ΣΓ1949, που αν και η εφαρμογή του περιοριζόταν αποκλειστικά σε μη-διεθνείς ένοπλες συρράξεις, δυνάμει της αντίστοιχης ενσωμάτωσής τους στο σώμα του ΠΠ Ι (άρθρο 5§5), σαφώς αποκρυσταλλώνουν πλέον θεμελιώδεις αρχές του ΔΑΔ, εφαρμοστέες σε κάθε ένοπλη σύρραξη διεθνούς ή μη χαρακτήρα, και άρα αυτοδίκαια θα πρέπει πλέον να θεωρείται ότι αποτελούν μέρος του διεθνούς εθιμικού Δικαίου των ένοπλων συρράξεων.²⁰⁷

1.1.5 Η Κατοχή στο 2ο Πρόσθετο Πρωτόκολλο του 1977. Μπορούν μη-κρατικοί δρώντες, εμπόλεμοι σε μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις, να ...«κατέχουν» έδαφος;

Γενικά

Ταυτόχρονα με το πρώτο πρόσθετο Πρωτόκολλο (1977), συνετάγη και το δεύτερο Πρόσθετο Πρωτόκολλο του 1977 (1977 ΠΠ ΙΙ), συμπληρωματικό και αυτό (όπως και το 1977 ΠΠ Ι) στις Συμβάσεις της Γενεύης (1949), το οποίο περιέχει αντίστοιχα διατάξεις που παρέχουν προστασία σε θύματα εν μέσω μη-διεθνών ένοπλων συρράξεων. Το εύρος εφαρμογής του ΠΠ ΙΙ, περιγραφόμενο στο 1^ο Άρθρο του, προσδιορίζεται αφαιρετικά (σε σχέση με το ΠΠ Ι) περιλαμβάνοντας όλες τις περιπτώσεις ένοπλων συρράξεων που δεν εγκύπτουν στο πεδίο εφαρμογής του ΠΠ Ι. Σε αυτές περιλαμβάνονται όχι μόνον αυτές που διενεργούνται από

²⁰⁶ Bothe/Partsch/Solf 1982, p. 62; Sandoz/Swinarski/Zimmerman 1987, p. 73, 74.

²⁰⁷ Pictet 1958, p. 44; Bothe/Partsch/Solf 1982, p. 61; Sandoz/Swinarski/Zimmerman 1987, p. 73.

τακτικές δυνάμεις ενόπλων Δυνάμεων που υπάγονται σε κρατικό έλεγχο, αλλά και άλλες οργανωμένες ένοπλες ομάδες που «κάτω από υπεύθυνη διοίκηση, ασκούν τέτοιας μορφής έλεγχο σε τμήμα του εδάφους του παραπάνω Μέρους, που να τους δίνει τη δυνατότητα διενέργειας συνεχών και συνδυασμένων στρατιωτικών επιχειρήσεων και εφαρμογής του [εν λόγω] Πρωτοκόλλου».²⁰⁸ Ταυτόχρονα όμως, στη δεύτερη παράγραφο του ίδιου Άρθρου επισημαίνεται ότι δεν εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής του εν λόγω Πρωτοκόλλου «καταστάσεις εσωτερικών αναταραχών και εντάσεων, όπως ταραχών, μεμονωμένων και σποραδικών πράξεων βίας και άλλων πράξεων παρόμοιας φύσης» καθώς δεν θεωρούνται ότι αποτελούν ένοπλες συρράξεις και ως εκ τούτου συνεχίζουν να αποτελούν αντικείμενο της αποκλειστικής αρμοδιότητας του κράτους.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι σε ολόκληρο τα κείμενο του ΠΠ II, δεν αναφέρεται πουθενά η λέξη Κατοχή. Με δεδομένη λοιπόν την τουλάχιστον «λεκτικώς» απόλυτη «σιγή» του ΠΠ II στο θεσμικό πλαίσιο μιας συμβατικής Κατοχής, θα είχε πραγματικά πολύ ενδιαφέρον να εξετάσουμε αν και με ποιο τρόπο είναι δυνατή η έστω και έμμεση διασύνδεση του νομικού πλαισίου της κατοχής (αν όχι σε όλες, πάντως σε κάποιες μορφές της) με το αντίστοιχο νομικό πλαίσιο διεξαγωγής ένοπλων συγκρούσεων μη-διεθνούς χαρακτήρα. Πόσο πιθανό είναι μετά από μια κατάσταση εσωτερικής ένοπλης σύρραξης, να προκύψει μια διάδοχη κατάσταση με στοιχεία που να παραπέμπουν στα συστατικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν την Κατοχή; Και σε ποιες περιπτώσεις μπορεί να γίνει αυτό; Είναι μήπως απαραίτητη η παρουσία τρίτων εμπλεκόμενων, οι οποίοι να προσδώσουν στη σύρραξη διεθνοποιημένο χαρακτήρα, όπως άμεση ή έμμεση εμπλοκή τρίτων δυνάμεων, ή ακόμη και παρέμβαση πολυεθνικών δυνάμεων με Ειρηνευτικό ή ακόμη και ειρηνοποιό χαρακτήρα; Ή μήπως όλα αυτά και οποιαδήποτε συζήτηση για άσκηση κατοχικής εξουσίας επί του «πάτριου» ή ημέτερου εδάφους προσκρούουν στη βασική αρχή της κρατικής/«εθνικής»²⁰⁹ Κυριαρχίας και της απαραβίαστης, αποκλειστικής, αλλά και ενιαίας εξουσίας που νόμιμα ασκεί η Κρατική Αρχή, σε ολόκληρη την επικράτεια του Κράτους, στο όνομα ολόκληρου του λαού (ως μιας και αδιαίρετης ενότητας) του κράτους αυτού; Και εντέλει, είναι δυνατόν να θεωρηθεί θεμιτό μη-κρατικοί δρώντες, που μετέχουν εμπόλεμα σε μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις, να ...«κατέχουν» έδαφος; Αν ναι, ποιο ακριβώς είναι το όριο προσδιορισμού του «ξένου» εδάφους, ως περιοχή που ασκείται ο αποτελεσματικός έλεγχος (ως κριτήριο κατοχής); Μπορούν οι αντάρτικες ομάδες, ελέγχοντας τμήμα εδάφους του κράτους, να θεωρηθεί ότι το ελέγχουν, όχι ως ημέτερη ένοπλη δύναμη, αλλά ως «ξένη» (υπό το φως της σχετικής ρητής πρόβλεψης της -θεμελιακής για τον προσδιορισμό κατεχόμενου εδάφους- του άρθρου 42 της Χάγης); Μάλλον, όχι. Αλλά αν ίσως ναι, μήπως αυτό προσωρινά τους προσφέρει ένα τακτικό πλεονέκτημα, ειδικά στη φάση συνέχισης των εχθροπραξιών ιδιαίτερα κατά το διάστημα που ενώ διαρκεί η γενικότερη σύρραξη, αυτοί διεκδικούν διεθνή και μη, αναγνώριση, και αποδοχή/νομιμοποίηση των αυτονομιστικών τους διεκδικήσεων για την ελεγχόμενη περιοχή ή το κράτος ολόκληρο;

Το Άρθρ. 2 ΠΠ II (1977), παρέχει το πεδίο εφαρμογής *ratione personae* (παρα. 1) και *ratione temporis* (παρα. 2) του εν λόγω Πρωτοκόλλου. Ειδικά δε στην παρα. 2, καθορίζεται ότι τα πρόσωπα που τόσο κατά τη διάρκεια, όσο και μετά τη σύρραξη υπέστησαν, ως αποτέλεσμα

²⁰⁸ Άρθρο 1§1, στο Πρόσθετο Πρωτόκολλο II, στις Συμβάσεις της Γενεύης της 12^{ης} Αυγούστου 1949, για την προστασία των θυμάτων των μη-διεθνών ενόπλων συρράξεων, όπως παρατίθεται στο Στ. Περράκη – Μ.-Ντ. Μαρούδα, *Κείμενα Διεθνούς Πρακτικής: Ένοπλες Συρράξεις και Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Τόμος 12, Εκδ. Σάκκουλα, 2001, σελ. 292.

²⁰⁹ Ο όρος είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί, σε περιπτώσεις κρατών που συνιστούν ή που αποτελούν περιπτώσεις «έθνους-κράτους», δηλ. όπου ο πληθυσμός τους αποτελεί συμπαγή και αδιαίρετη εθνική πληθυσμιακή συλλογικότητα, ενώ στο έδαφός του δεν υφίσταται αναγνωρισμένη κάποια εθνική μειονότητα.

της σύρραξης, κάποια στέρηση της προσωπικής τους ελευθερίας. Θα συνεχίζουν να απολαμβάνουν την εγγυημένη προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους (όπως ανθρωπιστική μεταχείριση και δικαστικές εγγυήσεις) ακόμη και μετά το τέλος της σύρραξης, όπως λεπτομερώς προβλέπονται στα Άρθρα 5 και 6 του ΠΠ II. Όπως ειδικά αναφέρεται στο *Commentary* του ΠΠ II, τα προστατευόμενα πρόσωπα “...will continue to enjoy the fundamental guarantees ... [until] the end of hostilities, not only if they were already detained, but also if they were arrested after the conflict came to an end. This rule reduces the risk of arbitrary behaviour by the victorious party.”²¹⁰ Πρέπει να σημειωθεί ότι στο ΠΠ II δεν έχει συμπεριληφθεί σχετική διάταξη, αντίστοιχη του Άρθρ. 3 ΠΠ I, που να προβλέπει ρητώς την έναρξη και ειδικά το χρονικό πέρας της εφαρμογής του. Μέσω του συγκεκριμένου χωρίου, γίνεται κατανοητό ότι αν και φαίνεται αρκετά δύσκολο να διατηρηθεί η ισχύς του ΠΠ II πολύ πέραν του τέλους της σύρραξης, οι υποχρεώσεις κι οι δεσμεύσεις που αυτό επιβάλλει για τα μέρη της σύρραξης προορίζονται να διαρκέσουν και μετά το τυπικό τέλος αυτής. Ειδικά, αυτές που αφορούν δεσμεύσεις για το σεβασμό θεμελιωδών δικαιωμάτων των ατόμων που καταλήγουν τελικά υπό την εξουσία του μέρους που επικρατεί τελικά της σύρραξης.

Άλλωστε, τα πρόσφατα παραδείγματα συρράξεων εσωτερικού χαρακτήρα έχουν καταδείξει ότι ειδικά σε μια τέτοιου τύπου εμπόλεμη σύρραξη, όπου τα μέρη προέρχονται, διεκδικούν, ανταγωνίζονται, αλλά και καταλήγουν να επιστρέφουν στον ίδιο γεωγραφικό χώρο, που ούτως ή άλλως αποτελεί μέρος μιας ενιαίας κρατικής επικράτειας δεν μπορεί να καθοριστεί με αντικειμενική και αναμφισβήτητη ακρίβεια το πέρας των εχθροπραξιών (όσων εξ αυτών συνιστούν μέρος της σύρραξης).

Η πρόβλεψη του Άρθρ. 2§2, μεταφέρει τις ευθύνες στο μέρος που επικρατεί (“victorious party”), αλλά και διατηρεί και κατοχυρώνει τα δικαιώματα των προστατευόμενων προσώπων και μετά το πέρας της σύρραξης, δηλ. στη φάση που σε ορισμένες περιπτώσεις διαπιστώνεται η ύπαρξη των συνθηκών που εξ αντικειμένου παραπέμπουν σε ενδεχόμενη *de facto* έναρξη μιας περιόδου *suī generis* Κατοχής ειδικού τύπου (όπως για παράδειγμα η άσκηση αποτελεσματικού ελέγχου εκ μέρους μιας Αρχής από «μη-κρατικό» δρώντα, που διαφέρει από την προϋφισταμένη κυρίαρχη «κρατική» Εξουσία στην εν λόγω περιοχή.). Ευνόητο είναι ότι σε μια μη-διεθνή ένοπλη σύρραξη, η Δύναμη Κατοχής δεν μπορεί εκ των πραγμάτων να θεωρηθεί ότι νομίμως εκφράζει την υφιστάμενη «κρατική» Εξουσία, ή κάποια Τρίτη, εξωτερική δύναμη που συντρέχει υποστηρικτικά σε κάποιο από τα εμπόλεμα μέρη, χωρίς όμως να εμπλέκεται άμεσα και ενεργά στη σύρραξη, μη ασκώντας καν επιχειρησιακό – αποτελεσματικό έλεγχο επί των εμπόλεμων δυνάμεων που υποστηρίζει²¹¹. Η άσκηση αποτελεσματικού ελέγχου στις δυνάμεις των εμπόλεμων προϋποθέτει τη δυνατότητα άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου στην περιοχή, μετά το τέλος των εχθροπραξιών, εκ μέρους της πλευράς που τελικά θα επικρατήσει. Όμως, στην περίπτωση που ο έλεγχος της περιοχής περάσει τελικά και ασκείται εν τέλει από μη κρατικό μεν δρώντα, αλλά της μορφής μιας διεθνούς πολυεθνικής ειρηνευτικής Δύναμης που αναπτύσσεται στη περιοχή με νόμιμη Εντολή (από νόμιμη Απόφαση αρμόδιου Οργάνου) του ΟΗΕ, τότε θα έχουμε την καθ’ όλα αποδεκτή περίπτωση της Κατοχής ειδικού τύπου από Ειρηνευτική Δύναμη του ΟΗΕ.²¹²

²¹⁰ Σελ. 1357, παρα. 4479, στο <http://www.icrc.org/ihl.nsf/COM/475-760005?OpenDocument>

²¹¹ Η διεθνής νομολογία άλλωστε στην υπόθεση Νικαράγουα κατά ΗΠΑ, έχει πολύτιμα στοιχεία να προσφέρει σε σχέση με τη σημασία του αποτελεσματικού ελέγχου στον καθορισμό της εμπλοκής τρίτου μέρους σε μια εμπόλεμη σύρραξη.

²¹² Περαιτέρω εμβάθυνση στο συγκεκριμένο ζήτημα θα ακολουθήσει σε επόμενο σχετικό κεφάλαιο.

1.1.6 Κατοχή και Δικαιώματα του Ανθρώπου – Η σωρευτική εφαρμογή ΔΑΔ και ΔΔΔΤΑ

Η εξέλιξη του Δικαίου της προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, όπως σημειώθηκε μεταπολεμικά, και δη κατά τη δεκαετία του 70 και εντεύθεν, παρείχε ένα συμπληρωματικό θα λέγαμε δεσμευτικό θεσμικό πλαίσιο για όλους τους εμπλεκόμενους στις περιπτώσεις κατοχής, είτε σε ό,τι αφορά την προστασία τους, είτε σε ό,τι αφορά τις υποχρεώσεις τους έναντι τρίτων, μέσω της θεσμοθέτησης ενός πλέγματος δικαιωμάτων, αλλά και υποχρεώσεων, για τους άμαχους, όσο και για τα μέλη της κατέχουσας Δύναμης, αλλά και για τρίτους. Το εφαρμοστέο κατά την κατοχή Δίκαιο διαμορφώνεται ως η συμπληρωματική/σωρευτική σύνθεση των παραδοσιακών κανόνων του Δικαίου της Κατοχής, ως τμήμα του ΔΑΔ, το οποίο μπορεί να επεκταθεί ώστε να συμπεριλαμβάνει και τους κατά περίπτωση εφαρμοστέους κανόνες που προέρχονται από το Δίκαιο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.²¹³ Ο σωρευτικός συγκερασμός αυτός των δύο διακριτών δικαιοκώπων πεδίων του σύγχρονου διεθνούς δικαίου διατυπώθηκε ρητά και ως νομολογιακό δεδομένο από το ICJ, τόσο κατά τις γνωμοδοτήσεις του για τη *Νομιμότητα της απειλής ή χρήσης πυρηνικών όπλων*²¹⁴ (1996), ή για τις *Ένοπλες Συνέπειες της κατασκευής του Τείχους στην υπό κατοχή Παλαιστινιακή Επικράτεια* (2004). Εξίσου όμως και στην Υπόθεση για τις *Ένοπλες δραστηριότητες στην επικράτεια του Κογκό*²¹⁵ (2005). Ακόμη όμως περισσότερο, στο σκεπτικό της απόφασης περιφερειακών Δικαστηρίων με ιδιαίτερη εξειδίκευση στο πεδίο των ΔΤΑ διαφαίνεται η εφαρμογή του ΔΔΤΑ κατά τη διάρκεια διεθνών και μη ένοπλων συρράξεων, συμπεριλαμβανομένων και (ή μη εξαιρουμένων) των επιμέρους περιπτώσεων κατοχής. Τέτοια είναι κυρίως το ΕΔΔΑ ή το Διαμερικανικό Δικαστήριο, το Αφρικανικό Δικαστήριο, όπως και άλλα εθνικά Δικαστήρια, όπως η Βουλή των Λόρδων στο ΗΒ κλπ.

Στη Γνωμοδότηση για το Τείχος (2004), το Δικαστήριο φαίνεται ότι ακολούθησε και επεξέτεινε ευρύτερα την ανωτέρω νομολογιακή γραμμή σε σχέση με την εφαρμογή του ΔΔΔΤΑ στις ένοπλες συρράξεις, αποφαινόμενο συγκεκριμένα ως εξής:

«...the protection offered by human rights conventions does not cease in case of armed conflict, save through the effect of provisions for derogation of the kind to be found in Article 4 of the International Covenant on Civil and Political Rights. As regards the relationship between international humanitarian law and human rights law, there are thus three possible situations: some rights may be exclusively matters of international humanitarian law; others may be exclusively matters of human rights law; yet others may be matters of both these branches of international law.»²¹⁶

Σχολιάζοντας την ανωτέρω γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου και σε ό,τι αφορά το νομικό πλαίσιο περί την κατοχή, ο Καθηγητής Κ. Χατζηκωσταντίνου σημείωσε -με κριτική διάθεση- τα ακόλουθα:

²¹³ Ευρύτερα, για το ίδιο θέμα, βλέπε Στ. Πεπράκη, σελ. 71 επ.

²¹⁴ *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1996, p. 226.

²¹⁵ *Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda)*, Judgment, I.C.J. Reports 2005, p. 168, διαθέσιμη στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/files/116/10455.pdf>.

²¹⁶ Advisory Opinion of 9 July 2004 on the Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, I.C.J. Reports, 2004, p. 178, para. 106.

«Το Διεθνές Δικαστήριο, ωστόσο, με την αναφορά στην παρ. 126 των άρθρων 47, 49, 52,53 και 59 της Τέταρτης Σύμβασης της Γενεύης, αναγιγνώσκει κατ' ουσίαν το άρθρο 6 κατά τέτοιο τρόπο, ώστε το τελικό του νόημα να είναι ότι μόνον οι συγκεκριμένες διατάξεις εφαρμόζονται στα κατεχόμενα παλαιστινιακά εδάφη, και όχι η IV Σύμβαση ως ενιαίο όλο. Επομένως, ως ερμηνευτικό σφάλμα του Διεθνούς Δικαστηρίου θα μπορούσε να θεωρηθεί η λανθασμένη ανάγνωση της έννοιας της "στρατιωτικής επιχείρησης η οποία οδηγεί σε κατοχή", καθώς το προαναφερθέν άρθρο 6 έχει την έννοια ότι "η Σύμβαση θα παύσει να ισχύει ένα έτος μετά την τελική παύση των επιχειρήσεων", και όχι κατά την ερμηνεία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης "με τη γενική παύση των στρατιωτικών επιχειρήσεων που οδήγησαν σε κατοχή". Η οποιαδήποτε διαφορετική ερμηνεία του άρθρου 6 θα οδηγούσε στο παράλογο αποτέλεσμα της στέρησης από τον άμαχο πληθυσμό όλου του προστατευτικού φάσματος του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου.»²¹⁷

Στη δε υπόθεση για τις Ένοπλες δραστηριότητες στην επικράτεια του Κογκό (2004), το Δικαστήριο εξέτασε ειδικά το θέμα των παραβιάσεων τόσο του ΔΑΔ, όσο και του ΔΔΔΤΑ (βλέπε παραγράφους 181 – 221). Αφού πρώτα διαπίστωσε την παραβίαση κανόνων και των δύο κλάδων δικαίου²¹⁸, κατόπιν επικύρωσε για άλλη μια φορά τη νομολογιακή θέση για εφαρμογή ΔΑΔ και ΔΔΔΤΑ, καταλήγοντας συγκεκριμένα ότι κατά τις ένοπλες συρράξεις πρέπει να λαμβάνονται εξίσου υπόψη οι διατάξεις προστασίας και των δύο δικαιοκλών κλάδων, τόσο του ΔΑΔ, όσο και του ΔΔΔΤΑ.²¹⁹

Αναμφίβολα η θεαματική εξέλιξη του πλαισίου προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, όπως διαμορφώθηκε τα τελευταία 60 χρόνια, με την παράλληλη εξέλιξη του ΔΑΔ, καθιστά αναπόφευκτη την παράλληλη λειτουργία των δύο αυτών κανονιστικών συστημάτων, αφού οι σύγχρονες κυρίαρχες αντιλήψεις για τους εφαρμοστέους κανόνες δικαίου στις περιπτώσεις των ένοπλων συγκρούσεων (και κατ' επέκταση στις περιπτώσεις κατοχής), προτρέπουν σε μια λογική συμπληρωματικής εφαρμογής τους στο πεδίο. Άλλωστε, παρά τον *lex specialis* χαρακτήρα του Ανθρωπιστικού Δικαίου και δη του Δικαίου της Κατοχής έναντι άλλων Δικαιοκλών κλάδων (που προβλέπουν την προστασία δικαιωμάτων), σε περιπτώσεις άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου από ξένη Δύναμη, ο οποίος προκρίνει το κατοχικό Δίκαιο, είναι σαφές ότι παραμένει θεμελιώδης και επιτακτικά δεσμευτική η απαίτηση της αποτελεσματικής προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όλων των προσώπων που εμπλέκονται στην εξεταζόμενη κατάσταση κατοχής (αλλά και ευρύτερα κατά τις ένοπλες συρράξεις), είτε ως (πρώην ή νυν) μαχητές, πολλώ δε μάλλον ως άμαχοι. Όπως χαρακτηριστικά τονίζει και ο Μίλτος Σαρηγιαννίδης

«Το ζητούμενο [...] για την επίτευξη ενός επιπέδου άρτιας και αποτελεσματικής προστασίας του ατόμου σε κατεχόμενα εδάφη, θα πρέπει να οικοδομείται στην επιλογή και την υιοθέτηση κανόνων που αυξάνουν τις υποχρεώσεις και τους περιορισμούς στις εξουσίες των κατεχουσών δυνάμεων, και παράλληλα ενισχύουν εκείνες τις εξουσίες που στοχεύουν στη βελτιστοποίηση

²¹⁷ ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Κώστας, «Το ζήτημα της Στρατιωτικής Κατοχής στην πρόσφτη νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου», στο Στ. Περράκης (επιμ.), *Κατοχή "Ουδέν μονιμότερο του προσωρινού";, Καταστάσεις Στρατιωτικής Κατοχής και Διεθνές Δίκαιο*, Όστρια, 2014, σσ. 67-90, σελ. 75.

²¹⁸ Δες συγκεκριμένα τις διαπιστωτικές του παρατηρήσεις στις παραγράφους 207 και 211, όπου σημείωσε ρητά ότι «...massive human rights violations and grave breaches of international humanitarian law were committed by the UPDF on the territory of the DRC» (παρ. 207), και «...did not take measures to ensure respect for human rights and international humanitarian law in the occupied territories.» (παρ. 211).

²¹⁹ *Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda)*, Judgment, I.C.J. Reports, 2005, σελ. 243, παρ. 216.

της θέσης των αμάχων. Η επιλογή των κανόνων που παρέχουν την πληρέστερη δυνατή προστασία αποτελεί μια μάλλον ευχερή και σαφή διαδικασία. Αυτό όμως δεν εγγυάται απαραίτητα και τη συμμόρφωση του εφαρμοστή του κανόνα, δηλαδή της κατέχουσας δύναμης.»²²⁰

Μια άκρως ενδιαφέρουσα εξέλιξη στο ζήτημα της εφαρμογής του ΔΔτΑ και ειδικότερα της προστασίας των ατομικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε περιπτώσεις κατοχής εντοπίζεται στην υπόθεση *Maltzan (Freiherr Von) And Others v. Germany* (2005)²²¹ στο ΕυρΔΔτΑ. Σε αυτήν, το Δικαστήριο του Στρασβούργου εξέτασε μια ενδιαφέρουσα πτυχή του ζητήματος που αφορούσε τη Σοβιετική κατοχή τμήματος της Γερμανίας κατά τον Β΄ ΠΠ, και πώς αυτή επηρέασε περιουσιακά ζητήματα που ανέκυψαν σχετικά με τον κατεχόμενο πληθυσμό. Η υπόθεση αφορούσε τη διαχείριση περιουσιακών κυρίως θεμάτων αποζημιώσεων σε εκκρεμότητα από την ενοποιημένη Γερμανία (μετά τη Συμφωνία της 27^{ης} Σεπ. 1994), που εκκρεμούσαν από την περίοδο της κατοχής είτε της Δυτικής Γερμανίας από τους Συμμάχους μετά το 1949, είτε και ειδικότερα της Ανατολικής Γερμανίας (στην Soviet Occupied Zone) από το Σοβιετικό καθεστώς της ΕΣΣΔ, την περίοδο 1945-1949. Συγκεκριμένα, το ΕυρΔΔτΑ στην εν γένει απορριπτική Απόφασή του, της 2ας Μαρτίου 2005 δέχτηκε, μεταξύ άλλων, την μοναδικότητα της συγκεκριμένης περίπτωσης κατοχής, ειδικά σε ότι αφορούσε ζητήματα μεταβίβασης κυριαρχίας και συναφών κυριαρχικών δικαιωμάτων στη Δύναμη Κατοχής, στοιχείο που άλλωστε συνδέεται και με το καθεστώς *Debellatio* που χαρακτήρισε την μετεξέλιξη του Γερμανικού κράτους μετά την ολοκληρωτική κατοχή του κυρίαρχου εδάφους του από τις Συμμαχικές Δυνάμεις κατοχής, ως εξής:

«80. Regarding the applicants' allegation that the expropriations were contrary to public international law, the Court notes that they were carried out during two distinct periods: (a) between 1945 and 1949, at the instigation of the Soviet occupying forces in Germany. That occupation of Germany was not an "ordinary" war-time occupation, but an occupation *sui generis*, following a war and an unconditional capitulation, which conferred powers of "sovereignty" on the occupying forces. That special regime was generally recognised by the international community;»²²²

Προφανώς, το ειδικό νομικό καθεστώς της συγκεκριμένης περίπτωσης κατοχής προσέδωσε επίσης ιδιαίτερα νομικά χαρακτηριστικά και στο ζήτημα της διαχείρισης περιουσιών στην κατεχόμενη περιοχή, όπως το Δικαστήριο δέχτηκε. Το ζήτημα είναι εξαιρετικά σημαντικό, και απαιτεί περαιτέρω εμβάθυνση, καθόσον παραπέμπει σε ζητήματα που έχουν να κάνουν με την υποχώρηση του σεβασμού ή την παραβίαση ατομικών δικαιωμάτων εν ονόματι αφηρημένων και υποκειμενικού χαρακτήρα έννοιών, όπως το γενικώς εννοούμενο «κοινό / γενικό καλό» ή το «δημόσιο» συμφέρον (πολλώ δε μάλλον το «εθνικό» συμφέρον). Πολύ δε περισσότερο κατά την κήρυξη ή εφαρμογή ειδικών καθεστώτων Διακυβέρνησης, όπου ενεργοποιούνται αναγκαστικά ρήτρες παρέκκλισης από την εφαρμογή ολόκληρου του διαθέσιμου πλαισίου των εφαρμοστέων Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στους πολίτες μιας περιοχής (υπό καθεστώς κατοχής). Ενδεικτική είναι η περίπτωση της κήρυξης

²²⁰ ΣΑΡΗΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Μιλτιάδης, *Η Πολεμική Κατοχή στο Διεθνές Δίκαιο*, Εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 2011, σελ. 177.

²²¹ *Maltzan (Freiherr Von) And Others v. Germany*, {71916/01, 71917/01, 10260/02}, Decision ECHR (Grand Chamber), 02/03/2005, διαθέσιμο στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68660>.

²²² *Ibid.*, παρ. 80.

κατάστασης ανάγκης, ή ακόμη ειδικότερα, περιπτώσεων απόσχισης τμήματος περιοχής από (ή η ενσωμάτωση στην) εθνική επικράτεια κράτους κλπ.

Περαιτέρω, αξίζει να σημειωθεί ότι το Δικαστήριο, προκειμένου να τεκμηριώσει την απορριπτική του Απόφαση, δέχτηκε ότι το κράτος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας (ΟΔΓ-FRG) δεν ενείχε ευθύνες για πράξεις που διεπράχθησαν καθ' υποκίνηση της κατέχουσας Σοβιετικής Δύναμης ή για όσες διεπράχθησαν από τρίτο κράτος εις βάρος των ίδιων του των πολιτών, ακόμη και αν η ΟΔΓ είχε διαδεχθεί τη Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας (ΛΔΓ - GDR), καθόσον αυτές εκλαμβάνονται ως «υποχρεωτικές» ενέργειες «πολιτικού» χαρακτήρα που ελάμβαναν χώρα στην συγκεκριμένη περίπτωση²²³.

1.2 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

«The purpose of war is to remove the things that disturb peace.»
Grotius (1949:375)

«[Peace] is the purpose of waging war. What, then, men want in war is that it should end in peace.»
Augustine (1958:452)

«...war is hell» - «The legitimate object of war is a more perfect peace»
William Tecumseh Sherman, in a speech in St. Louis in 1865²²⁴.

1.2.1 Βασικές Έννοιες στο Δίκαιο της Κατοχής

Η **κατοχή**, σε μία εκλαϊκευμένη ερμηνεία, λογίζεται, ως η κατάσταση ελέγχου μιας περιοχής από ξένη στρατιωτική Δύναμη. Κάνοντας μια ταχεία περιδιάβαση της ιστορίας, βέβαια, η έννοια της κατοχής φαίνεται ότι ταυτίζεται με την ανάληψη (κατά τεκμήριο, μη μόνιμη και ουσιαστικά αποτελεσματική) του ελέγχου μιας περιοχής από μια ξένη εξουσία

²²³ Βλ. Christine Chinkin, *Laws of Occupation*, Western Sahara Conference Proceedings, διαθέσιμο στο <http://www.unisa.ac.za/contents/faculties/law/docs/10chinkin.pdf>, Hebrew University International Law Research Paper No. 14-07, Dec. 2007, *Israel Law Review*, Vol. 40, No. 2, pp. 310-355, 2007, διαθέσιμο στη δνση http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1032149, ΕΔΔΑ, *Υπόθεση Δημόπουλος*, διαθέσιμη στο [. Επίσης, βλ. "Hope For Settlement in 2010" διαθέσιμο στο <http://evergreendevlopments.com/latestnews.php> και Calogeropoulos-Sratis S., «Droit Humanitaire et droits de l'homme : la protection de la personne en periode de conflit armé », *IUHEI*, Genève, 1980, Cassimatis A., «International humanitarian law, international human rights law and fragmentation of international law», 56 *ICLQ*, 2007. 623-639, Perrakis St., «Quelques problèmes d'approche entre les droits de l'homme et le droit international humanitaire», 1985; Perrakis St., « Le droit international humanitaire et ses relations avec les droits de l'homme. Quelques considérations» dans Tavernier P.- Henckaerts J-M. \(sous la dir.\), *Droit international humanitaire coutumier enjeux et défis contemporains*, Bruylant, Bruxelles, 2008. 115-137, Perrakis St., «L'application des Droits de l'Homme en temps de conflit armé et leur articulation avec le droit International Humanitaire: Etat de la question et aspects jurisprudentiels», in Perrakis St.- Marouda M. \(edit.\), *Armed Conflicts & International Humanitarian Law. 150 years after Solferino. Ant. N. Sakkoulas*, Athens-Komotini, 2009. 75. Για περαιτέρω βιβλιογραφία, βλ. βιβλιοθήκη ΕΚΕΚΔΑΑΔ, σελ 170, διαθέσιμη στο <http://www.ekekdaad.org/pdf/ergografia.pdf>.](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-97649#{)

²²⁴ SHELTON, Henry H. (Gen.), «Shaping a Better World: Military Engagement in Peacetime», 4(3) *U.S. Foreign Policy Agenda*, Dec. 1999, International Information Programs, US Department of State, pp. 7-9, διαθέσιμο στη δνση http://www.usembassy-mexico.gov/bbf/ej/1299_PreventingConflict.pdf.

(alien occupation). Συγκεκριμένα δε, η ταυτοποίηση της **στρατιωτικής κατοχής** (military occupation) επιτυγχάνεται όταν η άσκηση του ελέγχου λαμβάνει χώρα με την επίκληση της χρήσης ξένων (αν και όχι μόνον, αρκεί να υπόκεινται σε ξένη διεύθυνση/έλεγχο) στρατιωτικών δυνάμεων που ασκούν τον απαιτούμενο αποτελεσματικό έλεγχο στην εν λόγω (κατεχόμενη) περιοχή. Στην περίπτωση που η ανάπτυξη των ξένων στρατιωτικών δυνάμεων γίνεται παρά την συναίνεση του –πρώην- κυρίαρχου κράτους και/ή του λαού του, αλλά απαιτείται η χρήση στρατιωτικής ισχύος εκ μέρους της ΔΚ, τότε η τελούμενη κατοχή που ακολουθεί μια τέτοιου είδους ένοπλη σύρραξη, κατηγοριοποιείται ως **πολεμική κατοχή** (belligerent occupation).

Η βίαιη απόκτηση του ελέγχου (και δη αποτελεσματικού και μόνιμου) σε μια περιοχή, που είτε αποτελεί τμήμα της επικράτειας κάποιου άλλου κράτους, είτε αυτόνομων περιοχών με «αδέσποτο» («*terra nullius*») καθεστώς, δηλαδή η **κατοχή ξένων εδαφών**, παραδοσιακά συνδέεται με τη στρατιωτική κατάληψη και τη μόνιμη διαχείριση μιας ξένης περιοχής. Αυτό συνήθως ήταν το αποτέλεσμα μιας νικηφόρου πολεμικής επέμβασης εκστρατευτικού χαρακτήρα, και με την συνακόλουθη -ενίοτε «θεμιτή»- προσάρτηση της (κατεχόμενης πλέον) περιοχής από την ξένη στρατιωτική Δύναμη, η οποία πλέον μετατρέπονταν σε *de facto* Δύναμη Κατοχής (ΔΚ), στην επικράτεια του κράτους της.²²⁵

Η καθιερωμένη αντίληψη για την κατοχή δεν κατάφερε να αποστασιοποιηθεί επαρκώς από παλαιότερες συνδηλώσεις, οι οποίες συνέδεαν την κατοχή και τις συναφείς της θεσμικές ρυθμίσεις με την επιδίωξη της Δύναμης Κατοχής να εδραιώσει την εξουσία της στην κατεχόμενη περιοχή και όχι με την ανάγκη προσωρινής «χρηστής» διαχείρισης/διακυβέρνησης²²⁶ μιας περιοχής από Ξένη Δύναμη. Ίσως όχι άδικα. Σε αυτό συνέτειναν βέβαια οι μεγάλες διαφορές στους δείκτες πολιτισμικής, οικονομικής, πολιτειακής και διακυβερνητικής εξέλιξης των βασικών εκπροσώπων-κρατών του νεότερου²²⁷ κόσμου, που σε σημαντικό βαθμό ευθύνονται για την εμφάνιση και επέκταση χαρακτηριστικά βίαιων αποικιοκρατικών ή ιμπεριαλιστικών φαινομένων μεταξύ μεγάλων και μη, δυνάμεων, κρατών και λοιπών συλλογικών οντοτήτων, που με τον έναν ή με άλλον τρόπο συνδέονται με φαινόμενα καταχρηστικών πρακτικών σε περιπτώσεις κατοχής τρίτων κρατών. Κρατών, που συνήθως δεν συγκαταλέγονταν στις μεγάλες ή σημαντικές Δυνάμεις του κόσμου. Πολλά από

²²⁵ Για το συγκεκριμένο θέμα της «θεμιτής» ή «αποδεκτής» προσάρτησης αδέσποτων περιοχών, μέσω κατοχής τους, δες ειδικότερα την απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου Διεθνούς Δικαιοσύνης (ΔΔΔΔ) στην υπόθεση *Legal Status of Eastern Greenland*, μεταξύ Δανίας–Νορβηγίας, περί του *Legal Status of Eastern Greenland* (Den. v. Nor.), 1933 P.C.I.J. (ser. A/B) No. 53 (Apr. 5), σελ. 64, διαθέσιμο στη δνση http://www.icj-cij.org/pcij/serie_AB/AB_53/01_Groenland_Oriental_Arret.pdf), όπου το Δικαστήριο αναγνώρισε ως παράνομη την Νορβηγική κατοχή της νήσου Γροιλανδίας, αφού δεν θεωρήθηκε ότι ήταν αδέσποτη περιοχή, καθόσον η Δανία είχε ήδη αναγνωρισμένα δικαιώματα κυριαρχίας επί της περιοχής.

²²⁶ Για τον όρο, βλ. και Μ. Σαρηγιαννίδη, «Χρηστή Διακυβέρνηση και Διεθνές Δίκαιο: Ένα Οικουμενικό Πρότυπο Οργάνωσης;», στο Στ. Περράκης (επ.), *Σύγχρονες Ματιές στις Νομικές & Πολιτικές Όψεις Διεθνούς Οργάνωσης – Διεθνών Οργανισμών*, Ελληνική Εταιρεία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων, Αντ. Ν. Σάκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2009.

²²⁷ Η χρονική περίοδος του εκκοσμικευμένου κινήματος εδραίωσης των αρχών του Διαφωτισμού και της εκκίνησης και εξέλιξης της βιομηχανικής επανάστασης, προσδιορίζεται χρονικά τον 18^ο και το μέσο του 20^{ου} αιώνα, περίπου. Αυτή η περίοδος συνδέεται κυρίως με την ανάδυση και καθιέρωση του μοντέλου κοινωνικής και πολιτικής οργάνωσης του έθνους κράτους, που ως κυρίαρχου συλλογικού υποκειμένου αναφοράς, δίνει έμφαση στην εθνική κυριαρχία και ταυτότητα, και των παραγώγων αυτής στοιχείων της εθνικής οικονομίας, κουλτούρας καθώς και την ανάπτυξη των εθνικών/αστικών καπιταλιστικών κοινωνιών. Επίσης, συνδέεται με τη βιομηχανική επανάσταση και την οργάνωση της κοινωνικής ζωής με την αναγνώριση των βασικών ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων καθώς επίσης και της καθιέρωσης της αστικής κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, ως κοινώς αποδεκτού και αναγνωρισμένου μοντέλου πολιτικής οργάνωσης και διακυβέρνησης των κρατών– οργανωμένων κοινωνιών.

τα ανωτέρω στοιχεία φαίνεται ότι κληρονομήθηκαν ως μάλλον δραματική ιστορική πολιτισμική ή και νομική παρακαταθήκη στα πρότυπα συμπεριφοράς των διαφόρων συλλογικών υποκειμένων (κυρίως κρατών, και δη των ισχυροτέρων) του διεθνούς συστήματος και κατά την εποχή της μετανεωτερικότητας. Μια παρακαταθήκη που χρειάστηκε να αναθεωρηθεί και να επικαιροποιηθεί εκ βάθρων, τόσο νομικά, όσο και ηθικά, μετά τους δύο μεγάλους πολέμους και την ολοκλήρωση της αποικιοκρατίας (κυρίως κατά την ύστερη φάση της). Τότε καθιερώθηκε πλέον εθιμικά η απαγόρευση της χρήσης βίας και η καθιέρωση του σεβασμού ατομικών και δη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τόσο εντός του εθνικού νομικού συστήματος των κρατών, όσο και κατά την εξωεδαφική τους δράση, όπως για παράδειγμα σε περιπτώσεις κατοχής ξένων εδαφών.

Βλέπε για παράδειγμα την εξαιρετικά ρατσιστική και ιδιαιτέρως απάνθρωπη συμπεριφορά των Δυνάμεων του Άξονα, ειδικά των Ιταλικών, αλλά κυρίως των Γερμανικών, έναντι των πληθυσμών της Βαλκανικής, ή της βορείου Αφρικής, που τελούσαν υπό κατοχή κατά τον Β΄ ΠΠ, συγκριτικά με σύγχρονες περιπτώσεις κατοχών εδαφών κρατών, όπως π.χ. η Γαλλία, η Νορβηγία, ή το Βέλγιο και η Ολλανδία. Χαρακτηριστικό δείγμα ιδιάζουσας και απάνθρωπης μεταχείρισης Δυνάμεων κατοχής προς τον ντόπιο πληθυσμό είναι η πρωτοφανής για τα Ευρωπαϊκά, αλλά και τα παγκόσμια δεδομένα, εκατόμβη μαζικών και μη, ειδεχθών δολοφονιών αμάχων και καταστροφών των περιουσιών τους, σε εκατό περίπου «μαρτυρικές» πόλεις και χωριά²²⁸ της κατεχόμενης ηπειρωτικής και νησιωτικής Ελλάδας, αλλά και πάμπολλων άλλων που επίσης στοχοποιήθηκαν από τις κατοχικές Δυνάμεις, όχι όμως έως την ολοκληρωτική καταστροφή τους. Πέραν αυτών βέβαια, είναι και η επιβολή λιμού σε ολόκληρο τον πληθυσμό της Αθήνας, στο πρώτο χρόνο της ιταλογερμανικής κατοχής, το χειμώνα του 1941, ο οποίος επέφερε το λιμοκτονικό θάνατο χιλιάδων Αθηναίων και την στέρηση σε βασικά είδη διατροφής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης σε ολόκληρο σχεδόν τον αστικό πληθυσμό της πρωτεύουσας μιας ευρωπαϊκής χώρας.. Η ανάγκη αποκατάστασης (όχι τόσο οικονομικής, όσο ηθικής) των θυμάτων και της καταδίκης των εν λόγω εγκλημάτων μέσω της τιμωρίας τόσο των ηθικών, όσο και των άμεσων αυτουργών τους, εν ονόματι της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, όσο και του σεβασμού των δικαιωμάτων του Ανθρώπου, φαίνεται να καθιερώνεται πλέον όλο και περισσότερο στη συνείδηση της διεθνούς κοινότητας, αλλά και με κάποια αξιοσημείωτη υστέρηση στην πεποίθηση του διεθνούς πολιτικού και νομικού κόσμου, παγκοσμίως.^{229 230}

²²⁸ Βλ. «*Μαρτυρικές Πόλεις & Χωριά της Ελλάδος 1940 – 1945*», στον επίσημο ιστότοπο του Δικτύου *Μαρτυρικών πόλεων και χωριών «Ελληνικά ολοκαυτώματα»*, διαθέσιμο στη δνση http://web.archive.org/web/20110928231158/http://www.greekholocausts.gr/gr/index.php?option=com_content&task=view&id=22&Itemid=32 (τελευταία πρόσβαση 4/9/2016).

²²⁹ Για το ζήτημα της αναγκαιότητας επανορθώσεων από τις παραβιάσεις δικαιωμάτων του ανθρώπου σε περιπτώσεις κατοχής του Β΄ ΠΠ, σε Ελλάδα και Ιταλία, υπερβαίνοντας ακόμη και την καθιερωμένη εθιμικά, αλλά μάλλον αναγκαία προς επαναπροσδιορισμό και αναθεώρηση, αρχή της κρατικής ασυλίας/ετεροδικίας, δες ειδικότερα την αγόρευση του Καθηγητή Στέλιου Περράκη, ως Πληρεξούσιου της Ελληνικής Δημοκρατίας στην παρέμβαση της Ελληνικής Δημοκρατίας στην υπόθεση Ιταλίας κατά Γερμανίας (για τις δικαστικές ασυλίες του κράτους, με την Ελλάδα παρεμβαίνουσα), στο Διεθνές Δικαστήριο στη Χάγη (Oral Proceedings, 14 Sep. 2011, on Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening), Judgment, I.C.J. Reports 2012, p. 99, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/files/143/16681.pdf>). Βλ. επίσης, σχετική Δήλωση του Καθηγητή Στέλιου Περράκη, ως Πληρεξούσιου της Ελληνικής Δημοκρατίας στο ΔΔ μετά την έκδοση της απόφασης. Άξια ιδιαίτερης προσοχής είναι η σχετική επισήμανση του Καθηγητή Στέλιου Περράκη σε σχέση με την πρόοδο του θέματος: «*Το Διεθνές Δικαστήριο, ωστόσο, στην Απόφασή του της 3ης Φεβρουαρίου 2012, ζήτησε όπως η Γερμανία και η Ιταλία προχωρήσουν σε διαπραγματεύσεις, προκειμένου να υπάρξει αποτελεσματική επανόρθωση των θυμάτων. Ενόψει αυτού, το βασικό συμπέρασμα από τη Δίκη της Χάγης είναι ότι η ελληνική κυβέρνηση –που κάπου είχε «βολευτεί» με τις διαδικασίες των ιδιωτικών αγωγών και την Απόφαση του ΑΕΔ– θα πρέπει να επαναποθετήσει το ζήτημα εκεί που το διεθνές Δίκαιο προβλέπει κατ' εφαρμογή του διεθνούς*

Η Κατοχή, ως (μη πλέον νόμιμος) προθάλαμος προσάρτησης ξένου εδάφους

Θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι η Κατοχή, ενίοτε και ως (μη πλέον νόμιμος) προθάλαμος μιας προσάρτησης ξένου εδάφους, ήταν μέχρι το 1945 και την υιοθέτηση του Χάρτη του ΟΗΕ²³¹, υπό μια έννοια, η λιγότερο δραματική εκδοχή μιας κυρίαρχης επικράτησης αντιπάλου επί της μείζονος επικράτειας ενός ξένου κράτους ή μιας ξένης περιοχής, ιδιαίτερα αν ανακαλέσει κανείς άλλες εκδοχές ανθρωπιστικά ειδεχθέστερες, όπως κυρίως η *debellatio*, δηλ. η ολοκληρωτική επικράτηση μέσω της πλήρους εξάλειψης του αντιπάλου. Γίνεται, έτσι, άμεσα αντιληπτό το κέλυφος ελάχιστης προστασίας που παρείχαν οι προβλέψεις των Κανονισμών της Χάγης του 1899/1907, για την Κατοχική Δύναμη, αλλά και τον κατεχόμενο πληθυσμό. Δεν είναι λοιπόν απορίας άξιο που στο πλαίσιο της γενικής θεωρίας του (δημόσιου) διεθνούς δικαίου, η κατοχή διδάσκεται ακόμη ως ένας από τους πρακτικούς τρόπους κτήσης εδάφους, αν και με σαφήνεια επισημαίνεται ότι το ίδιο το δίκαιο, στην εξέλιξή του, θέτει ως προαπαιτούμενο τη συναίνεση της διεθνούς κοινότητας, ή των ιδίων των άμεσα εμπλεκόμενων στη συγκεκριμένη εξέλιξη (εκτός και αν η διαδικασία προσάρτησης αφορά «αδέσποτες» *terra nullius* περιοχές, εξαίρεση η οποία πλέον έχει καθαρά ιστορική αξία, καθόσον τέτοιες περιοχές δεν υφίστανται πλέον). Η συγκεκριμένη άποψη αποτυπώθηκε στη μεταγενέστερη Γνωμοδότηση του ICJ στην υπόθεση *Western Sahara Case* (1975), ως εξής:

«79. ...The expression "terra nullius" was a legal term of art employed in connection with "occupation" as one of the accepted legal methods of acquiring sovereignty over territory. "Occupation" being legally an original means of peaceably acquiring sovereignty over territory otherwise than by cession or succession, it was a cardinal condition of a valid "occupation" that the territory should be terra nullius- a territory belonging to no-one - at the time of the act

Δικαίου τη διεθνή ευθύνη της Γερμανίας. Η Γερμανία έχει ήδη παραδεχθεί τις ευθύνες της για τα εγκλήματα που διέπραξε το Γ' Ράιχ και στη Δίκη της Χάγης και, βέβαια, μεταξύ άλλων, για το Δίστομο. Κατά το διεθνές Δίκαιο, έχοντας διεθνή ευθύνη, οφείλει επανορθώσει. Η ελληνική κυβέρνηση ως ξαναπιάσει το μίτο της Ρηματικής Διακοίνωσης του 1995 –τυπικά αναπάντητης από γερμανικής πλευράς– κι ως προβάλει ξανά, χωρίς ενδοιασμούς και επιφυλάξεις, τις αξιώσεις της για επανορθώσεις και για επιστροφή του αναγκαστικού δανείου 1942-1943. Είναι νομική, πολιτική και ηθική υποχρέωση της ελληνικής Πολιτείας μετά τον παραμερισμό από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης της –ούτως ή άλλως– ύστατης καταφυγής στη διαδικασία ατομικών διεκδικήσεων για τα θύματα των ενενήντα ολοκαυτωμάτων στη χώρα μας και όχι μόνο. Ακόμη και στις τρέχουσες δύσκολες καταστάσεις πολιτικής και οικονομικής κρίσης, η Ελλάδα οφείλει να αξιώσει την «κάθαρση» στην τραγωδία της γερμανικής Κατοχής του 1941-1944. Το επιβάλλει η εθνική αξιοπρέπεια και οι αγώνες του λαού της να καλέσει τη Γερμανία σε διαπραγματεύσεις. Κι αν αυτή αρνηθεί να προσέλθει ή ακολουθήσει παρελκυστική πολιτική, επικαλούμενη αβάσιμα και έωλα επιχειρήματα (το διάβα του χρόνου, το κλείσιμο του θέματος, την εκπλήρωση υποχρεώσεων και λοιπά), τότε ανοίγει ο δρόμος ούτως ώστε να στραφεί στα νομικά μέσα διεκδίκησης, τα οποία ασφαλώς η Γερμανία και δεν θα επιθυμεί. Το παράδειγμα της προσφυγής στο Διαιτητικό Δικαστήριο του Koblenz (1972), που αναγνώρισε υποχρεώσεις της Γερμανίας και από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και επιδίκασε αποζημιώσεις σε Έλληνες πολίτες, δείχνει και τις δυνατότητες σε μια τέτοια προοπτική. Δηλαδή, με άλλα λόγια, «ο αγώνας συνεχίζεται» μέχρι τη δικαίωση – δηλαδή, την επιβολή της Δικαιοσύνης.», στο Στ. Περράκης, «Μετά τη Χάγη τι; Τα επόμενα βήματα», *Επίκαιρα*, 1 Μαρ. 2012, διαθέσιμο στη δνση <http://www.epikaira.gr/article/stelios-perrakis-meta-ti-xagi-ti-ta-epomena-vimata>. Και του ίδιου «Η Ελλάδα και η Χάγη: Υφαλοκρηπίδα, Κυπριακό, Σκόπια και γερμανικές αποζημιώσεις», *Foreign Affairs (Hellenic Edition)*, 14 Δεκ. 2012, διαθέσιμο στη δνση <http://foreignaffairs.gr/articles/69086/stelios-perrakis/i-ellada-kai-i-xagi?page=show>.

²³⁰ Για μια γενική και εμπειριστατωμένη θεώρηση του ζητήματος των επανορθώσεων στο διεθνές δίκαιο, βλ. Χρ. Ροζάκης, «Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης 'έχασε το τρένο της ανανέωσης', με την απόφαση για το Δίστομο», *Επίκαιρα*, 24 Φεβρουαρίου 2012 (<http://www.epikaira.gr/article/xr-rozakis-exase-to-treno-to-dikastirio-tis-xagis-stin-yphotesitoy-distomoy>), και Περράκης Στ. - Μαρούδα Ν.Μ., «Πολεμικές επανορθώσεις στο σύγχρονο Διεθνές Δίκαιο. Η διεθνής πρακτική και η ελληνική περίπτωση. Μια σύνθεση κι ένας αναστοχασμός», στο Περράκης Στ. (επιμ.), *Το ζήτημα των γερμανικών πολεμικών επανορθώσεων στην Ελλάδα – διεθνείς και εθνικές διαστάσεις*, Εκδ. Α. Σιδέρη, 2011, σελ. 23-110.

²³¹ Παρά την συμβατική προεργασία του αμιγώς νομικού πλαισίου της κατοχής, μέσω των Συμβάσεων και των προσαρτημένων Κανονισμών της Χάγης του 1899/1907).

alleged to constitute the "occupation". ...In the view of the Court, therefore, a determination that Western Sahara was a "terra nullius" at the time of colonization by Spain would be possible only if it were established that at that time the territory belonged to no-one in the sense that it was then open to acquisition through the legal process of "occupation".

80. Whatever differences of opinion there may have been among jurists, the State practice of the relevant period indicates that territories inhabited by tribes or peoples having a social and political organization were not regarded as terra nullius. It shows that in the case of such territories the acquisition of sovereignty was not generally considered as effected unilaterally through "occupation" of terra nullius by original title but through agreements concluded with local rulers. On occasion, it is true, the word "occupation" was used in a non-technical sense denoting simply acquisition of sovereignty; but that did not signify that the acquisition of sovereignty through such agreements with authorities of the country was regarded as an "occupation" of a "terra nullius" in the proper sense of these terms. On the contrary, such agreements with local rulers, whether or not considered as an actual "cession" of the territory, were regarded as derivative roots of title, and not original titles obtained by occupation of terra nullius.»²³²

Σε γενικές γραμμές, έχει πλέον ευρέως καθιερωθεί ότι, σε κάθε περίπτωση ένοπλης σύρραξης μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών, αλλά και εμπολέμων μερών ευρύτερα, οι νόμοι και οι κανόνες του συναφούς διεθνούς δικαίου των ένοπλων συρράξεων βρίσκουν αυτοδίκαια πεδίο εφαρμογής.²³³ Κατ' απόρροια και αντιστοιχία αυτού, θα λέγαμε ότι, γενικώς, κάθε φορά που ένοπλες δυνάμεις ενός κράτους βρίσκονται στη θέση να ελέγχουν (ουσιαστικά²³⁴) τμήμα ή σύνολο της επικράτειας μιας άλλης χώρας, τότε, είναι σαφές ότι, άσχετα αν αυτό έχει γίνει αποδεκτό επίσημα και δημόσια, οι κανόνες του προαναφερθέντος διεθνούς δικαίου περί την κατοχή θα πρέπει να γίνονται σεβαστοί και να εφαρμόζονται από κάθε εμπλεκόμενο μέρος στην προαναφερθείσα κατάσταση.

Στο πλαίσιο της νομικής θεωρίας έχουν διατυπωθεί ενδοιασμοί για την επάρκεια του ισχύοντος πλαισίου της κατοχής ειδικά σε ό,τι αφορά μια συγκεκριμένη φάση της κρίσης που αν και τυπικά (και νομικά) εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο της εμπόλεμης σύρραξης, στην ουσία αφορά την αμέσως προγενέστερη και/ή τη διάδοχη επόμενη «ειρηνική» κατάσταση της μείζονος εμπόλεμης σύρραξης. Στις φάσεις (πριν και μετά της σύρραξης) όπου δεν λαμβάνουν πλέον χώρα μείζονες εχθροπραξίες, καθώς μια στρατιωτική δύναμη, έχει καταφέρει να εδραιώσει την κυριαρχία της επί του εδάφους έναντι του/των «αντιπάλων» «δικεκδικητών», και είναι πλέον σε θέση να ασκήσει ουσιαστικό, αποτελεσματικό έλεγχο επί της δοθείσας περιοχής. Ενδεικτική δε της προαναφερθείσας ασάφειας περί της κατοχής είναι στα σημαντικότερα συμβατικά διεθνή κείμενα οικουμενικού βεληνεκούς, η κατοχή δεν κρίθηκε σκόπιμο να μνημονευτεί, ή να αποσαφηνιστεί νομικά με έναν επαρκή τρόπο, όπως π.χ. ο Χάρτης των ΗΕ, ή η *Διακήρυξη των Αρχών του διεθνούς Δικαίου σχετικά με τις Φιλικές Σχέσεις και τη Συνεργασία μεταξύ των Κρατών σύμφωνα με το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών* (1970)²³⁵, στην οποία *inter alia* γίνεται μεν αναφορά στην απαγορευτική επιδίωξη κατοχής εδάφους ξένου κράτους («*The territory of a State shall not be the object of military occupation resulting*

²³² ICJ *Western Sahara Case*, Advisory Opinion, October 16, 1975, παρ. 79 και 80, σελ. 39, διαθέσιμο στη δση <http://www.icj-cij.org/docket/files/61/6195.pdf>.

²³³ Βλ. Ian Brownlie, *International Law and the Use of Force By States*, 1963.

²³⁴ Όπου «ουσιαστικά», διάβαζε «αποτελεσματικά», υπό την νομική και επιχειρησιακή έννοια του όρου.

²³⁵ UN GA Res 2625 (XXV), 24 October 1970 (διαθέσιμο στη δση <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/348/90/IMG/NR034890.pdf?OpenElement>).

*from the use of force... »), χωρίς όμως αυτή να λαμβάνει μεγάλη έκταση ή βάθος, και χωρίς να συμπεριλαμβάνει τις «ειρηνικές κατοχές». Αντίστοιχες περιορισμένου τύπου αναφορές μπορούν να εντοπιστούν και σε άλλα, *soft law* κείμενα ευρείας διεθνούς αποδοχής, όπως αποφάσεις/ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, όπως η *Διακήρυξη για την Ενίσχυση της Διεθνούς Ασφάλειας* (1970)²³⁶, ή το διακηρυκτικό κείμενο για τον *Ορισμό της Επίθεσης* (1974).²³⁷ Αντίθετα, στον Καταστατικό του ICC, βλέπουμε να υπάρχει ειδική αναφορά στην κατοχή και ειδικά στα εγκλήματα πολέμου, στο έγκλημα της κατοχικής εποίκισης ή της ακούσιας μεταφοράς πληθυσμών, τα οποία εμπίπτουν στο πεδίο αρμοδιότητας του διαρκούς Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, όπου στο Άρθρο 8 (παρ. 2, εδάφ. iii) του κειμένου προβλέπονται ειδικά τα εξής:*

«Other serious violations of the laws and norms applicable in international armed conflicts within the established outline of international law, namely, any of the following acts... (viii) The transfer, directly or indirectly, by the Occupying Power of parts of its own civilian population into the territory it occupies, or the deportation or transfer of all or parts of the population of the occupied territory within or outside this territory.»

Στο περιθώριο του ανωτέρω νομικού πλαισίου θα μπορούσε να κατατάξει κανείς και τη σχετική διεθνή νομολογία, η οποία αν και δεν συγκαταλέγεται φυσικά στα προαναφερθέντα συμβατικά κείμενα, λειτουργικά και ως βασική πηγή του διεθνούς δικαίου (βλέπε Άρθρο 38 του ΚατΔΔΧ) μπορεί να μας παράσχει, πέραν του σαφούς νομολογιακού τεκμηρίου, σημαντικές ενδείξεις για την αντίληψη (αίσθηση) περί δικαίου της διεθνούς κοινότητας αναφορικά με το ζήτημα της κατοχής και της κρατούσας (ή προϊούσας ενδεχομένως) ερμηνευτικής εκδοχής περί του εφαρμοστέου νομικού της πλαισίου.²³⁸

Προσπαθώντας να προσδιορίσουμε το θέμα της κατοχής συνοπτικά θα λέγαμε ότι δεν είναι τίποτε άλλο παρά η παροδική «μη-πολεμική» φάση μιας σύρραξης/κρίσης, που παρεμβάλλεται και διακόπτει την ειρήνη σε μια περιοχή, η δε αρχή και το πέρας της μπορεί να είναι κάλλιστα είτε περίοδος εχθροπραξιών, είτε όμως και ειρηνική, μεταξύ των μερών της σύρραξης/κρίσης, στο μέτρο που η κατοχική αρχή απολέσει (επιχειρησιακά) τον έλεγχο της περιοχής από αντίπαλη δύναμη (βλέπε πόλεμος) ή τον εκχωρήσει σε κοινής αποδοχής Αρχή διακυβέρνησης (βλέπε ειρήνη). Η ιδιαιτερότητα αυτή της κατοχής, δεν προκαλεί αναγκαστικά και αντίστοιχη ιδιαιτερότητα ως προς το εφαρμοστέο σε αυτή πλαίσιο κανόνων δικαίου. Για παράδειγμα, πολλοί κανόνες του δικαίου της κατοχής, ειδικά αυτοί που αφορούν το Δίκαιο των Ένοπλων Συρράξεων, εφαρμόζονται, ως κανόνες του ΔΑΔ, και σε άλλες φάσεις μιας

²³⁶ UN GA Res 2734 (XXV), 16 December 1970 (διαθέσιμο στη δνση <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/349/99/IMG/NR034999.pdf?OpenElement>).

²³⁷ UN GA Res 2625 (XXIX), December 14 1974 (διαθέσιμο στη δνση [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3314\(XXIX\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3314(XXIX))).

²³⁸ Ενδεικτικά, θα μπορούσε να γίνει αναφορά στην γνωμοδότηση του ICJ, για την ανέγερση του Τείχους στα κατεχόμενα Παλαιστινιακά εδάφη, όπου σαφώς υποστήριξε ότι «*Regarding the issue of settlements, the Court notes that the article (49), paragraph 6 of the Fourth Geneva Convention stipulated that "The Occupying Power shall not deport or transfer parts of its own civilian population into the territory it occupies". The Court also notes that this article does not only deny deportation or transfer of the population as what had happened during World War II, but also denies any measures taken by the occupying state to regulate and promote the transfer of part of its own civilian population into the territory it occupies. In this regard, the information available to the court shows that the occupying authority, and since 1977, exercises a programmed policy and has sophisticated practices in establishing settlements in the occupied Palestinian territory which violates article (49), paragraph (6).*» *Advisory Opinion Concerning Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, International Court of Justice (ICJ), 9 July 2004, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icj-cij.org/en/case/131>.

ένοπλης σύρραξης. Τέτοιοι κανόνες είναι ενδεικτικά οι περιεχόμενοι στις διατάξεις του Μέρους II της τέταρτης Σύμβασης της Γενεύης (1949) («*Part II: General protection of populations against certain consequences of war*») και δη των άρθρων 13 έως 34 αυτής, ή οι κανόνες που συνθέτουν το πλαίσιο περί των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας (που μάλιστα δεν περιορίζονται στο πλαίσιο μιας ένοπλης σύρραξης, αλλά επεκτείνονται και σε περίοδο ειρήνης²³⁹). Σε αυτούς θα πρέπει να συμπεριλάβουμε και τους συναφείς κανόνες που προέρχονται από το Δίκαιο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ενδεικτικά για το «κοινού χαρακτήρα» κατοχικό νομικό πλαίσιο θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν οι διατάξεις που σχετίζονται με τις απαγορευτικές ρήτρες αναστολής της εφαρμογής των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου σε καταστάσεις ανάγκης και/ή κατοχής.²⁴⁰

Χωρίς αμφιβολία, ένα από τα βασικά σημεία τριβής σχετικά με το δίκαιο κατοχής, είναι η αποδοχή της κατάστασης κατοχής εκ μέρους των εμπλεκόμενων και δη της κατέχουσας δύναμης (ΚΔ), που της δίνει τη δυνατότητα να αρνηθεί, ή να αποτρέψει την εφαρμογή μέρος ή και του συνόλου των συναφών προβλέψεων σε μια κατάσταση με στοιχεία κατοχής. Παρ' όλα αυτά, η κρισιμότητα των καταστάσεων που λαμβάνουν χώρα, το μέγεθος των ανθρωπιστικών προβλημάτων ή και στρατιωτικής αναγκαιότητας οδηγούν συχνά, στην *de facto*, ή στην κατά *ex gratia* βάση, αποδοχή της εφαρμογής πολλών σχετικών με την κατοχή προβλέψεων, έστω και αν αυτό δεν ακολουθεί μια τυπική αναγνώριση της κατάστασης κατοχής εκ μέρους μιας ή των εμπλεκόμενων μερών. Αντίστοιχες προσεγγίσεις μπορούν να εντοπιστούν και εκ μέρους τυπικών ή οιονεί διεθνών ή και εθνικών δικαιοδοτικών οργάνων²⁴¹, αλλά και άλλων δρώντων, όπως θεσμικοί φορείς, όργανα, ή κρατικοί (ή και μη) φορείς και δρώντες, διεθνείς οργανισμοί, αλλά και ιδιώτες, ως εμπλεκόμενοι δρώντες ή εμπειρογνώμονες/θεωρητικοί αναλυτές κλπ. που με τη δράση ή τις συμβολές τους συμβάλλουν (άμεσα ή έμμεσα) στη νομοπαραγωγική ή νομολογιακή διαδικασία διαμόρφωσης του hard ή soft πεδίου δικαίου επί του θέματος.

1.2.1.1 Βασικά δικαιώματα και υποχρεώσεις κατεχόντων και κατεχομένων

Το περί την Κατοχή Διεθνές Δίκαιο συμπεριλαμβάνεται νομικά και λειτουργικά στο ευρύτερο πλαίσιο Δικαίου που αφορά τις ένοπλες συρράξεις, στο υπό την ευρεία θεώρηση Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο (ΔΑΔ). Η εφαρμογή του νομικού καθεστώτος της Κατοχής δεν είναι αυτή που θεσπίζει την ύπαρξη μιας κατάστασης κατοχής σε μια περιοχή, αλλά μάλλον η άσκηση αυτής καθεαυτής της κατοχικής εξουσίας από μια εξωτερική Δύναμη που αυτόματα αναγορεύεται *de facto* ως Δύναμη Κατοχής (ΔΚ) στην περιοχή αυτή. Το νομικό καθεστώς της κατοχής προβλέπει την επιβολή συγκεκριμένων περιορισμών και υποχρεώσεων, κυρίως για

²³⁹ Βλέπε ειδικότερα το πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης των ΗΕ για την πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος της γενοκτονίας (1949) (για την ενσωμάτωσή του στο ελληνικό δίκαιο, ΝΔ 3091/1954, ΦΕΚ Α 250).

²⁴⁰ Τέτοιες διατάξεις μπορούν να εντοπιστούν στα άρθρα 2, 3, 4 (παρ. 1) και 7 της ΕΣΔΑ (1950), καθώς και στα άρθρα 6, 7, 8 (παρ. 1 και 2), 11, 15 16 και 18 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά δικαιώματα (1977). Για μια εκτενή ανάλυση επί του θέματος, δεξ ειδικότερα Βασιλική Σαράντη, *Καταστάσεις ανάγκης και δικαιώματα του ανθρώπου: Οι ρήτρες παρέκκλισης και ο έλεγχος της εφαρμογής τους: μεταξύ επιφανούς και χίμαιρας*, Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα, 2011.

²⁴¹ Σημειώνονται ενδεικτικά περιπτώσεις όπου η διεθνής νομολογία έχει διαμορφωθεί δεόντως με την επίκληση ή την παραπομπή σε κανόνες ή συναφείς διατάξεις του δικαίου της κατοχής, έστω κι αν σε πολλές περιπτώσεις η *de jure* εφαρμογή των σχετικών Συμβάσεων ή συμβατικών κειμένων του ΔΑΔ αμφισβητείτο σθεναρά ή δεν έγινε δεκτή.

τον κατέχοντα, επιχειρώντας να λειτουργήσει ως περιοριστικό «ανθρωπιστικό» αντιστάθμισμα στην άσκηση (ανεξέλεγκτης) κατοχικής εξουσίας, μέσω της νομικά περιορισμένης επιβολής ισχύος εκ μέρους της ΔΚ. Σε κάθε περίπτωση όμως, θα πρέπει να θεωρείται δεδομένο ότι η κατοχή, ως νομική κατάσταση, έχει (ή θα πρέπει να έχει) σαφώς πεπερασμένο χαρακτήρα, δηλ. θα πρέπει να εκλαμβάνεται ως μια κατάσταση η οποία ενέχει εγγενώς το στοιχείο της προσωρινότητας, τόσο ως προς τη διάρκειά της, όσο και ως προς τις νομικές επιπτώσεις επί των κατεχομένων, καθόσον η ΔΚ δεν μπορεί να μεταβάλλει ουσιωδώς, ούτε και οριστικά, το *status quo ante* επί των κατεχομένων περιοχών.

Υπό μια συνοπτική θεώρηση του Δικαίου της Κατοχής, θα λέγαμε ότι αυτό αποτελείται από δύο βασικούς πυλώνες. Αφενός τον πυλώνα των **δικαιωμάτων**, που παρέχει κανονιστικές διευκρινήσεις για το «τι είναι επιτρεπτό» (“*permissive*” rules) και αφετέρου αυτόν που αφορά τις προβλεπόμενες ρητές απαγορεύσεις και/ή **υποχρεώσεις**, δια των οποίων οριοθετούνται η δράση και η εν γένει συμπεριφορά όλων των εμπλεκομένων (“*prohibitory*” rules). Κυρίως όμως η συμπεριφορά της ΔΚ, αφού αυτή, ως κατέχων, αποτελεί και το *de facto* «προνομιούχο» μέρος, έναντι του κατεχόμενου, σε κάθε κατάσταση Κατοχής. Θεμελιώδης απώτερη επιδίωξη του διεθνούς νομοθέτη του Δικαίου της Κατοχής ήταν να διασφαλίσει το ελάχιστο όριο ανθρωπιστικής προστασίας για τον άμαχο πληθυσμό κατά τη διάρκεια μιας κατάστασης Κατοχής.. Στόχευση που αποτελεί άλλωστε και αντικειμενικό σκοπό του διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου ευρύτερα.

Δεν θα πρέπει να μας διαφεύγει επίσης το γεγονός ότι στη ΔΚ αναγνωρίζονται σημαντικότερες εξουσίες και συναφή δικαιώματα επί των κατεχομένων, προκειμένου να διασφαλιστεί κατά μείζονα λόγο η ασφάλεια του προσωπικού της στην κατεχόμενη περιοχή. Συνυπολογίζοντας την αρχή της (στρατιωτικής) αναγκαιότητας, θεωρείται αποδεκτή η λήψη περιοριστικών μέτρων εκ μέρους της ΔΚ επί του κατεχόμενου πληθυσμού και της περιοχής υπό κατοχή, ευρύτερα. Φυσικά, ως αντιστάθμισμά αυτής της δυνατότητας επιβολής περιοριστικών - εξαναγκαστικών μέτρων, καθορίζονται αντίστοιχα και συναφείς υποχρεώσεις, οι οποίες πρέπει να τηρούνται παράλληλα, εκ μέρους της ΔΚ. Κωδικοποιώντας τις υποχρεώσεις αυτές, θα μπορούσαν να συνοψιστούν μεταξύ της υποχρέωσης για την εξασφάλιση ανθρωπιστικής μεταχείρισης του ντόπιου πληθυσμού, αλλά και της διασφάλισης της ικανοποίησης των βασικών βιοποριστικών αναγκών τους, ο σεβασμός (του δικαιώματος) της ιδιωτικής περιουσίας, η χρηστή διαχείριση της δημόσιας περιουσίας, η εύρυθμη και ακώλυτη λειτουργία της εκπαιδευτικής διαδικασίας και των συναφών υποδομών, η διασφάλιση της εύρυθμης και αποδοτικής λειτουργίας του ιατροφαρμακευτικού συστήματος και των υποδομών παροχής υπηρεσιών υγείας και περίθαλψης. Επίσης, η διασφάλιση της λειτουργίας του υφιστάμενου συστήματος απόδοσης δικαιοσύνης, αλλά και του σωφρονιστικού συστήματος, καθώς και του συστήματος δημόσιας διοίκησης, ειδικά και κυρίως σε ό,τι αφορά τις υφιστάμενες υπηρεσίες ή περιπτώσεις αστικού, ποινικού ή (και ως ένα βαθμό) διοικητικού χαρακτήρα που αφορούν σχέσεις μεταξύ του ντόπιου πληθυσμού ή αυτού με τη δημόσια διοίκηση²⁴².

²⁴² Χαρακτηριστική για παράδειγμα είναι η στάση του διπλωματικού προσωπικού, αλλά και της Ηγεσίας του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, κατά τη διάρκεια της τριπλής (κυρίως γερμανικής) κατοχής του ελληνικού κράτους την περίοδο 1941-1944. Για το θέμα, βλέπε ειδικά Φωτεινή Τομαή, «Οι δωσίλογοι έγιναν... διπλωμάτες - Η στάση των πρεσβευτών και της εξόριστης κυβέρνησης, οι ομαδικές παραιτήσεις και η απόλυση του Γ. Σεφέρη», Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, 25/11/2012 (διαθέσιμο στη δνση <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=485535>) και «Καταδίκη σε «θάνατο εξ αιτίας» - «Η αιμάσσοσα Ελλάς...» στο πληροφοριακό δελτίο διπλωματών και το «ζήτημα μέλλοντος της φυλής», Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, 30/12/2012 (διαθέσιμο στη δνση <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=490816>).

Σε ό,τι αφορά το θέμα της συνέχειας ή μη της δημόσιας διοίκησης, και δη τμημάτων της που αφορούν τον πυρήνα της εθνικής κυριαρχίας, αλλά και της στάσης των δημοσίων υπαλλήλων σε σχέση με την αναγνωρισμένη ανώτερη εξουσία, εν ονόματι της οποίας θεωρούν ότι ασκούν τα καθήκοντά τους, ως δημόσιοι υπάλληλοι, κατά τη διάρκεια μιας κατοχικής διακυβέρνησης, παραδειγματικά θα αναφέρουμε τη στάση των δημοσίων υπαλλήλων, και κυρίως του διπλωματικού προσωπικού, αλλά και της Ηγεσίας του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, κατά τη διάρκεια της τριπλής (κυρίως γερμανικής) κατοχής του ελληνικού κράτους την περίοδο 1941-1944/5. Η στάση τους καταγράφηκε ιστορικά, αποτυπώνοντας τα επιμέρους μείζονα ηθικά, αλλά και νομικά ζητήματα που προέκυψαν από τις συγκεκριμένες επιλογές και εντολές της δοτής από τη γερμανοϊταλική ΔΚ Κυβέρνησης Τσολάκογλου, όπως αποτυπώνεται κατωτέρω, με στοιχεία που αντλούνται από το αρχείο του ελληνικού ΥΠΕΞ:

«Με την ολοκλήρωση της εχθρικής εισβολής στη χώρα ορκίσθηκε η πρώτη κυβέρνηση των δωσιλόγων. Πρωθυπουργός, υπουργός Επισιτισμού και αργότερα (Νομοθετικό Διάταγμα 143, 10 Ιουνίου 1941) των Εξωτερικών διορίσθηκε ο γνωστός *Ιωάννης Τσολάκογλου*. Αντιπρόεδρος ο *Γεώργιος Λογοθετόπουλος*. Στο δωδεκαμελές αποκαλούμενο υπουργικό συμβούλιο συμμετείχαν, μεταξύ άλλων, ο *Γκοτζαμάνης* ως υπουργός Οικονομικών και οι *Ραγκαβής* και *Λουλακάκης* ως γενικοί διοικητές Μακεδονίας και Κρήτης, αντίστοιχα. Σύμφωνα με όσα αναφέρονται στο «*Α' Δελτίο Πληροφοριών εξ Ελλάδος*», το οποίο ανατυπούμενο διά πολυγράφου συνέταξε και διένειμε μυστικώς σε αριθμημένα αντίτυπα η εν Αγκύρα ελληνική πρεσβεία, σε μέλη κυρίως της εξόριστης κυβέρνησης και πρεσβείες μη καταληφθεισών χωρών, πληροφορούμεθα ότι ο Τσολάκογλου, που είχε πάρει πολύ σοβαρά τον ρόλο του «*νομίζων προφανώς ότι οι Γερμανοί θα του απέδιδαν σημασίαν τινά συγκάλεσε σε σύσκεψη προσωπικότητας της εποχής για να τους συμβουλευθή*».

Με υπογραφή ενός επίορκου.

Ανάμεσά τους, οι *Στ. Γονατάς*, *Γ. Παπανδρέου* και *Π. Κανελλόπουλος*, οι οποίοι του «*συνέστησαν να περιορισθή εις το επισιτιστικόν πρόβλημα*», ενώ ο πρεσβευτής *Ι. Πολίτης* τού συνέστησε να διατάξει να παραμείνει το υπουργείο Εξωτερικών κλειστό. Ο Πολίτης που, όπως και η πλειοψηφία των ανώτερων διπλωματικών υπαλλήλων, παραιτήθηκε επιδεικνύοντας υψηλό πατριωτικό φρόνημα (ΦΕΚ Ελληνικής Πολιτείας αριθμ. 120, 17 Ιουνίου 1951), ανάμεσά τους και ο τότε τμηματάρχης Β', *Γ. Σεφεριάδης* (ο γνωστός ποιητής Σεφέρης), φοβόταν ότι στα επόμενα σχέδια των Γερμανών θα ήταν να συγκαλέσουν Διάσκεψη, στην οποία θα εκαλούντο αντιπρόσωποι των υποδουλωθέντων κρατών «*οπότε μοιραίως θα εχρησιμοποιούντο οι διπλωματικοί των υπάλληλοι*». Ας σημειωθεί ότι τον Απρίλιο ήδη του 1941 ο πρωθυπουργός της εξόριστης κυβέρνησης *Εμμ. Τσουδερός* διερωτάτο από τα Χανιά με κρυπτογραφικό τηλεγράφημά του προς το ΥΠΕΞ: «*Φρονείτε άφικις Γερμανών Αθήνας πρέπει να εύρη τα Υπουργεία πλήρη ανωτάτων υπαλλήλων; Μήπως άδεια και διαθεσιμότητες θα ενεδεικνύοντο;*» (Α.Π. 10414 Η/2). Εν τω μεταξύ, ο Τσολάκογλου, που αδιαφορούσε για τις υποδείξεις που του έγιναν, χρησιμοποιούσε στην αρχή ως σύνδεσμό του στο ΥΠΕΞ τον *Επ. Πανά* και, μετά την παραίτησή του, έναν γραφέα της ελληνικής πρεσβείας στην Πράγα, ονόματι *Σαραντόπουλο*, ο οποίος «*απολυθείς επί καταχρήσει*» (ό.π.), προήχθη εν μια νυκτί σε «*πρεσβευτή*»! Στο εξής, πλην λίγων σχετικά εγγράφων του ΥΠΕΞ με υπογραφή του Τσολάκογλου, θα δέσποζε η υπογραφή του επίορκου υπαλλήλου...

Έδωξε υπαλλήλους ο νέος όρκος

Όλοι οι δημόσιοι υπάλληλοι, ανάμεσα σε αυτούς και εκείνοι του ΥΠΕΞ, εκλήθησαν την 23η Ιουνίου από τον Τσολάκογλου να δώσουν «*τον νέον όρκον του άρθρου 7, του υπ' αριθμ. 1 Νομ. Διατάγματος της 30ής Απριλίου / 2 Μαΐου 1941*». Ο όρκος αυτός, όπως πληροφορούσε από την Αγκυρα ο έλληνας πρέσβης *Ραφαήλ*, αποτέλεσε «*για πολύν καιρόν το ζήτημα της ημέρας*». Και προσέθετε: «*Η σκέψις όπως ο όρκος δοθή εις τον Βασιλέα της Ιταλίας εδέησε να*

εγκαταλειφθή ενώπιον της σθεναράς αντιστάσεως των δημοσίων υπαλλήλων, ιδία δε των αστυνομικών, οι οποίοι επέβαλον ομαδικώς τας παραιτήσεις των». Τελικά, με Νομοθετικό Διάταγμα το υπουργείο Δικαιοσύνης εξέδωσε διάταγμα προς όλους τους δημοσίους υπαλλήλους, προκειμένου να δώσουν τον εξής όρκο: «Ορκίζομαι ενώπιον του Θεού και της Πατρίδος να εκτελώ πιστώως και ευσυνειδήτως τα καθήκοντά μου και να εξυπηρετώ τα συμφέροντα του Έθνους και του Λαού».

Με συμπληρωματική εγκύκλιο διαταγή προς όλα τα «Πολιτικά Υπουργεία και Γεν. Διοικήσεις», ο Τσολάκογλου εντελλόταν να του υποβληθούν «ονομαστικά καταστάσεις των μη συμμορφωθέντων υπαλλήλων ίνα οι τελευταίοι απολυθώσιν αμέσως της υπηρεσίας των» (αρ. 63). Με νέο διάταγμα και ημερομηνία 14 Αυγούστου 1941 σε ΦΕΚ της «Ελληνικής Πολιτείας», όπως μετονομάσθηκε το «Βασίλειον της Ελλάδος», όσοι υπάλληλοι του αργούντος υπουργείου Εξωτερικών επιθυμούσαν να τεθούν σε διαθεσιμότητα ελάμβαναν το ήμισυ του οργανικού τους μισθού. Με δύο θλιβερές εξαιρέσεις, τους Τζιρακόπουλο και Δημ. Αργυρόπουλο, όλοι οι πρεσβευτές και ανώτεροι υπάλληλοι του ΥΠΕΞ ετέθησαν σε διαθεσιμότητα, οι δε μη συμμορφωθέντες να δώσουν τον γνωστό όρκο απελύθησαν. Με διάταγμα (αρ. πρωτ. 50/Ε/14, 11 Ιουνίου 1941), ο Τσολάκογλου και τα μέλη της εγκάθετης κυβέρνησης, απέλυσαν «ως αυτογνωμόνως εγκαταλείψαντες τας θέσεις των ... Υπάλληλο[υς] του ΥΠΕΞ...»²⁴³

Τέλος, μεταξύ των υποχρεώσεων της ΔΚ είναι και η αδειοδότηση, έως και η παροχή ουσιαστικών διευκολύνσεων, δράσεων ανθρωπιστικού χαρακτήρα, από διεθνή νομικά πρόσωπα με χαρακτηριστικά αμεροληψίας, όπως διεθνείς οργανισμούς, με αντιπροσωπευτικότερο όλων, τον Ερυθρό Σταυρό (Διεθνή Επιτροπή Ερυθρού Σταυρού - ΔΕΕΣ).

Επιχειρώντας δε μια επιγραμματική διατύπωση των βασικότερων σταθερών του ΔτΚ, θα βρίσκαμε ότι το ΔτΚ αποβλέπει κυρίως στα κάτωθι:

- Να διασφαλίζει ώστε όσοι βρίσκονται ή περιέρχονται στον έλεγχο του αντιπάλου, και δη της Δύναμης Κατοχής, θα απολαμβάνουν τουλάχιστον ανθρώπινης μεταχείρισης.
- Να διευκολύνει/ προάγει/συμβάλλει (σ)τη διατήρηση της (στρατιωτικής) τάξης και πειθαρχίας στις (στρατιωτικές και αστυνομικές) δυνάμεις της Κατέχουσας Δύναμης/Αρχής, με γνώμονα την αποφυγή αυθαίρετων πράξεων παραβίασης του ΔΑΔ, εις βάρος των κατεχόμενων (προσώπων και περιουσιών, ή εδαφών, υπό την έννοια της δημόσιας περιουσίας ή των κυριαρχικών δικαιωμάτων).
- Να εναρμονίζει και συμβιβάζει το ανωτέρω «ανθρωπιστικό» διακύβευμα (προστασίας των κατεχομένων) με την εξυπηρέτηση των στρατιωτικών αναγκαιοτήτων της Κατέχουσας Δύναμης, και κυρίως με την ασφάλεια του προσωπικού της Δύναμης και την εξυπηρέτηση μειζόνων στρατιωτικών σκοπών, η στρατηγικών αναγκαιοτήτων αυτής.
- Να μην αποτελεί προσδιοριστικό παράγοντα για τον νομικό καθορισμό του εν γένει καθεστώτος της κατεχόμενης περιοχής, ή των κατεχομένων προσώπων που βρίσκονται κατοικούντες μόνιμα (ή νομαδικά) επί αυτής. Κατ' επέκταση, η εφαρμογή της δεν αποτελεί και παράγοντα ακύρωσης της άσκησης του δικαιώματος αυτοδιάθεσης ενός λαού που τυγχάνει υπό κατοχή.

²⁴³ Φωτεινή Τομαή, «Οι δωσίλογοι έγιναν... διπλωμάτες - Η στάση των πρεσβευτών και της εξόριστης κυβέρνησης, οι ομαδικές παραιτήσεις και η απόλυση του Γ. Σεφέρη», Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, Φύλλο της 25/11/2012 (διαθέσιμο στη δνση <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=485535>). Για μια ευρύτερη παράλληλη εμβάθυνση επί των συνθηκών στην κατεχόμενη Αθήνα και ενδεικτικών καταγεγραμμένων στα αρχεία του ελληνικού ΥΠΕΞ αφηγήσεων γερμανών μελών της ΔΚ στην κατεχόμενη Αθήνα, βλέπε Φωτεινή Τομαή, «Καταδίκη σε «θάνατο εξ αιτίας» - «Η αιμάσσοσα Ελλάς...» στο πληροφοριακό δελτίο διπλωματών και το «ζήτημα μέλλοντος της φυλής», Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, Φύλλο της 30/12/2012 (διαθέσιμο στη δνση <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=490816>).

➤ Να αποτρέπει τη θέσπιση και εφαρμογή μείζονων θεσμικών μεταβολών στην κατεχόμενη περιοχή με πιθανά δυσχερείς επιπτώσεις στο πρότερο πολιτειακό ή πολιτικό καθεστώς, αλλά και στο νομικό πλαίσιο σε βασικούς τομείς της πολιτικής και κοινωνικής ζωής της περιοχής.

➤ Να περιορίσει την εκχώρηση της άσκησης των κυριαρχικών δικαιωμάτων της κατεχόμενης περιοχής στη Δύναμη κατοχής. (Καθώς η οριστική εκχώρηση της κυριότητας (ή κυριαρχίας) των Κατεχομένων αναμένεται να προκύψει από το τελικό αποτέλεσμα των ακόλουθων μεταπολεμικών, ειρηνευτικών διαδικασιών και συμφωνιών, ή από τις τρέχουσες – πολεμικές και/ή άλλες– εξελίξεις που μπορεί να ανατρέψουν τον έλεγχο των περιοχών. , Ειδική κανονιστική πρόβλεψη απαιτείται για αποτροπή κάθε μονομερούς, δραστηκής ή *de facto*, ή μόνιμης ουσιαστικής μεταβολής της πολιτικής, οικονομικής, κοινωνικής, νομικής και πολιτειακής προϋφιστάμενης κατάστασης στα κατεχόμενα εδάφη.)

➤ Να αποτρέπει το κατοχικό τετελεσμένο να αποτελεί μέσο μετατροπής του καθεστώτος κυριαρχίας της περιοχής εις βάρος της «μητρικής» κρατικής υπόστασης. Η κατοχή σαφώς δεν αποτελεί νομικά αποδεκτή βάση για τυχόν εξελίξεις προσάρτησης (“annexation”), ούτε ίσως «απελευθέρωσης» (“*liberation*”)²⁴⁴ της κατεχόμενης περιοχής από την Δύναμη Κατοχής, πολλώ δε μάλλον «αυτονόμησης» ή «ανεξαρτητοποίησης» μιας περιοχής, γενικότερα, χωρίς τις απαραίτητες συναινετικές προϋποθέσεις.

Οι ανωτέρω δεσμευτικές αρχές του ΔTK, που ρητά και οριστικά (ανεξαρτήτως χρονικής διάρκειας της κατοχής) περιορίζουν απολύτως τη δυνατότητα μεταβίβασης κυριαρχίας στην κατέχουσα Δύναμη, προκύπτουν από σειρά συμβατικών κειμένων (θετικό Δίκαιο) του ΔΔ, από τον Χάρτη των ΗΕ και εξής, προεξαρχόντων της Διακήρυξης της ΓΣ των ΗΕ για τις *Αρχές των Φιλικών Σχέσεων μεταξύ των Κρατών* (1970) και του *Ορισμού της Επίθεσης* (1974)²⁴⁵. Συγκεκριμένα, στην πρώτη αναφέρεται ρητά ότι «*The territory of a State shall not be the object of military occupation resulting from the use of force in contravention of the provisions of the Charter. The territory of a State shall not be the object of acquisition by another State resulting from the threat or use of force. No territorial acquisition resulting from the threat or use of force shall be recognized as legal.*»²⁴⁶

Στο δε δεύτερο κείμενο, η συναφής αναφορά του Άρθρου 3 αυτής στο έκνομο (ως ταυτοποιημένη πράξη «Επίθεσης») της προσάρτησης μιας περιοχής, ως αποτέλεσμα στρατιωτικής κατοχής (ή εισβολής) ξένου κράτους, είναι εξίσου ρητή: «*Any of the following acts, regardless of a declaration of war, shall, subject to and in accordance with the provisions of article 2, qualify as an act of aggression: (a) The invasion or attack by the armed forces of a State of the territory of another State, or any military occupation, however temporary, resulting from such invasion or attack, or any annexation by the use of force of the territory of another State or part thereof,*». Αντίστοιχα, στο Άρθρο 5, παρ. 3 του ιδίου κειμένου, υπογραμμίζεται ότι: «*No territorial acquisition or special advantage resulting from aggression is or shall be*

²⁴⁴ Βλέπε ειδικότερα Christopher Greenwood “The administration of occupied territory in international law”, στο Greenwood et al. (ed.), *Essays on war in international law*, 2006, σελ. 353.

²⁴⁵ UN GA Res 3314 (XXIX), 14 Dec. 1974, *Definition of Aggression*, διαθέσιμο στη δνση [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3314\(XXIX\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3314(XXIX)), ή ευρύτερα στη δνση <http://untreaty.un.org/cod/avl/ha/da/da.html>.

²⁴⁶ UN GA Res 2625 (XXV), 24 Oct. 1970, *Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations*, στη δνση <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NRO/348/90/IMG/NR034890.pdf?OpenElement>.

recognized as lawful.». Εξάλλου, στο Άρθρο 7 της ανωτέρω Απόφασης καθορίζονται συγκεκριμένα τα κάτωθι:

«Nothing in this Definition, and in particular article 3, could in any way prejudice the right to self-determination, freedom and independence, as derived from the Charter, of peoples forcibly deprived of that right and referred to in the Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations, particularly peoples under colonial and racist regimes or other forms of alien domination: nor the right of these peoples to struggle to that end and to seek and receive support, in accordance with the principles of the Charter and in conformity with the above-mentioned Declaration.»

Γενικότερα, θα πρέπει να τονιστεί ότι το ΔτΚ δεν αντιμετωπίζει με όρους νομικής διάκρισης την τυπολογία των περιπτώσεων κατοχής, για τις περιπτώσεις που αυτή προσδιορίζεται ως προς τη νομιμότητα (κατά *jus ad bellum*) της διαδικασίας ή του καθεστώτος επιβολής των. Σύμφωνα μάλιστα με τον καθηγητή *D. Thürer*,

«...the lawfulness of occupation is not regulated by international humanitarian law and does not affect the application of the law of occupation. International humanitarian law is the body of law applicable in times of armed conflict which protects those not or no longer taking a direct part in hostilities and which regulates permissible means and methods of warfare. ...International humanitarian law applies in situations which factually amount to an armed conflict. It regulates conduct of hostilities but does not address the lawfulness of resort to force as such. The legality of the use of force is regulated by a different body of rules: the norms of *ius ad bellum*, which today are codified in the UN Charter. The two are quite distinct bodies of law. Once there is armed conflict, international humanitarian law applies equally to all parties to the conflict regardless of the lawfulness of the resort of force.”²⁴⁷

Η ανωτέρω επισήμανση προσδιορίστηκε συγκεκριμένα κατά τις δίκες των εγκληματιών πολέμου, στη Νυρεμβέργη, συγκεκριμένα στην υπόθεση *List* όπου το Δικαστήριο εδέχθη ότι «*International Law makes no distinction between a lawful and an unlawful occupant in dealing with the respective duties of occupant and population in occupies territory. Whether the invasion was lawful or criminal is not an important factor in the consideration of this subject.*»²⁴⁸

Στη νεώτερη διεθνή πρακτική, ξεχωριστό παράδειγμα κατοχής, και μάλιστα παρατεταμένης, κατά την οποία σημειώνονται σωρεία παραβιάσεων του σχετικού Δικαίου της Κατοχής, είναι αυτό της Τουρκίας έναντι του βορείου τμήματος της Κύπρου, από το καλοκαίρι του 1974. Μεταξύ των σοβαρών παραβιάσεων συγκαταλέγεται η συστηματική εκμετάλλευση των περιουσιών των εκτοπισθέντων ελληνοκυπρίων, στα κατεχόμενα και η παρεμπόδιση της πρόσβασης, αλλά και της νομής και κατοχής τους από τους νόμιμους ιδιοκτήτες και/ή δικαιούχους τους, ενόσω αυτοί διαμένουν πλέον μόνιμα εκτός κατεχομένων. Όπως με ιδιαίτερη έμφαση επισημαίνει ο Άγγελος Συρίγος, ειδικά σε σχέση με τις συναφείς

²⁴⁷ Ομιλία από τον καθηγητή Daniel Thürer με θέμα “*Current challenges to the law of occupation*”, International Committee of the Red Cross, 6th Bruges Colloquium, 20-21 October 2005, διαθέσιμο στο <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/statement/occupation-statement-211105.htm>.

²⁴⁸ *United States v. Wilhelm List et al* (The “Hostage” Case), 15 Ann Dig & Rep. Pub Int’l L. Cases, 632, 637 (1948), διαθέσιμο στο <http://lawofwar.org/List%20Case.htm>. Περαιτέρω πληροφορίες για την συγκεκριμένη υπόθεση, αλλά και τις νομικά σημαντικότερες άλλες των γερμανών ναζιστών εγκληματιών του Β’ Παγκοσμίου Πολέμου στη Νυρεμβέργη, βλέπε στη δνση http://www.ess.uwe.ac.uk/genocide/overview_trials.htm.

μεθοδεύσεις που έλαβαν χώρα ενόψει της επιδιωχθείσας το 2004 διευθέτησης του κυπριακού ζητήματος, μέσω του προτεινόμενου -εκ μέρους του ΓΓ του ΟΗΕ- Σχεδίου Ανάν:

«Σημαντικό ρόλο για την απόρριψη του Σχεδίου Ανάν έπαιξαν οι διευθετήσεις για το περιουσιακό. Λόγω της τουρκικής εισβολής υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν τις κατεχόμενες περιοχές περίπου 200.000 Ελληνοκύπριοι. Αντιστοίχως, 65.000 Τουρκοκύπριοι εκτοπίστηκαν από τους τόπους τους συνεπεία των ταραχών μετά το 1963 και της εισβολής το 1974. Οι ρυθμίσεις για το περιουσιακό είναι ένα από τα πλέον αδύναμα αλλά και πολύπλοκα σημεία του Σχεδίου Ανάν. [...] Το πιο σημαντικό πρόβλημα, όμως, ήταν ότι η εθνοτική εκκαθάριση των Ελληνοκυπρίων, ο εκτοπισμός, η απαγόρευση επιστροφής στις οικίες τους μετά το τέλος των εχθροπραξιών, ο εποίκισμός, είναι εγκλήματα που από τη δεκαετία του 1990 αντιμετωπίζονται αυστηρά από το διεθνές ποινικό σύστημα. Η παραβίαση κανόνων που θεωρούνται *jus cogens* θεραπεύεται με τη διακοπή της παράνομης συμπεριφοράς και την άρση των συνεπειών της, με πλήρη αποκατάσταση των δικαιωμάτων των θυμάτων. Στο σχέδιό του, ο Κόφι Ανάν, αντιθέτως προς τα διεθνή ισχύοντα και την πρακτική που είχε ακολουθήσει ο ΟΗΕ κατά τις πλέον πρόσφατες αντίστοιχες κρίσεις, νομιμοποιούσε κατά ένα μεγάλο μέρος την παρανομία. Επιπλέον παραβίαζε και την ελάχιστη δυνατότητα επικλήσεως του διεθνούς δικαίου που είχε απομείνει στους κύπριους πολίτες. Με ρητή διάταξη επιχειρούσε να διαγράψει όλες τις προσφυγές Κυπρίων που εκκρεμούσαν ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για περιουσιακά ζητήματα. Η κίνηση αυτή αμφισβητούσε τα θεμέλια του ευρωπαϊκού νομικού πολιτισμού, όπως ετέθηκαν μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.»²⁴⁹

1.2.1.2 Ανθρωπιστική μεταχείριση Vs. στρατιωτική αναγκαιότητα: Η εγγενής δυσκολία εξισορρόπησης, ειδικά σε περιπτώσεις κατοχής.

Το ΔΑΔ διατρέχεται ολόκληρο από τη γενικότερη επιδίωξη συντρέχουσας και ισορροπημένης (κατά το δυνατόν) ικανοποίησης δύο βασικών αρχών, της **στρατιωτικής αναγκαιότητας** και της **ανθρωπιστικής μεταχείρισης** μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων σε μια ένοπλη σύρραξη. Η κατά τεκμήριο καλοπροαίρετη επιδίωξη του διεθνούς νομοθέτη για θέσπιση των κατάλληλων, εφικτών και ρεαλιστικών ως προς της εφαρμογή τους, κανόνων, ώστε να αποκρυσταλλώνουν τη συναντίληψη και τη συναίνεση στην εφαρμογή των δύο αυτών αρχών στο πεδίο, είναι ανάλογη της δυσκολίας υλοποίησης του εν λόγω εγχειρήματος στο πεδίο. Ειδικότερα μάλιστα, όταν οι διεθνείς και μη, δρώντες καλούνται να εφαρμόσουν ή να απαιτήσουν την εφαρμογή των ανωτέρω συμφωνημένων αρχών και των απορρεόντων συμβατικών προβλέψεων, προκειμένου να αποτελέσουν ένα δεσμευτικό γνώμονα κατά τη φάση της υλοποίησης τους στο ρευστό και πολυπαραγοντικό περιβάλλον μιας ένοπλης σύρραξης.

Η δυσκολία αυτή είναι περισσότερο έκδηλη σε περιπτώσεις Κατοχής, όπου η απαίτηση εφαρμογής των προβλέψεων του σχετικού Κατοχικού δικαϊκού πλαισίου στο πεδίο δημιουργεί περισσότερο σύνθετες και σχεδόν αντικρουόμενες (ή αλληλοαναιρούμενες) απαιτήσεις συνέργειας, πολύ δε μάλλον συνεννόησης και ακόμη περισσότερο ουσιαστικής συναίνεσης ή συμβιβασμών, στην πράξη, μεταξύ των εμπλεκόμενων (κυρίως μεταξύ κατεχόντων – κατεχομένων, αλλά και τρίτων). Η γενικότερη, θεμιτή κατά τ' άλλα, επιδίωξη ικανοποίησης των επιμέρους συμφερόντων των διαφόρων δρώντων (είτε με τη μορφή προστασίας ή διεκδίκησης των ημέτερων δικαιωμάτων, είτε με τη μορφή απαιτητής διασφάλισης των υμετέρων υποχρεώσεων) δημιουργεί ένα εγγενώς ασταθές (νομικά και

²⁴⁹ ΣΥΡΙΓΟΣ Άγγελος, *Ελληνοτουρκικές σχέσεις*, Εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2015, σελ. 635-636.

λειτουργικά/επιχειρησιακά) πλαίσιο δράσης για τα εμπλεκόμενα μέρη. Ένα πλαίσιο ασταθές, εξαιρετικά ευμετάβλητο, έως και χαοτικό, που προσαρμόζεται και αυτορυθμίζεται συνεχώς από τους δρώντες, ενδογενείς ή εξωγενείς. Οι επιμέρους προσπάθειες εξισορρόπησης ή ενδεχομένως και ανατροπής που λαμβάνονται από τους δρώντες (πολλές φορές στις πιο ακραίες κι αποκλίνουσες τιμές τους), ενδέχεται να εξισορροπήσουν τις επιμέρους «συμφεροντολογικές»/ιδιοτελείς τάσεις, με σαφώς δυναμικό χαρακτήρα. Η εξισορρόπηση των επιπτώσεων από τη «συνέργεια» {σύγκλισης των επιμέρους συμφερόντων} των εκάστοτε δρώντων σε κάθε κατάσταση κατοχής είναι αναγκαία, παρά το γεγονός ότι υποβόσκουν πολλές φορές τα αντικρουόμενα, σπάνια συμπληρωματικά, και ενίοτε ιδιαίτερα ετεροβαρή συμφέροντα των βασικών εμπλεκομένων (δύναμη κατοχής – κατεχόμενοι – τρίτοι δρώντες – εξωτερικοί παρεμβαίνοντες – ουδέτεροι παρατηρητές – εκπρόσωποι διεθνούς κοινότητας, ΜΚΟ, ιδιώτες, πολυεθνικές επιχειρήσεις κλπ.) σε κάθε περίπτωση Κατοχής.

Δυστυχώς, στην πράξη, στο «κατοχικό» πεδίο, ο συμβιβασμός με τις οριοθετήσεις που συνεπάγεται από το σεβασμό στις δύο κυρίαρχες αρχές που προαναφέρθηκαν (στρατιωτική αναγκαιότητα – ανθρωπισμός), απέχει πολύ από το να είναι αμοιβαία ικανοποιητικός και μάλιστα ταυτόχρονα, στον ίδιο «κατοχικό» χρόνο και τόπο. Είναι μάλλον αυτονόητο ότι η όποια προσπάθεια απόλυτης μοντελοποίησης, ομαδοποιητικής ταξινόμησης και παραγοντικού/αναλυτικού προσδιορισμού των επιμέρους στοιχείων ή παραγόντων που συνθέτουν την κάθε περίπτωση, προκειμένου να αναλυθεί, να εξηγηθεί και να οριοθετηθεί το «επιτρεπτόν» από το «ανεπίτρεπτον»²⁵⁰ της εν γένει συμπεριφοράς ή δράσης κάθε εμπλεκόμενου σε ένα τόσο χαρακτηριστικά πολυσύνθετο, πολυπαραγοντικό και μάλλον «χαοτικής» δομής περιβάλλον, όπως αυτό ενός σύγχρονου «πολέμου», δηλ. μιας ένοπλης σύρραξης και δη μιας κατοχής, οδηγεί επαγωγικά τον μελετητή σε περισσότερα αναπάντητα ερωτηματικά απ' όσα είχε εντοπίσει αρχικά, κατά την έναρξη της ερευνητικής του διαδικασίας. Είναι περίπου σαφές ότι παράγοντες όπως η πρόοδος της τεχνολογίας και ειδικότερα, της πολεμικής (και με την ευρεία έννοια της στρατιωτικής «τέχνης»), ή οι κοινωνικές, πολιτιστικές, οικονομικές, θρησκευτικές, πολιτικές, εθνολογικές, ευρύτερες γεωπολιτικές, αλλά ακόμη και οι επιμέρους ατομικές διαφοροποιήσεις του κάθε (μικρού ή μεγάλου) δρώντα (π.χ. η προσωπικότητα ενός ηγέτη, η ιστορική συγκυρία, το έρεισμα στη διεθνή κοινότητα, ή στην τοπική κοινωνία), αποτελούν ουσιαστικούς παράγοντες που ανατρέπουν συνεχώς τα δεδομένα και την εύθραυστη ισορροπία του όποιου κοινού τύπου εφαρμογής των δύο βασικών κατοχικών αρχών.

Βέβαια, για πολλούς διεθνολόγους²⁵¹, η εγγενής αντίστιξη μεταξύ των δύο αυτών αρχών διαμορφώνει διαφοροποιημένα το πλαίσιο σεβασμού τους και κατ' επέκταση, και εφαρμογής τους στο πεδίο. Συγκεκριμένα, η αρχή της στρατιωτικής αναγκαιότητας θα λέγαμε ότι είναι έννοια περισσότερο υποκειμενικής φύσης και η ουσιαστική κατανόησή της μπορεί να γίνεται μόνον *ad hoc* και αφού συνεκτιμηθούν και πολλοί άλλοι συντρέχοντες παράγοντες που έχουν να κάνουν με την στρατηγική, την επιχειρησιακή ακόμη και την ειδική τακτική κατάσταση που επικρατεί κατά περίπτωση. Έτσι, η εκτίμηση περί της ύπαρξής της και του βαθμού επιρροής της κατά τη διάρκεια μιας επιχειρησιακής επιλογής μπορεί (και πρέπει) να αποτελέσει συνήθως αντικείμενο αποκλειστικά εξειδικευμένης όχι μονοδιάστατης, αλλά συνδυαστικής απόφασης ειδικών εμπειρογνομώνων, ειδικά όταν η κρίση τους αποτελεί

²⁵⁰ Κατά το «νόμιμον» ή «έκνομον», σε αντιδιαστολή με το «θεμιτόν ή «αθέμιτον» μιας δράσης (ενέργειας ή παράλειψης), ή γενικότερης συμπεριφοράς ενός δρώντα σε κάθε περίπτωση που εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο εφαρμογής του ΔΑΔ.

²⁵¹ Κ. Obradovic, La Protection de la Population Civile dans le Conflict Armés Internationaux, στο Antonio Cassese (ed.), The New humanitarian Law of Armed Conflict, Naples, 1980, σελ. 135-6.

αποφασιστικό παράγοντα σε μια δικαστική διαδικασία. Αντιθέτως, φαίνεται ότι το κριτήριο της αντικειμενικότητας είναι περισσότερο κυρίαρχο και αποδοτικά λειτουργικό κατά τις εκτιμήσεις καταστάσεων και πράξεων που άπτονται της εφαρμογής της ανθρωπιστικής αρχής κατά τη διάρκεια ένοπλων συρράξεων ή καταστάσεων Κατοχής.

Αξίζει να υπογραμμιστεί, επίσης, η σημασία των επιπτώσεων της χρησιμοποιούμενης **στρατιωτικής – πολεμικής τεχνολογίας** στη διαμόρφωση του ευρύτερου κατοχικού «περιβάλλοντος», δηλαδή του «κατοχικού πεδίου». Ιστορικά, η εξέλιξή της, εκτός από την τεχνική ή την τεχνολογική της διάσταση, αναμφίβολα εξαρτάται και από την αντίστοιχη κοινωνική, οικονομική και σαφώς την πολιτισμική εξέλιξη κάθε κοινωνίας, ή κάθε λαού. Τα μέσα και οι μέθοδοι που εφευρίσκονται, τελειοποιούνται και χρησιμοποιούνται κατά του αντιπάλου στο σύγχρονο πεδίο μάχης (στο οποίο ευρύτερα συμπεριλαμβάνεται και το κατοχικό «πεδίο») αναμφίβολα συμβαδίζουν με την κοινωνιολογική εξέλιξη των ιδίων των κοινωνιών που πολεμούν μεταξύ τους. Χωρίς αμφιβολία, οι εξελικτικές μεταβολές του ανθρώπινου πολιτισμού, της ατομικής προσωπικής συγκρότησης εκάστου μέλους ξεχωριστά, αλλά και της απορρέουσας συλλογικής συνείδησης της κάθε κοινωνίας, ανοίγει κυνικά το δρόμο για τις νέου τύπου συγκρούσεις (εθνικές/εθνικιστικές, μειονοτικές, θρησκευτικές, πολιτισμικές, φυλετικές, οι «εν υπνώσει» ή «παγωμένες» συρράξεις, σχεδόν καθιερωμένες ονοματολογικά ως “*protracted armed conflicts*” κλπ.), με τη χρήση νέου τύπου όπλων²⁵² και απειλών²⁵³. Ανακύπτουν ζητήματα όπως κατά πόσον είναι θεμιτή ή μη, η χρήση αυτών, ή η εφαρμογή μεθόδων ή εν γένει άσκηση αθέμιτων συμπεριφορών στο πεδίο. Ένα πεδίο (μάχης ή «κατοχής») που στη σύγχρονή του μορφή δεν θα είναι ένα στρατιωτικό σύστημα ορυγμάτων και εγκαταστάσεων, ή μια ευρύτερη στρατιωτική περιοχή στην εγγύτητα μιας στρατιωτικής ή αεροπορικής βάσης η ενός κέντρου επιχειρήσεων, αλλά δυστυχώς, μια εμπορική αγορά, η συνάθροιση μιας εκκλησίας (ή κάποιου χώρου λατρείας), το συγκρότημα ενός εμπορικού κέντρου με έκταση όσο ένα μικρό χωριό, ή ένα σχολικό ή αθλητικό συγκρότημα, αντίστοιχων διαστάσεων.

Στο πλαίσιο μιας περισσότερο ολιστικής ανάλυσης, ίσως είναι καιρός ο σύγχρονος μελετητής των εν γένει (νομικών) θεμάτων που ανακύπτουν σε περιπτώσεις εφαρμογής του ΔΑΔ και ειδικά κατά την εφαρμογή του Δικαίου της Κατοχής, να βρει ιδιαίτερα χρήσιμο να ανατρέξει παράλληλα και σε άλλα επιστημονικά πεδία, αναζητώντας και χρησιμοποιώντας επιπρόσθετα εργαλεία, πραγματιστικά, ή αποτελεσματικά, ή κριτήρια ανάλυσης, όπως τα «συμπεριφοριστικά»²⁵⁴ (ιδιαίτερα δημοφιλή στην επιστήμη των διεθνών σχέσεων ή της

²⁵² Βλέπε «Small arms, small nuclear devices, non-lethal weapons, unmanned tactical/strategic aerial/land vehicles/Systems (UAVs - UASs)» κλπ.

²⁵³ Βλέπε International terrorism, Improvised explosive devices (IEDs), Device Unable to Detonate (Duds), cyberspace threats, irregular warfare threats, urban warfare threats, counterinsurgency warfare threats κλπ.

²⁵⁴ Η μέθοδος της συμπεριφοριστικής ανάλυσης ή σχολή των συμπεριφοριστών (“*behaviorists - behaviorism*”), στην ιδιαίτερη έκφασή της στις διεθνείς σχέσεις ή την στρατηγική επιστήμη, υποστηρίζει ότι προκειμένου να καταλήξουμε σε ποιο ακριβή και ασφαλή συμπεράσματα κατά τη μελέτη ενός συστήματος (ή γεγονότος), τότε απαιτείται να ληφθούν συμπληρωματικά υπόψη και στοιχεία της ανάλυσης των ατομικών διαφορών και των ιδιαιτεροτήτων της προσωπικότητας ή των κρίσιμων επιπτώσεων της ατομικής συμπεριφοράς και δράσης των προσώπων – πρωταγωνιστών που με τη συμπεριφορά τους επηρεάζουν τις γεωπολιτικές ή γεωστρατηγικές συνιστώσες του προς μελέτη συστήματος. Η επίδραση αυτή στην περαιτέρω εξέλιξη των γεγονότων επηρεάζει με τη σειρά της την επακόλουθη συμπεριφορά των ατόμων, η οποία ακολούθως μέσω της ανατροφοδότησης αποτελεί νέο στοιχείο συνδιαμόρφωσης των επόμενων εξελίξεων και ούτω καθ’ εξής.

Για την απαρχή της έννοιας στην επιστήμη της (κοινωνικής) ψυχολογίας, βλέπε το έργο του διάσημου Αμερικανού Καθ. Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου του Harvard, B.F. Skinner και την έρευνά του τις δεκαετίες του 30, 40, 50 και 60, αναφορικά με τη διερεύνηση της ψυχολογίας κοινωνικών ομάδων, μέσω της επιμέρους μελέτης της “*radical*

στρατιωτικής στρατηγικής). Έτσι, ενδεχομένως να βελτιώσει την αναλυτική του ικανότητα στην εκτίμηση και αξιολόγηση των δεδομένων στοιχείων. Στόχος κάθε καλόπιστης και καλοπροαίρετης έρευνας (είτε για δικαστικούς/εισαγγελικούς/ανακριτικούς, ή απλά για επιστημονικούς σκοπούς), θα πρέπει να είναι όχι μια μονοδιάστατη τυπική ανάλυση για την έρευνα νομιμότητας των εν γένει δράσεων (ενεργειών ή παραλείψεων) που εξαρτώνται αποκλειστικά από την νομοτεχνική αξιολόγηση των διαθέσιμων στοιχείων με αυστηρά νομικά/διεθνοδικαιϊκά κριτήρια, αλλά μια διασταλτική υπέρβαση σε ένα διερευνητικό της αλήθειας σχήμα, ικανό να συγκεράσει δημιουργικά και να αξιοποιήσει ολιστικά όλα τα δεδομένα, έχοντας ως γνώμονα το σεβασμό στην αλήθεια και ως πυξίδα τον αδήριτο ρεαλισμό. Παρόμοια «διευρυμένη» και «υπερβατική» θα λέγαμε «νομική» ιεράρχηση των κριτηρίων αξιολόγησης του αξιόποινου (σε σχέση με την ερμηνεία του άρθρου 4 της ΣΓ IV 1949) της συμπεριφοράς προσώπων που ενεπλάκησαν στη σύρραξη της Βοσνίας, υιοθέτησε το ΔΠΔΓ στην απόφασή του στην υπόθεση *Tadic* (1999), όπου η έδρα υποστήριξε την ανάγκη για μια μάλλον διασταλτική ερμηνεία του Άρθρου 4 ΣΓ IV 1949:

«166. This legal approach, hinging on substantial relations more than on formal bonds, becomes all the more important in present-day international armed conflicts. While previously wars were primarily between well-established States, in modern inter-ethnic armed conflicts such as that in the former Yugoslavia, new States are often created during the conflict and ethnicity rather than nationality may become the grounds for allegiance. Or, put another way, ethnicity may become determinative of national allegiance. Under these conditions, the requirement of nationality is even less adequate to define protected persons. In such conflicts, not only the text and the drafting history of the Convention but also, and more importantly, the Convention's object and purpose suggest that allegiance to a Party to the conflict and, correspondingly, control by this Party over persons in a given territory, may be regarded as the crucial test.»²⁵⁵

Επίσης, σε επόμενο άρθρο της ίδιας απόφασης, το Δικαστήριο ήταν περισσότερο σαφές, υποστηρίζοντας συγκεκριμένα ότι «[...] *Article 4 of Geneva Convention IV, if interpreted in the light of its object and purpose, is directed to the protection of civilians to the maximum extent possible. It therefore does not make its applicability dependent on formal bonds and purely legal relations. ... , Article 4 intends to look to the substance of relations, not to their legal characterisation as such.».²⁵⁶*

Όμως, εξετάζοντας το Δίκαιο της Κατοχής ως προς τη νομιμοποιητική του βάση και τη δυνατότητα εφαρμογής του, υπό την έννοια κυρίως της λειτουργικότητας - αποτελεσματικότητας (effectiveness), αλλά και της αποδοτικότητας (efficiency), θα λέγαμε ότι η αρχή της αναλογικότητας, αν και εξίσου σημαντική, δεν μπορεί να προσδιορισθεί με αντικειμενικούς όρους, αφού διέπεται εγγενώς από σημαντικό βαθμό υποκειμενικότητας, τόσο σε σχέση με μια συγκεκριμένη ενέργεια ή περιστατικό στο πεδίο μιας ένοπλης σύρραξης, δηλ. σε στενό στρατιωτικό/επιχειρησιακό πλαίσιο, όσο και σε ευρύτερο νομικό. Έτσι, θα πρέπει (λειτουργικά τουλάχιστον) να εκλαμβάνεται και να συνεκτιμάται μάλλον συμπληρωματικά των δύο προαναφερθέντων βασικών αρχών του ΔΑΔ (αναγκαιότητα –

behavior» και της εξατομικευμένης και της τμηματικής διαδικασίας μάθησης, δηλ. της μεταβολής της συμπεριφοράς, των ατόμων – μονάδων μιας κοινωνικής ομάδας.

²⁵⁵ *Prosecutor v. Tadic* Case, ICTY Case IT-94-1-A, Appeals Chamber, 1999, παρα. 166, σελ. 73-74, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icty.org/x/cases/tadic/acjug/en/tad-aj990715e.pdf>

²⁵⁶ *Prosecutor v. Tadic* Case, ICTY Case IT-94-1-A, Appeals Chamber, 1999, παρα. 168, σελ 74, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icty.org/x/cases/tadic/acjug/en/tad-aj990715e.pdf>

ανθρωπισμός), προκειμένου να κριθεί δίκαια και με ικανοποιητική νομική επάρκεια το σύννομο (ή μη) συγκεκριμένων ενεργειών προσώπων (ως άτομα ή με την θεσμική τους ιδιότητα) Οργάνων του Κράτους κατά τη διάρκεια μιας Κατοχής. Ως εκ τούτου, το κριτήριο της **αναλογικότητας** θα πρέπει να λογίζεται ως «βασική» μεν αρχή (και επιχειρησιακή, και ως προς το ΔΑΔ), αλλά θα πρέπει να συνεκτιμάται με ιδιαίτερη προσοχή²⁵⁷ για τον αποφασιστικό καθορισμό της νομιμότητας ενεργειών ή παραλείψεων ατόμων κατά τη διάρκεια περιστατικών στο πεδίο. Ειδικότερα δε, όταν αυτά λαμβάνουν χώρα σε ένα πλαίσιο κατοχής, που ούτως ή άλλως συνιστά μια ιδιαίτερα απαιτητική και δύσκολη στην ποινική της αξιολόγηση διαδικασία, για όλους τους εμπλεκόμενους.

Ο συνεκτικός αυτός δεσμός των δύο αυτών, φαινομενικά ίσως, διστάμενων αρχών, αν και ερμηνεύονται στο πλαίσιο δύο εξίσου ασύμπτωτων αντιλήψεων (στρατηγικής – νομικής), βρίσκουν πεδίο εφαρμογής εν πολλοίς ενιαία, στο πεδίο των στρατιωτικών επιχειρήσεων, όπως αποτυπώνεται σε διάφορα θεσμικά στρατιωτικά κείμενα σύγχρονων στρατών. Τελευταία, διακρίνεται, και θεσμικά πλέον, η νέα στρατηγική αντίληψη που θέλει τη διεξαγωγή των επιχειρήσεων να μεριμνά για την ανθρωπιστική διάσταση των επιχειρήσεων.²⁵⁸ Η ανωτέρω ποιοτική «μεταστροφή» που αφορά την εκτενέστερη εισαγωγή προβλέψεων του ΔΑΔ στα στρατιωτικά θεσμικά κείμενα των ενόπλων Δυνάμεων παγκοσμίως, σαφώς λειτουργεί ευεργετικά, κυρίως γιατί συμβάλλει στη βαθμιαία εμπέδωση της απαιτούμενης ανθρωπιστικής κουλτούρας στις ΕΔ των χωρών αυτών. Τόσο σε επίπεδο συστημικό (σε πλαίσιο «οργανωσιακής» δηλαδή κουλτούρας του οργανισμού των ΕΔ του κράτους), όσο και σε επίπεδο αμιγώς ατομικό, δηλ. στη συνείδηση των ίδιων των στελεχών (υψηλόβαθμων και μη), αλλά και σε ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο. Οι προβλέψεις του ΔΑΔ που αφορούν τις περιπτώσεις κατοχής, λόγω της ιδιαίτερης φύσης της εν λόγω κατάστασης, είναι από τις πλέον δυσχερείς με αποτέλεσμα να παρατηρείται μια συνεχής και αδιάλειπτη θεσμική ενσωμάτωση στα κείμενα και τις επιχειρησιακές διαδικασίες σχεδίασης επιχειρήσεων. Άρα, κάθε βελτίωση σε αυτό το τομέα θα πρέπει να σημειώνεται με θετικό πρόσημο και σαφώς να ενθαρρύνεται. Προβάλλοντας την εν λόγω διάσταση στην εξεταζόμενη προβληματική της Διατριβής, ειδικά στις περιπτώσεις που τμήματα των εθνικών ενόπλων δυνάμεων ενός εισφέροντος κράτους (TCN) διατίθενται, προκειμένου να σχηματίσουν μια πολυεθνική Δύναμη, είναι σαφές ότι το ζητούμενο -σε κάποιες περιπτώσεις- είναι η άσκηση επαρκούς αποτελεσματικού ελέγχου από την πολυεθνική Ειρηνευτική Δύναμη σε μια περιοχή, ώστε αυτή *de facto* να καθίσταται οιονεί Δύναμη κατοχής. Και υπό αυτή την έννοια να δύναται να

²⁵⁷ Βλέπε Alain Pellet, «The Destruction of Troy will not Take Place», στο Emma Playfair (ed.), *International Law and the Administration of Occupied Territories*, Clarendon Press, Oxford, OUP, 1992, σελ. 173.

²⁵⁸ Ίσως βέβαια η ανωτέρω παρατηρούμενη εξελικτική μεταστροφή, που διακρίνεται βαθμιαία σε παγκόσμια πλέον κλίμακα, να προάγεται από αμφισβητούμενα αγαθά, αμοραλιστικά και ουμανιστικά κίνητρα, αλλά σε αυτήν να ανιχνεύονται διακρίνονται κίνητρα μάλλον σκοπιμότητας που έχουν να κάνουν με την εξασφάλιση της απαιτούμενης κοινωνικής και πολιτικής νομιμοποίησης (διεθνή και εθνική) για τη διεξαγόμενη στρατιωτική εμπλοκή σε μια σύρραξη, την εξασφάλιση της θωράκισης των στελεχών των στρατιωτικών επιχειρήσεων από τυχόν παραβάσεις του ΔΑΔ ή του ΔΔτΑ στο πεδίο που ενδεχομένως να επιφέρουν πλέον των συλλογικών και ατομικές νομικές/ποινικές ευθύνες στα ίδια στελέχη, ή βελτίωση των όρων διαχείρισης της «επόμενης ημέρας» (end state) μετά το τέλος των εχθροπραξιών, ή ακόμη και προσδοκώμενη ωφέλεια σε σχέση με την αποδοχή ή την ανοχή της κοινής γνώμης του τοπικού πληθυσμού (ή πληθυσμών) στην περιοχή της κρίσης. Σε κάθε περίπτωση όμως, είναι σαφές ότι η ανθρωπιστική συνιστώσα, ακόμη και στην πλέον θεσμική και αυστηρή της μορφή, αυτή της νομικής διάστασης που αφορά το ΔΑΔ, είτε για λόγους ηθικής, είτε για λόγους σκοπιμότητας/ιδιοτέλειας, είναι πλέον μια παράμετρος που δεν μπορεί να λείπει από το τραπέζι στρατηγικής σχεδίασης μιας στρατιωτικής επιχείρησης. Πολλώ δε μάλλον μιας πολυεθνικής στρατιωτικής επιχείρησης, με διακηρυγμένο σαφή ειρηνευτικό και σταθεροποιητικό στρατηγικό στόχο και ανάλογη Εντολή υπό την αιγίδα των ΗΕ.

εφαρμόσει επιλεκτικά και όσον αυτό εξυπηρετεί αμιγώς τους σκοπούς της Εντολής νομιμοποίησης της δράσης της, όποιες προβλέψεις του Κατοχικού Δικαίου κρίνεται σκόπιμο, αποτελεσματικό και λειτουργικό να θεωρηθούν εφαρμοστέες, προς όφελος των κατεχομένων και του πληθυσμού τους, αλλά και της ασφάλειας της ίδιας της πολυεθνικής Ειρηνευτικής Δύναμης. Πολύ απλά, είναι περισσότερο από προφανές, ακόμη και σε όσους δεν είναι ιδιαίτερα οικείοι με τα ειωθότα της στρατιωτικής λειτουργίας και των εφαρμοζόμενων διαδικασιών της, αλλά και της (εν πολλοίς οικουμενικής) κουλτούρας της, ειδικά σε ότι αφορά ζητήματα στρατιωτικής αγωγής - στρατιωτικής εκπαίδευσης²⁵⁹ και των καθιερωμένων αρχών εκπόνησης του επιχειρησιακού σχεδιασμού, ότι ο βαθμός συμμόρφωσης με τους κανόνες του ΔΑΔ κατά τη διάρκεια της επιχειρησιακής δράσης τους στο πεδίο εξαρτάται σχεδόν πλήρως από το επίπεδο «ανθρωπιστικής» αγωγής και (κατά ΔΑΔ) εκπαίδευσης των στρατιωτικών στελεχών τους, και από την προσαρμογή των θεσμικών κειμένων και επιχειρησιακών διαδικασιών του εκάστου στρατιωτικού οργανισμού ήδη από την περίοδο στρατιωτικής προπαρασκευής (ειρήνης). Στην περίπτωση δε της συμμετοχής στρατιωτικών δυνάμεων όχι σε αμιγώς εθνικές, αλλά σε πολυεθνικές επιχειρήσεις και μάλιστα ειρηνευτικού χαρακτήρα υπό τον ΟΗΕ, η ανωτέρω δογματική συνθήκη ανάγεται ουσιαστικά σε ταυτοτικό αξίωμα. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η εφαρμογή του ΔΑΔ είναι όχι απλά εθνική υποχρέωση, αλλά ύψιστη νομική και ευρύτερη οικουμενική επιταγή, που απηχεί τον ίδιο τον εγγενώς ανθρωπιστικό χαρακτήρα που πρέπει να διέπει απαρεγκλίτως μια Ειρηνευτική Επιχείρηση υπό τον ΟΗΕ.

Η προαναφερθείσα «τάση» επέκτασης και θεσμικής ενσωμάτωσης του ΔΑΔ μπορεί να διακριθεί ειδικότερα σε σύγχρονα στρατιωτικά εγχειρίδια, όπως αυτά των ΗΠΑ, US Army Field Manual FM 3-0, *“Operations”* και US Joint Publication 1-04, *“Legal Support to Military Operations”*. Παρατηρείται ότι στο μεν πρώτο, κρίθηκε σκόπιμο να προστεθούν επιπλέον και άλλες, αν και δευτερεύουσες, επιχειρησιακές αρχές στις ήδη αρχικά ορισθείσες (στρατηγικές), μεταξύ των οποίων και αυτές της νομιμότητας και της μέριμνας για περιορισμό των παράπλευρων ζημιών/καταστροφών κατά την τέλεση των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, προβλέπονται τα εξής:

«ADDITIONAL PRINCIPLES OF JOINT OPERATIONS

A-18. In addition to these nine principles, JP 3-0 adds three principles of operations—perseverance, legitimacy, and restraint. Together with the principles of war, these twelve make up the principles of joint operations. [....-

LEGITIMACY (Develop and maintain the will necessary to attain the national strategic end state).

A-21. For Army forces, legitimacy comes from three important factors. First, the operation or campaign must be conducted under U.S. law. Second, the operation must be conducted according to international laws and treaties recognized by the United States, particularly the law of war. Third, the campaign or operation should develop or reinforce the authority and acceptance for the host-nation government by both the governed and the international community. This last factor is frequently the decisive element.

A-22. Legitimacy is also based on the will of the American people to support the mission. The American people’s perception of legitimacy is strengthened if obvious national or humanitarian interests are at stake. Their perception also depends on their assurance that American lives are not being placed at risk needlessly or carelessly.

A-23. Other interested audiences may include foreign nations, civil populations in and near the operational area, and participating multinational forces. Committed forces must

²⁵⁹ Βλέπε το παγκοσμίως καθιερωμένο στρατιωτικό δόγμα «Εκπαιδεύσου όπως θα πολεμήσεις».

sustain the legitimacy of the operation and of the host-nation government, where applicable. Security actions must balance with the need to maintain legitimacy. Commanders must consider all actions potentially competing for strategic and tactical requirements.

All actions must exhibit fairness in dealing with competing factions where appropriate. Legitimacy depends on the level of consent to the force and to the host-nation government, the people's expectations, and the force's credibility.

RESTRAINT (Limit collateral damage and prevent the unnecessary use of force).

A-24. Restraint requires careful and disciplined balancing of security, the conduct of military operations, and the desired strategic end state. Excessive force antagonizes those friendly and neutral parties involved. Hence, it damages the legitimacy of the organization that uses it while potentially enhancing the legitimacy of any opposing party. The rules of engagement must be carefully matched to the strategic end state and the situation. Commanders at all levels ensure their personnel are properly trained in rules of engagement and quickly informed of any changes. Rules of engagement may vary according to national policy concerns but should always be consistent with the inherent right of self-defense.

A-25. Restraint is best achieved when rules of engagement issued at the beginning of an operation address a range of plausible situations. Commanders should consistently review and revise rules of engagement as necessary. Additionally, commanders should carefully examine them to ensure that the lives and health of Soldiers are not needlessly endangered. National concerns may lead to different rules of engagement for multinational participants; commanders must be aware of national restrictions imposed on force participants.»²⁶⁰

Ενώ στο δεύτερο στρατιωτικό εγχειρίδιο των ΗΠΑ, US Joint Publication 1-04, "*Legal Support to Military Operations*", οι ειδικότερες αναφορές για την θεσμική τεκμηρίωση της πρόνοιας για την αρχή της αναλογικότητας, αλλά και άλλων ανθρωπιστικών αρχών, κατά τη διεξαγωγή των στρατιωτικών επιχειρήσεων, είναι εξίσου πρόδηλη. Κατ' αρχάς, αφιερώνεται ολόκληρο κεφάλαιο (Chapter II, "*Legal Support to Joint Operational Planning*"), ένα εκ των τριών συνολικά, στην απαιτούμενη νομική κάλυψη κατά την πλέον σημαντική φάση μιας επιχείρησης, αυτή της επιχειρησιακής σχεδίασης. Ειδικότερα δε, σε ό,τι αφορά την αρχή της αναλογικότητας, αυτή προσδιορίζεται ως εξής:

«d. Proportionality. The principle of proportionality prohibits attacks that may be expected to cause incidental loss of civilian life, injury to civilians, damage to civilian objects, or a combination thereof, which would be excessive in relation to the concrete and direct military advantage expected to be gained. As such, this principle is only applicable when an attack may possibly affect civilians or civilian objects, and thereby, may cause collateral damage. Proportionality is a way in which a military commander must assess his or her obligations as to the principle of distinction, while avoiding actions that are indiscriminate.»²⁶¹

Είναι φανερό, ότι για τη σύνθετη «στρατιωτικο-νομική» αντίληψη ενός στρατιωτικού νομικού συμβούλου (εν προκειμένω των ΗΠΑ), η ερμηνεία της αρχής της αναλογικότητας συνδέεται αναπόδραστα και με άλλους συναφείς παράγοντες, όπως το στρατιωτικό

²⁶⁰ US Army Field Manual FM 3-0, "*Operations*" (27 February 2008), σελ. A-3 και A-4, διαθέσιμο στη δνση <http://downloads.army.mil/fm3-0/FM3-0.pdf>

²⁶¹ US Joint Publication 1-04, "*Legal Support to Military Operations*", 17 August 2011, κεφ. II, σελ. II-2, διαθέσιμο στη δνση http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1_04.pdf.

πλεονέκτημα (ή ευρύτερα η στρατιωτική αναγκαιότητα) και οι παράπλευρες απώλειες, καθώς επίσης με το στοιχείο (της αρχής) της διάκρισης. Πάντως, δεν μπορεί να παραλειφθεί, αντίστοιχα με την κρίση του Δικαστή (οψέποτε αυτός από έδρας θα κληθεί να συνεκτιμήσει το ευρύτερο “context” και να αποδώσει Δίκαιο), και η κρίση του εκάστοτε στρατιωτικού Διοικητή, προκειμένου, συνεκτιμώντας τη γενικότερη επιχειρησιακή κατάσταση, να οριοθετήσει με ευθύνη και αποφασιστικότητα την (ενίοτε εξαιρετικά λεπτή) γραμμή μεταξύ νόμιμου ή μη, και κυρίως του θεμιτού και αθέμιτου στο πεδίο των επιχειρήσεων. Αυτή η «νέα»²⁶² αντίληψη απαιτούμενης σύζευξης μεταξύ επιχειρησιακής και νομικής αντίληψης στο πεδίο, αποτυπώνεται στη ρήση του υποστράτηγου των ΗΠΑ, Anthony C. Zinni (Commanding General, US I Marine Expeditionary Force (1994-1996)), «*Operational Law is going to become as significant to the commander as maneuver, as fire support, and as logistics. It will be a principal battlefield activity. The senior staff judge advocates may be as close to the commander as his operations officer or his chief of staff. They will be the right hand of the commander, and he will come to them for advice.*»²⁶³ Η δε ανάγκη αυτή, ειδικά στο απαιτητικό περιβάλλον των νέου τύπου πολυεθνικών επιχειρήσεων, «ειρηνευτικών», ή «σταθεροποίησης», γίνεται ακόμα πιο επιτακτική στα κράτη, τα οποία μέσω των εθνικών τους συμβολών καλούνται να αντιμετωπίσουν και να διαχειριστούν ικανοποιητικά διάφορα θέματα (επιχειρησιακά, θεσμικά και ευρύτερα νομικά). Αποτυπώνεται δε πολύ συγκεκριμένα στο σχετικό υποκεφάλαιο του ανωτέρω Αμερικανικού στρατιωτικού εγχειριδίου όπου αναφέρεται στην ανάπτυξη και λειτουργική ενσωμάτωση των στρατιωτικών νομικών συμβούλων, τοποθετημένων πλέον οργανικά (embedded) και σε μάχιμες μονάδες στο πεδίο, ως εξής:

«8. Employment

a. Modern military operations take place in an increasingly complex geo-political environment. The classic scenario of defending against cross-border aggression represents only one of the challenges facing current JFCs [Joint Force Commanders’]. Stability operations, foreign humanitarian assistance operations, and civil-military operations present increased requirements for direct legal support to the JFC. In this ever-changing environment, the JTF SJA [Joint Task Force Staff Judge Advocate] no longer functions primarily within the combat support and combat service support arenas. A member of the JFC’s personal staff, the JTF SJA is an essential advisor on the myriad of legal issues associated with combat and noncombat operations.»²⁶⁴

Σε κάθε περίπτωση όμως, η γενική οδηγία περί σεβασμού του ΔΑΔ, είναι θεσμικά προβλεπόμενη, αν και ως «DOD policy» όχι σαφώς νομικά δεσμευτική, για το στρατιωτικό και ευρύτερο προσωπικό που υπάγεται στο Υπουργείο Άμυνας των ΗΠΑ κατά την εμπλοκή του σε κάθε τύπου ένοπλη σύρραξη, καθώς ρητώς υπογραμμίζεται ότι «*It is DOD policy that members of the DOD Components comply with the law of war during all armed conflicts, however such conflicts are characterized, and in all other military operations.*»²⁶⁵

Οι ανωτέρω αναφορές στο υφιστάμενο νομικό και θεσμικό πλαίσιο του Αμερικανικού στρατού, μας παρέχουν ενδεικτικές, αλλά χαρακτηριστικές ενδείξεις για την προωθούμενη

²⁶² Βλέπε, διευκρινιστική ανάλυση σε επόμενη παράγραφο.

²⁶³ US Joint Publication 1-04, “*Legal Support to Military Operations*”, 17 August 2011, κεφ. III, σελ. III-1, διαθέσιμο στη δνση http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1_04.pdf.

²⁶⁴ US Joint Publication 1-04, “*Legal Support to Military Operations*”, 17 August 2011, κεφ. III, σελ. III-17 και III-18, διαθέσιμο στη δνση http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1_04.pdf.

²⁶⁵ US Joint Publication 1-04, “*Legal Support to Military Operations*”, 17 August 2011, κεφ. II, σελ. II-2, διαθέσιμο στη δνση http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1_04.pdf.

εξέλιξη της νομικής και ανθρωπιστικής διάστασης. Οι σχετικές προβλέψεις που ήδη πλέον υιοθετούνται και ενσωματώνονται όλο και περισσότερο στα εθνικά στρατιωτικά εγχειρίδια και τους συναφείς επιχειρησιακούς Κανονισμούς, παγκοσμίως, καταδεικνύουν το συνεχώς αυξανόμενο αποτύπωμα του ΔΑΔ στο επιχειρησιακό πεδίο. Ακόμη και αν η εν λόγω διαπίστωση δεν μπορεί να οδηγήσει σε εφησυχασμό, είναι σαφές ότι απηχεί μια αξιοσημείωτη πρόοδο στο ζήτημα, και μάλιστα σε ευρύτατο οικουμενικό πεδίο. Αυτή φυσικά δεν μπορεί να μην μεταγγιστεί και σε πολυεθνικό επίπεδο, κατά τη συγκρότηση δηλαδή πολυεθνικών στρατιωτικών Δυνάμεων και ευρύτερα σύνθετων Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων με ειρηνευτικό και/ή σταθεροποιητικό χαρακτήρα, ως εντολοδόχους φορείς συγκεκριμένης Εντολής ανάπτυξης και δράσης εκ των ΗΕ. Η όποια αποτίμηση της δυνατότητας εφαρμογής κατοχικών προβλέψεων προστασίας στο πεδίο τέτοιου είδους πολυεθνικών στρατιωτικών συγκροτήσεων στο πεδίο, αναμφίβολα και αυτονόητα περνούν μέσα από την προεργασία και την ωριμότητα που (θα πρέπει να) έχει σημειωθεί σε αμιγώς εθνικό επίπεδο. Όλα αυτά συνιστούν επιμέρους πτυχές ενός ευρύτερου ειρηνευτικού πλαισίου παρέμβασης, με ανθρωπιστικό πρόσημο, το οποίο εμφανίζει χαρακτηριστικά νέα, είτε σε σχέση με τις απειλές, τις επισφάλειες και τους ανατιθέμενους στόχους, όσο και σε σχέση με τις δυνατότητες που έχουν όσοι παρεμβαίνουν θεσμικά «ειρηνευτικά» και/ή «ανθρωπιστικά» σε περιπτώσεις κρίσεων, παγκοσμίως. Την εφαρμογή νέου τύπου (ανθρωπιστικών) παρεμβάσεων, ως μια νέα πραγματικότητα στον σύνθετο και πολυδιάστατο σύγχρονο Ανθρωπιστικό Χώρο, επισημαίνει άλλωστε χαρακτηριστικά η Μ.-Ντ. Μαρούδα ως εξής:

«6. Την τελευταία δεκαετία, εντούτοις, ανθρωπιστική δράση αναλαμβάνεται και από κυβερνήσεις, ή από ένοπλες δυνάμεις, συμμαχίες κρατών, ή διεθνείς οργανισμούς, στο πλαίσιο μιας ευρύτερης πολιτικής διατήρησης ή σταθεροποίησης της ειρήνης και ασφάλειας σε μια περιοχή κρίσης. Έτσι, αλλάζει ο κύριος σκοπός των δράσεων, αλλοιώνεται ο χαρακτήρας τους, διαμορφώνεται μια νέου τύπου παρέμβαση σε περιοχές κρίσεων, ενώ παράλληλα, οι ανθρωπιστικές οργανώσεις συναντούν προβλήματα στην εξασφάλιση της πρόσβασης σε πληθυσμούς σε ανάγκη, διότι δυσκολεύονται να κερδίσουν την εμπιστοσύνη όλων των εμπόλεμων ή να πείσουν ότι λειτουργούν ανεξάρτητα από άλλες σκοπιμότητες. [...] Έτσι, εάν υποθέσουμε ότι η ανθρωπιστική δράση βρίσκεται σε ένα σταυροδρόμι, στο ίδιο ακριβώς βρίσκονται (α) κυβερνήσεις - που διεκδικούν αναβαθμισμένο ρόλο σε μια ανθρωπιστική δράση που θα νομιμοποιήσει την παρουσία τους σε ξένα εδάφη, ή τις παρεμβάσεις στο εσωτερικό χωρών που δεν ακολουθούν το δυτικό, δημοκρατικό πρότυπο-, (β) πολιτικές αποστολές διεθνών οργανισμών, αλλά και (γ) στρατιωτικές πολυεθνικές δυνάμεις, που αναζητούν τρόπους να επιτύχουν σταθεροποίηση της ειρήνης και ανοικοδόμηση κατεστραμμένων από συρράξεις περιοχών, μέσα από την ήπια παρέμβαση της ανθρωπιστικής δράσης.»²⁶⁶

1.2.1.3 Η προστασία της κατοχικής Δύναμης (κατεχόντων) σε αντιδιαστολή με την προστασία των δικαιωμάτων των κατεχομένων

Γενικότερα, η νομική εννοιολόγηση της κατοχής χαρακτηρίζεται από δύο (2) βασικά οντολογικά χαρακτηριστικά: Αφενός ενός επισήμου, θεσμικού κατά μία έννοια, εξωγενούς παράγοντα, της Δύναμης Κατοχής (ΔΚ), που ασκεί *de facto* α π ο τ ε λ ε σ μ α τ ι κ ή (και άρα αδιαμφισβήτητη πρακτικά) ε ξ ο υ σ ί α , που επιβάλλεται συνήθως (αλλά όχι πάντα²⁶⁷) δια της

²⁶⁶ ΜΑΡΟΥΔΑ Μ. - Ντ., *Περί του Ανθρωπιστικού Χώρου στον 21ο αιώνα. Ανάδυση, διαστάσεις, νομικό πλαίσιο για μια αποτελεσματική και νόμιμη ανθρωπιστική δράση*, Εκδ. Ι. Σιδέρη, 2012, σελ. 35-36.

²⁶⁷ Βλέπε για παράδειγμα την περίπτωση της ειρηνικής ή εθελούσιας Κατοχής, ή όπως θα αναλυθεί παρακάτω την Κατοχή εκ των Διεθνών Ειρηνευτικών Δυνάμεων.

βίας (άσκησης ή επίκλησής της). Η δε επιβαλλόμενη παρουσία της ΔΚ στην κατεχόμενη περιοχή, καθώς και η αντίστοιχα επιβαλλόμενη εξουσία κατοχικής διακυβέρνησης (ή διαχείρισης της εξουσίας επί των Κατεχομένων) που η ΔΚ ασκεί σαφώς δεν προβλέπεται, ούτε ρυθμίζεται συμβατικά από κάποια διεθνή συμφωνία μεταξύ κατεχόντων και κατεχομένων. Από την άλλη, έχουμε τη διαρκή και θεμιτή «σύγκρουση»/διάσταση συμφερόντων μεταξύ κατέχοντος και κατεχόμενου για την πρόκληση της ελάχιστης δυνατής φθοράς επί των αντίστοιχων συμφερόντων ή δικαιωμάτων τους. Έτσι, για το μεν κατέχον μέρος, το αμιγές συμφέρον του συνίσταται κυρίως στην διασφάλιση της ασφάλειας (**προστασίας**) της **Δύναμής της** (προσωπικού – μέσων), ενώ για τη δε πλευρά των κατεχομένων, αυτό συνίσταται κυρίως στην **προστασία των δικαιωμάτων** τους (και ευρύτερα της ευμάρειάς τους), όπως αυτά προκύπτουν από το υφιστάμενο εθνικό και το εφαρμοστέο διεθνές θεσμικό πλαίσιο. Ειδικότερα δε, στις περιπτώσεις κατοχής, το ελάχιστο κάτω όριοπροστασίας των ανωτέρω δικαιωμάτων, προσδιορίζεται εκ των εφαρμοστέων προβλέψεων προστασίας του ΔΑΔ/Δικαίου της Κατοχής.

Είναι επίσης σκόπιμο να επισημανθεί ότι το ανωτέρω κατοχικό συζυγές (η προστασία των συμφερόντων της Κατοχικής εξουσίας σε συνδυασμό με την προστασία των δικαιωμάτων των κατεχομένων) αναπόδραστα παραπέμπει σε μια απαίτηση διεθνούς εξισορρόπησης (νομικής, αλλά και κοινωνικοπολιτικής). Μια ανάγκη που αφορά την εξυπηρέτηση των εκατέρωθεν (διασταλτικά ερμηνευμένων) «εθνικών»²⁶⁸ συνήθως συμφερόντων των επιμέρους δρώντων και περαιτέρω της προάσπισης στοιχείων «εθνικής κυριαρχίας» εκ μέρους κάθε πλεονεκτούντος, αλλά και μειονεκτούντος εμπλεκόμενου (του εμπλεκόμενου με πλεονέκτημα ή μη). Αυτή η όχι πάντα θεμιτή, αλλά σταθερή επιδίωξη προάσπισης εθνικών ή ευρύτερα «διεθνών» διακυβευμάτων μπορεί να είναι νομικά αποδεκτή και κατ' επέκταση θεμιτή, μόνον ως απόρροια του πραγματικού σεβασμού και της ουσιαστικής εφαρμογής των κανόνων του Ανθρωπιστικού Δικαίου και δη, του Δικαίου της Κατοχής.²⁶⁹ Πάντως, οι περιπτώσεις κατοχής

²⁶⁸ Εδώ, ο όρος του «εθνικού» συμφέροντος, χρησιμοποιείται με την ευρεία έννοια, προκειμένου να περιλαμβάνει τα επιμέρους γεωπολιτικά συμφέροντα και τις αντίστοιχες γεωστρατηγικές επιδιώξεις των όποιων μερών της εκάστοτε σύρραξης ή της αντίστοιχης κατοχικής κατάστασης, είτε αυτά προσδιορίζονται σε στενά εθνικά/κρατικά συμφέροντα (όταν πρόκειται περί διακρατικής σύρραξης), είτε μειονοτικά, που συνδέονται με επιδιώξεις άσκησης αυτοδιάθεσης (όταν πρόκειται περί ενδοκρατικών ή μη-διεθνών ή μεικτών, ή ενδεχομένως και διεθνοποιημένων συρράξεων) κλπ.

²⁶⁹ Η ανωτέρω παρατήρηση αιτιολογείται έχοντας υπόψη κάποιες νομικά αμφισβητήσιμες περιπτώσεις «στροφής» της διεθνούς (κυρίως) νομολογίας, το σκεπτικό των οποίων αντλεί τη νομική του βάση σε σαθρές, ή όχι επαρκώς τεκμηριωμένες νομικές κατασκευές, με επίκληση -μεταξύ άλλων- και ερμηνευτικών εργαλείων ανάλυσης εκ της θεωρίας του νομικού θετικισμού. Είναι βεβαίως λυπηρό να παρατηρείται ότι περιπτώσεις εξαιρετικά χαρακτηριστικών στροφών της νομολογίας να αποτελούν ευκαιρία για ενδεχόμενη χειραγώγηση ή πολιτική εκμετάλλυσή τους για την εξυπηρέτηση θεμιτών, αλλά κυρίως προκλητικά αθέμιτων εθνικών ή γεωπολιτικών επιδιώξεων εκ μέρους συγκεκριμένων κρατών-μελών της διεθνούς κοινότητας. Βλέπε για παράδειγμα, τις πολιτικές και διοικητικές μεθοδεύσεις που ενισχύθηκαν εκ μέρους της Τουρκίας, ως Δύναμης κατοχής, αλλά και του ψευδοκράτους της «ΤΔΒΚ», κατόπιν κάποιων από τις αποφάσεις του ΕΔΔΑ που αφορούσαν το περιουσιακό στα κατεχόμενα της Κυπριακής Δημοκρατίας, με αποκορύφωμα την νομική τεκμηρίωση της απόρριψης της προσφυγής της υπόθεσης Δημόπουλος (Ιούνιος 2010), σε σχέση με το προϋφιστάμενο νομολογιακό προηγούμενο που ξεκίνησε με την υπόθεση Λοϊζίδου και συναφών άλλων. Αντίστοιχη τέτοια περίπτωση θα μπορούσε να θεωρηθεί και η Εφετειακή Απόφαση του ICTY στην υπόθεση Gotovina (2012) (Prosecutor v. Ante Gotovina - Mladen Markač, Case No. IT-06-90-A, Judgement, ICTY Appeals Chamber, 16 November 2012, διαθέσιμη στη δση http://www.icty.org/x/cases/gotovina/acjug/en/121116_judgement.pdf), όπου η εφετειακή έδρα του ICTY ανέτρεψε την αντίστοιχη πρωτόδικη Απόφαση του 2011 (Prosecutor v. Ante Gotovina, Ivan Cermak, and Mladen Markac, Case No. IT-06-90-T ("Trial Judgement"), 2011, της οποίας η δικαιοδοτική απόφαση φαίνεται ότι δεν ήταν εντελλώς άσχετη με την επακόλουθη είσοδο της Κροατίας στην ΕΕ (1 Ιουλίου 2013), 6 μόνον μήνες μετά την εν λόγω Απόφαση.

στην παγκόσμια πολιτική ιστορία -δυστυχώς- δεν συνιστούν ικανοποιητικές περιπτώσεις παραδειγματικής εφαρμογής των ανθρωπιστικών προβλέψεων προστασίας του ΔΑΔ. Θα λέγαμε λοιπόν ότι δεν ενδείκνυται να αποτελέσουν και παραδείγματα ασκήσεως *in vitro* νομικής ανάλυσης ως προς την παραδειγματική συμμόρφωση της διεθνούς κοινότητας στις πρόνοιες του ΔΑΔ, καθόσον ιστορικά συνδέθηκαν με αθέμιτες και/ή ιδιοτελείς επιμέρους επιδιώξεις με απώτερο γεωπολιτικό σκοπούμενο.

Σε κάθε περίπτωση, η ιδιαιτερότητα του καθεστώτος της κατοχής, σε σχέση με την απλή κατάκτηση, καθορίζει και την ουσία του νομικού καθεστώτος των εμπλεκόμενων σε αυτή και των συναφών δικαιωμάτων και υποχρεώσεών τους, δηλαδή κατά μείζονα λόγο της Δύναμης Κατοχής και των κατεχόμενων (τοπικού πληθυσμού και των πολιτικών του οργάνων δημόσιας διοίκησης). Αυτό άλλωστε επισημαίνει και ο Μ. Σαρηγιαννίδης παρατηρώντας τα εξής:

«[...] η έλλειψη διάκρισης ανάμεσα στην κατάκτηση και την πολεμική κατοχή ήγειρε δύο κεντρικά ζητήματα. Τη διακυβέρνηση και συνεπώς τη μεταχείριση του αμάχου πληθυσμού στο κατεκτημένο έδαφος, και το θέμα του νόμιμου τίτλου κτήσης σε αυτό.»²⁷⁰

Ιδιαίτερα χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της τουρκικής κατοχής στην Κύπρο, όπου σημειώνονται σωρεία παραβιάσεων του Δικαίου της Κατοχής, εκ μέρους της κατοχικής Δύναμης, δηλ. της Τουρκίας. Μεταξύ αυτών, η συστηματική εγκατάσταση εποίκων στα κατεχόμενα του βορείου τμήματος του νησιού, όπως με ιδιαίτερη έμφαση επισημαίνει ο Άγγελος Συρίγος:

«Ένα από τα πλέον σημαντικά προβλήματα του Κυπριακού είναι αυτό των εποίκων. Η Τουρκία από το 1974 μεταφέρει Τούρκους υπηκόους ή άτομα τουρκικής καταγωγής και τα εγκαθιστά στις κατεχόμενες περιοχές του νησιού. Ακολουθώντας, το ψευδοκράτος χορηγεί την τουρκοκυπριακή υπηκοότητα σε άτομα που έχουν διαμείνει στις κατεχόμενες περιοχές τουλάχιστον ένα έτος ή έχουν προσφέρει σημαντικές υπηρεσίες. Ο εποικισμός συνιστά παραβίαση του άρθρου 49 (6) της 4ης Σύμβασης της Γενεύης [1949] που ορίζει ότι "η κατέχουσα

Για μια γενικότερη θεώρηση του θέματος του νομικού θετικισμού, δες μεταξύ άλλων τη διδαχή του Άγγλου πολιτικού φιλοσόφου Thomas Hobbes (1588 - 1679), όπου στο έργο του «Λεβιάθαν» (1651) τονίζει ότι είναι «η Αρχή και όχι η Αλήθεια που προσδιορίζει τον Νόμο, το Δίκαιο» ("Auctoritas non veritas facit legem"). Σε αυτό, αντιπαρέβαλε τη σχετική Πλατωνική θεώρηση εκ στόματος του σοφιστή Θρασύμαχου κατά το διάλογό του με τον Σωκράτη, ότι «... τὸ δίκαιόν ἐστιν τὸ τοῦ κρείττονος συμφέρον.» και την απαντητική αντίκρουση του Σωκράτη (Βιβλίο Ι, «Πολιτεία» Πλάτωνα, παρ. 347(ε)). Συναφώς, δες περαιτέρω τη θεώρηση του νομικού θετικισμού περί της ερμηνείας του Δικαίου, με βάση τα προτάγματα του δημόσιου συμφέροντος, της δημόσιας (κρατικής) εξουσίας, και της ευθείας διασύνδεσής της με την κοινωνική ειρήνη, τη δημόσια ασφάλεια και την πολιτική σταθερότητα μιας κοινωνίας. Βέβαια, ενίοτε, η γενικά αποδεκτή αυτή αρχή, μπορεί, στο βωμό αθέμιτων γεωπολιτικών ή άλλων πολιτικών ή εθνικιστικών σκοπιμοτήτων να υποστεί βάνουση και υποκριτική παρερμηνεία και χειραγωγούμενη να καταλήξει να χρησιμοποιείται κατ' εκτροπή για την πολιτική νομιμοποίησή τους. Χαρακτηριστικό δραματικό παράδειγμα στην παγκόσμια ιστορία θα μπορούσαν να θεωρηθούν οι διώξεις με κορύφωση το ολοκαύτωμα του Χιτλερικού καθεστώτος κατά τον Β' ΠΠ, αλλά και οι προηγηθείσες αυτών αντίστοιχες διώξεις των εθνικών και θρησκευτικών μειονοτήτων (Αρμενίων, των ελλήνων Ποντίων, αλλά και όσων υπόλοιπων Ρωμίων μειονοτικών διατηρούσαν χριστιανικό θρήσκευμα και ελληνική εθνολογική συνείδηση) του Οθωμανικού πολιτικού μορφώματος κατά τη μετάπτωσή του σε νέο τουρκικό κράτος (αλλά και μετέπειτα), από τον Κεμάλ υπό την πολιτική ιδεολογία των Νεοτούρκων. Για μια ευρύτερη αντίστοιχη ανάλυση, δες περαιτέρω τα διδάγματα του Καθηγητή Αριστόβουλου Μάνεση, στο έργο του *Συνταγματική Θεωρία και Πράξη*, Θεσσαλονίκη 1980, καθώς και την σχετική σύντομη ανάλυση του καθηγητή Γιώργου Κασσιμάτη, στο «Αριστόβουλος Μάνεσης: Ένα σκιαγράφημα του Συνταματολόγου», περιοδικό ΣΥΝΤΑΓΜΑ, τεύχος 27/2001, διαθέσιμο στο <http://www.greeklaws.com/pubs/uploads/861.pdf>.

²⁷⁰ Μιλτιάδη Σαρηγιαννίδη, *Η Πολεμική Κατοχή στο Διεθνές Δίκαιο*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2011, σελ. 2.

δύναμις δεν θα δύναται να εξορίση ή να μεταφέρει μέρος του ειδικού της άμαχου πληθυσμού εις στο κατεχόμενων αυτής έδαφος”. Αυτό συνιστά “σοβαρή παραβίαση” της Συμβάσεως, όπως ρητώς αναφέρεται στο άρθρο 85 του πρώτου πρωτοκόλλου [1977] και χαρακτηρίζεται ως “έγκλημα πολέμου”. Επομένως, η εγκατάσταση των εποίκων είναι παράνομη και συναφώς παράνομες είναι η συνέχιση της παραμονής τους στο νησί και η κατοχή των περιουσιών που τους έχουν εκδοθεί.».²⁷¹

1.2.1.4 Άρθρο 43 ΣΧ1907: Η εξισορρόπηση της «στρατιωτικής αναγκαιότητας» με τον «ανθρωπισμό»

Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνεται από το Άρθρ. 43 των προσαρτημένων Κανονισμών των Συμβάσεων της Χάγης (1907) και εξής, στα μεταγενέστερα κείμενα του ΔτΚ, η απαίτηση συντρέχοντος σεβασμού και ταυτόχρονης εφαρμογής και των δύο βασικών αρχών, της στρατιωτικής αναγκαιότητας και του «ανθρωπισμού» στο κατοχικό πεδίο, αποτελεί σαφώς *de facto* νομιμοποιητικό κριτήριο για την αναγνώριση (και την εν γένει αποδοχή, έστω και υπό την έννοια της ανοχής) μιας νόμιμης κατοχικής εξουσίας. Η τυχόν επιλεκτική πρόταξη ή ιεράρχηση, η υποβάθμιση ή και απαλοιφή της μιας εκ των δύο έναντι της άλλης, εκ μέρους των εμπλεκόμενων (κατεχόμενων και κυρίως της κατέχουσας δύναμης, που αναμφισβήτητα αποτελεί και τον προνομιακό «εταίρο» του κάθε κατοχικού γεγονότος), θα ανατρέψει καθοριστικά την ευαίσθητη και εύθραυστη ισορροπία του υφιστάμενου νομικού πλαισίου, θα οδηγήσει σε έκρυθμες και επισφαλείς εξελίξεις με σίγουρο ανθρωπιστικό τίμημα και με επιζήμιες (λιγότερο ή περισσότερο) συνέπειες τελικά για κάθε πλευρά.

Γενικώς, το ΔτΚ οντολογικά, παρουσιάζει μια εγγενή διφυή διάσταση, εξισοροπώντας (συνδυαστικά, αλλά πολλές φορές και συγκρουσιακά) τα συμφέροντα της Δύναμης (Αρχής) Κατοχής, έναντι του κατεχόμενου πληθυσμού, αφού ως σκοπό του έχει την παροχή και κυρίως την εξασφάλιση της ελάχιστης δυνατής προστασίας, για τα άτομα που υπάγονται στην εξουσία της ΔΚ. Ταυτόχρονα όμως, παρέχει στη ΔΚ τη δυνατότητα να ασκήσει προσηκόντως την εξουσία που η ιδιότητά της της παρέχει, προκειμένου να εξασφαλίσει αφενός την ασφάλεια των μελών της, αφετέρου δε την εδραίωση της ίδιας της εξουσίας της στη συγκεκριμένη κατεχόμενη περιοχή. Προφανώς, η ανάγκη για ικανοποίηση διαφορετικών (και πολλές φορές αντικρουόμενων) συμφερόντων αποτελεί απότοκο της ανάληψης της διαχείρισης της εξουσίας και σε αντιδιαστολή με τη «νόμιμη» προσωρινή άσκηση μέρους (μεγάλου ή μικρού) των κυριαρχικών δικαιωμάτων της υπό Κατοχή περιοχής από μια ξένη Αρχή, η οποία φυσικά δεν συνιστά/ταυτίζεται με τη φυσική και νόμιμη Κρατική (κυρίαρχη) εξουσία διακυβέρνησης αυτής. Ως εκ τούτου, από τον τρόπο που η νόμιμη εξουσία διακυβέρνησης «εκχωρείται» *de facto* και από τον τρόπο που αυτή ασκείται τελικά (διαχειριζόμενη από την κατοχική Αρχή), φαίνεται ότι τελικά εξαρτάται και από τη συγκρουσιακή ένταση που προκύπτει από την ικανοποίηση των αντικρουόμενων συμφερόντων των δύο πλευρών.

Το ενδιαφέρον είναι ότι στην πράξη, σπανίως το ΔτΚ θεωρείται αμφίπλευρα πλήρως αποδεκτό νομικό σύστημα για την προστασία δικαιωμάτων και μάλιστα θεμελιωδών, τόσο της πλευράς της ΔΚ, όσο και εκ μέρους των κατεχομένων. Συνήθως εκλαμβάνεται ως επιλεκτικός κανονιστικός μηχανισμός που άμεσα ή έμμεσα λειτουργεί επ’ ωφελεία του εκάστοτε «αντίπαλου» μέρους (που τον επικαλείται), καθώς φαινομενικά προκρίνει την ανάδειξη κυρίως των υποχρεώσεων της «άλλης» πλευράς έναντι των δικαιωμάτων της εκάστοτε

²⁷¹ ΣΥΡΙΓΟΣ Άγγελος Μ., *Ελληνοτουρκικές σχέσεις*, Εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2015, σελ. 634-635.

«ημέτερης». Έτσι, τις περισσότερες φορές, στο νου του κατεχόμενου, το ΔτΚ σηματοδοτείται μάλλον αρνητικά, καθώς αποτελεί ουσιαστικά την εδραίωση της νομιμοποίησης της Εξουσίας της Δύναμης Κατοχής έναντι αυτού, παρά την θεσμική εγγύηση των δικαιωμάτων του. Για δε τα μέλη της ΔΚ, το ΔτΚ δεν αντιπροσωπεύει παρά την νομική περιστολή (και μάλιστα χωρίς αυτό να δικαιολογείται από την, κατά τη δική τους ερμηνεία, εφαρμοζόμενη/υφιστάμενη στρατιωτική αναγκαιότητα) της εξουσίας τους, η οποία τελικά καθιστά περισσότερο επισφαλή την παρουσία και την επιχειρησιακή δραστηριότητά τους στην Κατεχόμενη περιοχή. Με αυτό το συναισθηματικά φορτισμένο, αλλά αρκούντως διαδεδομένο νοητικό σχήμα (κυρίως σε επίπεδο κοινής γνώμης, παρά εμπειρογνομόνων), η επίκληση του ΔτΚ, κυρίως λόγω της ύπαρξης του όρου της «Κατοχής», –δυστυχώς- είναι δυνατόν να παραπέμπει σε μάλλον αρνητικές, παρά θετικές συνδηλώσεις, τόσο από την πλευρά του κατέχοντος, όσο και του κατεχόμενου, αν και για διαφορετικούς λόγους για την κάθε πλευρά, αδρανοποιώντας έτσι τον εγγενώς και πρώτιστα ανθρωπιστικό προορισμό του.

Βλέπουμε έτσι να αναδεικνύεται χαρακτηριστικά η ιδιαιτερότητα του ΔτΚ, που ως μηχανισμός νομικής προστασίας δικαιωμάτων στερείται ακόμη της αναμενόμενης αποδοχής και εμπιστοσύνης και υποστήριξης των ίδιων των υποκειμένων του (κατέχοντες – κατεχόμενοι). Η εμπειρία μας δείχνει ότι οι εμπλεκόμενοι στην πράξη–δυστυχώς- δεν φαίνεται να εμπιστεύονται επαρκώς ή να αποδέχονται το ΔτΚ, αντίθετα, συνληθως το εφαρμόζουν πλημμελώς και κυρίως δεν εμπνέονται από τις αρχές του. Οι λόγοι αυτοί είναι δυνατόν να εξηγηθούν ικανοποιητικά, αν αντρέξουμε σε επιστημονικά εργαλεία παρατήρησης και μελέτης που αντλούνται από άλλες επιστήμες, όπως της κοινωνιολογίας, της πολιτικής επιστήμης ή της κοινωνικής ψυχολογίας, παρά (ή λιγότερο) της νομικής. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι σε όλες σχεδόν τις χαρακτηριστικές περιπτώσεις Κατοχής που καταγράφηκαν ιστορικά, ειδικά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα, το ΔτΚ «τιμήθηκε» από τους εμπλεκόμενους όχι δια του σεβασμού του, αλλά δυστυχώς δια της ευρείας και συστηματικής καταστρατήγησής του, με την παραβίαση όλων των σοβαρών διατάξεων προστασίας που αυτό προέβλεπε σε κάθε περίπτωση.

1.2.1.5 Η κατοχή και το αμετάβλητο, ή η μη-υποκατάσταση, της κυριαρχίας του κατεχόμενου κράτους από την Κατέχουσα Δύναμη.

Αναμφίβολα, η Κατοχή συνδέεται άρρηκτα και θα λέγαμε ότι προσδιορίζεται μονοσήμαντα με την ενάσκηση αποτελεσματικού ελέγχου σε συγκεκριμένη περιοχή και για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα από μια ξένη Δύναμη. Αφορά δε την ανάληψη (εκ της κατέχουσας Δύναμης) περιορισμένων εξουσιών εδαφικής κυρίως αρμοδιότητας και μάλιστα χρονικά πεπερασμένων, επί της κατεχόμενης περιοχής. Σε κάθε περίπτωση, το Διεθνές Δίκαιο της Κατοχής διαχωρίζει σαφέστατα και κατ' απόλυτο τρόπο την ασκούμενη αυτή εξουσία εκ της κατέχουσας Δύναμης στην κατεχόμενη περιοχή από την ενάσκηση (πλήρους) εδαφικής κυριαρχίας σε αυτήν. Όπως εξηγήθηκε ανωτέρω, υπό τη κυρίαρχη ερμηνεία του εφαρμοστέου διεθνούς Δικαίου σε περιπτώσεις Κατοχής, δεν είναι νομίμως εφικτή η εκχώρηση της κυριαρχίας της κατεχόμενης περιοχής στη Δύναμη Κατοχής, ούτε ασκούνται από τη ΔΚ εν συνόλω τα απορρέοντα δικαιώματα μιας καθολικά κυρίαρχης εξουσίας της περιοχής που τελεί υπό –ούτως ή άλλως προσωρινό- καθεστώς κατοχής. Ο περιορισμός της ενασκούμενης εξουσίας από τη Δύναμη Κατοχής σε πεδία δικαιοδοτών και/ή διοικητικών αρμοδιοτήτων σαφώς περιορισμένης έκτασης και χρονικής διάρκειας, αποκλείοντας ρητώς τη δυνατότητα ενάσκησής μόνιμων κυριαρχικών δικαιωμάτων, έστω και ως ενδεχόμενο σε μελλοντικό χρόνο,

αποτελεί σαφώς τον πυρήνα της νομιμοποιητικής βάσης και της αποδοχής της κατάστασης Κατοχής από το Διεθνές Δίκαιο. Είναι σαφές ότι οποιαδήποτε απόπειρα επέκτασης της εξουσίας του Κατέχοντος πέραν των συγκεκριμένων οριοθετήσεων εκ του Δικαίου της Κατοχής, προσκρούει στην κρατούσα αντίληψη ότι τα υφιστάμενα κυριαρχικά δικαιώματα του Κράτους, τμήματος του οποίου τελεί («προσωρινά») υπό Κατοχή είναι απόλυτα κατοχυρωμένα και αναφαίρετα και σαφώς μη εκχωρήσιμα στην κατοχική Δύναμη. Οποιαδήποτε προσπάθεια ή επιδίωξη του κατέχοντος (ή τρίτων) προς την κατεύθυνση της διεκδίκησης τέτοιων δικαιωμάτων στην εν λόγω περιοχή συνιστά οπωσδήποτε ουσιαστική παραβίαση κανόνων *Jus cogens* του Διεθνούς Δικαίου της Κατοχής. Αυτή άλλωστε είναι και γνωστή και ως η αρχή του αναπαλλοτρίωτου και αναφαίρετου δικαιώματος της κυριαρχίας («*inalienability of sovereignty*») της Κατεχόμενης περιοχής μέσω της άσκησης ή της απειλής άσκησης στρατιωτικής δράσης εκ μέρους ή επ' ωφελεία της Δύναμης Κατοχής.

Έτσι, φαίνεται ότι ο πλήρης σεβασμός των μη εκχωρήσιμων κυριαρχικών δικαιωμάτων του κατεχόμενου λαού από τη Δύναμη (Αρχή) που ασκεί προσωρινά (δηλ. μη-μόνιμα) τον αποτελεσματικό (Κατοχικό) έλεγχο στην περιοχή υπό κατοχή αποτελεί ουσιαστικό κριτήριο ιδιότυπης «νομιμοποίησης» (με την έννοια όμως της παροδικής ανοχής) για το καθεστώς Κατοχής, για όσο χρόνο η κατοχή συνεχίζεται υφιστάμενη *de facto* σε μια περιοχή. Όπως άλλωστε τονίζεται και από τον Eyal Benvenisti: “*The power exercising effective control within another sovereign’s territory has only temporary managerial powers, for the period until a peaceful solution is reached. During that limited time period, the occupant administers the territory on behalf of the sovereign.*”²⁷² Έτσι, επιγραμματικά θα λέγαμε ότι κατά την Κατοχή μεταβιβάζεται στον Κατέχοντα η διοικητική εξουσία (“*managerial*” *Administrative Power*), αλλά σε καμιά περίπτωση η Κυριαρχία (*Sovereignty*) της κατεχόμενης περιοχής.

Σε κάθε περίπτωση, η προσωρινή άσκηση πραγματικής εξουσίας εκ μέρους μιας ξένης (κρατικής κατά τεκμήριο) Δύναμης σε τμήμα ή σύνολο της επικράτειας ξένου κράτους στοιχειοθετεί ένα κατοχικό γεγονός, που όμως δεν ακολουθείται και από την *de facto*, πολλώ δε μάλλον τη *de jure* μετάσταση της κυριαρχίας του κατεχόμενου κράτους (ή του τμήματός του). Το αμετάβλητο, ή η μη υποκατάσταση της κυριαρχίας της κατεχόμενης περιοχής (ακόμη και αν αυτή δεν περιορίζεται σε τμήμα κράτος, αλλά αφορά ολόκληρη την επικράτειά του), δυνάμει της κατοχής, συνιστά βασική ρήτρα του κατοχικού δικαίου. Η κατοχή δεν μπορεί να μεταβάλλει το καθεστώς κυριαρχίας της κατεχόμενης περιοχής, δεν καταργεί τους (βασικούς τουλάχιστον) θεσμούς του, ούτε εξαφανίζει την πρότερη της κατοχής νομοθεσία του, καθώς η φύση της ασκούμενης εξουσίας εκ της Δύναμης κατοχής έχει χαρακτήρα διαχειριστικό και προσωρινό. Ως εκ τούτου, εξίσου σαφές είναι ότι η κατοχή δεν μπορεί να οδηγήσει σε προσάρτηση (*annexation*) της κατεχόμενης περιοχής, δια της αναγκαστικής, ή *de facto* μεταβολής της κυριαρχίας προς όφελος της Δύναμης κατοχής, χωρίς τουλάχιστον τη συγκατάθεση των κατεχόμενων. Οποιαδήποτε απόπειρα μονομερούς βίαιης προσάρτησης εδάφους υπό κατοχή λογίζεται ως ανυπόστατη και ως αντικείμενη με το Δίκαιο της Κατοχής και εν τη ευρεία έννοια στο διεθνές Δίκαιο, και θα πρέπει να λογίζεται ως παντελώς άκυρη (βλέπε απόπειρα προσάρτησης του Κουβέιτ στο Ιράκ, από τον Σαντάμ Χουσεΐν, κατά την εισβολή του το 1991). Όπως χαρακτηριστικά παρατηρεί ο καθηγητής Στ. Περράκης το καθεστώς αυτό προσομοιάζει με το αντίστοιχο της «ψιλής κυριότητας που απαντάται στο εμπράγματο (αστικό) Δίκαιο, υποστηρίζοντας συγκεκριμένα ότι «*Επειδή ... η κατεχόμενη Δύναμη κωλύεται να ασκήσει πραγματικά [την κυριαρχία στην κατεχόμενη περιοχή] μετατρέπεται σε ένα είδος “ψιλού κυρίου”...*». Για δε τον Μιλτιάδη Σαρηγιαννίδη, «*με το*

²⁷² Eyal Benvenisti, *The International Law of Occupation*, Princeton University Press, 2004, σελ. 6.

*πέραςμα του χρόνου, η πολεμική κατοχή αναδείχθηκε σε πολιτικό εργαλείο που επενεργεί μεταποιητικά πάνω στην κυριαρχία και λειτουργεί διαλυτικά στη σχέση επικαρπίας ανάμεσα στην κατέχουσα δύναμη και στο κατεχόμενο κράτος».*²⁷³

Δεν θα πρέπει να παραβλέπει κανείς ότι η εκτροπή από αυτή τη θέση, η οποία παρατηρείται να συμβαίνει ενίοτε σε περιπτώσεις κατοχής, και δη παρατεταμένης. Έτσι περιοχές που έχουν αποσχισθεί *de facto* και δεν αναγνωρίζονται από τη διεθνή κοινότητα, έχουν αφετηριακά προκύψει από παρατεταμένες κατοχές, όπως η λεγόμενη τουρκική Δημοκρατία της Βορείου Κύπρου, αλλά και άλλες με αποσχιστικό κυρίως παρελθόν, όπως η Υπερδνειστερία και το Ναγκόρνο Καραμπάχ.²⁷⁴ Όλα αυτά συντείνουν στην ανάγκη αναθεώρησης των επιμέρους παραμέτρων του ζητήματος μιας κατοχής, ειδικά σε ό,τι αφορά το θεσμικό και νομικό της πλαίσιο. Και μάλιστα, καθόσον η συζήτηση αφορά περιπτώσεις κατοχής μη-συμβατικού προφίλ, όπως η εξεταζόμενη που ασκείται από Ειρηνευτικές Δυνάμεις του ΟΗΕ, η ανάγκη για υιοθέτηση περισσότερο ευέλικτων προσεγγίσεων με χρήση περισσότερο ευρυγώνιων φακών για την όραση των εν λόγω παραμέτρων είναι μάλλον αποφασιστική. Μια προσέγγιση που εντοπίζει καίρια ο Καθηγητής Νικόλαος Τσαγγούριας, υποστηρίζοντας τα ακόλουθα:

«Η αλληλεπίδραση ανάμεσα στο συντηρητικό δίκαιο της πολεμικής κατοχής που περιλαμβάνεται στις Συμβάσεις της Χάγης και της Γενεύης και στο πιο δυναμικό δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ενδέχεται να δημιουργήσει ερμηνευτικά προβλήματα. Όμως το σημαντικό είναι ότι μπορεί να δικαιολογήσει μια διασταλτική ανάγνωση του δικαίου της πολεμικής κατοχής. Αυτό ακριβώς συνέβη στο Ιράκ όσο και στη Γερμανία και την Ιαπωνία, δεδομένου ότι καμιά από αυτές τις κατοχές δεν υπήρξε στατική κατά το πρότυπο των Συνθηκών της Χάγης και της Γενεύης. Στην πραγματικότητα επρόκειτο για μετασχηματιστικές κατοχές που γέννησαν “νέα” κράτη.»²⁷⁵

Η Επίπτωση της Κατοχής στην ασκούμενη κυριαρχία του Κράτους – Κατοχή και περιστολή – απώλεια της εθνικής Κυριαρχίας

Η έννοια της Κυριαρχίας και η συνακόλουθη σπουδή περί την άσκησή της, την περιστολή, την εκχώρηση, ή την απώλεια αυτής, εμπίπτει στην οντολογική διερεύνηση της κρατικής υπόστασης και στην υποκειμενική διάστασή της, όπως αυτή νοείται στη διεθνή δικαιοταξία. Η οντότητα του κράτους αναγνωρίζεται ως νομικό πρόσωπο από το διεθνές Δίκαιο. Τα νομικά κριτήρια για τον προσδιορισμό του κράτους προβλέπονται στη *Σύμβαση του Μοντεβιδέο* (26 Δεκ. 1933), ως ακολούθως: (α) μόνιμος πληθυσμός, (β) καθορισμένη περιοχική επικράτεια, (γ) νόμιμη Κυβέρνηση, και (δ) η δυνατότητα να συνάπτει ισότιμα σχέσεις με άλλα κράτη. Τα δύο πρώτα ενέχουν προφανή αντικειμενικό χαρακτήρα, σε αντίθεση με τα υπόλοιπα δύο, τα οποία διέπονται από το στοιχείο του υποκειμενισμού, στον προσδιορισμό τους.

Συγκεκριμένα, η ύπαρξη αποτελεσματικής κυβερνητικής εξουσίας είναι πολλές φορές μη-απαιτούμενη ή ανεπαρκές στοιχείο για να θεμελιώσει

²⁷³ Μιλτιάδη Σαρηγιαννίδη, *Η Πολεμική Κατοχή στο Διεθνές Δίκαιο*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2011, σελ. ix.

²⁷⁴ Στ. Περράκης, *Η Πολεμική Κατοχή στο Σύγχρονο Διεθνές Δίκαιο*, Α' Τόμος, Εκδ. Αν. Ν. Σάκκουλας, 1990, σελ. 71. Αντίστοιχη προσέγγιση είχε προτείνει και ο Δημήτριος Ευρυγένης στο *Ζητήματα του Δικαίου της Πολεμικής Κατοχής*, Θεσσαλονίκη, 1959.

²⁷⁵ Νικόλαος Τσαγγούριας, «Πρόλογος», στο Μιλτιάδη Σαρηγιαννίδη, *Η Πολεμική Κατοχή στο Διεθνές Δίκαιο*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2011, σελ. vii.

την κρατική υπόσταση σε μια οντότητα, δηλ. από τη στιγμή που θα συγκροτηθεί ένα κράτος (και θα έχει αναγνωριστεί η κρατική υπόστασή του από τη διεθνή κοινότητα). Η παροδική αναστολή της λειτουργίας της νόμιμης εξουσίας διακυβέρνησής του, είτε λόγω εσωτερικών λόγων (π.χ. εκτεταμένη εμφύλια εξέγερση που οδηγεί σε πτώση της Κυβέρνησης, κατάρρευση της δημόσιας τάξης και ενδεχομένως πρόκληση ακυβερνησίας), είτε λόγω εξωτερικών (π.χ. εξωτερική στρατιωτική εισβολή, κατάληψη και κατοχή του εδάφους, που επιφέρει πλήρη κατάλυση της κυβέρνησης και ανάληψη της διακυβέρνησης από την κατοχική αρχή), ή τέλος από ανεξάρτητους φυσικούς λόγους (π.χ. μια εκτεταμένη φυσική καταστροφή, ικανή να αδρανοποιήσει τη δημόσια κρατική λειτουργία), φαίνεται να μην επηρεάζει αρνητικά και να μην συνιστά συνθήκη ικανή να άρει την κρατική υπόσταση του κράτους. Φαίνεται ότι παρόμοιες «κρίσεις» στον ιστορικό βίο ενός κράτους είναι ανίκανες να αναστρέψουν τη διαδικασία συγκρότησης (και αναγνώρισής του) αίροντας την κρατική του υπόσταση (κατά το διεθνές Δίκαιο).

Όπως άλλωστε επισημαίνει σχετικώς ο Ian Brownlie, «*Once a state has been established, extensive civil strife or the break-down of order through foreign invasion or natural disasters are not considered to affect personality.*»²⁷⁶ Εμφατικά δε, ο ανωτέρω έγκριτος διεθνολόγος προσθέτει τον παράγοντα της «μη-αποτελεσματικής διακυβέρνησης» (ως «... *Nor is effective government...*»), στους ως έναν ακόμη παράγοντα που αδυνατεί να άρει την κρατική ιδιότητα. Ο ίδιος θεωρητικός αντιστοιχίζει την αδυναμία αποτελεσματικής άσκησης των καθηκόντων της εκάστοτε πολιτικής διακυβέρνησης μοιραία με την περίπτωση της αναστολής άσκησης της πολιτικής εξουσίας μιας Αρχής κατά τη διάρκεια μιας Κατοχής και της υποκατάστασης ή εκχώρησης της εξουσίας της στην Κατοχική Αρχή, ως αποτέλεσμα της ενάσκησης αποτελεσματικού ελέγχου στην κατεχόμενη περιοχή.

Εξίσου κρίσιμο στοιχείο, αν όχι το κρισιμότερο όλων (κατά πολλούς), για τον προσδιορισμό της κρατικής υπόστασης, είναι η δυνατότητα ισότιμης αναγνώρισης και αποδοχής της ένταξής του στη διεθνή κοινότητα, μέσω της αποδοχής της ισότιμης θέσης του σε σχέση με τα άλλα κράτη μέλη αυτής. Αυτή εκφράζεται με την αντικειμενική ικανότητά του να συνάπτει σχέσεις (συμβατικές ή μη) με τα υπόλοιπα κράτη. Δυνατότητα που αντιπροσωπεύει ουσιαστικά την ύπαρξη ανεξαρτησίας, θεμελιώδες στοιχείο της υπόστασης ενός κράτους, άρα και αποφασιστικό κριτήριο της «κρατικότητας» (“statehood”)²⁷⁷.

Αξίζει να τονιστεί ότι η έννοια της κρατικής (διάβαζε εθνικής) ανεξαρτησίας συνδέεται *de facto* με τη συναφή της, αυτή της κρατικής κυριαρχίας, η οποία επηρεάζεται στην περίπτωση μιας κατοχής (κατοχική) με τον απαιτούμενο «αποτελεσματικό έλεγχο» που ασκεί μια κατοχική Δύναμη στην περιοχή των κατεχομένων. Μάλιστα κατά τον Brownlie, ο δεσμός της κρατικής ανεξαρτησίας και της κυριαρχίας είναι τόσο υψηλός, που θεωρεί ότι φτάνει μέχρι σημείου να τις θεωρεί ως εννοιολογικά συνώνυμες μεταξύ τους, (αν και οντολογικά τους προσδίδει σχετικώς διαφορετικό περιεχόμενο, σε αντιστοιχία με τις συναφείς τους της κρατικής οντότητα (“statehood”) και νομικής προσωπικότητας (legal personality) ενός κράτους²⁷⁸.

Συγκεκριμένα, η κυριαρχία μπορεί να προσδιοριστεί ως η νομική κατάσταση κατά την οποία το κράτος έχει τη δυνατότητα να ασκεί πλήρως τις νομικές του λειτουργίες /ιδιότητες (δικαιώματα, υποχρεώσεις, εξουσίες, προνόμια, ασυλίες) χωρίς αυτές να υπάγονται ή να επηρεάζονται από το νομικό σύστημα ή την εξουσία κάποιου άλλου κράτους. Υπό αυτήν την

²⁷⁶ Ian Brownlie, *Principles of Public International Law*, 5th ed, Oxford University Press, 1998, σελ. 71.

²⁷⁷ *Ibid.*, note 16.

²⁷⁸ *Ibid.*, p. 73, 76, note 22, p. 73.

έννοια, ένα κράτος χάνει την κυριαρχία του όταν αποδέχεται ή συναινεί στην εκχώρηση της άσκησης ή διαχείρισης μέρους ή όλου των συστατικών λειτουργιών της κρατικής του οντότητας, όπως οι εξωτερικές του σχέσεις ή ακόμη περισσότερο, όταν επιτρέπει εκτεταμένη άσκηση εξωεδαφικών δικαιωμάτων/ακυλιών στο έδαφός του από άλλο κράτος.

Το παράδειγμα της μεταπολεμικής Γερμανίας²⁷⁹ αποτυπώνει χαρακτηριστικά την ανωτέρω προσέγγιση, αναδεικνύοντας της κατοχή ως εξέχουσα αιτία υποβάθμισης ή περιορισμού (περιστολής) της κυριαρχίας της κατεχόμενης χώρας/περιοχής (παρ' ότι η Γερμανία δεν έπαψε να υφίσταται ως κράτος, ακόμη και μετά την ολοκληρωτική κατάληψή της.)

Εξωτερικός έλεγχος των λειτουργιών του κράτους είναι δυνατόν να ασκείται έστω και υπό κάποια μορφή νομιμοποίησης (υπό το διεθνές Δίκαιο), για παράδειγμα ως απόρροια μιας συνθήκης προστασίας, ή κάποιας άλλης μορφής συναίνεσης σε εκπροσώπηση (representation) ή «πρακτορείας»/αντιπροσώπευσης (agency) στις εξωτερικές σχέσεις, ή ενός άλλου (νόμιμου) πολέμου, στο πλαίσιο συλλογικής άμυνας που ακολουθείται από κυρώσεις. Η επιβολή κυρώσεων είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε εγκαθίδρυση Κατοχής (αποτελεσματικού κατοχικού ελέγχου) επί τμήματος ή ολόκληρου του κράτους του «επιτιθέμενου» και τη συνεπαγόμενη επιβολή αναγκαστικών μέτρων που αποσκοπούν στο να αδρανοποιήσουν ή να ακυρώσουν (ή εξουδετερώσουν) τις «πηγές» προέλευσης (ή τη γενεσιουργό «αίτια») της επιθετικής έκνομης και καταδικαστέας συμπεριφοράς εκ μέρους του.

1.2.1.6 Υποχρεώσεις και Δικαιώματα εκ της Κατοχής – Η «Αποδοχή» της κατοχής (εκ του κατέχοντος) σε αντιδιαστολή με τη «Συναίνεση» της κατοχής (εκ του κατεχόμενου).

Μια άλλη πτυχή του θέματος αφορά τον ρόλο της Κατεχούσης – Κατεχόμενης (Occupier- occupant) και του επιμέρους καθεστώτος αυτών, κατά τη διάρκεια της Κατοχής. Όπως προαναφέρθηκε, η κήρυξη και ενεργοποίηση του καθεστώτος της κατοχής ενεργοποιεί πλέγμα υποχρεώσεων και δικαιωμάτων, με συμπληρωματικό και επάλληλο μάλιστα χαρακτήρα, όχι μόνον για την Κατέχουσα, αλλά και για την Κατεχόμενη. Αν όχι σε όλες, αλλά σε πολλές περιπτώσεις, η ενεργοποίησή αμφότερων των ανωτέρω προβλέψεων, αποδίδει στον Κατεχόμενο την ιδιότητα τροποντινά του οιονεί «Κηδεμονευομένου» (“trustee”), χαρακτηρισμός που αντλείται από τις συναφείς προβλέψεις που είχαν χρησιμοποιηθεί στο πλαίσιο της Κοινωνίας των Εθνών, αλλά και από τα ΗΕ αργότερα, σχετικά με το καθεστώς περιοχών υπό διεθνή Κηδεμονία (με περιορισμένο κυριαρχικό καθεστώς) και που δοκίμως υιοθετήθηκε από πολλούς επιφανείς διεθνολόγους.²⁸⁰

²⁷⁹ Η επιβαλλόμενη συμμαχική κατοχή της Γερμανίας, σε εφαρμογή της Berlin Declaration (5 Ιουν. 2011), όπου η υπέρτατη εξουσία (Supreme Authority) της Γερμανίας ανελήφθη και ασκήθηκε από κοινού από τις Συμμαχικές Δυνάμεις.

²⁸⁰ Βλέπε «*enemy territories in the occupation of the armed forces of another country constitute ... a sacred trust.*», στο Wilson, *The Law of War in Occupied Territory*, 18 TGS 17 (1933), p. 38. Επίσης, ο A. Roberts υποστηρίζει ότι «*the idea of trusteeship is implicit in all occupation law*», στο A. Roberts, *What is a Military occupation?*, 55 BYIL (1985), p. 249. Ποιο ξεκάθαρα υπέρ του Κηδεμονευομένου καθεστώτος του Κατεχόμενου εκφράζονται οι G.von Glahn και Eyal Benvenisti, όπου συγκεκριμένα υποστηρίζουν ότι «*the occupant ... exercises a temporary right of administration on a sort of trusteeship basis*», στο G. von Glahn, *Law among Nations*, 5th ed., 1986, p. 686 και «*...the occupant's status is conceived to be that of a trustee*», στο Eyal Benvenisti, *The International Law of Occupation*, Princeton University Press, 2004, σελ. 6, υποσ. 12.

Από το Άρθρο 43 ΚτΧ (1907) και τις επακόλουθες συναφείς ρυθμίσεις του Διεθνούς Δικαίου Κατοχής προκύπτει ότι η Κατοχή δεν μπορεί να αποτελέσει νομικά αποδεκτό πλαίσιο ή ικανή αφορμή αναστολής ή ακύρωσης τμήματος ή ολόκληρου του προϋπάρχοντος συστήματος Δικαίου, σε περιοχές όπου μια νέα Εξουσία, με τη μορφή μιας εξωτερικής Δύναμης Κατοχής, ασκείται. Σύμφωνα με τη συμβατική ανάγνωση του σχετικού υφιστάμενου Δικαίου Κατοχής, η Δύναμη Κατοχής εκλαμβάνεται ως προσωρινός *de facto* διαχειριστής της εξουσίας στην κατεχόμενη περιοχή. Στη δε Δύναμη Κατοχής, αναγνωρίζεται αναγκαστικά και επί τη βάση μιας καλοπροαίρετης (στο μέτρο του ρεαλιστικού) αναγκαστικής διαχείρισης της κυβερνητικής εξουσίας, ένας ρόλος **καλή τη πίστη «κηδεμονεύοντα»** (“trustee”) των κατεχομένων, δεσμευόμενου, μεταξύ άλλων, από την υποχρέωση της διατήρησης (κατά το πλείστον, και υπό τις εξαιρέσεις που το Άρθρο 43 προβλέπει²⁸¹) του πρότερου θεσμικού καθεστώτος – συστήματος Δικαίου που προϋπήρχε της έναρξης της κατοχής (*status quo ante bellum*). Προκύπτει λοιπόν ότι η δυνατότητα, η ευθύνη, αλλά και εντέλει η υποχρέωση της Δύναμης Κατοχής να σεβαστεί το προϋπάρχον Δίκαιο, θέλει τη Δύναμη Κατοχής να επιφέρει τροποποιητικές παρεμβάσεις αποκλειστικά διορθωτικού ή συμπληρωματικού και μόνον χαρακτήρα στο πεδίο του εφαρμοστέου Δικαίου στα κατεχόμενα, ενώ όποιες επιχειρούμενες παρεμβάσεις (εκ μέρους της Κατοχικής Αρχής) που έχουν χαρακτήρα μείζονα αναθεωρητικό ή καθολικά ακυρωτικό του προϋφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου θα πρέπει να θεωρούνται σαφώς *contra legem*.

1.2.1.7 Η λογική αυτοαναιρετική «Αντίφαση» του Άρθρου 43 ΚτΧ (1907), ειδικά κατά τις νέες περιπτώσεις Κατοχής

Έχοντας όμως υπόψη τα ανωτέρω, θα πρέπει να επιμείνουμε, επισημαίνοντας το ουσιαστικό εγγενές πρόβλημα διάστασης που προκύπτει από τη ρητή πρόβλεψη του Άρθρου 43, περί έκνομου, εκτός εξαιρέσεων, της δυνατότητας τροποποίησης των υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου κατεχομένων εκ μέρους της κατέχουσας Δύναμης (υπό την *de lege ferenda* έννοια) και της προβαλλομένης (από πολλούς) ως ρεαλιστικής (και άρα δικαιολογημένης, έως και θεμιτής) ανάγκης για επιβολή μεταβολών στο πλαίσιο αυτό εκ μέρους της κατέχουσας Δύναμης, είτε με τη μορφή «αναγκαιών» (εντός ή εκτός εισαγωγικών) αναθεωρήσεων, ή έστω ως εκσυγχρονισμού, είτε ακόμη και με την απλούστερη μορφή της ομογενοποίησης του υφιστάμενου Δικαίου στις κατεχόμενες περιοχές με το αντίστοιχό του, συναφές δίκαιο στο μητροπολιτικό έδαφος της κατεχόμενης Δύναμης. Φυσικά, οι ανωτέρω επεμβάσεις παρεκκλίνουν των θεμιτών ορίων της ρήτρας (άρσης της απαγόρευσης) που εγγενώς προβλέπεται στο Άρθρο 43 (ΣτΧ1907), ιδιαίτερα στις περιπτώσεις των νέων μορφών Κατοχής. Ως τέτοιες ταυτοποιούνται κυρίως η **παρατεταμένη Κατοχή** (βλέπε τις περιπτώσεις των Παλαιστινιακών εδαφών από το Ισραήλ ή των εδαφών στο βόρειο τμήμα της Κυπριακής Δημοκρατίας από την Τουρκία), και οι περιπτώσεις **Πολυεθνικών Κατοχών**, από πολυεθνικές «ειρηνευτικές» Δυνάμεις που ελέγχουν περιοχές κρίσεων σε εφαρμογή αποφάσεων του ΣΑ του ΟΗΕ (βλέπε Κόσσοβο, ή Ιράκ κλπ.). Το ανωτέρω σημείο προβληματισμού, όπου αναδεικνύει την αναγκαιότητα προσαρμογής του εφαρμοστέου κατοχικού θεσμικού πλαισίου στις σύγχρονες «κατοχικές» απαιτήσεις είτε με τη έννοια της βελτιστοποίησης της λειτουργικότητάς του, είτε με την έννοια της γενικότερης (στρατιωτικής/επιχειρησιακής)

²⁸¹ Το αγγλικό κείμενο προβλέπει ως εξής: «...restore and ensure...public order and civil life» και «...respecting...the laws in force in the country», με τις προϋποθέσεις όμως της εφαρμογής της ρήτρας της «**δυνατότητας**» («...as far as possible») και της «**εξαντλητικότητας**» («...unless absolutely prevented»), 1907 Hague Regulations, Art 43.

αναγκαιότητας, έχει αναδειχθεί ήδη από αρκετούς θεωρητικούς σχολιαστές. Ενδεικτικά, ο M. Greenspan τονίζει την ανάγκη για θεσμικές και νομοθετικές παρεμβάσεις εκ μέρους της Δύναμης Κατοχής, ειδικά σε περιπτώσεις που αυτή παρατείνεται σε βάθος χρόνου, θεωρώντας ότι «...*human existence requires organic growth and it is impossible for a state to mark time indefinitely*»²⁸². Επίσης ο Marco Sassoli, αναφερόμενος στις περιπτώσεις των παρατεταμένων κατοχών, επεσήμανε συγκεκριμένα το πρόβλημα που αντιμετωπίζει μια Δύναμη Κατοχής ισορροπώντας μεταξύ της αναγκαιότητας επιβολής νομοθετικών/θεσμικών προσαρμογών στα κατεχόμενα και της εν γένει υποχρέωσης συμμόρφωσης με την πρόβλεψη του άρθρου 43 (ερμηνευμένη κατά *lex lata*), υποστηρίζοντας ότι «...*sooner or later, a prolonged military occupation faces the need to adopt legislative measures in order to let the occupied country evolve*».²⁸³

1.2.1.8 Η Δύναμη Κατοχής ως Κατοχική Εξουσία Στρατιωτικής Διοίκησης

Σε ό,τι αφορά ειδικότερα τις υποχρεώσεις της Δύναμης Κατοχής, το Αρθρ. 43 προβλέπει συγκεκριμένα πως αμέσως μετά την εδραίωση του αποτελεσματικού ελέγχου στην δεδομένη περιοχή, θα πρέπει να ακολουθεί σχεδόν αυτόματα η διαδικασία της ανάληψης της εξουσίας από την Δύναμη Κατοχής στην καταληφθείσα περιοχή. Με την ενεργοποίηση της αναληφθείσας εξουσίας διακυβέρνησης, η Δύναμη μετεξελίσσεται σε κατοχική «Αρχή» διακυβέρνησης της περιοχής, αναπτύσσοντας άμεσα βασικές δομές λειτουργικής Στρατιωτικής Διοίκησης (*"Military government"*), ενός συστήματος δηλ. άμεσης διακυβέρνησης. Πρέπει να επισημανθεί ότι ο μηχανισμός ανάληψης των καθηκόντων της Αρχής Στρατιωτικής Διακυβέρνησης αναγνωρίζεται ως ρητή υποχρέωση εκ μέρους της, η οποία προκύπτει σαφώς από την εφαρμογή του ΔτΚ. Άλλωστε, το 1907, αλλά και αργότερα, τόσο από πλευράς εφαρμοζόμενης πρακτικής, όσο και εκ μέρους της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας, θεωρούνταν ως επιτακτική ανάγκη, η δημιουργία από τον Κατέχοντα Κατοχικής Αρχής διακυβέρνησης.

Τα ανωτέρω φαίνεται ότι συνάδουν εμμέσως, αλλά σαφώς και με την παρεχόμενη ερμηνεία του όρου της Στρατιωτικής Αρχής Κατοχικής Διακυβέρνησης που υιοθετείται στο Στρατιωτικό Εγχειρίδιο των ΕΔ των ΗΠΑ (1956), ως εξής: *"Military government is the form of administration by which an occupying power exercises governmental authority over occupied territory"*²⁸⁴. Το αντίστοιχο Βρετανικό Στρατιωτικό εγχειρίδιο, για το ίδιο θέμα, της Αρχής Κατοχικής Διακυβέρνησης, έχει θεσπίσει τα απορρέοντα καθήκοντα και υποχρεώσεις καθώς επίσης και την πιθανή καταστρατήγηση αυτών, ως ακολούθως: *"The duties and constraints laid upon an Occupant cannot be circumvented by carrying out illegal acts through the instrumentality of a 'puppet*

²⁸² Morris Greenspan, *The Modern Law of Land Warfare*, στο Eyal Benvenisti, *The International Law of Occupation*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1993, σελ. 225.

²⁸³ Marco Sassoli, "Legislation and Maintenance of Public Order and Civil Life by Occupying Powers," *The European Journal of International Law*, 16, no. 4 (2005).p.679, διαθέσιμο στο <http://www.ejil.org/pdfs/16/4/313.pdf>. Βλ. επίσης, David J. Scheffer, «Beyond Occupation Law», 97 *AJIL* (2003) 847, σελ. 847-853, διαθέσιμο στη δνση <https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international-law/article/div-classtitlebeyond-occupation-lawdiv/FA54B55609769D53622D2F1B59F4136E>.

²⁸⁴ U.S. Army Field Manual, FM 27-10, «*The Law of Land Warfare*», 1956, para. 362.

government' set up in the occupied territory, or by a system of orders through local government officials operating in occupied territory."²⁸⁵

Σε κάθε περίπτωση, παραμένει ενδιαφέρουσα η διερεύνηση του κατά πόσο στοιχειοθετείται ως νομικά υποχρεωτική η απαίτηση για σύσταση και λειτουργία ενός συστήματος άμεσης διακυβέρνησης από τη Δύναμη κατοχής.; Είναι δυνατόν να στοιχειοθετεί διεθνή ευθύνη της Δύναμης Κατοχής για παράλειψη συμμόρφωσής της με την ως άνω απαίτηση; Πόσο επιτακτική είναι η ανωτέρω απαίτηση για μια Δύναμη Κατοχής; Είναι ρητή, άμεση και επείγουσα ή είναι συνιστώμενου χαρακτήρα και ελαστική ως προς την αμεσότητα επιβολής και εφαρμογής της; Εν ολίγοις, συνιστά νομική υποχρέωση, απορρέουσα από ρητή συμβατική δέσμευση εκ της οποίας προκύπτει σαφής διεθνής νομική ευθύνη ή όχι; Το ερώτημα φυσικά σχετίζεται άμεσα και με το μείζον θέμα της παρούσας Διατριβής και ως εκ τούτου θα αναλυθεί παρακάτω, σε σχέση με το πώς διαμορφώνεται η εν λόγω υποχρέωση για τη Δύναμη Κατοχής, όταν αυτή δεν είναι πλέον τρίτο Κράτος, αλλά κάποια πολυεθνική Δύναμη αναπτυσσόμενη και ενεργούσα κατ' εξουσιοδότηση ή υπό την αιγίδα του ΟΗΕ.

1.2.1.9 Η αναγνώριση καθεστώτος κατοχής/Κατέχοντος – κατέχουσας Δύναμης

Σήμερα, φαίνεται πραγματικά ότι η ανωτέρω απαίτηση, αν και δεν αμφισβητείται άμεσα, συνήθως δεν αποτελεί επιδίωξη πρώτης προτεραιότητας, μια επιτακτική υποχρέωση εκ μέρους της κατοχικής Δύναμης σε σύγχρονες μορφές Κατοχής. Ίσως διότι, είναι δύσκολη η τυπική, αλλά κυρίως η επιχειρησιακή αποτίμηση και η ακόλουθη διακήρυξη της εξασφάλισης αποτελεσματικού ελέγχου εκ μέρους της Δύναμης Κατοχής σε μια (συνήθως αμιγώς αστικού τύπου) περιοχή διεξαγωγής στρατιωτικών επιχειρήσεων ενός σύγχρονου πολέμου. Όπως ήδη προαναφέρθηκε, η ρήτρα του αποτελεσματικού ελέγχου αποτελεί τυπικό κριτήριο, αλλά και ουσιαστική προϋπόθεση, προκειμένου να ορισθεί η έναρξη του καθεστώτος της Κατοχής σε μια περιοχή. Είναι γνωστό ότι η ενεργοποίηση καθεστώτος κατοχής και ανάληψης των βαρών (υποχρεώσεων) μιας Κατοχικής διακυβέρνησης σήμερα και με δεδομένη την ανάπτυξη των παράλληλων (συμπληρωματικών) υποχρεώσεων αναφορικά με τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και το (κατά πολύ συμπαγέστερο σήμερα απ' ό,τι στο παρελθόν) συναφές Δίκαιο (περί των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου), αποτελεί σημαντική πρόκληση και δοκιμασία για τη Δύναμη Κατοχής. Γεγονός που αναμφίβολα καθιστά εξαιρετικά απρόθυμο τον κατέχοντα να αναγνωρίσει καθεστώς Κατοχής και να αυτοανακηρυχθεί Δύναμη κατοχής σε περιοχές που ελέγχει επιχειρησιακά, άρα και κατ' επέκταση να αναγνωρίσει την *de facto* εφαρμογή του συναφούς Δικαίου αυτής. Χαρακτηριστική ήταν η περίπτωση της αναγνώρισης ιδιότητας Δύναμης Κατοχής μόνον από δυνάμεις των ΗΠΑ και του ΗΒ, και όχι από άλλες Δυνάμεις που συμμετείχαν, έστω με ουσιαστικό ενεργό ρόλο στην επιχείρηση κατάληψης του Ιράκ²⁸⁶ (2003),

²⁸⁵ UK (British) War Office, «*The Law of War on Land*», Being Part III of the Manual of Military Law, 1958, παρα. 518, σελ. 145.

²⁸⁶ Δες ειδικότερα τη σχετική απόφαση UNSCR 1483, της 22ας Μαΐου 2003 (<http://www.uncc.ch/resolutio/res1483.pdf>), με την οποία το ΣΑ του ΟΗΕ αναγνωρίζει την ιδιότητα της Κατέχουσας Δύναμης στις δυνάμεις των ΗΠΑ και του ΗΒ, ενώ ταυτόχρονα αποσυνδέει τις υπόλοιπες δυνάμεις που συμμετείχαν στην πολυεθνική δύναμη, από οποιαδήποτε «Κατοχική» συσχέτιση, ως εξής:

«*Noting the letter of 8 May 2003 from the Permanent Representatives of the United States of America and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the President of the Security Council (S/2003/538) and recognizing the specific authorities, responsibilities, and obligations under applicable international law of these states as occupying powers under unified command (the "Authority")*,

αλλά και την περίπτωση άρνησης των Δυνάμεων των ΗΠΑ να αποδεχθούν την ιδιότητα της Δύναμης κατοχής στην περίπτωση στρατιωτικής επέμβασης της Σομαλίας (1993), σε αντιδιαστολή με τις αντίστοιχες Αυστραλιανές στρατιωτικές Δυνάμεις που συμμετείχαν με επιχειρησιακά αυτόνομο τρόπο, στην ίδια όμως γενικότερη πολυεθνική επιχείρηση.

Αντίθετα, συνήθως προτιμώνται άλλες, περισσότερο «βολικές», μεθοδεύσεις, όπως η τοποθέτηση καθεστώτων «ανδρικήλων» (*puppet governments/administrations*), η προσάρτηση, η χρήση / διατήρηση των υφιστάμενων δομών διοίκησης, ή απλώς η αποφυγή της άσκησης κάθε μορφής διακυβέρνησης εκ μέρους της εξωτερικής στρατιωτικής Δύναμης που ασκεί τουλάχιστον επιχειρησιακό έλεγχο στην καταληφθείσα περιοχή. Προφανώς η μη αναγνώριση του καθεστώτος Κατοχής και της συνακόλουθης μη αναγνώρισης της εφαρμογής του θεσμικού της πλαισίου, τόσο αναφορικά με τις ενέργειες των «κατεχομένων», όσο και για τις δραστηριότητες των μελών της Δύναμης «Κατοχής» («κατεχόντων») και τυχόν φορέων που ενδέχεται να δραστηριοποιηθούν εκ μέρους των, για τις πράξεις των οποίων φυσικά δεν αναγνωρίζεται καμία διεθνής ευθύνη, αποτελεί κρίσιμη επιλογή που καθορίζει τη νομική έκβαση των ανακυπτώντων θεμάτων που σχετίζονται με την κάθε περίπτωση

Πρέπει όμως επίσης να τονιστεί ότι, σε κάθε περίπτωση, ο ορισμός και η αναγνώριση του καθεστώτος της Κατοχής θα πρέπει να εκλαμβάνεται και να ερμηνεύεται ανεξάρτητα από το κατά πόσο η Δύναμη Κατοχής προτίθεται να ενεργοποιήσει την επακόλουθη διαδικασία θέσπισης της κατοχικής διακυβέρνησης στην κατεχόμενη περιοχή. Άλλωστε, τυχόν άρνηση ή αδυναμία εκ μέρους του κατέχοντος να συμμορφωθεί με την εν λόγω απαίτηση σαφώς δεν τον απαλλάσσει από τα λοιπά καθήκοντα ή υποχρεώσεις του (ή των μελών του) που προβλέπονται από το ΔTK γενικότερα.²⁸⁷ Αυτό άλλωστε προκύπτει και από την ανάγνωση του Άρθρου 47 της Σύμβασης IV της Γενεύης (1949), όπου προβλέπεται ρητώς ότι δεν μπορεί να δικαιολογηθεί οποιαδήποτε υποβάθμιση των δικαιωμάτων ή των ωφελημάτων που ενδεχομένως να προκύψουν εις βάρος των Κατεχόμενων από την κήρυξη και εν γένει εφαρμογή του καθεστώτος της Κατοχής, σαν αποτέλεσμα ειδικότερων τυχόν συμφωνιών ή άλλων ρυθμίσεων ειδικού καθεστώτος που μπορεί να προκύψουν μεταξύ των εμπλεκομένων.²⁸⁸

Noting further that other States that are not occupying powers are working now or in the future may work under the Authority.»

Στην ίδια απόφαση, το ΣΑ προτρέπει τα μέλη του οργανισμού να συνδράμουν το λαό του Ιράκ στην προσπάθειά του για την αναθεώρηση των δομών και των θεσμών και στην ανοικοδόμηση της χώρας τους, ως εξής:

“Acting under Chapter VII of the Charter of the United Nations,

1. Appeals to Member States and concerned organizations to assist the people of Iraq in their efforts to reform their institutions and rebuild their country, and to contribute to conditions of stability and security in Iraq in accordance with this resolution;”

Αξιοσημείωτο όμως είναι ότι η παρότρυνση του ΣΑ για επιβολή αναθεώρησης των πολιτικών δομών και κατ' επέκταση του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου, δεν γίνεται με την ανάθεση τέτοιας εξουσιοδότησης προς τις δυνάμεις κατοχής, οι οποίες θα επέβλεπαν και τη σχετική ενδιάμεση μεταβατική Διακυβέρνηση, αλλά αναγνωρίζεται άμεσα ως αυτονόητη ευθύνη (αλλά και αρμοδιότητα) του ίδιου του λαού του Ιράκ, και της εξουσίας που αυτός θα αποδεχθεί, θα αναγνωρίσει και εν τέλει θα νομιμοποιήσει.

²⁸⁷ Βλέπε επίσης την άποψη του Eyal Benvenisti, ο οποίος αναφέρει χαρακτηριστικά: «...the failure to do so [establish a direct system of administration] does not relieve the occupant of its other duties under the law of Occupation: after all, the definition of occupation is not dependent on the establishment of an occupation administration.» Eyal Benvenisti, *The International Law of Occupation*, Princeton University Press, 2004, σελ. 5.

²⁸⁸ «Protected persons who are in occupied territory shall not be deprived, in any case or in any manner whatsoever, of the benefits of the present Convention by any change introduced, as the result of the occupation of a territory, into the institutions or government of the said territory, nor by any agreement concluded between the

Συμπερασματικά συνάγεται ότι η προτιθέμενη αποδοχή του status του Κατέχοντος είναι η πρώτη και πλέον ουσιαστική ένδειξη ότι η Δύναμη Κατοχής προτίθεται κατά την παραμονή και δράση της να σεβαστεί το ΔTK και τις απορρέουσες υποχρεώσεις από αυτό εκ μέρους της. Αυτό όμως σημαίνει παράλληλα ότι θα απαιτήσει τη συμμόρφωση και το σεβασμό των υποχρεώσεων που κατ' αντιστοιχία προβλέπονται για τους Κατεχόμενους, προκειμένου να διασφαλίσει την ιδιότητά της, ως Δύναμη Κατοχής. Επίσης, η αναγνώριση της κατοχής αυτόματα αποστερεί από τη Δύναμη Κατοχής τη δυνατότητα έγερσης κάθε νόμιμης αξίωσης σχετικά με το καθεστώς κυριαρχίας και τυχόν νόμιμης και μόνιμης (ή τελικής) μεταβίβασης αυτής στη Δύναμη Κατοχής.

1.2.2 Κατοχή και «αποτελεσματικός έλεγχος» (effectivité – légalité)

«L'équilibre entre humanité et nécessité revêt un autre aspect, qui lui est étroitement lié: la vieille opposition entre Don Quichotte et Sancho Pança, c'est-à-dire entre pragmatisme et idéalisme. Dans l'élaboration du droit humanitaire, comme dans toute grande entreprise, on ne fera rien sans l'idéalisme, qui défie toute intelligence.

Ce n'est qu'une étincelle au milieu des ténèbres, mais elle allumera le foyer d'où monteront les flammes. Pour réaliser l'oeuvre, le secret du succès est de rester réaliste. C'est grâce à leur sagesse que les Conventions de Genève ont gardé leur crédit, leur autorité et qu'elles sont, malgré nombre d'entorses, généralement observées. Si les Etats acceptent de se lier par des textes de droit, c'est parce que ceux-ci sont conformes à leur intérêt réciproque et bien compris. Rien n'est plus dangereux que l'« humanitarisme échevelé », animé des meilleures intentions, mais détaché des réalités, image même du « wishful thinking ».

Il en naîtra de belles pages d'éloquence et peut-être des châteaux de stuc doré, mais ceux-ci crouleront au premier choc.»

Jean S. Pictet²⁸⁹

1.2.2.1 Η θεώρηση της «Αποτελεσματικότητας» («effectivité») στο Διεθνές Δίκαιο, προβαλλόμενη στην κατάσταση Κατοχής

Η ανάγκη επίκλησης της έννοιας της «effectivité» προκύπτει στο Διεθνές Δίκαιο, συνήθως όταν απαιτείται να ανιχνευτούν και να προσδιοριστούν με πειστικό και κυρίως πραγματιστικά αποδεκτό τρόπο οι θεμελιώδεις λειτουργικές σχέσεις των βασικών υποκειμένων του (κράτη – άτομα) με τα συστατικά – οντολογικά τους στοιχεία, ειδικά στο πρωτόλειο στάδιο ύπαρξής τους, πριν δηλ. ακόμη φορμαριστούν και υπαχθούν σε ένα συγκεκριμένο συμβατικό κανονιστικό πλαίσιο. Έτσι, στην περίπτωση των κρατών, η πραγματιστική διερεύνηση απαιτείται στην περίπτωση της ανάγκης τεκμηρίωσης της σχέσης αναφοράς του με μια συγκεκριμένη περιοχή, ως προς την άσκηση κυρίαρχης εξουσίας (βλέπε για παράδειγμα περιπτώσεις επιδίωξης προσάρτησης περιοχών *terra nullius*, αναγνώρισης κράτους, περιπτώσεις τεκμηρίωσης άσκησης κατοχής σε περιοχές, κ.λπ.), προκειμένου να

authorities of the occupied territories and the Occupying Power, nor by any annexation by the latter of the whole or part of the occupied territory.», Άρθ. 47, στη IV ΣΓ' 49.

²⁸⁹ Jean Pictet, «La formation du droit international humanitaire», *International Review of the Red Cross (IRRC)*, June 2002, Vol. 84, No 846, σελ. 340, διαθέσιμο στη δνση http://www.icrc.org/fr/assets/files/other/irrc_846_001_pictet.pdf.

τεκμηριώσει έμπρακτη και συνεχή παρουσία και αποκλειστική άσκηση ελέγχου επ' αυτής. Σε ό,τι δε αφορά το ή τα άτομα, χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της διαδικασίας «ανίχνευσης» και κατόπιν της τεκμηρίωσης των απαιτούμενων κριτηρίων, που απαιτούνται από το Δίκαιο Ιθαγένειας κάθε κράτους προκειμένου να του αποδοθεί -ή ενδεχομένως να του αφαιρεθεί- η ιθαγένεια/υπηκοότητα. Βλέπε ειδικά τα «υποκειμενικής φύσης» κριτήρια απόδοσης ιθαγένειας που αποσκοπούν στο να ανιχνεύσουν κατά το δυνατόν αυθεντικότερα την εσωτερη συλλογική συνείδηση του ατόμου σε σχέση με τη συλλογικότητα του κράτους, προκειμένου να αποφανθούν με τη πραγματιστικά τεκμηριωμένη σχετική βεβαιότητα αν είναι «κατάλληλος», ως (φέρων) υποκείμενο, της ιδιότητας του πολίτη του κράτους.

Άλλωστε, η έννοια του αποτελεσματικού ελέγχου προερχόμενη και συνδεδεμένη με τον γαλλικό όρο «*effectivité*» (και τον αντίστοιχο αυτού αγγλιστί «*effectivity*»), παραπέμπει σε σύνθετα νομικά κυρίως -αλλά όχι μόνο- σχήματα που άπτονται όμως στη λογική αποτίμηση της πραγματικότητας. Προφανώς, το ζήτημα της αποτελεσματικότητας έχει κατά μείζονα λόγο εφαρμογή στο κατοχικό νομικό πλαίσιο, ειδικά όταν αυτό αποπειράται να εξεταστεί κατά την εφαρμογή του από μη κρατικούς δρώντες, όπως οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ.

Σημείο εκκίνησης για την ανωτέρω ερευνητική προσέγγιση απετέλεσαν αρχικά οι σχετικές επισημάνσεις του καθηγητή Στ. Περράκη, που γράφοντας το 1990 για την κατοχή, χαρακτήρισε κορυφαία ανθρωπιστική πρόκληση το ζήτημα της εφαρμογής του δικαίου της πολεμικής κατοχής και δη την προστασία των ΔτΑ κατά τη διάρκειά της, ως εξής:

«...κάθε στρατιωτική κατοχή δεν είναι απαραίτητα και πολεμική, με άλλα λόγια αποτέλεσμα ένοπλης σύρραξης. Επομένως, τίθεται, σ' ορισμένες περιπτώσεις, ζήτημα κινητοποίησης ή όχι του δικαίου της πολεμικής κατοχής και της εφαρμογής των διατάξεών του. [...]

[...] αν στις εγγενείς σημερινές δυσκολίες οριοθέτησης της στρατιωτικής κατοχής, που είναι και πολεμική, προσθέσει κανείς και σχετικούς θεωρητικούς προβληματισμούς, τότε γίνεται φανερό ότι το ζήτημα της εφαρμογής του δικαίου της πολεμικής κατοχής αποτελεί μια μείζονα πρόκληση. Αλλά αν η ίδια η ένοπλη σύρραξη μ' οποιαδήποτε μορφή, συνιστά, σήμερα, για τη διεθνή δικαιοταξία μια ανθρωπιστική πρόκληση, η στρατιωτική κατοχή ξένης επικράτειας αποτελεί κορυφαία πρόκληση.»²⁹⁰

Αντίστοιχα, η μελέτη της Μ. Ντ. Μαρούδα περί τεκμηρίωσης του αποτελεσματικού ελέγχου, ως προϋπόθεση για την εφαρμογή του δικαίου της κατοχής και ειδικά της διάδρασης του με την εξω-εδαφική εφαρμογή των ΔτΑ, η οποία είναι και η πρώτη που συνέδεσε το εν λόγω ζήτημα με την ευρύτερη έννοια της *effectivité* στο διεθνές δίκαιο²⁹¹. Σημείωσε δε χαρακτηριστικά ότι «η αμφίδρομη σχέση πραγματικών και νομικών όρων ή η σχέση της αποτελεσματικότητας με τη διεθνή έννομη τάξη γίνεται περισσότερο κατανοητή αν αναζητήσουμε τα πεδία στα οποία έχει εφαρμογή και κυρίως τις συνέπειες που έχει όταν έρχεται σε σύγκρουση με θεμελιώδεις κανόνες του διεθνούς Δικαίου, με αποτέλεσμα να εγείρεται η διεθνής ευθύνη κρατών ή και ατόμων.»²⁹² Για δε το ζήτημα της αντίστιξης μεταξύ

²⁹⁰ Στ. Περράκης, *Η Πολεμική Κατοχή στο Σύγχρονο Διεθνές Δίκαιο*, Τόμος Α', Εκδ. Αν. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 1990, σελ. 25.

²⁹¹ Βλ. Μ.Ντ. Μαρούδα, «Ο Αποτελεσματικός Έλεγχος ως προϋπόθεση για την εφαρμογή του δικαίου της κατοχής και η διάδρασή του με την εξω-εδαφική εφαρμογή των δικαιωμάτων του ανθρώπου», στο Στ. Περράκης (επιμ.), *Κατοχή «Ουδέν μονιμότερο του προσωρινού»*, Καταστάσεις Στρατιωτικής Κατοχής και Διεθνές Δίκαιο, Εκδόσεις Όστρια, Αθήνα, 2014, σελ. 111-156.

²⁹² *Ibid.*, σελ. 113.

της αποτελεσματικότητας και της νομιμότητας, επεσήμανε emphaticά ότι «μια συνθήκη που υιοθετείται μετά από απειλή ή χρήση βίας είναι άκυρη, κανόνας που έρχεται σε αντίθεση με την «αποτελεσματικότητα» του νικητή. Σε περιπτώσεις όπως η μη αναγνώριση εννόμων συνεπειών που προκύπτουν από καταστάσεις που ως αφετηρία είχαν παράνομες πράξεις, η αποτελεσματικότητα υποχωρεί όταν πρόκειται για κανόνες όπως είναι η απαγόρευση χρήσης βίας, ή η αναγνώριση αυτοδιάθεσης, αλλά ενεργοποιείται για να αποδοθούν οι ευθύνες.»²⁹³

Η αναζήτηση γενικότερα αποτελεσματικών και πραγματιστικών στοιχείων για την τεκμηρίωση της υπαγωγής εδαφών με αμφισβητούμενο ή κυρίως διαφιλονικούμενο και/ή αδιευκρίνιστο καθεστώς κυριαρχίας ή ελέγχου (στην περίπτωση π.χ. της κατοχής, αυτά δεν συμπίπτουν) είναι ένα ζήτημα που έχει απασχολήσει από πολλού όχι μόνον την πρακτική και τη θεωρία, αλλά και έχει αποτελέσει αντικείμενο μακρόχρονης νομολογιακής εξέλιξης. Ο καθηγητής Ρούκουνας μάλιστα, επιδιώκοντας να περιγράψει την εξελικτική πορεία της οντολογικής θεώρησης του κράτους, ειδικά σε σχέση με τη νομική φύση των δικαιωμάτων του σε σχέση με το στοιχείο του εδάφους, εντοπίζει τρεις βασικές θεωρητικές εκδοχές:

(α) Την πρώτη, που «αντιμετωπίζει το έδαφος ως αντικείμενο ιδιοκτησίας του κράτους (*théorie du territoire – objet, objekttheorie*)»²⁹⁴, κατά την οποία η σχέση κράτους – εδάφους διέπεται από την αντίληψη της ιδιοκτησίας (υπό τη λογική των εμπράγματων δικαιωμάτων δημοσίου δικαίου). Έτσι «το κράτος έχει ως προς το έδαφος δικαιώματα *d o m i n i u m*, ενώ ως προς τα πρόσωπα που βρίσκονται σε αυτό το έδαφος έχει δικαιώματα *i m p e r i u m*.»²⁹⁵.

(β) Τη μετέπειτα θεώρηση του *R a u m t h e o r i e*, που εστίασε στον προσδιορισμό της άσκησης της εξουσίας του κράτους κυρίως στα πρόσωπα (ως υποκείμενα της εξουσίας του) που κατοικούν στο έδαφος, παρά στο έδαφος αυτό καθ' εαυτό, το οποίο άλλωστε αποτελεί και στοιχείο της υπόστασής του. Μια θεώρηση δηλ. που εκλαμβάνει το έδαφος ως «υποκείμενο» στοιχείο του κράτους (*théorie du territoire – sujet, subjekttheorie*). Απόρροια και μετεξέλιξη θα λέγαμε αυτής της θεώρησης είναι και η αντίληψη του εδαφικού στοιχείου του κράτους υπό την έννοια του «ζωτικού χώρου» (*L e b e n s r a u m*)²⁹⁶, που έμελε να τροφοδοτήσει πολλές θεωρητικές εκδοχές του κράτους στη θεωρία των διεθνών σχέσεων, μη εξαιρουμένων κάποιων ιδιαίτερα ακραίων, όπως αυτές που παρουσιάστηκαν από τα εθνικοσοσιαλιστικά κα φασιστικά εγχειρήματα της «αξονικής» Ευρώπης κατά τον μεσοπόλεμο, αλλά και μεταγενέστερα (βλέπε σύγχρονες νεοκεμαλικές και νεοοθωμανικές απόπειρες μεγαλοϊδεατικού προσδιορισμού του τουρκικού «ζωτικού χώρου» του 20^{ου} και δη του 21^{ου} αιώνα, μέσω κυρίως των θεωρήσεων των Τουργκούτ Οζάλ και Αχμέτ Νταβούτογλου, αντίστοιχα²⁹⁷).

²⁹³ *Ibid.*

²⁹⁴ Εμμανουήλ Ρούκουνα, Διεθνές Δίκαιο ΙΙ, *Το κράτος και το έδαφος – Δίκαιο της Θάλασσας*, Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1982, σελ. 25.

²⁹⁵ *Ibid.*, σελ. 25-26.

²⁹⁶ Για μια εκτενή ανάλυση για το θέμα, δες Friedrich Ratzel, *Ο ζωτικός χώρος*, (μτφ. Μερόπη Μακρή), επιμ. σειράς: Ι. Θ. Μάζης, Προσκήνιο, 2001, αλλά και το σχετικό μελέτημα, Ιωάννη Μάζη, *Ο Ζωτικός Χώρος του Φρειδερίκου Ράτσελ*, Εκδόσεις Ηρόδοτος, Αθήνα, 2014.

²⁹⁷ Για το θέμα αυτό, βλέπε σχετικές αναφορές στο έργο του καθηγητή Νεοκλή Σαρρή, και ειδικά στο εισαγωγικό του σχόλιο στο Αχμέτ Νταβούτογλου, *Το στρατηγικό βάθος: Η διεθνής θέση της Τουρκίας*, μτφ. Νικόλαος Ραπτόπουλος, επιμέλεια Νεοκλής Σαρρής, Εκδ. Ποιότητα, 2010. Για μια εμπειριστατωμένη εμβάθυνση στο θέμα, βλ. ενδεικτικά, σχετικές αναφορές (αρθρογραφία – εργογραφία) των καθηγητών Ηλία Κουσκουβέλη, Παναγιώτη Ήφαιστου, Ιωάννη Μάζη (*Νταβούτογλου και γεωπολιτική, Μνήμη Τάσου Παπαδόπουλου*, Εκδ. Ηρόδοτος, 2012) και του Μάριου Ευρυβιάδη, διαθέσιμη στους σχετικούς προσωπικούς τους ιστότοπους.

(γ) Την πλέον δόκιμη και σύγχρονη θεώρηση που εκλαμβάνει το έδαφος ως την περιοχή που το κράτος ασκεί τις αρμοδιότητές του (*Kompetenztheorie*). Υπό αυτήν, διατηρείται η συσχέτιση εδάφους – πραγματικά ασκούμενης εκ του κράτους πολιτικής εξουσίας, η οποία όμως διαπιστώνεται καθ' υπέρβαση της στενής και μονοδιάστατης υποκειμενικής αντίληψης περί του εδάφους, αλλά οράται πλέον υπό πραγματιστικούς και νομικούς όρους. Έτσι, είναι πλέον δυνατή μια διασταλτική διάκριση της εδαφικής κυριαρχίας, έναντι της ευρύτερης έννοιας της εδαφικής αρμοδιότητας, από τις απλές περιπτώσεις σύμπτωσης των δύο αυτών καταστάσεων, έως την παρατηρούμενη διαφοροποίησή τους (π.χ. σε συγκεκριμένες περιπτώσεις διατήρησης στρατιωτικών βάσεων σε ξένο κράτος, όπου κατόπιν της συναφθείσας συμφωνίας, το κράτος φιλοξενίας διατηρεί τυπικά την εδαφική κυριαρχία επί του εδάφους, ενώ το κράτος της σταθμεύουσας στρατιωτικής δύναμης ασκεί εδαφική αρμοδιότητα στην έκταση του εδάφους της στρατιωτικής βάσης). Άλλη παρόμοια περίπτωση θα μπορούσε να θεωρηθεί αυτή της εξωεδαφικής αρμοδιότητας σε περιπτώσεις άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου - κατοχής επί εδάφους τρίτου κράτους, ή οι περιπτώσεις άσκησης περιορισμένων κρατικών αρμοδιοτήτων σε περιοχές πέραν της επικράτειάς του, όπως η Συνορεύουσα Θαλάσσια, η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, ή η Υφαλοκρηπίδα (για ορισμένες βέβαια δραστηριότητες).²⁹⁸

Η ανωτέρω εξέταση αναδεικνύει και το στοιχείο του κατακερματισμού του διεθνούς δικαίου και ειδικά στο πεδίο της δικαιοδοτικής διαδικασίας, σε σχέση με το συγκεκριμένο θέμα του προσδιορισμού του πλαισίου και των κριτηρίων καθορισμού του αποτελεσματικού ελέγχου σε περιοχές κατοχής ή εξωεδαφικής αρμοδιότητας κράτους. Ένα στοιχείο που η διαπίστωσή του οδηγεί σε αμφίσημους προβληματισμούς, καθώς η διαφοροποίηση της νομολογίας έχει μεν την αρνητική της πλευρά, καθόσον θίγει το κύρος του διεθνούς δικαίου, αφετέρου όμως αποτελεί και ένα στοιχείο γόνιμης ιδιότυπης νεοπλασίας, η οποία μοιραία διασφαλίζει τον πλουραλισμό και τροφοδοτεί απαραίτητες ανανεωτικές δυνάμεις εντός του. Επί του θέματος, χαρακτηριστικές είναι οι εξαιρετικά ενδιαφέρουσες απόψεις της Μ. Ντ. Μαρούδα, σε σχέση με την εμφανιζόμενη διαφοροποίηση στο πεδίο του ΕυρΔΔΑ και των περιφερειακών Δικαστηρίων Δικαιωμάτων του Ανθρώπου με πεδίο δικαιοδοσίας κυρίως το ΔΔΤΑ, και των αντίστοιχων (κυρίως διεθνών ποινικών και του ΔΔΧ) που εφαρμόζουν κυρίως (αλλά όχι αποκλειστικά) ΔΑΔ.²⁹⁹

²⁹⁸ Εν προκειμένω, εξαιρετικά σημαντικός είναι ο σχετικός λακωνικός μεν, αλλά σαφώς υπαινικτικός σχολιασμός του καθηγητή Ε. Ρούκουνα, επί του «σιβυλλικού» νομολογιακού αποτελέσματος του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης σχετικού με το θέμα της πραγματιστικής αναγνώρισης κυριαρχικών δικαιωμάτων υπέρ κράτους σε περιοχές πέραν της επικράτειάς του, κατά την υπόθεση της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου (1978), αλλά και των αγορεύσεων των συνηγόρων Κώστα Οικονομίδα και D.P. Ο' Connell, καθώς και τη διαφωνούσα γνώμη του Δικαστή Μ. Στασινόπουλου, παρατιθέμενο στην υποσημείωση 17, στο Εμμανουήλ Ρούκουνα, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2011, σελ 189.

²⁹⁹ Βλ. Μ.Ντ. Μαρούδα, «Ο Αποτελεσματικός Έλεγχος ως προϋπόθεση για την εφαρμογή του δικαίου της κατοχής και η διάδρασή του με την εξω-εδαφική εφαρμογή των δικαιωμάτων του ανθρώπου», στο Στ. Περράκης (επιμ.) *Κατοχή «Ουδέν μονιμότερο του προσωρινού»;*, *Καταστάσεις Στρατιωτικής Κατοχής και Διεθνές Δίκαιο*, Όστρια, 2014, σελ. 111-156. Επίσης, για μια ευρύτερη θεώρηση για το φαινόμενο του κατακερματισμού του ΔΔ, βλ. Martti Koskeniemi - Päivi Leino, «Fragmentation of International Law? Postmodern Anxieties», 15 *Leiden Journal of International Law*, Kluwer Law International, 2002, σελ. 553–579, διαθέσιμο στη δνση <http://sistemas.mre.gov.br/kitweb/datafiles/IRBr/pt-br/file/Fragmentation%20of%20International%20Law%20postmodern%20anxieties.pdf>.

1.2.2.2 Το Δόγμα Stimson, η Lytton Report και η Welles Declaration.

Η επέκταση μιας περιορισμένης διεκδίκησης που κορυφώθηκε την 18^η Σεπτεμβρίου 1931 με ένα περιστατικό κρίσης (έκρηξη σε σταθμό της ιαπωνικών συμφερόντων σιδηροδρομικής εταιρίας South Manchuria Railway) στην κινέζικη πόλη Mukden (Shenyang,), οδήγησε τελικά στην επέμβαση του ιαπωνικού στρατού (Kwantung), που μετά τον Ρωσοϊαπωνικό πόλεμο του 1904-5 διατηρούσε στρατιωτικές βάσεις στην περιοχή. Τελική έκβαση του γνωστού ως *Mukden incident*, ήταν η μετά λίγους μήνες ολοκληρωτική κατάληψη και εγκαθίδρυση κατοχής από την Ιαπωνία στην περιοχή της Μαντζουρίας. Το Μάρτιο του 1932, οι Ιάπωνες ανακήρυξαν την καταληφθείσα περιοχή ως το νέο «αυτόνομο» κράτος – παρία (puppet state) του Manchukuo, επιβάλλοντας ως ηγέτη τον Henry Puyi (1906–67), τελευταίο απόγονο της δυναστείας των Qing (1644–1911), αν και δεν έπαψαν να διατηρούν τον πλήρη έλεγχο της περιοχής με τις εκεί στρατιωτικές δυνάμεις τους. Μια σημαντική εξέλιξη που επέφερε αναστάτωση στη γεωπολιτική ισορροπία μεταξύ των χωρών της Άπω Ανατολής, χωρίς φυσικά να εξαιρεί και τις χώρες με ισχυρά αντίστοιχα συμφέροντα στην ευρύτερη περιοχή μέχρι και τον Ειρηνικό. Η Ιαπωνική αντίδραση κρίθηκε σκόπιμη, προκειμένου να διαχειριστεί τις ανησυχίες της για την εκτιμώμενη υποβάθμιση της επιρροής της στην περιοχή της Μαντζουρίας από μια ενοποίηση της Κίνας υπό το καθεστώς Kuomintang και με την προτροπή και αρωγή των ΗΠΑ, καθόσον οι ΗΠΑ επεδίωκαν την οικονομική και γεωπολιτική διείσδυση στην ευρύτερη περιοχή υποστηρίζοντας μια οικονομική πολιτική «Ανοικτών Θυρών» και διασφάλισης ίσων (οικονομικών) ευκαιριών, με κύριο εταίρο την Κίνα και προφανώς εις βάρος των Ιαπωνικών συμφερόντων.³⁰⁰ Σε αυτό το πλαίσιο, το επικείμενο³⁰¹ τετελεσμένο της Μαντζουρίας οδήγησε τον τότε ΥΠΕΞ των ΗΠΑ, *Henry Stimson*, να σπεύσει να γνωστοποιήσει δημόσια (δήλωση που έμελε να μείνει γνωστή έκτοτε ως Δόγμα S t i m s o n) ουσιαστικά την ρητή άρνηση των ΗΠΑ να αναγνωρίσουν οποιαδήποτε συμφωνία μεταξύ Κίνας και Ιαπωνίας που θα περιόριζε το ελεύθερο εμπόριο στην περιοχή.

Στην περιοχή εστάλη αποστολή Επιτροπής Διερεύνησης της Κοινωνίας των Εθνών με επικεφαλής εκπρόσωπο των ΗΠΑ (*Lytton Commission*), στο πόρισμα (*L y t t o n R e p o r t*, Οκτώβριος 1932³⁰²) της οποίας η ευθύνη αποδόθηκε μεν στον Ιαπωνικό милитарισμό, χωρίς όμως να αποφύγει να αναφερθεί και στον Κινεζικό εθνικισμό, υποστηρίζοντας τη μη αναγνώριση του νέου κρατικού υποκειμένου στη Μαντζουρία, στη βάση ότι η συγκρότησή του συνιστά παραβίαση της εθνικής ακεραιότητας της Κίνας, και κατ'επέκταση του Συμφώνου των Εννέα Δυνάμεων, το οποίο είχαν συνυπογράψει πολλά από τα κράτη-μέλη της ΚτΕ. Η υιοθέτηση της Έκθεσης της *Lytton Commission* από το Συμβούλιο της ΚτΕ τον Φεβρουάριο του 1933 προκάλεσε τις διαμαρτυρίες και εν τέλει την οριστική αποχώρηση της Ιαπωνικής

³⁰⁰ Για μια εκτενή επισκόπηση της Κινέζικης πολιτικής ιστορίας και των διεθνών της σχέσεων, βλέπε την εξαιρετική μελέτη του Χαράλαμπου Παπασωτηρίου, *Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην Ανερχόμενη Υπερδύναμη του 21ου Αιώνα*, Εκδ. Ποιότητα, 2013.

³⁰¹ Για την ιστορική ακρίβεια των γεγονότων, πρέπει να σημειωθεί ότι αν και θεωρείται ότι η δήλωση Stimson έγινε ως αντίδραση στο τετελεσμένο της ανακήρυξης του κράτους του Manchukuo, στην πραγματικότητα, αυτή έγινε προκειμένου να προλάβει τις διαφαινόμενες εκεί εξελίξεις, καθότι η επίσημη Διπλωματική νότα εκ μέρους των ΗΠΑ απεδόθη στις 6 Ιανουαρίου 1932, ενώ η ανακήρυξη του κράτους δεν έγινε νωρίτερα από την 1^η Μαρτίου του ίδιου έτους.

³⁰² Για την ιστορική τεκμηρίωση των γεγονότων, αντλήθηκαν στοιχεία από τις ακόλουθες ιστοσελίδες: <https://history.state.gov/milestones/1921-1936/mukden-incident>, <http://courses.knox.edu/hist285schneid/stimsondoctrine.html>, <http://chinesejil.oxfordjournals.org/content/2/1/105.full.pdf>, http://www.princeton.edu/~achaney/tmve/wiki100k/docs/Stimson_Doctrine.html, <http://chinesejil.oxfordjournals.org/> (by guest on October 18, 2014)

αντιπροσωπείας από την ΚτΕ. Κατόπιν αυτών, οι ιαπωνικές δυνάμεις προχώρησαν στην κατάληψη της επαρχίας Jehol και την προσάρτησή της στο Manchukuo. Στη συνέχεια, στην επαρχία Hebei εγκαθίδρυσαν καθεστώς αποστρατικοποίησης σε μια περιοχή εύρους 30-40 μιλίων μεταξύ της πόλης του Πεκίνου και του κομβικού λιμένα της Tianjin, απαγορεύοντας την είσοδο κινεζικών στρατευμάτων χωρίς άδεια. Εν τέλει, Συμφωνία ανακωχής συνάφθηκε μεταξύ Κίνας και Ιαπωνίας, η οποία όμως επέτρεψε στην τελευταία να διατηρεί την περιοχή υπό τον έλεγχό της. Τα ανωτέρω, που αφορούσαν τη δημιουργία αυτόνομων διοικήσεων σε περιοχές της βόρειας Κίνας, την περιστολή των αντι-ιαπωνικών αντιδράσεων στο εσωτερικό της, και εν τέλει την αναγνώριση του κράτους του Manchukuo, συνιστούσαν έμπρακτες ιαπωνικές «επιθετικές»³⁰³ μεθοδεύσεις που επεδίωκαν τον γεωστρατηγικό κατακερματισμό και δι' αυτού την ευρύτερη αποδυνάμωση της Κίνας. Εν τέλει, η ιαπωνική κατοχή της περιοχής της Μαντζουρίας θα διαρκέσει 14 χρόνια, καθ' όλη τη διάρκεια του Σινοϊαπωνικού πολέμου (1937-1945), μέχρι την ολοκληρωτική ήττα και παράδοσή της, την 15^η Αυγούστου 1945, μετά το τέλος του Β' ΠΠ.

Το κείμενο του Διπλωματικού Διαβήματος (πρωτοβουλία S t i m s o n) των ΗΠΑ προς την ιαπωνική (παρόμοιο κατετέθη και στην Κινεζική) Κυβέρνηση είχε ως εξής:

«The Secretary of State [Henry Stimson] to the Ambassador in Japan (Forbes)

Washington, January 7, 1932

Please deliver to the Foreign Office on behalf of your Government as soon as possible the following note:

“With the recent military operations about Chinchow, the last remaining administrative authority of the Government of the Chinese Republic in South Manchuria, as it existed prior to September 18th, 1931, has been destroyed. The American Government continues confident that the work of the neutral commission recently authorized by the Council of the League of Nations will facilitate an ultimate solution of the difficulties now existing between China and Japan. But in view of the present situation and of its own rights and obligations therein, the American Government deems it to be its duty to notify both the Imperial Japanese Government and the Government of the Chinese Republic that it cannot admit the legality of any situation de facto nor does it intend to recognize any treaty or agreement entered into between those Governments, or agents thereof, which may impair the treaty rights of the United States or its citizens in China, including those which relate to the sovereignty, the independence, or the territorial and administrative integrity of the Republic of China, or to the international policy relative to China, commonly known as the open door policy; and that it does not intend to recognize any situation, treaty or agreement which may be brought about by means contrary to the covenants and obligations of the Pact of Paris of August 27, 1928, to which Treaty both China and Japan, as well as the United States, are parties.”»³⁰⁴

Αν και από γεωπολιτικής και γεωοικονομικής σκοπιάς, η πρωτοβουλία S t i m s o n δεν αποτέλεσε επαρκή διπλωματικό μοχλό πίεσης, προκειμένου να αποτρέψει τα τετελεσμένα στην περιοχή, που σαφώς έθιξαν τα αμερικανικά οικονομικά κυρίως συμφέροντα στην περιοχή, εντούτοις, από νομικής πλευράς, η αξία του κάθε άλλο παρά αμελητέα έμελε να είναι. Το Δόγμα S t i m s o n - L y t t o n αποτέλεσε τον πυρήνα της εφεξής σύγχρονης καθιέρωσης του νομικού κανόνα περί της μη αναγνώρισης ένομων αποτελεσμάτων, ακόμη

³⁰³ Συνιστούν μάλιστα την πρώτη παραβίαση του «ειρηνόφιλου» πλαισίου του Kellogg-Briand Pact (1928), επισήμως γνωστό ως General Treaty for Renunciation of War as an Instrument of National Policy.

³⁰⁴ <http://courses.knox.edu/hist285schneid/stimsondoctrine.html>

και για τρίτους, από διεθνείς ενέργειες, και δη συμβατικές, διεθνών υποκειμένων (δρώντων) που αντίκεινται σε συμβατικές δεσμεύσεις ή σε γενικούς κανόνες του διεθνούς δικαίου. Οι αντίστοιχοι κανόνες από το Αρχαίο Ελληνικό και το παράγωγο Ρωμαϊκό Δίκαιο, εντοπίζονται χαρακτηριστικά στη λατινική φράση *Ex injuria jus non oritur* («law does not arise from injustice» ή «unjust acts cannot create law») και στην αντίθετή της *Ex factis jus oritur* («the law arises from the facts»). Μια αντίληψη σαφούς αντιστοίχισης, η οποία μάλλον υιοθετείται εξίσου και από τον Sir Hersch Lauterpacht, υποστηρίζοντα ότι η αρχή *ex injuria jus non oritur* συνιστά θεμελιώδη αρχή του σύγχρονου διεθνούς δικαίου, και ως τέτοια καθίσταται το βασικό πραγματιστικό κριτήριο, για τη διαδικασία αναγνώρισης (ή μη) ενός κράτους, ως εξής:

«This construction of non-recognition is based on the view that acts contrary to international law are invalid and cannot become a source of legal rights for the wrongdoer. That view applies to international law one of “the general principles of law recognized by civilized nation.” The principle *ex injuria jus non oritur* is one of the fundamental maxims of jurisprudence. An illegality cannot, as a rule, become a source of legal right to the wrongdoer.»³⁰⁵

Εξίσου σαφής επί του θέματος είναι και ο Ian Brownlie, όταν αναφέρει ότι «*The principle that no benefit can be received from an illegal act has been stated by jurists in the context of international law and applied by tribunals*»³⁰⁶. Ενώ όμως παραπέμπει και σε σχετική νομολογία εθνικών αστικών Δικαστηρίων αρνούμενων να αναγνωρίσουν εξωεδαφική δικαιοδοσία σε περιπτώσεις πράξεων αντικείμενων στο διεθνές Δίκαιο, δεν παραλείπει να επισημάνει εξίσου ότι η εφαρμογή της εν λόγω αρχής δεν στερείται επίσης συναφών προβλημάτων, όπως η ενδεχόμενη αδρανοποίηση πράξεων με χαρακτήρα *ultra vires*, ή περιπτώσεις συναινετικής αναγνώρισης κράτους, καθ’ υπέρβαση όμως της σχετικής δικαιοδοσίας. Σε κάθε περίπτωση όμως, η αρχή της μη αναγνώρισης έννομων αποτελεσμάτων από παρεκκλίνουσες πράξεις είναι ισχυρότατη και απηχείται και στο έργο της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου για την ευθύνη κράτους στις περιπτώσεις σοβαρών παραβιάσεων του Διεθνούς Δικαίου. Στο Κεφάλαιο III, (*Serious Breaches of Obligations under Peremptory Norms of General International Law*), άρθρο 41, παρ. 2 (αλλά και περαιτέρω) της σχετικής Έκθεσης (2001), η Επιτροπή μερίμνησε να το αποτυπώσει με τη δέουσα σαφήνεια, ως εξής: «2. *No State shall recognize as lawful a situation created by a serious breach within the meaning of article 40, nor render aid or assistance in maintaining that situation.*», ενώ στο προηγούμενο άρθρο αναφοράς (Άρθρο 40), είχε ήδη επισημάνει ότι διεθνής ευθύνη προκύπτει για κάθε υποχρέωση συμμόρφωσης που απορρέει από κανόνα του Διεθνούς Δικαίου.³⁰⁷

1.2.2.3 Η αρχή της μη-αναγνώρισης ή μη-μεταβίβασης εδαφικής κυριαρχίας των κατεχομένων στην Κατέχουσα Δύναμη

Σε όλα τα εγχειρίδια δημόσιου διεθνούς Δικαίου, η προσάρτηση μετά από πλήρη και ολοκληρωτική υποταγή του αντιπάλου (*debelatio*), αναφέρεται ως ιστορική μέθοδος κτήσης εδάφους. Χωρίς αμφιβολία όμως, αυτή κατατάσσεται πλέον, ειδικά μετά την εφαρμογή των

³⁰⁵ H. Lauterpacht, *Recognition in International Law*, Cambridge, University Press, 1947, σελ. 420.

³⁰⁶ Ian Brownlie, *Principles of Public International Law*, 5th ed., OUP, 1998, σελ. 513-4.

³⁰⁷ http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft%20articles/9_6_2001.pdf.

σχετικών περί απαγόρευση χρήσης βίας διατάξεων του Χάρτη του ΟΗΕ και τη μετέπειτα διεθνή πρακτική, στην ιστορική περίοδο του δημόσιου διεθνούς Δικαίου, η οποία έχει παρέλθει οριστικά. Η μεταπολεμική συντεταγμένη διεθνής κοινωνία έχει πλέον με θετικό τρόπο εμπεδώσει την αρχή του Δικαίου της κατοχής που εμποδίζει τη Δύναμη Κατοχής να διεκδικήσει ή να μεταβάλει μονομερώς και προς όφελός της τίτλους εδαφικής κυριαρχίας των κατεχομένων, χωρίς πρότερη δέουσα συμβατική ρύθμιση (όπως μια νόμιμη διεθνή συμφωνία), που προϋποθέτει την εύλογη συναίνεση του κατεχόμενου υποκειμένου. Ακόμη και αν η κατοχή του εδάφους είναι ολοκληρωτική (σε έκταση ή βαθμό ελέγχου) και/ή παρατεταμένη χρονικά.³⁰⁸ Πέραν της μη μεταβίβασης της κυριαρχίας της κατεχόμενης περιοχής στην κατέχουσα Δύναμη, το Δίκαιο της κατοχής αναγνωρίζει και άλλες έννομες συνέπειες εκ της κατοχής, που αφορούν όμως περιοριστικά την πραγματιστική κατανομή των επιμέρους αρμοδιοτήτων μεταξύ των εμπλεκόμενων υποκειμένων της κατοχής, ανάλογα με την ιδιότητά που κατέχουν (κατέχουσα δύναμη, κατεχόμενο κράτος, πληθυσμός κλπ.). Στην υπόθεση Διαιτησίας μεταξύ Γαλλίας-Ελλάδας (*Φάρων*) (1956), το Διαρκές Διαιτητικό Δικαστήριο δεν παρέλειψε να καταγράψει σχετική κατανομή δικαιωμάτων και αρμοδιοτήτων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, ως κατέχουσας δύναμης και κατεχόμενης χώρας, αντίστοιχα.³⁰⁹ Εξαιρετικό ενδιαφέρον έχει η κωδικοποιητική καταγραφή των νομικών συνεπειών εφαρμογής της εν προκειμένω εξεταζόμενης αρχής, όπως αποτυπώθηκε εμπειριστατωμένα και κριτικά από τον Καθηγητή Στ. Περράκη στη μονογραφία του για το Δίκαιο της Κατοχής, ως εξής:

«- Η κατεχόμενη δύναμη παραμένει ο φορέας της κυριαρχίας και των δικαιωμάτων που απορρέουν απ' αυτήν. Η κυριαρχία πάνω σε έδαφος που έχει εγκαταλειφθεί ούτε τερματίζεται, ούτε αναστέλλεται. Επειδή όμως η κατεχόμενη δύναμη κωλύεται προσωρινά να την ασκήσει πραγματικά μετατρέπεται σε ένα είδος "ψιλού κυρίου".

- Η κατέχουσα Δύναμη ασκεί εξουσία, στα πλαίσια που ορίζει το δίκαιο της πολεμικής κατοχής, χωρίς να υπάρχει εκχώρηση αρμοδιοτήτων από το νόμιμο φορέα τους, την κατεχόμενη χώρα. Υφίσταται μια πραγματική κατάσταση, από όρια στρατιωτικών επιδιώξεων σε μια ένοπλη σύρραξη, που συνεπάγεται την προσωρινή υποκατάσταση στην άσκηση ορισμένων αρμοδιοτήτων στην κατεχόμενη περιοχή. Η πολεμική κατοχή δεν προσβάλλει την κρατική υπόσταση του κατεχόμενου κράτους, καθώς και τις λειτουργίες στο νομοθετικό, διοικητικό και δικαστικό πεδίο.

- Το κατεχόμενο Έδαφος παραμένει ξένο έδαφος και επ' αυτού δεν ασκούνται κυριαρχικά δικαιώματα από την κατέχουσα δύναμη. Οι κάτοικοι στο κατεχόμενο έδαφος διατηρούν την ιθαγένειά τους.»³¹⁰

³⁰⁸ Για μια εκτενή επισκόπηση της εθνικής και διεθνούς νομολογίας για το θέμα, βλ. Στ. Περράκης, *Η Πολεμική Κατοχή στο Σύγχρονο Διεθνές Δίκαιο*, Τόμος Α', Εκδ. Αν. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 1990, σελ. 88-91.

³⁰⁹ *Lighthouses Arbitration between France and Greece*, 12 R.I.A.A. 155; 23 I.L.R. 659, Permanent Court of Arbitration, July 24, 1956, διαθέσιμη στη δνση <http://ebooks.cambridge.org/clr/case.jsf?bid=CBO9781316151501&id=CBO9781316151501A029>. Εξετάζοντας δε την εφαρμογή της Σύμβασης της υπόθεσης, το Δικαστήριο, ειδικά σε ό,τι αφορά τη νήσο Τένεδο, δέχθηκε ότι οι ενέργειες εκ μέρους της Ελλάδας έλαβαν χώρα στο πλαίσιο της εκ μέρους της ασκούμενης κατοχής, και όχι ως έχουσα τυχόν υποκαταστήσει το αρχικά συμβαλλόμενο μέρος στη Σύμβαση, δηλαδή την Οθωμανική Αυτοκρατορία («*C. Acts or omissions imputable to Greece as occupying Power or belligerent between 1912 and 1913 and between 1919 and 1924.*»). Στην δε αντίστοιχη και προγενέστερη υπόθεση *Φάρων* στο ΔΔΔΔ (1934) (*Lighthouses Case between France and Greece* (Fr. v. Greece), 1934 P.C.I.J. (ser. A/B) No. 62 (Mar. 17), διαθέσιμη στη δνση http://www.worldcourts.com/pcij/eng/decisions/1934.03.17_lighthouses.htm), ο Δικαστής *ad hoc* Σεφεριάδης στη κατατεθειμένη χωριστή γνώμη του έκανε αναφορά σε δικαιώματα της κατέχουσας Δύναμης. Για μια αξιοσημείωτη κριτική περιοδολόγηση της προγενέστερης συναφούς διεθνούς νομολογίας για την κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ κατέχουσας και κατεχόμενης δύναμης, βλ. Στ. Περράκης, *Η Πολεμική Κατοχή στο Σύγχρονο Διεθνές Δίκαιο*, Τόμος Α', Εκδ. Αν. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 1990, σελ. 98-99.

³¹⁰ *Ibid.*, σελ. 91-92.

Δεν είναι δύσκολο να εντοπιστούν σχετικά πεδία εφαρμογής του ανωτέρω Δόγματος στο σύγχρονο διεθνές δίκαιο και στην πρακτική, όπως κατά τον επιχειρούμενο προσδιορισμό στοιχείων τεκμηρίωσης της αμετάβλητης και/ή «αυθεντικής» κυριαρχίας του αντικειμένου της σε περιπτώσεις αναγνώρισης ή μη κράτους, στον αυτοπροσδιορισμό, έναντι των δικαιωμάτων των λαών (κυριαρχικών και αυτοπροσδιορισμού). Ειδικά δε σε περιπτώσεις αναγνώρισης (ή μη) παρατεταμένης κατοχής. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της προσάρτησης των τριών Βαλτικών κρατών (Εσθονία, Λετονία και Λιθουανία) από τις Σοβιετικές Δυνάμεις τον Ιούνιο του 1949, κατά την οποία έγινε επίσης επίκληση του ίδιου δόγματος εκ μέρους του τότε ΥΠΕΞ των ΗΠΑ, Sumner Welles, σε επίσημη δήλωσή του (*Welles Declaration*)³¹¹ στις 23 Ιουλίου 1940. Δι' αυτής οι ΗΠΑ ανακοίνωσαν επίσημα τη θέση τους περί μη αναγνώρισης της ανωτέρω προσάρτησης των Βαλτικών χωρών στην ΕΣΣΔ. Μια διπλωματική στάση, η οποία ανατρέποντας τις έως τότε ακολουθούμενες πολιτικές απορρέουσες από το Δόγμα απομονωτισμού του Αμερικανού Προέδρου Woodrow Wilson, περί στήριξης της Σοβιετικής Ένωσης ως αντιστάθμισμα έναντι της ιμπεριαλιστικής στάσης της ναζιστικής Γερμανίας στην Ευρώπη, παρέμεινε επίσημη θέση των ΗΠΑ για τις Βαλτικές χώρες μέχρι και το 1991, όπου και επανέκτησαν την ανεξαρτησία τους μετά από 51 χρόνια.

Άλλες εφαρμογές της ανωτέρω αρχής (Stimson), που μάλλον αποκρυσταλλώνει κανόνα εθιμικού χαρακτήρα του Διεθνούς Δικαίου, μπορούν να εντοπιστούν στις περιπτώσεις της κατοχής της Ναμίμπια, της Ροδεσία, του Ανατολικού Τιμόρ, της δυτικής Σαχάρα και άλλων, όπως ειδικά των παρατεταμένα κατεχομένων περιοχών της Παλαιστίνης, αλλά και της Κυπριακής Δημοκρατίας από στρατιωτικές δυνάμεις του Ισραήλ και της Τουρκίας, αντίστοιχα. Εν προκειμένω, εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι συναφείς απόψεις, σχετικά με το θέμα της αναγνώρισης κράτους, του τούρκου Δικαστή, Nurullah Yamali³¹², ο οποίος δεν αποφεύγει να κάνει τη σχετική αναφορά στον Stimson.

«*January 7. Secretary of State Stimson enunciated the doctrine of nonrecognition of the legality of any situation resulting from action violative of the Kellogg Pact in identical notes to the Chinese and Japanese Governments. ("... in view of the present situation and of its own rights and obligations therein, the American Government deems it to be its duty to notify both . . . that it can not admit the legality of any situation de facto nor does it intend to recognize any treaty or agreement entered into between those governments, or agents thereof, which may impair the treaty rights of the United States or its citizens in China, including those which relate to the sovereignty, the independence, or the territorial and administrative integrity of the Republic of China, or to the international policy relative to China, commonly known as the open-door policy; and that it does not intend to recognize any situation, treaty, or agreement which may be brought about by means contrary to the covenants and obligations of the Pact of Paris of August 27, 1928."*, *State Release 1932*, No. 119, p. 41. Cf. *Peace*, p. 160.)»³¹³

³¹¹ Διαθέσιμη στη δνση http://www.quazoo.com/q/Welles%20Declaration?feedID=1&feedDNS=&URL=http%3A//en.wikipedia.org/wiki/Welles_Declaration&ItemSource. Η Welles Declaration ήταν διπλωματικά και γεωπολιτικά εξόχως σημαντική, καθόσον επέτρεψε στις Βαλτικές χώρες να διατηρήσουν ανεξάρτητες διπλωματικές αποστολές στις ΗΠΑ, ενώ σημαντικά οικονομικά περιουσιακά στοιχεία διασφαλίστηκαν δια της έκδοσης της Executive Order 8484 (10 Ιουλίου 1940), καθιστώντας έτσι το θέμα των Βαλτικών χωρών ένα σημαντικό στοιχείο μόχλευσης κατά τον Ψυχρό Πόλεμο.

³¹² Nurullah Yamali, *What is meant by state recognition in international law*, διαθέσιμο στη δνση <http://www.justice.gov.tr/e-journal/pdf/LW7081.pdf>.

³¹³ «*Events Leading up to WW II*», US Government Printing Office, 1944, διαθέσιμο στη δνση <http://www.ibiblio.org/pha/events/1932.html>.

Χαρακτηριστική επίσης είναι η περίπτωση της τουρκικής κατοχής του βορείου τμήματος της νήσου της Κυπριακής Δημοκρατίας, και των μεθοδεύσεων νομιμοποίησης των κατοχικών τετελεσμένων εκ μέρους της κατοχικής Αρχής (Τουρκίας), μέσω της απόπειρας της Τουρκίας να προσδώσει την απαιτούμενη δικαιοπρακτική ικανότητα στο αυτοανακηρυσσόμενο ψευδοκράτος, ώστε να δύναται να συνάπτει συμφωνίες με άλλα κράτη (εν προκειμένω έως τούδε μόνον με την Τουρκία, ως δύναμη Κατοχής). Μια προφανώς αντιδιεθνής μεθόδευση νομιμοποίησης κατοχικών τετελεσμένων, προκειμένου να τεκμηριωθεί *de facto*, αλλά και να επιβεβαιωθεί και να κατοχυρωθεί *de jure* η νομική υπόσταση του πολιτικού μορφώματος της «ΤΔΒΚ», ως υποκείμενο του διεθνούς δικαίου, ισότιμο με άλλα κράτη, αφού θα μπορεί πλέον να συνάπτει συμφωνίες με ένα εξ αυτών (βλ. Τουρκία). Σχολιάζοντας την τουρκική απόπειρα «οριοθέτησης» θαλάσσιας ζώνης μεταξύ Τουρκίας και ψευδοκράτους, ο Άγγελος Συρίγος επισημαίνει χαρακτηριστικά τα ακόλουθα:

«Η αποτυχία της Τουρκίας να εφαρμόσει τακτικές Αιγαίου στην ανατολική Μεσόγειο την ώθησε να προβάλει τις διεκδικήσεις της με άλλο τρόπο. Τη 19η Σεπτεμβρίου 2011 ξεκίνησε τη γεώτρηση η Νομπλ Ένερτζι. Δύο ημέρες αργότερα υπεγράφη μια “συμφωνία” μεταξύ της Τουρκίας και του κατεχόμενου από αυτήν τμήματος της Κύπρου. Η “συμφωνία” οριοθετούσε τη θαλάσσια περιοχή ανάμεσα στην Τουρκία και στην Κύπρο. Προφανώς επρόκειτο περί ανυπόστατης συμφωνίας. Το ψευδοκράτος δεν είναι υποκείμενο του διεθνούς δικαίου και δεν έχει διεθνή δικαιοπρακτική ικανότητα να συνάπτει διεθνείς συνθήκες.

Η ανυπόστατη συμφωνία είχε, όμως, τη χρησιμότητά της. Η Τουρκία είχε για πρώτη φορά τη δυνατότητα να καταδείξει τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται τις θαλάσσιες οριοθετήσεις σε μια διαπραγμάτευση με τον εαυτό της.»³¹⁴

1.2.2.4 Το κριτήριο της αποτελεσματικότητας, προκειμένου για την αναγνώριση κράτους

Εξίσου ενδιαφέρον παρουσιάζουν και περιπτώσεις που η πραγματιστική θεώρηση επί του εδαφικού καθεστώτος μιας περιοχής αφορούσε ειρηνικές διευθετήσεις επί εδαφικών διεκδικήσεων ή διαφορών μεταξύ κρατών. Τέτοια ήταν η ελληνοβουλγαρική διαφορά σχετικά με τη κρίση του ΔΔΔΔ (1931) για συνοριακή διευθέτηση επί ορισμένων εδαφών (δασικών εκτάσεων, ως επί τω πλείστον) στην ορεινή περιοχή της κεντρικής Ροδόπης.³¹⁵ Άλλες χαρακτηριστικές υποθέσεις με νομολογιακό ενδιαφέρον σε σχέση με την πραγματιστική τεκμηρίωση άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου, προκειμένου για την απόδοση τίτλων κυριαρχίας και την επακόλουθη αναγνώριση συναφών κυριαρχικών δικαιωμάτων στην υπό εξέταση περιοχή, είναι οι υποθέσεις του νησιού *Las Palmas* (1928), του νησιού *Clipperton* (1931), της Ανατολικής Γροιλανδίας (1933), των νησιών *Minquiers* και *Ecreous* (1953), του ναού *Preah Vihear* (1962), της Διώρυγας *Beagle* (1977).

Σε ό,τι αφορά ειδικά τις περιπτώσεις αναγνώρισης κράτους, είναι εν προκειμένω σαφές ότι, το ζητούμενο προκειμένου συγκεκριμένη οντότητα να καταστεί αναγνωρισμένο κράτος, δηλ. να αξιώσει και να επιτύχει ένα διεθνώς ευρύτατα αναγνωρισμένο καθεστώς, είναι αν είναι σε θέση να τεκμηριώσει «πραγματιστικά» το αδιαμφισβήτητο «πραγματικό» και «διαρκή» - αδιάλειπτο έλεγχό του επί συγκεκριμένου εδάφους, αλλά και του συναφούς πληθυσμού (λαού) που διαμένει «μόνιμα» στην συγκεκριμένη αυτή περιοχή. Πλέον χαρακτηριστική δε, ειδικά για την πραγματιστική εξέταση εκ μέρους του Δικαστηρίου του

³¹⁴ ΣΥΡΙΓΟΣ Άγγελος, *Ελληνοτουρκικές σχέσεις*, Εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2015, σελ. 717-718.

³¹⁵ Βλ. σχετικό κείμενο του AJIL, έτους 1934, σελ. 769-804.

στοιχείου της «Αποτελεσματικότητας» («effectivité»), ως κριτήριο προσδιορισμού των απαραίτητων νομικών δεσμών της περιοχής με το διεκδικών κράτος, ήταν η Υπόθεση της Δυτικής Σαχάρα (1975), στο πλαίσιο αιτηθείσας από τη ΓΣ του ΟΗΕ σχετικής Γνωμοδότησης από το ΔΔΧ.³¹⁶

«107. Thus, even taking account of the specific structure of the Sherifian State, the material so far examined does not establish any tie of territorial sovereignty between Western Sahara and that State. It does not show that Morocco displayed effective and exclusive State activity in Western Sahara. It does however provide indications that a legal tie of allegiance had existed at the relevant period between the Sultan and some, but only some, of the nomadic peoples of the territory.»

Από πλευράς πρακτικής, εξίσου ενδιαφέρουσες είναι περιπτώσεις όχι κρατικών οντοτήτων, αλλά επιμέρους διεθνοδικαιϊκών υποκειμένων, όπως των αντάρτικων ομάδων που, δρώντας κατά τη διάρκεια συρράξεων διεθνούς, διεθνοποιημένου, ή ακόμη και μη-διεθνούς χαρακτήρα (και άρα εμπιπτόντων αποκλειστικά στο δυνητικό πεδίο εφαρμογής του δεύτερου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου του 1977), απαιτείται να τεκμηριώσουν τον έλεγχο τους σε μια περιοχή, προκειμένου να είναι σε θέση, νομικά, αλλά και ουσιαστικά/επιχειρησιακά, να διαπραγματευτούν επαρκώς και «ισότιμα»³¹⁷ με άλλα μέρη της σύρραξης, που διόλου απίθανο να είναι και εκπρόσωποι Κυβερνήσεων ή και κρατών. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η πραγματιστική θεώρηση της κατάστασης ελέγχου των περιοχών κάθε μέρους είναι *de facto* καταλυτική και μάλλον αποφασιστική. Τόσο για την όποια δυνατότητα σύναψης ή συνομολόγησης δεσμευτικών συμβατικών κειμένων των ομάδων αυτών («*jus contrahendum*»), όσο και για την τεκμηρίωση των απορρεόντων ευθυνών για τις όποιες παραβιάσεις διεθνών κανόνων και δεσμεύσεων σημειωθούν στις περιοχές υπό τον «αποτελεσματικό» έλεγχο τους. Για παράδειγμα, στην περίπτωση του Darfur, το ΣΑ του ΟΗΕ υιοθέτησε τη σχετική Έκθεση της Επιτροπής Διερεύνησης (25 Ιαν. 2005), όπου ρητά³¹⁸ επισημαίνεται η αιτιώδης σχέση της δυνατότητας των ομάδων αυτών να συνάψουν συμφωνίες με την διατήρηση της απαιτούμενης (στρατιωτικής/διοικητικής) οργάνωσης και τη σταθερή άσκηση

³¹⁶ <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=4&case=61&code=sa&p3=4>.

³¹⁷ Ειδικά για τη θεσμική/νομική υπόσταση των οργανωμένων ένοπλων Ομάδων σε ένοπλες συρράξεις διεθνούς ή μη χαρακτήρα, και το εφαρμοζόμενο νομικό πλαίσιο κατά τη διάρκειά τους, δες μεταξύ άλλων Jann K. Kleffner, «The applicability of international humanitarian law to organized armed groups», *IRRC*, Volume 93 Number 882, June 2011, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/assets/files/review/2011/irrc-882-kleffner.pdf>. Επίσης, βλ. Nadarajah, Pushparajah, «What Implication Do Ad-Hoc/Special Agreements Have for Armed Non-State Actors?» *IPTCM International Commentary*, July 2013, διαθέσιμο στη δνση http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2490046. Για μια ενδεικτική νομολογιακή αναφορά, δες τη σχετική άποψη του Δικαστηρίου ICTY στον προσδιορισμό των κριτηρίων μιας στρατιωτικής ομάδας ώστε να θεωρείται νομικά «οργανωμένη», στην υπόθεση *The Prosecutor v. Boškoski and Tarčulovski*, Case No. ICTY-IT-04-82-T, Judgment (Trial Chamber), 10 June 2008, paras. 194–205.

³¹⁸ «172. *The SLM/A and JEM, like all insurgents that have reached a certain threshold of organization, stability and effective control of territory, possess international legal personality and are therefore bound by the relevant rules of customary international law on internal armed conflicts referred to above. The same is probably true also for the NMRD. ... 174. In addition, the SLM/A and the JEM possess under customary international law the power to enter into binding international agreements (so called jus contrahendum), have entered various internationally binding Agreements with the Government. In these Agreements the rebels have undertaken, among other things, to comply with humanitarian law.*», Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the United Nations Secretary-General Pursuant to Security Council Resolution 1564 of 18 September 2004, 25 January 2005, para. 172, διαθέσιμο στη δνση http://www.un.org/News/dh/sudan/com_inq_darfur.pdf.

αποτελεσματικού ελέγχου στη συγκεκριμένη περιοχή, η οποία προφανώς μπορεί να τεκμηριωθεί μόνον δια της πραγματιστικής αποτίμησης.

Και σε ό,τι αφορά το θέμα της κτήσεως – προσαρτήσεως εδαφών ως συνέπεια χρήσης βίας, πρέπει να σημειώσουμε ότι σύμφωνα με τη θεώρηση που υιοθετήθηκε μεταπολεμικά και αφορούσε την άμεση και ρητή καταδίκη της χρήσης βίας στις διεθνείς σχέσεις (μέσω της πρόβλεψης του άρθρου 2.4, του Χάρτη του ΟΗΕ, για την ειρηνική επίλυση διαφορών και την απορρέουσα ουσιαστική απαγόρευση χρήσης βίας κατά της εδαφικής ακεραιότητας και της ανεξαρτησίας των κρατών), οποιαδήποτε εδαφική μεταβολή στο σύστημα των διεθνών σχέσεων, ως συνέπεια χρήσης βίας, καθίσταται κατεξοχήν νομικά μη-αποδεκτή, κατά το διεθνές δίκαιο.³¹⁹ Απόρροια και επέκταση των ανωτέρω μπορεί να διαβαστεί η πρόβλεψη του άρθρου 52 της Σύμβασης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών (1969, σε ισχύ το 1980³²⁰, και για την Ελλάδα το 1974, με το ΝΔ 402/23 Μαΐου 1974³²¹ και για την Κύπρο στις 21 Δεκ 1990³²²), η οποία στην ουσία καθιστά κάθε διεθνή συμφωνία ή συνθήκη που συνάπτεται ή υιοθετείται ως απόρροια εξαναγκασμού (χρήσης ή απειλής χρήσης βίας) άκυρη. Η εν λόγω θεώρηση απηχείται και στα συναφή Άρθρα, περί της διεθνούς ευθύνης κρατών, της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου (*Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts* – 2001), όπου, στο σχετικό άρθρο περί καταλογισμού στο κράτος της σχετικής ευθύνης αντιδιεθνών πράξεων οργάνων του, απαιτείται η πραγματιστική τεκμηρίωση της άσκησης συγκεκριμένων λειτουργιών εκ μέρους του, ως εξής:

«Article 4 (Conduct of organs of a State)

1. The conduct of any State organ shall be considered an act of that State under international law, whether the organ exercises legislative, executive, judicial or any other functions»

Γενικότερα θα λέγαμε ότι η αποτελεσματικότητα, ως αρχή τεκμηρίωσης ή ερμηνείας νόμιμων και/ή θεμιτών λειτουργικών σχέσεων των υποκειμένων του Διεθνούς Δικαίου (κράτη, άτομα κλπ.) με τα αντικείμενα της υπόστασής τους (π.χ. κρατική εξουσία, κυριαρχικά δικαιώματα, εδαφικότητα, «πολιτειότητα»/ιθαγένεια κλπ.) γίνεται ευρύτερα αποδεκτή, στο μέτρο όμως που η επίκλησή της δεν οδηγεί σε σύγκρουση με κανόνες *jus cogens*, όπως είναι η απαγόρευση χρήσης βίας στις διεθνείς σχέσεις, η απαγόρευση εγκλημάτων κατά της ειρήνης και της ανθρωπότητας, η αναγνώριση και ο σεβασμός του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης κλπ. Υπό αυτή τη θεώρηση, η χρήση της, ειδικά στη διαδικασία εντοπισμού, στοιχειοθέτησης και αναγνώρισης και εντέλει καταλογισμού τυχόν νομικών ευθυνών έναντι υπευθύνων υποκειμένων του Διεθνούς Δικαίου (κράτη, άτομα³²³, ακόμη και Οργανισμοί, ενίοτε) είναι

³¹⁹ Βλέπε σχετικά την Απόφαση A/RES/25/2625 (XXV) /24 October 1970, της ΓΣ του ΟΗΕ, «*Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations*», ή τις Αποφάσεις S/RES/242, 22 November 1967 που εξεδόθη κατά τον Αραβοϊσραηλινό πόλεμο του 1967, ή τις Αποφάσεις S/RES/497, 17 December 1981 του ΣΑ και A/ES-9/PV.11, 5 February 1982 της ΓΣ του ΟΗΕ για τα συριακά εδάφη (υψίπεδα του Γκολάν) που ανακοινώθηκε η προσαρτήσή τους το Ισραήλ.

³²⁰ https://treaties.un.org/doc/Treaties/1980/01/19800127%2000-52%20AM/Ch_XXIII_01p.pdf.

³²¹ <https://www.scribd.com/doc/126371889/%CE%A6%CE%95%CE%9A-%CE%91141-74-%CE%A3%CF%8D%CE%BC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%92%CE%B9%CE%AD%CE%BD%CE%BD%CE%B7%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%9F%CE%97%CE%95>

³²² http://www.cylaw.org/nomoi/arith/1990_1_234.pdf.

³²³ Για μια εκτεταμένη ανάλυση περί της διεθνούς ευθύνης ιδιωτών για πράξεις που αντιβαίνουν στο διεθνές Δίκαιο, δες ειδικά το κεφάλαιο περί Διεθνούς Ευθύνης Ιδιωτών, στο Μ.Ντ. Μαρούδα, *Η Διεθνής Ευθύνη από παραβιάσεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου*, Εκδ. Α.Ν. Σάκκουλα, 2006.

εξαιρετικά κρίσιμη, δεδομένου ότι η προϋπόθεση όλων αυτών, δηλ. η τεκμηρίωση της άσκησης του απαιτούμενου «ελέγχου». Ειδικά σε περιπτώσεις ασαφούς οριοθέτησης της σχετικής ευθύνης (π.χ. κατοχές κλπ.), είναι εξαιρετικά δυσχερής και λεπτή κριτική διαδικασία. Είναι δε αδύνατον να καταλογιστεί ευθύνη με τη δέουσα νομική επάρκεια και απαλλαγμένη από την όποια λογική ή νομική αμφιβολία (και άρα, αδιαμφισβήτητα), παρά μόνον μέσω του τεκμήριου στοιχείου της αποτελεσματικότητας.

1.2.2.5 Ο προσδιορισμός του Αποτελεσματικού Ελέγχου, ως ουσιώδες κριτήριο τεκμηρίωσης μιας Κατοχής

1.2.2.5.1 Γενικά

Όπως διευκρινίστηκε προηγούμενα σε ό,τι αφορά τα της Κατοχής, η τεκμηρίωση του αποτελεσματικού ελέγχου και ο βαθμός ενάσκησής του από τη Δύναμη Κατοχής στην συγκεκριμένη περιοχή ενδιαφέροντος, είναι το απολύτως αποφασιστικό κριτήριο για την ταυτοποίηση της κατάστασης κατοχής στην περιοχή αυτή. Αυτό καθορίζει το άρθρο 42 των προσαρτημένων Κανονισμών στη Σύμβαση της Χάγης (1907), και αυτή την πρόβλεψη έχει ακολούθως υιοθετήσει ο διεθνής νομοθέτης και στο μεταγενέστερο πλαίσιο της Γενεύης το 1949 και ακολούθως το 1977, αντίστοιχα. Ο αποτελεσματικός έλεγχος, ως πραγματική κατάσταση, ενέχει αναμφίβολα είτε ως προς την άσκησή του, είτε ως προς τη διαπίστωσή του, τόσο τη νομική, όσο και την επιχειρησιακή πτυχή, οι οποίες ενδεχομένως να μην συνάδουν και να μην ταυτίζονται σε κάθε περίπτωση. Από νομικής όμως πλευράς, η διαδικασία προσδιορισμού του κύριου κρατικού (ή μη) δρώντα, που ως κατοχική «Αρχή» εντέλει ασκεί τον αποτελεσματικό έλεγχο στην συγκεκριμένη περιοχή, συνδέεται σαφώς με τη σχετική εξουσία που είναι εκ των πραγμάτων σε θέση να ασκεί εκεί, αλλά σαφώς και με την απορρέουσα ευθύνη και κατ' επέκταση με τον εν τέλει καταλογισμό πράξεων και παραλείψεων που λαμβάνουν χώρα εντός αυτής και που αντίκεινται στο εφαρμοστέο Δίκαιο, από τις οποίες άλλωστε προκύπτει και η σχετική διεθνής ευθύνη. Όπως άλλωστε συγκεκριμένα διδάσκει ο καθηγητής Στ. Περράκης

«[...] το πραγματικό στοιχείο της πολεμικής κατοχής λειτουργεί αποφασιστικά, υπό το φως των παραπάνω διατάξεων του κανονισμού της Χάγης, σε σχέση με το πεδίο *ratione loci* και *ratione temporis* της στρατιωτικής κατοχής. Και τούτο, γιατί το καθεστώς της πολεμικής κατοχής παύει να υφίσταται όταν η κατέχουσα δύναμη από το ξένο έδαφος ή παύει για διάφορους λόγους να εξουσιάζει πραγματικά και αποτελεσματικά τμήματα του εδάφους που είχε καταλειφθεί.»³²⁴

Προσδιορίζοντας τα τρία στάδια ασκούμενου ελέγχου για σκοπούς καθορισμού της ευθύνης: Από το γενικό, στον αποτελεσματικό και στον συνολικό έλεγχο.

Ας δούμε όμως το ζήτημα του προσδιορισμού και της ερμηνείας του «ελέγχου», και δη του αποτελεσματικού, όπως συνάγεται από τη διεθνή νομολογία και την πρακτική. Εξετάζοντάς το κατά τις ιστορικές καταβολές της εξέλιξης του διεθνούς Δικαίου, φαίνεται ότι η

³²⁴ Στ. Περράκης, *Η Πολεμική Κατοχή στο Σύγχρονο Διεθνές Δίκαιο*, Τόμος Α', Εκδ. Αν. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 1990, σελ. 87.

καθιερωθείσα αρχικά ερμηνεία εντοπίζεται σε μια «γενική» θεώρηση του ελέγχου, χωρίς να αναζητούνται ειδικότερα επιμέρους στοιχεία ή ειδικές προϋποθέσεις προσδιορισμού του. Η διεθνής νομολογία που συνδέει τον ασκούμενο έλεγχο με την ευθύνη του κράτους (και επαγωγικά στον καταλογισμό σε αυτό) για μια παράνομη πράξη, είναι πλούσια.³²⁵

Γενικά, και ως προ το ζήτημα της ευθύνης (κράτους), θα πρέπει να τονιστεί ότι η ευθύνη για πράξεις ιδιωτών, κανονικά δεν άγεται στο κράτος. Δεδομένο που αναγνώρισε και η Ειδική Επιτροπή Νομικών, όπου με Εντολή από την Κοινωνία του Εθνών κλήθηκε να εξετάσει το ζήτημα της ανθρωποκτονίας του ιταλού στρατηγού Tellini και τριών μελών διεθνούς τεχνικής Επιτροπής που εστάλη στην περιοχή της Ελληνοϊταλικής μεθορίου, προκειμένου να συνδράμει στην οριοθέτηση της συννοριακής γραμμής, το Νοέμβριο του 1923.³²⁶ Η Επιτροπή απεφάνθη ότι «*The responsibility of a State is only involved by the commission in its territory of a political crime against the persons of foreigners if the State has neglected to take all reasonable measures for the prevention of the crime and the pursuit, arrest and bringing to justice of the criminal.*»³²⁷. Στην περίπτωση όμως πράξεων ατόμων που δρουν με ιδιότητα που απορρέει από, ή εκπροσωπεί την κρατική εξουσία και άρα λειτουργούν ως όργανα (κανονικά, ή και οιονεί) του κράτους, το ζήτημα σαφώς αλλάζει. Όπως έχει γίνει πλέον ευρέως αποδεκτό, «*Conduct is thereby attributed to the State as a subject of international law and not as a subject of internal law. [...] The State as a subject of international law is held responsible for the conduct of all the organs, instrumentalities and officials which form part of its organization and act in that capacity, whether or not they have separate legal personality under its internal law.*»³²⁸

Χαρακτηριστική είναι η απόφαση του Δικαστή του Διεθνούς Διαιτητικού Δικαστηρίου στη Διαιτησία κατά την υπόθεση *Stephens and Stephens (U.S.A.) v. United Mexican States* (15 July 1927)^{329 330} που αφορούσε ένα μεθοριακό επεισόδιο ανθρωποκτονίας ενός αμερικανού υπηκόου από Μεξικανό στρατιώτη. Κατά την απόφασή του ο Δικαστής υποστήριξε ότι «*...the killing of one of them, Edward C. Stephens, by a Mexican soldier, in the presence and under the command of an officer, was inexcusable*»³³¹, δεχόμενος απλά την απορρέουσα ευθύνη του παριστάμενου ανωτέρου, και επαγωγικά του κράτους του Μεξικό. Άλλες σχετικές υποθέσεις ιδιαίτερου ενδιαφέροντος ως προς το εξεταζόμενο ζήτημα είναι η *Yeager v. The Islamic*

³²⁵ Για μια εμπειριστατωμένη περιοδολόγηση, βλ. χαρακτηριστικά στο ΜΑΡΟΥΔΑ Μ. - Ντ., *Η Διεθνής Ευθύνη για Παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου: Η κρατική και Ατομική Ευθύνη σε Κίνηση*, Σπουδές Διεθνούς Δικαίου, No 1, Διευθ. Στ. Περράκης, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2006, σελ. 37-98.

³²⁶ Αναλυτικά βλ. ΠΑΠΑΦΛΩΡΑΤΟΣ Γιάννης, *Η ελληνοϊταλική κρίση του 1923. Το επεισόδιο Tellini/Κέρκυρας*, Α. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2009.

³²⁷ League of Nations: Official Journal, 4th Year, No. 11 (November 1923), p. 1349 και στο τεύχος 5th Year, No. 4 (April 1924), διαθέσιμο στο «*Attribution Of Conduct To A State: Commentary*», Book 25, Part One, Chapter II, σελ. 27, στο *Materials on the Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*, Book 25, ST/LEG/SER B/25, ILC, United Nations, New York, 2012, διαθέσιμο στη δνση <http://legal.un.org/legislativeseries/documents/Book25/Book25.pdf>.

³²⁸ *Ibid.*, σελ. 29. Εκτενέστερα για το θέμα της ευθύνης στο ΔΔ, βλ. ενδεικτικά Η. Dipla, *La responsabilite de l'Etat pour violation des droits de l'homme: problemes d'imputation*, Paris, Pedone, 1994.

³²⁹ http://legal.un.org/docs/?path=../riaa/cases/vol_XXX/543-591.pdf&lang=O.

³³⁰ http://legal.un.org/riaa/cases/vol_IV/265-268.pdf.

³³¹ *Stephens and Stephens (U.S.A.) v. United Mexican States*, General Claims Commission, Concurring opinion by American Commissioner, July 15, 1927, Pages 397-401, στο Reports of International Arbitral Awards, 15 July 1927, Volume IV, pp. 265-268, σελ. 268, διαθέσιμο στη δνση http://legal.un.org/riaa/cases/vol_IV/265-268.pdf.

Republic of Iran, στο Iran-United States Claims Tribunal (1987)³³², ή η υπόθεση στο ΔΔΧ που αφορά το Διπλωματικό και Προξενικό προσωπικό των ΗΠΑ στην Τεχεράνη (1980)^{333 334}.

Η αναγωγή της απαίτησης της άσκησης του ελέγχου, σε επίπεδο «αποτελεσματικού», αναγνωρίστηκε με ιδιαίτερη εμφατικότητα στην εμβληματική υπόθεση της Νικαράγουα³³⁵, από το ΔΔΧ, το 1986. Το Δικαστήριο, δέχτηκε ότι προϋπόθεση της θεμελίωσης της διεθνούς ευθύνης των ΗΠΑ για τις ενέργειες των *contras*, που μάχονταν κατά της κυβέρνησης της Νικαράγουα, δεν μπορούσε να θεμελιωθεί νομικά, με το σκέπτικό ότι η συμμετοχή των ΗΠΑ - ακόμη κι αν ήταν εκτεταμένη και καθοριστικής σημασίας- στη χρηματοδότηση, οργάνωση, εκπαίδευση, εξοπλισμό και παροχή υλικού, στην επιλογή των στόχων και του σχεδιασμού συνολικά των επιχειρήσεων τους, δεν ήταν επαρκής από μόνη της για να αποδοθούν οι ενέργειές τους στις ΗΠΑ. Για να δημιουργηθεί διεθνής ευθύνη από τις πράξεις αυτές, θα έπρεπε κατ' αρχήν να αποδειχθεί, ότι το Κράτος είχε αποτελεσματικό έλεγχο των στρατιωτικών και παραστρατιωτικών επιχειρήσεων των *contras*, στη διάρκεια των οποίων διαπράχτηκαν οι παραβιάσεις. Το ΔΔ στην υπόθεση αυτή έθεσε ένα μάλλον αυστηρό κριτήριο αποτελεσματικού ελέγχου, όταν αποφάνθηκε ότι η συμμετοχή των ΗΠΑ και μόνον, συνδράμοντας τους *contras* στη δράση τους κατά της κυβέρνησης της Νικαράγουα, δεν ήταν επαρκής για να τους αποδοθούν οι ενέργειές τους. Ακόμη κι αν διαπιστώθηκε ότι αυτή η συμμετοχή ήταν εκτεταμένη και καθοριστικής σημασίας στη γενικότερη συνδρομή (χρηματοδότηση, οργάνωση, εκπαίδευση, εξοπλισμό και επιμελητειακή υποστήριξη (*logistic support*)), στον ευρύτερο επιχειρησιακό και τακτικό σχεδιασμό (επιλογή των ...στόχων και τακτικών επίθεσης κλπ.) συνολικά των επιχειρήσεων των *contras* κατά των κυβερνητικών Δυνάμεων (*Sandinistas*). Θα έπρεπε, απλούστατα, για τη θεμελίωση και καταλογισμό της όποιας ευθύνης στο κράτος των ΗΠΑ, να τεκμηριωθεί η άσκηση «αποτελεσματικού» ελέγχου επί των στρατιωτικών και παραστρατιωτικών επιχειρήσεων των *contras*, στο πλαίσιο των οποίων διαπράχτηκαν οι εξεταζόμενες παραβιάσεις. Σημειώνεται μάλιστα ότι σε επίπεδο τουλάχιστον ΔΔΧ, διατηρείται ισχυρή η εν λόγω θεώρηση του απαιτούμενου βαθμού και ποιότητας (αποτελεσματικού) ελέγχου, προκειμένου να τεκμηριωθεί η σχετική ευθύνη κράτους από αντιδιεθνείς ενέργειες.

Ειδικά δε για τις εν προκειμένω εξεταζόμενες περιπτώσεις αποστολής στρατευμάτων στο πλαίσιο διεθνούς συνδρομής, ή πολυεθνικών επιχειρήσεων, και της εξέτασης του μείζονος διακυβεύματος, δηλαδή του βαθμού και την έκταση της εκχωρούμενης διοικητικής και επιχειρησιακής υπαγωγής των στρατευμάτων (από τις κρατικές αρχές) στην ενιαία πολυεθνική Διοίκηση, η Μ. Ντ. Μαρούδα σημειώνει emphatically:

«... Και εδώ το κριτήριο είναι αν τα ένοπλα τμήματα βρίσκονται υπό την εξουσία, δηλαδή, τη διοίκηση και τον έλεγχο Κράτους προέλευσης, ή του κράτους υποδοχής.

Στις περιπτώσεις, αντίθετα, που έχουμε κοινές επιχειρήσεις Κρατών, κατά τις οποίες οι ένοπλες δυνάμεις ενεργούν υπό κοινή διοίκηση ή οδηγίες, η συμπεριφορά των ενόπλων δυνάμεων αποδίδεται και στα δύο ή περισσότερα Κράτη. Σε περιπτώσεις συμμαχιών ή πολυεθνικών επιχειρήσεων διεθνών οργανισμών, στη διάρκεια εισβολής και κατοχής εδαφών,

³³² *Yeager v. Islamic Republic of Iran*, Award No. 324-10199-1 (Iran-U.S. Claims Trib. Nov. 2, 1987).

³³³ *Case Concerning United States Diplomatic And Consular Staff In Tehran*, ICJ Judgment of 24 May 1980, διαθέσιμη στη δνση <http://www.icj-cij.org/files/case-related/64/6293.pdf>.

³³⁴ Βλ. ΜΑΡΟΥΔΑ Μ. - Ντ., *Η Διεθνής Ευθύνη για Παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου: Η κρατική και Ατομική Ευθύνη σε Κίνηση*, Σπουδές Διεθνούς Δικαίου, Νο 1, Διευθ. Στ. Περγάκης, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2006, σελ. 67-69.

³³⁵ *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, ICJ, Judgment of 27 June 1986, διαθέσιμη στη δνση <http://www.icj-cij.org/en/case/70>.

αλλά και στρατιωτικών επιχειρήσεων, σε περίπτωση παραβίασης του ΔΑΔ ενεργοποιείται η «κοινή ευθύνη» όλων των συμμετεχόντων κρατών (Joint Responsibility, άρθρο 47 ΕΔΔ). Στη διάρκεια του Β'ΠΠ, οι σύμμαχοι θεωρούνταν υπεύθυνοι για τη συμβολή τους σε προκλήσεις ζημίας και απωλειών στη διάρκεια επιχειρήσεων ή κατοχής. Περιπτώσεις όπου το Κράτος Α παρέχει ένα αεροσκάφος και πυρομαχικά στο Κράτος Β, και το τελευταίο χρησιμοποιώντας τα, παραβιάζει το ΔΑΔ, ευθύνονται από κοινού. Το ίδιο ισχύει αν ένα Κράτος εμπλακεί σε συμπεριφορά τρίτου κράτους (άρθρα 16-19). Έτσι το Κράτος, βάσει της αρχής της αυτοτελούς ευθύνης, δεν μπορεί να καλυφθεί πίσω από τη συμπεριφορά τρίτων Κρατών σε μια κοινή δράση (άραγε και μέσα π.χ. στην ΕΕ ή το ΝΑΤΟ;). έχει ευθύνη στο βαθμό και έως εκεί που συνέβαλε στην αντιδιεθνή συμπεριφορά με δικές του πράξεις. Στη Νικαράγουα, οι ΗΠΑ θεωρήθηκαν υπεύθυνες για την εκπαίδευση χρηματοδότηση των *contras* και διότι τέλεσαν συγκεκριμένες επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένης της ναρκοθέτησης των λιμανιών της Νικαράγουα. Το ίδιο ισχύει και σε περίπτωση κοινής διαχείρισης ή διακυβέρνησης, π.χ. μιας κατοχής, βλ. Ιράκ - Συμμαχία 2003, αεροπορικών βομβαρδισμών στο Κόσοβο, 1999, αλλά και για τη διαχείριση στο Κόσοβο από τα ΗΕ, όπου «κάθε» Κράτος ευθύνεται για τη συμπεριφορά του στο πλαίσιο της κοινής επιχείρησης.

Εάν Κράτη ενεργούν από κοινού στη διοίκηση εδαφών, το καθένα έχει ευθύνη για τη δική τους συμπεριφορά ως μέρος της κοινής επιχείρησης.

Παραμένει, όμως, ζητούμενο μια ειδική κωδικοποίηση της συλλογικής ευθύνης διεθνών οργανισμών, που, όπως είδαμε τα τελευταία χρόνια πρωταγωνιστούν στη διάρκεια ενόπλων συρράξεων.»³³⁶

Η διαδικασία διευκρίνισης του ασκούμενου ελέγχου, σε διεθνές νομολογιακό τουλάχιστον επίπεδο, ακολούθησε κι ένα ακόμη στάδιο εξέλιξης. Αυτό σημειώθηκε στο ΕυρΔΔΑ, κατά την εξέταση της υπόθεσης Λοϊζίδου³³⁷ (1996). Το Δικαστήριο του Στρασβούργου απεφάνθη ότι η Τουρκία ασκούσε τον απαιτούμενο βαθμό άσκησης του σχετικού «αποτελεσματικού» ελέγχου στις Αρχές του βορείου τμήματος του νησιού, όχι με την ρητή και στενά οριζόμενη επιχειρησιακή έννοια του πλαισίου της Νικαράγουα, αλλά εφαρμόζοντας την ευρύτερη θεώρηση του «συνολικού» ελέγχου εκ μέρους του τουρκικού κράτους. Σχολιάζοντας το ζήτημα, η Μ.Ντ. Μαρούδα επεσήμανε τα εξής:

«Αυτή η θέση του ΕυρΔΔΑ συνάδει ευθέως και με τις διατάξεις του ΔΑΔ. Έτσι οι πράξεις των εγχώριων αρχών και στρατευμάτων, σύμφωνα με το άρθρο 47 ΣΓ'49 αποδίδονται στην κατέχουσα Δύναμη και άρα η διεθνής ευθύνη της κατέχουσας Δύναμης δεν επηρεάζεται από την παρουσία «εγχώριων αρχών...». Αυτό προκύπτει και από τη διεθνή πρακτική, όπου η δημιουργία ψευδοκρατών / *rapt states* δεν μετατόπισε ποτέ την ευθύνη της κατέχουσας δύναμης.

Την ίδια θέση ακριβώς υιοθέτησε και η ΕυρΕΔΑ στην Τέταρτη διακρατική προσφυγή Κύπρου / Τουρκίας.

Η Επιτροπή, μετά από την Απόφαση του ΕυρΔΔΑ στην υπόθεση Λοϊζίδου, αναθεώρησε τις θέσεις της που είχε ακολουθήσει στις πρώτες διακρατικές προσφυγές / Τουρκίας, θεωρώντας την ερμηνεία του Δικαστηρίου στην Λοϊζίδου ως «την αυθεντική ερμηνεία του διεθνούς Δικαίου, από το αρμόδιο όργανο της ΕΣΔΑ». ...

Από την παράθεση της νομολογίας των οργάνων του Στρασβούργου συνάγεται το συμπέρασμα ότι προκειμένου να αποδειχθεί η σύνδεση *de jure* οργάνων του κράτους με *de facto*, μέσω της διερεύνησης του ελέγχου, δεν κρίνεται απαραίτητο οι Αρχές του Κράτους να

³³⁶ ΜΑΡΟΥΔΑ Μ. - Ντ., *Η Διεθνής Ευθύνη για Παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου: Η κρατική και Ατομική Ευθύνη σε Κίνηση*, Σπουδές Διεθνούς Δικαίου, Νο 1, Διευθ. Στ. Περγάκης, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2006, σελ. 51-53.

³³⁷ *Λοϊζίδου κατά Τουρκίας*, ΕυρΔΔΑ, Απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 1996.

έχουν σχεδιάσει τις επιχειρήσεις των ενόπλων δυνάμεων που εξαρτώνται από αυτές να επιλέγουν τους στόχους τους ή να δίνουν συγκεκριμένες οδηγίες για τη διεξαγωγή των εχθροπραξιών ή για τη διάπραξη παράνομων ενεργειών. Οι διεθνείς κανόνες δεν απαιτούν κάθε φορά το ίδιο ποσοστό ελέγχου να ασκείται πάνω σε ένοπλες ομάδες ή ιδιώτες προκειμένου να διαπιστωθεί εάν πρόσωπα που δεν έχουν το καθεστώς επίσημων οργάνων του Κράτους, μπορούν να θεωρηθούν *de facto* όργανά του.»³³⁸

Σημειώνεται ότι το ζήτημα του ασκούμενου αποτελεσματικού ελέγχου στο πλαίσιο της διεθνούς ευθύνης εξετάστηκε πρωτοπόρα και εκτενώς, αλλά και επανειλημμένως από την Μ. Ντ. Μαρούδα σε διπλωματική εργασία της το 1997, και επεκτεινόμενη σε εκτενέστερη ανάλυση μεταγενέστερα σε μονογραφία το 2001³³⁹ και στο πλαίσιο της Διδακτορικής Διατριβής της (2004)³⁴⁰, η οποία κατόπιν εκδόθηκε το 2006³⁴¹. Στη μεταγενέστερη μελέτη της στην εξέταση του θέματος του αποτελεσματικού ελέγχου, ειδικά ως κριτηρίου πιστοποίησης μιας κατοχής και ειδικά της διάδρασής του με την εξω-εδαφική εφαρμογή των ΔτΑ³⁴², το κεντρικά εξεταζόμενο της ερώτημα αφορά το πώς το κριτήριο της αποτελεσματικότητας και του συναφούς ελέγχου, ειδικά σε περιπτώσεις κατοχής, αξιολογείται και εν μέρει διαφοροποιείται δικαιοδοτικά στη διεθνή νομολογία, όχι τόσο στη μάλλον απλούστερη νομικά περίπτωση του ΔΔΧ³⁴³, αλλά στις περιπτώσεις των διεθνών ποινικών και διεθνών περιφερειακών «ανθρωπιστικών» Δικαστηρίων που τελευταία κρίνουν όλο και συχνότερα την εξωεδαφική παραβίαση δικαιωμάτων του ανθρώπου. Εξετάζοντας τη σχέση του ελέγχου με τον πραγματιστικό χαρακτηριστικό μιας κατοχικής κατάστασης, η Μ.-Ντ. Μαρούδα διερωτώμενη «*πως λειτουργεί το στοιχείο του αποτελεσματικού ελέγχου ως όρος του πραγματικού της κατοχής;*», ανέπτυξε, συγκεκριμένα, τη θέση της ως εξής:

«Το ίδιο, αυτό, κριτήριο της αποτελεσματικότητας που απορρέει από το γενικό διεθνές Δίκαιο, στηρίζει και ολόκληρο το οικοδόμημα της κατοχής, αφού η κατέχουσα Δύναμη μπορεί να αξιώσει προνόμια που απορρέουν από το δικαίωμα κατοχής και υπόκειται σε αυστηρές υποχρεώσεις, μόνο αφού έχει πράγματι θέσει υπό την εξουσία της ξένο έδαφος και είναι σε θέση να ασκήσει αποτελεσματικό έλεγχο. Αποτελεσματικότητα σημαίνει, έτσι, την ικανότητα του να εξουσιάζει ένα τμήμα εδάφους.

³³⁸ ΜΑΡΟΥΔΑ Μ. - Ντ., *Η Διεθνής Ευθύνη για Παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου: Η κρατική και Ατομική Ευθύνη σε Κίνηση*, Σπουδές Διεθνούς Δικαίου, Νο 1, Διευθ. Στ. Περράκης, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2006, σελ. 70-73.

³³⁹ ΜΑΡΟΥΔΑ Μ.Ντ., *Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία και η εξέλιξη του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, ιδίως ως προς τα εγκλήματα πολέμου και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Ζητήματα Εφαρμογής τους σε συρράξεις μη διεθνούς χαρακτήρα*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2001 (σ. 280).

³⁴⁰ ΜΑΡΟΥΔΑ Μ.Ντ., *Η διεθνής ευθύνη για παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου τελούμενες σε ένοπλες συρράξεις: η κρατική και ατομική ευθύνη σε κίνηση*, Διδακτορική Διατριβή υποβληθείσα στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, Εκδόσεις ΠΑΝΔΗΜΟΣ, 2004, διαθέσιμη στη δνση <http://pandemos.panteion.gr/index.php?lang=el&op=record&type=cid&q=isMemberOf-cid:13,isMemberOfCollection-cid:12&page=1&pid=iid:5708>.

³⁴¹ ΜΑΡΟΥΔΑ Μ.Ντ., *Η διεθνής ευθύνη για παραβιάσεις του ανθρωπιστικού δικαίου τελούμενες σε ένοπλες συρράξεις. Η κρατική και ατομική ευθύνη σε κίνηση*, Διδακτορική Διατριβή υποβληθείσα στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, Σπουδές Διεθνούς Δικαίου, Νο1, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2006 (σ. 696).

³⁴² Ανακοίνωση στο 6^ο Σεμινάριο (2010) Διεθνούς Δικαίου, στο Ναύπλιο, στην εκδήλωση Εσπερίδας με θέμα την Κατοχή. Η γραπτή απόδοση της εισήγησης συμπεριελήφθη στη σχετική συλλογική έκδοση των εισηγήσεων, με επιμέλεια του Καθηγητή Στ. Περράκη, ως Μ.-Ντ. Μαρούδα, «Ο Αποτελεσματικός Έλεγχος ως προϋπόθεση για την εφαρμογή του δικαίου της κατοχής και η διάδρασή του με την εξω-εδαφική εφαρμογή των δικαιωμάτων του ανθρώπου», στο Στ. Περράκης (επιμ.), *“Ουδέν μονιμότερο του προσωρινού;” Καταστάσεις Στρατιωτικής Κατοχής και Διεθνές Δίκαιο*, Εκδόσεις Όστρια, Αθήνα, 2014, σελ. 111-156.

³⁴³ Βλ. ενδεικτικά την υπόθεση Κογκό-Ουγκάντα (2005).

Το ενδιαφέρον είναι ότι αυτή η ικανότητα ελέγχου επιτυγχάνεται, κυρίως, μέσα από τη χρήση βίας, η οποία, μέσω της αρχής της αποτελεσματικότητας εμφανίζεται ως νομιμοποιητικής μιας *de facto* κατάστασης, η οποία όμως την ίδια στιγμή που βρίσκεται εκτός του διεθνούς δικαίου. Πως άραγε συμβιβάζονται αυτά; Χαρακτηριστική η απάντηση από το Δόγμα *Stimpson*, που διαμορφώθηκε ήδη από το 1932 και σύμφωνα με το οποίο δεν νομιμοποιούνται καταστάσεις που αν και αποτελεσματικές, εντούτοις παραβιάζουν θεμελιώδεις αρχές και αξίες, ενώ αντανακλάται και στα άρθρα περί της Διεθνούς Ευθύνης κρατών της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου (άρθρα 4. επ.). Αυτό εξηγεί γιατί, στην περίπτωση της κατοχής, δίνεται ένα προσωρινό καθεστώς χωρίς ποτέ να αίρεται η κυριαρχία του υπό κατοχή κράτους.

Πρόκειται για μια δικαιοϊκή έννοια, ένα κριτήριο, /ή τεστ/ή προϋπόθεση με πολλαπλές εφαρμογές που περιλαμβάνει την αναζήτηση των εκάστοτε σχετικών πραγματικών περιστατικών - ανεξάρτητα από το τι υποστηρίζουν τα κράτη ή μη κρατικοί δρώντες, όπως π.χ. πολυεθνικές δυνάμεις διεθνών οργανισμών- προκειμένου να καθοριστεί η εξουσία που ελέγχει "αποτελεσματικά" έδαφος ή πρόσωπα, και που ως έννοια επεκτείνεται, διευρύνεται, ή περιορίζεται αναλόγως με την περίπτωση.»³⁴⁴

Για το θέμα της αποτελεσματικότητας, ο καθηγητής D' Aspremont μεταγενέστερα της ανωτέρω παρέμβασης, έχει επίσης υποστηρίξει ότι «*When we think of "effectivity," we usually come to think of a pragmatic and factual construction. The idea of effectivity, however, is anything but concrete and raises a variety of questions of legal theory, legal philosophy, epistemology, and theory of knowledge.*»³⁴⁵

Αναμφίβολα, η με απτούς όρους διαδικασία προσδιορισμού της έννοιας και εν συνεχεία καθορισμού της κατάστασης του ασκούμενου αποτελεσματικού ελέγχου, προκειμένου να εκληφθεί ως επαρκές κριτήριο για την νομική πιστοποίηση (ή μη) μιας κατοχής είναι μια σύνθετη και πολυπαραγοντική διαδικασία, η οποία δεν στερείται προφανώς ετεροπροσδιορισμών και υποκειμενικών ή άλλων παραγόντων, ακόμη και επηρεασμούς από ευρύτερες ή επιμέρους γεωπολιτικές ή και μικροπολιτικές σκοπιμότητες.³⁴⁶ Επιχειρώντας να θέσει κάποια προσδιοριστικά στοιχεία ερμηνείας, ο Adam Roberts έκρινε ότι, ειδικά σε ό,τι αφορά την πολεμική κατοχή, ο ασκούμενος έλεγχος εκ μέρους της ξένης δύναμης θα πρέπει

³⁴⁴ Μ.-Ντ. Μαρούδα, «Ο Αποτελεσματικός Έλεγχος ως προϋπόθεση για την εφαρμογή του δικαίου της κατοχής και η διάδρασή του με την εξω-εδαφική εφαρμογή των δικαιωμάτων του ανθρώπου», στο Στ. Περράκης (επιμ.) *Κατοχή «Ουδέν μονιμότερο του προσωρινού»;*, Καταστάσεις Στρατιωτικής Κατοχής και Διεθνές Δίκαιο, Εκδόσεις Όστρια, Αθήνα, 2014, σελ. 111-156., σελ. 116-117.

³⁴⁵ Jean d'Aspremont, "Effectivity" in *International Law: Self-Empowerment Against Epistemological Claustrophobia*, AJIL Unbound, June 20, 2014, διαθέσιμο στη δνση <http://www.asil.org/blogs/%E2%80%9Ceffectivity%E2%80%9D-international-law-self-empowerment-against-epistemological-claustrophobia>.

³⁴⁶ Ενδιαφέρον έχει η γλαφυρή παρατήρηση του Adam Roberts, ο οποίος επικαλέστηκε την περί πολέμου γνωστή αντίληψη του Clausewitz που τον ταυτοποίησε με την άσκηση πολιτικής με άλλα μέσα, ως ακολούθως: «*The breadth of the concept of occupation is indicated not so much by showing how many categories can be incorporated in a single typology, but rather by looking at the historical cases themselves, each one unique in purpose, character and outcome. If the term 'occupation' has come to refer to far more types of situation than the classic belligerent occupation indicated in the Hague Regulations of 1899 and 1907, this is not because of any intellectual fashion or progressive legal development, but rather because of the inescapably complex and varied character of military and political events. Indeed, one can say of military occupation, as Clausewitz said of war, that it is not a totally independent phenomenon, but "a continuation of political intercourse, with the addition of other means"*», στο Adam Roberts, «What is Military Occupation?», *BYIL*, 1985, σσ. 249-305, σελ. 299, διαθέσιμο στο <https://web.law.columbia.edu/sites/default/files/microsites/gender-sexuality/Roberts%20What%20is%20Military%20Occupation.pdf>.

να εμφανίζει κάποια στοιχεία επικυριαρχίας ή άσκησης εξουσίας, η οποία μάλιστα να οριοθετείται πέραν της καθορισμένης εδαφικής κυριαρχίας που σχετίζεται με το «μητρικό» κράτος τους.³⁴⁷

Η Κατοχή εδάφους απηχεί την άσκηση ελέγχου σε ολόκληρη ή και σε τμήματα μιας ευρύτερης περιοχής. Το κριτήριο όμως εφαρμογής του Δικαίου της Κατοχής και ευρύτερα του ΔΑΔ, σε αντίστοιχες περιπτώσεις είναι η **αποτελεσματικότητα του ασκούμενου αυτού ελέγχου**. Άλλωστε, μόνον αν ασκείται και μάλιστα αποτελεσματικά, ο σχετικός έλεγχος, αυτό θα επιτρέψει και στη Δύναμη Κατήχηση να εφαρμόσει το Δίκαιο Κατοχής στην κατεχόμενη περιοχή, και άρα να έχει τη δυνατότητα να τηρήσει τις αντίστοιχες απορρέουσες υποχρεώσεις της έναντι του πληθυσμού μιας κατεχόμενης περιοχής. Στοιχείο που εντέλει θα αξιολογηθεί μεταγενέστερα, προκειμένου να εκτιμηθούν ζητήματα καταλογισμού, και εντέλει ευθύνης της για παραβιάσεις (πράξεις ή παραλείψεις) του σχετικού Δικαίου.

Το ποιος ασκεί πραγματικά αποτελεσματικό έλεγχο σε μια περιοχή μας προσδιορίζει και τον φορέα άσκησης της σχετικής εξουσίας στα κατεχόμενα, η οποία αποδίδει και την ανάλογη ευθύνη στην Κατέχουσα Δύναμη. Δεν μπορεί να υπάρξει κατοχικό γεγονός, χωρίς την πρακτική τεκμηρίωση του απαιτούμενου αποτελεσματικού ελέγχου από ξένη Δύναμη.

Εντούτοις, η τεκμηρίωση «αποτελεσματικού ελέγχου» για σκοπούς Κατοχής δεν απαιτεί την άσκηση του ελέγχου σε «πλήρη» βαθμό, έτσι ώστε δηλ. η ασκούμενη κατοχική εξουσία να είναι «πλήρης». Είτε εδαφικά, είτε χρονικά. Αντίθετα, και μόνον η δυνατότητα άσκησης τέτοιου ελέγχου (δυναμικός έλεγχος) είναι επαρκής. Αυτό αφορά ειδικά στις περιπτώσεις που σε θύλακες ή σε τμήμα του ευρύτερα κατεχόμενου εδάφους της χώρας δραστηριοποιούνται ένοπλες αντιστασιακές ή άλλες αντίπαλες στρατιωτικές οργανωμένες ομάδες, με περιστασιακό ή περιορισμένο τμηματικό έλεγχο του εδάφους, η ύπαρξη των οποίων δεν αίρει τον ευρύτερο κατοχικό χαρακτηρισμό εκ μέρους της ξένης Δύναμης.

Το Δικαστήριο της Νυρεμβέργης άλλωστε στην Απόφασή του στην υπόθεση *Hostage* (1948), υιοθέτησε την αντίληψη περί της δυνατοτητας ακόμη και κατά βούληση δυναμικής άσκησης κατοχικού αποτελεσματικού ελέγχου από τη Δύναμη κατοχής, δεχόμενο ότι παρά την ελλειμματική φυσική παρουσία των γερμανικών στρατιωτικών Δυνάμεων κατοχής (στην κατεχόμενη ελληνική επικράτεια), ο «φυσικός» (αποτελεσματικός) έλεγχος τους μπορούσε να επιβληθεί κατά βούληση.³⁴⁸

Γενικότερα, ο κατοχικός χαρακτηρισμός συνίσταται στο εξής τρίπτυχο, τα στοιχεία του οποίου απαιτείται να πληρούνται σωρευτικά ως προϋποθέσεις για τον προσδιορισμό μιας κατοχής:

- I. Η -κατάτεκμήριο χωρίς συναίνεση- «φυσική» ή «αποτελεσματική» παρουσία ξένης Δύναμης. (προσοχή: μπορεί να λάβει χώρα με την ανοχή, ή με αναγκαστική αποδοχή εκ μέρους της κατεχόμενης χώρας).

³⁴⁷ Συγκεκριμένα, υποστήριξε τα εξής: «*Within the diversity there is a rationale for the concept of 'occupation'. There are important common features. At the heart of treaty provisions, court decisions and legal writings about occupations is the image of the armed forces of a State exercising some kind of domination or authority over inhabited territory outside the accepted international frontiers of their State and its dependencies. It is above all to this kind of activity that the modern law on occupations applies. Even in specific cases differing in some respects from the most classic forms of occupation, there are some markers which may help to indicate the existence of an occupation, or may suggest the need for the law on occupations to be applied.*», Adam Roberts, "What is Military Occupation?", *BYIL*, Columbia University Libraries, January 2013, σελ. 300, διαθέσιμο στο <https://web.law.columbia.edu/sites/default/files/microsites/gender-sexuality/Roberts%20What%20is%20Military%20Occupation.pdf>.

³⁴⁸ *Ibid.*, σελ. 38.

- II. Η δυνατότητα της ξένης Δύναμης να ασκήσει τον απαιτούμενο έλεγχο στην κατεχόμενη περιοχή, αντικαθιστώντας -προσωρινά και όχι μόνιμα- την εγχώρια εξουσία. Υπό αυτή την έννοια έχουμε την αναστολή («παρακράτηση») της άσκησης κυριαρχίας από το κρατικό υποκείμενο που νόμιμα την ασκεί.
- III. Η συναφής αδυναμία της εγχώριας Εξουσίας να ασκήσει τον έλεγχό της στην κατεχόμενη περιοχή.

Έτσι, πρακτικά οριοθετούνται χρονικά ή έναρξη και το πέρας μιας κατοχής. Αν κάποιο από τα ανωτέρω δεν πληρείται, πρακτικά η κατάσταση κατοχής παύει να ισχύει.

Κατοχή υφίσταται ακόμη και σε ειδικές περιπτώσεις που η Δύναμη Κατοχής είναι πρακτικά σε θέση να ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο με μειωμένη, περιστασιακή, απομακρυσμένη, ή και χωρίς φυσική παρουσία τους στη περιοχή. Είτε στη μεταβατική φάση εγκαθίδρυσης μιας κατοχής (από την επιχειρησιακή φάση της στρατιωτικής εισβολής), είτε της σταδιακής απόσυρσης της Κατέχουσας Δύναμης από τα κατεχόμενα. Τώρα πλέον οι τεχνολογικές και άλλες εξελίξεις στην στρατιωτική τεχνολογία παρέχουν όλο και ευρύτερες τέτοιες δυνατότητες. Το σημαντικό είναι ο βαθμός και η έκταση της αποτελεσματικότητας του ασκούμενου ελέγχου και όχι ο τρόπος άσκησής του.

Αυτή η “**λειτουργική προσέγγιση**” (functional approach) μας οδηγεί και σε ένα άλλο δίλημμα, το οποίο εξετάζεται ιδιαίτερα σε ειδικές περιπτώσεις προσωρινής άσκησης ελέγχου από ξένη Δύναμη, με ειρηνευτικό ή σταθεροποιητικό σκοπό, όπως οι περιπτώσεις μιας Ειρηνευτικής Δύναμης με την έγκριση και την Εντολή του ΟΗΕ. Δηλ. τα οφέλη που προκύπτουν από την επίκληση των προβλέψεων προστασίας του Δικαίου της Κατοχής, σε περίπτωση παρουσίας ξένης Δύναμης για τον κατεχόμενο πληθυσμό, αλλά και για τα ίδια τα μέλη της Δύναμης. Η επιδίωξη εφαρμογής του Δικαίου της Κατοχής ως εφαρμοστέο πλαίσιο ελάχιστης εγγυημένης προστασίας για όλους τους εμπλεκόμενους, ώστε να εξαφανίσει το ενδεχόμενο μιας μη θεσμοθετημένης και νομικά αρρυθμιστής κατάστασης από μια αναγκαστική στρατιωτικής παρουσίας ξένης Δύναμης σε μια περιοχή. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα άφηνε τον τοπικό πληθυσμό, αλλά και τους λοιπούς εμπλεκόμενους σε ένα κενό Δικαίου, με προφανή αδυναμία ή ανεπάρκεια εξασφάλισης στοιχειωδών εγγυήσεων νομικής ανθρωπιστικής προστασίας, ειδικά των ευάλωτων ομάδων και όσων θεωρούνται προστατευόμενα πρόσωπα στο πλαίσιο της Γενεύης ή των Πρωτοκόλλων. Δηλ. του ΔΑΔ.

Στοιχεία που γενικότερα δυσκολεύουν την εκτίμηση για τον προσδιορισμό μιας κατάστασης Κατοχής (στην πράξη) είναι τα ακόλουθα:

- Η συνέχεια/μη-αναστολή των εχθροπραξιών, και η ένταση, αλλά και η έκταση αυτών,
- Η συνέχεια στην άσκηση πτυχών ή βαθμού της εξουσίας από την τοπική διακυβέρνηση, αλλά και
- Η (συνειδητή) άρνηση της ξένης Δύναμης να αναλάβει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την άσκηση της «κατοχικής» εξουσίας, στην ελεγχόμενη (διάβαζε καταληφθείσα) περιοχή.

Χωρίς αμφιβολία, η ευρεία υιοθέτηση του μεταπολεμικού πλαισίου της Γενεύης, επέφερε σημαντικές αναθεωρήσεις στο κατοχικό θεσμικό πλαίσιο όχι μόνον διευρύνοντάς το και σε μη εμπόλεμες κατοχές, αλλά και ως προς το κρίσιμο στοιχείο του προσδιορισμού του

αποτελεσματικού ελέγχου σε μια περίπτωση στάθμευσης ή/και ανάπτυξης³⁴⁹ ξένων στρατιωτικών δυνάμεων σε μια περιοχή, που θα μπορούσε εν δυνάμει να είναι κατεχόμενη. Υπό αυτήν τη θεώρηση, το πλαίσιο της Γενεύης προάγει την εφαρμογή των διατάξεων αυτής σε μια ευρεία παλέτα περιπτώσεων ξένου ελέγχου επί μιας περιοχής, οι οποίες μέχρι τότε θα ήταν εκτός της τυπολόγησης της Χάγης για τον προσδιορισμό μιας κατοχής. Κατά τον Eyal Benvenisti³⁵⁰, τέτοιες περιπτώσεις ήταν οι επιχειρήσεις στρατιωτικών δυνάμεων των ΗΠΑ στη Γρενάδα και τον Παναμά.

Η μετά από κατοχή εδραίωση καθεστώτων «στρατιωτικής διοίκησης» ή/και διεθνούς «διακυβέρνησης». Η διεθνής πρακτική

Οι ως άνω ενδεικτικές περιπτώσεις, έλαβαν χώρα μετά τη σύναψη των Συμβάσεων και των Πρωτοκόλλων της Γενεύης, το 1949 και το 1977, και άρα, χρονικά, καθιστούν απαιτούμενη τη συνεκτίμηση και των σχετικών προβλέψεων της Γενεύης στο ισχύον (και άρα εφαρμοστέο) τους νομικό (κατοχικό) πλαίσιο. Η απροθυμία αποδοχή τους (τουλάχιστον επισήμως και *de jure*) της ιδιότητας της Δύναμης Κατοχής από δυνάμεις χωρών που άσκησαν τέτοιες εξουσίες, λιγότερο ή περισσότερο περιορισμένες, όπως π.χ. των ΗΠΑ, , ήταν σημαντικός, αλλά όχι αποφασιστικός παράγοντας στην περαιτέρω νομική εκτίμηση εκάστης εξ αυτών. Συγκεκριμένα, σε ότι αφορά την περίπτωση της Γρενάδα, υποστηρίχθηκε με έμφαση³⁵¹ ότι καθώς οι ΗΠΑ δεν εδραίωσαν ένα καθεστώς «διακυβέρνησης» ή έστω «στρατιωτικής διοίκησης»³⁵², ο απαιτούμενος αποτελεσματικός έλεγχος ποτέ δεν ασκήθηκε στο επίπεδο που θα ήταν απαραίτητος, ώστε να δικαιολογεί και να τεκμηριώνει την ύπαρξη κατοχής εκ μέρους των δυνάμεων των ΗΠΑ στην περιοχή. Μια τέτοια προσέγγιση όμως, αν και δεν στερείται

³⁴⁹ Με επιχειρησιακούς όρους, η στάθμευση στρατιωτικών δυνάμεων σε μια περιοχή, σε σχέση με την ανάπτυξη με σκοπό την επιχειρησιακή τους ετοιμότητα και την ενεργοποίηση (ανάληψη δράσης σε επιχειρήσεις) είναι σαφώς διαφορετική. Πρέπει όμως να τονιστεί ότι σε ό,τι αφορά το καθεστώς ετοιμότητας και κυρίως τους κανόνες εμπλοκής σε περιπτώσεις που αντιμετωπίζουν απειλή κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στην περιοχή αυτή, αυτό δεν μπορεί να κατηγοριοποιηθεί πλήρως, καθόσον η αντίδραση και ο κώδικας συμπεριφοράς των μελών της δύναμης, όσο και της ίδιας σε συγκροτημένες τακτικές κινήσεις, καθορίζονται από τους καθορισμένους κανόνες εμπλοκής (ROE), οι οποίοι καθορίζονται από πολλούς παράγοντες, όπως το τρέχον επίπεδο απειλής, το επιθυμητό επίπεδο ασφάλειας και ετοιμότητας των δυνάμεων, η καθορισθείσα αποστολή τους κλπ. Πρέπει να είναι ξεκάθαρο όμως ότι, ανάλογα με τις εκάστοτε περιστάσεις, η διακύμανση των ορισθέντων Κανόνων Εμπλοκής είναι δυνατόν να κυμαίνεται κατά περίπτωση τόσο, ώστε υπό ειδικές συνθήκες και σε ό,τι αφορά τη διαχείριση ειδικά καταστάσεων που έχουν να κάνουν με την ασφάλεια των μέσων και του προσωπικού της δύναμης (διαδικασίες Force Protection), μπορεί να είναι τέτοια που το επίπεδο εξουσιοδοτημένης βίας (authorized use of force) εκ μέρους των μελών μιας δύναμης που σταθμεύει και μιας δύναμης που αναπτύσσεται σε μια περιοχή επιχειρήσεων, να είναι εφάμιλλο ή επικαλυπτόμενο και στις δύο περιπτώσεις. Ως εκ τούτου, το αν μια στρατιωτική δύναμη είναι σταθμεύουσα ή αναπτυσσόμενη σε μια ξένη περιοχή, δεν είναι από μόνο του επαρκές στοιχείο προκειμένου να διευκρινιστεί ή να αξιολογηθεί (και μάλιστα με νομικούς όρους) το επίπεδο αποτελεσματικού ελέγχου που ασκεί στην περιοχή που ελέγχει, ή στην περιοχή αρμοδιότητάς της.

³⁵⁰ Eyal Benvenisti, *The International Law of Occupation*, 1993, σελ. 170-1 και 173.

³⁵¹ Βλέπε ενδεικτικά, J.E. Parkerson, "United States Compliance with Humanitarian Law Respecting Civilians During Operation Just Cause", 133 *Military Law Review* (1991), σελ. 81-2.

³⁵² Εν προκειμένω, αλλά και εφ' εξής, η χρήση των όρων «Διοίκηση» και «Διακυβέρνηση» δεν γίνεται ως κοινό μεταφραστικό σχήμα, στην ελληνική, του διαδεδομένου όρου «administration», αλλά προκειμένου να αποδώσουν με όρους κυριολεξίας δύο διακριτές καταστάσεις άσκησης διαφορετικού βαθμού εξουσίας από μια Αρχή, εν προκειμένω κατοχική, σε μια περιοχή, από το απλό διαχειριστικό επίπεδο (Διοίκηση), στο επόμενο επίπεδο, κατά το οποίο η Αρχή επεκτείνει το βάθος ασκούμενης εξουσίας (και των συναφών αποφάσεων που λαμβάνει) σε βαθμό που προσεγγίζει μια υπερδιαχειριστική «κυβερνητική» πλέον μορφή ασκούμενης Διακυβέρνησης.

λογικής επιχειρηματολογίας, φαίνεται ότι δεν απηχεί επαρκώς το πνεύμα της μεταπολεμικής ανθρωπιστικής προσέγγισης που υιοθετήθηκε και προήχθη εν γένει στο πλαίσιο της Γενεύης. Σημαντικές εκδοχές νομικά βάσιμης και «ανθρωπιστικά» θεμιτής κριτικής της αμερικάνικης θέσης επίσης προβλήθηκαν από πολλούς αναλυτές, όπως ο M. Kelly, ο οποίος υποστήριξε συγκεκριμένα ότι «...*this [approach] differs from the application of the laws envisaged by both the [1949 4th Geneva] Convention and the test of occupation from Article 42 of the Hague Regulations.*»³⁵³

Σε κάθε περίπτωση, το κριτήριο στο δίκαιο της Χάγης περί της ύπαρξης, του εντοπισμού και της αποδοχής της ενάσκησης του απαιτούμενου επιχειρησιακού ελέγχου σε παρόμοιες περιπτώσεις παραμένει σαφώς ο αποφασιστικότερος παράγοντας για την ταυτοποίηση της κατοχής. Επ' αυτού η Σύμβαση IV της Γενεύης (1949) δεν αφαιρέσε τίποτε από την αποφασιστικότητα και την αποτελεσματικότητα του συγκεκριμένου κριτηρίου. Τουναντίον, προσέδωσε εύρος στο πεδίο εφαρμογής του, ώστε να περιλαμβάνει και τις μη στρατιωτικές κατοχές. Κυρίως, όμως κατέστησε δυνατή την ερμηνευτική επέκταση του ασκούμενου αποτελεσματικού ελέγχου, ώστε να περιλαμβάνει και περιπτώσεις που ο ασκούμενος έλεγχος αποβλέπει περιοριστικά στην προστασία της ξένης δύναμης και δεν συνδέεται με απώτερους σκοπούς κατοχικής διακυβέρνησης. Είναι σαφές ότι ανοίγοντας το θεσμικό/νομικό πεδίο της κατοχής, η Γενεύη, προκειμένου να εξασφαλίσει το μέγιστο δυνατό επίπεδο προστασίας, θα λέγαμε ότι μάλλον απενοχοποίησε σε μεγάλο βαθμό την κατοχή από το ηθικό βάρος που την ακολουθούσε ιστορικά, καθώς πρόκρινε την ευκολότερη ταυτοποίηση της κατοχής, έστω και σε περιπτώσεις που η πρόθεση της ξένης δύναμης κάθε άλλο παρά αυτή ήταν, προκειμένου να εξασφαλίσει το μέγιστο δυνατό επίπεδο προστασίας που το κατοχικό δίκαιο (μάλιστα μόνον αυτό, κατά το 1949) παρείχε κατά την εφαρμογή του.

Συνακόλουθα αυτής της προσέγγισης ανέκυψε και η απαίτηση για καθορισμό κάποιων μηχανισμών ελέγχου και ταυτοποίησης (test) του προσδιορισμού του ασκούμενου αποτελεσματικού ελέγχου, ενεργοποιώντας την καλόπιστη νομικά δημιουργική έμπνευση πολλών αναλυτών. Ενδεικτικά, ο M. Kelly, υποστήριξε συγκεκριμένα τα εξής:

«This test is whether the force present is not just passing through, is not engaged in actual combat and is, in effect, the sole authority capable of exercising control over the civilian population, or any remaining authority requires the approval or sanction of the force to operate. Basing the test on whether the force had established a formal administrative framework of military government would enable the abrogation of any responsibility by the expedient of not establishing such a government. This would also be contrary to the intention of Article 4 of the Convention which defines protected persons, in relation to whom the rights and obligations of the Convention relate, as those simply “in the hands” of the occupying power. The only lawful way of avoiding this responsibility under the Convention is by simply leaving the occupied territory as there is no requirement of any kind for the force to remain. Indeed, the whole thrust of this law is that the situation is temporary, seeking only the regulation of the relationship between the force and the population while the force is present.»³⁵⁴

Επί του θέματος του κριτηρίου του αποτελεσματικού ελέγχου, και κατ' επέκταση της «αποτελεσματικότητας», σημείο νομικής ερμηνευτικής καμπής αποτελεί σαφώς η συμβολή της *International Law Commission (ILC)* για την διεθνή ευθύνη των κρατών (*ILC Articles on State*

³⁵³ Michael Kelly, *Restoring and Maintaining Order in Complex Peace Operations*, Kluwer Law International, 1999, σελ. 154.

³⁵⁴ *Ibid.*

Responsibility), το 2001, που υιοθετήθηκε τελικά από τη ΓΣ του ΟΗΕ το 2005³⁵⁵ ³⁵⁶, όπου στο Άρθρο 6 του προτεινόμενου καταλόγου, προσδιορίζονται το πεδίο προϋποθέσεων της διεθνούς ευθύνης κράτους, τα οποία κατόπιν το Δικαστήριο ICJ, στην Απόφασή του για τη Γενοκτονία στη Βοσνία³⁵⁷, τα δέχτηκε ως αυθεντικό σχετικό κανόνα Δικαίου, ο οποίος μάλιστα απηχεί και εθιμικό δίκαιο. Το άρθρο 8 του Σχεδίου της Επιτροπής ΔΔ (*Article 8, Conduct directed or controlled by a State*) προβλέπει ως εξής:

«The conduct of a person or group of persons shall be considered an act of a State under international law if the person or group of persons is in fact acting on the instructions of, or under the direction or control of, that State in carrying out the conduct.»

Όπως είναι φανερό, το έργο της Επιτροπής ΔΔ επηρεάστηκε από το νομολογιακό προηγούμενο της Απόφασης του παγκόσμιου Δικαστηρίου για τη Νικαράγουα. Στις ανωτέρω προϋποθέσεις, συμπεριλαμβάνεται ρητά το στοιχείο του ελέγχου και μάλιστα προσδιορισμένο υπό μια σαφώς πραγματιστική τελεολογική ερμηνευτική προσέγγιση («in fact»), η οποία δεν περιορίζεται στο στενό πεδίο του άμεσου «ελέγχου» («control»), αλλά επεκτείνεται και μάλιστα ρητά, ενσωματώνοντας και άλλες ευρύτερες μορφές δραστηριότητας επαγωγικού χαρακτήρα, όπως η καθοδήγηση («instruct»), ή η «διεύθυνση» («direction»), προκειμένου για την υλοποίηση της υπερκείμενης βούλησης του (νομικά) υπευθύνου και υπολόγου κράτους, από το ή τα υποκείμενα σε αυτό πρόσωπο-α. Όπως δε σημειώνεται στο σχετικό ερμηνευτικό σημείωμα (Commentary) της Επιτροπής, οι προαναφερθείσες προϋποθέσεις δεν θα πρέπει να εκλαμβάνονται ως σωρευτικές/αθροιστικές (cumulative), αλλά ως διαζευκτικές/αποκλειστικές/αυτοτελείς (disjunctive).

Το ζήτημα του αποτελεσματικού ελέγχου στο πλαίσιο της διεθνούς ευθύνης, ειδικά σε σχέση με διεθνείς νομολογιακές εξελίξεις, όπως ειδικά η υπόθεση Νικαράγουα, αλλά και άλλες σε *ad hoc* διεθνή ποινικά Δικαστήρια (ICRTY-ICTR) ή σε περιφερειακά Δικαστήρια ΔτΑ (π.χ. το ΕΔΑΔ), έχει εξετάσει ειδικά η Μ. Ντ. Μαρούδα, υποστηρίζοντας ότι

«Το ΔΔ έθεσε στην υπόθεση αυτή ένα μάλλον αυστηρό κριτήριο αποτελεσματικού ελέγχου, όταν αποφάνθηκε, ότι για να θεμελιωθεί η διεθνής ευθύνη των ΗΠΑ για τις ενέργειες των *contras*, που μάχονταν κατά της κυβέρνησης της Νικαράγουα, “η συμμετοχή των ΗΠΑ - ακόμη κι αν ήταν εκτεταμένη και καθοριστικής σημασίας- στη χρηματοδότηση, οργάνωση, εκπαίδευση, εξοπλισμό και παροχή υλικού, στην επιλογή των ...στόχων και του σχεδιασμού συνολικά των επιχειρήσεών τους, δεν ήταν επαρκής από μόνη της ... για να αποδοθούν οι ενέργειές τους στις ΗΠΑ. Για να δημιουργηθεί διεθνής ευθύνη από τις πράξεις αυτές, θα έπρεπε κατ’ αρχήν να αποδειχθεί, ότι το Κράτος είχε αποτελεσματικό έλεγχο των στρατιωτικών

355 “*Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*”, International Law Commission, 2001, διαθέσιμο στη δνση http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft%20articles/9_6_2001.pdf.

356 «*Text adopted by the Commission at its fifty-third session, in 2001, and submitted to the General Assembly as a part of the Commission’s report covering the work of that session. The report, which also contains commentaries on the draft articles, appears in Yearbook of the International Law Commission, 2001, vol. II (Part Two). Text reproduced as it appears in the annex to General Assembly resolution 56/83 of 12 December 2001, and corrected by document A/56/49(Vol. I)/Corr.4.*», Ibid.

357 «398. On this subject the applicable rule, which is one of customary law of international responsibility, is laid down in Article 8 of the ILC Articles on State Responsibility.», ICJ Case Concerning the Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment, 26 Feb. 2007, para. 398, διαθέσιμη στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/files/91/13685.pdf>.

και παραστρατιωτικών επιχειρήσεων των contras, στη διάρκεια των οποίων διαπράχτηκαν οι παραβιάσεις.» (παρ. 109-115).»³⁵⁸

Στο ίδιο δε κείμενο, αναλύονται οι σημαντικότερες επιμέρους προσεγγίσεις και άλλων διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, αλλά και της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου (ΕΔΔ). Συγκεκριμένα, ως προς τον προσδιορισμό των *de facto* οργάνων κράτους, όπως μελών ενόπλων δυνάμεων στη διάρκεια σύρραξης, της συμπεριφοράς τους και της συναφούς ευθύνης τους, κατά το ΔΑΔ, υποστήριξε τα ακόλουθα άκρως ενδιαφέροντα, ειδικά καθόσον αφορούν εξωεδαφικές τους δραστηριότητες, όπως συμβαίνει κατά τη συμμετοχή τους σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις:

«Όπως προκύπτει από την επίσημη ερμηνεία της διάταξης [άρθρο 29³⁵⁹, ΣΓ IV '49], η ιθαγένεια των οργάνων δεν επηρεάζει τη νομική κατάσταση, αφού, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις κατοχής, η κατέχουσα δύναμη θεωρείται ότι ευθύνεται για τις πράξεις των εγχώριων δυνάμεων ή αρχών που διορίζει και που έχουν την ίδια ιθαγένεια με την υπό κατοχή χώρα. Η ευθύνη της ξένης δύναμης δεν περιορίζεται μόνον όπου καταλαμβάνει εδάφη, αλλά, σύμφωνα με νομολογία του ΔΠΔΓ στην υπόθεση Tadic, και «όπου η ξένη δύναμη κατέχει και ασκεί έλεγχο σε ορισμένη περιοχή αποκλειστικά μέσω των πράξεων των τοπικών *de facto* οργάνων ή πρακτόρων της». (παρ. 584)

Εξάλλου, η διάταξη της ΣΓ III '49 για τη μεταχείριση αιχμαλώτων πολέμου, που αφορά τις προϋποθέσεις που πρέπει να καλύπτονται για να θεωρηθεί κάποιος νόμιμος μαχητής, μπορεί να βοηθήσει προς αυτή την κατεύθυνση. Σύμφωνα με το άρθρο 4 (Α) εδ. 1, νόμιμος μαχητής είναι όποιος «*ανήκει σε Μέρος στη σύρραξη ή αποτελεί τμήμα των ενόπλων δυνάμεων.*» όπως προκύπτει από το σχολιασμό των ΣΓ'49, αλλά και σχετικές δικαστικές αποφάσεις, το νομικό κριτήριο για να διαπιστωθεί «*πότε αντάρτες μπορούν να θεωρηθούν νόμιμοι μαχητές*», είναι και το κριτήριο του ελέγχου που ασκεί πάνω τους ένα τρίτο Κράτος. Άρα ο όρος «*ανήκουν σ Μέρος στη σύρραξη*», ερμηνεύεται ως «*ελέγχονται από Μέρος στη σύρραξη*». Αυτή η ερμηνεία συνάδει με το πνεύμα και τη λογική του ΔΑΔ, που δεν στηρίζεται σε νομικές τυπικότητες, αλλά «*είναι ένα ρεαλιστικό σώμα δικαίου*».

Συνακόλουθο αυτής της λογικής, είναι ότι η ευθύνη για παραβίαση του δικαίου αυτού, ανάγεται όχι μόνο στα επίσημα όργανα ενός κράτους, αλλά και όσα διαθέτουν *de facto* εξουσία και όσα ενεργούν υπό τον έλεγχό του. Είναι αλήθεια, όμως, ότι ούτε το ΔΑΔ περιέχει κανόνες που να βοηθούν στον καθορισμό του τύπου, της έντασης, ή του μεγέθους του ελέγχου που πρέπει να ασκεί ένα Κράτος πάνω σε μια ένοπλη ομάδα, ώστε αυτή να θεωρηθεί ότι ενεργεί ως *de facto* όργανό του. Στη διερεύνηση του κριτηρίου ελέγχου, πάντως, βοηθά η διεθνής νομολογία.»³⁶⁰

Ενώ, για το ζήτημα της ερμηνείας της εφαρμογής της αρχής του «*συνολικού*» ελέγχου από τα όργανα του συστήματος της ΕυρΣΔΑ, ειδικά σε ό,τι αφορά το ζήτημα της διαχείρισης

³⁵⁸ ΜΑΡΟΥΔΑ Μ. - Ντ., *Η Διεθνής Ευθύνη για Παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου: Η κρατική και Ατομική Ευθύνη σε Κίνηση*, Σπουδές Διεθνούς Δικαίου, Νο 1, Διευθ. Στ. Πετράκης, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2006, σελ. 69.

³⁵⁹ «*Το Μέρος στη σύρραξη στην εξουσία του οποίου βρίσκονται προστατευόμενα πρόσωπα, είναι υπεύθυνο για τη μεταχείριση που υφίστανται τα πρόσωπα αυτά από τα όργανά του, ανεξάρτητα από την παράλληλη ατομική ευθύνη των οργάνων.*», άρθρο 29 ΣΓ' IV 49.

³⁶⁰ ΜΑΡΟΥΔΑ Μ. - Ντ., *Η Διεθνής Ευθύνη για Παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου: Η κρατική και Ατομική Ευθύνη σε Κίνηση*, Σπουδές Διεθνούς Δικαίου, Νο 1, Διευθ. Στ. Πετράκης, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2006, σελ. 55-56.

των διακρατικών προσφυγών Κύπρου κατά Τουρκίας, και την «κατοχική»³⁶¹ παρουσία των Τουρκικών στρατιωτικών Δυνάμεων στο βόρειο τμήμα της νήσου, η Μ.-Ντ. Μαρούδα παρείχε ενδελεχή σχολιασμό, ως ακολούθως:

«Η πρώτη διαφοροποίηση από τη θέση της ΕΔΔ και του ΔΔ στην Απόφαση Νικαράγουα, έγινε το 1999 από το ΕυρΔΔΑ με την υπόθεση Λοϊζίδου. Το ζήτημα στην υπόθεση αυτή, αφορούσε την άσκηση ελέγχου ενός κράτους πάνω σε μια οντότητα και όχι του ελέγχου ενόπλων ομάδων του που δρουν σε έδαφος άλλου κράτους.

Το Δικαστήριο απέρριψε τους ισχυρισμούς της Τουρκίας, χωρίς να εξετάσει εάν η Τουρκία είχε εκδώσει συγκεκριμένες διαταγές προς τις αρχές της «ΤΔΒΚ», αρκέστηκε στο ότι οι εγχώριες Αρχές ήταν κάτω από τον αποτελεσματικό συνολικό έλεγχο της Τουρκίας. (παρ. 56.) ... Αυτή η θέση του ΕυρΔΔΑ συνάδει ευθέως και με τις διατάξεις του ΔΑΔ. Έτσι οι πράξεις των εγχώριων αρχών και στρατευμάτων, σύμφωνα με το άρθρο 47 ΣΓ'49 αποδίδονται στην κατέχουσα Δύναμη και άρα η διεθνής ευθύνη της κατέχουσας Δύναμης δεν επηρεάζεται από την παρουσία «εγχώριων αρχών...». Αυτό προκύπτει και από τη διεθνή πρακτική, όπου η δημιουργία ψευδοκρατών / *paper states* δεν μετατόπισε ποτέ την ευθύνη της κατέχουσας δύναμης.

Την ίδια θέση ακριβώς υιοθέτησε και η ΕυρΕΔΑ στην Τέταρτη διακρατική προσφυγή Κύπρου / Τουρκίας. [...] Η Επιτροπή, μετά από την Απόφαση του ΕυρΔΔΑ στην υπόθεση Λοϊζίδου, αναθεώρησε τις θέσεις της που είχε ακολουθήσει στις πρώτες διακρατικές προσφυγές / Τουρκίας, θεωρώντας την ερμηνεία του Δικαστηρίου στην Λοϊζίδου ως «την αυθεντική ερμηνεία του διεθνούς Δικαίου, από το αρμόδιο όργανο της ΕΣΔΑ». ...

Από την παράθεση της νομολογίας των οργάνων του Στρασβούργου συνάγεται το συμπέρασμα ότι προκειμένου να αποδειχθεί η σύνδεση *de jure* οργάνων του κράτους με *de facto*, μέσω της διερεύνησης του ελέγχου, δεν κρίνεται απαραίτητο οι Αρχές του Κράτους να έχουν σχεδιάσει τις επιχειρήσεις των ενόπλων δυνάμεων που εξαρτώνται από αυτές να επιλέγουν τους στόχους τους ή να δίνουν συγκεκριμένες οδηγίες για τη διεξαγωγή των εχθροπραξιών ή για τη διάπραξη παράνομων ενεργειών. Οι διεθνείς κανόνες δεν απαιτούν κάθε φορά το ίδιο ποσοστό ελέγχου να ασκείται πάνω σε ένοπλες ομάδες η ιδιώτες προκειμένου να διαπιστωθεί εάν πρόσωπα που δεν έχουν το καθεστώς επίσημων οργάνων του Κράτους, μπορούν να θεωρηθούν *de facto* όργανά του.»³⁶²

Περαιτέρω και σε ότι αφορά το θέμα της νομολογιακής τεκμηρίωσης των συναφών περί τον αποτελεσματικό έλεγχο ερμηνειών, απαιτείται η εστίαση στις αντίστοιχες απόψεις επί του θέματος που υιοθετήθηκαν τόσο από το ΔΔ, όσο και από το ΔΠΔΓ, αν και θα πρέπει να τονιστεί ότι αυτές δεν συνάδουν πλήρως μεταξύ τους. Συγκεκριμένα, το ΔΔ στην υπόθεση Νικαράγουα (1986)³⁶³, εξετάζοντας το θέμα της ευθύνης κράτους, αναφορικά με τη συμβολή ή παρέμβασή του, άμεση ή έμμεση, στη δράση μη κυβερνητικών ανταρτικών στρατιωτικών ομάδων στο έδαφος τρίτου κράτους και στις παράνομες πράξεις που διαπράττουν, προσδιόρισε το κριτήριο του αποτελεσματικού ελέγχου ως βασικό, προκειμένου να διευκρινιστεί το είδος και ο βαθμός της ευθύνης που υπείχε το κράτος των ΗΠΑ.

³⁶¹ Για ένα τεκμηριωμένο σχολιασμό της τουρκικής πολιτικής στο ζήτημα της Κύπρου και ειδικά στο ζήτημα του «περιουσιακού», βλ. επίσης, Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές σχέσεις*, Εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2015, σελ. 635-636.

³⁶² ΜΑΡΟΥΔΑ Μ. - Ντ., *Η Διεθνής Ευθύνη για Παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου: Η κρατική και Ατομική Ευθύνη σε Κίνηση*, Σπουδές Διεθνούς Δικαίου, Νο 1, Διευθ. Στ. Περγάκης, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2006, σελ. 70-73.

³⁶³ *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, ICJ Judgment (Merits), 27 June 1986, παρα. 105-115, διαθέσιμα στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/?p1=3&p2=3&k=66&case=70&code=nus&p3=4>.

Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο δέχτηκε αρχικά ότι «... a degree of control by the United States Government, as described above, is inherent in the position in which the contra force finds itself in relation to that Government»³⁶⁴. Τη δε σημασία του ακριβούς προσδιορισμού του βαθμού άσκησης του εν λόγω ελέγχου, ως προς τη γενικότερη απόδοση ευθύνης στο τρίτο κράτος, την επισημαίνει πολύ χαρακτηριστικά στην παράγραφο 113 θεωρώντας ότι «The question of the degree of control of the contras by the United States Government is relevant to the claim of Nicaragua attributing responsibility to the United States for activities of the contras whereby the United States has. it is alleged, violated an obligation of international law not to kill, wound or kidnap citizens of Nicaragua.». Επισημαίνει δε, (παρ. 115) τη δυσκολία της αποδεδειγμένης πιστοποίησης του αποτελεσματικού ελέγχου για την στοιχειοθετημένη έγερση νομικής ευθύνης τρίτου κράτους, ως εξής:

«[US] participation, even if preponderant or decisive..., is still insufficient in itself, ...for ... attributing to the United States the acts committed by the contras United States participation ..., and even the general control by the respondent State over a force with a high degree of dependency on it, would not in themselves mean, ... that the United States directed or enforced the perpetration of the acts contrary to human rights and humanitarian law alleged by the applicant State. ...For this conduct to give rise to legal responsibility of the United States, it would in principle have to be proved that that State had effective control of the military or paramilitary operations in the course of which the alleged violations were committed.»

Το ίδιο Δικαστήριο στην μεταγενέστερη απόφαση για τη γενοκτονία στη Βοσνία (*Bosnia v. Serbia*, 2007)³⁶⁵, λαμβάνοντας υπόψη το προγενέστερο νομολογιακό προηγούμενο του *ad hoc* διεθνούς ποινικού Δικαστηρίου για τη Γιουγκοσλαβία (ICTY), στην υπόθεση *Tadić*³⁶⁶ (1986), φαίνεται ότι στάθμισε ιδιαίτερα το κριτήριο του αποτελεσματικού ελέγχου, προκειμένου να αποφανθεί αν οι πράξεις γενοκτονίας που εκτελέστηκαν από δυνάμεις των Βόσνιων Σέρβων στην πόλη της Σρεμπρένιτσα θα έπρεπε να καταλογιστούν στο κράτος της Federal Republic of Yugoslavia (FRY), στοιχειοθετώντας έτσι θέμα της ευθύνης κράτους. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο δεν αποδέχτηκε την τεκμηρίωση ύπαρξης του κριτηρίου του ευρύτερου συνολικού ελέγχου («overall control»), το οποίο είχε χρησιμοποιήσει ως νομολογιακή βάση κατά την παλαιότερη απόφασή του στην υπόθεση *Tadić*. Μάλιστα, τεκμηρίωσε την εν λόγω μη αποδοχή, επί τη βάση δύο επιχειρημάτων:

(α) Αφενός, επικαλούμενο το κριτήριο που το ίδιο το Δικαστήριο στην αρχική απόφαση στην υπόθεση *Tadić* είχε χρησιμοποιήσει, συσχετίζοντάς το με τον τύπο, αλλά και χαρακτήρα της συγκεκριμένης σύρραξης (εξετάζοντας δηλ. αν αυτή συνιστούσε διεθνή ή μη, σύρραξη), και όχι ως προς την πτυχή της διερεύνησης της ευθύνης κράτους, την οποία το Δικαστήριο θεώρησε ως διαφορετικό θέμα. Καθώς από κανονιστικής πλευράς το Δικαστήριο δεν βρήκε βολικούς διαθέσιμους κανόνες στο ΔΑΔ, που θα μπορούσε να στηριχθεί για να αποφανθεί σχετικώς, φαίνεται ότι αναγκάστηκε να ανατρέξει στο πεδίο της ευθύνης κράτους, προκειμένου να αντλήσει επαρκή κανονιστικά εργαλεία για την τεκμηρίωση της απόφασής του. Έτσι, αναγόρευσε το στοιχείο του *overall control* ως γενικής θεώρησης κριτήριο.

³⁶⁴ *Nicaragua v.USA*, Judgment (Merits), 27 June 1986, παρ. 111. (διαθέσιμη στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/files/70/6503.pdf>)

³⁶⁵ ICTY Case Concerning the Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (*Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro*), 26 Feb. 2007, διαθέσιμα στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=2&case=91&code=bhy&p3=4>.

³⁶⁶ ICTY, Appeals Chamber, *Tadić*, 15 July 1999 (Case no. IT-94-1-A).

(β) Αφετέρου, το Δικαστήριο θεώρησε ότι το θέμα του ελέγχου εφαρμογής του κριτηρίου σε κάθε περίπτωση θα συνέβαλε στο να λειτουργήσει υπερβατικά ως προς την αντίληψη της έννοια της ευθύνης κράτους και να διευρύνει το ερμηνευτικό πλαίσιο του πεδίου εφαρμογής της.

Σχολιάζοντας την ανωτέρω προσέγγιση του Δικαστηρίου, ο καθηγητής Antonio Cassese τόνισε επί του θέματος τα εξής:

«... as no rules of international humanitarian law were of assistance for such determination, the Tribunal explicitly decided to rely upon international rules on state responsibility. The ICTY thus advanced the ‘overall control’ test as a criterion generally valid for imputation of conduct of organized armed groups to a particular state. The test was based on judicial precedents and state practice. In addition, the ICTY did not exclude the applicability of the ‘effective control’ standard, stating however that it only applied for the attribution to a state of conduct by single private individuals. Judicial decisions, even subsequent to Tadić, support the view that whenever conduct of organized armed groups or military units is at stake it suffices to show that the state to which they may be linked exercises ‘overall control’ over them, in order for the conduct of those groups or units to be legally attributed to the state. Hence, any sound critique of Tadić should not suggest that it dealt with a matter different from state responsibility. It should instead be capable of showing that state and judicial practice do not corroborate that test.»³⁶⁷

Μια χαρακτηριστική περίπτωση μεθοδολογικής νομικής διερεύνησης της τεκμηρίωσης άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου σε μια περιοχή από δυνάμεις που ασκούν κάποιας μορφής τέτοιου (ελέγχου), παρέχεται στο έργο της *Ομάδας Εργασίας για τις Αυθαίρετες Κρατήσεις του Συμβουλίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ*, στην περίπτωση του Κέντρου Κράτησης Al-Khiam στο νότιο Λίβανο, από τις Ισραηλινές Δυνάμεις (Israeli Defense Forces - IDF). Στην Έκθεσή της (28-12-1999)³⁶⁸ προς το Συμβούλιο, η εν λόγω Ομάδα Εργασίας ανέφερε ότι εξέτασε αρχικά τις συνθήκες κράτησης στις εγκαταστάσεις κράτησης Al-Khiam, τις οποίες και χαρακτήρισε προβληματικές (δηλ. κατηγορίας III, *Working Group Opinion No. 9/1998*). Προκειμένου όμως να προχωρήσει στην επίσημη ανακοίνωση/ενημέρωση της υπεύθυνης αρχής, έπρεπε να εξετάσει αν υπεύθυνος ήταν ο στρατός του Λιβάνου (*South Lebanon Army - SLA*), και άρα επαγωγικά η Κυβέρνηση του Λιβάνου (και εν γένει το κράτος του Λιβάνου), ή ο αντίστοιχος στρατός του Ισραήλ, και άρα εξίσου η Κυβέρνηση του Ισραήλ (και ομοίως το κράτος του Ισραήλ, εν γένει). Έπρεπε δηλ. συγκεκριμένα να εξετάσει από ποιόν και ενδεχομένως υπέρ ποιού, όντως ασκείται ο απαιτούμενος έλεγχος (εν προκειμένω αποτελεσματικός) στην ευρύτερη περιοχή του κέντρου κράτησης, ώστε βάσιμα να απευθυνθεί στην αρμόδια Αρχή, ή Κυβέρνηση για το θέμα. Επισημαίνοντας δε ότι «...*the part of Lebanese territory concerned, which is said to be an “occupied zone”, was unilaterally defined by Israel as a “security zone” on its northern border after the war of 1982.*»³⁶⁹, εστίασε συγκεκριμένα στο να ερευνήσει το εξής:

³⁶⁷ Antonio Cassese, «The Nicaragua and Tadić Tests Revisited in Light of the ICJ Judgment on Genocide in Bosnia», *Eur J Int Law - EJIL* (2007), Vol. 18, No (4), σελ 649-668, διαθέσιμο στη δνση <http://ejil.oxfordjournals.org/content/18/4/649.full>, ή <http://www.ejil.org/pdfs/18/4/233.pdf>.

³⁶⁸ Annual Report of the Working Group on arbitrary detention (at the Al-Khiam prison (southern Lebanon)), to the UN Human Rights Council, 2000, A/CN.4/2000/4, 28 Dec. 1999, διαθέσιμη στη σελ. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G99/165/70/PDF/G9916570.pdf?OpenElement>.

³⁶⁹ *Ibid.*, παρ. 12, σελ. 10.

«12. It thus remains to be determined whether or not Israel exercises a form of authority over the territory including the Al-Khiam detention centre that would entitle the Group to address the said communications and urgent appeals to the Government of Israel. The question is whether the Israeli Defense Forces (IDF) are still exercising permanent control over this zone, thereby making it possible for the SLA to be considered as acting on behalf of the IDF, and therefore of Israel, which would then bear responsibility in respect of Al-Khiam.»³⁷⁰

Στην Έκθεσή της η ανωτέρω Ομάδα Εργασίας, αφού έλαβε υπόψη τις σχετικές προβλέψεις του δικαίου της Χάγης (1907) και της Γενεύης (1949), αλλά και τα συναφή νομολογιακά δεδομένα των Δικαστηρίων ΔΔ και ΔΠΔΓ στις υποθέσεις Νικαράγουα (1987) και Tadic (1999), αντίστοιχα, και κυρίως την επίσημη Αναφορά του Brigadier-General Dan Halutz, πρώην Διοικητού των ισραηλινών δυνάμεων IDF στην περιοχή της ισραηλινής επιχείρησης («security zone») στο νότιο Λίβανο, εξέτασε τα τιθέμενα υπόψη του στοιχεία, ως εφαρμοστέα κριτήρια «*applicable criteria, under present international law, whereby a State may be held to be legally imputable for acts committed by individuals or groups of individuals who, while not officials of the State, are de facto acting on its behalf.*». Κατέληξε έτσι μεθοδολογικά να διαχωρίσει τη διαδικασία σε τέσσερα (4) στάδια διερεύνησης, τα οποία αντιστοιχούν στις ανωτέρω πηγές, ως κριτήρια προς ταυτοποίηση για τον ζητούμενο νομικό προσδιορισμό επί του θέματος. Τελικά, αφού ανέλυσε τους δεσμούς συνεργασίας της ισραηλινής πλευράς και του SLA (σε επίπεδο οικονομικής συνεργασίας, τροφοδοτικής υποστήριξης, εκπαίδευσης και ευρύτερης επιχειρησιακής και άλλης συνεργασίας/συντονισμού), κατέληξε τελικά ότι κατά την συγκεκριμένη χρονική περίοδο, οι δυνάμεις του Ισραήλ δεν ασκούσαν αποτελεσματικό έλεγχο μεν, αλλά οι Δυνάμεις του Λιβάνου (SLA) λειτουργούσαν και ενεργούσαν εκ μέρους τους. Συγκεκριμένα στην Έκθεση υποστηρίχθηκε ότι: «*it is justified in addressing the communications and urgent appeals concerning detention at Al-Khiam to the Israeli Government, inasmuch as it has been sufficiently demonstrated that the SLA is acting on behalf of the IDF.*»³⁷¹.

Αντίστοιχη απόπειρα μεθοδολόγησης κριτηρίων για τον προσδιορισμό του βαθμού και του εύρους αποτελεσματικότητας στην άσκηση του ελέγχου έγινε αργότερα από το ΔΠΔΓ, στην υπόθεση *Prosecutor v. Naletilic and Martinovic* (2003), όπου φαίνεται να αποδέχεται πλήρως το πραγματιστικό χαρακτήρα μιας «κατάστασης κατοχής» υποστηρίζοντας ρητά ότι «... *the determination of the existence of a state of occupation is a question of fact.*»³⁷². Προκειμένου δε να αποφανθεί περί της ύπαρξης ή μη αυτής (της κατοχής), προέβη στην απαρίθμηση συγκεκριμένων κριτηρίων (guidelines), ως εξής:

«To determine whether the authority of the occupying power has been actually established, the following guidelines provide some assistance:

- the occupying power must be in a position to substitute its own authority for that of the occupied authorities, which must have been rendered incapable of functioning publicly;
- the enemy's forces have surrendered, been defeated or withdrawn. In this respect, battle areas may not be considered as occupied territory. However, sporadic local resistance, even successful, does not affect the reality of occupation;

³⁷⁰ *Ibid.*

³⁷¹ *Ibid.*, παρ. 18, σελ. 14. Για μια άλλη προσέγγιση στο θέμα της τεκμηρίωσης της κατάστασης κατοχής της Λωρίδας τη Γάζα, βλ. Elizabeth SAMSON, «*Is Gaza Occupied?: Redefining The Status Of Gaza Under International Law*», διαθέσιμο στη δνση <http://www.auilr.org/pdf/25/25-5-4.pdf>.

³⁷² ICTY *Prosecutor v. Naletilic and Martinovic*, IT-98-34-T, Judgement, ICTY Trial Chamber, 31 March 2003, para. 211, σελ. 72, διαθέσιμο στη δνση http://www.icty.org/x/cases/naletilic_martinovic/tjug/en/nal-tj030331-e.pdf.

- the occupying power has a sufficient force present, or the capacity to send troops within a reasonable time to make the authority of the occupying power felt;
- a temporary administration has been established over the territory;
- the occupying power has issued and enforced directions to the civilian population.»³⁷³

Όσο δε για το κριτήριο του αποτελεσματικού ελέγχου και για τη φύση της άσκησης του ελέγχου αυτού στην κατεχόμενη ζώνη, το Δικαστήριο επεσήμανε ότι πρέπει ο προσδιορισμός να γίνεται κατά περίπτωση, λαμβάνοντας υπόψη τον παράγοντα του χρόνου και του τόπου, ενώ δεν απαιτείται ο έλεγχος αυτός να ασκείται πρακτικά συνεχώς και αδιαλείπτως σε ολόκληρη την κατεχόμενη περιοχή, αρκεί τα τμήματα των περιοχών που τυχόν βρίσκονται πέραν του αποτελεσματικού ελέγχου της Δύναμης κατοχής, να είναι μεμονωμένοι θύλακες, αποκομμένοι από πλευράς άσκησης ενιαίου ελέγχου και χωρίς την απαιτούμενη λειτουργική/επιχειρησιακή συνάφεια με την υπόλοιπη (λογιζόμενη ως) κατεχόμενη περιοχή. Συγκεκριμένα, το σχετικό κείμενο της απόφασης έχει ως εξής:

«The law of occupation only applies to those areas actually controlled by the occupying power and ceases to apply where the occupying power no longer exercises an actual authority over the occupied area. As a result, the Chamber finds that it must determine on a case by case basis whether this degree of control was established at the relevant times and in the relevant places. There is no requirement that an entire territory be occupied, provided that the isolated areas in which the authority of the occupied power is still functioning “*are effectively cut off from the rest of the occupied territory*”.»³⁷⁴

1.2.2.5.2 Ο «Αποτελεσματικός Έλεγχος» και η εξωεδαφικότητα, κατά ΔΑΔ – ΔΔΤΑ, ειδικά σε περιοχές υπό κατοχή/έλεγχο τρίτου κράτους ή πολυεθνικών ειρηνευτικών Δυνάμεων υπό τον ΟΗΕ (ή μη).

Στο παρόν κεφάλαιο θα εξεταστεί η έννοια του «αποτελεσματικού ελέγχου» και οι ενδεχόμενες ερμηνευτικές ή και ουσία νομικές διαφοροποιήσεις κατά την αντίστοιχη ερμηνευτική «προβολή» τους μεταξύ ΔΑΔ και ΔΔΤΑ, ως νομικών πλαισίων πρωτογενούς αναφοράς για την ερμηνεία του και τον οντολογικό νομικό προσδιορισμό του. Ειδικά, σε περιπτώσεις που ο έλεγχος αυτός καθίσταται το ουσιωδέστερο κριτήριο καθορισμού της κατοχικής παρουσίας και της απορρέουσας δικαιοδοσίας, αλλά και της συναφούς επέκτασης του πεδίου εφαρμογής (εξωεδαφικότητας) του νομικού πλαισίου που διέπει την παρουσία και τη δράση στρατιωτικών τμημάτων/δυνάμεων κράτους που μετέχουν σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις υπό τον ΟΗΕ (κατά τεκμήριο πολυεθνικής, παρά μονοεθνικής συγκρότησης/σύνθεσης).

Είναι σημαντικό εδώ να σημειωθεί ότι η σχετική έμπνευση για την ουσιαστική εξέταση του φαινομένου και την επέκτασή του στις πολυεθνικές επιχειρήσεις αντλήθηκε από σχετική μελέτη της Μ.-Ντ. Μαρούδα, η οποία ανακοινώθηκε πρώτα στο 6^ο Σεμινάριο Διεθνούς Δικαίου στο Ναύπλιο, το 2010. Στη σχετική ανακοίνωση, εξετάστηκαν ενδελεχώς οι διαστάσεις του ζητήματος του αποτελεσματικού ελέγχου στο πλαίσιο της διεθνούς ευθύνης, ειδικά από την

³⁷³ ICTY Prosecutor v. Naletilic and Martinovic, Judgement of 31 March 2003, IT-98-34-T, ICTY Trial Chamber, παρ. 217.

³⁷⁴ Ibid., παρ. 218.

οπτική του ΔΔτΑ στο πλαίσιο της εξωεδαφικότητας, και δη ως προϋπόθεση για την εφαρμογή του δικαίου της κατοχής.³⁷⁵

Ειδικότερα όμως, εν προκειμένω, ενδιαφέρον έχει να εξεταστεί ο ασκούμενος (ή μη) αποτελεσματικός έλεγχος, ως κριτήριο για την εξωεδαφική εφαρμογή (και τον έλεγχο ως προς αυτό) των συμβατικών υποχρεώσεων προστασίας των δικαιωμάτων (στο πλαίσιο κυρίως του ΔΑΔ και δευτερευόντως του ΔΔτΑ) έναντι πολιτών που τελούν υπό τον έλεγχο αυτό, από στρατιωτικές δυνάμεις που τον ασκούν εκτός της μητροπολιτικής επικράτειάς τους (είτε σε περιοχή κατεχομένη υπό αυτές, είτε σε περιοχή ανάπτυξης και άσκησης επιχειρησιακού αποτελεσματικού ελέγχου), ειδικά σε περιπτώσεις Ειρηνευτικών πολυεθνικών επιχειρήσεων. Κοντολογίς, θα εξεταστεί ο αποτελεσματικός έλεγχος, υπό τις εξής προβληματικές:

- Συνιστά ουσιαστικό στοιχείο νομικής αξιολόγησης, τόσο για το ΔΔτΑ, όσο και για το ΔΑΔ, και δη για το κατοχικό νομικό πλαίσιο;
- Αν ναι, ερμηνεύεται και κατανοείται, και συνεισφέρει στην διαδικασία της νομικής αξιολόγησης κατά ΔΔτΑ και κατά ΔΑΔ, με τον ίδιο τρόπο, ή υπάρχουν διαφοροποιήσεις μεταξύ τους και σε ποιο βαθμό;
- Είναι κριτήριο, νομικά, αλλά και πολιτικά (και ουσιαστικά επιχειρησιακά) αναγνωρισμένο και σεβαστό για την εξωεδαφική εφαρμογή των συμβατικών διατάξεων προστασίας Δικαιωμάτων, και σε ποιο βαθμό; Είναι επαρκές, ως κριτήριο, προκειμένου να στοιχειοθετηθεί η έγερση θεμάτων νομικής ευθύνης για κράτη ή άτομα, σε περιπτώσεις παραβίασης δικαιωμάτων ή μη τήρησης αντίστοιχων υποχρεώσεων, κατά την επιχειρησιακή δράση στο πεδίο, σε περιπτώσεις κατοχής ή πολυεθνικών επιχειρήσεων; Και τέλος,
- Μπορεί (υπό την έννοια της ανάπτυξης της παρούσας Διατριβής) να αποτελέσει στοιχείο κριτικής της επάρκειας ή της καταλληλότητας του ΔΔτΑ, ώστε να διαχειριστεί κάλλιστα τα ανακύπτοντα θέματα που αφορούν την προστασία δικαιωμάτων και τη διασφάλιση υποχρεώσεων, κατά τις ειδικές συνθήκες κατοχών και δη πολυεθνικών ειρηνευτικών κατοχών υπό τον ΟΗΕ; Ή θα μπορούσε (ο αποτελεσματικός έλεγχος) να αποτελέσει ένα σοβαρό στοιχείο που θα στήριζε το επιχείρημα ότι, προκειμένου να βελτιωθεί το επίπεδο της προστασίας (σε τέτοιες περιπτώσεις και στις ειδικές συνθήκες που επικρατούν), είναι σκόπιμο να εξεταστεί η επίκληση του ΔΑΔ, ίσως με νέα, αναθεωρημένη εξελιγμένη μορφή, προκειμένου να παράσχει τα προσφορότερα νομικά εργαλεία για τον σκοπό αυτό, προκειμένου να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικότερα (ίσως περισσότερο στο πεδίο της πρόληψης και της εκπαίδευσης, παρά της τιμωρίας και της αποκατάστασης μετά την τέλεση των βλαβών και των παραβιάσεων) οι προκλήσεις του μέλλοντος;

Κατ' αρχάς, η πρώτη συγκριτική επισκόπηση δεν μπορεί παρά να είναι διαπιστωτική ως προς το ενιαίο του χρησιμοποιούμενου κριτηρίου του αποτελεσματικού ελέγχου τόσο στο πεδίο του ΔΑΔ, όσο και στο πεδίο του ΔΔτΑ. Μια πρώτη όμως προσέγγιση, οδηγεί αμέσως σε πάμπολλα ερωτηματικά: Υπάρχουν τυπικές, ερμηνευτικές ή και ουσιαστικές διαφοροποιήσεις ή αποκλίσεις, και πως αυτές επηρεάζουν τόσο τη δράση και τη συμπεριφορά των δρώντων στο πεδίο, όσο και τη διαδικασία εκδίκασης παραβάσεων τόσο του ΔΑΔ, όσο και του ΔΔτΑ;

³⁷⁵ ΜΑΡΟΥΔΑ Μ. - Ντ., «Ο Αποτελεσματικός Έλεγχος ως προϋπόθεση για την εφαρμογή του δικαίου της κατοχής και η διάδρασή του με την εξω-εδαφική εφαρμογή των δικαιωμάτων του ανθρώπου», στο Στ. Περράκης (επιμ.), *Κατοχή "Ουδέν μονιμότερο του προσωρινού"*, Καταστάσεις Στρατιωτικής Κατοχής και Διεθνές Δίκαιο, Όστρια, 2014, σσ. 111-156, σελ.

Υπάρχει ασφαλές πεδίο για τους δρώντες, και αν αυτό οριοθετείται αποδοτικά από τη νομική ανάλυση, τη διαθέσιμη νομολογία και τη καθημερινή πρακτική; Είναι η νομολογία ισορροπημένη ή όχι, μεταξύ ΔΑΔ και ΔΔΤΑ, αλλά και εντός του κάθε νομικού πλαισίου, είναι γραμμική και ομαλή, ή παρατηρούνται στροφές, αντιστροφές ή δολιχοδρομήσεις; (για να περιοριστούμε σε κάποια, σημαντικά εξ αυτών).

Υπό μια έννοια, ο προσδιορισμός του ασκούμενου αποτελεσματικού ελέγχου υπό τη λογική του ΔΕΣ εκτιμάται με βάση την «αντικειμενική» υπόσταση του συγκεκριμένα ασκούμενου ελέγχου, έναντι της περιοχής και των όσων δρουν εκεί, κυρίως όμως έναντι των όσων άλλων (δρώντων) επιδιώκουν επίσης να ασκήσουν «ανταγωνιστικό» έλεγχο στην εν λόγω περιοχή, καθιστώντας εαυτούς «αποτελεσματικώς ελέγχοντες» την εν λόγω περιοχή (βλέπε τους στρατιωτικούς/επιχειρησιακούς αντιπάλους της Δύναμης κατοχής, η βούληση των οποίων μπορεί να μην έχει καμφθεί ολοκληρωτικά και/ή οριστικά εξ αιτίας της κατοχής και του ασκούμενου κατοχικού αποτελεσματικού ελέγχου από αυτήν). Άρα, υπό αυτή τη θεώρηση, ο προσδιορισμός του ασκούντα (ή μη) τον απαιτούμενο βαθμό και έκταση «αποτελεσματικού ελέγχου» στην εν λόγω περιοχή, διαπιστώνεται κυρίως από το αν αυτός ο έλεγχος είναι «αντικειμενικός», δηλ. αν εκλαμβάνεται ή αν γίνεται *de facto* αποδεκτός από όλους, «ημέτερους» ή μη, ότι όντως ασκείται επαρκώς από τη συγκεκριμένη Δύναμη, η οποία πλέον λόγω αυτού του κριτηρίου γεγονότος αναγορεύεται σε «κατοχική». Η δε αντικειμενική υπόσταση του διαπιστούμενου αποτελεσματικού ελέγχου ενέχει και το χρονικό στοιχείο/κριτήριο της μερικής έστω «οριστικότητας», υπό την έννοια ότι αν επιχειρησιακά, ο ασκούμενος έλεγχος δεν είναι ή δεν αναγνωρίζεται ότι είναι «οριστικός» (δηλ. ότι ασκείται διαρκώς εντός εύλογων χρονικών πλαισίων), τότε δεν μπορεί να θεωρείται ότι είναι καν «έλεγχος», πολλώ δε μάλλον «αποτελεσματικός». Τέλος, η αντικειμενική υπόσταση λαμβάνει υπόψη και το εδαφικό στοιχείο του απαιτούμενου ενιαίου επιχειρησιακά (και επαγωγικά, μοιραία και νομικά) χώρου, προκειμένου να εξασφαλίζεται πρακτικά η αυτονόητη επιχειρησιακή και νομική ενότητα αποτελεσματικότητας που απαιτεί ένας κατοχικός έλεγχος σε μια περιοχή και σε όσα άτομα (ή και ακίνητα, ή περιουσίες) βρίσκονται εντός αυτής.

Αντίθετα, ο προσδιορισμός του αποτελεσματικού ελέγχου υπό τη λογική του ΔΔΤΑ, όπως τουλάχιστον αυτή ερμηνεύεται και προάγεται κυρίως από τη σχετική νομολογία των συναφών διεθνών (κυρίως, αλλά όχι μόνον) δικαστηρίων, αντιμετωπίζει το θέμα κυρίως υπό την «υποκειμενική» του ερμηνευτική θεώρηση. Δηλ. η διαδικασία της αποτίμησης και αξιολόγησης του αποτελεσματικού ελέγχου συνδέεται όχι με αντικειμενικά κριτήρια, αλλά με την έννοια της ύπαρξης (ή μη) εξωεδαφικής νομικής αρμοδιότητας – δικαιοδοσίας και των υποχρεώσεων, αλλά και συναφών δικαιωμάτων που απορρέουν από αυτήν για τα μέλη της στρατιωτικής Δύναμης, ή τα εν γένει κρατικά όργανα της Δύναμης Κατοχής καθ' όλη τη διάρκεια της «κατοχικής» ανάπτυξής τους στην ξένη περιοχή. Και αυτό ανεξαρτήτως του βαθμού ουσιαστικού επιχειρησιακού ελέγχου που ασκεί στην περιοχή των επιχειρήσεων, ή στην περιοχή ευθύνης της. Άλλωστε, είναι σαφές ότι το πεδίο προστασίας που παρέχεται υπό το ΔΔΤΑ στηρίζεται στη λογική της οριοθέτησης ή της τεκμηρίωσης της απαιτούμενης «δικαιοδοσίας», δηλ. της διαπίστωσης τέλεσης της καταλογιστέας πράξης (ή παράλειψης) εντός του πεδίου εφαρμογής του. Ενώ αντίθετα, οι νομικοί περιορισμοί που τίθενται υπό το ΔΑΔ (και διασφαλίζουν την απαιτούμενη ανθρωπιστική προστασία) αφορούν γενικότερα την όλη πρακτική των δρώντων σε κάθε πεδίο δράσης τους εν μέσω της δεδομένης εμπόλεμης σύρραξης. Έχει δε εν πολλοίς οριοθετηθεί και αφομοιωθεί (ως κώδικας στρατιωτικής συμπεριφοράς ή ως πλαίσιο επιχειρησιακής δράσης) στις περισσότερες των περιπτώσεων, ακόμη από την πρότερη φάση στρατιωτικής εκπαίδευσής τους, ή την προκαταρκτική φάση

σχεδίασης των επιχειρήσεων, δηλ., πολύ πριν από την ουσιαστική επιχειρησιακή εμπλοκή των οργάνων του κράτους στην όποια εμπόλεμη σύρραξη, ή σε αυτό καθ' εαυτό το κατοχικό γεγονός.

Στην πράξη, είναι σαφές ότι τις περισσότερες φορές, η περιοχή των επιχειρήσεων και η περιοχή ευθύνης (αρμοδιότητας, κατά ΔΔτΑ) δεν είναι απαραίτητως οι ίδιες. Πολλώ δε μάλλον όταν βάσει αυτών, επιχειρείται να προσδιοριστεί και έτσι να οριοθετηθεί νομικά τοπικά (*ratione loci*) η περιοχή *de facto* άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου της στρατιωτικής Δύναμης, ειδικά σε εξωεδαφικές επιχειρησιακές δράσεις. Ακόμη δε περισσότερο όταν απαιτείται να προσδιοριστεί σε ποια τμήματα αυτής ασκείται η εγγενής εξωεδαφική αρμοδιότητα (κατά ΔΔτΑ), προκειμένου για τη διερεύνηση ευθυνών, τον καταλογισμό πράξεων ή την οριοθέτηση αρμοδιοτήτων που αφορούν κυρίως την προστασία ή την παραβίαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου από και προς τα μέλη της στρατιωτικής Δύναμης, ή ακόμη περισσότερο σε όσα εξ αυτών ασκούν αυξημένες διοικητικές αρμοδιότητες, και άρα επέχουν αυξημένων ευθυνών κατά την εκτέλεση των καθηκόντων ή της εξουσίας που τους έχει ανατεθεί, ως προς τις παραβιάσεις που ενδέχεται να τελεσθούν, ή τις αδικοπραξίες που ενδέχεται να εντοπισθούν και ακολούθως να καταλογισθούν. Φυσικά, το θέμα της ευθύνης του κράτους (έναντι τρίτων) για τυχόν παράνομες τις ενέργειες δεν παύει να υφίσταται, ασχέτως του επιμέρους καταλογισμού της σε όργανά του, και ανεξαρτήτως αν, με εσωτερικές δικαιοδοτικές διαδικασίες (εσωτερικά Δικαστήρια) του κράτους, η εν λόγω ατομική ποινική ευθύνη είναι δυνατόν να εντοπισθεί επαρκώς και καταλογισθεί δεόντως στους υπευθύνους.³⁷⁶

Στις περιπτώσεις δε που η στρατιωτική δύναμη που μετέχει στις (και/ή διεξάγει τις) επιχειρήσεις στο πεδίο δεν είναι ενιαία και/ή «μονοεθνική», αλλά είναι πολυεθνικής συγκρότησης, με αποτέλεσμα η επιχειρησιακή διοίκησή της να τελείται από πρόσωπα άλλης εθνικότητας από αυτούς που συνολικά δρουν επιχειρησιακά στο πεδίο, τότε τα πράγματα περιπλέκονται ακόμη περισσότερο. Ειδικά σε ό,τι αφορά τη διαδικασία και τα κριτήρια πιστοποίησης του ασκούμενου αποτελεσματικού ελέγχου, του εφαρμοστέου νομικού πλαισίου και των απορρεόντων ευθυνών για πράξεις και παραλείψεις οργάνων, μελών μιας στρατιωτικής δύναμης, όπως οι τυχόν παραβιάσεις δικαιωμάτων ή επιβολή απαγορεύσεων που ενδέχεται να συμβούν κατά τις επιχειρήσεις ή ακόμη και από την ευρύτερη δράση και παρουσία της πολυεθνικής δύναμης στο πεδίο.

Εξετάζοντας τη σχετική νομική τεκμηρίωση του όλου θέματος του αποτελεσματικού ελέγχου, είτε σε επίπεδο *soft*, είτε και σε *hard law*, επισημαίνονται αρκετά σημεία ακύρωσης ή περιστολή της διασταλτικής, ή μη εξωεδαφικής ερμηνευτικής εκδοχής των νομικών κανόνων που απορρέουν από τα διεθνή συμβατικά κείμενα του ΔΔΔτΑ. Παρακάτω θα παρουσιαστούν τα πλέον χαρακτηριστικά εξ αυτών. Θα εστιάσουμε κατωτέρω στην παράθεση της διαχείρισής του αποτελεσματικού ελέγχου εκ μέρους των διαφόρων διεθνών οργάνων (δικαιοδοτικών ή μη), ή των κρατών, ή άλλων δρώντων και στη συμβολή τους για τη διαμόρφωση απόψεων και

³⁷⁶ Για το θέμα της ευθύνης κράτους και τις συναφείς ασυλίες, , ειδικά σε περιπτώσεις στρατιωτικής κατοχής, δες ειδικότερα την υπόθεση στο ICJ της *Ιταλίας κατά Γερμανίας (της Ελλάδος παρεμβαίνουσας)* έτους 2012, και τη συναφή επιχειρηματολογία που αναπτύχθηκε σχετικώς με το θέμα αυτό. Εξαιρετικό ενδιαφέρον έχει η αντίστιξη μεταξύ δύο βασικών (*jus cogens*) αρχών του Διεθνούς Δικαίου, αυτής της κρατικής ασυλίας σε περιοχές εκτός επικράτειάς του (δικαιοδοσίας του) και αυτής της ευθύνης κράτους για σοβαρές παραβιάσεις του Ανθρωπιστικού Δικαίου, και πως αυτή η νομική αντίστιξη έγινε αντιληπτή κατά την κρίση του Δικαστηρίου, στο μέτρο που η Γερμανία, αν και επέμεινε στη θέση της να επικαλείται την ασυλία της αναφορικά με τη μη-εκτέλεση αποφάσεων εθνικών Δικαστηρίων τρίτων χωρών εις βάρος της, δεν απέφυγε να αποδεχτεί την ευθύνη της (και μάλιστα την αδιάλειπτη) για τις εγκληματικές παραβιάσεις που έλαβαν χώρα σε περιοχές κατοχικής της ευθύνης κατά τον Β' ΠΠ.

αντιλήψεων, νομικών ερμηνειών, ψηφισμάτων, αλλά και αποφάσεων (δικαστικών και μη), στο πλαίσιο ευρύτερης κίνησης της διεθνούς δικαιοταξίας.

1.2.2.5.3 Ο «Αποτελεσματικός Έλεγχος» και η τεκμηρίωση της αρμοδιότητας - ευθύνης: Αντιστίξεις στη θεώρηση άμεσης, δυναμικής, προσωπικής ή εδαφικής αποτελεσματικότητας, από την οπτική του ΔΑΔ και δη του Δικαίου της Κατοχής, σε αντιδιαστολή με το ΔΔτΑ. Η περίπτωση της κατοχής από Ειρηνευτικές Δυνάμεις του ΟΗΕ.

Σημείο κρίσιμο για την προκείμενη προβληματική αποτελεί η διάκριση μεταξύ της στοιχειοθέτησης ατομικής ευθύνης (μέσω του απαραίτητου ελέγχου περί του καταλογισμού) και της στοιχειοθέτησης της απαιτούμενης αρμοδιότητας, μέσω της τεκμηρίωσης άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου στην περιοχή ενός συμβάντος. Ειδικά όταν αυτή εξετάζεται στο πλαίσιο περιοχών υπό καθεστώς άσκησης κατοχικού ελέγχου από Ειρηνευτικές Δυνάμεις του ΟΗΕ που έχουν αναπτυχθεί και δρουν σε αυτές.

Πως όμως ορίζεται και πως προσδιορίζεται ο αποτελεσματικός έλεγχος στο πλαίσιο του ΔΑΔ/Δίκαιο της Κατοχής (ΔτΚ) και πως αντίστοιχα στο πλαίσιο του Συστήματος της ΕυρΣΔΑ³⁷⁷ και δη στη νομολογία του ΕυρΔΔΑ; Με ενιαίο ερμηνευτικό τρόπο ή ίσως όχι; Κυρίως όμως, πως ο ασκούμενος έλεγχος, λιγότερο ή περισσότερο αποτελεσματικός, επηρεάζει αντίστοιχα τη διαμόρφωση της σχετικής νομολογίας; Από την επισκόπησή της, σε επιμέρους εθνικό, ή σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο είναι σαφές ότι δεν διακρίνεται εντελώς ομογενής νομολογιακή προσέγγιση από τα δικαιοδοτικά όργανα που εξετάζουν περιπτώσεις παραβιάσεων του ΔΑΔ, αλλά και /ή των συναφών δικαιωμάτων του Ανθρώπου, εν μέσω ασκούμενων κατοχών. Το φαινόμενο των διαφοροποιήσεων σε δικαιοδοτικό επίπεδο, αλλά και του εγγενώς «πολιτικού» (διάβαζε υποκειμενικού) χαρακτήρα βασικών οντολογικών χαρακτηριστικών της κατοχής (π.χ. ο καθορισμός της έναρξής της, του βαθμού αποτελεσματικότητας του ασκούμενου ελέγχου εκ μέρους της κατέχουσας Δύναμης κλπ.) συμβάλει στην «τάση κατάτμησης» του θεσμού (της κατοχής), είτε σε επίπεδο νομικής της αποτίμησης, είτε σε επίπεδο επιχειρησιακής άσκησης της. Ειδικά σε περιπτώσεις άσκησης διευρυμένου ελέγχου από μια διεθνή πολυεθνική Ειρηνευτική Δύναμη, και μάλιστα όταν αυτή καλείται να ασκήσει διευρυμένες αρμοδιότητες αποκατάστασης δομών και θεσμών κράτους και κρατικής ανοικοδόμησης (statebuilding). Όπως ειδικά επισημαίνει ο καθηγητής Στ. Περράκης:

«Ο θεσμός της κατοχής διαμορφώνεται και εξελίσσεται βασικά μέσω της πρακτικής εθνικών δικαστηρίων (π.χ. Ισραήλ), διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων (Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Διαμερικανικά όργανα Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κλπ.) με διαφορετική όμως ερμηνευτική προσέγγιση, αλλά και πολιτικών οργάνων, όπως το Συμβούλιο Ασφαλείας. Αποτέλεσμα αυτής της πολυμερούς δραστηριότητας, σε συνδυασμό με την πρακτική των κρατών (κατέχουσα, κατεχόμενη δύναμη) είναι μάλλον η δημιουργία σύγχυσης περί των θεσμών, με εξαίρεση το ζήτημα της νομικής φύσης της κατοχής υπό το φως της κυριαρχίας του κράτους που παραμένει αλώβητη, και δεν αλλάζει χωρίς την συναίνεση του κατεχόμενου.

³⁷⁷ Υπογραφέισα στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης (ΣτΕ) στη Ρώμη, στις 4 Νοεμβρίου 1950.

Στην όλη κίνηση θα πρέπει να προσθέσουμε την αλλαγή συμπεριφοράς των κρατών, όπου και όταν η κατοχή συνέχεται με την πολιτική ανοικοδόμηση του κατεχόμενου κράτους (π.χ. Ιράκ)»³⁷⁸

Η δικαστική/νομική αξιολόγηση περιπτώσεων που ελέγχονται ως προς τη νομιμότητά τους, οι οποίες λαμβάνουν χώρα σε «κατοχικό» πλαίσιο, θέτει τη δικαστική κρίση σε ιδιαίτερα δυσχερή θέση, προκειμένου να αποτιμήσει με τον απαιτούμενο ρεαλισμό, αλλά και δικαιοκρισία, τη δέουσα τεκμηριωμένη νομική ερμηνεία για την αξιολόγησή τους. Αν και παραδοσιακά το Δίκαιο της Κατοχής εξελίχθηκε πολύ πριν την εξέλιξη του Δικαίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αλλά και προ της εξέλιξης σοβαρών δικαιοδοτικών θεσμών/οργάνων, και αποτελεσματικών μηχανισμών διεθνούς ελέγχου συμμόρφωσης των κρατών, το σύγχρονο ΔTK συμπεριλαμβάνει το συνιστάμενο «άθροισμα» των προβλέψεων του ΔΑΔ, όσο και του εφαρμοστέου ΔΔτΑ (πέραν αυτών του γενικού διεθνούς Δικαίου). Καθόσον λοιπόν είναι δυνατόν, το ίδιο εξεταζόμενο γεγονός να αποτελεί ταυτόχρονα αντικείμενο ενδιαφέροντος τόσο στο πλαίσιο του ΔΔτΑ, όσο και του ΔΑΔ, είναι σαφές ότι, το αποφασιστικό κριτήριο για την ευρύτερη νομική αποτίμησή του (καθορισμός πεδίου δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου, ευθύνης των εμπλεκόμενων, πεδίου πιθανού καταλογισμού σε κράτη ή διεθνείς οργανισμούς κλπ.), είναι η επιλογή του σχετικού νομικού πλαισίου, βάσει κυρίως του οποίου θα λάβει χώρα κάθε φορά η εκάστοτε δικαστική κρίση. Είναι λοιπόν σημαντικό να σημειωθεί το στοιχείο της επικάλυψης του ΔΑΔ και του ΔΔτΑ, ειδικά σε σχέση με τά προστατευόμενα υποκείμενά τους κατά τη διάρκεια μιας κατάστασης κατοχής. Όπως άλλωστε επισημαίνει πολύ χαρακτηριστικά Καθηγητής Περράκης

«Σήμερα το καθεστώς κατοχής κράτους οράται από το Γενικό Διεθνές Δίκαιο ως ερμηνεία κανόνων για τον πλέον διευρυμένο σεβασμό το ανθρώπου, καθώς και των εγγυήσεων σεβασμού των δικαιωμάτων του. Με άλλα λόγια προσομοιάζουν οι υποχρεώσεις της κατέχουσας δύναμης ταυτόσημες με εκείνες κράτους στο έδαφός του, συμπεριλαμβανομένου του Διεθνούς Δικαίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. [...]

Τα Κράτη φαίνεται ν' άλλαξαν πολιτική για τις υποχρεώσεις της κατέχουσας δύναμης. Υπάρχει μια μετάβαση από το σύστημα προστασίας της κυριαρχίας της κατεχόμενης χώρας, σε ένα σύστημα προστασίας του ατόμου, αφού κεντρικό ζήτημα αναδεικνύεται πλέον ο σεβασμός των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο κατεχόμενο έδαφος. Το Διεθνές Δικαστήριο φαίνεται να αντιμετωπίζει θετικά αυτή την κατάσταση. Χαρακτηριστικά ευνοϊκή είναι η θέση του για τα δικαιώματα του ανθρώπου του πληθυσμού των κατεχομένων παλαιστινιακών εδαφών στη Γνωμοδότησή του για το Τείχος, του 2004.»³⁷⁹

Το στοιχείο της διαφοροποίησης νομολογιακών προσεγγίσεων (που εν προκειμένω απασχολεί ιδιαίτερα, προκειμένου να εξετάσουμε το πλαίσιο ευθύνης και καταλογισμού σε περιπτώσεις δράσεων ή παραλείψεων κατά τη δράση ειρηνευτικών σε κατοχικό μάλιστα «context») εντοπίζεται εξίσου και από τη Μ.-Ντ. Μαρούδα. Συγκεκριμένα, και εξετάζοντας το ζήτημα της αλληλεπίδρασης των σημαντικότερων δικαιοδοτικών μηχανισμών σε οικουμενικό επίπεδο και της ερμηνείας των κανόνων της διεθνούς ευθύνης, αναφέρει τα εξής:

³⁷⁸ ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ., «Η σύγχρονη Κατοχή και το Διεθνές Δίκαιο: Μια εισαγωγική σύνθεση», στο ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ. (επιμ.), *Ο θεσμός της πολεμικής κατοχής στη διχοτόμο νομικού και πραγματικού: σύγχρονες εξελίξεις και επιπτώσεις στη διεθνή δικαιοταξία*, εκδ. ΟΣΤΡΙΑ, 2014, σσ. 13-27, σελ. 16-17.

³⁷⁹ Στ. ΠΕΡΡΑΚΗΣ, «Η σύγχρονη Κατοχή και το Διεθνές Δίκαιο: Μια εισαγωγική σύνθεση», στο Στ. ΠΕΡΡΑΚΗΣ (επιμ.), *Ο θεσμός της πολεμικής κατοχής στη διχοτόμο νομικού και πραγματικού: σύγχρονες εξελίξεις και επιπτώσεις στη διεθνή δικαιοταξία*, εκδ. ΟΣΤΡΙΑ, Αθήνα, 2014, σσ. 13-27, σελ. 23-24.

«Το ζήτημα εντοπίζεται στη σχέση του διεθνούς Δικαστηρίου με τα διεθνή ποινικά δικαστήρια (ΔΠΔΓ, ΔΠΔΡ, ή ΔΠΔ), και αυτών με τη σειρά τους με τα διεθνή δικαστήρια δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕυρΔΔΑ, ΔιΑΔΔΑ). Δύο είναι οι πόλοι που διαμορφώνουν τη σχέση των διεθνών δικαιοδοτικών θεσμών. Από τη μία, η εξειδίκευση και προοδευτική ερμηνεία του διεθνούς δικαίου, και από την άλλη η ομοιόμορφη συνεκτική εφαρμογή του που συμβάλλει στην ενδυνάμωση της αξιοπιστίας του.

Έτσι η νομολογία των παραπάνω δικαστηρίων, όσων αφορούν παραβιάσεις του ΔΑΔ, π.χ. στην πρώην Γιουγκοσλαβία, ή όσον αφορά νομικά ζητήματα όπως η οικουμενική δικαιοδοσία, έχει οδηγήσει σε μια ποικιλία αποφάσεων με διαφοροποιήσεις ή/και αποκλείσεις στην ερμηνεία σημαντικών κανόνων διεθνούς ευθύνης. Συχνά, λόγω εξειδίκευσης π.χ. των διεθνών ποινικών δικαστηρίων, ή λόγω της έντονης προσωπικότητας διεθνών δικαστών, αυτό δεν έχει καταγραφεί αρνητικά, αφού έχει ως αποτέλεσμα μια προοδευτική ερμηνεία του διεθνούς δικαίου και έχει συμβάλλει στην εξέλιξή του, όπως την περίοδο που ο Cassese διετέλεσε πρόεδρος του ΔΠΔΓ.

Συγχρόνως, στο διεθνές σύστημα η αντιμετώπιση όμοιων περιστατικών και νομικών ζητημάτων με όμοιο τρόπο, μέσω μιας συνεκτικής, ομοιόμορφης ερμηνείας ενισχύει την νομιμοποίηση τόσο των κανόνων δικαίου που ερμηνεύονται, όσο και των δικαιοδοτικών θεσμών που επιλαμβάνονται των υποθέσεων.

Εξάλλου, η δύναμη της νομιμοποίησης των κανόνων δικαίου και των δικαιοδοτικών θεσμών επιδρά και στη συμπεριφορά των κρατών και λειτουργεί αποτρεπτικά στην ατομική συμπεριφορά κρατικών οργάνων και ιδιωτών. Αντίθετα, αν η λειτουργία των διεθνών θεσμών δεν κρίνεται «δίκαια», τότε υποβαθμίζεται συνολικά η σημασία τους.»³⁸⁰

Ας δούμε όμως τη δικαιοδοτική εικόνα σε σχέση με τον προσδιορισμό του ασκούμενου (αποτελεσματικού ή μη) ελέγχου από ξένη Δύναμη, και δη μιας διεθνούς Ειρηνευτικής Δύναμης υπό τον ΟΗΕ, διακριτά σε κάθε δικαιοδοτικό πλαίσιο. Αφενός από την οπτική του Δικαίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΔΔΤΑ), και αφετέρου του ΔΑΔ.

Στην πρώτη περίπτωση του ΔΔΤΑ, εξετάζουμε -ως μελέτη περίπτωσης- και μάλιστα απολύτως αντιπροσωπευτικής, το σχετικό νομολογιακό έργο του ΕυρΔΔΑ, σε σχέση με τον προσδιορισμό του ασκούμενου, αποτελεσματικού, ή μη (ή δυνητικού, ή συνολικού) ελέγχου, ως προϋπόθεση για την πιστοποίηση της ασκούμενης εξω-εδαφικής αρμοδιότητας (και όχι αναγκαστικά για την πιστοποίηση της εφαρμογής του δικαίου της κατοχής) και άρα της ευθύνης, για αντιδιεθνείς συμπεριφορές, που αφορούν παραβιάσεις δικαιωμάτων του ανθρώπου. Οι υποθέσεις που το Δικαστήριο του Στρασβούργου έχει εξετάσει το ζήτημα του ασκούμενου «ελέγχου», όπως τουλάχιστον αυτός νοείται στο πλαίσιο της ΕυρΣΔΑ, προκειμένου να αποφανθεί περί της δικαιοδοσίας του και άρα περί της εφαρμογής της Σύμβασης, δεν είναι λίγες. Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες είναι εκείνες που αφορούν εξωεδαφική στρατιωτική δράση στο πλαίσιο αμιγώς εθνικών ή συμμετοχής σε πολυεθνικές επιχειρήσεις σε ξένο έδαφος, πέραν της εθνικής επικράτειας του κράτους. Το ζήτημα που παρουσιάζει εν προκειμένω το πλέον ιδιαίτερο ενδιαφέρον ιδιαίτερα από τη νομική του σκοπιά, είναι ο προσδιορισμός και η ταυτοποίηση της ενδεχόμενης κρατικής ευθύνης του Συμβαλλόμενου στη Σύμβαση Μέρους (ΣΜ) από πράξεις ή παραλείψεις στο πλαίσιο της ασκούμενης εξωεδαφικής στρατιωτικής δράσης (νόμιμης ή παράνομης) οργάνων του. Κατά το σκεπτικό της εν λόγω νομικής θεώρησης στο πλαίσιο του ΕυρΔΔΑ, σε παρόμοιες περιπτώσεις, η πιστοποίηση άσκησης του σχετικού «ελέγχου» οδηγεί στην τεκμηρίωση της ευθύνης που απορρέει από την

³⁸⁰ ΜΑΡΟΥΔΑ Μ. - Ντ., *Η Διεθνής Ευθύνη για Παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου: Η κρατική και Ατομική Ευθύνη σε Κίνηση*, Σπουδές Διεθνούς Δικαίου, Νο 1, Διευθ. Στ. Περγάκης, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2006, σελ. 638-639.

παραβίαση της υποχρέωσης διασφάλισης των δικαιωμάτων και των ελευθεριών της Σύμβασης προσώπων που βρίσκονται υπό τον έλεγχο κράτους, ή συγκεκριμένα οργάνων του, ακόμη και σε εξωεδαφικές περιπτώσεις. Έτσι, το κριτήριο του ασκούμενου ελέγχου εκ μέρους του κράτους -ΣΜ, εμμέσως αλλά σαφώς τεκμηριώνεται και ειδικά αν ο ασκούμενος έλεγχος ασκείται άμεσα ή έμμεσα από κρατικά όργανα, είτε στο πλαίσιο μιας εγχώριας διοίκησης (άμεσος εδαφικός), είτε στο πλαίσιο μιας εξωχώριας στρατιωτικής επιχείρησης (άμεσος εξωεδαφικός), είτε στο πλαίσιο μιας διεθνούς ειρηνευτικής διακυβέρνησης από Δυνάμεις (και υπό την ευθύνη) του ΟΗΕ, οι οποίες όμως προφανώς αποτελούνται από εθνικές συνεισφορές κρατών της Σύμβασης (έμμεση εξωεδαφική ευθύνη).³⁸¹

Εν προκειμένω φαίνεται ότι στη νομολογία του ΕυρΔΔΑ, ο έλεγχος δικαιοδοσίας-αρμοδιότητας και άρα και η αξιολόγηση της νομικής ευθύνης γίνεται, ως αναμενόμενο, μάλλον «ατομοκεντρικά» («προσωπική» δικαιοδοσία, έναντι δικαιοδοσίας με κριτήριο εδαφικού ελέγχου) στο πλαίσιο της ΕυρΣΔΑ. Δηλαδή αποτιμάται αποκλειστικά με βάση την υποχρέωση του ατόμου, μέλους της εξωχώρια αναπτυχθείσας στρατιωτικής Δύναμης και ως πολίτη κράτους της ΕυρΣΔΑ (που δρα εν προκειμένω ως μέλος μιας διεθνούς ειρηνευτικής Δύναμης - Δύναμης Κατοχής), να σέβεται τα ΔτΑ σε κάθε περίπτωση. Μια υποχρέωση που απορρέει ειδικά καθόσον είναι πολίτης, αλλά και κρατικό όργανο, χώρας/Συμβαλλόμενου Μέρους της ΕυρΣΔΑ (ή και άλλου περιφερειακού συστήματος ενισχυμένης ή ειδικής προστασίας/προαγωγής των ΔτΑ). Ιδιότητα που άλλωστε του επιφέρει επιπρόσθετες υποχρεώσεις σε σχέση με το σεβασμό και την προστασία των ΔτΑ, και άρα και αντίστοιχες ευθύνες, αντίστοιχα, κατά τη διάρκεια τέλεσης της εξωεδαφικής αποστολής του. Συναφώς, στοιχειοθετείται και αντίστοιχη διεθνής ευθύνη έναντι του κράτους προέλευσης (και /ή του διεθνούς Οργανισμού), υπό την αιγίδα του οποίου τελείται ή διεξάγεται η αντίστοιχη εξωεδαφική πολυεθνική (ειρηνευτική) επιχείρηση. Χαρακτηριστική είναι η απόφαση *Al Skeini* (2011), η οποία μάλιστα φαίνεται ότι το Δικαστήριο του Στρασβούργου οριστικοποίησε και ολοκλήρωσε τη σημειωθείσα νομολογιακή «στροφή» του ως προς την «προσωποκεντρική», σε σχέση με την «εδαφοκεντρική», δικαιοδοσία σε σχέση με την προγενέστερη υπόθεση *Bankovic* (2001)³⁸². Σε αυτήν το Δικαστήριο αποδέχθηκε τη δικαιοδοσία (και άρα και την ευθύνη κράτους) του Ην. Βασιλείου ως προς τις απώλειες ζώων αμάχων στην περιοχή της Bashra, κατά την περίοδο από 1 Μαΐου 2003 έως 28 Ιουνίου 2004, στο πλαίσιο της ευρύτερης στρατιωτικής συμμετοχής στρατιωτικών δυνάμεων του ΗΒ στην πολυεθνική επιχείρηση στο Ιράκ. Όπως δε επισημαίνει η Μ.- Ντ. Μαρούδα, σχολιάζοντας ειδικά την ακόμη μάλλον «συγκεχυμένη» διαδικασία προσδιορισμού της ευθύνης σε σχέση με τον ασκούμενο έλεγχο στην ανωτέρω Απόφαση με βάση την προηγούμενη ελικοειδή νομολογιακή γραμμή του ΕυρΔΔΑ:

«Είναι [η *Al Skeini*] από τις λίγες αποφάσεις που φαίνεται να καθιστά σαφές τι είναι αποτελεσματικός έλεγχος χωρίς να ορίζει την έννοια, αλλά μέσα από την εφαρμογή της στο γενικό περιβάλλον που επικρατούσε στο Ιράκ την περίοδο εκείνη και οδηγούσε στην αναγνώριση της κατοχής. Δεν υιοθετεί την άποψη ότι αν υπάρχει αποτελεσματικός έλεγχος αυτός πρέπει να αφορά όλα τα δικαιώματα που απορρέουν από την ΕΣΔΑ, αλλά ότι εγείρει την εφαρμογή μόνον

³⁸¹ Για μια εκτενέστατη και διεξοδική σπουδή της νομολογιακής επισκόπησης περί του Αποτελεσματικού ελέγχου και της εξωεδαφικής εφαρμογής των δικαιωμάτων του ανθρώπου, βλ. στο ΜΑΡΟΥΔΑ Μ.-Ντ., «Ο Αποτελεσματικός Έλεγχος ως προϋπόθεση για την εφαρμογή του δικαίου της κατοχής και η διάδρασή του με την εξω-εδαφική εφαρμογή των δικαιωμάτων του ανθρώπου», στο Στ. Περράκης (επιμ.), *Κατοχή "Ουδέν μονιμότερο του προσωρινού"*, Καταστάσεις Στρατιωτικής Κατοχής και Διεθνές Δίκαιο, Όστρια, 2014, σσ. 111-156, σελ. 138.

³⁸² *Bankovic & Ors v Belgium and 16 other states*, 52207/99, Decision, ECHR Court (Grand Chamber), 12/12/2001, 11 BHRC 435, διαθέσιμο στη δνση <https://casebook.icrc.org/case-study/echr-bankovic-and-others-v-belgium-and-16-other-states> και <http://swarb.co.uk/bankovic-v-belgium-echr-12-dec-2001/>, και <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-22099>.

όσων δικαιωμάτων σχετίζονται άμεσα με τον έλεγχο. (παρ. 137). Ενδιαφέρουσα επίσης η προσέγγιση του Δικαστηρίου σε σχέση με την έλλειψη ασφάλειας και τις αναταραχές στη Bashra, που δεν θεωρεί ότι συντελούν σε απουσία αποτελεσματικού ελέγχου από την Κατέχουσα Δύναμη, αλλά λαμβάνονται υπόψη μόνο σε σχέση με τις πραγματικές δυνατότητες που είχε το Ην. Βασίλειο να ερευνήσει το περιστατικό (παρ. 164-5). Βέβαια, η εφαρμογή της σε σχέση με το άρθρο 1 της ΕΣΔΑ παραμένει συγκεχυμένη και αδυνατεί να καθιερώσει ένα συνεκτικό καθεστώς για μια ευρέως αποδεκτή δικαιοδοσία “αφού προσπαθεί να συμβιβάσει τ’ ασυμβίβαστα προηγούμενης νομολογίας του.”³⁸³

Στη δε Απόφαση του στην υπόθεση *Al Jeeda* (2001)³⁸⁴, που αφορούσε κράτηση επί 3 έτη (2004-2007) ιρακινού (χωρίς δίκη) στο πλαίσιο άσκησης της κατοχικής εξουσίας στο Ιράκτο Δικαστήριο του Στρασβούργου δέχτηκε την άσκηση αποτελεσματικού ελέγχου, και άρα της συναρτώμενης νομικής ευθύνης από τις βρετανικές Δυνάμεις. Ταυτόχρονα δεν δέχτηκε ότι τα ΗΕ είχαν αντίστοιχη αρμοδιότητα, και άρα και ευθύνη, ελλείψεως του απαιτούμενου αποτελεσματικού ελέγχου και ελέγχου επί των πράξεων ή παραλείψεων των μελών της πολυεθνικής Δύναμης που ασκούσε (ως προς τις ΗΠΑ και το ΗΒ) κατοχική εξουσία στην περιοχή του Ιράκ και, υπό αυτή τη θεώρηση, αποφάνθηκε ότι η κράτηση του προσφεύγοντα δεν ήταν καταλογιστέα στα ΗΕ (παρ. 84, Απόφασης).

Παρατηρείται δηλαδή ότι, στο νομολογιακό προηγούμενο του ΕυρΔΔΑ, όπως διακρίνεται από χαρακτηριστικές αποφάσεις όπως την Απόφαση *Λοϊζίδου*³⁸⁵ (1996), στην Τέταρτη Διακρατική προσφυγή Κύπρου κατά Τουρκίας (2001), στην *Al Skeini* (2001)³⁸⁶, στην *Al Jeeda* (2001)³⁸⁷, στην *Illascu* (2004)³⁸⁸, στην *Öcalan* (2005)³⁸⁹, στην *Al Saadoon*³⁹⁰ (2009), και μεταγενέστερα στις *Hassan* (2014)³⁹¹ και *Jaloud* (2014)³⁹², ακολουθείται η γενικότερη θέση ότι

³⁸³ ΜΑΡΟΥΔΑ Μ. - Ντ., «Ο Αποτελεσματικός Έλεγχος ως προϋπόθεση για την εφαρμογή του δικαίου της κατοχής και η διάδρασή του με την εξω-εδαφική εφαρμογή των δικαιωμάτων του ανθρώπου», στο Στ. Περράκης (επιμ.), *Κατοχή “Ουδέν μονιμότερο του προσωρινού”*, Καταστάσεις Στρατιωτικής Κατοχής και Διεθνές Δίκαιο, Όστρια, 2014, σσ. 111-156, σελ. 147-148.

³⁸⁴ *Al-Jedda v. The United Kingdom*, 27021/08, Judgment (Merits and Just Satisfaction), ECHR Court (Grand Chamber), 07/07/2011, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-105612>.

³⁸⁵ ΕΔΔΑ, απόφαση *Τ. Λοϊζίδου κατά Τουρκίας*, 18 Δεκεμβρίου 1996, Recueildesarrêtsetdécisions 1996-VI.

³⁸⁶ *Al-Skeini and Others v. United Kingdom*, Application no. 55721/07, Council of Europe: European Court of Human Rights, 7 July 2011, available at: <http://www.refworld.org/cases,ECHR,4e2545502.html> [accessed 15 August 2017].

³⁸⁷ *Al-Jedda v. The United Kingdom*, 27021/08, Judgment (Merits and Just Satisfaction), ECHR Court (Grand Chamber), 07/07/2011, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-105612>.

³⁸⁸ *Illascu και άλλοι κατά Μολδαβίας και Ρωσίας* (2004). Το Δικαστήριο εν προκειμένω δέχθηκε ότι την ύπαρξη αποτελεσματικού ελέγχου στην περιοχή της Τρανσδνειστερίας για τις ανάγκες εφαρμογής της ΕΣΔΑ, αλλά όχι αναγκαστικά προκειμένου να πληροί το κριτήριο του άρθρου 42 των Κανονισμών της Χάγης για την τεκμηρίωση του εδάφους ως κατεχόμενο. Έτσι, η παρουσία ενός μικρού -σχετικά- αριθμού ρώσων στρατιωτών στην περιοχή ήταν επαρκές στοιχείο για το Δικαστήριο ώστε να αναγνωρίσει την ευθύνη της Ρωσίας για παραβιάσεις δικαιωμάτων της ΕΣΔΑ στην περιοχή.

³⁸⁹ *Abdullah Öcalan v Turkey*, 46221/99, Judgment (Merits and Just Satisfaction), ECHR Court (Grand Chamber), 12.5.2005, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-69022>. Για την νεώτερη απόφαση του 2014, βλέπε *Öcalan v. Turkey* (No. 2) [Extracts], 24069/03 197/04 6201/06, Judgment (Merits and Just Satisfaction), ECHR Court (Second Section), 18/03/2014, διαθέσιμο στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142087>.

³⁹⁰ ΕΔΔΑ, απόφαση *Al Saadoon v UK* (δικαιοδοσία), 2 Ιουλίου 2009.

³⁹¹ *Hassan v. the United Kingdom* [GC], 29750/09, Judgment (Merits), ECHR Court (Grand Chamber), 16/09/2014, διαθέσιμο στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-146501>.

³⁹² *Jaloud v. The Netherlands*, (Application no. 47708/08), Judgment, ECHR Grand Chamber, 20 November 2014, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-148367>.

τα κράτη έχουν ευθύνη σεβασμού και μη παραβίασης των Δικαιωμάτων ατόμων (πολιτών ή αλλοδαπών) καθόσον βρίσκονται υπό την εξουσία τους (δηλ. στον έλεγχο τους), εντός της επικράτειάς τους ή εξωεδαφικά. Και ειδικά, σε όλους όσους βρίσκονται υπό την εξουσία ή τον αποτελεσματικό έλεγχο στρατιωτικών δυνάμεων του κράτους που δρουν εξωεδαφικά, ανεξαρτήτως των συνθηκών υπό τις οποίες αποκτήθηκε η εξουσία ή ο αποτελεσματικός έλεγχος, όπως στην περίπτωση εθνικών στρατιωτικών δυνάμεων ή τμημάτων που επιχειρούν εξωχώρια, συμμετέχοντας σε μια ειρηνευτικής Δύναμη του/υπό τον ΟΗΕ. Αυτή την ερμηνευτική προσέγγιση έχει άλλωστε εκφράσει και η Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (EDA) του Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (1966), όπου εξετάζοντας περιστατικά από τις περιπτώσεις κατοχής στη Β. Κύπρο και στο Ισραήλ, ερμήνευσε παρόμοια την εξωεδαφική εφαρμογή του Συμφώνου, δηλ. τις προβλέψεις του Άρθρου 2(1)ι, κατά τις οποίες «*όλα τα κράτη-Μέρη οφείλουν να σέβονται και να διασφαλίζουν το σεβασμό των Δικαιωμάτων που περιλαμβάνονται στο Σύμφωνο σε οποιοδήποτε βρίσκεται υπό την εξουσία ή τον αποτελεσματικό έλεγχο τους, ακόμη και οι εκτός της εδαφικής επικράτειας του μέρους*».

Το Δικαστήριο του Στρασβούργου, αλλά βαθμιαία και τα άλλα όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης (Επιτροπή Υπουργών, Επιτροπή ΔτΑ κ.λπ., κατέληξαν τελικά να δεχτούν ότι ο αρχικά αποδεκτός «αποτελεσματικός» έλεγχος («κλειστός» έλεγχος σε κάθε πρόσωπο, για κάθε πράξη του και σε κάθε τμήμα του εδάφους) ως κριτήριο δικαιοδοσίας/ευθύνης, μπορεί να διαβαστεί και ευρύτερα ως «συνολικός» αποτελεσματικός έλεγχος πάνω σε έδαφος». Έτσι δεν θα κινδυνεύουν τα άτομα, ως υποκείμενα προστασίας Δικαιωμάτων του Ανθρώπου να αντιμετωπίζουν υποδεέστερο καθεστώς εγγύησης των δικαιωμάτων τους, τα οποία απορρέουν από τη Σύμβαση.

Παρενθετικά σημειώνεται ότι σχετικά με το ζήτημα της δικαιοδοσίας κράτους στις στρατιωτικές επιχειρήσεις στο εξωτερικό, σημαντικές είναι συναφείς αποφάσεις σε εθνικά δικαστήρια, όπως η υπόθεση *R (Gentle) v Prime Minister* (2008) [AC 1356], η υπόθεση *R (Smith) /Secretary of State for Defense* (SMITH 1) (2010), η υπόθεση *Smith & Ors v The Ministry of Defence* (SMITH 2), UKSC (2013). Επίσης, η υπόθεση *Nada* (2012) στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο ECJ.

Από τις προηγούμενα εξεταζόμενες περιπτώσεις, και κατόπιν της σημειούμενης ιδιαίτερης και μάλλον δύσκολα διαχειρίσιμης πλέον αύξησης του πινακίου του ΕΔΔΑ, εντοπίζεται ένα σημείο λειτουργικής αδυναμίας του συστήματος της ΕΣΔΑ και της δικαιοδοσίας της προσέγγισης για την ολοκληρωτική διαχείριση παρόμοιων περιστατικών κατά τη διάρκεια εξωεδαφικών στρατιωτικών επιχειρήσεων, ειδικά όταν αυτές αναπτύσσονται υπό το μανδύα μιας Ειρηνευτικής Αποστολής του ΟΗΕ, κατά την οποία η διαδικασία δικαστικής απόδοσης ευθυνών θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη ιδιαίτερα την «κατοχική» (άσκηση «κατοχικού» αποτελεσματικού ελέγχου εκ μέρους της Δύναμης) συνιστώσα της κατάστασης. Φυσικά, αυτή απαιτεί την επίκληση του συναφούς Δικαιϊκού πλαισίου, δηλαδή του ΔΑΔ, δεδομένο που από την άλλη μεριά επισύρει το αντίστοιχα συναφές πρόβλημα της έλλειψης διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων και/ή μηχανισμών κατάλληλων για τον έλεγχο της εφαρμογής του ΔΑΔ, σε αντίστοιχες περιπτώσεις και κυρίως για την αποκατάσταση / ικανοποίηση θυμάτων από παραβιάσεις δικαιωμάτων τους αποκλειστικά μέσω του ΔΑΔ.

Εξετάζοντας τώρα σε αντιδιαστολή την περίπτωση του ΔΑΔ, και δη του Δικαίου της κατοχής (ΔτΚ), το όλο πλαίσιο παρεχόμενης δικαιοδοσίας (ως προς τη συνιστώσα του ΔΑΔ) στηρίζεται στις ευθύνες και υποχρεώσεις που ούτως ή άλλως έχει ήδη ο μαχητής/μέλος μιας εθνικής Δύναμης, η οποία συνθετικά συγκροτεί εντέλει τη διεθνή ειρηνευτική Δύναμη, απ' όταν ξεκινάει από το έδαφος της επικράτειάς του, ανεξαρτήτως του που και υπό ποιες συνθήκες επιχειρεί, ανάλογα με την επιχειρησιακή κατάσταση που θα διαμορφωθεί στο πεδίο

ανάπτυξης και δράσης της επιχείρησης. Αντίστοιχα και δευτερογενώς, ευθύνες είναι δυνατόν να αναγνωριστούν και ως προς την ίδια την ειρηνευτική Δύναμη, συλλογικά (στο πρόσωπο του Διοικητή της), οι οποίες επαγωγικά είναι δυνατόν να ανιχνευτούν προς το κάθε συνεισφέρον κράτος, αλλά και προς τον ίδιο τον Οργανισμό, υπό την αιγίδα του οποίου συγκροτείται, αναπτύσσεται και επιχειρεί η συγκεκριμένη επιχείρηση Σε αυτήν την περίπτωση, καθοριστικός φυσικά παράγων είναι ο προσδιορισμός του βαθμού αποτελεσματικότητας του ελέγχου που ασκεί ή δύναται να ασκήσει δυνητικά η εν λόγω Δύναμη στη περιοχή ευθύνης της. Αφού δε ο ασκούμενος έλεγχος καταστεί «αποτελεσματικός», τότε δύναται η περιοχή της Δύναμης να μεταβληθεί από περιοχή ευθύνης, σε περιοχή ασκούμενης αρμοδιότητας, και άρα εκ του αποτελέσματος, περιοχή μείζονος και (επιχειρησιακά *de facto*) αποκλειστικής δικαιοδοσίας. Έτσι στην εν λόγω περιοχή, πέραν του ελάχιστου των υποχρεώσεων που προκύπτουν από το Δίκαιο των Ένοπλων Συρράξεων/ΔΑΔ, είναι πλέον δυνατόν να ενεργοποιηθεί το δικαϊκό πλαίσιο (προστασίας) της Κατοχής, «συμπαράσύροντας» έτσι και όλο το συναφές πλέγμα επιπρόσθετων υποχρεώσεων προστασίας που αυτό αναθέτει στην κατέχουσα Δύναμη, έναντι των κατεχομένων και επ' ωφελεία κυρίως αυτών. Σε αυτήν την περίπτωση, το πλαίσιο της διερευνούμενης νομικής ευθύνης δεν ανιχνεύεται πλέον ατομoκεντρικά προσδιορισμένο (με βάση το άτομο, μέλος της εκάστοτε ξένης στρατιωτικής Δύναμης) και ανεπηρέαστο από πραγματιστικές συνιστώσες, αλλά μάλλον συλλογικοκεντρικά (κατά βάση ως προς τη Δύναμη Κατοχής). Μια νομική αντίληψη, με καθοριστική επίδραση από την ερμηνευτική και αντιληπτική θεώρηση του δικαϊκού πνεύματος που διέπει το ΔΑΔ, παρά του αντίστοιχου ΔΔτΑ.

Δεύτερο κρίσιμο στοιχείο διάστασης μεταξύ ΔΑΔ και ΔΔτΑ (εν προκειμένω του Συστήματος της ΕυρΣΔΑ), αποτελεί η αναγκαιότητα τεκμηρίωσης αποτελεσματικού ελέγχου για την πιστοποίηση και τον καταλογισμό της ευθύνης για τυχόν παραβιάσεις δικαιωμάτων. Ο απώτερος σκοπός εκάστου πλαισίου καθορίζεται με γνώμονα κυρίως το αν η παραβίαση του δικαιώματος προσεγγίζεται με μια κατά βάση προληπτική, ή μη (δηλ. κατασταλτική ή παρακολουθηματική/επ-ακόλουθη) προσέγγιση. Η δικαστική ενεργοποίησή της τελευταίας βέβαια προϋποθέτει την τέλεση της όποιας παραβίασης και ως εκ τούτου μοιραία έπεται αυτής. Συγκεκριμένα, στο μεν πλαίσιο του ΔΑΔ/ΔτΚ, η επιδίωξη του πλαισίου προστασίας είναι η επιβολή περιορισμών και ορίων στη διεξαγωγή της δράσης στο πεδίο, ώστε εάν είναι δυνατόν να αποτραπεί η παράνομη πράξη, η οποία συνακόλουθα αναμένεται να οδηγήσει και σε παραβίαση (κάποιου) δικαιώματος εκ μέρους των θυμάτων. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι με βάση την στρατιωτική-επιχειρησιακή οργανωσιακή κουλτούρα κάθε στρατιωτικού οργανισμού, παγκοσμίως, οι όποιες προβλέψεις ανθρωπιστικής προστασίας επιδιώκεται για πρακτικούς και επιχειρησιακούς λόγους να έχουν ενσωματωθεί στο θεσμικό και λειτουργικό πλαίσιο πριν τη διάθεση της εθνικής Δύναμης στην πολυεθνική ειρηνευτική Επιχείρηση και σαφώς πριν την ανάπτυξή τους στο πεδίο, καθόσον απαιτεί να συμπεριληφθούν και να προβλεφθούν εγκαίρως και στο σύστημα της επιχειρησιακής τους σχεδίασης, όσο και στο σύστημα επιχειρησιακής εκπαίδευσης του προσωπικού τους. Πιο απλά, για τους στρατιωτικούς οργανισμούς παγκοσμίως, αλλά και για τα στελέχη τους ατομικά, που έχει πλέον καθιερωθεί δογματικά να λειτουργούν με βάση την οικουμενική στρατιωτική αρχή «πειθάρχησε και εκπαιδεύσου όπως θα πολεμήσεις», η συμμόρφωση και ο σεβασμός των αρχών ανθρωπιστικής προστασίας, όταν δρουν στο πεδίο, είναι θέμα κυρίως πρότερης (καλής ή κακής) συστημικής προπαρασκευής του οργανισμού τους και των ατόμων που τον συναποτελούν, από την ηγεσία τους μέχρι τον τελευταίο φαντάρο, και λιγότερο θέμα παρόρμησης ή επιχειρησιακής συγκυρίας. Χωρίς φυσικά να αποκλείεται η πιθανότητα εμφάνισης περιπτώσεων μεμονωμένων περιστατικών, λόγω ατομικών πρωτοβουλιών, που εκφεύγουν των θεσμικά προβλεπομένων και των επιχειρησιακών διαταγών, τα οποία όμως

συνιστούν μη συστημικό δεδομένο και άρα, ο συνυπολογισμός και η ανάλυσή τους εμπίπτει στο σφαίρα του μη προβλέψιμου, στερείται προστιθέμενης αξίας και κατά συνέπεια κρίνεται μη σκόπιμη.

Στο δε πλαίσιο της ΕυρΣΔΑ (και/ή κατ' επέκταση των αντίστοιχων άλλων διεθνών και/ή περιφερειακών Συστημάτων Δικαίου ΔτΑ), πρωτεύουσα προτεραιότητα είναι η επιδίωξη μέγιστης αποκατάστασης εκ μέρους του κράτους³⁹³ της οποίας βλάβης έχει προξενηθεί από την παραβίαση κάποιου δικαιώματος του θύματος. Το πλαίσιο της ΕυρΣΔΑ παρέχει διευκολύνσεις και διασφαλίσεις στο θύμα της παραβίασης, προκειμένου να έχει την ευκαιρία με θεμιτές και δικαιοδικές αξιώσεις να αιτηθεί (προσφεύγοντας δεόντως για) την αποκατάστασή του από το κράτος-μέρος της ΕυρΣΔΑ, ενώ η τιμωρία των υπευθύνων (αν και όπου αυτό είναι εφικτό) είναι καθαρά δευτερεύουσα προτεραιότητα. Υπό την έννοια αυτή, θα λέγαμε ότι στο πλαίσιο του ΕυρΔΔΑ, η όλη διαδικασία αποκατάστασης εμφανίζει κάποια συνάφεια με την αντίστοιχη διαδικασία του αστικού Δικαίου, καθόσον το ισχύον δικονομικό σχήμα των αποφάσεων του ΕυρΔΔΑ εξαντλείται στο δίπολο «άτομο-θύμα» vs «υπεύθυνο κράτος». Σύμφωνα δε με το σχετικό άρθρο της Σύμβασης, το πεδίο εφαρμογής της εδαφικά, προσδιορίζεται κάθε άλλο παρά περιοριστικά, καθώς προβλέπει την επέκταση σε περιοχές που το κράτος επεκτείνει τις δραστηριότητές του ουσιαστικά και καταλυτικά για τη διεθνή του εκπροσώπηση. Δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής ότι η χρησιμοποιούμενη για το σκοπό αυτό φράση δεν περιλαμβάνει τον μάλλον περισσότερο νομικά σαφή όρο «αρμοδιότητα» «δικαιοδοσία», αλλά προσδιορίζει περιφραστικά το έδαφος, με ένα μάλλον αμφίσημο λειτουργικό κριτήριο εξωεδαφικότητας, ως την περιοχή που εκτείνεται πέραν της μείζονος εδαφικής επικράτειας ενός κράτους της ΕυρΣΔΑ «...to all or any of the territories for whose international relations it is responsible.»³⁹⁴.

Σε κάθε περίπτωση, πέραν της απόφασης περί της ισχύουσας αρμοδιότητας στην περίπτωση των εξεταζόμενων συμβάντων, κοινός τόπος ΕυρΣΔΑ και ΔΑΔ καθίσταται αναμφίβολα η αναγκαιότητα τεκμηρίωσης του στοιχείου του καταλογισμού της παραβίασης ή της αντιδιεθνούς ενέργειας, είτε αυτή αφορά άτομο- δράστη, ή κράτος. Κοινή επίσης παράμετρος των δύο ανωτέρω Συστημάτων είναι η επακόλουθη δευτερογενής επίπτωσή τους στο διαμορφούμενο δυναμικά πλαίσιο ανθρωπιστικής προστασίας, που αφορά την ωφέλιμη ανάδραση η οποία προκαλείται από την τιμωρητική και καταδικαστική λειτουργία των δύο συστημάτων έναντι τυχόν αντιδιεθνών ενεργειών και ανθρωπιστικών παραβιάσεων, εν γένει. Μια κοινή παράμετρος που προέρχεται από την εγγενή κληρονομιά που αντλείται από κάθε σοβαρό δικαιοδικό και σωφρονιστικό σύστημα διεθνώς, που (πρέπει να) αποβλέπει όχι μόνον στην τιμωρία και στον σωφρονισμό των παραβατών, αλλά και στην αποτροπή νέων παραβιάσεων, και κυρίως στη διαμόρφωση, εξέλιξη και προαγωγή μιας ευρύτερης ανθρωπιστικής κουλτούρας στον ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, αλλά και στους επιμέρους

³⁹³ Βλέπε σχετικώς τη σχετική πρόβλεψη του άρθρου 19 της ΕυρΣΔΑ, περί της ίδρυσης του Δικαστηρίου του Στρασβούργου, αποβλέπων να διασφαλίσει «... the observance of the engagements undertaken by the High Contracting Parties in the Convention and the Protocols thereto», και κυρίως του άρθρου 1, περί γενικότερης υποχρέωσης σεβασμού των ΔτΑ, η οποία στο πλαίσιο του Συστήματος του ΣτΕ και της ΕυρΣΔΑ και υπό την έννοια της μέριμνας διασφάλισης του σεβασμού και της απορρέουσας ευθύνης αποκατάστασης, αφορά στον πρώτο άμεσο βαθμό αποκλειστικώς τα ίδια τα κράτη της Σύμβασης («Article 1 – Obligation to respect human rights: The High Contracting Parties shall secure to everyone within their jurisdiction the rights and freedoms defined in Section I of this Convention.»).

³⁹⁴ «Article 56 – Territorial application: 1. Any State may at the time of its ratification or at any time thereafter declare by notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe that the present Convention shall, subject to paragraph 4 of this Article, extend to all or any of the territories for whose international relations it is responsible.», ECHR, 1950, διαθέσιμο στη δνση <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/005.htm>.

φορείς κρατικής εξουσίας (δυνάμεις άμυνας, δυνάμεις ασφάλειας, δικαστικό σώμα, ηγεσίες κλπ.) των κρατών, από τον καιρό της ειρήνης και τη φάση προ της συμμετοχής σε ειρηνευτικές διεθνείς πρωτοβουλίες, αλλά και κατόπιν αυτών.

Οι ανωτέρω διαφορές φαίνεται να πιστοποιούν μια διαφορετική οντολογική αντίληψη και κυρίως μια διακριτή προσέγγιση σχετικά με το θέμα της αντικειμενικής τεκμηρίωσης του ασκούμενου ελέγχου σε περιπτώσεις εξωεδαφικής ανάπτυξης και δράσης δυνάμεων κράτους συμμετέχουσες σε διεθνείς ειρηνευτικές επιχειρήσεις, οι οποίες κατά περίπτωση καταλήγουν να πληρούν τις προϋποθέσεις για να θεωρούνται ότι ασκούν οιονεί κατοχική παρουσία σε μια ξένη περιοχή όπου έχουν αναπτυχθεί, εντός του πλαισίου της ΕυρΣΔΑ και σε σχέση με το αντίστοιχο του ΔΑΔ.

1.3 ΚΑΤΟΧΗ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ: ΕΘΝΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ.

Από την απαρχή της κωδικοποίησης του σύγχρονου δικαίου ενόπλων συρράξεων, όπου ο *Francis Lieber* εξέδωσε τον περίφημο *Κώδικα Lieber* (1863) μέχρι σήμερα, έχουν εξελιχθεί οι σχετικές με την κατοχή προβλέψεις του συναφούς νομικού πλαισίου της κατοχής. Για τις εν λόγω προβλέψεις, συμβατικές ή μη, του σύγχρονου κατοχικού δικαίου απαιτείται τόσο η κυρωτική ενσωμάτωσή τους στο εθνικό νομικό πλαίσιο, όσο και να διασφαλιστεί η εφαρμογή τους στο «πεδίο» από τις στρατιωτικές δυνάμεις κρατών, σε περιπτώσεις άσκησης ή επικείμενης άσκησης κατοχής, ενώ παράλληλα απαιτείται να ενσωματωθούν εξίσου, υπό τη μορφή συγκεκριμένων διατάξεων και στα επιμέρους σχετικά στρατιωτικά θεσμικά κείμενα των ΕΔ των χωρών. Και μάλιστα, στα στρατιωτικά κείμενα όλων των βαθμίδων, τόσο δηλαδή του στρατηγικού, όσο και χαμηλότερου (επιχειρησιακού και/ή τακτικού) επιπέδου.

Η ανωτέρω διερεύνηση των βασικότερων σχετικών θεσμικών κειμένων θα αποτελέσει το αντικείμενο ανάλυσης του παρόντος κεφαλαίου. Συγκεκριμένα, , θα επιχειρηθεί μια συνοπτική, αλλά ενδεικτική παρουσίαση της ενσωμάτωσης προβλέψεων σε προαναφερθέντα επιμέρους στρατιωτικά θεσμικά κείμενα, διαφόρων κρατών, ώστε να είναι δυνατή μια συγκριτική επισκόπησή τους, για τις ανάγκες της παρούσας Διατριβής. Αξίζει να σημειωθεί ότι λόγω της προφανούς αιτιώδους σχέσης της κατάστασης Κατοχής με την θεμελιώδη θεώρηση του εκάστοτε επιχειρησιακού Δόγματος κάθε στρατού, το οποίο προσδιορίζει αν ο προσανατολισμός της Εθνικής Άμυνας μιας χώρας είναι αμυντικός ή επιθετικός³⁹⁵, είναι προφανές ότι η ενσωμάτωση «κατοχικών» προβλέψεων σε στρατιωτικά θεσμικά κείμενα αναμενόμενα θα είναι αντιστρόφως ανάλογη με το βαθμό «αμυντικογένειας» που χαρακτηρίζει το εκάστοτε στρατιωτικό Αμυντικό Δόγμα κάθε χώρας.

³⁹⁵ Ο όρος «επιθετικός» εδώ χρησιμοποιείται όχι με την «διεθνολογική» έννοια περί «επίθεσης», αλλά με την στρατιωτική/επιχειρησιακή έννοια, η οποία παραπέμπει σε έναν στρατηγικά και/ή επιχειρησιακά επιθετικογενή προσανατολισμό της αμυντικής διάρθρωσης και διάταξης των ΕΔ μιας χώρας.

1.3.1 Η Κατοχή στα στρατιωτικά θεσμικά κείμενα των ΗΠΑ

Από την απαρχή της κωδικοποίησης του σύγχρονου Δικαίου της Κατοχής, τον *Κώδικα Lieber* (1863), μέχρι σήμερα, οι προβλέψεις του θεσμικού πλαισίου που απαιτείται να εφαρμοστούν στο πεδίο από τις στρατιωτικές δυνάμεις των κρατών, είναι φυσικό να απαιτείται η ενσωμάτωσή τους και στα επιμέρους σχετικά στρατιωτικά θεσμικά κείμενα, τόσο στρατηγικού, όσο και χαμηλότερου (επιχειρησιακού και/ή τακτικού) επιπέδου.

Το κείμενο συνιστά το βασικό στρατιωτικό εγχειρίδιο στρατηγικού επιπέδου, που καθορίζει το εφαρμοστέο νομικό πλαίσιο του Στρατού των ΗΠΑ, για τη κατά ξηρά διεξαγωγή εχθροπραξιών. Όπως προσδιορίζεται στο θεμελιώδες κείμενο US FM 1, μεταξύ των βασικών λειτουργιών του Αμερικάνικου Στρατού (Ξηράς) είναι και η κατοχή εδάφους.³⁹⁶

1.3.1.1 US Field Manual 27-10: “The Law of the Land Warfare”

Στο πλαίσιο αυτό, συμπεριελήφθη στο σχετικό εγχειρίδιο US Field Manual 27-10: “*The Law of the Land Warfare*”³⁹⁷ και ειδικό κεφάλαιο, το 6^ο Κεφάλαιο (CHAPTER 6: “OCCUPATION”³⁹⁸), το οποίο αναφέρεται αποκλειστικά στην Κατοχή. Περιλαμβάνει τα άρθρα από 351 έως 448, των οποίων η δομή είναι διαρθρωμένη σε οκτώ επιμέρους Τμήματα (Sections), υπό τους ακόλουθους τίτλους:

«US FM 27-10: CHAPTER 6 - OCCUPATION

Section I - General

Section II - Administration of occupied territory

Section III - Rights of the population of occupied territory

Section IV - Relief

Section V - Treatment of enemy property

Section VI - Services of inhabitants and of officials

Section VII - Public finance

Section VIII - Security of the occupant: penal legislation and procedure»

Αξίζει να σημειωθεί ότι στα επιμέρους άρθρα που το αμερικάνικο στρατιωτικό εγχειρίδιο περιλαμβάνει, γίνεται άμεση αναφορά στις Συμβάσεις (και τους κανονισμούς) της

³⁹⁶ “Primary Functions: The primary functions of The Army, as outlined in Department of Defense Directive 5100.1, are to organize, equip, and train forces for the conduct of prompt and sustained combat operations on land. Accordingly, The Army must possess the capability to defeat enemy land forces and to seize, occupy, and defend land areas.”, US Field Manual 1: “The Army”, διαθέσιμο στη δνση <http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/1/ch3.htm#3-5>.

³⁹⁷ <http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/27-10/index.html>.

³⁹⁸ <http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/27-10/Ch6.htm>.

Χάγης (1907) και στις Συμβάσεις της Γενεύης (1949), καθόσον οι ΗΠΑ έχουν επικυρώσει (1955³⁹⁹) και δεσμεύονται συμβατικά από τις προβλέψεις των ανωτέρω διεθνών κειμένων.

Από την επισκόπηση των προβλέψεων του US FM 27-10, αναφορικά με το διεθνές νομικό πλαίσιο περί την Κατοχή, προκύπτει ότι ο προσδιορισμός της κατάστασης κατοχής, γίνεται στο σχετικό άρθρο, το οποίο αντιγράφει πιστά του άρθρου 42 του κανονισμού των ΣτΧ 1907, στο οποίο άλλωστε και παραπέμπει. Ως εκ τούτου, φαίνεται ότι όπως προκύπτει από τη φράση «...under the authority of the hostile army», στην εδαφική έκταση που αυτή είναι εδραιωμένη και μπορεί να εφαρμοστεί («The occupation extends only to the territory where such authority has been established and can be exercised»), στο εν λόγω Αμερικανικό εγχειρίδιο για τον προσδιορισμό της κατοχής, τίθεται ως κριτήριο αυτό της ασκούμενης «εξουσίας» της εξωτερικής στρατιωτικής δύναμης στην ξένη περιοχή.

1.3.2 Η Κατοχή στα στρατιωτικά κείμενα του Ηνωμένου Βασιλείου

1.3.2.1 UK Army Doctrine Publication (UK ADP): «Operations»

Θεμελιώδες θεσμικό κείμενο/Στρατιωτικό Εγχειρίδιο (επιπέδου Δόγματος⁴⁰⁰) του Στρατού του ΗΒ (British Army) που περιέχει διατάξεις ειδικά για τη διεξαγωγή στρατιωτικών Επιχειρήσεων από τις Ένοπλες Δυνάμεις του κράτους αυτού είναι το *UK Army Doctrine Publication (UK ADP): "Operations"*⁴⁰¹. Στο Δογματικό κείμενο UK ADP ("*Operations*"), γίνεται σαφής αναφορά στις πολυεθνικές ειρηνευτικές επιχειρήσεις, στις οποίες οι Βρετανικές ένοπλες Δυνάμεις είναι δυνατόν να εμπλακούν ενεργά, οι οποίες και ταυτοποιούνται σε πέντε (5) κατηγορίες, ανάλογα με την κύρια αποστολή τους.

«Peace Support

0814. Military peace support activities (using the 'operation' label results in the common abbreviation 'PSO,' used in joint doctrine) are defined as those contributing to an operation that impartially makes use of diplomatic, civil and military means, normally in pursuit of UN Charter purposes and principles, to restore or maintain peace, in accordance with a mandate. This could include military contributions to peacemaking, peace enforcement, peacekeeping, peace building and humanitarian emergency relief.»⁴⁰²

³⁹⁹ Οι σχετικές συνοδευτικές δηλώσεις που κατατέθηκαν από τις ΗΠΑ από την ολοκλήρωση της επικύρωσης της Σύμβασης της Γενεύης (1949), στις 2/8/1955, και εξής, είναι διαθέσιμες στη δνση <http://www.icrc.org/ihl.nsf/NORM/D6B53F5B5D14F35AC1256402003F9920?OpenDocument>.

⁴⁰⁰ «This is the British Army's capstone doctrine, containing the enduring philosophy and principles for our approach to operations», Foreword, Chief of the General Staff, στο UK ADP: "*Operations*", November 2010.

⁴⁰¹ <http://www.mod.uk/NR/rdoonlyres/41903E11-B6F4-4351-853B-2C1C2839FE1B/0/ADPOperationsDec10.pdf>.

⁴⁰² UK ADP: "*Operations*", para. 0814 – 0815, σελ. 8-8, διαθέσιμο στο <http://www.mod.uk/NR/rdoonlyres/41903E11-B6F4-4351-853B-2C1C2839FE1B/0/ADPOperationsDec10.pdf>.

Ιδιαίτερα όμως, το θέμα της θεσμικής διάρθρωσης των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, από τις ένοπλες δυνάμεις του ΗΒ καλύπτεται από το σχετικό διακλαδικό εγχειρίδιο UK Joint Doctrine Note JDN 5/11 ("*Peacekeeping*").⁴⁰³

Θέματα που αφορούν επιχειρήσεις «σταθεροποίησης», καλύπτονται από το εγχειρίδιο JDP 3-40 («*Security and Stabilisation: The Military Contribution*»)⁴⁰⁴. Όπως το ίδιο το εγχειρίδιο αναφέρει, παρέχει ανώτατου επιπέδου δογματικές κατευθυντήριες οδηγίες σε διακλαδικό επιχειρησιακό επίπεδο, σε ό,τι αφορά τη συμβολή και συμμετοχή εθνικών στρατιωτικών δυνατοτήτων του ΗΒ σε επιχειρήσεις σταθεροποίησης, ειδικά σε αδύναμα, αποσταθεροποιημένα και/ή αποτυχημένα κράτη (ή σε επιμέρους περιοχές τους). Ειδικά αναφέρει τα ακόλουθα:

«JDP 3-40 provides joint, operational level doctrine for the military contribution to stabilisation.

This will usually take place during or immediately following conflict and in the context of weak or failed states that face a range of challenges to governmental authority that range from criminality to insurgency.

JDP 3-40 identifies the general priorities for stabilising failed or failing states, and determines the nature, level, principles and priorities that govern the UK military contribution and the guidelines governing transition to civilian and host nation control.

Below are two versions of JDP 3-40 (the original and an A4 version) along with a guide and four supporting documents to the JDP.»⁴⁰⁵

Το Εγχειρίδιο των ΕΔ του ΗΒ που προβλέπει ειδικότερα το εφαρμοστέο Δίκαιο σε ένοπλες συρράξεις, είναι το Joint Service Publication (JSP) 383: *The Joint Service Manual of the Law of Armed Conflict*, 2004 Edition⁴⁰⁶. Αν και γίνεται σαφής παραπομπή στις προβλέψεις των Συμβάσεων της Γενεύης (1949), στις οποίες το ΗΒ προσχώρησε επικυρώνοντάς τις στις 23/09/1957, καταθέτοντας ταυτόχρονα και κάποιες «επιφυλάξεις»⁴⁰⁷, η κυρίως παραπομπή στις εφαρμοστέες διατάξεις του ΔΑΔ, αντλούνται από το ΠΠ Ι (1977), το οποίο σημειώνεται ότι επικυρώθηκε από το ΗΒ μόλις στις 28 Ιαν. 1998. Ως εκ τούτου, παρατηρείται ότι στον πρώτο Πόλεμο του Κόλπου (1991), οι Δυνάμεις του ΗΒ (αλλά και άλλες δυνάμεις της Συμμαχίας) επιχειρούσαν στο έδαφος του Κουβέιτ και κατόπιν στο Ιράκ, εφαρμόζοντας το ΔΑΔ, όχι υιοθετώντας πλήρως το Πρόσθετο Πρωτόκολλο του 1977, αλλά διαμορφούμενο κυρίως από τις προβλέψεις των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949. Πάντως, δεδομένο άξιο λόγου, που όμως μπορεί να αξιολογηθεί αμφίσημα, αποτελεί το ότι στο ανωτέρω βασικό Βρετανικό εγχειρίδιο δεν παραλείπεται να επισημανθεί ότι οι σχετικοί κανόνες εμπλοκής της

⁴⁰³ UK Joint Doctrine Note 5/11 (JDN 5/11), "*PEACEKEEPING: AN EVOLVING ROLE FOR MILITARY FORCES*", dated July 2011, διαθέσιμο στο http://www.mod.uk/NR/rdoonlyres/A0E613A0-9F81-4668-A315-4D0F30D740D3/0/20110728JDN511_Peacekeeping.pdf.

⁴⁰⁴

<http://www.mod.uk/DefenceInternet/MicroSite/DCDC/OurPublications/JDWP/Jdp340SecurityAndStabilisationTheMilitaryContribution.htm>.

⁴⁰⁵ <https://www.gov.uk/government/publications/jsp-383-the-joint-service-manual-of-the-law-of-armed-conflict-2004-edition>.

⁴⁰⁶ <http://www.mod.uk/NR/rdoonlyres/82702E75-9A14-4EF5-B414-49B0D7A27816/0/JSP3832004Edition.pdf>.

⁴⁰⁷ Οι σχετικές συνοδευτικές δηλώσεις που κατατέθηκαν από το ΗΒ από την ολοκλήρωση της επικύρωσης της Σύμβασης της Γενεύης (1949), στις 23/09/1957, και εξής, είναι διαθέσιμες στη δνση <http://www.icrc.org/ihl.nsf/NORM/67439308D7A3B68BC1256402003F9917?OpenDocument>.

συγκεκριμένης επιχείρησης διαμορφώθηκαν από την Ηγεσία των Συμμαχικών Δυνάμεων κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να λάβουν υπόψη όσες εκ των σχετικών προβλέψεων του Πρωτοκόλλου του 1977 αποτύπωναν εθιμικό δίκαιο.⁴⁰⁸

Ειδικότερα δε, σε ό,τι αφορά τα κριτήρια αποτελεσματικότητας του επιχειρησιακού ή τακτικού ελέγχου που ασκεί μια στρατιωτική δύναμη σε μια περιοχή, και κατά πόσον αυτά μπορούν να ικανοποιήσουν το όριο που απαιτεί η κατοχή, το εν λόγω εγχειρίδιο προβλέπει τα εξής:

«...When hostilities continue in enemy territory, occupation only arises in areas coming under the control of the adverse party, even if that control is only temporary, provided that measures are taken to administer the areas in question. Occupation does not take effect merely because the main forces of the country have been defeated but depends on whether authority is actually being exercised over the civilian population. However, for occupation of an area it is not necessary to keep troops permanently stationed throughout that area. It is sufficient that the national forces have withdrawn, that the inhabitants have been disarmed, that measures have been taken to protect life and property and to secure order, and that troops are available, if necessary to enforce authority in the area. The existence within an occupied area of a defended zone makes no difference so long as it is surrounded and effectively cut-off.»⁴⁰⁹

Το θέμα της διαχείρισης των Κατεχόμενων εδαφών καλύπτεται από το Κεφάλαιο 11 (Chapter 11: “*Occupied Territory*”), ενώ ειδική μνεία λαμβάνεται στο κεφάλαιο 14 του εγχειριδίου για το εφαρμοστέο δικαιοκ πλαίσιο του ΔΑΔ κατά τη διάρκεια *Επιχειρήσεων Υποστήριξης Ειρήνης* – ΕΥΕ (Chapter 14: «*Application of the Law of Armed Conflict during Peace Support Operations*»). Επίσης,

1.3.2.2 JDP 1-10: «Prisoners of War, Internees and Detainees»

Θέματα που αφορούν γενικότερα αντικείμενα διαχείρισης κρατουμένων, αιχμαλώτων πολέμου κλπ, καλύπτονται από το στρατιωτικό εγχειρίδιο *JDP 1-10: «Prisoners of War, Internees and Detainees»*, ως εξής:

«The purpose of Joint Doctrine Publication (JDP) 1-10 ‘Prisoners of War, Internees and Detainees’ is to provide high level joint doctrinal guidance on how to deal with persons who fall into the hands of UK Armed Forces during military operations, whether Prisoners of War (PW), civilian internees or those detained as a result of suspected or actual criminal activity. (Edition 2 is due for promulgation in 2011.)»⁴¹⁰

Τέλος, στο εγχειρίδιο προβλέπονται και ειδικότερες ρυθμίσεις για την τιμωρία πράξεων που παραβιάζουν τις νομοθετικές παρεμβάσεις της Δύναμης Κατοχής. Έτσι, στο κεφάλαιο «Η» (“*Offences in Occupied Territory*”) του εγχειριδίου UK JSP 383, προβλέπονται συγκεκριμένα τα εξής:

⁴⁰⁸ «However, coalition rules of engagement were constructed so as to take into account those provisions of the Protocol that embodied rules of customary law.», UK JSP 383/2004, παρα. 1.13.2, σελ. 5.

⁴⁰⁹ Ibid., παρα. 11.3.2, σελ. 276.

«As mentioned in paragraph 11.57 onwards, an occupying power may make regulations in the interests of public order and safety of its own forces which provide for the punishment of those who contravene them. For such acts to be punishable, they must have been published and brought to the notice of the inhabitants in their own language, and notices may not be retroactive. Unlike war crimes, these offences must be tried locally and are not subject to extradition.»

Αξίζει να σημειωθεί ότι για τις ανωτέρω προβλέψεις, γίνεται άμεση παραπομπή στις σχετικές προβλέψεις των άρθρων 64 και 65 της ΣΓ IV 1949, ενώ οι εν λόγω πράξεις διαχωρίζονται σαφώς από τις μείζονες παραβιάσεις του ΔΑΔ (εγκλήματα πολέμου). Αντίθετα δε με αυτές, προκρίνεται η δικαιοδοτική τους διευθέτηση μέσω παραπομπής και εκδίκασής τους από το τοπικό δικαστικό σύστημα της κατεχόμενης περιοχής, ενώ γίνεται σαφές ότι η έκδοση των καταδικασθέντων δεν θα είναι επιτρεπτή.

1.4 ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΚΑΤΟΧΗΣ (Κατηγοριοποίηση κατοχών: περιγραφή και νομική ανάλυση οντολογικών χαρακτηριστικών ανά περίπτωση κατοχής)

Όπως έχει διατυπωθεί προηγούμενα, η κατάσταση της Κατοχής μπορεί να περιλαμβάνει πολλές περιπτώσεις όπου η εξουσία παύει να ασκείται από την προϋπάρχουσα (νόμιμη, κατά τεκμήριο) κυβερνητική Αρχή μιας περιοχής, αλλά αναλαμβάνεται από μια ξένη δύναμη, η οποία θέτει υπό τον έλεγχο της την εν λόγω περιοχή. Ο Adam Roberts έχει τυπολογήσει τουλάχιστον 17 διαφορετικά είδη Κατοχής⁴¹¹, με γνώμονα το είδος της δύναμης στην οποία περιέρχεται η εξουσία (μονοεθνική – πολυεθνική – συμμαχική κλπ.), τον τρόπο που την αναλαμβάνει (με χρήση στρατιωτικής ισχύος ή όχι), την έλλειψη ή μη συναίνεσης εκ μέρους του κατεχόμενου, η με τη χρονική της διάρκεια κλπ. Η ακολούθως παρουσιαζόμενη περίπτωση της Σ τ ρ α τ ι ω τ ι κ ή ς (και ειδικότερα της π ο λ ε μ ι κ ή ς) Κ α τ ο χ ή ς είναι η πλέον διαδεδομένη. Η δε ανάλυση των βασικών της χαρακτηριστικών μάλλον διευκολύνει την απαιτούμενη συγκριτική ταυτοποίηση των επιμέρους γνωρισμάτων και των λοιπών συστατικών στοιχείων της με τα αντίστοιχα της περίπτωσης της κατοχής από πολυεθνική Δύναμη (υπό τον Ο Η Ε), που αποτελεί και το αντικείμενο σπουδής της παρούσας Διατριβής.

1.4.1 Ο ΒΑΣΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΚΑΤΟΧΗΣ: Η Πολεμική - Στρατιωτική Κατοχή (Belligerent - Military Occupation)

Για πάνω από 100 χρόνια, οι προβλέψεις των άρθρων 42 και 43 της Σύμβασης τη Χάγης του 1907 συνεχίζουν να θεωρούνται ως η αυθεντικότερη ρητή απάντηση στην ερώτηση «*πως ορίζεται η Κατοχή*». Αναμφίβολα δε, η επιμέρους περίπτωση Κατοχής που τυπολογικά κείται εγγύτερα στο μοντέλο αναφοράς που είχε στο μυαλό του ο διεθνής νομοθέτης κατά την σύνταξη των εν λόγω άρθρων, είναι αυτός της Στρατιωτικής Κατοχής. Δηλαδή, της Κατοχής που λαμβάνει χώρα με την ενεργοποίηση ή υπό το καθεστώς χρήσης στρατιωτικής ισχύος. Μπορεί

⁴¹¹ Adam Roberts, "What is Military Occupation", *British Year Book of International Law* (BYIL), 1984, σελ. 249.

να υλοποιηθεί σε διαφορετικές εκδοχές, η «τυπικότερη» των οποίων είναι η *πολεμική Κατοχή* («*Belligerent Occupation*»). Υπό την κλασική εκδοχή της, η πολεμική Κατοχή αφορά την κατοχή εδάφους ενός αντιπάλου μιας εμπόλεμης σύρραξης, καθόσον το ένα μέρος της θέτει υπό τον έλεγχό του μέρος ή το σύνολο της επικράτειας του αντιπάλου (μέρους), και καθίσταται άμεσα και ευθέως υπεύθυνος για τη διαχείριση ή διακυβέρνηση αυτής της περιοχής. Οι προβλέψεις του Διεθνούς Δικαίου των Ένοπλων Συρράξεων περί την Κατοχή, και αυτές που αφορούν τα κατεχόμενα εδάφη, εφαρμόζονται σαφώς και στην ειδική περίπτωση της πολεμικής Κατοχής.⁴¹² Όπως δε χαρακτηριστικά επισημαίνει ο καθηγητής Στ. Περράκης

«[...] ο θεσμός της στρατιωτικής κατοχής σταδιακά αναπτύσσεται από το δίκαιο της Χάγης και τα ζητήματα κυριαρχίας και αρμοδιοτήτων, στο ανθρωποκεντρικό δίκαιο της Γενεύης και τα Δικαιώματα των πολιτών, που έφεραν μετά το 1950 τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.»⁴¹³

Σε περιπτώσεις δε όπου ως συμμετέχοντα μέρη σε μια ένοπλη σύρραξη εμπλέκονται περισσότερες της μιας στρατιωτικές δυνάμεις, όπως οι περιπτώσεις των συμμαχικών σχηματισμών (“*allied forces*”) ή των στρατιωτικών συνασπισμών δυνάμεων (“*coalition of forces*”), είναι δυνατή η ενάσκηση κατοχής από μια δύναμη κατοχής που απαρτίζεται από περισσότερες της μιας συνιστώσες στρατιωτικές δυνάμεις. Σε τέτοιες περιπτώσεις, διασταλτικά και κατά την αρμόζουσα αναλογία, θα πρέπει να ερμηνευτεί δεόντως και η έννοια της συναφούς «Δύναμης Κατοχής». Εδώ θα πρέπει να γίνει σαφής η διάσταση των περιπτώσεων όπου έχουμε απλή παρουσία (με περιορισμένη και/ή συγκεκριμένη δράση) ξένων Δυνάμεων σε μια περιοχή ενός κυρίαρχου κράτους, η οποία λαμβάνει χώρα με την έγκριση των αρχών της χώρας αυτής, είτε κατά *ad hoc* απαίτηση, είτε στο πλαίσιο εφαρμογής σχετικών συμφωνημένων ρυθμίσεων που emπίπτουν στο πλέγμα διεθνών ή διμερών Συμφωνιών, όπως στην περίπτωση συμμαχικών ή συμβατικών δεσμεύσεων διεθνούς χαρακτήρα (βλέπε για παράδειγμα την αμοιβαία φιλοξενία στρατιωτικών δυνάμεων συμμαχικών κρατών του NATO στο έδαφος άλλου κράτους-μέλους της Συμμαχίας).

Στην συναφή τυπολογία της παρουσίας (ανάπτυξης και «δράσης») στρατιωτικών δυνάμεων σε ξένο έδαφος emπίπτουν και οι περιπτώσεις στρατιωτικών επιχειρήσεων για την απελευθέρωση περιοχών συμμάχου χώρας με σκοπό την αποκατάσταση του καθεστώτος κυριαρχίας της. Επίσης, θέμα άσκησης *de facto* στρατιωτικού νόμου μπορεί να ανακύψει σε επιμέρους περιπτώσεις όπου ξένες στρατιωτικές δυνάμεις αναπτύσσονται, προκειμένου να αποκαταστήσουν τη διασαλευθείσα τάξη (“*law and order*”), σε μια περιοχή, που ενδεχομένως να συνδέεται και με την μερική ή πλήρη κατάρρευση των κρατικών δομών και λειτουργιών ενός κράτους (“*collapsed state*”). Σε τέτοιες περιπτώσεις, η αδυναμία σύναψης μιας προηγηθείσας συμφωνίας με την προϋφιστάμενη Κυβερνητική αρχή, μπορεί να οδηγήσει αναγκαστικά σε μια μεταβατική εφαρμογή στρατιωτικού νόμου από ξένη στρατιωτική δύναμη που ασκεί τον προσωρινό έλεγχο στην εν λόγω περιοχή, μέχρις ότου η σχετική συμφωνία

⁴¹² Για μια ενδιαφέρουσα συνοπτική θεώρηση της στρατιωτικής κατοχής, βλ. Benvenisti, Eyal, «The Origins of the Concept of Belligerent Occupation», *Law and History Review*, Vol. 26, No. 3, 2008, διαθέσιμο στη δση <http://ssrn.com/abstract=1096476>. Εξίσου ενδιαφέρουσα ανάλυση για το πολύπλοκο του δικαιοτικού πλαισίου της πολεμικής κατοχής παρέχεται και στη μονογραφία του Μιλτιάδη Σαρηγιαννίδη, *Η Πολεμική Κατοχή στο Διεθνές Δίκαιο*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2011.

⁴¹³ Στ. ΠΕΡΡΑΚΗΣ, «Η σύγχρονη Κατοχή και το Διεθνές Δίκαιο: Μια εισαγωγική σύνθεση», στο ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ. (επιμ.), *Ο θεσμός της πολεμικής κατοχής στη διχοτόμο νομικού και πραγματικού: σύγχρονες εξελίξεις και επιπτώσεις στη διεθνή δικαιοταξία*, εκδ. ΟΣΤΡΙΑ, 2014, σσ. 13-27, σελ. 17.

συναφθεί.⁴¹⁴ Άλλες περιπτώσεις άσκησης εξουσίας από στρατιωτική δύναμη, όπως η περίπτωση ξένης στρατιωτικής Δύναμης που αναπτύσσεται σε μια περιοχή υπό την νομιμοποιητική πρόσκληση νέας εγκατεστημένης τοπικής διακυβερνητικής αρχής, ή η άσκηση αρμοδιοτήτων διακυβέρνησης από πολυεθνική στρατιωτική Δύναμη υπό τον ΟΗΕ, ως οιονεί Δύναμη κατοχής, θα καλυφθούν περαιτέρω, σε επόμενα κεφάλαια⁴¹⁵.

1.4.1.1 Προϋποθέσεις ύπαρξης/τεκμηρίωσης μιας Στρατιωτικής Κατοχής

Σε κάθε περίπτωση, ειδικά στις περιπτώσεις της στρατιωτικής κατοχής, είναι απαραίτητο να πληρούνται δύο απαραίτητες προϋποθέσεις: Αφενός, ότι το προϋφιστάμενο

⁴¹⁴ Βλέπε την υπόθεση Ινδικού Εφετείου, Decision in *E.H. Battat v. The King* [1951], Appeals Court (AC), 519. Το ιστορικό της υπόθεσης αφορά την άσκηση λειτουργιών στρατιωτικής διακυβέρνησης στην περιοχή της Μαλαισίας και τη Σιγκαπούρη από την Στρατιωτική Αρχή ΝΑ Ασίας Supreme Allied Commander, South East Asia, μετά το τέλος του Β' ΠΠ. Λεπτομέρειες για την υπόθεση ως κατωτέρω, διαθέσιμο στη δνση <http://www.indiankanoon.org/doc/1931123/> :

«In that case a person was convicted of an offence against Singapore Finance Regulations. The Finance Regulations were expressed to have been made under the authority of the Military Administration Proclamation of 1945 made by the Supreme Allied Commander, South East Asia. The proclamation was validated and continued in force by Section 5 of the Indemnity and Validating Ordinance of 1946 enacted by the Governor, which provided that all laws, proclamations, orders, rules, regulations and legislative Acts whatsoever made or issued during the war period by or with the assent of any British or Allied military authority shall be deemed to have been validly made from the date of promulgation. The Privy Council, without deciding whether the Military Administration Proclamation of 1945 was valid or not in origin, held that the provision in Section 5 of the Ordinance of 1946 gave validity to that which might otherwise have been illegal and that, therefore, the criminal proceedings against the appellant had been properly initiated. Dealing with the contention that Section 5 of the Ordinance validated only those promulgations which were invalid and not those which were valid, the Privy Council observed at page 530:

-The draftsman here is clearly envisaging the possibility of existing proclamations de facto in force being invalid in law and is intending to give them the force of law. The fact that he enumerates certain specified defects which might otherwise have rendered such instruments invalid does not, their Lordships think, limit the generality of the earlier words, which are sufficient to validate all the enumerated instruments provided they have in fact been made or issued in the period in question by or with the assent of the appropriate British or Allied military authority.

The whole purpose of this Ordinance, unlike the Order in Council, is to give validity to that which might otherwise have been illegal and to afford protection to those whose acts might otherwise have made them liable to process of law. Such being its purpose it requires, if need be, to be given a liberal interpretation so as to achieve that which its language shows to have been made its object.»

Επίσης, βλ. την υπόθεση *Tan Tuan v Lucena Food Control Board* (1949), Supreme Court, Philippines, 18 ILR p. 591, στο Edward R. Cummings, "Oil Resources in Occupied Arab Territories under the Law of Belligerent Occupation"; 9 *J. Int'l L. & Econ.*, 533 (1974), διαθέσιμο στη δνση <http://heinonline.org/HOL/LandingPage?collection=journals&handle=hein.journals/gwlr9&div=29&id=&page=>.

⁴¹⁵ Για μία γενικότερη θεώρηση αναφορικά με την πολεμική κατοχή, βλέπε <http://lawofwar.org/occupation.htm> αλλά και το έργο του Dinstein, Y., *The International Law of Belligerent Occupation*, Cambridge University Press, February 2009. Επιπλέον, βλ την εργασία του Siegrist, M., *The Functional Beginning of Belligerent Occupation*, Academie de Droit International de Geneve, February 2010, διαθέσιμη στο http://www.geneva-academy.ch/docs/ResearchActivities/Functional_Beginning_of_Belligerent_Occupation_Michael_Siegrist_2010.pdf, αλλά και το άρθρο της Maurice Voyame, *The Use of Hydrocarbon Resources Under Belligerent Occupation – the Question of the Iraqi Oil*, The Journal of Humanitarian Assistance, February 2004, διαθέσιμο στο <http://sites.tufts.edu/jha/archives/82>. Αξιοσημείωτη είναι και η σχετική νομολογία περί της τυπολογίας της Κατοχής και ιδιαίτερα και η Γνωμοδότηση για την Ναμίμπια (21 June 1971) του ICJ, διαθέσιμη στο <http://www.icj-cij.org/docket/?sum=296&code=nam&p1=3&p2=4&case=53&k=a7&p3=5>, ενώ εξίσου ενδιαφέροντα σχόλια αναφορικά με τη γνωμοδότηση αυτή, διαθέσιμα στο <http://www.casebriefs.com/blog/law/international-law/international-law-keyed-to-damrosche/chapter-3/advisory-opinion-on-namibia/>.

καθεστώς διακυβέρνησης έχει σαφώς καταστεί ανίκανο να ασκήσει δημοσίως την εξουσία του στην εν λόγω περιοχή, και αφετέρου ότι η Δύναμη (εν προκειμένω η ξένη στρατιωτική δύναμη) που ασκεί *de facto* τον έλεγχο της περιοχής είναι ικανή (και δυνάμενη), αλλά και διατεθειμένη να αναλάβει την εξουσία της περιοχής, αναλαμβάνοντας την εξουσία από την απερχόμενη διακυβέρνηση (υποκαθιστώντας την, ουσιαστικά), καθώς και τις συναφείς ευθύνες που προκύπτουν από αυτήν. Όπως άλλωστε χαρακτηριστικά επισημαίνει ο καθηγητής Περράκης,

«Η κατοχή στη διεθνή δικαιοταξία ως κατάσταση /γεγονός, προσδιορίζεται κατ' αρχήν από τον προσωρινό εξουσιασμό εδάφους από εχθρικές, αντίπαλες ομάδες. Πρόκειται για προσωρινή άσκηση πραγματικής εξουσίας από ξένη κρατική δύναμη επί του εθνικού εδάφους, χωρίς μετάσταση της κυριαρχίας του κατεχόμενου κράτους. Ο έλεγχος (πρέπει να) είναι παρόν και αποτελεσματικός (effective). Η κατοχή λαμβάνει χώρα στην διάρκεια ένοπλης σύρραξης, ή μετά το πέρας αυτής, αλλά και σε περίοδο ειρήνης. Ο πραγματικός έλεγχος στο έδαφος σημαίνει αποτελεσματικό έλεγχο, ότι υπάρχει ένας overall control, που επιτρέπει στην κατέχουσα δύναμη να υποκαθιστά λειτουργικά την κατεχόμενη χώρα. Οποιαδήποτε μονομερής βίαιη προσάρτηση κατεχόμενου εδάφους είναι άκυρη και ανυπόστατη (βλ. π.χ. Κουβέιτ από Ιράκ).»⁴¹⁶

Από επιχειρησιακής πλευράς, στρατιωτικές δυνάμεις, όπως ειδικές δυνάμεις, σώματα ασφαλείας, δυνάμεις προφυλακής κλπ. που αν και μπορούν να αναπτύξουν επιχειρησιακή δράση ενάσκησης παροδικού ελέγχου σε μια περιοχή, αλλά στερούνται των απαιτούμενων δομών και προϋποθέσεων, αλλά και επιχειρησιακών δυνατοτήτων, προκειμένου ν' αναλάβουν τις επιπρόσθετες «κατοχικές» αρμοδιότητες που προαναφέρθηκαν, δεν μπορούν να λειτουργήσουν πλήρως ως, και άρα να θεωρηθούν ως εν δυνάμει, Δυνάμεις Κατοχής. η ανάπτυξη και επιχειρησιακή δράση τέτοιου τύπου στρατιωτικών δυνάμεων, αν και ενδεχομένως δύναται να εξασφαλίσει επαρκώς στοιχεία επιχειρησιακού/τακτικού ελέγχου μιας περιοχής, δεν προσφέρεται για να καλύψει τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για «κατοχικού» τύπου έλεγχο στην περιοχή δράσης τους. Σε αυτές τις δυνάμεις συγκαταλέγονται επίσης δυνάμεις καταδρομών, προκεχωρημένες στρατιωτικές δυνάμεις, δυνάμεις αναγνώρισης, μηχανοκίνητες δυνάμεις, ή δυνάμεις αλεξιπτωτιστών, καθώς επίσης δυνάμεις που χρησιμοποιούν αμιγώς αεροπορική ισχύ για τον «έλεγχο» μιας ορισμένης περιοχής επιχειρήσεων. Σχετικές διευκρινήσεις είναι απαραίτητες στις περιπτώσεις που απαιτείται να προσδιοριστεί (για δικονομικούς, ή ανακριτικούς, ή νομικούς λόγους καθορισμού της ποινικής δικαιοδοσίας ή της απόδοσης αστικής ευθύνης) η *de facto* έναρξη του «κατοχικού ελέγχου» σε μια περιοχή, ο οποίος σαφώς πρέπει να προσδιορίζεται αυτοτελώς και ανεξάρτητα του αντίστοιχου «επιχειρησιακού ελέγχου» στην περιοχή.

Χωρίς αμφιβολία, το γεγονός της εγκαθίδρυσης στρατιωτικής κατοχής διαμορφώνει ένα ειδικό καθεστώς σχέσεων αλληλεπίδρασης μεταξύ της εκάστοτε Κατέχουσας Δύναμης και του άμαχου πληθυσμού της κατεχόμενης περιοχής, το οποίο αποτυπώνεται σε συγκεκριμένες δεσμεύσεις, δικαιώματα, αλλά και αντίστοιχες υποχρεώσεις εκατέρωθεν, τόσο σε σχέση με τη ζωή, αλλά και την περιουσία, δημόσια και ιδιωτική και γενικότερα τα συμφέροντα (εν τη ευρεία έννοια) των εμπλεκόμενων κάθε πλευράς. Γενικότερα, το καθεστώς προστασίας αμάχων σε περίπτωση της στρατιωτικής κατοχής, διασφαλίζεται (θεωρητικά) από το πλαίσιο των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949 και των Πρόσθετων Πρωτοκόλλων του 1977, στο βαθμό που οι προβλέψεις τους (αν δεν εκφράζουν ήδη εθιμικό δίκαιο καθολικής εφαρμογής)

⁴¹⁶ Στ. ΠΕΡΡΑΚΗΣ, «Η σύγχρονη Κατοχή και το Διεθνές Δίκαιο: Μια εισαγωγική σύνθεση», στο ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ. (επιμ.), *Ο θεσμός της πολεμικής κατοχής στη διχοτόμο νομικού και πραγματικού: σύγχρονες εξελίξεις και επιπτώσεις στη διεθνή δικαιοταξία*, εκδ. ΟΣΤΡΙΑ, 2014, σελ. 13-27, σελ. 15.

αποτελούν τουλάχιστον εφαρμοστέες συμβατικές δεσμεύσεις εκ μέρους των εμπλεκόμενων (κυρίως εκ της Δύναμης Κατοχής). Οι δε εφαρμοστέοι κανόνες που συμπεριλαμβάνονται ανωτέρω και αφορούν την στρατιωτική κατοχή εντοπίζονται κατά κύριο λόγο στα άρθρα 42-56 των Κανονισμών της Χάγης (1907), στα άρθρα 27-34 και 47-78 της Σύμβασης της Γενεύης IV (1949) και στο σώμα του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου I του 1977.⁴¹⁷ Θα πρέπει να τονιστεί η δεύτερη προϋπόθεση του άρθρου 42, η οποία θέλει την κατοχή, πέραν του αποτελεσματικού ελέγχου, να μπορεί να τεκμηριωθεί κατά πόσο μπορεί να ασκηθεί.

1.4.1.2 Η «μη-πολεμική», ή «ειρηνική» («non-belligerent») κατοχή

Η διαδικασία διαμόρφωσης των σχετικών διατάξεων των Συβάσεων της Γενεύης του 1949, ειδικά της τέταρτης εξ αυτών, που αφορά την προστασία άμαχου πληθυσμού κατά τη διάρκεια ένοπλων συρράξεων επηρεάστηκε προφανώς ιδιαίτερα από τα όσα ιδιαίτερα τραγικά έλαβαν χώρα κατά τον Β΄ ΠΠ. Και αυτό κατ' εξοχήν ισχύει για όσα αφορούν την εμπειρία από τις περιπτώσεις κατοχής που έλαβαν χώρα, ειδικά σε Ευρωπαϊκό έδαφος. Μάλιστα, πέραν των περιπτώσεων που τυπολογικά τουλάχιστον εμπίπτουν στο καθιερωμένο στερεότυπο της στρατιωτικής - πολεμικής κατοχής, ο Β΄ ΠΠ δημιούργησε το πλαίσιο για την εμφάνιση και άλλων περιπτώσεων κατοχών χωρίς αντίσταση, ή με τη συναίνεση της τοπικής Κυβέρνησης. Προφανώς σε αυτές τις περιπτώσεις η επιδιωκόμενη προστασία δεν προορίζεται για άτομα που μάχονται τη Δύναμη Κατοχής, αλλά για όλα τα προστατευόμενα πρόσωπα του τοπικού πληθυσμού. Αμάχους, κατά τεκμήριο.

Η προαναφερθείσα διευρυμένη προσέγγιση καθορισμού του πεδίου εφαρμογής της Γενεύης, έναντι της Χάγης, ειδικά ως προς το πεδίο εφαρμογής των διατάξεων για την κατοχή, άλλαξε ουσιαστικά το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την παρουσία ξένων στρατιωτικών δυνάμεων σε μια περιοχή ενός κράτους. Από όσα έχουν ήδη παρουσιαστεί παραπάνω, προκύπτει ότι το όριο εννοιολογικού διαχωρισμού του δικαίου της στρατιωτικής, ή της πολεμικής κατοχής, σε σχέση με τη «μη-πολεμική», ή «ειρηνική» κατοχή, δεν είναι πάντα διακριτό. Και αυτό όχι γιατί έπαψε, μέσω της διευρυνόμενης λογικής της Γενεύης (σε σχέση με τη Χάγη) να οριοθετείται (στο πεδίο του *jus ad bellum*) ο σαφής νομικός διαχωρισμός μεταξύ του «επιθετικού» και του «αμυντικού» πολέμου (με τις απορρέουσες συνέπειες), όπως προσδιορίστηκε αρχικά στο *Σύμφωνο Kellogg – Briand* (1929)⁴¹⁸ και καθορίστηκε οριστικά έκτοτε στο Χάρτη των ΗΕ. Αλλά μάλλον, διότι οι κατοχικές προβλέψεις του, μετά τη Γενεύη εξελιχθέντος, Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου επεκτείνονται ουσιαστικά, για να καλύψουν όλες τις μορφές κατοχών. Είτε όταν η κατέχουσα δύναμη χρησιμοποιεί στρατιωτική ισχύ, προκείμενου ως επικρατούσα πλέον εμπόλεμη δύναμη και δια της ένοπλης σύρραξης που προκαλείται, να κάμψει την αντίσταση των αντιπάλων εμπόλεμων δυνάμεων του μέχρι πρότινος κυρίαρχου «ημεδαπού» καθεστώτος και να επιβάλει (*coercion*) την άσκηση της κατοχικής εξουσίας της στην περιοχή, είτε άνευ προσφυγής στη χρήση στρατιωτικής «βίας», αλλά ασκώντας πλέον τον απαιτούμενο έλεγχο, να καταστεί *de facto* κατοχική Αρχή της υπό κατοχή περιοχής.

⁴¹⁷ Για περαιτέρω εμβάθυνση, βλ. στο κεφάλαιο 9 του εγχειριδίου UK JSP 383.

⁴¹⁸ Treaty between the United States and other Powers providing for the renunciation of war as an instrument of national policy (γνωστή και ως Pact of Paris), υπογραφείσα στο Παρίσι, 27 Αυγούστου 1928, διαθέσιμο στη δνση <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/imt/kbpact.htm>.

Περιπτώσεις όπου εντοπίστηκε κατοχική λειτουργία μιας έξωθεν επιβαλλόμενης εξουσίας/αρχής, χωρίς την προσφυγή σε στρατιωτική βία εμφανίστηκαν ουκ ολίγες στην παγκόσμια ιστορία. Φυσικά, με τον όρο «χωρίς προσφυγή σε στρατιωτική βία» εννοούνται οι περιπτώσεις που οι στρατιωτικές δυνάμεις της κατοχικής εξουσίας δεν επέβαλλαν στρατιωτικά, μετά από νικηφόρες ίσως στρατιωτικές επιχειρήσεις έναντι των ημεδαπών στρατιωτικών δυνάμεων, τη βούληση τους ως, επιχειρησιακά επικρατούσας ξένης στρατιωτικής Δύναμης στην περιοχή και τον πληθυσμό αυτής, αλλά όταν ξένες στρατιωτικές δυνάμεις χρησιμοποιούνται ως δυνάμεις για την επιβολή και διατήρηση του ελέγχου στην ελεγχόμενη (άρα κατεχόμενη πλέον) περιοχή. Σε κάθε περίπτωση, το όριο της εκάστοτε χρησιμοποιούμενης στρατιωτικής «βίας», αν και ο προσδιορισμός του ενέχει ένα υποκειμενικό στοιχείο, είναι σαφώς αυτό που καθίσταται ο αποφασιστικός παράγοντας για την κατηγοριοποίηση της κάθε περίπτωσης, καθόσον στην ουσία αντιστοιχεί στο βαθμό αποδοχής - αντίστασης του κατεχόμενου πληθυσμού στο κατοχικό τετελεσμένο. Εξίσου όμως κρίσιμο, αν και όχι αποφασιστικό, καθίσταται και το στοιχείο της ρητής βούλησης της εξωτερικής στρατιωτικής δύναμης να ασκήσει σχετικά κατοχικά καθήκοντα, έναντι της περιοχής που διατηρεί υπό τον έλεγχο της και των κατοίκων της. Αυτό σημαίνει πως, αφενός η ανάπτυξη ή η στάθμευση ξένων στρατιωτικών δυνάμεων δεν είναι ικανή για να ταυτοποιηθεί μια κατοχή, αλλά από την άλλη, αν η εν λόγω δύναμη κρίνει σκόπιμο να επεκτείνει το βαθμό του ελέγχου που ασκεί στην περιοχή που σταθμεύει, είτε για λόγους ασφαλείας της, είτε για άλλους λόγους, τότε η νομική ταυτοποίηση του κατοχικού τετελεσμένου θα πρέπει να θεωρείται αυτοδίκαια και η αυτόματη ενεργοποίηση του κατοχικού νομικού πλαισίου, με τις συνακόλουθες απορρέουσες υποχρεώσεις, αλλά και τα αντίστοιχα δικαιώματα για κάθε πλευρά, είτε γίνεται επίσημα αποδεκτή είτε όχι από τη ξένη Δύναμη.

Ενδεικτικές περιπτώσεις «non-belligerent» ή ειρηνικής κατοχής (με ή χωρίς την συναίνεση αναγνώρισης της κατοχής εκ της ξένης δύναμης) είναι οι κάτωθι:

- Κατοχή της Χαβάης (Hawaiian Kingdom), από τις ΗΠΑ, από τον Ισπανοαμερικανικό πόλεμο (1 Αυγ 1898).
- Η «στάθμευση» βρετανικών δυνάμεων στην Περσία, πριν την έναρξη του Α΄ ΠΠ.
- Η «στάθμευση» γερμανικών στρατιωτικών δυνάμεων στην Τσεχοσλοβακία, πριν την έναρξη του Β΄ ΠΠ.
- Η κατοχή της Δανίας (1940) από τις ναζιστικές γερμανικές Δυνάμεις κατά τον Β΄ ΠΠ.
- Η κατοχή των περιοχών Βοημίας και Μοραβίας (της σημερινής Τσεχίας) από τις ναζιστικές γερμανικές Δυνάμεις κατά τον Β΄ ΠΠ.⁴¹⁹
- Η κατοχή του Παναμά (20 Δεκεμβρίου 1989-31 Ιανουαρίου 1990), από τις ΗΠΑ
- Η κατοχή της Γρενάδα (25 Οκτωβρίου – 15 Δεκεμβρίου 1983), από τις ΗΠΑ.

Ειδικά, στην δεύτερη ως άνω περίπτωση της Περσίας, οι βρετανικές δυνάμεις θεωρήθηκαν νομικά ως *de facto* δύναμη κατοχής, αν και δεν ανακήρυξαν καν στρατιωτικό νόμο κατά την παρουσία τους στην Περσία, ενώ η ίδια η Περσία ήταν και παρέμενε ουδέτερο κράτος, κατά την πρώτη παγκόσμια σύρραξη. Η εν λόγω περίπτωση απετέλεσε το ιστορικό

⁴¹⁹ Η Δανία αποφάσισε να μην αντισταθεί στα συντριπτικά υπέρτερα γερμανικά στρατεύματα. Το Δικαστήριο της Νυρεμβέργης δέχτηκε ότι οι περιοχές της Βοημίας και Μοραβίας (στην Τσεχία) ήταν σε καθεστώς κατοχής, μολοντί και αυτές τέθηκαν υπό τον γερμανικό αποτελεσματικό έλεγχο χωρίς ένοπλη αντίσταση.

πλαίσιο της υπόθεσης *Chevreau* (1931)⁴²⁰, όπου ο ορισθείς διεθνής διαμεσολαβητής (arbitrator), έλαβε υπόψη του ότι η άσκηση του δικαιώματος λήψης μέτρων προστασίας εκ μέρους των βρετανικών στρατευμάτων, ήταν νόμιμη σε συνάρτηση όμως με τις προβλέψεις του διεθνούς δικαίου περί την κατοχή. Εν προκειμένω

«(1) Rights of foreign troops in Occupied Territory. – “The British forces in Persia had the right to take the measures necessary to protect themselves against the acts of the civilian population which were of a kind harmful to their operations or favourable to the enemy, a right which in general, according to international law, belongs to belligerent forces occupying enemy territory.” (at pp.159, 160.)»⁴²¹

⁴²⁰ *Affaire Chevreau* (France/Royaume-Uni) (1931) 2 Reports of International Arbitral Awards 1118.

⁴²¹ *The Chevreau Case (France v. Great Britain, Arbitrator: Beichmann, June 9, 1931)*. Η υπόθεση αφορούσε ένα περιστατικό σύλληψης, κράτησης και ανάκρισης ενός Γάλλου υπηκόου, του Julien Chevreau, ο οποίος συνελήφθη στη Βαγδάτη από βρετανικές δυνάμεις που «στάθμευαν» στην Περσία στις αρχές του 1931, για κατασκοπία εις βάρος τους και ο οποίος, κατόπιν της παρέμβασης της Γαλλίας μετέχθη μέσω Ινδίας και παρεδόθη τελικά στις γαλλικές αρχές στο Πόρτ Σάϊντ της Αιγύπτου, στις 7 Μαρτίου 1919. Για περισσότερες πληροφορίες για την υπόθεση, (*France v. United Kingdom*) (1931) 2 R.I.A.A. 1113), δες *International Law Reports: ILR Annual Digest of Public International Law Cases 1931-1932*, Cambridge, University Press, 1945, σελ. 205, διαθέσιμο στη δνση http://books.google.gr/books?id=Lt3xRl2ifg8C&pg=PA205&lpg=PA205&dq=chevreau+1931+occupation&source=bl&ots=N_7NohSzh1&sig=7XNp8xetsX80flaU7GYrKy_PkRU&hl=el&sa=X&ei=cp3qUPurMumY0QWblyCgAw&ved=0CFoQ6AEwCA#v=onepage&q=chevreau%201931%20occupation&f=false

Αξίζει να σημειωθεί ότι η εν λόγω Αγγλική στρατιωτική παρέμβαση στην συγκεκριμένη περιοχή έγινε υπό τον Στρατηγό Dunsterville, κατόπιν της απόσυρσης των Ρωσικών δυνάμεων από την ευρύτερη γεωστρατηγικά κρίσιμότερη περιοχή πέριξ της Κασπίας, μετά την αλλαγή του πολιτικού καθεστώτος διακυβέρνησής της, εκ της Επανάστασης των Μπολσεβίκων στη Ρωσία τον Οκτώβριο του 1917. Αυτές οι γεωπολιτικές εξελίξεις οδήγησαν σε μείζονες γεωστρατηγικές πρωτοβουλίες των Άγγλων κυρίως, αλλά και των Γάλλων στην ευρύτερη περιοχή, προκειμένου να εξασφαλισθεί η πρόσβαση στα πλούσια πετρελαιοφόρα κοιτάσματα της Μοσούλης και της ευρύτερης Κασπίας. Υπό τη λογική αυτή, και έχοντας υπόψη τις παράλληλες εξελίξεις που έφεραν τους Νεότουρκους του Κεμάλ Ατατούρκ στην εξουσία της Τουρκίας, ερμηνεύεται από πολλούς η καταληκτική εξέλιξη του Ανατολικού Ζητήματος, με την απόσυρση του Κεμάλ εκ των διεκδικήσεων του από τις εξόχως προσοδοφόρες αυτές περιοχές της πρώην Οθωμανικής αυτοκρατορίας, με αντάλλαγμα την ανάκτηση των εδαφών της Μικράς Ασίας που είχαν υπό τον έλεγχό τους οι Ελληνικές δυνάμεις κατά την εκστρατεία τους εκεί (μετά την έκτακτη και «έξαφνη» πρόταση – προτροπή, των τριών δυτικών Ηγετών προς τον έλληνα Πρωθυπουργό, Ελευθέριο Βενιζέλο, στο περιθώριο της Συνθήκης Ειρήνης των Παρισίων το 1919). Δες σχετικά τη χαρακτηριστική μαρτυρία του Χάρολντ Νίκολσον, στελέχους του Φόρεϊν Οφίς, ο οποίος το Δεκέμβρη του 1920 σε μνημόνιο προς τον υπουργό του, μεταξύ των άλλων, ομολογούσε: «Ο λόγος που μας έσπρωξε στην υποστήριξη της Ελλάδας δεν ήταν συναισθηματική παρόρμηση, αλλά φυσική έκφραση της παραδοσιακής μας πολιτικής, που συνίστατο στην προστασία των Ινδιών και της Διώρυγας του Σουέζ. Για έναν ολόκληρο αιώνα υποστηρίξαμε την Τουρκία, θεωρώντας την ως την πρώτη γραμμή άμυνας στην Ανατολική Μεσόγειο. Όμως αποδείχτηκε αναξιόπιστος σύμμαχος και έτσι περάσαμε στη δεύτερη γραμμή. Από τη γεωγραφική άποψη, η θέση της Ελλάδας είναι μοναδική για τις επιδιώξεις μας. Πολιτικά, η χώρα αυτή ήταν αρκετά ισχυρή σε περίοδο ειρήνης, ώστε να μη μας δημιουργεί θέμα δαπανών και αρκετά αδύνατη σε περίπτωση πολέμου, ώστε να είναι υποτελής σ' εμάς», Σπύρος ΛΟΥΚΑΤΟΣ, «Οι μεγάλες δυνάμεις και η μικρασιατική εκστρατεία». Επιστημονικό διήμερο του ΚΜΕ, σελ. 73, αναδημοσίευση στην Εφημερίδα *Ριζοσπάστης* (Κυριακή 14 Αυγούστου 2011 - αριθ. φύλλου: 11036), διαθέσιμο στη δνση . <http://www.rizospastis.gr/page.do?pu, blDate=14/8/2011&id=13653> .

Σε εξίσου ενδιαφέροντα και αντίστοιχα συμπεράσματα καταλήγει και ο ιστορικός Ν. Ψυρούκης, ως εξής:

«Οι πρωταίτιοι της τραγωδίας στην Εγγύς Ανατολή μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, οι δυνάμεις της Αντάντ απαθέςτατα και με κυνική θιασύνη τακτοποιούσαν τους λογαριασμούς τους. Η Αγγλία από τις αρχές Αυγούστου γύρεψε να τήν πληρώσει ή όφειλέτιδα Ελλάδα τα χρέη της. Μέ τήν κατάρρευση τού μετώπου και την απασχόληση τών Τούρκων στην εκδίωξη και σφαγή τών Ελλήνων, οί “Άγγλοι ανενόχλητα τόν ‘Οκτώβρη του 1922 στέλνουν στρατιωτικά τμήματα αραβικού στρατού τής Μεσοποταμίας και καταλαμβάνουν τή Μοσούλη. Στις 10/10/1922 η Αγγλία έκλεινε συμφωνία μέ τό Ιράκ από 18 άρθρα, σύμφωνα μέ τήν οποία σταθεροποιούνταν η αγγλική Κηδεμονία και επιρροή στή Μεσοποταμία. Ο Άγγλος υπουργός των Εξωτερικών λόρδος Κώρζον είχε πραγματοποιήσει τήν επιθυμία του. Ο Κώρζον της Turkish Petroleum ησύχασε. Τά πετρέλαια τής Μοσούλης ήταν στά χέρια τής αγγλικής αποικιοκρατίας. Η επιχείρηση κόστισε στην Έλλάδα πολύ ακριβά, στην Αγγλία όμως

Υπό το φως των ανωτέρω διαπιστώσεων, νομικά το καθεστώς κατοχής πιστοποιήθηκε *de facto*, ως η μόνη κατά το διεθνές δίκαιο προϋπόθεση νομιμοποίησης της λήψης μέτρων προστασίας της βρετανικής δύναμης έναντι του ντόπιου πληθυσμού (περσικού λαού), ενόσω στάθμευε σε ξένο έδαφος, εν προκειμένου στην Περσία. Είναι προφανές ότι κατά την ανωτέρω περίπτωση της εξωδικαστικής διεθνούς νομικής διευθέτησης Αγγλίας - Γαλλίας, καθόσον έλαβε χώρα το 1931, προκειμένου για τον προσδιορισμό του πεδίου του κατοχικού κριτηρίου ελήφθη υπόψη αποκλειστικά το περιορισμένο (σε σχέση με το μεταγενέστερο της Γενεύης), πλαίσιο της Χάγης του 1907. Παρόλα αυτά, παρατηρείται ότι αυτό δεν εμπόδισε την «προοδευτική» τελική απόφαση με διασταλτική μάλιστα ερμηνεία, προκειμένου να αναδειχθεί η ουσία της μέριμνας του –τότε, αλλά και μετέπειτα- διεθνούς κατοχικού δικαίου, που δεν είναι άλλο παρά η διασφάλιση της προστασίας του κατεχόμενου πληθυσμού, αλλά και της Δύναμης Κατοχής. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να νοείται και η αναγνώριση της εκάστοτε (περιορισμένη βέβαια) δικαιοδοτικής αρμοδιότητας (και άρα και της νομικής ευθύνης) της Δύναμης Κατοχής σε κάθε περίπτωση κατοχής, εμπόλεμης ή μη, με επιδίωξη αποφυγής -κατά το δυνατόν- κενών ή επικαλύψεων νόμου και/ή αρμοδιότητας, ακόμη και στις περιπτώσεις όπου η παρουσία ξένων δυνάμεων δεν γίνεται με όρους *de jure* αλλά *de facto* κατοχής.

Αντιθέτως, οι άλλες ως άνω περιπτώσεις, οι οποίες μάλιστα σημειώθηκαν μετά την υιοθέτηση του πλαισίου της Γενεύης (1949), φαίνεται ότι πληρούν κριτήρια χαρακτηρισμού τους ως κατοχικά συμβάντα. Υπό αυτήν τη θεώρηση, το πλαίσιο της Γενεύης φαίνεται ότι λειτουργικά προάγει την εφαρμογή των διατάξεων περί της κατοχής σε μια ευρεία παλέτα περιπτώσεων ξένου ελέγχου επί μιας περιοχής, οι οποίες μέχρι τότε θα ήταν εκτός της τυπολόγησης της Χάγης για τον προσδιορισμό τους ως περιπτώσεις κατοχής. Κατά τον Eyal Benvenisti⁴²², τέτοιες περιπτώσεις ήταν οι επιχειρήσεις στρατιωτικών δυνάμεων των ΗΠΑ στη Γρενάδα (25 Οκτ 1983 – 15 Δεκεμβρίου 1983) και τον Παναμά (20 Δεκεμβρίου 1989-- 31 Ιανουαρίου 1990).⁴²³

Σε κάθε περίπτωση, ο συναινετικός χαρακτήρας της συγκεκριμένου τύπου κατοχής, στην ουσία απηχείται και στις συμβατικές ρυθμίσεις που καθορίζουν το καθεστώς στάθμευσης και δράσης της Δύναμης Κατοχής στο έδαφος της κατεχόμενης χώρας. Αυτές έχουν συνήθως τη μορφή συμφωνιών SOFA (Status of Forces Agreements), συναπτόμενες μεταξύ της Κατοχικής Αρχής και εκπροσώπων της τοπικής «Κυβέρνησης» της «φιλοξενούσας» (κατεχόμενης) χώρας. Όπως όμως τονίζει και ο Μ. Σαρηγιαννίδης, δεν θα πρέπει να παροράται ότι οποιαδήποτε

τίποτα." Όχι μόνο έπαιρνε την Μοσούλη αλλά είχε νά εισπράττει από τήν Ελλάδα, γιά τα έξοδα τής μικρασιατικής εκστρατείας, χρέη με τόκους και επιτόκια. Οι Αμερικανοί πάλι εισέπρατταν τό αντίτιμο τής «φιλίας» τους προς τήν κεμαλική Τουρκία. Ο Γ. Δαφνής αναφέρει ότι πρίν ακόμα και από τήν υπογραφή τής συνθήκης της Λωζάννης «οί Αμερικανοί ανέλαβαν έν Τουρκία μεγάλα έργα, σιδηροδρόμους, λιμένας, ανοικοδομήσεις», Νίκος ΨΥΡΟΥΚΗΣ, *Η Μικρασιατική Καταστροφή*, Εκδόσεις Αιγαίου-Κουκίδα, αναδημοσίευση στο Blog «ON ALERT», στη δνση http://www.onalert.gr/stories/O_bromikos_rolos_ton_Megalon_Dynameon_sth_Smyrnh.

⁴²² Eyal Benvenisti, *The International Law of Occupation*, 1993, σελ. 170-1 και 173.

⁴²³ Για περαιτέρω εμβάθυνση στο θέμα, βλ. Michael Kelly, *Restoring and Maintaining Order in Complex Peace Operations*, Kluwer Law International, 1999, σελ. 250 στο [Michael J. Kelly, Non-Belligerent Occupation](http://booksandjournals.brillonline.com/content/b9789004219120s020), 2011, διαθέσιμο στο <http://booksandjournals.brillonline.com/content/b9789004219120s020>. Επίσης Adam Roberts, "What is Military Occupation", 55 *British Yearbook of IL*, 1984, σελ. 257, διαθέσιμο στη δνση <http://bybil.oxfordjournals.org/content/55/1/249.full.pdf>.

παρόμοια συμβατική ρύθμιση για τις ξένες Δυνάμεις «δεν μπορεί να ελαττώσει το επίπεδο προστασίας που παρέχει το δίκαιο της κατοχής.»⁴²⁴.

1.4.1.3 Οι Υπήκοοι τρίτων χωρών κατά την στρατιωτική κατοχή

Σε ό,τι αφορά τους υπηκόους τρίτων χωρών που δεν λαμβάνουν μέρος στην ένοπλη σύρραξη, και που κατά την έναρξη της κατοχής, βρίσκονται στο έδαφος και υπό την εξουσία της Δύναμης Κατοχής, σύμφωνα με τις σχετικές προβλέψεις της Γενεύης (ΣΓ IV 1949) δικαιούνται προστασίας, ασχέτως αν υφίστανται κανονικές διπλωματικές σχέσεις μεταξύ του κράτους τους και της Δύναμης Κατοχής. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις προβλέψεις των άρθρων 35 και 48 (ΣΓ IV 1949), έχουν το δικαίωμα να αποχωρήσουν από την περιοχή, εκτός αν η αποχώρησή τους αντίκειται με τα εθνικά συμφέροντα της κατέχουσας Δύναμης. Σαφώς όμως, οι αλλοδαποί υπήκοοι που τυγχάνουν μη-μόνιμοι κάτοικοι σε κατεχόμενες περιοχές είναι δυνατόν να απαιτήσουν προνομιακό καθεστώς προστασίας σε σχέση με τους μόνιμους κατοίκους – υπηκόους του κατεχόμενου κράτους/περιοχής, ειδικά σε θέματα που αφορούν αναγκαστικές επιτάξεις περιουσιών κλπ. Αν η περιουσία τους απαιτείται για την εξυπηρέτηση στρατιωτικών αναγκών, εκ μέρους της κατέχουσας δύναμης, πρέπει να αποζημιωθούν ή να ικανοποιηθούν με αποκατάσταση της βλάβης που υπέστησαν κατά την αναγκαστική παραχώρηση της περιουσίας τους.⁴²⁵

1.4.1.4 Ανακήρυξη Στρατιωτικής Κατοχής

Σχετικά με το θέμα της ανακήρυξης της κατάστασης κατοχής, πρέπει να επισημανθεί ότι απλά και μόνον η πρωτοβουλία της ανακήρυξης της δημόσια, εκ μέρους μιας Δύναμης σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί στοιχείο προσδιοριστικό ή και καθοριστικά προσδιοριστικό μιας Κατοχής. Οπωσδήποτε απαιτεί να πληρούνται τα ουσιαστικά κριτήρια που προαναφέρθηκαν: το αντικειμενικό στοιχείο της άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου στην περιοχή, ο οποίος προϋποθέτει ότι η προϋφιστάμενη εξουσία/Αρχή δεν ασκεί πλέον ουσιαστική διακυβέρνηση στην περιοχή, και το υποκειμενικό στοιχείο που σχετίζεται με την βούληση της ίδιας της «ελέγχουσας» Δύναμης να αναλάβει τον ρόλο της Κατέχουσας Δύναμης. Πάντως, αν και η επίσημη δημόσια ανακήρυξη της Κατοχικής ιδιότητας εκ μέρους της εν εξουσία Δύναμης δεν είναι νομικό προαπαιτούμενο, μπορεί να εξυπηρετήσει πρακτικούς καθαρά σκοπούς, διευκολύνοντας την αποσαφήνιση και τον ψυχολογικό προΐδεασμό των κατοίκων στα νέα δεδομένα που σχετίζονται με το νέο θεσμικό και λειτουργικό κατοχικό καθεστώς. Φυσικά, ακόμη περισσότερο θα διευκολύνεται η δημόσια επικοινωνία της κατέχουσας δύναμης με τον πληθυσμό της περιοχής, ο οποίος και θα είναι το

⁴²⁴ ΣΑΡΗΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Μιλτιάδης, *Η Πολεμική Κατοχή στο Διεθνές Δίκαιο*, Εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 2011, σελ. 121.

⁴²⁵ Για περαιτέρω εμβάθυνση στο θέμα του καθεστώτος υπηκόων τρίτων χωρών στο Κουβέιτ, κατά την Ιρακινή εισβολή και κατοχή του εδάφους του (1990), βλέπε United States Department of Defence, *Report to Congress on the Conduct of the Persian Gulf War*, Appendix on the role of the law of war, (1992) 31 ILM, σελ 612, 617–620, διαθέσιμο στο <http://www.jstor.org/pss/20693692>. Επίσης, ειδικότερη ανάλυση για τις νομικές πτυχές του 1^{ου} Πολέμου του Κόλπου, δες και KAHN, Paul W., "Lessons for International Law from the Gulf War" (1993). *Yale Law School, Faculty Scholarship Series*, Paper 335, διαθέσιμο στο http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/335.

άμεσο υποκείμενο των ειδικών κανονισμών και διαταγών που αναμένεται να ακολουθήσουν από την κατοχική εξουσία, κατά το διάστημα της κατοχικής διακυβέρνησης.

1.4.1.5 Χρονικός προσδιορισμός της Στρατιωτικής Κατοχής: Έναρξη - πέρας - διάρκεια

Ως άμεση λογική απόρροια από τον ίδιο τον ορισμό της, αλλά και τις απαιτούμενες δύο (2) προϋποθέσεις Κατοχής, προκύπτει ότι η έναρξη της Στρατιωτικής Κατοχής προσδιορίζεται το χρονικό σημείο όπου και οι δύο προαναφερθείσες κατοχικές προϋποθέσεις ισχύουν. Η Στρατιωτική Κατοχή όμως δεν περατώνεται, όταν οι εχθρικές στρατιωτικές δυνάμεις συνεχίζουν την προέλασή τους στην ενδοχώρα μιας περιοχής, αφήνοντας ελάχιστα τμήματα της στρατιωτικής τους δύναμης «πίσω», παρά μόνον όταν έχουν προχωρήσει σε αφοπλισμό των κατοίκων της περιοχής και δεν έχουν μεριμνήσει για το καθεστώς διακυβέρνησης της περιοχής. Σε κάθε περίπτωση, η κατοχική εξουσία θα πρέπει να πιστοποιείται με την παρουσία ενός ορισμένου εντολοδόχου (υπό την έννοια ενός Ύπατου Αρμοστή), ή κάποιας ορισθείσας πολιτικής διοίκησης, για τη διακυβέρνηση της εν λόγω περιοχής, που πάντως θα απολαμβάνουν κατ' ελάχιστον της απαιτούμενης εμπιστοσύνης της κατέχουσας Δύναμης.

Η Στρατιωτική Κατοχή, ως *de facto* κατάσταση θα θεωρείται ότι περατώνεται, όταν η στρατιωτική Δύναμη Κατοχής εκτοπίζεται από την περιοχή και ο λαός της περιοχής αποτινάσσει την εξουσία της, ή όταν η ξένη Δύναμη αποσύρει τις στρατιωτικές δυνάμεις της από την περιοχή. Πάντως, η Κατοχή εν γένει θεωρείται λήξασα όταν η Δύναμη κατοχής εκχωρεί τον αποτελεσματικό έλεγχο, και άρα και την εξουσία της επί της περιοχής σε μια άλλη αρχή. Αναφορικά με την κατάσταση ή την συμπεριφορά των ημεδαπών⁴²⁶ που βρίσκονται σε έδαφος υπό την εξουσία της κατέχουσας Δύναμης, σε περιπτώσεις που δραστηριοποιούνται σε δυνάμεις αντίστασης, «επαναστατικές» ή «απελευθερωτικές» δυνάμεις εντός των κατεχομένων, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η δράση τους, ακόμη και αν χαρακτηρίζεται περιστασιακά ή τοπικά επιτυχημένη, δεν αναστέλλει την ύπαρξη κατάστασης κατοχής στην ευρύτερη περιοχή. Ειδικότερα δε, όταν ενδείξεις τέτοιας δράσης θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο επίκλησης σε αίθουσες ποινικών δικαστηρίων που εξετάζουν την εφαρμογή κανόνων του ΔΑΔ, για να προσφέρουν άλλοθι ή λόγους απάλειψης του αξιοποίνου σε περιπτώσεις παραβιάσεων του ΔτΚ. Θα πρέπει να θεωρείται δεδομένο ότι η πεπερασμένη επιχειρησιακή δράση δυνάμεων αντίστασης δεν αποτελεί ουσιαστική ανατροπή του απαιτούμενου κριτηρίου της ύπαρξης και άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου σε μια περιοχή από μια ξένη Δύναμη, η οποία λαμβάνει μέτρα επιχειρησιακής αντιμετώπισης των ανωτέρω δράσεων, και που στην ουσία συνεχίζει να ασκεί *de facto* εν γένει κατοχική εξουσία σε αυτήν και τους κατοίκους της. Σε αυτήν άλλωστε την κατεύθυνση προσδιορίζεται και η γενικότερη αντίληψη περί ερμηνείας της άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου εν μέσω δράσης αντιστασιακών κινημάτων, ειδικά για σκοπούς νομικού χαρακτηρισμού της υφιστάμενης Κατοχικής κατάστασης από το σχετικό εγχειρίδιο του Βρετανικού Στρατού UK JSP 383⁴²⁷.

⁴²⁶ Ειδικότερα για το θέμα των υποχρεώσεων των κατεχόμενων πολιτών, βλέπε R. Baxter, 'The Duty of Obedience to the Belligerent Occupant', *BYIL* (1959), 235.

⁴²⁷ Συγκεκριμένα, η σχετική αναφορά στην παρα. 11.7.1 του εν λόγω Εγχειρίδιου έχει ως ακολούθως:

«The fact that some of the inhabitants are in a state of rebellion, or that guerrillas or resistance fighters have occasional successes, does not render the occupation at an end. Even a temporarily successful rebellion in part of the area under occupation does not necessarily terminate the occupation so long as the occupying power takes steps to deal with the rebellion and re-establish its authority or the area in question is surrounded and cut off. Whether or not a rebel movement has successfully terminated an occupation is a question of fact

Σε κάθε όμως περίπτωση, η εφαρμογή των γενικότερων προβλέψεων του ΔΑΔ, και δη των επιμέρους προβλέψεων του ΔτΚ είναι δεδομένη καθ' όλη τη διάρκεια μιας κατοχής, από την έναρξή της, έως ότου αυτή περατωθεί. Βέβαια, στην ΣΓ IV 1949, προβλέπεται ειδικότερα το χρονικό πλαίσιο του ενός έτους μετά το (γενικό) τέλος των εχθροπραξιών, ως ανώτατο επιτρεπτό/αποδεκτό όριο πέραν του οποίου μια ξένη Δύναμη δεν μπορεί θεμιτά να συνεχίσει να ασκεί κατοχική εξουσία σε μια περιοχή. Η ανωτέρω πρόνοια θα πρέπει σαφώς να ερμηνευτεί στο γενικότερο αρνητικό πλαίσιο που το μεταπολεμικό ΔΑΔ διαμόρφωσε για τις ενδεχόμενες περιπτώσεις μακροχρόνιας παραμονής ξένης Δύναμης σε ελεγχόμενο από αυτήν έδαφος άλλου κράτους, και στην διαχρονική αξιωματική θέση του ΔΑΔ περί της μη επιτρεπτής μεταβίβασης τίτλων κυριαρχίας των κατεχομένων στη Δύναμη Κατοχής, ανεξαρτήτως του μάρκους της χρονικής διάρκειας που αυτή ασκείται στην πράξη (μεταβολή καθεστώτος κυριαρχίας επ' ωφελεία της κατεχόμενης Δύναμης)⁴²⁸. Όπως αναλύθηκε ήδη στο προηγούμενο σχετικό κεφάλαιο, ο ενιαύσιος περιοριστικός κανόνας ("one-year rule"⁴²⁹), εξέλειπε από τις αντίστοιχες προβλέψεις του 1^{ου} ΠΠ1977⁴³⁰, δεσμευτικές για όσα εκ των κρατών το έχουν προσυπογράψει.

1.4.2 ΆΛΛΟΙ ΤΥΠΟΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ ΚΑΤΟΧΗΣ

1.4.2.1 Κατηγοριοποίηση Κατοχής ως προς τη χρονική διάρκεια: Παρατεταμένη / Μακροχρόνια Κατοχή («*prolonged occupation*»).

1.4.2.1.1 Η Παρατεταμένη / Μακροχρόνια Κατοχή («*prolonged occupation*»)

Η χρονική διάρκεια μιας κατοχής αποτελεί ουσιώδες στοιχείο ενδιαφέροντος για τη διεθνή κοινότητα και άρα και για το διεθνή νομοθέτη, κατά τη διαμόρφωση της σχετικής πρόβλεψης στο εκάστοτε εφαρμοστέο πλαίσιο του Δικαίου της Κατοχής. Όπως επισημάνθηκε προηγουμένως, ο αρχικός συμβατικά προβλεπόμενος χρονικός προσδιορισμός, ως συνιστώμενο άνω όριο διάρκειας της κατοχικής φάσης, δεν ξεπερνούσε τους 12 μήνες. Σχετικές προβλέψεις εντοπίζονται στη ΣΧ 1907 και της ΣΓ IV 1949, υπογραμμίζοντας έτσι με τον πλέον απτό θεσμικό τρόπο τον εγγενή πεπερασμένο χαρακτήρα κάθε κατοχικού γεγονότος, καθιστώντας φανερή την επιδίωξη του διεθνούς νομοθέτη να μην αφήσει συμβατικά ανυποστήρικτο/ατεκμηρίωτο το στοιχείο της προσωρινότητας μιας κατοχικής εξέλιξης. Με απλά λόγια, η κατοχή κατά το διεθνές δίκαιο δεν είναι έκνομη *per se*, αφού άλλωστε ρυθμίζεται από πολλές διατάξεις του ΔΑΔ, αλλά νοείται ως μια σαφώς πεπερασμένης διάρκειας προσωρινή κατάσταση που δεν προορίζεται να διαρκέσει για πάντα, ούτε μπορεί και να δικαιολογήσει μείζονες θεσμικές / νομικές αλλαγές, τόσο στο κυριαρχικό και εδαφικό καθεστώς, όσο και στην εσωτερική έννομη τάξη και κοινωνική ζωή στα κατεχόμενα. Έτσι, **στη διεθνή νομική τάξη, η Κατοχή προσδιορίζεται νομικά, όχι ως μια οριστική και μόνιμη «βολική» έκβαση μιας ένοπλης σύρραξης για την επικρατούσα εμπόλεμη πλευρά, αλλά ως μια *de facto* (μη-μόνιμη)**

and degree depending on, for example, the extent of the area controlled by the movement and the length of time involved, the intensity of operations, and the extent to which the movement is internationally recognized.», UK JSP 383/2004, σελ. 277.

⁴²⁸ Για την αυθεντική ερμηνεία του κειμένου της 4^{ης} ΣΓ1949, βλέπε ειδικότερα Jean S Pictet, *Commentary on the IVth Geneva Convention* (Pictet, *Commentary on GC IV*), ICRC, 1956, σελ. 58–64.

⁴²⁹ Άρθρο 6, στην 4^η ΣΓ1949.

⁴³⁰ Άρθρο 3, παρα. β, του 1^{ου} ΠΠ1977.

κατάσταση που ταυτίζεται με την προσωρινή διαχείριση του ασκούμενου αποτελεσματικού ελέγχου από μια ξένη Δύναμη επί μιας περιοχής (ή και ολόκληρου κράτους). Μιας περιοχής που θεωρείται ότι θα τελεί υπό καθεστώς (ξένης) κατοχής, για όσον η ασκούσα τον έλεγχο ξένη (κατοχική) Δύναμη θα αντικαθιστά τις τοπικές Αρχές της στην άσκηση της (κατοχικής πλέον) εξουσίας.

Η συμβατική εξάλειψη, που σημειώνεται σε μεταγενέστερα της 4^{ης} ΣΓ1949 διεθνή κείμενα, του ρητού προσδιοριστικού ορίου για τη διάρκεια μιας Κατοχής σαφώς δεν πρέπει να εκληφθεί ως υπαναχώρηση του διεθνούς νομοθέτη ως προς το κατά πόσο είναι διατεθειμένος να αναγνωρίσει «νόμιμες» μεταβολές κυριαρχίας στις κατεχόμενες περιοχές, ειδικότερα με αιτίαση την παρατεταμένη διάρκεια της κατοχής τους. Σχετικό θέμα τέθηκε κατά τη σύναψη της Συνθήκης μεταξύ Αυστραλίας και Ινδονησίας για το Ανατολικό Τιμόρ (*1989 Timor Gap Treaty*⁴³¹), όπου η ανωτέρω στάση της Αυστραλίας, να συνάψει τη Συμφωνία για το εδαφικό καθεστώς περιοχής του Α. Τιμόρ που τελούσε υπό κατοχή, με τρίτο κράτος που ασκούσε την κατοχή και που μεταγενέστερα θα επιχειρούσε να προσαρτήσει την συγκεκριμένη περιοχή, κρίθηκε από πολλούς ότι συνιστά *de jure* αναγνώριση των τετελεσμένων της εισβολής και κυρίως της κατοχής της Ινδονησίας στην περιοχή του Ανατολικού Τιμόρ. Σημειώνεται ότι μόλις μήνες μετά την εισβολή, το 1976, δηλ. προγενέστερα του χρόνου σύναψης της εν λόγω Συμφωνίας, η Ινδονησία ανακήρυξε την προσάρτηση της κατεχόμενης περιοχής, αν και η επακολουθούσα έκρυθμη κατάσταση ασφαλείας στην περιοχή κάθε άλλο παρά απεδείκνυε την εθελόβουλη αποδοχή του γεγονότος της προσάρτησης στην Ινδονησία, από το λαό του Α. Τιμόρ. Η ανωτέρω μεθόδευση αποτελεί αντιπροσωπευτική εφαρμογή της **θεωρίας της «ιστορικής εμπέδωσης» των κατοχικών τετελεσμένων** (*“doctrine of historical consolidation”*)⁴³², η οποία, τιτλοφορούμενη καταχρηστικά ως «δόγμα», βρίσκει κάποιους

⁴³¹ Επίσημος τίτλος: «*Treaty between Australia and the Republic of Indonesia on the zone of cooperation in an area between the Indonesian province of East Timor and Northern Australia.*», Australasian Legal Information Institute - Australian Treaty Series, 1991, διαθέσιμη στη δνση <http://www.austlii.edu.au/au/other/dfat/treaties/1991/9.html>.

Αντικείμενο της Συνθήκης ήταν η συμβατική ρύθμιση της κοινής εκμετάλλευσης συγκεκριμένου τμήματος («*Timor Gap*») της οριογραμμής της υφαλοκρηπίδας στην Θάλασσα του Τιμόρ, την οποία διεκδικούσαν από κοινού η Αυστραλία και η Ινδονησία. Η περίπτωση παρουσιάζει εξαιρετικό νομικό, αλλά και γεωπολιτικό ενδιαφέρον ειδικά για την Ελλάδα, εν όψει της εν εξελίξει διαπραγματεύσεως της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας με την Τουρκία, αλλά ακόμη περισσότερο ενόψει της ανακήρυξης περιοχών ΑΟΖ εκ μέρους της Κύπρου, αλλά και του Ισραήλ, στην Ανατολική Μεσόγειο και των γεγονότων που παρέλκουν αυτής της εξέλιξης. Το επονομαζόμενο *Timor Gap* σχηματίστηκε από την ασυνέχεια που δημιουργήθηκε στην συνοριογραμμή των θαλασσίων συνόρων μεταξύ Αυστραλίας και Ινδονησίας, όπως είχαν συμφωνηθεί παλαιότερα, καθώς η πρώην αποικιακή Δύναμη του Ανατολικού Τιμόρ, η Πορτογαλία, απεχώρησε χωρίς να λάβει μέρος στις διαπραγματεύσεις της οριοθέτησης. Μετά την, επακολουθούσα της αποχώρησης των Πορτογάλων, εισβολή της Ινδονησίας (1975-1976), η περιοχή του Ανατολικού Τιμόρ προσαρτήθηκε ως επαρχία της Ινδονησίας, προκαλώντας την έναρξη διαπραγματεύσεων με την Αυστραλία για τον καθορισμό του καθεστώτος κυριαρχίας της συναφούς θαλάσσιας περιοχής. Η ανωτέρω στάση της Αυστραλίας, η οποία κατέληξε στην σύναψη Συμφωνίας μεταξύ των δύο κρατών, κρίθηκε από πολλούς ότι συνιστά *de jure* αναγνώριση των τετελεσμένων της εισβολής και κατοχής της Ινδονησίας στην περιοχή του Ανατολικού Τιμόρ, που προσαρτήθηκε στην Ινδονησία, το 1976, ως η 27^η επαρχία της. Τα ΗΕ επίσημα δεν παρέχουν συναίνεση ή αναγνώριση των τετελεσμένων. Σημειώνεται ότι η εν λόγω Συνθήκη δεν είναι πλέον σε ισχύ, καθότι αντικατεστάθη από τη μεταγενέστερη *Timor Sea Treaty*. Για περισσότερα στοιχεία για την εξέλιξη του θέματος, βλέπε το επίσημο site της Ειρηνευτικής αποστολής των ΗΕ, UNTAET, στο <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/etimor/etimor.htm>.

⁴³² Υπέρμαχος της θεωρίας της *“historical consolidation”*, ως προς την αποδοχή και αναγνώριση κατοχικών τετελεσμένων, ειδικά όταν αυτά αφορούν παρατεταμένης διάρκειας κατοχές, είναι ο Jean-Pierre Fonteyne, ο οποίος υπερασπιζόμενος την Αυστραλιανή θέση στο θέμα του Ανατολικού Τιμόρ, υποστήριξε ότι *«There comes a time when realities, however illegal or inequitable they may have been initially, appear to have become irreversible and the world community’s interest in orderliness and stability justify cloaking it with the mantle of legality»*, Jean-

ευκαιριακούς υποστηρικτές τόσο στην θεωρία αλλά και στην διεθνή πολιτική πρακτική, με νομική έδραση κυρίως στην αρχή “*ex factis jus oritur*”, κατά την οποία η παραγωγή δικαίου προκύπτει ως απόρροια της εφαρμοζόμενης πρακτικής. Παρά ταύτα, εκτιμάται ως βάσιμη και αποδεκτή η κυριαρχούσα άποψη της θεωρίας που υποστηρίζει ότι η ανωτέρω θεώρηση απέχει πολύ από το να τεκμηριώνεται επαρκώς από βάσιμα κανονιστικά ερείσματα στο διεθνές κατοχικό Δίκαιο.⁴³³ Ειδικότερα, δε, σε περιπτώσεις που η κατοχή συνδέεται και με έκνομες πρακτικές, είτε κατά τη φάση του *jus ad bellum*, είτε κατά τη φάση που αυτή εξελίσσεται και παράγει νομικά γεγονότα (που συνιστούν μάλιστα μείζονες νομικές παρεμβάσεις εκ της Δύναμης Κατοχής, καθ’ υπέρβαση των θεμιτών πλαισίων που επιτρέπει το ΔτΚ), φαίνεται ότι η εκάστοτε κατοχική διευθέτηση αντλεί, αλλά κυρίως οριοθετεί τη νομιμοποίησή της στην αρχή “*ex injuria jus non oritur*”, καθ’ ην νόμος δεν μπορεί να προκύψει από (εγγενώς) παράνομες πράξεις (ή εν προκειμένω, κανένα νομικό ευεργέτημα δεν μπορεί να κατοχυρωθεί, αν προκύπτει από έκνομες ενέργειες).

1.4.2.1.2 Οι περιπτώσεις «παρατεταμένης κατοχής» και επιδιώξεις «κατοχύρωσης»(;) κυριαρχίας επί των Κατεχομένων, εκ μέρους της Δύναμης Κατοχής.

Χωρίς αμφιβολία, παρά τις σημειούμενες περιπτώσεις παρατεταμένης κατοχής στην διεθνή και δη την πρόσφατη, ζωή, όπως αυτή της τουρκικής κατοχής στο βόρειο τμήμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, ή της Ινδονησιακής κατοχής του Ανατολικού Τιμόρ, η θεωρία (το διεθνές δίκαιο) φαίνεται να μην επιτρέπει κανονιστικές ή έστω και ερμηνευτικές αποκλίσεις επί του κανόνα που επιτάσσει την αδυναμία παραγωγής νόμιμων δεδομένων μεταβολής του κυριαρχικού καθεστώτος μιας κατεχόμενης περιοχής (ακόμη περισσότερο ενός κατεχόμενου αυτοτελούς κράτους), απορρεόντων εκ της κατοχής, ως νομικής και πραγματικής κατάστασης, ανεξαρτήτως του χρόνου διάρκειάς της.

Pierre L. Fonteyne, «The Portuguese Timor Gap litigation before the International Court of Justice: A brief appraisal of Australia’s position», 45 *Australian Journal of International Affairs* (1991), σελ. 171.

⁴³³ Βλέπε ενδεικτικά μόνον την άποψη της καθηγήτριας Διεθνούς Δικαίου του LSE, C. Chinkin, που τοποθετείται απολύτως απορριπτικά ως προς τη νομική θεώρηση του Δόγματος των κατοχικών τετελεσμένων, υποστηρίζοντας χαρακτηριστικά ότι «*I consider this doctrine to have no credibility under international law*», Christine Chinkin, *Laws of Occupation, Western Sahara Conference Proceedings*, σελ. 204, διαθέσιμο στη δση <http://www.unisa.ac.za/contents/faculties/law/docs/10chinkin.pdf>. Για εκ διαμέτρου αντίθετη τεκμηρίωση όμως, υποστηρικτική του ανωτέρω «Δόγματος», βλέπε το κείμενο της ειρηνευτικής Συμφωνίας («*draft Framework Agreement*») που έγινε αντικείμενο διαπραγμάτευσης με τη μεσολάβηση του ΟΗΕ για την ειρήνευση στη Δυτική Σαχάρα και τις προβληματικές αναφορές στη «...διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας του Μαρόκου κατά αποσχιστικών κινήματων εντός και εκτός της χώρας...», και το προτεινόμενο από τον James Baker, Ειδικό Διαμεσολαβητή του ΓΓ του ΟΗΕ, σχετικό Πλάνο εγκατάστασης (*Settlement Plan*), αλλά και τη συναφή Απόφαση του ΣΑ (UN SC Res 1359/2001) για το θέμα, ενόψει της ανάπτυξης της Ειρηνευτικής Δύναμης *United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara* (MINURSO) που θα επιμελούνταν την εφαρμογή του Πλάνου εγκατάστασης των κατοίκων της περιοχής. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 8(b) του προτεινόμενου Πλάνου αναφέρει τα εξής: “*Morocco shall be responsible for and have exclusive competence over foreign relations (including international agreements and conventions), national security and external defense...all matters relating to the production, sale ownership and use of weapons and explosives...and the preservation of territorial integrity against secessionist attempts, whether from within or outside the Territory, provided, however, that the right to preserve territorial integrity shall not authorize any action whatsoever that would prevent, suppress, or stifle peaceful public debate, discourse or campaign activity, particularly during any election or referendum period*”. (Για περισσότερες πληροφορίες για το ιστορικό της διαμεσολάβησης, αλλά και την προτεινόμενη μεταβατική διακυβέρνηση, βλέπε Faten Aggad, *The International Community and the conflict in Western Saharai*, διαθέσιμο στο http://saharamonitor.net/the_international_community_and_the_conflict_in_we.html.)

Ας μην λανθάνει της προσοχής ότι ακόμη και η εξέταση ενδεικτικών περιπτώσεων αποκατάστασης της κατοχικής παρένθεσης και ανάκτησης στοιχείων της αυτοδιάθεσης των κατεχομένων στη διεθνή πρακτική (state practice) μάλλον τεκμηριώνει το νομικά ανυπόστατο της ανωτέρω θεώρησης (του “*doctrine of historical consolidation*”). Τέτοιες είναι, εκτός της περίπτωσης της κατάκτησης της ανεξαρτησίας των λαών του Α. Τιμόρ (όπως επισφραγίστηκε μετά το δημοψήφισμα του 1999), αλλά και των λαών των χωρών της Βαλτικής (Εσθονία, Λεττονία και Λιθουανία), μετά από υπερ-τεσσαρακονταετή περίοδο κατοχής και πολιτειακής υπαγωγής τους στο κομμουνιστικό καθεστώς της Σοβιετικής Ένωσης. Η Κατοχή τους ξεκίνησε ουσιαστικά με την κατάληψη των εδαφών τους από τον κόκκινο Στρατό κατά τον Β΄ΠΠ (1944), και την ενσωμάτωσή τους στο σύστημα «δημοκρατιών» της ΕΣΣΔ, ως *constituent republics*, δυνάμει του *Συμφώνου Μολότωφ-Ρίμπεντροφ* (14 Ιουνίου 1940) και περατώθηκε με την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης (Αύγουστος 1991). Ειδικότερα επί του θέματος του χαρακτηρισμού ως κατοχή της άσκησης πολιτειακής εξουσίας εκ μέρους της ΕΣΣΔ επί των τριών Βαλτικών κρατών, θα πρέπει να γίνει σχετική παραπομπή τόσο σε εκφρασθείσες επίσημες θέσεις των ίδιων των Κυβερνήσεων των χωρών, των ΗΠΑ και αποφάσεων εθνικών τους Δικαστηρίων, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΣΔτΑ) του ΟΗΕ, όσο και της νομολογίας από το ΕΔΔΑ

Συγκεκριμένα, για το θέμα της διεθνούς αναγνώρισης της κατοχής των Βαλτικών κρατών και των παρεπόμενων νομικών συνεπειών, σε σχέση με την αναγνώριση του κατοχικού τετελεσμένου, την αναγνώριση της επίσημης κυρίαρχης Κυβέρνησης του Εσθονικού λαού κλπ., οι επίσημες θέσεις της Εσθονίας αποτυπώνονται σε σχετικό δημοσιευμένο κείμενο του Εσθονικού ΥΠΕΞ, με τίτλο «*22 September 1944: from one occupation to another*», ως ακολούθως:

«In 2007, the Estonian parliament, to commemorate the Otto Tief Government (see below), declared September 22 to be Resistance Day. This day symbolises the Estonian nation’s resistance to the repressive occupations, by two totalitarian great powers, that were unleashed upon the three Baltic states in the course of the Second World War.»⁴³⁴

Οι θέσεις της Λεττονίας αντίστοιχα, αποτυπώνονται με ακόμη μεγαλύτερη ενάργεια στον επίσημο ιστοχώρο του Λεττονικού ΥΠΕΞ, όπου αναφέρονται χαρακτηριστικά τα εξής:

«The annexation of Estonia, Latvia and Lithuania is fundamentally illegal: it is based on intervention and occupation. That is why the annexation did not elicit juridical consequences. There was no change of sovereign power: the annexed state retained its sovereignty which the annexing state did not acquire. The status of the Baltic States as subjects of international law did not disappear. Estonia, Latvia and Lithuania continued to exist de jure and their existence was recognized by 50 countries throughout the world. The non-recognition of the annexation was very important for the Estonian, Latvian and Lithuanian nations. It served as the basis for their unceasing demand for the restoration of the independence of their countries.

The policy of non-recognition of the legality of the incorporation of the Baltic States into the USSR continued for 50 years unprecedented in the annals of international law until Estonia, Latvia and Lithuania reasserted their independence. On January 1932 US Secretary of State Henry Stimson objected to Japan’s aggression in Manchuria. In the official note of protest to the government of Japan, the American government stated that it cannot accept as legal the situation which has been created de facto in the territory of China. The steadfast implementation of the policy of non-recognition of the legality of the incorporation of the Baltic States into the Soviet Union shows that since the enunciation of the Stimson doctrine in the

⁴³⁴ <http://www.estemb.org/estonia/history/aid-2852>

1930s the world has been becoming increasingly intolerant of territorial changes achieved through the use of force or the threat thereof.”⁴³⁵

Η ανωτέρω μνεία στο περίφημο «*δόγμα Stimson*» δεν είναι τυχαία, αφού ο επικεφαλής του State Department των ΗΠΑ, *Henry Lewis Stimson*, κατά το κρίσιμο διάστημα 1929 (28 Μαρ.) έως 1933 (4 Μαρ.) επί προεδρίας Herbert Hoover, ήταν αυτός που, επ’ αφορμή της ιαπωνικής εισβολής στην κινεζική Μαντζουρία (1931), καθιέρωσε την σχετική «γραμμή» του «*δόγματος της μη-αναγνώρισης*» (“*non-recognition policy*”) της αμερικανικής διπλωματίας, η οποία συνδέεται κυρίως με μη-νομιμοποίηση τετελεσμένων από μονομερείς ενέργειες επίθεσης, εκφραζόμενη ειδικότερα ως ότι «*the United States would recognize no diminution of U.S. treaty rights brought about by aggression.*»⁴³⁶.

Η εθνική αμερικανική νομολογία του Ανώτατου Αναθεωρητικού Δικαστηρίου της Νέας Υόρκης, επίσης παρέχει σχετικές αναφορές για το θέμα της αναγνώρισης της κατοχής, ως ακολούθως:

«The Government of the United States has never recognized the forceful occupation of Estonia and Latvia by the Soviet Union of Socialist Republics nor does it recognize the absorption and incorporation of Latvia and Estonia into the Union of Soviet Socialist republics. The legality of the acts, laws and decrees of the puppet regimes set up in those countries by the USSR is not recognized by the United States, diplomatic or consular officers are not maintained in either Estonia or Latvia and full recognition is given to the Legations of Estonia and Latvia established and maintained here by the Governments in exile of those countries».⁴³⁷

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σε σχετική του Απόφαση του 2005, με αφορμή την επέτειο του τέλους του Β.ΠΠ, δέχτηκε την αιτίαση της Σοβιετικής κατοχής στις Βαλτικές χώρες, ως εξής: «...for some nations the end of World War II meant renewed tyranny inflicted by the Stalinist Soviet Union’ and congratulated the Central and Eastern European countries on the occasion of having become free ‘after so many decades under Soviet domination or occupation...».⁴³⁸

⁴³⁵ Βλέπε θέσεις της Λεττονίας, στο επίσημο ιστοχώρο του Λεττονικού ΥΠΕΞ, όπου δημοσιεύεται σχετικό κείμενο με τίτλο «*The Occupation of Latvia: Aspects of History and International Law*», διαθέσιμο στο <http://www.am.gov.lv/en/latvia/history/occupation-aspects/>.

⁴³⁶ <http://history.state.gov/departmenthistory/people/stimson-henry-lewis>. Επίσης σημαντικό να σημειωθεί είναι ότι ο ίδιος έκρινε σκόπιμο να επεκτείνει την παρεμβατική επέμβαση της θεώρησής του, και στον τομέα των οικονομικών συνεπειών κατόπιν μιας μονομερούς επιθετικής ενέργειας σε ένα κράτος, και ειδικά στις επιπτώσεις που αυτή θα επέφερε στον τομέα του διεθνούς του οικονομικού χρέους και των συναρτώμενων δανειοδοτήσεων του από το διεθνές οικονομικό σύστημα. Κάτι που αποτελεί και σήμερα, την καθοριστική παράμετρο για την βιωσιμότητα κάθε προσπάθειας ειρηνευτικής σταθεροποίησης μιας κρίσης και της ανασυγκρότησης κράτους που συνιστά το επόμενο στάδιο για την ανοικοδόμηση της ειρήνης και σταθερότητας σε μια περιοχή που βυθίστηκε στην κρίση: (“*He [H.L.Stimson] also attempted, unsuccessfully, to limit the economic effects of war debts, but was thwarted by the U.S. Congress’ adoption of the Hawley-Smoot Tariff.*”).

⁴³⁷ Απόφαση του *New York Court of Appeals* (New York’s highest court), 256 N.Y.S.2d 196, παρατιθέμενο στο Lauterpacht, E.; C. J. Greenwood (1967), *International Law Reports*, Cambridge University Press. pp. 62–63 (ISBN 0521463807).

⁴³⁸ European Parliament resolution P6_TA(2005)0180, 12 May 2005, «on the sixtieth anniversary of the end of the Second World War in Europe on 8 May 1945», διαθέσιμη στο <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2005-0180+0+DOC+XML+V0//EN&language=EN>. Η ανωτέρω απόφαση μνημονεύεται και σε μεταγενέστερο κείμενο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (B6-0215/2007 της 24.5.2007), με τίτλο «*Motion for a resolution on the Situation in Estonia*», διαθέσιμο στη δνση <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONGM+MOTION+B6-2007-0215+0+DOC+PDF+V0//EN>.

Αντίστοιχα, η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, επ' αφορμή μεταξύ άλλων και νομικών ερωτημάτων που ανέκυψαν κατά την ένταξη των κρατών αυτών στο Συμβούλιο της Ευρώπης, είναι επαρκώς ενδεικτική για την αντιμετώπιση του θέματος της κατοχής (των Βαλτικών κρατών), αλλά και για τα κατοχικά τετελεσμένα και τη νομιμότητα των λαϊκών εξεγέρσεων, ως απελευθερωτικών κινήσεων εν γένει, κατά των εκάστοτε Δυνάμεων κατοχής, γενικότερα. Συγκεκριμένα, στην υπόθεση *Tatjana Ždanoka v. Latvia* (16 Μαρτίου 2006), η ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου του Στρασβούργου δέχτηκε τα εξής:

«119. It is to be observed in this connection that Latvia, along with the other Baltic States, lost its independence in 1940 in the aftermath of the partition of central and eastern Europe agreed by Hitler's Germany and Stalin's Soviet Union by way of the secret protocol to the Molotov-Ribbentrop Pact, an agreement contrary to the generally recognised principles of international law. The ensuing annexation of Latvia by the Soviet Union was orchestrated and conducted under the authority of the Communist Party of the Soviet Union (CPSU), the Communist Party of Latvia (CPL) being a satellite branch of the CPSU. In the late 1980s, a feeling of discontent with the Soviet regime among the Latvian population led to a movement in favour of State independence and democratisation of the political system, which was confirmed by the results of a national plebiscite.»⁴³⁹

Αντίστοιχα, το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, είχε δηλώσει ότι αυτές οι τρεις χώρες είχαν υποστεί εισβολή, κατελήφθησαν και παράνομα ενσωματώθηκαν στην ΕΣΣΔ, βάσει διατάξεων από τη Συμφωνία Molotov-Ribbentrop. Αυτή η πολιτική της μη αναγνώρισης έχει δώσει αφορμή για την αρχή της νομικής συνέχειας, η οποία υποστηρίζει ότι *de jure*, οι χώρες της Βαλτικής έχουν παραμείνει ανεξάρτητα κράτη κάτω υπό παράνομη κατοχή καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου 1940-1991.

1.4.2.2 Κατηγοριοποίηση Κατοχής ως προς τον επιδιωκόμενο σκοπό: «Μετασχηματιστική Κατοχή» (Transformative Occupation) – Συναινετική/Ειρηνική Κατοχή. Η περίπτωση ειδικά των κατοχών από πολυεθνικές Δυνάμεις

1.4.2.2.1 Γενικά περί «Μετασχηματιστικής» Κατοχής (Transformative Occupation)

Με την έννοια της παρεμβατικής διαμόρφωσης του πολιτικοκοινωνικού καθεστώτος και του υφιστάμενου νομικού πλαισίου, στο όνομα δημοκρατικής αποκατάστασης της λειτουργίας του κράτους ή εν γένει προστασίας της ελευθερίας των πολιτών ή της περιφερειακής ειρήνης, από μια ξένη δύναμη που ασκεί κατοχική εξουσία σε μια περιοχή, η προσδιορισμένη απαρχή της «Μετασχηματιστικής Κατοχής»-“*Transformative Occupation*”⁴⁴⁰

⁴³⁹ Απόφαση Ολομέλειας του ΕΔΑΔ, *Υπόθεση ŽDANOKA v. LATVIA*, Application no. 58278/00, ECHR, Grand Chamber, 16 Μαρτίου 2006, διαθέσιμη στη δνση:

<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?action=html&documentId=793543&portal=hbk&source=externalbydocnumber&table=1132746FF1FE2A468ACBCD1763D4D8149>. Άλλες επιμέρους αποφάσεις του ΕΔΑΔ με σχετικές αναφορές στην κατοχή των Βαλτικών κρατών είναι μεταξύ άλλων η *Kolk v Estonia* και η *Penart v. Estonia*.

⁴⁴⁰ Ο όρος «*Transformative Occupation*» αποδίδεται στην Ελληνική, ως «Μετασχηματιστική Κατοχή», ενώ εφεξής, στην ανά χειράς Διατριβή θα χρησιμοποιείται εναλλάξ με τον διεθνώς επικρατούντα Αγγλόφωνο όρο.

στην σύγχρονη μορφή της θα πρέπει να αναζητηθεί⁴⁴¹ κάπου στο τέλος του 18^{ου} (εισβολή των Γάλλων στην Ιταλία το 1792) και στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, στο πλαίσιο της μόλις -τότε- διαμορφούμενης *Occupatio Bellica*. Ενός υποκλάδου δικαίου δηλαδή που αναπτύχθηκε εν πολλοίς ως μια νομική προσαρμογή («ανθρωπιστικό αντιστάθμισμα») του διεθνούς συστήματος στο αναπτυσσόμενο ρεύμα των εθνικών πολέμων, και ειδικά των εθνικοαπελευθερωτικών αγωνιστικών κινήσεων (revolutionary wars) ή των αγώνων για ανεξαρτησία (independence war), που τροφοδοτήθηκαν από την εξάπλωση του νεότευκτου μοντέλου πολιτειακής οργάνωσης, του «έθνους-κράτους» και από τους αγώνες για κοινωνική απελευθέρωση - ανεξαρτησία (liberation) που σημάδεψαν κυρίως τον 18^ο και 19^ο αιώνα. Ορόσημό τους θα μπορούσε να προσδιοριστεί το *Συνέδριο της Βιέννης* (1815), μια σημαντική καμπή της διεθνούς ζωής που προσδιόρισε καταλυτικά τις εξελικτικές μεταβολές στο θεσμικό καθεστώς της «ιδιοκτησίας» (κυριαρχίας) και της διαχείρισης εδαφών (είτε με την έννοια των εθνών-κρατών που ανέκυψαν, είτε με την έννοια των μεγάλων ιδιοκτησιών γης/φεουδαρχών γαιοκτημόνων/δεσποτειών) και των συναφών λαών ή πληθυσμών που τα κατοικούσαν στον Ευρωπαϊκό κυρίως χώρο (*jus publicum Europaeum*).

Οντολογικά θα προσδιορίζαμε τη διαφορά της «στρατιωτικής Κατοχής» από τη «Μετασηματιστική Κατοχή» στο ότι η προαπαιτούμενη άσκηση ελέγχου στην κατεχόμενη περιοχή είναι εκτός από προϋπόθεση, και αυτοσκοπός για την πρώτη, ενώ για την δεύτερη, θα πρέπει να εκλαμβάνεται απλά ως λειτουργική προϋπόθεση για την αποτελεσματική επιβολή των επιβαλλόμενων (πάντα κατά την κρίση της Δύναμης Κατοχής) πολιτειακών, θεσμικών και πολιτικοκοινωνικών μετασηματισμών στην κατεχόμενη περιοχή. Σε αυτό ακριβώς το σημείο έγκειται και η βασική διαφορά τους: Η τυπολογική τους ταυτοποίηση για τη μεν **στρατιωτική Κατοχή** προσδιορίζεται με βάση τον τρόπο και το καθεστώς επιβολής και εφαρμογής της. Ενώ η **μετασηματιστική Κατοχή** αντλεί την ονοματοδοσία της από τον τιθέμενο απώτερο σκοπό της επιβολής της, που δεν είναι άλλος παρά προφανώς η πρόθεση **μετασηματιστικής επέμβασης του κατέχοντος στο προ-ισχύον καθεστώς των κατεχομένων**. Εξ αυτού συνάγεται ότι η μια δεν αποτελεί και αντένδειξη ύπαρξης της άλλης, αφού στην πράξη μπορούν να συνυπάρχουν και οι δύο τύποι. Κάλιστα μια στρατιωτική Κατοχή μπορεί να είναι ταυτόχρονα και (ή μπορεί να εξελιχθεί και ως) Μετασηματιστική. Φυσικά, η Κατοχή, με σκοπό τη μόνιμη μεταβολή του καθεστώτος κυριαρχίας της κατεχόμενης περιοχής, βλέπε προσάρτηση στο κράτος της κατέχουσας Δύναμης ή ακόμη και ανεξαρτητοποίηση, είναι σαφώς αντίθετη με το διεθνές δίκαιο, ειδικά όπως διαμορφώθηκε μεταπολεμικά, μετά την υιοθέτηση κυρίως του Χάρτη των ΗΕ και των επακόλουθων διεθνών συμβατικών κειμένων που εδράζονται στις αρχές του.

Με δεδομένο τον επικρατούντα –θεωρητικά τουλάχιστον- κανόνα του *jus in bello*, που επιτάσσει το σεβασμό του προϋφιστάμενου νομικού καθεστώτος των κατεχομένων εκ μέρους της εκάστοτε κατέχουσας δύναμης, ενώ οι όποιες μετασηματιστικές παρεμβάσεις σε αυτό θα πρέπει να περιορίζονται στο ελάχιστο δυνατό και με την προϋπόθεση ότι κρίνονται ως απολύτως αναγκαίες, ο Adam Roberts σχηματοποιεί το ανωτέρω δίπολο κατοχικών αναγκαιοτήτων ως μια απαίτηση εξισορρόπησης μεταξύ του νομικώς «συντηρητικού» και του ρεαλιστικώς αναγκαία «ρεφορμιστικού». Για τον ανωτέρω έγκριτο Καθηγητή Διεθνούς Δικαίου της Οξφόρδης⁴⁴², το ανωτέρω δίπολο συνίσταται στην νομική «αδράνεια» που επιτάσσει η

⁴⁴¹ Για μια εκτεταμένη ιστορική καταγραφή και ανάλυση της έννοιας, βλέπε Nehal Bhuta, “The Antinomies of Transformative Occupation”, *The European Journal of International Law* (EJIL), 2005, Vol. 16 no.4, διαθέσιμο στη δνση <http://www.ejil.org/pdfs/16/4/315.pdf>.

⁴⁴² Adam Roberts, *Transformative Occupation: Applying the laws of War and Human Rights*, 100 AJIL, 2006, σελ. 580, διαθέσιμο στο http://ccw.modhist.ox.ac.uk/publications/roberts_militaryoccupation.pdf.

«συντηρητική» (ή έστω τελεολογική) ερμηνεία του υφιστάμενου ισχυρού νομικού κανόνα του ΔΑΔ και του ΔτΚ που αποτρέπει γενικότερα την επιβολή μεταβολών, σε αντίστιξη με το ρεαλιστικό προνόμιο της Κατοχικής εξουσίας να επιβάλλει τις μεταρρυθμίσεις (ή τροποποιήσεις) του καθεστώτος των κατεχομένων κατά την κρίση (ως προς το τι θεωρεί αναγκαίο ή έστω σκόπιμο) ή κατά τα εκάστοτε επιμέρους συμφέροντά της. Για δε την αρμονικότερη συνύπαρξή του, θεωρεί σημαντικότερη τη συμβολή δύο κρίσιμων νεοπαγών παραγόντων: Αφενός τη συμπληρωματική χρήση/εφαρμογή των νομικών εργαλείων προστασίας που παρέχει το διεθνές δίκαιο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, του οποίου το πεδίο εφαρμογής επεκτείνεται σαφώς και εμπεριέχει και τις περιπτώσεις κατοχής. Αφετέρου, θεωρεί καταλυτική την ουσιαστική εμπλοκή μεζόνων διεθνών δρώντων, όπως κατ' εξοχήν ο ΟΗΕ, ή και άλλοι διεθνείς ή περιφερειακοί Οργανισμοί.⁴⁴³ Ειδικότερα, ο προεξάρχων καταλυτικός ρόλος του παγκόσμιου Οργανισμού, με τη μοναδική συμβολή των οικουμενικής εμβέλειας οργάνων του (ειδικά του ΣΑ και της ΓΣ), έγκειται κυρίως στη δυνατότητα παροχής ευρύτατης μορφής νομιμοποίησης, αλλά και οικουμενικής εμβέλειας αποδοχής που μπορούν να προσδώσουν οι αποφάσεις τους. Ο ρόλος του παγκόσμιου Οργανισμού γίνεται εμφανής ειδικά σε περιπτώσεις ξένης παρέμβασης (πολυεθνικού μάλιστα χαρακτήρα) σε εδάφη τρίτου κράτους που καταλήγουν σε ανάκτηση και άσκηση αποτελεσματικού ελέγχου (βλέπε εγκαθίδρυση *de facto* Κατοχής) σε μια περιοχή του, καθώς και στους «επιβαλλόμενους» θεσμικούς μετασχηματισμούς που «απαιτούνται» και επιβάλλονται, στο όνομα της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας και της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών. Τέτοιοι επιβαλλόμενοι μετασχηματισμοί, αναγορεύονται ως διακηρυγμένοι «στόχοι» της διεθνούς παρέμβασης στην συγκεκριμένη περιοχή, η οποία τελικά καταλήγει να τελεί πολλές φορές υπό καθεστώς ιδιότυπης κατοχής, με κατέχουσα δύναμη ένα στρατιωτικό σχηματισμό πολυεθνικής συγκρότησης υπό την αιγίδα των ΗΕ, που αντλεί τη νομιμοποίησή του από βασικές διακηρυγμένες προτεραιότητες της συντεταγμένης διεθνούς κοινότητας, όπως αποτυπώνονται αρχικά στον καταστατικό Χάρτη των ΗΕ και σε μεταγενέστερα θεμελιώδη θεσμικά κείμενα της διεθνούς δικαιοταξίας.

Η ιδιαιτερότητα της Μετασχηματιστικής σε σχέση με την απλού τύπου στρατιωτική Κατοχή, συνίσταται κυρίως στο ότι απαιτεί αυξημένης μορφής άσκησης ελέγχου στην κατεχόμενη περιοχή εκ μέρους της Αρχής που έχει επιβληθεί από τη Δύναμη Κατοχής και σαφώς ευρύτερη αποδοχή από την τοπική κοινωνία. Το εν λόγω στοιχείο διαφοροποίησης επισημαίνεται χαρακτηριστικά από τον N. Bhuta, όταν προσδιορίζει και οριοθετεί την παρατηρούμενη ραγδαία μείωση της ανεξαρτησίας και κυρίως της αυτοδιοικητικής εξουσίας ενός λαού, μεταξύ του δίπολου της παραδοσιακής κατοχής και της κατάστασης έκτακτης ανάγκης ή συνταγματικής εκτροπής, κατά τις οποίες ομοίως παρατηρούνται μείζονες περιστολές των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων των πολιτών. Υπό την έννοια αυτή, η κατοχική διοίκηση, στην μετασχηματιστική της όμως εκδοχή, προσιδιάζει (τηρουμένων βέβαια των απαιτούμενων αναλογιών) με μια δικτατορική διακυβέρνηση και μάλιστα όχι με «κυρίαρχη», αλλά με «επιτροπεύουσα» ηγεσία ("*sovereign*" vs "*commissarial*" dictatorship). Είναι σαφές ότι το ζητούμενο τελικά (εκ μέρους της Δύναμης κατοχής) είναι η επιβολή και εγκαθίδρυση βιώσιμης νέας πολιτικής τάξης ("*n e w p o l i t i c a l o r d e r*"), χωρίς όμως

⁴⁴³ «...two particular ways that potential conflicts between the conservationist principle on the one hand, and transformative goals on the other, may be mitigated. One is the application of international human rights law, which offers principles and procedures that can help to define the means and ends of an occupation. Another is the involvement of international organizations, especially the United Nations, that can assist in setting or legitimizing certain transformative policies during an occupation.»; Ibid.

αυτή να παραπέμπει σε *Damnatio memoriae*⁴⁴⁴, προκαλώντας αντίστοιχα αρνητικά αντανακλαστικά στο συλλογικό υποσυνείδητο του λαού της περιοχής. Προς τούτο είναι απαιτούμενο ένα υψηλό επίπεδο αποτελεσματικού ελέγχου στην κατεχόμενη περιοχή, πολύ υψηλότερο μάλιστα απ' ό τι θα απαιτείτο για την επιβολή μιας περιορισμένου τύπου και μη μόνιμου χαρακτήρα κατοχής. Φυσικά, αντίστοιχα απαιτούμενο είναι και το επίσης αυξημένο επίπεδο πολιτικής νομιμοποίησης της παρουσίας της κατοχικής δύναμης στο κατεχόμενο έδαφος.

Επί του θέματος, ο N. Bhuta υποστηρίζει χαρακτηριστικά τα εξής:

«The shift from the classical concept of belligerent occupation to the endorsement of 'transformative occupation' has certain elective affinities with a shift from commissarial to sovereign dictatorship. Yet this move is fraught with political risk, as it implies that the occupant must achieve a much higher threshold of effective power over the territory and its inhabitants: rather than preserving an extant material and formal order as a temporary measure, the occupant must create conditions under which a new political order can be established and legitimated. The capacity to impose a new order that is resilient depends on a precarious dialectic of subordination and legitimation. ... The heavy burdens of legitimation and

⁴⁴⁴⁴⁴⁴ Ο λατινικός όρος *Damnatio memoriae* (= καταδίκη μνήμης, καταδικαστική ιστορική μνήμη) αναφέρεται στην καταδικαστική λειτουργία της Μνήμης και συγκεκριμένα της Ιστορικής Μνήμης που αφορά ανάξια γεγονότα που πρέπει/αξίζει να μνημονεύονται μόνον για να καταδικάζονται. Καθιερώθηκε ειδικά στη Ρωμαϊκή εποχή, ως μια μορφή ηθικής απαξίωσης καθιερωθείσα επίσημα από τη Ρωμαϊκή Σύγκλητο για τους προδότες ή άλλους Ρωμαίους που επέφεραν ή προκαλούσαν αρνητική φήμη στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Μάλιστα, στην αρχαιότητα, προς φρονηματισμό και «αεί καταδίκη» των αποφράδων αυτών ιστορικών σταθμών, οι αρχαίες πόλεις-κράτη κυκλοφορούσαν και νομίσματα με τη σχετική υπενθύμιση. Στη σύγχρονη εκδοχή, προσδιορίζει μάλλον τα «αλήστου μνήμης» ιστορικά γεγονότα, τα οποία έχουν καθιερωθεί στη συλλογική συνείδηση και μνήμη να αποτυπώνουν κομβικούς αρνητικούς σταθμούς στην ιστορική εξέλιξη των πρωταγωνιστών υποκειμένων. Όταν δε αφορούν την πορεία των κρατών, ή περιοχών, ακόμη και πόλεων, συνήθως συνδέονται με την εκχώρηση της εθνικής τους κυριαρχίας και/ή της ανεξαρτησίας τους σε ξένες δυνάμεις και/ή κράτη. Ο όρος ενσωματώθηκε άτυπα στη σύγχρονη διεθνολογική ορολογία και σηματοδοτεί τους «σκοτεινούς ιστορικούς σταθμούς» ή την «σκοτεινή» ιστορική διαδρομή κρατών, ή και ευρύτερων διεθνών υποκειμένων, όπως Λαών ή/και Εθνών.

Στη λίστα ιστορικών γεγονότων *Damnatio memoriae*, θα μπορούσαν να ενταχθούν τα κάτωθι χαρακτηριστικά γεγονότα:

- Η Ανταλκίδειος Ειρήνη (393 π.Χ.), όταν ο σπαρτιάτης στρατηγός Ανταλκίδας έσπευσε ικέτης στους Πέρσες και εκχώρησε την ανεξαρτησία των ελληνικών πόλεων της Μικράς Ασίας στην περσική κυριαρχία.
- Η αιχμαλωσία των 1.000 προσωπικοτήτων της Αχαϊκής Συμπολιτείας, μεταξύ των οποίων και ο ιστορικός Πολύβιος, μετά τη μάχη στις Κυνός Κεφαλές (197 π.Χ.) με τη σύμπραξη των Ρωμαιοφρόνων της πόλεως του αρχαίου Λεοντίου υπό την ηγεσία του διαβόητου Καλλικρατίδα. Κατ' αυτόν τον τρόπο αποκεφαλίσθηκε η ηγεσία της Συμπολιτείας, ώστε λίγα χρόνια αργότερα η Ελλάδα (146 π.Χ.) υπήχθη στο ρωμαϊκό Ιμπέριουμ και απετέλεσε την *Provincia Achaia* της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.
- Το «*Σύμφωνο της Πωληθείσης Ελλάδος*» (1825), όταν παρά τις διαμαρτυρίες του Δημητρίου Υψηλάντη, η φατρία του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου υπήγαγε το αγωνιζόμενο για την ανεξαρτησία του Ελληνικό Έθνος στην «προστασία» της Αγγλίας.

Στη δε ευρύτερη νεώτερη Ευρωπαϊκή Ιστορία στη διεθνή λίστα *Damnatio Memoriae* θα μπορούσαν να ενταχθούν τα κάτωθι επίσης χαρακτηριστικά γεγονότα:

- Η συμφωνία στο Άνσλους της Αυστρίας (1938) για την ενσωμάτωση του κράτους της Βιέννης στο Γ' Ράιχ, με τη σύμπραξη του εγχώριου Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος.
- Η Συνθήκη στο μεταξύ Γαλλίας και της Χιτλερικής Γερμανίας (1940) και η δημιουργία του προτεκτοράτου (της Κυβέρνησης) του Βισί, υπό τον έλεγχο του Γ' Ράιχ.
- Η Συμφωνία συνεργασίας του νορβηγού εθνικοσοσιαλιστή ηγέτη (*Nasjonal Samling*) και Νορβηγού Πρωθυπουργού *Vidkun* (*Abraham Lauritz Jonsson*) *Quisling* (1942) με τη ναζιστική Γερμανία και ένταξη της Νορβηγίας στη σφαίρα άμεσης γεωπολιτικής επιρροής και ελέγχου του Γ' Ράιχ.

subordination entailed by the transformative vision of military occupation reveal the antinomies of democratic imposition under conditions of military dictatorship.»⁴⁴⁵

Ειδικότερα δε, αναφερόμενος στην περίπτωση της Αμερικανικής μετασχηματιστικής κατοχής στο Ιράκ, ο N. Bhuta υποστηρίζει ότι θα πρέπει να θεωρείται επιχειρησιακά/αποτελεσματικά προβληματική, τουλάχιστον έως τον χρόνο διατύπωσης της συγκεκριμένης θέσης του (2005), εξαιτίας της σημειούμενης αποτυχίας των Αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων κατοχής να επιβάλουν την απαιτούμενη σταθερότητα και ασφάλεια στις κατεχόμενες Ιρακινές περιοχές.⁴⁴⁶

1.4.2.2.2 Επάρκεια – καταλληλότητα του υπάρχοντος ΔτΚ για να εξυπηρετήσει τους σκοπούς της Μετασχηματιστικής Κατοχής

Το σύννομο (κατά το ισχύον διεθνές Δίκαιο) ενδεχόμενων πρωτοβουλιών της κατέχουσας Δύναμης προς την κατεύθυνση εφαρμοζόμενων λιγότερο ή περισσότερο θεμελιωδών νομοθετικών μετασχηματισμών στα κατεχόμενα, σε πολιτειακό, πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό, και ενδεχομένως ακόμη και σε πολιτισμικό επίπεδο, έστω και στο όνομα δημιουργίας ή αναβίωσης συνθηκών προς την εμπέδωση της δημοκρατικής λειτουργίας και της κοινωνικής σταθερότητας και ειρήνης στην κατεχόμενη περιοχή, είναι αναμφίβολα το μείζον ερώτημα που πάντα θα ανακύπτει από κάθε καλόπιστο παρατηρητή. Ως συζυγές όμως αυτού, ανακύπτει επίσης και το κατά πόσο το υπάρχον πλαίσιο του ΔΑΔ, και δη του Δικαίου περί την Κατοχή, είναι επαρκές και υπό μια θεώρηση και κατάλληλο, προκειμένου να παράσχει ρεαλιστικό, αλλά και ικανοποιητικά «δίκαιο» πλαίσιο για την αποτελεσματική διαχείριση των προβλημάτων που ανακύπτουν. Η επιμέτρηση, αλλά και η αναγκαιότητα άμεσης συγκριτικής αποτίμησης των αρνητικών επιπτώσεων από τις κατά τ' άλλα «θετικές» μετασχηματιστικές παρεμβάσεις που θα μπορούσαν επιπλέον να επιβληθούν στα κατεχόμενα, σε σύγκριση με τις αντίστοιχες αρνητικές επιπτώσεις που προκύπτουν από την επιλογή της «μη-παρέμβασης» σε κάθε περίπτωση κρίσης/κατοχής, θα πρέπει να θεωρείται εξίσου δύσκολη επιλογή, καθώς φορτίζεται πάντα με το άγος της υποκειμενικότητας..

Η ανωτέρω προβληματική, οδηγεί σε πολλά επιμέρους νομικά ζητήματα προς διευκρίνιση: Ποια ακριβώς είναι η επάρκεια του υφιστάμενου ΔτΚ σε σχέση με τις ανακλύπτουσες ανάγκες που συνδέονται με τις σύγχρονες περιπτώσεις κατοχής; Μπορεί ένα σύστημα δικαίου, που μετρά ήδη υπερεκατονταετή ουσιαστικά ζωή να δώσει αποτελεσματικά επαρκείς απαντήσεις σε σύγχρονα προβλήματα κατοχής, τόσο στη θεωρία, όσο και στην εφαρμογή του; Ποια είναι η δυνατότητά του να καλύψει τις ιδιαίζουσες περιπτώσεις των Μετασχηματιστικών Κατοχών; Ποια είναι η δυνατότητα εμπλοκής του ΔΔτΑ σε αυτό το πεδίο δράσης και ποια η σχετική υπεραξία των προβλέψεών του στις ειδικότερες συνθήκες που προκύπτουν κατά την επιβολή Μετασχηματιστικών Κατοχών; Ποια είναι η δυνατότητα των

⁴⁴⁵ Nehal Bhuta, "The Antinomies of Transformative Occupation", *The European Journal of International Law* (EJIL), 2005, Vol. 16 no.4, σελ. 724, διαθέσιμο στο <http://www.ejil.org/pdfs/16/4/315.pdf>.

⁴⁴⁶ «... the US attempt to realize a transformative model of military occupation in Iraq has failed because of its inability to obtain the degree of subordination – by force, acquiescence or consent – necessary to ensure sufficient normality and stability for the legitimation of the new order.» Nehal Bhuta, "The Antinomies of Transformative Occupation", *The European Journal of International Law* (EJIL), 2005, Vol. 16 no.4, σελ. 724, διαθέσιμο στο <http://www.ejil.org/pdfs/16/4/315.pdf>.

Οργάνων του ΟΗΕ, και δη του ΣΑ, με τις ειδικές αρμοδιότητες που έχει, να ασκεί παρεμβατική συμβολή στην εφαρμογή των απαγορευτικών προβλέψεων του ΔτΚ; Μπορεί η εφαρμοζόμενη πρακτική να ανατρέψει το θεσμικό πλαίσιο του διεθνούς Δικαίου που προσδιορίζεται από την πρωτογενή πηγή του, τις συμβατικά συμφωνημένες δεσμεύσεις των κρατών; Εντέλλει, μπορεί το κατοχικό πλαίσιο, ειδικά της πολυεθνικής κατοχής, να αποτελέσει μια λειτουργικά αποτελεσματική, ανθρωπιστικά περισσότερο συμφέρουσα, αλλά και πολιτικά αποδεκτή επιλογή για την αντιμετώπιση και κυρίως τη διέξοδο από μια κρίση, ή υπάρχουν ενδεχομένως άλλες προσφορότερες λύσεις;

Αυτό το πλέγμα ερωτημάτων θα επιχειρηθεί να απαντηθεί σε μεταγενέστερο επίπεδο ανάλυσης της παρούσας Διατριβής.

1.4.2.2.3 Περιπτώσιολογία Μετασηματιστικών Κατοχών και πολυεθνικές στρατιωτικές δυνάμεις: Η περίπτωση του Ιράκ

Η χαρακτηριστικότερη περίπτωση σύγχρονης μάλιστα Μετασηματιστικής Κατοχής, είναι η κατοχή του Ιράκ, από το 2003 και εξής, η οποία ασκείται από τις Αμερικανικές κυρίως και κατά δεύτερο λόγο Αγγλικές στρατιωτικές δυνάμεις που παρέμειναν στην περιοχή, μετά το δεύτερο Πόλεμο του Κόλπου (operation “IRAQI FREEDOM”).⁴⁴⁷ Μια από τις ελάχιστες περιπτώσεις, μαζί με την κατοχή των Αυστραλιανών Δυνάμεων στη Σομαλία, που η κατοχή αυτοανακηρύσσεται διεθνώς από τις ίδιες τις κατέχουσες Δυνάμεις. Αναμφίβολα, αν μη τι άλλο, η αυτοανακήρυξη αυτή, θα μπορούσε να αποτελεί μια ουσιαστική αναβίωση του θεσμού της κατοχής, ο οποίος είχε σαφώς «εκπέσει» στην παρατηρούμενη πρακτική των κρατών στο διεθνές σύστημα (διακρατικών σχέσεων), αλλά και στη διεθνή δικαιοταξία του.

Όπως ήταν αναμενόμενο, η επίσημη προβαλλόμενη θέση εκ μέρους της κύριας στρατιωτικής δύναμης στην επέμβαση στο Ιράκ (ΗΠΑ) περί τιθέμενου αντικειμενικού σκοπού (ΑΝΣΚ) της επιχείρησης της κατοχής για την απελευθέρωση⁴⁴⁸ του λαού από το τυραννικό καθεστώς (“*occupation as liberation*”), έστρεψε το ενδιαφέρον των διεθνολόγων αναλυτών στο καίριο ερώτημα: θα μπορούσε το παραδοσιακό θεωρητικό πλαίσιο του Δικαίου της Κατοχής να «καλύψει» ικανοποιητικά την επιχειρούμενη εξωτερική πολυεθνική παρέμβαση στο Ιράκ, και όταν αυτή προωθείται ως απελευθερωτική κατοχή, με εξαιρετικά μάλιστα ισχνή, (έως και προβληματική) διεθνή νομιμοποίηση σε επίπεδο *jus ad bellum*; Δηλ. όταν μέσω αυτής, οι Δυνάμεις κατοχής προωθούν μείζονες μετασηματιστικές παρεμβάσεις στην κατεχόμενη χώρα, με πρώτη και ουσιαστικότερη την βίαια αλλαγή του καθεστώτος και τη ριζική πολιτειακή αναδιάρθρωση του διοικητικού χάρτη της χώρας, στο όνομα της επιβολής

⁴⁴⁷ Το ζήτημα της παρουσίας των στρατιωτικών δυνάμεων των ΗΠΑ και του ΗΒ, υπό τη μορφή κατοχικών δυνάμεων, παρουσιάστηκε από τους ίδιους τους αντιπροσώπους των κρατών αυτών στον ΟΗΕ, με επιστολή στις 8 Μαΐου 2003, όπου ανέφεραν ότι θεωρούν ότι στην εν λόγω περίπτωση εφαρμόζεται το διεθνές δίκαιο κατοχής. Βλ. Letter dated 8 May 2003 from the Permanent Representatives of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the United States of America to the United Nations Addressed to the President of the Security Council, UN Doc. S/2003/538 (2003).

Από νομικής άποψης, η κατοχική τους παρουσία εξετάστηκε και στο πλαίσιο του ΟΗΕ, και ουσιαστικά εγκρίθηκε μέσω σχετικής Απόφασης 1483/2003, του ΣΑ. Ειδικότερα, μετά από μία διαμάχη αναφορικά με τη χρήση βίας εναντίον του Ιράκ, η «συντριπτική πλειοψηφία» των κρατών, καταδίκασε τις επιθέσεις των ΗΠΑ ως παράνομες και κάλεσε το ΣΑ/ΗΕ να δώσει ένα τέλος στην «παράνομη επίθεση». UN Press Release SC/7705, 4726th meeting, 26 Mar. 2003.

⁴⁴⁸ Εξ ού και η ονοματοδοσία της Επιχείρησης ως «operation “IRAQI FREEDOM”».

δημοκρατικής διακυβέρνησης δυτικού τύπου, έως την υποθήκευση των εξαιρετικά προσοδοφόρων εθνικών φυσικών πόρων; Εδώ δε θα πρέπει να λησμονείται ότι ειδικά μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, η εξέλιξη της 3^{ης} γενιάς των ειρηνευτικών επιχειρήσεων, οι οποίες περιελάμβαναν στις αποστολές τους σύνθετους «στόχους», που έφταναν μέχρι και το *state-building*, δηλ. την ανασυγκρότηση κράτους, μέσω της αναβίωσης ή της ανασυγκρότησης κρατικών λειτουργιών ή θεσμών. Καίτοι η εν λόγω επαύξηση του ρόλου της συγκροτημένης, αλλά και νομιμοποιημένης διεθνούς παρέμβασης συμπεριελάμβανε όλο και περισσότερο φιλόδοξα προοδευτικές λειτουργίες «μετασχηματιστικής ανασυγκρότησης κράτους», αυτή δεν προωθήθηκε μέσω της επίκλησης του κατοχικού θεσμικού και του αντίστοιχου δικαϊκού πλαισίου. Έτσι, η *de facto* «παραγκώνισή» του από τις εφαρμοσμένες σύγχρονες πολυεθνικές μετασχηματιστικές παρεμβάσεις της διεθνούς κοινότητας, έδωσε σε πολλούς αναλυτές την απαιτούμενη δικαιολογητική βάση, ώστε να θέσουν θέμα επικαιροποίησής του με αφορμή της επίκλησής του για σκοπούς όχι απλής, αλλά «μεγαλόπνοης» Μετασχηματιστικής Κατοχής (εκ μέρους της τουλάχιστον κατά τεκμήριο της δημοκρατικά «ευαίσθητοποιημένης» Δύσης) στην περίπτωση του Ιράκ. Ήταν φανερό ότι αν ο στόχος ήταν ο μετασχηματισμός του Ιράκ, με απώτερη επιδίωξη την εγκαθίδρυση δυτικόφιλης διακυβέρνησης και την πρόσβαση στη διαχείριση του φυσικού πλούτου της χώρας, αλλά και στην πίστωση της γεωπολιτικής και γεωστρατηγικής της υπεραξίας στο συνασπισμό των προθύμων, τότε η επίκληση του πλαισίου της κατοχής στην παραδοσιακή του όμως, «συντηρητική» κατά Adam Roberts, εκδοχή, ουδόλως θα μπορούσε να ήταν μια βολική λύση.

Η συγκυρία της καθοδηγούμενης από τις ΗΠΑ (*US-led multinational Operation "Iraqi Freedom"*) πολυεθνικής στρατιωτικής επέμβασης στο Ιράκ έδωσε την ευκαιρία σε πολλούς σχολιαστές διεθνώς να εξαντλήσουν την επιχειρηματολογική τους δεινότητα και διεθνολογική τους κατάρτιση, προκειμένου να υπερασπίσουν την αναγκαιότητα διασταλτικής ερμηνείας και αντίστοιχης εφαρμογής του κατοχικού δικαϊκού πλαισίου, η οποία νομιμοποιεί επαρκώς ευρείας κλίμακας μετασχηματιστικές παρεμβάσεις της δύναμης κατοχής, στο όνομα μάλιστα του «συλλογικού καλού»⁴⁴⁹ της ίδιας της κατεχόμενης Ιρακινής κοινωνίας. Μεταξύ αυτών ο D. Scheffer, εκείνη την περίοδο (2003) δημοσίευσε σχετικό άρθρο στο κορυφαίο νομικό περιοδικό *American Journal of International Law (AJIL)*, με τον χαρακτηριστικό τίτλο «*Beyond Occupation Law*»⁴⁵⁰. Υπέρ της μετασχηματιστικής κατοχικής παρέμβασης, στο όνομα όμως της φιλελεύθερης δημοκρατικοποίησης της ιρακινής κοινωνικής και πολιτικής λειτουργίας, τάχθηκε ο G. Simpson (διδάσκων στο LSE)⁴⁵¹. Λιγότερο επιστημονικά

⁴⁴⁹ Διάβαζε «συλλογικό / κοινωνικό συμφέρον».

⁴⁵⁰ Το αίτημα για επέκταση του πλαισίου της κατοχής, θα είναι δυνατόν να εγερθεί βάσιμα, σύμφωνα με τον D. J. Scheffer, στο μέτρο που η τοπική κοινωνία απαιτεί πράγματι «...*revolutionary changes in its economy (including a leap into robust capitalism), rigorous implementation of international human rights standards, a new constitution and judiciary, and a new political structure (most likely consistent with principles of democracy) ...*», David J. Scheffer, "Beyond Occupation Law", *American Journal of International Law*, 97 (Oct. 2003), vol. 4 (842-860), σελ.849, διαθέσιμο στο <http://www.jstor.org/pss/3133684>.

⁴⁵¹ Βλέπε την αθρογραφική δημοσίευση του Gerry Simpson, "*Great Powers and Outlaw States: Unequal Sovereigns in the International Legal Order*" (2003), at 55, 299–316, αλλά και στο ομώνυμο βιβλίο που κυκλοφόρησε το 2004, από τις εκδόσεις Cambridge. Αξίζει να τονιστεί όμως ότι ο ίδιος, σε σειρά αθρογραφίας του τάχθηκε κατά της στρατιωτικής επέμβασης στο Ιράκ *per se*, όντας μεταξύ ομάδας διεθνολόγων που στις 7 Μαρτίου 2003 έγραψαν απευθυνόμενοι δημόσια στον τότε πρωθυπουργό του ΗΒ, Τόνυ Μπλάιρ, προκειμένου να του επισημάνουν αυτή τους την αντίθετη άποψη. Ειδικότερα για το θέμα, βλέπε στο Gerry Simpson, «The War in Iraq and International Law», *Melbourne Journal of International Law*, 6(1) Mar. 2005, διαθέσιμο στο <http://www.scribd.com/doc/39878734/The-War-in-Iraq>. Δες επίσης, το σχετικό δημόσιο διάλογο για το θέμα ("*on the legality of the use of force in Iraq in 2003*") που οργανώθηκε στο LSE, από το *LSE Lawyers' Alumni Group*, στις

χαρισματική, αλλά νομικά (και τελικά και πολιτικά) «βαρύνουσα» αποτελεσματική προς την κατεύθυνση παροχής ισχυρής ουσιαστικά νομικής στήριξης στην «μετασηματιστική» παρέμβαση στο Ιράκ, ήταν η θέση του καθηγητή του Πανεπιστημίου του Berkley, J. Yoo⁴⁵², ο οποίος υποστήριξε πλήρως την νομιμότητα της δυνατότητας πολιτειακού, αλλά και ευρύτερου πολιτικού μετασηματισμού του κατεχόμενου Ιράκ από τις δυνάμεις κατοχής, ακόμη και υπό το υφιστάμενο κατοχικό πλαίσιο. Στον αντίποδα αυτών και ενδεικτικά, θα ταυτοποιούσαμε - μεταξύ άλλων- τους Marco Sassoli⁴⁵³ και Gregory Fox⁴⁵⁴.

1.4.3 Κατηγοριοποίηση Κατοχής ως προς τη φύση της κατέχουσας Δύναμης: Κατοχή από μη-κρατικούς Δρώντες - Διεθνής (πολυεθνική) Κατοχή από Ειρηνευτικές Δυνάμεις του ΟΗΕ.

Η περίπτωση της άσκησης κατοχής από Ειρηνευτικές Δυνάμεις του ΟΗΕ («UN Occupation»), αναφέρθηκε παλαιότερα στη διεθνή βιβλιογραφία ως ειδική περίπτωση κατοχής. Ειδικότερα, ο Adam Roberts⁴⁵⁵, αλλά και άλλοι συγγραφείς, όπως ο Chris Faris⁴⁵⁶ και

18 Νοε. 2004, μεταξύ του Professor Christopher Greenwood QC (υπέρ) και του Dr. Gerry Simpson (κατά), δημοσιευμένο στη δνση <http://www2.lse.ac.uk/publicEvents/events/2004/20041112t1330z001.aspx>.

⁴⁵² John Yoo, "Iraqi Reconstruction and the Law of Occupation", 11 (Fall, 2004), *U.C. Davis Journal of Int'l Law & Policy*, σελ. 7, διαθέσιμο στο <https://litigation-essentials.lexisnexis.com/webcd/app?action=DocumentDisplay&crawlid=1&doctype=cite&docid=11+U.C.+Davis+J.+Int'+L.+%26+Pol'+y+7&srctype=smi&srcid=3B15&key=ea562e391a4e61b24e4c7603c7fe6f7a>.

⁴⁵³ SASSOLI Marco, «Legislation and Maintenance of Public Order and Civil Life by Occupying Powers», 16 (4) *EJIL*, 2005, σελ 723, διαθέσιμο στη δνση http://www.lex.unict.it/stipil2008/documenti/OCCUPATIO_SASSOLI_legislation.pdf.

⁴⁵⁴ FOX Gregory H., «The Occupation of Iraq», 36 *Georgetown Journal of International Law*, Vol. 36 Nbr. 2, January 2005, σελ. 195, διαθέσιμο στο <http://law-journals-books.vlex.com/vid/the-occupation-iraq-55639594>.

⁴⁵⁵ ROBERTS Adam, «What is a Military Occupation?», 55(1) *The British Year Book of International Law*, 1985, Oxford University Press, σσ. 249-305, και (του ιδίου) «Transformative Military Occupation: Applying the Laws of War and Human Rights», *American Journal of International Law*, Washington DC, vol. 100, no. 3, July 2006.

⁴⁵⁶ Chris Faris, «The Laws of Occupation and Human Rights: Which Framework Should Apply to United Nations Forces?», 12 *Australian International Law Journal*, 2005, διαθέσιμο στη δνση <http://www.austlii.edu.au/au/journals/AUIntLawJl/2005/5.pdf>. Επίσης, βλ. Daphna Shraga, «Military Occupation and UN Transitional Administrations – The Analogy and its Limitations» in Marcelo G Kohen (ed), *Promoting Justice, Human Rights and Conflict Resolution through International Law*, Martinus Nijhoff Publishers, 2007, σελ. 479 -499 (<http://www.ub.unibas.ch/tox/IDSLUZ/000975954/PDF>) και Nehal Bhuta, «New Modes and Orders: The Difficulties of a Jus Post Bellum of Constitutional Transformation», 60 *University of Toronto Law Journal*, 2010, σελ. 798. Για μια γενικότερη θεώρηση του ζητήματος της Κατοχής, σε ό,τι αφορά ειδικά τις σύγχρονες προκλήσεις, βλ. την ειδική συμβολή του ιδίου στην Έρευνα για το περιστατικό στο Ιράκ, ως Adam Roberts, «Report by Adam Roberts to the Baha Mousa Public Inquiry», September 2010. (This 'expert witness' statement was followed up by oral evidence to the Inquiry, 12 October 2010.) Mentioned in The Baha Mousa Public Inquiry Report, 3 vols., Stationery Office, London, 8 September 2011 (HC 1452-1) και την ειδική συμβολή του ιδίου στην Έρευνα, αλλά και ευρύτερα τη συμβολή του ιδίου στο συλλογικό τόμο έκδοσης της ICRC για την κατοχή, ως Adam Roberts, «Appendix 2: The Termination of Military Occupations», στο Tristan Ferraro (ed.), *Occupation and Other Forms of Administration of Foreign Territory*, ICRC, Geneva, April 2012, pp. 41–9, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/assets/files/publications/icrc-002-4094.pdf>. Επίσης, βλ. ενδεικτικά FINDLAY Trevor, *The Use of Force in UN Peace Operations*, Oxford University Press, Oxford, 2003; RATNER Steven R., "Foreign Occupation and International Territorial Administration: The Challenges of Convergence", in *EJIL*, Vol. 16, No. 4, September 2005, pp. 695-719 και RUEGER Christina, "The Law of Military Occupation: Recent Developments of the Law of Military Occupation with Regard to UN Security Council Mandated International Territorial Administrations", in *Revue de droit militaire et de droit de la guerre*, Vol 1-2, No. 45, 2006, pp. 215-228 και Grant T.

η Daphna Shruga έχουν αναφερθεί συγκεκριμένα στην εφαρμογή του Δικαίου της Κατοχής σε, ή από τις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ΟΗΕ. Ακόμη και η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού το αναφέρει ως μια μορφή Διακυβέρνησης/Διαχείρισης ξένων περιοχών («*The ICRC project on occupation and other forms of administration of foreign territory*»)⁴⁵⁷. Μάλιστα, ο ειδικός χαρακτήρας του ζητήματος αναδεικνύεται και στο εισαγωγικό σχόλιο που εισάγει το υλικό τεκμηρίωσης της θεματική «*International administration*» στον επίσημο ιστοχώρο της ICRC, ως εξής:

«When a territory is placed under the authority of UN forces or a UN administration, the question arises whether the rules of IHL on occupied territories apply. They certainly do not when UN forces are present with the consent of the sovereign power of the territory in question. Beyond that, it is doubtful that a UN presence, if not consented to by the territorial State, can ever be classified as military occupation.»⁴⁵⁸

Όπως άλλωστε σημειώνει με χαρακτηριστική emphaticότητα ο Μίλτος Σαρηγιαννίδης, «*Σε περίπτωση [...] κατά την οποία υφίσταται άσκηση εξουσίας από τις ξένες στρατιωτικές δυνάμεις, τότε η εφαρμογή του δικαίου της πολεμικής κατοχής είναι αυτονόητη.*»⁴⁵⁹, παραπέμποντας μάλιστα στις προβλέψεις των Άρθρων 7 και 47 της Τέταρτης Σύμβασης της Γενεύης του 1949.

Οι περιπτώσεις «*πολυεθνικών κατοχών*»^{460 461} γενικότερα προσδιορίζονται, ώστε να αφορούν περιπτώσεις άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου σε μία περιοχή από ένοπλη Δύναμη πολυεθνικής συγκρότησης λειτουργούσα συνήθως κάτω από ενοποιημένο σύστημα διοίκησης, η οποία έχει συγκροτηθεί από στρατιωτικές συνεισφορές ομάδας κρατών. Η πολυεθνική αυτή στρατιωτική Δύναμη μπορεί να προκύψει ως αποτέλεσμα επιμέρους εθνικών συνεισφορών στο πλαίσιο μιας προϋφιστάμενης και ήδη οργανωμένης αμυντικής συνεργασίας κρατών (όπως η περίπτωση στρατιωτικών συμμαχιών), ή κατόπιν *ad hoc* συγκρότησης συνασπισμού προθύμων κρατών (τύπου «*coalition of the willings*»). Ο βαθμός και το εύρος δικαιοδοσίας των συμμετεχόντων κρατών αποτελεί ζήτημα το οποίο θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να καθορίζεται εκ των προτέρων και με σαφήνεια.

Οι εν λόγω δυνάμεις κατοχής, δρώσες ως δυνάμεις μιας πολυεθνικής επιχείρησης («*Multinational Forces Occupation*») ή υπό τη διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών, στο πλαίσιο είτε μίας «*ενέργειας επιβολής*» είτε μίας «*ένοπλης ειρηνευτικής επιχείρησης*», δύνανται να

Harris, *The Era of Multilateral Occupation*, 24 Berkeley J. Int'l Law., 2006, σελ 1, διαθέσιμο στη δνση <http://scholarship.law.berkeley.edu/bjil/vol24/iss1/1>. Στις ανωτέρω, δεν θα πρέπει να λησμονηθεί μια από τις πρώτες ειδικότερες συμβολές στη διεθνή βιβλιογραφία στο θέμα από τη δεκαετία του '80, ως DE SOLA Mercedes, «*Competencia de administración de territorios por las organizaciones internacionales*», *Revista española de derecho internacional*, Vol. 34/1, 1982, σσ. 125-137.

⁴⁵⁷ <https://www.icrc.org/eng/war-and-law/contemporary-challenges-for-ihl/occupation/overview-occupation.htm>.

⁴⁵⁸ <https://casebook.icrc.org/glossary/international-administration>.

⁴⁵⁹ ΣΑΡΗΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Μιλτιάδης, *Η Πολεμική Κατοχή στο Διεθνές Δίκαιο*, Εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 2011, σελ. 121.

⁴⁶⁰ ROBERTS Adam, «*What is a Military Occupation?*», 55(1) *The British Year Book of International Law*, Oxford University Press, 1985, σσ. 249-305, παρ. 12, σελ. 289.

⁴⁶¹ Για μια περαιτέρω εμβάθυνση στο ζήτημα, βλ. ενδεικτικά «*Contemporary Challenges to IHL – Occupation: Overview (11 June 2012)*», *International Committee of the Red Cross*, 2012, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icrc.org/eng/war-and-law/contemporary-challenges-for-ihl/occupation/overview-occupation.htm>; Trevor FINDLAY, *The Use of Force in UN Peace Operations*, Oxford University Press, Oxford, 2003 και Grant T. HARRIS, «*The Era of Multilateral Occupation*», 24 (1) *Berkeley J. Int'l Law*, 2006, διαθέσιμο στη δνση <http://scholarship.law.berkeley.edu/bjil/vol24/iss1/1>.

αναλαμβάνουν τον αποτελεσματικό έλεγχο μίας περιοχής, ακόμη και σε περιπτώσεις όπου η επίσημη τοπική κυβέρνηση από την οποία έχουν κληθεί, έχει καταρρεύσει πλήρως. Σε αυτές τις περιπτώσεις, είναι ιδιαίτερα ουσιώδες να διαπιστωθεί, αν η διεθνής συλλογική πρωτοβουλία συγκρότησης και ανάπτυξης μιας πολυεθνικής Δύναμης, και κυρίως η δράση της στο πεδίο, υφίσταται υπό τα Ηνωμένα Έθνη, αποτυπωμένη απαραίτητα και κατάλληλα σε συγκεκριμένα «Εντολή», η οποία εκδίδεται και εγκρίνεται από τα αρμόδια Όργανα του ΟΗΕ (κατά μείζονα λόγο του Συμβουλίου Ασφαλείας) και σύμφωνα με τις προβλέψεις του Χάρτη του.

Δεδομένου του αναγκαστικού χαρακτήρα επιβολής της βούλησης της δύναμης κατοχής στο έδαφος ανάπτυξης, είναι σαφές ότι, η σχετική ενεργή στρατιωτική επέμβαση που θα μετεξελιχθεί σε καθεστώς «διεθνούς κατοχικής Διοίκησης» («διακυβέρνησης») εκ μέρους διεθνούς πολυεθνικής Δύναμης, δεν μπορεί να θεωρείται νομίμως εγκεκριμένη εκ μέρους του ΟΗΕ, αν δε βασίζεται στις σχετικές προβλέψεις περί εξουσιοδότησης χρήσης αναγκαστικών μέτρων («*measures*»), όπως αυτές καθορίζονται ρητά στο Κεφάλαιο VII (και μόνον) του Χάρτη του υπόψη Οργανισμού.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα «πολυεθνικής κατοχικής» παρουσίας ξένης Δύναμης σε μια περιοχή, και μάλιστα με την εξουσιοδότηση του ΟΗΕ, θα μπορούσε να θεωρηθεί η «προσωρινή» επιχείρηση UNTEA των Ηνωμένων Εθνών στη Δυτική Γουινέα το 1962 («*United Nations Temporary Executive Authority*»). Η συμφωνία⁴⁶² μεταξύ Ινδονησίας και Ολλανδίας, η οποία ενσωματώθηκε στο σχετικό ψήφισμα της ΓΣ/ΕΕ [1752 (XVIII)⁴⁶³], προέβλεπε την μεταβίβαση της ευθύνης διακυβέρνησης της Δυτικής Νέας Γουινέας από την Ολλανδία στα Ηνωμένα Έθνη και συγκεκριμένα στην UNTEA, η οποία θα τη μεταβίβαζε, με τη σειρά της, στην Ινδονησία, εντός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος. Επίσης, η συμφωνία πρόβλεπε τη σύσταση πολυεθνικής Δύναμης Ασφαλείας (*United Nations Security Force - UNSF*), ως «αστυνομικός» βραχίονας της UNTEA, η οποία θα εξασφάλιζε τη δημόσια τάξη και ασφάλεια, για την απρόσκοπτη εκτέλεση της εντολής της UNTEA.

Η σχετική Εντολή («*mandate*») που έλαβε η UNTEA της ανέθετε σημαντικές εξουσίες, όπως η διακυβέρνηση («*administration*») της περιοχής (άρθρο V), ο διορισμός κυβερνητικών αξιωματούχων και μελών αντιπροσωπευτικών συμβουλίων (άρθρο IX), η άσκηση νομοθετικής λειτουργίας (άρθρο XI) και η προστασία των ατομικών δικαιωμάτων, των πολιτικών ελευθεριών και της ιδιοκτησίας (άρθρο XXII). Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ο τότε Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών *U. Thant*, κατά την έγκριση του σχετικού Ψηφίσματος της ΓΣ/ΕΕ, ήταν η πρώτη φορά στην παγκόσμια ιστορία, που ανατέθηκε στα Ηνωμένα Έθνη (και γενικά σε διεθνή πολυεθνική δύναμη) προσωρινή εκτελεστική εξουσία («*administration*»), υπό τη δικαιοδοσία του Γενικού Γραμματέα.

Μία ιδιαίτερη έκφανση διακυβέρνησης από στρατιωτική δύναμη διεθνούς πολυεθνικού χαρακτήρα, αποτέλεσε η ανάπτυξη Αυστραλιανών Ενόπλων Δυνάμεων (ΑΕΔ) σε Σομαλικό έδαφος, διακηρύσσοντας μάλιστα εξ' αρχής ότι αναλαμβάνουν αρμοδιότητες «Δύναμης Κατοχής» στο τμήμα της περιοχής, το οποίο τους είχε ανατεθεί να θέσουν υπό τον έλεγχό τους. Οι Αυστραλιανές δυνάμεις αναπτύχθηκαν τον Ιανουάριο 1993, υπό αμερικανική

⁴⁶² Συμφωνία Νέας Υόρκης (15.08.1962), διαθέσιμο στη δνση http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/ID%20NL_620815_AgreementConcerningWestNewGuinea.pdf (πρόσβαση στις 29.07.2017).

⁴⁶³ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/192/60/IMG/NR019260.pdf?OpenElement> (πρόσβαση στις 29.07.2017).

διοίκηση, στο πλαίσιο της επιχείρησης UNITAF⁴⁶⁴ (Unified Task Force). Επρόκειτο για ειρηνευτική επιχείρηση Κεφ. VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, η οποία αν και δεν αποτελούσε «Ειρηνευτική» *per se* επιχείρηση των Ηνωμένων Εθνών, εντούτοις έλαβε σχετική Εντολή με απόφαση του ΣΑ/ΗΕ (S/RES/794⁴⁶⁵, 3.12.1992).

Σημαντικές πληροφορίες για την ιδιαίτερη αυτή εμπλοκή των Αυστραλιανών δυνάμεων στη Σομαλία παρέχει ο ίδιος ο Νομικός Σύμβουλος αυτών, Αντισυνταγματάρχης M.J. Kelly, μέσω σχετικής Διπλωματικής του Εργασίας⁴⁶⁶. Σύμφωνα με εκτίμηση του Νομικού Τμήματος της Αυστραλιανής Δύναμης στο οποίο και ανήκε, το νομικό καθεστώς της παρουσίας των δυνάμεων της UNITAF στη Νότια Σομαλία διέπονταν από το Δίκαιο της Κατοχής. Στην υιοθέτηση αυτού του συμπεράσματος συντέλεσε η συνεκτίμηση τριών παραγόντων: πρώτον, η απουσία κυβέρνησης στη Σομαλία, δεύτερον, η απουσία σχετικής πρόσκλησης για εγκατάσταση των δυνάμεων της UNITAF από την επίσημη κυβέρνηση της Σομαλίας και τρίτον, η απουσία σχετικής συμφωνίας που να προβλέπει την εγκατάσταση των ανωτέρω δυνάμεων.

Η άσκηση (μερικής κατ' ουσία) κατοχής από τις ΑΕΔ αφορούσε συγκεκριμένους τομείς διακυβέρνησης. Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων αυτών, αξίζει να επισημανθεί η σύσταση μίας 12μελούς επιτροπής για θέματα που αφορούσαν το σύνολο της τοπικής κοινότητας. Οι κάτοικοι μπορούσαν, επίσης, να προσφύγουν στις αρμόδιες αρχές των ΑΕΔ για ζητήματα που αφορούσαν απώλεια περιουσίας ή τραυματισμό, με υπαίτιο τις εν λόγω δυνάμεις. Ο μηχανισμός αυτός είχε καθοριστεί σαφώς ότι θα αποφασίζει με βάση το Δίκαιο της Κατοχής. Συναφώς ιδρύθηκαν οι «Βοηθητικές Δυνάμεις Ασφαλείας» («*Auxiliary Security Force - ASF*⁴⁶⁷»), καθώς και τρία βασικά δικαστήρια, στο πλαίσιο μίας γενικότερης προσπάθειας ανοικοδόμησης του σομαλικού κράτους.

⁴⁶⁴ Η επιχείρηση έμεινε επίσης γνωστή στους Αμερικάνους ως επιχείρηση «RESTORE HOPE» και στους Αυστραλιανούς ως «OPERATION SOLACE». Αποτέλεσε μία εκ των τριών διεθνών επιχειρήσεων που έλαβαν χώρα στη Σομαλία, ήτοι: «UN Operation in Somalia (UNOSOM I, 1992-1993)», «Unified Task Force (UNITAF, 1992-1993)» και «UN Operation in Somalia (UNOSOM II, 1993-994)».

⁴⁶⁵ http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/794%281992%29 (Πρόσβαση στις 29.07.2017).

⁴⁶⁶ L. Col. M.J. Kelly, «Public Security in Peace Operations: The Interim Administration of Justice in Peace Operations and the Search for a Legal Framework», submitted for the Degree of Doctorate of Philosophy in the School of Law of the University of the New South Wales, 1998 (<http://www.austlii.edu.au/au/journals/UNSWLawTD/1998/7.pdf>, πρόσβαση στις 29.07.2017).

⁴⁶⁷ Αποτελούμενες, κατά βάση, από τέως μέλη της προϋπάρχουσας τοπικής αστυνομίας της Σομαλίας.

1.5 ΚΑΤΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Είδαμε μέχρι τώρα πως διαμορφώθηκε διαχρονικά και οντολογικά το Δίκαιο της Κατοχής, παρακολουθώντας τα βασικά στοιχεία που το συνιστούν ως ένα αναπόσπαστο στοιχείο του Δικαίου των Ένοπλων Συγκρούσεων. Το ΔτΚ αποτελεί μέρος του *Jus in Bello*. Ειδικότερα δε, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, συνιστά και το πλαίσιο του *Jus post bellum*⁴⁶⁸.

1.5.1 Η «ανθρωπιστική» (κατά ΔΑΔ) κουλτούρα των ΕΔ σε επιχειρήσεις κατοχής και σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις.

Στο πλαίσιο όλων των ανωτέρω παρατηρήσεων, σκόπιμο είναι συμπληρωματικά να τονιστεί ότι η παρεχόμενη δικαιοδοτική προστασία των θυμάτων κατά τη διάρκεια Ένοπλων Συρράξεων, και δη κατοχών, γινόταν μέχρι τώρα κυρίως στο πλαίσιο των Δικαίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΔΔΤΑ) και των αντίστοιχων δικαιοδοτικών του οργάνων, που συγκριτικά με το ΔΑΔ είναι -σε διεθνές επίπεδο τουλάχιστον- σαφώς περισσότερα και μάλλον πλέον αποτελεσματικά. Η δικαιοδοτική διαθεσιμότητά τους να εκδικάσουν υποθέσεις ενώπιόν τους αφορά όχι τόσο την τιμωρητική (ποινική) πτυχή της δικαστικής αντιμετώπισης των υποθέσεων που σχετίζεται αποκλειστικά με την τιμωρία των δραστών-ενόχων, αλλά αυτή της ευεργετικής λειτουργίας αποκατάστασης της προξηνηθείσας βλάβης και ικανοποίησης των θυμάτων των παραβιάσεων (ή των οικείων τους). Δηλαδή, της δυνατότητας που παρέχεται για απτή δικαστική ικανοποίηση/αποκατάσταση των θυμάτων, μέσω επιδίκασης «ικανοποιητικής» επανόρθωσης της προκληθείσας βλάβης ή της αποζημίωσης έναντι της φθοράς που υπέστησαν τα θύματα και οι οικείοι αυτών από τις αντιδιεθνείς συμπεριφορές παραβίασης δικαιωμάτων τους στο πεδίο της σύρραξης, ή σε περιβάλλον κατοχής. Με άλλα λόγια, η διαπιστωθείσα πρακτική δείχνει ότι η πλειοψηφία των εν λόγω υποθέσεων (σε πλαίσιο συρράξεων ή κατοχών) που βρήκαν τελικά το δρόμο προς τις αίθουσες των εθνικών και διεθνών Δικαστηρίων, διευκολύνθηκαν να αποφανθούν υπέρ των θυμάτων και των οικείων τους, με επίκληση κυρίως των ευεργετικών προβλέψεων που προκύπτουν από το ΔΔΤΑ, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι τα ίδια δικαιοδοτικά όργανα, δεν απέφυγαν παράλληλα να βεβαιώσουν τον έκνομο χαρακτήρα των συμπεριφορών των δραστών, ως προς την οπτική του ΔΑΔ (βεβαίωση εγκλημάτων πολέμου, βεβαίωση καθεστώτος κατοχής κλπ.). Χωρίς αμφιβολία, οι πλείστες των υποθέσεων που εξετάστηκαν δικαστικά (σε εθνικά, αλλά και διεθνή Δικαστήρια), οι οποίες αφορούσαν περιστατικά που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια ένοπλων συρράξεων, και δη άσκησης κατοχών (εκτός από συγκεκριμένες που ειδικά αφορούσαν καθαρά το πλαίσιο ποινικής δικαιοδοσίας των αντίστοιχων *ad hoc* διεθνών ποινικών Δικαστηρίων, όπως κυρίως του ICTY και ICTR, ή μόλις τελευταία και του ICC), στην πλειοψηφία τους διευθετήθηκαν με αποφάσεις που εκδόθηκαν δια της επίκλησης πρωτίστως του ΔΔΤΑ και μόλις δευτερευόντως του ΔΑΔ.⁴⁶⁹

⁴⁶⁸ Για εκτενέστερη ανάλυση το θέμα του *Jus post bellum* και των επιμέρους νομικών, πολιτικών, κοινωνικών αλλά και ηθικών θεμάτων που ανακύπτει η εξέτασή του σε σχέση με το γενικότερο concept του *Just War* (*Jus ad Bellum* – *Jus in Bello*), δεξ ειδικότερα Robert E. Williams Jr., - Dan Caldwell, *Jus Post Bellum: Just War Theory and the Principles of Just Peace*, Pepperdine University, Blackwell Publishing, International Studies Perspectives (2006) 7, σελ., 309–320, διαθέσιμο στη δνση http://faculty.pepperdine.edu/rwilliam/Jus_Post_Bellum.pdf.

⁴⁶⁹ Χαρακτηριστική περίπτωση είναι οι αποφάσεις του ΕυρΔΔΤΑ που αφορούν το κυπριακό για τα περιουσιακά δικαιώματα των εκδιωχθέντων ελληνοκυπρίων εκ της Τουρκικής εισβολής στο κατεχόμενο βόρειο τμήμα της νήσου και κατοχής του, αρχής γενομένης από αυτή της Απόφασης Λοϊζίδου, έως και της Απόφασης Δημόπουλος. Κυρίως όμως οι τέσσερεις διακρατικές προσφυγές της Κύπρου κατά Τουρκίας.

Φαίνεται ότι το πλαίσιο του ΔΑΔ δεν προσφέρεται, είτε λόγω της ακόμη ελλειμματικής θεσμικής του διάρθρωσης, είτε λόγω των εγγενών νομικών δυσχερειών/περιορισμών σε ότι αφορά το δικονομικό φράγμα της δικαιοδοτικής ασυλίας κράτους για θέματα που άπτονται της σφαίρας κυριαρχίας (*jus imperii*) του (ασχέτως αν αυτά αφορούν την τέλεση μαζικών και ειδεχθών εγκλημάτων ιστορικού βεληνεκούς)⁴⁷⁰, είτε λόγω του ότι τα διαθέσιμα δικαιοδοτικά όργανα είχαν εγγενώς μεγαλύτερη ευχέρεια να κινηθούν στο πεδίο του ΔΔτΑ παρά του ΔΑΔ, είτε διότι ο διεθνής Δικαστής εύρισκε μεγαλύτερη ευκολία να τεκμηριώσει νομικά όχι τόσο την ευθύνη του κράτους, όσο την ανάγκη αποκατάστασης των επιπτώσεων των παραβιάσεων, μέσω δικαστικής ενεργοποίησης της αντίστοιχης ευθύνης (αποκατάστασης) προς όφελος του ατόμου/θύματος, κάτι που εν τέλει είχε και μεγαλύτερη σημασία για το θύμα, είτε ακόμα, γιατί το πλαίσιο του ΔΔτΑ είχε προχωρήσει νομολογιακά περισσότερο (ήταν ωριμότερο νομικά, αλλά και πολιτικά, καθώς και κοινωνικά) στο να επιτυγχάνει την καταδίκη υπευθύνων κρατών έναντι παραβιάσεων των δικαιωμάτων ατόμων, χωρίς βέβαια να παραβλέπονται και άλλοι πολιτικοί και/ή γεωπολιτικοί κυρίως λόγοι.

Είναι σαφές λοιπόν ότι μπορεί το περιρρέον πλαίσιο τέλεσης των εγκλημάτων να είναι αυτό μιας ένοπλης σύρραξης (ή κατοχής), και το ειδικά εφαρμοστέο Δίκαιο να είναι πρωτίστως το ΔΑΔ (και ειδικά το Δίκαιο Κατοχής) και παράλληλα το ΔΔτΑ, δυστυχώς όμως, ο έλεγχος συμμόρφωσης και εφαρμογής του ΔΑΔ, σε δικαιοδοτικό τουλάχιστον πλαίσιο δεν έχει ακόμη φτάσει στο επίπεδο που να συγκρίνεται με το αντίστοιχο του Δικαίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Η έλλειψη αυτή, ποσοτικά, και ποιοτικά οδήγησε το 1998 στην σύσταση του ICC. Σε κάθε όμως περίπτωση, ο δρόμος είναι ακόμη μακρύς, σε εθνικό και κυρίως οικουμενικό επίπεδο.

Εκτιμάται ότι η αναμφίβολη «επιτυχία» περιφερειακών «δικαιωματικών» δικαιοδοτικών οργάνων, όπως το ΕυρΔΔτΑ, ή το Διαμερικανικό Δικαστήριο, δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται ούτε να υποτιμάται, καθώς με το έργο τους παρέχουν χωρίς αμφιβολία ευπρόσδεκτες διασφαλίσεις σεβασμού του δικαίου στη διεθνή κοινότητα, αλλά και από πρακτικής απόψεως συνιστούν άκρως ευεργετικές -και ενίοτε και τις μόνες- παροχές δίκαιας και ικανοποιητικής αποκατάστασης θυμάτων (ειδικά σε ένοπλες συρράξεις/κατοχές). Την ίδια στιγμή όμως, μοιραία λειτουργούν ουσιαστικά ως βαλβίδα που ρυθμίζει καταπραϊντικά την απαιτούμενη πίεση στη διεθνή κοινότητα για επιτάχυνση των δρομολογήσεων που θα οδηγούσαν σε έναν εξελικτικό μετασχηματισμό του ΔΑΔ, τόσο στο πεδίο της επικαιροποίησης και της προοδευτικής εξέλιξης των προβλέψεών του (για τη ρύθμιση συμπεριφορών στο πεδίο της μάχης και τη βελτίωση της προστασίας όλων των εμπλεκόμενων, μαχίμων και αμάχων), όσο και της ανάπτυξης περαιτέρω δικαιοδοτικών δομών με τη δέουσα νομική και τεχνοκρατική εξειδίκευση, αλλά και την απαιτούμενη νομική κουλτούρα, που να συνάδει με τις ιδιαιτερότητες ενός τόσο απαιτητικού περιβάλλοντος (ως τόπου τέλεσης μιας αντιδιεθνούς συμπεριφοράς), όσο αυτού μιας ένοπλης σύρραξης ή κατοχής.

Νέα δεδομένα λοιπόν, ανακύπτουν, τόσο από επιχειρησιακής πλευράς, όσο και από την οπτική της εξωεδαφικής αρμοδιότητας των κρατών, όταν αυτά δρουν εξωεδαφικά και της οικουμενικής νομικής δικαιοδοσίας έναντι ειδεχθών διεθνών εγκλημάτων επιβάλλουν την αναθεώρηση αυτής της προσέγγισης. Η θεσμική αναθεώρηση κρίνεται αναγκαία, ιδιαίτερα αν συνυπολογιστούν και οι πάμπολλες εξαιρέσεις που τα ίδια τα κράτη επιβάλλουν ή που αποδέχονται στο πεδίο της ευρύτερης εφαρμογής κανόνων (συμβατικών και/ή μη) που

⁴⁷⁰ Βλέπε την εξέλιξη της υπόθεση περί των Δικαιοδοτικών Ασυλιών κράτους (Ιταλία κατά Γερμανίας, της Ελλάδος παρεμβαίνουσας) (2014) στο ΔΔΧ, αλλά και την μετέπειτα εξέλιξη με την νομολογιακή στροφή που σημείωσε με την Απόφασή του το Συνταγματικό Δικαστήριο της Ιταλίας (22.10.2014).

στοιχειοθετούν ουσιαστικά την κρατική (πέραν της ατομικής) ευθύνη και τα καθιστούν υπόλογα⁴⁷¹ για παραβιάσεις του εφαρμοστέου δικαίου, ειδικά σε περιπτώσεις εξαιρετικών συνθηκών, όπως μια εμπόλεμη σύρραξη ή μια κατοχή. Η κριτική επεξεργασία του θεσμικού πλαισίου δεν αποσκοπεί στην υποβάθμιση του ρόλου και της όποιας δικαστικής προστασίας προσφέρει το ΔΔΤΑ σε παρόμοιες περιπτώσεις, αλλά αντίθετα, προσβλέπει στην ενίσχυση του συζυγούς του δικαϊκού πλαισίου, του ΔΑΔ, ώστε να λειτουργήσει ενισχυτικά, προσθετικά και κυρίως συμπληρωματικά, καλύπτοντας κενά και εγγενείς αδυναμίες του ΔΔΤΑ, σε περιπτώσεις συρράξεων και δη κατοχών. Είναι σαφές ότι από το γονιδιακό του χαρακτήρα, το ΔΔΤΑ είναι προορισμένο να προσφέρει προστασία στο άτομο που εμπλέκεται σε μια κρίση, κυρίως δια της στόχευσης στο να το θωρακίσει με εγγυήσεις προστασίας δικαιωμάτων, τα οποία αν και αφού παραβιαστούν, θα του δώσουν την δυνατότητα να διεκδικήσει εκ των υστέρων, κάποιας μορφής ικανοποιητική αποκατάσταση της βλάβης που υπέστη. Εγγενές χαρακτηριστικό του ΔΑΔ από την άλλη, είναι η κάλυψη των περιπτώσεων που κατεξοχήν κείνται στο όριο της ανθρώπινης αξιοπρεπούς συμπεριφοράς, όπως αυτές που καταγράφονται σε ένα πολεμικό γεγονός. Θα μπορούσε, έτσι, να υποστηριχθεί ότι το ΔΑΔ αποτελεί μάλλον καταλληλότερο πλαίσιο νομικής προστασίας των θυμάτων (αμάχων, αλλά και μη) τέτοιων εξαιρετικών δραστηριοτήτων, ιδιαίτερα όσον αφορά το επίπεδο της πρόληψης για την αποφυγή αντιδιεθνών συμπεριφορών στο πεδίο και όχι της μεθύτερης αποκατάστασης της βλάβης. . Όπως η διεθνής εμπειρία έχει καταδείξει στις περιπτώσεις που εφαρμόστηκε πέτυχε εκ των πραγμάτων την προστασία των θυμάτων, καθώς επέβαλε περιορισμούς της συμπεριφοράς και της δράσης των εμπλεκομένων εξ υπαρχής, κατά την διαδικασία ανάπτυξης των στρατιωτικών Δυνάμεων στην περιοχή των επιχειρήσεων. Αυτοί οι περιορισμοί, καθότι είναι θεσπισμένοι πριν από τη φάση της σχεδίασης των επιχειρήσεων, είναι γνωστοί και δεδομένοι, και είναι ενσωματωμένοι στα θεσμικά κείμενα και στρατιωτικά εγχειρίδια της στρατιωτικής Δύναμης, και αποτελούν (τουλάχιστον θεωρητικά) μέρος της εκπαίδευσης των μελών της, είναι επιχειρησιακά περισσότερο εύκολο να τηρηθούν, τόσο στο πλαίσιο της προγραμματισμένης επιχειρησιακής δράσης (σχεδιασμός εναέριου βομβαρδισμού μιας περιοχής, όπου κατά την στοχοποίηση λαμβάνεται υπόψη τα χαρακτηριστικά νομιμότητας κάθε στόχου), όσο και κατά το πλαίσιο της αυθόρμητης επιχειρησιακής συμπεριφοράς καθενός δραστηριοποιούμενου στο πεδίο, στο μέτρο που αυτή η δράση είναι αποτέλεσμα συγκεκριμένης στρατιωτικής εκπαίδευσης, η οποία από τον καιρό της ειρήνης θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει και πρόνοιες που αφορούν την «ανθρωπιστική διαπαιδαγώγηση» του μαχητή κατά τη δράση του στο πεδίο. Άλλωστε, είναι σαφές ότι κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων στο πεδίο, ο «επαρκώς εκπαιδευμένος και διαπαιδαγωγημένος κατά ΔΑΔ» μαχητής είναι πρακτικά περισσότερο εύκολο να σεβαστεί και κυρίως να τηρήσει ένα πλαίσιο κανόνων και περιορισμών της δράσης ή των αντιδράσεών του που του έχουν καταστεί οικεία από τον καιρό της εκπαίδευσης.

Ας μην ξεχνάμε ότι τα συναφή συστήματα στρατιωτικής αγωγής και εκπαίδευσης, ασχέτως με το βαθμό εξέλιξής τους σε κάθε λιγότερο ή περισσότερο σύγχρονο στρατιωτικό οργανισμό (κράτους, αλλά ακόμη και οργανωμένων παραστρατιωτικών οργανώσεων που δεν εμπίπτουν σε υποκείμενα συμβατικής κρατικής υπόστασης), έχουν σχεδιαστεί προκειμένου να τυποποιήσουν τα στοιχεία όχι μόνον της συνειδητής, αλλά και της ενστικτώδους συμπεριφοράς των μελών του στρατιωτικού οργανισμού, προκειμένου να διασφαλιστεί μια κατά το δυνατόν προβλέψιμη και επιθυμητά προδιαγεγραμμένη συμπεριφορά τους κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων. Αυτό επιτυγχάνεται είτε με στόχευση στο συνειδητό τους, προετοιμάζοντας δηλαδή μέσω της εκπαιδευτικής και θεσμικής τυποποίησης προκαθορισμένες και τυποποιημένες (κατά το δυνατόν) συμπεριφορές, είτε επενεργώντας στο

⁴⁷¹ Διάβαζε νομικά «υπεύθυνα», άρα υπέχοντα την ευθύνη δίκαιης ικανοποίησης / αποκατάστασης των θυμάτων.

υποσυνείδητο του μαχητή, με την αναδιαμόρφωση ισχυρών προτύπων της σχετικής στρατιωτικής κουλτούρας, της αναγκαίας ψυχολογίας και του σχετικού φρονήματος που είναι απαραίτητα για την αποτελεσματική επιχειρησιακή δράση του στο πεδίο. Ο στόχος, σε ό,τι αφορά την προαναφερθείσα «ανθρωπιστική διαπαιδαγώγηση» του μαχητή, της (επαγγελματικής) στρατιωτικής εκπαίδευσης είναι να καταστεί ένα «επαρκώς εκπαιδευμένο και διαπαιδαγωγημένο κατά ΔΑΔ» μέλος του στρατιωτικού οργανισμού που ανήκει, ώστε η δράση του στο πεδίο να συνάδει πλήρως τόσο με τα προβλεπόμενα, όσο και με τα απαγορευμένα ως προς το Ανθρωπιστικό Δίκαιο. Δεν θα πρέπει να παραβλέπεται ότι η εξέλιξη της στρατιωτικής επιστήμης, παγκοσμίως, θεωρεί πλέον σχεδόν αδιαμφισβήτητο δεδομένο ότι η συμπεριφορά του μαχητή (ανεξαρτήτως βαθμού και ειδικότητας) σε ένα σύγχρονο πεδίο ένοπλης σύρραξης, ως μέλος ενός οργανωμένου και επαρκώς τυποποιημένου στρατιωτικού οργανισμού, είναι κατά μείζονα λόγο απόρροια του θεσμικού και οργανωτικού και διοικητικού πλαισίου του οργανισμού στο οποίο επιχειρεί, της παρεχόμενης εκπαίδευσης και επιχειρησιακής τυποποίησης, της οργανωσιακής του κουλτούρας και της ψυχολογικής του κατάστασης (ατομικά ή συλλογικά), και εξαρτάται όλο και λιγότερο από εξατομικευμένα στοιχεία του ατόμου-μαχητή, αυθόρμητες πρωτοβουλίες τους και/ή τυχόν τάσεις ή εκδηλώσεις αυτενέργειας. Στις περισσότερες δε περιπτώσεις αποδεδειγμένων παραβιάσεων του ΔΑΔ από ΕΔ κρατών σε ένοπλες συρράξεις μετά το 1949, τα κράτη δεν αποδέχθηκαν την ευθύνη απόφασης και σχεδιασμού τους, αν και η ευθύνη τέλεσής τους επιχειρήθηκε από τα ίδια κράτη και εναπόθεσαν τις ευθύνες αποκλειστικά σε ατομικές επιλογές στελεχών των ΕΔ τους, από χαμηλότερης έως την ανώτατη διοικητική βαθμίδα (βλέπε π.χ. την εμβληματική, αλλά και μάλλον προβληματική, καταδίκη του ανθυπολοχαγού Γουίλιαμ Κάλεϋ (William Calley) για το περιστατικό του χωριού Μάι Λάι στο Βιετνάμ⁴⁷², ή την περίπτωση των φυλακών στο Αμπού Γκράιμπ στο κατεχόμενο Ιράκ, την περίοδο από το καλοκαίρι του 2003 ως τους πρώτους μήνες του 2004⁴⁷³). Έχοντας λοιπόν την ανωτέρω παρατήρηση ως δεδομένο, είναι

⁴⁷² Η σφαγή (θανάτωση και κακοποίηση αμάχων και πυρπόληση σπιτιών) στο χωριό Μι Λάι του Νοτίου Βιετνάμ, κατά τη διάρκεια του πολέμου του Βιετνάμ, στις 16 Μαρτίου 1968, έγινε από Αμερικανούς στρατιώτες του 3ου λόχου του 1ου τάγματος, το οποίο ανήκε στο 20ό Σύνταγμα Πεζικού, της 11ης ταξιαρχίας της Μεραρχίας "Americal". Για το συμβάν τελικά, καταδικάστηκε μόνον ο ανθυπολοχαγός Γουίλιαμ Κάλεϋ (William Calley), στον οποίο το αμερικανικό στρατοδικείο του αναγνώρισε ατομική ποινική ευθύνη για το θάνατο 22 κατοίκων του χωριού, απαγγέλοντάς του ποινή της ισόβιας κάθειρξης, από την οποία όμως εξέτισε μόνο τριετήμιση χρόνια σε κατ' οίκον περιορισμό.

⁴⁷³ Το συγκεκριμένο κατάστημα κράτησης βρισκόταν στο Αμπού Γκράιμπ, 30 χλμ. μακριά από τη Βαγδάτη. Την αποκάλυψη για τις τραγικές συνθήκες κράτησης και τους βασανισμούς ιρακινών κρατουμένων από Αμερικανούς στρατιώτες έκανε ο γνωστός και βραβευμένος με Πούλιτζερ αμερικανός δημοσιογράφος Σέιμουρ Χερς στο περιοδικό *New Yorker*, ο οποίος ήταν μάλιστα ο ίδιος που το 1969 αποκάλυψε το έγκλημα στο Μάι-Λάι. Για το ζήτημα μάλιστα, σε συνέντευξή του στη *Deutsche Welle* δήλωσε ότι οι αποκαλύψεις δεν τον ξάφνιασαν, καθώς «Υπήρχαν σχετικά δημοσιεύματα και νωρίτερα, το ζήτημα είναι πώς μαζεύεις υλικό για να το δημοσιοποιήσεις. [...] Διεθνείς οργανώσεις όπως η *Amnesty International* και η *Human Rights Watch* είχαν από καιρό επιστήσει την προσοχή στις καταστροφικές συνθήκες των ιρακινών φυλακών, για τα εγκλήματα πολέμου και τις αυθαιρέσιες. Οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα αμερικανικά στρατόπεδα δεν ήταν κάτι το νέο, το ζήτημα είναι να βρεις στοιχεία και φωτογραφίες που να τραβήξουν την προσοχή των ΜΜΕ». «Αμπού Γκράιμπ: 10 χρόνια από την αποκάλυψη της φρίκης -Τα απάνθρωπα βασανιστήρια Αμερικανών σε κρατούμενους», *iefimerida.gr*, 28|04|2014 21:45, διαθέσιμο στη δνση <http://www.iefimerida.gr/news/152736/%CE%B1%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%85-%CE%B3%CE%BA%CF%81%CE%AC%CE%B9%CE%BC%CF%80-10-%CF%87%CF%81%CF%8C%CE%BD%CE%B9%CE%B1-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%BA%CE%AC%CE%BB%CF%85%CF%88%CE%B7-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%86%CF%81%CE%AF%CE%BA%CE%B7%CF%82-%CF%84%CE%B1-%CE%B1%CF%80%CE%AC%CE%BD%CE%B8%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1->

σαφές ότι η τέλεση εγκλημάτων και παραβιάσεων του ΔΑΔ, κατά τη διάρκεια ένοπλων συρράξεων και/ή κατοχών, αλλά και γενικότερα εξωεδαφικών στρατιωτικών επιχειρήσεων, όπως οι ειρηνευτικές, μπορούν να συσχετιστούν, πέραν της βούλησης των κρατών, και ως αποτέλεσμα ατομικής συμπεριφοράς του στρατιωτικού προσωπικού, ενεργούντων ως οργάνων του κράτους με «χαλαρή» όμως «ανθρωπιστική» συνείδηση, χωρίς αναγκαστικά αυτό να προϋποθέτει πρότερο σχετικό κεντρικό σχεδιασμό.

Ως εκ τούτου, σημαντική βελτίωση στο πεδίο της «ανθρωπιστικά» σύνομης συμπεριφοράς στο πεδίο θα μπορούσε κατά μείζονα λόγο να προέλθει, πέραν της αυτονόητης δικαστικής καταδίκης των εγκληματικών συμπεριφορών και της τιμωρίας των ενόχων, από την παρέμβαση στην εκπαίδευση των στελεχών και την κατά ΔΑΔ «ανθρωπιστική αγωγή» των μελών των σύγχρονων στρατιωτικών οργανισμών των κρατών, αλλά και της δέουσας ενσωμάτωσης ανθρωπιστών προβλέψεων στις εσωτερικές διαδικασίες οργάνωσης και της επαρκούς προσαρμογής του θεσμικού πλαισίου διοικητικής και επιχειρησιακής δράσης τους.⁴⁷⁴ Έτσι, βελτιώνεται η ενημέρωση των στελεχών των ΕΔ επί των κανόνων και των προβλέψεων προστασίας και απαγόρευσης του ΔΑΔ, αλλά κυρίως καλλιεργείται η απαραίτητη «ανθρωπιστική (κατά ΔΑΔ)» οργανωσιακή κουλτούρα στους οργανισμούς των ΕΔ. Μια τέτοια βελτιωτική επέμβαση στην αντίληψη του στρατιωτικού στελέχους θα είχε καταλυτικό αποτέλεσμα στην διαμόρφωση ενός ρεαλιστικού κώδικα συμπεριφοράς και του προσδιορισμού του αποδεκτού (κατά ΔΑΔ) και του μη αποδεκτού, τόσο κατά την επιτελική προετοιμασία και επιχειρησιακή ετοιμότητα των στελεχών για τη συμμετοχή τους σε επιχειρήσεις, όσο και κατά τη διαδικασία της επιχειρησιακής σχεδίασης των επιχειρήσεων και την εκτέλεσή τους στο πεδίο. Αυτή η διάσταση της προετοιμασίας, τόσο σε πλαίσιο εκπαίδευσης/κατάρτισης και γενικότερης αγωγής, όσο και κατά τη διαδικασία της επιχειρησιακής δράσης, είναι εξαιρετικά κρίσιμη, τόσο σε περιπτώσεις που η συμμετοχή αφορά εξωεδαφικές στρατιωτικές επιχειρήσεις που αφορούν σε άσκηση αποτελεσματικού ελέγχου σε μια περιοχή, και άρα κατατείνουν σε καταστάσεις άσκησης κατοχής, όσο και σε περιπτώσεις συμμετοχής σε διεθνείς πολυεθνικές στρατιωτικές επιχειρήσεις. Ειδικά δε όταν

[%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%B1%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%B9](#).

Οι φυλακές του Άμπου Γκράιμπ έκλεισαν τελικά τον Απρίλιο του 2014 από τις ιρακινές αρχές («Ιράκ: Έκλεισαν οι φυλακές του Άμπου Γκράιμπ», *Πρώτο ΘΕΜΑ*, 15/04/2014, 23:30, διαθέσιμο στη δνση <http://www.protothema.gr/world/article/370812/irak-ekleisan-oi-fulakes-tou-abou-graib/>). Εξαιρετικό δε ενδιαφέρον έχει και η σχετική συνέχεια στο ζήτημα που αφορούσε σχετική έρευνα Αμερικανού απόστρατου αντιστρατήγου Ταγκούμπα, στο πλαίσιο της επακόλουθης ανακριτικής και δικαστικής διαδικασίας. Σύμφωνα με σχετικό δημοσίευμα της βρετανικής εφημερίδα «Ντέιλι Τέλεγκραφ» ο αντιστράτηγος Ταγκούμπα δήλωσε τα εξής, επισημαίνοντας παράλληλα ότι η δημοσιοποίηση επιπρόσθετων στοιχείων, όπως φωτογραφικό υλικό, πέραν της αξίας τους ως αποδεικτικό υλικό, θα έχουν αρνητική επίπτωση στις Αμερικανικές ΕΔ: «Αυτές οι φωτογραφίες δείχνουν βασανιστήρια, κακοποίηση και βιασμούς» «Δεν είμαι σίγουρος τι θα εξυπηρετούσε η δημοσίευσή τους, πέρα από τις ανάγκες της δίκης και η συνέπεια θα ήταν να τεθούν σε κίνδυνο τα στρατεύματά μας. Και μόνο η περιγραφή αυτών των φωτογραφιών είναι αρκετά φρικιαστική, πιστέψτε με.», «Φωτογραφίες βιασμών στο Αμπου Γκράιμπ» (πηγή από το The Associated Press), *ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΚΟΣΜΟΣ*, 29.05.2009, διαθέσιμο στη δνση <http://www.kathimerini.gr/359589/article/epikairothta/kosmos/fwtografies-viasmwn-sto-ampoy-gkraimp>.

⁴⁷⁴ Για το θέμα, βλέπε τις σχετικές πρωτοβουλίες της ICRC για την κωδικοποίηση του εθνικού θεσμικού πλαισίου των χωρών σε σχέση με το ΔΑΔ («*National implementation database of IHL*», διαθέσιμο στη δνση <https://ihl-databases.icrc.org/ihl-nat>). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την περίπτωση της Ελλάδας έχει σχετική ερευνητική προσπάθεια καταγραφής, με την σύσταση σχετικής εθνικής Διυπουργικής Επιτροπής για την Εφαρμογή και Διάδοση του ΔΑΔ, με τις Κοινές και μη, Υπουργικές Αποφάσεις της 20^{ης} Μαρτίου 2000 και No. 2/53482/2002, διαθέσιμα στη δνση https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl-nat.nsf/vwLawsByCategorySelected.xsp?xp_countrySelected=GR. Ειδικότερα, βλέπε σχετική έκδοση της ΜΑΡΟΥΔΑ Μ.-Ντ., *Μέτρα εφαρμογής του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου στην Ελλάδα*, Σάκκουλας Αντ. Ν., Αθήνα, 2000.

αυτές έχουν ειρηνευτικό χαρακτήρα και αναπτύσσονται και λειτουργούν υπό την αιγίδα και δη την διεύθυνση του ΟΗΕ, οπότε και οι ανάγκες επαρκούς ανθρωπιστικής ενημέρωσης, αλλά και αντίστοιχης «ανθρωπιστικής» κουλτούρας εκ μέρους των στελεχών είναι ιδιαίτερα αυξημένη, αν όχι απολύτως επιτακτική απαίτηση.

1.5.2 Καθήκοντα – Αρμοδιότητες Κατέχουσας Δύναμης - Το ζήτημα της ευθύνης του Διοικητή της Δύναμης Κατοχής, ως αντίστοιχο του Διοικητή μιας Ειρηνευτικής πολυεθνικής Δύναμης

Το ζήτημα του προσδιορισμού των ειδικών υποχρεώσεων, αλλά και δικαιωμάτων της κατέχουσας Δύναμης, έχει εξαιρετικό ενδιαφέρον, ειδικά σε σχέση με την εξεταζόμενη προβληματική της παρούσας Διατριβής. Εξίσου ενδιαφέρουσα είναι και η εξέταση των αντίστοιχων δικαιωμάτων, αλλά και υποχρεώσεων εκ μέρους του πληθυσμού των κατεχομένων έναντι της Δύναμης κατοχής. Εν προκειμένω, το ζήτημα θα εξεταστεί εδώ υπό την οπτική της πρακτικής των κρατών και συγκεκριμένα των σχετικών προβλέψεων των συναφών στρατιωτικών εγχειριδίων επιλεγμένων κρατών με ανεπτυγμένο εθνικό θεσμικό πλαίσιο, όπως οι ΗΠΑ και το ΗΒ.

Οι ΗΠΑ ως κράτος εν τοις πράγμασι εμπλεκόμενο, τις τελευταίες δεκαετίες, σε αποστολές άσκησης κατοχής (και διοίκησης) μιας περιοχής, σε στρατιωτικό εγχειρίδιο «LAW OF WAR MANUAL», έκδοσης του Department of Defense (DoD), παρουσιάζει με σαφή τρόπο τις επιδιώξεις και τις υποχρεώσεις που πρέπει να εκπληρώνει η ηγεσία και οι εθνικές στρατιωτικές Δυνάμεις της συγκεκριμένης χώρας σε εξωεδαφικές επιχειρήσεις, όπου δημιουργούνται σχετικές περιπτώσεις στρατιωτικής κατοχής, υπό το πρίσμα που υπαγορεύουν οι εφαρμοστέοι κανόνες του Δικαίου της Κατοχής για τη συγκεκριμένη χώρα. Σε ειδικό κεφάλαιο που αφορά τη Στρατιωτική Κατοχή (Military Occupation), το σχετικό εν λόγω εθνικό στρατιωτικό εγχειρίδιο περιγράφει τους στόχους που οφείλει να εκπληρώσει η κατέχουσα δύναμη, σε περιοχή ευθύνης της (που έχει θέσει υπό τον έλεγχό της), αναφέροντας ότι πρέπει να επιτύχει την κάλυψη δύο προϋποθέσεων, των στρατιωτικών, αλλά και των ανθρωπιστικών επιταγών. Συγκεκριμένα, υπαγορεύει πρώτιστα την εξασφάλιση επιτυχούς εκπλήρωσης της άσκησης κατοχής σε τακτικό επίπεδο, με διατήρηση της ασφάλειας των μελών και των δυνατοτήτων της Δύναμης στο πεδίο, εξασφαλίζοντας έτσι την επιχειρησιακή της ισχύ, και την ικανότητα να ανταπεξέλθει στο ανατιθέμενο έργο και στα συναφή καθήκοντά της στην ελεγχόμενη περιοχή (κατεχόμενη περιοχή). Και δεύτερον, θεωρείται υπεύθυνη -με αίσθημα ευθύνης- έναντι του πληθυσμού της κατεχόμενης περιοχής για τη διασφάλιση της διατήρησης της δημόσιας τάξης και ασφάλειας της περιοχής. Μάλιστα, το κείμενο επισημαίνει ότι η δεύτερη προτεραιότητα παρατίθεται ως μια απαίτηση προς την Δύναμη που ασκεί καθήκοντα Κατέχουσας Δύναμης/Αρχής, με την ίδια βαρύνουσα σημασία ως προς την πρώτη. Το κείμενο έχει ως εξής:

«The law of belligerent occupation seeks to account for both military and humanitarian imperatives. The Occupying Power's primary objective in conducting military occupation is to further the purpose of the war in which the occupying forces are engaged and to ensure the maintenance and security of those forces, but the Occupying Power is also bound to provide for the interests and welfare of the civilian population of the occupied territory. The Occupying

Power has obligations related to the maintenance of public order and safety, and the protection of civilians and property in occupied territory.»⁴⁷⁵

Συνεχίζοντας, το εν λόγω στρατιωτικό εγχειρίδιο, υπό το πρίσμα των διεθνών κανόνων για την περίπτωση άσκησης στρατιωτικής κατοχής στρατιωτικών σε μία περιοχή, εναρμονίζεται με τον, εκ φύσεως, προσωρινό χαρακτήρα, ως μία «ειδική» κατάσταση, η οποία όμως, επιτρέπει στην κατέχουσα δύναμη να θεσπίσει περαιτέρω κανόνες για την εξασφάλιση των προαναφερόμενων επιδιώξεων της.

«In general, the law of war rules that are not specific to the occupation of enemy territory continue to apply to situations that are addressed by those rules that may arise during occupation. For example, the rules for the conduct of hostilities and the humane treatment of detainees apply also to combat operations and detention operations, respectively, during occupation. However, the fact of occupation triggers the application of additional rules specific to occupation.»⁴⁷⁶

Την ανωτέρω δυνατότητα σαφώς όμως ιδιαίτερα περιορισμένη εκ του Δικαίου της κατοχής, της Κατέχουσας Δύναμης για τη θέσπιση κανονιστικών ρυθμίσεων στην κατεχόμενη περιοχή, η καθηγήτρια Christine Chinkin σχολιάζει ως εξής:

«On the other hand, the occupier is entitled to pass laws and regulations to maintain order and to ensure its own security, and to take action against a person who fails to comply. Indeed, the implication of Geneva Convention IV, article 68, is that the occupying power may take action against a protected person who does not comply with such requirements.»⁴⁷⁷

Συμπληρωματικά, έχει ιδιαίτερη αξία να εξεταστεί παράλληλα η αντίστοιχη πρόβλεψη του σχετικού κειμένου του Υπουργείου Άμυνας του Ην. Βασιλείου, όπου αναφέρεται ειδικότερα στην εφαρμογή τέτοιων κανόνων, στο πλαίσιο ασκούμενης στρατιωτικής κατοχής από δυνάμεις του κράτους, ως εξής:

«While the orders of the authorities of an occupying power may be lawful, and while the occupant is entitled to require obedience to lawful orders, it does not necessarily follow that failure to comply with such orders is illegal under the law of armed conflict. However the inhabitants are liable for punishment by the occupying power should they disobey legislation, proclamations, regulations, or orders properly made by that power.»⁴⁷⁸

Παρόλα αυτά, η θέσπιση νόμων και κανόνων της Κατέχουσας Δύναμης πρέπει να γίνεται με τρόπο τέτοιο όπου δεν θα παρεκκλίνει, αφενός, από τον ειδικό χαρακτήρα άσκησης διοικήσεως της περιοχής, δηλαδή την προσωρινή χρονική περίοδο, αφετέρου, την αποφυγή οποιασδήποτε απόκλισης από τις υποταγές του διεθνούς δικαίου, το οποίο απαγορεύει θέσπιση κανόνων που αποσκοπούν αποκλειστικά στην επίτευξη πολιτικών στόχων της

⁴⁷⁵ «LAW OF WAR MANUAL», General Counsel of the Department of Defense, Department of Defense (DoD), May 31, 2016, σελ. 754, διαθέσιμο στη δση <https://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/DoD%20Law%20of%20War%20Manual%20-%20June%202015%20Updated%20Dec%202016.pdf?ver=2016-12-13-172036-190>.

⁴⁷⁶ *Ibid.*, σελ. 756.

⁴⁷⁷ Chinkin Christine, *Laws of occupation*, <http://removethewall.org/wp-content/uploads/2014/05/Laws-of-Occupation-Christine-Chinkin-2009.pdf>, σελ. 208-209.

⁴⁷⁸ *Ibid.*, σελ. 209.

κατέχουσας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα παραβίασης των ανωτέρω αποτελούν οι περιπτώσεις κατοχής κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, στις οποίες οι κατέχοντες προέβησαν ακόμα και σε αλλαγές συνταγματικής μορφής, όπως παρουσιάζει ο Jean Pictet στην ανάλυσή του, κατωτέρω:

«Many writers, properly stressing the idea of temporary trusteeship, which is found at the core of much occupation law, have indicated that the constitutional changes an occupying power may bring about are limited. Jean Pictet, commenting on Article 47 of the Fourth Geneva Convention, has expressed this view:

«...International law prohibits such actions, which are based solely on the military strength of the Occupying Power and not on a sovereign decision by the occupied State. Of course the Occupying Power usually tried to give some colour of legality and independence to the new organizations, which were formed in the majority of cases with the co-operation of certain elements among the population of the occupied country, but it was obvious that they were in fact always subservient to the will of the Occupying Power. Such practices were incompatible with the traditional concept of occupation (as defined in Article 43 of the Hague Regulations of 1907) according to which the occupying authority was to be considered as merely being a *de facto* administrator.»⁴⁷⁹

Επίσης, το συναφές στρατιωτικό εγχειρίδιο «Law of War Manual» του ΓΕΕΘΑ των ΗΠΑ, αναφέρει σχετικά τα εξής:

«11.5.2 Duty to Respect, Unless Absolutely Prevented, the Laws in Force in the Country.

The duty to respect, unless absolutely prevented, the laws in force in the country prohibits the Occupying Power from arbitrarily exercising its authority to suspend, repeal, or change the municipal law applicable to occupied territory.

[...]

11.9.2 Authority for the Occupying Power to Suspend, Repeal, or Change the Municipal Law Applicable to Occupied Territory. The duty of the Occupying Power to respect, unless absolutely prevented, the laws in force in the country prohibits it from arbitrarily exercising its authority to suspend, repeal, or change the municipal law applicable to occupied territory. As with other authorities under the law of war, the Occupying Power must use its power with respect to the municipal law of occupied territory in good faith and not for the purpose of oppressing the population.

The Occupying Power may subject the population of the occupied territory to provisions: (1) that are essential to enable the Occupying Power to fulfill its obligations under the GC; (2) to maintain the orderly government of the territory; and (3) to ensure the security of the Occupying Power, of the members and property of the occupying forces or administration, and likewise of the establishments and lines of communication used by them.»⁴⁸⁰

Θέτοντας, ως μοναδική προϋπόθεση, για την αλλαγή των τοπικών κανόνων από την κατέχουσα δύναμη να υπάρχει εξουσιοδότηση από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, το κείμενο του Εγχειριδίου προβλέπει τα ακόλουθα:

«Broader authority for the Occupying Power to change the laws of the occupied territory may be provided by the U.N. Security Council.

⁴⁷⁹ ROBERTS Adam, «Transformative Military Occupation: Applying The Laws of War and Human Rights», *AJIL*, σελ. 585, διαθέσιμο στη δση https://weblearn.ox.ac.uk/access/content/user/1044/AJIL_-_Roberts_on_Transformative_Military_Occupation.pdf.

⁴⁸⁰ «*Law of War Manual*», General Counsel of the Department of Defense, Department of Defense (DoD), σελ. 774, στίχος κ' 782.

After the Occupying Power's occupation has ended, its changes to the municipal law of the occupied territory may be changed, subject to the requirements of applicable international law.»⁴⁸¹

Η διαχείριση μιας περιοχής επιβαρύνει την κατέχουσα δύναμη με περαιτέρω υποχρεώσεις, όπως αναφέρεται ανωτέρω στο εγχειρίδιο των ΗΠΑ. Η κατέχουσα Δύναμη, μέσα από περιορισμούς, αλλά και σχετικές δυνατότητες εκ του Δικαίου της Κατοχής, τίθεται υπεύθυνη και επομένως υπόλογη, πέραν της ασφάλειας των κατοίκων και για την εξασφάλιση της δημόσιας και ιδιωτικής περιουσίας:

«Occupying powers have obligations regarding the protection and administration of public assets. As trustees rather than owners of public property, occupying powers must 'safeguard the capital of these properties. Accordingly, the failure to prevent the wanton destruction of public property by saboteurs in areas under occupation, may amount to a breach of these obligations. Occupiers also have an obligation to administer public property in accordance with the rules of usufruct. This means that while they may enjoy the profits and advantages of public property during occupation, coalition forces (and others using public property upon the direction of the Authority) must not damage or alter such property in any way.»⁴⁸²

Όλες οι πράξεις και οι παραλήψεις, υποχρεώσεις, περιορισμοί και δυνατότητες, της κατέχουσας δύναμης μιας περιοχής, τίθενται και είναι υπό τον έλεγχο της κυβερνήσεως του κράτους στην οποία ανήκει και επομένως, η τελευταία έχει την πλήρη νομική ευθύνη των πράξεων της κατέχουσας δύναμης, «*The Regulations clearly imply that a well ordered chain of military command and legal responsibility emanates from the government of the occupying state: and, indeed, most occupation administrations have had such a character*»⁴⁸³. Η Δύναμη Κατοχής, επί το πλείστον, αποτελεί τμήμα οργανωμένου στρατού και επομένως από τη δομή διοίκησης θέτει έναν επικεφαλής Διοικητή που έχει την ευθύνη της αποστολής:

«In *United States v. List* a military tribunal operating after World War II during the so-called subsequent Nuremberg proceedings affirmed:

"A commanding general of occupied territory is charged with the duty of maintaining peace and order, punishing crime, and protecting lives and property within the area of his command. His responsibility is coextensive with his area of command. He is charged with notice of occurrences taking place within that territory...dereliction of duty rests upon him..."

Under this standard, those high in the chain of command, who see the large picture and who can assign various missions to soldiers, have a responsibility to deploy troops to engage in law and order roles in sectors that come under effective U.S. control.»⁴⁸⁴

⁴⁸¹ *Ibid.*, σελ. 783.

⁴⁸² Clarke Ben, *Military Occupation and the Rule of Law: The Legal Obligations of Occupying Forces in Iraq. Administration of Public Property and Institutions*, http://www.austlii.edu.au/au/journals/MurUEJL/2005/8.html#Protection%20of%20the%20Basic%20human%20rights%20of%20occupied%20peoples_C.

⁴⁸³ Roberts Adam, *TRANSFORMATIVE MILITARY OCCUPATION: APPLYING THE LAWS OF WAR AND HUMAN RIGHTS. The Occupant's Structure of Authority*. https://weblearn.ox.ac.uk/access/content/user/1044/AJIL_-_Roberts_on_Transformative_Military_Occupation.pdf, σελ.585.

⁴⁸⁴ Paust J. Jordan, *The U.S. as Occupying Power Over Portions of Iraq and Relevant Responsibilities Under the Laws of War*, 12 April 2003, <https://www.asil.org/insights/volume/8/issue/8/us-occupying-power-over-portions-iraq-and-relevant-responsibilities-under>.

Στο στρατιωτικό εγχειρίδιο του ΓΕΕΘΑ των ΗΠΑ, για το ΔτΠ, ειδικότερα, σχετικά με την ατομική ποινική ευθύνη του Διοικητή αναφέρει ότι,

«18.23.3 Commanders have duties to take necessary and reasonable measures to ensure that their subordinates do not commit violations of the law of war. Failures by commanders of their duties to take necessary and reasonable measures to ensure that their subordinates do not commit violations of the law of war can result in criminal responsibility.»⁴⁸⁵

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αναφορικά με την ευθύνη του Διοικητή, έχει η ανάλυση του καθηγητή δικαίου Richard A. Falk, του Παν/μιου Princeton του New Jersey:

«Concerning the responsibility of a field commander for crimes committed within the area of his command, particularly as against the civilian population, it is urged by the prosecution that under the Hague Convention, a military commander of an occupied territory is per se responsible within the area of his occupation, regardless of orders, regulations, and the laws of his superiors limiting his authority and regardless of the fact that the crimes committed therein were due to the action of the state or superior military authorities which he did not initiate or in which he did not participate. In this respect, however, it must be borne in mind that a military commander, whether it be of an occupied territory or otherwise, is subject both to the orders of his military superiors and the state itself as to his jurisdiction and functions. He is their agent and instrument for certain purposes in a position from which they can remove him at will.»⁴⁸⁶

Σχετικά με τα παραπάνω ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η προσέγγιση του κράτους του Ισραήλ για τη δυνατότητα έκδοσης νόμων και κανόνων από την κατέχουσα δύναμη, καθώς και τις εξουσίες που κατέχει ο Διοικητής αυτής, όπως αναπτύσσονται από σχετικό κείμενο της οργάνωσης «*ADDAMEER (Arabic for conscience) Prisoner Support and Human Rights Association*»:

«The issuance of an administrative detention order falls within the powers of the Israeli military commander of the area as well as within the powers of the Minister of the Israeli security detainees in Jerusalem. Israeli law grants the military commander the power to make any modifications to military orders relating to administrative detention for military necessity, without taking into account any international standards related to the rights of detainees.»⁴⁸⁷

Το Ισραηλινό Ανώτατο Δικαστήριο, επίσης, εξετάζοντας το ζήτημα της νομιμότητας της πολιτικής των Αποφάσεων του Στρατιωτικού Διοικητή της κατεχόμενης περιοχής της Δυτικής Όχθης αναφορικά με χρήση και λειτουργία λατομείων στην περιοχή, στην υπόθεση *Gamiyat El-Iskan*, έκανε ιδιαίτερη αναφορά στην απόφασή του στα όρια αρμοδιοτήτων του Διοικητή σε σχέση με την χρονική διάρκεια της κατοχής. Ενδιαφέρον έχει το σχετικό σχόλιο των Iain Scobbie και Alon Margalit, για τη συγκεκριμένη θέση του Ισραηλινού Δικαστηρίου:

«While there is a grey area in this matter, the established position of the Israeli High Court is that during a prolonged occupation the Military Commander has a greater latitude to make changes in the status quo ante, notwithstanding that these changes have a lasting effect beyond the occupation period, insofar as they serve the needs of the local population:

⁴⁸⁵ «*LAW OF WAR MANUAL*», General Counsel of the Department of Defense, *Department of Defense*, σελ. 1140.

⁴⁸⁶ Falk A. Richard, *The Vietnam War and International Law, Volume 3: The Widening Context*, American Society of International Law, Princeton University Press, New Jersey, 1972, σελ. 258.

⁴⁸⁷ «*On Administrative Detention*», ADDAMEER (Arabic for conscience) Prisoner Support and Human Rights Association (www.addameer.org), July 2017, διαθέσιμο στη δνση http://www.addameer.org/israeli_military_judicial_system/administrative_detention.

“In determining the scope of powers granted to the military administration according to the formula “public order and life”, it is appropriate to consider the distinction between short-term military administration and long-term military administration... in a prolonged military occupation, the needs of the local population receive more strength. Therefore legislative measures, such as new taxation or a new rate to an existing tax, that may be inappropriate in a short-term military administration, may become appropriate in a long-term military administration.” (para. 12)

To allow such changes, the Court has demanded that 1) these changes are required for the benefit of the local population; and that 2) these changes would not lead to a substantial change in principal institutions of the occupied territory.»⁴⁸⁸

1.5.3 Η Διεθνής Ευθύνη Κράτους (της Κατέχουσας Δύναμης) κατά την Άσκηση της Κατοχής

Το ζήτημα της Αρμοδιότητας/Δικαιοδοσίας κράτους, σε συνάρτηση με τον προσδιορισμό του ασκούντος τον «αποτελεσματικό έλεγχο».

Όπως τονίζεται στις συναφείς προβλέψεις του Σχεδίου Άρθρων της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου - ΕΔΔ (2001), το ζήτημα της ευθύνης ενός υποκειμένου (εν προκειμένω του κράτους, αλλά εξίσου κι ενός διεθνούς οργανισμού⁴⁸⁹, αντίστοιχα) προσδιορίζεται από δύο συνιστώσες προϋποθέσεις: (α) την παραβίαση ενός υφιστάμενου κανόνα δικαίου, ή μιας υποχρέωσης, και (β) τον καταλογισμό της πράξης στο κράτος. Για τον καταλογισμό γενικότερα της νομικής ευθύνης σε ένα υποκείμενο είναι αναγκαία η τεκμηρίωση της αρμοδιότητας/δικαιοδοσίας⁴⁹⁰ για το εξεταζόμενο περιστατικό στο συγκεκριμένο υποκείμενο. Επιπρόσθετα σημειώνεται ότι, εγγενές στοιχείο της νομικής ευθύνης που απορρέει από μια αντιδιεθνή πράξη η παράλειψη είναι σαφώς το στοιχείο της υποχρέωσης αποκατάστασης της προκληθείσας βλάβης. Και μάλιστα με ικανοποιητικό τρόπο υπέρ του υποκειμένου που υπέστη τη σημειωθείσα βλάβη, ως απόρροια της παραβίασης. Το πρώτο Άρθρο μάλιστα των Άρθρων της ΕΔΔ προβλέπει συγκεκριμένα αυτή την άμεση συσχέτιση μεταξύ μιας αντιδιεθνούς ενέργειας και της συνεπαγόμενης διεθνούς ευθύνης, ως εξής: «κάθε διεθνώς παράνομη πράξη ενός κράτους συνεπάγεται τη διεθνή ευθύνη του κράτους αυτού». Στο δε Άρθρο 4 ΕΔΔ⁴⁹¹ τεκμηριώνεται η αρχή της ενότητας της διεθνούς ευθύνης μεταξύ του κρατικού

⁴⁸⁸ Scobbie Iain and Margalit Alon, *The Israeli Military Commander's Powers under the Law of Occupation in relation to Quarrying Activity in Area C*, <https://www.diakonia.se/globalassets/blocks-ihl-site/ihl-file-list/ihl-expert-opinions/the-israeli-military-commanders-powers-under-the-law-of-occupation-in-relation-to-quarrying-activity-in-area-c.-prof.-iain-scobbie-and-alon-margalit.pdf>, σελ 5.

⁴⁸⁹ Βλ. το αντίστοιχο Σχέδιο Άρθρων της ILC για την ευθύνη ΔΟ, του 2011.

⁴⁹⁰ Εν προκειμένω, ο όρος «αρμοδιότητα»/«δικαιοδοσία», νοείται ως προς τον αντίστοιχο αγγλικό «jurisdiction». Αυτή θεωρητικά μπορεί να ασκηθεί σε τρεις διαστάσεις: ως νομοθετική (Prescriptive/legislative jurisdiction), ως δικαιοδοτική (Adjudicatory jurisdiction), ή ως εκτελεστική αρμοδιότητα (Executive/enforcement jurisdiction), είτε στο πλαίσιο εσοχώριας (domestic) ή εξωεδαφικής (extraterritorial) ευρύτερης δικαιοδοσίας που προσδιορίζει ένα σύστημα ή μια δικαιοϊκή τάξη, η οποία στην περίπτωση ενός κυρίαρχου κράτους αφορά το χώρο άσκησης της κρατικής του κυριαρχίας, δηλ. την επικράτεια αυτού. Στην περίπτωση της εξωεδαφικής της εκδοχής, αυτή επεκτείνεται και σε περιοχές εκτός της επικράτειας, όπου το κράτος ασκεί (με ή και χωρίς τη συναίνεση του τρίτου κράτους) στοιχεία μέρους ή και του συνόλου της σχετικής εξουσίας.

⁴⁹¹ «Article 4. Conduct of organs of a State:

υποκειμένου, και των οργάνων του που λειτουργούν ως εντεταλμένοι φορείς της εξουσίας του και εντός του πλαισίου της αρμοδιότητας δικαιοδοσίας αυτού. Άρα, η διεθνής ευθύνη για όποιες παράνομες και αντιδιεθνείς πράξεις ή παραλείψεις των εν λόγω οργάνων του, θεωρείται ότι, πέραν της όποιας ατομικής διάστασης για τα ίδια τα πρόσωπα, αφορά άμεσα και εξ ολοκλήρου το ίδιο το κράτος και αναγνωρίζεται διεθνώς ότι εγείρει αντίστοιχα ευθύνη στο ίδιο το κράτος για τη συμπεριφορά των οργάνων του. Όπως επισημαίνει και η Μ.Ντ. Μαρούδα, «η συμπεριφορά [...] ενός κρατικού οργάνου συνιστά πράξη του Κράτους ανεξάρτητα από το αν το συγκεκριμένο όργανο ανήκει στη νομοθετική, εκτελεστική, δικαστική ή άλλη εξουσία, ή αν οι δραστηριότητές του είχαν διεθνή ή εσωτερικό χαρακτήρα, ούτε έχει σημασία η διάκριση εμπορικών πράξεων ή πράξεων *jure gestionis*.»⁴⁹²

Το ζήτημα της ευθύνης του κράτους, ειδικά για παραβιάσεις του ΔΑΔ και μάλιστα σε ειδικές περιπτώσεις κατοχής, η οποία εγείρει ζήτημα ουσιαστικής αποκατάστασης (/ικανοποίησης) των θυμάτων (ή των συγγενών τους), καθίσταται τελευταία στην αιχμή της θεωρητικής επιστημονικής συζήτησης, αλλά και των συναφών νομολογιακών εξελίξεων. Η Απόφαση του ΔΔ, στην υπόθεση Ιταλίας κατά Γερμανίας, της Ελλάδος παρεμβαίνουσας (4 Σεπ. 2011), αλλά και η συναμφότερη (σε αντικείμενη όμως νομολογιακή γραμμή) Απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Ιταλίας, έδειξαν το δρόμο για μια επερχόμενη μεταβολή στο βαθμό στάθμισης της σοβαρότητας των παραβιάσεων αυτών (και της ανάγκης αποκατάστασής των), σε σχέση με μια εθιμικά καθιερωμένη διαδικαστική/δικονομική αφετηρία που αφορά την αρχή της δικαιοδοτικής ασυλίας κράτους, που όμως, τιθέμενη απέναντι από τις επιπτώσεις σοβαρών παραβάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και κανόνων του ΔΑΔ, φαίνεται να κλονίζεται σημαντικά. Αυτή τη διάσταση της προβληματικής τόνισε χαρακτηριστικά και ο καθηγητής Στ. Περράκης στην εκδήλωση Τιμής στον καθηγητή και Δικαστή του ΔΔ, Antônio Cançado Trindade, στο Πάντειο Πανεπιστήμιο (2014), ως στοιχείο σύγκλισης και των απόψεων του τιμώμενου, ως εξής:

«25. [...] ο Cançado Trindade διαπιστώνει ότι το καθήκον (duty) του κράτους να προβλέψει επανόρθωση σε άτομα-θύματα σοβαρών παραβιάσεων δικαιωμάτων του ανθρώπου και ανθρωπιστικού δικαίου είναι “*a duty under customary law and pursuant to a fundamental principle of law*”. Περεταίρω οι σοβαρές παραβιάσεις δικαιωμάτων του ανθρώπου και ανθρωπιστικού δικαίου ισοδυναμούν (amount) με παραβιάσεις *jus cogens* που προκαλούν τη διεθνή ευθύνη του κράτους και δικαίωμα επανόρθωσης για τα θύματα. Για τα θύματα του Γ’ Ράιχ που δεν έλαβαν αποζημιώσεις ως συνέπεια των εγκλημάτων πολέμου και κατά της ανθρωπότητας που υπέστησαν δεν είναι ανεκτό να μην υπάρξει δικαιοσύνη και αποκατάσταση. Εξάλλου έναντι κανόνων τάξεων *jus cogens* δεν μπορεί να υφίσταται τριβή ανάμεσα σε διαδικαστικά και ουσιαστικά ζητήματα που στερούσαν από τους κανόνες αυτούς τις νομικές τους συνέπειες. Απέναντι από την απόλυτη απαγόρευση του *jus cogens* για διεθνή εγκλήματα δεν μπορούν να υπάρχουν ασυλίες, αφού το *jus cogens* ίσταται πάνω από προνόμια του Κράτους. Δεν υπάρχει κρατική ασυλία για διεθνή εγκλήματα, σοβαρές παραβιάσεις δικαιωμάτων του ανθρώπου και ανθρωπιστικού δικαίου. Να σημειώσω, ότι όλες αυτές οι νομικές αξιολογήσεις, εκφράστηκαν στη νομική επιχειρηματολογία της Ελλάδας κατά τη διαδικασία ενώπιων του Διεθνούς Δικαστηρίου, τόσο στις έγγραφες παρατηρήσεις της, όσο και

1. The conduct of any State organ shall be considered an act of that State under international law, whether the organ exercises legislative, executive, judicial or any other functions, whatever position it holds in the organization of the State, and whatever its character as an organ of the central Government or of a territorial unit of the State.

2. An organ includes any person or entity which has that status in accordance with the internal law of the State.»

⁴⁹² ΜΑΡΟΥΔΑ Μ. - Ντ., *Η Διεθνής Ευθύνη για Παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου: Η κρατική και Ατομική Ευθύνη σε Κίνηση*, Σπουδές Διεθνούς Δικαίου, No 1, Διευθ. Στ. Περράκης, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2006, σελ. 39-40.

στην Plaidoir του ομιλούντος κατά την προφορική διαδικασία εκδίκασης της υπόθεσης στις 14 Σεπτεμβρίου 2011»⁴⁹³

Μάλιστα, σχολιάζοντας τη σχετική Απόφαση του ΔΔΧ (2012)⁴⁹⁴, σχετικά με την υπόθεση Ιταλίας κατά Γερμανίας ως προς τις δικαιοδοτικές ασυλίες κράτους, που αφορούσε το ζήτημα της κατάσχεσης της Βίλας Βιγκόνι στην Ιταλία, και η οποία σχετίζεται έμμεσα και με την αντίστοιχη υπόθεση αποκατάστασης των θυμάτων του ολοκαυτώματος στο μαρτυρικό Δίστομο το 1944 κατά την γερμανική κατοχή ('41-'44) της Ελλάδας κατά τον Β΄ ΠΠ, ο καθηγητής Στέλιος Περράκης, ως πληρεξούσιος δικηγόρος άλλωστε του παρεμβαίνοντος ελληνικού Δημοσίου στην υπόθεση, σχολίασε την απόφαση ως εξής:

«Η απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου είναι σαφώς σε μια συντηρητική γραμμή με μια εξαιρετικά στενή ερμηνεία του ισχύοντος διεθνούς δικαίου, ιδίως του εθιμικού διεθνούς δικαίου με την έννοια ότι δεν διαπίστωσε καμία μετακίνηση πρακτικής στο θέμα της ετεροδικίας των κρατών, όταν μάλιστα τίθεται ζήτημα από την πλευρά ιδιωτών, οι οποίοι με αγωγές τους, επικαλούμενοι παραβιάσεις σοβαρές ανθρωπιστικού δικαίου και δικαιωμάτων του ανθρώπου σε διάρκεια ένοπλων συρράξεων, κατοχής κλπ ζητούν επανόρθωση. Είναι ένας δρόμος που ακολουθήσαμε και στην Ελλάδα, είναι ένας δρόμος που είναι η καινούργια αν θέλετε αντίληψη πέρα από την κλασική της διακρατικής συνεννόησης προκειμένου να υπάρξουν επανορθώσεις. Το δικαστήριο θεώρησε ότι η Ιταλία με τις δικαστικές αποφάσεις που έχει εκδώσει αποδεχόμενη τα αιτήματα ιδιωτών παραβίασε τις διεθνείς υποχρεώσεις συμπεριλαμβανομένων και των αποφάσεων εκτέλεσης των δικών μας δικαστηρίων του Πρωτοδικείου Λιβαδειάς και του Αρείου Πάγου σχετικά με την απόφαση της σφαγής του Δίστομου καθώς επίσης και για την κατάσχεση της Βίλας Βιγκόνι.»⁴⁹⁵

Δεν παράλειψε όμως να σημειώσει ότι, παρά το αρνητικό μέρος της Απόφασης, ως προς το διαδικαστικό (/δικονομικό) ζήτημα της κρατικής ασυλίας, το Δικαστήριο επί της ουσίας δεν παρέλειψε να σημειώσει εξίσου την ανάγκη η Ιταλία και η Γερμανία να προχωρήσουν σε διαπραγματεύσεις, προκειμένου να διευθετήσουν τα ζητήματα των επανορθώσεων των θυμάτων από τις οδυνηρές επιπτώσεις των παραβιάσεων εις βάρος τους, η τέλεση των οποίων δεν αμφισβητήθηκαν και από τη Γερμανία, ως διάδικος, ως εξής:

«Δηλαδή το δικαστήριο θέλει να επαναφέρει σε διακρατικό επίπεδο συνεννόησης το θέμα των επανορθώσεων. Άρα λοιπόν η συνέπεια αυτής της απόφασης είναι ότι έστω και αν είναι λυπηρό το γεγονός ότι οι δικαστές δεν διαπιστώνουν εξέλιξη του διεθνούς δικαίου, σε κάθε περίπτωση δείχνουν ότι ο αγώνας για τη διεκδίκηση των γερμανικών επανορθώσεων συνεχίζεται γεγονός που σημαίνει ότι η ελληνική δημοκρατία θα πρέπει να προχωρήσει στη διεκδίκηση με τυπικό τρόπο δηλαδή να ξαναπιάσει τη σκυτάλη από εκείνη την περίφημη ρηματική διακοίνωση του 1995 η οποία έχει μείνει αναπάντητη. Βέβαια αυτό είναι μια πολιτική απόφαση.»⁴⁹⁶

⁴⁹³ Στ. Περράκης, «Τιμή/Hommage Antônio Augusto Cançado Trindade: For a Humanized International Law», εκδήλωση Τιμής στον καθηγητή και Δικαστή του ΔΔ, Antônio Cançado Trindade, στο Πάντειο Πανεπιστήμιο (Ιούλιος 2014), Εκδ. Ι. Σιδέρης, 2014. Για το συγκεκριμένο θέμα, βλέπε επίσης Στ. Περράκης (επιμ.), *Το ζήτημα των γερμανικών πολεμικών επανορθώσεων στην Ελλάδα – Διεθνείς και εθνικές διαστάσεις*, Εκδ. Α. Σιδέρη, 2011.

⁴⁹⁴ *Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening)*, Judgment, ICJ, 3 Feb. 2012, I.C.J. Reports 2012, p. 99, διαθέσιμη στη δνση <http://www.icj-cij.org/en/case/143>.

⁴⁹⁵ Ισμαηλίδου Ελλη - Γαλάνης Δημήτρης, «Δεκτή η Γερμανική προσφυγή κατά της Ιταλίας για το Δίστομο», ΤΟ ΒΗΜΑ/Κοινωνία, 03/02/2012 12:35, διαθέσιμο στη δνση <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=441677>.

⁴⁹⁶ Ibid.

Με δεδομένο ότι το αντικείμενο του της ανάλυσης είναι το ζήτημα της ευθύνης κράτους για πράξεις ή παραλείψεις μελών των Ειρηνευτικών Δυνάμεων (ως μέλη των εθνικών συνεισφορών που μετέχουν στη Δύναμη και επιχειρούν υπό τις εντολές διεθνούς Διοίκησης), ειδικά όταν λειτουργούν ως οιονεί Δύναμη Κατοχής, ας εξετάσουμε οντολογικά την έννοια της «αρμοδιότητας/δικαιοδοσίας» εστιάζοντας στο πλαίσιο των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ.

Γενικότερα, ο προσδιορισμός της υφιστάμενης αρμοδιότητας/δικαιοδοσίας του βασικού υποκειμένου του Διεθνούς Δικαίου, που είναι το «κράτος»⁴⁹⁷, όσο και για τα κρατογενή υποκείμενα όπως οι «Διεθνείς Οργανισμοί», αλλά και για τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα αντίστοιχα (Διεθνή Δικαστήρια), γίνεται (και στην εξεταζόμενη περίπτωση της ευθύνης κράτους από υπαιτιότητα δράσης οργάνων του, ειδικά σε περίπτωση κατοχής) με βάση τη συμβατική και κοινώς αποδεκτή ερμηνευτική μεθοδολογία του καθιερωμένου τρίπτυχου (*ratione personae - temporis - loci*⁴⁹⁸) που παρέχεται ως θεμέλιο του πλαισίου καθορισμού του εύρους δικαιοδοτικής αρμοδιότητας/δικαιοδοσίας γενικότερα στο Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο.

Σημαντική νομολογιακή αναφορά εντοπίζεται στην υπόθεση *Bankovic* (2001), όπου το ΕΔΔΑ αποδέχτηκε (παρα. 59-66) ότι η εφαρμογή της δικαιοδοσίας είναι κατά κύριο λόγο εδαφική ασκούμενη εντός των ορίων κυριαρχίας του κράτους. Τυχόν εξωεδαφική εφαρμογή της μπορεί να γίνει αποδεκτή μόνον μετά από τη συναίνεση του άλλου Κράτους, εκτός φυσικά από τις περιπτώσεις στρατιωτικής ή ξένης Κατοχής. Ειδικά δε στις περιπτώσεις πολυεθνικών επιχειρήσεων, κανένα κράτος δεν έχει έως τώρα κάνει χρήση μιας ρήτρας παρέκκλισης, σύμφωνα με τις προβλέψεις του Άρθρου 15 της ΕΣΔΑ, που προβλέπει τέτοια δυνατότητα για περιπτώσεις «πολέμου» ή «δημόσιας ανάγκης» με την οποία να αποποιείται ή να διαφοροποιεί την εδαφική εφαρμογή της δικαιοδοσίας του.

Από την ευρύτερη νομική οπτική του δημόσιου διεθνούς Δικαίου, η νομική δικαιοδοσία εννοείται, όταν υφίσταται ή ασκεί μια νομική εξουσία/αρχή, πραγματική ή εικαζόμενη, επί προσώπων που οφείλουν κάποιας μορφής υπαγωγής /υποχρέωσης συμμόρφωσης στην εξουσία αυτού του «κράτους» (διάβαζε αρχή εξουσίας), ή που έχουν προσαχθεί στον έλεγχο αυτής της αρχής. Εν προκειμένω, του κυρίαρχου Κράτους. Το διεθνές δικαϊκό πλαίσιο αναφορικά με τη δικαιοδοσία, θα λέγαμε ότι αυτή καθορίζει οντολογικά «*the limits of the legal competence of a State... to make, apply, and enforce rules of conduct upon persons. It concerns essentially the extent of each state's right to regulate conduct or the*

⁴⁹⁷ Για μια εμπεριστατωμένη ανάλυση νομικής υπόστασης του κράτους, ως υποκείμενο του Διεθνούς Δικαίου, και του ζητήματος της αναγνώρισής του, βλ. ΣΥΡΙΓΟΣ Άγγελος Μ., «Το Κράτος - Αναγνώριση Κρατών», Κεφ. 4, στο ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντίνος - ΜΑΓΚΛΙΒΕΡΑΣ Κωνσταντίνος, *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2011, σσ. 73-112.

⁴⁹⁸ Εν αντιθέσει με τις 5 (πέντε) βασικές αρχές καθορισμού της δικαιοδοσίας που προβλέπονται στο διεθνές Ποινικό δίκαιο, η εδαφική (territory), προστασία (protection), εθνικότητα του δράστη (ενεργητική «προσωπικότητα»/"active personality"), η εθνικότητα του θύματος (παθητική «προσωπικότητα»/"passive personality"), και η οικουμενικότητα / οικουμενική δικαιοδοσία (universality). Βλέπε ενδεικτικά William A. Schabas, *An Introduction to the International Criminal Court*, Cambridge University Press, 2011, σελ. 62, διαθέσιμο στη δνση

http://books.google.gr/books?id=9Awa7ghw5Q4C&printsec=frontcover&dq=inauthor:%22William+A.+Schabas%22&hl=el&ei=ynZ7TqzHNdD74QSRsoyrDQ&sa=X&oi=book_result&ct=book-preview-link&resnum=1&ved=OCCOQuwUwAA#v=onepage&q&f=false.

consequences of events.»⁴⁹⁹. Η πτυχή της εδαφικότητας είναι εξαιρετικά κομβική στον εν λόγω προσδιορισμό, στοιχείο που άλλωστε επισημαίνεται ειδικά και από τον Cedric Ryngaert:

«In the customary international law scheme of jurisdiction, the territoriality principle serves as the basic principle of jurisdiction. Exceptionally, however, national laws may be given extraterritorial application, provided that these laws could be justified by one of the recognized principles of extraterritorial jurisdiction under public international law: the active personality principle, the passive personality principle, the protective principle, or the universality principle.»⁵⁰⁰

Διαπιστώνεται λοιπόν ότι σε κάθε περίπτωση, το ζητούμενο είναι το υποκείμενο που ασκεί πραγματικά και πρωτογενώς τον «αποτελεσματικό έλεγχο» είτε στην περιοχή ενός συμβάντος, είτε επί των προσώπων που εμπλέκονται σε αυτό, ώστε να είναι αντικειμενικά και αδιαμφισβήτητα δυνατός ο καθορισμός της σχετικής αρμοδιότητας και εντέλει της ευθύνης για τυχόν αντιδιεθνείς ενέργειες που τυχόν θα τελεσθούν στην εν λόγω περιοχή και επί των ατόμων σε αυτήν. Αυτό άλλωστε επεσήμανε χαρακτηριστικά και η Μ.-Ντ. Μαρούδα, σημειώνοντας ότι «[...] ο “αποτελεσματικός έλεγχος” αφορά πάντα την αναζήτηση της “πραγματικής Αρχής”, που λογοδοτεί για πράξεις ή παραλείψεις και προκαλεί διεθνή ευθύνη, κράτους ή μη κρατικού δρώντα.»⁵⁰¹.

Εξετάζοντας ειδικότερα το θέμα, σε σχέση με το ζήτημα του καθορισμού της αποτελεσματικότητας του ασκούμενου ελέγχου, ως κριτήριο προσδιορισμού της ευθύνης για αντιδιεθνείς συμπεριφορές, ειδικά από διεθνή δικαιοδοτικά όργανα, ποινικού ή «ανθρωπιστικού» χαρακτήρα, η Μ.-Ντ. Μαρούδα δεν δίστασε να εντοπίσει έναν πρακτικό διχασμό μεταξύ των επικρατούντων παραδοχών, και διαπιστούμενων αντιφατικών ερμηνειών σε θεμελιώδεις κανόνες του Διεθνούς Δικαίου. Παρενθετικά, ίσως σκόπιμο θα ήταν, να συμπεριληφθούν και πολλές άλλες λογικές αντιφάσεις που προάγονται και καλλιεργούνται δημοσίως αναπαράγοντας παρωχημένες αντιλήψεις, που αφορούν πολιτικές, ή οικονομικές, ή ακόμη και ευρύτερες γεωπολιτικές σκοπιμότητες και συμβάλλουν στην παρακώλυση προαγωγής του Δικαίου, αλλά και στην υποβάθμιση της πραγματιστικής διάστασης στις παρεχόμενες λύσεις ή στις ακολουθούμενες συναφείς πολιτικές, σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο. Υποστήριξε λοιπόν την θέση ότι

«[...] η έννοια του αποτελεσματικού ελέγχου που ερμηνεύεται διαφορετικά [...] ιδίως στην περίπτωση που αναζητούμε την εξω-εδαφική εφαρμογή δικαιωμάτων του ανθρώπου δεν μπορεί παρά να επηρεάσει και την εφαρμογή του δικαίου της κατοχής, άρα είναι σημαντικό να διαμορφωθεί και σε περιφερειακά ειδικά δικαστήρια μια μεγαλύτερη συνείδηση ολιστικής

⁴⁹⁹ Robert Jennings & Arthur Watts (eds), *Oppenheim's International Law*, 9th ed. 1992, σελ. 456. Συμπληρωματικά και απολύτως ενδεικτικά, βλ. Vaughan Lowe, «Jurisdiction' in *International Law*», στο Malcolm D Evans (ed.), *International Law*, 2nd ed. 2006, p. 335; Ian Brownlie, *Principles of Public International Law*, 6th ed, OUP, 2003, p. 298.

⁵⁰⁰ RYNGAERT Cedric, *The Principles of Extraterritorial Criminal Jurisdiction*, Oxford Scholarship Online: January 2009, διαθέσιμο στη δνση <http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199544714.001.0001/acprof-9780199544714-chapter-4>.

⁵⁰¹ ΜΑΡΟΥΔΑ Μ. - Ντ., «Ο Αποτελεσματικός Έλεγχος ως προϋπόθεση για την εφαρμογή του δικαίου της κατοχής και η διάδρασή του με την εξω-εδαφική εφαρμογή των δικαιωμάτων του ανθρώπου», στο Στ. Περράκης (επιμ.) *Κατοχή “Ουδέν μονιμότερο του προσωρινού”*, *Καταστάσεις Στρατιωτικής Κατοχής και Διεθνές Δίκαιο*, Όστρια, 2014, σσ. 111-156, σελ. 111-112.

αντιμετώπισης γενικών εννοιών του διεθνούς δικαίου, που να επιτρέπει την αποφυγή στο μέλλον αντιφάσεων και πολύπλοκων νομικών κατασκευών.»⁵⁰²

Νομολογιακά, λοιπόν, η εξέταση του ζητήματος έχει εξίσου ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Σε ότι αφορά το ζήτημα της εξωεδαφικής δικαιοδοσίας του κράτους, το ΔΔΔΔ στην ιστορική του Απόφαση στην υπόθεση *Lotus* (1927) τόνισε τη δυνατότητα του κράτους να ασκήσει εξωεδαφική δικαιοδοσία, αν και με συγκεκριμένους περιορισμούς. Δηλ. σε συγκεκριμένες περιπτώσεις και υπό αντίστοιχες προϋποθέσεις, δεχόμενο μάλιστα ότι «*Far from laying down a general prohibition to the effect that States may not extend the application of their laws and the jurisdiction of their courts to persons, property and acts outside their territory, it leaves them in this respect a wide measure of discretion which is only limited in certain cases by prohibitive rules*».⁵⁰³

Το δε Διεθνές Δικαστήριο, μεταγενέστερα, φαίνεται ότι προσέγγισε το ζήτημα ακολουθώντας μια αυστηρά συσταλτική ερμηνευτική οδό σε σχέση με την ερμηνεία των προβλέψεων περί του κατεχόμενου εδάφους του Άρθρου 42 των Κανονισμών της Χάγης (1907). Ενδεικτικά, στην υπόθεση για τις *Ένοπλες δραστηριότητες στην επικράτεια του Κογκό* (2005), εξέτασε ειδικά το θέμα των παραβιάσεων των προβλέψεων (προστασίας) εκ μέρους μελών του στρατιωτικού προσωπικού του UPDF (Uganda People's Defence Force) και στο κατά πόσο οι πράξεις αυτές μπορούν και πρέπει να καταλογιστούν στο κράτος της Ουγκάντα, ως πράξεις που έγιναν από πρόσωπα που λειτουργούσαν ως κρατικά όργανα του κράτους αυτού, κατά τη διάρκεια των γενοκτόνων.

«213. The Court turns now to the question as to whether acts and omissions of the UPDF and its officers and soldiers are attributable to Uganda. The conduct of the UPDF as a whole is clearly attributable to Uganda, being the conduct of a State organ. According to a well-established rule of international law, which is of customary character, “the conduct of any organ of a State must be regarded as an act of that State” (Difference Relating to Immunity from Legal Process of a Special Rapporteur of the Commission on Human Rights, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1999 (I), p. 87, para. 62). The conduct of individual soldiers and officers of the UPDF is to be considered as the conduct of a State organ. In the Court’s view, by virtue of the military status and function of Ugandan soldiers in the DRC, their conduct is attributable to Uganda. The contention that the persons concerned did not act in the capacity of persons exercising governmental authority in the particular circumstances, is therefore without merit.

214. It is furthermore irrelevant for the attribution of their conduct to Uganda whether the UPDF personnel acted contrary to the instructions given or exceeded their authority. According to a well-established rule of a customary nature, as reflected in Article 3 of the Fourth Hague Convention respecting the Laws and Customs of War on Land of 1907 as well as in Article 91 of Protocol I additional to the Geneva Conventions of 1949, a party to an armed conflict shall be responsible for all acts by persons forming part of its armed forces.»⁵⁰⁴

⁵⁰² *Ibid.*, 118 και 119.

⁵⁰³ 1927 PCIJ, SS ‘*Lotus*’ (*Fr v Turk*), Ser. A, No 10, PCIJ, 7 September 1927, σελ. 18–19.

⁵⁰⁴ *Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda)*, Judgment, I.C.J. Reports 2005, σελ. 242, παρ. 213-4. Ως εξαιρετικά ενδιαφέρουσα συγκρατείται η ξεχωριστή Γνώμη του Δικαστή Kooijmans (Separate Opinion of Judge Kooijmans), ειδικά σε ό,τι αναφέρει στις παραγράφους 39 και 40 αυτής ως προς το ζήτημα της κατοχής και της συμπεριφοράς μιας κατοχικής Δύναμης.

Από την ανωτέρω νομολογιακή προσέγγιση του ICJ προκύπτει ότι η ευθύνη του κράτους από πράξεις του προσωπικού των ΕΔ του στοιχειοθετείται πλήρως. Ακόμη και όταν τα όργανα αυτά λειτουργούν σε πεδίο όχι άμεσης δικαιοδοσίας, όπως είναι η επικράτεια αυτού, αλλά και σε περιοχές όπου επεκτείνεται η εξουσία του κράτους, έστω και προσωρινά, όπως στην περίπτωση μιας κατοχής. Εξεταστέο βέβαια είναι τι γίνεται στις περιπτώσεις που ο έλεγχος των δυνάμεων του κράτους έχει μεταβιβαστεί σε τρίτους και η ευθύνη για τις ενέργειές τους αναπέμπεται στον έχοντα την αρμοδιότητα της διοίκησής τους, όπως στην περίπτωση των πολυεθνικών επιχειρήσεων που λειτουργούν υπό τη αιγίδα του ΟΗΕ. Στην περίπτωση αυτή, ο έλεγχος των επιμέρους ένοπλων εθνικών τμημάτων που συγκροτούν την πολυεθνική Δύναμη έχει μεταβιβαστεί στον Διοικητή αυτής, μόνον όμως στο μέτρο που εξυπηρετεί την εκτέλεση των αποστολών της. Δηλ. στην περίπτωση που αν και του έχει μεταβιβαστεί ο επιχειρησιακός Έλεγχος, η επιχειρησιακή Διοίκηση των τμημάτων αυτών συνεχίζει να εμπίπτει στις αρμοδιότητες του TCN. Αποτέλεσμα είναι η συμπεριφορά και δράση των μελών των πολυεθνικών Επιχειρήσεων να υπόκειται τόσο στον εθνικό, όσο και τον πολυεθνικό, έλεγχο για την πτυχή των επιχειρησιακών δραστηριοτήτων και των διοικητικών - επιτελικών λειτουργιών που κάθε φορά τους αφορά. Αντίστοιχα, η όποια ευθύνη για τις τυχόν παραβιάσεις που ενδέχεται να σημειωθούν εκ μέρους των προσώπων αυτών στο πεδίο και κατά το χρόνο ανάπτυξής τους, θα πρέπει να επιμεριστεί ανάλογα και να καταλογιστεί αντίστοιχα μεταξύ του πολυεθνικού Διοικητή (και άρα και του Οργανισμού που έχει την ευθύνη ανάπτυξης και εκδίδει την Εντολή της πολυεθνικής Επιχείρησης) και του TCN.

1.6 Η ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗ ΚΑΙ ΕΝΑΣΚΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΚΑΤΕΧΟΥΣΑΣ ΔΥΝΑΜΗΣ (Από την άσκηση Επιχειρησιακού Ελέγχου, στη διεθνή Διοίκηση περιοχών και κατόπιν στη διεθνή Μεταβατική Κατοχική Διακυβέρνηση, από Ειρηνευτικές Δυνάμεις υπό τον ΟΗΕ)

Το κριτήριο της διευκρίνησης της άσκησης (ποιός ασκεί, σε τι βαθμό, και επί ποιών) του «αποτελεσματικού ελέγχου» σε περιπτώσεις ανάπτυξης και δράσης μιας πολυεθνικής Ειρηνευτικής Δύναμης του ΟΗΕ που «εξουσιάζει» -ως οιονεί Δύναμη Κατοχής- την περιοχή ευθύνης της, είναι σαφώς κομβικό θέμα στην εξεταζόμενη προβληματική και αφορά την υπόθεση εργασίας της Διατριβής. Εξίσου όμως σημαντικό είναι να προσδιοριστεί το ζήτημα της άσκησης του βαθμού και του εύρους Ελέγχου, στη διεθνή Διοίκηση περιοχών και κατόπιν στη διεθνή Μεταβατική Κατοχική Διακυβέρνηση της περιοχής, από τη Δύναμη του ΟΗΕ. Είναι σαφές ότι ο όρος «επιχειρησιακός» χρησιμοποιείται από κοινού τόσο στο πλαίσιο του ΔΑΔ, για να καθορίσει το αν η περιοχή είναι κατεχόμενη, όσο και στο πλαίσιο του ΔΔτΑ, για να προσδιορίσει αν τα υφιστάμενα υποκείμενά της (είτε τα μέλη της Δύναμης, είτε ντόπιος πληθυσμός) υπάγονται στη δικαιοδοσία του κράτους, και άρα αν στοιχειοθετείται ευθύνη του κράτους για τις εν γένει δραστηριότητες (νόμιμες ή μη, ως προς το ΔΔτΑ) των ατόμων στην περιοχή (ως περιοχή εξωεδαφικής δικαιοδοσίας του κράτους για σκοπούς προστασίας ΔτΑ). Η χρήση όμως, του χαρακτηρισμού της αποτελεσματικότητας για τον ασκούμενο κάθε φορά έλεγχο ενεργοποιεί κάπως διαφοροποιημένα το επιμέρους νομικό καθεστώς της παρουσίας και δράσης μιας Ειρηνευτικής δύναμης στο πεδίο.

Η διαθέσιμη Νομολογία σαφώς φωτίζει βασικές παραμέτρους διευκολύνοντας τη νομική αξιολόγηση του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου, αλλά ταυτόχρονα αναδεικνύει και τις σκοτεινές ή ομιχλώδεις πτυχές του, καθώς η έννοια του «αποτελεσματικού ελέγχου» στο πλαίσιο του πεδίου εφαρμογής της ΕΣΔΑ εκλαμβάνεται υπό τη νομική έννοια της δικαιοδοσίας⁵⁰⁵ και έτσι φαίνεται να μην ταυτίζεται πλήρως με την αντίστοιχη χρήση του ίδιου όρου, στο πλαίσιο του Ανθρωπιστικού Δικαίου και δη του Δικαίου της Κατοχής, όπου ο «έλεγχος» μιας περιοχής και δη η επιμέτρηση του βαθμού «αποτελεσματικότητας» αυτού, καθορίζεται πρωτίστως με επιχειρησιακά κριτήρια και εν συνεχεία, ως παράγωγο, προκύπτει η ανάθεση ρόλων, αρμοδιοτήτων, υποχρεώσεων και δικαιωμάτων για κάθε εμπλεκόμενο.

Έτσι, στην υπόθεση προσφυγής των *Behrami & Behrami v. France*⁵⁰⁶, αλλά και στη συναφή της *Saramati*⁵⁰⁷ *v. France, Germany & Norway* (May 2, 2007), το ΕΔΔΑ απέρριψε ως απαράδεκτες τις προσφυγές, κρίνοντας ότι δεν ενέπιπταν στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης καθώς δεν πληρούσαν το κριτήριο *ratione personnae*. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο στην υπόθεση *Saramati*, φαίνεται ότι απασχολήθηκε κυρίως εξετάζοντας κατά πόσο οι ενάγοντες

⁵⁰⁵ Σημειώνεται ότι στο Άρθρο 1 της Σύμβασης προβλέπεται ως εξής: «Article 1. *Obligation to respect human rights: The High Contracting Parties shall secure to everyone within their jurisdiction the rights and freedoms.*».

⁵⁰⁶ Η υπόθεση αφορούσε το θάνατο ενός παιδιού και τον τραυματισμό του αδελφού του, το Μάρτιο του 2000 στο Κόσοβο, από την ακούσια ενεργοποίηση ενός εκρηκτικού μηχανισμού μιας βόμβας διασποράς η οποία είχε ριχτεί από τις δυνάμεις του ΝΑΤΟ στον πόλεμο κατά της Σερβίας, το 1999. Οι ενάγοντες υποστηρίζουν ότι υπεύθυνοι για το θάνατο ήταν η Γαλλία, καθώς οι δυνάμεις της που μετείχαν στην πολυεθνική Δύναμη ΚFOR, στο Κόσοβο δεν κατάφεραν να αποτρέψουν το δυστυχές συμβάν, ενώσω είχαν την ευθύνη της περισυλλογής και της εξουδετέρωσης των εναπομεινάντων πυρομαχικών στη συγκεκριμένη περιοχή ευθύνης τους. Διαθέσιμη στο <http://www.ijl.org/courses/documents/Behrami.pdf>

⁵⁰⁷ Η υπόθεση αφορούσε τη σύλληψη και κράτηση του ενάγοντα από την αστυνομική δύναμη της UNMIK (*UN Interim Administration Mission in Kosovo*), τον Απρίλιο του 2001, και την, κατά παράβαση της δικαιοδοσίας της, κράτησή του από τη Δύναμη ΚFOR από τον Ιούλιο μέχρι τον επόμενο Ιανουάριο, με εντολή του Νορβηγού Διοικητή, τον οποίο διαδέχτηκε Γάλλος.

βρίσκονταν εντός των πλαισίων της εξουσίας της Γαλλίας ή της Νορβηγίας, δηλ. τελούσαν υπό τον ουσιαστικό «έλεγχο» των αντίστοιχων στρατιωτικών τμημάτων και εντός του πεδίου ευθύνης που στους διοικητές τους είχε ανατεθεί, για τις ανάγκες της συγκεκριμένης αποστολής.

Σε συμφωνία με την προϋφιστάμενη νομολογία⁵⁰⁸ του, το Δικαστήριο, προκειμένου να αποφανθεί σχετικά για το συγκεκριμένο θέμα, στο μέτρο που αφορούσε το θέμα της εξωεδαφικής εφαρμογής της ΕΣΔΑ, έπρεπε να καθορίσει ποια ήταν η συγκεκριμένη «αρχή» που ασκούσε τον «αποτελεσματικό έλεγχο» («*effective control*») επί της συγκεκριμένης περιοχής και κατά συνέπεια επί των κατοίκων αυτής. Σημειώνεται ότι στην υπόθεση *Bankovic v. Belgium*⁵⁰⁹ (2001), το Δικαστήριο στην απορριπτική επί του παραδεκτού απόφασή του δέχτηκε ότι η αναγνώριση της άσκησης εξωεδαφικής δικαιοδοσίας από ένα κράτος-μέλος της ΕΣΔΑ είναι εξαιρετική, τεκμηριώνεται δε όταν το κράτος, ασκώντας τον αποτελεσματικό έλεγχο στη συγκεκριμένη περιοχή (και στους κατοίκους της) ως απόρροια στρατιωτικής κατοχής ή μετά από την παρουσία του στο έδαφος μετά από τη συναίνεση, πρόσκληση ή ανοχή της υφιστάμενης αρχής διακυβέρνησης του εδάφους, ασκεί όλες ή κάποιες από τις εξουσίες που κατά κανόνα ασκούνται από την εκάστοτε νόμιμη Κυβέρνηση ενός κράτους.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η συμβολή του ΕΔΔΑ στην πλήρη διευκρίνιση των πτυχών της εν λόγω προβληματικής δεν ήταν φυσικά καθοριστική ή εξαντλητική, ώστε να καλύψει πλήρως κάθε πτυχή της, όμως καθορίζοντας τις βασικές νομικές παραμέτρους, βοήθησε σημαντικά, σε συνδυασμό με το έργο της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου, περί της ευθύνης των διεθνών οργανισμών, και ιδιαίτερα στην ανάδειξη των καθοριστικών συνιστωσών νομικής ανάλυσης για το όλο θέμα. Στις ανωτέρω υποθέσεις, το Δικαστήριο αυτοπεριορίσε την δικαιοδοτική του λειτουργία, όπως άλλωστε όφειλε, στο να αποφανθεί αν έχει όντως την αρμοδιότητα να εξετάσει υπό την ΕΣΔΑ, την συμβολή των εν λόγω κρατών στην πολιτική και στρατιωτική (διεθνή) παρουσία στην περιοχή και αν αυτή η παρουσία ασκούσε όντως τον προβλεπόμενο/ή απαιτούμενο (εκ της Εντολής) έλεγχο στην περιοχή του Κοσόβου. Αν και περιορίστηκε στην ανωτέρω διαδικασία, και δεν εξετάσε πρωτογενώς το φλέγον θέμα της άσκησης πλήρους εξωεδαφικής αρμοδιότητας εφαρμογής της ΕΣΔΑ στην περιοχή του Κοσόβου, το ΕΔΔΑ μας παρείχε κάποιες χρησιμότερες παρατηρήσεις:

- Η εκχωρούμενη εξουσία από το Συμβούλιο Ασφαλείας, δια της Εντολής του, πρέπει να θεωρείται περιοριστική και να είναι πάντα συμβατή με το βαθμό συγκεντρωτικού συλλογικού ελέγχου που θεσμικά συνάδει με το πνεύμα του Χάρτη των ΗΕ, πολύ δε περισσότερο για τις επιμέρους πράξεις της ορισθείσας Εξουσίας με τις εκχωρημένες αρμοδιότητες, οι οποίες δύνανται να αποδοθούν στον ίδιο τον οργανισμό (το υψηλό του κύρος και τις κύριες οικουμενικής διάστασης αρμοδιότητές του).

- Αυτό αποδεικνύει και η σημασία της Απόφασης 1244/10 Ιουν. 1999, όπου θα πρέπει να ερμηνεύεται ότι όχι μόνο πολιτικά, αλλά και επιχειρησιακά, προσδιορίζει μια καθορισμένη δομή (επιχειρησιακής) Διοίκησης, κατά την οποία το ΣΑ διατηρεί την απόλυτη εξουσία και έλεγχο (άρα και ευθύνη) της πολυεθνικής αποστολής στο Κόσοβο και δι' αυτής εκχώρησε στο NATO την εξουσία να συστήσει και την Δύναμη KFOR και να ασκήσει τον επιχειρησιακό έλεγχο αυτής κατά τις επιχειρήσεις της.

⁵⁰⁸ Για το θέμα της εφαρμογής της αρχής του δεδικασμένου και της δεσμευτικότητας αυτού στα Ελληνικά Δικαστήρια, βλέπε μεταξύ άλλων http://www.tideon.org/index.php?option=com_content&view=article&id=1073:2009-12-11-18-56-08&catid=170:2009-05-29-17-22-31&Itemid=189 .

⁵⁰⁹ Παρα. 71, της Απόφασης.

- Ενώ τα κράτη που συνεισφέρουν δυνάμεις διατηρούν κάποιας μορφής εξουσία (διοικητική Διοίκηση) στα τμήματα των προσφερόμενων δυνάμεων στην συγκροτούμενη πολυεθνική Δύναμη, κυρίως για λόγους πειθαρχικούς, ασφάλειας και απόδοσης ευθυνών, θα πρέπει να αναγνωρίζουν και κάποιου βαθμού συναφείς υποχρεώσεις (υποχρέωση διοικητικής/εφοδιαστικής-logistic υποστήριξης του προσωπικού), το ΣΑ διατηρεί την υπέρτατη εξουσία και έλεγχο, ενώ η αποτελεσματική επιχειρησιακή διοίκηση της επιχείρησης εκχωρείται στο ΝΑΤΟ.

Είναι λοιπόν εμφανής η σχέση μεταξύ της παρουσίας και της δράσης μιας Πολυεθνικής Δύναμης, όταν αναπτύσσεται σε μια περιοχή. Είναι άρρηκτα συνδεδεμένη λοιπόν, η άσκηση δικαιοδοτικής αρμοδιότητας από την Αρχή που λειτουργεί υπό τη μορφή μιας Κατοχικής αρχής με τις ευθύνες που απορρέουν για την Αρχή που ασκεί την αποτελεσματική εξουσία (έλεγχο) σε μια περιοχή, και κατ' επέκταση για το κράτος προέλευσης της αρχής αυτής.

Επίσης, το ICTY στην Υπόθεση Tadic προσδιόρισε το πότε θεωρείται ότι υφίσταται «ένοπλη σύρραξη» και ειδικότερα στην μεθύτερη Υπόθεση Haradinaj⁵¹⁰, το Δικαστήριο

⁵¹⁰ Ο Δρ. Σωτήρης Κύρκος δημοσίευσε ένα αρκετά διαφωτιστικό κείμενο συνοπτικού σχολιασμού της υπόθεσης στο τεύχος 9 των Τετραδίων του ΕΚΕΚΔΑΑΔ, εκ του οποίου επισημαίνεται το κάτωθι χωρίο:

«Προκειμένου να καταφανεί ο χαρακτήρας των αποδιδόμενων στους κατηγορούμενους πράξεων ως εγκλημάτων πολέμου και κατά της ανθρωπότητας, το Δικαστήριο έπρεπε πρώτα απ' όλα να τεκμηριώσει αν αυτές έλαβαν ή όχι χώρα στο πλαίσιο ένοπλης σύρραξης, καθώς ο χρόνος τέλεσής τους συνέπιπτε με την αρχική περίοδο εκδήλωσης εχθροπραξιών μεταξύ των αντιμαχομένων μερών στο έδαφος του Κοσόβου. Επ' αυτού το Τμήμα στηρίχθηκε κυρίως στα κριτήρια που θεσπίστηκαν από το Εφετείο του ICTY κατά την εκδίκαση της υπόθεσης Tadic, σύμφωνα με την οποία «υφίσταται ένοπλη σύρραξη όταν υπάρχει προσφυγή στη χρήση ένοπλης δύναμης μεταξύ κρατών ή παρατεταμένη ένοπλη βία μεταξύ κυβερνητικών αρχών και οργανωμένων ενόπλων ομάδων ή μεταξύ τέτοιων ομάδων εντός κάποιου κράτους». Σε συνέπεια με την προγενέστερη νομολογία του το Δικαστήριο αξιοποίησε το σκεπτικό της υπόθεσης Tadic, επικεντρώνοντας την προσοχή του στον έλεγχο της συνδρομής ή μη δύο ουσιωδών κριτηρίων: αυτών της «παρατεταμένης ένοπλης βίας» και του «οργανωμένου χαρακτήρα».

Το Δικαστήριο συμπέρανε ότι το κριτήριο της «παρατεταμένης ένοπλης βίας» έχει ερμηνευθεί κατά τρόπο ώστε η έμφαση να δίδεται κυρίως στην ένταση της ένοπλης βίας παρά στη διάρκειά της. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο δεν μπορεί να θεωρηθεί εφαρμοστέο στα πρώιμα στάδια των εχθροπραξιών, ανεξάρτητα από το βαθμό της ένοπλης βίας αντιπαράθεσης και τον αριθμό των ενόπλων αναμετρήσεων. Ως προς τα κριτήρια αξιολόγησης της έντασης, το Δικαστήριο υπέδειξε την ανάγκη συναξιολόγησης συγκεκριμένων «ενδεικτικών παραγόντων» (indicative factors) όπως ο αριθμός, η διάρκεια και η ένταση των ενόπλων αναμετρήσεων, ο τύπος των όπλων και του λοιπού πολεμικού υλικού που χρησιμοποιήθηκε, το πλήθος και το διαμέτρημα των πυρομαχικών που βλήθηκαν, ο αριθμός των προσώπων και ο τύπος των δυνάμεων που ενεπλάκησαν, ο αριθμός των απωλειών, η έκταση των υλικών καταστροφών καθώς και ο αριθμός των αμάχων που υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν τις περιοχές διεξαγωγής των μαχών.

Αναφορικά τώρα με το κριτήριο της οργάνωσης, το Δικαστήριο, με αναφορές στην υφιστάμενη νομολογία, συμπέρανε ότι ένοπλη σύρραξη μπορεί να υπάρχει μόνο μεταξύ μερών που τυγχάνουν επαρκώς οργανωμένα ώστε ν' αντιμετωπίζουν το ένα το άλλο με τη χρήση στρατιωτικών μέσων. Όπως και στην υπόθεση Tadic, έτσι κι εδώ το Δικαστήριο υιοθέτησε τη διάκριση μεταξύ κυβερνητικών δυνάμεων αφενός και ενόπλων ομάδων αφετέρου. Έκρινε δε ότι, ενώ για τις πρώτες τεκμαίρεται ότι εξ ορισμού πληρούν το κριτήριο της οργάνωσης, για την κατάφασή του στην περίπτωση των ενόπλων ομάδων θα πρέπει να συντρέχουν ενδεικτικοί παράγοντες, κανείς, όμως, από τους οποίους δεν επαρκεί από μόνος του για την εκπλήρωση του κριτηρίου. Ως τέτοιοι δε θα πρέπει να νοηθούν κυρίως, αν και όχι αποκλειστικά, η ύπαρξη ιεραρχικής δομής καθώς και πειθαρχικών κανόνων και μηχανισμών επιβολής τους εντός της ομάδας, η ύπαρξη διοικητικού κέντρου, ο έλεγχος συγκεκριμένης εδαφικής περιοχής, η δυνατότητα πρόσβασης της ομάδας σε οπτικά συστήματα και άλλα στρατιωτικά μέσα καθώς και στρατολόγησης και παροχής στρατιωτικής εκπαίδευσης, η ικανότητα σχεδιασμού, συντονισμού και εκτέλεσης στρατιωτικών επιχειρήσεων, μεταξύ των οποίων η μετακίνηση στρατευμάτων και η παροχή λογιστικής υποστήριξης (διοικητική μέριμνα), η δυνατότητά του να καθορίζει ενιαία στρατηγική και να χρησιμοποιεί

καθόρισε αρκετά σαφώς τα κριτήρια διάκρισης «εσωτερικών ταραχών» και «μη διεθνούς ένοπλης σύρραξης».

Όπως είναι σαφές, η εξωεδαφική εφαρμογή των διατάξεων προστασίας του Δικαίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε σχέση με το Ανθρωπιστικό Δίκαιο/Δίκαιο κατοχής προσδιορίζονται από το πεδίο εφαρμογής τους (άρα και την συνακόλουθη αρμοδιότητα του δικαιοδοτικού οργάνου που ελέγχει/διαπιστώνει την εφαρμογή τους από τα εξεταζόμενα κάθε φορά υποκείμενα (κράτη, διεθνής οργανισμοί, άτομα, άλλες οργανώσεις ή ομάδες), σε σχέση με τον ασκούμενο έλεγχο, νοούμενος όμως για το μεν ΔΔΤΑ υπό την έννοια της δικαιοδοσίας/αρμοδιότητας («*jurisdiction*»), για δε το ΔΑΔ υπό την έννοια του επιχειρησιακά -κυρίως- ασκούμενου αποτελεσματικού ελέγχου («*effective control*»), αντίστοιχα. Έτσι, συγκεκριμένα στις περιπτώσεις εξέτασης της υφιστάμενης δικαιοδοσίας από το ΕυρΔΔΤΑ (πεδίο εφαρμογής της ΕΣΔΑ), το πεδίο εφαρμογής *ratione loci* και κυρίως το *ratione personae* καθορίζεται στο πλαίσιο του άρθρου 1 της ΕΣΔΑ, για κάθε άτομο που υπόκειται στη δικαιοδοσία των Κρατών της ΕΣΔΑ («*everyone within their jurisdiction*»)⁵¹¹. Ομοίως, αντίστοιχη διατύπωση υιοθετήθηκε και στις περιπτώσεις της Αμερικανικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων και Υποχρεώσεων του Ανθρώπου (1948), της Διαμερικανικής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1978), στην Υπόθεση *Coard* (1999) της Διαμερικανικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (1966) και του Πρωτοκόλλου του, όπου ειδικά στο άρθρο 2.1 του πρώτου αναγράφεται ότι η εφαρμογή του θα προσδιορίζεται από την συμπληρωματική πρόνοια, τόσο του εδαφικού, όσο και του στοιχείου της αρμοδιότητας («*all individuals within its territory and subject to its jurisdiction...*»).

Ενώ, για το ΔΑΔ, οι Συμβάσεις της Γενεύης προβλέπουν την γενικότερης εφαρμογής διατύπωση «σε κάθε περίπτωση» («*in all circumstances*»), αρκεί στην υπό εξέταση περιοχή να πληρείται το πραγματιστικό κριτήριο της άσκησης «αποτελεσματικού ελέγχου» στην περιοχή και στα άτομα που τη στιγμή ενός περιστατικού βρίσκονται εντός αυτής και υπόκεινται επιχειρησιακά στη βούληση της Δύναμης που ασκεί τον εν λόγω έλεγχο, και άρα έχει και τη σχετική αρμοδιότητα, αλλά και την απορρέουσα ευθύνη για όλα τα συμβαίνοντα στην περιοχή.

Στο δρόμο μιας γενικότερης οντολογικής θεώρησης του Κατοχικού διακυβεύματος και της αντίστοιχης νομικής του υπόστασης σε αναφορά με τις θεμελιώδεις αρχές του διεθνούς δικαίου, θα άξιζε να υπογραμμίσουμε ότι ευρέως υποστηρίζεται η άποψη ότι η Κατοχή πλέον, ειδικά μετά την μεταπολεμική διαμόρφωση της διεθνούς δικαιοταξίας και της κατάρτισης του Χάρτη των ΗΕ και της καθολικής απαγόρευσης χρήσης βίας στις διεθνείς σχέσεις, συνιστά

στρατιωτικές τακτικές καθώς και η ικανότητά του να μιλά με μία φωνή, να διαπραγματεύεται και να συνάπτει συμφωνίες ειρήνης ή κατάπαυσης του πυρός.

Η υπόθεση *Haradinaj* αποκτά μια ιδιαίτερη θέση ανάμεσα στην πλούσια νομολογία του ICTY καθώς:

α) παρέχει πρακτικά επαληθεύσιμα κριτήρια ως προς τον χρονικό σημείο κατά το οποίο μια κατάσταση εσωτερικών ταραχών πραγματοποιεί το ποιοτικό εκείνο άλμα που την καθιστά ένοπλη σύρραξη,

β) προσφέρει μια ευέλικτη προσέγγιση ως προς τον έλεγχο συνδρομής των όρων του κριτηρίου της οργάνωσης,

γ) επιβεβαιώνει την έμφαση στην ένταση των εχθροπραξιών ως αποφασιστικού παράγοντα για την κατάφαση του κριτηρίου της «παρατεταμένης ένοπλης βίας» και

δ) υποδεικνύει χρήσιμους ενδεικτικούς παράγοντες για την ταξινόμηση και ανάλυση των κριτηρίων της ένοπλης σύρραξης, όπως αυτά τέθηκαν από το ICTY στο πλαίσιο της εκδίκασης της υπόθεσης *Tadic*.».

(Τα «Τετράδια» διατίθενται ηλεκτρονικά στην ιστοσελίδα <http://des.panteion.gr/ekekdaad.html> και στη δνση http://www.ekekdaad.org/index.php?option=com_content&view=article&id=59&Itemid=73.)

⁵¹¹ Βλέπε Υπόθεση *Bankovic* (2001), ΕΔΔΑ, παρα. 19-27.

αναμφίβολα στη γενική της θεώρηση μια κατάσταση «ελεγχόμενης» ή θεσμικά «περιορισμένης» εκτροπής ή απόκλισης εκ της κανονικής νομικής τάξης της διεθνούς ζωής. Αποτελεί σαφώς μια πιθανή εκδοχή της συμπεριφοράς των εμπολέμων μιας σύρραξης, αλλά και ευρύτερα μιας κρίσης, που αν και συμπεριλαμβάνεται στις προβλέψεις του ΔΑΔ, σαφώς δεν συστήνεται ως προτεινόμενη ή προτιμώμενη έκβαση μιας κρίσης, αλλά απλά εκλαμβάνεται μάλλον ως αναγκαστική συνήθως (αλλά όχι πάντα) κακή εξέλιξη, με σαφώς μεταβατικό και επ' ουδενί μόνιμο χαρακτήρα. Η διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου της απετέλεσε σαφώς ανθρωπιστική κυρίως, αλλά και ρεαλιστική αναγκαιότητα της διεθνούς ζωής, για την κάλλιστη διευθέτηση κυρίως των πολιτικών, οικονομικών, νομικών και εντέλει ανθρωπιστικών επιπτώσεων της ή των παραγώνων αυτής, και όχι ένδειξη αποδοχής ή νομιμοποίησής τους στην εξέλιξη της εκάστοτε κρίσης. Η Κατοχή συνιστά την επ' αόριστον αναστολή άσκησης του συνόλου των κυριαρχικών δικαιωμάτων εκ μέρους των κατεχομένων (σε συλλογικό επίπεδο και κατ' επέκταση του συνόλου των ατομικών, πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων σε ατομικό, αντίστοιχα). Ανάλογα με το είδος της επιβαλλόμενης κατοχής και του βαθμού αυταρχικότητας κατά την επιβολή της (εκ μέρους της Κατοχικής Αρχής που ασκεί την σχετική εξουσία), η αναστελλόμενη άσκηση των δικαιωμάτων μπορεί να κυμανθεί από απλή περιστολή τους, έως την πλήρη απαγόρευση αυτών, στην περίπτωση που οι αρμοδιότητες διακυβέρνησης (άσκησης της σχετικής εξουσίας) έχουν πλήρως εκχωρηθεί στην κατεχόμενη Δύναμη και ενασκοούνται από την κατοχική Αρχή που έχει επιβληθεί στην κατεχόμενη περιοχή. Υπό την έννοια αυτή, και στο μέτρο που η κατοχή εδάφους παραπέμπει αυτόματα στη μη-άσκηση κυριαρχικών δικαιωμάτων εκ μέρους του κατεχόμενου λαού και του προϋφιστάμενου καθεστώτος διακυβέρνησης, δημιουργεί επώδυνη εξέλιξη, πάντα όμως με σαφώς προσωρινό χαρακτήρα.

Εδώ ακριβώς τίθεται ένα σοβαρότατο θέμα προβληματισμού, το οποίο άλλωστε επιχειρείται να αποτελέσει και τον πυρήνα των περισσότερων κατοχικών επεμβάσεων, τι γίνεται στις περιπτώσεις που στην κατεχόμενη περιοχή, το προϋφιστάμενο καθεστώς διακυβέρνησης δεν πληροί επαρκώς κριτήρια δημοκρατικής ανάδειξής του στην εξουσία, έχει έντονα χαρακτηριστικά τυραννικού ή αυταρχικού καθεστώτος, και υπάρχουν βάσιμες ενδείξεις ότι δεν εκφράζει την πραγματική βούληση του λαού για την διακυβέρνησή του. Με δεδομένο το στοιχείο της υποκειμενικότητας η της εγγενούς σκοπιμότητας που κάθε τέτοια κρίση από εξωτερικό παρατηρητή (καλόπιστο ή μη) αναμφισβήτητα εμπεριέχει, είναι σαφές ότι ο δρόμος της νομικής, αλλά και της πολιτικής και εντέλει της «ηθικής»⁵¹² (εντός ή εκτός εισαγωγικών, με την έννοια της ιστορικά δικαιωμένης) νομιμοποίησης κάθε εξωτερικής παρέμβασης είναι μακρύς. Ο προβληματισμός μεγεθύνεται όταν η παρέμβαση καταλήγει σε επιβολή καθεστώτος κατοχής που μοιραία συνεπάγεται τη διεκδίκηση της αυθεντικής έκφρασης της βούλησης (κάποιοι θα το εξέφραζαν με όρους δημοκρατίας, άρα της δημιουργίας μιας «δημοκρατικά» εκλεγμένης διακυβέρνησης) του λαού της κατεχόμενης περιοχής⁵¹³.

⁵¹² Για τη διασύνδεση μεταξύ Ανθρωπισμού και ανθρωπιστικού ακτιβισμού και, βλέπε την εξαιρετική εμβάθυνση της Ντανιέλλας Μαρούδα στο πρώτο κεφάλαιο περί της «Μετάβασης από την Ανθρωπιστική Ιδέα στον ανθρωπιστικό χώρο / Espace Humanitaire», όπου εξετάζεται ιδιαίτερα η «Ανθρωπιστική ιδέα, ως φιλοσοφική και δικαιοτική προσέγγιση», στο ΜΑΡΟΥΔΑ Μ. - Ντ., *Περί του Ανθρωπιστικού Χώρου στον 21ο αιώνα. Ανάδυση, διαστάσεις, νομικό πλαίσιο για μια αποτελεσματική και νόμιμη ανθρωπιστική δράση*, Εκδ. Ι. Σιδέρη, 2012, σελ. 45-93. Ειδικά τις αναφορές στο «Ανθρωπιστικό Δίκτυο» των Ηνωμένων Εθνών, σελ. 81-89.

⁵¹³ Για περαιτέρω εμβάθυνση αναφορικά με την κατοχή και το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, βλ. «*Self-determination and the "right" to resist occupation*», διαθέσιμο στο <http://www.legalfrontiers.ca/2011/03/self-determination-and-the-%E2%80%9Cright%E2%80%9D-to-resist-occupation/>, ενώ για την παράνομη κατοχή των εδαφών της Παλαιστίνης, βλ. Ben-Naftali O. - Gross A. - Michaeli K., *Illegal Occupation: Framing the Occupied Palestinian Territory*, διαθέσιμο στο <http://duncankennedy.net/documents/Is-Pal/Second-Syllabus/Ben-Naftali,%20Gross%20and%20Michaeli,%20Illegal%20Occupation.pdf>. Για την ίδια θεματική, βλ. και Stein J.,

Έχοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, σημειώνεται ότι ο βαθμός άσκησης της αποτελεσματικότητας του ελέγχου σε περιπτώσεις διεθνούς Διοίκησης(/Διακυβέρνησης) περιοχών εκ μέρους της Δύναμης του ΟΗΕ, στις σχετικά λίγες, αλλά πολύ χαρακτηριστικές περιπτώσεις που αυτό έχει τελεσθεί (Κόσοβο, Ανατ. Τιμόρ, κλπ.), διαμορφώνει ουσιαστικά το πεδίο δράσης της Δύναμης. Προφανώς και προσδιορίζει την αποτελεσματικότητα του όλου εγχειρήματος της διεθνούς παρέμβασης σε μια περιοχή που ήταν ήδη σε κρίση τέτοιας έκτασης, που να απαιτήσει την ειρηνοποιό και σταθεροποιό δυναμική διεθνή παρέμβαση, και μάλιστα με όρους άσκησης και διοίκησης της χειμαζόμενης περιοχής. Είναι σαφές όμως ότι ο βαθμός του αποτελεσματικού ελέγχου θα πρέπει να ασκείται συντεταγμένα και οριοθετημένα (εκ μέρους της διεθνούς Δύναμης) και λαμβάνοντας υπόψη το εγγενές στοιχείο της προσωρινότητας της διεθνούς παρουσίας. Επίσης, θα πρέπει να συνεκτιμάται ότι η διεθνής παρουσία, μέσω της Δύναμης του ΟΗΕ, διέπεται πλέον του κανονιστικού και του παράγωγου Δικαίου που διαμορφώνεται στο πλαίσιο του ΟΗΕ και της δράσης της στο πεδίο, αλλά και της διοίκησης της περιοχής (βλέπε Εγκυκλίους του ΓΓ, Αποφάσεις του ΣΑ ή της ΓΣ του Οργανισμού, την έκδοση Executive Orders εκ μέρους της Διοίκησης της UNMIK στο Κόσοβο κλπ.), υπόκειται τόσο στο εθνικό τους Δίκαιο, και άρα και στο Δίκαιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που η χώρα τους έχει συμβατικά δεσμευτεί, αλλά και στο προϋφιστάμενο Δίκαιο του κράτους, μέρους (ή σύνολο) του οποίου είναι η περιοχή στην οποία ασκεί προσωρινή Διοίκηση. Υπό αυτή τη θεώρηση, ο βαθμός «αποτελεσματικότητας» του ασκούμενου ελέγχου λειτουργεί σε δύο επίπεδα, σε σχέση με τη δράση της Δύναμης. Αφενός μεν απηχεί τον βαθμό Διοικητικής Εξουσίας που απαιτείται να κατέχει, προκειμένου να εφαρμόσει τους στόχους της Εντολής της στη διοικούμενη περιοχή, αλλά ταυτόχρονα αφετέρου καθορίζει την ευθύνη της Δύναμης του ΟΗΕ για τα όσα συνιστούν παραβιάσεις του Δικαίου στην περιοχή ευθύνης. Αυτό ακριβώς το στοιχείο όμως ενισχύει το επιχείρημα της επίκλησης του Δικαίου της Κατοχής στη δράση της Ειρηνευτικής Δύναμης (όταν αυτή έχει ιδιαίτερα επεμβατικό χαρακτήρα, όπως η άσκηση διοίκησης, πολλώ μάλλον διακυβέρνησης της περιοχής). Καθώς θεωρείται και νομικά ως οιοική κατέχουσα Δύναμη, το πλαίσιο προστασίας του πληθυσμού, αλλά και της ίδιας πρακτικά ενισχύεται με τις προβλέψεις του Δικαίου της Κατοχής. Ταυτόχρονα αν ο ασκούμενος έλεγχος είναι αποτελεσματικός και κατά το κατοχικό κριτήριο του ΔΑΔ (άρθρα 42-43 των ΚτΧ 1907), τότε το κατώφλι αρμοδιότητας της Δύναμης αυστηροποιείται ακόμη περισσότερο, αφού πλέον του ΔΔΤΑ, θα είναι υπεύθυνη και κατά το ΔΑΔ σε όσα επιτρέψει ή παραλείψει να γίνουν στην περιοχή ευθύνης της. Το στοιχείο της ευθύνης ενισχύεται ακόμη περισσότερο στην περίπτωση που η διεθνής παρουσία στην περιοχή της κρίσης μετεξελιχθεί από την άσκηση διεθνούς στρατιωτικής ή πολιτικής Διοίκησης της περιοχής εκ μέρους της Ειρηνευτικής Δύναμης σε ρόλο πλέον μονιμότερης και ουσιαστικότερης «Διακυβέρνησης» της περιοχής. Μια εξέλιξη κατά την οποία η διεθνής παρουσία μέσω της αποσταλαθείσας Ειρηνευτικής Αποστολής επιτελεί έναν αναβαθμισμένο και ευρύτερο ρόλο, ειδικά σε ζητήματα

“Waging warfare: Israel, Palestinians, and the need for a new hydro-logic to govern water rights under occupation”, *International Law and Politics*, Vol 44:165, διαθέσιμο στο <http://nyujilp.org/wp-content/uploads/2010/06/44.1-Stein.pdf> και «*International Humanitarian Law and International Human Rights Law in the Occupied Palestinian Territory*», Program on Humanitarian Policy and Conflict Research, Harvard University, May 2007, διαθέσιμο στο <http://www.hpcrresearch.org/sites/default/files/publications/IHRLbrief.pdf>. Περαιτέρω, βλ. και Chatzikonstantinou K., «The Universal Postal Union declares illegal the stamps issues by the so-called Turkish Federated State of Cyprus», *HRIR*, v.1, 1980; Koutroulis V., *Le début et la fin de l'application du droit de l'occupation*, Editions Pedone, Paris, 2010; Mastrodimos K., “How and when the military occupations end?”, *21 Sri Lanka Journal of International Law* 1, 2009, 109-152; Tenekides G.C., «L'occupation hellénique en Asie Mineure et la justice répressive ottoman dans leurs rapports avec les capitulations», *47 Journal de droit international*, 1920. 468-471; Tenekides G., «La nature juridique des gouvernements institués par l'occupant en Grèce et la jurisprudence hellénique», *RGDIP*, 1947, 113-133; και Tenekides G., «L'occupation pour cause de guerre et la récente jurisprudence grecque», *JDI*, 1953, 18, 822-859, et 1954, 636-689.

αποκατάστασης της λειτουργίας των θεσμών κράτους, την επανεκκίνηση της τοπικής κοινωνικής και οικονομικής ζωής, την εύρυθμη λειτουργία της δημόσιας τάξης και ασφάλειας κλπ. Σε αυτή την περίπτωση, το εξεταζόμενο εν προκειμένω (όπως θα εξεταστεί διεξοδικά στα επόμενα κεφάλαια,) μοντέλο διεθνούς μεταβατικής (κατοχικής) Διακυβέρνησης από Ειρηνευτικές Δυνάμεις υπό τον ΟΗΕ, ενδέχεται να παρέχει ενδιαφέρουσες λύσεις, και με όρους μάλιστα αποτελεσματικότητας, στο νομικό και επιχειρησιακό, και άρα και ευρύτερο πολιτικό καθεστώς των Ειρηνευτικών Δυνάμεων του ΟΗΕ σε παρόμοιες περιπτώσεις.

ΜΕΡΟΣ «Β»

«καί νόμον γε θές παρ' έμοϋ (Διός)
τόν μή δυνάμενον αΐδοϋς καί δίκης μετέχειν κτείνειν αϋτόν ως νόσον τής πόλεως»

«Πρωταγόρας» (324d), Πλάτωνος διάλογοι.

2 ΟΙ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ/ΥΠΟ ΤΟΝ ΟΗΕ: ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ & ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΟΥ/ΥΠΟ ΤΟΝ ΟΗΕ (UN PEACEKEEPING - MULTINATIONAL "PEACE" OPERATIONS) ΟΙ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΟΗΕ, ΩΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΟΙΟΝΕΙ ΚΑΤΟΧΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ/ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΣΕ ΚΡΙΣΗ.

«Over the decades, the United Nations has done a great deal to stabilize zones of conflict, and in the last 15 years or so also to help countries emerge from conflict, by deploying peacekeeping forces. Since the issuance of the report of the Panel on United Nations Peace Operations, which led to important reforms in the management of our peacekeeping operations, the renewed confidence of Member States in United Nations peacekeeping has led to a surge in demand, with the result that the United Nations now has more missions on the ground than ever before. The majority of these are in Africa, where – I regret to say – developed countries are increasingly reluctant to contribute troops. As a result, our capacity is severely stretched.

I appeal to Member States to do more to ensure that the United Nations has effective capacities for peacekeeping, commensurate with the demands that they place upon it...»

Kofi A. Annan, UN Secretary-General

Report "In larger freedom: towards development, security and human rights for all"

21 March 2005

«Diplomacy is utterly useless where there is no force behind it»

Theodore Roosevelt, June 1897

2.1 ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

2.1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Διανύοντας αισίως την έβδομη δεκαετία των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ⁵¹⁴, είναι σαφές ότι κάθε ετήσιος εορτασμός της *Διεθνούς Ημέρας των Κυανόκρανων του ΟΗΕ (International Day of UN Peacekeepers)*, την 29^η Μαΐου κάθε έτους, σηματοδοτεί και μια

⁵¹⁴ Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε την επίσημη ιστοσελίδα του ΟΗΕ για τις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις, διαθέσιμο στη δνση: <http://www.un.org/events/peacekeeping60/index.shtml>.

ακόμη ψηφίδα επιτυχίας ενός θεσμού που, καίτοι μη τυπικά προβλεπόμενος και θεσμοθετημένος από τους συντάκτες του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, θεωρείται πλέον ευρέως αποδεκτός και κατά τεκμήριο σεβαστός από τη διεθνή κοινότητα. Πρόκειται για ένα επίσημο όργανο πλέον των ΗΕ που, παρά τις όποιες δυσκολίες που αντιμετώπισε και συνεχίζει να αντιμετωπίζει στο πεδίο, εξουσιοδοτείται να υπηρετήσει τις αρχές και αξίες του παγκόσμιου Οργανισμού, συμβάλλοντας στη διατήρηση, στην επιβολή, ή στην εμπέδωση βιώσιμης ειρήνης και στην ανοικοδόμηση δομών κράτους στις περιοχές κρίσεων, παγκοσμίως. Οι Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις αποτελούν ένα αναντικατάστατο εργαλείο της διεθνούς κοινότητας που ως διεθνής (πολυεθνική πολλές φορές) Δύναμη ειρηνευτικής παρέμβασης, αναπτύσσεται σε περιοχές συρράξεων ή κρίσεων, σε όλο τον κόσμο, ως η –μοναδική συχνά – ελπίδα για μια ειρηνικότερη και σταθερότερη επόμενη ημέρα.

Από το πινάκιο των ειρηνευτικών Επιχειρήσεων/Αποστολών του ΟΗΕ, παγκοσμίως μπορεί να παρατηρήσει κανείς μια σταθερά αυξητική τάση, τόσο ποσοτικά, όσο και από πλευράς μεγέθους. Είναι φανερό ότι η εξουσιοδότηση, η ανάπτυξη και η δράση πολυεθνικών «Ειρηνευτικών» (εν τη ευρεία εννοία) επιχειρήσεων, ή ευρύτερα συναφών Αποστολών του ΟΗΕ σε συνεχώς διευρυνόμενες «ειρηνευτικές» και ευρύτερα «σταθεροποιητικές» επιμέρους αποστολές, όχι απλώς δεν ατονεί, αλλά τουναντίον διατηρείται μεταξύ των σημαντικότερων και κρισιμότερων θεμάτων της διεθνούς δημόσιας συζήτησης στην αυγή του 21^{ου} αιώνα, με ιδιαίτερες επιπτώσεις για την ειρήνη και σταθερότητα του κόσμου μας.

2.1.2 Ο παρεμβατικός χαρακτήρας του μοντέλου ανάπτυξης και δράσης των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ (UN Peacekeeping).

Η απαρχή της σύστασής τους (και μάλιστα όχι μέσω τακτικής διαδικασίας, αλλά *ad hoc*) θα πρέπει να αναζητηθεί στις πρώτες δράσεις του νεοσύστατου ΟΗΕ μετά το τέλος του Β' ΠΠ. Συγκεκριμένα, το Μάιο του 1948 συγκροτήθηκε η πρώτη αποστολή Παρατηρητών (*United Nations Truce Supervision Organization - UNTSO*) στην περιοχή της Μέσης Ανατολής υπό την αιγίδα του Οργανισμού⁵¹⁵. Σκοπός του νέου -τότε-, μη τυπικά θεσμοθετημένου, αλλά «ενεργά» παρεμβατικού μηχανισμού διεθνούς επέμβασης σε περιοχές κρίσης του μεταπολεμικά νεοσύστατου παγκόσμιου Οργανισμού, ήταν η αποφασιστική συμβολή του στη διαδικασία διαμόρφωσης κατάλληλων συνθηκών σε κράτη ή περιοχές που μασιζόνταν από ένοπλες συρράξεις, προκειμένου να είναι εφικτή μια διαρκής ειρήνη και σταθερότητα στο διεθνές ψυχροπολεμικό σύστημα. Κατά τη διάρκεια αυτής της εβδομηκονταετούς περιόδου, μετά την πρώτη αποστολή του 1948, έχουν συσταθεί συνολικά 69 αποστολές «UN peacekeeping», υπό το συντονισμό του αρμόδιου Τμήματος (*Department of Peacekeeping Operations - DPKO*), εκ των οποίων οι 58 αναπτύχθηκαν από το 1988 και εξής. Σήμερα περισσότεροι από 120.000 συμμετέχοντες (πολιτικό ή και στρατιωτικό προσωπικό) από τουλάχιστον 120 χώρες υπηρετούν ως μέλη σε τέτοιες αποστολές/επιχειρήσεις με διάφορους ρόλους ανά τον κόσμο. Τα εντυπωσιακά αυτά νούμερα αναδεικνύουν το μέγεθος, αλλά και την οικουμενική σημασία του όλου εγχειρήματος που αποσκοπεί να στηρίξει έμπρακτα την προσπάθεια του Οργανισμού στη «διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας»⁵¹⁶. Αλλά και ο φόρος

⁵¹⁵ Αφορούσε τη σύσταση και ανάπτυξη άοπλων στρατιωτικών παρατηρητών στη Μέση Ανατολή για την επίβλεψη της Συμφωνίας Εκεχειρίας μεταξύ των Δυνάμεων του Ισραήλ και των Αράβων γειτόνων του, τον Μάιο του 1948.

⁵¹⁶ Βλ. Άρθρο 1, παρ. 1 του Χάρτη του ΟΗΕ, για τους σκοπούς των Ηνωμένων Εθνών.

αίματος, που ανέρχεται σε απώλειες τουλάχιστον 3.400 (μέχρι τον Μάιο 2017⁵¹⁷) ζώνων Κυανόκρανων, αποδεικνύει ότι η ειρήνη είναι ένα πραγματικά υπερπολίτιμο αγαθό για τη διεθνή κοινότητα και δεν επιτυγχάνεται ή δεν διατηρείται χωρίς υψηλό τίμημα.

Κατά την εξελικτική του πορεία, ο θεσμός των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του/υπό τον ΟΗΕ (του *UN Peacekeeping*) έχει σαφώς εξελιχθεί σημαντικά, προσαρμοζόμενος αξιοσημείωτα όχι μόνο στις ανακύπτουσες ιδιαιτερότητες της εκάστοτε κρίσης, αλλά και ενσωματώνοντας (κατά το δυνατό) τις συντρέχουσες εξελίξεις στο πολιτικό, κοινωνικό, νομικό, οικονομικό πλαίσιο σε τοπική, περιφερειακή, αλλά και σε παγκόσμια κλίμακα. Συνεκτιμώντας το εύρος εφαρμογής και τον ιδιαίτερο χαρακτήρα λειτουργίας του όλου θεσμού του UN Peacekeeping, καθώς σε αυτόν από την απαρχή του έχουν συμβάλει ενεργά πάνω από 120 Κράτη, θα μπορούσε να πει κανείς ότι αποτελεί το μοναδικό ουσιαστικά νομιμοποιημένο και πλήρως αποδεκτό διεθνώς δυναμικό παρεμβατικό μηχανισμό, ένα σημαντικό «εργαλείο» της διεθνούς κοινότητας στη διαχείριση κρίσεων. Κυρίως, όμως, πρόκειται για ένα επεμβατικό ειρηνευτικό μέσο (ως «όργανο» του Οργανισμού), κατάλληλο προς ανάπτυξη, στο πεδίο, αν και όχι πάντα ιδανικά αποτελεσματικό.

Φυσικά, η εξέλιξη του θεσμού των Αποστολών *UN Peacekeeping*, αλλά και των διαρκώς αυξανόμενων υψηλών απαιτήσεων επιχειρησιακής δράσης στο πεδίο ανάπτυξής τους, επέβαλε εκ των πραγμάτων τη σταδιακή επέκταση ή διεύρυνση του επιχειρησιακού και θεσμικού πεδίου των ανατιθέμενων (μέσω του εκάστοτε Mandate) αποστολών τους. Οι ειρηνευτικές Αποστολές, εκτελούνται πλέον και από στρατιωτικές Δυνάμεις με αμιγώς στρατιωτική στελέχωση και δομή υπό τη μορφή των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων (*Peacekeeping Operations*), ή ευρύτερα ως Ειρηνευτικές Αποστολές (*Peacekeeping Missions*) με μεικτής στελέχωσης πολυεθνικές συνθέσεις, αποτελούμενες από στρατιωτικό και πολιτικό προσωπικό, συμπεριλαμβανόμενων και προσωπικού των δυνάμεων ασφαλείας. Στις πρώτες, τη διοίκηση ασκεί ένας Στρατιωτικός Διοικητής της πολυεθνικής Δύναμης, ενώ στις δεύτερες, επικεφαλής της Αποστολής (Head of Mission) τίθεται πολιτικό πρόσωπο, συνήθως Ειδικός Εκπρόσωπος (Special Representative) του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ, που ορίζεται και ελέγχεται από τον ίδιο, με βάση τις αρμοδιότητες που έχουν ανατεθεί μέσω του Χάρτη στον ΓΓ, ως «*chief administrative officer*» του Οργανισμού⁵¹⁸. Στη σύγχρονη πλέον μορφή τους οι Ειρηνευτικές Αποστολές απαιτείται όλο και συχνότερα να είναι προετοιμασμένες, ώστε να αναλαμβάνουν τόσο αμιγώς «στρατιωτικούς» ή και «ανθρωπιστικούς» στόχους, όσο και άλλους ευρύτερους, περισσότερο σύνθετους (δηλ. «πολιτικούς») που άμεσα ή έμμεσα σχετίζονται με ευρύτερες πτυχές της πολιτειακής/πολιτικής και κοινωνικής ζωής της περιοχής σε κρίση. Σε αυτές συμπεριλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, και όσες αφορούν την εμπέδωση της ειρήνης και την αποκατάσταση δομών και λειτουργιών κράτους, όπως η αποκατάσταση ή εμπέδωση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, η ειρηνική κοινωνική συμβίωση, η ανάπτυξη και η ευημερία των πολιτών κ.λπ. Είναι πλέον φανερό ότι όλο και πιο συχνά, ο σύγχρονος «Κυανόκρανος» καλείται να ανταποκριθεί σε νέους και περισσότερο σύνθετους και απαιτητικούς ρόλους πέραν του «παραδοσιακού», όπως της ενεργούς συμμετοχής του σε θέματα διοίκησης – διακυβέρνησης, διοικητικής διεκπεραίωσης ή οικονομικής διευθέτησης θεμάτων που αποτελούν μέρος της διαδικασίας λειτουργίας κρατικών δομών, καθώς επίσης σε άλλα συναφή αντικείμενα δημόσιας διοίκησης, οργάνωσης της κοινωνικής λειτουργίας και ανάπτυξης κρίσιμων συλλογικών δραστηριοτήτων. Τέτοιες είναι, ενδεικτικά, η παροχή υπηρεσιών συμβουλευτικής και/ή υποστήριξης στους πολίτες της περιοχής σε διάφορους

⁵¹⁷ <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/fatalities.shtml> (πρόσβαση 17/5/2017).

⁵¹⁸ Βλ. Άρθρο 97 του Χάρτη του ΟΗΕ.

τομείς δημόσιας και κοινωνικής δραστηριότητας, όπως η δημόσια αστυνόμευση, η υγειονομική ή η νομική υποστήριξη, η τεχνική και τεχνολογική υποστήριξη, η παρατήρηση εκλογικών ή άλλων διαδικασιών που αφορούν τη δημοκρατική διακυβέρνηση, η υποστήριξη σε δράσεις ή ανάπτυξη δομών για το σεβασμό και την ευρύτερη προστασία των ατομικών, πολιτικών και γενικότερα των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ο εξελικτικός χαρακτήρας του σύγχρονου Κυανόκρανου ακολουθεί τα κελεύσματα και τις απαιτήσεις των καιρών σύμφωνα με την αντίληψη "*UN peacekeeping continues to evolve, rising to meet new challenges and political realities*".⁵¹⁹

Από τη σκοπιά μιας ευρύτερης και συμβατικά «κρατοκεντρικής» θεώρησης του διεθνούς συστήματος, παρατηρούμε ότι το τέλος του Ψυχρού πολέμου επέφερε μια ουσιαστική μετεξέλιξη της γεωμετρίας του, αλλά και της δικαιοταξίας που θεσμικά τουλάχιστον το διέπει. Μεταψυχροπολεμικό επακόλουθο ήταν η μετατροπή του διπολικού χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος σε αρχικά μονοπολικό και μεταβατικά πολυπολικό⁵²⁰, επηρεάζοντας καθοριστικά (ποσοτικά και ποιοτικά) και τη μορφή παρεμβατικής δράσης μέρους ή του συνόλου της διεθνούς κοινότητας σε περιοχές κρίσεων ή αστάθειας. Η πρώιμη μεταψυχροπολεμική περίοδος σηματοδοτήθηκε από την εδραίωση της αδιαμφισβήτητης παγκόσμιας πρωτοκαθεδρίας των ΗΠΑ. Η ενίσχυση ή η αναφυόμενη δράση πολλών δευτερευόντων δυνάμεων (Κρατών) σε περιφερειακό επίπεδο, όπως η Τουρκία^{521 522}, το Ισραήλ, η Κίνα, η Ινδία, το Ιράν, αλλά και η δυναμική επανεμφάνιση της Ρωσίας στο διεθνές επίπεδο επέφερε σημαντικές εξελίξεις στο πεδίο της συλλογικής δράσης και της ανάπτυξης μηχανισμών πολυεθνικής ανάπτυξης ισχύος όπως η επιβολή «αναγκαστικών μέτρων» με επίκεντρο την επωφελή διαχείριση της ισορροπίας/περίσσειας ισχύος⁵²³ μεταξύ των επιμέρους δρώντων στο ίδιο σύστημα, με πολυεθνικό ή συλλογικό

⁵¹⁹ «Honouring 60 Years of United Nations Peacekeeping», διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.un.org/en/events/peacekeepersday/2008/>

⁵²⁰ Κ. Αρβανιτόπουλος, *Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο*, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2000, σ.σ. 89-111.

⁵²¹ Για μια εμπειριστατωμένη γεωπολιτική ανάλυση της περίπτωσης της Τουρκίας, του Ισραήλ, αλλά και της ευρύτερης Μέσης Ανατολής, βλ. Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωγραφία του ισλαμιστικού κινήματος στη Μέση Ανατολή*, Παπαζήσης, Αθήνα, 2012; του ιδίου, *Γεωπολιτική των Υδάτων στη Μέση Ανατολή. Αραβικές χώρες-Ισραήλ-Τουρκία*, Παπαζήσης, Αθήνα, 2011; του ιδίου, *Γεωπολιτική της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία*, Λιβάνης, Αθήνα 2008; του ιδίου, *Νταβούτογλου και Γεωπολιτική (Μνήμη Τάσσου Παπαδόπουλου)*, Ηρόδοτος, Αθήνα 2013; καθώς και Ι. Μάζης – Β. Μπαλαφούτα, *Γεωπολιτική Πραγματικότητα στο Δίπολο Ελλάδος-Κύπρου. Λύσεις και άλλοι*, Παπαζήσης, Αθήνα, 2015, αλλά και Ι. Th. Mazis, *Geopolitics: Academic Dissertations*, Eds Leimon, Athens, 2016.

⁵²² Ειδικά για την Τουρκία και τις διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, από την περίοδο της Μικρασιατικής Καταστροφής του 1922 έως τη σύγχρονη εποχή, βλ. ειδικότερα τη μονογραφία αναφοράς του Άγγελου Συρίγου, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδ. Πατάκη, 2015.

⁵²³ Όπου «ισχύς», υπό την έννοια της συνολικής ισχύος, εννοείται όχι μόνον η αμιγώς στρατιωτική, αλλά η συνιστώσα των επιμέρους παραγόντων που συνθέτουν την ονομαστική γεωπολιτική ισχύ κάθε δρώντα, κρατικού ή μη. Στη δε περίπτωση των κρατών, αντιστοιχεί η «εθνική» ισχύς. Η Γεωπολιτική αυτή ισχύς, συμφώνως προς τον Ι. Μάζη (Μάζης: 2012: 398-399 & Mazis: 2015: 367-368), αποτελεί μια διανυσματική συνισταμένη τεσσάρων επίσης διανυσματικών Συνιστωσών/Πυλώνων Ισχύος: (α) Άμυνα/Ασφάλεια, (β) Οικονομία, (γ) Πολιτική και (δ) Πολιτισμός/Πληροφορία. Γίνεται σαφές λοιπόν το ότι απαιτείται να συνυπολογίζονται και άλλοι επιμέρους παράγοντες που συνδιαμορφώνουν και επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα το συνιστάμενο διάνυσμα ισχύος κάθε διεθνούς ή δημόσιου δρώντα σε μια διεθνή/περιφερειακή ή έστω τοπική κρίση. Μεταξύ αυτών, κρίσιμο μέγεθος είναι ο «πολιτισμικός» πυλώνας με τους συνιστώντες δείκτες του, κοινωνιολογικού, δημογραφικού και ανθρωπολογικού δείκτες του, όπως επίσης και τους δείκτες σεβασμού ή τήρησης και/ή θεμιτής εξέλιξης του υφιστάμενου θεσμικού/νομικού πλαισίου και του νομικού πολιτισμού εν γένει, εκ μέρους κάθε δρώντος: είτε αυτός είναι κράτος ή συνασπισμός κρατών (συναρτώμενος αλληλεξαρτησιακά και αλληλεπιδραστικά, άρα με μια συμβατικά προσδιορισμένη νομική τάξη, αποτελούσα και αλγόριθμο ορισμού ενός νομικό-θεσμικού

χαρακτήρα. Η ανάγκη εξασφάλισης της απαραίτητης συναίνεσης ή ακόμη και της τυπικής έγκρισης της διεθνούς κοινότητας για την ανάληψη συλλογικής δράσης, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι διεθνείς κρίσεις, ανέδειξε σε βάθος το κρίσιμο πρόβλημα της τυπικής και ουσιαστικής νομιμοποίησης και γενικότερα της ευρύτατης αποδοχής τέτοιων πρωτοβουλιών, τόσο σε εθνικό, όσο και σε περιφερειακό ή και ευρύτερα διεθνές επίπεδο. Τα νέα δεδομένα (μεταξύ άλλων, γεωπολιτικές ισορροπίες και διαμορφούμενοι συσχετισμοί ισχύος, οικονομικοί και κοινωνικοί παράγοντες, εξελίξεις στο θεσμικό πλαίσιο και στη νομική αποτύπωσή του, προβολή και ερμηνεία του, νέοι δρώντες κ.λπ.), αλλά και οι νέες προκλήσεις ασφαλείας οδήγησαν στην υιοθέτηση πρόσθετων μοντέλων δράσης διεθνών στρατιωτικών Επιχειρήσεων (πολυεθνικού κυρίως χαρακτήρα). Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις τύπου «*coalition of the willings*» και/ή επιχειρήσεων τύπου «*stability operations*», παράλληλα με το συμβατικά εξελιγμένο *UN peacekeeping*, εμπλούτισαν τις αποδεκτές (νόμιμες, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις) επιλογές ανάπτυξης στρατιωτικής ισχύος (χρήσης βίας) της διεθνούς κοινότητας στην αντιμετώπιση κρίσεων.⁵²⁴ Φυσικά, η λεπτομερής και εμπειριστατωμένη συγκριτική ανάλυση των νέων μορφών πολυεθνικής «ειρηνοποιού-σταθεροποιητικής» δράσης σε σχέση με το «παραδοσιακό *Peacekeeping*» θα γίνει στα κεφάλαια που θα ακολουθήσουν. Αυτό που πρέπει, τουλάχιστον αρχικώς, να επισημανθεί είναι ότι, όπως επιβεβαιώνεται τελευταία από διεθνείς παρεμβάσεις του NATO ή της ΕΕ στη Λιβύη και στη Μεσόγειο, αντίστοιχα⁵²⁵, αυτονόητη απαίτηση και προϋπόθεση ευρύτερης αποδοχής μιας ένοπλης

υποσυστήματος στο υπό μελέτη γεωγραφικό «σύμπλοκο» (κατά Ι. Μάζη) [Μάζης: 2012: 398-405 & Mazis: 2015: 367-372]). Και αυτό είτε οι δρώντες είναι μη κυβερνητικοί (φυσικά πρόσωπα ή ομάδες αυτών, εμπόλεμοι ή εμπλεκόμενα μέρη στην κρίση, ή ακόμη και ΜΚΟ κλπ.), ή και ενίοτε υπερκρατικοί οργανισμοί, με υπερεθνικά ή διεθνικά νομικά χαρακτηριστικά. Εξίσου θα πρέπει να συμπεριληφθούν και κρίσιμοι δρώντες, όπως προβεβλημένα φυσικά πρόσωπα με ισχυρό προσωπικό αποτύπωμα στη δημόσια ζωή (οικονομικά εύρωστοι οικονομικοί ή πολιτικοί παράγοντες, δημοφιλή ή έστω «δημόσια» θεσμικά, αλλά και μη, πρόσωπα κλπ.). Για μια εκτενέστερη ανάλυση περί ισχύος των κρατών, αλληλεξάρτησης και δη ασύμμετρης αλληλεξάρτησης και (αλληλο)επηρεασμού τους μέσω της αμοιβαίας εξάρτησης, και «καχυποψίας» μεταξύ των κρατών, δες ενδεικτικά τα έργα αναφοράς στις διεθνείς σχέσεις των Waltz (1979) και Grieco (1988). Για τη σχέση μεταξύ οικονομικής εξάρτησης και ισορροπίας ισχύος, και ειδικότερα για το πώς η παρατηρούμενη αύξηση της οικονομικής αλληλεξάρτησης προάγει ή όχι την ειρήνη και τη συνεργασία, αφού επηρεάζει τους παράγοντες ισχύος του κράτους ή των γεωπολιτικών ανταγωνιστών του, βλ. Mearsheimer (2009), Μάζης (2012), Mazis-Daras (2014), Mazis-Daras (2015) και Mazis (2015). Για μια συνοπτική αλλά εμπειριστατωμένη περιγραφή του γεωπολιτικού παράγοντα, της μεθοδολογίας συστημικής γεωπολιτικής ανάλυσης, των συνιστωσών της ισχύος και της ισχύος γενικώς βλ. Ι.Θ. Μάζη, «*Η συστημική γεωπολιτική ανάλυση. Ορολογικές παραδοχές και μεταθεωρητικοί προσδιορισμοί κατά τη λακατιανή μεταθεωρητική απαίτηση*», στο Α-Ι. Δ. Μεταξά, *Πολιτική επιστήμη, Διακλαδική και συγχρονική διερεύνηση της πολιτικής πράξης*, (Τόμος ΙΧ. «Πολιτική Μεθοδολογία: οριοθετήσεις και απεγκλωβισμοί»), Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, 2016, σελ. 51 έως 74.

⁵²⁴ Χωρίς αμφιβολία όμως, σε πολλές περιπτώσεις, οι διεθνείς αυτές πολυεθνικές επεμβάσεις στρατιωτικού χαρακτήρα, ήγειραν πολλά και σοβαρά ζητήματα νομιμότητας, καθόσον έλαβαν χώρα στο όριο της νομιμοποίησης (ή και πέραν αυτού) ως προς την επιτρεπτή χρήση βίας στο διεθνές σύστημα, τουλάχιστον όπως αυτό έχει θεσπιστεί στο πλαίσιο του Κεφαλαίου VII του Χάρτη του ΟΗΕ, όπου της ανάπτυξης και της επιχειρησιακής επεμβατικής δράσης ξένης δύναμης πρέπει να προηγείται σχετική έγκριση του ΣΑ του ΟΗΕ.

⁵²⁵ Δες την επιχείρηση UNIFIED PROTECTOR (OUP) του NATO στη Λιβύη (Φεβ-Οκτ. 2011), όπου προϋπόθεση για το πλαίσιο δράσης τους τέθηκε η έγκριση του ΣΑ του ΟΗΕ. Ειδικότερα, για την επέμβαση του NATO στη Λιβύη, η Συμμαχία ανέπτυξε την επιχειρησιακή δράση, σύμφωνα με τις προβλέψεις της σχετικής Απόφασης Res 1973/2011 του ΣΑ του ΟΗΕ (http://www.jfcnaples.nato.int/Unified_Protector/Mission.aspx). Σχετικά με τη μεταγενέστερη επιχειρησιακή δράση της ΕΕ στην περιοχή της Μεσογείου και στα παράλια της Λιβύης (επιχείρηση EUNAVFORMED, γνωστή και ως Operation SOPHIA, 22 Ιουν. 2015-....), η οποία σκόπευε στην αντιμετώπιση των παράνομων μεταναστευτικών ροών που προέρχονται από την περιοχή της Λιβύης προς την ΕΕ, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε να μην προχωρήσει στις φάσεις της επιχείρησης πέραν της πρωταρχικής, που απαιτούσαν, δηλαδή, χρήση βίας σε ξένο κράτος, παρά μετά από σχετική Απόφαση/εξουσιοδότηση του ΣΑ του ΟΗΕ (http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eunavfor-med/index_en.htm). Μια τέτοια Απόφαση όμως δεν έχει καταστεί δυνατόν να εκδοθεί, ενώ η απαιτούμενη συναίνεση στο πλαίσιο του ΣΑ, ειδικά μεταξύ των

διεθνούς (και δη πολυεθνικής) παρέμβασης σε μια περιοχή υπό κρίση θα πρέπει σαφώς να θεωρείται η ρητή «εσωτερική» (ενδο-κρατική) και κυρίως η «εξωτερική» (διεθνής) νομιμοποίηση. Δηλαδή, είτε η ρητή πρόσκληση εκ μέρους των νόμιμων διεθνώς αναγνωρισμένων αρχών του κράτους, είτε (απουσία αυτής) η σχετική έγκριση με Απόφαση του αρμόδιου συλλογικού Οργάνου (κατά πρωτεύουσα αρμοδιότητα, του Συμβουλίου Ασφαλείας) του ΟΗΕ.

Χωρίς αμφιβολία, οι νέες επιπρόσθετες δράσεις των σύγχρονων πολυεθνικών ειρηνευτικών επιχειρήσεων, που ενίοτε είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε μακρόχρονη παραμονή, με διευρυμένες αρμοδιότητες και με ουσιαστική εμπλοκή στη διοίκηση/διακυβέρνηση μιας περιοχής τελούσα υπό καθεστώς ή εξερχόμενη από κρίση, δεν μπορούν να ασκηθούν επιτυχώς, παρά μόνον με εξασφαλισμένη τη μέγιστη δυνατή συναίνεση εκ μέρους όλων των δρώντων του πεδίου. Μια συνθήκη που αναδεικνύει τον κρίσιμο και «συμπληρωματικό» χαρακτήρα των εν λόγω Ειρηνευτικών επιχειρήσεων/Αποστολών, αναφορικά κυρίως με το παραδοσιακό *UN Peacekeeping*. Η διασύνδεση της αποτελεσματικότητάς τους με την εξασφάλιση της νομιμότητας ανάπτυξης και δράσης τους, οδηγεί και, κατά τεκμήριο τουλάχιστον, διασφαλίζει (ή έστω διευκολύνει) την αποδοχή της παρουσίας τους στο πεδίο από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, ή τις ενδιαφερόμενες πλευρές. Αντίθετα, στις περιπτώσεις αδυναμίας εξασφάλισης της απαιτούμενης νομιμοποίησης μιας διεθνούς ένοπλης παρέμβασης ειρηνευτικού ή ειρηνοποιού χαρακτήρα, αντί η διεθνής παρέμβαση να αποτελεί έναν επιβοηθητικό παράγοντα της ζητούμενης αποκλιμάκωσης και μιας βιώσιμης διευθέτησης της ήδη σοβούσας κρίσης, την καθιστά μάλλον μέρος του προβλήματος και φορέα διατήρησης και, ενδεχομένως, περαιτέρω κλιμάκωσής της. Αυτό άλλωστε συνιστά μια δυσκολία στο έργο, και στις προοπτικές του ΟΗΕ, ως θεμελιώδη συλλογικό δρώντα στο διεθνές σύστημα σε σχέση με την ανάπτυξη ειρηνευτικής και ανθρωπιστικής δράσης, καθώς κατά τη δράση του στο πεδίο αδυνατεί να παρέχει αποδεκτά αξιόπιστες εγγυήσεις προστασίας και σεβασμού, αλλά και προαγωγής των ΔτΑ. Η στρέβλωση αυτή, η αδυναμία δηλαδή προστασίας των γενικότερων «ανθρωπιστικών» αρχών και αξιών, ειδικά κατά τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις τύπου «Ι» (όπως θα εξηγηθεί λεπτομερέστερα παρακάτω), αντίκειται στη γενεσιουργό αιτία και κομβική συνισταμένη της ταυτότητας του ΟΗΕ, προκαλώντας ένα πεδίο γόνιμου διαλόγου ανάμεσα σε πολλούς σχολιαστές. Τελευταία δε, επεσημάνθη από τον ίδιο τον ΓΓ του Οργανισμού, τόσο κατά την πρώτη ομιλία του ως ΓΓ του Οργανισμού⁵²⁶, όσο και κατά τη συμβολή του στον ανοικτό Διάλογο στο ΣΑ του Οργανισμού για την πορεία των Ειρηνευτικών επιχειρήσεων⁵²⁷.

πέντε μονίμων μελών του, φαντάζει μάλλον απίθανη και για το ορατό μέλλον. Ειδικότερα σε νεώτερα ζητήματα που απαιτούν ή που έστω προκαλούν επέμβαση από διεθνείς στρατιωτικές δυνάμεις, όπως νέου τύπου «απειλές» ή «ζητήματα» ασφάλειας, όπως η ραγδαία αύξηση και με μαζικό και ανεξέλεγκτο τρόπο προσφυγικών/μεταναστευτικών ροών από περιοχές ένοπλων συρράξεων ή οικονομικών και περιβαλλοντικών κρίσεων, προς χώρες της ευπορότερης Δύσης (κυρίως την Ευρώπη, τη Βόρεια Αμερική, και την Αυστραλία). Βλέπε τις αποφάσεις στους επίσημους ιστότοπους του NATO και της ΕΕ και συγκεκριμένα στις δνσεις: http://www.jfcnaples.nato.int/Unified_Protector/Mission.aspx και «EUNAVFOR MED – Επιχείρηση Sophia: Παράταση εντολής κατά ένα έτος και προσθήκη δύο νέων καθηκόντων», ιστότοπος ΕΕ/ΣτΕ, 20.6.2016, διαθέσιμο στη δνση <http://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/06/20-fac-eunavfor-med-sophia/>.

⁵²⁶ «*Appeal for peace*» from UN Secretary-General Antonio Guterres, 1 Ιαν 2017, διαθέσιμο στη δνση <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2017-01-01/appeal-peace-un-secretary-general-antonio-guterres>.

⁵²⁷ UN SG António Guterres Remarks to the Security Council Thematic Debate entitled “Peacekeeping Operations Review” (nine areas for reform), 6 April 2017, διαθέσιμο στη δνση <https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2017-04-06/secretary-generals-peacekeeping-operations-review-remarks>.

Για την βέλτιστη αποσαφήνιση των χρησιμοποιούμενων όρων, είναι αναγκαίο να προσδιοριστεί εδώ ότι με τον όρο «Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις/Αποστολές» θα νοούνται όλες οι ποικίλου χαρακτήρα στρατιωτικές ή μεικτές πολυεθνικές Επιχειρήσεις ή ευρύτερες Αποστολές του ΟΗΕ που συγκροτούνται ως «Ειρηνευτικές Πολυεθνικές Δυνάμεις του ΟΗΕ» από εθνικές συμβολές, δηλ. από δυνάμεις ή τμήματα (national contingents) που δεν προέρχονται αναγκαστικά ή αποκλειστικά από ένα και μόνον Κράτος, ενώ η συγκρότηση, ανάπτυξη και επιχειρησιακή τους δράση τυγχάνει της απαραίτητης υποστήριξης (αποδοχής, έγκρισης και νομιμοποίησης) από τη διεθνή κοινότητα, μέσω των προβλεπόμενων σχετικών διαδικασιών του ΟΗΕ. Οι εν λόγω “Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις” του ΟΗΕ αποβλέπουν στην επίτευξη στόχων που -ρηματικά τουλάχιστον- αποσκοπούν στην προστασία της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, σύμφωνα με τις βασικές αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Στις εν λόγω πολυεθνικές αυτές διεθνείς παρεμβατικές δράσεις (Επιχειρήσεις ή Αποστολές) μπορούν κατά περίπτωση να συγκαταλέγονται οι «παραδοσιακές» Ειρηνευτικές Αποστολές του ΟΗΕ (*Κυανόκρανοι – “traditional UN Peacekeeping”*), που υπάγονται άμεσα στη δικαιοδοσία και ενεργούν υπό την εποπτεία και των έλεγχου των ΗΕ, αλλά και άλλες, οι οποίες συγκροτούνται και λειτουργούν επιχειρησιακά εκτός της Δομής Διοίκησης Δυνάμεων του ΟΗΕ, είτε ως Συμμαχικά συγκροτημένες Δυνάμεις (για παράδειγμα, τύπου *NATO Allied Forces*), είτε ως Δυνάμεις που συγκροτούνται έκτακτα κάτω από μια ενιαία πολιτικοστρατιωτική Διοίκηση (Στρατιωτικές Δυνάμεις τύπου “*Coalition of Forces*” ή “*Coalition of the willing*”). Σε κάθε περίπτωση όμως, και προκειμένου να συγκαταλέγονται ΕΥΡΥΤΕΡΑ στις ανωτέρω (υπό τον ΟΗΕ), θα πρέπει κατά την ανάπτυξή τους να ενεργούν υπό την ευρύτερη συναίνεση και τελικά υπό την αιγίδα των ΗΕ, ο δε στόχος τους και το οριοθετημένο πεδίο δράσης τους προσδιορίζεται περιοριστικά στο πλαίσιο της Εντολής (mandate) τους που εγκρίνεται και καθορίζεται στην σχετική (εγκριτική) Απόφαση του ΣΑ του ΟΗΕ. Σε αυτή την περίπτωση, ο ΟΗΕ δεν ασκεί τη Διοίκηση των Δυνάμεων (μέσω κάποιου διορισμένου Στρατιωτικού Διοικητή, ή κάποιου Ύπατου πολιτικού Εκπροσώπου, υπό τον Γ.Γ. του Οργανισμού), αλλά τις θέτει ευρύτερα υπό την αιγίδα του, καθόσον έχει εκδώσει την Εντολή ανάπτυξης και δράσης τους, στο πεδίο.

Στη σύγχρονη μορφή τους, τέτοιες Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ή υπό τον ΟΗΕ μπορούν να απαντηθούν με διάφορες ονομασίες, ανάλογα με το ύφος, το χαρακτήρα, την προέλευση, τη συγκρότηση, και κυρίως την ανατιθέμενη αποστολή τους και τους αντίστοιχους κανόνες εμπλοκής, με τους οποίους οι Δυνάμεις συγκρότησής τους είναι εντεταλμένες και εξουσιοδοτημένες να δράσουν στο πεδίο, όπως “*Multinational Peace Operations / Forces*”, “*Peace Support Operations / Forces– PSO’s*”. Επίσης, στην ειδική στρατιωτική θεσμική βιβλιογραφία (εθνικά στρατιωτικά εγχειρίδια, Κανονισμοί, Διαταγές κλπ.), όπου προβλέπεται το πλαίσιο της εθνικής συμμετοχής σε παρόμοιες επιχειρήσεις, υιοθετείται ο πολύ ευρύτερος και γενικότερος όρος «*Stability Forces*», ο οποίος, λόγω της εννοιολογικής ευρύτητας και της επιχειρησιακής «ευελιξίας» του, καθώς αντιστοιχεί στις δυνάμεις που έχουν οριστεί να εκτελέσουν «*Stability Operations*», μάλλον θα είναι και ο πλέον επικρατέστερος όλων για το μέλλον.

Στο πλαίσιο της παρούσας Διατριβής λοιπόν, με τον όρο «Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις» θα νοούνται όλες αυτές η πολυεθνικής σύστασης Επιχειρήσεις και/ή Αποστολές, οι οποίες συγκροτούνται, αναπτύσσονται και δρουν όχι υπό μια αμιγώς εθνική στρατιωτική διοίκηση για την επίτευξη μεμονωμένων στρατηγικών επιδιώξεων ενός και μόνον κράτους, αλλά ανεξαρτήτως της (διοικητικής) υπαγωγής της εκάστοτε στρατιωτικής τους Διοίκησης (εθνικής ή πολυεθνικής), τυγχάνουν της ευρύτερης αποδοχής και της απαραίτητης νομιμοποίησης και τελικά δρουν στο όνομα και υπό την αιγίδα και/ή με τη συναίνεση του Οργανισμού των

Ηνωμένων Εθνών, εξυπηρετώντας έτσι, έμμεσα ή άμεσα, το θεμελιώδη στόχο του Οργανισμού, τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.

Όπως έγινε σαφές, οι εν λόγω Επιχειρήσεις – Αποστολές μπορούν σε γενικές γραμμές να κατηγοριοποιηθούν σε δύο συνιστώντα είδη, ανάλογα με την ανάθεση της Διοίκησής τους:

α. Σε Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις – Αποστολές του ΟΗΕ («Κυανόκρανοι» - *UN Peacekeeping*) και η εξέλιξη αυτών («*UN-led*» *Peace Operations*).

β. Σε αμιγώς πολυεθνικές στρατιωτικές Επιχειρήσεις – Αποστολές, που συνίστανται από εθνικής συγκρότησης στρατιωτικούς σχηματισμούς (επιχειρησιακού ή τακτικού επιπέδου), που ενδέχεται να περιλαμβάνουν και άλλες συνιστώσες, όπως δυνάμεις ασφαλείας, πολιτικό προσωπικό κλπ. Ανάλογα με το είδος των επιχειρήσεων, το είδος του mandate και τον επιδιωκόμενο στρατηγικό στόχο, τίθενται υπό ενιαία Διοίκηση και επιχειρούν από κοινού για την επίτευξη ενός συγκεκριμένου αντικειμενικού σκοπού. Ακόμα, οι επιχειρήσεις αυτές («*non UN-led*» *multinational Peace Operations*), αν και συγκροτούνται και αναπτύσσονται (νόμιμα) υπό την αιγίδα, και κατόπιν εξουσιοδότησης του ΟΗΕ, η Διεύθυνση και η Διοίκησή τους είναι δυνατόν να έχει ανατεθεί σε αμιγώς εθνικό στρατιωτικό Διοικητή, ο οποίος, όμως, λόγω της πολυεθνικότητας της συγκρότησης της Δύναμης, λειτουργεί σε πολυεθνικό πλαίσιο διοίκησης (π.χ. πολυεθνικό Επιτελείο, κλπ.). Σε κάθε όμως περίπτωση, ο αντικειμενικός σκοπός τους, καθώς και βασικοί παράμετροι ανάπτυξής τους (περιοχή ανάπτυξης – επιχειρήσεων – ευθύνης, διάρκεια, Κανόνες Εμπλοκής κλπ.) καθορίζονται από τη σχετική Εντολή του ΣΑ των ΗΕ.

Η ανωτέρω συσχέτιση, αλλά και διακριτή οριοθέτηση των δύο διαφορετικών αυτών κατηγοριών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων-Αποστολών είναι εδώ σκόπιμη καθόσον, όπως θα αναλυθεί σε επόμενα κεφάλαια, τόσο οι Επιχειρήσεις-Αποστολές, όσο και το είδος της δράσης τους, διαφοροποιούνται ανάλογα με τη σύνθεση και το είδος των επιμέρους ανατιθέμενων αποστολών (tasks) τους. Αναμφίβολα όμως, οι θεμελιώδεις αρχές που συνιστούν το βασικό πυρήνα του θεσμικού πλαισίου που διέπει τόσο τις μεν, όσο και τις δε, είναι σαφώς κοινές και εκπορεύονται από τις θεμελιώδεις αρχές του Χάρτη του ΟΗΕ και ειδικότερα τις προβλέψεις των Άρθρων 2.4 (περιορισμός στη χρήση βίας), 2.9 (σεβασμός ανεξαρτησίας/κυριαρχίας κράτους), 29 (αρμοδιότητα ΣΑ του ΟΗΕ), καθώς και 39 έως 42 (περί νόμιμης χρήσης βίας στη διεθνή δικαιοταξία) και ενίοτε του Άρθρ. 51 (περί νόμιμης συλλογικής άμυνας). Άλλωστε, όπως έχει αποδειχθεί στην πράξη, ειδικά τα τελευταία χρόνια, η πολυπλοκότητα των αποστολών και η εγγενής αδυναμία να γίνουν ασφαλείς προβλέψεις αναφορικά με το μέγεθος και ιδίως την εξέλιξη της εκάστοτε κρίσης, για την αντιμετώπιση της οποίας εγκρίνεται και λαμβάνει χώρα η ανάπτυξη τέτοιων δυνάμεων, έχουν απαιτήσει πολλές φορές την ταχεία μεταβολή του χαρακτήρα και των ορίων της εξουσιοδοτούμενης χρήσης βίας, αλλά και του αντικειμενικού σκοπού («εντολής») τέτοιων επιχειρήσεων (αλλαγή, αναθεώρηση, ή επέκταση του mandate), ώστε τα όρια των επιμέρους επιχειρησιακών κατηγοριοποιήσεων να είναι ολοένα και περισσότερο ρευστά και ευμετάβλητα, ενίοτε δε και ασαφή ή δυσδιάκριτα, τόσο για τους μετέχοντες σε αυτές, όσο και για τους τρίτους που εμπλέκονται ή γίνονται αποδέκτες των επιπτώσεων της παρεμβατικής ειρηνευτικής δράσης τους.

2.1.3 Ιστορική αναδρομή του θεσμού των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του/υπό τον ΟΗΕ

Χωρίς αμφιβολία, ο «Κυανόκρανος» έχει εξελιχθεί ως η πλέον αναγνωρίσιμη και ευρέως σεβαστή σύγχρονη στρατιωτική – ένοπλη «φιγούρα», παγκοσμίως. Ένα διεθνές ανθρωπιστικό πρότυπο, που σχεδόν πάντα (με μερικές ίσως θλιβερές εξαιρέσεις) αντανακλά τη μόνη ελπίδα για τους ανθρώπους που δυστύχησαν να εμπλέκονται με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στα δεινά μιας μείζονος τοπικής ή περιφερειακής κρίσης ή μιας ένοπλης σύρραξης. Μιας ελπίδας ειρήνευσης, ή αποκλιμάκωσης που θα διασφαλίσει κατά τον καλύτερο τρόπο ένα καλύτερο αύριο για τους ίδιους και τους απογόνους τους. Όλα αυτά σημειώνονται με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την εξέλιξη του καθεστώτος και του ρόλου των Κυανόκρανων στο διεθνές σύστημα, καθώς σχετική πρόβλεψη περί Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ (UN Peacekeeping) δεν είχε συμπεριληφθεί, ως έννοια/σύλληψη πρακτικής διεθνούς ενεργούς ειρηνευτικής παρέμβασης, στο καταστατικό κείμενο του παγκόσμιου Οργανισμού.

Αν και η πρώτη Αποστολή κυανόκρανων έλαβε χώρα μόλις τρία χρόνια μετά τη σύσταση του ΟΗΕ, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το "*UN Peacekeeping*" γεννήθηκε και εν πολλοίς εδραιώθηκε (τουλάχιστον ως ένα βαθμό) ως ένας *de facto* διεθνής θεσμός κατά τη διάρκεια της Ψυχροπολεμικής αντιπαράθεσης. Σε μια περίοδο δηλ. όπου οι όποιες διαθέσιμες θεσμικές δυνατότητες πρόληψης ή και διαχείρισης διεθνών-διακρατικών κρίσεων ή ένοπλων συρράξεων, εκ μέρος του Οργανισμού, καθώς μάλιστα οι οιοσδήποτε πρωτοβουλίες απαιτούσαν (και συνεχίζουν) τη συναίνεση του Συμβουλίου Ασφαλείας, και απαραίτητως των πέντε μόνιμων Υπερδυνάμεων – μελών του που είχαν και το πλεονέκτημα ανακοπής της αποφασιστικής λειτουργίας του μέσω της επιλεκτικής άσκησης του δικαιώματος της αρνησικυρίας/*veto*, εμφάνισαν επί χρόνια κρούσματα αδράνειας, αν όχι παράλυσης, αλλά πάντως χαρακτηριστικής αναποτελεσματικότητας. Ο θεσμός όμως, εξελίχθηκε ουσιαστικά κατά την μεταψυχροπολεμική περίοδο, όπου ο πολυπολικός χαρακτήρας του νέου διεθνούς συστήματος δημιούργησε τις απαιτούμενες ευνοϊκές προϋποθέσεις για μια τέτοια δυναμική μετεξέλιξη.

Εξετάζοντας την πρώιμη φάση του "*UN Peacekeeping*", διαπιστώνεται ότι ο ρόλος του Οργανισμού περιοριζόταν στη θετική συμβολή μιας διεθνούς Δύναμης Παρατήρησης σε μια εκχειρία (προσωρινή κατάπαυση του πυρός) ή σε μια γενικότερη σταθεροποίηση της έκρυθμης κατάστασης (κρίσης-σύρραξης) μέσω του φυσικού διαχωρισμού των αντιπάλων μερών (*separation of parties*), μετά την σύναψη μιας Συμφωνίας κατάπαυσης του πυρός (εκχειρίας ή ειρήνης) μεταξύ των εμπόλεμων.

Οι πρώτες διεθνείς ειρηνευτικές Αποστολές του ΟΗΕ συνήθως αποτελούνταν από παρατηρητές (κυρίως στρατιωτικούς, αλλά όχι μόνον), και/ή στρατιωτικά τμήματα με εξαιρετικά ελαφρύ οπλισμό σε αποστολές παρατήρησης (*monitoring*), αναφορών (*reporting*) και/ή συμβολής στην οικοδόμηση στοιχειώδους εμπιστοσύνης (*confidence-building*) μεταξύ των εμπλεκομένων αντιπάλων μερών. Οι πρώτες αποστολές που αναπτύχθηκαν στο πεδίο σε ρόλο κυρίως αμιγώς Παρατηρητών ("*observation and monitoring*"), συνεχίζοντας μάλιστα την παρουσία τους μέχρι σήμερα, ήταν η *United Nations Truce Supervision Organization (UNTSO)* που αναπτύχθηκε σε περιοχές της Μέσης Ανατολής από το Μάιο του 1948, και η *UN Military Observer Group in India and Pakistan (UNMOGIP)* που αναπτύχθηκε στις περιοχές Κασμίρ και Τζαμού από τον Αύγουστο του 1947. Η πρώτη όμως καθαρά ειρηνευτικού χαρακτήρα Επιχείρηση εκ μέρους του ΟΗΕ ήταν η *UN Emergency Force (UNEF 1)*, που αναπτύχθηκε το 1956 κατά τη κρίση του Σουέζ. Η *UN Operation in the Congo (ONUC)* ήταν η πρώτη μεγάλης κλίμακας ειρηνευτική επιχείρηση του Οργανισμού, καθώς πάνω από 20.000 στρατιώτες

αναπτύχθηκαν στο Κονγκό, το 1960. Αποτέλεσε, όμως, και τον τραγικό προάγγελο των όσων προβλημάτων (ή προκλήσεων) θα καλούνταν το μοντέλο των ειρηνευτικών επιχειρήσεων του ΟΗΕ να αντιμετωπίσει στο μέλλον, καθώς περισσότεροι από 250 στρατιώτες του ΟΗΕ (Κυανόκρανοι) έχασαν τη ζωή τους κατά τις επιχειρήσεις, γεγονός που κατέδειξε το πόσο δύσκολο εγχείρημα, που χρήζει μάλιστα ιδιαίτερης προσοχής και διαχείρισης, είναι η απόπειρα ανάπτυξης πολυεθνικών Ειρηνευτικών αποστολών σε μια περιοχή διαρκούς της εμπόλεμης σύρραξης (δηλ. χωρίς την εξασφάλιση της ρητής και απρόσκοπτης συναίνεσης, σε περιβάλλον μη ενεργών εχθροπραξιών). Τις δεκαετίες του '60 και '70, ο Οργανισμός ανέπτυξε βραχυπρόθεσμες αποστολές στη Νέα Γουινέα, στην Υεμένη και στη Δομινικανή Δημοκρατία, ενώ προέβη στην αποστολή περισσότερο μακρόπνοων Ειρηνευτικών πρωτοβουλιών στη Κύπρο (UNFICYP) και στη Μέση Ανατολή East (UNEF II, UNDOF και UNIFIL).⁵²⁸

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου επέφερε, εκτός των άλλων, σημαντικές αλλαγές και στο πεδίο του καθεστώτος των διεθνών παρεμβάσεων σε περιόδους κρίσεως. Έτσι, τόσο για πολιτικούς, οικονομικούς και διπλωματικούς, όσο και για ευρύτερους γεωπολιτικούς και άλλους λόγους, παρατηρήθηκε μια «έκρηξη» των περιπτώσεων ανάπτυξης ειρηνευτικών αποστολών ανά τον κόσμο. Χαρακτηριστικά παρατηρείται ότι κατά την περίοδο από το 1989 έως το 1994, το Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού, υπό το νέο καθεστώς των υφιστάμενων τότε διεθνών συσχετισμών ισχύος, αλλά και συναφών συμφερόντων, ανέδειξε μια «νέα διεθνή αντίληψη» κυρίως σε ό,τι αφορά τη συναίνεση της διεθνούς κοινότητας στις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ΟΗΕ. Στο πλαίσιο αυτό ενέκρινε την ανάπτυξη 20 Ειρηνευτικών αποστολών, εκτινάσσοντας τον αριθμό των Κυανόκρανων σε επιχειρησιακή ανάπτυξη παγκοσμίως, από 11.000 σε 75.000. Ομοίως εξελίχθηκαν και οι ανατιθέμενες επιμέρους αποστολές στις εν λόγω Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις, όπου πλέον αφορούσαν τη συμβολή στην εφαρμογή ειρηνευτικών συμφωνιών μεταξύ εμπόλεμων/αντίπαλων μερών σε περιπτώσεις σφοδρών και μακροχρόνιων συρράξεων, σε χώρες όπως η Αγκόλα, η Μοζαμβίκη, η Ναμίμπια, το Ελ Σαλβαδόρ, η Γουατεμάλα και η Καμπότζη. Επίσης, τους ανατέθηκαν αποστολές που αφορούσαν τη σταθεροποίηση, την αναδιοργάνωση, την εκλογή νέων Κυβερνητικών εξουσιών και γενικότερα η σύσταση και λειτουργία δημοκρατικών δομών και θεσμών στις περιοχές ανάπτυξής τους.

Κατά το τέλος της δεκαετίας του '90, ο ΟΗΕ και ειδικότερα το Συμβούλιο Ασφαλείας, λαμβάνοντας υπ' όψιν τα συμπεράσματα από την έως τότε δράση των Κυανόκρανων του (αλλά και επηρεαζόμενος από τις τρέχουσες –τότε- ιστορικού μεγέθους παγκόσμιες γεωπολιτικές εξελίξεις), έκανε μια στροφή στη γενικότερη προσέγγισή του προωθώντας μοντέλα διεθνών επεμβάσεων μεγαλύτερης δύναμης (κυρίως σε αριθμό προσωπικού, αλλά και σε μέσα), και περισσότερο στοχευμένης αποτελεσματικότητας, προκειμένου να αναλάβει να διεκπεραιώσει περισσότερο σύνθετα και απαιτητικά ανατιθέμενα έργα (tasks). Έτσι, παρατηρούμε τον ΟΗΕ, μέσω των Ειρηνευτικών του επιχειρήσεων, να αναλαμβάνει ρόλο Διοικητικής εξουσίας (Administrator) στη περίπτωση του Κοσόβου ή του Ανατολικού Τιμόρ (πλέον Timor-Leste), μετά την απόκτηση ανεξαρτησίας από την Ινδονησία). Αυτές οι περιπτώσεις ανέδειξαν ακόμη περισσότερο την ανεκτίμητη αξία και χρησιμότητα των πολυεθνικών Δυνάμεων του ΟΗΕ σε ευρύτερες ειρηνευτικές διαδικασίες, καθώς επιβεβαιώθηκε ο πρωτεύων και αναντικατάστατος ρόλος του ΟΗΕ ως ο μεγαλύτερος και ευρύτερης αποδοχής παγκόσμιος φορέας προαγωγής (διεθνούς) ειρήνης και ασφάλειας, αναγνωρισμένου κύρους και κατά τεκμήριο αμεροληψίας, με την οικουμενική αποδοχή που

⁵²⁸ Για μια εκτενέστερη παρουσίαση των επιμέρους Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ, βλ. το σχετικώς αναρτημένο πληροφοριακό υλικό στον επίσημο ιστότοπο του Οργανισμού «*Past Peacekeeping Operations*» στη δνση <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/past.shtml>.

απαιτείται για να φέρει κατά τον καλύτερο τρόπο σε πέρας τέτοιου είδους απαιτητικές ειρηνευτικές και/ή σταθεροποιητικές αποστολές. Οι επόμενες αποστολές, που αναπτύχθηκαν στην Αφρική κυρίως (Κονγκό, Σιέρρα Λεόνε, Λιβερία, Μπουρούντι, Ακτή Ελεφαντοστού, Σουδάν – Νταρφούρ, Ερυθραία-Αιθιοπία, Τσαντ και Κεντρο-Αφρικανική Δημοκρατία), αυξήθηκαν σε μέγεθος, σε πολυπλοκότητα έργου, όσο και σε απαιτήσεις. Ειδικότερα δε, στις περιπτώσεις της Ταϊτής και του Τιμόρ-Λέστε, οι «Κυανόκρανοι» αναγκαστικά ανέλαβαν έργο όχι μόνο ειρηνευτικό (*peacekeeping*), αλλά και ειρηνοποιό (*peacebuilding*), καθώς η επιτευχθείσα ειρήνη απεδείχθη, τελικά, εξαιρετικά εύθραυστη και κάθε άλλο παρά εδραιωμένη. Σημειώνεται δε, ότι οι επιχειρήσεις στο Νταρφούρ, στο Τσαντ και στην Κεντρο-Αφρικανική Δημοκρατία, κατά το δεύτερο μισό του 2007, επαύξησαν το συνολικό αριθμό ανεπτυγμένων σε επιχειρήσεις πεδίου Κυανόκρανων του ΟΗΕ στον αριθμό ρεκόρ των 130.000 στελεχών.

Το έργο, η προσφορά και η γενικότερη συμβολή του θεσμού των Ειρηνευτικών Αποστολών του ΟΗΕ έχει σαφώς τύχει ευμενούς αναγνώρισης από ολόκληρο τον κόσμο, γεγονός που ενίστε τροφοδότησε και μια λογική έγερσης υπερρεαλιστικών απαιτήσεων και υπεραισιόδοξων προσδοκιών για την αποτελεσματικότητα των Κυανόκρανων, παρ' όλο που δεν ήταν λίγες οι φορές που η έλλειψη πολιτικής και/ή ουσιαστικής υποστήριξης και/ή συναίνεσης της διεθνούς κοινότητας απέτρεψαν από το να εξασφαλιστούν τα κατάλληλα και επαρκή μέσα ή η απαραίτητη πολιτική δυναμική προκειμένου να αντιμετωπιστούν έγκαιρα και αποτελεσματικά τα εκάστοτε οξύτατα προβλήματα (βλέπε ενδεικτικά, πρώην Γιουγκοσλαβία, Σομαλία, Ρουάντα). Αναφερόμαστε κυρίως στις περιπτώσεις που η παρουσία των Κυανόκρανων δεν προεξοφλούσε αυτόματα την παύση των εχθροπραξιών μεταξύ των εκάστοτε εμπολέμων. Η οικουμενική αναγνώριση, πάντως του ΟΗΕ, εκφράστηκε το 1988 με την απονομή σε αυτόν του Βραβείου Νόμπελ για την Ειρήνη. Μάλιστα, η Επιτροπή των βραβείων θεώρησε σκόπιμο να εξάρει όλα τα μέλη των εν λόγω αποστολών από κάθε Κράτος που συμμετείχε σε αυτές, που σε επίγνωση και πίστη των υψηλών ιδανικών τους προσέφεραν τις υπηρεσίες τους σε ένα απαιτητικό και επικίνδυνο περιβάλλον για την εδραίωση της ειρήνης.⁵²⁹

Μετά από επτά δεκαετίες εφαρμογής του, ο θεσμός των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ (*UN Peacekeeping*), έχει σαφώς εξελιχθεί και προσαρμοστεί στις εκάστοτε ταχέως μεταβαλλόμενες απαιτήσεις. Παράλληλα αποτελεί ένα δυναμικό, αλλά και μοναδικό «εργαλείο», για τα Κράτη-μέλη του ΟΗΕ συστήνουν σε *ad hoc* βάση και κατόπιν θέτουν στη διάθεση του ίδιου του Οργανισμού, με συγκεκριμένη εξουσιοδότηση και αποστολή, που επιθυμούν να βοηθήσουν ενεργά τα Κράτη/περιοχές που έχουν ανάγκη την έξωθεν συνδρομή, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση των απαραίτητων συνθηκών για την εξασφάλιση μιας διαρκούς ειρήνης στη περιοχή τους. Καθ' όλη αυτή τη χρονική περίοδο, η λειτουργία και επιχειρησιακή δράση τους στο πεδίο καθοριζόταν κατά κύριο λόγο από ένα μάλλον ασαφές, πάντως μη ρητώς και γραπτώς θεσμοθετημένο, και κάθε άλλο παρά αρραγές πλαίσιο αρχών και λεπτομερών κανόνων. Αυτό το πλαίσιο λειτουργίας διαμόρφωσε αρχικά τη φυσιογνωμία του, δηλαδή ως ένας *ad hoc* και έκτακτης σύλληψης μηχανισμός διεθνούς αρωγού παρέμβασης., Κι αυτό συνέβη διότι η κύρια πηγή άντλησης εξειδικευμένης γνώσης και

⁵²⁹ «... the U.N. peacekeeping forces "are recruited from among the young people of many nations, who, in keeping with their ideals, voluntarily take on a demanding and hazardous service in the cause of peace. Thus the world organization has come to play a more central part in world affairs and has been invested with increasing trust.»., Nobel Committee at United Nations peacekeepers Nobel Peace Prize award (1988), δημοσίευση του William Tuohy, «Nobel Prize Goes to Peacekeeping Forces of U.N.», L.A. Times Staff Writer, September 30, 1988, διαθέσιμο στη δνση http://articles.latimes.com/1988-09-30/news/mn-3172_1_peace-prize.

απόκτησης της απαραίτητης τεχνογνωσίας για τη λειτουργική και επιχειρησιακή εξέλιξη του δεν ήταν άλλη από την εμπειρική και άμεση γνώση (πολλές φορές πρωτογενούς και πρωτόπειρου χαρακτήρα σε νεοαπαντώμενα μάλιστα προβλήματα) των χιλιάδων μελών που συμμετείχαν κατά καιρούς στις 60 και πλέον αποστολές σε ολόκληρο τον κόσμο από το 1948 μέχρι σήμερα. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι ήδη από την απαρχή της νέας χιλιετηρίδας, ο σημειούμενος αριθμός στρατιωτικού, αστυνομικού και πολιτικού προσωπικού, που συμμετέχει σε τέτοιες αποστολές παγκοσμίως έχει ανέλθει σε χωρίς προηγούμενο υψηλά επίπεδα. Αλλά οι εξελίξεις στο γενικότερο πεδίο των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ δεν αφορούν κυρίως την «ποσοτική» αύξησή τους, αλλά συνίστανται και στη διαφοροποίηση – διεύρυνση του εύρους και του όλο και ποιο σύνθετου χαρακτήρα των αποστολών και επιμέρους έργων (tasks), που κατά περίπτωση τους ανατίθενται. Έτσι, από το πρώιμο στάδιο των επιχειρήσεων (κυρίως τύπου «διεθνών παρατηρητών») έως σήμερα, οι σύγχρονοι «Κυανόκρανοι» καλούνται να ανταπεξέλθουν αναλαμβάνοντας σύνθετου, πολυδιάστατου και σαφώς ευρύτερα ειρηνευτικού και σταθεροποιητικού χαρακτήρα στρατιωτικές (και μη) αποστολές, όπως η συμβολή στη γενικότερη δημιουργία προϋποθέσεων εμπέδωσης και διατήρησης της ειρήνης (και όπου απαιτείται και επιβολή της ειρήνης μεταξύ εμπολέμων), στη διαμόρφωση και εμπέδωση λειτουργικών και σύγχρονων πολιτικών και πολιτειακών δομών (state building), στην προώθηση του διαπολιτισμικού διαλόγου, της ανοχής και της ειρηνικής συμβίωσης, στην προστασία πολιτών και της δημόσιας τάξης, στην αρωγή στη διαδικασία αφοπλισμού, στην αστυνόμευση αστικών και δημόσιων χώρων και περιοχών, στην «στρατιωτική απενεργοποίηση» και κοινωνική επανένταξη των ατόμων - πρώην συμμετεχόντων στις εχθροπραξίες (εμπόλεμων), στην υποστήριξη της οργάνωσης και διεκπεραίωσης εκλογικών διαδικασιών, στην προστασία και την προώθηση του σεβασμού των ατομικών δικαιωμάτων και γενικότερα των δικαιωμάτων του ανθρώπου, και τέλος, στη γενικότερη συνδρομή στην αποκατάσταση (ή στη διαμόρφωση) κανόνων Δικαίου, στοιχείων που συναπαρτίζουν το σύγχρονο (και «δυτικά» νοούμενο) Κράτος Δικαίου.

Έτσι λοιπόν, το στρατηγικό πλαίσιο των πολυεθνικών Δυνάμεων του ΟΗΕ έχει αισίως εξελιχθεί από παραδοσιακού τύπου αποστολές, οι οποίες ενίοτε συμπεριελάμβαναν και συμβατικού τύπου στρατιωτικές αποστολές, σε σύνθετες και πολυδιάστατες «υπερ-επιχειρήσεις» (“complex “multidimensional” enterprises”) σχεδιασμένες (κατά τεκμήριο και στην ιδεατή τους εκδοχή) ώστε να διασφαλίζουν την εφαρμογή «τελικών» συνολικών συμφωνιών ειρήνευσης (*comprehensive peace agreements*), έτοιμες να συνδράμουν στην καλλιέργεια ενός θεσμικού πλαισίου για μια διαρκούσα και βιώσιμη ειρήνη στην περιοχή που αναπτύσσονται. Σημαντική επίπτωση στην εξέλιξη των εν λόγω Αποστολών επέφερε και η σημειούμενη μεταβολή στη φύση και στο χαρακτήρα των νεότερων συρράξεων, οι οποίες παρατηρούνται διεθνώς να αποτελούν περισσότερο εσωτερικού ή έστω διεθνοποιημένου χαρακτήρα ένοπλες συγκρούσεις (*intra-State conflicts - civil wars*), παρά συρράξεις «παραδοσιακού» διακρατικού χαρακτήρα μεταξύ δύο ή περισσότερων Κρατών (*inter-State conflicts*).

2.1.4 Οι Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του/υπό τον ΟΗΕ: Μια γενική θεώρηση από τη σκοπιά της κατηγοριοποίησής τους

Αν η τυπολόγηση των πολυεθνικών Ειρηνευτικών Αποστολών και των συναφών ειρηνευτικών διαδικασιών υπό τον ΟΗΕ γίνει με γνώμονα κυρίως τα χαρακτηριστικά στοιχεία

της ορισθείσας αποστολής τους, τότε το ανατιθέμενο έργο τους μπορεί να κατηγοριοποιηθεί ως εξής:

α. Αποτροπή έναρξης, ή επανέναρξης Σύρραξης (Conflict prevention): Εμπεριέχει την εφαρμογή διαρθρωτικών ή διπλωματικών μέτρων, ώστε οι όποιες εσωτερικές ή διακρατικές εντάσεις και διαφωνίες να μην εκτραχυνθούν καταλήγοντας σε βίαιες συγκρούσεις. Ιδανικά, θα πρέπει να βασίζεται σε δομημένους μηχανισμούς έγκαιρης προειδοποίησης, σε συλλογή πληροφοριών και σε προσεκτική ανάλυση όλων των παραγόντων, που οδηγούν στη σύγκρουση. Εδώ, συγκαταλέγονται, μεταξύ άλλων, οι «καλές υπηρεσίες» του ΓΓ, μέτρα προληπτικής ανάπτυξης και οικοδόμησης εμπιστοσύνης κ.λπ.

β. Ειρηνευτική διαδικασία / Επίτευξη Ειρήνης (Peacemaking): Συγκαταλέγονται μέτρα για την αντιμετώπιση ή αποκλιμάκωση εν εξελίξει συρράξεων και, συνήθως, εμπεριέχουν την ανάληψη διπλωματικής δράσης, προκειμένου, κατόπιν διαπραγματεύσεων, τα αντιμαχόμενα μέρη να καταλήξουν σε μια βιώσιμη συμφωνία. Ο Γ.Γ. του ΟΗΕ μπορεί να παράσχει «καλές υπηρεσίες» προς διευκόλυνση της διευθέτησης ή ακόμη και της επίλυσης της σύγκρουσης, ενώ ανάλογο ρόλο μπορούν να αναλάβουν απεσταλμένοι, κυβερνήσεις, ομάδες χωρών, περιφερειακοί οργανισμοί, ΜΚΟ, ακόμα και ο ΟΗΕ ή και εξέχουσες προσωπικότητες.

γ. Διατήρηση Ειρήνης (Peacekeeping): Πρόκειται για μια παρέμβαση αποσκοπούσα στη διατήρηση της εύθραυστης ειρήνης, σε περιπτώσεις, όπου οι συγκρούσεις έχουν σταματήσει, ενώ δεν αποκλείεται να αφορά εξίσου και ουσιαστική συνδρομή για την υποβοήθηση της αποτελεσματικής εφαρμογής των ειρηνευτικών συμφωνιών που επετεύχθησαν. Με την πάροδο των ετών, το *Peacekeeping* εξελίχθηκε από ένα πρωταρχικώς στρατιωτικό μοντέλο επιτήρησης της κατάπαυσης του πυρός και διαχωρισμού των αντίπαλων πλευρών, σε περιπτώσεις κυρίως (αν και όχι μόνον) διακρατικών συρράξεων σε ένα περισσότερο σύνθετο μοντέλο παρέμβασης, το οποίο συνήθως εμπεριέχει πολλά στοιχεία (στρατιωτικά, αστυνομικά και πολιτικά), συνεργαζόμενα με παράλληλες και συμπληρωματικές συνέργειες, προκειμένου να τεθούν τα θεμέλια για μια βιώσιμη ειρήνη. Γενικώς, σε μια συνοπτική θεώρηση το *Peacekeeping* έχει καθιερωθεί πλέον να αφορά εν γένει «*activities that are designed to preserve the peace and support implementation of peace agreements*»⁵³⁰.

δ. Επιβολή Ειρήνης (Peace enforcement): Εμπεριέχει την εφαρμογή, κατόπιν εξουσιοδότησης του Σ.Α., μιας σειράς εξαναγκαστικών μέτρων, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης βίας (στρατιωτικής ισχύος). Παρεμβατικής δυναμικής δράση επιβολής δηλαδή, χωρίς τη συναίνεση ενός, ή των μερών της σύρραξης. Τέτοιες δράσεις αποσκοπούν στην αποκατάσταση της διεθνούς ή περιφερειακής ειρήνης και ασφάλειας, σε περιπτώσεις, όπου το Σ.Α. έχει προηγουμένως κατά τεκμήριο αποδεχθεί ότι η εξέλιξη της κρίσης ή της σύρραξης συνιστά απειλή για την ειρήνη και ασφάλεια της περιοχής (και άρα και εν δυνάμει διεθνώς), ή ακόμη ειδικότερα όταν οι πράξεις και δράσεις των εμπλεκόμενων μερών συνιστούν παραβίαση της ειρήνης ή πράξεις που συνιστούν επίθεση .

ε. Οικοδόμηση Ειρήνης (Peace building): Η Οικοδόμηση της Ειρήνης είναι μια περίπλοκη, μακροπρόθεσμη διαδικασία δημιουργίας των απαραίτητων συνθηκών για επίτευξη βιώσιμης ειρήνης σε μια περιοχή σε κρίση, τύπου εμπόλεμης σύρραξης. Αφορά την

⁵³⁰ Εγχειρίδιο «*e-Guide to the United Nations Departments of Peacekeeping Operations and Field Support: A Resource for New Staff at Headquarters*», έκδοσης 2015 της Δνσης UNDPKFS, του ΟΗΕ, παρ. 2.1., σελ. 86, διαθέσιμο στη δνση http://repository.un.org/bitstream/handle/11176/89593/e-Guide%20to%20the%20DPKO-DFS_A%20Resource%20for%20New%20Staff%20at%20Headquarters_April%202015.pdf?sequence=4&isAllowed=y

ανάπτυξη μιας σειράς μέτρων, τα οποία αποσκοπούν στη μείωση του κινδύνου επαναδιολίσθησης σε κατάσταση ενεργούς εμπόλεμης σύρραξης, ενδυναμώνοντας τις εκάστοτε θεσμικές ικανότητες/δυνατότητες του κράτους σε όλα τα επίπεδα διαχείρισης της κρίσης/σύρραξης. Αποσκοπεί δε στο να θέσει τα θεμέλια για μια ουσιαστική ανάταξη της κρίσης και την αποκατάσταση βιώσιμης ειρήνης και ανάπτυξης στην χειμαζόμενη περιοχή. Στοχεύει στην ουσιαστική αντιμετώπιση των βαθιά ριζωμένων δομικών αιτίων των βίαιων συρράξεων με ένα τρόπο ολιστικό. Τα μέτρα Οικοδόμησης της Ειρήνης εστιάζουν σε θεμελιώδεις τομείς ή αντικείμενα παρέμβασης, τα οποία επηρεάζουν τη λειτουργία της κοινωνίας και του κράτους, ενώ αποβλέπουν στην ενδυνάμωση ή ακόμη και την αποκατάσταση της ικανότητας του κράτους να πραγματοποιεί αποτελεσματικά και νόμιμα τις βασικές του θεσμικές λειτουργίες.⁵³¹

Τα όρια μεταξύ των ανωτέρω τύπων Ειρηνευτικής παρέμβασης δεν είναι πάντα απόλυτα σαφή ή διακριτά και ανεξάρτητα μεταξύ τους⁵³², καθώς σπανίως περιορίζονται αποκλειστικά σε μόνον ένα τύπο δράσης κατά την εκτέλεση της αποστολής τους. Έτσι, ανάλογα με το επίπεδο έντασης ή βίας που σημειώνεται σε κάθε περίπτωση, είναι δυνατόν να συμμορφώνονται και οι επιμέρους τύποι δράσης των εκάστοτε αναπτυγμένων πολυεθνικών Αποστολών, είτε πρόκειται για αποστολές που διεξάγονται υπό τον ΟΗΕ («UN-led»), είτε διεξάγονται από «non-UN actors», αλλά τελούν υπό την αιγίδα του.

Γενικότερα, οι Ειρηνευτικές επιχειρήσεις («Peace Operations») που, ως Αποστολές τύπου Peacekeeping, αναπτύσσονται και διεξάγονται υπό την αιγίδα, αλλά και ενδεχομένως και υπό τη διεύθυνση του ίδιου του Οργανισμού, κατηγοριοποιούνται⁵³³ φορμαλιστικά, ανάλογα με την εξελισσόμενη μορφή Εντολής τους, της οργάνωσης και δομής τους, καθώς και τις επιχειρησιακές τους λειτουργίες στο πεδίο, σε τρεις γενικές τυπολογικές κατηγορίες, ως εξής:

α. Παραδοσιακού τύπου Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις (Traditional Peacekeeping):
Αναπτύσσονται στο πεδίο ως ένα ενδιάμεσο επικουρικό μέσο/μέτρο υποβοήθησης και υποστήριξης της ειρηνευτικής διαδικασίας, για τη διαχείριση της σύρραξης, και για την εξασφάλιση συνθηκών ικανοποιητικής ασφάλειας για τους επιμέρους δρώντες υπέρ της ειρηνευτικής διαδικασίας ή γενικότερα, υποβοηθώντας και υποστηρίζοντας ευρύτερες ειρηνευτικές δραστηριότητες. Οι συγκεκριμένου τύπου διεθνείς Επιχειρήσεις δεν αποβλέπουν στο να διαδραματίσουν άμεσο και αποφασιστικό ρόλο στην πολιτική ειρηνευτική διαδικασία, η οποία άλλωστε είναι ανεξάρτητα εξελισσόμενη κατά τη φάση ανάπτυξής τους. Δεν αποβλέπουν στο να «επιλύσουν» οριστικά την σύρραξη, ούτε εμπλέκονται σε δραστηριότητες που αφορούν άμεσα τη διακυβέρνηση της περιοχής, ή τη δημιουργία ή διατήρηση των βασικών υποδομών κράτους στην περιοχή ανάπτυξής τους. Η παρουσία τους, και κυρίως η αποχώρησή τους, εξαρτάται από την αποτελεσματικότητα της προσπάθειας άλλων

⁵³¹ «United Nations Peacekeeping Operations: Principles and Guidelines», Department of Peacekeeping Operations (DPKO), Department of Field Support (DFS), 2008, p.p. 17-18.

⁵³² Βλ. κατωτέρω σχήμα, στο οποίο αποτυπώνονται οι τύποι των Ειρηνευτικών Αποστολών, σε σχέση με το μεταβλητό επίπεδο έντασης ή βίας, όπως διαμορφώνεται σε κάθε περίπτωση.

⁵³³ Για μια συνοπτική, όσο και εμπειριστατωμένη τυπολογική παρουσίαση των Αποστολών Peacekeeping του ΟΗΕ, βλ. Εγχειρίδιο «e-Guide to the United Nations Departments of Peacekeeping Operations and Field Support: A Resource for New Staff at Headquarters», ενημερωτική έκδοση της Δνσης UNDPKFS του ΟΗΕ, 2015, παρ. 2.1.5, σελ. 44-46, διαθέσιμο στη δνση http://repository.un.org/bitstream/handle/11176/89593/e-Guide%20to%20the%20DPKO-DFS_A%20Resource%20for%20New%20Staff%20at%20Headquarters_April%202015.pdf?sequence=4&isAllowed=y

εμπλεκόμενων δρώντων στην κρίση, με ιδιαίτερο θεσμικό ρόλο και σχετική εξουσιοδότηση για συμμετοχή στις συντρέχουσες διαπραγματεύσεις, ή από τη γενικότερη μακροπρόθεσμη ειρηνευτική διαδικασία. Τέτοιοι δρώντες θα μπορούσαν να είναι διεθνείς και /ή περιφερειακοί Οργανισμοί (προεξάρχοντας του ίδιου του ΟΗΕ), κράτη ή συνασπισμοί κρατών, ή ακόμη και *ad hoc* συλλογικές πρωτοβουλίες συνδιαλλαγής ή και κοινής συνέργειας των ανωτέρω, χωρίς να εξαιρούνται ενδεχομένως οι τοπικοί δρώντες, όπως εκπρόσωποι τοπικών φορέων ή μερών της σύρραξης (με την ανάλογη νομιμοποίηση). Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που η ανάπτυξη τέτοιου είδους παραδοσιακών Ειρηνευτικών Αποστολών διήρκησε πολλά χρόνια (σε κάποιες δε περιπτώσεις, διαρκεί ακόμη και σήμερα), καθόσον οι ειρηνευτικές προσπάθειες των αρμόδιων επίσημων φορέων δεν κατέληξαν σε βιώσιμες και μακροχρόνιες, κοινώς αποδεκτές λύσεις, με αποτέλεσμα η διατήρηση των Ειρηνευτών Κυανόκρανων στο πεδίο να θεωρείται ακόμη σκόπιμη. Οι ειρηνευτικές Αποστολές τύπου (παραδοσιακού) Peacekeeping διεξάγονται υπό την πολιτική επίβλεψη και την επιτελική και εκτελεστική διεύθυνση του σχετικού Τμήματος του ΟΗΕ, του *Department of Peacekeeping Operations* (DPKO)⁵³⁴, επιδιώκοντας, αναπτυσσόμενες σε μια περιοχή που εξέρχεται από μια κρίση λόγω εμπόλεμης σύρραξης, να δημιουργήσουν τις συνθήκες εκείνες που θα διασφαλίσουν, ή έστω θα υποβοηθήσουν, μια βιώσιμη ειρήνη στην περιοχή.

Ο αναπτυσσόμενες Δυνάμεις του παραδοσιακού Peacekeeping αποτελούνται, κατά βάση, από στρατιωτικό προσωπικό και διοικούνται, κατά τεκμήριο, από στρατιωτικό Διοικητή. Τους ανατίθενται κυρίως στρατιωτικού χαρακτήρα έργο, αν και συνήθως επιχειρησιακά «ήπιου» και με χαρακτήρα χαμηλής έντασης, που αφορά, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα αντικείμενα: παρατήρηση (*observation*), επιτήρηση και αναφορά (*monitoring and reporting*), επίβλεψη ανακωχής (*supervision of ceasefire*), υποστήριξη διαδικασιών πιστοποίησης (*support to verification mechanisms*), δημιουργία/υποστήριξη ζωνών διαχωρισμού (*creation of buffer zones*), καθώς και άλλα επιμέρους αντικείμενα που σχετίζονται με την εφαρμογή μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης (*confidence-building measures*). Χαρακτηριστικές περιπτώσεις τέτοιων Αποστολών είναι οι κάτωθι:

- UN Military Observer Group in India and Pakistan (UNMOGIP), από το 1949.
- UN Peacekeeping Force in Cyprus (UNFICYP)⁵³⁵, από το Μάρτιο του 1964.
- UN Mission for the Referendum in Western Sahara (MINURSO), από τον Απρίλιο του 1991.
- UN Disengagement Observer Force (UNDOF), στην περιοχή των υψιπέδων του Γκολάν (Golan Heights), στη Συρία, από το Μάιο του 1974.

β. Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις «πολυδιάστατου» χαρακτήρα (Multidimensional Peacekeeping): Συνιστούν πλέον τον περισσότερο συχνό και διαδεδομένο, σύγχρονο τύπο

⁵³⁴ <http://www.un.org/en/peacekeeping/about/dpko/>.

⁵³⁵ Συνεστήθη με την εμβληματική Απόφαση 186/4 Μαρτίου 1964 του ΣΑ του ΟΗΕ (διαθέσιμη στη δνση [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/186\(1964\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/186(1964))). Όπως δε σημειώνει ο Μάριος Ευρυβιάδης «Η πολιτικά σημαντική απόφαση 186/1964 του ΟΗΕ για την Κύπρο και οι συνέπειές της, που απέτρεψαν την κατάλυση της Κυπριακής Δημοκρατίας, θα ήταν αδύνατες χωρίς την συμβολή του Ού Θάντ και το πιθανό βέτο μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας, όπως της Σοβιετικής Ένωσης και της Κίνας.», Μάριος Ευρυβιάδης, «Η απαγωγή του ΟΗΕ από τους γραφειοκράτες του: Στόχος η κατάλυση της Κυπριακής Δημοκρατίας», Blog "mignatiou.com", August 12, 2017, διαθέσιμο στη δνση <http://mignatiou.com/2017/08/i-apagogi-tou-oie-apos-tous-grafiokrates-tou-stochos-i-katalisi-tis-kipriakis-dimokratias/>. (ανάκτηση 13.8.2017)

Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ. Αναπτύσσονται σε περιοχές κρίσης, οι οποίες πλέον είναι κατά κύριο λόγο εμφύλιες ή διεθνοποιημένες, κατά τη διάρκεια ή, συνηθέστερα, αμέσως μετά το τυπικό πέρας των εχθροπραξιών (ακολουθώντας μια εκχειρίσας ή ειρηνευτικής συμφωνίας), έχοντας δηλ. ανοίξει και η συνακόλουθη πολιτική διαδικασία κάποιας μορφής ουσιαστικής διακυβέρνησης της περιοχής. Οι ειδικές συνθήκες που συνιστούν τον πυρήνα τέτοιων κρίσεων, ενισχυόμενες από τον εσωτερικό, εμφυλιακό χαρακτήρα τους, καθιστούν κάθε τέτοια πολιτική διαδικασία απόπειρας διακυβέρνησης που ακολουθεί παρόμοιες εμπόλεμες συρράξεις (ιδιαίτερα εύθραυστες και ασταθείς), γεγονός που καθιστά μάλλον επιβεβλημένη τη διεθνή ειρηνευτική παρέμβαση «πολυδιάστατου» χαρακτήρα στην περιοχή.

Οι εν λόγω ειρηνευτικές Επιχειρήσεις «πολυδιάστατου» χαρακτήρα αναπτύσσονται ως η δραστική πτυχή μιας ευρύτερης διεθνούς παρέμβασης του ΟΗΕ στην περιοχή μιας κρίσης προκειμένου για την επιβοήθηση του κράτους (ή των εμπλεκόμενων κρατών) που αγωνίζονται να εξέλθουν ανεπιστρεπτή από την κρίση που τα/τους μάστιζε και να διασφαλίσουν βαθμιαία μια βιώσιμη μετάβαση σε μια σταθερή και κυρίως ειρηνική καθημερινότητα. Γενικώς, δεν θα ήταν αβάσιμο να επισημανθεί ότι σε αντίθεση με τις παραδοσιακού τύπου Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις, στις συγκεκριμένες Αποστολές ανατίθενται, συνήθως, επιμέρους έργα και επιχειρησιακές αποστολές με χαρακτήρα «επιβολής ειρήνης» (peacemaking), για τις οποίες μάλιστα απαιτείται αγαστή συνέργεια και με άλλους δρώντες στο πεδίο, είτε είναι φορείς ή όργανα του ΟΗΕ, είτε όχι (π.χ. ΜΚΟ κλπ.). Δράσεις σε πεδία όπως η προώθηση του διαλόγου και της συνδιαλλαγής μεταξύ των πρώην εμπολέμων ή των διαφορετικών πλευρών, μπορούν να διασφαλίσουν κατά το δυνατόν τη διατήρηση της εφαρμογής των ειρηνευτικών πρωτοβουλιών και συμφωνιών.

Το μοντέλο δράσης των Επιχειρήσεων του *Multidimensional Peacekeeping* στηρίζεται σε τρίπτυχη συνεργατική συνδρομή και εμπλοκή πολιτικών, στρατιωτικών και αστυνομικών Δυνάμεων στο πεδίο, προκειμένου να διασφαλιστεί η εφαρμογή των όρων μιας ειρηνευτικής συμφωνίας. Η συνδρομή τους αποβλέπει στην εγκαθίδρυση νομιμοποιημένων και αποτελεσματικών δομών και φορέων διακυβέρνησης που θα λειτουργούν προς την κατεύθυνση της αποκατάστασης ή της εγκαθίδρυσης δημοκρατικής διακυβέρνησης σε ένα πλαίσιο επιδίωξης σεβασμού των αρχών του Κράτους Δικαίου. Επιπροσθέτως, παρέχουν υποστήριξη στην προσπάθεια ανοικοδόμησης θεσμών και δομών (δημόσιας και κρατικής) ασφάλειας, με σχετική πρόνοια στο σεβασμό και την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Τέλος, κρίσιμη είναι η συμβολή των εν λόγω Επιχειρήσεων στην πολύπλευρη και απαιτητική διαδικασία συνεργασίας και συντονισμού όλων των εμπλεκόμενων διεθνών και μη, δρώντων, στο επίπεδο του πεδίου. Η δυσχέρεια ευρύτερου και αποδοτικού συντονισμού μεταξύ δρώντων με διαφορετικό καθεστώς, υπόσταση και υπαγωγή, μπορεί να καταστεί παράγοντας αποτυχίας της διεθνούς συνδρομής στην αποκλιμάκωση μιας κρίσης και της ειρηνευτικής και ανθρωπιστικής αποκατάστασής της, ενώ δεν αποκλείεται και η διακινδύνευση του προσωπικού τους. Υπό την έννοια αυτή, ο ρόλος και η συμβολή Επιχειρήσεων *Multidimensional Peacekeeping* έχει αποδειχθεί εξαιρετικά κρίσιμη και εν πολλοίς αναντικατάστατη στις πλείστες των περιπτώσεων. Οι κάτωθι Ειρηνευτικές Αποστολές συνιστούν χαρακτηριστικές περιπτώσεις *Multidimensional Peacekeeping* υπό την αιγίδα του ΟΗΕ:

- UN Organization Stabilization Mission in the DR Congo (MONUSCO)
- UN Stabilization Mission in Haiti (MINUSTAH)
- The hybrid UN /African Union peacekeeping mission in Darfur (UNAMID)
- UN Mission in the Republic of South Sudan (UNMISS)

- UN Operation in Cote d'Ivoire (UNOCI)
- UN Mission in Liberia (UNMIL)
- UN Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali (MINUSMA)

γ. Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις Μεταβατικής Διοίκησης/Διακυβέρνησης (Transitional Authority/Administration)⁵³⁶: Εκ των προαναφερθέντων τελευταίας γενιάς Ειρηνευτικών Αποστολών του ΟΗΕ, των Multidimensional Peacekeeping, το ΣΑ σε συγκεκριμένες περιπτώσεις εξουσιοδότησε την ανάπτυξη ιδιαίτερων Αποστολών προκειμένου, αναπτυσσόμενες στο πεδίο, να αναλάβουν, σε παροδική βάση, και αρμοδιότητες που αφορούν την παροχή υπηρεσιών νομοθετικού και διοικητικού χαρακτήρα, στο πλαίσιο της ανοικοδόμησης των δομών κράτους στην περιοχή ανάπτυξής τους. Σε περιπτώσεις όπου η εξόδιος της κρίσης πορεία οδηγούσε σε συγκρότηση ή ανοικοδόμηση κρατικών οντοτήτων, η συνακόλουθη διαδικασία ανοικοδόμησης κράτους ήγειρε πολλά προβλήματα σε σχέση με τη διαχείριση της κρατικής κυριαρχίας και πολλών εκ των πρωτευόντων ή δευτερευόντων εξουσιών που απορρέουν εξ αυτής⁵³⁷. Με δεδομένα τα πολλά προβλήματα που παρατηρήθηκε να εγείρονται γύρω από τη διαδικασία ίδρυσης, ανάληψης και/ή διαχείρισης της εξουσίας (ή της μεταβίβασης ή εκχώρησής της σε όργανα και φορείς) που σχετίζεται με την κυριαρχία του κράτους, η διέξοδος της ανάθεσης σχετικών αρμοδιοτήτων στις Ειρηνευτικές Αποστολές φάνηκε για το ΣΑ του ΟΗΕ να αποτελεί, εν προκειμένω, αν όχι την πλέον ενδεδειγμένη λύση, πάντως την προτιμότερη επιλογή. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις ανάθεσης τέτοιων αρμοδιοτήτων σε Αποστολές του ΟΗΕ, είναι οι κάτωθι:

- *United Nations Temporary Executive Authority (UNTEA) in West New Guinea, 1962–1963*
- *UN Transitional Authority in Cambodia (UNTAC), από Μάρτιο 1992 έως Σεπτέμβριο 1993.*
- *UN Transitional Authority in Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium (UNTAES), από Ιανουάριο 1996 έως Ιανουάριο 1998.*
- *UN Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK), από τον Ιούνιο του 1999 και εξής.*
- *UN Transitional Authority in East Timor (UNTAET), από Οκτώβριο 1999 έως Μάιο 2002.*

⁵³⁶ Βλ. Christian Eric Ford - Ben A. Oppenheim, «Neotrusteeship or Mistrusteeship?: The “Authority Creep” Dilemma in United Nations Transitional Administration», 41 *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 2008, σελ. 55-105, διαθέσιμο στη δνση <http://www.vanderbilt.edu/jotl/manage/wp-content/uploads/FordOppenheim-author-revisions-ARJ.pdf>.

⁵³⁷ Για μια εξαιρετικά αναλυτική και εμπειριστατωμένη ανάλυση της έννοιας του κράτους και δη της απορρέουσας κρατικής κυριαρχίας, βλ. ειδικά σχετική αναφορά του καθηγητή Ευάγγελου Ραυτόπουλου που σημειώνει ότι «Στο πλαίσιο του δόγματος της κυριαρχίας, ως προϋποθέσεις της διεθνούς εννόμου τάξεως, θεωρείται εξ αρχής ότι το πραγματικό γεγονός της ισχύος (δύναμης) του κράτους αποτελεί τη γενεσιουργό αιτία της διεθνούς εννόμου τάξεως. Η κυριαρχία εκλαμβάνεται ως έκφανση της ενιαίας προσωπικότητας του Κράτους που, κατά την αντίληψη των υποστηρικτών του δόγματος, αποτελεί πραγματικό γεγονός», στο Ευάγγελος Ραυτόπουλος, *Διαδρομή, Θεωρία και Γλώσσα του Διεθνούς Δικαίου: Αντικειμενισμός ή Διεθνές Κοινό Συμφέρον;*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2014, σελ. 114.

Στο ανωτέρω πλαίσιο της ευρύτερης ειρηνευτικής δράσης των ΗΕ, θα πρέπει σαφώς να συμπεριληφθούν και οι Ειδικές Πολιτικές Αποστολές (**Special Political Missions – SPM’s**), οι οποίες τυπολογικά εντάσσονται στις γενικότερες Ειρηνευτικές Αποστολές του Οργανισμού, αν και διαφοροποιούνται έναντι των προαναφερθέντων συμβατικών Αποστολών, στο ότι συμπεριλαμβάνουν μικρό ή μηδενικό αριθμό στρατιωτικού προσωπικού. Οι αποστολές αυτές υπάγονται κατά βάση στην αρμοδιότητα του *Τμήματος Πολιτικών Υποθέσεων* (Department of Political Affairs – DPA) του Οργανισμού, και καλύπτουν γενικές (ειρηνευτικές) Αποστολές στο πεδίο, ή επισκέψεις Ειδικών Απεσταλμένων και/ή Εμπειρογνομόνων του Οργανισμού με την συνοδεία τους. Αυτού του είδους το προσωπικό της Αποστολής επισκέπτεται μια περιοχή, προκειμένου, κυρίως, να επιβλέψει την εφαρμογή του καθεστώτος κυρώσεων που έχουν επιβληθεί από το ΣΑ. Εξετάζοντας τις Εντολές των εν λόγω Αποστολών, παρατηρείται ότι οι ανατιθέμενοι στόχοι και αρμοδιότητές τους φαίνεται να βαίνουν εξελισσόμενες, προσαρμοζόμενες στις συνεχώς διευρυνόμενες απαιτήσεις των Αποστολών αυτών, τόσο από πλευράς μεγέθους, όσο και χρονικής διάρκειας της παρουσίας τους στην περιοχή. Δεδομένου ότι τελευταία τείνουν να εμπλέκονται αναλαμβάνοντας επιμέρους αποστολές αποτροπής σύρραξης (*conflict prevention*), επίτευξη ειρήνης (*peacemaking*), ή και οικοδόμησης ειρήνης (*peacebuilding*), είναι δυνατόν να «επιχειρούν» από κοινού με συμβατικές Ειρηνευτικές Αποστολές, αναπτυσσόμενες στο πεδίο κατά περίπτωση, προ, κατά τη διάρκεια, ή και μετά το πέρας της ανάπτυξης των αντίστοιχων συμβατικών Αποστολών. Σε ειδικές δε περιπτώσεις, π.χ. κατόπιν σύναψης μιας ειρηνευτικής συμφωνίας, Αποστολές SPM’s είναι δυνατόν να αντικατασταθούν, διαδεχόμενες από συμβατικές Ειρηνευτικές Αποστολές. Εξίσου όμως πιθανό είναι και το αντίθετο, όπου τέτοιες διεθνείς Αποστολές είναι δυνατόν να αποτελέσουν το διάδοχο σχήμα μιας διεθνούς ειρηνευτικής Δύναμης που αποσύρεται⁵³⁸ επιχειρησιακά από το πεδίο, με την ανάθεση της επίβλεψης σε μακρόπνοο πλέον ορίζοντα της επιβαλλόμενης διαδικασίας εμπέδωσης της Ειρήνης (*peace-building*) στην περιοχή της κρίσης (ενδεικτική είναι η περίπτωση της Σιέρα Λεόνε) στη διεθνή Αποστολή.

Σε αυτές τις περιπτώσεις, σημαντική είναι η συνδρομή της έτερης συζυγούς Δνσης (της DPKO), που με τις δομές της υποστηρίζει τις προαναφερόμενες Αποστολές που αναπτύσσονται και δρουν υπό τη Διεύθυνση της DPA (DPA-led missions). Για παράδειγμα, το γραφείο *Office of Rule of Law and Security Institutions* (OROLSI)⁵³⁹, υπαγόμενο στη Δνση DPKO, παρέχει εξειδικευμένη υποστήριξη στα αντικείμενα του αφοπλισμού, του Security Sector Reform (SSR), στην απενεργοποίηση και ένταξη πρώην μαχητών, στην αστυνόμευση, στην αποναρκοθέτηση, στην ενεργοποίηση της δικαιοσύνης, ενώ προσωπικό/Σύμβουλοι σε ζητήματα Φύλου (Gender Advisors) της DPA υποστηρίζουν αντίστοιχα τα DPA Gender Focal Points με υπηρεσίες συμβουλευτικής και καθοδήγησης, καθώς και εκπαίδευσης. Αντίστοιχα, η DFS παρέχει υποστήριξη σε αποστολές της DPA σε αντικείμενα οικονομικής και λογιστικής υποστήριξης, πληροφοριών, επικοινωνιών και τεχνολογίας, στη διαχείριση προσωπικού και γενικής διοίκησης, αντίστοιχα με την υποστήριξη που παρέχεται σε DPKO-led αποστολές.

Χαρακτηριστικές περιπτώσεις Αποστολών *Special Political Missions* (SPM) είναι οι κάτωθι:

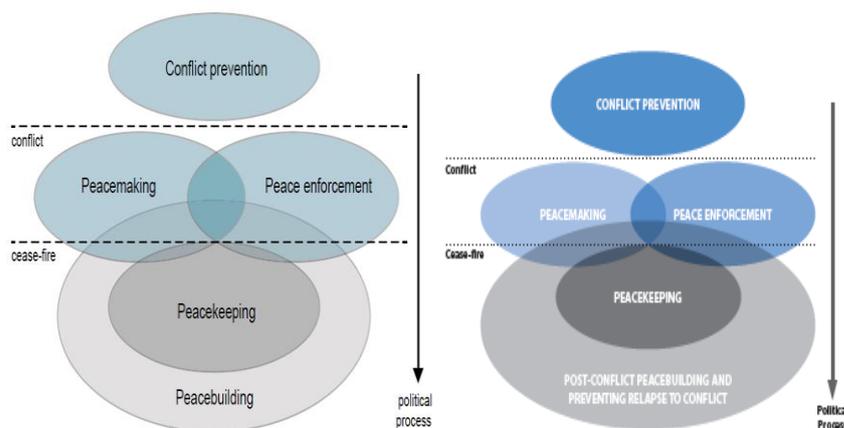
- UN Support Mission in Libya (UNSMIL)

⁵³⁸ Η «απόσυρση» μπορεί να αφορά και τον μετασχηματισμό της, ως υπαγόμενη επιμέρους στρατιωτική δομή της διάδοχης Αποστολής.

⁵³⁹ Βλ. «*Department of Peacekeeping Operations*», διαθέσιμο στη δνση <https://www.un.org/ruleoflaw/un-and-the-rule-of-law/department-of-peacekeeping-operations/>.

- UN Assistance Mission Somalia (UNSOM)
- UN Assistance Mission for Iraq (UNAMI)
- UN Regional Office for Central Africa (UNOCA)
- UN Mission in Afghanistan (UNAMA) UNAMA, που είναι η μόνη Αποστολή τύπου SPM, που διοικείται και υποστηρίζεται από την Δνση ΔPKO.

Σχηματικά, οι επιμέρους τύποι των ειρηνευτικών επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ, με βάση τα χαρακτηριστικά της αποστολής τους, όπως αυτά καθορίζονται στην Εντολή τους, καθώς και η οριοθέτηση του πλαισίου της δράσης τους σε σχέση με το κριτήριο της χρησιμοποιούμενης βίας, θα μπορούσε να σκιαγραφηθεί ως κατωτέρω:

Πηγή: DPKO-DFS, *United Nations Peacekeeping Operations: Principles and Guidelines*, *op. cit.*, σελ. 19.⁵⁴⁰

Παρότι το στρατιωτικό προσωπικό παραμένει η σημαντικότερη συνιστώσα των περισσότερων Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, συμμετέχουν παράλληλα, και μάλιστα σε σημαντικούς ρόλους και διακριτές συμβολές, διοικητικοί και οικονομικοί υπάλληλοι, αστυνομικά στελέχη, νομικοί σύμβουλοι, κοινωνικοί σύμβουλοι, τεχνικοί για την αποναρκοθέτηση, παρατηρητές εκλογών, παρατηρητές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εμπειρογνώμονες και σύμβουλοι σε θέματα αστικής και πολιτικής διοίκησης και διακυβέρνησης, εργατικό δυναμικό σε θέματα παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας, καθώς και ειδικοί σε θέματα επικοινωνιών και δημόσιας ενημέρωσης. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι οι γυναίκες έχουν λάβει πλέον έναν διαρκώς αυξανόμενο σημαντικό ρόλο στις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις, καθώς εκπροσωπούνται ολοένα και περισσότερο, τόσο σε πολιτικές - διοικητικές - επιτελικές, αλλά και αστυνομικές, όσο και σε αμιγώς στρατιωτικές δραστηριότητες των εν λόγω επιχειρήσεων.⁵⁴¹ Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε ότι, για το Σεπτέμβριο του 2014,

⁵⁴⁰ http://www.unrol.org/files/Capstone_Doctrine_ENG.pdf.

⁵⁴¹ Χαρακτηριστικά σημειώνεται η περίπτωση της αστυνομικού χαρακτήρα επιχείρησης στη Λιβερία, όπου το 2007 μια δύναμη 125 γυναικών αστυνομικών από την Ινδία αναπτύχθηκαν ως Δύναμη Formed Police Unit στη χώρα, αποδεικνύοντας την εξειδικευμένη και στοχευμένη προσφορά που μπορεί να συνεισφέρει μια αμιγώς γυναικεία Δύναμη στο πεδίο της επιβολής και εμπέδωσης κανόνων δικαίου, στα πλαίσια μιας ειρηνευτικής επιχείρησης. Βλ., «Gender: Women UN-peacekeepers more needed», May 20, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.irinnews.org/report/89194/gender-women-un-peacekeepers-more-needed>. Για επιπρόσθετα

οι γυναίκες, στρατιωτικό και αστυνομικό προσωπικό, που μετείχαν σε ειρηνευτικές αποστολές, ανήλθαν σε 3.862, ενώ οι άντρες συνάδελφοί τους σε 100.227.⁵⁴² Αντίστοιχα, τον Απρίλιο του 2017, τα συναφή στοιχεία ήταν ως εξής: σε σύνολο 96.865 ατόμων που συμμετείχαν σε πολιτικοστρατιωτικές αποστολές, οι 92.677 ήταν άνδρες και 4.194 γυναίκες, δηλ. ποσοστό περίπου 4.2%.⁵⁴³ Αύξηση μεν, αλλά οριακή, στο ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ΟΗΕ.

Σε ό,τι αφορά την ανάλυση κατά εθνικότητα του συμμετέχοντος προσωπικού, επισημαίνεται ότι κατά τη δεκαετία του '50, οι «πρώτοι» Κυανόκρανοι προέρχονταν κυρίως από χώρες της Ευρώπης, αλλά οι ραγδαίες μεταβολές σε όλο το πλαίσιο του θεσμού, άλλαξαν και τις χώρες προέλευσης – άντλησης Κυανόκρανων. Έτσι, ειδικότερα τη δεκαετία του '90, τα ανεπτυγμένα Κράτη του Δυτικού κυρίως κόσμου φάνηκαν όλο και πιο απρόθυμα να παρέχουν ανθρώπινο δυναμικό εκ των Ενόπλων Δυνάμεών τους για τις αποστολές αυτές, με αποτέλεσμα άλλες χώρες από τη νότια Ασία (όπως το Πακιστάν, το Μπαγκλαντές, η Ινδία, η Σρι Λάνκα) και από την Αφρική (όπως η Γκάνα και η Νιγηρία) να πρωτοστατούν σήμερα σε συμβολή προσωπικού, ακολουθούμενες από κράτη της Λατινικής Αμερικής, αλλά και του Αραβικού κόσμου⁵⁴⁴. Εξάιρεση, μάλλον, αποτελεί -προφανώς λόγω της ιδιαιτερότητας της εν λόγω περίπτωσης- η Αποστολή στο Λίβανο (UNIFIL),⁵⁴⁵ όπου ο ρόλος της επεκτάθηκε⁵⁴⁶, προκειμένου να καλύψει τις ιδιαίτερες απαιτήσεις της σύρραξης του Λιβάνου (Αύγουστος 2006), μεταξύ της Οργάνωσης Hezbollah και του Ισραήλ.

Στον επίσημο ιστότοπο των ΗΕ, μπορεί ν'αναζητήσει κανείς τα γραφήματα που αποτυπώνουν περισσότερα ποσοτικά στοιχεία σχετικά με τις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ΟΗΕ. Επίσης μπορεί να εξάγει πολλά συμπεράσματα αναφορικά με ποιοτικά και ποσοτικά μεγέθη συγκρίνοντας τα επιμέρους στοιχεία των αποστολών αυτών.⁵⁴⁷

Κατόπιν των ανωτέρω, εν προκειμένω, στην παρούσα εργασία θα χρησιμοποιείται κυρίως ο όρος **Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις**, προκειμένου να γίνεται συνοπτική αναφορά στις πολυεθνικές ειρηνευτικές και/ή σταθεροποιητικές Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις και/ή Αποστολές που αναπτύσσονται με εντολή και εξουσιοδότηση από τον ΟΗΕ, και με Εντολή που περιλαμβάνει μια, ή και περισσότερες εκ των προαναφερόμενων ειδών αποστολών.

στατιστικά στοιχεία αναφορικά με τη σύνθεση (άνδρες- γυναίκες) των αποστολών κατά τα παρελθόντα έτη και μήνες, βλ. <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/gender.shtml>.

⁵⁴² «Gender Statistics by Mission», για τον μήνα Σεπτέμβριο του 2014, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.un.org/en/peacekeeping/contributors/gender/2014gender/sept14.pdf>.

⁵⁴³ Gender Statistics by Mission For the month of April 2017, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.un.org/en/peacekeeping/contributors/gender/2017gender/apr17.pdf>.

⁵⁴⁴ Για αναλυτικές πληροφορίες, οι οποίες ανατρέχουν και σε προηγούμενες δεκαετίες, αναφορικά με τη σύνθεση των ειρηνευτικών αποστολών, από άποψη εθνικότητας του συμμετέχοντος προσωπικού, βλ. <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/contributors.shtml>.

⁵⁴⁵ Στην αποστολή μετέχουν 38 χώρες, μεταξύ των οποίων οι Κύπρος, Γερμανία, Γαλλία, Φινλανδία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιταλία, ΠΓΔΜ, αλλά και άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Βλ., *ibid*, εισάγοντας τα αντίστοιχα κριτήρια.

⁵⁴⁶ S/RES/1701 (2006), Aug. 11, 2006.

⁵⁴⁷ Περισσότερα διαφωτιστικά στοιχεία για το θέμα μπορούν να αναζητηθούν σε σχετικά διαγράμματα που περιλαμβάνονται στη δνση <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/past.shtml> του επίσημου ιστότοπου των ΗΕ.

2.1.5 Τυπολογία Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων (ΤΥΠΟΣ I – II – III) του (ή υπό τον) ΟΗΕ⁵⁴⁸

Διανύοντας αισίως την 7^η δεκαετία, μετά την ιστορική ημερομηνία της 26^{ης} Ιουνίου 1945, όπου στην πόλη Σαν Φρανσίσκο των ΗΠΑ υπεγράφη ο Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ, και παρακολουθώντας τη μεταπολεμική ιστορική εξελικτική πορεία των Ειρηνευτικών παρεμβάσεων της διεθνούς κοινότητας, παρατηρούμε ότι το εύρος των σύγχρονων Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων βαίνει συνεχώς διευρυνόμενο. Το διευρυνόμενο πλαίσιο των διεθνών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων συμπεριλαμβάνει, όχι μόνο Επιχειρήσεις αμιγώς «του ΟΗΕ», όπου δηλαδή ο Οργανισμός έχει τον ευρύτερο δυνατό έλεγχο και την ευθύνη διεύθυνσής τους (UN-led peace operations), αλλά και ευρύτερου χαρακτήρα επιχειρήσεις που διευθύνονται και διεξάγονται από άλλους φορείς (Κράτη, συνασπισμούς Κρατών ή διεθνείς/περιφερειακούς οργανισμούς) ως «non UN-led peace operations», που όμως και αναπτύσσονται και κυρίως επιχειρούν επ' ονόματί του (του ΟΗΕ) και προφανώς έχουν τη συναίνεσή του.

Η («υπεργολαβικού» τύπου) ανάθεση έργου τέτοιων αποστολών από τα ΗΕ σε τρίτους (κυρίως διεθνείς/περιφερειακούς Οργανισμούς) προκειμένου να επιληφθούν και να διευθετήσουν μια κατάσταση κρίσης υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, και στο πλαίσιο των ευθυνών και των αρμοδιοτήτων που τού έχουν ανατεθεί από τη διεθνή κοινότητα των κρατών-μελών του και αποτυπώνονται στο Χάρτη του, σαφώς δεν είναι μια εντελώς νέα ιδέα. Οι συντάκτες του Χάρτη είχαν αρχικά προβλέψει (Άρθρ. 44 και 47) ότι οι υποχρεώσεις του Οργανισμού θα υλοποιούνταν, ειδικά σε ό,τι αφορά το πεδίο της λήψης μέτρων που απαιτούσαν «αναγκαστική δράση/επιβολή» (enforcement action), από μόνιμες δυνάμεις του ΟΗΕ. Οι δυνάμεις αυτές, προκειμένου να συμβάλλουν στη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, προβαίνουν σε δράσεις κατά μιας απειλής ασφάλειας ή μιας επιθετικής ενέργειας, οι οποίες όμως προσδιορίζονται με σαφήνεια από το Συμβούλιο Ασφαλείας, καθώς ο Χάρτης (Άρθρ. 39) έχει αναθέσει σε αυτό την αποκλειστική προς τούτο αρμοδιότητα. Φυσικά, τέτοιες δυνάμεις που θα προέρχονταν από μόνιμες συμβολές των Κρατών-μελών, καθώς και η συναφής μόνιμη «Επιτροπή Στρατιωτικού Επιτελείου» ουδέποτε συνεστήθησαν κατά διάθεση των Κρατών-μελών του ΟΗΕ.

Γενικότερα, οι αποστολές αυτές χαρακτηρίζονται στο σύνολό τους από μια αντικειμενική δυσκολία ονοματολογικής ταυτοποίησης σε παγκόσμια κλίμακα. Οι πάμπολλοι ονοματολογικοί προσδιορισμοί με τους οποίους ενίοτε συνδέονται είναι αποτέλεσμα μιας διαδικασίας προσδιορισμού της επιχειρησιακής κυρίως προέλευσης, η οποία θεσπίζεται κυρίως και πρώτιστα σε Εθνικό – επιχειρησιακό επίπεδο. Μάλιστα, όπως είναι προφανές, η εθνική της προέλευση έχει ως αποτέλεσμα και τη μη συμβατότητα στην υιοθέτηση κοινών όρων, ορισμών και κριτηρίων για αντίστοιχα προσδιοριζόμενα υποκείμενα (έννοιες κλπ.) μεταξύ διαφορετικών Εθνικών (Κρατών) θεσμικών πλαισίων. Το πρόβλημα έγινε ακόμη περισσότερο σύνθετο όταν στα ήδη ποικιλόμορφα και ασύμβατα πολλές φορές εθνικά θεσμικά πλαίσια (τα οποία είχαν ούτως ή άλλως να αφομοιώσουν και την ιδιαιτερότητα του υφιστάμενου νομικού πλαισίου που συνιστά την εσωτερική και διεθνή δικαιοταξία, που διέπει τη λειτουργία κάθε Κράτους), προστίθενται και οι θεσμικές αποχρώσεις προβλέψεις (ή κενά προβλέψεων) των επιμέρους διεθνών οργανισμών, υπό τους οποίους διεξάγονται οι εκάστοτε πολυεθνικές επιχειρήσεις. Έτσι, ενώ οι εθνικοί προσδιορισμοί κρατών έχουν καταλήξει σε

⁵⁴⁸ Γενικά, για μια επισκόπηση όλων των έως τούδε δράσεων του Οργανισμού στον τομέα των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, δες το σχετικό ιστότοπο του Repertoire της πρακτικής του ΣΑ, στη δνση <http://www.un.org/en/sc/repertoire/data.shtml#rel-1>.

συγκεκριμένη θεσμοποίηση κάποιων επιχειρησιακών δράσεων των ΕΔ (ή των σωμάτων ασφαλείας) τους, είναι δυνατόν τμήματα αυτών καθ' όσον υπάγονται και επιχειρησιακά τίθενται υπό ενιαία Διοίκηση ενός Οργανισμού, όπως για παράδειγμα, του ΝΑΤΟ, της ΕΕ και του ΟΗΕ, αν και επιτελούν την ίδια ή συναφή επιχειρησιακή αποστολή, να υπαχθούν αυτόματα στο θεσμικό πλαίσιο που έχει υιοθετήσει ο εκάστοτε φορέας ή οργανισμός και που μπορεί να ποικίλει από απλή ονοματολογική διαφοροποίηση της Επιχείρησης, έως πολύ σοβαρές μεταβολές στο έργο και το σκοπό της όλης αποστολής, όπως αυτό προσδιορίζεται από το εκάστοτε mandate που εγκρίνεται και της ανατίθεται.

Τέτοιοι όροι, μικρής ή μεγάλης θεσμικής ή εννοιολογικής συνάφειας και διαφοροποιημένης επιχειρησιακής επικάλυψης, που χρησιμοποιούνται διεθνώς⁵⁴⁹ για τις εν λόγω Επιχειρήσεις είναι οι ακόλουθοι:

- Πολυεθνικές Επιχειρήσεις – Multinational Operations
- «συμβατικές» ή «παραδοσιακές» Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις / Διεθνείς Παρατηρητές – UN Peacekeeping (“Blue Helmets”) (ΟΗΕ)
- Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις – Peace Operations (integrated missions) (ΟΗΕ) (ΔΕΕΣ)
 - Επιχειρήσεις Υποστήριξης της Ειρήνης – Peacekeeping Operations
 - Επιχειρήσεις Εγκαθίδρυσης της Ειρήνης – Peace-enforcement Operations
 - Επιχειρήσεις Εδραίωσης της Ειρήνης – Peace-building operations
- Επιχειρήσεις Ανθρωπιστικής βοήθειας – Humanitarian Assistance operations
- Επιχειρήσεις Υποστήριξης Ειρήνης – Peace Support Operations-PSO’s (ΝΑΤΟ)
- Επιχειρήσεις Ειρήνης – Peace Operations-PO’s (ΗΠΑ) (ΔΕΕΣ)
- Επιχειρήσεις Σταθεροποίησης – Stability Operations (ΗΠΑ)
- Επιχειρήσεις «εκτός Άρθρου 5» – non-Article 5 Operations (ΝΑΤΟ)
- Επιχειρήσεις άλλες από Πόλεμο – Operations other than War (ΗΠΑ)
- Επιχειρήσεις Στρατιωτικών Συνασπισμών – “Coalition of the Willing” / Allied Operations (US-led military Campaign)
- Επιχειρήσεις αντιμετώπισης «ανταρτών» / ανορθόδοξων ή ασύμμετρων απειλών – Counterinsurgency Warfare/operations (ΗΠΑ)

Αν στα παραπάνω, προστεθούν και άλλες εναλλακτικής απόπειρες ονοματοδότησης όπως οι όροι “Peace-pushing”⁵⁵⁰ ή “Conflict de-escalation”⁵⁵¹, αλλά και ο γενικότερης χρήσης όρος “Peacemaking”, είναι προφανές ότι το πλαίσιο της ειρηνευτικής/σταθεροποιητικής διεθνούς επέμβασης σε περιοχές κρίσεων είναι ένα σύστημα ανοικτής ακόμη αρχιτεκτονικής, που επιδιώκει να προσαρμόζεται στις τρέχουσες επιχειρησιακές απαιτήσεις, στις σύγχρονες

⁵⁴⁹ Για μια ακόμη εκτενέστερη χρήση συναφών όρων για επιχειρήσεις ειρηνευτικού χαρακτήρα, βλέπε ενδεικτικά την περίπτωση του θεσμικού πλαισίου των καναδικών ΕΔ.

⁵⁵⁰ Ο όρος πρωτοεισήχθη από τον Ron Fisher στο έργο του Ronald J. Fisher, *The Potential for Peacebuilding: Forging a Bridge from Peacekeeping to Peacemaking*, Unpublished Paper, 1992 και στο Ronald J. Fisher – Loreleigh Keashly, «The Potential Complementarity of Mediation and Consultation within a Contingency Model of Third Party Intervention», *Journal of Peace Research*, Vol. 28, No. 1, Feb. 1991, p.p. 29-42.

⁵⁵¹ Για μια πολύ καλή ανάλυση του όλου αντικειμένου της αποκλιμάκωσης μιας κρίσης από Ειρηνευτικές δυνάμεις, ειδικά μάλιστα υπό το πρίσμα ενός Καναδικής εθνικότητας μελετητή και υπό την αιγίδα του Καναδικού Κέντρου Εκπαίδευσης Διεθνών Ειρηνευτικών Δυνάμεων “Lester Pearson”, βλ. David M. Last, *Theory, Doctrine and Practice of Conflict De-Escalation in Peacekeeping Operations*, The Canadian Peacekeeping Press, 1997.

απειλές, αλλά και στις εξελισσόμενες αναθέσεις αποστολών (tasks Αυτό γίνεται ιδιαίτερα εμφανές από την πλειάδα «ονοματοδοσίας» και κατηγοριοποίησης των επιχειρησιακών του δραστηριοτήτων στο πεδίο.

Γενικώς, για το προσδιορισμό των βασικότερων μοντέλων επιχειρήσεων, θα χρησιμοποιήσουμε ορισμούς που εμπεριέχονται σε θεσμικά κείμενα που αποτελούν βασική αναφορά σε χώρες οι οποίες έχουν μεγάλη επιχειρησιακή και θεσμική παράδοση στο θέμα. Φυσικά, στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, η παράθεσή τους έχει καθαρά πληροφοριακό χαρακτήρα και δεν συνιστά αποδοχή (μέρους ή εν συνόλω) των εν λόγω προσεγγίσεων.

Πέραν όμως των προαναφερθέντων τύπων Ειρηνευτικών Δυνάμεων / Επιχειρήσεων πολυεθνικού χαρακτήρα, είναι δυνατόν ο ΟΗΕ για τις ανάγκες διαχείρισης μιας κρίσης, να αξιοποιήσει αμιγώς εθνικές δυνάμεις που του έχουν προσφερθεί διαθέσιμες από κράτη, αναθέτοντας κατά αποκλειστικότητα τη σχετική αποστολή. Πρόκειται δηλαδή για αμιγώς εθνικές στρατιωτικές (κατά βάση) Δυνάμεις που οι επιχειρησιακές δυνατότητές τους έχουν τεθεί στη δυνητική διάθεση του ΟΗΕ από συγκεκριμένα κράτη, με σκοπό να δύνανται να αναπτυχθούν και να ενεργήσουν στο πεδίο μιας κρίσης ή ένοπλης σύρραξης υπό την ευρύτερη συναίνεση και εντέλει υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, τελώντας όμως κάτω από καθαρά εθνικό επιχειρησιακό έλεγχο.

Στο Στρατιωτικό Εγχειρίδιο των ΗΠΑ, US Joint Publication 3-07.3 «Peace Operations» (2007), που αφορά τέτοιες Επιχειρήσεις «Ειρήνης», ή «Ειρήνευσης» (Peace Operations - PO), περιέχονται τα ακόλουθα, που αφορούν περιπτώσεις προσφοράς δυνάμεων εκ μέρους των Αμερικανικών Δυνάμεων, είτε αυτοτελούς συγκρότησης, είτε το συνηθέστερο ως εθνικές συμβολές σε μια πολυεθνική Ειρηνευτική Δύναμη του ΟΗΕ:

«For the Armed Forces of the United States, peace operations (PO) are crisis response and limited contingency operations, and normally include international efforts and military missions to contain conflict, redress the peace, and shape the environment to support reconciliation and rebuilding and to facilitate the transition to legitimate governance. PO include peacekeeping operations (PKO), peace building (PB) post-conflict actions, peacemaking (PM) processes, conflict prevention, and military peace enforcement operations (PEO). PO may be conducted under the sponsorship of the United Nations (UN), another intergovernmental organization (IGO), within a coalition of agreeing nations, or unilaterally.»⁵⁵²

Στο ανωτέρω εθνικό διακλαδικό στρατιωτικό κείμενο καθορίζεται ότι οι *peace operations* (PO) (πρέπει να) διαπνέονται από τις εξής 15 θεμελιώδεις αρχές, οι οποίες είναι φανερό ότι συνθέτουν νομικές και επιχειρησιακές, αλλά και πολιτικές αναγκαιότητες:

«Consent – Impartiality – Transparency – Credibility – Freedom of Movement – Flexibility and Adaptability – Civil-Military Harmonization and Cooperation – Restraint and Minimum Force – Objective/End State – Perseverance – Unity of Effort – Legitimacy – Security – Mutual Respect and Cultural Awareness - Current and Sufficient Intelligence.»⁵⁵³

Σε ό,τι αφορά το θέμα της Επιχειρησιακής και Διοικητικής Υπαγωγής, της Διοίκησης και Ελέγχου των PO, το κείμενο καθορίζει ότι γενικώς οι Δυνάμεις των ΗΠΑ τίθενται σε Εθνική Διοίκηση, αν και αφήνει το περιθώριο, σε περιπτώσεις που αυτές μετέχουν σε Πολυεθνικές

⁵⁵² US Joint Publication 3-07.3: Peace Operations (17 Oct. 2007), p. vii.

⁵⁵³ Ibid.

Επιχειρήσεις, οι Εθνικές Δυνάμεις να υπαχθούν σε μη-Εθνική Διοίκηση, αλλά υπό την εκάστοτε Ενιαία Διοίκηση της πολυεθνικής Επιχείρησης, θέτοντας όμως ρητές προϋποθέσεις:

«In any of these arrangements, US forces will report to the US chain of command. However, in multinational PO, US forces may also report to the sponsoring IGO such as the UN, North Atlantic Treaty Organization, Organization of African Unity, Organization of American States, or European Union. By law, the President retains command authority over US forces. However, as Commander in Chief, the President has the authority to place US forces under the operational control (OPCON) of a foreign commander when doing so serves American security interests. The greater the anticipated US military role, the less likely it will be that the US will agree to have a non-US commander exercise OPCON over US forces. Any large scale participation of US forces in a PEO that is likely to involve combat will ordinarily be conducted under US command authority.

Although in certain circumstances US forces may be placed under the OPCON of non-US commanders, the US chain of command will remain inviolate, running from the President to the supported JFC.»⁵⁵⁴

Επίσης, σε ό,τι αφορά το καθορισμό της νομικής βάσης των εν λόγω Επιχειρήσεων, το κείμενο περιλαμβάνει ακριβώς τα εξής:

«2. Legal Basis of Peace Operations

a. While the United States may conduct PO independently, normally PO will be conducted under the sponsorship of the UN or another IGO.

b. The UN Charter provides several means for the international community to address threats to peace and security. Although the terms “peacekeeping” and “peace enforcement” are not in the UN Charter, they generally describe actions taken under the Charter’s Chapter VI, “Pacific Settlement of Disputes,” Chapter VII, “Action with Respect to Threats to the Peace, Breaches of the Peace, and Acts of Aggression,” and Chapter VIII, “Regional Arrangements,” respectively. Chapter VI of the UN Charter addresses peaceful means of establishing or maintaining peace through conciliation, mediation, adjudication, and diplomacy, while Chapter VII provides the UN Security Council (UNSC) with a wide range of enforcement actions — from diplomatic and economic measures to the extensive application of armed force by the air, land, and maritime forces of member nations.

c. Under Chapter VIII of the UN Charter, regional organizations such as NATO, the Organization of American States (OAS), the Organization of African Unity (OAU), the Economic Community of West African States, and the European Union (EU) may also act to prevent, halt, or contain conflict in their respective regions.

d. Similarly, some nations have negotiated multilateral agreements to create PO independent of any permanent international forum. However, such operations have usually taken place.»⁵⁵⁵

Σημειώνεται δε, μεταξύ άλλων, ότι στο κείμενο δεν προβλέπεται η ρητή έγκριση από Διεθνή Οργανισμό (“with the tacit approval of a regional organization or the UN”), ως αυστηρή νομική προϋπόθεση των όποιων δράσεων της πολυεθνικής Δύναμης, αλλά απλά αναφέρεται ως ένδειξη συνήθους, αλλά όχι αναγκαστικά καθιερωμένης και απόλυτα δεσμευτικής, (διεθνούς) πρακτικής (“such operations have usually taken place”).

⁵⁵⁴ *Ibid.*, p. xi.

⁵⁵⁵ *Ibid.*, p. 1-2.

2.1.6 Η Εξέλιξη των πολυεθνικών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων/Αποστολών του/υπό τον ΟΗΕ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί προηγούμενα, το εύρος των σύγχρονων Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων βαίνει συνεχώς διευρυνόμενο, συμπεριλαμβάνοντας «επιχειρήσεις» όχι μόνο αμιγώς «του ΟΗΕ», όπου δηλαδή ο Οργανισμός έχει τον ευρύτερο δυνατό έλεγχο και την ευθύνη διεύθυνσής τους (UN-led peace operations), αλλά και ευρύτερου χαρακτήρα επιχειρήσεις που διευθύνονται και διεξάγονται από άλλους φορείς (Κράτη, συνασπισμούς Κρατών ή διεθνείς/περιφερειακούς οργανισμούς), που όμως λειτουργούν «επ' ονόματί» του (του ΟΗΕ) και προφανώς έχουν τη συναίνεσή του (non UN-led peace operations).

Η «υπεργολαβικού» τύπου ανάθεση τέτοιων αποστολών από τον ΟΗΕ σε τρίτους, προκειμένου να επιληφθούν μιας κατάστασης κρίσης και να συμβάλλουν αποφασιστικά στην ειρηνική διεύθυνσή της στο πνεύμα των ευθυνών και των αρμοδιοτήτων που έχουν ανατεθεί στον Οργανισμό από τη διεθνή κοινότητα των κρατών-μελών του και αποτυπώνονται στο Χάρτη του, σαφώς δεν είναι μια νέα υπόθεση. Άλλωστε, ο συντάκτης του Χάρτη είχε αρχικά προβλέψει (Άρθρ. 44 και 47, του Κεφαλαίου VII) ότι οι υποχρεώσεις του Οργανισμού θα υλοποιούνταν, ειδικά σε ό,τι αφορά το πεδίο της λήψης μέτρων που απαιτούσαν «εξαναγκασμό» (enforcement actions), από μόνιμες δυνάμεις του ΟΗΕ, οι οποίες προκειμένου να διατηρήσουν τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, θα μπορούσαν να δράσουν κατά μιας απειλής ή μιας επιθετικής ενέργειας, όπως αυτή θα προσδιοριζόταν από το ίδιο το Συμβούλιο Ασφαλείας, στο οποίο ο Χάρτης είχε αναθέσει (Άρθρ. 39) την αποκλειστική προς τούτο αρμοδιότητα. Φυσικά, τέτοιες Δυνάμεις που θα προέρχονταν από συμβολές των Κρατών-μελών, καθώς και η συναφής μόνιμη «Επιτροπή Στρατιωτικού Επιτελείου», ουδέποτε διατέθηκαν εκ μέρους των Κρατών-μελών, ούτε συνεστήθησαν στη διάθεση του ΟΗΕ.

Γενικότερα, οι αποστολές αυτές χαρακτηρίζονται στο σύνολό τους από μια αντικειμενική δυσκολία στην ενιαία και κοινώς αποδεκτή τυπολογική, και άρα και ονοματολογική, ταυτοποίηση τους. Οι πάμπολλοι ονοματολογικοί προσδιορισμοί με τους οποίους ενίοτε συνδέονται, είναι συνήθως αποτέλεσμα της διαδικασίας προσδιορισμού του επιχειρησιακού κυρίως χαρακτήρα τους, η οποία θεσπίζεται κυρίως και πρώτιστα σε εθνικό – επιχειρησιακό επίπεδο, στο αρχικό πλαίσιο κατάρτισης των εθνικών συνεισφορών των κρατών για τη συγκρότηση της κάθε πολυεθνικής επιχείρησης. Οι «εθνικές» αυτές συνεισφορές Δυνάμεων ανταποκρίνονται στην «πρόσκληση συνεισφοράς Δυνάμεων» (*call for Force Offering*) εκ μέρους των κ-μ, σύμφωνα με το εκάστοτε Mandate της Επιχείρησης, διατίθενται όμως με τους περιορισμούς δράσης (caveats) που το κάθε κράτος θεωρεί σκόπιμο να θέσει για διάφορους επιχειρησιακού και/ή πολιτικούς λόγους, στις διατιθέμενες Δυνάμεις του. Μάλιστα, η «εθνική» προέλευση των συνιστωσών για τη συγκρότηση της πολυεθνικής Δύναμης έχει ως αποτέλεσμα, όπως είναι προφανές, και τη έλλειψη πλήρους τυποποίησης σε ό,τι αφορά επιμέρους ζητήματα που αφορούν την οργάνωση, τη διοίκηση και το θεσμικό πλαίσιο δράσης των εν λόγω συνιστωσών. Έτσι, για παράδειγμα, σημειώνεται ενίοτε η μη τυποποίηση και μη συμβατότητα σε ζητήματα στρατιωτικών βαθμών, στρατιωτικών όρων, ορισμών και κριτηρίων ιεραρχίας ή διοίκησης, επιχειρησιακής σχεδίασης, αλλά και σε επίπεδο τακτικής συνεργασίας και συνέργειας στο πεδίο. Εντοπίζονται επιμέρους διαφοροποιήσεις, ακόμη και σε θεωρητικό ή νομικό επίπεδο, για συναφή προσδιοριζόμενα υποκείμενα (για έννοιες, για διαδικασίες χρήση εξοπλισμού ή δράσης στο πεδίο κλπ.) μεταξύ διαφορετικών εθνικών συνιστωσών. Το πρόβλημα της έλλειψης ενιαίας τυποποίησης γίνεται ακόμη

περισσότερο σύνθετο, όταν στα ήδη ποικιλόμορφα και ασύμβατα πολλές φορές εθνικά θεσμικά πλαίσια⁵⁵⁶, προστίθενται και οι επιμέρους θεσμικές προβλέψεις (ή κενά προβλέψεων) των επιμέρους διεθνών Οργανισμών, υπό τη Διοίκηση των οποίων διεξάγονται οι εκάστοτε πολυεθνικές επιχειρήσεις. Έτσι, ενώ οι εθνικές απαιτήσεις των κρατών που μετέχουν στις πολυεθνικές Επιχειρήσεις (Troop Contributing Nation – TCNs) έχουν διαμορφώσει την απαίτηση για συγκεκριμένη θεσμοθέτηση των συναφών επιχειρησιακών δράσεων των ΕΔ (ή των σωμάτων ασφαλείας) τους, αυτή μπορεί να μεταβληθεί στο πλαίσιο ενσωμάτωσής τους στην Ειρηνευτική πολυεθνική Δύναμη.

Παρά ταύτα, στις περιπτώσεις που εθνικά στρατιωτικά τμήματα τίθενται στη διάθεση ενός Οργανισμού για τη συγκρότηση μιας πολυεθνικής Επιχείρησης (είτε αυτός είναι ο ΟΗΕ, είτε κάποιος άλλος Οργανισμός, στον οποίο ο ΟΗΕ έχει αναθέσει την συγκρότηση μιας επιχείρησης, όπως για παράδειγμα το ΝΑΤΟ ή η ΕΕ, ή Αφρικανική Ένωση, παραμένοντας όμως υπό την ευρύτερη αιγίδα του ΟΗΕ), είναι δυνατόν να παρατηρηθούν αξιοσημείωτες διαφοροποιήσεις μεταξύ του εθνικού πλαισίου και του πλαισίου του Οργανισμού. Έτσι, είναι δυνατόν εθνικά στρατιωτικά τμήματα που σε εθνικό επίπεδο έχουν εκπαιδευτεί και εξοπλιστεί να επιτελούν μια συγκεκριμένη αποστολή σε συγκεκριμένο νομικό και επιχειρησιακό πλαίσιο, εντασσόμενα στην πολυεθνική Δύναμη, να απαιτηθεί να αναλάβουν κάποια άλλη αποστολή ή επιμέρους επιχειρησιακό έργο, που να μην ταυτίζεται απολύτως θεσμικά ή επιχειρησιακά με το αντίστοιχό τους σε εθνικό πλαίσιο.⁵⁵⁷ Είναι λοιπόν δυνατό, με την ενσωμάτωση τους στην διεθνή πολυεθνική Επιχείρηση, να τους ανατεθεί η ίδια ή συναφή πάντως κάπως διαφοροποιημένη επιχειρησιακή αποστολή, αφού θα έχουν υπαχθεί αυτόματα στο θεσμικό πλαίσιο που έχει διαμορφώσει και υιοθετήσει ο εκάστοτε φορέας ή οργανισμός για τη συγκεκριμένη πολυεθνική Επιχείρηση. Αυτό το θεσμικό πλαίσιο, μπορεί κατά την ολοκλήρωσή του, να έχει διαμορφωθεί με σημαντικές διαφοροποιήσεις σε επιμέρους ζητήματα, από το αντίστοιχο «εθνικό» για κάθε συνεισφέρον έθνος (TCN).

Τέτοιες διαφοροποιήσεις μπορεί να αφορούν από ελάχισσα ζητήματα, όπως μια απλή ονοματολογική και τυπολογική διαφοροποίηση μιας πολυεθνικής Επιχείρησης, σε σχέση με την ονοματολογική τυποποίηση μιας αντίστοιχης Επιχείρησης σε αμιγώς εθνικό επίπεδο (π.χ. Ειρηνευτική Επιχείρηση, ή Επιχείρηση Ειρήνης, ή Επιχείρηση Υποστήριξης Ειρήνης, ή Επιχείρηση Σταθεροποίησης κλπ.), έως σημαντικές μεταβολές σε πολύ σοβαρές συνιστώσες της όλης Επιχείρησης, όπως στο έργο και στο σκοπό της, όπως αυτά εγκρίνονται και της ανατίθενται από την εκάστοτε Εντολή της (Mandate). Σε αυτές τις περιπτώσεις, βέβαια, το κράτος διατηρεί το κυρίαρχο δικαίωμα να εκχωρήσει μεν τμηματικές Δυνάμεις του, αλλά με συγκεκριμένους περιορισμούς, οι οποίοι διατυπώνονται στα γνωστά “*caveats*”, δηλ. στις κατατεθειμένες εθνικές εξαιρέσεις/επιφυλάξεις επί του καθεστώτος εκχώρησης των εθνικών συμβολών στην ευρύτερη πολυεθνική Δύναμη, όπως αποτυπώνονται ρητά στη συμφωνία διάθεσής τους από το κράτος στη διεθνή πολυεθνική Δύναμη.

⁵⁵⁶ Τα οποία πρέπει ούτως ή άλλως να αφομοιώσουν και τις ιδιαιτερότητες του υφιστάμενου εθνικού νομικού πλαισίου που διέπει τη λειτουργία κάθε Κράτους και είναι αναγκαστικά εφαρμοστέο πλαίσιο για τα όργανα κάθε κράτους, είτε κατά τη δράση τους στο εσωτερικό της επικράτειας, είτε εξωεδαφικά.

⁵⁵⁷ Βλέπε για παράδειγμα το ευαίσθητο ζήτημα της χρήσης στρατιωτικών δυνάμεων για την ανάπτυξη σε αστικές / κατοικημένες περιοχές με ανατιθέμενη αποστολή τους τον «έλεγχο πλήθους» (*crowd control*), ή για συμβολή στη αποκατάσταση ή εμπέδωση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας. Συναφές με το εν λόγω παράδειγμα είναι το σχετικό εγχειρίδιο των ΗΕ «PK/G/2016.23, *Military Support for Public Order Management in Peacekeeping Missions (Guidelines)*», UN Department of Peacekeeping Operations - DPKO/OMA/Office of the Military Advisor, 2016-08-23, διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/400555>.

Ενδεικτικά παραδείγματα διαφοροποιήσεων επί της χρησιμοποιούμενης (εναλλακτικά, ή συμπληρωματικά) ονοματοδότησης των διεθνών πολυεθνικών ειρηνευτικών/σταθεροποιητικών Επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ (που αφορούν διεθνείς δράσεις μικρότερης ή μεγαλύτερης θεσμικής ή επιχειρησιακής συνάφειας, ανάλογα με τον επιμέρους Οργανισμό ή το κράτος υπό τη διεύθυνση του οποίου αυτές διεξάγονται), είναι μεταξύ άλλων τα ακόλουθα:

α. Στο πλαίσιο του ΟΗΕ: Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις – Peace Operations: πολυεθνικές επιχειρήσεις (multinational operations), «συμβατικές» ή «παραδοσιακές» Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις / Διεθνείς Παρατηρητές – UN Peacekeeping (Blue Helmets),

β. Στο πλαίσιο της ΔΕΕΣ: Ενιαίες (Ειρηνευτικές) Επιχειρήσεις – Peace Operations (integrated missions),

γ. Στο πλαίσιο του NATO: Επιχειρήσεις Υποστήριξης Ειρήνης – Peace Support Operations – PSO's,

δ. Στο πλαίσιο των ΗΠΑ: Επιχειρήσεις σταθεροποίησης (stability operations), επιχειρήσεις αντιμετώπισης «ανταρτών» / ανορθόδοξων ή ασύμμετρων απειλών – Counterinsurgency Warfare/operations, καθώς και οι πολυεθνικές Επιχειρήσεις Στρατιωτικών Συνασπισμών – “Coalition of the Willing” / Allied Operations (US-led military Campaign).

ε. Για την Ελλάδα, στα επιμέρους εθνικά στρατιωτικά θεσμικά Κείμενα (στρατιωτικά Εγχειρίδια, Στρ. Κανονισμοί, Πάγιες Διαταγές κλπ.) οι σχετικές αναφορές στις εν λόγω Επιχειρήσεις γίνονται με την γενικότερη υιοθέτηση του όρου *Επιχειρήσεις Υποστήριξης Ειρήνης* (EYE).

Αν στα ανωτέρω, προστεθούν και οι μάλλον θεωρητικές και λιγότερο επιχειρησιακής λογικής, προσπάθειες κωδικοποίησης και ονοματοδοσίας της διεθνούς επέμβασης σε περιοχές κρίσεων, όπως οι όροι “Peace-pushing”⁵⁵⁸ ή “Conflict de-escalation”,⁵⁵⁹ αλλά και ο γενικότερος όρος “Peacemaking”, είναι φανερό ότι παραμένει πεδίο «δόξης λαμπρό» για πολυεπίπεδες και σαφώς μη-εξαντλητικές αναλυτικές προσεγγίσεις (τουλάχιστον θεωρητικά, πολύ δε περισσότερο στην πράξη⁵⁶⁰). Γενικώς, για τον προσδιορισμό των

⁵⁵⁸ Ο όρος πρωτοεισήχθη από τον Ron Fisher στο έργο του Ronald J. Fisher, *The Potential for Peacebuilding: Forging a Bridge from Peacekeeping to Peacemaking*, Unpublished Paper, 1992 και στο Ronald J. Fisher – Loreleigh Keashly, *The Potential Complementarity of Mediation and Consultation within a Contingency Model of Third Party Intervention*, Journal of Peace Research, Vol. 28, No. 1, Feb. 1991, pp. 29-42.

⁵⁵⁹ Για μια πολύ καλή ανάλυση του όλου αντικειμένου της αποκλιμάκωσης μιας κρίσης από Ειρηνευτικές δυνάμεις, ειδικά μάλιστα υπό το πρίσμα ενός Καναδικής εθνικότητας μελετητή και υπό την αιγίδα του Καναδικού Κέντρου Εκπαίδευσης Διεθνών Ειρηνευτικών Δυνάμεων “Lester Pearson”, βλ. David M. Last, *Theory, Doctrine and Practice of Conflict De-Escalation in Peacekeeping Operations*, The Canadian Peacekeeping Press, 1997.

⁵⁶⁰ Ενδεικτική για το εν λόγω προβληματισμό είναι η θέση που αποτυπώνεται στο «The Operational Law Handbook» του , όπου στο 1^ο Κεφάλαιο «Legal Basis for the Use of Force» αναφέρονται χαρακτηριστικά τα ακόλουθα: «3. *In the absence of special agreements between member States and the Security Council, UN peacekeeping operations enable the Security Council to carry out limited enforcement actions through member States on an ad hoc, voluntary basis. While these operations were traditionally grounded in Chapter VI of the UN Charter, which deals with peaceful means of settling disputes, today more peace operations are considered peace enforcement operations and carry with them a Chapter VII authorization from the Security Council. The authorization that accompanies these operations is usually narrowly worded to accomplish the specific objective of the peace operation. For example, UN Security Council Resolution (UNSCR) 794 (1992) authorized member States to use “all necessary means to establish, as soon as possible, a secure environment for humanitarian relief operations in Somalia.”*», *The Operational Law Handbook*, International and Operational Law Department, The Judge

βασικότερων «μοντέλων» επιχειρήσεων, στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, θα υιοθετηθούν εν προκειμένω όροι (και συναφείς ορισμοί) που εμπεριέχονται σε θεσμικά κείμενα που αποτελούν βασική αναφορά σε χώρες, οι οποίες έχουν μεγάλη επιχειρησιακή και θεσμική παράδοση στο θέμα. Φυσικά, εδώ, η παράθεσή τους έχει καθαρά «πληροφοριακό» χαρακτήρα και δεν συνιστά αποδοχή (μέρους ή εν συνόλω) των εν λόγω προσεγγίσεων.

Reform of UN Peacekeeping

Η εξέλιξη του πλαισίου των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων ακολούθησε, πέραν της όποιας πρακτικής, επιχειρησιακής, και τη θεσμική της πορεία (ως **Reform of Peacekeeping**⁵⁶¹), η οποία τις τελευταίες δεκαετίες σημειώνει έντονη δυναμική. Ειδικά, από το 2000 και εξής, ο Οργανισμός έδειξε να προβληματίζεται ιδιαίτερα με την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα των Αποστολών του, αντιπαραβάλλοντας τους καταβαλλόμενους πόρους σε έμψυχο και άψυχο δυναμικό και σε πόρους, με το βαθμό αποτελεσματικότητας των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων στο πεδίο. Η κρίση των τελευταίων ετών, όπως και η ευαισθητοποίηση της διεθνούς κοινής γνώμης, σε σχέση με τις υιοθετούμενες πρακτικές και την αποτελεσματικότητα των Επιχειρήσεων, αλλά και πολλά περιστατικά έκνομης ή παραβατικής συμπεριφοράς μελών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, όπως επίσης και τα συνεχή και αδιάλειπτα κρούσματα στοχοποίησης Κυανόκρανων από τους εμπόλεμους, δημιούργησαν την ανάγκη για ουσιαστικότερη παρακολούθηση του Κυανόκρανου στο πεδίο, και για στενότερη επιτήρηση των αποτελεσμάτων της οργάνωσης και δράσης του στα πεδία ανάπτυξης Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, παγκοσμίως.

Στις 31 Μαρτίου 2005 εκδόθηκε η Έκθεση του ΓΓ του ΟΗΕ, Kofi Annan, *“In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for all”*⁵⁶². Στο προοίμιό της σημειώνεται ότι η έκδοσή της κατέστη αναγκαία λόγω των ραγδαίων διεθνών εξελίξεων από τη σημαντικότερη *Διακήρυξη της Χιλιετίας (United Nations Millennium Declaration)* του 2000⁵⁶³. Η Έκθεση μεταξύ άλλων έθεσε και τους στόχους του Οργανισμού (σε σχέση με τις προκλήσεις της διεθνούς κοινότητας) για την επερχόμενη 15ετία, δηλ. έως το 2015, οι οποίοι, όχι μόνον άλλαξαν άρδην τα δεδομένα και τους συσχετισμούς του παγκόσμιου πολιτικού συστήματος, αλλά και ενδεχομένως για πολλούς δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για μια νέα προοπτική ερμηνείας και εφαρμογής των αρχών της διεθνούς δικαιοταξίας. Υπό το φως της επερχόμενης -τότε- Ολομέλειας της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ (*«UN Millennium Summit»*, 6-

Advocate General’s Legal Center and School, Charlottesville, 2015, παρ. Α3, σελ. 3, διαθέσιμο στη δνση http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/operational-law-handbook_2015.pdf.

⁵⁶¹ Για μια αυθεντική πληροφοριακή ενημέρωση, βλ. ειδικά στο σχετικό επίσημο ιστότοπο των ΗΕ, στη δνση <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/reform.shtml>.

⁵⁶² A/59/2005 Add.3, 21 Μαΐου 2005, Report of the Secretary-General, Letter dated 26 May 2005 from the Secretary-General to the President of the General Assembly, διαθέσιμο στη δνση <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/A.59.2005.Add.3.pdf>.

⁵⁶³ *«United Nations Millennium Declaration»*, A/RES/55/2, 18 September 2000, διαθέσιμο στη δνση http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/55/2.

Επισημαίνεται δε ότι, οι Στόχοι της Χιλιετίας (Millennium Goals) που εγκρίθηκαν και υιοθετήθηκαν στην ανωτέρω Διακήρυξη, επεξεργάστηκαν και εντέλει προτάθηκαν εκ μέρους του ΓΓ του Οργανισμού στην Έκθεσή του (the *“Millennium Report”*) στις 27 Μαρτίου 2000, ως Millennium Project: *«We the Peoples: The role of the United Nations in the twenty-first century»*, Report of the Secretary-General, (the *“Millennium Report”*), UN Gen. Assembly, A/54/2000, 27 Μαρτίου 2000, διαθέσιμο στη δνση <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan000923.pdf> και http://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/We_The_Peoples.pdf, και ευρύτερα στη δνση http://www.un.org/en/events/pastevents/we_the_peoples.shtml.

8 Σεπτεμβρίου 2000)⁵⁶⁴ για την ανασκόπηση της προόδου εφαρμογής των στόχων της Διακήρυξης της Χιλιετίας, αλλά κυρίως με δεδομένη τη ραγδαία εξέλιξη και τη δοκιμασία των αρχών και στόχων που έθεσε ο Χάρτης των Η.Ε. και παραμένουν -θεωρητικά- αναλλοίωτες για τουλάχιστον μισό αιώνα, ο επικεφαλής της Γεν. Γραμματείας του Οργανισμού Kofi A. Annan, διαπίστωσε ότι το σύστημα των Ειρηνευτικών επιχειρήσεων έφτασε σε οριακή λειτουργία, σε σχέση με τις απαιτήσεις, διεθνώς («*United Nations peacekeeping and the provision of humanitarian assistance were also stressed.*»)⁵⁶⁵. Ενώ, παράλληλα έθεσε ως πρωταρχική προϋπόθεση για τη συνέχιση της προσπάθειας την ανάγκη για επαναβεβαίωση της πολιτικής βούλησης, της συγκατάθεσης και της υποστήριξης των Κρατών-μελών στις βασικές αρχές και προτεραιότητες του Χάρτη του ΟΗΕ. Καθώς επίσης αιτήθηκε την ανανέωση της δέσμευσής τους για προστασία και υλοποίηση του ανωτέρω θεωρητικού συστήματος αρχών και αξιών στο πεδίο εφαρμογής τους με τη λήψη των απαραίτητων μέτρων και την εκδήλωση των προσηκόντων ενεργειών προς αυτό. Συγκεκριμένα, και ειδικότερα σε ό,τι αφορά τις -τότε- θεωρούμενες παλαιές, αλλά και αναδυόμενες νέες προκλήσεις ασφαλείας, ο Γ.Γ. πρόβαλε ως απαραίτητη την υιοθέτηση περισσότερο δημιουργικών λύσεων, όπου πέραν της πρόληψης, θα μπορούσε να γίνει αποτελεσματικότερη χρήση των διαθέσιμων δυναμικών επεμβατικών «εργαλείων» ή δυνατοτήτων του ΟΗΕ, όπως οι Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις. Το κείμενο της Έκθεσης του ΓΓ ανέφερε χαρακτηριστικά τα ακόλουθα:

«...In the wake of these conflicts, a new understanding of the concept of security is evolving. Once synonymous with the defence of territory from external attack, the requirements of security today have come to embrace the protection of communities and individuals from internal violence.

The need for a more human-centred approach to security is reinforced by the continuing dangers that weapons of mass destruction, most notably nuclear weapons, pose to humanity: their very name reveals their scope and their intended objective, if they were ever used.

...In short, these new security challenges require us to think creatively, and to adapt our traditional approaches to better meet the needs of our new era. But one time honoured precept holds more firmly today than ever: it all begins with prevention.»⁵⁶⁶

Με τα ανωτέρω δεδομένα να πιστώνονται στο σύστημα διαχείρισης του UN Peacekeeping, τόσο ως προς τις δυνατότητες και τη τεχνογνωσία ή και την πολιτική βούληση, όσο και ως προς την κατανόηση της λειτουργίας του αναβαθμισμένου UN Peacekeeping, κατέστη δυνατή η βελτιωμένη διαχείριση των επιπρόσθετων απαιτήσεων της νεότερης γενιάς Ειρηνευτικών επιχειρήσεων. Αυτών δηλ. που αφορούσαν τη διεκπεραίωση περισσότερων σύνθετων (“complex”) αποστολών, όπως η άκρως απαιτητική διαδικασία της διοίκησης/διακυβέρνησης (administration) εδαφών των περιοχών ευθύνης τους, όπως οι επιχειρήσεις στο Κόσοβο (UNMIK)⁵⁶⁷ και στο Ανατολικό Τιμόρ (UNTAET)⁵⁶⁸, που ξεκίνησαν μεν το 1999, αλλά στην ουσία έλαβαν χώρα μετά το 2000 (η πρώτη διαρκεί ακόμη, και η δεύτερη περατώθηκε το 2002). Μεταγενέστερα, πολλές από τις επακόλουθες επιχειρήσεις που αναπτύχθηκαν κυρίως στην Αφρικανική ήπειρο ήταν μεγάλες σε μέγεθος και σύνθετου χαρακτήρα, θέτοντας σε δοκιμασία ολόκληρο το σύστημα Peacekeeping του Οργανισμού.

⁵⁶⁴ http://www.un.org/en/events/pastevents/millennium_summit.shtml.

⁵⁶⁵ UN SG “Millennium Report”, 27 Μαρτίου 2000, σελ. 16.

⁵⁶⁶ *Ibid.*, σελ. 43-44.

⁵⁶⁷ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmik/index.shtml>.

⁵⁶⁸ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/etimor/etimor.htm>.

Πέντε χρόνια μετά τη Δισχιλιετία, το Μάρτιο του 2005, σε επακόλουθη συζυγή Έκθεσή του με τίτλο «*In Larger Freedom*», ο ΓΓ του Οργανισμού τόνισε ότι η -τότε- συγκυρία είχε στοιχεία ιστορικής ευκαιρίας για τη διεθνή κοινότητα, προκειμένου να εστιάσει τη δυναμική της στην εκπλήρωση των στόχων της Χιλιετίας («*In larger freedom: towards development, security and human rights for all*»⁵⁶⁹)⁵⁷⁰. Μάλιστα, προς αυτόν τον σκοπό, μίλησε στο κείμενό του για την ανάγκη εμπέδωση μεγαλύτερου βαθμού ελευθερίας στο τρίπτυχο «Ανάπτυξη», «Ασφάλεια» και «Ανθρώπινα Δικαιώματα». Εκεί προσδιόρισε την ανάγκη Ελευθερίας από την Ανάγκη (“*Freedom from want*”), την Ελευθερία από το Φόβο (“*Freedom from Fear*”), και την κατάκτηση της Ελευθερίας σε μια αξιοπρεπή διαβίωση (“*Freedom to live in Dignity*”). Στο ανωτέρω πλαίσιο, βρήκε την ευκαιρία να τονίσει την ανάγκη για ανάπτυξη Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, ειδικά στις χώρες της Αφρικής («...*It also means contributing troops for peacekeeping operations and strengthening the capacity of African States to provide security for their citizens and to meet their needs*»⁵⁷¹⁵⁷², ενώ ειδικά στο πλαίσιο της ασφάλειας τονίστηκε ότι «*Investment in prevention, peacemaking, peacekeeping and peacebuilding can save millions of lives.*»⁵⁷³). Αναφερόμενος όμως ειδικά στο ζήτημα του UN Peacekeeping και Peacebuilding, τόνισε την ανάγκη εξασφάλισης εκ μέρους των κρατών στον ΟΗΕ των απαιτούμενων δυνατοτήτων για την κάλυψη των αντίστοιχων αναγκών συγκρότησης πολυεθνικών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, την πρόβλεψη συνεργασίας με περιφερειακούς Οργανισμούς στην συνεργατική ανάπτυξη Ειρηνευτικών Αποστολών, και στην εφαρμογή πολιτικής «μηδενικής ανοχής» (*zero tolerance*)⁵⁷⁴ σε κρούσματα παραβατικών συμπεριφορών εκ μέρους των Κυανόκρανων στο πεδίο.⁵⁷⁵ Εξίσου και για το peacebuilding, προτάθηκε η ενίσχυση του οργανωτικού πλαισίου του Οργανισμού, με την ίδρυση μιας διακυβερνητικής Επιτροπής (Peacebuilding Commission) και ενός Γραφείου Υποστήριξης (Peacebuilding Support Office).⁵⁷⁶⁵⁷⁷

⁵⁶⁹ «...Five years later, a point-by-point report on the implementation of the Millennium Declaration would, I feel, miss the larger point, namely, that new circumstances demand that we revitalize consensus on key challenges and priorities and convert that consensus into collective action...», στο «*In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All*», Report of the Secretary General to the UN Gen. Assembly, A/59/2005, 21 Μαρτίου 2005, παρ. A(7), σελ. 4, διαθέσιμο στη δση <http://www.unmillenniumproject.org/documents/Inlargerfreedom.pdf>.

⁵⁷⁰ Για μια εκτενή και εμπειριστατωμένη επισκόπηση του ζητήματος της ανάπτυξης σε παγκόσμια κλίμακα, βλ. Τσάλτας Γρηγόρης, *Αναπτυξιακό φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος*, Εκδόσεις Παπαζήση, 2010.

⁵⁷¹ *Ibid.*, σελ. 24.

⁵⁷²⁵⁷² Για μια ειδική εξέταση του ζητήματος της ανάπτυξης στην Αφρικανική ήπειρο, βλ. Γρηγόρης Ι. Τσάλτας, *Αφρική και ανάπτυξη: Η τελευταία παγκόσμια πρόκληση/ευκαιρία*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2003, αλλά και γενικότερα Γρηγόρης Τσάλτας, *Περιβάλλον*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2017.

⁵⁷³ *Ibid.*, σελ. 26.

⁵⁷⁴ <https://conduct.unmissions.org/>.

⁵⁷⁵ *Ibid.*, παρ. 111-119, σελ. 30-32.

⁵⁷⁶ «...if we are going to prevent conflict we must ensure that peace agreements are implemented in a sustained and sustainable manner. Yet at this very point there is a gaping hole in the United Nations institutional machinery: no part of the United Nations system effectively addresses the challenge of helping countries with the transition from war to lasting peace. I therefore propose to Member States that they create an intergovernmental Peacebuilding Commission, as well as a Peacebuilding Support Office within the United Nations Secretariat, to achieve this end.» *Ibid.*, παρ. 114, σελ. 31.

⁵⁷⁷ Βλέπε ενδεικτικά τις πρώτες για το έτος Αποφάσεις της ΓΣ, UN GA Res 70/3 (3 November 2015), στο “*Declaration on the occasion of the seventieth anniversary of the United Nations*”, και στην UN GA Res 70/6 (12 November 2015), περί “*Strengthening of the United Nations system*”.

Μετά παρέλευση 15ετίας από το κείμενο των Στόχων της Χιλιετίας (και 10ετίας από την Έκθεση του ΓΓ «*In Larger Freedom*»), ο Οργανισμός, μέσω της Γενικής του Συνέλευσης κατά τις εργασίες της 70^{ης} περιόδου (2015-2016)⁵⁷⁸, διαπιστώνει μεν κάποιο βαθμό προόδου και εφαρμογής των έως τότε μεταρρυθμιστικών προτάσεων, αλλά και πολλές υστερήσεις ή ακόμη και τη μη εκπλήρωση πολλών εξ αυτών, όπως αυτές ανεδείχθησαν στα προ 15ετίας ή 10ετίας ανωτέρω κείμενα. Οι προτάσεις που διατυπώθηκαν μεν, σε ένα κλίμα ιδιαίτερων προσδοκιών για τη Χιλιετία αποτυπώνουν φιλότιμες και καλοπροαίρετες προσδοκίες για τον Οργανισμό και το ρόλο του στο διεθνές σύστημα και σηματοδοτούν την ανάγκη συνέχισης και έντασης των προσπαθειών της διεθνούς κοινότητας προς την εκπλήρωση των στόχων αυτών στο ορατό μέλλον, δεν παύει όμως να μοιάζουν περισσότερο ως ευσεβείς πόθοι και λιγότερο ως ρεαλιστικές προβλέψεις ή βάσιμοι σχεδιασμοί. Είναι αλήθεια βέβαια, ότι οι προσπάθειες που έγιναν βελτίωσαν τη μέχρι τότε κατάσταση της οργανωτικής δομής του Peacekeeping, και άρα θεωρούνται απολύτως επαινετές, αλλά το γενικότερο αποτέλεσμα σαφώς απέχει από το να κρίνεται ικανοποιητικά επαρκές.⁵⁷⁹ Χαρακτηριστικές είναι οι αναφορές στην Διακήρυξη για τα 70χρονα του ΟΗΕ, που υιοθετήθηκε λίγες ημέρες μετά, στις 23 Οκτ. 2015, από την ολομέλεια της ΓΣ.⁵⁸⁰

Σε αυτή την κατεύθυνση, εξελίσσονται διάφορες πρωτοβουλίες στο πλαίσιο του ΟΗΕ έως σήμερα. Τα τελευταία 2 χρόνια συντελούνται σημαντικότερες εξελίξεις στο πεδίο του UN Peacekeeping, τόσο σε πολιτικό, όσο και σε επιχειρησιακό επίπεδο, που διαμορφώνουν και θα διαμορφώσουν ακόμη περισσότερο το θεσμικό, νομικό και επιχειρησιακό τοπίο λειτουργίας τους (οι οποίες εδώ παρατίθενται επιγραμματικά, ενώ εκτενή ανάλυση ακολουθεί σε επόμενο κεφάλαιο της Εργασίας). Οι εξελίξεις αυτές έγιναν αφενός μεν στο πλαίσιο των εισηγήσεων της τελευταίας Έκθεσης Επιτροπής σοφών (16-member *High-level Independent Panel on UN Peace Operations Panel*, προεδρεύοντος του Jose Ramos-Horta εκ του Timor-Leste, 16 Ιουνίου **2015**), που συμπλήρωσε τη γραμμή των θεσμικών εισηγήσεων για την αναθεώρηση (Reform) του UN Peacekeeping, διαδικασία που ξεκίνησε από την περίφημη Έκθεση Brahimi (21 Αυγ. **2000**), ή από την Έκθεση του προηγούμενου *High-level Panel on Threats, Challenges and Change* (Δεκ. **2004**), ή από το *Capstone Document* (**2008**)⁵⁸¹, ή από τα επιμέρους κείμενα του *New Horizon* (**2009**, 2010 και 2011)⁵⁸². Σε αυτήν όμως την πορεία αναθεώρησης του θεσμού

⁵⁷⁸ UN General Assembly, Seventieth session (2015-2016), <http://research.un.org/en/docs/ga/quick/regular/70>, και <http://www.un.org/en/ga/70/>.

⁵⁷⁹ Βλέπε σχετικές ειδικές αναφορές στην σχετική Έκθεση ορόσημο του ΓΓ του Οργανισμού: «Today, the Organization's structures are more streamlined, its working methods more effective and its various programmes better coordinated, and it has developed working partnerships in many areas with civil society and the private sector. In the economic and social spheres, the Millennium Development Goals now serve as a common policy framework for the entire United Nations system, and indeed for the broader international development community. United Nations peacekeeping missions today are much better designed than they used to be, and have a more integrated understanding of the many different tasks involved in preventing a recurrence of fighting and laying the foundations of lasting peace. And we have built strategic partnerships with a wide range of non-State actors who have an important contribution to make to global security, prosperity and freedom. 156. But many more changes are needed. ...» (emphasis added), στο «In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All», Report of the Secretary General to the UN Gen. Assembly, A/59/2005, 21 Μαρτίου 2005, παρ. 155-156, σελ. 40, διαθέσιμο στη δνση <http://www.unmillenniumproject.org/documents/inlargerfreedom.pdf>.

⁵⁸⁰ «*Declaration on the occasion of the seventieth anniversary of the United Nations*», UN General Assembly Res 70/3/3 Nov 2015, διαθέσιμη στη δνση http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/3.

⁵⁸¹ http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/capstone_eng.pdf.

⁵⁸² The *New Partnership Agenda: Charting a New Horizon for UN Peacekeeping* (2009) and its *Progress Reports No.1* (2010) and *No.2* (2011).

και του συστήματος των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ, συντέλεσε και η τότε θεώρηση της απελθούσας διακυβέρνησης Ομπάμα (και συναφών), για την ενεργότερη στήριξη και επιπρόσθετη συμμετοχή στο UN Peacekeeping, ως ένα μάλλον «νεοεφευρεθέν» εργαλείο διεθνούς παρέμβασης με αμιγώς «ειρηνευτικό» χαρακτήρα, το οποίο έως τότε δεν είχε τύχει ιδιαίτερης εκμετάλλευσης και πρώτιστης αξιοποίησης από την παγκόσμια ηγεμονική Δύναμη. Όπως άλλωστε τονίζει ο Καθηγητής Χ. Παπασωτηρίου «Ο βασικότερος κανόνας της επιτυχούς άσκησης μακροχρόνιας ηγεμονίας στη διεθνή πολιτική είναι ότι ο ηγεμόνας πρέπει να μοιράζει οφέλη στην ηγεμονική σφαίρα του. Η Σοβιετική Ένωση απέτυχε από τη σκοπιά αυτή, με αποτέλεσμα οι υποτελείς λαοί να εξεγερθούν ενάντια στην ηγεμονία της με την πρώτη ευκαιρία. Οι ΗΠΑ, απεναντίας, υπήρξαν εξαιρετικά επιτυχημένες δημιουργώντας ένα ανοιχτό διεθνές οικονομικό σύστημα που έφερε ευημερία χωρίς προηγούμενο στα κράτη που συμμετείχαν.»⁵⁸³

Οι μείζονες εξελίξεις – ορόσημα των τελευταίων τριών χρόνων (από το 2014 και εξής) στο πεδίο των πρωτοβουλιών αναδιοργάνωσης του UN Peacekeeping, στο κορυφαίο επίπεδο συμμετοχής-εκπροσώπησης, καταγράφονται χρονολογικά ως εξής:

- 2014 Σεπτέμβριος 26: High Level Summit on Peacekeeping (on the margin of the 2014 General Debate of the General Assembly).⁵⁸⁴
- 2015 Μάρτιος 27: Chiefs of Defence Conference in New York.^{585 586}
- 2015 Σεπτέμβριος 30: Leaders' Summit on Peacekeeping in New York.⁵⁸⁷
- 2015 Οκτώβριος 30: 4th Committee (17th Session, 16th Meeting).⁵⁸⁸
- 2016 Ιούνιος 3: United Nations Chiefs of Police Summit (UN COPS) in New York.⁵⁸⁹
- 2016 Σεπτέμβριος 7-8: UN Peacekeeping Defence Ministerial in London.⁵⁹⁰
- 2017 Ιούλιος 7: Chiefs of Defence Conference in New York.⁵⁹¹

Οι ανωτέρω εξελίξεις⁵⁹², που συνιστούν σημαντικούς σταθμούς στη διαρκή προσπάθεια που λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο κυρίως του ΟΗΕ για ενίσχυση των

⁵⁸³ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ Χαράλαμπος, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική, 1945-2002*, Ποιότητα, 2002, σελ 417 – 418.

⁵⁸⁴ <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/leadersummit.html>

⁵⁸⁵ <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=50437>

⁵⁸⁶ [http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/Chair%27s%20Note%20-%20final%20\(Check%20against%20Delivery\).pdf](http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/Chair%27s%20Note%20-%20final%20(Check%20against%20Delivery).pdf)

⁵⁸⁷ <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/leadersummit.html>.

⁵⁸⁸ <https://www.un.org/press/en/2015/gaspd594.doc.htm>

⁵⁸⁹ <http://www.un.org/en/peacekeeping/sites/police/initiatives/UNCOPS.shtml>.

⁵⁹⁰

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/566647/FCO1022_Defence_Ministerial_Meeting_on_UN_Peacekeeping_v9.pdf και <https://www.gov.uk/government/news/un-peacekeeping-defence-ministerial-london-communicue>.

⁵⁹¹ http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=57137&&Cr=peacekeeping&&Cr1=#.WV_pilQrLcs.

⁵⁹² Για μια εκτενή κριτική ανάλυση, βλ. ANEPSIOU George, “UN Peacekeeping and International Humanitarian Law: Legal, Administrative and Operational Aspects of the Multidimensional Evolution of Modern Multinational

αντανακλαστικών, της ετοιμότητας (επιχειρησιακής, οικονομικής και κυρίως πολιτικής, αλλά και των διαθέσιμων δυνατοτήτων (υλικών, μέσων, και προσωπικού) της διεθνούς κοινότητας για την κάλυψη των προκλήσεων του μέλλοντος, αναδεικνύουν την κρισιμότητα του ρόλου τους. Ειδικά, αν αναλογιστεί κανείς τις συνεχώς αυξανόμενες και πειστικές ανάγκες του Οργανισμού για παρέμβασή του σε περιοχές κρίσης και κυρίως, σε περιπτώσεις «ανθρωπιστικού» -καθαρά- χαρακτήρα που συνδέονται με οικολογικές καταστροφές (για παράδειγμα, θύματα τσουνάμι στην Ινδονησία) ή άλλες παρεμφερούς χαρακτήρα περιπτώσεις (με ανάγκες παροχής οικονομικής, ιατροφαρμακευτικής και νοσοκομειακής, ή άλλης ευρύτερα «ανθρωπιστικής» υποστήριξης), ανεξαρτήτως αν αυτές συνδέονται ή όχι με μη-ειρηνικές δραστηριότητες και/ή χρήση στρατιωτικής δράσης (βίας) σε κάποια περιοχή του πλανήτη. Όμως οι πλέον δραματικές και οι συνήθως χρήζουσες άμεσης και αποτελεσματικής αντίδρασης περιπτώσεις είναι εκείνες στις οποίες η ειρηνική συνύπαρξη παύει να αποτελεί δεδομένη κατάσταση και/ή στις οποίες λαμβάνει χώρα στρατιωτική (ή παραστρατιωτική) δράση υπό τη μορφή προβολής ένοπλης βίας εντός ενός, ή μεταξύ περισσότερων κρατών. Αυτές οι περιπτώσεις απετέλεσαν αρχικά και το απαιτούμενο υπόβαθρο αναγκαιότητας για τη σύσταση των «Ειρηνευτικών» Δυνάμεων του Οργανισμού, των οποίων αν και η ύπαρξη και λειτουργία δεν είχαν προβλεφθεί από τον συντάκτη του Χάρτη του Οργανισμού, παρ' όλα αυτά έχουν πλέον μετεξελισσόμενες καθιερωθεί ως η πλέον σημαντική και απτή απόδειξη της διάθεσης και της (έως ένα βαθμό) δέσμευσης της Διεθνούς Κοινότητας να στηρίξει και ενίοτε να επιβάλει (όπου και αν, αυτό είναι πολιτικά και επιχειρησιακά εφικτό) τη βούλησή της για προστασία των αρχών του Οργανισμού στην κατεύθυνση της διατήρησης της διεθνούς/περιφερειακής ειρήνης και ασφάλειας και των συναφών δικαιωμάτων των λαών που τον συναπαρτίζουν.

Ακολούθως, στο πλαίσιο της παρούσας Διατριβής, θα εξεταστεί ιδιαίτερα το πλαίσιο διεξαγωγής Επιχειρήσεων Ειρήνης (*Peace Operations* - PO) του ΟΗΕ, ως οι διεθνείς πολυεθνικές Επιχειρήσεις τύπου «Peacekeeping» και ακολούθως, το όλο πλαίσιο διεύθυνσης και διαχείρισης των επιμέρους Δραστηριοτήτων Επιχειρήσεων «Peacebuilding», ως εντασσόμενες μεταξύ των λοιπών άλλων Δραστηριοτήτων Ειρήνης και Ασφάλειας του/υπό τον ΟΗΕ, που σχετίζονται με το Peacekeeping⁵⁹³. Επισημαίνεται ότι για τη διευκόλυνση της τυπολογικής⁵⁹⁴ διαχείρισης των ανωτέρω συναφών όρων, στο πλαίσιο αναφοράς των

Peace/Stability Operations under UN", in J-P. JACQUE – F. BENOIT-ROHMER – P. GRIGORIOU – M-D. MAROUDA (ed.), *Liber Amicorum Stelios Perrakis*, I. Sideris Pub., Jan 2017, pp. 513-540.

⁵⁹³ Η εν λόγω τιμολόγηση ακολουθεί την αντιστοίχως προτεινόμενη στο συναφές Εγχειρίδιο «e-Guide to the United Nations Departments of Peacekeeping Operations and Field Support: A Resource for New Staff at Headquarters», έκδοσης 2015 της Δνσης UNDPKFS, του ΟΗΕ, παρ. 2.3., («2.3 OTHER PEACE AND SECURITY ACTIVITIES RELATED TO PEACEKEEPING»), σελ. 86, διαθέσιμο στη δνση http://repository.un.org/bitstream/handle/11176/89593/e-Guide%20to%20the%20DPKO-DFS_A%20Resource%20for%20New%20Staff%20at%20Headquarters_April%202015.pdf?sequence=4&isAllowed=y

. Για μια ευρύτερη θεώρηση όλων αυτών των επιμέρους πολυεθνικών επιχειρήσεων, υπό τη γενική λογική της διαχείρισης κρίσεων, βλ. Silva lauffer – Johhanes Hamacher (ed.), *ENTRI handbook in Control: A Practical Guide for Civilian Experts Working in Crisis Management Missions*, Center for International Peace Operations (ZIF), 2nd ed., Berlin, 2014, διαθέσιμο στη δνση http://eeas.europa.eu/archives/ifs/publications2006-2009/articles/entrii_handbook_in_control_en.pdf.

⁵⁹⁴ Για μια τελευταία εξέλιξη του τύπων των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων και οριζόντια συνολική, αλλά και κριτική επισκόπηση-αποτίμηση, σε διεθνές πολιτικό, νομικό και παγκόσμιο (μακρο)οικονομικό επίπεδο, δες τις σύγχρονες επιχειρήσεις με δράσεις τύπου «Liberal Peacebuilding». Ενδεικτικά, βλ. Edward Newman - Roland Paris - Oliver P. Richmond (ed.), *New Perspectives on Liberal Peacebuilding*, United Nations University Press, 2009, διαθέσιμο στη δνση <https://collections.unu.edu/eserv/UNU:2527/ebary9789280811742.pdf>. Μια ενδιαφέρουσα άποψη για τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις από μια φιλελεύθερη (liberal) οπτική εκφράζεται ως εξής: «*Liberal assumptions about peace operations: ...After the failures of the missions in the early 1990s in Somalia, the Balkans*

αντίστοιχων Επιχειρήσεων ή συλλογικών πολυεθνικών δράσεων του ΟΗΕ στο πεδίο, εφεξής θα γίνεται γενική χρήση του όρου «Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις», προκειμένου να αποτυπωθούν κυρίως οι Επιχειρήσεις διατήρησης της Ειρήνης («*Peacekeeping*»), αλλά και ενίοτε οι εν γένει επεμβατικές δράσεις τύπου Εμπέδωσης της Ειρήνης («*Peacebuilding*»). Προκειμένου όμως να αποφευχθούν ενδεχόμενες παρερμηνείες, όπου κρίνεται σκόπιμο, θα συμπεριλαμβάνεται και η σχετική συμπληρωματική επισήμανση με χρήση του απαιτούμενου επιθετικού προσδιορισμού ή προσθήκης, προκειμένου (αν δεν προκύπτει σαφώς από τα συμφραζόμενα), να αποσαφηνίζεται ρητά αν η αναφορά σε Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις, αφορά Επιχειρήσεις τύπου *Peacekeeping* ή *Peacebuilding*.

2.1.7 Νομικό – θεσμικό πλαίσιο σύστασης και ανάπτυξης των πολυεθνικών ειρηνευτικών αποστολών του ΟΗΕ

2.1.7.1 Το νομικό - θεσμικό πλαίσιο των Ειρηνευτικών Αποστολών/Επιχειρήσεων του ΟΗΕ (UN Peacekeeping)

2.1.7.1.1 Γενικά

Στην εξέλιξή τους οι Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις των ΗΕ προσδιορίστηκαν από τον πολυσχιδή, αλλά και διευρυμένο ρόλο των αποστολών που τους ανατέθηκαν, ο οποίος ποικίλει από Αποστολές Παρατήρησης (*UN Observer Missions*) και απλού Ειρηνευτικού χαρακτήρα (*UN Peacekeeping*), έως Αποστολές επιβολής ή και αποκατάστασης της Ειρήνης ή και τις πλέον απαιτητικές της «ανασύστασης του Κράτους» (*UN Peacebuilding*). Αντιστοίχως προς το ρόλο, αλλά και το χαρακτήρα τους, οι Επιχειρήσεις αυτές άντλησαν την νομιμοποίησή τους (αν και μάλλον έμμεση) από τις σχετικές προβλέψεις του Κεφ. VI (Ειρηνική Επίλυση των Διαφορών) ή ενίοτε του VII (Εξουσιοδότηση Αναγκαστικών Μέτρων) του Χάρτη του ΟΗΕ. Η εκάστοτε υπαγωγή κάθε μιας τους στο αντίστοιχο Κεφάλαιο της Ειρηνικής Επίλυσης των Διαφορών (Κεφ. VI) ή της Εξουσιοδότησης Αναγκαστικών Μέτρων (Κεφ. VII), πέραν του ότι προσδιορίζει ουσιαστικά το πεδίο νομιμοποίησης της Επιχείρησης⁵⁹⁵, απηχεί σαφώς και το

and Rwanda, the liberal assumption has been tempered to accept that peace operations may, for a variety of reasons, fail to produce these intended results. Some may even concede, after the highly publicised sexual abuse scandals, that peace operations may, under exceptional circumstances, have unintended consequences. But such incidents have been viewed as exceptional, once off, phenomena, caused by a handful of 'bad apples' acting outside the norm. The liberal assumption has not yet matured to the extent where it is recognized that peace operations, as a matter of course, generate unintended consequences, including negative economic, social and political side-effects that are contrary to the liberal intent. It has not yet absorbed that unintended consequences come about as part of the non-linear and dynamic behaviour of complex systems, and are thus a systemic consequence of peace interventions.», στο Cedric De Coning, Chiyuki Aoi, Ramesh Thakur, «*Unintended consequences of peacekeeping*», Chapter 23, διαθέσιμο στη δση http://eeas.europa.eu/archives/ifs/publications2006-2009/articles/book2/book_vol2_part2_chapter23_unintended_consequences_of_peacekeeping_cedric_de_coning_chiuyuki_aoi_and_ramesh_thakur.pdf. Για μια περισσότερο ολοκληρωμένη ανάλυση επί του θέματος, βλ. επίσης την αυτοτελή έκδοση C. Aoi - C.H. de Coning - R. Thakur (eds), *Unintended Consequences of Peacekeeping*, United Nations University Press, Tokyo, 2007.

⁵⁹⁵ Στη σχετική ανάλυση για το θέμα που περιλαμβάνεται στο *Capstone Doctrine* των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ ("*UN Peacekeeping Operations: Principles and Guidelines*"), αναφέρονται τα εξής: «...*Linking United Nations peacekeeping with a particular Chapter of the Charter can be misleading for the purposes of operational planning, training and mandate implementation...*», *Peacekeeping Best Practices Section, Division of Policy, Evaluation and Training, Department of Peacekeeping Operations*, 18 January 2008, p. 14.

βαθμό πολιτικής συναίνεσης της διεθνούς κοινότητας (για την ανάπτυξη μιας Ειρηνευτικής Επιχείρησης), αλλά και το βαθμό (γεωστρατηγικής) αποδοχής της που επιτυγχάνεται ή κατ'ελάχιστον εξασφαλίζεται από τα αντίπαλα μέρη της. Ειδικότερα δε, από τη συναίνεση του «φιλοξενούντος» Κράτους (*Host Nation*), αν φυσικά υφίσταται τέτοιο στην εκάστοτε περίπτωση⁵⁹⁶. Προφανώς, αν τα εμπόλεμα μέρη αντίκεινται ή έστω δεν συναινούν στην ανάπτυξη μιας Ειρηνευτικής επιχείρησης, δεν είναι απαραίτητη η Εντολή (Mandate) ανάπτυξης και δράσης της να εγκριθεί από το ΣΑ στο πλαίσιο του Κεφ. VII του Χάρτη.

Πάντως, σημαντικό μέρος της θεωρίας υποστηρίζει ότι ο εν λόγω θεσμός δεν εμπίπτει σε κανένα από τα δύο Κεφάλαια, αλλά θεωρούν ως περισσότερο ορθή μια ειδική «υβριδική» θεωρητική υπαγωγή του σε ένα «ανύπαρκτο» ενδιάμεσο Κεφάλαιο, το «Κεφ. VI και μισό» ή «Κεφ. VI bis». Το κεφάλαιο αυτό, καθώς φαίνεται, κατέχει μια θέση μεταξύ των παραδοσιακά προβλεπόμενων μεθόδων ειρηνικής επίλυσης των διαφορών μεταξύ κρατών, από τη μία πλευρά και από την άλλη, της λιγότερο «συναινετικής βάσης» («*less "consent-based" action*») της ένοπλης διεθνούς παρέμβασης, με απώτερο στόχο τη στήριξη της ειρηνευτικής διαδικασίας, και την τελική δημιουργία και προαγωγή του κατάλληλου περιβάλλοντος για τη στήριξη και διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας στην εκάστοτε περιοχή. Όπως δε εύστοχα επισημαίνει ο N. Tsagourias, «*peacekeeping is placed below the enforcement threshold of Chapter VII of the Charter but above the peaceful settlement threshold of Chapter VI because peacekeeping operations use military instruments to achieve their objectives and often resort to coercion*»⁵⁹⁷. Ο ίδιος συγγραφέας, επιχειρώντας μια συνολική οντολογική προσέγγιση του Peacekeeping και παραπέμποντας σε έργα των B. Simma και R-J Dupuy, συνοψίζει σε μια ενδιαφέρουσα άκρως ρεαλιστική οπτική, ως εξής:

«...peacekeeping may be viewed as a political mechanism that uses military means to create the conditions that will facilitate parties to settle their differences or, alternatively, it may be viewed as a military instrument that pursues military objectives and solutions using its physical authority. The doctrinal ambivalence concerning the nature of peacekeeping highlights the debates about its legal basis.»⁵⁹⁸

Το διαδικαστικό της έγκρισης μιας ειρηνευτικής επιχείρησης στο πλαίσιο του ΟΗΕ ακολουθεί εν πολλοίς την ακόλουθη διαδικασία: το ΣΑ, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του υπό το Κεφάλαιο VI ή και VII αποφαινεται τελικά, «*on a case by case basis*», για τη σκοπιμότητα ανάπτυξης μιας Ειρηνευτικής Επιχείρησης σε μια συγκεκριμένη περιοχή κρίσης, την οποία το ίδιο όργανο έχει εξίσου κρίνει ότι πληροί τα αποδεκτά κριτήρια μιας διεθνούς επέμβασης, έστω «ειρηνευτικού» χαρακτήρα. Της ανωτέρω Απόφασης του ΣΑ, προηγείται

⁵⁹⁶ Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το κάτωθι παράθεμα: «...United Nations peacekeeping operations have traditionally been associated with Chapter VI of the Charter. However, the Security Council need not refer to a specific Chapter of the Charter when passing a resolution authorizing the deployment of a United Nations peacekeeping operation and has never invoked Chapter VI. In recent years, the Security Council has adopted the practice of invoking Chapter VII of the Charter when authorizing the deployment of United Nations peacekeeping operations into volatile postconflict settings where the State is unable to maintain security and public order. The Security Council's invocation of Chapter VII in these situations, in addition to denoting the legal basis for its action, can also be seen as a statement of firm political resolve and a means of reminding the parties to a conflict and the wider United Nations membership of their obligation to give effect to Security Council decisions...», *Ibid.*, p.p. 13-14.

⁵⁹⁷ Tsagourias Nicholas, «Consent, Neutrality/Impartiality and Self-Defence in Peacekeeping: Their Constitutional Dimension», *Journal of Conflict and Security Law*, Vol. 11, No. 3, pp. 465-482, 2006, σελ. 4, διαθέσιμο στη δνση <https://ssrn.com/abstract=1856570>.

⁵⁹⁸ *Ibid.*

συνήθως μια εμπειριστατωμένη εξέταση της κατάστασης στην συγκεκριμένη περιοχή ή χώρα, εκ μέρους του ΣΑ, η οποία κορυφώνεται από την υποβαλλόμενη Εκτίμηση Στρατηγικής κατάστασης (*Strategic Assessment*) εκ μέρους του ΓΓ του Οργανισμού. Με γνώμονα τα ευρήματα της εν λόγω εκτίμησης, ο ΓΓ θα υποβάλει με τη σειρά του την Έκθεσή του στο ΣΑ, εκτιμώντας τα δεδομένα της περιοχής στην οποία υπολογίζεται να αναπτυχθεί και να δράσει η Ειρηνευτική Δύναμη, και εισηγούμενος ενδεχομένως επιλογές, σε σχέση με την συγκρότηση, την ανάπτυξη και ανάληψη επιχειρησιακής δράσης της Δύναμης. Η θετική ψήφος εννέα εκ των 15 μελών (5 μονίμων και 10 μη) του ΣΑ, μεταξύ των οποίων καμιά αρνητική εκ των 5 μονίμων εξ αυτών (στο πλαίσιο του δικαιώματος αρνησικυρίας αυτών), σε σχέση με την σκοπιμότητα και αναγκαιότητα ανάπτυξης δράσης εκ μέρους του ΟΗΕ, θα οδηγήσει στην έγκριση της έκδοσης σχετικής Απόφασης του Οργάνου, που θα εξουσιοδοτεί επίσημα την ανάπτυξη της Ειρηνευτικής Δύναμης υπό την αιγίδα του Οργανισμού στην συγκεκριμένη περιοχή. Δια την Απόφαση, παρέχεται η απαιτούμενη εξουσιοδότηση, και η Εντολή (*mandate*) για την ανάπτυξη ειρηνευτικής δράσης. Επίσης, καθορίζονται οι γενικές παράμετροι προσδιορισμού της εν λόγω Δύναμης, όπως το μέγεθος, οι βασικές επιχειρησιακές της Δυνατότητες, μέσω του ορισμού των βασικών στόχων που της ανατίθενται. Ακολούθως, άλλοι παράμετροι της επιχείρησης, όπως ο καθορισμένος προϋπολογισμός (*budget*), ή οι βασικές επιχειρησιακές δυνατότητες και η εφοδιαστική υποστήριξη (*resources*), αποτελούν αντικείμενο έγκρισης αρμοδιότητας της ΓΣ του Οργανισμού.

Υπό ένα εποπτικό πρίσμα του συνόλου των ειρηνευτικών επιχειρησιακών δράσεων του ΟΗΕ, θα μπορούσε κανείς να παρατηρήσει μια αυξητική τάση, η οποία προκύπτει από την ολοένα αυξανόμενη ανάγκη για ενεργή επέμβαση του Οργανισμού σε περιπτώσεις κρίσεων. Δεν είναι τυχαίο ότι ενώ κατά το έτος 2004 είχε υπό τρέχουσα ανάπτυξη 17 τέτοιες αποστολές, σήμερα (Ιούλιος 2017), υπό ανάπτυξη βρίσκονται 16 Ειρηνευτικές Αποστολές του ΟΗΕ⁵⁹⁹, συντονιζόμενες και διευθυνόμενες από το *Department of Peacekeeping Operations* (DPKO). Μια εύλογη εξήγηση αυτής της αύξησης της επιχειρησιακής δράσης του Οργανισμού θα ήταν τα σαφώς ωριμότερα και πιο αποτελεσματικά αντανακλαστικά της διεθνούς κοινής γνώμης, αλλά και η αύξηση των δυνατοτήτων, της εμπειρίας και της αποτελεσματικότητας των εμπλεκόμενων οργάνων και των συναφών δομών του Οργανισμού στο οικονομικό, οργανωτικό και επιχειρησιακό πεδίο., την , , Είναι σαφές λοιπόν, ότι η πληθώρα των ανακουπτόντων αναγκών παρέμβασης και των απορρεόντων υποχρεώσεων εκ της επιχειρησιακής εμπλοκής του Οργανισμού σε αυτές (αλλά και των υπολοίπων, όπου ο Οργανισμός για διάφορους λόγους δεν θα εμπλακεί επιχειρησιακά, αναλαμβάνοντας και το σχετικό κόστος για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια), θέτει σε πρωτόγνωρη δοκιμασία τόσο τις υφιστάμενες δομές και δυνατότητες του Οργανισμού, όσο και την ίδια του την πολιτική του ταυτότητα, ως ο κατεξοχήν παγκόσμιος θεσμός με κύρια ευθύνη τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.

⁵⁹⁹ Για επιμέρους πληροφορίες αναφορικά με κάθε αποστολή, καθώς και για στατιστικά στοιχεία του συνόλου των αποστολών, βλ. το σχετικό πληροφοριακό Δελτίο «*Peacekeeping Fact Sheet*» στον επίσημο ιστότοπο των ΗΕ, διαθέσιμο στη δση <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet.shtml>, όπου αναφέρονται το τρέχοντα επικαιροποιημένα στοιχεία. Υπό την καθοδήγηση της αρμόδιας Διεύθυνσης των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ (*Department of Peacekeeping Operations*) και με την υποστήριξη του σχετικού Τμήματος Υποστήριξης Πεδίου (*Department of Field Support*), που λειτουργούν με βάση την έδρα του Οργανισμού στη Νέα Υόρκη, σήμερα διεξάγονται 16 από τις 71 συνολικά (από το 1948) τέτοιες Επιχειρήσεις ανά τον κόσμο. Ειδικότερα δε, οι Επιχειρήσεις Εδραίωσης της Ειρήνης (*Peace building*), δηλ. οι Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις (Τύπου III), υπό την εσχάτως εξελιγμένη πολυδιάστατη και μάλιστα «ολιστικής» θεώρησης (*comprehensive*) παρεμβατική τους προσέγγιση, αποβλέπουν στο να παράσχουν ένα ολοκληρωμένο κατά τεκμήριο πλαίσιο συνολικής αρωγής και προστασίας σε κοινωνίες ή και κράτη που μόλις εξέρχονται από μια κρίση ή σύρραξη και έχουν απόλυτη ανάγκη την εδραίωση του κεκτημένου ειρήνευσης που έχει επιτευχθεί.

Χωρίς αμφιβολία, η ανωτέρω θεώρηση αναδεικνύει το «αδυσώπητο» της απόφασης περί της σκοπιμότητας, ή μη, περί της διεθνούς παρέμβασης σε περιπτώσεις κρίσης, επιφέροντας βέβαια και το αντίστοιχο κάθε φορά τίμημα κάθε επιλογής σε όλους τους δρώντες, ή μετέχοντες ή εμπλεκόμενους. Η εν λόγω διαδικασία λήψης παρόμοιων αποφάσεων εξουσιοδότησης της κατάλληλης διεθνούς παρέμβασης για την αντιμετώπιση κρίσεων, και δη των μειζόνων εξ αυτών, ενίοτε δε με ιδιαίτερα οξύ το ανθρωπιστικό πρόβλημα, θα αποτελέσει την πραγματική πρόκληση του Οργανισμού για το μέλλον του και τον ρόλο που θα διαδραματίσει εφεξής στο διεθνές σύστημα. Η δε επιλεγείσα ή προκρινόμενη κάθε φορά επιλογή περί της ανάπτυξης ή μη κάποιας ειρηνευτικής Αποστολής σε κάθε μια από τις περιπτώσεις κρίσης, θα επηρεάσει αναμφίβολα, πέραν της έκβασης της κρίσης αυτής καθεαυτής (αρνητικά ή θετικά), και την εξελικτική προοπτική και την αποτελεσματικότητα του ίδιου του Οργανισμού, ως διεθνή μηχανισμό «παρεμβατικής διαχείρισης κρίσεων» και εντέλει ως όργανο ευρύτερης διεθνούς «ειρηνευτικής μεσολάβησης» για τον 21ο αιώνα που ήδη διανύουμε. Από τις αποφάσεις των οργάνων του θα εξαρτηθεί κατά πολύ αν τα ΗΕ θα εξακολουθήσουν και θα ισχυροποιήσουν το ρόλο τους, ως το *raison d' être* της σύστασής τους, ως το ύπατο (ή έσχατο) «εργαλείο» (διάβαζε πολιτικό «όργανο») του διεθνούς συστήματος για «την προστασία και διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας». Η εναλλακτική είναι να υποβαθμιστούν σε ένα, οριακής αναγνώρισης και περιορισμένης αποδοχής, διεθνή μηχανισμό παρεμβάσεων ή επέμβασης με αμφιλεγόμενη, όμως, και ενίοτε αμφισβητήσιμη νομική και κυρίως πολιτική νομιμοποίηση στη συνείδηση σημαντικού μέρους της διεθνούς κοινότητας. Πολλώ δε μάλλον, στη συνείδηση των ίδιων των πληθυσμών που εμπλέκονται άμεσα στην κρίση. Ενός διεθνούς μηχανισμού οικουμενικού μεν βεληνεκούς που όμως, αν το μέλλον του εξελιχθεί σύμφωνα με το δεύτερο απευκταίο σενάριο (δηλ. της εκφυλιστικά αμφιλεγόμενης θεσμικής υπόστασης και κυρίως νομιμοποίησης -νομικής και δη πολιτικής ή και ηθικής- της δράσης του), μοιραία θα καταλήξει να συσχετίζεται όλο και περισσότερο με κατά βάσει απονομιμοποιημένες διεθνείς πολιτικοστρατιωτικές επεμβάσεις «επιλεκτικού» χαρακτήρα και ενδεχομένως υποβόσκουσας «ιδιοτελούς» σκοπιμότητας. Επεμβάσεις κατ' όνομα μόνον Ειρηνευτικές, με αμφίβολα ευεργετική επίπτωση στην καλόπιστη και βιώσιμη ειρηνική διευθέτηση των επιμέρους κρίσεων και τελικά στη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας εν γένει.

Σε αυτό ακριβώς το σημείο επιχειρεί να εντυπώσει η παρούσα Διατριβή, φιλοδοξώντας να εισφέρει στον ακαδημαϊκό διάλογο για την περαιτέρω διασαφήνιση του ρόλου και του καθεστώτος ανάπτυξης και δράσης των σύγχρονων, και ειδικά των μελλοντικών Ειρηνευτικών Δυνάμεων πολυεθνικού χαρακτήρα που αναπτύσσονται και αναγκαστικά (όταν το απαιτεί η κατάσταση) τους ζητείται να «καταλάβουν» ή διατηρήσουν τον «Αποτελεσματικό έλεγχο» σε μια περιοχή στο πλαίσιο της ειρηνευτικής και σταθεροποιητικής Εντολής τους, κάτω από την έγκριση και καθοδήγηση του ΟΗΕ. Είναι σαφές ότι η ανάπτυξη και λειτουργία των εν λόγω Ειρηνευτικών Δυνάμεων προκειμένου να εξυπηρετήσει τους σκοπούς σύστασης και έγκρισης της ανάπτυξής τους από το ΣΑ του Οργανισμού, θα πρέπει να διέπεται από ένα εντελώς σαφές, αλλά και αποτελεσματικό, δηλαδή επιχειρησιακό, αλλά νομικό πλαίσιο. Αποτελεσματικό και λειτουργικό θεσμικό πλαίσιο, για όλους τους δρώντες. Τόσο για τα μέλη της Ειρηνευτικής Επιχείρησης (και άρα εμμέσως, και για τα συνεισφέροντα κράτη), για τον ίδιο τον Οργανισμό που μεριμνά, εποπτεύει και διευθύνει την Επιχείρηση (κατ' επέκταση τον ΟΗΕ, αν έχει εκχωρήσει την ευθύνη διεξαγωγής της Επιχείρησης σε άλλον διεθνή Οργανισμό), και τέλος –και εξίσου σημαντικό- για τον τοπικό πληθυσμό, που είτε ως άμαχοι, είτε και ως πρώην μαχητές στη σύρραξη, δικαιούνται μια ανθρώπινη, αλλά με βιώσιμες προοπτικές, διέξοδο στην κρίση. Σε αντίθετη περίπτωση, όπως άλλωστε μας έδειξαν οι χαρακτηριστικές περιπτώσεις των Ειρηνευτικών αποστολών στη Σομαλία και τη Ρουάντα, η επέμβαση

αντιμετωπίζει εγγενείς δυσκολίες και ανυπέρβλητα εμπόδια, που οδηγούν, στην καλύτερη περίπτωση, στην αποτυχημένη έκβαση της Ειρηνευτικής Αποστολής, ενώ στη χειρότερη, στην κλιμάκωση και στην επιδείνωση της ήδη «κρίσιμα φορτισμένης» κατάστασης στις εν λόγω περιοχές.

2.1.7.1.2 Εξελικτική πορεία του θεσμού των Ειρηνευτικών αποστολών

Στο σημείο αυτό και επιπροσθέτως των όσων αναφέρθηκαν ανωτέρω, είναι αναγκαίο να γίνει μια σύντομη αναφορά στην εξελικτική πορεία του θεσμού των Ειρηνευτικών αποστολών, από την ανάπτυξη της πρώτης αποστολής, μέχρι και την πλέον πρόσφατη (Απρίλιος 2014) Ειρηνευτική Αποστολή του ΟΗΕ στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία (MINUSCA).⁶⁰⁰

Όπως αναφέρθηκε προηγούμενα, η διαδικασία χρησιμοποίησης του «εργαλείου» των Πολυεθνικών (Ειρηνευτικών) Δυνάμεων (ανεξαρτήτως είδους αποστολής ή ανατιθέμενων επιμέρους επιχειρησιακών στόχων) για τις ανάγκες επίτευξης του πρωταρχικού στόχου του ΟΗΕ για διατήρηση της *Διεθνούς Ειρήνης και Ασφάλειας*, η οποία λαμβάνει χώρα κατά τη διάρκεια των τελευταίων 70 ετών, εδράζεται -*lato sensu*- στην *Αρχή της Συλλογικής Ασφάλειας* και στο *Δόγμα Συλλογικής Άμυνας* που έχει καθιερώσει υιοθετώντας και προβλέπεται να εφαρμόζει ο Οργανισμός στα μέλη του που υφίστανται απειλή επίθεσης ή και επίθεση, αντίστοιχα⁶⁰¹. Πρέπει να επισημανθεί ότι παρόλη την εκτεταμένη χρήση του, το εν λόγω επεμβατικό αυτό εργαλείο των ΗΕ δεν συνιστά και την ακριβή εφαρμογή συγκεκριμένων

⁶⁰⁰ Το Σ.Α. ενέκρινε στις 10 Απριλίου 2014 την ανάπτυξη μιας πολυδιάστατης ειρηνευτικής επιχείρησης των Η.Ε., της MINUSCA, πρωταρχικός στόχος της οποίας είναι η προστασία των αμάχων. Στην εντολή της συγκαταλέγονται, μεταξύ άλλων, η υποστήριξη μιας διαδικασίας μετάβασης, η διευκόλυνση της ανθρωπιστικής βοήθειας, η προώθηση και προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, καθώς και διαδικασίες επανένταξης και επαναπατρισμού. Στα μέσα Σεπτεμβρίου 2014, η υπό αφρικανική ηγεσία Διεθνής Αποστολή Υποστήριξης στη Κεντροαφρικανική Δημοκρατία (MISCA), μετέφερε την εξουσία της στη MINUSCA, σύμφωνα με την απόφαση 2149 του ΣΑ [(S/RES/2149 (2014)]. Για αναλυτικά στοιχεία επί της συγκεκριμένης αποστολής βλ. <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minusca/>.

⁶⁰¹ Από την πραγματικά αχανή για τα θέματα αυτά διαθέσιμη βιβλιο/αρθρογραφία, ενδεικτικά, αναφέρονται κάποιες εμβληματικές συνεισφορές, ως εξής: D. W. Bowett, "Collective Self-Defence under the Charter of the United Nations", 32 *Brit. Y.B. Int'l L.* 130 (1955-1956); D. W. Bowett, *Self-defence in International Law*, Praeger-Manchester University Press, 1958; Ian Brownlie, "The Use of Force in Self-Defence", 37 *Brit. Y. B. Int'l L.* 183 (1961); Richard B. Lillich, "Intervention to Protect Human Rights", 15 *McGill L. J.* 205 (1969); John Norton Moore, Wolfgang Friedmann (ed.), "Law and civil war in the modern world", *American Society of International Law*, Johns Hopkins Press, 1974; Antonio Cassese (ed.), *The Current Legal Regulation of the Use of Force*, Martinus Nijhoff, 1986; Bruno Simma, "NATO, the UN and the use of force: legal aspects", *Eur J Int Law* (1999) 10 (1): 1-22; Antonio Cassese, "Ex iniuria ius oritur: Are we Moving towards International Legitimation of Forcible Humanitarian Countermeasures in the World Community?", *European Journal of International Law*, Vol. 10, No. 1, 1999, p. 23-30, <http://dx.doi.org/10.1093/ejil/10.1.23>; Christine Gray, "A Crisis of Legitimacy for the UN Collective Security System?", 56 *ICLQ*, Issue 01, January 2007, pp. 157-170; Yoram Dinstein, *War, Aggression and Self-Defence*, Cambridge University Press, 2011; Christine Gray, "from Unity to Polarization: International Law and the Use of Force against Iraq", 13 *EJIL* (2002), p. 1-19, διαθέσιμο στη δνση <http://ejil.org/pdfs/13/1/456.pdf>; Μεταξύ αυτών, εξέχουσα θέση έχει ο ιστορικός (1974) ακαδημαϊκός διάλογος μεταξύ των Brownlie και Lillich, ειδικά για το θέμα της άρνησης ή μη (αντίστοιχα), της νομιμότητας της ανθρωπιστικής επέμβασης: Ian Brownlie, "Humanitarian Intervention", στο John Norton Moore, ed., *Law and Civil War in the Modern World*, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 1974, p. 217-228, και η αντίκρουση του Richard Lillich, "Humanitarian Intervention: A Reply to Ian Brownlie and a Plea for Constructive Alternatives", στο John Norton Moore, ed., *Law and Civil War in the Modern World*, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 1974, p. 229-251.

σχετικών του *Χάρτη του ΟΗΕ*. Πρόβλεψη τέτοια σαφώς δεν υπάρχει στο *Χάρτη*. Για το συγκεκριμένο θέμα, ο *Χάρτης* προέβλεπε, ως απόρροια μιας -όπως απεδείχθη- μάλλον υπεραισιόδοξης εκτίμησης των συντακτών του, τη συγκρότηση «*Εθνικών Στρατιωτικών Τμημάτων*» που θα είναι στη διάθεση του Οργανισμού, καθώς και τη σύσταση ειδικής *Επιτροπής Στρατιωτικού Επιτελείου*, μέσω των οποίων θα υλοποιείται τελικώς η βούληση του Οργανισμού και θα είναι δυνατή η «*λήψη επειγόντων στρατιωτικών μέτρων*» ... «*δια [να δύναται να λάβει χώρα] συνδυασμένη διεθνή ενέργεια εξαναγκασμού*».⁶⁰² Τέτοιες στρατιωτικές δυνατότητες ήταν προφανώς αδύνατον να συγκροτηθούν από τα συνεισφέροντα κράτη-μέλη, και να διατηρούνται σε καθεστώς «άμεσης διάθεσης» στον ΟΗΕ⁶⁰³, και υπό καθεστώς μάλιστα εκχώρησης και του Επιχειρησιακού Ελέγχου στο ΣΑ και στη Στρ. Επιτροπή.⁶⁰⁴ Ειδικά μάλιστα αν ανακαλέσει κανείς, το κλίμα γενικευμένης δυσπιστίας και έλλειψης σχετικής πολιτικής βούλησης μετά το 1945, τόσο στα μόνιμα μέλη του ΣΑ, όσο και γενικότερα.

Γενικά, ο *Χάρτης του ΟΗΕ*, παρέχει στο Συμβούλιο Ασφαλείας την απαραίτητη εξουσία έχοντας την «*πρωτεύουσα ευθύνη*» (primary responsibility)⁶⁰⁵ ασκεί την αποκλειστική αρμοδιότητα⁶⁰⁶ για την εξουσιοδότηση όποιων μέτρων, μεμονωμένων ή και συλλογικών, κρίνει αυτό κατά περίπτωση, αφού πρώτα αποφανθεί ότι η συγκριμένη περίπτωση αποτελεί απειλή για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας (άρθρο 39). Τέτοια μέτρα μπορεί να είναι ακόμη και αναγκαστικά μέτρα (coercive measures), συμπεριλαμβανόμενης και της χρήσης βίας (στρατιωτικής ισχύος), ώστε να διασφαλίζεται το υπέρτατο προστατευόμενο «*αγαθό*», αυτό της «*διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας*».

Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί η ανάγκη οντολογικού προσδιορισμού, αλλά και αντίστοιχης διάκρισης μεταξύ του *Δόγματος της Συλλογικής Άμυνας*⁶⁰⁷ και της εφαρμογής του, όπως εκφράζεται στις περιπτώσεις συνδρομής Κράτους/ών – μελών σε άλλο/α, τα οποία δέχονται επίθεση ή επιθετική ενέργεια και κατόπιν σχετικής αίτησής τους [πρόβλεψη δυνατότητας συνδρομής βάσει του *Δόγματος Συλλογικής Άμυνας*⁶⁰⁸, όπως αυτό προβλέπεται ρητά στο Άρθρο 51⁶⁰⁹ του *Χάρτη* και της επακόλουθης λήψης αναγκαιών (έως και αναγκαστικών) μέτρων για την αντιμετώπιση του επιτιθέμενου, κατόπιν σχετικής εξουσιοδότησης του ΣΑ⁶¹⁰], και της έκφρασης της Αρχής της *Συλλογικής Ασφάλειας*, όπως αυτή

⁶⁰² Άρθρα 26, 45 – 47 του *Χάρτη του ΟΗΕ*.

⁶⁰³ «In order to enable the United Nations to take urgent military measures, Members shall hold immediately available national air-force contingents for combined international enforcement action. The strength and degree of readiness of these contingents and plans for their combined action shall be determined within the limits laid down in the special agreement or agreements referred to in Article 43, by the Security Council with the assistance of the Military Staff Committee.» άρθρο 45 του *ΧτΟΗΕ*.

⁶⁰⁴ «Plans for the application of armed force shall be made by the Security Council with the assistance of the Military Staff Committee.» άρθρο 46 του *ΧτΟΗΕ*.

⁶⁰⁵ Άρθρο 24, παρ. 1, συνδυαστικά με το άρθρο 12, παρ.1, του *Χάρτη του ΟΗΕ*.

⁶⁰⁶ Άρθρα 39 – 42 του *Χάρτη του ΟΗΕ*.

⁶⁰⁷ “Principle of Collective Security”.

⁶⁰⁸ “Doctrine of Collective Self-Defence”.

⁶⁰⁹ Βλ. ειδικά Άρθρο 51 και κατ’ επέκταση τις προβλέψεις του Κεφ. VII, του *Χάρτη του ΟΗΕ* που προβλέπει «το φυσικό δικαίωμα ατομικής ή συλλογικής αμύνης εις περίπτωση καθ’ ην Μέλος τι των Η.Ε. υποστή επίθεσιν ένοπλον, μέχρις ου το Συμβούλιον Ασφαλείας λάβει τα αναγκαία μέτρα προς διατήρησιν της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.».

⁶¹⁰ Η ανωτέρω αλληλουχία διαδικασίας χρησιμοποιήθηκε το 1990-1 για τη νομιμοποιητική κάλυψη της επιχείρησης «*Dessert Storm*», στην οποία ένας συνασπισμός δυνάμεων («*coalition of Forces*») χωρών-μελών του ΟΗΕ (προεξαρχόντων των ΗΠΑ και του Η.Β.), έσπευσαν να συνδράμουν (ανταποκρινόμενοι στη πρόσκληση της

υλοποιείται μέσω της ευρύτερης λειτουργίας του οργανισμού και μεταξύ αυτής, της εξουσιοδοτημένης ανάπτυξης Ειρηνευτικών Δυνάμεων υπό την αιγίδα του ΟΗΕ. Η νομολογιακή επιβεβαίωση και ερμηνεία της ανατιθέμενης «κύριας ευθύνης» στο ΣΑ (σύμφωνα με το Άρθρ. 24§1 του Χάρτη), ως η «πρωτεύουσα» αλλά όχι ως η «αποκλειστική» αρμοδιότητα σε αυτό, για τη διατήρηση ή την επαναφορά (restore) της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, παρέχεται στην υπόθεση *Certain Expenses Case* (1962) ενώπιον του Δ.Δ.Χ.⁶¹¹

Η χρήση των Δυνάμεων αυτών εμφανίστηκε ως η μόνη ρεαλιστική και αποτελεσματική λύση για την αντιμετώπιση καταστάσεων διεθνούς έντασης, με πρώτη την ανάπτυξη Ειρηνευτικών Δυνάμεων-Παρατηρητών το 1948 στην Ιερουσαλήμ (UNTSO), ως απότοκος κυρίως της τότε ιστορικής αναγκαιότητας.⁶¹² Η ιδιότυπη αυτή μορφή διεθνούς παρέμβασης, αποτέλεσμα πρωτοβουλίας μάλλον άλλων παραγόντων, όπως αυτός της Γενικής Γραμματείας, παρά της αμιγούς θεσμικής αντίδρασης του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών, εμφανίστηκε ως η μόνη ρεαλιστική επιλογή (ως εναλλακτική της προφανώς ανεφάρμοστης προβλεπόμενης από το Χάρτη) στην αδρανοποίηση του Συμβουλίου Ασφαλείας, λόγω της μεταπολεμικής συγκυρίας και των Ψυχροπολεμικών πολιτικών συσχετισμών.⁶¹³

«νόμιμης» πολιτικής εξουσίας) το κράτος του Κουβέιτ, προκειμένου να αντιμετωπίσει την επίθεση που δέχτηκε στο έδαφός του από το γειτονικό Ιράκ. Η ανωτέρω πρώτη φάση των επιχειρήσεων και της αντίδρασης της Διεθνούς Κοινότητας έλαβε χώρα δυνάμει του Άρθρου 51 του Χάρτη του ΟΗΕ. Κατόπιν, και μετά την έκδοση σχετικών αποφάσεων (π.χ. S/RES/660/1992 και 678/1990) του Συμβουλίου Ασφαλείας, οι στρατιωτικές επιχειρήσεις συνεχίστηκαν με διαφορετική νομιμοποιητική βάση, αυτή δηλαδή που εκπορεύεται ευρύτερα από τις διατάξεις του Κεφ. VII, του Χάρτη του ΟΗΕ, βάσει των οποίων κρίθηκε από πολλούς (ειδικά από τις αρχές των ΗΠΑ που ήταν και η καθοδηγήτρια χώρα), αλλά και άλλες συμμετέχουσες στην Επιχείρηση) αποδεκτό το επιχείρημα ότι η χρήση οποιωνδήποτε μέτρων (ακόμη και στρατιωτικών) κρίνεται επιβεβλημένη, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η επιθετική παραβατική συμπεριφορά έναντι Κράτους – μέλους του Οργανισμού.

⁶¹¹ *Certain expenses of the United Nations* (Article 17, paragraph 2, of the Charter), Advisory Opinion, July 20, 1962, ICJ Reports 1962, σελ. 162 (εφεξής *Certain Expenses case*).

⁶¹² «...The concept of peace-keeping evolved soon after the United Nations was found, born of necessity as a largely improvise response to the times...», Εισαγωγή του Γ.Γ. του ΟΗΕ, Μπ.Μπ. Γκάλι στο «The Blue Helmets: A Review of United Nations Peace-keeping, UN Department of Public Information», 3rd ed., 1996, σελ. 3 (βλ. σχετικά στη δνση <http://www.un.org/press/en/1996/19961203.pi982.html>). Άλλη, παρόμοιου χαρακτήρα, Αποστολή των Η.Ε., η οποία περιελάμβανε «Παρατηρητές» και όχι ένοπλα τμήματα ήταν η UNMOGIP (UN Military Observer Group in India and Pakistan), που αναπτύχθηκε μεταξύ Ινδίας και Πακιστάν το 1949. Όπως είναι προφανές, με δεδομένη τη μη συμπερίληψη στρατιωτικής δύναμης στις αποστολές αυτές, η οποιαδήποτε δυνατότητα εφαρμογής ή, πολλών δε μάλλον, επιβολής αρχών του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου στο πλαίσιο της δράσης των εν λόγω Αποστολών θα πρέπει να θεωρείται μάλλον ως μη εφαρμόσιμη εκ των πραγμάτων (και όχι βέβαια επί της αρχής), εκ μέρους του προσωπικού των εν λόγω Επιχειρήσεων.

⁶¹³ Χαρακτηριστικό σημείο της πολιτικής δυσκαμψίας του Συστήματος του ΟΗΕ, και ειδικότερα του προεξάρχοντος οργάνου του, του Συμβουλίου Ασφαλείας, μεσοσύσης της Ψυχροπολεμικής αντιπαράθεσης, ήταν η πρωτοφανής και όπως απεδείχθη ανεπανάληπτη πρωτοβουλία του άλλου Οργάνου του, της Γενικής Συνέλευσης, με την απόφασή της το 1950 «*Ενωμένοι για την Ειρήνη*» (“*United for Peace Resolution*”), να αναλάβει έστω και περιστασιακά αρμοδιότητες σε θέματα διευθέτησης διαφορών μεταξύ των Κρατών και διατήρησης της Ειρήνης. Περιπτώσεις στις οποίες τα Η.Ε. κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου δεν μπόρεσαν να παρέμβουν δραστικά και αποτελεσματικά για την αποφυγή κλιμάκωσης και την εκτόνωση της κρίσεως ή στην καλύτερη περίπτωση ο ρόλος τους ήταν εξαιρετικά περιορισμένης και/ή δευτερευούσης σημασίας, ήταν μεταξύ άλλων η ιδιόμορφη κατάσταση μεταξύ των δύο Γερμανιών και ειδικά το φαινόμενο του τείχους του Βερολίνου, η κρίση των πυραύλων της Κούβας, τα γεγονότα στη Τσεχοσλοβακία και Ουγγαρία, καθώς και οι τοπικού χαρακτήρα κρίσεις της Λατινικής Αμερικής, η διαμάχη ΗΒ και Αργεντινής για τα νησιά Φώκλαντ, η Κινέζικη επέμβαση στο Θιβέτ, οι μεθοριακές διενέξεις Ινδίας-Κίνας, Κίνας-Σοβιετικής Ένωσης, η επέμβαση του Βιετνάμ στη Καμπότζη, καθώς επίσης και το ευρύτερο περιβάλλον της Αραβο-ισραηλινής διένεξης. Φυσικά, μέσα στις 13 αποστολές που έλαβαν χώρα μέχρι το 1988, ανεδείχθη και η ζωτικής και αναντικατάστατης σημασίας δυνατότητα παρέμβασης του Οργανισμού και των μηχανισμών του, με χαρακτηριστικά παραδείγματα τις ειρηνευτικές αποστολές στη Ναμίμπια και στην Κύπρο.

Στις εν λόγω Ειρηνευτικές Αποστολές, αρχικά πλειοψηφούσαν οι αποστολές παρατηρητών ή πολιτικών συμβούλων, με λιγότερες αυτές που περιελάμβαναν ένοπλα τμήματα «Κυανόκρανων». Η πρώτη πραγματικά Ειρηνευτική διεθνής αποστολή που περιελάμβανε ένοπλα τμήματα ήταν η UNEF I⁶¹⁴ και αναπτύχθηκε από το Νοέμβριο του 1956 έως τον Ιούνιο του 1967 στη χερσόνησο του Σινά. Αξίζει δε να σημειωθεί, ότι η εν λόγω Αποστολή εγκρίθηκε τελικά όχι από το ΣΑ, αλλά από τη Γενική Συνέλευση (ΓΣ) του Οργανισμού, καθώς τα veto τόσο του Ηνωμένου Βασιλείου, όσο και της Γαλλίας είχαν «παραλύσει» το Συμβούλιο. Πάντως, παρατηρείται ότι ο θεσμός των *Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων/Αποστολών* γνώρισε αργή, αλλά συνεχή ανάπτυξη, προφανώς λόγω του καθεστώτος της αυστηρά «ελεγχόμενης» και «κηδεμονευόμενης» διαδικασίας εξουσιοδότησης και της κατά περίπτωση (*ad hoc*) εξέτασης της σκοπιμότητας και έγκρισης ανάπτυξης τέτοιων δυνάμεων από το Συμβούλιο Ασφαλείας, το οποίο εκχωρούσε και ανέθετε περιορισμένου εύρους, και άρα και δυνατοτήτων κώδικα δράσης/ εμπλοκής (*mandate*) στους επικεφαλής των αποστολών αυτών. Το αποτέλεσμα ήταν ο θεσμός να επενδυθεί αργά και σταδιακά μεν, αλλά σταθερά, με το απαραίτητο ελάχιστο κύρος και τη διεθνή αποδοχή που ήταν απαραίτητες αλλά και εδικαιούνται να έχουν, για τη παγίωση του ρόλου τους, αλλά και για και τη μελλοντική τους εξέλιξη, ως καλόπιστοι διεθνείς «Φορείς Ειρήνης».

Οι δυσκολίες και δυσχέρειες που σημειώνονται στη δράση πολυεθνικών «Ειρηνευτικών»⁶¹⁵ Επιχειρήσεων, ενίοτε -δυστυχώς- οδηγούν σε αναποτελεσματικότητα της όλης προσπάθειας, η οποία μάλιστα σε συγκεκριμένες περιπτώσεις έφτασε μέχρι του σημείου της ανθρωπιστικής αποτυχίας (βλέπε Σομαλία – Οκτ. 1993⁶¹⁶, αλλά και την περίπτωση του Σουδάν/Darfur – 2003-2009). Όλα αυτά αναδεικνύουν την πολυπλοκότητα της εφαρμοζόμενης πολυεθνικής επιχειρησιακής διεθνούς παρέμβασης για σκοπούς σταθεροποίησης. Ενός κατ' εξοχήν σύνθετου και πολυπαραγοντικού προβλήματος με πολλαπλές και αμφίβολης επιτυχίας διαφαινόμενες λύσεις, όπου τα επιτακτικά ερωτήματα είναι συνήθως πολύ περισσότερα από τις διαθέσιμες απαντήσεις. Κυριότεροι ρυθμιστικοί παράγοντες διαμόρφωσης του όλου πεδίου της πολυεθνικής παρέμβασης είναι ο θεσμικός (θεσμικό πλαίσιο), ο επιχειρησιακός, ο πολιτικός, ο διπλωματικός, και φυσικά ο οικονομικός, υπό τη μορφή των διαθέσιμων πόρων και δυνατοτήτων.

Όλα τα ανωτέρω, στην ουσία, οριοθετούν τη νέα εποχή στις πολυεθνικές επιχειρήσεις, όπου το Δόγμα των παραδοσιακών Κυανόκρανων, βασισμένο στο τρίπτυχο «**συναίνεση**» – «**αμεροληψία**» – «**περιορισμένη χρήση βίας, μόνον για αυτοάμυνα**» («*consent*» –

⁶¹⁴ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unefi.htm>.

⁶¹⁵ Ο όρος χρησιμοποιείται διασταλτικά, προκειμένου να συμπεριλάβει όχι αποκλειστικά τις συγκεκριμένες πολυεθνικές επιχειρήσεις με ειδική αποστολή την επιβολή ή τη διατήρηση της ειρήνης, αλλά όλες γενικώς τις πολυεθνικές επιχειρήσεις που, υπό την ευρεία έννοια, αποσκοπούν γενικότερα να συμβάλλουν στην εμπέδωση της σταθεροποιητικής ειρηνευτικής προσπάθειας σε μια περιοχή κρίσης.

⁶¹⁶ Στη Σομαλία, από τον Απρίλιο του 1992 έως το Μάιο του 1993, αναπτύχθηκαν οι αποστολές UNOSOM I – Unified Task Force (UNITAF) με US-led Forces στην επιχείρηση Operation «*RESTORE HOPE*» - UNOSOM II. Η επιχείρηση της UNITAF είχε αποστολή «*to create a protected environment for conducting humanitarian operations in the southern half of Somalia*» χρησιμοποιώντας "***all necessary means***" to guarantee the delivery of humanitarian». Συγκεκριμένα, «*the Secretary-General sought to improve planning and coordination of humanitarian action under a 100-Day Action Programme for Accelerated Humanitarian Assistance. The plan had eight main objectives: (1) massive infusion of food aid; (2) aggressive expansion of supplementary feeding; (3) provision of basic health services and mass measles immunization; (4) urgent provision of clean water, sanitation and hygiene; (5) provision of shelter materials, blankets and clothes; (6) simultaneous delivery of seeds, tools and animal vaccines with food rations; (7) prevention of further refugee outflows and the promotion of returnee programmes; (8) institution-building and rehabilitation of civil society. Of the \$82.7 million requested for its implementation, a total of \$67.3 million was received.*».

«impartiality» - «limited use of force for self-defence»), δίνει μοιραία τη θέση του στην **αυξημένη παρεμβατικότητα** μέχρι την **ανάληψη εξουσιών (μερικής ή και πλήρους) κυριαρχίας, την ανοικοδόμηση κράτους και την προετοιμασία μετάβασης σε ημεδαπή διακυβέρνηση**. Οι δε νέες αρχές της διεθνούς ένοπλης παρέμβασης αποτυπώνονται εμπειριστικά στο *Capstone Document* του ΟΗΕ περί *UN Peacekeeping Operations: Principles and Guidelines* (εκδόσεως 2008). Εκεί επισημαίνεται το πρόβλημα της παρέμβασης της διεθνούς κοινότητας και οι δυσκολίες αποτελεσματικότητας των σύγχρονων, νέου τύπου πολυεθνικών «Ειρηνευτικών» Επιχειρήσεων. Σε παρόμοια προοπτική προσέγγισης κινείται άλλωστε και η *Peacebuilding Commission* του ΟΗΕ, αναφορικά με το διαφαινόμενο μελλοντικό ειρηνευτικό πλαίσιο, όπως αυτό αποτυπώνεται στην επισκόπηση της *UN's Peacebuilding Architecture* για το έτος 2010⁶¹⁷. Στο κείμενο αυτό, μεταξύ άλλων, επισημαίνεται η αναγκαιότητα μιας γενικότερης συνέργειας πολλών άλλων σημαντικών διεθνών Οργάνων ή θεσμικών φορέων, ειδικά οικονομικού χαρακτήρα, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, («*Regarding partnerships in general, we note a growing sense of the importance of strengthening the relationship between the United Nations and the World Bank*»), προτείνοντας, μεταξύ άλλων, την εδραίωση μιας δομημένης αλληλεπίδρασης. «*Establish a more structured interaction with the World Bank, in particular by establishing a mechanism for consideration of PBC input into HQ decision-making processes*».

2.1.7.2 Θεμελιώδεις Αρχές δράσης των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ

2.1.7.2.1 Γενικά: Το τρίπτυχο «Συναίνεση – Αμεροληψία – περιορισμένη χρήση βίας»⁶¹⁸

Ο παγκόσμιος Οργανισμός, στο μισό και πλέον αιώνα λειτουργίας του θεσμού των πολυεθνικών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεών του, κατέληξε να προσδώσει σε αυτές έναν ιδιαίτερο χαρακτήρα, που θα λέγαμε ότι αντιπροσωπεύει τη δυναμική έκφραση αρωγής και έμπρακτης συμπαράστασης της θεσμισμένης διεθνούς Κοινότητας σε Κράτη (ή κοινότητες ή λαούς) που υφίστανται τα δεινά διεθνών ή μη, εχθροπραξιών ή συρράξεων, με σκοπό να τα βοηθήσουν να αναπτύξουν αυτόνομους μηχανισμούς γρηγορότερης και πιο αποτελεσματικής επίτευξης ειρηνικής διευθέτησης της σοβούσας κρίσης και εμπέδωσης μιας βιώσιμης ειρήνης στην περιοχή τους. Για τον σκοπό αυτό, οι Ειρηνευτικές αποστολές, τουλάχιστον αυτές που διατηρούν τον κλασικό χαρακτήρα επιχειρησιακής ανάπτυξής τους (**Τύπος Ι**⁶¹⁹), στηρίζουν τη δομή και λειτουργία τους στο εξής τρίπτυχο:

- Η ανάπτυξή τους προϋποθέτει τη **συναίνεση (consent)** των εμπλεκομένων. Για παράδειγμα, η Ειρηνευτική επιχείρηση στο Σινά (UNEF I)⁶²⁰ το 1956 (2 Νοε.) ανεκλήθη το 1967, αφού η Αίγυπτος απέσυρε την συναίνεσή της.⁶²¹ Επίσης, η εγκαθίδρυση της επιχείρησης

⁶¹⁷ A/64/868-S/2010/393, «2010 Review of the United Nations peacebuilding architecture», 21 July 2010.

⁶¹⁸ Rossalyn Higgins, *United Nations Peacekeeping 1946-1967. Documents and Commentary*, vol. 1, Oxford University Press, London, 1969, σσ. 221-529.

⁶¹⁹ Η πρώτη αντιπροσωπευτική Αποστολή του κλασικού μοντέλου των Ειρηνευτικών Αποστολών Τύπου Ι ήταν η UNEF I (*UN Emergency Force*), η οποία, λόγω αδρανοποίησης του Συμβουλίου Ασφαλείας, συνεστήθη το 1956 με Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ (A/RES/1000 (ES-1) / 5 Nov. 1956), για ανάπτυξή της στην ευρύτερη περιοχή του Σινά.

⁶²⁰ GA Res 997 (ES-I); GA Res. 998 (ES-I), GA Res 1000 (ES-I); GA Res 1001 (ES-I).

⁶²¹ Report of the Secretary-General on the Withdrawal of the United Nations Emergency Force, U.N. GAOR, 5th Emergency Special Sess., Annex, Agenda Item 5, U.N. Doc A/6730 (1967).

UNCRO⁶²² σε αντικατάσταση της UNPROFOR⁶²³, κατόπιν σχετικού αιτήματος της Κροατίας. Η απόσυρση της Επιχείρησης UNAMIR προκάλεσε αντίστοιχα το παρεμφερές αίτημα της Rwanda.

- Η επιχειρησιακή τους λειτουργία, καθώς και το ανατιθέμενο σε αυτές έργο βασίζονται στην αρχή της **ουδετερότητας ή αμεροληψίας** (*impartiality*) ως προς τις αντίπαλες πλευρές.

- Η ανάπτυξη δυνάμεων γίνεται με **εξουσιοδότηση** σαφώς **περιορισμένης χρήσης στρατιωτικής ισχύος**, η οποία συνίσταται στη χρήση όπλων εξαιρετικά περιορισμένης κλίμακας και μόνον για την ατομική προστασία των ίδιων των μελών της Αποστολής (*Non-use of force except in self-defence and defence of the mandate*). Επισημαίνεται ότι το στρατιωτικό προσωπικό των ειρηνευτικών δυνάμεων **Τύπου I** (γνωστοί και ως «κυανόκρανοι», λόγω του χαρακτηριστικού χρώματος των κranών που φέρουν κατά τις αποστολές), κατά παράδοση φέρουν περιοριστικά ελαφρύ οπλισμό και τους επιτρέπεται να χρησιμοποιούν «ελάχιστη» βία, είτε περιοριστικά για αυτοάμυνα, είτε σε περιπτώσεις που παρεμποδίζονται στην εκτέλεση των καθηκόντων τους από ένοπλους.

Βέβαια, το εξελισσόμενο διεθνές περιβάλλον, ειδικά μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, οδήγησε στην ανάγκη αναθεώρησης της εφαρμογής του ανωτέρω τρίπτυχου αρχών και την ενίσχυση της μετεξέλιξης των Ειρηνευτικών αποστολών παραδοσιακού τύπου (**Τύπου I**, Επιχειρήσεις Διατήρησης της Ειρήνης – *Peacekeeping Operations*), έτσι ώστε να περιλαμβάνουν και άλλες, με περισσότερο διευρυμένες δυνατότητες και αρμοδιότητες κατά την ανάπτυξη και δράση τους, όπως αυτές των Επιχειρήσεων Αποκατάστασης (*Peacemaking*), και Επιβολής της Ειρήνης (*Peace-enforcement Operations*) ή και Εδραίωσης της Ειρήνης (*Peace building*), ως Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις **Τύπου II** και **III**, αντίστοιχα.

Εδώ, και σε ό,τι αφορά τη νομιμοποιητική βάση των ανωτέρω Ειρηνευτικών δράσεων του ΟΗΕ, θα πρέπει να τονιστεί το εξής: μολονότι το Διεθνές Δικαστήριο στην υπόθεση *Certain Expenses Case* (1962) απεφάνθη ξεκάθαρα υπέρ του σαφούς διαχωρισμού μεταξύ της τότε καθαρά «ειρηνευτικής» (*peacekeeping*) δράσης και της αναγκαστικού χαρακτήρα ειρηνευτικής έξωθεν παρέμβασης (*peace-enforcement*) και ότι τόσο η Αποστολή UNEF I (Σινά), όσο και η Επιχείρηση ONUC (Κονγκό) ήταν Ειρηνευτικές αποστολές («*Peacekeepers*»)⁶²⁴, η νομική βάση τέτοιων δράσεων μπορεί κάλλιστα να αναζητηθεί στις προβλέψεις του Κεφ. VII του Χάρτη. Ειδικότερα, σύμφωνα με το Άρθρ. 40, το ΣΑ εκτός του ότι έχει τη δυνατότητα να απευθύνει αυστηρές εκκλήσεις - απαιτήσεις (“*mandatory demands*”), μπορεί να ζητήσει (και ως εκ τούτου να εξουσιοδοτήσει) την εφαρμογή αυστηρών κυρωτικών μέτρων (“*provisional measures*”) για την εκτόνωση μιας κρίσιμης κατάστασης.

⁶²² UNITED NATIONS CONFIDENCE RESTORATION OPERATION (March 1995 - January 1996) (<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/uncro.htm>).

⁶²³ UNITED NATIONS PROTECTION FORCE (February 1992 - March 1995) (<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unprofor.htm>). Αρχικά η επιχείρηση αναπτύχθηκε στην περιοχή της Κροατίας, για να διασφαλίσει την αποστρατικοποίηση καθορισμένων περιοχών. Κατόπιν όμως, η Εντολή της εκ μέρους του ΣΑ του ΟΗΕ διευρύνθηκε, γεωγραφικά και επιχειρησιακά, ώστε να περιλαμβάνει τη Β-Ε, υποστηρίζοντας εκεί την παράδοση και διανομή ανθρωπιστικής βοήθειας, την επίβλεψη «no-fly zones», και «safe areas». Μεταγενέστερα, η Εντολή της επεκτάθηκε καλύπτοντας και την περιοχή της ΠΓΔΜ, με ανάθεση την προληπτική επιτήρηση παραμεθόριων περιοχών («*preventive monitoring in border areas*»).

⁶²⁴ *Certain expenses case*, op. cit., σελ. 166.

Έτσι, οι Ειρηνευτικές αυτές επιχειρήσεις μπορούν να εκληφθούν κάλλιστα ότι συστήνονται, προκειμένου να βεβαιώσουν και να διευκολύνουν την υλοποίηση των αυστηρών μέτρων που το ΣΑ έχει προηγουμένως προτείνει. Αναμφίβολα, όμως, αν και το «συμβατικό» ή μη, UN Peacekeeping εκπηγάζει γενικώς από το πνεύμα των προβλέψεων του Άρθρ. 40, παραμένει -και έτσι πρέπει να εκλαμβάνεται- ως μια (πολυεθνική κατά τεκμήριο) διαδικασία απολύτως και άρα αναμφιβόλως, νομιμοποιημένης διεθνούς παρέμβασης, που στηρίζεται στο εγγενές στοιχείο της *συναίνεσης* και της *μη-επιθετικότητας*, έναντι των δρώντων ή των άμεσα εμπλεκόμενων στην κρίση/σύρραξη. Μια τέτοια θεώρηση, είναι κυρίαρχη και εν πολλοίς το ειδοποιό στοιχείο του χαρακτήρα των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, ακόμη και αν η απαίτηση για λήψη μέτρων (και άρα της έκδοσης της Εντολής τους) εκ μέρους του ΣΑ του ΟΗΕ, εμπίπτει στο πλαίσιο του Κεφ. VII του Χάρτη, είναι δηλαδή εν δυνάμει και «αναγκαστικού» χαρακτήρα⁶²⁵. Είναι σαφές ότι τόσο ο επιχειρησιακός χαρακτήρας, όσο και ο διατηρούμενος ρυθμός διεξαγωγής των επιχειρήσεων (“Battle Rhythm”) εκ μέρους των Δυνάμεων των Κυανοκράνων στο πεδίο δράσης τους, (πρέπει να) διαπνέεται γενικότερα από την περιστολή στη χρήση βίας, ως σταθερά δογματική κατεύθυνση «γονιδιακού» πλέον χαρακτήρα για όλες τις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του/υπό τον ΟΗΕ.

Η ασφάλεια του προσωπικού της Ειρηνευτικής Δύναμης του ΟΗΕ

Όπως συνάγεται από το βασικό δόγμα του UN Peacekeeping περί συναίνεσης του φιλοξενούντος κράτους, η θεσμική διασφάλιση της ασφάλειας των μελών της Ειρηνευτικής δύναμης (στο μέτρο φυσικά που αναπτύσσεται και λειτουργεί με τη συναίνεση του κράτους) αποτελεί πρωτίστως αντικείμενο ευθύνης του ίδιου του φιλοξενούντος κράτους. Αυτή η εγγύηση ασφάλειας και προστασίας του ατόμου, απορρέει ως υποχρέωση του κάθε κυρίαρχου κράτους για τα άτομα που τίθενται φυσικά στο πλαίσιο αποκλειστικής δικαιοδοσίας του, εντός δηλαδή της επικράτειάς του. Δευτερογενώς, και το αποστέλλον κράτος, αλλά και ο ίδιος ο οργανισμός, υπέχει σχετική δευτερεύουσα ευθύνη, ώστε να διασφαλίζουν την ασφάλεια του προσωπικού που αναπτύσσεται με μια πολυεθνική ειρηνευτική επιχείρηση υπό την αιγίδα όμως του ΟΗΕ. Στο πλαίσιο αυτό όμως, το κράτος φιλοξενίας έχει επίσης, επιπρόσθετη ειδική ευθύνη, καθώς ως μέλος του ΟΗΕ υποχρεούται να δημιουργεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την επίτευξη της Αποστολής του, ειδικά μέσω των οργάνων του, όπως είναι τα μέλη μιας Ειρηνευτικής Επιχείρησης. Σύμφωνα με τις σχετικές προβλέψεις του Άρθρου 105⁶²⁶ του Χάρτη του ΟΗΕ, ο Οργανισμός και τα όργανά του (εν προκειμένω οι Κυανόκρανοι) μπορούν να απολαμβάνουν στο έδαφος των κρατών - μελών του ειδικά προνόμια και ασυλίες, που είναι απαραίτητες για την εκπλήρωση της ανατιθέμενης Αποστολής τους. Η υποχρέωση σε ό,τι αφορά το πλαίσιο προστασίας έναντι των κυανόκρανων επιβεβαιώθηκε και θεσμικά με την Σύμβαση «1994 Convention on the Safety of United Nations and Associated personnel» που δεσμεύει όλα τα συμβαλλόμενα σε αυτήν κράτη να

⁶²⁵ Για περαιτέρω ανάλυση, βλέπε Hilaire Mc Coubrey – Nigel White, *International Organizations and Civil Wars*, Dartmouth, 1995, p. 175

⁶²⁶ «1. The Organization shall enjoy in the territory of each of its Members such privileges and immunities as are necessary for the fulfilment of its purposes.

2. Representatives of the Members of the United Nations and officials of the Organization shall similarly enjoy such privileges and immunities as are necessary for the independent exercise of their functions in connexion with the Organization.

3. The General Assembly may make recommendations with a view to determining the details of the application of paragraphs 1 and 2 of this Article or may propose conventions to the Members of the United Nations for this purpose.» Article 105, Charter, the United Nations (1945).

διασφαλίσουν την ασφάλεια των μελών της Ειρηνευτικής Δύναμης, ως de facto οργάνων του ΟΗΕ, καθώς και του συνοδευτικού προσωπικού, καθόσον αυτοί αναπτύσσονται και επιχειρούν στην επικράτεια του φιλοξενούντος κράτους (host Nation).

Το στοιχείο αυτό είναι ιδιαίτερης σημασίας κατά την προκείμενη συγκριτική εξέταση των στοιχείων συνάφειας του νομικού πλαισίου και της λειτουργίας μιας Ειρηνευτικής δύναμης με το αντίστοιχο καθεστώς μιας Κατέχουσας Δύναμης σε μια περιοχή στην οποία ασκεί αποτελεσματικό κατοχικό έλεγχο, καθόσον και εκεί, το Δίκαιο της Κατοχής μεριμνά, πέραν της προστασίας του κατεχόμενου πληθυσμού, υποδομών και εδάφους, και για την προστασία των μελών της κατέχουσας Δύναμης. Σαφώς δε, προσθέτει και ενισχύει την επιχειρηματολόγηση για την νομική θεμιτότητα, αλλά κυρίως για την αποτελεσματικότητα, υπό την έννοια κυρίως της πρακτικής χρησιμότητας της επίκλησης του κατοχικού Δικαίου στις Ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ.

2.1.7.2.2 Οι ανατιθέμενες επιμέρους Αποστολές – Στόχοι στις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του/υπό τον ΟΗΕ

Αν και εμφορούμενες από την αντίληψη ότι κάθε Ειρηνευτική Αποστολή είναι ξεχωριστή, τόσο στη διαδικασία έγκρισης της ανάπτυξης και δράσης της ή της Εντολής της, όσο και της υλοποίησης των στόχων που της ανατίθενται, είναι σαφές ότι στις Αποστολές αυτές ανατίθενται έργα κι επιμέρους στόχοι που διέπονται από κοινά χαρακτηριστικά και ομοιότητες. Έτσι, αναλόγως με το περιεχόμενο της Εντολής τους, οι ανατιθέμενες επιμέρους αποστολές – στόχοι (Mandated Mission Tasks) των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων Peacekeeping είναι δυνατόν να ομαδοποιηθούν ως κατωτέρω:

- Πρόληψη έναυσης νέας (ή επανέναυσης της ίδιας) ένοπλης σύρραξης ή της επέκτασης της σύρραξης (conflict spill-over) σε παρακείμενες ή όμορες περιοχές ή κράτη.
- Σταθεροποίηση περιπτώσεων σύρραξης κατόπιν μιας εκχειρίδας, προκειμένου να δημιουργηθεί ένα περιβάλλον διαρκούς ή βιώσιμης ειρήνης (επίτευξης και επιτυχούς εφαρμογής ειρηνευτικής συμφωνίας) μεταξύ των μερών.
- Αρωγή και υποστήριξη στην εφαρμογή συνολικών/εμπεριστατωμένων ειρηνευτικών συμφωνιών (comprehensive peace agreements).
- «Καθοδήγηση» κρατών ή περιοχών μέσω της ενδιάμεσης φάσης σε μια σταθερή διακυβέρνηση, βασισμένη σε δημοκρατικές διαδικασίες, χρηστή διακυβέρνηση και οικονομική ανάπτυξη.

Αναλόγως δε με τις ειδικές απαιτήσεις που καθορίζονται από τις αντίστοιχες επιμέρους ιδιαίτερες περιστάσεις και χαρακτηριστικά εκάστης κρίσης, όπως αυτές προσδιορίζονται στην Έκθεση Συνολικής Στρατηγικής Εκτίμησης (*Intergrated Strategic Assessment*)⁶²⁷, στις Ειρηνευτικές αποστολές του ΟΗΕ ανατίθενται

⁶²⁷ Για μια αναλυτική επισκόπηση της διαδικασίας Σχεδίασης μιας Ειρηνευτικής Επιχείρησης και δη του ζητήματος της Συνολικής Στρατηγικής Εκτίμησης (The Integrated Mission Planning Process), βλ. Κατά χρονολογική σειρά τις ακόλουθες πρωτοβουλίες κατευθυντήριας καθοδήγησης: τις «Guidelines on Integrated Planning for UN Field Presences: Role of the Field», *Integrated Mission Planning Process* (IMPP), 2009, το «Role of Headquarters» (2010), το «Policy on UN Transitions in the Context of Mission Drawdown or Withdrawal» (2013), το «Standard Operating

επιμέρους αποστολές ή επιχειρησιακά έργα, με χαρακτήρα που άπτεται του πεδίου του Peacebuilding. Τέτοιες αποστολές μπορεί ενδεικτικά να συμπεριλαμβάνουν:

- Αφοπλισμό, απενεργοποίηση και επανένταξη των πρώην εμπολέμων – μαχητών («*Disarmament, demobilization and reintegration of ex-combatants*» - DDR).
- Αποναρκοθέτηση ή διαχείριση ναρκοπεδίων, και διαχείριση απειλών από αυτοσχέδιους εκρηκτικούς μηχανισμούς (*improvised explosive devices* - IED's)⁶²⁸.
- Διαχείριση (αποσυρθέντος) οπλισμού και πυρομαχικών, πρώην εμπολέμων.
- Αναδιοργάνωση του πεδίου της (δημόσιας) Ασφάλειας (Security sector reform-SSR) και ενίσχυση δομών και δραστηριοτήτων που αφορούν τη λειτουργία του κράτους Δικαίου, όπως η υποστήριξη του συστήματος απονομής Δικαιοσύνης, των χώρων κράτησης και καταστημάτων /σωφρονισμού.
- Προστασία και προώθηση του σεβασμού των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.
- Αρωγή σε εκλογικές διαδικασίες.
- Υποστήριξη για την εμπέδωση/εδραίωση της κυριαρχίας του κράτους και για την ανοικοδόμηση των συναφών δομών του.
- Προώθηση της κοινωνικής και οικονομικής ανάταξης και ανάπτυξης.

Η δεκαετία του '90 σηματοδότησε το τέλος της ιδεολογικο-πολιτικής αντιπαράθεσης και έδωσε νέα δυναμική στην περισσότερο έκδηλη διάθεση συνεργασίας των μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας και κατ' επέκταση ολόκληρου του Οργανισμού, η οποία, όμως, είχε να αντιμετωπίσει μια έκρηξη περιφερειακών ή και τοπικών συγκρούσεων διεθνούς και μη χαρακτήρα, με έμφαση και επίκεντρο εθνικιστικά, θρησκευτικά, μειονοτικά, γλωσσικά ή και φυλετικά κίνητρα. Οι Αποστολές δεύτερης γενιάς (Τύπου II) απετέλεσαν την προσαρμογή του θεσμού των Ειρηνευτικών Αποστολών, προκειμένου να αντιμετωπίσει ο Οργανισμός περισσότερο απαιτητικές και «ευαίσθητες» καταστάσεις που αφορούσαν κράτη ή τμήματα κρατών με αποδομημένες και ανενεργές (ή σε αποδρομή) κρατικές δομές ("*failed State situations*"), και η όποια επέμβαση και παρουσία των πολυεθνικών Ειρηνευτικών Δυνάμεων έπρεπε να λάβει φυσικά υπ' όψιν της και το δικαίωμα της εθνικής κυριαρχίας του εν λόγω κράτους⁶²⁹.

Procedures for Countries Wishing to Adopt the "Delivering as one" Approach », United Nations Development Group (UNDG) High Level Group, 2013, και το «Policy on Integrated Assessment and Planning», Integrated Assessment and Planning (IAP), 2013. Επίσης, το «*INTEGRATED ASSESSMENT AND PLANNING HANDBOOK*», UN Integrated Assessment and Planning (IAP), December 2013, διαθέσιμο στη δνση <http://www.un.org/en/peacekeeping/publications/2014-IAP-HandBook.pdf>.

⁶²⁸ «An **improvised explosive device (IED) attack** is the use of a "homemade" bomb and/or destructive device to destroy, incapacitate, harass, or distract. IEDs are used by criminals, vandals, terrorists, suicide bombers, and insurgents. Because they are improvised, IEDs can come in many forms, ranging from a small pipe bomb to a sophisticated device capable of causing massive damage and loss of life. IEDs can be carried or delivered in a vehicle; carried, placed, or thrown by a person; delivered in a package; or concealed on the roadside. The term IED came into common usage during the Iraq War that began in 2003.», στο «IED Attack: Improvised Explosive Devices», National Academy of Engineering and the National Research Council of the National Academies, U.S. Department of Homeland Security, διαθέσιμο στη δνση http://www.dhs.gov/xlibrary/assets/prep_ied_fact_sheet.pdf.

⁶²⁹ Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων αποστολών ήταν οι Επιχειρήσεις στην Αγκόλα, στη Βοσνία Ερζεγοβίνη και στη Σομαλία.

Η περίφημη Έκθεση του Γ.Γ. του ΟΗΕ Μπούτρος Μπ. Μπ. Γκάλι «*An Agenda for Peace*» (1995)⁶³⁰, ήρθε να εκφράσει την αγωνία και τελικά τις προσπάθειες της Διεθνούς Κοινότητας για την ανάγκη προσαρμογής του Οργανισμού στο νέο περιβάλλον. Η έκθεση υπογράμμισε τον πρωτεύοντα ρόλο και την ευθύνη του Οργανισμού για τη διατήρηση της Διεθνούς Ειρήνης και Ασφάλειας, διατυπώνοντας προτάσεις για βελτιστοποίηση των υπαρχουσών και πιστοποίηση και αποδοχή νέων προσεγγίσεων στην ειρηνευτική δυνατότητα του Οργανισμού. Σε αυτή τη κατεύθυνση η Ατζέντα προώθησε την άποψη για αναβάθμιση του ρόλου και των δυνατοτήτων των Ειρηνευτικών αποστολών σε ένα νέο μοντέλο διευρυμένων δυνατοτήτων, που όπως ήδη προαναφέρθηκε, θα είναι περισσότερο αποτελεσματικό σε ρόλους πρόληψης και διευθέτησης/διαχείρισης συγκρούσεων, ικανό να συμβάλει εποικοδομητικά στην ανοικοδόμηση και στην επαναδραστηριοποίηση των κρατικών δομών, και ακόμη στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των περιοχών που το έχουν ανάγκη. Επίσης, μεταξύ άλλων, υποστήριξε την ανάδειξη του θεσμού της *Προληπτικής Διπλωματίας* (“*Preventive or Quiet Diplomacy*”) και της αναγκαιότητας περαιτέρω ανάπτυξης και ενίσχυσης του ρόλου του Γενικού Γραμματέα του Οργανισμού, με τη βελτιστοποίηση και ενίσχυση των δυνατοτήτων του σε ρόλους καλόπιστου διεθνούς διαμεσολαβητή ή παρόχου «καλών υπηρεσιών» (“*good offices*”), σε περιπτώσεις πρόληψης ή και επίλυσης διμερών ή πολυμερών διαφορών με ειρηνικό τρόπο.

Παρ’ όλες, όμως, τις καλές προθέσεις και τους ευσεβείς πόθους των εμπλεκόμενων, αλλά και της ευρύτερης -τουλάχιστον στα λόγια- συναίνεσης και αποδοχής της ευθύνης της πλειοψηφίας της Διεθνούς Κοινότητας για την ανάγκη στήριξης του θεσμού των Κυανόκρανων, οι Ειρηνευτικές Δυνάμεις δεν πρέπει και δεν μπορούν να θεωρηθούν ως πανάκεια, ως η υπέρτατη λύση για τις όπου γης διαταράξεις της ειρήνης. Τα Ηνωμένα Έθνη, με τους σαφώς περιορισμένους μηχανισμούς επέμβασής τους, δεν μπορούν να εγγυηθούν μια λύση στο πρόβλημα ειρήνης και ασφάλειας σε μια περιοχή, ειδικά αν τα αντίπαλα μέρη επιμένουν να αδιαφορούν και να μην επιδεικνύουν ειλικρινή διάθεση για εξεύρεση ειρηνικής λύσης στη μεταξύ τους αντιπαράθεση. Απλά τα Η.Ε., χωρίς την απαραίτητη ελάχιστη συναίνεση που απαιτείται να επιδεικνύεται από τα αντίπαλα μέρη, αδυνατούν να φέρουν σε πέρας την αποστολή τους.⁶³¹

Για την επιτυχή εκπλήρωση της αποστολής τους οι Ειρηνευτικές δυνάμεις που αναπτύσσονται σε μία περιοχή απαιτείται να επιχειρούν με τις εξής προϋποθέσεις:

- Διασφάλιση της πλήρους συνεργασίας και συναίνεσης των αντίπαλων μερών.
- Οι κυανόκρανοι πρέπει να διατηρούν, όσο είναι δυνατόν, την ουδετερότητα τους.⁶³²

⁶³⁰ «*An Agenda for Peace, Preventive diplomacy peacemaking and peace-keeping*», A/47/277-S/24111, June 17, 1992. Συμπληρωματικό κείμενο αυτής κατετέθη τον Ιανουάριο του 1995. Βλ., «*Supplement to an Agenda for Peace: Position Paper of the Secretary-General on the Occasion of the Fiftieth Anniversary of the United Nations*», A/50/60-S/1995/1, Jan. 3, 1995.

⁶³¹ «*...UN peacekeepers cannot impose peace where there is no peace to keep...*». Βλ. «1948-1998, 50 Years of United Nations Peacekeeping Operations», διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.un.org/en/peacekeeping/sites/50years/2.htm>.

⁶³² Χαρακτηριστική είναι η σχετική αναφορά του σχετικού νομικού Εγχειριδίου «DEPARTMENT OF DEFENSE LAW OF WAR MANUAL», των ΗΠΑ, ειδικά για τις περιπτώσεις που μέλη μιας πολυεθνικής Ειρηνευτικής Επιχείρησης περιέρχονται στον έλεγχο Δυνάμεων κράτους που είναι εμπόλεμο σε μια σύρραξη. Για την περίπτωση αυτή, αν και δεν αναγνωρίζεται το καθεστώς του Αιχμαλώτου πολέμου, η υποστηριζόμενη θέση είναι ότι πρέπει να τους παρέχεται (το ελάχιστο) καθεστώς προστασίας POW (Αιχμαλώτου πολέμου) κατ’ αναλογία. Το σχετικό χωρίο του εγχειριδίου έχει ως εξής: «9.3.4.3 [POW] Of the Enemy. Persons who have been captured by States that are not

- Πρέπει να έχουν μία ξεκάθαρη και ρεαλιστική Εντολή ανάθεσης αποστολής (mandate), και τέλος
- Τα κράτη-μέλη πρέπει να παρέχουν πλήρη υποστήριξη, τόσο σε υλικά και μέσα, καθώς και σε ανθρώπινο δυναμικό, το οποίο θα στελεχώνει επαρκώς τις εν λόγω Πολυεθνικές Δυνάμεις, αλλά και πολιτική υποστήριξη στην αποστολή των τελευταίων.

Σε αυτή την κατεύθυνση πρέπει να καταχωρηθεί η πρωτοβουλία του Οργανισμού το Μάρτιο του 1993, να καλέσει τα Κράτη-μέλη να μεριμνήσουν για τη διασφάλιση της προστασίας του προσωπικού του κατά την ανάπτυξη των Ειρηνευτικών Αποστολών – Παρατηρητών.⁶³³ Επίσης, στο ίδιο πνεύμα κινείται και η πρωτοβουλία του προέδρου του Συμβουλίου Ασφαλείας με την έκδοση σχετικής του δήλωσης το Μάιο του 1994⁶³⁴, με την οποία επιχείρησε να οριοθετήσει περισσότερο συγκεκριμένες και ξεκάθαρες αρχές για τις Ειρηνευτικές Αποστολές. Την ίδια περίοδο δρομολογήθηκαν και εξελίξεις στον τομέα της προετοιμασίας των χωρών-μελών με *Συμφωνίες Ετοιμότητας* (“*Stand-by Agreements*”) για την ελαχιστοποίηση κατά το δυνατόν του χρόνου προετοιμασίας, συγκέντρωσης και ανάπτυξης Ειρηνευτικών Δυνάμεων Πολυεθνικού χαρακτήρα σε μια περιοχή.

Στη σύγχρονη εξελικτική τους μορφή, οι Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις έχουν σαφώς αποκτήσει και μάλιστα χαρακτηρίζονται από έναν «*πολυδιάστατο*» χαρακτήρα («*multidimensional peacekeeping operations*»), τόσο σε ό,τι αφορά την συγκρότησή τους, όσο και σε ό,τι αφορά την Εντολή, άρα και τη δράση τους στο πεδίο. Οι πάμπολλες διαστάσεις του λειτουργικού τους πλαισίου εκτείνονται σε διάφορες επιμέρους αποστολές, όπως η προστασία αμάχων⁶³⁵, η εμπλοκή στη διακυβερνητική και διοικητική διαδικασία της περιοχής, ο αφοπλισμός, η επιχειρησιακή αδρανοποίηση και η κοινωνική ένταξη⁶³⁶ των πρώην εμπολέμων, η δημόσια τάξη και ασφάλεια, η συμβολή στη διενέργεια εκλογών, η αποκατάσταση και εδραίωση του κράτους Δικαίου⁶³⁷ και η συμβολή στην προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κλπ.

*adversaries in the armed conflict are not technically in the hands of the enemy.*⁶⁸ However, persons who are entitled to POW status or treatment and are interned by a neutral State under its duties under international law are generally entitled to POW treatment, as a minimum, under Article 4B(2) of the GPW.⁶⁹ Similarly, for example, military forces engaged in peace operations who are detained by the forces of a State that is a party to a conflict should, at a minimum, be afforded POW treatment by analogy.» *Law Of War Manual*, U.S. DoD, June 2015 (updated Dec. 2016), σελ. 542, διαθέσιμο στη δνση <https://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/DoD%20Law%20of%20War%20Manual%20-%20June%202015%20Updated%20Dec%202016.pdf?ver=2016-12-13-172036-190>.

⁶³³ Note by the President of the Security Council, UN Doc S/25493 (1993). Είχε προηγηθεί σχετική έκθεση του ΓΓ του ΟΗΕ [Report of the S.G. on «*the security of United Nations operations*», S/26358 (Aug. 27, 1993)], η οποία υιοθετήθηκε εν συνεχεία από το Σ.Α. [S/RES/868 (Sept. 29, 1993)].

⁶³⁴ Statement by the President of the Security Council, S/PRST/1994/22, May 3, 1994, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/WMP%20S%20PRST%201994%2022.pdf>

⁶³⁵ <http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/civilian.shtml>.

⁶³⁶ <http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/ddr.shtml>.

⁶³⁷ <http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/ruleoflaw.shtml>.

Πρόσφατα, η αρμόδια Διεύθυνση Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ (Department of Peacekeeping Operations and Field Support) εξέδωσε ένα συνοπτικό Εγχειρίδιο⁶³⁸, για την ενημέρωση όλου του εμπλεκόμενου προσωπικού (πολιτικού και/ή στρατιωτικού) σε Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις υπό τον ΟΗΕ.

2.1.7.2.3 Πολιτικο-στρατιωτική συνεργασία στο πεδίο

Η Διοίκηση/Διακυβέρνηση περιοχών, ως στόχος των Ειρηνευτικών Αποστολών υπό τον ΟΗΕ συμπεριελήφθη πλέον επίσημα και σε μεταγενέστερες θεσμικές προσπάθειες καταγραφής του πλαισίου ανάπτυξής τους, και ιδιαίτερα στο *Capstone Document* του Οργανισμού με τίτλο «*UN Peacekeeping Operations: Principles and Guidelines*» (2008), που θα σχολιαστεί εκτενέστερα παρακάτω. Εξαιρετικά όμως ενδιαφέρον είναι το κείμενο πολιτικής που εκδόθηκε τον Οκτώβριο του 2010, από το τμήμα Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων το ΟΗΕ, με θέμα «*Civil – Military Coordination in UN Integrated Peacekeeping Missions (UN-CIMIC)*». Σε αυτό παρέχονται οδηγίες για το θεσμικό επιχειρησιακό και τακτικό πλαίσιο λειτουργίας, αλλά και για την επιμέρους συμπεριφορά του προσωπικού των ειρηνευτικών επιχειρήσεων που αναπτύσσονται σε μια περιοχή υπό τον ΟΗΕ, ερχόμενοι σε συνεργασία ή σε συνέργεια με τρίτους, κυβερνητικούς ή μη, δρώντες στο πεδίο. Σημαντικό δε είναι να τονιστεί ότι η εν λόγω κωδικοποίηση του εφαρμοστέου πλαισίου δράσης αφορά όλο το φάσμα των πολυεθνικών επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ, συμπεριλαμβανομένων και αυτών της τελευταίας γενεάς, με «ολιστική» επιχειρησιακή λειτουργία στο πεδίο ανάπτυξής τους. Στο εισαγωγικό μέρος (σελ. 2) του ανωτέρω κειμένου αναφέρεται ρητά στον σκοπό (purpose) της πολιτικο-στρατιωτικής (CIMIC) συνεργασίας στο πλαίσιο του ΟΗΕ και των ειρηνευτικών του πολυεθνικών επιχειρήσεων:

«In a UN Peacekeeping context, [...]UN-CIMIC [...]is a military staff function that contributes to facilitating the interface between the military and civilian components of an integrated mission, as well as with the humanitarian and development actors in the mission area, in order to support UN mission objectives. UN civil-military Coordination (UN CMCoord) [...]refers to the humanitarian civil-military coordination function that provides the necessary interface between humanitarian and military actors to protect and promote the humanitarian principles and achieve the humanitarian objectives in complex emergencies and natural disaster situations»⁶³⁹

Πέραν δε της διεθνούς διάστασης που παρατηρείται σε επίπεδο ΟΗΕ, πρέπει να σημειωθεί ότι και σε «εθνικό» επίπεδο σημειώνονται σημαντικές προσπάθειες για τη θεσμοποίηση της σύγχρονης δράσης και της εν γένει συνεργασίας στρατιωτικού και μη, προσωπικού κρατικών και μη, φορέων που μετέχει σε τέτοιες σύνθετες πολυεθνικές επιχειρήσεις, με ευρύτερο καθορισμένο σταθεροποιητικό και αναπτυξιακό, πέραν του ειρηνευτικού, εντός ή εκτός εισαγωγικών, σκοπού. Σε αυτές θα πρέπει σαφώς να ενταχθεί η έκδοση το 2007 σχετικών οδηγιών συμπεριφοράς (Guidelines) για το προσωπικό των ΕΔ των ΗΠΑ σε περιπτώσεις ανάπτυξής τους στο πεδίο και της διάδρασής τους με μέλη των Μη Κυβερνητικών Ανθρωπιστικών Οργανισμών, με τίτλο «*Relations Between U.S. Armed Forces*

⁶³⁸ «e-Guide to the United Nations Departments of Peacekeeping Operations and Field Support: A Resource for New Staff at Headquarters», UNDPKFS, January, 2015, διαθέσιμο στη δση http://repository.un.org/bitstream/handle/11176/89593/e-Guide%20to%20the%20DPKO-DFS_A%20Resource%20for%20New%20Staff%20at%20Headquarters_April%202015.pdf?sequence=4&isAllowed=y

⁶³⁹ [https://docs.unocha.org/sites/dms/Documents/DPKO%20UN-CIMIC%20\(2010\).pdf](https://docs.unocha.org/sites/dms/Documents/DPKO%20UN-CIMIC%20(2010).pdf).

and Non-Governmental Humanitarian Organizations in Hostile or Potentially Hostile Environments»⁶⁴⁰⁶⁴¹.

2.1.7.3 Η «Ειρηνευτική Αρχιτεκτονική» των ΗΕ (United Nations Peacebuilding Architecture)

Κατά τη διάρκεια της παγκόσμιας Συνόδου (World Summit) της ΓΣ του ΟΗΕ, του 2005, η διεθνής κοινότητα συμφώνησε στην ανάγκη λήψης συγκεκριμένων πρωτοβουλιών, προς την κατεύθυνση της ουσιαστικής εμπέδωσης του συνδρομητικού ρόλου του Οργανισμού υπό το χαρακτήρα του **Peacebuilding** σε περιοχές που εξέρχονταν από κρίσεις ή συρράξεις. Η νέα διευρυμένη ειρηνευτική προσέγγιση του Οργανισμού κατέστη δυνατή να πραγματοποιηθεί και στο θεσμικό πεδίο, με τη μορφή της υιοθέτησης της **Ειρηνευτικής Αρχιτεκτονικής των ΗΕ (United Nations Peacebuilding Architecture - PBA)**, μέσω ταυτόχρονων Αποφάσεων τόσο της ΓΣ, όσο και του ΣΑ του Οργανισμού, στις 20 Δεκεμβρίου 2005⁶⁴². Η θεσμική αυτή πρωτοβουλία, στην ουσία, μετουσιώθηκε στη συγκρότηση τριών νεοσύστατων εσωτερικών δομών-φορέων, για τη καλύτερη επιτελική και επιχειρησιακή διαχείριση όλων των θεμάτων που αφορούν τον παρεμβατικά ειρηνευτικό ρόλο του Οργανισμού σε περιοχές κρίσεων. Ειδική δε μνεία έκαναν σε περιοχές ή και ολόκληρες χώρες που εξέρχονται από μια εμπόλεμη σύρραξη και επιχειρούν να αποκαταστήσουν όρους βιώσιμης ειρήνης και ανάπτυξης στην περιοχή τους. Η Αρχιτεκτονική⁶⁴³ του συστήματος ειρηνευτικής επέμβασης του ΟΗΕ είναι, από πλευράς διοικητικής/επιτελικής διάρθρωσης, τρισδιάστατη και απαρτίζεται⁶⁴⁴ ως εξής:

ι. Από την *Επιτροπή Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων (UN Peacebuilding Commission – PBC*⁶⁴⁵): Ένα 31μελές Όργανο από εκπροσώπους κρατών μελών του Οργανισμού, με συμβουλευτικές κυρίως αρμοδιότητες, υποκείμενο στον έλεγχο από κοινού της ΓΣ και του ΣΑ του ΟΗΕ,

⁶⁴⁰

[https://docs.unocha.org/sites/dms/Documents/Guidelines%20for%20Relations%20between%20U.S.%20A%20F%20and%20NGOs%20in%20Hostile%20or%20Potentially%20hostile%20Environments%20\(2007\).pdf](https://docs.unocha.org/sites/dms/Documents/Guidelines%20for%20Relations%20between%20U.S.%20A%20F%20and%20NGOs%20in%20Hostile%20or%20Potentially%20hostile%20Environments%20(2007).pdf).

⁶⁴¹ Συμπληρωματικά, βλ. μια ενδιαφέρουσα οπτική του Greg Hansen, «Operational interaction between UN humanitarian agencies and belligerent forces», *Humanitarian Exchange*, Number 26, March 2004 (<http://odihpn.org/wp-content/uploads/2004/04/humanitarianexchange026.pdf>), Humanitarian Practice Network (HPN), April 2004, διαθέσιμο στη δνση <http://odihpn.org/magazine/operational-interaction-between-un-humanitarian-agencies-and-belligerent-forces/>.

⁶⁴² Security Council Resolution A/RES/60/180, και General Assembly Resolution 1645 (2005).

⁶⁴³ Βλ. σχετικές Αποφάσεις του ΣΑ (UN SC Res 1947/29 Oct 2010) και της ΓΣ (UN GA Res 65/7/23 Nov. 2010) του ΟΗΕ για το θέμα, διαθέσιμες στις δνσεις [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1947\(2010\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1947(2010)) και http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/65/7, αντίστοιχα. Κείμενο αναφοράς για το θέμα ήταν η σχετική Έκθεση (“Review of the United Nations Peacebuilding Architecture”, S/2010/393, διαθέσιμη στη δνση [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1947\(2010\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1947(2010))), που υποβλήθηκε το 2010 από Επιτροπή εμπειρογνομόνων στη διάθεση του οργανισμού, κατόπιν εκτεταμένης συνεργασίας μεταξύ των οργάνων και μελών του Οργανισμού με άλλους σημαντικούς δρώντες στο πεδίο των ειρηνευτικών Επιχειρήσεων.

⁶⁴⁴ Για λεπτομέρειες, βλ. «United Nations Peacebuilding Architecture: Supporting Countries in Transition from War to Sustainable Peace and Development», UNPBF, διαθέσιμο στη δνση http://www.unis.unvienna.org/pdf/peacebuilding_architecture_October_2008.pdf.

⁶⁴⁵ <http://www.un.org/en/peacebuilding/>.

ii. Από την Υπηρεσία (Ταμείο) Χρηματοδότησης Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων (**UN Peacebuilding Fund – PBF**⁶⁴⁶): Ένα πολυετούς διάρκειας οικονομικό/πιστωτικό Ταμείο ειδικά για τις χρηματοδοτικές ανάγκες περιπτώσεων «*post-conflict peacebuilding*», και

iii. Από το Γραφείο Υποστήριξης Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων (**UN Peacebuilding Support Office – PSO**⁶⁴⁷): Μια υπηρεσία που υπάγεται διοικητικά στη Γενική Γραμματεία του Οργανισμού, εξυπηρετεί τις επιτελικές-γραμματειακές ανάγκες, παρέχει αντίστοιχες υπηρεσίες υποστήριξης στην Επιτροπή PBC, διαχειρίζεται το Ταμείο PBF και εν γένει υποστηρίζει τις προσπάθειες του Οργανισμού στο πεδίο των Ειρηνευτικών Αποστολών. Οι δομές αυτές λειτουργούν με βάση τους την έδρα του Οργανισμού στη Νέα Υόρκη, ενώ επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους, κατά αρμοδιότητα, παγκοσμίως, ανάλογα με τις απαιτήσεις της κάθε αποστολής.

Το Γραφείο PSO στην ουσία υποστηρίζει και υποβοηθά την Επιτροπή στο έργο της, παρέχοντας την απαιτούμενη κάθε φορά στρατηγική συμβουλευτική και τη δέουσα πολιτική καθοδήγηση, έχει την Διοικητική εποπτεία της Υπηρεσίας Χρηματοδότησης, ενώ παρέχει την απαιτούμενη επιτελική υποστήριξη στον ΓΓ σε σχέση με την εποπτεία των Ανθρωπιστικών Επιχειρήσεων. Στην αρμοδιότητα του Γραφείου PSO είναι ο συντονισμός με τους φορείς και τα όργανα του Οργανισμού αναφορικά με τη συμμετοχή τους στην διεξαγωγή των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, ή σε ευρύτερες δράσεις ή δραστηριότητες συναφείς με το Peacebuilding.

Σημειώνεται δε, ότι στις 29 Ιουνίου 2015, υποβλήθηκε στο ΣΑ για ενημέρωση και έγκριση η συναφής Έκθεση Επισκόπησης του 2015 της σχετικής 7μελούς Επιτροπής Εμπειρογνομόνων με τίτλο «*The Challenge of Sustaining Peace*»⁶⁴⁸, για την αποτίμηση της λειτουργίας της Αρχιτεκτονικής του ΟΗΕ περί των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, τόσο των υπηρεσιών του, όσο και των επιχειρησιακών του δομών στο πεδίο. Η Έκθεση αποβλέπει να συνθέσει και να αποτιμήσει την έως τώρα δράση του Οργανισμού γύρω από το Peacebuilding με σκοπό την καλλιέργεια ευοίωνων, αλλά και ρεαλιστικών προοπτικών για το επόμενο στάδιο που απαιτείται να ακολουθήσει. Αυτό δεν είναι άλλο από το πεδίο της διακυβερνητικής συνεργασίας, ώστε με τις κατάλληλες παρεμβάσεις και επενέργειες που ως βελτιωτικές προτάσεις συμπεριλαμβάνονται στο κείμενο, να γίνει δυνατή η λήψη ουσιαστικών μέτρων και αποτελεσματικών δράσεων για την εδραίωση και βελτίωση της παρεμβατικής συμβολής του ΟΗΕ προς την εμπέδωση μιας βιώσιμης ειρήνης παγκοσμίως. Μάλιστα, μεταξύ άλλων, σημειολογικά προτείνεται η αντικατάσταση του μάλλον ξεπερασμένου όρου «Peacebuilding», με τον πλέον επίκαιρο και ίσως πλέον κατάλληλο να αποτυπώσει «ολιστικά» και με τη δέουσα «ειρηνοκεντρική» προοπτική την τρέχουσα εξέλιξη όλων των πτυχών του εν λόγω αντικειμένου, αυτού της «**βιώσιμης ειρήνης**» («*sustaining peace*»)⁶⁴⁹. Ειδικότερα δε, και σε ό,τι αφορά τις αλληλεπιδρώμενες τριγωνικές σχέσεις στο κρίσιμο τρίπτυχο μεταξύ ειρήνης, ανάπτυξης και ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την διεξαγωγή των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, η Έκθεση προβαίνει σε κάποιες εξαιρετικά ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις.

⁶⁴⁶ <http://www.unpbf.org/>.

⁶⁴⁷ <http://www.un.org/en/peacebuilding/pbso/>.

⁶⁴⁸ Report of the Advisory group of Experts for the “2015 Review of the UN Peacebuilding Architecture”, διαθέσιμη στη δνση <http://www.un.org/en/peacebuilding/pdf/150630%20Report%20of%20the%20AGE%20on%20the%202015%20Peacebuilding%20Review%20FINAL.pdf>.

⁶⁴⁹ *Ibid.*, para. 26, p. 17.

Επισημαίνει μάλιστα, ότι η ανάπτυξη είναι ο κρίσιμος παράγοντας βιωσιμότητας μιας ειρηνευτικής διαδικασίας και αποτροπής του ενδεχομένου επαναφοράς της κρίσης στο καθεστώς της σύρραξης, αποδεχόμενη ως μάλλον δογματική τη θεώρηση ότι «*economic development may be the true “exit strategy” for international peace-keeping*»⁶⁵⁰. Όσον αφορά την πτυχή της προστασίας και σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και δη την επιμέρους κρίσιμη δικαστική πτυχή που σχετίζεται με την τιμωρία των ενόχων παραβιάσεων τους, αξίζει να επισημανθεί ότι η Έκθεση δεν υιοθετεί ακριβώς την άποψη ότι η σχέση τους διέπεται από μια αυστηρή και απαρέγκλιτη γραμμικότητα. Γεγονός το οποίο μπορεί να ερμηνευθεί, λόγω των συναμφότερων ρευστών και ενίοτε ετερόκλητων παραγόντων που χαρακτηρίζουν το τοπίο των κοινωνικών, οικονομικών, δικαιοκίνων/δικαιοδοτικών, πολιτισμικών και πολιτικών συσχετισμών σχέσεων που μοιραία, αναπόδραστα ή και ενίοτε κυνικά τραγικά, ως ενδεχόμενα (μη εξαλειφθέντα ίσως) κατάλοιπα του «αμαρτωλού» παρελθόντος, επικρατούν σε ατομικό, κρατικό και θεσμικό επίπεδο, σε μια περιοχή που βαθμιαία εξέρχεται από εμπόλεμη σύρραξη ή μείζονα ανθρωπιστική κρίση. Έτσι, στο σημείο αυτό ο συντάκτης της Έκθεσης θεωρεί σκόπιμο να επισημάνει τις δυσκολίες που σχετίζονται –κυρίως- με την ατιμωρησία (είτε ανεπίσημη, λόγω πρακτικών αδυναμιών ή ιδιαιτεροτήτων στο υφιστάμενο δικαστικό ή το αστυνομικό/σωφρονιστικό σύστημα, είτε ακόμη και θεσμικά νομιμοποιημένη, ως ασυλία ή και ενίοτε ως γενικευμένη αμνηστία, είτε ως συστηματική κοινωνική «λήθη»), έναντι σημειούμενων παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, παρέχοντας σχετικές διασαφηνίσεις ως εξής:

«39. Human rights violations and impunity are also root causes and must be addressed as early as possible. But this raises difficult dilemmas. While the gravity of many conflicts calls for some form of transitional justice, the timing of such processes can be polarizing and appear inimical to establishing enduring non-violent relations. Equally, if unaddressed, impunity risks diminishing trust in and support for the peace process. Institutional and “apolitical” approaches to transitional justice are sometimes criticized as foreign, against a spirit of local ownership. Conversely, home-grown approaches are sometimes criticized for not meeting emergent international norms. Timor-Leste was castigated by the UN and international community for rejecting an international tribunal, instead setting up a “*Truth and Friendship Commission*” with Indonesia. Yet this approach turns out to have contributed significantly to building early peace.

40. From the UN’s perspective, the triangular relationship between peace, development and human rights demands that the Organization’s three respective pillars work closely together. But this continues to prove enormously challenging, a painful reflection of the fragmentation of the United Nations, born in the distribution of responsibilities contemplated in the Charter between the Security Council and the General Assembly, with the Economic and Social Council occupying an intermediate and somewhat ambiguous space in between. The defence and protection of human rights finds some space in the work of the Security Council, but it is addressed in a more systematic manner in the Human Rights Council, a subsidiary body of the General Assembly.»⁶⁵¹

Υπό την καθοδήγηση της αρμόδιας Διεύθυνσης των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ (*Department of Peacekeeping Operations*) και με την υποστήριξη του σχετικού Τμήματος υποστήριξης Πεδίου (*Department of Field Support*), που λειτουργούν με βάση την έδρα του Οργανισμού στη Νέα Υόρκη, σήμερα διεξάγονται 16 από τις 71 συνολικά (από το 1947) τέτοιες Επιχειρήσεις ανά τον κόσμο. Ειδικότερα δε, οι Επιχειρήσεις Εδραίωσης της Ειρήνης (*Peace*

⁶⁵⁰ *Ibid.*, para. 37, p. 20.

⁶⁵¹ *Ibid.*, παρ. 39-40, σελ. 20.

building Ops), δηλ. οι Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις Τύπου III, υπό την εσχάτως εξελιγμένη πολυδιάστατη και μάλιστα «ολιστικής» θεώρησης (comprehensive) παρεμβατική τους προσέγγιση, αποβλέπουν στο να παράσχουν ένα κατά τεκμήριο ολοκληρωμένο πλαίσιο συνολικής αρωγής και προστασίας σε κοινωνίες ή και κράτη που μόλις εξέρχονται από μια κρίση ή σύρραξη.

Επιστρέφοντας στην ψηλάφηση της Αρχιτεκτονικής του Συστήματος Ειρηνευτικής επέμβασης του ΟΗΕ, και ειδικά στις πρωτοβουλίες του ΓΓ προκειμένου να χαρτογραφήσει με έμφαση και με την δέουσα λεπτομέρεια τη φάση που ακολουθεί την επαύριο της παύσης των εχθροπραξιών, εντοπίζεται το σημείο αναφοράς αυτού που είναι η Έκθεση του ΓΓ με θέμα «*Peacebuilding in the aftermath of conflict*»⁶⁵² (23 Σεπ. 2014). Το εν λόγω κείμενο, πέραν της αναφοράς, παρέχει την ευκαιρία στον ΓΓ να υποβάλει απόψεις και βελτιωτικές εισηγήσεις για στην ενίσχυση του συστήματος προβολής και ανάπτυξης ειρηνευτικών επιχειρήσεων του Οργανισμού, σε περιοχές που εξέρχονται μιας κρίσης, ή που καλούνται να ζήσουν την μεταπολεμική περίοδο κατόπιν της παύσης μιας ένοπλης σύρραξης.

Παρενθετικά, και αναφορικά με το θέμα της αφομοίωσης αρχών και αξιών του σύγχρονου ΔΔΤΑ στο δικαστικό σύστημα κοινωνιών που εξέρχονται από κρίσεις με τη βοήθεια Ειρηνευτικών δομών του ΟΗΕ, ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η δημοσιευμένη το 2010 σχετική Έκθεση⁶⁵³ του έγκριτου Αμερικανικού Ινστιτούτου «*United States Institute of Peace*», σχετικά με τη λειτουργία του δικαιοδοτικού συστήματος στο Νότιο Σουδάν. Στο κείμενο της Έκθεσης γίνεται ειδική αναφορά στο θεσμό των τοπικών «λαϊκών» δικαστηρίων («*rayams*» ή «*bomas*») που διατηρείται και λειτουργεί (κατ' αναλογία του Νότιου Σουδάν) σε πολλές υπανάπτυκτες Αφρικανικές χώρες, που οι κοινωνίες πολλών εξ αυτών επιχειρούν να εξέλθουν από μείζονα ανθρωπιστική κρίση και/ή εμπόλεμη σύρραξη. Η θεσμοθέτηση των τοπικών παραδοσιακών δομών στην απονομή δικαιοσύνης, ειδικά σε τοπικό επίπεδο, έχει κριθεί ιδιαίτερα σκόπιμη, και ως τέτοια έχει συμπεριληφθεί στο Σύνταγμα της χώρας (άρθρα 5 και 173). Ειδικά, σε ό,τι αφορά το θέμα της μέριμνας για το σεβασμό των ΔΔΤΑ και δη της δικαστικής τιμωρίας σχετικών παραβιάσεων που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια της σύρραξης και της αποκατάστασης της προκληθείσης βλάβης των θυμάτων τους, τονίζεται μεταξύ άλλων η αναγκαστική υιοθέτηση επιφυλακτικών και/ή μετριοπαθών προσεγγίσεων εκ μέρους των τοπικών κοινωνιών, στο μέτρο που το επιφερόμενο κόστος εκ της αυστηρά δικονομικής διαχείρισης των επιπτώσεων των εν λόγω περιπτώσεων, είτε εκ μέρους των θυμάτων, είτε εκ μέρους ακόμη και των δραστών, εκτιμάται ότι θα επέφερε ιδιαίτερη και κυρίως μη-διαχειρίσιμη ένταση στην τοπική κοινωνία, με κίνδυνο την πιθανή αναζωπύρωση της βίας μεταξύ των πρώην αντιπάλων-εμπολέμων. Όπως άλλωστε χαρακτηριστικά επισημαίνεται στη σελίδα 6 της ανωτέρω Έκθεσης,

«Local ideas of justice and legal rights are liable to conflict with international human rights norms, most critically regarding women and juveniles. Fundamental features of social and

⁶⁵² UN Secretary General's Report on «*Peacebuilding in the aftermath of conflict*», A/69/399–S/2014/694, 23 September 2014, διαθέσιμη στη δνση http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/69/399. Η Έκθεση υποβλήθηκε ως ακολούθημα της πρότερων αντίστοιχων Εκθέσεων του ΓΓ, του 2012 («*Peacebuilding in the aftermath of conflict*», S/2012/746, 8 October, 2012, διαθέσιμη στη δνση <http://www.un.org/en/peacebuilding/pbso/pdf/SG%20report%20PB%202012.pdf>) και της αρχικής του 2009 («*on peacebuilding in the immediate aftermath of conflict*» (A/63/881–S/2009/304, 11 June 2009), διαθέσιμη στη δνση <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/PCS%20S%202009%20304.pdf>).

⁶⁵³ «*Local Justice in Southern Sudan*», Peaceworks No. 66, United States Institute of Peace and the Rift Valley Institute (RVI), first published Oct. 2010, διαθέσιμο στη δνση <http://www.usip.org/sites/default/files/PW66%20-%20Local%20Justice%20in%20Southern%20Sudan.pdf>.

economic organization cannot be modified simply by legislation, prohibition of particular practices, or their removal from the sphere of local justice. Such interventions are liable, rather, to set back the cause of human rights and undermine the legitimacy of existing dispute resolution systems, leading parties to seek alternative means of redress, possibly through intercommunal violence or vigilantism.»⁶⁵⁴

Τα ευρήματα της ανωτέρω Έκθεσης, ειδικά για το θέμα της προσαρμογής των δικαστικού/νομικού συστήματος απονομής δικαίου σε περισσότερες διασφαλίσεις προς την κατεύθυνση της διάδοσης του σεβασμού του ΔΔΤΑ, είναι εξαιρετικά ενδιαφέροντα και επισημαίνουν την υιοθέτηση μιας «αναγκαίας» σύνθεσης νομικού ανθρωπισμού και ρεαλισμού, η οποία μάλιστα τυγχάνει και προϊόν συνεργασίας με την UN Development Programme (UNDP). Η εν λόγω «ήπια» προσέγγιση («*soft human rights approach*»(!)), επισημαίνεται γλαφυρά στη σελ. 12 του κειμένου της Έκθεσης, ως εξής:

«The GoSS [Government of South Sudan] faces key questions as to how to formally articulate the customary courts and law within, beneath, or alongside the courts of the judiciary of Southern Sudan, and how to ensure equitable access to justice and the protection of human rights in doing so. ... Nevertheless an emerging (though not unanimous) consensus among the Ministry of Legal Affairs and Constitutional Development (MOLACD), the local government board, and the judiciary has coalesced around the perceived need for some form of written ascertainment (i.e., definition and recording) of customary law, if not necessarily its formal codification. The main drivers for this have been the customary law steering committee of MOLACD, established in 2004 The drive for ascertainment has most recently been elaborated in a strategy for customary law produced for MOLACD and the United Nations Development Programme (UNDP) rule-of-law unit, which was accepted at a stakeholders' meeting in October 2009.³ The draft principally proposes a process of “selfstatement” of customary law by “communities,” together with a “soft human rights approach” to regulate and reform this law. The emphasis on ascertainment has guided much of the work on customary law in recent years, resulting in various forms of documentation of the laws of some ethnic groups or regions in Southern Sudan.»⁶⁵⁵

2.1.7.4 Το εφαρμοστέο Δίκαιο στις πολυεθνικές Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του/υπό τον ΟΗΕ

Γενικά, το βασικό θεσμικό –νομικό και κανονιστικό– πλαίσιο, εντός του οποίου καλούνται να δράσουν τα μέλη των πολυεθνικών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του/υπό τον ΟΗΕ, αλλά και όλων όσων εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα στην εκάστοτε αποστολή τους συνίσταται εκ των σχετικών εφαρμοστέων προβλέψεων προστασίας του Διεθνούς Δικαίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου⁶⁵⁶, αλλά και κατά συντρέχουσα και «συμπληρωματική» εφαρμογή, οι αντίστοιχα εκ των, κατά περίπτωση, σχετικών εφαρμοστέων διατάξεων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου (ή του Δικαίου των Ένοπλων Συρράξεων), σε συνάρτηση

⁶⁵⁴ Ibid.

⁶⁵⁵ Ibid.

⁶⁵⁶ Για μια εμπειριστωμένη σύνοψη του ζητήματος της διεθνούς προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κατά τη διάρκεια μιας Ένοπλης Σύρραξης, βλ. «*International Legal Protection of Human Rights in Armed Conflict*», UN OHCHR, HR/PUB/11/01 UNITED NATIONS PUBLICATION, New York and Geneva, 2011, διαθέσιμο στη δνση http://www.ohchr.org/Documents/Publications/HR_in_armed_conflict.pdf.

φυσικά με τις εκάστοτε επιμέρους εθνικές δεσμεύσεις που προβλέπονται στο εφαρμοστέο εθνικό νομικό πλαίσιο κάθε συμμετέχοντος κράτους. Φυσικά, στα ανωτέρω αυτονόητα συμπεριλαμβάνεται, πέραν του συμβατικού και το όλο πλέγμα του διεθνούς εθιμικού Δικαίου, και ιδιαίτερα οι συναφείς διατάξεις του διεθνούς εθιμικού Ανθρωπιστικού Δικαίου, του οποίου η εφαρμογή υπερβαίνει τους συμβατικούς περιορισμούς που προϋποθέτουν ρητή συναίνεση από τους εμπλεκόμενους.⁶⁵⁷ Ειδικά για το ζήτημα της «συμπληρωματικότητας» και μάλιστα του «αλληροενισχυόμενου» χαρακτήρα μεταξύ της συντρέχουσας εφαρμογής του ΔΔΕΣ και του ΔΔΔΤΑ σε περιπτώσεις ένοπλων συρράξεων ανεξαρτήτου χαρακτήρα (διεθνούς ή μη), συμπεριλαμβανόμενων μάλιστα κατ' εξοχήν των περιπτώσεων στρατιωτικής κατοχής, σημαντική είναι η συναφή αναφορά στο κείμενο της Έκθεσης της Επιτροπής Έρευνας για το Λίβανο (2006), του Συμβουλίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ, όπου επισημαίνονται χαρακτηριστικά τα ακόλουθα: «[w]hile the conduct of armed conflict and military occupation is governed by international humanitarian law, human rights law is applicable at all times, including during states of emergency or armed conflict. The two bodies of law complement and reinforce one another.»⁶⁵⁸ Για το ίδιο θέμα, και ειδικά για τις διεθνείς υποχρεώσεις υποκειμένων του ΔΔ σε ό,τι αφορά το σεβασμό και την προστασία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (δηλαδή εν προκειμένω των συναφών προβλέψεων του *Διεθνούς Συμφώνου για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα* του 1966) σε περιοχές επικράτειας, αλλά και δικαιοδοσίας, δηλαδή και «εξεωδαφικά» (όπως χαρακτηριστικά οι περιπτώσεις στρ. κατοχής, ή άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου από πολυεθνική Δύναμη), η Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Human Rights Committee, πρόγονος του νυν Συμβουλίου ΔΤΑ) είχε από το 2004 ανακοινώσει, παραπέμποντας μάλιστα σε πρότερο συναφή σχολιασμό του 1986, τα ακόλουθα σημαντικά:

«10. States parties are required by article 2, paragraph 1, [of the International Covenant on Civil and Political Rights] to respect and to ensure the Covenant rights to all persons who may be within their territory and to all persons subject to their jurisdiction. This means that a State party must respect and ensure the rights laid down in the Covenant to anyone within the power or effective control of that State Party, even if not situated within the territory of the State Party. As indicated in General Comment 15 adopted at the twenty-seventh session (1986), the enjoyment of Covenant rights is not limited to citizens of States Parties but must also be available to all individuals, regardless of nationality or statelessness, such as asylum seekers, refugees, migrant workers and other persons, who may find themselves in the territory or subject to the jurisdiction of the State Party. This principle also applies to those within the power or effective control of the forces of a State Party acting outside its territory, regardless of the circumstances in which such power or effective control was obtained, such as forces constituting a national contingent of a State Party assigned to an international peace-keeping or peace-enforcement operation.»⁶⁵⁹

⁶⁵⁷ Για επιπλέον πληροφορίες και ανάλυση για το θέμα της εφαρμογής κανόνων εθιμικού Ανθρωπιστικού Δικαίου σε ένοπλες συρράξεις, βλ. Haenckerts J-M – Doswalt-Beck L., *Customary international Humanitarian Law*, vols 3, ICRC, Cambridge University Press, 2005.

⁶⁵⁸ A/HRC/3/2, 2006 Report of the Commission of Inquiry on Lebanon, to the Human Rights Council, παρ. 64.

⁶⁵⁹ General Comment No. 31 [80], «*The Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant*», CCPR/C/21/Rev.1/Add. 1326, UN Human Rights Committee, Eightieth session, Adopted on 29 March 2004 (2187th meeting), παρ. 10, διαθέσιμο στη δνση <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRiCAqhKb7yhsjYoiCfMKoIrv2FVaVzRkMjTnjRO%2Bfud3cPVrcM9YR0iW6TxaXgp3f9kUFpWoq%2FhW%2FTpki2tPhZsbEJw%2FGGeZRASjdFuuJQRnbJEaUhbY31WiQPI2mLFDe6ZSwMMvmQGVHA%3D%3D>.

Επιπλέον δε των ανωτέρω, δεσμευτικό για τα μέλη των εν λόγω Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του/υπό την αιγίδα του ΟΗΕ καθίσταται και το συναφές κανονιστικό πλαίσιο που έχει οριστεί στο πλαίσιο του Οργανισμού, ειδικά εφαρμοστέο στις εν λόγω Επιχειρήσεις.

Η ανωτέρω συνδυαστική εφαρμογή διαφορετικών κλάδων του Διεθνούς Δικαίου κατά την περίπτωση ανάπτυξης και δράσης των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ δεν θα πρέπει, για πρακτικούς κυρίως λόγους, να εκλαμβάνεται σε ένα ξεκάθαρο διακριτό σχήμα συντρέχουσας ή συμπληρωματικής εφαρμογής επιμέρους διατάξεων του ενός ή του έτερου κλάδου, με απολύτως και για κάθε περίπτωση σαφείς οριοθετήσεις των πεδίων εφαρμογής των. Ο πόλεμος γενικότερα, και ειδικότερα το περιβάλλον μιας ένοπλης σύρραξης ή κρίσης, όπου μια διεθνής Δύναμη, πολυεθνικής συγκρότησης κατά τεκμήριο, καλείται να αναπτυχθεί και να ασκήσει αρμοδιότητες και εξουσία, δυνάμει της άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου στην περιοχή ευθύνης της, οδηγεί όχι σπάνια, παρά την σημαντική εξέλιξη του Διεθνούς Δικαίου των Ένοπλων Συρράξεων, του Διεθνούς Δικαίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αλλά και του ειδικότερου Διεθνούς Ποινικού Δικαίου, ακόμη και σήμερα (δυστυχώς) σε καταστάσεις λιγότερο ή και καθόλου νομικά και θεσμικά χαρτογραφημένες στη διεθνή, πολύ δε μάλλον στην εθνική δικαιοταξία. Ειδικά σε ό,τι αφορά τα διαθέσιμα αρμόδια δικαιοδοτικά όργανα με την κατάλληλη δικαιοδοσία να διαχειριστούν επαρκώς κάθε τέτοιο περιστατικό στο πεδίο⁶⁶⁰. Μια τέτοια σύνθετη συνάρτηση εκδήλωσης ενεργειών από δρώντες με όχι ενιαία υπόσταση (π.χ. κυβερνητικούς ή μη, θεσμικούς ή μη, πολίτες/άμαχους, εμπόλεμους, διεθνείς ανθρωπιστικές οργανώσεις, μισθοφόρους αλλοδαπούς αδιευκρίνιστης ταυτότητας, εκτοπισμένους/IDP's, πρόσφυγες αλλοδαπούς ή μη κλπ.) καθιστά τα όρια των επιμέρους δικαιοδικών πλαισίων που τυγχάνουν κατά περίπτωση εφαρμοζόμενα, αρκετά ασαφή καθώς το σύνθετο πλέγμα δικαιοδικής προστασίας, δικαιωμάτων και υποχρεώσεων έχει πολλαπλές και ενίοτε όχι απολύτως ομόδοξες αναγνώσεις και ερμηνείες από κάθε εμπλεκόμενο. Τόσο στο πεδίο, και πολύ περισσότερο, στις Δικαστικές αίθουσες. Ακόμη δε περισσότερο, η διάκριση μεταξύ των επιμέρους κλάδων του Δικαίου των Ένοπλων Συρράξεων, δηλ. του Δικαίου της «Χάγης» και αυτού της «Γενεύης», συνεχίζει να αμβλύνεται, ακολουθώντας τη τάση που ήδη ξεκίνησε από τα δύο Πρόσθετα Πρωτόκολλα του 1977 (στις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949). Όπως άλλωστε επεσήμανε και το διεθνές Δικαστήριο Ι.Κ.Δ στην (κατά τ' άλλα αμφιλεγόμενη κατά πολλούς) Γνωμοδότησή του για τη νομιμότητα χρήσης Πυρηνικών Όπλων (1996), τόσο το πλαίσιο της Χάγης, όσο και της Γενεύης μετέχουν στο πλαίσιο αυτό συναρμολογώντας το ενιαίο πλέον σύνολο προβλέψεων ανθρωπιστικής προστασίας του ΔΑΔ κατά τη διάρκεια των εχθροπραξιών (διάβαζε «της ένοπλης σύρραξης») για τους άμεσα ή έμμεσα εμπλεκόμενους, κρατικούς ή μη δρώντες, ως ακολούθως:

«These two branches of the law applicable in armed conflict have become so closely interrelated that they are considered to have gradually formed one single complex system, known today as international humanitarian law. The provisions of the Additional Protocols of 1977 give expression and attest to the unity and complexity of that law.»⁶⁶¹.

⁶⁶⁰ Βλ. για παράδειγμα την περίπτωση περιφερειακών Διεθνών Δικαστηρίων με εξειδικευμένο/συγκεκριμένο πεδίο δικαιοδοσίας, όπως του ΕΔΑΔ, που τελευταία ειδικά σε περιπτώσεις υποθέσεων με εξωεδαφικό χαρακτήρα, κρίνει σκόπιμο να διευρύνει το πεδίο δικαιοδοσίας του πέραν της ΕυρΣΔΑ και του Δικαίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, επικαλούμενο και κανόνες του ΔΑΔ.

⁶⁶¹ *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, Advisory Opinion, I.C.J., 8 July 1996, παρα. 75, σελ. 256, διαθέσιμη στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/files/95/7495.pdf>.

Κάποιοι δε έγκριτοι εκπρόσωποι της διεθνούς academia, όπως ο καθηγητής Yoram Dinstein, προχωρούν ακόμη περισσότερο θεωρώντας, και μάλλον όχι εντελώς ανυπόστατα, ότι ακόμη και ο διαχωρισμός των κλάδων του ΔΑΔ είναι πλέον πρακτικά ξεπερασμένος⁶⁶².

Σε ό,τι δε αφορά ειδικότερα το θεσμικό πλαίσιο των Ειρηνευτικών Αποστολών και δη τη δράση των Κυανόκρανων στο πεδίο, ο K. Annan, ΓΓ του ΟΗΕ ήδη από το 1999 (6 Αυγ.) εξέδωσε σχετικές Κατευθυντήριες Οδηγίες, ως «*UN SG Bulletin: Observance by UN forces of International Humanitarian Law*»⁶⁶³, με τις οποίες καθορίζονται οι βασικές αρχές του εφαρμοστέου θεσμικού πλαισίου στους 9 βασικότερους τομείς δράσης των πολυεθνικών στρατιωτικών Αποστολών υπό τη «στενή» ή «χαλαρή» αιγίδα του ΟΗΕ. Βάσει αυτών, οι Δυνάμεις των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων το ΔΔΕΣ, όταν εμπλέκονται ενεργά, δηλαδή ως οιοει «εμπόλεμοι», σε περιπτώσεις ένοπλων συρράξεων, είναι υποχρεωμένοι να σέβονται και να επιχειρούν με απόλυτο σεβασμό στις αρχές και στους κανόνες του ΔΔΕΣ. Το στοιχείο της υποχρεωτικότητας για τους Κυανόκρανους προκύπτει άμεσα από τις σχετικές προβλέψεις του Εγχειριδίου⁶⁶⁴.

Πέραν αυτών όμως, το προσωπικό των Δυνάμεων του ΟΗΕ (καθώς και όλο το προσωπικό άλλων κυβερνητικών και μη, ανθρωπιστικών οργανώσεων που ενδεχομένως έχουν επίσης αναπτυχτεί στην ίδια περιοχή και διαμορφώνουν τον ευρύτερο Ανθρωπιστικό Χώρο μιας διεθνούς Ειρηνευτικής Επιχείρησης) θα πρέπει, κατά την παραμονή του σε φάση ανάπτυξης στην περιοχή μιας κρίσης να επιδεικνύει το δέοντα σεβασμό και να συμμορφώνεται στο εσωτερικό Δίκαιο της χώρας φιλοξενίας (ή ανάπτυξής) του. Συναφή ρητή σημείωση συμπεριλαμβάνεται σε σχετικές αποφάσεις του ΣΑ του ΟΗΕ, ως, ενδεικτικά, ακολούθως:

«5. Reaffirms the obligation of all humanitarian personnel and United Nations and its associated personnel to observe and respect the laws of the country in which they are operating, in accordance with international law and the Charter of the United Nations, and

⁶⁶² «For a long time, it used to be fashionable to juxtapose the ‘Hague law’ and the ‘Geneva law’ as if they were two different branches of LOIAC (broadly representing conduct of hostilities versus protection of victims). Such an approach was never really justified, inasmuch as the ‘Geneva law’ and the ‘Hague law’ have always intersected, and a large number of norms switched back and forth between the two strings of treaties. [...]. Semantically, the term ‘International Humanitarian Law’ (IHL) – as indicated by the Court – is an amalgam of both ‘Hague law’ and ‘Geneva law’. Despite its popular usage today, and the stamp of approval of the International Court of Justice, ‘International Humanitarian Law’ as an umbrella designation has a marked disadvantage. This is due to the fact that the coinage IHL is liable to create the false impression that all the rules governing hostilities are – and have to be – truly humanitarian in nature, whereas in fact not a few of them reflect the countervailing constraints of military necessity.» στο Yoram Dinstein, *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict*, Cambridge Univ. Press, 2004, σελ. 12-13, διαθέσιμο στη δνση <https://www.law.upenn.edu/live/files/2921-dinstein-the-conduct-of-hostilities-under-the-law>.

⁶⁶³ UN Secretary General’s Bulletin: *Observance by the United Nations Forces of International Humanitarian Law*, ST/SGB/1990/13, Aug. 6, 1999 (<http://www1.umn.edu/humanrts/instree/unobservance1999.pdf>).

⁶⁶⁴ Για μια αναλυτική θεώρηση της εφαρμογής του Ανθρωπιστικού Δικαίου σε σύγχρονες πολεμικές επιχειρήσεις, βλ. ειδικά Περράκης Στ. - Μαρούδα Μ.Ντ., «Ανθρωπιστικό Δίκαιο και σύγχρονες πολεμικές επιχειρήσεις: Τι νεώτερα από το μέτωπο;», στο Περράκης Στ. (επιμ.), *Διεθνής Κοινότητα σε κίνηση: Συμβολές στη Μνήμη Γεωργίου Τενεκίδη*, Έκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2006, σ.σ. 291-328. Για μια περαιτέρω συμπληρωματική εμβάθυνση, βλ. Marten Zwanenburg, *Accountability of Peace Support Operations*, 28 *Book Review*, Martinus Nijhoff, 2004 (<http://www.ejil.org/pdfs/17/4/104.pdf>), και Bryn Hughes a and Charles Hunt, «The Rule of Law in Peace and Capacity Building Operations: Moving beyond a Conventional State-Centred Imagination», 13 *Journal of International Peacekeeping* (2009) 267–293 ([http://issat.dcaf.ch/content/download/2272/19776/file/The%20Rule%20of%20Law%20in%20Peace%20Operations.Hughes%20and%20Hunt%20\(2009\).pdf](http://issat.dcaf.ch/content/download/2272/19776/file/The%20Rule%20of%20Law%20in%20Peace%20Operations.Hughes%20and%20Hunt%20(2009).pdf)).

underlines the importance for humanitarian organizations to uphold the principles of humanity, neutrality, impartiality and independence in their humanitarian activities;»⁶⁶⁵

Στο ίδιο πνεύμα είναι και η θέση της ICRC για το θέμα της ανάγκης σεβασμού του ΔΑΔ από τους Κυανόκρανους, που παρουσιάζεται, μάλιστα, επίσημα ετησίως στη ΓΣ του ΟΗΕ, και η οποία απηχείται στο παρακάτω χωρίο (από την Δήλωσή της του 2016):

«[...] when UN peacekeepers are mandated to take all necessary steps to protect the civilian population in the area in which they are operating, it is critical that they ensure compliance with all relevant bodies of domestic and international law – including international humanitarian law (IHL) where this is applicable. In addition, UN peacekeeping operations are increasingly complex, and multidimensional operations have broadened in scope. In order to respond to these varying and growing needs, capacities and funding must keep pace and evolve accordingly. [...]

Ensuring respect for IHL is a challenging task conditioned by the resources available to the bearer of that obligation. The UN must exercise due diligence when deciding how to promote compliance with the law among the conflicting parties, such as making its support for joint operations conditional upon compliance with IHL, training weapon bearers, enquiring about IHL violations, and liaising with the local population and authorities.»⁶⁶⁶

Μάλιστα, θα πρέπει εδώ να επισημανθεί το εξίσου καίριο σημείο στην Απόφαση 2175/2014 του ΣΑ του ΟΗΕ που αφορά ειδικά το ζήτημα της προστασίας των Δυνάμεων του ΟΗΕ, αλλά και του λοιπού «associated» ανθρωπιστικού προσωπικού στην περιοχή, ανεξαρτήτως επίσημης ιδιότητας. Έτσι, στο προοίμιο της προαναφερθείσας Απόφασης επισημαίνονται χαρακτηριστικά τα παρακάτω:

«[...] Recalling the Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel, and its Optional Protocol,

Recalling all relevant General Assembly resolutions, including resolutions 68/101 entitled Safety and security of humanitarian personnel and protection of United Nations personnel, and 68/102 entitled Strengthening the Coordination of humanitarian emergency assistance of the United Nations,

Reaffirming the need for all parties to armed conflict to respect the humanitarian principles of humanity, neutrality, impartiality and independence in order to ensure the provision of humanitarian assistance, the safety of civilians receiving assistance and the security of humanitarian personnel and United Nations and its associated personnel,

Recalling the inclusion of attacks intentionally directed against personnel involved in a humanitarian assistance or peacekeeping mission in accordance with the Charter, as long as they are entitled to the protection given to civilians or civilian objects under the international law of armed conflict, as a war crime in the Rome Statute of the International Criminal Court, [...]»⁶⁶⁷

⁶⁶⁵ UN S/RES/2175, 29 August 2014, διαθέσιμη στη δση http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2175.pdf.

⁶⁶⁶ «Peacekeeping operations: ICRC statement to the United Nations», ICRC, 26 October 2016, διαθέσιμο στη δση <https://www.icrc.org/en/document/peacekeeping-operations-icrc-statement-united-nations-2016>.

⁶⁶⁷ *Infra.*, UN S/RES/2175, 29 August 2014.

2.1.7.4.1 Ειρηνευτικές πολυεθνικές Επιχειρήσεις του/υπό τον ΟΗΕ και ΔΔΕΣ/ΔΑΔ

2.1.7.4.1.1 ΔΑΔ και Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις (γενικές παρατηρήσεις)⁶⁶⁸

Γενικότερα, οι συμβατικά δεσμευτικοί κανόνες προστασίας του ΔΔΕΣ/ΔΑΔ, πολλώ δε μάλλον οι εθιμικοί, αφορούν όλους τους εμπόλεμους σε κάθε σύρραξη, ως άμεσα εμπλεκόμενα μέρη σε αυτήν. Είτε πρόκειται για κράτη (που κινητοποιούν επίσημα τις ένοπλες δυνάμεις τους), είτε πρόκειται για μη-κρατικές οντότητες, που μετέχουν στη σύρραξη με οργανωμένες ένοπλες ομάδες ανταρτών (guerrillas), ή μη-κυβερνητικών ενόπλων δυνάμεων⁶⁶⁹⁶⁷⁰. Σημείο αναφοράς στη διεθνή βιβλιογραφία για το διεθνές εθιμικό Δίκαιο αποτελεί το σχετικό έργο των J-M. Henckaerts and L. Doswald-Beck έκδοσης Cambridge University Press/ICRC, με τίτλο «*Customary International Humanitarian Law*» (2005)⁶⁷¹ που αποσκοπούσε στην κωδικοποίηση των κανόνων του. Εκεί και προκειμένου για τις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις, συμπεριελήφθη ο Κανόνας 33 για την απαγόρευση στοχοποίησης προσωπικού και μέσων των Επιχειρήσεων αυτών στο πεδίο ανάπτυξής τους, ο οποίος έχει ως εξής:

«Personnel and Objects Involved in a Peacekeeping Mission

Rule 33. Directing an attack against personnel and objects involved in a peacekeeping mission in accordance with the Charter of the United Nations, as long as they are entitled to the protection given to civilians and civilian objects under international humanitarian law, is prohibited. [IAC/NIAC]»

Αν και εκ της θεωρίας αναγνωρίζεται απολύτως η δεσμευτικότητα της εφαρμογής του διεθνούς εθιμικού δικαίου εκ μέρους όλων των εμπλεκόμενων σε μια εμπόλεμη σύρραξη, μη εξαιρουμένων φυσικά και των πολυεθνικών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, σημειώνονται

⁶⁶⁸ Για μια εκτενή ανάλυση του ζητήματος της εφαρμογής του ΔΑΔ στις ένοπλες συρράξεις και της τυπολόγησής τους με βάση τα τιθέμενα κριτήρια, δεξ μεταξύ άλλων Maria-Daniella Marouda, «Application of International Humanitarian Law in contemporary armed Conflicts: is it “simply” a question of facts?», στο Perrakis St., Marouda M. (eds), *Armed conflicts and International Humanitarian Law. 150 years after Solferino. Acquis and prospects*, Editions Bruylant-Sakkoulas, 2009, σσ. 201-244, διαθέσιμο στη δνση https://www.academia.edu/3593827/Application_of_International_Humanitarian_Law_in_Contemporary_Armed_Conflicts_is_it_simply_a_Question_of_Facts_%CF%83%CF%84%CE%BF_Perrakis_St._Marouda_M._eds_Armed_conflicts_and_International_Humanitarian_Law._150_years_after_Solferino._Acquis_and_prospects_Editions_Bruylant-Sakkoulas_2009_201-244.

⁶⁶⁹ Βλ. «*International humanitarian law: Answers to your questions*», 22/1/2015, ICRC, σελ. 31-33, (<https://www.icrc.org/eng/resources/documents/publication/p0703.htm> και <https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc-002-0703.pdf>). Επίσης, βλ. Marco Sassoli, «Query: Is There a Status of “Unlawful Combatant?”», στο Richard B. Jaques (ed.), *Issues in International Law and Military Operations*, Vol. 80, International Law Studies, Naval War College, Newport, Rhode Island, 2006, σελ. 57-68, διαθέσιμο στη δνση <https://ia801609.us.archive.org/26/items/issuesininternat80jaqu/issuesininternat80jaqu.pdf>.

⁶⁷⁰ Για μια εκτενή ανάλυση της εφαρμογής του ΔΑΔ από οργανωμένες στρατιωτικές ομάδες που μετέχουν ως εμπόλεμοι σε μια ένοπλη σύρραξη, δεξ ειδικότερα J. K. Kleffner, «The applicability of international humanitarian law to organized armed groups», 93 *IRRC*, Number 882, June 2011, pp. 443-462, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/assets/files/review/2011/irrc-882-kleffner.pdf>. Επίσης, στο I.M. Lobo de Souza, “Legal Responses to the Use of Force by Nonstate Entities”, *Air and Space Power Journal (ASPJ) –Afrique et Francophonie*, Vol. 2, No 4, 4th Quarter 2011, διαθέσιμο στη δνση http://www.airpower.maxwell.af.mil/apjinternational/apj-af/2011/2011-4/eng/2011_4.pdf.

⁶⁷¹ Jean-Marie Henckaerts and Louise Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law*, Cambridge University Press/ICRC, Cambridge 2005, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/en/war-and-law/treaties-customary-law/customary-law>.

γενικότερα κάποιες διαφοροποιήσεις στην ομόφωνη αποδοχή τους περί του ποιοι ακριβώς κανόνες περιλαμβάνονται στο πλαίσιο του εθιμικού δικαίου, έχοντας αντίστοιχο εθιμικό νομικό καθεστώς και άρα και ισχύ. Έτσι, ενώ κατά τη ΔΕΕΣ, σχεδόν όλες οι προβλέψεις του ΠΠ I και II (1977) έχουν εθιμική ισχύ, σε αυτό (τουλάχιστον επί του παρόντος) δεν συμφωνούν κράτη όπως οι ΗΠΑ, η Τουρκία κλπ. Στο πλαίσιο αυτό αξίζει να σημειωθεί η άποψη αρκετών, ότι στην περίπτωση που κάποια κράτη συστηματικά και μακροχρόνια εμμένουν στο να αντιτίθενται σε έναν κανόνα κι αυτός στην πορεία του καθιερώνεται ως εθιμικός, τότε δεν θα πρέπει να θεωρείται ότι είναι δεσμευτικός για τα κράτη⁶⁷². Τέτοιες περιπτώσεις έχουν σημειωθεί στη διεθνή πρακτική, με σημείο αναφοράς τις ΗΠΑ, το ΗΒ, τη Γαλλία (σε σχέση με διατάξεις του ΠΠ I), αλλά και άλλα κράτη, αφορώντας για παράδειγμα θέματα σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος, τη χρήση πυρηνικών όπλων, το καθεστώς κράτησης προσώπων σε περιπτώσεις «irregular warfare»⁶⁷³. Φυσικά, η ανωτέρω θεώρηση αξίζει να μελετηθεί περαιτέρω και να αξιολογηθεί μάλλον κριτικά, καθόσον αναιρεί εν τοις πράγμασι την υπεραξία του διεθνούς εθιμικού Δικαίου και υπονομεύει την καθολικότητα της εφαρμογής του εθιμικού Δικαίου, αφού την συναρτά αποκλειστικά με την πρότερη συμβατική αποδοχή του κανόνα (συμβατική δέσμευση) εκ μέρους του κράτους. Χαρακτηριστικά σημειώνεται η απάντηση των ΗΠΑ που ακολούθησε την ανωτέρω έκδοση της ΔΕΕΣ, εκ μέρους των John B. Bellinger III και William J. Haynes II⁶⁷⁴, επί της οποίας βέβαια σημειώνεται η ανταπάντηση εκ μέρους του J.-M. Henckaerts⁶⁷⁵. Στην άποψη των ΗΠΑ σημειώνονται επιφυλάξεις μεταξύ άλλων σε σχέση με τον Κανόνα 31 («*Humanitarian relief personnel must be respected and protected*») και ειδικά με τον Κανόνα 157 («*States have the right to vest universal jurisdiction in their national courts over war crimes.*»), όπου εγείρονται επιχειρήματα αναφορικά κυρίως με τους γνωστούς ενδοιασμούς των ΗΠΑ για το θέμα της πρωτεύουσας, πολλώ δε μάλλον της αποκλειστικής, οικουμενικής δικαιοδοσίας διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, όπως το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, έναντι πολιτών του κράτους (εν προκειμένω, των ΗΠΑ) που τυχόν ενεργούν εξωεδαφικά, ως μέλη στρατιωτικών (πολυεθνικών) επιχειρήσεων. Συναφώς επίσης σημειώνεται, για παράδειγμα, η περίπτωση της ανάπτυξης στρατιωτικών Δυνάμεων των ΗΠΑ

⁶⁷² Βλέπε, εν προκειμένω την περίπτωση του «επίμονου αντιρρησία» (*persistent objector*), όπου το κράτος που διαφωνεί με την καθιέρωση ενός νομικού κανόνα ως εθιμικού, επιδιώκει να καταγράψει την εμμένουσα και διαρκή στο χρόνο αντίρρησή του, προκειμένου να θίξει το ένα εκ των δύο συνιστωσών προϋποθέσεων της εθιμικότητας (στο διεθνές Δίκαιο), που είναι η «πρακτική των κρατών» (*State practice – opinio juris*). Έτσι, είτε αντίκειται στην αναγωγή του κανόνα ως εθιμικού, είτε αξιώνει τη μη δεσμευτική ή την εξαίρεση από την εφαρμογή του σε ό,τι αφορά το ίδιο, επιδιώκοντας να καθιερώσει ένα επιμέρους ειδικό καθεστώς ή τοπικό έθιμο που αίρει *de facto* την ευρεία και οικουμενική δεσμευτικότητα της εφαρμογής του κανόνα, λόγω της εθιμικότητάς του, ακόμη και σε όσους δεν το έχουν τυπικά αποδεχθεί. Ενδεικτικά, βλ. T. Stein, “The Approach of the Different Drummer: The Principle of the Persistent Objector in International Law”, 26 *Harvard ILJ*, 1985, σσ. 457-482, σελ. 457.

⁶⁷³ Βλ. Iain Scobbie, «The Approach to Customary International Law in the Study», σελ. 34-35, στο Elizabeth Wilmshurst - Susan Breau (eds.), *Perspectives on the ICRC Study on Customary International Humanitarian Law*, Cambridge University Press, 2007, σελ. 15-49, διαθέσιμο στη δνση <http://www.cambridge.org/us/academic/subjects/law/humanitarian-law/perspectives-icrc-study-customary-international-humanitarian-law>.

⁶⁷⁴ John B. Bellinger III - William J. Haynes II, «A US government response to the International Committee of the Red Cross study Customary International Humanitarian Law», *IRRC*, No. 866, 30-06-2007, σελ. 443-471, διαθέσιμη στη δνση <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/review/review-866-p443.htm> και https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/irrc_866_bellinger.pdf. (Επίσης εκδόθηκε υπό τον τίτλο “*Joint letter from John Bellinger and William Haynes to Jakob Kellenberger on Customary International Law Study*”, στο *International Legal Materials*, 46 ILM 514 (2007)).

⁶⁷⁵ Jean-Marie Henckaerts, «Customary International Humanitarian Law: a response to US comments», *IRRC*, Vol. 89, No. 866 (June 2007), pp. 473-488, διαθέσιμο στη δνση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/irrc_866_henckaerts.pdf.

στη Σομαλία, ως τμήμα της Επιχείρησης του ΟΗΕ εκεί, κατά την οποία δεν είχε αναγνωριστεί η εθιμική και άρα ευρέως δεσμευτική ισχύ του ΠΠ Ι (1977), εξίσου με άλλες συμμετέχουσες στην Αποστολή χώρες.

Μολονότι στα βασικά κείμενα του ΔΔΕΣ/ΔΑΔ (κυρίως οι Συμβάσεις της Γενεύης του 1949, και δευτερευόντως τα Πρόσθετα σε αυτές Πρωτόκολλα του 1977 κλπ.), ως διεθνή συμβατικά κείμενα, συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να είναι -κατά τεκμήριο- μόνον κράτη, η πραγματικά οικουμενική τους αποδοχή καθιστά τις προβλέψεις προστασίας τους εξίσου καθολικά – οικουμενικά αποδεκτές (νομικά, αλλά και ηθικά) ρήτρες συμμετοχής κάθε εμπόλεμου σε μια ένοπλη σύρραξη. Ειδικά δε για εμπόλεμα μέρη που στερούνται της ιδιότητας του κράτους, οι σχετικές διατάξεις του Άρθρου 3⁶⁷⁶, κοινού και στις τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949, καθορίζουν το ελάχιστο πλαίσιο προστασίας που απαιτείται να διασφαλίζεται κατά τη διάρκεια συμμετοχής τους σε μια σύρραξη. Μετεξέλιξη αυτών των προβλέψεων, προοριζόμενων εξίσου να εφαρμοστούν σε περιπτώσεις μη-κρατικών εμπολέμων, θεωρούνται οι αντίστοιχες διατάξεις του 2ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου του 1977, αν και η περιορισμένη προσχώρηση σε αυτό και η συνακόλουθη μη-ευρεία αποδοχή των προβλέψεων του εκ μέρους αρκετών κρατών, παγκοσμίως, έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της έκτασης του πεδίου εφαρμογής του. Απέχοντας έτσι, 40 χρόνια από την σύναψή του, ακόμη -δυστυχώς- από τα θαυμαστά επίπεδα καθολικής οικουμενικότητας των Συμβάσεων του 1949. Συναφώς, τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα μπορούν εξίσου να εμφανίζονται (και να εκλαμβάνονται από τρίτους) ως *de facto* δεσμευόμενοι από τις εν λόγω προβλέψεις, καθόσον όμως δημοσιοποιήσουν μια μονομερή δήλωση σεβασμού των, κατατεθειμένη στο θεματοφύλακα των εν λόγω συμβατικών κειμένων (δηλ. στο *Swiss Federal Council*)⁶⁷⁷. Όπως δε σημειώθηκε emphaticά σε Έκθεση της ICRC (2007)⁶⁷⁸, οι βασικές αρχές και οι κανόνες που διέπουν τη διεξαγωγή εχθροπραξιών, καθώς και η διαχείριση των αιχμαλώτων και αμάχων (ως οι δύο βασικές συνιστώσες του ΔΔΕΣ/ΔΑΔ), δηλ. το Δίκαιο της Χάγης και της Γενεύης, αντίστοιχα) συνεχίζουν να απηχούν μια πραγματιστική και εύλογη ισορροπία μεταξύ των απαιτήσεων του ανθρωπισμού και της στρατιωτικής αναγκαιότητας, στο πεδίο της σύρραξης.

Σε ό,τι δε αφορά το θέμα της υποχρέωσης εφαρμογής ή συμμόρφωσης με τις προβλέψεις του ΔΑΔ από τους εμπόλεμους σε σχέση με το ζήτημα της νομικής τους υπόστασης ή της αντίστοιχης νομιμοποίησής τους, πρέπει να τονιστεί ότι το ΔΔΕΣ αποδέχεται μεν τη διάκριση της νομιμότητας της καταφυγής ενός υποκειμένου του διεθνούς συστήματος (κράτους κατά βάση, ή εθνικοαπελευθερωτικών κινήματων κλπ.) στη χρήση ένοπλης βίας στις διεθνείς σχέσεις, υπό ορισμένες μόνον και αυστηρά προσδιορισμένες προϋποθέσεις που αφορούν τη διαδικασία είτε νομιμοποίησης της έναρξης των εχθροπραξιών (βλέπε *jus ad bellum*), είτε τον τρόπο και πλαίσιο διεξαγωγής τους (*jus in bello*), και υπό την έννοια αυτή δεσμεύει αδιακρίτως όλους τους εμπλεκόμενους στη σύρραξη. Σημειώνεται ότι η όποια εξασφάλιση ή παροχή εξουσιοδότησης για δράση εκ μέρους των οργάνων του ΟΗΕ δεν

⁶⁷⁶ Λαμβανομένων υπόψη των συναφώς προβλεπόμενων περιοριστικών ρητρών ενεργοποίησης/εφαρμογής τους, και με την προϋπόθεση ότι τα κράτη στα οποία ανήκουν ή προέρχονται είναι ή έχουν προϋπάρξει (αν έχουν λόγω της σύρραξης αποδομηθεί ή διαλυθεί) συμβαλλόμενα μέρη των εν λόγω Συμβάσεων και συναφών Πρόσθετων Πρωτοκόλλων.

⁶⁷⁷ Δες σχετική πρόβλεψη στο Άρθρο 1§4 και Άρθρο 96§3, του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου (1977).

⁶⁷⁸ ICRC Report on «*International Humanitarian Law and the challenges of contemporary armed conflicts*» (19-02-2008), Official working document of the 30st International Conference of the Red Cross and Red Crescent, (30IC/07/8.4), Geneva, 26-30 November 2007, διαθέσιμη στη δνση <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/ihl-30-international-conference-101207.htm> και στη δνση <https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/ihl-challenges-30th-international-conference-eng.pdf>.

επηρεάζει, πολλώ δε μάλλον δεν αναστέλλει, την ανωτέρω υποχρέωση τήρησης ή σεβασμού των προβλέψεων του ΔΑΔ. Υπό την έννοια αυτή, το στοιχείο της νομιμοποίησης της παρέμβαση μιας διεθνούς πολυεθνικής Ειρηνευτικής Δύναμη σε μια ένοπλη σύρραξη (στο πλαίσιο ενός Mandate εκ του ΣΑ του ΟΗΕ με enforcement χαρακτήρα), δηλ. ως ένα ενεργά εμπλεκόμενο και άρα οιονεί «εμπόλεμο» μέρος στη σύρραξη, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ενδεχομένως απαλλακτικός παράγοντας από το να αναστείλει, ή να περιστείλει την υποχρέωσή του για τήρηση των ανθρωπιστικών προβλέψεων του ΔΑΔ, κατά τη δράση του στο πεδίο⁶⁷⁹. Κι αυτή η δέσμευση αφορά όλους, είτε πρόκειται για ένα τμηματικό μέρος ή το σύνολο μιας πολυεθνικής Ειρηνευτικής Δύναμης (Peace Force) που δοικείται ή εποπτεύεται άμεσα υπό τον ΟΗΕ, είτε εμμέσως υπό την αιγίδα του, ως μια πολυεθνική Δύναμη Ασφάλειας ή Σταθεροποίησης (coalition of Security/Stability Forces), που αναπτύσσεται σε μια περιοχή σύρραξης ή γενικευμένης κρίσης.

Αντίστοιχα, η υποχρέωση, αλλά και το δικαίωμα στην ανθρωπιστική προστασία διατηρείται και στην περίπτωση της «παθητικής» συμμετοχής μελών της Ειρηνευτικής Δύναμης στη σύρραξη, όπου δηλαδή, οι εμπόλεμοι δρουν εναντίον, στοχοποιούν και προσβάλλουν επιχειρησιακά τα μέλη, το υλικό και τις εγκαταστάσεις μιας Ειρηνευτικής Δύναμης που έχει αναπτυχθεί στην περιοχή της σύρραξης με ειρηνευτική αποστολή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η περίπτωση που μέλος της διεθνούς Ειρηνευτικής Δύναμης, δέχεται πυρά, ή και τίθεται υπό τον έλεγχο ενός άλλου μέρους της σύρραξης. Για την περίπτωση αυτή, ειδικά όταν εμπόλεμο μέρος είναι κράτος, το *Law Of War Manual* (U.S. DoD, June 2015), προβλέπει την παροχή καθεστώτος ελάχιστης ανθρωπιστικής προστασίας, όχι αναγνωριζόμενος ως, αλλά κατ' αναλογία του, «αιχμαλώτου πολέμου» (POW), ως ακολούθως:

« 9.3.4.3 [Persons Fallen Into the Power] Of the Enemy. Persons who have been captured by States that are not adversaries in the armed conflict are not technically in the hands of the enemy. However, persons who are entitled to POW status or treatment and are interned by a neutral State under its duties under international law are generally entitled to POW treatment, as a minimum, under Article 4B(2) of the GPW⁶⁸⁰. Similarly, for example, military forces engaged in peace operations who are detained by the forces of a State that is a party to a conflict should, at a minimum, be afforded POW treatment by analogy.»⁶⁸¹

Σε περίπτωση δε αμφιβολίας, ή αδυναμίας σαφούς προσδιορισμού του ακριβούς νομικού καθεστώτος του υπό κράτηση ατόμου, τότε η παροχή καθεστώτος προστασίας (κατ' αναλογία του) POW είναι υποχρεωτική, μέχρις ότου αυτό διευκρινιστεί δεόντως. Σε αυτές τις περιπτώσεις, αρμόδιο δικαιοδοτικό όργανο («*competent tribunal*») θα πρέπει να επιληφθεί, προκειμένου για τη διευκρίνιση, πέραν αμφιβολίας, των ανωτέρω. Συμβατικά δεσμευτική πρόβλεψη έχει υιοθετηθεί ήδη από το 1929, στο Άρθρο 5 της Σύμβασης της Γενεύης σχετικής με το Καθεστώς των Αιχμαλώτων⁶⁸². Η ίδια αντίληψη έχει επιβεβαιωθεί μεταγενέστερα, το

⁶⁷⁹ Για επιμέρους κανονιστικές διευθετήσεις στο πλαίσιο του Οργανισμού, για την υποχρέωση σεβασμού του ΔΑΔ εκ μέρους των Κυανόκρανων, όπως το περίφημο "*UN Secretary General Bulletin*", βλέπε σχετικές αναφορές στο προηγούμενο κεφάλαιο.

⁶⁸⁰ Geneva Convention Relative to the Treatment of Prisoners of War, Jul. 27, 1929.

⁶⁸¹ «*LAW OF WAR MANUAL*», U.S. DoD, June 2015 (updated Dec. 2016), σελ. 542, διαθέσιμο στη δση <https://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/DoD%20Law%20of%20War%20Manual%20-%20June%202015%20Updated%20Dec%202016.pdf?ver=2016-12-13-172036-190>.

⁶⁸² «Should any doubt arise as to whether persons, having committed a belligerent act and having fallen into the hands of the enemy, belong to any of the categories enumerated in Article 4, such persons shall enjoy the

1977, στο πλαίσιο του 1^{ου} Πρόσθετου Πρωτοκόλλου⁶⁸³. Την ίδια φιλοσοφία ακριβώς ακολουθεί, επίσης, και το προαναφερθέν Στρατιωτικό Εγχειρίδιο των ΗΠΑ⁶⁸⁴.

2.1.7.4.1.2 Η Εφαρμογή του ΔΑΔ στις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις (Peace Ops) ή Επιχειρήσεις Υποστήριξης Ειρήνης (PSO's), του ή υπό τον ΟΗΕ

Ο συνεχώς εξελισσόμενος χαρακτήρας των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, είτε ως «Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις» ή «Επιχειρήσεις Ειρήνης» (Peace Operations/Ops), είτε ως «Επιχειρήσεις Υποστήριξης Ειρήνης» (Peace Support Operations - PSO's), υπό τον ΟΗΕ, οι οποίες αναπτύσσονται σε απαιτητικά πεδία, καθιστούν αναμενόμενη την εμπλοκή τους σε καταστάσεις όπου η χρήση βίας είναι όλο και συχνότερη, έως και αναπόφευκτη. Και μάλιστα, σε εκτεταμένη μορφή και με ιδιαίτερες απαιτήσεις διαχείρισής της εκ μέρους των μελών των σύγχρονων πολυεθνικών ειρηνευτικών επιχειρήσεων. Ως εκ τούτου, εξ αντικειμένου τίθεται πρωτίστως το ζήτημα του, αν και κατά πόσον η δράση των εν λόγω Επιχειρήσεων εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του ΔΑΔ. Ή, υπό μίαν άλλη οπτική, αν και σε ποιό βαθμό το πλαίσιο προστασίας, κανόνων και υποχρεώσεων του ΔΑΔ καλύπτει τις δραστηριότητες των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ή υπό τον ΟΗΕ, εντός του πεδίου ανάπτυξής τους.

Χωρίς αμφιβολία, το ζήτημα της υπαγωγής της δράσης των Ειρηνευτών υπό το ΔΑΔ δεν απασχόλησε ιδιαίτερα τη δράση των Ειρηνευτών κυανόκρανων, τουλάχιστον κατά τις πρώτες φάσεις της ανάπτυξής τους σε περιοχές κρίσεων παγκοσμίως. Αρχικά, η σύνδεση της δράσης τους με τις προβλέψεις και τις υποχρεωτικές δεσμεύσεις του ΔΑΔ δεν αποτελούσε ορατή (νομικά, αλλά και πολιτικά, πολλώ δε μάλλον επιχειρησιακά) συνθήκη του συστήματος διεθνούς επέμβασης του ΟΗΕ, δεδομένου κυρίως της –αρχικά– κυρίαρχης αντίληψης που καθιστούσε μη-αποδεκτή την εμπλοκή των Δυνάμεων του ΟΗΕ ως τύποις (πέραν και από την ουσία) «εμπόλεμα» μέρη σε μια εν εξελίξει ένοπλη σύρραξη διεθνούς ή μη, χαρακτήρα. Η συγκεκριμένη επιφυλακτικότητα για την αποδοχή της εμπλοκής των πολυεθνικών Δυνάμεων σε μια σύρραξη, υπό τη μορφή εμπόλεμου μέρους, επεδείχθη κατάτο παρελθόν από πολλά κράτη, που δεν επιθυμούσαν να αποδεχθούν μέλη των ΕΔ τους να εμπλέκονται άμεσα και μάλιστα θεωρούμενα ως «εμπόλεμοι» σε μια σύρραξη, στην οποία προσφέρθηκαν να παρέμβουν με ειρηνευτική διάθεση και για τον τερματισμό της, έστω και με δυναμικό ή βίαιο τρόπο. Την ίδια επιφυλακτική στάση επέδειξαν και οι διεθνείς και/ή περιφερειακοί Οργανισμοί. Άρα, η διστακτικότητα ως προς την αναγνώριση ιδιότητας εμπόλεμου για τα μέλη μιας Ειρηνευτικής Δύναμης, μοιραία (αν και όχι ορθά) επηρέασε αρνητικά και τη διάθεση αποδοχής της εφαρμογής του ΔΔΕΣ κατά την ανάπτυξη και δράση των Ειρηνευτικών

protection of the present Convention until such time as their status has been determined by a competent tribunal».

⁶⁸³ «A person who takes part in hostilities and falls into the power of an adverse Party shall be presumed to be a prisoner of war, and therefore shall be protected by the Third Convention, if he claims the status of prisoner of war, or if he appears to be entitled to such status, or if the Party on which he depends claims such status on his behalf by notification to the detaining Power or to the Protecting Power. Should any doubt arise as to whether any such person is entitled to the status of prisoner of war, he shall continue to have such status and, therefore, to be protected by the Third Convention and this Protocol until such time as his status has been determined by a competent tribunal.», Άρθρο 45(1), του ΠΠ Ι (1977).

⁶⁸⁴ Βλ. σχετικές αναφορές στις παραγράφους 4.27.2 (POW Protections for Certain Persons Until Status Has Been Determined) και 4.27.3 (Competent Tribunal to Assess Entitlement to POW Status or Treatment), του «LAW OF WAR MANUAL», U.S. DoD, June 2015 (updated Dec. 2016), σσ. 181-182.

Επιχειρήσεων στο πεδίο.⁶⁸⁵ Σε κάθε περίπτωση, το ζήτημα της εφαρμογής του ΔΑΔ κατά τη δράση των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ δε συνιστά ένα καθιερωμένο μοντέλο, αλλά είναι ένα ζήτημα με «πραγματιστικό» χαρακτήρα («a matter of fact») που εξαρτάται από τις ειδικές συνθήκες και τις επιμέρους παραμέτρους κάθε περίπτωσης. Και έτσι θα πρέπει να συνεκτιμάται, κάθε φορά που τίθεται προς εξέταση. Προφανώς, αν οι δυνάμεις του ΟΗΕ «εμπλακούν» ενεργά στην ένοπλη σύρραξη, θα πρέπει κατά μείζονα λόγο να φροντίσουν να συμμορφώνονται, ή να τηρούν τις κανόνες του ΔΑΔ, και μάλιστα του εφαρμοστέου ΔΑΔ, δηλαδή αυτού του τμήματος του ΔΑΔ που είναι εφαρμοστέο στην συγκεκριμένη περίπτωση, στη συγκεκριμένη ένοπλη σύρραξη, με τους συγκεκριμένους εμπλεκόμενους σε αυτήν. Ακολουθώντας δε την καθιερωμένη αρχή που απαιτεί τη σαφή διάκριση μεταξύ του *jus ad bellum* και του *jus in bello*, θα πρέπει να θεωρείται σαφές ότι τόσο το οριοθετημένο πλαίσιο δράσης της μέσω της Εντολής τους, ή το εν γένει πλαίσιο νομιμοποίησης της Ειρηνευτικής Επιχείρησης δεν αφορά ή δεν θα πρέπει να σχετίζεται με το εφαρμοστέο Δίκαιο κατά τη διαδικασία της δράσης της.⁶⁸⁶

Φυσικά, οι αρχές της αμεροληψίας, της αντικειμενικής ουδετερότητας και της περιορισμένης χρήσης βίας, εκ μέρους των Ειρηνευτών κυανόκρανων συντέιναν ουσιαστικά σε αυτήν την θεμελιώδη, και πλέον στερεοτυπική, αρχική παραδοχή, η οποία άλλωστε τροφοδοτούσε -τουλάχιστον στην αρχική φάση τους- την οικουμενική νομιμοποιητική βάση της ανάπτυξης αυτών των επιχειρήσεων υπό τον έλεγχο, ή έστω και υπό την αιγίδα, των Ηνωμένων Εθνών.

Κατά κανόνα, το ΔΑΔ βρίσκει εν προκειμένω πεδίο εφαρμογής, όταν μέλη πολυεθνικών στρατιωτικών δυνάμεων, δρώντων άμεσα ή έμμεσα υπό των Ηνωμένων Εθνών ή άλλων διεθνών και/ή περιφερειακών Οργανισμών, κατά την υλοποίηση της αποστολής τους (*mandate*) προσφεύγουν στη χρήση ένοπλης βίας (στρατιωτικής ισχύος). Αφορά δηλαδή, την εκτέλεση της Εντολής (*mandate*) που τους έχει ανατεθεί πρωτογενώς από το Συμβούλιο Ασφαλείας ή δευτερογενώς και από άλλο αρμόδιο και νομιμοποιημένο προς τούτο Όργανο, (σε περίπτωση που το ΣΑ έχει αναθέσει την ανάπτυξη Δυνάμεων υπό τον έλεγχο άλλου

⁶⁸⁵ Για μια εξαιρετικά διαφωτιστική οριζόντια επισκόπηση των σημαντικότερων θεματικών γύρω από το ΔΑΔ στις σύγχρονες συρράξεις, και ειδικά για την εφαρμογή των κανόνων του ΔΑΔ από πολυεθνικές Δυνάμεις στο πεδίο, βλέπε «IHL and Multinational Forces», σσ., 30-33, στο «International Humanitarian Law and the challenges of contemporary armed conflicts», Report Document prepared by the International Committee of the Red Cross, on 31st International Conference of the Red Cross and Red Crescent, Geneva, Switzerland (28 November – 1 December 2011), Geneva, October 2011, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/assets/files/red-cross-crescent-movement/31st-international-conference/31-int-conference-ihl-challenges-report-11-5-1-2-en.pdf>.

⁶⁸⁶ Είναι σαφές ότι το ενδεχόμενο ενεργού εμπλοκής της Δύναμης σε εχθροπραξίες αυξημένης έντασης προσδιορίζεται ή και προβλέπεται με λιγότερη ή μεγαλύτερη σαφήνεια, από το ίδιο της το Mandate, και εξαρτάται από το ύψος, την προσοχή και την επιμέλεια και κυρίως την πληρότητα που αυτό έχει συνταχθεί. Όμως η εφαρμογή ή μη του ΔΑΔ στις επιχειρήσεις των Κυανόκρανων αφορά την εξέλιξη των γεγονότων, και αν αυτά κατατείνουν να συνιστούν πλαίσιο ένοπλης σύρραξης, ή όχι, και όχι από το ίδιο το Mandate αυτοτελώς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, οι περιπτώσεις «παραδοσιακών» Ειρηνευτικών Αποστολών Κυανόκρανων με περιορισμένο Mandate σε αποστολή «Διατήρησης της Ειρήνης» (Peacekeeping), οι οποίες λόγω της ανάγκης από μια εκτραχυνόμενη κατάσταση, αναγκάστηκαν να χρησιμοποιήσουν βία, ενεργοποιώντας έτσι το κατώφλι μιας ένοπλης σύρραξης και προκαλώντας έτσι την εφαρμογή του ΔΑΔ κατά τη διάρκειά της. Μια ιδιαίτερη περίπτωση ήταν αυτή της Δύναμης UNITED NATIONS PROTECTION FORCE (UNPROFOR), ανεπτυγμένης σε περιοχές της πρώην Γιουγκοσλαβίας (Φεβ. 1992 – Μάρτιος 1995), όπου Γαλλικές δυνάμεις ήρθαν σε επιχειρησιακή επαφή με ΣερβοΒοσνιακές ένοπλες Δυνάμεις (Bosnian Serb Army of Republika Srpska - VRS) στην περιοχή ανάπτυξής (και ευθύνης) τους, στις 20 Δεκ 1995 (περιστατικό στη γέφυρα Vrbanja), όπου μάλιστα δύο Γάλλοι Κυανόκρανοι έχασαν τη ζωή τους. Παρόλο που η Δύναμη UNPROFOR αναπτύχθηκε ως μια Δύναμη παραδοσιακού Peacekeeping, νομιμοποιημένη βάσει των προβλέψεων του Κεφ VI και όχι του VII του ΧτΟΗΕ (βλ. UN SC Res 743/21 και μεταγενέστερα UN SC Res 762/30 Ιουν 1992).

διεθνούς Οργανισμού π.χ. του NATO, ή της ΕΕ) για εμπλοκή σε συρράξεις διεθνούς, είτε μη-διεθνούς (ή και διεθνοποιημένου) χαρακτήρα. Πρέπει δε να σημειωθεί ότι, στις περιπτώσεις που η ανάπτυξη των εν λόγω πολυεθνικών Επιχειρήσεων γίνεται με συνεισφορά, και άρα με την αυτονόητη συναίνεση των συμμετεχόντων Κρατών, οι εκάστοτε συμφωνίες για τη συγκρότηση τέτοιων πολυεθνικών επιχειρήσεων «ειρηνευτικού» χαρακτήρα που συνάπτονται μεταξύ των Ηνωμένων Εθνών και των Κρατών-Μελών, συμπεριλαμβάνουν ειδικές προβλέψεις, προκειμένου να εξασφαλίσουν ότι τόσο οι αρχές, όσο και το πνεύμα των διεθνών συνθηκών ΔΑΔ θα τηρούνται με κάθε επιμέλεια από τα μέλη τέτοιων πολυεθνικών αποστολών (δηλ. από το στρατιωτικό και μη, προσωπικό τους). Οι βασικές παράμετροι του εφαρμοστέου νομικού πλαισίου των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων εντοπίζονται τόσο στο Δίκαιο «της Χάγης», όσο και στο Δίκαιο «της Γενεύης» και δη στις τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης (1949) και στα δύο Πρόσθετα αυτών Πρωτόκολλα του 1977⁶⁸⁷, με τα οποία κυρίως περιορίζονται τα μέσα και οι μέθοδοι διεξαγωγής πολεμικών δράσεων κατά τη διάρκεια ένοπλων συρράξεων και προστατεύονται τα πρόσωπα που μετέχουν ως μη εμπόλεμοι σε αυτές, αντίστοιχα. Τόσο στο συμβατικό, όσο και κυρίως στο εθιμικό τους πλαίσιο.

Η υποχρέωση των κρατών μελών στις Συμβάσεις της Γενεύης, όπως απορρέουν από τις διατάξεις του κοινού Άρθρου 1, να σέβονται, αλλά και να διασφαλίζουν και να προωθούν το σεβασμό και την τήρηση των προβλέψεων του ΔΑΔ, απαιτεί εφαρμογή «σε όλες τις περιπτώσεις». Είτε τα κράτη αυτά μετέχουν μεμονωμένα, η συλλογικά σε μια ένοπλη σύρραξη, ή ακόμη και όταν μέλη των ΕΔ τους συμμετέχουν σε μια πολυεθνική Ειρηνευτική επιχείρηση, ανεξαρτήτως ειδικού χαρακτήρα και εντολής, δηλαδή ασχέτως αν πρόκειται για αμιγώς ειρηνευτική/διατήρησης της Ειρήνης, ή για επιχείρηση Επιβολής της Ειρήνης, ή Εμπέδωσής της. Συμπεριλαμβανομένων και όσων εξ αυτών διεξάγονται κατ' εντολή μεν του ΟΗΕ, αλλά υπό την αιγίδα, τη Διοίκηση και/ή τον Έλεγχο ενός περιφερειακού Οργανισμού, όπως το NATO, ή η ΕΕ.⁶⁸⁸ Η ανωτέρω υποχρέωση εκ μέρους των κρατών-μελών στις Συμβάσεις ισχύει χωρίς περιορισμούς ή προϋποθέσεις, αλλά προφανώς στην περίπτωση των εισφορών δυνάμεων των κρατών σε πολυεθνικές Επιχειρήσεις, αυτή αφορά τη λειτουργία των εθνικά εισφερόμενων Δυνάμεων, καθόσον αυτές υπόκεινται και επιχειρούν υπό εθνική Διοίκηση και Έλεγχο. Όταν αυτός περάσει στα όργανα του Διεθνούς Οργανισμού, αυτόματα η ευθύνη τήρησης των προβλέψεων του ΔΑΔ εναπόκειται στα όργανα του Οργανισμού. Γι' αυτό άλλωστε, κατά τη διαδικασία εκχώρησης του ελέγχου των (μέσω σχετικών Συμφωνιών), τα κράτη πρέπει να διασφαλίζουν και συμβατικά, ότι η τήρηση των σχετικών προβλέψεων και η συμμόρφωσή τους κατά τη διάρκεια της επιχείρησης θα γίνεται με τη δέουσα/προσήκουσα επιμέλεια εκ μέρους του Οργανισμού. Σε αυτή την περίπτωση, το στοιχείο της διεθνούς ευθύνης του Διεθνούς Οργανισμού είναι δυνατόν να εγερθεί ακόμη και από αμέλεια τήρησης των σχετικών κανόνων του ΔΑΔ, ενώ τα κράτη μέλη του υπέχουν αντίστοιχα συντρέχουσα ειδική διεθνή ευθύνη για να διασφαλισθεί η τήρηση των κανόνων του ΔΑΔ εκ μέρους του Οργανισμού⁶⁸⁹. Πέραν της επιμέρους ευθύνης των κρατών που διαθέτουν τις εθνικές τους

⁶⁸⁷ Για το δεύτερο που αφορά μη-διεθνείς Ένοπλες Συρράξεις, και η αποδοχή του δεν συγκρίνεται με την καθολικότητα του πρώτου, περιορίζεται το σημείο που αφορά τις υποχρεώσεις ελάχιστης ανθρωπιστικής προστασίας για αμέσως και ενεργά μετέχοντες εμπόλεμους, ή για θύματα και/ή αμάχους, αλλά και τρίτους, που εμπλέκονται σε μια ένοπλη σύρραξη μη-διεθνούς χαρακτήρα. Άλλωστε τα θέματα αυτά έχουν πλέον κωδικοποιηθεί και ως μέρος των εθιμικού χαρακτήρα προβλέψεων του Διεθνούς Δικαίου των Ένοπλων Συρράξεων (ΔΔΕΣ).

⁶⁸⁸ Για επιμέρους ανάλυση, ειδικότερα βλ. Laurence Boisson de Chazournes and Luigi Condorelli, «Common Article 1 of the Geneva Conventions revisited: Protecting collective Interests», *IRRC*, 2000, σσ. 67-81, σελ. 70.

⁶⁸⁹ Για επιμέρους ανάλυση, ειδικότερα βλ. R. Kolb, *Droit humanitaire et operations de paix internationales*, Genève, Bruxelles, 2002, σελ. 23-25.

Δυνάμεις για τη συγκρότηση της πολυεθνικής Δύναμης. Σε αυτήν όμως την περίπτωση, η ευθύνη στο κράτος (TCN) προσδιορίζεται σε συνάρτηση με το καθεστώς εκχώρησης της Διοίκησης των Δυνάμεων στον Οργανισμό. Αν η επιχειρησιακή Διοίκηση ασκείται από τον Οργανισμό (ή ορθότερα από όργανο του Οργανισμού, δηλ. από Διοικητή της Δύναμης που έχει οριστεί από, υπάγεται και λογοδοτεί σε αυτόν) τότε και η σχετική ευθύνη για όποιες πράξεις ή παραλείψεις αναζητείται κυρίως στον Οργανισμό. Σε ειδικές δε, περιπτώσεις όπου η επιχειρησιακή διαδικασία διεκπεραιώνεται με «μεικτό» τρόπο εισφοράς επιχειρησιακών δυνατοτήτων, τόσο εκ μέρους του Οργανισμού, όσο και εκ μέρους μεμονωμένων κρατών (π.χ. ενώσω η Διοίκηση και Έλεγχος ασκούνται από τον Οργανισμό, επιμέρους επιχειρησιακές/τακτικές δραστηριότητες ασκούνται αυτοτελώς, από αμιγώς εθνικές δομές κράτους, όπως π.χ. η διαδικασία αποκάλυψης, διευκρίνισης και ταυτοποίησης εναερίων στόχων (ως εναέριων απειλών) στο σύστημα Αεράμυνας του NATO (σύστημα NATO NATINADS-NATINAMS), ή η διαδικασία πληροφοριών στόχου και στοχοποίησης σε μια μεικτή πολυεθνική επιχείρηση, τότε η σχετική νομική ευθύνη για παραβιάσεις του ΔΑΔ επιμερίζεται από κοινού, αλλά και εις ολόκληρον, τόσο στον διεθνή Οργανισμό, όσο και στο κράτος, για τις επιμέρους αρμοδιότητες που ασκούνται ξεχωριστά από κάθε δρώντα. Η διατήρηση της Διοικητικής Διοίκησης εκ μέρους του κράτους, επί του προσωπικού των τμημάτων που εισφέρει στην πολυεθνική Δύναμη, δηλ. της δυνατότητας να διατηρεί διοικητική εξουσία έναντι πειθαρχικών παραπτωμάτων, για την κρίση και αξιολόγησή τους, για την ανάθεση και παύση καθηκόντων, όσο και για τη μετάθεση και/ή τοποθέτησή τους, καθώς και άλλων διοικητικής (και όχι επιχειρησιακής) φύσεως αρμοδιοτήτων Διοίκησης, μάλλον επιτείνει την προαναφερθείσα αντίληψη περί της συναρμοδιότητας του κράτους.⁶⁹⁰

⁶⁹⁰ Για επιμέρους τεκμηρίωση στο θέμα της άσκησης Διοίκησης και Ελέγχου και των συνεπαγόμενων αρμοδιοτήτων από τα όργανα Διοίκησης των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ, βλ. σχετικά πρόσφατες ειδικές εκδόσεις –Εγχειρίδια Οδηγιών του DPKO του ΟΗΕ για το θέμα (διαθέσιμες στην Βιβλιοθήκη «DAG Repository» των ΗΕ, (DAG Repository / Training and Guidance / Peacekeeping / Peacekeeping Policy and Guidance), στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/89479>):

- «PK/G/21722, *Pocket Reference Guide for Military Commanders in Peacekeeping Operations*», UN Department of Peacekeeping Operations - DPKO/OMA/Current Military Operations Service, 2011-05-01, διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/387404>.
- «PK/G/2012.09, *UN Infantry Battalion Manual*», UN DPKO – DFS, DPKO/OMA/Office of the Military Advisor, 01/08/2012», διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/89545>.
- «PK/G/2012.09, *Judicial Affairs Officers Handbook*», UN DPKO – DFS, DPKO/OROLSI/Criminal Law and Judicial Advisory Service, 01/03/2013, διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/89553>.
- «PK/G/2014.06, *Guidelines on Coordinating with the EU during the Planning of UN Missions and EU Civilian Missions and Military Operations*», UN Department of Peacekeeping Operations - UN. Department of Political Affairs - UN. Department for Field Support - DPKO-DFS/DPET/Partnerships Team, 2014-04-15, διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/387410>,
- «PK/G/2015.02, *Protection of Civilians: Implementing Guidelines for Military Components of United Nations Peacekeeping Missions*», DPKO/OMA/Office of the Military Advisor, 13/02/2015,. διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/89597>.
- «PK/G/23591, *HRDDP [Human Rights Due Diligence Policy] Guidance Note*», UN Department of Peacekeeping Operations - UN. Department for Field Support, 2015-06-01, διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/387415>.
- «PK/G/2015.15, *Guidelines on Police Operations in United Nations Peacekeeping Operations and Special Political Missions*», UN Department of Peacekeeping Operations; UN. Department for Field Support (2016-01-01)», διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/387383>.
- «2016.09, *Planning and Review of Peacekeeping Operations (Policy)*», UN DPKO-DSFS, DPKO/OO/Integrated Assessment and Planning Unit, 2017-01-01, διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/400567>.

Συνοπτικά θα λέγαμε ότι η πρωτεύουσα αρμοδιότητα για τήρηση των προβλέψεων του ΔΑΔ ανατίθεται στο υποκείμενο το οποίο ασκεί τον ουσιαστικό αποτελεσματικό έλεγχο (και άρα και την ευθύνη Διοίκησης και Ελέγχου της Ειρηνευτικής Δύναμης) σε μια ευρύτερη Ειρηνευτική Επιχείρηση, χωρίς όμως να παραβλέπεται η επίσης υφιστάμενη δευτερογενής υποχρέωση τήρησης ή αντίστοιχης επιμέλειας συμμόρφωσης με τις προβλέψεις του ΔΑΔ, για όλα τα άλλα υποκείμενα / δρώντες ή συμμετέχοντες σε ειρηνευτικές, ή και ευρύτερες ανθρωπιστικές δραστηριότητες, στο πεδίο⁶⁹¹. Δηλαδή, πρωτίστως ο Διοικητής, το επιτελείο Διοίκησης και κατόπιν όλα τα μέλη της Ειρηνευτικής Δύναμης (ως στρατιωτικό ή μη, προσωπικό αυτής), και στο μέτρο που και αυτοί υπάγονται σε μια ευρύτερη Ειρηνευτική Αποστολή, ο εντεταλμένος πολιτικός προϊστάμενος / Επικεφαλής της εν λόγω Αποστολής, καθώς και ολόκληρο το προσωπικό της Αποστολής, καθώς και το «associated» προσωπικό αυτής.

Έτσι, όταν πολυεθνικές ειρηνευτικές Δυνάμεις του ΟΗΕ εκδηλώνουν ένοπλη δραστηριότητα κατά δυνάμεων κράτους μετέχοντας δυναμικά, ως οιονεί «εμπόλεμο» μέρος, σε μια ένοπλη σύρραξη⁶⁹², τότε κατ' εξοχήν εφαρμοστέο (ως *Lex Specialis*) είναι το Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συρράξεων (ΔΔΕΣ/ΔΑΔ) διενθούς χαρακτήρα. Η ενεργός επιχειρησιακή συμμετοχή τους στην κρίση, και ειδικά από τη συγκεκριμένη στιγμή της έναρξης της χρήσης βίας εκ μέρους των μελών της Δύναμης, μπορεί να θεωρείται τυπικά ότι πληροί το ελάχιστο απαιτούμενο κριτήριο, ως το κατώφλι ελάχιστης «βίας», που είναι απαραίτητο, ώστε να θεωρείται ότι, «τεχνικά» τουλάχιστον, στη συγκεκριμένη περίπτωση λαμβάνει χώρα μια ένοπλη σύρραξη (αν φυσικά αυτό δεν έχει ήδη συμβεί από τη δράση των υπόλοιπων εμπλεκόμενων στην κρίση). Στην περίπτωση δε, που αντιμαχόμενοι στη σύρραξη, πέραν των κρατικών Δυνάμεων, και άρα ενδεχομένως και της παρεμβαίνουσας⁶⁹³ Ειρηνευτικής Δύναμης του ΟΗΕ, είναι μια ή περισσότερες μη-κρατικές, αλλά οργανωμένες και υπό ενιαία Διοίκηση, ομάδες ανταρτών ή αντικαθεστωτικών, τότε το εφαρμοστέο δικαϊκό πλαίσιο θα πρέπει κατά βάση να θεωρείται το αντίστοιχο ΔΔ των μη-διενθών Ενόπλων Συρράξεων. Φυσικά, σε

-
- «2016.23, *Military Support for Public Order Management in Peacekeeping Missions (Guidelines)*», UN Department of Peacekeeping Operations - DPKO/OMA/Office of the Military Advisor, 2016-08-23, διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/400555>.
 - «2016.24 *Guidelines on Use of Force by Military Components in Peacekeeping Operations*», UN Department of Peacekeeping Operations» - DPKO/OMA/Office of the Military Advisor, 2017-02-01, διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/400571>.
 - «2016.26 *Police Administration in United Nations Peacekeeping Operations and Special Political Missions (Guidelines)*», UN Department of Peacekeeping Operations - UN. Department for Field Support - DPKO/OROLSI/Police Division, 2017-02-01, διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/400562>.
 - «2017.09, *SOP on the Assessment of Operational Capability of FPU in PKOs and SPMs*», UN DPKO/OROLSI/Police Division, 2017-04-20, διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/400599>.

⁶⁹¹ Για μια ευρύτερη θεώρηση στο ζήτημα της υποχρέωσης τήρησης του ΔΑΔ, αλλά και τις απορρέουσες ευθύνης Διεθνών Οργανισμών, ειδικά σε περιπτώσεις Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, βλ. Report on the «*Accountability Of International Organisations*», Berlin Conference (2004), International Law Association (ILA) Committee, σελ. 24-25, διαθέσιμο στη δνση <http://www.ila-hq.org/download.cfm/docid/6B708C25-4D6D-42E2-8385DADA752815E8>.

⁶⁹² Για τον προσδιορισμό της «ένοπλης σύρραξης» για τις ανάγκες εφαρμογής του ΔΑΔ, βλ. μεταξύ άλλων σχετική νομολογιακή αναφορά στην απόφαση του ICTY στην υπόθεση Tadic (1995) όπου προσδιορίστηκε ότι «*an armed conflict exists whenever there is a resort to armed force between States*» (ICTY, *The Prosecutor v. Dusko Tadic*, Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, IT-94-1-A, 2 October 1995, para. 70) και για μια ευρύτερη αν και συνοπτική θεώρηση, στον επίσημο ιστότοπο της ICRC, στη δνση <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/armed-conflict-article-170308.htm>.

⁶⁹³ Σε συνάρτηση πάντα με τους τιθέμενους στόχους της Αποστολής, τις προϋποθέσεις και τις επιμέρους κατευθύνσεις της εκάστοτε Εντολής (Mandate) της.

σύνθετες ή «υβριδικές» περιπτώσεις (μη ξεκάθαρα αμιγώς διεθνών) συρράξεων, εφαρμόζεται αντίστοιχα το σχετικό πλαίσιο του ΔΔΕΣ/ΔΑΔ. Σε κάθε όμως περίπτωση, σημαντικός είναι ο σχετικός προσδιορισμός εκ μέρους του ΟΗΕ (και ενίοτε και της ICRC) αν η ανάπτυξη και κυρίως η εμπόλεμη δράση των Ειρηνευτικών επιχειρήσεων, ειδικά των «peace enforcement» εξ αυτών, αναγνωρίζονται ή κατηγοριοποιούνται επίσημα ως διεθνείς ή μη, συρράξεις, για σκοπούς του ΔΑΔ. Η υβριδική συντρέχουσα συνύπαρξη επιμέρους ένοπλων συρράξεων με διεθνή και μη, χαρακτηριστικά, σε μια ευρύτερη ενιαία κρίση, έχει ήδη εξεταστεί από τη διεθνή δικονομία, ειδικά στις υποθέσεις ICJ/*Nicaragua* και ICTY/*Tadic*⁶⁹⁴. Έχει γίνει πλέον και δικονομικώς αποδεκτό ότι διεθνείς και μη, επιμέρους ένοπλες συρράξεις μπορούν κάλλιστα να συνυπάρχουν σε μια ευρύτερη ενιαία ένοπλη σύρραξη, σε συνάρτηση με το καθεστώς και την υπόσταση των επιμέρους εμπόλεμων. Έτσι, από πλευράς τυπολογικού προσδιορισμού μιας ένοπλης σύρραξης⁶⁹⁵, η επέμβαση του ΟΗΕ με ανάπτυξη Ειρηνευτικής (πολυεθνικής κατά βάση) Επιχείρησης σε μια μη-διεθνή εμπόλεμη σύρραξη είναι δυνατόν να προκαλέσει τη *de facto* διεθνοποίησή της, σε ό,τι αφορά τις εμπλεκόμενες Δυνάμεις της Ειρηνευτικής Δύναμης και τους επιμέρους εμπόλεμους, παραπέμποντας αυτόματα στο συναφές διεθνές ΔΕΣ. Ενώ αντίστοιχα, το εφαρμοστέο πλαίσιο που αφορά τους «εγχώριους» εμπόλεμους για τις συνεχιζόμενες διαμάχες και επιχειρησιακές επαφές αποκλειστικά μεταξύ των ιδίων και για όσο διάστημα αυτές διαρκούν, είναι αυτό των μη-διεθνών ένοπλων συρράξεων. Συμπερασματικά, θα μπορούσε ταυτοτικά να λεχθεί ότι κάθε ένοπλη δράση δυνάμεων του ΟΗΕ με «τοπικούς» εμπόλεμους ενεργοποιεί την εφαρμογή του δικαίου των διεθνών ένοπλων συρράξεων. Η δε πολυεθνική Ειρηνευτική Δύναμη του ΟΗΕ που παρεμβαίνει δυναμικά και καλείται ενίοτε (βάσει της Εντολής της) να εμπλακεί επιχειρησιακά μετέχοντας ενεργά στις εχθροπραξίες μεταξύ ή έναντι ενός ή και περισσότερων εκ των εμπόλεμων μερών, μπορεί να εκληφθεί πλέον (για σκοπούς δικαιοσύνης σκοπιμότητας, και προκειμένου να διευκολυνθεί η ευρεία εφαρμογή και σεβασμός των προβλέψεων προστασίας του ΔΑΔ) ως διεθνής Δύναμη καθ' όλα «εμπόλεμη» στη σύρραξη. Αντίληψη που αν και εγείρει προφανή πρακτικά και κυρίως πολιτικά προβλήματα εκ μέρους του Οργανισμού, αλλά και των κρατών TCNs, καθόσον καθιστά δύσκολη την εξασφάλιση της απαιτούμενης υποστήριξης από την κοινή γνώμη, όταν η Ειρηνευτική Επιχείρηση παρεμβαίνει με προφίλ «επιχειρησιακού εμπόλεμου», από πλευράς θεωρίας τουλάχιστον, εξετάζεται πλέον με μεγαλύτερο βαθμό αποδοχής απ' ό,τι παλαιότερα.

Σε ό,τι δε αφορά το εφαρμοστέο δικαιοκτικό πλαίσιο για τη τμηματική συμβολή κάθε κράτους (-μέλους του ΟΗΕ) που συμμετέχει σε μια Ειρηνευτική Επιχείρηση υπό την αιγίδα του Οργανισμού, πρέπει να σημειωθεί ότι είναι διαφορετικό (ή τουλάχιστον όχι σε κάθε περίπτωση αναγκαστικά ενιαίο). Καθώς μάλιστα ο ΟΗΕ δεν τυγχάνει συμβαλλόμενο μέρος στα συμβατικά κείμενα του ΔΔΕΣ/ΔΑΔ, είναι δύσκολο να αναμένεται να είναι σε θέση να υποδείξει ρητά στα μέλη του το εφαρμοστέο κάθε φορά Δίκαιο (διάβαζε, να ζητήσει ή να επιβάλλει τη δεσμευτική εφαρμογή του, γενικότερα, ή και συγκεκριμένων προβλέψεών του), που θα πρέπει να δεσμεύει τις Δυνάμεις τους που μετέχουν στις Επιχειρήσεις του. Φαίνεται ότι εκ μέρους του

⁶⁹⁴ *The Prosecutor v. Dusko Tadic*, Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, ICTY, Case IT-94-1-A, 2 October 1995, παρ. 70.

⁶⁹⁵⁶⁹⁵ Για μια άκρως εμπειριστατωμένη και διαφωτιστική, αν και συνοπτική, ανάλυση στον τυπολογικό προσδιορισμό μιας ένοπλης σύρραξης και στα σχετικά κριτήριά του, βλ. ενδεικτικά τη σχετική δημοσίευση της ICRC "How is the term "Armed Conflict" defined in international humanitarian law?", Opinion paper - definition of "international armed conflict" and "non-international armed conflict" under International Humanitarian Law, the branch of international law which governs armed conflict, ICRC, 17-03-2008, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/armed-conflict-article-170308.htm> και αναλυτικά στη δνση <https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/opinion-paper-armed-conflict.pdf>.

Οργανισμού τουλάχιστον, το μόνο ουσιαστικό αίτημα συμμόρφωσης που μπορεί να τεθεί έναντι των κρατών-μελών του, και ειδικά προς το προσωπικό των Δυνάμεων που συγκροτούν και μετέχουν στις Ειρηνευτικές Αποστολές του, είναι η πιστή τήρηση των επιμέρους συμβατικών δεσμεύσεών τους (πρωτίστως του ΔΔΕΣ/ΔΑΔ, αλλά όπως παρακάτω θα αναλυθεί και του ΔΔτΑ), στις οποίες συμπεριλαμβάνονται ή προστίθενται κατ' εξοχήν και όσες εξ αυτών αποτελούν μέρος του διεθνούς εθιμικού⁶⁹⁶ Ανθρωπιστικού Δικαίου, ή των εθιμικής ισχύος κανόνων του ΔΔΔτΑ, ως έχουσες καθεστώς ευρύτερης «εθιμικής» δεσμευτικής εφαρμογής.

Θα πρέπει όμως ειδικότερα να επισημανθεί ότι στο κείμενο των δύο Πρόσθετων Πρωτόκολλων του 1977, δυστυχώς, δεν περιλαμβάνονται συγκεκριμένες πρόνοιες αναφορικά με την ειδικότερη προστασία των εμπλεκόμενων σε μια ειρηνευτική επιχείρηση. Τόσο του στρατιωτικού και/ή πολιτικού προσωπικού αυτής, όσο και των μέσων, του εξοπλισμού, του οπλισμού και εν γένει των υποδομών της. Ο απαιτούμενος κανόνας για την προστασία των μελών της Ειρηνευτικής Δύναμης αρχικά δεν ήταν συμβατικά προβλεπόμενος, αλλά βαθμιαία καθιερώθηκε ως μια διεθνή πρακτική. Κυρίως εκ των ευρύτερων αντιδράσεων και της παγκόσμιας καταδίκης κάθε περίπτωσης στοχοποίησης προσωπικού των ΗΕ. Το έλλειμμα του διαθέσιμου διεθνούς συμβατικού πλαισίου για το συγκεκριμένο θέμα φαίνεται ότι αναπληρώθηκε συμβατικά από το 1998 και εξής, με την υιοθέτηση του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου και τη συμπερίληψη σχετικής πρόβλεψης προστασίας για το προσωπικό των εν λόγω Αποστολών. Συγκεκριμένα, η πρόβλεψη συνίσταται στην ένταξη της ενδεχόμενης εκδήλωσης επιθετικής ενέργειας κατά προσωπικού Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ, καθώς και έναντι συναρτώμενου υλικού (υποδομές, εξοπλισμός κλπ.), μεταξύ των εγκλημάτων πολέμου⁶⁹⁷. Συγκεκριμένα, στο Άρθρο 8 του Καταστατικού του ΔΠΔ συμπεριλαμβάνεται η ακόλουθη πρόβλεψη, εξίσου ρητή και πανομοιότυπη για περιπτώσεις διεθνούς ή μη χαρακτήρα, ως ακολούθως:

«Intentionally directing attacks against personnel, installations, material, units or vehicles involved in a humanitarian assistance or peacekeeping mission in accordance with the Charter of the United Nations, as long as they are entitled to the protection given to civilians or civilian objects under the international law of armed conflict;»⁶⁹⁸

Δια των ανωτέρω προβλέψεων, η καθιερωμένη διεθνής πρακτική (*state practice*) απέκτησε και το απαιτούμενο συμπλήρωμα *opinion juris*, προκειμένου ο σχετικός συμβατικός κανόνας που απαγορεύει επιθέσεις κατά προσωπικού και υποδομών ειρηνευτικών επιχειρήσεων, στο μέτρο βέβαια που κατά ΔΑΔ δικαιούνται της προστασίας που παρέχεται σε αμάχους και σε αστικά αγαθά, να αναχθεί πλέον σε τμήμα του διεθνούς εθιμικού δικαίου, και μάλιστα συμπεριλαμβανόμενος στη σχετική κωδικοποίηση της ICRC, ως **33^{ος} Κανόνας** (εκ των 161 συνολικά) που αφορά «Προσωπικό που μετέχει και αντικείμενα που χρησιμοποιούνται σε ειρηνευτικές αποστολές», ο οποίος προβλέπει ότι «Απαγορεύεται η εξαπόλυση επίθεσης εναντίον προσωπικού που μετέχει και που χρησιμοποιούνται σε αποστολή διατήρησης της

⁶⁹⁶ Ο προσδιορισμός των εφαρμοστέων κανόνων του εθιμικού Δικαίου σε κάθε περίπτωση κρίσης-σύρραξης, δυστυχώς δεν στερείται και κάποιου βαθμού υποκειμενικότητας, τόσο μεταξύ των θεωρητικών, όσο και μεταξύ των κρατών, ή της διεθνούς κοινότητας εν γένει, δεδομένης της εγγενούς δυσκολίας που σημειώνεται κάποιες φορές προκειμένου να διαμορφωθεί μια καθολικά σύμφωνη και με αντικειμενικά κριτήρια αποδεκτή προσέγγιση/εκτίμηση σε σχέση με την ακολουθούμενη διεθνή πρακτική.

⁶⁹⁷ 1998 Rome Statute of the International Criminal Court (A/CONF.183/9 of 17 July 1998), διαθέσιμο στη δνση http://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/ea9aeff7-5752-4f84-be94-0a655eb30e16/0/rome_statute_english.pdf.

⁶⁹⁸ *Ibid.*, Άρθρο 8, στην παρ. 2(b)iii (για διεθνείς ένοπλες συρράξεις) και στην παρ. 2(e)iii (για μη-διεθνείς, αντίστοιχα).

ειρήνης σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, εφόσον και για όσο διάστημα δικαιούνται της προστασίας που δίνεται σε αμάχους και σε αστικά αγαθά σύμφωνα με το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο. [ΔΕΣ/ΜΔΕΣ]»⁶⁹⁹. Πέραν τούτου, σχετικής εν προκειμένω εφαρμογής θα πρέπει να θεωρείται και ο Κανόνας 96 («*The taking of hostages is prohibited*»), ο οποίος απηχεί εθιμική απαγόρευση που θα πρέπει εφαρμόζεται τόσο σε διεθνείς (Άρθρο 75(2)ς, ΠΠΙ 1977) και σε μη-διεθνείς Ένοπλες Συρράξεις (Άρθρο 4(2)ς, ΠΠΙΙ 1977). Η άποψη αυτή έγινε δεκτή και ως βάση για την κατάρτιση του κατηγορητηρίου στις υποθέσεις Karadžić⁷⁰⁰ και Mladić⁷⁰¹ (το 1995), και στην υπόθεση Kordić και Čerkez (το 2001)⁷⁰², του ad hoc διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για τη Γιουγκοσλαβία ICTY (πλέον του UN MICT), με θετική νομολογιακή κατάληξη. Παράλληλα, και η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού έχει γενικότερα ζητήσει επανειλημμένως την αποφυγή υιοθέτησης παρόμοιων πρακτικών “ομηρίας” εκ μέρους των εμπόλεμων.⁷⁰³ Η ιδιαιτερότητα της παρουσίας και της φύσης των Ειρηνευτών (ειδικά του ΟΗΕ) σε ένα σύγχρονο πεδίο ένοπλης σύρραξης, τόσο λόγω του διεθνούς καθεστώτος τους, όσο και των εγγενών περιορισμών (λίγων ή πολλών) στη χρήση βίας που τους έχει οριστεί κάθε φορά να ασκούν στο πεδίο, τους καθιστά ιδιαίτερα δελεαστικά αντικείμενα «αθέμιτης» (κατά ΔΑΔ) στοχοποίησης από τα εμπόλεμα μέρη της σύρραξης. Σύνθηδες φαινόμενο μάλιστα, από όσους μειονεκτούν σε τακτικό ή επιχειρησιακό επίπεδο, ή υπολείπονται των αντιπάλων τους σε ερείσματα στη διεθνή κοινότητα, ήτοι στο πεδίο της νομιμοποίησης ή της διεθνούς αναγνώρισης, ή της συνισταμένης γεωπολιτικών στόχων και συμφερόντων. Υπό αυτή την έννοια, η εμφάνιση περιπτώσεων απαγωγής μελών των Ειρηνευτικών επιχειρήσεων, αλλά και κατ'επέκταση διεθνούς προσωπικού (ειδικά εκ μέρους των Ανθρωπιστικών οργανώσεων στο πεδίο) δεν είναι σπάνια, ούτε και απλή στην τελική της έκβαση, καθόσον παρά την ιστορικά βεβαιωμένη ματαιότητα της συνήθως τραγικής έκβασής των, φαίνεται ότι παρέχει στους δράστες (εμπόλεμους ή μη) την (πάντα εξόχως

⁶⁹⁹ Βλέπε σχετική πρόβλεψη στον Κανόνα 33, στο Jean-Marie Henckaerts και Louise Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law*, 2 τόμοι, Τόμος Ι. Κανόνες, Τόμος ΙΙ. Πρακτική (2 μέρη), Cambridge University Press, 2005, σελ. 28. Βλ. επίσης σχετικό σχολιασμό στην Εισαγωγή της ελληνικής έκδοσης, του ΕΚΕΚΔΑΑΔ του Παντείου Πανεπιστημίου, σελ. 18, διαθέσιμο στη δνση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/gre-irrc_857_henckarts.pdf.

⁷⁰⁰ Στο κατηγορητήριο κατά του Karadžić που περιελάμβανε 2 κατηγορίες για γενοκτονία, 5 κατηγορίες για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και 4 για παραβιάσεις του ΔΑΑ, η 11^η κατηγορία αφορούσε ειδικά το ζήτημα των Ειρηνευτών του ΟΗΕ (“...it is alleged that during May and June 1995, Karadžić participated in a JCE to take United Nations personnel hostage in order to compel NATO to abstain from conducting air strikes against Bosnian Serb military targets.”, Case information Sheet, (IT-95-5/18) RADOVAN KARADŽIĆ, διαθέσιμο στη δνση http://www.icty.org/x/cases/karadzic/cis/en/cis_karadzic_en.pdf.)

Η υπόθεση εκκρεμεί σε δεύτερο βαθμό, υπό το πλαίσιο πλέον του σχετικού κοινού μεταβατικού Μηχανισμού των ΗΕ (*Mechanism for International Criminal Tribunals*). Στην πρώτη Απόφαση του (ICTY Trial Chamber III Judgement, 24 Μαρτίου 2016), το Δικαστήριο δέχτηκε την ενοχή του Karadžić για τη σχετική κατηγορία.

⁷⁰¹ Στο κατηγορητήριο κατά του Mladić που περιελάμβανε 2 κατηγορίες για γενοκτονία, 5 κατηγορίες για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και 4 για παραβιάσεις του ΔΑΑ, η 11^η κατηγορία αφορούσε ειδικά το ζήτημα των Ειρηνευτών του ΟΗΕ (“...it is alleged that during May and June 1995, Mladić participated in a JCE to take United Nations personnel hostage in order to compel NATO to abstain from conducting air strikes against Bosnian Serb military targets.”, Case information Sheet, (IT-09-92) RATKO MLADIĆ, διαθέσιμο στη δνση http://www.icty.org/x/cases/mladic/cis/en/cis_mladic_en.pdf). Στην απόφαση της 15^{ης} Απριλίου 2014, περί της Δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου, έγινε δεκτή η σχετική 11^η κατηγορία.

⁷⁰² Kordić & Čerkez (IT-95-14/2) “Lašva Valley”: Πρωτόδικη απόφαση στις 26 Φεβ. 2001, και κατ’έφεση, στις 17 Δεκ 2004 (Fact sheet στη δνση http://www.icty.org/x/cases/kordic_cerkez/cis/en/cis_kordic_cerkez_en.pdf).

⁷⁰³ Για μια συνοπτική παράθεση σχετικών πρωτοβουλιών της ICRC, υπό τη μορφή κυρίως σχετικών συμφωνηθέντων Μνημονίων με εμπόλεμα μέρη συρράξεων, βλέπε ειδικότερα υποσημείωση 14, στο κείμενο σχολιασμού της *Customary IHL Database*, «Rule 96. The taking of hostages is prohibited», ICRC - Cambridge University Press, διαθέσιμο στη δνση https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_rule96.

δελεαστική) αίσθηση προνομιακού και παροδικά ισότιμου συνομιλητή με τρίτα κράτη (της εθνικότητας κυρίως του θύματος, αλλά όχι μόνον) με ιδιαίτερη εμπλοκή στη σύρραξη, ή με τη διεθνή κοινότητα εν γένει. Πρόκειται για ευκαιριακές ενέργειες απροσδιόριστου -αν όχι αρνητικού- οφέλους, αλλά σαφώς υψηλής εμφάνειας (visibility), με ιδιαίτερη προβολή στην τοπική, αλλά και διεθνή κοινότητα. Έτσι οι σχετικές διατάξεις προστασίας των Ειρηνευτικών Δυνάμεων του ΟΗΕ θεωρούνται ότι έχουν πλέον και εθιμική και άρα εκτεταμένης εφαρμογής, ισχύ καθιστάμενες έτσι υποχρεωτικά εφαρμοστέες ευρέως από κάθε εμπόλεμο, ή μετέχοντα σε μια ένοπλη σύρραξη, διεθνή ή μη. Καθόσον δε τέτοιες πράξεις είναι δυνατόν να λάβουν χώρα είτε στη φάση της σύρραξης, αλλά κάλλιστα και στη επακόλουθη φάση της εμπέδωσης της ειρήνης και της αποκατάστασης των δομών κράτους, αλλά και αυτή της διοίκησης/διακυβέρνησης της περιοχής εκ μέρους των Ειρηνευτικών επιχειρήσεων, αποτελούν ιδιαίτερο πρόβλημα ασφάλειας των μελών της Ειρηνευτικής Δύναμης (και επαγωγικά του αποστέλλοντος κράτους), και υπό αυτή την έννοια βρίσκονται στον πυρήνα του προβληματισμού της παρούσας Διατριβής, εξεταζόμενες ιδιαίτερα στο πλαίσιο του επόμενου ΜΕΡΟΥΣ «Γ» αυτής.

Συμπληρωματικά των ανωτέρω, σημειώνεται ότι το κείμενο του Καταστατικού του ΔΠΔ προβλέπει επίσης για την προστασία του κύρους του Οργανισμού, την απαγόρευση άσκοπης και/ή παράνομης (ή μη εξουσιοδοτημένης) χρήσης του εμβλήματος ή των διακριτικών του⁷⁰⁴. Οι ανωτέρω προβλέψεις σαφώς καθιστούν το υφιστάμενο διεθνές πλαίσιο προστασίας των ειρηνευτών του ΟΗΕ αρκετά σαφές, ικανοποιητικού εύρους δεσμευτική εφαρμογή, άρα θεσμικά αρκούτσως επαρκές, ικανό να θωρακίσει -τουλάχιστον θεσμικά- την ασφαλή ανάπτυξη των ειρηνευτών στο σύγχρονα πεδίο επιχειρήσεων ανά τον κόσμο.

Ειδικότερα, παροτρύνσεις για την υποχρέωση των στρατιωτικών δυνάμεων που προσφέρονται από κράτη-μέλη του ΟΗΕ, προκειμένου να συγκροτήσουν μια πολυεθνική ειρηνευτική δύναμη, να σεβαστούν τις αρχές του ΔΑΔ και να εφαρμόσουν τους κανόνες του κατά τις Ειρηνευτικές επιχειρήσεις τους, έχουν επίσης εκδηλωθεί από τη Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού (ΔΕΕΣ), ήδη από το 1961. Σε σχετικό Μνημόνιο της Επιτροπής του ΕΣ με τίτλο «*Application and dissemination of the Geneva Conventions*» (10 Νοε. 1951), εφιστάται η προσοχή του ΓΓ του ΟΗΕ στην ανάγκη επιμέλειας για την εφαρμογή των προβλέψεων προστασίας των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949 από τις δυνάμεις των Ειρηνευτικών Αποστολών που τίθενται διαθέσιμες υπό την αιγίδα των ΗΕ. Σημειώνεται δε, ότι καθόσον τα ΗΕ δεν είναι συμβαλλόμενο μέλος στις εν λόγω Συμβάσεις του ΔΑΔ, για την Επιτροπή του ΕΣ, η επιμέρους ευθύνη κάθε κράτους μέλους των Συμβάσεων που εισφέρει στρατεύματα στις εν λόγω Ειρηνευτικές Αποστολές/Επιχειρήσεις, ως προς την προώθηση και επιμέλεια σεβασμού των προβλέψεών τους, παραμένει σαφώς αμείωτη. Τα δε κράτη με τη σειρά τους θα πρέπει σαφώς να επιδείξουν τη δέουσα επιμέλεια για την τήρηση των συμβατικών υποχρεώσεων προστασίας στο πλαίσιο των Συμβάσεων της Γενεύης. Ειδικότερα, θα πρέπει να εκδώσουν έγκαιρα και επαρκώς τις κατάλληλες οδηγίες, υπό τη μορφή εσωτερικών θεσμικών κειμένων (Διαταγών κατάλληλου επιπέδου και/ή εγκυκλίων Οδηγιών), πριν την προσφορά δυνάμεών τους προς ανάπτυξη στο πεδίο. Στο πλαίσιο αυτό, δεν παραλήφθηκε και η υπόμνηση της σχετικής πρόβλεψης του κοινού Άρθρου 1 των τεσσάρων Συμβάσεων του 1949 προσβλέπουσα ότι «*Τα Υψηλά Συμβαλλόμενα μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σεβασθούν και να καταστήσουν σεβαστήν την παρούσαν Σύμβαση εις πάσαν περίστασιν*».

⁷⁰⁴ “*Making improper use of a flag of truce, of the flag or of the military insignia and uniform of the enemy or of the United Nations, as well as of the distinctive emblems of the Geneva Conventions, resulting in death or serious personal injury;*” *Ibid.*, Άρθρο 8, παρ. 2(b)vii.

Μεταγενέστερα του χρόνου σύναψης των Συμβάσεων της Γενεύης, κατά την 20^η Διεθνή Διάσκεψη (1965) του ΕΣ, υιοθετήθηκε το Ψήφισμα ΧΧV⁷⁰⁵, για την εφαρμογή των Συμβάσεων από τις Δυνάμεις των ΗΕ, όπου 2 από τις 3 υιοθετημένες συστάσεις ήταν:

- «that appropriate arrangements be made to ensure that armed forces placed at the disposal of the UN observe the provisions of the Geneva Conventions and be protected by them (para. 1); and
- that the authorities responsible for the contingents agree to take all necessary measures to prevent and suppress any breaches of the said Conventions (para. 3).»

Η άποψη αυτή έχει επίσης υποστηριχθεί εκτενώς και από πλευράς θεωρίας, από έγκριτους συγγραφείς με την υποστήριξη μάλιστα και της ICRC.⁷⁰⁶⁷⁰⁷

Όπως μάλιστα τονίζεται χαρακτηριστικά από την Ντ. Μαρούδα, οι παραβιάσεις του ΔΑΔ στο πεδίο, πέραν της νομικής υποχρέωσης που παραπέμπει σε αντίστοιχη νομική ευθύνη, θέτουν και θέμα πίστης και τήρησης ευρύτερου ηθικού «καθήκοντος», όχι μόνον για τα συμβαλλόμενα κράτη, αλλά ακόμη και για τους διεθνείς οργανισμούς, ευρύτερα:

«Το ΔΑΔ περιλαμβάνει τόσο κανόνες δικαίου, με ειδική αναφορά σε έννομες συνέπειες (υποχρέωση επανόρθωσης για το υπόλογο κράτος και ποινική καταστολή για τον δράστη), όσο και επιταγές ηθικής συμπεριφοράς, που αφορούν όλους τους πρωταγωνιστές μιας ένοπλης σύρραξης (κράτη, ένοπλες ομάδες, διεθνείς οργανισμούς, ή τη διεθνή κοινότητα στο σύνολό της). Η παραβίασή τους ενεργοποιεί τη γενική υποχρέωση περί σεβασμού και διασφάλισης του σεβασμού του ΔΑΔ. Το ερώτημα που τίθεται είναι εάν, η υποχρέωση για παράδειγμα επανόρθωσης, από τη μία μεριά, ή η διασφάλιση του σεβασμού από την άλλη, θεωρούνται πρωτογενείς ή δευτερογενείς υποχρεώσεις ...

Σε κάθε περίπτωση οι συγκεκριμένες νομικές υποχρεώσεις αφορούν όσα κράτη εμπλέκονται στην ένοπλη σύρραξη, ουδέτερες χώρες ή σε περίπτωση ανάδειξής τους, διεθνείς οργανισμούς, μέσω πολυεθνικών επιχειρήσεων. Αντιθέτως, όσο διευρύνεται ο κύκλος των ενδιαφερομένων κρατών, διεθνών οργανισμών ή της διεθνούς κοινότητας ως συνόλου, η υποχρέωση φαίνεται να μετασχηματίζεται σε «καθήκον».⁷⁰⁸

⁷⁰⁵ "Application of the Geneva Conventions by the United Nations Emergency Force" (Vienna, 1965). Βλ. https://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/src_ixinco

⁷⁰⁶ Βλέπε ενδεικτικά κείμενα των Yves Sandoz, "The application of humanitarian law by the armed forces of the United Nations Organization", *IRRC*, No. 206, September-October 1978, p. 283; Dietrich Schindler, "United Nations forces and international humanitarian law", in Christophe Swinarski, ed., *Studies and essays on international humanitarian law and Red Cross principles in honour of Jean Pictet*, ICRC, Martinus Nijhoff, Geneva/The Hague, 1984, p. 526, και του Umesh Palwankar, "Applicability of international humanitarian law to United Nations peace-keeping forces", *International Review of the Red Cross*, Article No. 294, 30-06-1993, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/57jmbh.htm>.

⁷⁰⁷ Ειδικότερα βλέπε τις επιμέρους συμβολές στη συλλογική έκδοση της ICRC, Alexander Faite – Jeremie Labbe Grenier (Eds), «"Expert Meeting on Multinational Peace Operations: Applicability of International Humanitarian Law and International Human Rights Law to UN Mandated Forces", ICRC-UCIHL, Geneva 11-12 December 2003», Report, ICRC, Geneva, October 2004, διαθέσιμο στη δνση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_0912.pdf. Συγκεκριμένα, βλ. τη σχετική συμβολή του Marco Sassòli, «Outline of de jure and de facto applicability of the law of occupation to United Nations-mandated forces», σσ. 33-34, και ειδικά του Robert Kolb, «Applicability of international humanitarian law to forces under the command of an international organization», σσ. 61-69.

⁷⁰⁸ Μ. - Ντ. Μαρούδα, *Η Διεθνής Ευθύνη για Παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου: Η κρατική και Ατομική Ευθύνη σε Κίνηση*, Σπουδές Διεθνούς Δικαίου, No 1, Διευθ. Στ. Περράκης, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2006, σελ. 299.

Επίσης, σημαντική συμβολή στην εμπέδωση της εν λόγω θέσης περί της δεσμευτικής εφαρμογής του ΔΑΔ από τα μέλη των πολυεθνικών ειρηνευτικών Δυνάμεων (ειδικά του ΟΗΕ) στο πεδίο, έχουν και άλλες ευρείας αποδοχής διεθνείς Συμβάσεις, οι οποίες άπτονται διαφόρων θεμάτων, όπως η προστασία πολιτιστικών αγαθών και πολιτιστικής κληρονομιάς, η προστασία του περιβάλλοντος, καθώς και ευρύτερη προστασία των θυμάτων ένοπλων συρράξεων.

Έτσι, θεωρείται πλέον ως η πλέον επικρατούσα θεωρητικά άποψη ότι, οι συναφείς διατάξεις του Ανθρωπιστικού Δικαίου είναι κατ' ελάχιστον «αντικειμενικά»⁷⁰⁹ εφαρμοστές⁷¹⁰ άμεσα κατά τις δράσεις των Ειρηνευτικών πολυεθνικών επιχειρήσεων, και δη των επιχειρήσεων του ΟΗΕ, στο πεδίο ανάπτυξης και δράσης τους⁷¹¹, καθώς οι αποστολές αυτές συχνότατα αναπτύσσονται σε περιοχές που αποτελούν θέατρα εν εξελίξει ή μεταπολεμικών επιχειρήσεων (post-conflict environments), στα οποία η βία είτε είναι ακόμη παρούσα, αν μια σύρραξη είναι σε εξέλιξη, είτε στην περίπτωση μιας εκχειρίας ή ειρηνευτικής διαδικασίας, η επανεμφάνιση της βίας επικρέμεται διαρκώς οδηγώντας στην αναζωπύρωση της σύρραξης και την *de facto* αποτυχία των όποιων ειρηνευτικών προσπαθειών. Το αντικειμενικό κριτήριο αφορά το αν η επιχειρησιακή κατάσταση που επικρατεί στο πεδίο ανάπτυξης κάθε ειρηνευτικής Δύναμης, ειδικά όσων εξ αυτών αναπτύσσονται με Εντολή «επιβολής», παρά «διατήρησης» ειρήνης, παραπέμπει *de facto* σε κατάσταση εμπόλεμης σύρραξης, παρά ειρηνικής κατάστασης, και άρα, υπό αυτή την συνθήκη, το προσωπικό της Δύναμης λογίζεται ότι μετέχει ως εμπόλεμο μέρος σε αυτήν⁷¹². Αυτό άλλωστε έχει επισημανθεί emphatically και από τον νομικό σύμβουλο της ΔΕΕΣ, Δρ. Tristan Ferraro, σε διεθνές Συνέδριο με θέμα «*The Applicability of International Humanitarian Law to Multinational Forces*» (2014) ως εξής:

⁷⁰⁹ Το αντικειμενικό κριτήριο αφορά το αν η επιχειρησιακή κατάσταση που επικρατεί στο πεδίο κάθε ειρηνευτικής Δύναμης, ειδικά όσων εξ αυτών αναπτύσσονται με Εντολή «επιβολής», παρά «διατήρησης» ειρήνης, παραπέμπει *de facto* σε κατάσταση εμπόλεμης σύρραξης, παρά ειρηνικής κατάστασης, και άρα, υπό αυτή την συνθήκη, το προσωπικό της Δύναμης λογίζεται ότι μετέχει ως εμπόλεμο μέρος σε αυτήν.

⁷¹⁰ Για μια εξαιρετικά εμπειριστωμένη ανάλυση, βλ. Beruto Gian Luca (ed.), *INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW HUMAN RIGHTS AND PEACE OPERATIONS*, 31st Round Table on Current Problems of International Humanitarian Law, Int. Institute of Humanitarian Law, SanRemo, 4-6 September 2008, διαθέσιμο στη δση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/sanremo-2008_peace_ops.pdf.

⁷¹¹ Ειδικότερα, όσες εξ αυτών αφορούν υποχρεώσεις *erga omnes* και άπτονται σε κανόνες *jus cogens* και αναφέρονται σε θεμελιώδεις παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου, όπως είναι τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ή το έγκλημα της γενοκτονίας. Στο πλαίσιο αυτό και ειδικά για περιπτώσεις ένοπλων συρράξεων διεθνούς ή μη, χαρακτήρα, όπου ειδικά εφαρμόζεται το διεθνές Δίκαιο Ένοπλων Συρράξεων, προκύπτει η απαίτηση σεβασμού των λεγόμενων «στοιχειωδών εγγυήσεων της ανθρωπότητας» (*elementary considerations of humanity*), ως πυρηνικών προβλέψεων ελάχιστης προστασίας του ΔΑΔ. Για μια εκτενή ανάλυση, βλ. Μ. - Ντ. Μαρούδα, *Η Διεθνής Ευθύνη για Παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου: Η κρατική και Ατομική Ευθύνη σε Κίνηση*, Σπουδές Διεθνούς Δικαίου, Νο 1, Διευθ. Στ. Περγάκης, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2006, σελ. 275-284.

⁷¹² Οι επικρατούσες συνθήκες στο πεδίο, σε σχέση με το επίπεδο υφιστάμενης βίας, συνιστά το ουσιαστικό αντικειμενικό κριτήριο για την εφαρμογή του ΔΑΔ από τις Ειρηνευτικές Δυνάμεις υπό τον ΟΗΕ, όπως άλλωστε έχει προσδιοριστεί ειδικότερα και στο πλαίσιο της ICRC, ως εξής: «*The applicability of international humanitarian law (IHL) to UN forces, just as to any other forces, is determined by the circumstances on the ground and by specific legal conditions stemming from the relevant provisions of this body of law, irrespective of the international mandate assigned to UN forces by the Security Council. In the ICRC's view, the mandate and legitimacy of a UN mission have no bearing on the applicability of IHL to the mission. In order to protect all persons affected by armed conflict, IHL applies without any distinction based on the nature or origin of the armed conflict or on the causes espoused by those involved.*», Statement by the ICRC, United Nations, General Assembly, 69th session, Fourth Committee, Item 53 of the agenda, on «*Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects*», New York, 31 October 2014, διαθέσιμη στη δση <https://www.icrc.org/en/document/peacekeeping-operations-icrc-statement-united-nations-2014>.

«... The argument presented by stakeholders in some instances has been that because the forces were engaged on behalf of the international community and mandated by the Security Council, they could not be considered belligerents within the meaning of IHL and, accordingly, IHL was not applicable. Variants of the argument were that IHL applied differently because they were internationally mandated forces, or that IHL applied only as a matter of policy with scope for selectivity, applying the advantageous provisions of IHL – greater leeway on the use of force – while claiming the protection of those not involved as belligerents. This situation highlights the importance of reminding of the strict separation of *jus ad bellum* and *jus in bello*, and of underlining that highlights the importance of reminding of the strict separation of *jus ad bellum* and *jus in bello*, and of underlining that IHL applicability depends on the facts only, irrespective of the mandate assigned to the multinational forces. Such a mandate has no bearing on IHL applicability and application.»⁷¹³.

Ενώ παράλληλα, λόγω του εξελιγμένου «υβριδικού» πλέον χαρακτήρα των σύγχρονων Ειρηνευτικών Αποστολών, που καλούνται να συνδυάσουν αστυνομικά και αμυντικά/στρατιωτικά καθήκοντα, επισημάνθηκε εξίσου ότι «...*the determination of whether IHL applies to individual peace missions cannot be done in the abstract. Military forces undertaking a combination of military and policing functions render it more difficult to identify the nature of a particular activity as either a military or police nature. Accordingly, the solution is to identify the circumstances and activities in which IHL would be applicable, within the overall classification of the conflict.*»⁷¹⁴. Σε κάθε όμως περίπτωση, έγινε ευρέως δεκτό ότι:

«...where multinational forces are engaged in armed conflict as belligerents, they become combatants for the purposes of the principle of distinction, irrespective of their functions within the military component. Soldiers undertaking humanitarian activities should not be considered, for the purposes of IHL, as civilians. The soldiers are in uniform, and on a mission engaged in armed conflict to which the mission is party. Engaging the IOs under the auspices of which peace operations are conducted is important, so that they can ensure that civilian tasks are assigned to civilians and military tasks to members of the military. This would serve to eliminate confusion in defining the applicability of IHL to various military components.»⁷¹⁵

Επιπρόσθετα σημειώνεται ότι, δεν είναι λίγες οι «μεταπολεμικές» περιπτώσεις (μιας προσωρινής εκχειρίδας, ή κάποιας σε εξέλιξη ειρηνευτικής συμφωνίας), όπου η ειρηνική συνύπαρξη μεταξύ των πρώην εμπόλεμων δεν έχει πλήρως διασφαλιστεί και αποκατασταθεί οριστικά. Έτσι παρατηρείται, δυστυχώς, το τραγικό φαινόμενο πληθυσμοί αμάχων σκοπίμως και συστηματικά να συνεχίζουν να «στοχοποιούνται» με διάφορους τρόπους από τους «πρώην» εμπόλεμους, ενώ αιχμάλωτοι πολέμου ή άλλες ευαίσθητες ομάδες να έχουν ανάγκη πρόνοιας, αρωγής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, αν και σαφώς αποτελούν υποκείμενα προστασίας του Ανθρωπιστικού Δικαίου. Σε περίπτωση που οι εχθροπραξίες ξεκινήσουν και πάλι, οι ανωτέρω περιπτώσεις μπορεί να αποδειχθούν ιδιαίτερα ευάλωτες, απαιτώντας

⁷¹³ Dr Tristan Ferraro, «*The Applicability of International Humanitarian Law to Multinational Forces*», (Chair: Elizabeth Wilmshurst), Discussion Summary, International Law Programme, Chatham House, 20 November 2014, σελ. 2, διαθέσιμο στη δνση http://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/field/field_document/20141120IHLMultinationalForces.pdf. Σχετική με το θέμα προηγηθείσα δημοσίευση του ίδιου, βλ. T. Ferraro, «The applicability and application of international humanitarian law to multinational forces», 95 (891/892) *IRRC* 561 (2014), διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/assets/files/review/2013/irrc-891-892-ferraro.pdf>.

⁷¹⁴ *Ibid.*, σελ. 3.

⁷¹⁵ *Ibid.*

επιπρόσθετη μέριμνα, τόσο από τα εμπόλεμα μέρη (στην εξουσία των οποίων ενδεχομένως να βρεθούν), αλλά και από τους διεθνείς ανθρωπιστικά/ειρηνευτικά εμπλεκόμενους δρώντες. Ειδικά δε, η εκεί αναπτυγμένη Ειρηνευτική Δύναμη, όπου η Εντολή ανάπτυξής της, τής έχει (πιθανότατα) αναθέσει την επιχειρησιακή (και άρα και τη νομική) ευθύνη να επιληφθεί επί αυτών των περιπτώσεων, εξουσιοδοτείται να αποτρέπει, κατά το δυνατόν, τέτοια φαινόμενα.

Ορόσημο χρονικά και θεσμικά της διαδικασίας κανονιστικής θεσμοθέτησης του σεβασμού των προβλέψεων του ΔΑΔ εκ μέρους του προσωπικού των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων κατά τη δράση τους στο πεδίο είναι η έκδοση εκ του ΓΓ του Οργανισμού του Bulletin «*Observance by United Nations Forces of International Humanitarian Law*» (1999)⁷¹⁶, με προφανώς ρητή στόχευση προαγωγής της εφαρμογής του ΔΑΔ στις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις υπό την αιγίδα (τη διοίκηση ή τον έλεγχο) του ΟΗΕ⁷¹⁷. Συγκεκριμένα «...for the purpose of setting out fundamental principles and rules of international humanitarian law applicable to United Nations forces conducting operations under United Nations command and control». Στο εν λόγω κείμενο αποτυπώνονται αρχές και προβλέψεις που συναντώνται αρχικά στα κείμενα των Συμβάσεων της Γενεύης και των δύο Πρόσθετων Πρωτοκόλλων τους (1949/1977). Επίσης, μεταξύ άλλων επιβεβαιώθηκε (στο Section 4) εκ μέρους του ΓΓ ότι οι χώρες ΤCCs δεσμεύονται από τη νομική υποχρέωση να ερευνούν (εισαγγελικά) και να προσάγουν (δικαστικά) κάθε περίπτωση εγκληματικής πράξης που τα μέλη των ΕΔ τους διαπράττουν, καθόσον μετέχουν ως εθνικές συνεισφορές σε πολυεθνική ειρηνευτική επιχείρηση του ΟΗΕ. Η δε δικαστική δικαιοδοτική αρμοδιότητα ασκείται από εθνικά και διεθνή ποινικά Δικαστήρια. Γενικώς, σημειώνεται ότι η δράση ενός Διεθνούς Οργανισμού υπόκειται στις γενικότερες ή και επιμέρους προβλέψεις του ΔΑΔ, στο μέτρο που προσωπικό του (ή μέλη ΕΔ κρατών που όμως λειτουργούν υπό την Εντολή του και υπό τη Διοίκησή του) εμπλέκονται ενεργά σε δραστηριότητες που αφορούν και λαμβάνουν χώρα εν μέσω ένοπλων συρράξεων, το κατ' εξοχήν, άλλωστε, πεδίο αρμοδιότητας και κανονιστικής ρύθμισης του ΔΑΔ.⁷¹⁸

Μολονότι όμως εξέχουσας σημασίας, η εφαρμογή και κυρίως η επιμέλεια τήρησης των προβλέψεων του ΔΑΔ, ως ένα υπερεθνικό - οικουμενικό πλέγμα δεσμεύσεων από τις Ειρηνευτικές Δυνάμεις εν γένει κατά τις Επιχειρήσεις τους στο πεδίο, που υπερβαίνει τις όποιες προβλέψεις εθνικού πλαισίου κάθε συμμετέχουσας χώρας, δεν φαίνεται να αποτέλεσε εντός του ΟΗΕ ένα πρωτεύον αντικείμενο σπουδής που θα δέσμευε κανονιστικά το πλαίσιο των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων. Η σχετική άλλωστε αναφορά, στο κείμενο του Bulletin, στο εθνικό νομικό πλαίσιο προσδιορίζει και ουσιαστικά οριοθετεί το στοιχείο της μη δεσμευτικότητας των προβλέψεών του, ως εξής:

«Section 2 - Application of national law: The present provisions do not constitute an exhaustive list of principles and rules of international humanitarian law binding upon military personnel, and do not prejudice the application thereof, nor do they replace the national laws by which military personnel remain bound throughout the operation.»

Ενδεικτικό άλλωστε της ανάγκης «ρεαλιστικής» διαχείρισης του πλαισίου αξιοποίησης των εθνικών συμβολών (και του καθεστώτος που τις διέπει) κατά τη συγκρότηση μιας

⁷¹⁶ Secretary-General's Bulletin, «*Observance by United Nations Forces of International Humanitarian Law*», U.N. Doc. ST/SGB/1999/13 (Aug. 6, 1999) (<https://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/57jq71.htm>).

⁷¹⁷ «...for the purpose of setting out fundamental principles and rules of international humanitarian law applicable to United Nations forces conducting operations under United Nations command and control».

⁷¹⁸ Βλ. R. Kolb, *Droit humanitaire et operations de paix internationales*, Genève, Bruxelles, 2002, σελ. 25.

ειρηνευτικής επιχείρησης και της συνακόλουθης αποφυγής, κατά το δυνατόν, επιβολής επιπρόσθετων δεσμευτικών περιοριστικών προβλέψεων, πέραν των όποιων «εθνικών», για τη δράση τους στο πεδίο, που ενδεχομένως να δυσχέραιναν την προθυμία προσφοράς εθνικών στρατιωτικών τμημάτων για τη συγκρότηση Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, είναι και η σχετική μνεία στο κείμενο της Έκθεσης της Επιτροπής *Brahimi* (2000)⁷¹⁹. Ένα μόλις χρόνο μετά την έκδοση του Bulletin του Γ.Γ., το κείμενο *Brahimi*, συνιστά ένα βασικό κείμενο αναφοράς για τις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις και τη βελτίωση του πλαισίου λειτουργίας και αποτελεσματικότητά τους. Σημειώνεται όμως ότι και αυτό παραπέμπει στο ΔΑΔ, με μάλλον δευτερεύοντα και υποτονικό χαρακτήρα.

Η κλιμακούμενη εμπλοκή ειρηνευτικών δυνάμεων του ΟΗΕ σε εμπόλεμες συρράξεις διεθνούς ή μη χαρακτήρα, μοιραία επιφέρει ιδιαίτερο βάρος στο προσωπικό τους. Εκτός του ψυχικού άγχους, που απορρέει από την ανάγκη εμπλοκής και διαχείρισης ιδιαίτερα απαιτητικών καταστάσεων, με τη χρήση μάλιστα βίας (ενίοτε εκτεταμένης) από μέρους τους, τούς εκθέτει σε άμεσο και σοβαρό κίνδυνο της σωματικής τους ακεραιότητας. Τραγική επιβεβαίωση αυτής της συνθήκης συνιστούν τα υψηλά και μάλιστα αυξανόμενα, ποσοστά ανθρώπινων απωλειών μεταξύ του προσωπικού των Ειρηνευτικών Δυνάμεων του Οργανισμού, κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης και δράσης τους στο πεδίο, παρά τις σχετικές ρητές διατάξεις του ΔΑΔ που αποσκοπούν στην απαγόρευση φτωχοποίησης του συγκεκριμένου προσωπικού.

2.1.7.4.1.3 Το ΔΑΔ ως άξονας της επιχειρησιακής δράσης των Ειρηνευτικών Δυνάμεων του ΟΗΕ: Η περίπτωση της αυτοάμυνας

Το ΔΑΔ σε συρράξεις μη-διεθνούς χαρακτήρα

Η θεωρία σχετικά με το ΔΔΕΣ, θέλει τις ένοπλες συρράξεις να τυπολογούνται βασικά σύμφωνα με την «προέλευση» των εμπόλεμων, δηλ. αν τα εμπόλεμα μέρη προέρχονται από το ίδιο ή διαφορετικά κράτη. Έτσι, προκύπτει η θεμελιώδης διάκρισή τους σε *διεθνείς* και *μη-διεθνείς* ένοπλες συρράξεις⁷²⁰. Ιδιαίτερη μεν, αλλά νομικά όχι εξίσου διακριτή, κατηγοριοποίηση είναι και αυτή των *διεθνοποιημένων* συρράξεων («*internationalized*» armed conflicts). Εδώ, η εναρκτήρια μορφή και τα πρωτογενή συστατικά στοιχεία είναι αυτά μιας μη-διεθνούς σύρραξης, η οποία αφορά και συντελείται από εχθροπραξίες μεταξύ εμπόλεμων μερών που περιορίζουν τη δράση τους στα όρια ενός και

⁷¹⁹ “Report of the Panel on United Nations Peace Operations, delivered to the Security Council and the General Assembly”, U.N. Doc. A/55/305, S/2000/809 (Aug. 21, 2000), The Panel on United Nations Peace Operations.

⁷²⁰ «...contemporary IHL still knows only two categories: international armed conflict and non-international armed conflict. ... some current armed conflicts are not easily characterized as entirely “international” or “non-international. This is due to complicated elements such as international intervention for either humanitarian or military reasons, the violation of international human rights as a result of the targeting of the civilians, and the exodus –sometimes forced- of non-combatants into third states. The indistinct nature of these types of armed conflict makes them difficult to categorize and regulate», στο «Application of International Humanitarian Law in Contemporary Armed Conflicts: is it simply a Question of Facts?», στο Perrakis St., Marouda M. (eds), *Armed conflicts and International Humanitarian Law. 150 years after Solferino. Acquis and prospects*, Editions Bruylant-Sakkoulas, 2009, σσ. 201-244, σελ. 203, διαθέσιμο στη δνση https://www.academia.edu/3593827/Application_of_International_Humanitarian_Law_in_Contemporary_Armed_Conflicts_is_it_simply_a_Question_of_Facts_%CF%83%CF%84%CE%BF_Perrakis_St._Marouda_M._eds_Armed_conflicts_and_International_Humanitarian_Law_150_years_after_Solferino_Acquis_and_prospects_Editions_Bruylant-Sakkoulas_2009_201-244.

μόνον κράτους. Εξελικτικά όμως, παύει να υφίσταται και να διατηρείται ως τέτοια, με τη μετεξέλιξη συστατικών της στοιχείων, όπως π.χ. η επέκταση του θεάτρου επιχειρήσεων στο έδαφος και άλλου κράτους, ή η ενεργός συμμετοχή και άλλων εμπόλεμων μερών, προελεύσεως εκτός του αρχικού κράτους κλπ. Επιπρόσθετα ή παρά τα ανωτέρω, είναι δυνατόν να υπάρξουν περιπτώσεις ένοπλων συρράξεων με αρθρωτά και τμηματικά σύνθετα διεθνή και μη, χαρακτηριστικά, όπου οι εκάστοτε εμπόλεμοι είναι κατά περίπτωση άλλοτε προερχόμενοι από το ίδιο κράτος, άλλοτε όχι. Χαρακτηριστική τέτοια περίπτωση σύνθετης κατηγοριοποίησης είναι αυτή στη Νικαράγουα, όπως έχει ήδη αποδεχθεί⁷²¹ και το Διεθνές Δικαστήριο, στη σχετική υπόθεση *Nicaragua v. United States* (1986), αναγνωρίζοντας ότι η διαμάχη μεταξύ των κυβερνητικών στρατευμάτων και των μαχητών «contras» είχαν, τουλάχιστον αρχικά, μη-διεθνή χαρακτήρα. Επαγωγικά, δέχτηκε ότι και το εφαρμοστέο στην περίπτωση δίκαιο είναι και αυτό των μη-διεθνών ένοπλων συρράξεων. Αντίστοιχα, οι πράξεις των ΗΠΑ στη χώρα στοιχειοθετούν μια καθ' όλα εξωτερική επέμβαση, καθιστώντας την, κατά συνέπεια, μια διεθνή ένοπλη σύρραξη, με συνακόλουθη την εφαρμογή του αντίστοιχου δικαίου. Έτσι, φαίνεται ότι το ICJ στην σχετική Απόφασή του αναγνώρισε⁷²² το «υβριδικό» χαρακτήρα κάποιων ένοπλων συρράξεων, ο οποίος διευρύνει αναγκαστικά το πλαίσιο του εφαρμοστέου ΔΑΔ, δεχόμενο ότι μια ευρύτερη σύρραξη μπορεί κάλλιστα να έχει πολλές επιμέρους πτυχές, καλυπτόμενη ταυτόχρονα κατά περίπτωση, είτε από το συναφές ανθρωπιστικό Δίκαιο των διεθνών, ή των μη-διεθνών Ένοπλων Συρράξεων, αναλόγως του καθεστώτος των εκάστοτε εμπλεκόμενων συμμετεχόντων μερών, ως εμπολέμων. Εξίσου, το ICTY απεφάνθη, μεταγενέστερα, ότι προκειμένου να εξετάσει και να εκτιμήσει τα δεδομένα της υπόθεσης⁷²³ που αφορούσαν την περίπτωση του πολέμου στη Βοσνία, μπορεί κάλλιστα να εφαρμόζει τόσο το διακρατικό, όσο το εσωτερικό Δίκαιο, κατά περίπτωση.⁷²⁴ Τέλος, στις πολυμερείς συρράξεις «σύνθετου» χαρακτήρα θα πρέπει ίσως να υπαχθεί και η χαρακτηριστική περίπτωση του πολέμου στο Αφγανιστάν, που ακολούθησε την επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στην Νέα Υόρκη, με την στρατιωτική επέμβαση πολλών διεθνών δρώντων εκεί, προεξάρχουσας αυτής των ΗΠΑ, υπό τη μορφή μιας αμιγώς εθνικής

⁷²¹ *Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States)*, 27 June 1986, I.C.J. Reports 1986, σελ. 14, παρ. 114., διαθέσιμη στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/?p1=3&p2=3&case=70&code=nus&p3=4>.

⁷²² «The conflict between the contras' forces and those of the Government of Nicaragua is an armed conflict which is 'not of an international character'. The acts of the contras towards the Nicaraguan Government are therefore governed by the law applicable to conflicts of that character: whereas the actions of the United States in and against Nicaragua fall under the legal rules relating to international conflicts.»., *Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States)*, I.C.J., 20 Feb. 1986, παρ. 219, σελ. 114, διαθέσιμη στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/?p1=3&p2=3&case=70&code=nus&p3=4>.

⁷²³ *The Prosecutor v. Tadic*, Decision on the Defense Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, ICTYJ, IT-94-1-T, 2 Oct. 1995, παρ. 94, διαθέσιμη στη δνση <http://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm>.

⁷²⁴ Βλ. σχετικές απόψεις που έχουν εκφραστεί στο Christopher Greenwood, "Protection of Peacekeepers: The Legal Regime", 7 *Duke J. Comp. & Int'l L* (1996), 185-207, p. 187, διαθέσιμο στη δνση <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1377&context=djcl>; Liesbeth Zegveld, *Accountability of Armed Opposition Groups in International Law*, Cambridge University Press, 2002, διαθέσιμο στη δνση <http://insct.syr.edu/wp-content/uploads/2013/03/Zegveld.Accountability-and-Armed-Opposition-Groups-in-IL.pdf>; Επίσης, στο Marten Coenraad Zwanenburg, *Accountability under International Humanitarian Law for United Nations and North Atlantic Treaty Organization Peace Support Operations*, Doctoral Dissertation, Leiden, 2004, διαθέσιμο στη δνση <https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/15471/proefschrift%20Zwanenburg%202004.pdf?sequence=2>.

στρατιωτικής επέμβασης, αλλά και του NATO, ως πολυεθνικής (/συμμαχικής) συλλογικής δράσης⁷²⁵.

Όπως δε χαρακτηριστικά σημειώνει και η Μ.-Ντ. Μαρούδα⁷²⁶, πολλοί παράγοντες συνέχονται στην διαμόρφωση των προϋποθέσεων αναγόρευσης μιας ένοπλης σύρραξης, εκλαμβάνόμενοι ότι συνδιαμορφώνουν το απαιτούμενο κριτήριο ή ελάχιστο «κατώφλι» βίας, όπως η ένταση της βίας, η σοβαρότητα της επίθεσης, η εδαφική έκταση που αυτή λαμβάνει χώρα, η χρονική διάρκεια ή η επαναληψιμότητά της, το μέγεθος των δυνάμεων και της στρατιωτικής ισχύος που χρησιμοποιείται, το μέγεθος των απωλειών ή του αριθμού των εκτοπισμένων προσφύγων, καθώς και ο τρόπος που κρατικά όργανα αντιδρούν σε αυτό. Φυσικά, κρίσιμο είναι και το αν το ΣΑ αποφασίσει να εξετάσει ουσιαστικά το θέμα ή όχι. Στις σύνθετες δε περιπτώσεις, όπου μια σύρραξη μπορεί, σε επιμέρους πτυχές της να παρουσιάζει χαρακτηριστικά τόσο διεθνούς, όσο και μη διεθνούς χαρακτήρα, τότε προκειμένου για τον προσδιορισμό της ενδείκνυται ο επιμερισμός των συστατικών της στοιχείων ανάλογα με το αν αφορούν σύρραξη μεταξύ εμπόλεμων διαφορετικών κρατών (όπερ και ο διεθνής χαρακτηρισμός της), ή εντός του ίδιου του κράτους (όπερ και η μη-διεθνή της διάσταση). Σε ό,τι δε αφορά το ζήτημα του εδαφικού ελέγχου ως προς τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής του ΔΑΔ, η ίδια συγγραφέας εκτιμά βάσιμα τα ακόλουθα:

«The element of territorial control will often be, therefore, the distinguishing factor between a situation where only common Article 3 applies and one where also AP II is applicable.

IHL applies therefore during armed conflicts between government forces and rebels (Sudan, Sri Lanka, Liberia, Sierra Leone, Congo, Ivory Coast), as well as between different armed groups or organized crime fractions (Colombia), or between different tribal groups or rebel forces following a general disintegration of state structures (Somalia, Liberia)».⁷²⁷

Άλλωστε, η προαναφερθείσα προσέγγιση ήταν και η επίσης υιοθετούμενη εκ της τριμελούς Επιτροπής Έρευνας του ΟΗΕ για τη σύρραξη του Λιβάνου (2006), της οποίας μέλος ήταν και ο Καθηγητής Στ. Περράκης. Στο κατατεθειμένο στα ΗΕ (μέσω του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων) πόρισμα της Επιτροπής της 23^{ης} Νοεμβρίου 2006, εξετάζοντας το θέμα του αν στοιχειοθετούνται ή μη τα κριτήρια για μια ένοπλη σύρραξη, προκειμένου κατόπιν να στοιχειοθετηθεί η δεσμευτική εφαρμογή του ΔΑΔ εκ των εμπολέμων μερών στη συγκεκριμένη περίπτωση στο Λίβανο, αναφέρθηκαν τα ακόλουθα:

⁷²⁵ Βλ. ενδεικτικά Robert K. Goldman - Brian D. Tittmore, «Unprivileged Combatants and the Hostilities in Afghanistan», *American Society of International Law: The Task Force on Terrorism*, Dec. 2002, διαθέσιμο στη δνση <http://www.pegc.us/archive/Journals/goldman.pdf>.

⁷²⁶ Βλέπε ειδικότερα (υποσημειώσεις 16-19) τις σχετικές χαρακτηριστικές αναφορές στις περιπτώσεις της Τσετσενίας (1994), του Περού (2006), της Χιλής (1973) και της πΓΔΜ (2001), όπου εθνικά ή διεθνή Δικαστήρια αντίστοιχα αναγνώρισαν ότι η ένταση που σημειώθηκε στις επιμέρους περιπτώσεις συνιστά/ισοδυναμεί με αντίστοιχη μιας ένοπλης σύρραξης μη-διεθνούς χαρακτήρα, στο Marouda M., «Application of International Humanitarian Law in Contemporary Armed Conflicts: is it simply a Question of Facts?», σελ. 208, στο Perrakis St., Marouda M. (eds), *Armed conflicts and International Humanitarian Law. 150 years after Solferino. Acquis and prospects*, Editions Bruylant-Sakkoulas, 2009, σελ. 201-244, διαθέσιμο στη δνση https://www.academia.edu/3593827/Application_of_International_Humanitarian_Law_in_Contemporary_Armed_Conflicts_is_it_simply_a_Question_of_Facts_%CF%83%CF%84%CE%BF_Perrakis_St._Marouda_M._eds_Armed_conflicts_and_International_Humanitarian_Law._150_years_after_Solferino._Acquis_and_prospects_Editions_Bruylant-Sakkoulas_2009_.201-244.

⁷²⁷ *Ibid.*, σελ. 213.

«50. An essential pre-condition for the application of international humanitarian law and the establishment of the applicable and governing rules, is a determination on the factual existence of an armed conflict, and its legal classification. Legal obligations under international humanitarian law also depend on the very character of a conflict. Accordingly, the two key issues that inherently arise are, (a) whether or not between 12 July and 14 August 2006 an armed conflict took place in Lebanon and in Israel, and if so, (b) who were the Parties to it.

51. First, it is well established in international humanitarian law that for the existence of an armed conflict the decisive element is the factual existence of the use of armed force. That aside, there is authority for the proposition that an armed conflict exists whenever there is a resort to armed force between States or protracted armed violence between governmental authorities and organized armed groups or between such groups within a State.⁷²³ International humanitarian law applies as soon as an armed conflict arises and it binds all the parties thereto to fully comply with it. On the basis of the factual circumstances of the conduct of the hostilities that took place, including the intensity of the violence and the use of armed force, the Commission is of the view that the existence of an armed conflict during the relevant period has been sufficiently established.»⁷²⁸

Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι στο ανωτέρω Πόρισμα επισημαίνεται με έμφαση ότι τόσο το ΣΑ του ΟΗΕ, όσο και στο Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, σε σχετικά Ψηφίσματά τους⁷²⁹ καλούσαν τα εμπόλεμα μέρη να απέχουν από πράξεις βίας, ειδικά έναντι αμάχων και να δρουν με σεβασμό στις αρχές και κανόνες του ΔΑΔ, ειδικά σε ό,τι αφορά τις προβλέψεις των τεσσάρων Συμβάσεων της Γενεύης του 1949, σχετικές με τη κράτηση εμπολέμων ή αμάχων πολιτών. Οι ανωτέρω ισχυρές κλήσεις/παραινέσεις όμως εκ μέρους του ΣΑ και του Συμβουλίου ΣΔΤΑ, όπως σημειώνει το Πόρισμα⁷³⁰, δεν έγιναν σε συνάρτηση με κάποια αναφορά ή παραπομπή σε συγκεκριμένη κατηγοριοποίηση της σύρραξης (ως διεθνής ή μη), υποδηλώνοντας έτσι εμμέσως, αλλά σαφώς ότι ασχέτως του αν αυτή θεωρείται διεθνής ή μη, η απαίτηση σεβασμού των ανθρωπιστικών αρχών και κανόνων του ΔΑΔ παραμένει και θα πρέπει να θεωρείται υπέρτερα σεβαστή από όλους τους εμπλεκόμενους, συμμετέχοντες και μη, στη σύρραξη.

Η εφαρμογή του ΔΑΔ σε περιπτώσεις συρράξεων με συμμετοχή Ειρηνευτικών Δυνάμεων του ΟΗΕ

Το ζήτημα της εφαρμογής του ΔΑΔ και του σεβασμού των αρχών του παρουσιάζει ούτως ή άλλως ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αλλά αξίζει να εξεταστεί στις περιπτώσεις όπου στο πεδίο της σύρραξης αναπτύσσεται και πολυεθνική Ειρηνευτική Δύναμη του ΟΗΕ. Κάτι τέτοιο συμβαίνει όταν η σύρραξη έχει πάψει επιχειρησιακά να εξελίσσεται (οριστικά ή παροδικά),

⁷²⁸ *Report of the Commission of Inquiry on Lebanon*, pursuant to Human Rights Council resolution S-2/1*, A/HRC/3/2, 23 November 2006, παρ. 50-51, σελ. 21-22, διαθέσιμη στη δνση <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Lebanon%20A%20HRC%203%202.pdf>.

⁷²⁹ UN Security Council Resolution 1701 (2006) και Human Rights Council Resolution S-2/1, 11 August 2006 (<http://www.unwatch.org/atf/cf/%7B6deb65da-be5b-4cae-8056-8bf0bedf4d17%7D/A-HRC-S-2-1.PDF>).

⁷³⁰ *Report of the Commission of Inquiry on Lebanon*, pursuant to Human Rights Council resolution S-2/1*, A/HRC/3/2, 23 November 2006, παρ. 52, σελ. 22, διαθέσιμη στη δνση <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Lebanon%20A%20HRC%203%202.pdf>.

και άρα η διεθνής επιχείρηση έχει κατά τεκμήριο το χαρακτήρα διατήρησης της Ειρήνης (Peacekeeping), είτε αυτή είναι ακόμη σε εξέλιξη, και άρα η διανθής Αποστολή αναπτύσσεται με όρους (και με διευρυμένη Εντολή) επιβολής της Ειρήνης (Peace enforcement). Εκεί, και κατά τη διαδικασία της ανάπτυξης και παρουσίας Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ στο πεδίο, ανακύπτει ως ζητούμενο προς διευκρίνηση το αν η υποχρέωση σεβασμού των προβλέψεων προστασίας του ΔΑΔ, αφορά και συμπεριλαμβάνει (ως υποκείμενο υποχρέωσης, αλλά κυρίως ως αντικείμενο προστασίας) τις ερμηνευτικές Δυνάμεις του ΟΗΕ. Κάτι που σαφώς δεν θέτει μόνον ζήτημα τήρησης υποχρεώσεων ανθρωπιστικής (κατά ΔΑΔ) προστασίας εκ μέρους της Ειρηνευτικής Δύναμης, αλλά και των λοιπών εμπλεκόμενων δρώντων στη σύρραξη (εμπολέμων μερών), ειδικά σε περίπτωση που η σύρραξη είναι σε εξέλιξη. Χαρακτηριστική, και δυστυχώς όχι μοναδική, είναι η περίπτωση στοχοποίησης των μελών της Ειρηνευτικής Δύναμης του ΟΗΕ στο Νότιο Λίβανο εκ μέρους ισραηλινών Δυνάμεων, την 25^η Ιουλίου 2006. Η πράξη αυτή κατά των ειρηνευτών του ΟΗΕ έτυχε έντονης καταδίκης στην σχετική Απόφαση του ΣΔτΑ («*Strongly condemning the indiscriminate and massive Israeli air strikes, in particular on the village of Qana on 30 July 2006, and the targeting of United Nations peacekeepers at the United Nations observer post in southern Lebanon on 25 July 2006*»⁷³¹). Φυσικά, σχετική αναφορά και αντίστοιχη καταδίκη έγινε και εκ μέρους της Επιτροπής Διερεύνησης, όπου στο Πόρισμά της σημείωσε μάλιστα χαρακτηριστικά ότι «*The attack on the UNIFIL Khiam base of 25 July 2006 was a major incident during the conflict*»⁷³² και έτσι απετέλεσε άλλωστε αντικείμενο ειδικής ξεχωριστής εξέτασης εκ μέρους του Οργανισμού⁷³³. Εξίσου όμως σημειώνεται ότι «*The United Nations Board of Inquiry noted that the Israeli authorities accepted full responsibility for the incident and apologized to the United Nations for what they say was an “operational level” mistake*».⁷³⁴

Σε κάθε περίπτωση, ασχέτως της επιμέρους κατηγοριοποίησης, η νομική διασύνδεση ή ο λειτουργικός δεσμός μεταξύ της επιμέρους επιχειρησιακής δράσης στο πεδίο και της αντιστοιχούσας νομικής ευθύνης κάθε εμπόλεμου μέρους γι' αυτήν, εξαρτάται κατά κύριο λόγο από το βαθμό και το είδος του ασκούμενου «ελέγχου» εκ μέρους του, στην περιοχή κάθε συμβάντος. Εν προκειμένω, της άσκησης «αποτελεσματικού» ελέγχου. Αυτό άλλωστε επεσήμανε ρητά το παγκόσμιο Δικαστήριο στην Απόφαση για τη Νικαράγουα (1986) δεχόμενο ότι η τυχόν στοιχειοθέτηση ή αναγνώριση σχετικής απορρέουσας νομικής ευθύνης στα εμπλεκόμενα μέρη της σύρραξης (εν προκειμένω των ΗΠΑ) για πράξεις (ή παραλείψεις) Δυνάμεών του στο πεδίο απαιτεί ως προϋπόθεση την στοιχειοθέτηση της άσκησης «ελέγχου» και μάλιστα «αποτελεσματικού» («*effective control*»)⁷³⁵ εκ μέρους κάθε εμπόλεμης Δύναμης στην περιοχή δράσης της.

⁷³¹ UN Human Rights Council Resolution S-2/1, 11 August 2006, σελ. 3, διαθέσιμη στη δνση <http://www.unwatch.org/atf/cf/%7B6deb65da-be5b-4cae-8056-8bf0bedf4d17%7D/A-HRC-S-2-1.PDF>.

⁷³² *Report of the Commission of Inquiry on Lebanon, pursuant to Human Rights Council resolution S-2/1**, A/HRC/3/2, 23 November 2006, παρ. 233-246, σελ. 56-58, διαθέσιμη στη δνση <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Lebanon%20A%20HRC%203%202.pdf>.

Βλ. Επίσης S/2006/560, Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Force in Lebanon, 21 July 2006 και UN S/RES/2006/1655, Situation in Middle East, 31 January 2006.

⁷³³ SG/SM/10666, Secretary-General receives report on attack that killed observers at Kham, Lebanon, 29 September 2006. Βλ. Επίσης S/2006/560, Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Force in Lebanon, 21 July 2006 και UN S/RES/2006/1655, Situation in Middle East, 31 January 2006.

⁷³⁴ *Ibid.*, παρ. 238, σελ. 57.

⁷³⁵ «...to give rise to legal responsibility of the United States, it would in principle have to be proved that that State had effective control of the military or paramilitary operations in the course of which the alleged violations were

Εξετάζοντας λοιπόν την ανάπτυξη και δράση Ειρηνευτικών Δυνάμεων το πεδίο μιας (εν εξελίξει) ένοπλης σύρραξης, βλέπουμε ότι η ενεργός επιχειρησιακή εμπλοκή των Δυνάμεων αυτών, αναπτυσσόμενων με σχετική εξουσιοδότηση του ΟΗΕ (προφανώς στο πλαίσιο του Κεφ. IV) σε περιοχή τελούσα υπό διεθνή ή μη, εμπόλεμη σύρραξη, τις καθιστά ουσιαστικά άμεσα οιοιεί εμπόλεμο μέρος στη σύρραξη. Υπό αυτή δε την ιδιότητα, οι Δυνάμεις αυτές υποχρεούνται στην πλήρη εφαρμογή των προβλέψεων και περιορισμών δράσης του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου των Ένοπλων Συρράξεων. Ακόμη κι αν η ανάληψη επιχειρησιακής δράσης και συμμετοχή στις εχθροπραξίες γίνεται μόνον στο πλαίσιο αυτοάμυνας. Αυτή άλλωστε ήταν και η προσέγγιση που ακολουθήθηκε στο σχετικό Εγχειρίδιο του ΓΓ του ΟΗΕ (1999), όπου συγκεκριμένα παρέχονται τα εξής: «[IHL applies to UN] forces when in situations of armed conflict they are actively engaged therein as combatants...»⁷³⁶.

Η δε ενδεχόμενη υπέρβαση εκ μέρους της Δύναμης στο κατ' ελάχιστον του επιτρεπτού «κατωφλιού βίας» καθιστά αυτόματα τη Δύναμη *de facto* «εμπόλεμο μέρος» της σύρραξης, γεγονός που αυτόματα ενεργοποιεί και την απαίτηση εφαρμογής και σεβασμού του ΔΑΔ κατά τη δράση της. Εξετάζοντας το «κατώφλι βίας», ως κριτήριο νομιμοποίησης της δράσης της Δύναμης, μοιραία ανακύπτει το ζήτημα του αν και κατά πόσον η χρήση ένοπλης βίας εκ μέρους της Δύναμης για σκοπούς καθαρά αυτοάμυνας (δηλ. όχι υπό την έννοια ανάληψης πρωτογενούς βίαιης δράσης, αλλά ως αντίδραση κατόπιν προηγηθείσας επιθετικής ενέργειας, που ενδεχομένως να συμπεριλαμβάνει χρήση βίας περιορισμένης, όμως, στο πλαίσιο της αυτοάμυνας και μάλιστα εντασσόμενης στο προβλεπόμενο πλαίσιο της Εντολής της) είναι δυνατόν να θεωρηθεί ότι αποδεκτά ενεργοποιεί την ιδιότητα του εμπόλεμου μέρους στην σύρραξη (είτε αυτή υφίσταται ήδη, είτε ενεργοποιείται δυνάμει της αντίδρασης της Ειρηνευτικής Δύναμης), και άρα την δι' αυτής υπαγωγή της στο πλαίσιο του ΔΑΔ. Χωρίς αμφιβολία, εδώ η περιπτωσιολογική εξέταση κάθε περιστατικού δείχνει να είναι η ενδεδειγμένη μέθοδος για την -κατά ΔΑΔ- αξιολογική αποτίμησή του. Για την διευκρίνιση δηλαδή περί του αν όντως η εμπλοκή της ειρηνευτικής Δύναμης με χρήση βίας για την αυτοπροστασία της είναι δυνατόν να θεωρηθεί ότι συνθέτει στην ουσία τις προϋποθέσεις έναυσης μιας ένοπλης σύρραξης, και αν αυτή θα πρέπει να λογίζεται ότι έχει χαρακτήρα διεθνή, μη-διεθνή, ή διεθνοποιημένο. Και επαγωγικά, αν η ανωτέρω εξέλιξη, εντάσσει υποχρεωτικά την «αμυντική» (αντι-)δράση της Ειρηνευτικής Δύναμης στο πλαίσιο του δεσμευτικού πεδίου εφαρμογής του ΔΑΔ.

Διερευνώντας την πρώτη παράμετρο του ανωτέρω ζητήματος, εξετάζεται η βαθμονόμηση της εκδηλούμενης ένοπλης βίας εκ μέρους της Ειρηνευτικής Δύναμης, προκειμένου να διευκρινιστεί αν στοιχειοθετείται ή όχι η ύπαρξη (η ακόμη σημαντικότερα, η έναρξη) μιας διεθνούς ή διεθνοποιημένης ένοπλης σύρραξης με την ανάπτυξη και ενεργό εμπλοκή της διεθνούς πολυεθνικής Ειρηνευτικής Δύναμης σε περιπτώσεις εκτεταμένης εγχώριας κρίσης όπου λαμβάνουν χώρα μείζονες εχθροπραξίες. Εξετάζεται ευρύτερα η διεθνής εμπλοκή μιας Ειρηνευτικής Δύναμης σε εχθροπραξίες, έστω κι αν αυτή αφορά δράσεις της Επιχείρησης με χαρακτήρα αυτοάμυνας σε εκδηλούμενη επιθετική ενέργεια εις βάρος μελών της. Η ανωτέρω εκτίμηση (ειδικά όταν απαιτείται να γίνεται στο πλαίσιο και σε συνθήκες δικαιοδοτικής κρίσης) δεν μπορεί να γίνει χωρίς γνώμονα αναφοράς το σχετικό προσδιορισμό περί «*ύπαρξης ένοπλης σύρραξης*» που έγινε αποδεκτός από το Δικαστήριο

committed.», Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States), 27 June 1986, I.C.J. Reports 1986, p. 14, παρ. 115, σελ. 65(55), διαθέσιμη στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/files/70/6503.pdf>.

⁷³⁶ Secretary-General's Bulletin, *Observance by United Nations Forces of International Humanitarian Law*, U.N. Doc. ST/SGB/1999/13 (Aug. 6, 1999).

ICTY. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο, στη Απόφαση επί του παραδεκτού περί της δικαιοδοσίας του στην υπόθεση *Tadic* (1995), για σκοπούς δικαιοδοτικούς και δη για τον καταλογισμό ευθυνών για διαπραχθέντα εγκλήματα πολέμου κατά τη διάρκεια της σύρραξης στη Γιουγκοσλαβία, διευκρίνισε ρητά το αποδεκτό πλαίσιο ύπαρξης μιας ένοπλης σύρραξης («*whenever there is a resort to armed force*») με την ακόλουθη διατύπωση:

«70. ... an armed conflict exists whenever there is a resort to armed force between States or protracted armed violence between governmental authorities and organized armed groups or between such groups within a State. International humanitarian law applies from the initiation of such armed conflicts and extends beyond the cessation of hostilities until a general conclusion of peace is reached; or, in the case of internal conflicts, a peaceful settlement is achieved. Until that moment, international humanitarian law continues to apply in the whole territory of the warring States or, in the case of internal conflicts, the whole territory under the control of a party, whether or not actual combat takes place there.

Applying the foregoing concept of armed conflicts to this case, we hold that the alleged crimes were committed in the context of an armed conflict. ...»⁷³⁷.

Όπως είναι σαφές, κατά τον διεθνή Δικαστή του ICTY, για τον προσδιορισμό μιας εμπόλεμης σύρραξης δεν απαιτείται ή δεν προϋποτίθεται η επίσημη αναγνώρισή της εκ των εμπόλεμων ή ενδεχομένως τρίτων, ή όποια άλλη επίσημη σχετική πράξη ή δήλωση. Η ύπαρξη κατάστασης εμπόλεμης σύρραξης είναι απλά ζήτημα αντικειμενικού προσδιορισμού της ίδιας της κατάστασης. Όπως άλλωστε χαρακτηριστικά επισημαίνει σχετική μελέτη της Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού «*The existence of an IAC, and as a consequence, the possibility to apply International Humanitarian Law to this situation, depends on what actually happens on the ground. It is based on factual conditions.*».⁷³⁸

Σε κάθε περίπτωση όμως, το ζητούμενο παραμένει ο προσδιορισμός σε σχέση με το επιτρεπτό «κατώφλι βίας» εκ μέρους των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ, κάτω από το επίπεδο του οποίου υποτίθεται ότι δεν ενεργοποιούνται/στοιχειοθετούνται οι προϋποθέσεις ύπαρξης μιας ένοπλης σύρραξης. Σύμφωνα δε με το Bulletin του ΓΓ, όταν οι Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις εμπλέκονται ενεργά σε εχθροπραξίες, (θα πρέπει να) εφαρμόζονται οι σχετικές προβλέψεις του ΔΑΔ. Κατά την έκταση της εμπλοκής τους σε αυτές, σε τόπο και χρόνο.

«1.1 The fundamental principles and rules of international humanitarian law set out in the present bulletin are applicable to United Nations forces when in situations of armed conflict they are actively engaged therein as combatants, to the extent and for the duration of their engagement. They are accordingly applicable in enforcement actions, or in peacekeeping operations when the use of force is permitted in self-defence.»⁷³⁹

Εκ μέρους όμως των ΗΕ δεν έχει έως τώρα ρητά προσδιοριστεί η σαφής ερμηνεία του όρου «*actively engaged*», ειδικά στις περιπτώσεις ανάπτυξής τους υπό το πλαίσιο κεφαλαίου

⁷³⁷ *Prosecutor v. Tadic, Decision on the Defence motion for the Interlocutory Appeal on Jurisdiction*, IT-94-1-AR72 (2 Oct. 1995), para. 70, διαθέσιμη στη δνση <http://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm>.

⁷³⁸ Βλ. «*How is the Term "Armed Conflict" Defined in International Humanitarian Law?*», Opinion Paper, International Committee of the Red Cross (ICRC), March 2008, σελ. 1, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/opinion-paper-armed-conflict.pdf>.

⁷³⁹ UN Secretary-General's Bulletin, *Observance by United Nations forces of international humanitarian law*, ST/SGB/1999/13, 6 August 1999, διαθέσιμο στη δνση <http://www1.umn.edu/humanrts/instate/unobservance1999.pdf>.

VI και αναγκαστικά «παθητικής» εμπλοκής τους σε εχθροπραξίες, με περιορισμένη χρήση βίας για σκοπούς αυτοάμυνας και στο πλαίσιο σχετικών Κανόνων Εμπλοκής. Σύμφωνα με τον Yves Sandoz σε Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις υπό το κεφάλαιο VII του Χάρτη, δηλαδή με χαρακτήρα επιβολής της ειρήνης (peace-enforcement operations), η εφαρμογή του ΔΑΔ θα πρέπει να θεωρείται αυτονόητη, από την στιγμή που δυνάμεις κράτους (ως συνεισφέρον κράτος-η στην Ειρηνευτική Δύναμη) προβαίνουν σε στρατιωτικές ενέργειες (χρήση βίας) στο έδαφος τρίτου κράτους (κράτος υποδοχής της Δύναμης), χωρίς την έγκριση ή την άδεια του κράτους αυτού, κατάσταση η οποία συνιστά άλλωστε εμπόλεμη σύρραξη.⁷⁴⁰ Σε περιπτώσεις δε που η Ειρηνευτική Δύναμη αναπτυσσόμενη υπό το Κεφ. VI αναγκάζεται για λόγους αυτοάμυνας να προβεί σε χρήση (περιορισμένης και αναλογικής) βίας, τότε και για σκοπούς καθαρά νομικούς και καθορισμού του πλαισίου δράσης, αλλά και προκειμένου να οριοθετηθούν τυχόν ευθύνες από τα μέλη της Δύναμης, σε σχέση με την προβολή στρατιωτικής ισχύος που εκ μέρους της λαμβάνει χώρα, είναι σκόπιμος ο προσδιορισμός του σχετικού πλαισίου δράσης. Η κρατούσα έως τώρα άποψη, από πλευράς θεωρίας⁷⁴¹, είναι ότι η ενεργοποίηση των προϋποθέσεων μιας ένοπλης σύρραξης είναι δυνατή μόνον κατόπιν χρήσης υψηλού βαθμού βίας εκ μέρους των αντιμαχομένων, ώστε αυτοί να μεταπέσουν σε κατάσταση εμπολέμου σε μια ένοπλη σύρραξη. Αυτή η προσέγγιση συνάδει άλλωστε με τα εγγενή χαρακτηριστικά των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, της αμεροληψίας, της περιορισμένης χρήσης βίας, και του ειρηνευτικά συναινετικού προφίλ της παρουσίας τους στο πεδίο. Από κάποιους συγγραφείς/αναλυτές υιοθετούνται και περισσότερο προωθημένες απόψεις. Έτσι, σύμφωνα με την χαρακτηριστική άποψη του Marten Zwanenburg, Ειρηνευτική Δύναμη Κεφαλαίου VI (PKO) που προβαίνει σε χρήση βίας σε αυτοάμυνα θα πρέπει να εκληφθεί ότι μεταπίπτει *de facto* σε μια ειρηνευτική

⁷⁴⁰ Βλ. Yves Sandoz, *International Humanitarian Law in the Twenty-First Century*, στο 6 Y.B. of Int'l Humanitarian Law (2003), pp. 3-40, σελ. 26, διαθέσιμο στη δνση <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=4047412&fileId=S1389135900001276>.

⁷⁴¹ Σε σχετική εξαιρετική επιστημονική συνάντηση εμπειρογνομόνων για το θέμα, το 2003 υπό την αιγίδα της ICRC, φάνηκε το πεδίο συναντίληψης, αλλά και κάποιες ενδιαφέρουσες αν και αποκλίνουσες απόψεις, ως εξής:

«Discussing the threshold, the issue of **use of force in self-defence** was raised. According to Section 1.1 of the Bulletin, the fundamental principles and rules of international humanitarian law are applicable “when the use of force is permitted in self-defence.” Some experts deduced from this provision that international humanitarian law is deemed to be applicable in these circumstances. However, some of the participants clearly refused to accept that mere self-defence necessarily reaches the threshold of an armed conflict or that peacekeepers become combatants in such cases. One expert considered that in Bosnia, for instance, the peacekeepers, although attacked, did not become party to the conflict. When some were captured, this expert considered their status under international humanitarian law to be that of civilians taken hostage by one party to the conflict.

Another expert responded that the fact that a UN force arrives in a country where an armed conflict is under way does not imply that it automatically becomes a party to that conflict. On the issue of self-defence, this expert agreed with the previous speakers but maintained that the possibility of the use of force in self-defence developing into armed conflict could not be ruled out if the violence went on for a long time.

One expert added that this was indeed reflected in the wording of Article 8 of the Rome Statute, which makes it a war crime to attack personnel involved in a peace-keeping mission “as long as they are entitled to the protection given to civilians or civilian objects under the international law of armed conflict” (Statute of the International Criminal Court, Articles 8.2(b)(iii) and 8.2(e)(iii)). Once they become combatants, peacekeepers may become legitimate targets. Until such time, they are civilians, even if they are attacked and are obliged to use force to protect themselves.», Alexander Faite – Jeremie Labbe Grenier (Eds), «“Expert Meeting on Multinational Peace Operations: Applicability of International Humanitarian Law and International Human Rights Law to UN Mandated Forces”, ICRC-UCIHL, Geneva 11-12 December 2003», Report, ICRC, Geneva, October 2004, διαθέσιμο στη δνση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_0912.pdf. Εξαιρετικά διαφωτιστική είναι η επιμέρους θέση που κατέθεσε ο Robert Kolb, «Applicability of international humanitarian law to forces under the command of an international organization», σελ. 61-69.

μεν, αλλά με χαρακτήρα επιβολής της ειρήνης Επιχείρηση (peace enforcement operation), υπό το Κεφάλαιο VII πλέον του Χάρτη⁷⁴². Αυτό, άλλωστε, που διακρίνει τους δύο τύπους Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων είναι ουσιαστικά το στοιχείο της επιβολής (coercion) της βούλησης της διεθνούς κοινότητας μέσω χρήσης ένοπλης βίας (enforcement action)⁷⁴³.

Το ζήτημα της εφαρμογής των κανόνων του ΔΑΔ κατά τη δράση των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων έχει προκαλέσει ενδιαφέρουσες διχογνωμίες ανάμεσα στους θεωρητικούς, χωρίς όμως ακόμα διακριτό αποτέλεσμα σε όλες τις πτυχές της προβληματικής. Για παράδειγμα, ενώ η εφαρμογή του ΔΑΔ είναι μάλλον κοινός τόπος για τους περισσότερους, η ερμηνεία αυτής ως δεδομένης, για άλλους συνιστά εφιαλτήριο για παροχή περισσότερων ανθρωπιστικών εγγυήσεων στους Κυανόκρανους κατά την ανάπτυξη και δράση τους στο πεδίο, ενώ για άλλους αποτελεί ένα στοιχείο που καθιστά την Ειρηνευτική Δύναμη ως de facto εμπόλεμο μέρος και τα μέλη της ως «μαχητές», η στοχοποίηση των οποίων κατά συνέπεια είναι καθόλα νόμιμη. Εκλαμβάνεται δηλαδή ότι συνιστούν, δηλαδή, καθόλα νόμιμους στρατιωτικούς στόχους (lawful targets) για τους αντιπάλους τους στην σύρραξη. Μια τέτοια άποψη υποστηρίζεται για παράδειγμα από τον Andrea Cruciani, Στρατοδίκη του Στρατοδικείου της Ραδουα στην Ιταλία (Judge at the Padua Military Tribunal), αναφερόμενος όμως ειδικά στις Επιχειρήσεις Επιβολής Ειρήνης (Peace Enforcement Ops - PEOs), οι οποίες κατά τεκμήριο λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο του Κεφ VII του ΧτΗΕ, καθόσον, επίσης κατά τεκμήριο, στερούνται της συναίνεσης του κράτους.⁷⁴⁴

Απόψεις όπως οι ανωτέρω, αν και παρέχουν μεν μια κάποια βολικά ρητή νομική (και ίσως χρηστικά ωφέλιμη) διέξοδο στον προβληματισμό περί του χαρακτηρισμού της δράσης της Ειρηνευτικής επιχείρησης (στο πεδίο), δύσκολα θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι αποτελούν μια συνολικά συνετή και με επαρκή νομική βάση αποτίμηση του όλου ζητήματος, κατάλληλη μάλιστα σε κάθε περίπτωση ανάπτυξης και δράσης Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ, παγκοσμίως. Τόσο από πολιτικής, όσο και από επιχειρησιακής, πολλώ δε μάλλον από νομικής σκοπιάς. Η υιοθέτηση μιας τέτοιας νομικά μάλλον «κυνικής» ερμηνευτικής αντίληψης (δηλ. οι Κυανόκρανοι ως «μαχητές», άρα και ως νόμιμοι «στόχοι» από τους λοιπούς εμπόλεμους) θα αποτελούσε ουσιώδη ερμηνευτική διαστροφή, αν όχι υπέρβαση, του γράμματος, αλλά και κυρίως του (ειρηνευτικού) πνεύματος της Εντολής τους. Ειδικά, σε δύσκολες περιπτώσεις

⁷⁴² Marten Zwanenburg, *Accountability of Peace Support Operations*, Martinus Nijhoff Publishers, 2005, σελ. 189-190.

⁷⁴³ «...in a PKO with enforcement components coercion is not the primary aim of the mission but incidental thereto. Furthermore no enemy is designated and no solution is imposed, instead all parties are treated evenhandedly against the mission's mandate and are encouraged to reach a mutually agreed settlement. Having said that, the dividing line between peace enforcement and PKO with coercive capabilities is very fine indeed.», Tsagourias Nicholas, «Consent, Neutrality/Impartiality and Self-Defence in Peacekeeping: Their Constitutional Dimension», *Journal of Conflict and Security Law*, Vol. 11, No. 3, 2006, σσ. 465-482, σελ. 7-8, διαθέσιμο στη δνση <https://ssrn.com/abstract=1856570>.

⁷⁴⁴ «To PEOs the law of armed conflict (ius in bello or international humanitarian law) applies, because peace enforcement forces are belligerent forces engaged in ongoing conflict or combatants and so they are lawful targets. To PEOs the 1994 Convention on the safety of the UN and associated personnel does not apply, so the attacker of a UN military is not a war criminal. [...] Thus, even the applicability of the international humanitarian law to the UN peace enforcement forces is not uncontroversial. [...] The UN has frequently asserted that, as it lacks the mechanisms and resources of a state, it cannot assume many of the burdens flowing from international humanitarian law relevant to armed forces; this concern would appear not justified as UN is in fact uniquely placed to meet a significant level of responsibility, as its capacity is well beyond that of most states. » Andrea Cruciani, «Applicable Law in Peace Support Operations», σελ. 3, διαθέσιμο στη δνση http://www.defensesociale.org/xvcongreso/pdf/cfp/05_Applicable_law_in_peace_support_operations_Cruciani.pdf.

ανάληψης δράσης, με στενά και καθορισμένα οριοθετημένη Εντολή, εκ της Ειρηνευτικής Δύναμης, η οποία αναπτύσσεται σε μια εξελισσόμενη ένοπλη σύρραξη και μοιραία στοχοποιείται από τα λοιπά μέρη της σύρραξης υπό γεωπολιτικά σύνθετες, πολιτικά και ανθρωπιστικά ευαίσθητες και επιχειρησιακά οριακές συνθήκες.

Σε αντιδιαστολή, μια άλλη περίπτωση, που επιτρέπει, ή μάλλον επιβάλλει την εφαρμογή του ΔΑΔ, και μάλιστα ως *lex specialis*, στις δράσεις μιας Ειρηνευτικής Επιχείρησης, είναι η περίπτωση που αυτή λειτουργεί ως οιονεί «Δύναμη Κατοχής» στην περιοχή ανάπτυξής της. Όπως είναι γνωστό και έχει εκτενώς αναλυθεί στο προηγούμενο Μέρος «Α», οι σχετικές περί την Κατοχή προβλέψεις τόσο του Δικαίου της Γενεύης, όσο και του αντιστοίχου της Χάγης, ρητά προβλέπουν ότι το ΔΑΔ κατεξοχήν εφαρμόζεται κατά τη διάρκεια μιας Κατοχής. Η άποψη αυτή προτείνεται, στη γενική της τουλάχιστον θεώρηση, από πολλούς αναλυτές⁷⁴⁵, καθόσον αν η Ειρηνευτική Δύναμη είναι η μόνη αρμόδια Αρχή ικανή να ασκεί τον απαιτούμενο αποτελεσματικό έλεγχο, καθίσταται αυτόματα και οιονεί Δύναμη Κατοχής, σύμφωνα με το σχετικό Διεθνές Δίκαιο, λόγω απλά των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων διαχείρισης της περιοχής που *de facto* αναλαμβάνει. Συγκεκριμένα, επί του θέματος ο Michael Kelly σημειώνει τα εξής:

«The practical effect is that, for the parties involved, the [1949 Geneva] Convention will apply to a wide range of situations that were hitherto not within the contemplation of the formal codes or that would have been covered by the less prescriptive law of nonbelligerent occupation.

The test is whether the force present is not just passing through, is not engaged in actual combat, and is, in effect, the sole authority capable of exercising control over the civilian population, or if any remaining authority requires the approval or sanction of the force to operate. The test is not based on whether the force has established a formal administrative framework or military government; this would be contrary to the intention of Article 4 of the Convention, which defines protected persons, in relation to whom, the rights and obligations of the Convention relate, as those simply “in the hands” of the occupying power. The whole thrust of this law is that the situation is temporary, seeking only the regulation of the relationship between the force and the population while the force is present.»⁷⁴⁶

Στο επόμενο Μέρος «Γ» της παρούσας Θέσης θα εξεταστούν περαιτέρω και οι επιμέρους πτυχές εκ της εφαρμογής του Δικαίου της Κατοχής στις περιπτώσεις ανάπτυξης και δράσης Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων που ασκούν αποτελεσματικό έλεγχο στην περιοχή ευθύνης τους. Το Δίκαιο της Κατοχής παρέχει σειρά ωφελημάτων, προνομίων και διασφαλίσεων, αλλά και συναφών υποχρεώσεων τόσο στον πληθυσμό της περιοχής, όσο και στην ίδια την Ειρηνευτική Δύναμη, ως οιονεί Δύναμη Κατοχής, με σημαντικότερη αναφορά

⁷⁴⁵ Βλ. Adam Roberts, "What is a Military Occupation," 55 *British Yearbook of International Law* (1984), 250; E. Benvenisti, *The International Law of Occupation*, Princeton, N J: Princeton University Press, 1993, σελ. 170-171,173.

⁷⁴⁶ Michael Kelly, "Legitimacy and the Public Security Function", σελ. 407, στο Robert B. Oakley - Michael J. Dziedzic - Eliot M. Goldberg (eds.), *Policing the New World Disorder*, National Defense University Press, Washington, DC, 1998, σελ. 399-432, διαθέσιμο στη δνση http://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB8QFjAAahUKEwirzqKwpKnHAhWEXR4KHZXDYA&url=http%3A%2F%2Fmercury.ethz.ch%2Fserviceengine%2Ffiles%2FISN%2F139663%2Fpublicationdocument_singledocument%2Fd4cc603f-c42e-4a6e-82ff-65a229f1d8dd%2Fen%2F1988-05_Policing_New_World_15-Chapt.pdf&ei=Sz7OVev8EoS7eZWnt4AI&usq=AFQjCNH5VmJ84KQHq2viBPjd7gVa3zJ4Nw&bvm=bv.99804247,d.ZGU.

τους στην εφαρμοστέα υποχρέωση ευρύτερης συμμόρφωσης με το διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο.

Ως προς τη δεύτερη παράμετρο του ζητήματος, δηλ. τη διευκρίνιση περί της στοιχειοθέτησης ή μη, χαρακτηριστικών διεθνοποίησης της κρίσης εκ της βίαιης (αν και «αυτοαμυντικής») αντίδρασης της Ειρηνευτικής Δύναμης, η απαιτούμενη διερεύνηση απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή. Αν τα επιμέρους χαρακτηριστικά του υπό εξέταση περιστατικού συνθέτουν στοιχεία τεκμηρίωσης μιας διεθνούς ένοπλης σύρραξης, όπου δηλαδή οι εμπόλεμοι ταυτοποιούνται ή συνδέονται με παραπάνω από ένα, κράτη που αντιμάχονται μεταξύ τους, τότε η επίθεση στην αναπτυσσόμενη στην εκεί περιοχή Ειρηνευτική Δύναμη δεν μπορεί παρά να προσθέσει στη διεθνοποίηση και στην ένταση της σύρραξης, εντάσσοντας την αντίδραση της Δύναμης στο, καθ' όλα ήδη ενεργοποιημένο, νομικό καθεστώς μιας σε εξέλιξη διεθνούς ένοπλης σύρραξης, παραπέμποντας ευθέως στο ΔΔΔΕΣ/ΔΑΔ.

Στις περιπτώσεις όμως μιας κρίσης χωρίς διεθνή (διακρατική/διασυνοριακή) διάσταση, όπου έχει αναπτυχθεί μια διεθνή Ειρηνευτική Δύναμη (ΡΚΟ) και εκδηλώνεται επιθετική ενέργεια (ή ενέργειες) εις βάρος μέλους ή τμήματος αυτής, τότε τα πράγματα ίσως είναι αρκετά διαφορετικά. Όπως είναι φυσικά αναμενόμενο, η εκδήλωση επιθετικών ενεργειών εις βάρος της Ειρηνευτικής Δύναμης προκαλούν αντίστοιχα και την «αυτοματοποιημένη» αντίδραση αυτοάμυνας εκ μέρους του προσωπικού της. Σε αυτήν την περίπτωση, είναι απολύτως εξεταστέο αν και κατά πόσο η αντίδραση αυτοάμυνας της Ειρηνευτικής Δύναμης υπερβαίνει (από πλευράς επιπέδου χρησιμοποιούμενης βίας) την ελάχιστη προϋπόθεση ενεργοποίησης μιας εμπόλεμης σύρραξης, προκειμένου αυτή να εντάξει το περιστατικό αυτό καθ' εαυτό στο δικαιοκώ πλαίσιο μιας μη-διεθνούς ένοπλης σύρραξης (NIAC). Καθώς κάτι τέτοιο θα ενεργοποιούσε μάλιστα την επακόλουθη διαδικασία της αναζήτησης ευθύνης και για συναφή εγκλήματα ή παραβιάσεις του εφαρμοστέου δικαίου κατά τη διάρκεια που αυτή εξελίσσεται, τόσο εκ μέρους των μελών της Δύναμης, όσο και εκ μέρους των αντιπάλων της, ανεξαρτήτως ιδιότητάς τους. Το κριτήριο εξέτασης είναι σαφώς το ποσοστό βίας, η έκταση και η διάρκειά της, ώστε να προσδιοριστεί το ζητούμενο σε σχέση με την καθορισθείσα «ελάχιστη προϋπόθεση» που τίθεται, είτε στο μάλλον ασαφές και απροσδιόριστο για την περίπτωση⁷⁴⁷ πνεύμα του κοινού Άρθρου 3 των Συμβάσεων της Γενεύης (1949), είτε με το περισσότερο σαφές κριτήριο ενεργοποίησης του πεδίου εφαρμογής που τίθεται στο Πρόσθετο Πρωτόκολλο II του 1977 (σχετικού με μη-διεθνείς ένοπλες συρράξεις). Στο τελευταίο μάλιστα συμπεριλαμβάνεται η ρητή αναφορά σαφούς οριοθέτησης του πεδίου εφαρμογής του, θέτοντας εκτός αυτού τις περιπτώσεις «εσωτερικών ταραχών και/ή περιορισμένης σποραδικής βίας»⁷⁴⁸. Αυτό άλλωστε επισημαίνει και σχετική μελέτη της Επιτροπής του ΕΣ, ως ακολούθως:

«In order to distinguish an armed conflict, in the meaning of common Article 3, from less serious forms of violence, such as internal disturbances and tensions, riots or acts of banditry, the situation must reach a certain threshold of confrontation. It has been generally accepted

⁷⁴⁷ Σημειώνεται ότι στο Άρθρο 3 δεν υπάρχει σχετική ρητή πρόβλεψη που να οριοθετεί το πεδίο εφαρμογής των προβλέψεων προστασίας του Άρθρου, πέραν της αναφοράς σε μη διεθνείς συρράξεις. Επισημαίνεται δε ότι ακόμη και το κείμενο του Commentary υπό τον Jean Pictet, δεν κάνει ουδεμία αναφορά σε περιπτώσεις ειρηνευτικών Δυνάμεων και προστασίας τους στο πεδίο, πέραν των σχετικών αναφορών σε ανθρωπιστικές Οργανώσεις, όπως κατ' εξοχήν ο Διεθνής Ερυθρός Σταυρός. Βλ. Jean Pictet (ed.), *Commentary: Geneva Convention I*, ICRC, 1952, σελ. 37-61, διαθέσιμο στη δνση http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/GC_1949-I.pdf.

⁷⁴⁸ «This Protocol shall not apply to situations of internal disturbances and tensions, such as riots, isolated and sporadic acts of violence and other acts of a similar nature, as not being armed conflicts.» (μτφ. «Το παρόν Πρωτόκολλο δεν να εφαρμόζεται σε καταστάσεις εσωτερικών αναταραχών και εντάξεων όπως ταραχών, μεμονωμένων και σποραδικών πράξεων βίας και άλλων πράξεων παρόμοιας φύσεως μη θεωρουμένων ως ενόπλων συρράξεων.» Άρθρο 1, παρ. 2, ΠΠ II 1977.

that the lower threshold found in Article 1(2) of APII, which excludes internal disturbances and tensions from the definition of NIAC, also applies to common Article 3.»⁷⁴⁹

Αν πρόκειται περί μεμονωμένου (διάβαζε «σποραδικού») χαρακτήρα και επιχειρησιακά μη εκτεταμένου (τοπικά-χρονικά) περιστατικού βίας που απαιτεί αντίστοιχα περιορισμένη αντίδραση αυτοάμυνας εκ μέρους της Ειρηνευτικής Δύναμης, τότε μπορεί βάσιμα να θεωρηθεί ότι η απαιτούμενη κατά ΔΑΔ προϋπόθεση σαφώς **δεν** καλύπτεται. Άλλωστε, η έως τούδε ακολουθούμενη πάγια πρακτική αποφυγής της κλιμάκωσης της έντασης μιας κρίσης, και μη-αναγόρευσής της σε ένοπλη σύρραξη, έστω και μη- διεθνούς χαρακτήρα, με μονομερείς ενέργειες εκ μέρους των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ συνηγορεί στην ανωτέρω προσέγγιση. Εξετάζοντας το σύνολο της πρακτικής που αντλείται από τις διεθνείς ειρηνευτικές επεμβάσεις υπό την αιγίδα των ΗΕ, είναι σαφές ότι οι περισσότερες περιπτώσεις εκδήλωσης αμυντικής αντίδρασης εκ μέρους των ειρηνευτικών Δυνάμεων αντικειμενικά δεν θεωρήθηκε ότι συνιστούσαν υπέρβαση του κριτηρίου ενεργοποίησης μιας μη-διεθνούς ένοπλης σύρραξης, και άρα οι εν λόγω περιπτώσεις χρήσης βίας δεν υπήχθησαν στο αντίστοιχο πλαίσιο του ΔΑΔ για τις μη-διεθνείς ένοπλες συρράξεις (NIAC)⁷⁵⁰. Με την άποψη αυτή (υιοθέτησης του «σποραδικού» κριτηρίου) συντάσσεται μεταξύ άλλων και ο Robert Kolb, αν και δεν αποφεύγει να καταλήξει σε μια μάλλον κυνική απόφαση σε σχέση με το αν οι κυανόκρανοι μπορούν να στοχοποιηθούν ως εμπόλεμοι, πλέον:

«To the extent that the illegal attacks suffered are merely sporadic, it does not seem warranted to consider the forces as being caught up in an armed conflict. The members of the forces remain civilians, and the attack on them is a crime. Conversely, if the attacks degenerate into a general pattern and the forces start conducting military operations on their own so as to respond to the acts of war of the other side, we would find ourselves in the context of an armed conflict, and the mere fact of attacking a member of the forces would no longer be a crime in itself.»⁷⁵¹

Υπό την ανωτέρω θεώρηση, συγκεκριμένες περιπτώσεις αντίδρασης αυτοάμυνας Ειρηνευτικής Δύναμης κατόπιν εκδήλωσης κλιμακούμενων εις βάρος της επιθετικών ενεργειών, η οποία κλιμάκωσε μοιραία τη βία εκατέρωθεν σε τέτοιο βαθμό που ενεργοποίησε *de facto* το νομικό πλαίσιο του NIAC, αν και σαφώς δεν απηχούν τη συνήθη τακτική δράσης-αντίδρασης ειρηνευτικών Δυνάμεων στο πεδίο, μπορούν κάλλιστα να εντοπιστούν στις περιπτώσεις των επιχειρήσεων της AMISOM (*African Union Mission in Somalia*)⁷⁵² στη Σομαλία και της UNAMSIL (*UN Mission in Sierra Leone*) στη Σιέρρα Λεόνε. Η ανάπτυξη της πρώτης, ως διεθνούς Αποστολής στη Σομαλία έγινε στο πλαίσιο εξουσιοδότησης υπό το Κεφάλαιο VI και

⁷⁴⁹ «How is the Term "Armed Conflict" Defined in International Humanitarian Law?», Opinion Paper, International Committee of the Red Cross (ICRC), March 2008, σελ. 3, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/opinion-paper-armed-conflict.pdf>.

⁷⁵⁰ NIAC: Non-International Armed Conflict.

⁷⁵¹ Robert Kolb, «Applicability of international humanitarian law to forces under the command of an international organization», σελ. 61-69, στο «Expert Meeting on Multinational Peace Operations: Applicability of International Humanitarian Law and International Human Rights Law to UN Mandated Forces», ICRC-UCIHL, Geneva 11-12 December 2003», Report, ICRC, Geneva, October 2004, διαθέσιμο στη δνση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_0912.pdf.

⁷⁵² <http://amisom-au.org/amisom-background/>.

όχι του VII, αρχικά από το 1992⁷⁵³ και εξελίχθηκε έκτοτε. Η αρχική αντίδραση στις συνεχείς και συστηματικές επιθέσεις εις βάρος των μελών της ήταν αρχικά περιορισμένη. Μετά όμως την όξυνση των επιθέσεων, σε κλίμακα βιαιότητας και σε σχεδόν καθημερινή συχνότητα, η Ειρηνευτική Δύναμη αναγκαστικά ανέβασε το επίπεδο αμυντικών αντιδράσεων σε συστηματικές και οργανωμένες πλέον δράσεις σχεδιασμένες για αναβαθμισμένο επίπεδο απειλής. Υπό αυτή την έννοια, η Δύναμη AMISOM αναγκαστικά έλαβε αυξημένα επιχειρησιακά μέτρα αυτοάμυνας, αναβαθμίζοντας μάλιστα το επίπεδο χρήσης βίας εκ μέρους της, προκειμένου να υπεραμυνθεί της Εντολής αυτοάμυνας που της είχε ανατεθεί, υπό την αντίληψη «*Acting in defence of a self-defence mandate: ...a UN self-defence mandate is considered to include defence of the mandate itself*»⁷⁵⁴. Η επικρατούσα ένταση στο πεδίο ανάπτυξης της στα κεντρικά και νότια της χώρας ευνόησε σαφώς να σημειωθούν και κρούσματα εκτροπών (παράνομων συμπεριφορών) εκ μέρους μελών της Δύναμης, τα οποία επέτειναν την όλη κατάσταση. Η σχετική επίσημη ανακοίνωση⁷⁵⁵ επιβεβαιώνει την κατεύθυνση που αναμένεται να πάρει η εξεταστική διευθέτηση των κρουσμάτων αυτών, εκ μέρους της Διοίκησης της Δύναμης. Η δεύτερη, ως Επιχείρηση UNAMSIL (UN Mission in Sierra Leone) στη Σιέρρα Λεόνε, ξεκίνησε από το τον Ιούνιο του 1998 με εξουσιοδότηση του ΣΑ του ΟΗΕ, με ανατιθέμενη αποστολή «*monitored and advised efforts to disarm combatants and restructure the nation's security forces. Unarmed UNOMSIL teams, under the protection of ECOMOG, documented reports of on-going atrocities and human rights abuses committed against civilians*».⁷⁵⁶ Μετά όμως από κλιμάκωση των εχθροπραξιών από τη συμμαχία ανταρτών και επιθέσεις εις βάρος του προσωπικού της (το Μάιο του 2000 μάλιστα σημειώθηκαν απαγωγές χαρακτηριστικά μεγάλου αριθμού ειρηνευτών), για λόγους ασφάλειας, η Δύναμη αποχώρησε από την περιοχή. Το Συμβούλιο Ασφαλείας χρειάστηκε να ασχοληθεί επανειλημμένα με την περίπτωση και τελικά με την Απόφαση 1346/2001 ενέκρινε την ανάπτυξη και δράση μιας ιδιαίτερα αυξημένης (σε σχέση με το παρελθόν) πολυεθνικής

⁷⁵³ Αρχικά ως UNOSOM I, κατόπιν της Απόφασης UNSC Res 794/1992 αναπτύχθηκε η UITAF με περισσότερο διευρυμένο mandate, και κατόπιν το 1993 η UNOSOM II. Ως AMISOM αναπτύχθηκε με Εντολή εξουσιοδότησης από την Αφρικανική Ένωση (2007), με έγκριση των ΗΕ. Κατόπιν, αντικαταστάθηκε απορροφημένη από την the Inter-Governmental Authority on Development (IGAD) Peace Support Mission to Somalia (IGASOM), που προορίζονταν να αναπτυχθεί (αρχικά από το Μάρτιο του 2005) για να παρέχει (ειρηνευτικές) δυνάμεις στη διεθνή ειρηνευτική επέμβαση κατά την τελική φάση της εμφύλιας σύρραξης στη Σομαλία.

⁷⁵⁴ Tristan Ferraro, «*The Applicability of International Humanitarian Law to Multinational Forces*», Discussion Summary: International Law Programme, Chatham House, The Royal Institute of International Affairs, 20 November 2014, σελ. 4, διαθέσιμο στη δση http://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/field/field_document/20141120IHLMultinationalForces.pdf.

⁷⁵⁵ «The African Union Mission in Somalia (AMISOM) has noted with serious concern allegations relating to civilian deaths, made against its troops in Marka, Lower Shabelle Region. In the past two weeks, AMISOM has intensified operations in Lower Shabelle as part of the general offensive being conducted across South Central Somalia. During the same period, our troops' supply convoys have come under recurrent attacks by Al Shabaab. During these, in self defence, troops have proportionately responded to such attacks. Nevertheless AMISOM regards any loss of innocent lives as tragic and we take all reports of such incidents seriously. ... There have been a number of calls for investigation into the alleged killing of civilians in Marka, which the leadership of AMISOM has noted and respects. Considering our commitment to upholding our human rights' obligations in the conduct of our operations, in response to the rash of allegations coming out of Marka, and in line with laid down administrative procedures, the officer in charge of the troop detachment in Marka has been recalled for questioning as a prelude to a possible further investigation. ...», στο «AMISOM takes note of allegations against its troops in Marka and remains committed to addressing these charges», PRESS RELEASE (For Immediate Release), AMISOM, Mogadishu, 4 August 2015 (<http://amisom-au.org/2015/08/amisom-takes-note-of-allegations-against-its-troops-in-marka-and-remains-committed-to-addressing-these-charges/>).

⁷⁵⁶ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamsil/background.html>.

Δύναμης, με εξίσου διευρυμένο mandate, ειδικά στα αντικείμενα της εσωτερικής τάξης και ασφάλειας, αστυνόμευσης, διοικητικής διακυβέρνησης και τεχνικής υποστήριξης. Σύμφωνα δε με σχετική άποψη για το θέμα που έχει ήδη εκφραστεί από τη ΔΕΕΣ⁷⁵⁷, δεν αποκλείεται σποραδικά περιστατικά εχθροπραξιών μεταξύ ομάδων ανταρτών και μιας Ειρηνευτικής Δύναμης, που όμως ενεργεί αποκλειστικά στο πλαίσιο αυτοάμυνας, να αναγορευτούν και να αναγνωριστούν ότι συνιστούν μη-διεθνή εμπόλεμη σύρραξη, για τους σκοπούς εφαρμογής του σχετικού δικαϊκού πλαισίου NIAC, με την προϋπόθεση ότι παρουσιάζουν σχετική συχνότητα και σημαντική ένταση.⁷⁵⁸

Οι ανωτέρω περιπτώσεις όπου μέλη των Ειρηνευτικών Δυνάμεων αποτελούν αντικείμενα επίθεσης κατά την ανάπτυξή τους στο πεδίο και το καθεστώς προστασίας του προσωπικού των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ, ρυθμίστηκε από το 1994 μέσω της σχετικής Σύμβασης προστασίας «*Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel*»⁷⁵⁹. Βέβαια, στο Άρθρο 2.2 της Σύμβασης προβλέπεται ρητά η εξαίρεση του προσωπικού των Ειρηνευτικών Δυνάμεων από το πεδίο εφαρμογής της, καθόσον όμως αυτές επιχειρούν ως «εμπόλεμοι», εφαρμόζουν Εντολή για την επιβολή «αναγκαστικών μέτρων» (enforcement action) και εξουσιοδοτούνται στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του Κεφ VII του ΟΗΕ, ως εξής:

«2. This Convention shall not apply to a United Nations operation authorized by the Security Council as an enforcement action under Chapter VII of the Charter of the United Nations in which any of the personnel are engaged as combatants against organized armed forces and to which the law of international armed conflict applies.»⁷⁶⁰

Κατόπιν δε της συμφωνίας για το Πρόσθετο Προαιρετικό Πρωτόκολλο του 2005, το πεδίο εφαρμογής της Συμφωνίας είναι δυνατό να επεκταθεί (για τους επικυρώνοντες αυτό), και σε επιχειρήσεις Peacebuilding, ή σε ανθρωπιστικές Αποστολές έκτακτης ανάγκης, ως εξής:

«1. The Parties to this Protocol shall, in addition to those operations as defined in article 1 (c) of the Convention, apply the Convention in respect of all other United Nations operations

⁷⁵⁷ «Given the nature and recurrence of the acts of self-defence, it was questioned if the requisite threshold of intensity for NIAC could be reached. The ICRC's view is that it is possible to have an NIAC in which the condition of intensity is satisfied by sporadic but recurrent use of force in self-defence. The question then arises as to whether it is possible to become party to an armed conflict simply by virtue of mission creep. The importance of setting aside the question of the mandate in conflict classification was emphasized.», Ferraro Tristan, «The Applicability and Application of International Humanitarian Law to Multinational Forces», Discussion Summary: International Law Programme, Chatham House, The Royal Institute of International Affairs, 20 November 2014, σελ. 4, διαθέσιμο στη δνση

http://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/field/field_document/20141120IHLMultinationalForces.pdf. Για μια περισσότερο εκτεταμένη ανάλυση, βλ. του ιδίου «The applicability and application of international humanitarian law to multinational forces», 95 (891/892) IRRIC, 2014, p. 561, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/assets/files/review/2013/irrc-891-892-ferraro.pdf>.

⁷⁵⁸ Άλλη περίπτωση είναι αυτή της UNPROFOR, ανεπτυγμένης σε περιοχές της πρώην Γιουγκοσλαβίας (Φεβ. 1992 – Μάρτιος 1995), και πιο συγκεκριμένα το περιστατικό στη γέφυρα Vrbanja στις 20 Δεκ 1995, όπου Γαλλικό προσωπικό της Δύναμης ήρθε σε επιχειρησιακή «επαφή» με ΣερβοΒοσνιακές ένοπλες Δυνάμεις (Bosnian Serb Army of Republika Srpska - VRS) στην περιοχή ανάπτυξής (και ευθύνης) τους, στο οποίο μάλιστα έχασαν τη ζωή τους δύο Γάλλοι Κυανόκρανοι.

⁷⁵⁹ «*Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel*» (15 Δεκ, 1994), διαθέσιμη στη δνση <http://legal.un.org/avl/ha/csunap/csunap.html>. Για μια εκτενή ανάλυση περί της Σύμβασης, βλέπε επόμενο κεφάλαιο.

⁷⁶⁰ <http://www.un.org/law/cod/safety.htm>.

established by a competent organ of the United Nations in accordance with the Charter of the United Nations and conducted under United Nations authority and control for the purposes of:

- a. Delivering humanitarian, political or development assistance in peacebuilding, or
- b. Delivering emergency humanitarian assistance.»⁷⁶¹

Σύμφωνα δε με το άκρως διαφωτιστικό σχόλιο του Mahnoush H. Arsanjani στην ηλεκτρονική οπτικοακουστική εκπαιδευτική πλατφόρμα των ΗΕ, το πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης δεν εκτείνεται συμπεριλαμβάνοντας όλες ανεξαιρέτως τις επιχειρησιακές δραστηριότητες των ΗΕ, αλλά διαμορφώνεται λαμβάνοντας υπόψη τις προϋποθέσεις του Άρθρου 2, παρ. 2., ως εξής:

«The purpose of the Convention is to prevent or at least reduce any impunity for those who attack United Nations personnel or property. [...] The Convention applies to “United Nations personnel” and “associated personnel” (article 1 (a) and (b)). [...] the Convention should not apply to all United Nations operations nor to all United Nations personnel, but to specific operations and certain categories of personnel. [...] All the operations undertaken by the Security Council will fall within the scope of the Convention unless they are excluded by virtue of article 2, paragraph 2, of the Convention.»⁷⁶²

Άρα, τυπικά τουλάχιστον και ως απόρροια του πλαισίου δεσμευτικότητας των συμβατικών προβλέψεων της ανωτέρω διεθνούς Σύμβασης, οι Ειρηνευτικές Δυνάμεις του ΟΗΕ και το συναρτώμενο υποστηρικτικό ειρηνευτικό/ανθρωπιστικό προσωπικό θα πρέπει να προστατεύεται και να μην στοχοποιείται κατά την παρουσία του στο πεδίο. Κατ' εξαίρεση, και μόνον τα μέλη μιας Ειρηνευτικής Δύναμης του ΟΗΕ μπορούν, θεωρητικά τουλάχιστον να θεωρηθούν ως (οιονεί) «εμπόλεμοι», μόνον όμως στο πλαίσιο Αποστολών Επιβολής Ειρήνης (Peace enforcement) και καθόσον αυτές αναπτύσσονται και επιχειρούν στο πλαίσιο του Κεφαλαίου IV του ΧτΗΕ. Εκεί όμως το εφαρμοστέο νομικό πλαίσιο είναι αυτό του ΔΑΔ (και συμπληρωματικά το συναφές του ΔΔΔΤΑ), καθόσον το περιβάλλον συνιστά μια καθόλα ένοπλη σύρραξη. Και σ' αυτή την περίπτωση όμως, το διεθνές προσωπικό ανθρωπιστικού ή ειρηνευτικού χαρακτήρα θα πρέπει να απολαμβάνει τις δέουσες προστασίες του ΔΑΔ, όπως το να μην γίνεται αντικείμενο επίθεσης από τα εμπόλεμα μέρη στη σύρραξη. Συνοπτικά θα λέγαμε ότι όταν οι Κυανόκρανοι ενεργούν στο πλαίσιο του Κεφ VII του ΧτΗΕ ως «*διεθνής Δύναμη κατ' Εντολήν επιβολής της Ειρήνης*» (peacebuilders), τότε μόνο μπορούν να θεωρηθούν ως «εμπόλεμοι» (υπό την έννοια του νόμιμου μαχητή “combatant”) στην ένοπλη

⁷⁶¹ Optional Protocol to the Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel, New York, 8 December 2005, διαθέσιμο στη δνση https://treaties.un.org/doc/Publication/CTC/Ch_XVIII_08_ap.pdf. Έχει υπογραφεί από 34, και επικυρωθεί από 31 χώρες. Έχει υπογραφεί (13 Σεπ. 2006), αλλά όχι επικυρωθεί, από την Κύπρο, ενώ η Ελλάδα και η Τουρκία είναι μεταξύ των χωρών που δεν το έχουν υπογράψει (https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-8-a&chapter=18&lang=en). Για μια εξαιρετική προσπάθεια εμβάθυνσης επί των προβλέψεων της Σύμβασης και της εφαρμογής τους, βλ. σχετική λίστα με κρίσιμα και ενδιαφέροντα ερωτήματα προς συζήτηση (Discussion), στον ιστότοπο της ICRC, στη δνση <https://casebook.icrc.org/case-study/convention-safety-un-personnel#toc-discussion>.

⁷⁶² Mahnoush H. Arsanjani, «*Introductory Note on “1994 Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel” and on “2005 Optional Protocol to the Convention on the Safety of United Nations”*», UN Audiovisual Library on International Law, 2009, διαθέσιμο στη δνση <http://legal.un.org/avl/ha/csunap/csunap.html> και http://legal.un.org/avl/pdf/ha/csunap/csunap_e.pdf. Για μια εκτενή επισκόπηση της ανάλυσης σχετικά με τη Σύμβαση, το Πρόσθετο Προαιρετικό Πρωτόκολλο και τα συναφή ζητήματα με την εφαρμογή της, βλέπε σχετικές αναφορές σε επόμενο κεφάλαιο.

σύρραξη που παρεμβαίνουν επιχειρησιακά. Η ιδιότητα του εμπολέμου μέρους όμως, τους αναγνωρίζεται υπό προϋποθέσεις. Δηλαδή όχι ως στοιχείο ενθάρρυνσης ή νομιμοποίησης της στοχοποίησής τους από τα λοιπά εμπόλεμα μέρη στη σύρραξη, αλλά για να μορφοποιηθεί τόσο το ελάχιστο ανθρωπιστικό πλέγμα προστασίας τους που απολαμβάνει ως «προνόμιο» ο «μαχητής»⁷⁶³, όσο και το δεσμευτικό πλαίσιο των όποιων υποχρεώσεων προβλέπει το ΔΑΔ για κάθε εμπόλεμο μέρος στη σύρραξη.

Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να επισημανθεί ότι το ζήτημα της ενεργοποίησης η μη, της ιδιότητας του «εμπολέμου» (στο πνεύμα του ΔΑΔ) για τα μέλη της Ειρηνευτικής Δύναμης, στις περιπτώσεις που αυτές εμπλέκονται σε μια ένοπλη αντιπαράθεση/αντίδραση, προφανώς ως αμυνόμενοι σε εκδηλωθείσα επίθεση εναντίον τους, και άρα κατά τεκμήριο παραμένοντες στο πλαίσιο της Εντολής και των κανόνων Εμπλοκής τους, είναι ένα ζήτημα που σαφώς απαιτεί ειδικότερη εξέταση. Αρκετοί θεωρητικοί⁷⁶⁴ υποστηρίζουν ότι θα ήταν πρακτικά προτιμητέο κυρίως για λόγους «επιχειρησιακής απλοποίησης» του νομικού καθεστώτος των μελών της Ειρηνευτικής Δύναμης αναπτυσσόμενης στο πεδίο σε πλαίσιο Peacekeeping-PKO (πολύ δε μάλλον σε πλαίσιο Peace-enforcement, και υπό το Κεφ. VII του ΧτΟΗΕ), κάθε μέλος της Δύναμης να μπορούσε να εκληφθεί ως «εμπόλεμος» (belligerent) και άρα και η Δύναμη ως «εμπόλεμο μέρος» στη σύρραξη, η οποία βέβαια, δεδομένης της εκδηλωθείσας ένοπλης επίθεσης κατά των Κυανόκρανων, τυπικά θεωρείται μη λήξασα, αλλά ακόμη εξελισσόμενη. Υπό αυτή την έννοια, εξασφαλίζεται άμεσα και αυτόματα και η δέσμευση των μελών της Ειρηνευτικής πολυεθνικής Δύναμης να εφαρμόζουν το Ανθρωπιστικό Δίκαιο. Παράλληλα σε

⁷⁶³ Για το καθεστώς του «μαχητή» και το απορρέων συναρτώμενο «προνόμιο», αλλά και άλλων συναφώς χρησιμοποιούμενων όρων, όπως «Unprivileged» ή «unlawful combatants», ή της «πολιτών που συμμετέχουν άμεσα στις εχθροπραξίες» κλπ., βλ. σχετικές διευκρινιστικές αναφορές στην ακόλουθη έκδοση της ICRC, και ειδικά την εξής: «(c) *Combatant status and combatant's privilege: For the purposes of the principle of distinction, the most important consequence associated with combatant status is the loss of civilian status and of protection against direct attack. Moreover, combatant status entails the "combatant's privilege," namely "the right to participate directly in hostilities" on behalf of a party to an international armed conflict.*»¹³⁴ *The combatant's privilege as such has no immediate consequences in terms of the principle of distinction but is of greater relevance for the status and rights afforded to an individual after capture by the enemy. Combatant status and combatant's privilege are exclusive to situations of international armed conflict and are not provided for in IHL governing non-international armed conflicts.*», στο Nils Melzer, *International Humanitarian Law: A Comprehensive Introduction*, ICRC, August 2016, σελ. 83, διαθέσιμο στη δνση <https://shop.icrc.org/international-humanitarian-law-a-comprehensive-introduction.html>.

⁷⁶⁴ Ενδεικτικά, βλ. Tsagourias Nicholas, «Consent, Neutrality/Impartiality and Self-Defence in Peacekeeping: Their Constitutional Dimension», *Journal of Conflict and Security Law*, Vol. 11, No. 3, 2006, σελ. 465-482, διαθέσιμο στη δνση <https://ssrn.com/abstract=1856570>. Επίσης, για μια σπουδή του ιδίου στο ζήτημα της αυτοάμυνας εστιαζόμενη σε μη κρατικούς δρώντες, όπως η περίπτωση του ISIS, Tsagourias N (2016) *Self-Defence against Non-state Actors: The Interaction between Self-Defence as a Primary Rule and Self-Defence as a Secondary Rule*. Leiden Journal of International Law, 29(3), 801-825, διαθέσιμο στη δνση <https://www.cambridge.org/core/journals/leiden-journal-of-international-law/article/selfdefence-against-nonstate-actors-the-interaction-between-selfdefence-as-a-primary-rule-and-selfdefence-as-a-secondary-rule/E3AE10E3F559A781550757AA414E24D7>.

Βλέπε επίσης μια ενδιαφέρουσα ανάλυση διανθισμένη με αρκετά ενδιαφέροντα επιχειρησιακά στοιχεία, στο άρθρο του Major Joseph P. "Dutch" Bialke, "United Nations Peace Operations: Applicable Norms and the Application of the Law of Armed Conflict", 50 *The Air Force Law Review*, Judge Advocate General USAF, 2001, pp., διαθέσιμο στη δνση <https://books.google.gr/books?id=q0wUKsC5bB0C&pg=PT6&lpg=PT6&dq=Un+peacekeeping+force+law+belligerents+in+case+of+use+of+force+in+self+defence&source=bl&ots=DgObXQnnj2&sig=MgpUqmxpekAIC0j4izAtdXLJKJo&hl=el&sa=X&ved=0ahUKEwjKzpWQrs7RAhUEK8AKHcR7Dyo4ChDoAQhbMAg#v=onepage&q=Un%20peacekeeping%20force%20law%20belligerents%20in%20case%20of%20use%20of%20force%20in%20self%20defence&f=false>, και στη <https://www.highbeam.com/doc/1P3-73943280.html>.

μια εν εξελίξει σύρραξη, η ιδιότητα του εμπολέμου, διασφαλίζει το ελάχιστο καθεστώς προστασίας των μελών της Ειρηνευτικής Δύναμης που τίθενται υπό τον έλεγχο αντίπαλων εμπολέμων, διότι ως αναγνωρισμένοι πλέον «εμπόλεμοι», δικαιούνται να αναμένουν να τους αναγνωρισθεί το μείζον καθεστώς προστασίας του Αιχμαλώτου Πολέμου (ή έστω της ελάχιστης προστασίας του κοινού άρθρου 3, σε περιπτώσεις αμιγώς μη-διεθνείς).

Υπό την ανωτέρω θεώρηση, αν και έτσι θίγεται σε μεγάλο βαθμό -τουλάχιστον επικοινωνιακά- το εγγενές χαρακτηριστικό της ουδετερότητας και της αμεροληψίας, σύμφυτο με το προφίλ των Κυανόκρανων υπό τον ΟΗΕ, η αποδοχή και η αναγνώριση του καθεστώτος εμπολέμου από τα ίδια τα μέλη της πολυεθνικής Ειρηνευτικής Δύναμης και κατόπιν εκ μέρους των υπόλοιπων δρώντων στο πεδίο (κυρίως των μη «φιλικών» προς τη διεθνή Δύναμη), παρέχει αξιολογικά επιχειρησιακά και πρακτικά συγκριτικά οφέλη, τόσο για τα ίδια τα μέλη και τους ασκούντες τη Διοίκηση της Ειρηνευτικής Δύναμης, όσο και έναντι τρίτων στο πεδίο. Χωρίς άλλο, στην αξιολόγηση της ανωτέρω προσέγγισης θα πρέπει να συνεκτιμηθούν, κυρίως, τα πρακτικά οφέλη που μπορεί να επιφέρουν η αποδοχή και η εφαρμογή της στο πεδίο. Πρώτιστα για τους ίδιους τους Κυανόκρανους, και για τον ίδιο τον Οργανισμό που προσφέρει κυρίως το έμβλημα (prestige) και την αιγίδα του, αλλά και για τα κράτη TCNs που συνεισφέρουν με τις εθνικές Δυνάμεις τους στη συγκρότηση της πολυεθνικής Δύναμης. Γι αυτό άλλωστε τα κράτη συνεκτιμώντας τα εχέγγυα για την ασφάλεια του προσωπικού και την επιτυχία της Αποστολής, ρυθμίζουν ανάλογα και το εύρος των Κανόνων Εμπλοκής (ROE) των Δυνάμεών τους στο πεδίο (αποδεχόμενα έτσι και το σχετικό ρίσκο, και αναλαμβάνοντας έτσι το κύριο μέρος της πολιτικής και επιχειρησιακής ευθύνης για τις όποιες βλάβες ή απώλειες).

Από την άλλη πλευρά, συνεχίζουν να καταγράφονται ακόμη σημεία προς διευκρίνιση εκ μέρους της θεωρίας, για τα όρια του εφαρμοστέου δικαίου των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων στο πεδίο. Σε ειδικότερες δε περιπτώσεις, οι επιμέρους προβληματισμοί έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς εντοπίζονται χαρακτηριστικά σημεία που απαιτούν μεγαλύτερη σπουδή περισσότερη εμβάθυνση, αλλά και οριζόντια συνδυαστική επισκόπηση, προκειμένου να διευκρινιστούν ικανοποιητικά. Ενδεικτικά, μια ερευνητέα πτυχή είναι ποιά ακριβώς είναι το εφαρμοστέο νομικό πλαίσιο μιας ειρηνευτικής επέμβασης, όταν η κρίση δεν αφορά ένοπλη σύρραξη, όπως η περίπτωση της MINUSTAH στην Αιτή. Εφαρμόζεται το ΔΑΔ σε μια περίπτωση κρίσης εσωτερικού χαρακτήρα, όπου δηλ. αν και δεν πληρούνται τα κριτήρια στοιχειοθέτησης μιας ένοπλης σύρραξης, ανατίθεται σε μια Ειρηνευτική Δύναμη να παρέμβει δυναμικά; Το καίριο ζήτημα της εξουσιοδότησης χρήσης βίας ανακύπτει επιτακτικά ειδικά στην περίπτωση μη ένοπλης σύρραξης, αλλά εσωτερικής αναταραχής και διασάλευσης της εσωτερικής έννομης τάξης και ασφάλειας, εκ μέρους κυανόκρανων, που όμως δεν αποτελούνται από δυνάμεις ασφάλειας (αστυνομικές δυνάμεις), αλλά από ένοπλες στρατιωτικές Δυνάμεις (στρατιωτικοί). Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο Siobhán Wills:

«Peacekeepers are trained as soldiers not law enforcement officers and arguably a Chapter VII mandate envisages some robust use of force. The kind of mandates peacekeeping missions are given today may be impossible to implement under an IHRL regime. But can the Security Council implicitly authorise use of IHL instead of IHRL in situations where there is no armed conflict (in contradiction to the terms of the UN's own Bulletin on the matter) merely by stating that it is 'acting under Chapter VII'? Is this not undermining the right to life obligations owed to innocent non-criminals by putting them potentially in collateral damage category as if their

country was at war or embroiled in a civil war when all authorities are in agreement that it is not?»⁷⁶⁵

Μέσω της ανωτέρω ανάρτησής του ο Ιρλανδός Καθηγητής του Πανεπιστημίου Ulster / Northern Ireland, επισημαίνει μια ιδιαίτερη διάσταση της όλης προβληματικής, η οποία είναι κομβική για την υποστήριξη της βασικής πρότασης στην παρούσα Θέση: δηλ. της καταλληλότητας (από επιχειρησιακής, γνωσιακής, νομικής, θεσμικής, και εντέλει πνευματικής πλευράς) των μελών μιας Ειρηνευτικής Δύναμης, να διεξάγουν όλες τις ξεχωριστά ανατιθέμενες αποστολές και επιμέρους στόχους της Επιχείρησης (όπως προβλέπονται στην Εντολή της και περιλαμβάνονται στη συνήθως φιλόδοξη πολιτική αντίληψη που διέπει τη σχετική Απόφαση, του ΣΑ του ΟΗΕ, κατά την συγκυρία και με βάσει τους διεθνείς πολιτικούς συσχετισμούς που αυτή αποφασίστηκε). Εν προκειμένω, με τον όρο «καταλληλότητα» δεν εννοείται το αν πληρούν τα τυπικά κριτήρια που θέτει ο Οργανισμός για τη συμμετοχή προσωπικού εθνικών τμηματικών συνεισφορών σε μια πολυεθνική Ειρηνευτική Επιχείρηση. Περισσότερο ο ανωτέρω θεωρητικός εννοεί έναν γενικότερο βαθμό «καταλληλότητας», αναφερόμενο στο κατά πόσο μια Ειρηνευτική Δύναμη, κατόπιν της συγκρότησής της), έχει τη δυνατότητα από πλευράς εκπαίδευσης του προσωπικού των εθνικών τμημάτων που την συναποτελούν, αλλά και επιχειρησιακής ικανότητας αυτών (λόγω πρότερης συναφούς εμπειρίας, θεσμικής επάρκειας, ειδικού εξοπλισμού και κατάλληλων δυνατοτήτων αλλά και εξασφάλισης της απαιτούμενης οργανωσιακής κουλτούρας / νοστρωπίας), να ανταπεξέλθουν επιτυχώς σε σύγχρονες και άκρως απαιτητικές νέου τύπου αποστολές στο πεδίο. Αποστολές που αφορούν το ευρύτερο πλέον φάσμα απαιτήσεων μιας σύγχρονης Ειρηνευτικής Αποστολής, η οποία καλείται να προσαρμοστεί σε εξίσου νέες απειλές ή προκλήσεις ασφαλείας, ή μεγαλεπήβολους στόχους στο πεδίο. Η διαχείριση των νέων αυτών πολυδιάστατων επιχειρήσεων στο πεδίο, οι οποίες απαιτούν υψηλό επίπεδο αποτελεσματικότητας, καθεστώς ελάχιστης ή μηδενικής ανοχής σε αποτυχίες, σε ολιγωρίες, σε αναποτελεσματικότητες, ή σε θεσμικές ή νομικές παρεκτροπές ή έκνομες συμπεριφορές εκ μέρους των μελών της Ειρηνευτικής Δύναμης, συνιστά πρωτόγνωρη και υψηλότατη πρόκληση για το θεσμό του UN Peacekeeping.

Εν προκειμένω, αυτό που ενδιαφέρει ιδιαίτερα (συσχετιζόμενο άμεσα με την εξεταζόμενη πρόταση περί της επιλεκτικής εφαρμογής του Δικαίου της Κατοχής από τις Ειρηνευτικές Δυνάμεις του ΟΗΕ), είναι το κατά πόσο υπάρχει επαρκές γνωστικό υπόβαθρο, και ιδιαίτερα κουλτούρα, Δικαίου και δη Ανθρωπιστικού Δικαίου στα μέλη των εν λόγω Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, ώστε να ανταποκριθούν στις προαναφερθείσες εξελισσόμενες απαιτήσεις στο πεδίο. Και μάλιστα, αυτό που ενδιαφέρει ιδιαίτερα είναι κατά πόσο αυτή η άκρως απαραίτητη πλέον «*γνώση και κουλτούρα Ανθρωπιστικού Δικαίου*» αποτελεί επαρκές και ασφαλές κεκτημένο σε εθνικό επίπεδο, αποτελεί δηλαδή στοιχείο που θα πρέπει να θεωρείται ως δεδομένο για τις περισσότερες χώρες που συνεισφέρουν με προσωπικό και μέσα στη συγκρότηση των Ειρηνευτικών Δυνάμεων του άμεσου μέλλοντος. Και μάλιστα, όχι μόνον για τα στελέχη και τα μέλη του προσωπικού τους μεμονωμένα, αλλά κατ' εξοχήν για τον ίδιο τον οργανισμό τους εν συνόλω. Αν δηλαδή πέραν της καλλιέργειας του ατομικού, έχει διαμορφωθεί και η απαιτούμενη συλλογική «οργανωσιακή» αντίληψη Δικαίου και δη Ανθρωπιστικού, στο επίπεδο λήψης υψηλού επιπέδου αποφάσεων, για κάθε κράτος ξεχωριστά. Έτσι μόνον θα μπορεί πραγματικά να εξασφαλιστεί ότι η επίκληση του ΔΑΔ, όπου

⁷⁶⁵ Siobhán Wills, «The Law Applicable to Peacekeepers Deployed in Situations where there is No Armed Conflict», *EJIL: Talk!*, 10 Απριλίου 2013, διαθέσιμο στη δνση <https://www.ejiltalk.org/the-law-applicable-to-peacekeepers-deployed-in-situations-where-there-is-no-armed-conflict/>.

και όταν αυτό είναι αναγκαία εφαρμοστέο, και κατ' επέκταση του Δικαίου της Κατοχής (ως μέρος του), κατά τη διάρκεια δράσης των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ μπορεί να γίνει με την απαιτούμενη επίγνωση και επάρκεια εφαρμογής του, αλλά και την συνακόλουθη ευαισθησία για τις παραβιάσεις του, όχι μόνον σε ατομικό επίπεδο από τον κάθε Κυανόκρανο, μεμονωμένα, αλλά ως ώριμα διαμορφωμένη πεποίθηση Δικαίου που έχει ενσωματωθεί πλήρως και κυρίως εγκαίρως στην επιχειρησιακή προπαρασκευή, την προετοιμασία, αλλά και την επιχειρησιακή σχεδίαση κάθε δράσης της Δύναμης στο πεδίο. Μια πεποίθηση Δικαίου που θα πρέπει να ξεκινάει από την επιχειρησιακή υποδομή και σχεδίαση, όχι μόνον της ίδιας της Ειρηνευτικής Επιχείρησης του ΟΗΕ, αλλά να προϋπάρχει ως καθιερωμένα πιστοποιημένα λειτουργική και κυρίως ώριμη θεσμική παράμετρο της αντίστοιχης εθνικής διαδικασίας κάθε TCN. Ένα πρώτο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση θα ήταν τα συνεισφέροντα κράτη να εξελίξουν το θεσμικό και επιχειρησιακό τους πλαίσιο ανάλογα, προκειμένου αυτό να περιλαμβάνει την ουσιαστική ενσωμάτωση του σεβασμού του ΔΑΔ σε κάθε επιχειρησιακή τους δραστηριότητα. Είτε αυτή αφορά αμιγώς εθνικές απαιτήσεις, είτε αφορά διεθνείς, δηλ. τη διάθεση εθνικών συνεισφορών (στρατιωτικών και/ή αστυνομικών τμημάτων, ή αντίστοιχων μέσων και υποδομών) σε διεθνείς πολυεθνικές Δυνάμεις. Ειδικά δε, όταν αυτές συγκροτούνται στο πλαίσιο μιας Ειρηνευτικής Επιχείρησης του, ή έστω υπό την αιγίδα, του ΟΗΕ. Αυτό άλλωστε αποτελεί και διαρκές μέλημα και πρώτιστο στόχο της δράσης του Ερυθροσταυρικού κινήματος, από το 1863 που ιδρύθηκε, έως σήμερα.

Η ανάγκη επαρκούς και στοχευμένης εκπαίδευσης, υπό την έννοια της καλλιέργειας «ανθρωπιστικής παιδείας», τόσο σε πλαίσιο ΔΑΔ, όσο και στο συμπληρωματικό του ΔΔΔτΑ, στα μέλη των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων για να είναι σε θέση να εκπληρώνουν τις όλο και περισσότερο κλιμακούμενες απαιτήσεις των Εντολών των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του μέλλοντος, έχει εντοπιστεί από πολλούς σχολιαστές ακαδημαϊκούς.⁷⁶⁶ Ενδεικτική είναι η σχετική καταληκτική παρατήρηση του καθηγητή Siobhán Wills, στην προαναφερθείσα ανάρτησή του:

«If IHRL is the applicable regime are peacekeepers being trained for this and are the mandates realistic? The peacekeepers that I have spoken to believe that in general IHRL is applicable to some matters (they are unwilling to hand over detainees where there is a likelihood of torture for example) but in relation to use of force to carry out a Chapter VII mandate they regard any suggestion that just because there is no armed conflict in places like Haiti and Liberia, the governing paradigm for UN operations there is IHRL, as 'idiotic' (and other considerably more colourful descriptions).»⁷⁶⁷

Φυσικά, εκ των ανωτέρω, προκύπτει το ερώτημα, του κατά πόσον η αποφυγή της αναγόρευσης περιπτώσεων επιμέρους χρήσεως ένοπλης βίας (λόγω της αντίδρασης αυτοάμυνας) εκ μέρους της Ειρηνευτικής Δύναμης, σε εχθροπραξίες που εντάσσονται στο πλαίσιο ένοπλης σύρραξης, ειδικά «μη-διεθνούς» χαρακτήρα, τελικά εξυπηρετεί ή όχι το

⁷⁶⁶ Για μια εξαιρετικά γόνιμη συμβολή στον γενικότερο προβληματισμό των πρώτων χρόνων διαμόρφωσης των κυρίαρχων αντιλήψεων παγκοσμίως γι' αυτά τα ζητήματα, βλ. Jessica Howard - Bruce Oswald CSC (ed.), «*The Rule of Law on Peace Operations: A 'Challenges of Peace Operations' Project Conference*», University of Melbourne, Law School, 11–13 November 2002, διαθέσιμο στη δνση <http://www.challengesforum.org/Global/Reports/Seminar%20Reports/Melbourne%202002/Melbourne%20Seminar%20Report%202002.pdf>.

⁷⁶⁷ *Ibid.* Για μια περαιτέρω ανάλυση επί της ανωτέρω προβληματικής, βλέπε επίσης και Devon Whittle, «Peacekeeping In Conflict: The Intervention Brigade, Monusco, and the Application Of International Humanitarian Law To United Nations Forces», *Georgetown Journal of International Law*, vol 46, 2014, pp. 837-876, διαθέσιμο στη δνση <https://www.law.georgetown.edu/academics/law-journals/gjil/recent/upload/zsx00315000837.PDF>.

κυρίως ζητούμενο της εξασφάλισης της μέγιστης δυνατής ανθρωπιστικής προστασίας όλων των προσώπων (και/ ή μερών) που εμπλέκονται εγκλωβισμένοι στην κρίση. Δεδομένου άλλωστε, ότι σε κάθε περίπτωση, το ενδεχόμενο μη αναγνώρισης των προϋποθέσεων στοιχειοθέτησης μιας εμπόλεμης σύρραξης αυτόματα καθιστά μη εφαρμοστέο το συναφές δικαιοσύνη πλαίσιο του ΔΑΔ. Μια διέξοδος στο ακανθώδες αυτό ζήτημα μπορεί να αποτελέσει η αναγωγή στη «μεγάλη εικόνα», η συνεκτίμηση, δηλαδή, όλων των μεταβλητών που καθορίζουν την κάθε κρίση σε συνδυασμό με τις ευρύτερες και μακροχρόνιες επιπτώσεις της στον πληθυσμό της περιοχής που αυτή εκτυλίσσεται. Έτσι, σταθμίζοντας αφενός τα οφέλη εκ της εφαρμογής του ΔΑΔ με τις δυσμενείς συνέπειες αναγόρευσης μεμονωμένων και σποραδικών περιστατικών βίας σε καθ' αυτώ ένοπλη σύρραξη, είναι μάλλον ορθή επιλογή η καθιερωμένη (επιχειρησιακά, πολιτικά, αλλά και νομικά) πρακτική: η όποια αντιδράση αυτοάμυνας και αυτοπροστασίας της Ειρηνευτικής Δύναμης σε σποραδικές και μη συστηματικές ένοπλες επιθέσεις εναντίον της δεν θεωρείται ότι συνιστά από μόνη της απαρχή ένοπλης σύρραξης. Ειδικά σε ό,τι αφορά τις περιπτώσεις εκδήλωσης βίας στο πλαίσιο μη-διεθνών, ή ακόμη και μη-διεθνοποιημένων, κρίσεων/συρράξεων. Όπως άλλωστε επισημαίνεται χαρακτηριστικά από τον Nichola Tsagouria (υποστηρίζοντας γενικότερα ότι «*the demands of modern peacekeeping have put pressure on these principles and, therefore, the United Nations needs to reconsider their meaning in the light of its own principles and values*»), ως εξής:

«SC Resolutions or rules of engagement often recognise or authorise the use force in self-defence.³⁶ Throughout the years there has been a gradual expansion of the meaning of self-defence in PKO; from individual self-defence inherent to military personnel, to freedom of movement and defence of positions,³⁷ to the defence of the mandate and the protection of third parties. (σελ. 8)

[..] modern peacekeeping operations have lost their neutrality and even if neutrality is still a formal requirement, it is rather a legal fiction. That having been said, peacekeeping operations should retain their impartiality. As was said, impartiality is an operational term and means that there should be equal treatment of the parties in material terms vis-à-vis the operation's mandate and that the PKO should be consistent in its practice.⁶⁴ Impartiality does not exclude the use of coercion provided that all parties are dealt with even-handedly for the same infraction.» (σελ. 14)⁷⁶⁸

2.1.7.4.1.4 Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ΟΗΕ, ΔΔΕΣ/ΔΑΔ και Δίκαιο Κατοχής

Σε ό,τι αφορά τουλάχιστον την «επιχειρησιακή» πτυχή της δράσης τους, το Δίκαιο της Κατοχής βρίσκει⁷⁶⁹, εν δυνάμει και υπό προϋποθέσεις, πεδίο εφαρμογής κατά τη δράση των ειρηνευτικών πολυεθνικών Δυνάμεων υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, στο μέτρο που αυτές λειτουργούν ασκώντας τον απαιτούμενο αποτελεσματικό έλεγχο στην περιοχή ανάπτυξής τους. Χωρίς αμφιβολία, η χρησιμότητα αυτού του -μάλλον παρεξηγημένου, και ενίοτε, όχι άδικα- κλάδου του Δικαίου των Ένοπλων Συρράξεων αποδεικνύεται πολλές φορές

⁷⁶⁸ Nicholas Tsagourias, «Consent, Neutrality/Impartiality and Self-Defence in Peacekeeping: Their Constitutional Dimension», *Journal of Conflict and Security Law*, Vol. 11, No. 3, σσ. 465-482, 2006, σελ. 8 και 14, διαθέσιμο στη δνση <https://ssrn.com/abstract=1856570>. Γενικότερα, βλέπε επίσης του ιδίου, Tsagourias N (2011) «*Extraterritorial Use of Force against Non-State Actors*», *Leiden Journal Of International Law*, 24(4), 1062-1065.

⁷⁶⁹ Βλ. σχετικές αναφορές στο λήμμα «*Multinational forces / Occupation Law*», στην επίσημη ιστοσελίδα του ΔΔΕΣ, στη δνση <https://www.icrc.org/en/war-and-law/contemporary-challenges-for-ihl/multinational-forces>.

αναντικατάστατη σε σχέση με άλλο σώμα δικαίου στο πεδίο καθώς κωδικοποιεί και οριοθετεί το σύννομο συμπεριφορών, πράξεων και παραλείψεων, σε περιπτώσεις εξαιρετικά δύσκολες, που λαμβάνουν χώρα κατά την ανάπτυξη διεθνούς δύναμης που ασκεί σημαντικού βαθμού (διάβαζε «αποτελεσματικού») ελέγχου σε μια περιοχή... Ιδιαίτερα στις περιπτώσεις περιστατικών που λαμβάνουν χώρα σε περιβάλλον κατοχής, διαπιστώθηκε σχετικώς προσφάτως μια τάση να επιδιώκεται να αξιολογούνται νομικά και δη δικαστικά, στο πλαίσιο του Δικαίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και της ευρύτερης ανθρωπιστικής αντίληψης που το διέπει και το διακρίνει έναντι συναμφότερων κλάδων Διεθνούς Δικαίου. Σαφώς η ύπαρξη/διαθεσιμότητα συγκεκριμένων διεθνών Δικαιοδοτικών Οργάνων (με πεδίο δικαιοδοσίας και αρμοδιοτήτων στο ΔΔΔΤΑ, το ΕυρΔΔΤΑ, ή το Διαμερικανικό Δικαστήριο) συγκριτικά με αντίστοιχα διεθνή Δικαστήρια με δημόσιο ή αμιγώς ποινικό χαρακτήρα, που όμως υπάγονται σε πολύ περισσότερους περιορισμούς στο πεδίο δικαιοδοσίας τους (τοπικούς και χρονικούς, όπως το ICC, ή το ICTY ή το ICTR), ή άλλα που δεν επιτρέπουν την ατομική προσφυγή (ICJ), διευκόλυναν αυτή την τάση. Η ίδια η νομολογία τους όμως δεν παρέλειψε να συμπεριλάβει και το ΔΑΔ στην περιπτώσιολογία των υποθέσεων εξωεδαφικότητας που κλήθηκε να εξετάσει, υπογραμμίζοντας έτσι το στοιχείο της συμπληρωματικότητας του Δικαίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, σε αυτό του ΔΔΕΣ. Ιδιαίτερα στις περιπτώσεις κατοχικού χαρακτήρα που έφτασαν ενώπιόν του.

Η επίκληση της ανάγκης εφαρμογής του Δικαίου της Κατοχής από διεθνείς πολυεθνικές ειρηνευτικές Επιχειρήσεις (ειδικά του ΟΗΕ) ακόμη θεωρείται μάλλον θεσμικό και κυρίως πολιτικό «ταμπού» του διεθνούς συστήματος, λιγότερο ίσως σε ακαδημαϊκό/θεωρητικό⁷⁷⁰, και περισσότερο σε θεσμικό / κυβερνητικό και επιχειρησιακό επίπεδο. Δηλαδή στο επίπεδο της κοινότητας πολλών κρατών, μεμονωμένα, ή και σε πολυμερές επίπεδο (π.χ. στο σύστημα του ΟΗΕ, αλλά και στο πλαίσιο άλλων διεθνών/περιφερειακών Οργανισμών που αναπτύσσουν πολυεθνικές δυνάμεις τους στο πεδίο⁷⁷¹). Υπό αυτή την έννοια λοιπόν, η επίκληση του Δικαίου της Κατοχής, σε περιπτώσεις

⁷⁷⁰ Σχετικές αναφορές στη θεωρία του Δικαίου της Κατοχής έχουν εξεταστεί αναλυτικά στο προηγούμενο, Α' Μέρος. Ειδικότερα, βλ. τις σχετικές αναφορές για την Κατοχή από Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις, όπως έχει κατηγοριοποιηθεί από τον Adam Roberts ως διακριτό είδος κατοχής, ήδη από το 1985, στο άρθρο αναφοράς για την Στρατιωτική Κατοχή, «What Is a Military Occupation?», *BYIL*, 55(1) 1985, σσ. 249-305, διαθέσιμο στη δνση <https://doi.org/10.1093/bybil/55.1.249>. Συναφές με την ανωτέρω προβληματική, ειδικά στο πλαίσιο που εξετάζεται στην παρούσα Θέση, είναι του ίδιου «Transformative Military Occupation: Applying the Laws of War and Human Rights», *American Journal of International Law*, vol. 100, no. 3, July 2006. Μια πλέον πρόσφατη αξιολογία αναφορά σημειώνεται από την Roberta Arnold, πρώην Νομική Σύμβουλο του Επιτελείου του Αρχηγού του Στρατού της Ελβετίας, στο άρθρο της Roberta Arnold, «The Applicability of the Law of Occupation to Peace Support Operations», ως Chapter 4 στο Roberta Arnold – Geert-Jan Alexander Knoops (ed.), *Practice and Policies of Modern Peace Support Operations under International Law*, Transnational Publishers, Inc., New York, 2006, σσ. 91-116, διαθέσιμο στη δνση

https://books.google.gr/books?id=BmewCQAAQBAJ&pg=PA93&lp=PA93&dq=Major+Joseph+P.+%E2%80%9CDutch%E2%80%9D+Bialke.+%E2%80%9CUnited+Nations+Peace+Operations:+Applicable+Norms+and+the+Application+of+the+Law+of+Armed+Conflict%E2%80%9D,+50+The+Air+Force+Law+Review+2001&source=bl&ots=2CLCXZuK28&sig=xij_a2oCU5okJ7I9OxG8jACCrk&hl=el&sa=X&ved=0ahUKewiW98yEhsXUAhWMD8AKHfhdcBlQ6AEIjzAB#v=onepage&q=Major%20Joseph%20P.%20%E2%80%9CDutch%E2%80%9D%20Bialke.%20%E2%80%9CUnited%20Nations%20Peace%20Operations%3A%20Applicable%20Norms%20and%20the%20Application%20of%20the%20Law%20of%20Armed%20Conflict%E2%80%9D%2C%2050%20The%20Air%20Force%20Law%20Review%202001&f=false.

⁷⁷¹ Βλέπε για παράδειγμα την απροθυμία αναγνώρισης καθεστώτος κατοχής εκ μέρους των υπόλοιπων κρατών που συμμετείχαν στην πολυεθνική επιχείρηση Iraqi Freedom στο έδαφος του Ιράκ, από τον Μάιο του 2001, πέραν των ΗΠΑ και του ΗΒ. Σχετική επίσημη διεθνής αναγνώριση του κατοχικού καθεστώτος εκ μέρους των έγινε μέσω της Απόφασης 1483/22 Μαΐου 2003 του ΣΑ του ΟΗΕ, όπου αναγνώρισε τις Δυνάμεις των δύο αυτών χωρών ως «occupying authorities», καθόσον κατά δήλωσή τους ήλεγχαν, ασκώντας τον σχετικό «αποτελεσματικό έλεγχο», περιοχές του Ιράκ. Για το ζήτημα ειδικά της στάσης του ΗΒ στο μεταπολεμικό Ιράκ, και του συνεπακόλουθου

όπου η Ειρηνευτική διεθνής Δύναμη λογίζεται ως *de facto* οιονεί Δύναμη Κατοχής, καθόσον ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο στην περιοχή ορισμένης ευθύνης της, είναι μια ενδεχομένως συνθήκη που αντιμετωπίζεται μάλλον δυσανεκτικά και επιφυλακτικά, τόσο εκ μέρους του τοπικού πληθυσμού (ευλόγως), όσο και της διεθνούς κοινότητας εν γένει (ενδεχομένως δε ακόμη και για τα κράτη TCNs, εν τινι μέτρω), αν και είναι σαφές ότι, το Δίκαιο της Κατοχής, ως *lex specialis* τμήμα του εφαρμοστέου ΔΑΔ, παρέχει πολλές, και μάλιστα μοναδικές, δυνατότητες για την αναγκαία χαρτογράφηση και κυρίως οριοθέτηση ενός στοιχειώδους εφαρμοστέου και αποτελεσματικού δικαιοϋκού πλαισίου σε περιπτώσεις ανάπτυξης Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ σε περιπτώσεις κρίσεων. Ενός δικαιοϋκού πλαισίου που με πλεονέκτημα τα εγγενή και συστατικά στοιχεία της ιδιαίτερης δομής του, θα μπορεί κατ' ελάχιστον και κυρίως ταυτόχρονα να εγγυάται αποδοτικότερα και μάλλον επαρκέστερα από άλλα διαθέσιμα δικαιοϋκά πλαίσια, ένα στοιχειώδες ελάχιστο κατώφλι νομικής προστασίας, τόσο του άμαχου τοπικού πληθυσμού, και των κυριαρχικών δικαιωμάτων του κράτους «φιλοξενίας», όσο και του ίδιου του προσωπικού της διεθνούς ειρηνευτικής Δύναμης. Της «ξένης» ειρηνευτικής Δύναμης, που ως οιονεί Δύναμη Κατοχής, είναι δυνατόν και στο πλαίσιο της Εντολής της, να απαιτηθεί να αναπτυχθεί και να επιχειρήσει δυναμικά σε συγκεκριμένες περιοχές υπό κρίση, αναλαμβάνοντας και ασκώντας τον «έλεγχο» (σε βαθμό συνήθως «αποτελεσματικό») σε αυτήν, με σκοπό την ουσιαστική συμβολή της Δύναμης (ακόμη και «δυναμικά») στην ειρηνευτική διαδικασία και στην εν γένει αποκλιμάκωση της κρίσης. Υπό αυτή την αντίληψη, πρακτικά αναγνωρίζεται στην Ειρηνευτική Δύναμη τόσο θεσμικά/νομικά, όσο και πρακτικά/επιχειρησιακά, η δυνατότητα (αν απαιτηθεί) να ασκήσει έναν αυξημένο και αποτελεσματικό έλεγχο στην περιοχή ευθύνης της, ώστε να είναι δυνατή η επιτυχής διεκπεραίωση της/των αποστολών που της έχουν ανατεθεί. Κρίσιμο στοιχείο της όλης συλλογιστικής είναι αυτό της ενεργοποίησης της ρήτρας άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου εκ μέρους της Δύναμης, όχι σε κάθε περίπτωση ανάπτυξής της, αλλά μόνον αν και όταν αυτό καθίσταται επιχειρησιακά απολύτως απαραίτητο, και άρα μόνον αν «αυτό απαιτηθεί». Το σκεπτικό είναι εξαιρετικά απλό, αλλά και σαφές, συνάμα: Αφορά την προβλεπόμενη συνολικά –θεσμικά, νομικά, επιχειρησιακά– δυνατότητα μιας πολυεθνικής Ειρηνευτικής Δύναμης του/υπό τον ΟΗΕ να μπορεί (στο μέτρο που, και όταν το απαιτεί η Εντολή της και οι ανατιθέμενοι σκοποί της) να προσαρμοστεί κατάλληλα, θεσμικά και κυρίως επιχειρησιακά, ώστε να είναι σε θέση δυνητικά να ασκήσει τον απαιτούμενο αποτελεσματικό έλεγχο σε μια περιοχή, καθιστάμενη *de facto* ως μια οιονεί Δύναμη Κατοχής της περιοχής, για τον πεπερασμένο χρόνο που θα ορισθεί από τον νομιμοποιητή και εντολοδόχο της, δηλ. το ΣΑ του ΟΗΕ. Έτσι, θα μπορεί υπεύθυνα και αποτελεσματικά να ασκήσει τα αναγκαία δικαιώματα, αλλά πρακτικά και τις απαραίτητες δυνατότητες, χωρίς παράλληλα να παραλείπονται και οι συναρτώμενες ευθύνες που συνοδεύουν αναγκαστικά την άσκηση κατοχικής εξουσίας από μια Κατοχική Δύναμη, σε σχέση με τον ασκούμενο εύρος ελέγχου στην περιοχή ευθύνης της, για τον πεπερασμένο χρόνο που αυτό θα κριθεί απαραίτητο.

Η κατοχική ιδιότητα της Ειρηνευτικής Δύναμης (στις συγκεκριμένες περιπτώσεις που αυτή τελικά κρίνεται απαραίτητο να ασκηθεί) εξυπηρετεί την αυτονόητη και απαρέγκλιτη προτεραιότητα της Δύναμης, δηλαδή την προστασία του προσωπικού της όσο αυτό είναι αναπτυγμένο και δρα στην περιοχή ευθύνης του. Ταυτόχρονα, προάγει την απαίτηση επιβολής

επιστημονικού/πολιτικού διαλόγου για το θέμα, βλ. ενδεικτικά, το «*Britain and the Occupations of Iraq*», British Academy Panel Discussion, 11 Sept 2013, διαθέσιμο στη δνση <http://www.britac.ac.uk/video/britain-and-occupations-iraq-british-academy-panel-discussion-sept-11th-2013>, (The event was held at the *Royal Society* and organised by the *British Institute for the Study of Iraq* (Gertrude Bell Memorial) and in association with the Gertrude Bell Archive at *Newcastle University*. Chaired by Professor Sir Adam Roberts KCMG FBA. Panellists: Dr Ali A. Allawi, Professor Nadjie Al Ali, Professor Rosemary Hollis, and Professor Charles Tripp FBA).

της «υπέρτερης» βούλησης της Ειρηνευτικής Δύναμης έναντι των λοιπών δρώντων στην περιοχή, αν θέλει όντως να επιτύχει την Αποστολή της. Μια βούληση, που απορρέει, νομιμοποιείται, αλλά και οριοθετείται (αποκλείοντας τυχόν υπερβάσεις ή καταχρήσεις εξουσίας) από το Mandate της Ειρηνευτικής Δύναμης. Εξίσου όμως, η κατοχική ιδιότητα της Ειρηνευτικής Δύναμης επιφέρει και συναφείς απορρέουσες υποχρεώσεις της «κατοχικής» Αρχής έναντι του κατεχόμενου πληθυσμού, τις οποίες προβλέπει ειδικότερα το εφαρμοστέο κατοχικό Δίκαιο.

Έτσι, πρακτικά, η επίκληση του Δικαίου της Κατοχής κατά την δράση μιας Ειρηνευτικής Δύναμης, στην ουσία εξυπηρετεί και τις δύο βασικές προτεραιότητές της. Αφενός την προστασία του προσωπικού της από φυσικές απειλές εις βάρος τους, και αφετέρου την παροχή εγγυήσεων ελάχιστης τουλάχιστον προστασίας για τον τοπικό πληθυσμό και για τις υποδομές της περιοχής του. Προτεραιότητες προστασίας που παρατηρούμε ότι αντιστοιχούν τόσο σε μια Δύναμη κατοχής, όσο και σε μια Ειρηνευτική Επιχείρηση. Άρα θα μπορούσαν κάλλιστα να αποτελούν κοινό τόπο προτεραιοτήτων μιας Ειρηνευτικής Δύναμης που ελέγχει μια περιοχή «αποτελεσματικά», δηλαδή την θέτει υπό οιονεί «κατοχικό» έλεγχο. Εμμέσως δε, η επίκληση του Δικαίου της Κατοχής εξυπηρετεί και την ουσιαστική στόχευση της Ειρηνευτικής Δύναμης, που δεν είναι άλλη από την εμπέδωση ικανοποιητικού βαθμού ελέγχου στην περιοχή, προκειμένου να εξυπηρετηθεί η μείζονα ειρηνευτική Αποστολή της, μέσω της επίτευξης των επιμέρους ανατιθέμενων αντικειμενικών στόχων/αποστολών της.

Αυτό που διαφοροποιεί την εφαρμογή του Δικαίου της Κατοχής σε μια περίπτωση τυπικής στρατιωτικής ξένης κατοχής, επιβαλλόμενης (συνήθως με τη βία) σε μια κατεχόμενη περιοχή, και αυτής από μια Ειρηνευτική Δύναμη υπό τον ΟΗΕ, είναι κυρίως ότι στην περίπτωση μιας Ειρηνευτικής Δύναμης, η επίκληση του καθεστώτος κατοχής γίνεται κατ' επιλογήν, και μόνον όταν κρίνεται σκόπιμο ότι εξυπηρετεί τον απώτερο ειρηνευτικό (άρα κατά τεκμήριο ευρύτερα καλοπροαίρετο) σκοπό της. Αυτή η προσέγγιση δίδεται φυσικά στην πρώτη περίπτωση που αφορά συμβατικού τύπου κατοχή επιβαλλόμενη από ξένη Δύναμη, που εγκαθιδρύεται de facto, ως απόρροια της αναγκαστικής και επιβεβλημένης σταθερής παρουσίας της ξένης Δύναμης, η οποία ελέγχει σε βαθμό αποτελεσματικό την κατεχόμενη πλέον περιοχή για «κατοχικό» γεωστρατηγικό όφελός της. Ως απόρροια των ανωτέρω, θα μπορούσε δε, να ειπωθεί ότι η εφαρμογή Δικαίου της Κατοχής από Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ΟΗΕ (όπου κρίνεται σκόπιμο), στην ουσία καθιερώνει την Ειρηνευτική Αποστολή ως οιονεί κατοχική Αρχή στην περιοχή ευθύνης της, και άρα την αναδεικνύει πρακτικά ως τον αναγνωρισμένο υπεύθυνο και κυρίως νομικά υπόλογο φορέα της διεθνούς ειρηνοποιού παρέμβασης (καθόλα νομιμοποιημένης από τις εξουσίες του ΣΑ του ΟΗΕ) της διεθνούς κοινότητας στην περιοχή.

Η επιλεκτική και υπό προϋποθέσεις δυνατότητα () επίκλησης του Δικαίου της Κατοχής και των εγγυήσεων νομικής προστασίας και ανθρωπιστικής πρόνοιας που αυτό σχεδόν μοναδικά παρέχει σε περιπτώσεις που ξένη Δύναμη ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο σε μια περιοχή και στους κατοίκους της, μπορεί να συγκρατήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις δύο κατωτέρω μέριμνες: αφενός μεν την αναγκαιότητα διασφάλισης της ασφάλειας των μελών της Ειρηνευτικής Δύναμης κατά την ανάπτυξη και δράση τους επ' ωφελεία του πληθυσμού και της ίδιας της περιοχής που τελεί ακόμη υπό καθεστώς σύρραξης (ή στην καλύτερη περίπτωση υπό μεταβατική ειρηνευτική διαδικασία, η οποία πάντως δεν έχει εμπειρωθεί και εδραιωθεί και συνιστά ένα ακόμη στάδιο εξέλιξης της σοβούσας κρίσης στην περιοχή), και αφετέρου του ίδιου του πληθυσμού της (τελούσας υπό διεθνή «οιονεί» κατοχή) περιοχής.

Στην ανωτέρω κατάσταση, η συμβολή της ICRC στην επιβαλλόμενη εφαρμογή του ΔΑΔ στις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις και της συμμόρφωση της δράσης όλων (μελών των Δυνάμεων, αλλά και λοιπών εμπλεκόμενων) με τους κανόνες του ΔΑΔ και δη του Δικαίου της Κατοχής, καθ' όσον οι Επιχειρήσεις αυτές λαμβάνουν χώρα. Στο πλαίσιο αυτό, οι επεμβάσεις της Επιτροπής του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού στις διαδικασίες του ΟΗΕ είναι αξιοσημείωτες. Συγκεκριμένα με ιδιαίτερο ενδιαφέρον συγκρατούνται οι επιμέρους Δηλώσεις της Επιτροπής στα ΗΕ (*ICRC statements to the United Nations*) το 2010⁷⁷², το 2011⁷⁷³ το 2012⁷⁷⁴, το 2013⁷⁷⁵, το 2014⁷⁷⁶, αλλά και το 2016⁷⁷⁷, ως σημαντικές συμβολές αναφοράς στον τρέχοντα δημόσιο διάλογο στο πλαίσιο του Οργανισμού με θέμα “*Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects*”.⁷⁷⁸

2.1.7.4.1.5 Ειρηνευτές - Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ΟΗΕ και ΔΠΔ

Συμπληρωματικά με τα όσα εκτέθηκαν σε προηγούμενα κεφάλαια, σχετικά με τις προβλέψεις του Άρθρου 8 του Καταστατικού του ΔΠΔ, που καθιστούν μεταξύ των θεωρούμενων ως εγκλημάτων πολέμου την εκδήλωση επίθεσης κατά του προσωπικού των ειρηνευτικών ή και των ανθρωπιστικών Αποστολών στο πεδίο («*War crime of attacking personnel or objects involved in a humanitarian assistance or peacekeeping mission*», Article 8 (2) (b) (iii)), είναι σκόπιμο να εξεταστεί διεξοδικότερα το ζήτημα των επιμέρους στοιχείων

⁷⁷² Statement by the ICRC, United Nations, General Assembly, 65th session, Fourth Committee, Item 53 of the agenda, on “*Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects*”, New York, 25 October 2010, διαθέσιμη στη δνση <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/statement/united-nations-multinational-forces-statement-2010-10-26.htm>.

⁷⁷³ Statement by the ICRC, United Nations, General Assembly, 66th session, Fourth Committee, Item 54, of the agenda, on “*Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects*”, New York, 27 October 2011, διαθέσιμη στη δνση <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/statement/united-nations-multinational-forces-statement-2011-10-27.htm>.

⁷⁷⁴ Statement by the ICRC, United Nations, General Assembly, 67th session, Fourth Committee, Item 54, of the agenda, on “*Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects*”, New York, 8 November 2012, διαθέσιμη στη δνση <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/statement/2012/11-08-united-nations-peacekeeping.htm>.

⁷⁷⁵ Statement by the ICRC, United Nations, General Assembly, 68th session, Fourth Committee, Item 53, of the agenda, on “*Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects*”, New York, 31 October 2013, διαθέσιμη στη δνση <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/statement/2013/united-nations-peacekeeping-2013-10-31.htm>.

⁷⁷⁶ Statement by the ICRC, United Nations, General Assembly, 69th session, Fourth Committee, Item 53, of the agenda, on “*Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects*”, New York, 31 October 2014, διαθέσιμη στη δνση <https://www.icrc.org/en/document/peacekeeping-operations-icrc-statement-united-nations-2014>.

⁷⁷⁷ Statement by the ICRC to the United Nations General Assembly, 71st session, Fourth Committee, item 56 of the agenda, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/en/document/peacekeeping-operations-icrc-statement-united-nations-2016>.

⁷⁷⁸ Για μια εκτενέστερη ανάλυση, βλ. ICRC Report «*International Humanitarian Law and the challenges of contemporary armed conflicts*» (31-10-2011), Official working document of the 31st International Conference of the Red Cross and Red Crescent, (31IC/11/5.1.2), Geneva, 28 November - 1 December 2011, διαθέσιμη στη δνση <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/report/31-international-conference-ihl-challenges-report-2011-10-31.htm> και στη δνση <https://www.icrc.org/eng/assets/files/red-cross-crescent-movement/31st-international-conference/31-int-conference-ihl-challenges-report-11-5-1-2-en.pdf>.

εγκλήματος των εν λόγω επιθετικών πράξεων, προκειμένου να στοιχειοθετηθεί η σχετική ποινική ευθύνη έναντι των δραστών.

Στο πλαίσιο αυτό, τα συγκεκριμένα στοιχεία της εγκληματικής πράξης, προσδιορίζονται με λεπτομέρεια (προκειμένου για την οριοθέτηση του εισαγγελικού έργου της στοιχειοθέτησης της όποιας κατηγορίας) στην έκδοση «*Elements of Crimes*»⁷⁷⁹ του ίδιου του Δικαστηρίου, ως εξής:

«Elements [of Crimes]

1. The perpetrator directed an attack.
2. The object of the attack was personnel, installations, material, units or vehicles involved in a humanitarian assistance or peacekeeping mission in accordance with the Charter of the United Nations.
3. The perpetrator intended such personnel, installations, material, units or vehicles so involved to be the object of the attack.
4. Such personnel, installations, material, units or vehicles were entitled to that protection given to civilians or civilian objects under the international law of armed conflict.
5. The perpetrator was aware of the factual circumstances that established that protection.
6. The conduct took place in the context of and was associated with an international armed conflict.
7. The perpetrator was aware of factual circumstances that established the existence of an armed conflict.»

Εκ των ανωτέρω, δηλαδή τόσο εκ της συμπερίληψης της πράξης της επίθεσης στο πλαίσιο αρμοδιότητας του ICC, όσο και της ειδικότερης περιγραφής των στοιχείων του εγκλήματος αυτής, προκύπτει ότι επιθέσεις έναντι του προσωπικού των ειρηνευτικών Αποστολών υπό τον ΟΗΕ από πλευράς άλλων εμπολέμων μερών, μπορούν κάλλιστα να υπαχθούν στο πλαίσιο αρμοδιότητας του Δικαστηρίου και να εξεταστούν δεόντως, με σκοπό την τιμωρία των ενόχων.

Από την άλλη, τίθεται επίσης ζήτημα ως προς την τήρηση της νομιμότητας εκ μέρους των μελών των πολυεθνικών Ειρηνευτικών επιχειρήσεων του, ή υπό τον ΟΗΕ. Σε προηγούμενα χρόνια σημειώθηκαν συστηματικές προσπάθειες, ακόμη και στο πλαίσιο του ΣΑ του ΟΗΕ, να εξαιρεθούν τα μέλη των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων της δικαιοδοσίας του ICC. Μια μεθόδευση που οργανώθηκε από χώρες που δεν είχαν πρόθεση να προσυπογράψουν τη Σύμβαση της Ρώμης και να υπαχθούν στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου.

Έτσι, στις 12 Ιουνίου 2003, τον πρώτο χρόνο μετά την θέση σε ισχύ της Σύμβασης της Ρώμης (δηλ. από 1^{ης} Ιουλίου 2002), το ΣΑ ενέκρινε⁷⁸⁰ 12μηνη αναβολή της υπαγωγής στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου. Μάλιστα ο ΓΓ, Kofi Annan, στη σχετική συζήτηση που προηγήθηκε υπεραμύνθηκε της σημασίας της υπαγωγής των ειρηνευτών στην αρμοδιότητα του ICC, καθώς έτσι θωρακίζεται το όλο πλαίσιο των Ειρηνευτικών επιχειρήσεων του ΟΗΕ από

⁷⁷⁹ *Elements of Crimes*, International Criminal Court, 2013, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icc-cpi.int/resource-library/Documents/ElementsOfCrimesEng.pdf>.

⁷⁸⁰ UN Doc S/RES/1487 (2003), 12 June 2003.

πιθανές εκτροπές ποινικού χαρακτήρα εκ μέρους των μελών του⁷⁸¹. Ειδικότερα, η σχετική Απόφαση 1487 (2003) του ΣΑ, ληφθείσα μάλιστα στο πλαίσιο του κεφαλαίου VII του ΧτΟΗΕ, προέβλεπε ως εξής:

«1. *Requests, consistent with the provisions of Article 16 of the Rome Statute, that the ICC, if a case arises involving current or former officials or personnel from a contributing State not a Party to the Rome Statute over acts or omissions relating to a United Nations established or authorized operation, shall for a 12-month period starting 1 July 2003 not commence or proceed with investigation or prosecution of any such case, unless the Security Council decides otherwise;*»

Σημαντικός άλλωστε είναι και ο ρόλος της συναφούς ειδικής υποεπιτροπής του ΟΗΕ «UN Ad Hoc Committee on Criminal Accountability of United Nations Officials and Experts on Mission» (2007-...) ⁷⁸², σε σχέση με το ανατιθέμενο αντικείμενό της ⁷⁸³, στο πλαίσιο της συζήτησης περί της αναθεώρησης των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων στον ΟΗΕ ⁷⁸⁴, εν γένει. Επίσης σημαντική, είναι και η Έκθεση Νομικών Εμπειρογνομόνων με θέμα «*Ensuring the accountability of United Nations staff and experts on mission with respect to criminal acts committed in peacekeeping operations*» ⁷⁸⁵ για το χρονικό διάστημα από τον Αύγουστο του 2006 έως σήμερα.

Αξίζει δε να σημειωθεί ότι από το 2004 και εξής, το ΣΑ δεν συμπεριέλαβε στην ατζέντα του θέμα συζήτησης ειδικά για το ζήτημα αυτό. Δεδομένης της αρνητικής στάσης των ΗΠΑ ⁷⁸⁶ και άλλων χωρών στο θέμα, προκειμένου να αποφύγουν να εκθέσουν τα μέλη των δυνάμεών τους στον κίνδυνο της προσαγωγής τους σε μη-εθνικά δικαιοδοτικά όργανα (που εξετάζουν ατομικές ποινικές ευθύνες) για ενδεχόμενες πράξεις ή παραλείψεις τους επί του πεδίου (κατά τη διάρκεια συμμετοχής τους σε μια πολυεθνική επιχείρηση ειρηνευτικού ή σταθεροποιητικού χαρακτήρα), που εμπίπτουν όμως στον εισαγγελικό έλεγχο του ICC, το ζήτημα αυτό απασχόλησε ιδιαίτερα και τη θεωρία, αλλά και τη διεθνή πρακτική. Ας σημειωθεί ότι οι ΗΠΑ

⁷⁸¹ «Speaking at the outset of the meeting, Secretary-General Kofi Annan told the Council that although he could accept that the request for a one-year extension should be approved this year, since the court is in its infancy, he believes it should not become permanent, and that it violates the Rome Statute. He said he did not believe the request for an extension was necessary because no UN peacekeeper had been "anywhere near committing the kind of crimes" falling under the ICC's jurisdiction, and the case was thus hypothetical and "highly improbable."», διαθέσιμο στη δνση <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=7402>. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το συγκεκριμένο θέμα έχει και το έργο της Ειδικής Επιτροπής του ΟΗΕ (UN Ad Hoc Committee on Criminal Accountability of United Nations Officials and Experts on Mission, 2007-...), διαθέσιμο στη δνση <http://www.un.org/law/criminalaccountability/index.html>.

⁷⁸² http://legal.un.org/committees/criminal_accountability/.

⁷⁸³ http://www.un.org/en/ga/sixth/71/criminal_accountability.shtml.

⁷⁸⁴ «Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects».

⁷⁸⁵ UN GA Res. A/60/980, 16 August 2006, διαθέσιμη στη δνση <http://legal.un.org/docs/?symbol=A/60/980>. Αυτής προηγήθηκε η Έκθεση του Συμβούλου του ΓΓ του ΟΗΕ για το ζήτημα των σημειούμενων κρουσμάτων σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης από προσωπικό των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ (A/59/710, 2005), στην οποία επισημάνθηκε το προβληματικό της δίωξης των φερόμενων δραστών τέτοιων πράξεων που λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια των εν λόγω Επιχειρήσεων, γεγονός που εκτός των άλλων, θίγει τον θεσμό του Peacekeeping και εκθέτει ιδιαίτερα τον Οργανισμό.

⁷⁸⁶ Βλ. σχετική δήλωση του πρέσβη των ΗΠΑ στα ΗΕ, Bill Richardson, για την Διάσκεψη της Ρώμης, διαθέσιμη στη δνση <http://www.un.org/icc/speeches/617usa.htm>. Ειδικότερα δε, βλ. σχετική κατάθεση στην Αμερικανική Γερουσία του επικεφαλής της Αμερικανικής Αντιπροσωπείας στη Διάσκεψη της Ρώμης, D. Scheffer (23 Ιουλίου 1998), διαθέσιμη στη δνση <http://www.usia.gov/topical/pol/usandun/schef23.htm>.

πρωτοστάτησαν στη συγκρότηση των *ad hoc* διεθνών ποινικών Δικαστηρίων για τη Γιουγκοσλαβία και τη Ρουάντα (ICTY και ICTR αντίστοιχα) τη δεκαετία του '90. Το διακύβευμα φυσικά που τέθηκε εκ μέρους των ΗΠΑ, αλλά όχι μόνον, το οποίο φαίνεται ότι ανακύπτει και πλέον πρόσφατα και στο ΗΒ, μετά την δημοσιοποίηση της διαβόητης «*Iraq Inquiry*» (the *Chilcot Report*)⁷⁸⁷ για τη δράση των ΕΔ του ΗΒ στο Ιράκ, είναι ότι η δράση των μελών των ΕΔ θα πρέπει να είναι πάντα υποκείμενη σε εισαγγελικό έλεγχο, όμως κρούσματα υπερβολής, ή «υπερέκθεση» σε εθνικό ή διεθνή εισαγγελικό έλεγχο δημιουργούν σύγχυση ή και συνειδησιακά διλήμματα ...«σύγκρουσης συμφερόντων», τόσο στα ίδια τα μέλη των ΕΔ του TCN, όσο και στην κοινή γνώμη, αλλά και στο πολιτικό προσωπικό του κράτους (που λαμβάνει τις αποφάσεις στρατηγικής σημασίας για κάθε κράτος), με κίνδυνο να αποβούν στην ουσία εις βάρος του γενικότερου θεσμού της ειρηνευτικής επέμβασης του ΟΗΕ. Κι αυτό καθόσον είναι προφανές ότι ενδεχόμενα φαινόμενα πλειοδοσίας και υπερέκθεση σε εισαγγελικό και δικαστικό έλεγχο, ο οποίος ορισμένες φορές ενδέχεται να φτάσει να εκδηλωθεί σε οριακό ή και σε υπέρμετρο βαθμό (στη λογική δηλ. ενδεχόμενων φαινόμενων υπερβάλλοντος δικαστικού «ακτιβισμού»), είναι δυνατόν να επιφέρει αρνητικές επιπτώσεις στην ευρύτερη αντίληψη περί της Ειρηνευτικής παρεμβατικής διαδικασίας του ΟΗΕ. Είναι προφανές ότι η ανωτέρω παρατήρηση δεν πρέπει να διαβαστεί ως αντικείμενη σε όποια θεμιτή διαδικασία εθνικού ή διεθνούς δικαστικού ελέγχου των πράξεων ή παραλείψεων οργάνων του κράτους, αλλά ως ένας παράλληλος προβληματισμός που αποσκοπεί στο να επισημάνει την ανάγκη αποφυγής υπερβολών ή μη ρεαλιστικών προσεγγίσεων σε ένα ζήτημα εκ φύσεως πολυσύνθετο, και κυρίως πολυπαραγοντικό, και ως προς τη λειτουργία του, και ως προς τις επιπτώσεις του σε τοπικό, περιφερειακό και οικουμενικό επίπεδο. Αποτέλεσμα λοιπόν του προαναφερθέντος προβληματισμού θα μπορούσε να ήταν η ενεργοποίηση αρνητικών αντανακλαστικών και εγγενών αντιδράσεων εκ μέρους των, εν δυνάμει, προσφερόντων (TCNs) κρατών, επιτείνοντας την κατά τεκμήριο δεδομένη (εκτός γνωστών γεωπολιτικά υστερόβουλων εξαιρέσεων) απροθυμία τους να συνεισφέρουν επιχειρησιακές δυνατότητες, στρατιωτικές αλλά και αστυνομικές (δυνάμεις, προσωπικό και μέσα) σε μια σύγχρονη πολυεθνική Ειρηνευτική Επιχείρηση των ΗΕ.

Γενικώς, είναι προφανές ότι τα ζητήματα αυτά θα πρέπει να εξετάζονται με ιδιαίτερη προσοχή και ευαισθησία, με σύνεση και μετριοπάθεια, αλλά και πολύπλευρα, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις συναφείς συντρέχουσες παραμέτρους για κάθε ιδιαίτερη περίπτωση, καθόσον παρά το ότι μεριμνούν για την νομική καταδίκη παράνομων και ηθικά καταδικαστέων αντιδιεθνών πράξεων, διευκολύνουν ή διασφαλίζουν δικαστικά την αποκατάσταση θυμάτων από πράξεις που θεωρούνται ότι συνιστούν παραβιάσεις δικαιωμάτων τους (στο πλαίσιο της ΕυΣΔΑ), έχουν όμως και σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις. Από τη δικαστική τους έκβαση, στις περιπτώσεις που γίνεται αποδεκτή η ευθύνη του κράτους αποστολής (TCN) για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πεδίο, οι οποίες εγείρουν και υποχρεώσεις αστικής αποκατάστασης της βλάβης των θυμάτων, τίθεται ταυτόχρονα ζήτημα προσδιορισμού αντίστοιχης ατομικής ποινικής ευθύνης σε εντελώς ατομικό επίπεδο εκ μέρους των οργάνων του κράτους που εμπλέκονται στο κάθε περιστατικό στο πεδίο, καθόσον η αναγνώριση ευθύνης του οργάνου του συνιστά την ουσιαστική προϋπόθεση ταυτοποίησης και αναγνώρισης της απορρέουσας ευθύνης του κράτους, για την ίδια παραβίαση.

Παρατηρείται δηλαδή κλιμακούμενο φαινόμενο περιπτώσεων εντοπισμού ατομικών ευθυνών για μέλη τέτοιων στρατιωτικών αποστολών, και δη πολλών εκ των επικεφαλής Διοικητών των σχετικών σχηματισμών, το οποίο πέραν της αυτονόητα θεμιτής συμβολής του

⁷⁸⁷ <http://www.iraqinquiry.org.uk/>.

σε μια περισσότερο νομικά «θωρακισμένη» εξωεδαφική στρατιωτική δράση, προκαλεί ταυτόχρονα εξίσου εύλογο προβληματισμό και ανησυχία στις τάξεις των στελεχών των ΕΔ των χωρών, που συνιστούν τη δεξαμενή άντλησης προσωπικού στελέχωσης των ειρηνευτικών επιχειρήσεων, παγκοσμίως. Η ανησυχία είναι ευθέως ανάλογη με το δείκτη επιχειρησιακής ποιότητας, κατάρτισης και επαγγελματισμού που χαρακτηρίζει τα στελέχη και τις τμηματικές συμβολές των κρατών, και αφορά κυρίως τις αντίστοιχες ευθύνες ειδικά για τους Διοικητές των τμημάτων των αποστολών αυτών, έναντι πράξεων που μέχρι τώρα ενέπιπταν κατά βάση και πρωτίστως στο πλαίσιο του ΔΑΔ, ελάμβαναν υπόψη τις αναμφισβήτητες ιδιαιτερότητες ενός επιχειρησιακού περιβάλλοντος στο πλαίσιο του οποίου τα περιστατικά λαμβάνουν χώρα και αξιολογούνται νομικά ανάλογα. Λόγω αυτών, παρατηρείται το φαινόμενο της συσσώρευσης αρνητικών αντιδράσεων ή αποτρεπτικών αντιλήψεων για τα κράτη TCNs και τα όργανά τους, αναφορικά με την πρόθεση συμμετοχής σε διεθνείς πολυεθνικές Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις, με διάθεση εθνικών αμιγώς στρατιωτικών ή μη, συμβολών (national contingents) στη διάθεση του ΟΗΕ. Είναι προφανές ότι η εξέλιξη, πολλώ μάλλον η γενίκευση, αυτού του φαινομένου θα υποβάθμιζε, αν όχι θα στερούσε τις διαθέσιμες προσφερόμενες δυνατότητες των TCNs από τον ΟΗΕ για την συγκρότηση ποιοτικών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, με προσωπικό υψηλού επαγγελματικού επιπέδου και απαιτούμενης κατάρτισης, με ανάλογο θετικό κίνητρο συμμετοχής σε αυτές, υπονομεύοντας έτσι αναπόδραστα στην πράξη ολόκληρο τον θεσμό του Peacekeeping, με ανεπανόρθωτες –ανθρωπιστικές κυρίως- επιπτώσεις για τη διεθνή και περιφερειακή ειρήνη και ασφάλεια, παγκοσμίως, αλλά ειδικότερα για τις ευάλωτες ομάδες και πληθυσμούς στις περιοχές της κρίσης ή σύρραξης.⁷⁸⁸

Το φαινόμενο αυτό της εντεινόμενης στενά «δικαστικής» διαχείρισης (ειδικά στο πλαίσιο του ΔΔΔΤΑ) πολλών περιστατικών εκ των εξωεδαφικών επιχειρησιακών δράσεων των κρατών (the “judicialisation of war”) έχει παρατηρηθεί ιδιαίτερα τελευταία στο ΗΒ (αλλά και σε άλλες χώρες, κυρίως του Συμβουλίου της Ευρώπης, ως πεδίο εφαρμογής της ΕΣΔΑ), ειδικά μετά την θεσμοθέτηση του *Human Rights Act*, από το 1998 και εξής. Ιδιαίτερα όμως, μετά τις εκτεταμένες και μακροχρόνιες επιχειρήσεις τμημάτων ενόπλων δυνάμεών του στο έδαφος του Ιράκ, καταλήγοντας μάλιστα να ασκήσουν και αρμοδιότητες/λειτουργίες κατοχικής Δύναμης εκεί. Χαρακτηριστικές υποθέσεις που εξαντλώντας την εσωτερική ένδικη διαδικασία βρήκαν το δρόμο τους προς το Δικαστήριο του Στρασβούργου (όπως οι χαρακτηριστικές *Al Skeini v UK* (2011), *Smith v MoD* (2013), *Al Saadoon & Others v MoD* (2010/2015)) φαίνεται ότι ενέτειναν αυτόν τον προβληματισμό. Ανησυχώντας για το γεγονός, στις 8 Απριλίου 2015, πέντε πρώην Αρχηγοί ΓΕ του ΗΒ έστειλαν μια κοινή ανοικτή επιστολή για δημόσια ανάγνωση στους *Times*⁷⁸⁹, με αρκετές επισημάνσεις για το θέμα και τις αρνητικές επιπτώσεις που επιφέρει το παρατηρούμενο φαινόμενο της επιτεινόμενης έγερσης ποινικών ευθυνών στους Διοικητές και τα μέλη των στρατιωτικών τμημάτων που δρουν εξωεδαφικά, σε περιοχές όπως το Ιράκ, αλλά και στο στράτευμα του ΗΒ, ευρύτερα. Αφορμή και πλαίσιο τεκμηρίωσης της δημόσιας παρέμβασης των Αρχηγών ήταν η Έκθεση εμπειρογνομώνων με τίτλο «*Clearing the Fog of*

⁷⁸⁸ Για μια αρκετά εμπειροστατωμένη και αξιόλογη ανάλυση του πλαισίου δικαιοδοσίας του ICC σε σχέση με τις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις, βλ. Marten Zwanenburg, «The Statute for an International Criminal Court and the United States: Peacekeepers under Fire?», 10 *EJIL*, 1999, 124–143, διαθέσιμο στη δση <http://www.ejil.org/pdfs/10/1/569.pdf>. Για μια ενδιαφέρουσα γενικότερη σπουδή στη ποινική διάσταση της παραβατικής συμπεριφοράς των Κυανόκρανων, βλ. Jimena M. Conde Jiminián, «Allocating Individual Criminal Responsibility to Peacekeepers for International Crimes and other Wrongful Acts committed during Peace Operations», 17 *Tilburg Law Review* (2012), σσ. 104–132, διαθέσιμη στη δση https://www.academia.edu/9625970/Allocating_individual_criminal_responsibility_to_peacekeepers_for_international_crimes_and_other_wrongful_acts_committed_during_peace_operations.

⁷⁸⁹ <https://www.thetimes.co.uk/article/combat-zones-r6k0zjc20wx>.

Law»⁷⁹⁰, που δημοσιοποιήθηκε στις 21 Απριλίου 2015, από το έγκυρο επιστημονικό forum *Policy Exchange* στο ΗΒ. Στην Έκθεση γίνεται αναφορά και μάλιστα με κάπως δηκτικό τρόπο στο φαινόμενο, ως «*judicial imperialism*», καθόσον αφενός αμφισβητεί την εδραία νομική τεκμηρίωση των κατηγοριών, ενώ παράλληλα, επισημαίνει την προκαλούμενη δυσκολία στο στρατιωτικό προσωπικό, και δη στον Διοικητή στο πεδίο, να πάρει κρίσιμες αλλά απαραίτητες αποφάσεις στρατιωτικού χαρακτήρα, με την αναμενόμενη ένταση, οριακότητα και τις γνωστές ιδιαιτερότητες που επικρατούν σε ένα πεδίο μάχης, θεωρώντας ότι η «*expansion of "lawfare" hinders the ability of commanders on the ground to make immediate and potentially life or death decisions*»⁷⁹¹.

Το ίδιο θέμα της δικαιοδοσίας του ΕυρΔΔτΑ σε περιπτώσεις δράσης μελών των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ εξετάστηκε ακριβώς και στο πλαίσιο των ΗΕ, όπου ειδική ενημερωτική έκδοση της Νομικής Υπηρεσίας των ΗΕ συμπεριελάμβανε και απάντηση σε αντίστοιχο ερώτημα για την υπαγωγή των Ειρηνευτικών επιχειρήσεων στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, ως ακολούθως:

«14. Will the Court violate international law by having jurisdiction over members of national forces or of peacekeeping missions? Won't this make States unwilling to participate in peacekeeping operations?

No. Under existing international law, the State in whose territory genocide, war crimes or crimes against humanity have been committed, or whose nationals are victims of such crimes, has the right to and is legally obligated to investigate and prosecute persons accused of committing such crimes. The Court's Statute does not violate any principle of treaty law and has not created any entitlements or legal obligations not already existing under international law. The cooperation of a non-party State is purely voluntary and no legal obligation is imposed on a non-party State.

The Court's Statute provides special protection for peacekeepers by prohibiting intentional attacks against personnel, installations, material units or vehicles involved in humanitarian assistance or peacekeeping missions. Such violations constitute war crimes and, under certain circumstances, also crimes against humanity. In addition, the Statute does not affect existing arrangements, for example, with respect to UN peacekeeping missions, since the troop-contributing countries continue to retain criminal jurisdiction over their members of such missions.»⁷⁹²

Θα ήταν όμως σοβαρή παράλειψη, αν η συνολική θεώρηση του όλου ζητήματος, γίνει χωρίς τη δέουσα συνεκτίμηση της συμβολής όλων αυτών των επιμέρους νομολογιακών δεδομένων στη θεσμική βελτίωση της διεθνούς δικαιοσύνης, και στην ευρύτερη προώθηση και εμπέδωση της πεποίθησης (διεθνούς) Δικαίου, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Αυτό

⁷⁹⁰ Professor Richard Ekins (University of Oxford), Dr Jonathan Morgan (University of Cambridge) and Tom Tugendhat, «*Clearing the Fog of Law: Saving our Armed Forces from Defeat by Judicial Diktat.*», Policy Exchange Report, 21 Απριλίου 2015, διαθέσιμο στη δνση <https://policyexchange.org.uk/wp-content/uploads/2016/09/clearing-the-fog-of-law.pdf>.

⁷⁹¹ <https://policyexchange.org.uk/publication/clearing-the-fog-of-law-saving-our-armed-forces-from-defeat-by-judicial-diktat/>. Για ένα συνοπτικό κριτικό σχολιασμό, βλ. Miles Jackson, «The Fog of Law», *EJIL: Talk!*, April 21, 2015, διαθέσιμο στη δνση <https://www.ejiltalk.org/the-fog-of-law/>.

⁷⁹² «*Some Questions and Answers, regarding various provisions of the Rome Statute*», Public Information, UN Office of Legal Affairs / Codification Division (<http://legal.un.org/icc/general/public.htm>), διαθέσιμο στη δνση <http://legal.un.org/icc/statute/iccq&a.htm>.

άλλωστε, επισημαίνεται emphaticά από τους Στ. Περράκη και Ντ. Μαρούδα, αναφορικά με το ρόλο και τη συμβολή της διεθνούς Δικαιοσύνης, γενικότερα:

«25. [...] η διεθνής δικαιοσύνη ως άθροισμα θεσμών και λειτουργία τους, πρέπει να συμβάλλει πέρα από τις επιμέρους διευθετήσεις διαφορών και πέρα απ' τη προώθηση υποθέσεων ιδιωτών και άλλων μη κρατικών δρώντων- στη προώθηση υποθέσεων ιδιωτών και άλλων μη κρατικών δρώντων στη προώθηση συνολικότερα του κράτους δικαίου στη διεθνή δικαιοταξία. Ασφαλώς ο υψηλός αυτός στόχος υπηρετείται σήμερα, αφού δίπλα στις παραδοσιακές διακρατικές διενέξεις, η διεθνής δικαιοσύνη εξετάζει από διαφορές ιδιωτών – κράτους, μέχρι διαφορές με μη κρατικούς δρώντες (βλ. υπόθεση *Abey*) παραβιάσεις ανθρωπιστικού δικαίου (διεθνή ποινικά δικαστήρια) και δικαιωμάτων του ανθρώπου (ΕυρΔΔΑ), εμπορικές διαιτησίες κλπ.»⁷⁹³

Στο ίδιο δε κείμενο, δεν παραλείπεται μάλιστα να σχολιαστεί και η σαφώς ευαίσθητη σχέση διάδρασης της διεθνούς δικαιοσύνης με την πολιτική, η οποία παράγει αξιοσημείωτα και πολύ ενδιαφέροντα αποτελέσματα, απασχολώντας με τις αποφάσεις της τη δημόσια σφαίρα, ομολογουμένως όχι πάντα προς έπαινο ή ικανοποίηση του δημόσιου περί δικαίου αισθήματος. Η εν προκειμένω θέση των συγγραφέων αποτυπώνεται συνοπτικά ως εξής:

«26. [...] ένα κρίσιμο για τη διεθνή δικαιοσύνη ζήτημα, ιδίως σε επίπεδο διακρατικών σχέσεων, είναι η εικαζόμενη ή υπαρκτή –σε επίπεδο αντιλήψεων κοινής γνώμης, αλλά και κυβερνητικών και επιστημονικών κύκλων – προϊούσα πολιτικοποίηση των θέσεων δικαιοδοτικών οργάνων ή και λήψη αποφάσεων υπό το πρίσμα πολιτικών ή εξωδικαιϊκών εκτιμήσεων. Το αποτέλεσμα είναι επιφυλακτικότητα κρατών και κυβερνήσεων έναντι των δικαστηρίων.»⁷⁹⁴

Τελευταία, η ανησυχία για τις αδιάλειπτες παραβατικές συμπεριφορές εκ μέρους Κυανόκρανων στο πλαίσιο του ΟΗΕ εστιάζεται κυρίως στο θλιβερό και ανησυχητικό φαινόμενο των σεξουαλικών εγκλημάτων (εκμετάλλευση-κακοποίηση), επί του οποίου ο ΓΓ του ΟΗΕ António Manuel de Oliveira Guterres συνεχίζοντας την πρακτική των προκατόχων του, αλλά και οι λοιποί αξιωματούχοι υπεύθυνοι για τις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του (όπως ο Jean-Pierre Lacroix, *Under-Secretary-General for Peacekeeping Operations* και ο Atul Khare, *Under-Secretary-General for Field Support*), τονίζουν αδιάλειπτα την πολιτική μηδενικής ανοχής του οργανισμού. Κείμενο αναφοράς για το θέμα με δεσμευτικό χαρακτήρα για όλα τα κράτη, ειδικά όσα πρόκειται να αποτελέσουν TCNs για τις επιχειρήσεις του ΟΗΕ, η σχετικά πρόσφατη Απόφαση 2272 (2016)⁷⁹⁵ του ΣΑ του ΟΗΕ, για την αντιμετώπιση σεξουαλικής εκμετάλλευσης και κακοποίησης από Κυανόκρανους. Σε πρόσφατη δε συζήτηση⁷⁹⁶ στη ΓΣ του Οργανισμού, τον Ιούλιο του 2017, υπογραμμίστηκαν διάφορες πτυχές και κατατέθηκαν ενδιαφέρουσες προτάσεις, όπως η ανάγκη ενίσχυσης της διακρατικής συνεργίας για τις διαδικασίες της ανάκρισης (η τυποποίηση των σχετικών διαδικασιών) και διερεύνησης των περιστατικών, η προώθηση και ενίσχυση της λογοδοσίας και νομικής καταδίκης των ενόχων,

⁷⁹³ Στέλιος Περράκης – Μ.Ντ. Μαρούδα, *Διεθνής Δικαιοσύνη: Θεσμοί, Διαδικασίες, Εφαρμογές Διεθνούς Δικαίου*, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2014, σελ. 324.

⁷⁹⁴ Ibid.

⁷⁹⁵ http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2272.pdf.

⁷⁹⁶ Βλ. σχετική συζήτηση στο πλαίσιο του ΟΗΕ, της 14^{ης} Ιουλίου 2017, διαθέσιμο στη δνση <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=57184>.

όπως και η υποστήριξη και η μέριμνα για την αποκατάσταση των θυμάτων. Ιδιαίτερα όμως, τονίστηκε η πτυχή των οδηγιών («operational guidance») που δίνονται στο προσωπικό από τους επικεφαλής των τμημάτων στο πεδίο. Μάλιστα, εκ μέρους του Jean-Pierre Lacroix, το ζήτημα τέθηκε και ως προς την ευρύτερη συστημική του διάσταση, αναδεικνύοντας την αλλαγή της κουλτούρας και τη γενικότερη συνεργασία όλων των δρώντων στο πεδίο για την αντιμετώπιση του φαινομένου, καθώς «*Accountability is a shared responsibility*»⁷⁹⁷.

2.1.7.4.2 Κανονιστικό πλαίσιο Ειρηνευτικών πολυεθνικών Επιχειρήσεων ΟΗΕ (SOFA – SOMA – ΜΟΥ HNS κλπ.)

Βασικό κείμενο που προσδιορίζει το καθεστώς προστασίας του προσωπικού των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ σε περιπτώσεις ανάπτυξης και δράσης τους σε μια περιοχή, είναι η σχετική Σύμβαση προστασίας⁷⁹⁸ του (*Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel*)⁷⁹⁹ που συμφωνήθηκε το 1994 στο πλαίσιο του ΟΗΕ. Στο κείμενο της Σύμβασης προβλέπονται, μεταξύ άλλων, ορισμοί βασικών όρων που άπτονται της ανάπτυξης και δράσης των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του Οργανισμού. Τα υπογράφοντα κράτη συμφώνησαν να ποινικοποιήσουν την στοχοποίηση (ή την απειλή για στοχοποίηση) μελών των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ (και συνοδευτικού προσωπικού), με σκοπό το θάνατο, τον τραυματισμό ή την απαγωγή τους. Επίσης τις αντίστοιχες ενέργειες με στόχο τον εξοπλισμό, τις υποδομές, τα καταλύματα και τα μέσα μεταφοράς τους. Κεντρική παράμετρος στις προβλέψεις της Σύμβασης είναι η συμπερίληψη της αρχής «*aut dedere aut iudicare*». Δηλαδή, του ότι το κράτος έχει υποχρέωση ή να «δικάσει», ή να «εκδώσει» τον φερόμενο ως υπαίτιο ή δράστη ενός εγκλήματος. Ως «UN personnel», εννοείται προσωπικό που έχει εμπλακεί ή που αναπτύσσεται ως τμήμα μιας στρατιωτικής, αστυνομικής ή πολιτικής συνιστώσας μιας Επιχείρησης των ΗΕ, με Εντολή, η οποία διαβιβάζεται και εποπτεύεται ως προς την εφαρμογή της από τον ΓΓ του Οργανισμού. Σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται προσωπικό από εξειδικευμένους φορείς των ΗΕ (UN specialized agencies) και από την

⁷⁹⁷ «“The Secretary-General has made it clear that he is fully committed to leaving no stone unturned as we work in partnership to end this menace,” Mr. Lacroix told participants. “Accountability is a shared responsibility,” he added, urging Member States to continue their efforts towards removing obstacles to the criminal prosecution of such crimes committed by their nationals, including through legislative reform. In addition, Mr. Lacroix said that the Secretary-General’s strategy recognizes that sexual exploitation and abuse is not a problem limited to blue helmets, but rather a system-wide problem that requires a system-wide approach.», Ibid.

⁷⁹⁸ <http://www.un.org/law/cod/safety.htm>.

⁷⁹⁹ «*Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel*» (15 Δεκ, 1994), διαθέσιμη στη δνση <http://legal.un.org/avl/ha/csunap/csunap.html>. Η Ελλάδα έχει επικυρώσει τη Σύμβαση από τις 3 Αυγούστου 2000. Ενδιαφέρον έχουν η δήλωση και η συναφής επιφύλαξη που κατατέθηκαν εκ μέρους της Τουρκίας κατά την υπογραφή του κειμένου (το οποίο τελικά και επικύρωσε στις 9 Αυγούστου 2004), σχετικά με το κατά τόπω πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης και τη μη εφαρμογή συναφών διατάξεων λόγω της μη προσχώρησής της στα Πρόσθετα Πρωτόκολλα του 1977 των Συμβάσεων Γενεύης του 1949. Για μια εμπειριστατωμένη ανάλυση της Σύμβασης, πέραν του σχετικού σχολιασμού στον επίσημο ιστότοπο του νομικού τμήματος του ΟΗΕ, βλ., μεταξύ άλλων, Ch. Bourloyannis-Vrailas, "The Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel", *International and Comparative Law Quarterly*, vol. 44 (1995) pp. 560–590; E. T. Bloom, "Protecting Peacekeepers: The Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel", *89 American Journal of International Law*, 1995, pp. 621–631; S. J. Lepper, "The Legal Status of Military Personnel in United Nations Peace Operations: One Delegate’s Analysis", *18 Houston Journal of International Law*, 1995–1996, pp. 359–464; H. Llewellyn, "The Optional Protocol to the 1994 Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel", *55 International and Comparative Law Quarterly*, 2006, pp. 718–728.

International Atomic Energy Agency. Στο «συνοδευτικό» προσωπικό (Associated personnel) περιλαμβάνεται προσωπικό κυρίως μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων που έχει ορισθεί και συμφωνηθεί να αναπτυχθούν παράλληλα και να συνδράμουν μια Επιχείρηση του ΟΗΕ, με κάποια επίσημη διαδικασία θεσμικά συμφωνημένης συνεργασίας, ή έστω συνέργειας.

Μάλιστα, το 2005 η ΓΣ υιοθέτησε το πρόσθετο σε αυτή Προαιρετικό Πρωτόκολλο (*Optional Protocol to the Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel*)⁸⁰⁰, δια του οποίου επεκτείνεται ο προσδιορισμός του όρου «Επιχείρηση του ΟΗΕ» («UN operation») ώστε να συμπεριλαμβάνει «*delivering humanitarian, political or development assistance in peacebuilding*» και «*delivering emergency humanitarian assistance*».

Σε ότι δε αφορά ειδικά το πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης, αυτό προσδιορίζεται στο Άρθρο 1, αλλά υπόκειται στην εξαίρεση του αντίστοιχου Άρθρου 2.2, αυτής (με την επέκταση υπό το Πρόσθετο Προαιρετικό Πρωτόκολλο του 2005). Διαφωτιστικό ως προς αυτό είναι το ιδιαίτερα ενδιαφέρον σχετικό σχόλιο του Mahnoush H. Arsanjani:

«The purpose of the Convention is to prevent or at least reduce any impunity for those who attack United Nations personnel or property. [...] The Convention applies to “United Nations personnel” and “associated personnel” (article 1 (a) and (b)). [...] the Convention should not apply to all United Nations operations nor to all United Nations personnel, but to specific operations and certain categories of personnel. [...] All the operations undertaken by the Security Council will fall within the scope of the Convention unless they are excluded by virtue of article 2, paragraph 2, of the Convention. Likewise, operations authorized by the General Assembly for the maintenance of international peace and security through Uniting for Peace types of resolution, will fall within the scope of the Convention.

The Convention imposes an obligation on a State hosting a United Nations operation to protect United Nations personnel and property. [...]The purpose of the Convention is to prevent or at least reduce any impunity for those who attack United Nations personnel or property. As in the case of any other penal legal instrument, it was the hope of its negotiators that this Convention would have some indirect effect on reducing attacks against United Nations personnel and property. [...] It has a modest goal of criminalizing certain offences against United Nations personnel. The Convention did not intend to apply to all operations nor to all United Nations personnel, but to specific operations and certain categories of personnel. [...] The Convention applies to “United Nations personnel” and “associated personnel” (article 1 (a) and (b)). [...]the Convention should not apply to all United Nations operations.

[...]The Convention does not define “operation”, but throughout the negotiations, it was clear that the intention was for that word to apply to “peacekeeping” or “peace enforcement” types of activities. Therefore it is reasonable to assume, *ceteris paribus*, that all the operations undertaken by the Security Council will fall within the scope of the Convention unless they are excluded by virtue of article 2, paragraph 2, of the Convention (see below). Likewise, operations authorized by the General Assembly for the maintenance of international peace and security through Uniting for Peace types of resolution, will fall within the scope of the Convention. For other operations, there is a requirement for a declaration of risk by the Security Council or the General Assembly.

[...]Concerns for the protection of United Nations and associated personnel did not stop with the adoption of the Convention. The International Law Commission in its final draft on the

⁸⁰⁰ «*Optional Protocol to the Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel*» (9 December 2005), διαθέσιμο στη δνση https://treaties.un.org/doc/source/RecentTexts/XVIII-8a_english.pdf. Το Πρωτόκολλο υπεγράφη στην έδρα του Οργανισμού από 34 χώρες, τέθηκε σε ισχύ στις 19 Αυγούστου 2010, ενώ έως τον Ιούνιο του 2017 έχει επικυρωθεί από 29 κράτη. Η Ελλάδα δεν το έχει υπογράψει/επικυρώσει (https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-8-a&chapter=18&lang=en).

Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind included “Crimes against United Nations and associated personnel” (article 19). This was influential in the negotiations on the Rome Statute of the International Criminal Court for including something about United Nations operations. Article 8 of the Rome Statute in defining war crimes included in paragraph (2) (b) (iii) as war crimes “[i]ntentionally directing attacks against personnel, installations, material, units or vehicles involved in a humanitarian assistance or peacekeeping mission in accordance with the Charter of the United Nations, as long as they are entitled to the protection given to civilian objects under the international law of armed conflict.”⁸⁰¹

Σε ό,τι δε αφορά ειδικά το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο των Ειρηνευτικών Αποστολών, και προκειμένου να αντιμετωπιστούν θεσμικά κάποια παρατηρούμενα κενά, τα οποία ενίοτε οδηγούσαν σε παρερμηνείες ή και σε σύγχυση, ο Kofi Annan, τότε ΓΓ του ΟΗΕ, εξέδωσε το 1999 σχετικές *Κατευθυντήριες Οδηγίες*⁸⁰², παρέχοντας τις βασικές αρχές του εφαρμοστέου (αν και όχι δεσμευτικού⁸⁰³) θεσμικού πλαισίου στους 9 βασικότερους τομείς δράσης των πολυεθνικών στρατιωτικών αποστολών υπό την «στενή» ή «χαλαρή» αιγίδα του ΟΗΕ. Το εν λόγω συνοπτικό Εγχειρίδιο («Bulletin») περιέλαβε εμπεριστατωμένα τις βασικές αρχές και κανόνες του ανθρωπιστικού δικαίου που δεσμεύουν τα μέλη των πολυεθνικών επιχειρήσεων του Οργανισμού κατά την εκτέλεση της αποστολής τους στο πεδίο.

Πέραν των ανωτέρω, στο νομικό υπόβαθρο που καλύπτει τη διάθεση κρατικών συμβολών στην συγκρότηση και την ανάπτυξη πολυεθνικών ειρηνευτικών επιχειρήσεων σε έδαφος ξένης χώρας θα πρέπει να εντάσσονται και οι προβλέψεις της Σύμβασης περί των Δικαστικών Ασυλιών κράτους (2005) (*United Nations Convention on the Jurisdictional Immunities of States and their Property*)⁸⁰⁴, κείμενο που υιοθετήθηκε στο πλαίσιο του έργου της 6^{ης} Επιτροπής του ΟΗΕ. Επίσης, αξιόλογο είναι και το συναφές έργο της ειδικής Επιτροπής του Οργανισμού «*Ad Hoc Committee on the Scope of Legal Protection under the Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel*» (2002-2005), ενώ μετά το 2005 συνέχισε ως υποεπιτροπή της 6^{ης} (Νομικής) Επιτροπής του ΟΗΕ⁸⁰⁵.

Ως απόρροια των ως άνω διαπιστώσεων και εξελίξεων, οι οποίες τελικά συντέιναν στη θεσμική και επιχειρησιακή «ωρίμανση» του όλου πλαισίου των ειρηνευτικού χαρακτήρα διεθνών πολυεθνικών παρεμβάσεων του ΟΗΕ σε περιοχές κρίσεων, τόσο τα μέλη, όσο και ειδικότερα η Γενική Γραμματεία του Οργανισμού, προέβησαν σε σημαντικές μεταρρυθμιστικού χαρακτήρα προσπάθειες, μεταξύ των οποίων ξεχωριστής σημασίας ήταν η πανηγυρική οικουμενική Σύνοδος (*World Summit*) του 2005. Τελευταία, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι συνεχώς νέες προκλήσεις στο πεδίο που αναπτύσσονται και δρουν

⁸⁰¹ Mahnoush H. Arsanjani, *Introductory Note on “1994 Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel” and on “2005 Optional Protocol to the Convention on the Safety of United Nations”*, UN Audiovisual Library on International Law, 2009, διαθέσιμο στη δνση <http://legal.un.org/avl/ha/csunap/csunap.html> και http://legal.un.org/avl/pdf/ha/csunap/csunap_e.pdf. Επίσης, ενδιαφέρουσα είναι και η συναφής επίκαιρη σπουδή για το θέμα του Ch. Bourloyannis-Vrailas, “The Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel”, *International and Comparative Law Quarterly*, vol. 44, 1995, pp. 560-590.

⁸⁰² «*UN SG Bulletin: Observance by UN forces of International Humanitarian Law*», UN ST/SGB/1999/13Aug. 6, 1999 Aug. 6, 1999, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www1.umn.edu/humanrts/instreet/unobservance1999.pdf>.

⁸⁰³ «The present provisions do not constitute an exhaustive list of principles and rules of international humanitarian law binding upon military personnel, and do not prejudice the application thereof, nor do they replace the national laws by which military personnel remain bound throughout the operation.», Section 2 (Application of national law) του κειμένου του Εγχειριδίου.

⁸⁰⁴ https://treaties.un.org/doc/Treaties/2004/12/20041202%2003-50%20PM/CH_III_13p.pdf.

⁸⁰⁵ Διαθέσιμο στο σχετικό ιστότοπο http://legal.un.org/committees/safety_convention/.

σήμερα οι Δυνάμεις του ΟΗΕ, η αρμόδια Διεύθυνση του ΟΗΕ (*UN Department of Peacekeeping Operations - DPKO*), με τη συνδρομή της έτερης συναφούς και προσφάτως ιδρυθείσας Διεύθυνσης Υποστήριξης (*UN Department of Field Support - DFS*), από το 2007 έχει αναλάβει την επεξεργασία και διεκπεραίωση μιας μείζονος μεταρρυθμιστικού χαρακτήρα αναμόρφωσης του όλου πλαισίου και αρχιτεκτονικής των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, εκπονώντας το «**Peace Operations 2010**».⁸⁰⁶ Στόχος του αναμορφωτικού προτεινόμενου μοντέλου είναι η ενδυνάμωση και η βελτιστοποίηση («επιστημονικοποίηση») της σχεδίασης, της διεύθυνσης και της διεξαγωγής των εν λόγω Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ. Μάλιστα, ένας βασικός αντικειμενικός στόχος της υπό εξέλιξη αναθεωρητικής διαδικασίας είναι να διασφαλιστεί και να διευκολυνθεί η πρόσβαση όλου του συνεχώς αυξανόμενου προσωπικού που μετέχει άμεσα ή έμμεσα (συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που υπηρετούν στα Κέντρα Διοίκησης) στην απαραίτητη γνώση (σε υπεύθυνες, σαφείς και χρηστικές οδηγίες), ώστε να βελτιστοποιηθεί η αποτελεσματική καθοδήγησή του, προκειμένου να είναι σε θέση να φέρει σε πέρας με τον καλύτερο και αποδοτικότερο δυνατό τρόπο όλο το φάσμα των πολυσύνθετων αποστολών που τους ανατίθενται. Επίσης, το 2007 η αρμόδια Δνση για τις πολυεθνικές Επιχειρήσεις (Department of Peacekeeping Operations – DPKO⁸⁰⁷) του ΟΗΕ ανέπτυξε και εξέδωσε το βασικό Δόγμα για τις Ειρηνευτικές Αποστολές, ευρύτερα γνωστό ως «**Capstone Doctrine**»⁸⁰⁸, προκειμένου να οριστικοποιήσει και να καθορίσει τη στρατηγικού και τακτικού επιπέδου καθοδήγηση στους UN peacekeepers κατά τη δράση τους στο πεδίο των επιχειρήσεων.

Επιπροσθέτως, θα πρέπει να επισημανθεί ότι και το ΣΑ, αλλά και η ΓΣ, του ΟΗΕ έχουν εξίσου ασχοληθεί με κρίσιμα θέματα, τα οποία άπτονται της δράσης των ειρηνευτικών δυνάμεων στο πεδίο και αφορούν τη διευθέτηση καταστάσεων που σχετίζονται με τις γυναίκες, τα παιδιά και τους αμάχους.⁸⁰⁹

Τα, σε επίπεδο ΟΗΕ, θεσμικά κείμενα⁸¹⁰ που εκδίδονται και καθορίζουν τυπικά την αποστολή, το έργο και τις αρμοδιότητες όλων των εμπλεκόμενων σε παρόμοιες «ειρηνευτικού» χαρακτήρα αποστολές υπό τον ΟΗΕ, κατηγοριοποιούνται ως ακολούθως:

⁸⁰⁶ Βλ. <http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/po2010.pdf>

⁸⁰⁷ <http://www.un.org/en/peacekeeping/about/dpko/>.

⁸⁰⁸ United Nations Peacekeeping Operations, *Principles and Guidelines*, Capstone Document, UN DPKO, 2008.

⁸⁰⁹ Βλ. αντιστοίχως, σχετική Απόφαση S/RES/1325 (2000) on «*women and peace and security*», με την οποία ζητείται η ένταξη και η διαχείριση θεμάτων προστασίας δικαιωμάτων των γυναικών και ένταξης των τελευταίων σε επιχειρησιακές δράσεις όλων των Ειρηνευτικών αποστολών του ΟΗΕ, S/RES/1612 (2005), όπου επισημαίνεται η υποχρέωση για συντονισμένη δράση προστασίας των ανηλίκων, κατά τη διάρκεια ενόπλων συρράξεων και S/RES/ 1674 (2006), όπου επιβεβαιώνεται η δέσμευση του ΣΑ για την έκδοση εντολών με γνώμονα τη κατά περίπτωση απαίτηση και τη καταλληλότητα δράσης, λαμβάνοντας μέριμνα για τη προστασία πολιτών/αμάχων, τη παροχή άμεσης ανθρωπιστικής βοήθειας και τη διαμόρφωση ασφαλών και ευνοϊκών συνθηκών προκειμένου για τη επιστροφή των προσφύγων ή εσωτερικώς εκτοπισμένων

⁸¹⁰ Για μια εμπειριστατωμένη επιμέρους επισκόπηση, βλ. ενδεικτικά τις ακόλουθες πηγές: «Principles and Guidelines for UN Peacekeeping Operations», Peace Operations Training Institute, Oct 2010, διαθέσιμο στη δνση http://cdn.peaceopstraining.org/course_promos/principles_and_guidelines/principles_and_guidelines_english.pdf, καθώς και το έργο αναφοράς των Bruce Oswald – Helen Durham – Adrian Bates, *Documents on the Law of UN Peace Operations*, Oxford University Press, 2010, διαθέσιμο στη δνση https://books.google.gr/books?id=pW6XFCNkGMEC&pg=PA562&lpg=PA562&dq=UN+peace+operations+Directive+on+the+Use+of+Force+DUF&source=bl&ots=_vvJt-3PAJ&sig=p50UbhxygYmhXU-Y-qkb3aWl5as&hl=el&sa=X&ved=0CCUQ6AEwAGoVChMIqfnkwLD2xgIVhskUCh0VvgF7#v=onepage&q=UN%20peace%20operations%20Directive%20on%20the%20Use%20of%20Force%20DUF&f=false. Επίσης, το έργο των David Chandler – Timothy D. Sisk, *The Routledge handbook of International Peacebuilding*, Routledge, 2 Σεπ 2013, διαθέσιμο στη δνση

- **United Nations Mandate:** καθορίζει την ίδια την αποστολή και προσδιορίζει το γενικό της στόχο. Προέρχεται από το ΣΑ του Οργανισμού.

- **UN Secretary-General Directive:** ο ΓΓ του Οργανισμού, κατόπιν του ορισμού του Διοικητή της Δύναμης, εκδίδει γραπτώς τη σκιαγράφιση των απαιτούμενων όρων λειτουργίας (Terms of Reference).

- **PO Force Commander's Directive:** Γνωστό και ως SOP (standing operational procedure), ή «PO force standing order». Κατόπιν της έκδοσής της, ο Διοικητής θα προετοιμάσει την έκδοση περισσότερο λεπτομερών Διαταγών, Κανονισμών και επιχειρησιακών διαδικασιών προς τη Δύναμη PO.

- **UN Rules of Engagement (ROE):** οι αρχικοί Κανόνες Εμπλοκής του ΟΗΕ θα αποτελέσουν το γνώμονα για την περαιτέρω έκδοση λεπτομερέστερων Κανόνων για τη Δύναμη PO. Γενικότερα, οι *Κανόνες Εμπλοκής* (ROE) οριοθετούν θετικά την ανατιθέμενη (κάθε φορά) εξουσία του προσωπικού της Ειρηνευτική Δύναμης του ΟΗΕ, προκειμένου να νομιμοποιείται στη χρήση βίας (use of force) κατά τη διαδικασία εφαρμογής της Εντολής (mandate) του και της υλοποίησης των επιμέρους στόχων της. Στο πλαίσιο επίσης της θετικής οριοθέτησης, οι ROE καθορίζουν επίσης ρητώς πότε ΔΕΝ μπορεί να ασκηθεί βία (force) εκ μέρους των Δυνάμεων του ΟΗΕ. Είναι επίσημο θεσμικό κείμενο εσωτερικής όμως διανομής του συστήματος των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ, είναι απολύτως δεσμευτικό για το προσωπικό του Οργανισμού (επιτελικούς ή μέλη της πολυεθνικής Δύναμης). Απευθύνεται και δεσμεύει απολύτως όλα τα μέλη της Ειρηνευτικής Δύναμης, ή άλλων Μονάδων/οντοτήτων (entities) στο πεδίο, ενώ εκδίδονται αποκλειστικά ξεχωριστά για κάθε μία Αποστολή του Οργανισμού, σε ακολουθία με την επίσης αντίστοιχα μοναδική Εντολή της.

- **Directive on the Use of Force (DUF):** Οι οδηγίες για την επιτρεπτή Χρήση βίας (DUF) αφορούν και απευθύνονται προς εφαρμογή σε όλο το ένοπλο προσωπικό των μονάδων αστυνόμευσης και άλλων παρεμφερών μονάδων, της πολυεθνικής Ειρηνευτικής Δύναμης. Η Οδηγία προσδιορίζει τις συνθήκες κατά τις οποίες απαιτείται το προσωπικό της αστυνομικής Δύναμης να φέρει (ατομικό) οπλισμό, και πότε ακριβώς έχουν τη νομική εξουσιοδότηση να κάνουν χρήση όπλων για την εφαρμογή των στόχων της Εντολής τους. Κάθε τέτοια Εντολή για τη χρήση ένοπλης βίας εκ μέρους του αστυνομικού προσωπικού, δεν είναι γενικής εφαρμογής,

https://books.google.gr/books?id=2EvFBQAAQBAJ&pg=PT586&lpg=PT586&dq=UN+peace+operations+Directive+on+the+Use+of+Force+DUF&source=bl&ots=lvl-DGaMy_&sig=2g5oFk_LjuE8IJ0ZoOhCcZSYu5o&hl=el&sa=X&ved=0CCMQ6AEwATgUahUKEwid3c30sPbGAhVFuBQKHdzgCqk#v=onepage&q=UN%20peace%20operations%20Directive%20on%20the%20Use%20of%20Force%20DUF&f=false

Επίσης, τα κείμενα τυποποίησης «*Protecting civilians in the context of UN peacekeeping operations: Successes, setbacks and remaining challenges*», Nov 2009, διαθέσιμο στη δνση https://www.un.int/sites/www.un.int/files/Permanent%20Missions/delegate/Advanced_Copy_DPKO_OCHA_independent_POC_Study.pdf και Colonel Festus B. Aboagye (Ret), «*Revised Harmonized Standards For Civilian Peacekeepers Foundation & Police Pre-Deployment Training*», African Union Commission (AUC), AU & APSTA, 2014, διαθέσιμο στη δνση <http://www.peaceau.org/uploads/apsta-peace-support-operations-pso-manual-development-projects-english-.pdf>.

Γενικότερα, ενδιαφέρουσες είναι και οι ακόλουθες συμβολές: Trevor Findlay, *The Use of Force in UN Peace Operations*, Stockholm International Peace Research Institute - OUP, 2002, διαθέσιμο στη δνση <http://books.sipri.org/files/books/SIPRI02Findlay.pdf> και Sara Haapalainen (ed.), «*Gender CHECKLISTS for crisis management personnel*», 1325 Network Finland, together with CMC Finland and Fincent, 2015, διαθέσιμο στη δνση http://www.1325.fi/wordpress/wp-content/uploads/2015/03/GenderChecklists_web.pdf.

αλλά εκδίδεται και αφορά την κάθε Αποστολή ξεχωριστά, προσαρμοσμένη στην αντίστοιχη, επίσης αποκλειστική, Εντολή της.⁸¹¹

• **Status of Forces Agreement (SOFA) - Status of Mission Agreement (SOMA):**

Συμφωνίες με το φιλοξενών έθνος, ώστε να διασφαλιστεί κατά τον πληρέστερο τρόπο (νομικά, χρονικά, επιχειρησιακά κλπ.) το καθεστώς παραμονής της πολυεθνικής ειρηνευτικής Δύναμης στην περιοχή του κράτους που αναπτύσσονται.⁸¹² Οι εν λόγω Συμφωνίες προσδιορίζουν το νομικό καθεστώς των μελών των Ειρηνευτικών Αποστολών (στρατιωτικών και μη) καθώς αυτοί είναι ανεπτυγμένοι και δρουν στο έδαφος του κράτους. Συνάπτονται μεταξύ του διεθνούς Οργανισμού που έχει την ευθύνη της Αποστολής και του κράτους φιλοξενίας.⁸¹³

Προϋπόθεση σαφώς, τόσο της σύναψης, όσο και της εφαρμογής των όρων της Συμφωνίας είναι η ύπαρξη συναίνεσης εκ μέρους του κράτους, ώστε να θεωρείται και ουσία «φιλοξενών κράτος», της διεθνούς Ειρηνευτικής Δύναμης/Αποστολής. Επίσης, πρόβλεψη για τη σύναψη Συμφωνιών (για το καθεστώς των μελών της Επιχείρησης) έχει επίσης συμπεριληφθεί και στο Άρθρο 4, της «*Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel*» (15 Δεκ, 1994).⁸¹⁴ Επίσης, βασική παράμετρος των εκατέρωθεν συμφωνηθέντων είναι το ζήτημα του προσδιορισμού της νομικής ασυλίας (ετεροδικίας) των μελών της Ειρηνευτικής Δύναμης, καθώς επίσης και συναφείς προβλέψεις για άλλα αναγκαία ρύθμισης ζητήματα, όπως η ελευθερία κίνησης, η φορολογία, τελωνιακά ζητήματα, η διαχείριση περιπτώσεων μετανάστευσης ή μετακίνησης προσώπων, η διαχείριση συστημάτων επικοινωνίας και των διαθέσιμων (εθνικών) συχνοτήτων, καθώς επίσης και θέματα με την χρήση στολών και/ή διακριτών εμβλημάτων, καθώς και του σχετικού οπλισμού τους.⁸¹⁵

⁸¹¹ Βλ. «PK/G/2015.14, “Guidelines on Police Command in United Nations Peacekeeping Operations and Special Political Missions”», UN DPKO/OROLSI/Police Division, 2016-01-01, διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/387384>.

⁸¹² «The UN and the host nation usually formalize the host nation consent with a SOFA. The SOFA, Status of forces agreement is an agreement between the UN and the host nation regulating the consent of the host nation to allow a UN PKO on its soil and giving to UN peacekeepers jurisdictional immunity; the host nation agrees to afford UN military forces full respect and allow the forces freedom of movement throughout the area of operations and grants the UN personnel with an absolute jurisdictional immunity from the host nation regarding criminal matters. For example, the SOFA between the EU and Bosnia and Herzegovina, dated 30 September 2002, grants the members of the police mission a status equal to that of the diplomatic mission, with all the relevant immunities (art. 4).», Andrea Cruciani, «Applicable Law in Peace Support Operations», σελ. 3, διαθέσιμο στη δνση [http://www.defensesociale.org/xvcongreso/pdf/cfp/05\)_Applicable_law_in_peace_support_operations_Cruciani.pdf](http://www.defensesociale.org/xvcongreso/pdf/cfp/05)_Applicable_law_in_peace_support_operations_Cruciani.pdf).

⁸¹³ Για μια γενική θεώρηση του θέματος της εξωεδαφικότητας και του νομικού πλαισίου που διέπει τη στάθμευση και δράση ξένων στρατιωτικών δυνάμεων σε μια περιοχή, μέσω των προβλέψεων των Συμφωνιών SOFA, ειδικά ως προς τη συσχέτισή της με το ζήτημα της οικουμενικής δικαιοδοσίας, βλ. Beth Van Schaack, “Universal Jurisdiction Cases Involving U.S. Defendants”, *Just Security*, December 17, 2013, διαθέσιμο στη δνση <https://www.justsecurity.org/4707/universal-jurisdiction-cases-involving-u-s-defendants/>.

⁸¹⁴ «Agreements on the status of the operation: The host State and the United Nations shall conclude as soon as possible an agreement on the status of the United Nations operation and all personnel engaged in the operation including, inter alia, provisions on privileges and immunities for military and police components of the operation.», Άρθρο 4 της *Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel* (15 Δεκ, 1994), διαθέσιμη στη δνση <http://www.un.org/law/cod/safety.htm>.

⁸¹⁵ Βλ. επίσης «Glossary Peace Operations: Your Gateway to Peace Operations», *Center for International Peace Operations* (ZIF), Berlin, 2010, διαθέσιμο στη δνση http://www.zif-berlin.org/fileadmin/uploads/analyse/dokumente/veroeffentlichungen/ZIF_Glossary.pdf. Επίσης, ενδιαφέρον παρουσιάζει σχετική κατευθυντήρια Οδηγία για το στρατιωτικό προσωπικό τους, ως εξής: «These guidelines apply to all military personnel deployed in UN field missions with POC mandates, as well as staff members of the Departments of Peacekeeping Operations (DPKO) and Field Support (DFS), United Nations Headquarters (UNHQ).

2.1.8 Η θεσμική εξέλιξη (τα θεσμικά κείμενα «Soft Law») του μοντέλου των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ: «Το προλαμβάνειν κρείττον του θεραπεύειν».

Η ανάγκη για αναπροσαρμογή του όλου ειρηνευτικού μοντέλου που παρείχε το σύστημα των Ηνωμένων Εθνών γίνεται όλο και περισσότερο επιτακτική, ειδικά μετά τις περιπτώσεις του Κοσσόβου (Ιούνιος 1999) και της μετά τριμήνου περίπτωσης στο Ανατ. Τιμόρ,⁸¹⁶ στις οποίες η απαίτηση για Ειρηνευτική επέμβαση περιελάμβανε κατά κύριο λόγο τη διαδικασία εξασφάλισης ομαλής πολιτικής Διοίκησης/Διακυβέρνησης και της θεσμικής μεταβίβασής της σε τοπικό/κρατικό βαθμό. Η ανωτέρω τάση, η οποία σαφώς αναμφίβολα παραπέμπει κατά κύριο λόγο σε αντίστοιχες ή συνακόλουθες προσαρμογές του σχετικού νομικού πλαισίου, αποτυπώνεται με ευκρίνεια σε σημαντικά διεθνή κείμενα/πρωτοβουλίες, που αποτελούν πραγματικούς σταθμούς στην εξελικτική διαδικασία αντιμετώπισης του θέματος από τη διεθνή κοινότητα από το 2000 και εξής. Αρχίζοντας από την Έκθεση των 16 Εμπειρογνομώνων του ΟΗΕ (1999), την περίφημη Έκθεση της Επιτροπής Brahimi (2000), το κείμενο της Αναφοράς των 16 «Ειδικών» του ΟΗΕ, στη φιλόδοξη πρόταση του Γ.Γ. για αναμόρφωση και αναδιοργάνωση του Οργανισμού, η οποία έρχεται να αποτελέσει αισίως το «συμπλήρωμα» στην προηγούμενη πρωτοβουλία του με τη δημοσιοποίηση της περίφημης Διακήρυξης της Χιλιετίας. Εσχάτως δε, δημοσιοποιήθηκε και η Έκθεση και άλλης 16μελούς ομάδας ανεξάρτητων εμπειρογνομώνων για τις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ΟΗΕ (16-member High-level Independent Panel on UN Peace Operations), προεδρεύοντος του Jose Ramos-Horta, εκ του Timor-Leste (16 June 2015)^{817 818}.

Key personnel of Troop Contributing Countries (TCCs), including decision makers and planners, will find these guidelines useful as they train and prepare contingents for a UN Peacekeeping mission. These guidelines focus on physical protection of civilians against violence in any form or manifestation by the perpetrator, including but not limited to armed groups, non-state actors and state actors (where applicable) individually or collectively at operational and tactical levels. They provide enough room for planners and commanders to incorporate changes in the planning and execution of operations as the situation evolves.», «Protection of Civilians: Implementing Guidelines for Military Components of United Nations Peacekeeping Missions» (2015), διαθέσιμο στη δνση <http://repository.un.org/handle/11176/89597>.

Συμπληρωματικά, ενδιαφέρον έχουν και άλλες ερευνητικές πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη πλαισίου Κατευθύνσεων για του Κυανόκρανους, ως εξής: Alison Giffen - Max Kelly, «*Military Planning to Protect Civilians: Proposed Guidance for United Nations Peacekeeping Operations*», The Stimson Center, Washington, DC, Oct 26, 2011, διαθέσιμο στις δνσεις <https://www.stimson.org/content/military-planning-protect-civilians-proposed-guidance-united-nations-peacekeeping-operations> και https://www.stimson.org/sites/default/files/file-attachments/3_-_Military_Planning_To_Protect_Civilians_2011.pdf.

⁸¹⁶ Τα θλιβερά συμβάντα στη Σομαλία το 1992, στη Ρουάντα το 1994 και ειδικά στη Γιουγκοσλαβική κρίση, με αποκορύφωμα τη Σρεμπρένιτσα το 1995, ήταν η απαρχή της φάσης αμφισβήτησης και ενδοσκόπησης του Οργανισμού, σε σχέση με την αποτελεσματικότητα των Ειρηνευτικών του παρεμβάσεων, ενώ η απαίτηση λήψης άμεσων ενεργειών κατέστη ακόμη περισσότερο επιτακτική εν όψει της ανάπτυξης των Αποστολών στη Σιέρα Λεόνε, στο Κονγκό και στην Ερυθραία – Αιθιοπία μεταξύ 1999 και 2000.

⁸¹⁷ UN Doc General Assembly Resolution A/70/95-S/2015/446. 17 June 2015, διαθέσιμο στη δνση http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/70/95.

⁸¹⁸ Σε ό,τι δε αφορά ειδικά το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο των Ειρηνευτικών πολυεθνικών Αποστολών, στο πλαίσιο της ΕΕ, βλ. ενδεικτικά Valentina Falco, «*The Internal Legal Order of International and Regional Organizations as a Complementary Framework for Their Obligations under IHL: The Case of the European Union*», Εισήγηση σε Συνέδριο, διαθέσιμο στη δνση http://law.huji.ac.il/upload/Falco_The_case_of_the_European_Union.pdf και Gert-Jan VAN HEGELSOM,

2.1.8.1 Η Έκθεση των 16 Εμπειρογνομώνων του ΟΗΕ (1999)

Στο πλαίσιο του αυξημένα ενεργού και δυναμικού ρόλου κατά τις εμπλοκές του Οργανισμού διεθνώς θα πρέπει να κατατάξουμε και την Έκθεση των 16 Εμπειρογνομώνων («*High-Level Panel on Threats, Challenges and Change*»),⁸¹⁹ που εκδόθηκε στο πλαίσιο του Οργανισμού το Δεκέμβριο του 1999. Οι επιμέρους διαπιστώσεις, εκτιμήσεις και προτάσεις που συμπεριλαμβάνονται στο κείμενο αυτό είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσες και σαφώς θα πρέπει να αξιολογηθούν στον δραστικό ρόλο που προτείνεται για τον Οργανισμό κατά τις εμπλοκές διεθνώς. Οι «16», εκτός του ότι υποστήριξαν μεταξύ άλλων την ανάγκη για νομιμοποίηση της δυναμικής παρέμβασης για σοβαρές παραβιάσεις του ΔΑΔ⁸²⁰, πρότειναν επίσης μια σειρά «κριτηρίων» για την ενεργοποίηση της δυνατότητας που έχει το Συμβούλιο Ασφαλείας για εξουσιοδότηση λήψης δραστικών μέτρων, τα οποία περιλαμβάνουν τη χρήση στρατιωτικής ισχύος (βίας)⁸²¹. Παράλληλα, όμως, στην αναφορά τους υπογραμμίζεται ότι η όποια ενεργοποίηση των Ειρηνευτικών Δυνάμεων, με ή χωρίς τη συναίνεση του Κράτους που τις δέχεται στο έδαφός του, απαιτεί τη ρητή εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας⁸²². Κυρίως, όμως, και σε σχέση με την αποτελεσματική αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων που ανατίθενται στις σύγχρονες Ειρηνευτικές αποστολές, οι «16» εισηγούνται την ανάγκη για υποστήριξη της ιδέας για αναθεώρηση στους τομείς της αστυνόμευσης και της απονομής δικαίου και γενικότερη αναπροσαρμογή των πολιτικών και διοικητικών θεσμικών διαδικασιών με σκοπό την γρηγορότερη απενεργοποίησή τους στα γενικότερα πλαίσια (επ)ανοικοδόμησης του Κράτους.⁸²³

International humanitarian law and operations conducted by the European Union, ICRC, 2008, διαθέσιμο στη δνση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/sanremo-2008_peace_ops.pdf. Στο πλαίσιο αυτό, ενδιαφέρον έχει η σχετική κοινή ανακοίνωση ΟΗΕ – ΕΕ: «Joint Declaration on UN-EU Co-operation in Crisis Management» (New York) September 24, 2003, διαθέσιμη στη δνση http://eu-un.europa.eu/articles/en/article_2768_en.htm, και εν συνεχεία η σχετική Αναφορά εφαρμογής της «EU-UN co-operation in Military Crisis Management Operations: Elements of Implementation of the EU-UN Joint Declaration», adopted by the European Council (17-18 June 2004), διαθέσιμη στη δνση http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/EU-UN_co-operation_in_Military_Crisis_Management_Operations.pdf. Για την προωθούμενη συνεργασία ΕΕ με ΟΗΕ, στο πεδίο των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, βλέπε ενδεικτικά, «Europe's Return to United Nations Peacekeeping» - «GGI published Special Issue of International Peacekeeping on 'A European Return to United Nations Peacekeeping?'», Joachim Koops and Giulia Tercovich GGI, διαθέσιμο στη δνση <http://www.globalgovernance.eu/work/projects/europe-return-to-un-peacekeeping/> και <http://www.globalgovernance.eu/media/news/ggi-published-special-issue-of-international-peacekeeping-on-a-european-return-to-united-nations-peacekeeping/>.

⁸¹⁹ «*A more Secured World: Our shared responsibility*», Report of the High-level (16-member) Panel on Threats, Challenges and Change, A/59/565, Dec. 2, 2004.

⁸²⁰ «...The principle of non-intervention in internal affairs cannot be used to protect genocidal acts or large-scale violations of international humanitarian law or large-scale ethnic cleansing...», Ibid., p. 65.

⁸²¹ Ibid., par. 207, p. 67.

⁸²² «...But both kinds of [peacekeeping – peace-enforcement] Operations need the authorization of the Security Council (Article 51 self-defence cases apart)...», Ibid., par. 213, p. 68.

⁸²³ «...Along with establishing security, the core task of peace-building is to build effective public institutions that, through negotiations with civil society, can establish a consensual framework for governing with the rule of law. Relatively cheap investments in civilian security through police, judicial and rule-of-law reform, local capacity-building for human rights and reconciliation, and local capacity-building for public sector service delivery can greatly benefit long-term peacebuilding. ... United Nations field representatives ... require dedicated support on the broader aspects of peacebuilding strategy, especially in the rule of law...», Ibid., paras. 229-230, p. 72.

Γενικά, το αναδυόμενο πρόβλημα στην Ειρηνευτική διαδικασία και την ανάπτυξη των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ, όπως αυτό προβάλλεται στο μετα-Ψυχροπολεμικό διεθνές περιβάλλον, συνίσταται στη διάσταση μεταξύ των σύνθετων διευρυμένων απαιτήσεων για ειρηνευτική επέμβαση σε σχέση με την περιορισμένη δυνατότητα των διαθέσιμων Ειρηνευτικών μοντέλων να επιληφθούν αποτελεσματικά και «βιώσιμα» της κάθε περίπτωσης. Έτσι, εμφανίστηκε το φαινόμενο οι περιορισμένων (επιχειρησιακών) δυνατοτήτων Ειρηνευτικές Δυνάμεις να αναπτύσσονται σε περιοχές, όχι μετά την παύση ή τη διακοπή των εχθροπραξιών, αλλά προκειμένου να πάψουν οι βίαιες δραστηριότητες, με αμφίβολα, κάποιες φορές, αποτελέσματα επιτυχίας.⁸²⁴

Μια παράλληλη διάσταση παρουσιάζεται στην Έκθεση Brahimi, η οποία πολύ γλαφυρά επισημαίνει ότι η ανάγκη για ανάπτυξη Ειρηνευτικών επιχειρήσεων νέας γενιάς, με διευρυμένες δυνατότητες peace-building, επιπροσθέτως αυτών των παραδοσιακών peacekeeping, αναδεικνύεται από το γεγονός ότι οι παραδοσιακού τύπου Αποστολές peacekeeping, δεν παρέχουν πλέον τη δυνατότητα για οριστική επίλυση του προβλήματος και αποκατάστασης βίσιμων και σταθερών ειρηνευτικών προϋποθέσεων, με αποτέλεσμα να μην εξασφαλίζεται η δυνατότητα επιτυχούς απεμπλοκής και απόσυρσης (“*exit strategy*”) της ίδιας της Ειρηνευτικής Δύναμης.⁸²⁵

2.1.8.2 Η Έκθεση της Χιλιετίας 2000 (The Millennium Report)

Η ανάγκη για αναπροσαρμογή του θεσμικού/ νομικού πλαισίου που διέπει ειδικά τις δραστηριότητες που σχετίζονται με την προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων εκ μέρους του συστήματος του Οργανισμού, αποτυπώνονται, επίσης, και στην περίφημη Έκθεση της Χιλιετίας (*Millennium Report*)⁸²⁶ του Γ. Γραμματέα, η οποία εξεδόθη το Σεπτέμβριο του 2000 στο πλαίσιο της Διακήρυξης της Νέας Υόρκης (*Millennium Declaration*)⁸²⁷, με την ευκαιρία του εορτασμού του ΟΗΕ για τον ερχομό της νέας Χιλιετίας. Στο κεφάλαιο «*Freedom for Fear - Protecting the Vulnerable*» της Έκθεσης επισημαίνεται ρητά η αναγκαιότητα αναβάθμισης του εφαρμοστέου νομικού πλαισίου, ειδικά στο πεδίο του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου και του Διεθνούς Δικαίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, για την αποτελεσματικότερη παροχή προστασίας, τόσο υπέρ του προσωπικού του Οργανισμού, αλλά κυρίως επ’ ωφελεία του προστατευόμενου άμαχου πληθυσμού της περιοχής υπό κρίση (“***To strengthen protection, we must reassert the centrality of international humanitarian and human rights law***”).⁸²⁸

⁸²⁴ «...United Nations operations thus did not deploy into post-conflict situations, but tried to create them...», Brahimi Report, op. cit., p. viii.

⁸²⁵ «...But traditional peacekeeping, which treats the symptoms rather than sources of conflict, has no built-in exit strategy and associated peacemaking was often slow to make process...», *ibid.*, p. 3

⁸²⁶ Kofi Annan, “*We the Peoples: The Role of the United Nations in the 21st Century*”, UN Department of Public Information, 2000 (εφεξής *Millennium Report*). Για το πλήρες κείμενο της Έκθεσης, βλ. http://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/We_The_Peoples.pdf. Η εν λόγω Έκθεση κοινοποιήθηκε με επιστολή του Γ.Γ. προς τη Γενική Συνέλευση του Οργανισμού στις 13 Απριλίου 2000.

⁸²⁷ A/RES/55/2, Sept. 18, 2000.

⁸²⁸ «...*To strengthen protection, we must reassert the centrality of international humanitarian and human rights law. We must strive to end the culture of impunity—which is why the creation of the International Criminal Court is so important. We must also devise new strategies to meet changing needs. New approaches in this area could include establishing a mechanism to monitor compliance by all parties with existing provisions of international humanitarian law. Stronger legal standards are needed to provide for the protection of humanitarian workers.*

2.1.8.3 Η Έκθεση Brahimi (2000)

Συγκεκριμένα, στις 17 Αυγούστου 2000, και εν όψει της Διακήρυξης της Χιλιετίας του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη, επεδόθη στο Γ.Γ. του Οργανισμού η Έκθεση της ειδικής Επιτροπής του ΟΗΕ για τις Ειρηνευτικές Αποστολές, γνωστή και ως “**Brahimi Report**”.⁸²⁹ Η Επιτροπή ορίστηκε από τον ίδιο τον Γ.Γ., προκειμένου να προβεί σε μια γενική εκτίμηση των δραστηριοτήτων, αλλά και των δυνατοτήτων του όλου Συστήματος του ΟΗΕ σε σχέση με την κύρια αποστολή του, δηλαδή τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, και προκειμένου επίσης να παράξει στο μέτρο του εφικτού συγκεκριμένες, συγκροτημένες και ρεαλιστικές προτάσεις για τη βελτίωση της απόδοσης του συστήματος στον ανωτέρω τομέα. Η *Επιτροπή Brahimi* κατέληξε, μεταξύ άλλων, στην αποτίμηση της ικανότητας του ΟΗΕ να αναπτύσσει σύγχρονες Ειρηνευτικές αποστολές και δι’ αυτών να διεξάγει Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις με αποδοτικό και επιτυχημένο τρόπο, και στο πλαίσιο αυτό προσέφερε μια σειρά από συμβουλές – προτάσεις για την επαύξηση και ενδυνάμωση της δυνατότητας αυτής του Οργανισμού σε σχέση με τις αναμενόμενες ή εκτιμώμενες απαιτήσεις που θα ανακύψουν για αυτόν στο προσεχές μέλλον.

Τα κύρια σημεία ενδιαφέροντος της Έκθεσης συνοψίζονται στα εξής:

- Ως βασική λειτουργική προτεραιότητα για τον ΟΗΕ εξακολουθεί να θεωρείται η αποκήρυξη του πολέμου και η προστασία του αγαθού της ειρήνης.
- Υπογραμμίζεται η αξία της ανάληψης πολιτικών – διπλωματικών πρωτοβουλιών πρόληψης (“*preventive initiatives – diplomacy*”) για την αποκλιμάκωση της έντασης και τελικής αποσόβησης του ενδεχόμενου εχθροπραξιών μεταξύ αντίπαλων μερών. Όμως, η αποτελεσματική χρήση των ανωτέρω κινήσεων απαιτεί την επίδειξη ισχυρής, ξεκάθαρης, σταθερής, αλλά και έμπρακτης πολιτικής υποστήριξης εκ μέρους της διεθνούς κοινότητας.
- Σε κάθε, όμως, περίπτωση, η επίδειξη καλών προθέσεων και θετικής διάθεσης εκ μέρους του Οργανισμού προς τα αντίπαλα μέλη ή άλλους εμπλεκόμενους, παρ’ ότι είναι αναμφίβολα πολύ σημαντικός παράγοντας στην ειρηνευτική διαδικασία, δεν μπορεί να αποτελέσει πλήρως υποκατάστατο της θεμελιώδους δυνατότητας του Οργανισμού να αναπτύξει και να επιδείξει την απαραίτητη δυναμική ισχύ του, ειδικά σε σύγχρονες περιπτώσεις σύνθετων ειρηνευτικών επιχειρήσεων (“*complex peacekeeping*”).
- Η επιτυχημένη έκβαση των μελλοντικών σύνθετων Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων παραμένει στηριζόμενη στο τρίπτυχο: πολιτική υποστήριξη – άμεση ανάπτυξη με επίδειξη δυναμικής αποφασιστικότητας – συγκροτημένη και ρεαλιστική σχεδίαση ειρηνευτικής στρατηγικής.

Consideration should also be given to an international convention regulating the actions of private and corporate security firms, which we see involved in internal wars in growing numbers...», Millenium Report, op. cit.

⁸²⁹ Η εν λόγω Επιτροπή εμπειρογνομόνων (“*The Panel on United Nations Peace Operations*”) σχηματίστηκε με αίτηση του Γ.Γ. του ΟΗΕ στις 7 Μαρτίου 2000 και εξέδωσε την περίφημη Αναφορά της, η σύνοψη της οποίας (“*Executive Summary*”) κοινοποιήθηκε στα πλαίσια της *Συνόδου της Χιλιετίας* του ΟΗΕ, που έλαβε χώρα το Σεπτέμβριο του 2000 στη Νέα Υόρκη (“*2000 Millennium Summit*”), σε όλα τα Κράτη-Μέλη του Οργανισμού, A/55/305-S/2000/809, Aug. 21, 2000 (εφεξής *Brahimi Report*). Της Επιτροπής προήδρευε ο πρώην Υπουργός Εξωτερικών της Αλγερίας, Lakhdar Brahimi, και την αποτελούσαν εξέχουσες διεθνείς προσωπικότητες με γνώσεις και εμπειρία στο αντικείμενο των Ειρηνευτικών αποστολών του Οργανισμού, όπως ο J. Brian Atwood, ο πρέσβης Colin Granderson, η Ann Hercus, ο Richard Monk, ο Στρατηγός (ε.α.) Klaus Naumann, η Hisako Shimura, ο πρέσβης Vladimir Shustov, ο Στρατηγός Philip Sibanda και ο Dr. Cornelio Sommaruga.

- Μολονότι τα θεσμικά θεμέλια των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων ήταν και πρέπει να παραμείνουν βασισμένα στη συναίνεση των μερών, την αμερόληπτη επέμβαση, και τέλος στη χρήση βίας μόνον για αυτοάμυνα, επισημαίνεται ότι στις μελλοντικές σύνθετες αποστολές, η έννοια της αμεροληψίας πρέπει να ερμηνεύεται ως εμμένουσα προσκόλληση στις αρχές του Χάρτη του ΟΗΕ, και να μην συγχέεται με κακώς εννοούμενη ουδετερότητα συμπεριφοράς, η οποία στην καλύτερη περίπτωση δεν κάνει διάκριση μεταξύ θυτών και θυμάτων.⁸³⁰ Με άλλα λόγια, απαιτείται και αναπροσαρμογή της φιλοσοφίας έκδοσης των εντολών ανάπτυξης/εμπλοκής (“*mandates*” – “*rules of engagement*”), η οποία σαφώς θα πρέπει να περιλαμβάνει την εξουσιοδότηση χρήσης ισχύος για την προστασία τόσο των ιδίων των μελών της αποστολής και άλλων «προστατευόμενων» ή συνδεδεμένων σε αυτήν μονάδων, όσο και, κυρίως, της ίδιας της ανατιθέμενης αποστολής.⁸³¹

- Στις μελλοντικές σύνθετες Ειρηνευτικές Αποστολές, η σχέση συμμετοχής και συνεργασίας του παραδοσιακού *peacekeeping*, με δραστηριότητες που ανάγονται στο πεδίο του *peace-building* θα πρέπει να θεωρείται ακόμη περισσότερο δεδομένη, αναπόσπαστη και ενδεχομένως επιτακτική απ’ ό,τι στο παρελθόν.⁸³²

- Τέλος, αναδεικνύεται η ανάγκη για βελτίωση και αναπροσαρμογή του υφιστάμενου νομικού πλαισίου, τόσο αυτού που καλύπτει την αμιγώς επιχειρησιακή λειτουργία μιας Ειρηνευτικής Αποστολής, όσο κυρίως αυτού που αφορά την εσωτερική έννομη τάξη και τις λειτουργικές της δομές στο εσωτερικό της χώρας ανάπτυξης των αποστολών αυτών.⁸³³

Όπως δε επισημαίνει εύστοχα ο Ν. Tsagourias για την σημαντική επιδίωξη της Έκθεσης Brahimi ήταν ότι δεν αρκείται στην απλή αναφορά των επιμέρους παραδοσιακών αρχών του *Peacekeeping*, προκρίνει τη συνθετική «διαλειτουργική» εφαρμογή τους στο πεδίο («*What the report also does is to adopt an integrated view of these principles. They are not viewed anymore as independent indices but as interconnected principles supporting each other*»⁸³⁴).

⁸³⁰ «...No failure did more to damage the standing and credibility of United Nations peacekeeping in the 1990s than its reluctance to distinguish victim from aggressor...», *Ibid.*, p. ix .

⁸³¹ «...This means that United Nations military units must be capable of defending themselves, other mission components and the mission’s mandate...», *Ibid.*, p. 9.

⁸³² «...When complex peace operations do go into the field, it is the task of the operation’s peacekeepers to maintain a secure local environment for peace-building, and the peace-builders’ task to support the political, social and economic changes that create a secure environment that is self-sustaining. Only such an environment offers a ready exit to peacekeeping forces, unless the international community is willing to tolerate recurrence of conflict when such forces depart. History has taught that **peacekeepers and peace-builders are inseparable partners in complex operations**: while the peace-builders may not be able to function without the peacekeepers’ support, the peacekeepers have no exit without the peace-builders’ work...», *Ibid.*, p. 5.

⁸³³ «...The Panel recommends a doctrinal shift in the use of civilian police, other rule of law elements and human rights experts in complex peace operations to reflect an increased focus on strengthening rule of law institutions and improving respect for human rights in post-conflict environments...», *Ibid.*, p. 8.

⁸³⁴ Tsagourias Nicholas, «Consent, Neutrality/Impartiality and Self-Defence in Peacekeeping: Their Constitutional Dimension», *Journal of Conflict and Security Law*, Vol. 11, No. 3, pp. 465-482, 2006, σελ. 2, διαθέσιμο στη δνση <https://ssrn.com/abstract=1856570>.

2.1.8.4 Επόμενες Θεσμικές Εξελίξεις – Εκθέσεις Εμπειρογνομώνων για τις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις

Η προαναφερθείσα Έκθεση Brahimi (2000) δημιούργησε τις προϋποθέσεις για μια περισσότερο συγκροτημένη και ίσως και δυναμικότερη πορεία μετεξέλιξης του θεσμικού πλαισίου των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων. Μιας νέας πορείας προσαρμοσμένης καλύτερα στις νέες απαιτήσεις, αλλά και στις νέες απειλές. Τα κυριότερα ορόσημα σε αυτή την προοπτική ήταν οι ακόλουθες Εκθέσεις ή κείμενα *soft law*, που έδειξαν το δρόμο, σε νομικό, αλλά και σε πολιτικό επίπεδο, για τη δράση του Κυανόκρανου του 21^{ου} αιώνα.

- **Report of the Group of Legal Experts on “ensuring the accountability of United Nations staff and experts on mission with respect to criminal acts committed in peacekeeping operations” (March 2006)**

Το Μάρτιο του 2006, εκδόθηκε η Έκθεση νομικών Εμπειρογνομώνων για την ευθύνη μελών των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, αναφορικά με αξιόποινες πράξεις (ποινικού χαρακτήρα) που διαπράττονται εκ μέρους τους κατά τη διάρκεια των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων⁸³⁵. Η Έκθεση τέθηκε υπόψη της ΓΣ από τον ΓΓ τον Αύγουστο του 2006 για υιοθέτηση. Εξέτασε ζητήματα ατομικής ευθύνης των μελών μιας Ειρηνευτικής Δύναμης του ΟΗΕ (*peacekeeping*), περιοριζόμενη όμως στα ανώτερα στελέχη και τους Εμπειρογνώμονες (*«accountability only in relation to United Nations officials and experts on mission»*), τη δικαιοδοσία του κράτους φιλοξενίας, αλλά και άλλων (εμπλεκόμενων) κρατών, αλλά και του καθορισμού ενός διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου που ενδεχομένως θα ήθελε να εξετάσει μια υπόθεση. Πέραν αυτών, στην τελευταία 3^η προσθήκη του Κειμένου της Έκθεσης, συμπεριελήφθη και ένα Σχέδιο κειμένου για *«Annex III: “Draft convention on the criminal accountability of United Nations officials and experts on mission”*».

Μεταγενέστερα, ζητήθηκε από ειδική Επιτροπή (*Ad Hoc Committee*) να εξετάσει και να εκτιμήσει την Έκθεση των Εμπειρογνομώνων του 2005. Το πόρισμα της Επιτροπής υπεβλήθη το 2007 και παρουσιάστηκε και αυτό στη ΓΣ από το ΓΓ για υιοθέτηση⁸³⁶. Η Επιτροπή εστίασε στην ανάγκη για διεύρυνση του πεδίου εξέτασης των έκνομων πράξεων, όχι περιοριστικά και μόνον στις Επιχειρήσεις διατήρησης της Ειρήνης, αλλά σε όλες τις Επιχειρήσεις του ΟΗΕ, εξετάζοντας παράλληλα τη συμπεριφορά όλων των μελών τους, και όχι μόνον των υψηλόβαθμων. Επιπλέον, εκτιμήθηκε ότι η δέουσα προσέγγιση σε σχέση με το ζήτημα της δικαιοδοσίας από κράτη πέραν του κράτους φιλοξενίας, θα είναι η σύναψη μιας σχετικής Σύμβασης, όπως άλλωστε, είχαν προγενέστερα εισηγηθεί οι νομικοί Εμπειρογνώμονες. Το ζήτημα παραπέμφθηκε στην 6^η (νομική) Επιτροπή.

Το Δεκέμβριο του 2011, η ΓΣ ψήφισε την Απόφαση 66/93/13-1-2012⁸³⁷, με θέμα *«Criminal accountability of United Nations officials and experts on mission»*, όπου τα κράτη μέλη προτρέπονται να λάβουν μέτρα για τον περιορισμό των κρουσμάτων παραβατικής συμπεριφοράς πολιτών τους συμμετεχόντων στις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ΟΗΕ, αλλά και για την τιμωρία των ενόχων, όπως επίσης για την ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ τους και με τον ΟΗΕ. Πέραν αυτών δεν σημειώνονται περαιτέρω μείζονες εξελίξεις.⁸³⁸

⁸³⁵ Report of the Group of Legal Experts established by the Secretary-General pursuant to resolution 59/300, A/60/980/16 August 2006, on *“ensuring the accountability of United Nations staff and experts on mission with respect to criminal acts committed in peacekeeping operations”* (March 2006), διαθέσιμη στη δνση http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/60/980.

⁸³⁶ UN GA Res 62/329/11 Sep 2007, διαθέσιμο στη δνση <http://legal.un.org/docs/?symbol=A/62/329>.

⁸³⁷ http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/66/93.

⁸³⁸ <http://legal.un.org/criminalaccountability/>.

- **Independent Panel on Safety and Security of United Nations Personnel and Premises Worldwide (2008)**⁸³⁹

Στις 9 Ιουνίου 2008, η ανεξάρτητη Ομάδα Εμπειρογνομώνων (*Independent Panel on Safety and Security of United Nations Personnel and Premises Worldwide*), με πρόεδρο τον Lakhdar Brahimi, παρουσίασε στον ΓΓ του ΟΗΕ την Έκθεσή του με τίτλο «*Towards a culture of security and accountability*». Εστίασε την εξέτασή της σε «*strategic issues vital to delivery and enhancement of the security of United Nations personnel and premises and the changing threats and risks faced by it.*»⁸⁴⁰ Κατέληξε δε τονίζοντας ότι, μολονότι η πλήρης και συνολική αίσθηση ασφάλειας («*total security*») είναι πρακτικώς αδύνατον να επιτευχθεί καθολικά, σε κάθε περιοχή, από έναν και μόνον Οργανισμό, οι συνθήκες ασφάλειας για τις Αποστολές των ΗΕ μπορούν και πρέπει να τύχουν σταθερών βελτιώσεων.

- **Έκθεση του ΓΓ με θέμα «Peacebuilding in the aftermath of conflict» (2014)**

Καίριο εργαλείο αποτίμησης, αλλά και μέσο εισαγωγής και προώθησης προτάσεων βελτίωσης της λειτουργίας της Αρχιτεκτονικής⁸⁴¹ και του συστήματος υποδομών για την ανάπτυξη δομών και δράσεων Peacebuilding του ΟΗΕ αποτελεί η Έκθεση του ΓΓ για το «*Peacebuilding in the aftermath of conflict*»⁸⁴² (23 Σεπ. 2014). Η Έκθεση αυτή είναι επικαιροποιημένη έκδοση προηγούμενων αντίστοιχων αναφορών του Γ. Γραμματέα του Οργανισμού προς τα δύο σώματα της Γενικής Συνέλευσης και του Συμβουλίου Ασφαλείας. Το κείμενο επιγράφεται μάλιστα ως «*Follow-up to the outcome of the Millennium Summit - Strengthening of the United Nations system*», υποδεικνύοντας σαφώς ότι η πρωτοβουλία αυτή του ΓΓ αποβλέπει στην ενίσχυση του συστήματος προβολής και ανάπτυξης των ειρηνευτικών δυνατοτήτων του Οργανισμού, σε περιοχές κρίσεως, στόχος που είχε τεθεί 15 χρόνια πριν, συμπεριλαμβανόμενος σε αυτούς της Διακήρυξης της Χιλιετίας.

Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται και η σχετική επιστολή της 31^{ης} Οκτ. 2014 του Antonio de Aguiar Patriota, Προέδρου της Επιτροπής Peacebuilding Commission, προς τη ΓΣ και το ΣΑ του ΟΗΕ, όπου εισηγείται την ενημέρωσή τους επί του περιεχομένου σχετικής υποβληθείσας Έκθεσης της Επιτροπής Peacebuilding Commission, με τίτλο «*Ten-year Review of the Peacebuilding Architecture (2015), Proposal for suggested Terms of Reference*» (31 October 2014)⁸⁴³. Εκεί γίνεται μια δημιουργική επισκόπηση της εφαρμοσθείσας Αρχιτεκτονικής PBA

⁸³⁹ <http://www.un.org/en/memorial/security.shtml>

⁸⁴⁰ <http://www.un.org/press/en/2008/sgsm11656.doc.htm>.

⁸⁴¹ Το πλαίσιο δράσης των δομών του ΟΗΕ για τις Ειρηνευτικές Αποστολές, υπό τη μορφή μιας συγκεκριμένης Αρχιτεκτονικής, ξεκίνησε το 2005.

⁸⁴² UN Secretary General's Report on «*Peacebuilding in the aftermath of conflict*», A/69/399-S/2014/694, 23 September 2014, διαθέσιμη στη δνση http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/69/399. Η Έκθεση υποβλήθηκε ως ακολούθημα της πρότερων αντίστοιχων Εκθέσεων του ΓΓ, του 2012 («*Peacebuilding in the aftermath of conflict*», S/2012/746, 8 October, 2012, διαθέσιμη στη δνση <http://www.un.org/en/peacebuilding/pbso/pdf/SG%20report%20PB%202012.pdf>) και της αρχικής του 2009 («*on peacebuilding in the immediate aftermath of conflict*» (A/63/881-S/2009/304, 11 June 2009), διαθέσιμη στη δνση <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/PCS%20S%202009%20304.pdf>).

⁸⁴³ http://www.un.org/pga/wp-content/uploads/sites/3/2014/12/41114_ten-year-review-peacebuilding-architecture.pdf.

περί του Peacebuilding τα 10 τελευταία χρόνια, από την έναρξή της, και προτείνονται βελτιωτικές προτάσεις.

- **UN Guidelines on Protection of Civilians: Implementing Guidelines for Military Components of United Nations Peacekeeping Missions (2015)**⁸⁴⁴

Στις 13 Φεβρουαρίου 2015, το Τμήμα *UN Department of Peacekeeping Operations/Department of Field Support* εξέδωσε σχετικές κατευθυντήριες Οδηγίες για τις στρατιωτικές συνιστώσες των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, που έχουν ιδιαίτερη ανατεθείσα αποστολή την προστασία των αμάχων πολιτών κατά τη διάρκεια της δράσης τους στο πεδίο. Όπως καθορίζεται στο ίδιο το κείμενο, η φυσική προστασία των πολιτών μπορεί να προσδιοριστεί ως «*all necessary action, up to and including the use of force, aimed at preventing or responding to threats of physical violence against civilians, within capabilities and areas of operations, and without prejudice to the responsibility of the host government to protect its civilians.*»⁸⁴⁵.

2.1.8.5 Report of the UN High-Level Independent Panel on Peace Operations (2015)

Στις 31 Οκτωβρίου 2014, ανατέθηκε στον ΓΓ του ΟΗΕ η εντολή σύστασης μιας Επιτροπής Ανεξάρτητων Εμπειρογνομόνων (High-Level Independent Panel on UN Peace Operations), με αντικείμενο μελέτης τη διαδικασία διεξαγωγής των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ, και εξαγωγή προϊόν μια Έκθεση, όπου θα καταγράφονται οι παρατηρήσεις της, αλλά και οι προτάσεις και οι εισηγήσεις της για το μέλλον. Η προεδρία της ανατέθηκε στον Jose Ramos-Horta, πρώην Πρωθυπουργό και Πρόεδρο του Timor-Leste. Μετά 6μήνου, στις 16 Ιουνίου 2015, η Επιτροπή κατέληξε καταθέτοντας την Υπομνηματική Έκθεσή της⁸⁴⁶, η οποία μέσω του Γ.Γ. διαβιβάστηκε στο ΣΑ και τη ΓΣ του Οργανισμού, με τις συνακόλουθες εισηγήματικές παρατηρήσεις του ίδιου. Η σημασία της εν λόγω Έκθεσης είναι εξαιρετικά σημαντική, καθόσον συνιστά την πλέον ουσιαστική και ολοκληρωμένη σύγχρονη μελέτη, με θεσμικό μάλιστα υπόβαθρο, που αφορούσε το σύστημα διεξαγωγής των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ, μετά από την προηγούμενη εμβληματική προσπάθεια διεξαχθείσα προ 15ετίας από αντίστοιχη Ομάδα Εμπειρογνομόνων, υπό τον Αλγερινής καταγωγής διπλωμάτη Lakhdar Brahimi (Report⁸⁴⁷ of the Independent Panel on United Nations Peace Operations - 7 Μαρτίου έως 17 Αυγούστου, 2000).

Παρουσιάζοντας δημοσίως, στις 16 Ιουνίου 2015 στην έδρα του Οργανισμού το 6μηνο έργο της Επιτροπής του ο Προεδρεύων επεσήμανε το βασικό δημόσιο μήνυμα της Έκθεσης συνοψιζόμενο στην αδήριτη ανάγκη μηδενικής ανοχής σε περιπτώσεις κακοποιήσεων και σεξουαλικής εκμετάλλευσης, κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων αυτών (“*zero tolerance for*

⁸⁴⁴ «Guidelines: “Protection of Civilians: Implementing Guidelines for Military Components of United Nations Peacekeeping Missions”», UN Department of Peacekeeping Operations/Department of Field Support, Ref. 2015.02/13 February 2015, διαθέσιμο στη δνση <http://www.mpsotc.gr/dat/D044A440/file.pdf>.

⁸⁴⁵ *Ibid.*, σελ. 3.

⁸⁴⁶ *Report of the UN High-Level Independent Panel on Peace Operations* (16 Ιουνίου 2015), διαθέσιμη στη δνση http://www.un.org/sg/pdf/HIPPO_Report_1_June_2015.pdf.

⁸⁴⁷ «Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects», 21 Aug 2000, διαθέσιμη στη δνση http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/55/305.

sexual exploitation and abuse must mean exactly that: zero tolerance. Immunity must not ever mean impunity.")⁸⁴⁸ Γενικότερα όμως είναι σημαντικό να τονιστεί ότι, όπως άλλωστε προκύπτει και από το επίγραμμα της Έκθεσης («United our Strengths for Peace: Politics, Partnerships and People»), τα μέλη της Επιτροπής εστίασαν στα σημεία εκείνα της Ειρηνευτικής διαδικασίας, τα οποία συνιστούν τους τρεις πυλώνες επιτυχίας, προκειμένου για την αποτελεσματική προαγωγή της Ειρήνης στις παρεμβατικές προσπάθειες του Οργανισμού. Αυτοί είναι ο πολιτικός παράγοντας, που εκφράζει το ουσιώδες στοιχείο της απαιτούμενης πολιτικής βούλησης για την εκδήλωση των απαιτούμενων ειρηνευτικών πρωτοβουλιών, ο συνεργατικός παράγοντας, που αποτυπώνεται στην την ανάγκη διεθνών και ευρύτερων συνεργασιών με τους επιμέρους δρώντες (κυβερνητικούς και μη), ώστε να είναι δυνατός ο απαιτούμενος συντονισμός και η δέουσα συνέργεια για την κάλλιστη αντιμετώπιση των όλο και περισσότερο πολυδιάστατων προβλημάτων των σύγχρονων κρίσεων που δεν μπορεί πλέον να αντιμετωπιστούν χωρίς διευρυμένη συνεργασία. Τέλος, είναι ο ανθρωπίνος παράγων. Ο άνθρωπος, συλλογικά ή ατομικά, που είτε ως «άτομο-άμαχος-» θύμα της κρίσης, ή «εμπόλεμος» εμπλεκόμενος στη σύρραξη, είτε ως «ανθρωπιστικός δρών» συμμετέχει ως εν δυνάμει καταλύτης της, αλλά επίσης είτε ως αποστολέας της ειρηνευτικής και/ή ανθρωπιστικής συνδρομής, είτε ως αποδέκτης και επωφελούμενος αυτής, είναι σε κάθε περίπτωση ο κρίσιμος παράγοντας, ο οποίος θα μετουσιώσει βιωματικά στην πράξη, εμπλεκόμενος άμεσα ή έμμεσα, τους όρους και τις επιμέρους συνθήκες του κάθε συμβάντος.⁸⁴⁹

Από όλα τα ανωτέρω προκύπτει ότι η όποια αναποτελεσματικότητα του Διεθνούς Ειρηνευτικού μοντέλου εκπορεύεται από τις αντίστοιχες αδυναμίες στο διαθέσιμο νομικό πλαίσιο (επιχειρησιακό – «δικαιοδοτικό») που καλύπτει όλες τις φάσεις και διαδικασίες ανάπτυξής του, από τις πρώτες που παραπέμπουν στις προκαταρκτικές διπλωματικές / πολιτικές πρωτοβουλίες της προληπτικής (ή «αποτρεπτικής») διπλωματίας, έως την εξουσιοδότηση και τέλος την ανάπτυξη και αυτήν ακόμη την επιχειρησιακή λειτουργία των Ειρηνευτικών αποστολών. Η πρόοδος που έχει επιτευχθεί σε επιμέρους τομείς που άπτονται του ευρύτερου διεθνούς νομικού (εφαρμοστέου) πλαισίου, όπως η πρόοδος που επετεύχθη μετά το '90 στον τομέα της διεθνούς ατομικής ποινικής ευθύνης⁸⁵⁰, αλλά και στην εσωτερική έννομη τάξη των άμεσα ή έμμεσα εμπλεκόμενων κρατών κάθε περίπτωσης, έχουν σαφώς αποφασιστική επίδραση στην παραμικρή καθημερινή συμπεριφορά των πρωταγωνιστών κάθε

⁸⁴⁸ <http://www.unmultimedia.org/tv/unifeed/2015/06/un-peace-operations-report/>.

⁸⁴⁹ Για μια λεπτομερέστερη ενημέρωση για το ζήτημα, βλ. «Information note on High-Level Independent Panel on Peace Operations», UN Department of Political Affairs, 16 June 2015, διαθέσιμο στη δνση <http://www.un.org/undpa/en/speeches-statements/16062015/HIPPO-report>. Επίσης, μια ενδιαφέρουσα ανάλυση για το θέμα παρέχεται στο σύντομο υπόμνημα "The High-Level Independent Panel on UN Peace Operations", Center for Security Studies (CSS) at ETH Zurich, January 2015, διαθέσιμο στη δνση <http://www.css.ethz.ch/content/specialinterest/gess/cis/center-for-securities-studies/en/services/digital-library/publications/publication.html/187477>. Επίσης, βλ. «UN High-Level Independent Panel on Peace Operations», the Global Governance Institute (GGI), 20 February 2015, διαθέσιμο στη δνση <http://www.globalgovernance.eu/social/events/un-high-level-independent-panel-on-peace-operations-pic/>, και «Independent Panel Does Full Review of Peacekeeping Operations», Institute for Justice & Democracy in Haiti, June 2015, διαθέσιμο στη δνση <http://www.ijdh.org/2015/06/topics/law-justice/independent-panel-does-full-review-of-peacekeeping-operations/>.

⁸⁵⁰ Με τη σύσταση των *ad hoc* Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων της Πρώην Γιουγκοσλαβίας και Ρουάντα, καθώς και τη ψήφιση της Συνθήκης της Ρώμης (1998) για τη σύσταση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Για μια περιεκτική αναφορά της εξέλιξης της ατομικής ποινικής ευθύνης, βλ. Μαρούδα Μ. Ντ., *Η διεθνής ευθύνη για παραβιάσεις του ανθρωπιστικού δικαίου. Η κρατική και ατομική ευθύνη σε κίνηση*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2006

πλευράς, και κατ' επέκταση στο τελικό αποτέλεσμα της γενικότερης εξέλιξης της κάθε κατάστασης.

Σε ό,τι δε αφορά την ανωτέρω γενικότερα θεωρηθείσα προβληματική με το κυρίως εξεταζόμενο ζήτημα της Διατριβής, αναφορικά δηλ. με την χρήση προβλέψεων του Δικαίου της Κατοχής κατά τη δράση ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ, θα λέγαμε ότι η εν προκειμένω επίκληση του Δικαίου της Κατοχής εκτιμάται ότι θα λειτουργήσει ευεργετικά ως προς την «αποτελεσματικότερη διαχείριση» απλών, αλλά και κυρίως ευαίσθητων καταστάσεων που προκύπτουν σε παρόμοιες περιπτώσεις. Τέτοιες περιπτώσεις ελέγξιμης συμπεριφοράς των μελών της Δύναμης, βλέπουμε συχνά να φτάνουν να εξετάζονται και να ερμηνεύονται από τον εθνικό ή τον διεθνή Δικαστή, με δικαιοκρίτηρια που αντλούνται μέσα από κυρίως το ΔΔτΑ, και λιγότερο από το ΔΑΔ. Η εν προκειμένω χρήση του όρου «αποτελεσματικότερη διαχείριση» εστιάζει όχι τόσο στη μεθύστερη δικαστική απόδοση ευθυνών για την όποια σημειωθείσα αντιδιεθνή ενέργεια μέλους της Δύναμης στο πεδίο, αλλά στην πρωθύστερη προληπτική διαδικασία που καθορίζεται αποφασιστικότερα από το βαθμό της «συμμορφωτική» προσαρμογής των μελών της Δύναμης στις προβλέψεις προστασίας που το -περισσότερο «οικείο» στο στρατιωτικό προσωπικό των TCNs- νομικό πλαίσιο του ΔΑΔ παρέχει για τη δράση τους σε ένα πεδίο δράσης με έντονο επιχειρησιακό, παρά ειρηνικό χαρακτήρα. Η χρήση λοιπόν του ΔΑΔ, και ειδικά του Δικαίου της Κατοχής εκτιμάται ότι θα εξυπηρετήσει και θα λειτουργήσει επωφελώς στη διαδικασία ανάπτυξης και δράσης των ειρηνευτικών επιχειρήσεων, συμβάλλοντας ρεαλιστικά στην πρόληψη και στην αποτροπή των κρουσμάτων αντιδιεθνών εκτροπών στις συμπεριφορές και δράσεις των Κυανόκρανων, κατ' εφαρμογή του διαχρονικού πνεύματος του Ιπποκράτειου αξιώματος «**το προλαμβάνειν κρείττον του θεραπεύειν**».

2.1.9 Επιμέρους θεσμικά πλαίσια (εθνικά – πολυεθνικά/Οργανισμών) για την προσφορά/συμμετοχή (εθνικών) συνεισφορών σε πολυεθνικές επιχειρήσεις

2.1.9.1 Γενικές παρατηρήσεις

Η συγκριτική ανάλυση των επιμέρους θεσμικών πλαισίων (όπου φυσικά υπάρχουν) των εκάστοτε Δυνάμεων που συνθετικά συγκροτούν πολυεθνικές Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις και επιχειρούν υπό ένα συγκεκριμένο καθεστώς ενιαίας Διοίκησης και υπό τη γενικότερη εποπτεία, έλεγχο ή έγκριση του ΟΗΕ, και ο τελικός προσδιορισμός του κοινού νομικού τόπου που δεσμεύει τη δράση όλων των συμμετεχόντων σε αυτές, είναι μια, χωρίς αμφιβολία, όχι απλή υπόθεση, αλλά και τεραστίων διαστάσεων ερευνητική προσπάθεια, το μέγεθος και η πρωτογενής φύση της οποίας, σαφώς υπερβαίνουν τόσο το επίπεδο, όσο και το χαρακτήρα της παρούσας εργασίας. Είναι πάντως σαφές ότι το πλαίσιο των Αποστολών αυτών ακολουθεί τον κατά τεκμήριο *ad hoc* χαρακτήρα με τον οποίο αυτές συγκροτούνται, αλλά και τον απολύτως εξειδικευμένο προσανατολισμό των επιμέρους έργων που κάθε φορά τους ανατίθενται. Είναι επίσης, ευκρινές ότι η εκάστοτε μοναδική σύνθεση κάθε αποστολής, δηλαδή, κυρίως η κρατική προέλευση των επιμέρους τμημάτων της (contingents), αλλά και η εκάστοτε εντολή που εξουσιοδοτεί την ύπαρξη και προσδιορίζει σε γενικές γραμμές τη δράση της, αποτελούν το βασικό καθοριστικό παράγοντα, ο οποίος διαμορφώνει και οριοθετεί νομικά το θεσμικό πλαίσιο στο οποίο αυτές οι αποστολές εμπíπτουν. Έτσι, κάθε Δύναμη που προσφέρεται από κάθε συμμετέχουσα χώρα για την συγκρότηση της πολυεθνικής Δύναμη

αναπόφευκτα δεσμεύεται από το εθνικό της θεσμικό πλαίσιο, τόσο σε ό,τι αφορά τις εθνικές πρόνοιες αναφορικά με το εφαρμοστέο Διεθνές Δίκαιο (και ειδικά με το Ανθρωπιστικό Δίκαιο), όσο και με τις επιμέρους νομικές δεσμεύσεις που αφορούν και συνθέτουν την ευρύτερη εθνική δικαιοσύνη τάξη, από τις συνταγματικές διατάξεις, στις διεθνείς διμερείς ή πολυμερείς Συμφωνίες ή Συμβάσεις που έχει η χώρα αποδεχτεί να συνυπογράψει και/ή να προσχωρήσει, έως τις ρητές διατάξεις που αφορούν την εσωτερική έννομη τάξη (αστικού και/ή ποινικού χαρακτήρα, όπως το Στρατιωτικό Ποινικό Δίκαιο) και η εφαρμογή τους δεν παύει να ισχύει (*ratione loci*) εκτός πεδίου εθνικής δικαιοδοσίας. Επιπροσθέτως, στο υφιστάμενο πλαίσιο που « συνοδεύει » την « προσφερόμενη » Δύναμη προστίθενται και όλες οι σχετικές προβλέψεις που αποτυπώνονται στα εθνικά ή Κλαδικά Στρατιωτικά θεσμικά κείμενα, όπως είναι οι εκάστοτε Πάγιες Μόνιμες και άλλες Διαταγές που εκδίδονται με μόνιμη ή πεπερασμένη ισχύ, προκειμένου να εφαρμοστούν από τα μέλη των εν λόγω τμημάτων.

Στις ανωτέρω, εθνικού χαρακτήρα θεσμικές/νομικές δεσμεύσεις, προστίθεται και όλο το υφιστάμενο πολιτικοστρατιωτικό θεσμικό πλαίσιο που έχει μόνιμα ή κατ' αποκλειστικότητα θεσπιστεί εντός του εκάστοτε Οργανισμού, που τυχόν θα οριστεί ως υπεύθυνος, προκειμένου η ορισθείσα Πολυεθνική Επιχείρηση, λειτουργούσα υπό την αιγίδα του, να φέρει σε πέρας την ανατιθέμενη αποστολή της. Τέτοια παραδείγματα είναι η αποστολή ISAF ή η αποστολή ACTIVE ENDEAVOUR του NATO ή η πρόσφατη αποστολή της ΕΕ στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία (EUFOR CAR)⁸⁵¹. Εδώ, θα πρέπει να τονιστεί ότι κρίσιμος παράγοντας επιτυχίας της κάθε αποστολής είναι ότι κατά τη φάση της επιχειρησιακής σχεδίασης θα πρέπει σαφώς να διευκρινίζεται το δεσμευτικό πλαίσιο που περιορίζει όλους τους εμπλεκόμενους και να εντοπίζονται τυχούσες ελλείψεις στην « επικάλυψη » των επιμέρους αυτών δεσμευτικών θεσμικών πλαισίων για κάθε συμμετέχουσα Δύναμη, αλλά και ατομικά για κάθε μέλος της. Είναι φανερό ότι μετά την ευρεία, αλλά, δυστυχώς, όχι καθολική, διεθνή υιοθέτηση της αποδοχής ατομικής ποινικής ευθύνης και της διεθνούς αναζήτησης (μέσω της έναρξης λειτουργίας από το 2002 του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου) ατόμων, που ως κρατικοί λειτουργοί ή όργανα του κράτους διέπραξαν ειδική διεθνή εγκλήματα, κάθε ατομική ενέργεια ή συλλογική δράση στο πλαίσιο διεξαγωγής της Επιχείρησης έχει πλέον, εκτός της αμιγώς επιχειρησιακής της επίπτωσης, και τη διεθνή της διάσταση. Προς τούτο, τα κράτη συνηθίζουν να αποδέχονται το τιθέμενο επιχειρησιακό πλαίσιο των εν λόγω πολυεθνικών επιχειρήσεων, όπως αυτό κυρίως προσδιορίζεται με τους οριζόμενους Κανόνες Εμπλοκής (*Rules of Engagement*) και ενδεχόμενα υποβάλλουν όσες εθνικές επιφυλάξεις ή περιορισμούς (*national caveats*) θεωρούν ότι απαιτούνται, προκειμένου να θωρακίσουν θεσμικά την επιχειρησιακή δράση των εθνικών τους αποστολών και την εμπλοκή τους στους ευρύτερους επιχειρησιακούς στόχους της πολυεθνικής Δύναμης, με γνώμονα, πάντα, τους επιμέρους νομικούς, επιχειρησιακούς, αλλά και ενδεχομένως τους πολιτικούς εθνικούς περιορισμούς ή κατευθύνσεις.

Σε όλα τα ανωτέρω, θα πρέπει να φυσικά να προστεθεί και το σύνολο των εκδοθέντων Διαταγών ή εντολών που προκύπτουν από την Ενιαία Διοίκηση κάθε αποστολής για το πεδίο εφαρμογής της (*ratione personae* και *ratione temporis*), το οποίο εκτείνεται αποκλειστικά στο πλαίσιο διεξαγωγής της συγκεκριμένης Πολυεθνικής Επιχείρησης.

⁸⁵¹ Βασικά πληροφοριακά στοιχεία για την εν λόγω Επιχείρηση EUFOR CAR, διαθέσιμα στο σχετικό επίσημο ιστότοπο της ΕΕ, στη δνση <http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eufor-rca/>.

Προκειμένου να καταδειχθεί η πληθώρα, η πανσπερμία, αλλά και η κατά Κράτος (ή κατά Οργανισμό/Φορέα) διαφοροποίηση⁸⁵² των επιμέρους θεσμικών κειμένων που καλύπτουν πολυεθνικές Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις διαφόρων τύπων και ειδών, παρατίθενται ενδεικτικά κάποια αντιπροσωπευτικά δείγματα τέτοιων θεσμικών κειμένων (κρατικής ή Διεθνούς (διακρατικής) εφαρμογής, στον Πίνακα⁸⁵³ που ακολουθεί:

Θεσμικά κείμενα – πηγές (Sources)	Concept & Policy	Staff Procedure	Field Operations
UN Training Guidance for National or Regional Training Programs – 1991	*		
UN Guideline: “Standard Operating Procedure for Peace-keeping Operations” – 1992	*		
UN Peace-keeping Handbook for Junior Ranks (Draft) - 1994			
UN Peacekeeping Operations: Principles and Guidelines – March 2008	*		
UK FM Wider Peacekeeping (Second Draft) – 1994	*		
UK FM Volume V: “All Arms Tactics, Special Operations and Techniques, Part 1. Peacekeeping Operations” – 1989		*	*
UK, Joint Warfare Publication 3-50, The Military Contribution to Peace Support Operations.			
NORDIC UN Tactical Manual, Volume 1 - 1992	*	*	
NORDIC UN Tactical Manual, Volume 2 - 1992			*
Canadian Forces Publication 301-3: “Peacekeeping Operations” – 1992	*	*	*
Canada, B-GJ-005-307/FP-030, Peace Support Operations.			
NATO AJP 3.4.1, Peace Support Operations.			

⁸⁵² Βλ. χαρακτηριστικά τη διατύπωση στο γενικό μέρος του κεφαλαίου που αφορά την εμπλοκή του ΟΗΕ σε Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις, όπως περιγράφεται στο κείμενο “US Joint Pub 3.07-3: Joint Tactics, Techniques and Procedures for Peacekeeping – 17 Oct. 2007”, APPENDIX A, p. A-1.:

«...1. General

a. The meaning of the terms “peacekeeping” and “peacekeeper” as used by the UN differ from the meanings used in both US joint doctrine and Allied joint doctrine. The UN uses “peacekeeping” to identify what the US would term “peace operations” and an Allied joint publication (AJP) would term “peace support operations.” In this JP and this appendix, for clarity, the US terms are used except where specifically noted as “UN peacekeeping” or “UN peacekeepers.”

b. The primary responsibility of the UN is the maintenance of international peace and security. The UN Charter provides the TOR for the various elements of the UN in fulfilling this responsibility. Article 29 of the UN Charter is generally agreed to be the basis of authority for the UN to conduct PKO. Article 42 of the UN Charter provides the authority for PEO...».

⁸⁵³ Τα εν λόγω στοιχεία αντλήθηκαν αρχικά, αλλά και κατόπιν συμπληρώθηκαν και ή αναθεωρήθηκαν όπως ήταν απαραίτητο, από την ακόλουθη πηγή «Table 5: Sources of Doctrine», στο David M. Last, *Theory, Doctrine and Practice of Conflict De-Escalation in Peacekeeping Operations*, The Canadian Peacekeeping Press, 1997, p. 44.

NATO Allied Tactical Publication 3.4.1.1, Peace Support Operations Techniques and Procedures			
EU European Union Guidelines on promoting compliance with international humanitarian law (IHL (2005/C 327/04)			
Russian Handbook: "UN Peacekeeping Operations: Organization, conduct and logistics functional duties of personnel" – 1993		*	*
Russian – United States Guide for Tactics, Techniques and Procedures of peacekeeping Forces during the Conduct of Exercises – 1994			*
US FM 3-07: "Stability Operations" – Oct. 08	*	*	
US Joint Pub 3.07-3: Joint Tactics, Techniques and Procedures for Peacekeeping – 17 Oct. 2007	*	*	
US FM 100-23: Peace Operations – Dec 1994	*	*	

2.1.9.2 Η «εθνική» θεσμική διάσταση συμμετοχής σε Ειρηνευτικές επιχειρήσεις: Η περίπτωση των ΗΠΑ

Για την πληρότητα της εξέτασης του θεσμικού πλαισίου των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ, σκόπιμη είναι εξέταση του σχετικού εθνικού πλαισίου συμμετεχόντων κρατών σε παρόμοιες επιχειρήσεις. Ειδικό ενδιαφέρον παρουσιάζει το εθνικό θεσμικό πλαίσιο κάποιων εκ των παγκοσμίως ισχυρών δυνάμεων που, εκ των πραγμάτων, συνιστούν πρωτοπόρους ή κύριους δρώντες ως προς τη συμμετοχή τους (θεσμική, ως μόνιμα μέλη στο ΣΑ του ΟΗΕ, αλλά και επιχειρησιακή) σε παρόμοιες επιχειρήσεις, παγκοσμίως. Σχετικές άλλωστε προσπάθειες κωδικοποίησης της βάσης δεδομένων περί του συναφούς πλαισίου, σε ό,τι αφορά γενικότερα το πλαίσιο ενσωμάτωσης διατάξεων του ΔΑΔ σε νομολογία και θεσμικά κείμενα, διεθνώς, έχει ήδη γίνει στο πλαίσιο του ΔΕΣ, μέσω της κοινής Έκδοσης ICRC και Cambridge University Press, υπό τη δνση του Jean-Marie Henckaerts⁸⁵⁴. Συγκεκριμένα, θα εξεταστεί η περίπτωση των ΗΠΑ και του Ηνωμένου Βασιλείου, δεδομένου ότι το συναφές τους θεσμικό πλαίσιο, χαρακτηρισμένο ως μη-διαβαθμισμένο, είναι και δημοσίως προσβάσιμο χωρίς περιορισμούς διαβάθμισης ή δημοσιοποίησης.

Από πλευράς ΗΠΑ, το θεσμικό πλαίσιο βάσει του οποίου οι στρατιωτικές δυνάμεις των Ενόπλων των Δυνάμεων της χώρας διεξάγουν, ή συμμετέχουν σε πολυεθνικά σχήματα ειρηνευτικών Επιχειρήσεων σε περιοχές κρίσεων, αποτυπώνεται σε κάποια Διακλαδικά Στρατιωτικά Εγχειρίδια των ΕΔ⁸⁵⁵ των ΗΠΑ. Αυτά είναι, κυρίως, τα ακόλουθα:

- US Joint Publication 3-0/2017, «Joint Operations»⁸⁵⁶

⁸⁵⁴ Jean-Marie Henckaerts (Ed.), "Study on customary international humanitarian law: a contribution to the understanding and respect for the rule of law in armed conflict", 24-11-2006 Publication Ref. 0860, ICRC-Cambridge University Press, 2005, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/publication/p0860.htm>.

⁸⁵⁵ http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jointpub_operations.htm.

⁸⁵⁶ http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp3_0.pdf.

- US Joint Publication 3-07/2011, «*Stability Operations*»⁸⁵⁷,
- US Joint Publication 3-07.3/1999, «*Joint Tactics, Technics and Procedures for Peace Operations*»⁸⁵⁸ (επικαιροποιήθηκε),
- US Joint Publication 3-07.3/(2007-)2012, «*Peace Operations*»,
- US Joint Publication 3-08/2011, «*Interorganisational Coordination During Joint Operations*»⁸⁵⁹,
- US Joint Publication 3-16/2013, «*Multinational Operations*»⁸⁶⁰,
- US Joint Publication 3-57/2013, «*Civil-Military Operations*»⁸⁶¹,
- US Joint Publication 4-08/2013, «*Logistics in Support of Multinational Operations*»⁸⁶²,
- US Army Field Manual FM 3-07/(2008⁸⁶³-)2014⁸⁶⁴, «*Stability Operations*».

Είναι δε σημαντικό να σημειωθεί ότι στο επίσημο ιστότοπο του Υπουργείου Άμυνας των ΗΠΑ, στο πεδίο «*International Partner Agency Documents*»⁸⁶⁵ των θεσμικών κειμένων του, συμπεριλαμβάνεται παρατιθέμενο μάλιστα αυτούσιο⁸⁶⁶ και το κείμενο «*UN Peacekeeping Operations Principles and Guidelines, 2008*», που συνιστά φυσικά το κείμενο αναφοράς του ΟΗΕ για τις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις (το οποίο και θα αναλυθεί σε επόμενο κεφάλαιο).

US Joint Publication 3-0/2017, «Joint Operations»

Πρόκειται για το υπερκείμενο («overarching») θεσμικό κείμενο των διακλαδικών Επιχειρήσεων των ΕΔ των ΗΠΑ, που τον Ιανουάριο του 2017 κυκλοφόρησε η τελευταία έκδοσή του. Στο σχετικό κεφάλαιο (Chapter VII: Crisis Response and Limited Contingency Operations), για τη δέουσα ανταπόκριση στη διαχείριση κρίσεων, το κείμενο προσδιορίζει οντολογικά και τυπολογικά τις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις (και άρα και τη συμμετοχή στρατιωτικών τμημάτων των ΗΠΑ σε αυτές), σύμφωνα με την καθιερωμένη αμερικανική αντίληψη, ως εξής:

«b. PO. PO are multiagency and multinational operations involving all instruments of national power—including international humanitarian and reconstruction efforts and military missions—to contain conflict, restore the peace, and shape the environment to support reconciliation and rebuilding and facilitate the transition to legitimate governance.

⁸⁵⁷ http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp3_07.pdf.

⁸⁵⁸ [http://www.bits.de/NRANEU/others/jp-doctrine/jp3_07_3\(99\).pdf](http://www.bits.de/NRANEU/others/jp-doctrine/jp3_07_3(99).pdf).

⁸⁵⁹ http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp3_08.pdf.

⁸⁶⁰ http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp3_16.pdf.

⁸⁶¹ http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp3_57.pdf.

⁸⁶² http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp4_08.pdf.

⁸⁶³ <http://usacac.army.mil/cac2/repository/FM307/FM3-07.pdf>.

⁸⁶⁴ http://armypubs.army.mil/doctrine/DR_pubs/dr_a/pdf/fm3_07.pdf.

⁸⁶⁵ <http://www.dtic.mil/doctrine/doctrine/interorganizationaldocuments.htm>.

⁸⁶⁶ http://www.dtic.mil/doctrine/doctrine/interagency/un_prin_guide.pdf.

For the Armed Forces of the United States, PO encompass PKO, predominantly military PEO, predominantly diplomatic PB actions, PM processes, and conflict prevention. PO are conducted in conjunction with the various diplomatic activities and humanitarian efforts necessary to secure a negotiated truce and resolve the conflict. PO are tailored to each situation and may be conducted in support of diplomatic activities before, during, or after conflict. PO support national/multinational strategic objectives. Military support improves the chances for success in the peace process by lending credibility to diplomatic actions and demonstrating resolve to achieve viable political settlements.»⁸⁶⁷

Παράλληλα όμως, περιλαμβάνει και σχετική μνεία για τις συναφείς, καθαρά ανθρωπιστικού χαρακτήρα, εξωεδαφικές διεθνείς επιχειρήσεις Ανθρωπιστικής συνδρομής (*Foreign Humanitarian Assistance – FHA*), ως εξής:

«c. FHA. FHA operations relieve or reduce human suffering, disease, hunger, or privation in countries outside the US. These operations are different from foreign assistance primarily because they occur on short notice as a contingency operation to provide aid in specific crises or similar events rather than as more deliberate foreign assistance programs to promote long-term stability. DOS or the chief of mission in country is responsible for confirming the HN's declaration of a foreign disaster or situation that requires FHA. FHA provided by US forces is generally limited in scope and duration; it is intended to supplement or complement efforts of HN civil authorities or agencies with the primary responsibility for providing assistance. DOD provides assistance when the need for relief is gravely urgent and when the humanitarian emergency dwarfs the ability of normal relief agencies to effectively respond.»⁸⁶⁸

Δεν παραλείπει δε, για περαιτέρω ανάλυση για τις συγκεκριμένες επιχειρήσεις, να παραπέμψει σε υποκείμενο σχετικά εξειδικευμένο Εγχειρίδιο JP 3-29 (*Foreign Humanitarian Assistance*).

Το Διακλαδικό Στρατιωτικό Εγχειρίδιο των ΕΔ των ΗΠΑ για Επιχειρήσεις Σταθεροποίησης (US Joint Publication 3-07/2016, «Stability Operations»),

Επιδίωξη του ανώτατου στρατιωτικού Εγχειριδίου των ΗΠΑ US Joint Publication 3-07/2016, «Stability Operations»⁸⁶⁹ είναι, όπως στο ίδιο επισημαίνεται, «*to govern the activities and performance of the Armed Forces of the United States in joint operations, and it provides considerations for military interaction with governmental and nongovernmental agencies, multinational forces, and other interorganizational partners. It provides military guidance for the exercise of authority by combatant commanders and other joint force commanders (JFCs), and prescribes joint doctrine for operations and training. It provides military guidance for use by the Armed Forces in preparing and executing their plans and orders.*».⁸⁷⁰

Όσο δε για το πώς γίνεται αντιληπτό το ζήτημα της συντρέχουσας ή επικαλυπτόμενης δικαιοδοσίας, και της απορρέουσας ενδεχόμενης αίσθησης «σύγκρουσης αρμοδιοτήτων», για τον τοπικό Διοικητή, στο κείμενο αποσαφηνίζεται με την υπογραφή μάλιστα του ίδιου του

⁸⁶⁷ US Joint Publication 3-0/2017, «Joint Operations», σελ. VII-2-4 (p. 151-3).

⁸⁶⁸ *Ibid.*, σελ. VII-4 (p. 153).

⁸⁶⁹ http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp3_07.pdf.

⁸⁷⁰ *Ibid.*, σελ. i (p. 3).

Αμερικανού Α/ΓΕΕΘΑ, ότι «*If conflicts arise between the contents of this publication and the contents of Service publications, this publication will take precedence unless the CJCS, normally in coordination with the other members of the Joint Chiefs of Staff, has provided more current and specific guidance. Commanders of forces operating as part of a multinational (alliance or coalition) military command should follow multinational doctrine and procedures ratified by the United States.*»⁸⁷¹

Μάλιστα, χαρακτηριστικό της νέας έκδοσης, σε σχέση με την προηγούμενη (3 Σεπ. 2011), είναι, μεταξύ άλλων, ότι υιοθετεί (ακόμη και στον τίτλο) τον κατά πολύ ευρύτερο και λειτουργικά ασαφέστερο όρο “*stability actions*” (short for *stability missions, activities, and tasks*) or at the strategic level to “*stabilization effort.*”»⁸⁷², αντί του αντίστοιχου “*stability operation*”, της παλαιότερης έκδοσης.

Αν και γενικότερα, επιβεβαιώνεται η εθνική δέσμευση των ΗΠΑ για συμμόρφωση με το ΔΑΔ, αλλά και το ΔΔΔΤΑ (στο μέτρο που τα σώματα των εν λόγω Δικαιϊκών πλαισίων έχουν τύχει σχετικής εθνικής επικύρωσης) αλλά και τους συναφούς εθιμικού Δικαίου, για το ειδικό περιβάλλον που θα κληθεί να αντιμετωπίσει μια επιχείρηση σταθεροποίησης, το κείμενο προβλέπει ειδικά τα εξής:

« b. The nature of stabilization efforts anticipates that they will be conducted in countries, regions, or areas that lack governmental structures capable of completing basic functions and providing services to the local population. Where the environment is not sufficiently permissive to allow civilian governments, agencies, or NGOs to provide adequate assistance to local populations, US military forces may be required to conduct operations in those areas. The operation of US forces in these circumstances generates several legal issues that will be of concern to commanders at all echelons.»⁸⁷³

Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά τη ρύθμιση ζητημάτων εξωεδαφικής δικαιοδοσίας, τόσο για το προσωπικό, όσο και για πολίτες που συνοδεύουν μια στρατιωτική Δύναμη, εξωεδαφικά, το κείμενο προβλέπει τα εξής:

«6. Criminal Jurisdiction over Civilian Personnel and Contractors:

Modern operations involve many DOD civilians as well as contractors authorized to accompany the force (CAAF). Article 2(a)(10) of the Uniform Code of Military Justice now allows for the prosecution of people accompanying US forces in times of declared war or contingency operations. The Military Extraterritorial Jurisdiction Act further allows for the prosecution in federal courts of DOD civilians and CAAF. ...»⁸⁷⁴

Το Διακλαδικό Στρατιωτικό Εγχειρίδιο των ΕΔ των ΗΠΑ για Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις (US Joint Publication 3-07.3/2012, «Peace Operations»)⁸⁷⁵.

⁸⁷¹ Ibid.

⁸⁷² Ibid., σελ. iii (p. 5).

⁸⁷³ Ibid., σελ. E-1 (p. 219).

⁸⁷⁴ Ibid., σελ. E-5 (p. 223).

⁸⁷⁵ Εκδόθηκε αρχικά στις 17 Φεβ. 1999, και επικαιροποιήθηκε με έκδοση της 17^{ης} Οκτωβρίου 2007 και εσχάτως της 1^{ης} Αυγούστου 2012. Είναι διαθέσιμο στη δνση <http://thesimonscenter.org/dod-releases-joint-publication-on-peace-operations/>, ή στην <https://fas.org/irp/doddir/dod/jp3-07-3.pdf>.

Στο προλογικό σημείωμα του εν λόγω εγχειριδίου αποτυπώνεται με ευκρίνεια η γενικότερη αντίληψη των ΕΔ των ΗΠΑ, αναφορικά με το πώς αντιλαμβάνονται το ανατιθέμενο έργο και την επιχειρησιακή οργάνωσή του για την υλοποίηση των αντικειμενικών σκοπών των εν λόγω επιχειρήσεων. Το κείμενο, υπό τη μορφή ενός στρατιωτικού θεσμικού κειμένου, συνιστά ένα εξαιρετικά σημαντικό οδηγό για την προετοιμασία, την ανάπτυξη, αλλά και την ουσιαστική επιχειρησιακή δράση των ένοπλων τμημάτων των ΗΠΑ που διεξάγουν ή συμμετέχουν σε τέτοιου είδους «Ειρηνευτικές» επιχειρήσεις. Στο εν λόγω κείμενο, οι *Peace Operations* (PO) για τις ΕΔ των ΗΠΑ προσδιορίζονται ως εξής:

«For the Armed Forces of the United States, peace operations (PO) are crisis response and limited contingency operations, and normally include international efforts and military missions to contain conflict, redress the peace, and shape the environment to support reconciliation and rebuilding and to facilitate the transition to legitimate governance. PO include peacekeeping operations (PKO), peace building (PB) post-conflict actions, peacemaking (PM) processes, conflict prevention, and military peace enforcement operations (PEO). PO may be conducted under the sponsorship of the United Nations (UN), another intergovernmental organization (IGO), within a coalition of agreeing nations, or unilaterally.»⁸⁷⁶

Στο ειδικό Εγχειρίδιο «Όρων» των ΕΔ των ΗΠΑ (US JP 1-02/2010-2015), ειδικά στο λήμμα «*peace operations*», παρατίθενται τα εξής:

«Peace Operations — A broad term that encompasses multiagency and multinational crisis response and limited contingency operations involving all instruments of national power with military missions to contain conflict, redress the peace, and shape the environment to support reconciliation and rebuilding and facilitate the transition to legitimate governance. Also called PO. See also peace building; peace enforcement; peacekeeping; and peacemaking. (JP 3-07.3)»⁸⁷⁷

Το Εγχειρίδιο US Joint Publication 3-07.3/2012 αποτελεί μάλλον το πλέον άρτιο, από πλευράς θεσμικής, νομικής⁸⁷⁸ και επιχειρησιακής συντακτικής πληρότητας, εθνικό θεσμικό κείμενο που, ως στρατιωτικό εγχειρίδιο, προβλέπει σχετικά για τη συμμετοχή Δυνάμεων των ΕΔ χώρας (εν προκειμένω των ΗΠΑ) σε *Peace Operations* (PO). Εκεί, καθορίζονται και οι θεμελιώδεις αρχές, από τις οποίες (κατά την άποψη του Αρχηγείου των ΕΔ των ΗΠΑ, πρέπει να) διαπνέονται οι PO που διεξάγουν ή που συμμετέχουν οι στρατιωτικές Δυνάμεις των ΗΠΑ. Αυτές αποτυπώνονται αναλυτικά και σχετικώς επαρκώς τεκμηριωμένα στο εν λόγω κείμενο⁸⁷⁹ συνθέτοντας ένα αρκετά συγκεκριμένο πλαίσιο νομικών και επιχειρησιακών κατευθύνσεων, δεσμεύσεων και προτεραιοτήτων, οι οποίες δεν περιορίζονται μόνον στο τακτικό, ή το επιχειρησιακό, αλλά μοιραία επεκτείνονται και στο πολιτικοστρατηγικό επίπεδο.

⁸⁷⁶ US Joint Publication 3-07.3: *Peace Operations* (17 Oct. 2007), p. vii.

⁸⁷⁷ US JP 1-02/8 Nov. 2010 (as amended through, 15 June 2015), “*DoD Dictionary of Military and Associated Terms*”, σελ. 185, διαθέσιμο στη δνση http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1_02.pdf.

⁸⁷⁸ Λαμβανομένων υπόψη βέβαια των επί της ουσίας επιφυλάξεων που θα διατυπωθούν και θα αναλυθούν παρακάτω, σε σχέση με τις νομικές του προβλέψεις, ως προς τα επιμέρους αντικείμενα που καλύπτει.

⁸⁷⁹ Το Εγχειρίδιο αναφέρει 15 αρχές: συναίνεση, αμεροληψία, διαφάνεια, αξιοπιστία, ελευθερία κίνησης, ευελιξία και προσαρμοστικότητα, πολιτικο-στρατιωτική εναρμόνιση και συνεργασία, συγκράτηση και ελάχιστη δύναμη (minimum force), επιμονή, ενότητα προσπαθειών, νομιμότητα, ασφάλεια, αμοιβαίος σεβασμός και πολιτισμική συνείδηση, τρέχουσα και επαρκή πληροφόρηση και επιδιωκόμενη / τελική κατάσταση (*Objective/End State*).

Σε ό,τι αφορά το θέμα της Υπαγωγής, της Διοίκησης και του επιχειρησιακού και διοικητικού Ελέγχου των Δυνάμεων των ΗΠΑ που διεξάγουν ή που μετέχουν σε ΡΟ, το κείμενο καθορίζει ότι γενικώς οι διατιθέμενες Δυνάμεις αυτές τίθενται υπό καθεστώς «Εθνικής Διοίκησης», αν και αφήνει το περιθώριο, σε περιπτώσεις που αυτές μετέχουν σε Πολυεθνικές Επιχειρήσεις, οι Εθνικές Δυνάμεις να υπαχθούν σε «μη-εθνική» Διοίκηση, στην εκάστοτε Ενιαία Διοίκηση της πολυεθνικής Επιχείρησης, υπό ρητές, όμως, προϋποθέσεις⁸⁸⁰. Εξίσου καθορίζεται και η συναφής νομική βάση των εν λόγω επιχειρήσεων.

Σε ό,τι δε αφορά το καθορισμό της προαναφερθείσας νομικής βάσης («Legal Basis») των εν λόγω Επιχειρήσεων, το κείμενο προβλέπει συγκεκριμένα τα ακόλουθα:

«2. Legal Basis of Peace Operations

a. While the United States may conduct PO independently, normally PO will be conducted under the sponsorship of the UN or another IGO.

b. The UN Charter provides several means for the international community to address threats to peace and security. Although the terms “peacekeeping” and “peace enforcement” are not in the UN Charter, they generally describe actions taken under the Charter’s Chapter VI, “Pacific Settlement of Disputes,” Chapter VII, “Action with Respect to Threats to the Peace, Breaches of the Peace, and Acts of Aggression,” and Chapter VIII, “Regional Arrangements,” respectively. Chapter VI of the UN Charter addresses peaceful means of establishing or maintaining peace through conciliation, mediation, adjudication, and diplomacy, while Chapter VII provides the UN Security Council (UNSC) with a wide range of enforcement actions — from diplomatic and economic measures to the extensive application of armed force by the air, land, and maritime forces of member nations.

c. Under Chapter VIII of the UN Charter, regional organizations such as NATO, the Organization of American States (OAS), the Organization of African Unity (OAU), the Economic Community of West African States, and the European Union (EU) may also act to prevent, halt, or contain conflict in their respective regions.

d. Similarly, some nations have negotiated multilateral agreements to create PO independent of any permanent international forum. However, such operations have usually taken place.»⁸⁸¹

Σημειώνεται, μεταξύ άλλων, ότι στο κείμενο δεν προβλέπεται, ως αυστηρή νομική προϋπόθεση, η ρητή έγκριση από Διεθνή Οργανισμό των όποιων δράσεων της πολυεθνικής Δύναμης («...with the tacit approval of a regional organization or the UN»), αλλά απλά αναφέρεται ως ένδειξη «συνήθους» πρακτικής. Για τον συντάκτη του κειμένου, η έγκριση

⁸⁸⁰ Προβλέπεται χαρακτηριστικά ότι, «...In any of these arrangements, US forces will report to the US chain of command. However, in multinational PO, US forces may also report to the sponsoring IGO such as the UN, North Atlantic Treaty Organization, Organization of African Unity, Organization of American States, or European Union. By law, the President retains command authority over US forces. However, as Commander in Chief, the President has the authority to place US forces under the operational control (OPCON) of a foreign commander when doing so serves American security interests. The greater the anticipated US military role, the less likely it will be that the US will agree to have a non-US commander exercise OPCON over US forces. Any large scale participation of US forces in a PEO that is likely to involve combat will ordinarily be conducted under US command authority. Although in certain circumstances US forces may be placed under the OPCON of non-US commanders, the US chain of command will remain inviolate, running from the President to the supported JFC...», *Ibid.*, p. xi.

⁸⁸¹ *Ibid.*, p. 1-2.

δράσεων θεωρείται ως μια μη επιβεβλημένη και απόλυτα δεσμευτική πρακτική («...such operations have usually taken place...»)⁸⁸²

Επιπροσθέτως και πληροφοριακά, παρατίθενται εδώ οι σχετικές προβλέψεις που περιλαμβάνονται στο Εγχειρίδιο και αφορούν ειδικότερα το θέμα της διαχείρισης και θεσμικού καθορισμού θεμάτων επιμέρους διοίκησης και ελέγχου των συμμετεχόντων Τμημάτων, καθώς και τα βασικά κείμενα αναφοράς για τη συμμετοχή σε παρόμοιες Επιχειρήσεις, όπως είναι η διεθνής εντολή (mandate), οι Κανόνες Εμπλοκής (*Rules of Engagement* - ROE), οι απαραίτητες διεθνείς Συμφωνίες (*Status-of-Forces Agreement* (SOFA) - *Status of Mission Agreement* (SOMA) - *Terms of Reference* - *Memorandum of Understanding*), ως εξής:⁸⁸³

“6. Command and Control for Peace Operations

a. The United States may participate in PO under various command authority arrangements.

These arrangements might include:

- (1) Unilateral US joint operations.
- (2) Multinational operations with the US as the lead nation.
- (3) Multinational operations with the US as a contingent nation.

b. In any of these arrangements, US forces will report to the US chain of command. However, in multinational PO, the US force may also report to the sponsoring IGO such as the UN, NATO, OAU, OAS, or EU. By law, the President retains command authority over US forces. However, as Commander in Chief, the President has the authority to place US forces under the operational control (OPCON) of a foreign commander when doing so serves American security interests.

The greater the anticipated US military role, the less likely it will be that the US will agree to have a non-US commander exercise OPCON over US forces. Any large scale participation of US forces in a PEO that is likely to involve combat will ordinarily be conducted under US command authority.

7. Key Documents in Peace Operations

The political objectives of a particular operation guide the development of key documents that provide legal authority and define the parameters for a PO. Key documents in PO are discussed below.

⁸⁸² Συγκεκριμένα, στο κείμενο (ρ. 1-2.) του Εγχειριδίου των ΗΠΑ αναφέρονται τα εξής:

«In any of these arrangements, US forces will report to the US chain of command. However, in multinational PO, US forces may also report to the sponsoring IGO such as the UN, North Atlantic Treaty Organization, Organization of African Unity, Organization of American States, or European Union. By law, the President retains command authority over US forces. However, as Commander in Chief, the President has the authority to place US forces under the operational control (OPCON) of a foreign commander when doing so serves American security interests. The greater the anticipated US military role, the less likely it will be that the US will agree to have a non-US commander exercise OPCON over US forces. Any large scale participation of US forces in a PEO that is likely to involve combat will ordinarily be conducted under US command authority.

Although in certain circumstances US forces may be placed under the OPCON of non-US commanders, the US chain of command will remain inviolate, running from the President to the supported JFC.»

⁸⁸³ Περισσότερες πληροφορίες και συναφή θεσμικά κείμενα για το θέμα του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου που διέπει τις PO που μετέχουν ΕΔ των ΗΠΑ, διαθέσιμες στο http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jointpub_operations.htm.

a. Mandate. The PO force generally conducts operations based on a mandate that describes the scope of operations. The UNSC establishes mandates for UN-sponsored PO through a UN Security Council resolution (UNSCR). PO sponsored by organizations other than the UN may also be based on mandates. These mandates will usually result from treaties, accords, resolutions, or agreements of IGOs.

b. Status-of-Forces Agreement (SOFA) or Status of Mission Agreement (SOMA) (for UN Operations). These agreements, negotiated between the HN and the sponsoring organization on behalf of the participating countries, establish the detailed legal status of PO forces and involve close coordination among the DOS, CCDRs, the Department of Defense (DOD), and the Chairman of the Joint Chiefs of Staff (CJCS). Authority to negotiate a SOFA is held at the national level. Some specified portions of that authority have been delegated to the Joint Staff I-17 Primer for Peace Operations and CCDRs. Neither the PO force commander nor the staff has such authority without specific approval or delegation from higher authority. Before entering into any negotiations or agreement with another nation, consult the staff judge advocate. US forces remain subject to the Uniform Code of Military Justice, which will be administered by the appropriate US commander.

c. Term of Reference (TOR). The TOR is developed to govern implementation of the PO based on the mandate and the situation and may be subject to approval by the parties to the dispute in PKO. The TOR describes the mission, command relationships, organization, logistics, accounting procedures, coordination and liaison, and responsibilities of the military units and personnel assigned or detailed to the PO force. When the United States is a participant in a PO, the TOR is coordinated with the CJCS, DOD, and DOS before final approval by the Secretary of Defense.

d. Memorandum of Understanding (MOU). In the context of a PO, a MOU is an agreement between the sponsoring organization and contributing countries concerned primarily with logistic and administrative matters such as financial management of the PO.

e. Rules of Engagement. In PO, well-conceived, clearly stated, and thoroughly disseminated ROE can make the difference between mission success and failure. ROE define when and how force may be used. All commanders will assess threat capabilities and make recommendations for specific ROE through the chain of command.

(1) US commanders will be aware that PO forces from other nations may interpret ROE differently than US forces or may wish to use different ROE. During NATO operations, the applicable NATO ROE will authorize the participating nations to publish supplemental ROE guidance based upon national requirements. Commanders and their staffs must understand the limitations of their MNF, and war game solutions during planning to prevent confusion during a crisis.

(2) For PKO, ROE are normally highly restrictive and written to limit the use of force to self-defense of the force and protection of the mission.

(3) In PEO, the ROE are less restrictive on the use of force than in PKO, but are tailored to the situation. Restraint will still be a primary consideration since the transition to peace may be easier when the PO force has only used proportional and appropriate force.⁸⁸⁴

Οι προβλέψεις του Στρατιωτικού Εγχειριδίου των Η.Π.Α., *US Joint Publication 3-07.3: Peace Operations (2007/2012)*, αναφορικά με επιμέρους θέματα διοίκησης και ελέγχου, είναι εκτενείς και περιεκτικές, ενώ υπάρχουν και αναφορές σε θέματα διεθνούς Εντολής (mandate), Κανόνων Εμπλοκής (*Rules of Engagement*), SOFAs και SOMAs. Σημειώνεται ότι σε περιπτώσεις

⁸⁸⁴ Σελ. I-16 – I-17.

που η Πολυεθνική Επιχείρηση γίνεται με εποπτεία ή συγκεκριμένα διευθυνόμενη από το NATO, προβλέπεται η δυνατότητα έκδοσης συμπληρωματικών αυστηρότερων Κανόνων Εμπλοκής από τα συμμετέχοντα Κράτη, σύμφωνα με τους εκάστοτε πιθανώς αυστηρότερους εθνικούς τους περιορισμούς, οι οποίοι πρέπει να γίνονται κατανοητοί και σεβαστοί από τους Διοικητές, αλλά και τους υπόλοιπους εμπλεκόμενους.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί η ειδική αναφορά του Εγχειριδίου στο θεσμό των United Nations Military Experts on Mission (UNMEMs), και εκτενής (επικαιροποιημένη μάλιστα σε σχέση με την έκδοση του 2007) πρόβλεψη στο πώς θα πρέπει αυτοί να εκπαιδεύονται και να αναπτύσσονται στο πεδίο.

Το «Κλαδικό» Δόγμα του Στρατού Ξηράς των ΗΠΑ για Επιχειρήσεις Σταθεροποίησης (FM 3-07/2016, «Stability Operations»)

Στο εισαγωγικό σημείωμα του Στρατηγού W.B. Caldwell στο Εγχειρίδιο FM 3-07/2008 (“Stability Operations»), επισημαίνεται χαρακτηριστικά η στρατηγική και επιχειρησιακή βάση ανάληψης δράσης και/ή συμμετοχής δυνάμεων του ΣΞ των ΗΠΑ σε παρόμοιου χαρακτήρα πολυεθνικές επιχειρήσεις. Αυτή, διακηρύσσεται να εδράζεται στην αντίληψη της «ενιαίας προσέγγισης» («*comprehensive approach*») δράσης και συνέργειας, με άλλους δρώντες, φορείς και/ή ιδιώτες, συμμετέχοντες επιχειρησιακά στο πεδίο. Το σχετικό χωρίο έχει ως εξής:

«...Achieving victory will assume new dimensions as we strengthen our ability to generate “soft” power to promote participation in government, spur economic development, and address the root causes of conflict among the disenfranchised populations of the world. At the heart of this effort is a comprehensive approach to stability operations that integrates the tools of statecraft with our military forces, international partners, humanitarian organizations, and the private sector.

The comprehensive approach ensures unity of effort among a very rich and diverse group of actors while fostering the development of new capabilities to shape the operational environment in ways that preclude the requirement for future military intervention. It postures the military to perform a role common throughout history—ensuring the safety and security of the local populace, assisting with reconstruction, and providing basic sustenance and public services. Equally important, it defines the role of military forces in support of the civilian agencies charged with leading these complex endeavours.»

Το κείμενο US Army Field Manual FM 3-07 έχει εκδοθεί αρχικά το 2008⁸⁸⁵, και έχουν ακολουθήσει νεώτερες αναθεωρημένες εκδόσεις του το 2012 και το 2014⁸⁸⁶.

⁸⁸⁵ <http://usacac.army.mil/cac2/repository/FM307/FM3-07.pdf>.

⁸⁸⁶ http://armypubs.army.mil/doctrine/DR_pubs/dr_a/pdf/fm3_07.pdf.

2.1.9.3 Η «εθνική» θεσμική διάσταση συμμετοχής στρατιωτικών Δυνάμεων κρατών σε διεθνείς πολυεθνικές Ειρηνευτικές επιχειρήσεις (άλλες χώρες)⁸⁸⁷

Η περίπτωση του ΗΒ

Το Ηνωμένο Βασίλειο έχει αναπτύξει επαρκώς το «εθνικό» θεσμικό του πλαίσιο, ιδιαίτερα σε ότι αφορά τη στρατιωτική βιβλιογραφία θεσμικών κειμένων, που αναφέρονται στην πρωτογενή διεξαγωγή, ή στη συμμετοχή βρετανικών στρατιωτικών δυνάμεων σε διεθνείς πολυεθνικές Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις.⁸⁸⁸

Αρχικά, το ανώτατο υπερκείμενο εθνικό θεσμικό κείμενο είναι το εθνικό Αμυντικό Δόγμα του ΗΒ («*British Defence Doctrine*»)⁸⁸⁹ και το απορρέον Διακλαδικό Αμυντικό Δόγμα («*UK Defence Doctrine*»)⁸⁹⁰.

Ο αρμόδιος φορέας ανάπτυξης των εθνικών θεσμικών κειμένων εκ μέρους του βρετανικού ΥΠΑΜ (UK MOD) είναι το Κέντρο «Development, Concepts and Doctrine Centre» (DCDC)⁸⁹¹. Η νομική του ομάδα έχει επίσης εκδώσει μερικά από τα σημαντικά θεσμικά κείμενα που αφορούν τη χρήση βίας από κρατικά όργανα των ΕΔ του ΗΒ.

Ειδικό ενδιαφέρον έχει το «*Joint service manual of the law of armed conflict*» (JSP 383)⁸⁹², του οποίου το Κεφάλαιο 14 αφορά την εφαρμογή του ΔΑΔ στις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις («*Application of the Law of Armed Conflict During Peace Support Operations*»)⁸⁹³. Επίσης, δεν παραλείπει και ειδική αναφορά στις κατεχόμενες περιοχές, στο σχετικό Κεφ. 11 (Occupied Territory)⁸⁹⁴. Σε αυτό, περιλαμβάνεται σχετικό υποκεφάλαιο με θέμα τη Διοίκηση/Διακυβέρνηση Κατεχόμενης Περιοχής («*E. Administration of Occupied Territory*»).

Σχετικά με την εξεταζόμενη προβληματική της παρούσας Διατριβής, σημειώνεται ότι τόσο στο κεφάλαιο περί της Κατοχής εδάφους, όσο και στο κεφάλαιο περί των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του JSP 383, δεν εξετάζεται η περίπτωση της άσκησης κατοχής από ειρηνευτικές επιχειρήσεις. Η έλλειψη σχετικής αναφοράς αποκτά αναμφίβολα ιδιαίτερη σημασία, αλλά και προσδίδει πρωτογενή υπεραξία στη θεωρητική, αλλά και πρακτική εξέταση του ζητήματος,

⁸⁸⁷ Παρ' όλο το εξαιρετικό ενδιαφέρον της κριτικής επισκόπησης και της συγκριτικής αξιολόγησης των επιμέρους θεσμικών κειμένων περί της εξεταζόμενης θεματικής για κάθε επιμέρους χώρα ενδιαφέροντος, η εμβάθυνση εκφεύγει του πλαισίου και του στόχου της παρούσας Θέσης. Ως εκ τούτου, θα παρατεθούν εν προκειμένω υπό τη λογική μιας συνοπτικής επισκόπησης.

⁸⁸⁸ Για μια εκτενή ανάλυση της συμμετοχής του ΗΒ σε πολυεθνικές Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ΟΗΕ, βλ. David Curran and Paul D. Williams, «The United Kingdom and United Nations peace operations», *International Peacekeeping*, Vol. 23, Iss. 5, 2016, διαθέσιμο στη δνση <http://tandfonline.com/doi/citedby/10.1080/13533312.2016.1235098?scroll=top&needAccess=true>, και στο <http://www.providingforpeacekeeping.org/2014/04/03/contributor-profile-the-united-kingdom/>.

⁸⁸⁹ «*British Defence Doctrine*», 2ns ed., JWP 0-01, Oct. 2001, διαθέσιμο στη δνση [http://ids.nic.in/UK%20Doctrine/UK%20\(6\).pdf](http://ids.nic.in/UK%20Doctrine/UK%20(6).pdf).

⁸⁹⁰ «*UK Defence Doctrine*», Joint Doctrine Publication 0-01 (JDP 0-01) (5th Edition), Chief of the Defence Staff, dated November 2014, διαθέσιμο στη δνση https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/389755/20141208-JDP_0_01_Ed_5_UK_Defence_Doctrine.pdf.

⁸⁹¹ <https://www.gov.uk/government/groups/development-concepts-and-doctrine-centre>.

⁸⁹² UK JSP 383 «*Joint service manual of the law of armed conflict*», Amendment 7th (May 2013), διαθέσιμο στη δνση <https://www.gov.uk/government/publications/jsp-383-the-joint-service-manual-of-the-law-of-armed-conflict-2004-edition>. Το πλήρες κείμενο του Εγχειριδίου είναι διαθέσιμο στη δνση https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/27874/JSP3832004Edition.pdf.

⁸⁹³ *Ibid.*, σελ. 377-382.

⁸⁹⁴ *Ibid.*, σελ. 273-306.

καθόσον διαπιστώνεται η «μη-ωρίμανση» και η αποφυγή υιοθέτησης της ενδεχόμενης πρακτικής από κράτη, και μάλιστα, κράτη με αυξημένο διεθνές γεωπολιτικό, αλλά και στρατιωτικό βεληνεκές, όπως είναι το ΗΒ, το οποίο έχει συμμετάσχει αρκετές φορές σε διεθνείς πολυεθνικές Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις. Πολλώ δε μάλλον, σε αυτοτελείς εθνικές εξωεδαφικές ειρηνευτικές επιχειρήσεις υπό την αιγίδα του ΟΗΕ.

Ειδικά δε, σε σχέση με το νομικό καθεστώς των Ειρηνευτικών Δυνάμεων σε περιπτώσεις άμεσης εμπλοκής τους στη σύρραξη, το κείμενο αν και τονίζει την δεσμευτική εφαρμογή του ΔΑΔ από κάθε εμπλεκόμενο, αφήνει περιθώρια⁸⁹⁵ κάποιας υποκειμενικής ερμηνευτικής προσέγγισης, ανάλογα με τις εκάστοτε υφιστάμενες ειδικές περιστάσεις κάθε περίπτωσης. Δεν παραλείπει όμως να υπογραμμίσει τη σχετική δυσκολία ρητού προσδιορισμού του βαθμού εμπλοκής των Ειρηνευτικών Δυνάμεων στη σύρραξη, για κάθε ξεχωριστή περίπτωση ανάπτυξης και δράσης κάθε διεθνούς Ειρηνευτικής Δύναμης στο πεδίο:

«It is not always easy to determine whether a PSO force has become a party to an armed conflict or to fix the precise moment at which that event has occurred. Legal advice and guidance from higher military and political levels should be sought if it appears possible that the threshold of armed conflict has been, or is about to be, crossed.»⁸⁹⁶

Άλλα σχετικά θεσμικά στρατιωτικά κείμενα διακλαδικού επιπέδου είναι το *Joint Warfare Publication (JWP) 3-50: «The Military Contribution to Peace Support Operations»*, 2nd Edition, June 2004⁸⁹⁷, και *Joint Doctrine Note (JDN) 5/11, «PEACEKEEPING: AN EVOLVING ROLE FOR MILITARY FORCES»*, dated July 2011,⁸⁹⁸. Και τα δύο ανωτέρω όμως καταργήθηκαν και αντικατεστάθησαν με την αντίστοιχη ΝΑΤΟϊκή έκδοση (με ό,τι αυτό συνεπάγεται) *AJP-3.4.1(A) «The Military Contribution to Peace Support Operations»*, Ed. A, Version 1, Dec. 2014⁸⁹⁹.

Σε ό,τι αφορά τις εξωεδαφικές αμιγώς εθνικές στρατιωτικές επιχειρήσεις του ΗΒ, οι απαιτούμενες νομικές προβλέψεις παρέχονται από τα ακόλουθα διακλαδικά κείμενα:

- Joint Doctrine Publication (JDP) 3-46: «*Legal Support to Joint Operations*» (2nd edition), 1 Aug 2010⁹⁰⁰.

Είναι κείμενα που απευθύνονται κυρίως στο, διακλαδικό Διοικητή και το νομικό του Σύμβουλο, ως ένα εισαγωγικό βοηθητικό κείμενο τύπου εγχειριδίου, βοηθητικό κατά τη διεξαγωγή των επιχειρήσεων.

- Joint Doctrine Publication (JDP) 1-10, «*Captured persons*» (CPERS)⁹⁰¹

⁸⁹⁵ *Ibid.*, παρ. 14.3-14.8, σσ. 378-379.

⁸⁹⁶ *Ibid.*, παρ. 14.7, σελ. 379.

⁸⁹⁷ https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/437446/20130402-jwp3_50_ed2_pso-Archived.pdf.

⁸⁹⁸ https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/432647/20150427-DCDC_JDN_5_11_Archived.pdf.

⁸⁹⁹ Διαθέσιμο στη δνση <http://nso.nato.int/nso/zPublic/ap/AJP-3.4.1%20EDA%20V1%20E.pdf> και http://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjY3cieptnUAhUIDcAKHakOCTMQFggpMAE&url=http%3A%2F%2Fnso.nato.int%2Fnsopublic%2Fap%2FAJP-3.4.1%2520EDA%2520V1%2520E.pdf&usg=AFQjCNERwyJdX_4LIBYq8X_Z6BKGJteQw.

⁹⁰⁰ https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/33705/JDP3462EdWeb.pdf.

Είναι το ανώτατο διακλαδικό κείμενο για το ζήτημα της διαχείριση κρατουμένων (Captured persons - CPERS), από τις ΕΔ του ΗΒ. Εμπεριέχει θεμελιώδεις και αμετάβλητες αρχές, αλλά και οδηγίες για την κάλλιστη πρακτική εφαρμογή τους (best practice) για το θέμα, απηχώντας τις βασικές κατευθύνσεις της κρατικής πολιτικής, όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί από πρόσφατες στρατιωτικώς επιχειρήσεις. Με τον όρο κρατούμενος (Captured person - CPERS), εννοούνται τα άτομα που συλλαμβάνονται και κρατούνται, είτε υπό την ιδιότητα του αιχμαλώτου, είτε του κρατουμένου («internees» ή «detainees»), γενικότερα. Όπως το κείμενο αναφέρει, στην σύνταξή του έχουν ληφθεί υπόψη οι εισηγήσεις του επικεφαλής της δημόσιας Έρευνας για τις καταγγελίες για ανθρωποκτονίες και κακομεταχείριση Ιρακινών υπό κράτηση από βρετανικές Δυνάμεις στο Ιράκ, το 2004 (*Baha Mousa Inquiry*)⁹⁰²:

«[...]Although specific responsibilities can be delegated, they can never be abrogated from the higher levels of command. The mandated standard of treatment is humane, but this is not a matter of simply avoiding the accusation of being inhumane; there must be clear guidance on what is acceptable and what is not.

Failure to comply with the mandated standard of treatment will be investigated and may result in criminal prosecution; abuse or mistreatment of CPERS may even amount to a war crime. Being aware of abuse and failing to take action carries its own liability, thus having the moral courage to report abuse committed by others, including those more senior, is integral to ensuring humane treatment.

The publication is based on the legal framework governing CPERS and, as there is no room for judgement in some aspects of CPERS handling, some elements of the doctrine are prescriptive. It provides clear definitions for the prohibited 5 techniques and it prescribes best practice and permitted activities. It also incorporates the recommendations made by the Chairman of the Baha Mousa Inquiry. The publication contains guidance at the strategic level as well as the fundamental rules and principles that apply at the operational level. JDP 1-10 CPERS thus gives direction to UK armed forces who are planning, training for or conducting CPERS activities. All UK armed forces involved in CPERS activities must therefore be aware of JDP 1-10 Captured persons.»⁹⁰³

- Joint Service Publication (JSP) 381/2010, «*Aide memoire on the law of armed conflict*»⁹⁰⁴

Συνιστά την συνοπτική κάρτα για την εφαρμογή των βασικότερων αρχών του ΔΑΔ που πρέπει ο κάθε μαχητής, μέλος των ΕΔ του ΗΒ, να γνωρίζει κατά τη δράση του στο πεδίο της μάχης, καθόσον «*This aide memoire is issued on mobilisation to all persons deployed during an armed conflict.*»⁹⁰⁵

⁹⁰¹ JDP 1-10 “Captured persons” (CPERS), Ministry of Defence Guidance, First published 1 October 2011, Last updated 23 January 2015 (3rd ed., change 1), διαθέσιμο στη δνση <https://www.gov.uk/government/publications/jdp-1-10-second-edition-captured-persons-cpers>.

⁹⁰² «Al-Sweady inquiry» Independent Report, from Ministry of Defence and The Rt Hon Sir Michael Fallon MP, published on 17 December 2014, διαθέσιμη στη δνση <https://www.gov.uk/government/publications/al-sweady-inquiry-report>.

⁹⁰³ JDP 1-10 “Captured persons” (CPERS), Ministry of Defence Guidance, 23 January 2015 (3rd ed.), διαθέσιμο στη δνση <https://www.gov.uk/government/publications/jdp-1-10-second-edition-captured-persons-cpers>.

⁹⁰⁴ <https://www.gov.uk/government/publications/jsp-381-aide-memoire-on-the-law-of-armed-conflict>.

⁹⁰⁵

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/49005/JSP381_aide_memoire_law_armed_conflict.pdf.

- «**MOD Police: jurisdiction**», Guidance, (21 May 2014)⁹⁰⁶: κείμενο που αφορά την στρατιωτική αστυνομία, το έργο και τη δικαιοδοσία της, και
- «**2010 to 2015 government policy: conflict in fragile states**», Policy paper, UK Foreign and Commonwealth Office (FCO), Department for International Development (DFID) and Ministry of Defence (MOD) (updated 8 May 2015)⁹⁰⁷.

Εν κατακλείδι, σημαντικό είναι να τονιστεί η ευρεία διάσταση που έχει προσδώσει η βρετανική στρατηγική προσέγγιση της ουσιαστικής συνδρομής κρατών σε κρίση ή σε αποδόμηση («αποτυχημένα» κράτη ή κράτη «παρίες»). Στο θεμελιώδες κείμενο Εθνικού Αμυντικού Σχεδιασμού του ΗΒ υπό τον τίτλο «*Securing Britain in an Age of Uncertainty: The Strategic Defence and Security Review*» (2010)⁹⁰⁸ συμπεριλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, ειδική μνεία για τα κράτη αυτά. Μάλιστα η εν λόγω αναφορά γίνεται με ιδιαίτερη έμφαση, καθώς συνεκτιμά τον χαρακτήρα του αιτήματος και τις δυνατότητες επέμβασης, σε συνδυασμό με τον εθνικό αμυντικό σχεδιασμό της χώρας. Η εν λόγω μέριμνα αιτιολογείται ως σκόπιμη, προκειμένου να εξαλειφθεί ο όποιος κίνδυνος για τα εθνικά τους συμφέροντα που ενδέχεται να προκύψει εκ της αστάθειας που περιπτώσεις τέτοιων κρατών ενδέχεται να προκαλούν στο διεθνές σύστημα και ειδικά στην υφιστάμενη ισορροπία που διασφαλίζει τα βρετανικά συμφέροντα. Χαρακτηριστικά δε σημειώνεται ότι οι κίνδυνοι αυτοί ιεραρχούνται ως εκ των μέγιστων για τα βρετανικά συμφέροντα. Οι σχετικές αναφορές στο κείμενο έχουν εξής:

«Supporting fragile states

The needs of fragile and conflict-affected states are among the greatest. None has met a single Millennium Development Goal. They also present significant challenges to delivering aid effectively. Instability, weak government and poor security all impede a country's development.

We have learned important lessons about what works best in these environments: we must address the root causes of conflict and fragility; support an inclusive political system which builds a closer society; and strengthen the Government's ability to deliver security, justice and economic opportunity. That requires marshalling our development programmes, alongside our diplomatic effort and defence engagement. And we know that we must be prepared to innovate.»⁹⁰⁹

Το ειδικό ενδιαφέρον και η μελέτη των δυνατοτήτων για την ουσιαστική αντιμετώπιση (και μάλιστα παρεμβατικά) τέτοιων περιπτώσεων «αποτυχημένων» κρατών, καθόσον εκλαμβάνονται ως ουσιαστικές αιτίες διεθνούς και περιφερειακής αστάθειας, και κατά συνέπεια πρόβλημα για τα βρετανικά συμφέροντα, αποτυπώνεται ευκρινώς στο ανωτέρω κείμενο, όπου φανερά υιοθετεί μια προσαρμοσμένη («adaptive»), όσο και ολιστική («intergrated») προσέγγιση. Μια προσέγγιση, η οποία προορίζεται να εξασφαλίσει το καλύτερο αποτέλεσμα ενεργοποιώντας όχι μόνον την αμιγώς στρατιωτική, αλλά και άλλες

⁹⁰⁶ <https://www.gov.uk/government/publications/mod-police-jurisdiction/mod-police-jurisdiction#what-is-the-jurisdiction-of-the-mod-police>.

⁹⁰⁷ <https://www.gov.uk/government/publications/2010-to-2015-government-policy-conflict-in-fragile-states/2010-to-2015-government-policy-conflict-in-fragile-states>.

⁹⁰⁸ «*Securing Britain in an Age of Uncertainty: The Strategic Defence and Security Review*», HM Government, Oct. 2010, διαθέσιμο στη δνση http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20121015000000/http://www.direct.gov.uk/prod_consum_dg/groups/dg_digitalassets/@dg/@en/documents/digitalasset/dg_191634.pdf.

⁹⁰⁹ *Ibid.*, σελ. 45.

«International operations typically consist of:

- **combat operations** contribute combat-capable forces to coalition efforts to defeat armed adversaries (e.g., *Operation ATHENA*, *Operation MOBILE*)
- **regional security operations** contribute combat-capable forces to coalition efforts to suppress destabilizing activities, especially those related to terrorism, across national boundaries and in international waters (e.g., *Operation MOBILE*, *Operation ARTEMIS*, *Operation METRIC*)
- **peace-support** and **stabilization operations** contribute task-tailored military contingents to international missions working to resolve armed conflicts and provide safety and security for the people of war-torn nations (e.g., *Operation JADE*, *Operation CROCODILE*, *Operation HAMLET*)
- **training and advisory operations** contribute task-tailored military contingents to international efforts to help fragile nations build professional capacity in their security forces (e.g., *Operation SCULPTURE*, *Operation PROTEUS*, *Operation ATTENTION*)
- **humanitarian operations** contribute task-tailored military contingents to international missions helping survivors through the rescue and recovery phases of response to major disasters (e.g., *Operation PLATEAU*, *Operation HESTIA*)
- **non-combatant evacuation operations** assist the departure of foreign nationals, especially Canadians, from overseas locations where they are in danger (e.g., *Operation LION*, *Operation MOBILE*).

- **Working with mission partners**

An expeditionary operation may be part of a Canadian “whole-of-government” engagement in the country or region where the task force is deployed. In a whole-of-government mission, the military operation is one component of a long-term capacity-building program that includes development and governance initiatives as well as security and stability operations.

In many cases, expeditionary operations are part of larger international or coalition missions. The Canadian Armed Forces take part in several United Nations, NATO and other multinational missions in which they operate alongside allies and other likeminded nations.»⁹¹⁴

Η (πολύ)εθνική/ατλαντική θεσμική διάσταση συμμετοχής σε Ειρηνευτικές επιχειρήσεις: Η περίπτωση του NATO

Οι σχετικές προβλέψεις συμμετοχής NATOϊκών στρατιωτικών δομών σε επιχειρήσεις Υποστήριξης Ειρήνης παρέχονται από το Διακλαδικό Δόγμα AJP-3.4.1 «*Allied Joint Doctrine for*

⁹¹⁴ Επίσημος ιστότοπος ΕΔ Καναδά, διαθέσιμος στη δνση <http://www.forces.gc.ca/en/operations-how/international-operations.page>. Για μια ενδιαφέρουσα σπουδή στην άσκηση των λειτουργιών της Διοίκησης κατά τη διάρκεια των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων που μετέχουν Καναδικές ένοπλες συμβολές (τμήματα ή προσωπικό ΕΔ), βλ. Captain(N) J. R. MacIsaac, «*Leadership During Peace Support Operations: “MISSION POSSIBLE”*», OPERATIONAL-LEVEL LEADERSHIP (AMSC 3 / CSEM 3), CANADIAN FORCES COLLEGE / COLLÈGE DES FORCES CANADIENNES, διαθέσιμο στη δνση <http://www.cfc.forces.gc.ca/259/260/263/macisaac2.pdf>. Επίσης, βλ. Major Ian MacVicar, «*Canadian Defence Policy and the Human Security Agenda: Strange Bedfellows*», http://www.cfc.forces.gc.ca/259/181/68_mcvicar.pdf.

the Military Contribution to Peace Support» (2014)⁹¹⁵. Διευκρινίζοντας τον όρο «*Peace Support efforts*», το ίδιο το κείμενο στην εισαγωγή του καθορίζει ότι οι εν λόγω προσπάθειες αφορούν και συμπεριλαμβάνουν περιπτώσεις δραστηριοτήτων στα αντικείμενα «*conflict prevention, peacemaking, peace enforcement, peacekeeping and peacebuilding*». Ενώ παράλληλα, επισημαίνεται ως κρίσιμο το στοιχείο της αμεροληψίας κατά την, προκείμενου χαρακτήρα υποστήριξης ειρήνης, σχεδιαζόμενη παρέμβαση, ως εξής: «*The impartial implementation of a political strategy is the fundamental difference separating peace support from other types of operational-level themes.*». Καθορίζεται δε, ότι οι προβλέψεις του κειμένου αποβλέπουν στο να παράσχουν το θεσμικό πλαίσιο εφαρμογής από Δυνάμεις κρατών μελών του που αναπτύσσονται και δρουν υπό NATOϊκή διοίκηση. Είναι όμως δυνατόν να αποτελέσουν ένα πλαίσιο θεσμικής αναφοράς και από δυνάμεις κρατών μη μελών του NATO, ή από προσωπικό άλλου Οργανισμού, που ενδέχεται να συμμετάσχει και να συνεργαστεί με NATOϊκές δομές σε κοινές επιχειρήσεις. Στο πλαίσιο των ανωτέρω Επιχειρήσεων, οι τύποι επιχειρησιακών αποστολών που μπορεί να απαιτηθούν να διεξαχθούν, με βάση τον καθοριζόμενο επιχειρησιακό τους στόχο, καθορίζονται ως κατωτέρω:

«Peace support incorporates a spectrum of efforts that aim to:

a. Prevent conflict from taking place.

b. Restore peace and order between major conflicting parties.

c. Secure a ceasefire or peace settlement following the outbreak of conflict.

d. Keep the peace while a ceasefire or peace settlement is implemented.

e. Help extend state authority where capacity is weak, to help build a society where disputes in the future are less likely to escalate to conflict.»⁹¹⁶

Εξαιρετικό ενδιαφέρον έχει και η σχετική πρόβλεψη του κειμένου του Δόγματος AJP-3.4.1, αναφορικά με τη συσχέτιση της Ειρηνευτικής Υποστήριξης και της περισσότερο σύνθετης και απαιτητικής (επιχειρησιακά και θεσμικά) διαδικασίας της Σταθεροποίησης και Ανάταξης της περιοχής μετά την παύση των εχθροπραξιών («*Stabilization and Reconstruction*»). Η σχετική αναφορά έχει ως κατωτέρω:

«0103. AJP-3.4.5 Allied Joint Doctrine for Military Support to Stabilization and Reconstruction provides doctrine for the military contribution to a wider civilian-led undertaking of stabilising and reconstructing fragile states that have been or are affected by conflict. This overarching concept seeks, where necessary, to address instability by providing a safe and secure environment from which the core state functions can be reformed and developed. NATO's role within this concept will be shaped by the NAC, NATO Military Committee and Allied

⁹¹⁵ NATO Allied Joint Publication AJP-3.4.1, Edition A, Version 1, "ALLIED JOINT DOCTRINE FOR THE MILITARY CONTRIBUTION TO PEACE SUPPORT", 2 December 2014, διαθέσιμο στη δνση <http://nso.nato.int/nso/zPublic/ap/AJP-3.4.1%20EDA%20V1%20E.pdf>. Οι αναφορές και σχετικές προβλέψεις του εν λόγω κειμένου θα πρέπει να εκλαμβάνονται σε συνάφεια και υπό την επιτελική λογική της συμπληρωματικότητας με άλλα συναφή και ισχύοντα κατά περίπτωση θεσμικά κείμενα της Συμμαχίας, όπως τα ακόλουθα: AJP-01(D) «*Allied Joint Doctrine*», AJP-3(B) «*Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations*», AJP-5 «*Allied Joint Doctrine for Operational-level Planning*», AJP-3.4(A) «*Allied Joint Doctrine for Non-Article 5 Crisis Response Operations*», AJP-3.4.5 «*Allied Joint Doctrine for Military Support to Stabilization and Reconstruction*» και AJP-3.19 «*Allied Joint Doctrine for Civil-Military Cooperation*».

⁹¹⁶ NATO Allied Joint Publication AJP-3.4.1, Edition A, Version 1, "ALLIED JOINT DOCTRINE FOR THE MILITARY CONTRIBUTION TO PEACE SUPPORT", 2 December 2014, παρ. 0102, σελ. 1-1, διαθέσιμο στη δνση <http://nso.nato.int/nso/zPublic/ap/AJP-3.4.1%20EDA%20V1%20E.pdf>.

Command Operations on a case-by-case basis. For example, peace support may sit within the framework of stabilization and reconstruction as the specific case where NATO does not intend to take sides in the conflict but has an interest in resolving the crisis. Therefore, much of the information contained in AJP-3.4.5 reflects outcomes that are similar to those being sought during certain peace support efforts and should be read in conjunction with this publication.»⁹¹⁷

Σημειώνεται ότι η υιοθέτηση⁹¹⁸ του κειμένου του συγκεκριμένου Διακλαδικού Συμμαχικού Δόγματος έγινε με δύο επιφυλάξεις εκ μέρους των ΗΠΑ και της Γερμανίας, οι οποίες αφορούν το νομικό πλαίσιο εξουσιοδότησης της επέμβασης/συνδρομής εκ μέρους του Οργανισμού, σε περίπτωση που θα απαιτηθεί η χρήση ένοπλης δράσης στις εν λόγω Επιχειρήσεις. Συγκεκριμένα, η μεν Γερμανία

«[DEU] ratifies STANAG 2181 with the understanding that, with regard to para 0115, there are more options for a legal basis for peace enforcement beside a UNSC Resolution in accordance with international law. This could be an invitation of foreign troops or an agreement by the legitimate government of the HN. The other passages in the text dealing with the legal basis provided by a UNSCR have to be adapted accordingly.»

Η δε επιφύλαξη εκ μέρους των ΗΠΑ, έχει ως κατωτέρω:

«(1) Peace enforcement will require UN Security Council authorization in accordance with the UN Charter. It is important when discussing peace enforcement that the source of its legitimacy be identified.

(2) US policy on Humanitarian Demining prohibits US military forces from engaging in the physical detection, lifting, or destroying of landmines, except in limited circumstances (for the concurrent purpose of supporting a US military operation). US military personnel are only allowed to assist and train others in demining techniques and procedures. This is outlined in Title 10, USC, Section 407 (a)(3).»⁹¹⁹

2.2 Η ΜΕΤΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΟΗΕ (ΑΠΟ ΤΟ 2010 ΚΑΙ ΜΕΤΑ): Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΟΥ «NEW HORIZON» ΚΑΙ ΤΟ «MULTIDIMENSIONAL» PEACEKEEPING

Η Διαδικασία του «New Horizon» (The "New Horizon" process)⁹²⁰

Η ρευστότητα της μεταψυχροπολεμικής περιόδου του διεθνούς συστήματος και της μετεξέλιξης των προσκλήσεων ασφάλειας σε παγκόσμιο επίπεδο επηρέασε αναμφίβολα και το

⁹¹⁷ Για μια αξιολογή σπουδή στο ζήτημα της διεθνούς ευθύνης ενός Οργανισμού για παραβιάσεις του ΔΑΔ κατά τη διάρκεια επιχειρήσεών του, βλ. Nachama Rosen, «How are Multinational NATO Operations Responsible for International Humanitarian Law Violations?», 37 *Fletcher F. World Aff.* 163 (2013), διαθέσιμο στη δνση <http://www.fletcherforum.org/wp-content/uploads/2013/09/Rosen-FA.pdf> και <http://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/forwa37&div=52&id=&page=>.

⁹¹⁸ Μέσω της διαδικασίας των STANAG's, δηλ. των NATO Standardization Agreements. Εν προκειμένω της STANAG 2181.

⁹¹⁹ NATO Allied Joint Publication AJP-3.4.1, Edition A, Version 1, "ALLIED JOINT DOCTRINE FOR THE MILITARY CONTRIBUTION TO PEACE SUPPORT", 2 December 2014, σελ. V.

⁹²⁰ <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/newhorizon.shtml>.

θεσμό των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων των ΗΕ. Η πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα καταναλώθηκε σε μια προσπάθεια εμπέδωσης του νέου τύπου του UN Peacekeeping, με χαρακτηριστικά συνεκτικής διεθνούς επέμβασης στη διαχείριση κρίσεων με όρους βιώσιμης εμπέδωσης της ειρήνης και αποκατάστασης των δομών του κράτους, έστω κι αν η ειρήνη έπρεπε να επιβληθεί με δυναμικό τρόπο μεταξύ των εμπολέμων. Έτσι, στις αρχές του 2009 εμφανίστηκε η κοινή πρωτοβουλία των Δνσεων DPKO και DFS για την οριοθέτηση ενός Νέου Ορίζοντα («*New Horizon initiative*») του συστήματος των νέων «complex» Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων νέας γενεάς του Οργανισμού. Απέβλεπε στη βελτιστοποίηση της αποδοτικότητας (effectiveness – efficiency) του νέου μοντέλου του UN Peacekeeping βασισμένο στην αντίληψη εμπέδωσης μιας ουσιαστικής και παραγωγικής παγκόσμιας συνεργασίας («*global peacekeeping partnership*»).

Σε αυτό πλαίσιο, από τις Δνσεις DPKO και DFS εξετάστηκε επικοδομητικά η μελέτη του *Center of International Cooperation (CIC)*, με τίτλο «*Building on Brahimi: a Coalition for Peacekeeping in an era of Strategic Uncertainty*» (April 2009)⁹²¹, ως συμβολή πλαίσιο στη δημόσια συζήτηση για τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που αναδεικνύονται γύρω από το θεσμό και το σύστημα του UN Peacekeeping. Τα βασικότερα στοιχεία της νέας πρότασης του *New Horizon* αποτυπώθηκαν κυρίως στο κείμενο με τίτλο «*A New Partnership Agenda: Charting a New Horizon for UN Peacekeeping*»⁹²² που εκδόθηκε τον Ιούλιο του 2009 και υιοθετήθηκε από κοινού εκ των Δνσεων DPKO και DFS. Η κλήση περί της παγκόσμιας συνεργασίας στο πλαίσιο του *New Horizon* έχει τρεις συστατικές διαστάσεις:

- **A partnership in purpose:** Ένα κοινό οραματικό πλαίσιο για τους αναγκαίους τιθέμενους στόχους και μια συνεκτική προσέγγιση για τη διαχείριση, τη σχεδίαση και τη διεξαγωγή των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων.
- **A partnership in action:** Συμφωνημένες και αποδεκτές πρακτικές και διαδικασίες που απαιτούνται για την εφαρμογή του πλαισίου του Νέου Ορίζοντα
- **A partnership for the future:** Ένας γενικότερος συλλογικός σχεδιασμός για την εξασφάλιση, ανάπτυξη και διατήρηση των σχετικών δυνατοτήτων για τις ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του.

Οι προτεραιότητες για την προτεινόμενη αναθεώρηση, αποτυπώθηκαν στη σχετική Έκθεση του ΓΓ του Οργανισμού (*Secretary-General's Report to the Special Committee on Peacekeeping Operations [A/64/573, 22 Dec 2009]*)⁹²³, και αφορούν τους ακόλουθους τομείς:

- Ανάπτυξη Πολιτικών (Policy Development).
- Ανάπτυξη Δυνατοτήτων (Capability Development).
- Έκδοση της Global Field Support Strategy.⁹²⁴
- Σχεδίαση και εποπτεία (Planning and oversight).

⁹²¹ http://cic.nyu.edu/sites/default/files/cic_brahimi_report.pdf.

⁹²² <http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/newhorizon.pdf>.

⁹²³ http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/64/573.

⁹²⁴ UN Global Field Support Strategy [A/64/633, 26 January 2010], διαθέσιμη στη δνση http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/64/633.

Η όλη επισκόπηση της εφαρμογής της διαδικασίας του *New Horizon* του ΟΗΕ αποτυπώνεται σε τακτικές Αναφορές προόδου (Progress Reports), στις οποίες επισημαίνονται οι διενεργηθείσες προσπάθειες για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του UN Peacekeeping μέσω της πρωτοβουλία του Ορίζοντα. Μέχρι τώρα έχουν εκδοθεί δύο, τον Οκτώβριο του 2010⁹²⁵ και το Δεκέμβριο του 2011⁹²⁶.

Αναμφίβολα, το εγχείρημα του *New Horizon* απευθυνόταν στη διεθνή κοινότητα, με απώτερο στόχο την αύξηση της προσφοράς των συνεισφορών στις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις και τη δημιουργία των ευοίωνων εκείνων προϋποθέσεων (βελτιστοποίηση του θεσμικού, διοικητικού και λειτουργικού πλαισίου) που είναι απαραίτητες για την πολιτική συναίνεση των κρατών στις δυναμικές επεμβάσεις των ΗΕ σε περιοχές κρίσεων. Είναι δε σημαντικό, να σημειωθεί ότι η διαδικασία του *New Horizon* δεν απέβλεπε στη μετεξέλιξη ή ακόμα και αντικατάσταση των προγενέστερων ή άλλων πρωτοβουλιών αναθεώρησης του θεσμού του UN Peacekeeping, όπως η αναθεώρηση Brahimi (Brahimi Review) του 2000, ή η αντίστοιχη για τις Επιχειρήσεις Ειρήνης Peace Operations του 2010, ή όποια άλλη προσπάθεια διοικητικής μεταρρύθμισης της δομής του Οργανισμού και δη, των εξειδικευμένων Δνσεων ΔΡΚΟ και DFS. Κυρίως, αποτελούσε ένα εγχείρημα δημιουργικής αφομοίωσης των σημαντικότερων και σοβαρότερων κατατιθέμενων προτάσεων για την κάλλιστη διαχείριση της δίογκωσης του κύκλου δραστηριοτήτων του UN Peacekeeping και ανταπόκρισης στις προκλήσεις της νέας εποχής.

Ο Πολυδιάστατος χαρακτήρας των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων (“Multidimensional” Peacekeeping)

Αναγνωρίζοντας την ανάγκη για μια «πολυδιάστατη» προσέγγιση στο θέμα των ειρηνευτικών επιχειρήσεων, ο ΓΓ των ΗΕ, Ban Ki-moon, κάλεσε τα μέρη του Οργανισμού να παράσχουν τους πόρους εκείνους, οι οποίοι είναι ζωτικής σημασίας για μια τέτοια προσέγγιση, τονίζοντας, μεταξύ άλλων, τη σημασία συνεισφοράς στρατιωτικού και αστυνομικού προσωπικού, ευρύτερης συμμετοχής των γυναικών και έγκαιρης διάθεσης πόρων. Η συνεχώς αυξανόμενη πολυπλοκότητα των Εντολών των ειρηνευτικών επιχειρήσεων, οι οποίες δεν περιορίζονται πλέον στην εποπτεία της εφαρμογής συμφωνιών ειρήνευσης, απαιτεί μια συνεχή ανάλυση και προσαρμοστικότητα των επιχειρήσεων αυτών, καθώς και συνεργασίες σε περιφερειακό επίπεδο, διμερείς χορηγούς από χώρες της εκάστοτε περιοχής και κυρίως, τις εθνικές προτεραιότητες, οι οποίες αναπτύχθηκαν μέσω διαβουλεύσεων με την ευρύτερη κοινωνία των πολιτών.⁹²⁷

Η πολυσχιδής φύση των ειρηνευτικών επιχειρήσεων αναγνωρίζεται και από πιο πρόσφατες δηλώσεις του ΓΓ των ΗΕ, ο οποίος αναφέρει χαρακτηριστικά ότι οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του Οργανισμού «...are a leading part of the international response to a wide array of threats...».⁹²⁸ Ταυτόχρονα, ο ΓΓ αναγνωρίζει ότι οι κίνδυνοι για τους μετέχοντες στις ειρηνευτικές αποστολές αυξάνονται συνεχώς και για το λόγο αυτό, τονίζει τη σημασία της

⁹²⁵ «The New Horizon Initiative: Progress Report No. 1» (October 2010), διαθέσιμο στη δση http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/newhorizon_update01.pdf.

⁹²⁶ «The New Horizon Initiative: Progress Report No. 2» (December 2011), διαθέσιμο στη δση http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/newhorizon_update02.pdf.

⁹²⁷ «Security Council strongly endorses ‘multidimensional approach’ to UN peacekeeping», Jan. 21, 2013, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=43970#.VE-0piLkflQ>

⁹²⁸ «Secretary-General’s remarks at Summit on UN Peacekeeping», Sept. 26, 2014, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.un.org/sg/statements/index.asp?nid=8060>

συνεισφοράς στο εν λόγω πλαίσιο των επιμέρους κρατών.⁹²⁹ Ειδικότερα, διακρίνει την ανάγκη εστίασης στους εξής έξι τομείς:

- i. Ταχεία απόκριση, συμπεριλαμβανομένων των στρατευμάτων και της ικανότητάς τους να μεταβούν στο σωστό μέρος, τη κατάλληλη στιγμή
- ii. Μεγαλύτερη κινητικότητα (πρωτίστως μέσω ελικοπτέρων)
- iii. Ενισχυμένη ιατρική υποστήριξη
- iv. Καλύτερη προστασία από αυτοσχέδιους εκρηκτικούς μηχανισμούς
- v. Καλύτερη πληροφόρηση και ανάλυση, συμπεριλαμβανομένης της εμπειρογνωμοσύνης σχετικά με το οργανωμένο έγκλημα
- vi. Ισχυρές σχέσεις με περιφερειακούς οργανισμούς, ιδίως στην Αφρική, όπου πολλές ειρηνευτικές επιχειρήσεις του Οργανισμού αναπτύσσονται σε συνεργασία με την Αφρικανική Ένωση και σε ορισμένες περιπτώσεις με επιχειρήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.⁹³⁰

Δεκαπέντε χρόνια πέρασαν από τη τελευταία, περιεκτική αναθεώρηση των ειρηνευτικών επιχειρήσεων των Η.Ε., μαρτυρώντας πλέον την ανάγκη απολογισμού των μεγάλων βημάτων που έχουν γίνει σχετικώς, των «μαθημάτων» που λάβαμε, καθώς και των νέων πλαισίων εντός των οποίων αναπτύσσονται οι αποστολές. Σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο κόσμο, η υποστήριξη στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις, και σε όλες τις συναφείς επιχειρήσεις, πρέπει να προσαρμόζεται και να συμβαδίζει με το ευρύτερο πλαίσιο.⁹³¹ Καταδεικνύοντας την ανάγκη προετοιμασίας για τις νέες συνθήκες και για τα νέα σενάρια με τα οποία βρίσκονται αντιμέτωπες οι ειρηνευτικές δυνάμεις του Οργανισμού, ο ΓΓ ανακοίνωσε τη δημιουργία μιας ομάδας υψηλού επιπέδου, η οποία θα αναλάβει την επανεξέταση των ειρηνευτικών και πολιτικών αποστολών, ώστε να επιτευχθεί η προσαρμοστικότητά τους.⁹³²

2.3 Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΗ ΝΟΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

2.3.1 Περί Διεθνούς Ευθύνης Διεθνών Οργανισμών (Η περίπτωση της ευθύνης ΔΟ για αντιδιεθνείς πράξεις-παραλείψεις μελών των (Ειρηνευτικών) Επιχειρήσεών τους)

Η Διεθνής Ευθύνη, κατ' αντιστοιχία της γενικότερης δικαιοϊκής έννοιας της νομικής ευθύνης που εκλαμβάνεται ως «θεμέλιο νομιμότητας» κάθε «ευ λειτουργούντος» δικαιοϊκού συστήματος, χωρίς αμφιβολία αποτελεί έναν από τους θεμελιώδεις λειτουργικούς πυλώνες του Διεθνούς Δικαίου. Ο χαρακτήρας της Διεθνούς Ευθύνης είναι διττός και συνίσταται τόσο

⁹²⁹ «In summit-level meeting, Ban announces review of UN 'blue helmet' operations», Sept. 26, 2014, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=48884&&Cr=peacekeeping&&Cr1#.VE-1aSLkfIQ>

⁹³⁰ «Secretary-General's remarks at Summit on UN Peacekeeping», op. cit.

⁹³¹ Ibid

⁹³² «In summit-level meeting, Ban announces review of UN 'blue helmet' operations», op. cit.

στο να επιτρέπει την (δίκαιη) ικανοποίηση του θύματος μιας διεθνούς αδικοπραξίας, δια της παροχής δυνατότητας πλήρους (ή έστω ικανοποιητικής) επανόρθωσης για την προκληθείσα ζημία εις βάρος του, όσο και στη προληπτική συμβολή του στο γενικότερο σεβασμό των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου εκ μέρους των υποκειμένων του. Ο προσδιορισμός της Διεθνούς Ευθύνης συνάδει με τις επιπτώσεις από την παραβίαση των κανόνων, καθώς διασφαλίζει ότι το κόστος λόγω των αναμενόμενων κυρώσεων στον εν δυνάμει παρανομούμενο θα υπερβαίνει το όποιο προσδοκώμενο όφελος από ενδεχόμενη απόπειρα παραβίασης των διεθνών κανόνων και συναφών υποχρεώσεων. Έτσι, επιπλέον της επανορθωτικής (ή «αποζημιωτικής», αν πρόκειται για οικονομική επανόρθωση) λειτουργίας, επιδιώκεται και επαναφορά της διεθνούς νομιμότητας, αλλά και η προάσπιση και ισχυροποίησή της, προκειμένου να αποτραπεί (κατά το δυνατόν φυσικά) πιθανή παραβίαση των κανόνων της στο μέλλον.

Μετά τις πρόσφατες εξελίξεις στο τομέα της κωδικοποίησης του δικαίου της διεθνούς ευθύνης (κρατών) από την Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου (ΕΔΔ) των ΗΕ, όπου το τελικό της προτεινόμενο Σχέδιο ολοκληρώθηκε μετά από πέντε δεκαετίες⁹³³, το 2001⁹³⁴, συνεχίζει με βάση το προαναφερθέν Σχέδιο, προκειμένου να εκπονηθεί με πολύ ταχύτερους ρυθμούς, ένα αντίστοιχο Σχέδιο για την ευθύνη Διεθνών Οργανισμών⁹³⁵. Όπως επισημαίνεται στο ήδη εκπονηθέν Σχέδιο⁹³⁶, κριτήριο για την απόδοση ευθύνης είναι η άσκηση πραγματικού ή αποτελεσματικού ελέγχου επί του προσώπου ή των προσώπων που τελούν την παράνομη πράξη, λογική που αναμένεται φυσικά να πρυτανεύσει και κατά την εκπόνηση του Σχεδίου για την ευθύνη Διεθνών Οργανισμών. Συγκεκριμένα, στο Άρθρο 2 μεταξύ άλλων προσδιορίζονται διακρινόμενοι οι κρίσιμοι όροι «όργανο» («organ») και «αντιπρόσωπος» («agent») ενός ΔΟ, με αναφορά στις λειτουργίες, το έργο που επιτελούν εις το όνομα του ΔΟ και τη σχέση υπαγωγής του με αυτόν, ως κατωτέρω:

(c) “organ of an international organization” means any person or entity which has that status in accordance with the rules of the organization;

(d) “agent of an international organization” means an official or other person or entity, other than an organ, who is charged by the organization with carrying out, or helping to carry out, one of its functions, and thus through whom the organization acts.

⁹³³ Η πρώτη Σύνοδος της Επιτροπής ΔΔ έλαβε χώρα το 1949. Μέλη της Επιτροπής εχρημάτισαν επιφανείς Έλληνες διεθνολόγοι, όπως ο καθηγητής Σπυρόπουλος (1950), ο Ακαδημαϊκός καθηγητής Ρούκουνας Εμ. (1985-2001) και ο τ. Προϊστάμενος της ΕΝΥ του ΥΠΕΞ, καθηγητής Κώστας Οικονομίδης (1997-2001).

⁹³⁴ Για ενδελεχή σχολιασμό, αλλά και παράθεση του κειμένου του προτεινόμενου Σχεδίου Άρθρων της ΕΔΔ (2001), βλ. Γιόκαρης Α. – Παζαρτζή Φ., *Η Διεθνής Ευθύνη των Κρατών: Στα Άρθρα της ΕΔΔ, στη Διεθνή Νομολογία και Βιβλιογραφία*, Εκδ. Α.Ν.Σάκκουλα, 2004.

⁹³⁵ Για το Σχέδιο Άρθρων της ΕΔΔ, αλλά και για μια γενικότερη ανάλυση του θέματος της Διεθνούς Ευθύνης Οργανισμών και ειδικότερα σε σχέση με τις δράσεις των ειρηνευτικών επιχειρήσεων του ΟΗΕ, βλ. Δούση Εμμανουέλα, *ΟΗΕ: Διεθνής Ευθύνη και Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις*, Εκδ. Σάκκουλα, 2008, ειδικότερα δε το προσαρτημένο Παράρτημα Ι «Σχέδιο Άρθρων της ΕΔΔ για τη Διεθνή Ευθύνη των Διεθνών Οργανισμών», (μέχρι Δεκ. 2007) (σελ. 281 – 296). Γενικότερα δε, βλ. Sicilianos L.A., «*The Classification of Obligations and Multilateral Dimensions of the Relations of International Responsibility*», EJIL, 2002, Vol. 13, No 5, p.p. 1127-1145.

⁹³⁶ «*Draft articles on the responsibility of international organizations, with commentaries*», UN International Law Commission, 2011, διαθέσιμο στη δνση http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_11_2011.pdf.

Μάλιστα, στο Commentary του ίδιου άρθρου⁹³⁷ προάγεται η διασταλτική ερμηνεία του όρου «agent», υιοθετώντας σχετική ερμηνευτική προσέγγιση του ΔΔΧ στη Γνωμοδότησή του στην υπόθεση «*Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations*» το 1947, η οποία συνοψίζεται (σελ. 177) ως εξής:

«The Court understands the word ‘agent’ in the most liberal sense, that is to say, any person who, whether a paid official or not, and whether permanently employed or not, has been charged by an organ of the organization with carrying out, or helping to carry out, one of its functions – in short, any person through whom it acts.»

Επίσης, στο ίδιο κείμενο⁹³⁸ επισημαίνεται μεταξύ άλλων η αντικειμενική υπόσταση της νομικής προσωπικότητας του ΔΟ. Υπό αυτή, δεν απαιτείται αναγκαστικά προηγηθείσα αναγνώρισή του από ένα κράτος που υφίσταται βλάβη εκ του ΔΟ, προκειμένου να τεθεί θέμα έγερσης ζητήματος νομικής ευθύνης του για πράξεις ή παραλείψεις του εις βάρος ενός κράτους ή των πολιτών του. Αρκεί μόνον η νομική του προσωπικότητα να είναι αρκούντως διακριτή από τα κράτη μέλη του, προβλεπόμενη δεόντως μέσω του καταστατικού του πλαισίου/κειμένου.

Στο δε 4^ο Άρθρο του Σχεδίου της ILC, προσδιορίζονται και το δισυπόστατο των απαιτούμενων στοιχείων στοιχειοθέτησης της ευθύνης ενός ΔΟ για μια πράξη (ή παράλειψη), κατά απόλυτη αντιστοιχία με αυτά της ευθύνης κράτους, που είναι ότι αυτή συνιστά παραβίαση ενός κανόνα δικαίου ή μιας διεθνούς υποχρέωσης, και ότι αυτή μπορεί τεκμηριωμένα να καταλογιστεί στον Οργανισμό. Σημαντική είναι η πρόβλεψη του Άρθρου 5 του Σχεδίου Άρθρων⁹³⁹, η οποία σε συνδυασμό με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 4, εμμέσως αλλά σαφώς, παραπέμπει στο κριτήριο της τεκμηρίωσης του «αποτελεσματικού ελέγχου» ως προϋπόθεση καταλογισμού μιας άδικης πράξης και άρα της ευθύνης γι’ αυτή, στον Οργανισμό. Αυτό άλλωστε, ως νομολογιακό δεδομένο, αναγνωρίστηκε και σε συναφείς διεθνείς υποθέσεις, όπως χαρακτηριστικά οι *Behrami and Saramati (2007)*⁹⁴⁰ του ΕυρΔΔτΑ, *Al Jeddah (2008)*⁹⁴¹ της Βουλής των Λόρδων του ΗΒ, και *HN v The Netherlands (2008)*⁹⁴² Περιφερειακό Πρωτοδικείο στην Ολλανδία.

Όπως προκύπτει και από το έργο της Επιτροπής, –με την καθοδήγηση ενός εκ των προεδρευόντων της Καθηγητού, του Roberto Ago (1969-1979)- η Ευθύνη των Κρατών προσδιορίστηκε όχι ως προς την παραδοσιακή αντίληψη που συνέδεε περιοριστικά την ευθύνη κράτους με τη ζημία σε αλλοδαπούς υπηκόους και στην περιουσία τους, αλλά σε σχέση με τους γενικούς κανόνες που διέπουν την ευθύνη κράτους. Έτσι, η όλη έννοια της ευθύνης κράτους συνδέθηκε με τη διάκριση του δικαίου σε θεμελιώδεις – πρωτογενείς κανόνες (συμβατικούς ή εθιμικούς) και σε ένα σώμα δευτερογενών κανόνων, οι οποίοι προκύπτουν ως υποχρεώσεις τήρησης και εφαρμογής των πρωτογενών κανόνων και «ενεργοποιούνται όταν υφίσταται παραβίαση [αυτών]».⁹⁴³ Γενικώς προωθήθηκε η

⁹³⁷ *Ibid.*, σελ. 12.

⁹³⁸ *Ibid.*, σελ. 9.

⁹³⁹ «Article 5 (Characterization of an act of an international organization as internationally wrongful): The characterization of an act of an international organization as internationally wrongful is governed by international law.»

⁹⁴⁰ *Behrami v France and Saramati v France, Germany and Norway (2007)*, 45 EHRR SE10.

⁹⁴¹ *R (on the Application of Al-Jeddah) v Secretary of State for Defence [2008]*, 1 AC 332.

⁹⁴² Case No (Zaaknummer) 265615/HA ZA 06-1671, District Court of The Hague, Netherlands, 10 September 2008.

⁹⁴³ Γιόκαρης Α. – Παζαρτζή Φ., ό.π., σελ. 17

προοδευτική αντίληψη της ανάδειξης της ευθύνης κράτους με γνώμονα τη γενικότερη προστασία και την εξυπηρέτηση του «συλλογικού» συμφέροντος, σημείο άλλωστε που επισημαίνει χαρακτηριστικά και ο Καθηγητής Γιόκαρης: «η εισαγωγή θεμελιωδών εννοιών, όπως αυτή των κανόνων *jus cogens* ή των υποχρεώσεων *erga omnes*⁹⁴⁴ καταδεικνύει μια διεύρυνση από μια διμερή αντίληψη της διεθνούς ευθύνης σε μια πιο συλλογική αντίληψη όπου λαμβάνονται υπόψη τα θεμελιώδη συμφέροντα της διεθνούς κοινότητας στο σύνολό της».⁹⁴⁵ Αυτή η εγκατάλειψη της συσταλτικής ερμηνευτικής προσέγγισης, η οποία περιοριζόταν στην αμιγώς «διμερή διάσταση» του πεδίου διεθνούς ευθύνης (βασισμένη στο παραδοσιακό δίπολο «θιγών – θιγόμενος») και την υιοθέτηση μιας αντίληψης «συλλογικότερης διάστασης», που αξιώνει τη «διεύρυνση του κύκλου των «θιγόμενων» κρατών που νομιμοποιούνται να επικαλεστούν τη διεθνή ευθύνη πέραν του «άμεσα» ζημιωμένου κράτους, όσο και με τη συμπερίληψη των σοβαρών παραβιάσεων κανόνων θεμελιωδών για τη διεθνή κοινότητα στο σύνολό της, που απαιτούν κάποιο ειδικό καθεστώς ευθύνης»⁹⁴⁶ φαίνεται ότι αποτελεί θεωρητική παρακαταθήκη και οδηγό για την επόμενη φάση του έργου της ΕΔΔ, δηλαδή, αυτής του προσδιορισμού της ευθύνης Διεθνών Οργανισμών για

⁹⁴⁴ Ειδικότερα για τη Διεθνή Ευθύνη που επισύρεται από μη συμμόρφωση με κανόνες *jus cogens*, (αναγκαστικού δικαίου), αλλά και τη σχέση με υποχρεώσεις *erga omnes*, βλ. τη συναφή νομολογία του ΔΔΧ στην υπόθεση *Bosnia and Herzegovina v. Yugoslavia*, όπου το Δικαστήριο απεφάνθη σχετικά ως εξής:

«...Whereas *Bosnia and Herzegovina* was right to point to the *erga omnes* character of the obligations flowing from the Genocide Convention (see *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Preliminary Objections, Judgment, I. C. J. Reports 1996, pp. 615-616, para. 31*), and the Parties rightly recognized that in no case could one breach of the Convention serve as an excuse for another; and whereas, however, the argument drawn from the absence of reciprocity in the scheme of the Convention is not determinative as regards the assessment of whether there is a legal connection between the principal claim and the counter-claim, in so far as the two Parties pursue, with their respective claims, the same legal aim, namely the establishment of legal responsibility for violations of the Genocide Convention...», *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Counter-claims, Order of 17 Dec. 1997*, p.p. 243-261 και ιδίως p. 258

Σε ό,τι δε αφορά ειδικά το θέμα της σαφούς διάκρισης των υποχρεώσεων *erga omnes* και των κανόνων *jus cogens*, καθώς και της επικάλυψης στις περιπτώσεις που υποχρεώσεις *erga omnes* απορρέουν από την εφαρμογή κανόνων *jus cogens*, αλλά και κατά πόσο οι εν λόγω υποχρεώσεις (*erga omnes*) συμμόρφωσης εκ μέρους ενός κράτους παραμένουν δεσμευτικές ακόμη και στην περίπτωση που παραβιάζονται από τρίτον, βλ. τη θέση που εξέφρασε το ΔΔΧ, στην υπόθεση *East Timor*, όπου αναφέρεται ότι

«...However, *Portugal* puts forward an additional argument aiming to show that the principle formulated by the Court in the case concerning *Monetary Gold Removed from Rome in 1943* is not applicable in the present case. It maintains, in effect, that the rights which *Australia* allegedly breached were rights *erga omnes* and that accordingly *Portugal* could require it, individually, to respect them regardless of whether or not another State had conducted itself in a similarly unlawful manner. In the Court's view, *Portugal's* assertion that the right of peoples to self-determination, as it evolved from the Charter and from United Nations practice, has an *erga omnes* character is irreproachable. The principle of self-determination of peoples has been recognized by the United Nations Charter and in the jurisprudence of the Court (see *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970)*, *Advisory Opinion, I. C. J. Reports 1971, pp. 31-32, paras. 52-53*; *Western Sahara, Advisory Opinion, I. C. J. Reports 1975, pp. 31-33, paras. 54-59*); it is one of the essential principles of contemporary international law. However, the Court considers that the *erga omnes* character of a norm and the rule of consent to jurisdiction are two different things. Whatever the nature of the obligations invoked, the Court could not rule on the lawfulness of the conduct of a State when its judgment would imply an evaluation of the lawfulness of the conduct of another State which is not a party to the case. Where this is so, the Court cannot act, even if the right in question is a right *erga omnes*...», *East Timor (Portugal v. Australia)*, *Judgment, ICJ Report 1995*, p.p. 90, 106 και ιδίως 102.

⁹⁴⁵ Γιόκαρης Α. – Παζαρτζή Φ., ό.π., σελ. 8.

⁹⁴⁶ *Ibid*, p. 19

δράσεις, πράξεις ή παραλείψεις που οδηγούν σε παραβιάσεις κανόνων του Διεθνούς Δικαίου. Επίσης, ως σημαντικό θεωρητικό δεδομένο εκλαμβάνεται και η σημαντικότερη παραδοχή της ΕΔΔ (Άρθρο 2, του τελικού Σχεδίου του 2001) που θέλει από μια άδικη ενέργεια, η οποία αποδίδεται σε ένα κράτος, να είναι δυνατό να προκύψουν νομικές συνέπειες, τόσο αναφορικά με τη διεθνή ευθύνη του Κράτους, όσο και αναφορικά με τις ατομικές ποινικές ευθύνες των προσώπων που δρουν υπό την καθοδήγηση (ή έλεγχο), ή έστω και για λογαριασμό του Κράτους, ως όργανα του Κράτους (State Agents). Το ανωτέρω φαίνεται ότι είναι λογικό, αφού τα εν λόγω πρόσωπα, με τις όποιες ενέργειές τους (πράξεις ή παραλείψεις τους), θα μπορούσαν να προκαλέσουν αποτελέσματα που συνιστούν «*διεθνή εγκλήματα του Κράτους*», εγείροντας έτσι τη διεθνή ευθύνη του κράτους έναντι της διεθνούς νομιμότητας/κοινότητας.⁹⁴⁷

Χωρίς αμφιβολία, η όποια γενικότερη εξέταση του θέματος της διεθνούς ευθύνης για αδικοπραξίες, δηλαδή για πράξεις ή παραλείψεις που συνιστούν παραβίαση διεθνών υποχρεώσεων και δύνανται να αποδοθούν σε κράτος ή σε διεθνή οργανισμό, αναπόφευκτα οδηγούν και στο ακόμη πλημμελώς διερευνηθέν θέμα της ευθύνης, η οποία ενδεχομένως εγείρεται για αδικοπραξίες που αφορούν τη δράση των ειρηνευτικών ή των κατ' εξουσιοδότηση επιχειρήσεων του ΟΗΕ. Με άλλα λόγια των πολυεθνικών επιχειρήσεων που εξυπηρετούν το σύστημα συλλογικής ασφάλειας της διεθνούς δικαιοταξίας. Θέμα εξαιρετικά σύνθετο και πολυπαραγοντικό, το οποίο σαφώς εκτός της νομικής του διάστασης, η οποία κάθε άλλο παρά σαφώς και αναμφισβήτητα είναι διεθνώς προσδιορισμένη, αναμφίβολα περιλαμβάνει και την πολιτική ή και γεωπολιτική διάσταση, η επίδραση των οποίων καθιστά τον προσδιορισμό του θεσμικού πλαισίου, αλλά και τη νομική του ερμηνεία, ένα εξαιρετικά δύσκολο και μάλλον ρευστό ζήτημα με διεθνείς διαστάσεις.

Η ΝΑΤΟϊκή επιχείρηση κατά της Γιουγκοσλαβίας, στο Κόσοβο, την άνοιξη του 1999 σαφώς αποτελεί την κορυφαία περίπτωση που τέθηκαν υπό εξέταση θέματα που κυρίως σχετίζονταν με τη νομιμότητα ανάληψης συλλογικής ένοπλης δράσης από συνασπισμούς κρατών ή και διεθνείς οργανισμού έναντι τρίτου κράτους χωρίς τη ρητή συναίνεση του ΣΑ του ΟΗΕ, αλλά και την απόδοση και ενδεχομένως τον επιμερισμό ευθύνης σε διεθνή οργανισμό και/ή μεταξύ των κρατών-μελών του για αδικοπραξίες, που τελέσθηκαν κατά τη διάρκεια των δράσεων, που συμπεριελάμβαναν μάλιστα τη χρήση ένοπλης δράσης (βίας), ειδικά δε όταν η όλη απόφαση ήταν οριακής ή αμφισβητήσιμης νομιμότητας εξ υπαρχής. Η ακόλουθη προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο (της Χάγης) του κράτους της Γιουγκοσλαβίας (Σερβίας & Μαυροβούνιο) κατά των χωρών που έλαβαν μέρος στην εν λόγω επιχείρηση των εναέριων βομβαρδισμών στο Κόσοβο, αν και τελικά δεν έτυχε της αποδοχής του Δικαστηρίου⁹⁴⁸, στην ουσία έθεσε (τουλάχιστον στη θεωρία) ένα πολύ σοβαρό ζήτημα για τη νομιμότητα χρήσης βίας, αλλά και για τη διεθνή ευθύνη Οργανισμών και κρατών μελών του, σε σχέση με την τέλεση αδικοπραξιών. Η συνεχώς αυξανόμενη συμμετοχή διεθνών δρώντων (Οργανισμών, συνασπισμού κρατών, ΜΚΟ, διεθνών εταιρειών, αλλά και ιδιωτών, με ή και χωρίς κρατική ή άλλη επίσημη ιδιότητα) σε περιοχές κρίσεων, όπου η διεθνής επέμβαση απαιτείται και διενεργείται με την άμεση ή έμμεση εξουσιοδότηση του ΟΗΕ (αλλά και κάποιες φορές χωρίς

⁹⁴⁷ Νομολογιακά, το θέμα της διεθνούς ευθύνης κράτους από πράξεις κρατικών οργάνων του έχει εξεταστεί στο παρελθόν, τόσο καθόσον αφορά πράξεις που άπτονται της νομοθετικής εξουσίας του Κράτους, όσο και της εκτελεστικής, αλλά και της δικαστικής εξουσίας. Για πράξεις που άπτονται της νομοθετικής εξουσίας του κράτους, βλ. PCIJ, Υπόθεση *German Settlers in Poland* (1923) και ICJ, Υπόθεση *Rights of Nationals of the United States of America in Morocco*, (ICJ Reports 1952 σελ. 193), για την εκτελεστική, βλέπε PCIJ Υπόθεση *Lotus* (1923), ICJ Υπόθεση *Ambatielos* (ICJ Reports 1953), και για τη δικαστική, βλέπε ICJ, Υπόθεση *LaGrand (Germany v. USA)*, (Provisional Measures, ICJ Reports 1999).

⁹⁴⁸ Με την απόφαση του της 15 Δεκ. 2004, το δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή, θεωρώντας εαυτώ αναρμόδιο να εκδικάσει επί της ουσίας τις προσφυγές της Σερβίας.

αυτήν), καθώς επίσης και η ολοένα αυξανόμενη απαίτηση για ενεργή συνεργασία και διάδραση μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων με τις εκάστοτε αναπτυσσόμενες πολυεθνικές δυνάμεις, εγείρουν μια σειρά από επιμέρους προβλήματα, αναδεικνύοντας την εξαιρετική σπουδαιότητα του όλου θέματος για τις εξελίξεις στο μέλλον. Χωρίς αμφιβολία, η εμπλοκή των σύγχρονων πολυεθνικών – ειρηνευτικών δυνάμεων σε ολοένα περισσότερο διευρυμένου πεδίου δραστηριοτήτων και αποστολών περιπτώσεις, που πλέον δεν περιορίζεται σε απλές ειρηνευτικές αποστολές διαχωρισμού πρώην εμπολέμων ή παρατηρητών ή ακόμη και διανομής ανθρωπιστικής βοήθειας, αλλά έχει επεκταθεί σε αποστολές ενεργού εμπλοκής σε ένοπλες συρράξεις (φυσικά με ειρηνευτική επιχειρησιακή επιδίωξη) ή σε αποστολές που αφορούν τη μεταβατική διοίκηση εδαφών, αυξάνει τις πιθανότητες να εγερθούν θέματα διεθνούς ευθύνης για πράξεις, που θα αποτελέσουν παραβιάσεις διεθνών κανόνων.

Είναι πολύ πρόσφατες οι καταγγελίες για άκρως θλιβερά φαινόμενα σεξουαλικής και οικονομικής εκμετάλλευσης αμάχων-πολιτών (κυρίως γυναικών και παιδιών), που έλαβαν χώρα από μέλη των ειρηνευτικών αποστολών του ΟΗΕ, κυρίως στο Κονγκό (Δύναμη MONUC).⁹⁴⁹

Σαφώς, το θέμα που ουσιαστικά παραμένει ως το πρακτικώς εξεταστέο είναι αν και κατά πόσο η υποχρέωση επανόρθωσης μετά από την αποδοχή της διεθνούς ευθύνης για μια αδικοπραξία, θα καταλογίζεται στον Οργανισμό ή στα κράτη – μέλη του που ουσιαστικά εισφέρουν το απαραίτητο προσωπικό και μέσα για την υλοποίηση της επιχείρησης, ή αν η ευθύνη, και άρα και η υποχρέωση επανόρθωσης θα επιμερίζεται (ενδεχομένως ποσοστιαία) και στους δύο (κράτος TCN – διεθνής Οργανισμός που ασκεί μέρος ή το σύνολο της διοίκησης της πολυεθνικής Επιχείρησης). Στις 10 Ιουλίου 2008, το Ολλανδικό Δικαστήριο στην υπόθεση *Mothers of Srebrenica et al. v. The State of the Netherlands and the United Nations*⁹⁵⁰, που αφορούσε προσφυγή συγγενών θυμάτων της σφαγής της Σρεμπρένιτσα το 1995, αποφάνθηκε ότι ο ΟΗΕ απολαμβάνει πλήρη δικαιοδοτική ασυλία στο Ολλανδικό δικαστικό σύστημα, και άρα τα εθνικά ολλανδικά Δικαστήρια στερούνται της απαιτούμενης δικαιοδοσίας να δικάσουν προσφυγές κατά των ΗΕ για δράσεις των Ειρηνευτικών τους Επιχειρήσεων στο πεδίο. Η υπόθεση εξετάστηκε κατόπιν από το Εφετείο (30 Μαρτίου 2010)⁹⁵¹ και τελικά από το ανώτατο Ολλανδικό Δικαστήριο (13 Απρ. 2012)⁹⁵², χωρίς ιδιαίτερη νομολογιακή παρέκκλιση.⁹⁵³

⁹⁴⁹ Βλ. ενδεικτικά: Human Rights Watch, «MONUC: A Case for Peacekeeping Reform», March, 1, 2005, Statement by Jean Marie-Guéhenno, Under-Secretary-General for Peacekeeping Operations on allegations of sexual exploitation and abuse by UN personnel, Jan. 31, 2005, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://pbpu.unlb.org/pbps/Library/USG%20Statements.SEA31Jan05.pdf>, «UN investigating alleged sexual misconduct of peacekeepers in DR of Congo», UN News, Dec. 24, 2008

⁹⁵⁰ See *Mothers of Srebrenica et al. v. The State of the Netherlands and the United Nations* Case number 295247/ HA ZA 07-2973, Judgement in the incidental proceedings, July 10, 2008, online: http://zoeken.rechtspraak.nl/resultpage.aspx?snelzoeken=true&searchtype=ljn&ljn=BD6796&u_ljn=BD6796].

⁹⁵¹ *Mothers of Srebrenica et al v. State of the Netherlands and the United Nations*, Case No. 200.022.151/01, Court of Appeal of The Hague, Judgment in the First Civil Law Section, 30 March 2010, διαθέσιμη στη δνση [http://www.asser.nl/upload/documents/20120420T023804-Division%20Court%20of%20Appeal%2030%20March%202010%20\(English\).pdf](http://www.asser.nl/upload/documents/20120420T023804-Division%20Court%20of%20Appeal%2030%20March%202010%20(English).pdf).

⁹⁵² *Mothers of Srebrenica et al. v. The State of the Netherlands and the United Nations*, Case number 295247/ HA ZA 07-2973, Supreme Court of the Netherlands Judgment, 1st Division, 13 April 2012, διαθέσιμη στη δνση <http://www.asser.nl/upload/documents/20120905T111510-Supreme%20Court%20Decision%20English%2013%20April%202012.pdf>.

⁹⁵³ «4.3.14 Although UN immunity should be distinguished from State immunity, the difference is not such as to justify ruling on the relationship between the former and the right of access to the courts in a way that differs from the ICJ's decision on the relationship between State immunity and the right of access to the courts. The UN is

Συγκεκριμένα, το Ολλανδικό Εφετείο στις 30 Μαρτίου 2010, απέρριψε την προσφυγή της κοινωνικής ομάδας με την επωνυμία «Mothers of Srebrenica», με το σκεπτικό⁹⁵⁴ ότι δεν είχε δικαιοδοσία να δικάσει την προσφυγή τους για αποζημιώσεις θυμάτων και οικογενειών από τη σφαγή στη Σρεμπρένιτσα, το 1995, δεχόμενη το σκεπτικό πρωτόδικης Απόφαση του 2008⁹⁵⁵, με την οποία αναγνωρίστηκε το προνόμιο της ασυλίας για τον Οργανισμό των ΗΕ, για πράξεις μελών των πολυεθνικών Δυνάμεων που επιχειρούν υπό την αιγίδα του. Σημαντικό να σημειωθεί ότι η ανωτέρω προσφυγή στο εθνικό Ολλανδικό δικαστήριο στράφηκε και έναντι των ΗΕ, σε αντίθεση με τις συναφείς υποθέσεις *Nuhanović v. The Netherlands and Mustafić v. The Netherlands* (10.9.2008)⁹⁵⁶. Σε αυτές τις υποθέσεις το Ολλανδικό Δικαστήριο δέχτηκε ότι οι πράξεις στο επιχειρησιακό πεδίο της εθνικής μονάδας Dutchbat δεν μπορούσαν να αποδοθούν στο κράτος της Ολλανδίας, καθόσον τον επιχειρησιακό έλεγχο της Δύναμης ασκούσαν τα ΗΕ, ως υποτεταγμένη μονάδα στην πολυεθνική Δύναμη UNPROFOR του ΟΗΕ. Μάλιστα το Δικαστήριο απέρριψε το επιχείρημα ότι μετά την ανάθεση καθηκόντων στην πολυεθνική Διοίκηση της UNPROFOR, τα μέλη της εθνικής Μονάδας θα πρέπει να λογίζονται ως όργανα του κράτους και να εξετάζεται η συμμόρφωση τους με τις προβλέψεις του ΔΔΤΑ (ή και του ΔΑΔ). Όσο δε αφορά την ΕΣΔΑ, αυτή πλέον δεν θα πρέπει να λογίζεται ως μέρος του νομικού πλαισίου δράσης της εθνικής συνιστώσας Δύναμης, καθόσον ο ΟΗΕ δεν είναι μέρος των συμβαλλόντων μερών της ΕΣΔΑ. Για το Δικαστήριο, μόνον αν το κράτος είχε δώσει σαφείς εντολές στην εθνική του μονάδα να εξαιρεθεί από την δομή διοίκησης της πολυεθνικής Δύναμης και να μην υπάγεται σε αυτήν, θα μπορούσε να εγερθεί ζήτημα ευθύνης του κράτους για τις έκτοτε πράξεις ή παραλείψεις της εθνικής συνιστώσας Δύναμης. Εξίσου, και το ΕυρΔΔΤΑ υιοθέτησε την ίδια προσέγγιση απορρίπτοντας την προσφυγή στην υπόθεση *Stichting Mothers of Srebrenica and Others v. The Netherlands* (2013)⁹⁵⁷.

Προφανώς η πρόσφατη εξέλιξη σε αντίστοιχη υπόθεση σχετικά με το ίδιο τραγικό ιστορικό γεγονός (δηλ της σφαγής 300 περίπου θυμάτων στη Σρεμπρένιτσα το 1995), το Ολλανδικό Εφετείο στην Απόφασή του (27-6-2017)⁹⁵⁸ φαίνεται ότι μετακινήθηκε κάπως από τον πνεύμα της αρχικής πρωτόδικης Απόφασης του 2014 (16 Ιουλίου)⁹⁵⁹⁹⁶⁰⁹⁶¹, που όπως και οι

entitled to immunity regardless of the extreme seriousness of the accusations on which the Association et al. base their claims.»), Ibid.

⁹⁵⁴ *Mothers of Srebrenica et al. v. State of the Netherlands and United Nations*, Case no. 200.022.151/01, LJN number: BL8979), Judgment of Dutch Court of Appeal, The Hague, 30 March 2010.

⁹⁵⁵ *Mothers of Srebrenica et al. v. State of the Netherlands and United Nations*, The District Court of The Hague, judgment of 10 July 2008, διαθέσιμη στη δνση <http://www.haguejusticeportal.net/index.php?id=9476> (αγγλική μετφ.). Βλ. επίσης την πρώτη σχετική απόφαση *Zene Srebrenica v. State of the Netherlands*, District Court of The Hague, judgment of 27 November 2003, NJF 2004/159.

⁹⁵⁶ *Nuhanović v. The Netherlands and Mustafić v. The Netherlands*, (10.9.2008), διαθέσιμο στη δνση <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:RBSGR:2008:BF0181&showbutton=true>. <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:RBSGR:2008:BF0181> (Αγγλική μτφ.)

⁹⁵⁷ *Stichting Mothers of Srebrenica and Others v. The Netherlands*, Application no. 65542/12, Decision ECtHR, 3rd Section, 11 June 2013, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-122255>.

⁹⁵⁸ <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:GHDHA:2017:1761>.

⁹⁵⁹ <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Gerechtshoven/Gerechtshof-Den-Haag/Nieuws/Paginas/Nederland-deels-aansprakelijk-voor-schade-van-Moeders-van-Srebrenica.aspx> (στα Ολλανδικά).

⁹⁶⁰ <https://www.nytimes.com/2014/07/17/world/europe/court-finds-netherlands-responsible-for-srebrenica-deaths.html>.

⁹⁶¹ Για σύντομο σχολιασμό της υπόθεσης βλ. Kristen Boon, «Mothers of Srebrenica Decision: Dutch Court holds The Netherlands Responsible for 300 Deaths in 1995 Massacre», *Opinio Juris*, July 17th, 2014, διαθέσιμο στη δνση

λοιπές αντίστοιχες αναγνώριζε την ευθύνη για το ατυχές περιστατικό και την (μάλλον πλημμελή) αντίδραση του Ολλανδικού Τμήματος που του είχε ανατεθεί η φύλαξη της πόλης της Σρεμπρένιτσα, ως εγγυημένο από τον ΟΗΕ «UN safe haven», αποκλειστικά στο ολλανδικό κράτος. Συγκεκριμένα, το Ολλανδικό Δικαστήριο στην πλέον πρόσφατη Απόφαση του 2017⁹⁶² δέχτηκε όχι την πλήρη και αποκλειστική, αλλά τη μερική(!) ευθύνη του κράτους, αναγνωρίζοντας ότι μέρος της ευθύνης θα πρέπει να αναζητηθεί και στον ΟΗΕ. Μάλιστα, στο σκεπτικό του υποστήριξε την εντυπωσιακή θέση ότι η υποχρέωση επανόρθωσης θα πρέπει να αναγνωριστεί μεν, αλλά περιοριζόμενη στο 30% της συνολικής βλάβης που υπέστησαν οι συγγενείς των θυμάτων⁹⁶³, καθόσον εκτίμησε ότι ούτως ή άλλως τα θύματα δεν θα είχαν πάνω από 70% πιθανότητα να επιβιώσουν τελικά, ανεξαρτήτως δηλ. της προτροπής του Ολλανδού επικεφαλής της Δύναμης των Ειρηνευτών του ΟΗΕ (Dutchbat) να εγκαταλείψουν το ελεγχόμενο από αυτούς και -κατά τεκμήριο τουλάχιστον - «ασφαλή» θύλακα, οδηγούμενοι σε περιοχές που ελέγχονταν αποτελεσματικά και αποκλειστικά από τους Σερβοβόσνιους της περιοχής.⁹⁶⁴

Η ανωτέρω υπόθεση εκ των πραγμάτων σχετίζεται με προηγούμενες αντίστοιχες στην Ολλανδία με αντικείμενο εξίσου την ευθύνη κράτους και/ή του ΟΗΕ για τις πράξεις των Ολλανδών Κυανόκρανων, οι οποίες εξετάστηκαν με γνώμονα το νομικό υποκείμενο (κράτος ή ΔΟ) που ασκούσε τον αποτελεσματικό έλεγχο επί των Κυανόκρανων. Τέτοιες χαρακτηριστικές είναι *Nuhanovic v. The Netherlands* και *Mustafic v. The Netherlands*, και οι δύο του 2011. Συγκεκριμένα, η υπόθεση *Nuhanovic v. The Netherlands* (2011)⁹⁶⁵ αφορά ένα Βόσνιο που προσελήφθη ως ντόπιος διερμηνέας από το Ολλανδικό τμήμα (Dutchbat) της Ειρηνευτικής Δύναμης UNPROFOR του ΟΗΕ, στη Βοσνία, το 1995. Οι γονείς και ο νεώτερος αδελφός του είχαν αρχικά αναζητήσει καταφύγιο στην ασφάλεια του «UN safe haven» στην περιοχή ευθύνης των Ολλανδών Κυανόκρανων στη Σρεμπρένιτσα, αλλά έχασαν τη ζωή τους, αφότου έφυγαν από εκεί. Η υπόθεση εξετάστηκε από το Ολλανδικό Δικαστήριο, σε συσχέτιση με την αντίστοιχη υπόθεση του *Riza Mustafic*⁹⁶⁶, ενός επίσης ντόπιου Βόσνιου, που δούλευε αντίστοιχα ως ηλεκτρολόγος στη Δύναμη. Το αίτημα των προσφευγόντων, και στις δύο υποθέσεις, ήταν παρόμοιο, ότι δηλ. ο Ολλανδός επικεφαλής της Dutchbat, άρα επαγωγικά και

<http://opiniojuris.org/2014/07/17/mothers-srebrenica-decision-dutch-high-court-holds-netherlands-responsible-300-deaths-1995-massacre/>.

⁹⁶² <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Gerechtshoven/Gerechtshof-Den-Haag/Nieuws/Paginas/Nederland-deels-aansprakelijk-voor-schade-van-Moeders-van-Srebrenica.aspx>.

⁹⁶³ «The court estimated the chances of Muslim males' survival if they had stayed in the Dutch compound at around 30 percent. "The state is therefore liable for 30 percent of the losses suffered by the relatives," the court said in a statement. The 2014 judgment didn't include that qualification. In a written reaction, the Dutch Defense Ministry said the government would carefully study the latest ruling. "The starting point is that the Bosnian Serbs were responsible," the statement said.», MIKE CORDER, Associated Press, June 27, 2017, at 11:02 a.m., δημοσίευμα διαθέσιμο στη δνση http://hosted2.ap.org/APDEFAULT/cae69a7523db45408eeb2b3a98c0c9c5/Article_2017-06-27-EU-Netherlands-Srebrenica/id-ec34acd9fedf473fa3fc39ede26e8ed3 (πρόσβαση 18/7/2017) και αντίστοιχα στη <https://www.usnews.com/news/world/articles/2017-06-27/dutch-government-partially-liable-in-300-srebrenica-deaths> (πρόσβαση 18/7/2017).

⁹⁶⁴ Sewell Chanjune, «Netherlands Partly Liable for 1995 Massacre of Bosnian Muslim Men, Court Rules», *the New York Times*, 27 June 2017, (<https://www.nytimes.com/2017/06/27/world/europe/srebrenica-bosnia-dutch-netherlands.html>),

⁹⁶⁵ «*Nuhanovic v. The Netherlands*», District Court in The Hague, Judgement, 10 September 2008, available at <http://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:GHSGR:2011:BR5388>.

⁹⁶⁶ «*Mustafic et al. v. The Netherlands*», District Court in The Hague, Judgement, 5 July 2011, Case number : 200.020.173/01, διαθέσιμη στη δνση <http://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:GHSGR:2011:BR5386>. (στα Ολλανδικά)

το Ολλανδικό κράτος, θα έπρεπε να έχουν διεθνή ευθύνη καθόσον απέτυχαν να παράσχουν επαρκή προστασία στα θύματα-αμάχους που είχαν υπό τον έλεγχο και την ευθύνη τους, εκθέτοντας τη ζωή τους σε κίνδυνο, αφού τους διέθεσαν στον έλεγχο των Σερβοβόσνιων. Αντίθετα, η υπεράσπιση από την πλευρά του Ολλανδικού κράτους υποστήριξε ότι οι όποιες πράξεις του τμήματος μιας Ειρηνευτικής Επιχείρησης δεν μπορεί να αποτελούν ευθύνη του κράτους αποστολής (TCN), αλλά της ίδιας της διοίκησης της Επιχείρησης/Αποστολής, και άρα του Οργανισμού υπό τον οποίο ενεργούν, καθόσον ο Οργανισμός δια των οργάνων του ασκεί τον επιχειρησιακό έλεγχο σε ολόκληρη την Ειρηνευτική Δύναμη, και άρα και σε κάθε συνιστών εθνικό τμήμα. Άρα και στην συγκεκριμένη περίπτωση, και στην Dutchbat.⁹⁶⁷⁹⁶⁸

Από τη νομολογιακή εξέλιξη των εξεταζόμενων υποθέσεων φαίνεται ότι, η έως τούδε συγκεκριμένη μονοδιάστατη προσέγγιση των Ολλανδικών Δικαστηρίων (αλλά και άλλων...), που αφορούσε την αποδοχή της αποκλειστικής ευθύνης του κράτους για πράξεις ή παραλείψεις της Διοίκησης των Κυανόκρανων στο πεδίο, κάπως να αμβλύνεται, αφήνοντας

⁹⁶⁷ «4.9 In view of the exclusive responsibility of the UN Security Council for maintaining international peace and security, participation in a UN peacekeeping operation on the basis of chapter VII of the Charter implies that the 'operational command and control' over the troops made available is transferred to the UN. This transfer does not include, or at least not necessarily, the personnel matters of the troops and the material logistics of the deployed detachment, nor the decision about whether or not to retreat [...]. If transfer is subject to further restrictions then express reservations must be made. [N.] has not submitted anything in this respect. ...

4.11 To the conclusion that the reprehended acts of Dutchbat should be assessed as those of an UNPROFOR contingent the court attaches the conclusion [...] that these acts and omissions should be attributed strictly, as a matter of principle, to the United Nations. [N.] argued that this principle in their case does not prejudice attribution to the State.

The events regarded as violations of the ECHR by [N.] occurred in the sovereign state of Bosnia-Herzegovina. Neither the United Nations nor the State had 'effective overall control' over part of that state's territory. Dutchbat was in Bosnia-Herzegovina with the agreement of the lawful government of that country. ... Although the compound enjoyed diplomatic protection by the United Nations, the area was not an extraterritorial pocket. ...

The applicability of the ECHR in the case of [N.]'s next of kin who were killed/[N.] fails already, in the court's opinion, on the ground of article 1 ECHR, in which the scope of the convention is limited to those who come under the jurisdiction of a high contracting party. The term jurisdiction in this article should, according to an ECtHR ruling of December 19, 2001 in the case of Bankovic et al. v. Belgium and sixteen other high contracting parties, be interpreted as an essentially territorial concept. In this ruling complaints by citizens of the Federal Republic of Yugoslavia (Serbia and Montenegro) on airborne attacks in their country were disallowed because they were carried out outside the territory of those contracting parties (inadmissibility 'ratione loci'). Later, the ECtHR adopted the same approach in the case of Issa et al. v. Turkey. In this case the ECtHR ruled that for the finding that the violations of the convention in the north of Iraq (that were the subject of the complaint) came under the jurisdiction of Turkey it was insufficient that large-scale Turkish military operations took place in the area at the time. ...

4.13 With his factual assertions [N.] wants to demonstrate that the members of Dutchbat have seriously defaulted and that there was insufficient supervision within Dutchbat on compliance with fundamental standards. On those grounds, according to [N.], the State remains liable. ... The consequence of attribution to the United Nations is that even gross negligence or serious failure of supervision on the part of the forces made available to the UN must in principle be attributed exclusively to this organization. In the context of making available troops by member states the United Nations may, however, agree that in the event of gross negligence the state deploying the troops is liable toward the United Nations. The term gross negligence may by extension also include violations of human rights or international humanitarian law. It is also conceivable that on the UN's proposal a stipulation is agreed in which the state deploying the troops assumes third-party liability in the event of such violations. ... Attribution of acts and omissions by Dutchbat to the United Nations therefore excludes attribution of the same conduct to the State. ...», Ibid.

⁹⁶⁸ Για μια αποτύπωση της Απόφασης στην Αγγλική γλώσσα, βλ. «The Netherlands, Responsibility of International Organizations», ICRC / *How Law Protect in War?* / *Netherlands*, διαθέσιμο στη δνση https://casebook.icrc.org/case-study/netherlands-responsibility-international-organizations#_ftn1.

περιθώριο πλέον και στην εξέταση ενδεχόμενων ευθυνών και εκ μέρους του ίδιου του Οργανισμού, υπό τη διεύθυνση, ή και διοίκηση του οποίου διεξάγονται οι Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις από εθνικό μεν προσωπικό των κ-μ του, το οποίο όμως αναπτυσσόμενο και δρώντας στο πεδίο, λειτουργεί ως *de facto* όργανό του, έστω κι αν αυτός είναι ο ίδιος ο ΟΗΕ. Γενικώς, θα λέγαμε ότι οι περιορισμοί που αφορούν το εύρος δικαιοδοσίας των διαθέσιμων αρμόδιων (ή πρόθυμων να επιληφθούν) περιφερειακών δικαιοδοτικών οργάνων, το ακόμη «μη-φιλικό» πλαίσιο εξασφάλισης επανορθώσεων σε θύματα (ή συγγενείς θυμάτων), αλλά και οι δικαιοδοτικές ασυλίες για τον ΟΗΕ και το προσωπικό του, συνεχίζουν να υφίστανται ως κυρίαρχοι παράγοντες, συντηρώντας τη δυσκολία αναγνώρισης και στοιχειοθέτησης της νομικής ευθύνης -αρχικά-, και κατ' επέκταση του καταλογισμού της σε επίπεδο Οργανισμού για βεβαιωμένες παραβιάσεις του ΔΔ κατά τη δράση των Κυανόκρανων στο πεδίο. Η ανάδειξη της ευθύνης εκ μέρους του κράτους TCN μπορεί να εξασφαλίζει κάποια απτά και εν μέρει ικανοποιητικά αποτελέσματα σε επίπεδο δικαστικής, ή δημόσιας ηθικής καταδίκης των παραβιάσεων, με την τιμωρία των ενόχων και τη δημόσια αποκατάσταση του κύρους της Δικαιοσύνης, αλλά θα πρέπει να γίνεται συνετά, με εξαιρετική προσοχή και με ισορροπημένο τρόπο, ώστε να αποφεύγονται αντίστοιχα ανεπιθύμητες αρνητικές επιπτώσεις που υποβαθμίζουν την πρόθεση των εν δυνάμει TCNs να συμβάλλουν στη θεμιτή συγκρότηση πολυεθνικών Δυνάμεων για ειρηνευτικού χαρακτήρα διεθνείς Αποστολές χωρίς συγκεκριμένο «ιδιοτελές» γεωπολιτικό όφελος, με αποτέλεσμα να υπονομεύεται γενικότερα ο θεσμός των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ή υπό τον ΟΗΕ.⁹⁶⁹⁹⁷⁰

2.3.2 Παραβιάσεις του Δίκαιου από προσωπικό πολυεθνικών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του/υπό τον ΟΗΕ

2.3.2.1 Παραβατικές ή «παρεκκλίνουσες» συμπεριφορές Κυανόκρανων

Πολλές και σοβαρές εξελίξεις έχουν σημειωθεί στο θεσμικό πλαίσιο που αφορά θέματα *Συμπεριφοράς και Πειθαρχίας (Conduct and Discipline)* για το προσωπικό των Δυνάμεων του ΟΗΕ. Μετά από σημειούμενες σοβαρές παραβατικές συμπεριφορές που ενίοτε έλαβαν χώρα σε μαζικό αριθμό από μέλη των αποστολών αυτών και οι οποίες μάλιστα προκάλεσαν τη διεξαγωγή διοικητικών ερευνών και συναφών κυρώσεων, ο Οργανισμός δια στόματος του ΓΓ, διακήρυξε το 2013 μια πολιτική «μηδενικής ανοχής» (“zero tolerance policy”) για οποιαδήποτε παραβίαση κανόνων του ΟΗΕ, οι οποίοι συμπεριλαμβάνουν ρητές

⁹⁶⁹ Για μια επιπρόσθετη ενδιαφέρουσα αρθρογραφία στο θέμα της ευθύνης των διεθνών Οργανισμών για πράξεις ή παραλείψεις οργάνων ή *de facto* οργάνων τους, βλ. Stahn and J. Kleffner (eds.), *Jus Post Bellum: Towards a Law of Transition From Conflict to Peace*, The Hague: TMC Asser Press, 2008, διαθέσιμο στη δνση <http://www.elac.ox.ac.uk/downloads/Rodin%20-%20Two%20Emerging%20Issues%20of%20Jus%20Post%20Bellum.pdf>, και ειδικά Matteo Tondini, “Putting an End to Human Rights Violations by Proxy: Accountability of International Organizations and Member States in the Framework of Jus Post Bellum”, Chapter 10, στο C. Stahn and J. Kleffner (eds.), *Jus Post Bellum: Towards a Law of Transition From Conflict to Peace*, The Hague: TMC Asser Press, 2008, pp. 187-212. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2100944> και στο <http://www.elac.ox.ac.uk/downloads/Rodin%20-%20Two%20Emerging%20Issues%20of%20Jus%20Post%20Bellum.pdf>.

⁹⁷⁰ Fernández Arribas, “International Responsibility of the European Union for the Activities of its Military Operations. The issue of effective control”, 18 *SYBIL* (2013-2014), pp. 33-59, διαθέσιμο στη δνση http://www.upo.es/export/portal/com/bin/portal/upo/profesores/gferarr/profesor/1424098708578_publicacion_syil_febrero_2015.pdf.

απαγορεύσεις σεξουαλικής επαφής προσωπικού του Οργανισμού με άτομα παιδικής ηλικίας (18 και κάτω), καθώς και απαγόρευση σεξουαλικής επαφής με ιερόδουλες (επί πληρωμή), θέση η οποία έχει επιβεβαιωθεί πολλάκις.⁹⁷¹ Στο πλαίσιο του εν λόγω θέματος, σημαντικά κείμενα αναφοράς είναι:

α. Το πλέγμα κανόνων που συμπεριελήφθησαν στο Εγχειρίδιο που εξέδωσε το 2003 ο ΓΓ του ΟΗΕ με ειδικά μέτρα για την προστασία από σεξουαλικές παρενοχλήσεις και σεξουαλική κακοποίηση,⁹⁷² απευθυνόμενο σε όλες τις κατηγορίες των UN Peacekeepers, συμπεριλαμβανομένων των μελών αστυνομικών τμημάτων, στρατιωτικούς παρατηρητές, μέλη εθνικών αντιπροσωπειών, εθελοντές των ΗΕ, συμβούλους καθώς και ιδιώτες με συμβόλαια συνεργασίας.

β. Οι έντυπες εκδόσεις οδηγιών: UN publications: *“Ten Rules: Code of Personal Conduct for Blue Helmets”* και *“We Are United Nations Peacekeepers”*.

γ. Η σχετική Έκθεση εμπειρογνομόνων **«A comprehensive strategy to eliminate future sexual exploitation and abuse in United Nations peacekeeping operations»**⁹⁷³, που υπεβλήθη στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ από τον ΓΓ του Οργανισμού το 2005, γνωστή και ως *Zeid Report*⁹⁷⁴. Το κείμενο αποτελεί μια πρόταση Στρατηγικής του Οργανισμού, απευθυνόμενη σε όλο το προσωπικό με ποικίλες ιδιότητες που συμμετέχουν στις Ειρηνευτικές Αποστολές, τα ίδια τα Κράτη-μέλη, αλλά και ολόκληρο το Σύστημα του Οργανισμού, προκειμένου να δεσμευτούν σε μια νέα αρχιτεκτονική Συμπεριφοράς και πειθαρχίας (*«new Conduct and Discipline architecture»*) στη συμπεριφορά και τη δράση όλων όσων εμπλέκονται με το Peacekeeping.

δ. Η υιοθετηθείσα από τη ΓΣ υψηλή Στρατηγική του ΟΗΕ το 2008 (UN-wide strategy) για την αρωγή και υποστήριξη των θυμάτων σεξουαλικής εκμετάλλευσης και κακοποίησης από το προσωπικό (των δυνάμεων) του ΟΗΕ.⁹⁷⁵

2.3.2.2 Ατομική ποινική ευθύνη μελών των πολυεθνικών ειρηνευτικών επιχειρήσεων του ΟΗΕ

Σε ό,τι αφορά το θέμα της ατομικής ποινικής ευθύνης, επισημαίνεται ότι η εξέλιξη του διεθνούς δικαίου στο θέμα αυτό, κυρίως κατά το δεύτερο μισό του 20 αιώνα (Δίκες Νυρεμβέργης και Τόκυο) και ειδικότερα μετά τα *ad hoc* Ειδικά διεθνή ποινικά Δικαστήρια για την πρώην Γιουγκοσλαβία (ICTY - 1993) και τη Ρουάντα (ICTR - 1994), αλλά και τα άλλα υβριδικά Εθνικά/διεθνή Δικαστήρια (όπως αυτό για τη Σιέρρα Λεόνε), που στοχεύουν πλέον στην απόδοση ατομικής ευθύνης και την τιμωρία ατόμων για σοβαρές παράνομες πράξεις που

⁹⁷¹ Report of the Secretary General, Special measures for protection from sexual exploitation and abuse, A/67/766, Feb. 28, 2013.

⁹⁷² Secretary-General's bulletin on special measures for protection from sexual exploitation and sexual abuse (ST/SGB/2003/13).

⁹⁷³ A/59/710, March 24, 2005. Η εν λόγω Έκθεση εκπονήθηκε μετά από σχετικό αίτημα του ΓΓ του Οργανισμού να εξεταστεί επισταμένα το θέμα τον Ιούλιο του 2004 και αφού η Special Committee on Peacekeeping Operations, με σχετική αναφορά της (A/59/19 – 2005), εισηγήθηκε την εκπόνηση μιας εμπειριστατωμένης Έκθεσης με συστάσεις για τη σεξουαλική εκμετάλλευση και τις παρενοχλήσεις/ κακοποιήσεις που παρατηρήθηκαν επανειλημμένα από μέλη των Ειρηνευτικών Αποστολών του ΟΗΕ.

⁹⁷⁴ Prince Zeid Ra'ad Zeid Al-Hussein, πρώην Μόνιμος Αντιπρόσωπος (Permanent Representative) της Ιορδανίας

⁹⁷⁵ A/RES/62/214, March 7, 2008.

συνδέονται με περιόδους που εφαρμόζεται το Ανθρωπιστικό Δίκαιο, οδήγησαν στη σύσταση (Ρώμη 1998) και πλέον στη λειτουργία (2002) του διαρκούς Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (ICC).

Το θέμα της ατομικής ποινικής ευθύνης για άτομα που με ιδιότητα κρατικού οργάνου μετέχουν σε Ειρηνευτικές αποστολές, υπό την αιγίδα κάποιου διεθνούς οργανισμού αποτελεί σοβαρό θέμα προβληματισμού, τόσο σε ακαδημαϊκό/επιστημονικό, όσο και σε επίπεδο πολιτικό. Τα περιστατικά που προαναφέρθηκαν και αφορούσαν παραβατικές συμπεριφορές μελών Ειρηνευτικών Δυνάμεων, παραπέμφθηκαν να διαχειριστούν από την εσωτερική δικαιοταξία των Κρατών εθνικότητας, ενώ από πλευράς ΟΗΕ, έτυχαν περιορισμένης αντιμετώπισης (διοικητικών κυρώσεων και πολιτικών/ηθικών καταδικαστικών ανακοινώσεων). Το πρόβλημα, όμως, περιπλέκεται σε περίπτωση άρνησης, αδιαφορίας ή και αδυναμίας του κράτους να επιληφθεί δικαστικά μιας ενδεχόμενης σοβαρής παραβατικής συμπεριφοράς μέλους μιας Επιχείρησης. Το ήδη σύνθετο αυτό θέμα αναμένεται να καταστεί ακόμη πιο περίπλοκο, στην περίπτωση που το Κράτος δεν αναγνωρίζει τη δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου στους υπηκόους του. Εδώ βέβαια τίθενται και επιπρόσθετα θέματα, όπως αυτό της ετεροδικίας, που συγκεκριμένα αφορούν τη διαδικασία καθορισμού της πρωτεύουσας/συμπληρωματικής ή αποκλειστικής αρμοδιότητας διεθνών και/ή εθνικών δικαιοδοτικών οργάνων έναντι προσώπων που είναι μέλη πολυεθνικών αποστολών.

Για το θέμα του προσδιορισμού του ζητήματος της ατομικής ευθύνης, στο πλαίσιο της ΕΕ, σημαντικότερη είναι η *Κοινή Θέση* (Common Position) της ΕΕ για το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, όπως διαμορφώθηκε το 2003⁹⁷⁶, καθώς και το «*EU's Action Plan on the ICC*» (2001/2003). Σημειώνεται ότι η ΕΕ δεν είναι υπογράφον μέρος της Συμφωνία της Ρώμης του 1998 (και άρα δεν είναι συμβαλλόμενο μέλος στο καταστατικό του ICC), αλλά δεν πρέπει να παροράται ότι όλα τα κράτη μέλη της έχουν προσχωρήσει σε αυτό, προσυπογράφοντας τη Συμφωνία της Ρώμης. Η υποστηρικτική θέση της ΕΕ ως προς τη δράση του ICC, επιβεβαιώθηκε, άλλωστε, από την ΥΕ της Εξωτερικής Δράσης της ΕΕ, Federica Mogherini, στη δήλωσή της για την επέτειο της Ημέρας της παγκόσμιας ποινικής Δικαιοσύνης, στις 16 Ιουλίου 2017 έχει προφανώς αυτή την αφετηρία, όταν επισημαίνει ότι «*the European Union and its Member States reaffirm their full support to the International Criminal Court and to the strengthening of an international criminal justice system committed to deter the commission of crimes, to fight impunity and to ensure the protection of the victims' rights.*»⁹⁷⁷,

Στο δε κείμενο *European Union Guidelines on promoting compliance with international humanitarian law (IHL)* (2005), για το θέμα της ατομικής (ποινικής) ευθύνης, ειδικά για εγκλήματα πολέμου που συνδέονται με τις ένοπλες συρράξεις και το εφαρμοστέο σε αυτές δίκαιο, προβλέπονται συγκεκριμένα τα ακόλουθα:

«...Individual responsibility

⁹⁷⁶ Βλ. «*EU Common Position on the ICC*» (2003/444/CFSP, 16 June 2003), διαθέσιμη στη δνση https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/l_15020030618en00670069.pdf, καθώς και το «*EU's Action Plan on the ICC*» (16 June 2003), διαθέσιμο στη δνση <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/ICC48EN.pdf>.

⁹⁷⁷ Declaration by the High Representative, Federica Mogherini, on behalf of the European Union on the occasion of the Day of International Criminal Justice, 17 July 2017, διαθέσιμο στη δνση http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/07/16-hr-declaration-international-criminal-justice-day17-july/?utm_source=dsms-auto&utm_medium=email&utm_campaign=Declaration%20by%20the%20High%20Representative%2C%20Federica%20Mogherini%2C%20on%20behalf%20of%20the%20European%20Union%20on%20the%20occasion%20of%20the%20Day%20of%20International%20Criminal%20Justice%2C%2017%20July%202017.

13. Certain serious violations of IHL are defined as war crimes. War crimes may occur in the same circumstances as genocide and crimes against humanity but the latter, unlike war crimes, are not linked to the existence of an armed conflict.

14. Individuals bear personal responsibility for war crimes. States must, in accordance with their national law, ensure that alleged perpetrators are brought before their own domestic courts or handed over for trial by the courts of another State or by an international criminal tribunal, such as the International Criminal Court...». ⁹⁷⁸

Επίσης, και παράλληλα με τα ανωτέρω, σχετικής αξίας είναι και η Απόφαση της 13ης Ιουνίου 2002 (2002/584/JHA), με την οποία το Συμβούλιο της ΕΕ αποφάσισε τη συγκρότηση ενός Ευρωπαϊκού δικτύου επαφών και συνεργασίας για άτομα που φέρεται να σχετίζονται με εγκλήματα γενοκτονίας, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και εγκλήματα πολέμου., Σημαντική προς αυτή την κατεύθυνση είναι και η Απόφαση πλαίσιο⁹⁷⁹ για το Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και η Απόφαση της 8^{ης} Μαΐου 2003⁹⁸⁰ για τη διεξαγωγή ερευνών και την προσαγωγή ατόμων για εγκλήματα γενοκτονίας, εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας και εγκλήματα πολέμου. Γενικώς, ειδικότερα στο πλαίσιο της ΕΕ η προκρινόμενη πολιτική θέλει τα ειδεχθή αυτά εγκλήματα να αποτελούν σαφώς κολάσιμες πράξεις. Σ'αυτή την κατεύθυνση ενθαρρύνονται οι Τρίτες Χώρες να εντάξουν και/ή να ενεργοποιήσουν σχετικές διατάξεις στην εσωτερική τους δικαιοταξία για την τιμωρία τυχουσών παραβάσεων του ΔΑΔ. Επιπλέον δε, η ΕΕ αποτελεί υποστηρικτή του θεσμού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου με σειρά μέτρων που ελήφθησαν ή πρόκειται να ληφθούν προς αυτή την κατεύθυνση.⁹⁸¹

Στα ανωτέρω συμπληρωματικά θα πρέπει να εξεταστεί η ιδιαίτερης αξίας εκδοτική πρωτοβουλία που ελήφθη το Δεκέμβριο του 2009 σε επίπεδο ΕΕ, με τίτλο οι «*Επικαιροποιημένες Κατευθυντήριες Γραμμές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προώθηση της συμμόρφωσης προς το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο (ΔΑΔ)*»⁹⁸². Οι προβλέψεις της, ιδιαίτερα για τις επιχειρήσεις της ΕΕ, ταυτίζονται με το πνεύμα της παρούσας Διατριβής, ιδιαίτερα όσον αφορά την ανάγκη (ως «δέσμευση», μάλιστα) ιδιαίτερης μέριμνας και συμμόρφωσης για την εφαρμογή του ΔΑΔ (και κατ' επέκταση του ΔτΚ) στις πολυεθνικές επιχειρήσεις διεθνών Οργανισμών, όπως η ΕΕ, που αναπτύσσονται υπό την αιγίδα του ΟΗΕ και κατ' εντολή του. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνεται στο προοίμιο του κειμένου

«Σκοπός των κατευθυντηρίων γραμμών είναι να υποδείξουν τρόπους με τους οποίους η Ευρωπαϊκή Ένωση, τα όργανα και οι οργανισμοί της θα μπορέσουν να προωθήσουν τη συμμόρφωση με τους κανόνες του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου (ΔΑΔ). Υπογραμμίζουν τη **δέσμευση** της Ευρωπαϊκής Ένωσης να προάγει τη συμμόρφωση αυτή κατά τρόπο εμφανή και συνεπή. Οι κατευθυντήριες γραμμές απευθύνονται σε όσους αναλαμβάνουν δράση στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο βαθμό που τα αναφερόμενα θέματα εμπíπτουν στην αρμοδιότητά τους. Συμπληρώνουν κατευθυντήριες γραμμές και άλλες κοινές θέσεις που έχουν

⁹⁷⁸ «*European Union Guidelines on promoting compliance with international humanitarian law (IHL)*» (2005/C 327/04), Official Journal of the European Union, 23.12.2005, p. 4 (C 327/5).

⁹⁷⁹ Framework Decision (2002/584/JHA).

⁹⁸⁰ 2003/335/JHA / 8 May 2003.

⁹⁸¹ Για περαιτέρω ανάλυση στο θέμα της ατομικής ποινικής ευθύνης, βλέπε ειδικά Μαρούδα Μ.Ντ., *Η διεθνής ευθύνη από παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Η κρατική και ατομική ευθύνη σε κίνηση*, Εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2006

⁹⁸² «*Επικαιροποιημένες Κατευθυντήριες Γραμμές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προώθηση της συμμόρφωσης προς το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο (ΔΑΔ)*», 2009/C 303/06, 15.12.2009, διαθέσιμο στη δνση [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52009XG1215\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52009XG1215(01)).

ήδη θεσπισθεί στο πλαίσιο της ΕΕ σε σχέση με θέματα όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα βασανιστήρια και η προστασία του άμαχου πληθυσμού.

Οι κατευθυντήριες αυτές γραμμές είναι σύμφωνες με την προσήλωση της ΕΕ και των κρατών μελών της στις αρχές του ΔΑΔ, και αφορούν το θέμα της συμμόρφωσης τρίτων κρατών με το ΔΑΔ, και, κατά περίπτωση, μη κρατικών φορέων οι οποίοι δρουν σε τρίτα κράτη. Ενώ η αυτή δέσμευση εκτείνεται σε μέτρα τα οποία λαμβάνονται από την ΕΕ και τα κράτη μέλη της για να εξασφαλίσουν τη συμμόρφωση με το ΔΑΔ στις δικές τους ενέργειες, μεταξύ άλλων εκ μέρους των δικών τους δυνάμεων, τα μέτρα αυτά δεν καλύπτονται από τις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές.»⁹⁸³

Η διάκριση του ΔΑΔ έναντι του ΔΔΤΑ, κατά τη διάρκεια μιας δημόσιας δραστηριότητας που περιλαμβάνει τη χρήση βίας, τονίζεται και στο κείμενο ως εξής:

«12. Είναι σημαντικό να διακρίνει κανείς μεταξύ του διεθνούς δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Αποτελούν διακριτά σώματα δικαίου και ενώ πρωταρχικός σκοπός αμφοτέρων είναι η προστασία των ατόμων, υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους. Ειδικότερα το ΔΑΔ τυγχάνει εφαρμογής σε καιρούς ένοπλων συγκρούσεων και κατοχής μετά από ένοπλη σύγκρουση. Αντιστρόφως, το δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ισχύει για όλα τα άτομα που υπάγονται στη δικαιοδοσία του οικείου κράτους εν καιρώ ειρήνης καθώς και εν καιρώ ένοπλης σύγκρουσης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ότι, καίτοι διακριτά, τα δύο σύνολα κανόνων ενδέχεται να ισχύουν αμφότερα σε συγκεκριμένη περίπτωση και άρα πρέπει ενίοτε να εξετάζεται η μεταξύ των σχέση.»

Σε ότι δε ειδικότερα αφορά τις (πολυεθνικές, κυρίως) στρατιωτικές επιχειρήσεις της ΕΕ, και το σχετικό νομικό και θεσμικό πλαίσιο που τις διέπει, το κείμενο περιλαμβάνει ειδική πρόβλεψη, στην οποία τονίζεται ο υποχρεωτικός χαρακτήρας συμμόρφωσης των συμμετεχόντων στρατιωτικών τμημάτων που συνθέτουν τη δύναμη και προσφέρονται απότα κράτη μέλη και μη⁹⁸⁴, της ΕΕ με το ΔΑΔ, ως εξής:

«15. Τα προβλεπόμενα στον παρόντα τίτλο μέτρα συμπεριλαμβάνουν τα εξής:

α) Προκειμένου να είναι αποτελεσματικά τα μέτρα, απαιτείται άμεσος εντοπισμός των περιπτώσεων πιθανής εφαρμογής του ΔΑΔ. Οι αρμόδιες υπηρεσίες της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων των ενδεδειγμένων ομάδων εργασίας του Συμβουλίου, θα πρέπει να παρακολουθούν καταστάσεις στις περιοχές της δικαιοδοσίας τους στις οποίες θα μπορούσε να τύχει εφαρμογής το ΔΑΔ, στηριζόμενες, εφόσον απαραίτητο, σε συμβουλές σχετικά με το ΔΑΔ και τη δυνατότητα εφαρμογής του. Θα πρέπει να προσδιορίζουν και να προτείνουν τα κατάλληλα μέτρα κατά περίπτωση, με σκοπό την προώθηση της συμμόρφωσης με το ΔΑΔ σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές. Θα πρέπει να εξετάζεται, κατά περίπτωση, το ενδεχόμενο διεξαγωγής διαβουλεύσεων και ανταλλαγής πληροφοριών με καλά πληροφορημένους φορείς, όπως η Διεθνής Επιτροπή Ερυθρού Σταυρού ή άλλοι σχετικοί φορείς όπως ο ΟΗΕ και περιφερειακοί οργανισμοί. [...]

β) Οσάκις ενδείκνυται, οι αρχηγοί αποστολών της ΕΕ, και οι ενδεδειγμένοι εκπρόσωποι της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων Αρχηγών μη στρατιωτικών επιχειρήσεων της ΕΕ, Διοικητών Στρατιωτικών Επιχειρήσεων της ΕΕ και Ειδικών Εντεταλμένων της ΕΕ, θα πρέπει να συμπεριλαμβάνουν εκτίμηση της κατάστασης από απόψεως ΔΑΔ στις αναφορές τους για

⁹⁸³ Ibid.

⁹⁸⁴ Τρίτα κράτη κατόπιν πρόσκλησης.

συγκεκριμένο κράτος ή σύγκρουση. Θα πρέπει να εξετάζονται με ιδιαίτερη προσοχή πληροφορίες για ενδεχόμενες σοβαρές παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Οσάκις είναι εφικτό, οι αναφορές αυτές θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνουν ανάλυση και προτάσεις για τη λήψη πιθανών μέτρων από την ΕΕ.

γ) Τα κατατοπιστικά έγγραφα για τις συνεδριάσεις της ΕΕ θα πρέπει να περιλαμβάνουν, κατά περίπτωση, ανάλυση σχετικά με τη δυνατότητα εφαρμογής του ΔΑΔ και τα κράτη μέλη που συμμετέχουν σε αυτές τις συνεδριάσεις θα πρέπει επίσης να εξασφαλίζουν τη δυνατότητα παροχής συμβουλών όποτε απαιτείται για τυχόν ανακύπτοντα ζητήματα ΔΑΔ. Όταν διαφαίνεται πιθανότητα να προκύψει ένοπλη σύγκρουση, πρέπει να ενημερώνεται σχετικά η ομάδα εργασίας του Συμβουλίου για το Διεθνές Δίκαιο (COJUR) μαζί με άλλες αρμόδιες ομάδες εργασίας. Εφόσον είναι σκόπιμο και εφικτό, η COJUR θα μπορούσε να αναλάβει να υποβάλει στις αρμόδιες υπηρεσίες της ΕΕ προτάσεις για την ανάληψη μελλοντικής δράσης εκ μέρους της ΕΕ.»⁹⁸⁵

Ειδικά δε για τις Επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων της ΕΕ, το κείμενο προβλέπει ως εξής:

«στ) Επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων: Θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η σημασία της πρόληψης και της καταστολής παραβιάσεων του ΔΑΔ εκ μέρους τρίτων μερών, οσάκις σκόπιμο, κατά τη σύνταξη των εντολών των επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων της ΕΕ. Ανάλογα με την περίπτωση, αυτό μπορεί να σημαίνει συλλογή πληροφοριών οι οποίες μπορεί να φανούν χρήσιμες στο ΔΠΔ (4) ή σε άλλες έρευνες για εγκλήματα πολέμου.»⁹⁸⁶

Σε ό,τι αφορά το ζήτημα της ατομικής ευθύνης που προφανώς απασχολεί ιδιαίτερα τα όργανα των κρατών και του Οργανισμού που μετέχουν και διεξάγουν τις εν λόγω συλλογικές επιχειρησιακές δράσεις ειδικού χαρακτήρα, συνήθως εξωεδαφικές, όπως οι στρατιωτικές επιχειρήσεις της ΕΕ, το κείμενο προβλέπει ως ακολούθως:

«ζ) Ατομική ευθύνη: Ενώ είναι καμιά φορά δύσκολο, μετά το πέρας της σύγκρουσης, να εξισορροπηθεί ο γενικός στόχος της εδραίωσης της ειρήνης με την ανάγκη καταπολέμησης της ατιμωρησίας, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να μεριμνά ώστε να τιμωρούνται πάντα τα εγκλήματα πολέμου. Για να παράγει αποτρεπτικό αποτέλεσμα κατά την ένοπλη σύγκρουση, η δίωξη των εγκλημάτων πολέμου πρέπει να είναι ορατή, και να διεξάγεται ει δυνατόν στο κράτος στο οποίο σημειώθηκαν οι παραβιάσεις. Η ΕΕ θα πρέπει επομένως να ενθαρρύνει τρίτα κράτη να θεσπίζουν εθνικές διατάξεις ποινικού δικαίου για την πρόβλεψη κυρώσεων για παραβιάσεις του ΔΑΔ. Η εκ μέρους της ΕΕ υποστήριξη του ΔΠΔ και των μέτρων για τη δίωξη εγκληματιών πολέμου θα πρέπει επίσης να θεωρείται υπ' αυτό το πρίσμα.»⁹⁸⁷

Το πλέον όμως, σημαντικό, για τους σκοπούς της προκείμενης ανάλυσης, είναι η αναφορά στο ζήτημα της κατά ΔΑΔ Εκπαίδευσης, η οποία συνάδει και υποστηρίζει πλήρως την προτεινόμενη εισήγηση της Διατριβής, αφού η εκπαίδευση στο ΔΑΔ είναι ταυτόχρονα και προϋπόθεση εφαρμογής, αλλά και κίνητρο συμμόρφωσης και αποφυγής παραβατικών συμπεριφορών του στρατιωτικού προσωπικού της πολυεθνικής Δύναμης κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων. Ειδικά καθόσον απαιτείται εκ μέρους τους (συμφώνως με την εισήγηση) να εφαρμόσουν τις προβλέψεις του Δικαίου της Κατοχής στις επιχειρήσεις τους σε μια περιοχή.

⁹⁸⁵ Ibid.

⁹⁸⁶ Ibid.

⁹⁸⁷ Ibid.

«η) Εκπαίδευση: απαιτείται εκπαίδευση σε θέματα ΔΑΔ για να εξασφαλισθεί η συμμόρφωση με το ΔΑΔ κατά τη διάρκεια ένοπλων συγκρούσεων. Η σχετική εκπαίδευση δεν πρέπει να παραβλέπεται επίσης εν καιρώ ειρήνης. Αυτό ισχύει για το σύνολο του πληθυσμού, αν και θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή σε ομάδες κρίσιμης εν προκειμένω σημασίας όπως οι υπάλληλοι των αρχών επιβολής του νόμου. Η εκπαίδευση των στρατιωτικών συνεπάγεται πρόσθετες υποχρεώσεις. Η ΕΕ θα πρέπει να εξετάσει την παροχή ή τη χρηματοδότηση εκπαίδευσης σε θέματα διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου σε τρίτες χώρες, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο ευρύτερων προγραμμάτων για την προαγωγή του κράτους δικαίου.»⁹⁸⁸

2.3.3 Διαφαινόμενα προβλήματα – δυσχέρειες στην ανάπτυξη και δράση πολυεθνικών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ

Οι συνεχείς και επάλληλες προκλήσεις που συνδέονται με την ανάπτυξη και επιχειρησιακή δράση πολυεθνικών επιχειρήσεων Ειρήνης, ή Σταθεροποίησης, και δη των διεθνών Αποστολών που προορίζονται να συνδράμουν στην (αν)οικοδόμηση κρατών⁹⁸⁹ ή περιοχών σε μείζονα κρίση, ή εξερχόμενων από ένοπλες συρράξεις, εν όψει μάλιστα της διαρκούς παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης (ή κρίσης, για κάποιους), συνιστούν τη μεγαλύτερη πρόκληση του διεθνούς συστήματος παγκόσμιας θεσμικής διακυβέρνησης για τον 21^ο αιώνα. Το σύστημα του ΟΗΕ προορίζεται θεσμικά να πρωτοστατεί σε αυτή τη διαδικασία. Αυτή άλλωστε η εξαιρετικής σημασίας διασύνδεση της εκπλήρωσης στόχων που προάγουν την παγκόσμια αναπτυξιακή ολοκλήρωση με τη διάσταση της αντίστοιχης ασφάλειας σε διεθνές και ειδικά σε περιφερειακό επίπεδο, και ειδικά με την αναντικατάστατη συμβολή των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ στην επέκταση και εδραίωσή της, επισημαίνεται πολύ χαρακτηριστικά από τον Γρ. Τσάλτα, ως εξής:

«Στόχος λοιπόν της ανάπτυξης είναι η εδραίωση της ειρήνης και σκοπός της τελευταίας είναι η αναπτυξιακή ολοκλήρωση. Πρόκειται για έννοιες έντονα αλληλεξαρτώμενες και διάχυτα αλληλοσυμπληρούμενες. Με άλλα λόγια, αν θέλουμε ανάπτυξη πρέπει να φροντίζουμε για την εγκαθίδρυση της ειρήνης. Αν θέλουμε ειρήνη πρέπει να φροντίζουμε για ολοκλήρωση του αναπτυξιακού φαινομένου. Κατά συνέπεια και οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις των ΗΕ θα πρέπει στο μέλλον να εντείνουν τις προσπάθειες τους για ουσιαστική μετεξέλιξη τους σε ένα σύνδεσμο μεταξύ της αποκατάστασης της ειρήνης και της εδραίωσης της ειρήνης. Ιδιαίτερα μάλιστα σε περιοχές που βρίσκονται ακόμη υπό τον έλεγχο τους και όπου οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, που τις περισσότερες φορές στο πλαίσιο της ελαστικότητας και ευελιξίας της δράσης τους έρχονται σαν αρωγοί μετά την κατάπαυση του πυρός με στόχο κυρίως την ανθρωπιστική βοήθεια, δεν προλαβαίνουν να αντιδράσουν επιτυχώς στις όποιες αντίξοες συνθήκες, μη γνωρίζοντας τις ιδιαιτερότητες του χώρου. Ο ρόλος λοιπόν των ειρηνευτικών δυνάμεων του ΟΗΕ αναγορεύονται, με τον ερχομό του 21ου αιώνα, σε στρατηγικά καθοριστικό παράγοντα για την οικοδόμηση της ειρήνης.»⁹⁹⁰

Ποια θα μπορούσε να είναι λοιπόν η ενδεικνυόμενη απάντηση στο εν λόγω πρόβλημα;

⁹⁸⁸ Ibid.

⁹⁸⁹ Για μια εμπεριστατωμένη σπουδή στο ζήτημα της οικοδόμησης κρατών στο διεθνές σύστημα, βλ. Χρήστος Μπαξεβάνης, *Η μεταπολεμική οικοδόμηση κρατών στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών*, Εκδ. Παπαζήσης, 2017.

⁹⁹⁰ Τσάλτας Ι. Γρηγόρης, «Ειρηνευτικές Δυνάμεις και Ανάπτυξη», στο Αλειφαντής Στ. – Χωραφάς Ευ., *Σύγχρονο Διεθνές Σύστημα & Ελλάδα*, Στρατηγικές Εκδόσεις, Αθήνα, 2000, σελ. 370.

Πως μπορεί να κλείσει το κενό αναντιστοιχίας μεταξύ των αυξημένων αναγκών / αναγκαιοτήτων διαχείρισης μιας κρίσης στην οποία καλείται να αναπτυχθεί μια διεθνής ειρηνευτική επιχείρηση του ΟΗΕ, και μάλιστα με διευρυμένη Εντολή έως και διοίκησης της περιοχής, ή ακόμη και μεταβατικής Διακυβέρνησής της, και των περιορισμένων διαθέσιμων ειρηνευτικών δυνατοτήτων στη διάθεση του οργανισμού και της διεθνούς κοινότητας εν γένει (πρόσωπα/δυνάμεις - πόροι – θεσμοί, αλλά και πολιτική βούληση, ή κοινωνική ενσυναίσθηση/ενδιαφέρον ή συλλογική «ανθρωπιστική» ευθύνη) εκ μέρους της διεθνούς κοινότητας; Αρκεί η ακόμη και οικουμενικής κλίμακας ενεργοποίηση του ατομικού ή συλλογικού αλτρουισμού, ή της φιλαλληλίας, ως στοιχεία ενός ευρύτερου ανθρωπιστικού ακτιβισμού, για την αποτελεσματική ανθρωπιστική προστασία των θυμάτων των κρίσεων παγκοσμίως; Ή μήπως απαιτείται η επίκληση και άλλων μηχανισμών και κινήτρων, ενσυνείδητης ή υποσυνείδητης συλλογικής ενεργοποίησης (και μάλιστα θεσμοθετημένα παρεμβατικής, όπως ο θεσμός των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ) της διεθνούς κοινότητας; Και σε ό,τι αφορά τις περιπτώσεις κρατών, όπως η Ελλάδα, που καλούνται να συμμετάσχουν ως προσφέροντα κράτη (TCNs) με δυνατότητες (δυνάμεις, προσωπικό και μέσα κ.λπ. στη συγκρότηση των ειρηνευτικών πολυεθνικών επιχειρήσεων των ΗΕ), ποιος θα είναι ο ενδεδειγμένος βαθμός ενεργού εμπλοκής της και δη των στρατιωτικών δυνάμεών της σε περιπτώσεις διεθνούς πολυεθνικής «ειρηνευτικής» επέμβασης, με προοπτικές μάλιστα ενεργού συμμετοχής τους σε μοντέλα άσκησης διακυβέρνησης «κατοχικού» τύπου επί περιοχών που αναμένεται οι δυνάμεις αυτές να αναπτυχθούν στο πλαίσιο της συμμετοχής τους στην εν λόγω επιχείρηση;

Το κρισιμότερο θέμα της αναντιστοιχίας μεταξύ των προσφερόμενων δυνατοτήτων για την ικανοποίηση των συγκεκριμένων υψηλότατων συνήθως απαιτήσεων σε προσωπικό και μέσα μιας πολυεθνικής Δύναμης σταθεροποίησης (πολλώ δε μάλλον ασκούσας και λειτουργίες μεταβατικής διακυβέρνησης), σε σχέση με τις ανακλύπτουσες απαιτήσεις και τις απαιτούμενες ανάγκες που επιβάλλουν οι εκάστοτε συνθήκες, αναδεικνύεται χαρακτηριστικά κατά την περίπτωση της λειτουργίας της ISAF στο Αφγανιστάν. Στο πλαίσιο αυτό ασκούνται ασφυκτικές πιέσεις προς τις χώρες μέλη του NATO, της Ελλάδας συμπεριλαμβανομένης, για ενεργότερη και ουσιαστικότερη συμβολή τους στη Δύναμη, και ειδικότερα στο πρόγραμμα NTM-A (*NATO Training Mission in Afganistan*), με σκοπό την ευρύτερη σταθεροποιητική διαδικασία και την εν γένει προετοιμασία της επανεκκίνησης των κρατικών θεσμών και των κοινωνικών λειτουργιών της τοπικής κοινωνίας.

2.3.4 Νομική προσωπικότητα του ΟΗΕ και ΔΑΔ – Ευθύνες Οργανισμού/κρατών-μελών του για σοβαρές παραβιάσεις στο πεδίο

Η νομική προσωπικότητα Δ.Ο. / του ΟΗΕ

Γενικότερα, το ζήτημα της διεθνούς ευθύνης διεθνούς Οργανισμού δεν είναι κάτι νέο στη διεθνή δικαιοταξία, καθώς ακολουθεί την εξέλιξη που σημειώθηκε με την αναγνώριση διεθνούς νομικής προσωπικότητας στα υποκείμενα αυτά (διεθνείς οργανισμούς), από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Το ΔΔΧ στην υπόθεση *Reparation for Injuries* (1949) μάλιστα γνωμοδότησε σχετικά αναγνωρίζοντας τη διεθνή νομική προσωπικότητα του ΟΗΕ (ως “...*a subject of international law and capable of possessing international rights and duties ... it has*

capacity to maintain its rights by bringing international claims”)⁹⁹¹. Η εν λόγω αντίληψη επεκτάθηκε βαθμιαία και σε άλλους διεθνείς Οργανισμούς, τεκμηριωμένη από την αναγνώριση της δυνατότητάς τους να συνάπτουν Συμβάσεις με άλλα διεθνή υποκείμενα, κυρίως κράτη, ή και άλλους διεθνείς Οργανισμούς, ή δευτερευόντως από τα προνόμια και ασυλίες που αναγνωρίζονται στο προσωπικό τους στο εσωτερικό Δίκαιο των κρατών.

Η εξέταση του θέματος της δεσμευτικότητας της εφαρμογής του ΔΑΔ από Ειρηνευτικές πολυεθνικές Επιχειρήσεις υπό την αιγίδα του ΟΗΕ⁹⁹², αυτόματα παραπέμπει στο ζήτημα της νομικής προσωπικότητας του ΟΗΕ, ειδικά σε ό,τι αφορά τη διευκρίνιση της νομικής δυνατότητάς του να προσχωρήσει ως συμβαλλόμενο μέρος στα βασικά συμβατικά κείμενα του ΔΑΔ. Επί του θέματος, το ICJ μας παρέιχε σχετική καθοδήγηση, γνωμοδοτώντας ότι τα ΗΕ υπέχουν την απαιτούμενη και αναγνωρισμένη διεθνή νομική προσωπικότητα, δια της οποίας καθίστανται εν γένει υποκείμενα του διεθνούς Δικαίου, δεσμευόμενα έτσι από τις γενικές αρχές του, αλλά και ως συμβατικά μέρη στις σχετικές διεθνείς Συμβάσεις που προσχωρούν. Συγκεκριμένα, δέχτηκε ότι «*International organizations [such as the UN] are subjects of international law and, as such, are bound by any obligations incumbent upon them under general rules of international law, under their constitutions or under international agreements to which they are parties.*»⁹⁹³,

Η νομική ευθύνη Δ.Ο.

Η διερεύνηση της νομικής ευθύνης των υποκειμένων του ΔΔ, οδηγεί στην αιτιώδη σχέση δικαιώματος και ευθύνης, στο διεθνές Δίκαιο. Κάθε παραβίαση δικαιώματος κάποιου υποκειμένου που προβλέπεται από το διεθνές Δίκαιο, επιφέρει και τη σχετική διεθνή ευθύνη του παραβιάζοντος. Το ζήτημα της διεθνούς Ευθύνης των Κρατών συμπεριελήφθη από το 1954 στην ατζέντα της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου (ILC). Η Επιτροπή, εξετάζοντας το ρόλο, τα δικαιώματα και δη την ευθύνη του κράτους, ως πρωταρχικού υποκειμένου στη διεθνή δικαιοταξία, υιοθέτησε το διαχωρισμό σε πρωτεύοντες και δευτερεύοντες, τους κανόνες ευθύνης των κρατών και κατόπιν ασχολήθηκε αποκλειστικά με τους δευτερεύοντες εξ αυτών.⁹⁹⁴ Έτσι, κατέληξε το 2001 εκδίδοντας το *Σχέδιο Άρθρων για τη διεθνή ευθύνη κρατών (International Law Commission Draft Articles on State Responsibility - 2001)*⁹⁹⁵. Εκεί, πέραν των δύο προϋποθέσεων στοιχειοθέτησης της ευθύνης για μια παράνομη (αντιδιεθνή) πράξη⁹⁹⁶ (δηλ. την παραβίαση ενός κανόνα ή μιας υποχρέωσης, και τον καταλογισμό στο υποκείμενο του διαπράξαντος την πράξη αυτή, εν προκειμένω του κράτους,), αναφέρεται ότι η διεθνής

⁹⁹¹ ICJ, Reparations for Injuries suffered in the Service of the United Nations, Advisory Opinion, ICJ Reports 1949, σελ. 179.

⁹⁹² Για μια γενικότερη θεώρηση, βλ. N.D. White, “The Ties that Bind: The EU, the UN and International Law”, *Netherlands Yearbook of International Law*, Volume XXXVII, 2006, pp. 57-108, διαθέσιμο στη δνση http://eprints.nottingham.ac.uk/1621/1/White_Nigel_2006_NYIL.pdf.

⁹⁹³ *Interpretation of the Agreement of 25 March 1951 between the WHO and Egypt*, I.C.J. Advisory Opinion, 20 Dec. 1980, παρ. 37, σελ. 89-80 (20-21), διαθέσιμη στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/files/65/6303.pdf>.

⁹⁹⁴ Ως «πρωτεύοντες» εννοούνται οι κανόνες που καθορίζουν άμεσα τις (συμβατικές ή μη) υποχρεώσεις των Κρατών, ενώ ως «δευτερεύοντες» νοούνται οι κανόνες που ρυθμίζουν τις έννομες σχέσεις των κρατών, εφόσον έχει υπάρξει παραβίαση των πρωτεύοντων εξ αυτών.

⁹⁹⁵ «*International Law Commission Draft Articles on State Responsibility*», ILC, 2001, διαθέσιμο στη δνση http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf.

⁹⁹⁶ «Article 1. Responsibility of a State for its internationally wrongful acts: “Every internationally wrongful act of a State entails the international responsibility of that State.”», Άρθρο 1, στο «*International Law Commission Draft Articles on State Responsibility*», ILC, 2001.

ευθύνη αφορά τις σχέσεις μεταξύ κρατών, αλλά ενδεχομένως και άλλων υποκειμένων του ΔΔ, ως εξής:

«(5) Thus the term “international responsibility” in article 1 covers the relations which arise under international law from the internationally wrongful act of a State, whether such relations are limited to the wrongdoing State and one injured State or whether they extend also to other States or indeed to other subjects of international law, and whether they are centred on obligations of restitution or compensation or also give the injured State the possibility of responding by way of countermeasures.»⁹⁹⁷

Εξετάζοντας περαιτέρω η Επιτροπή (ILC) το ρόλο, τα δικαιώματα και δη την ευθύνη του κράτους στη διεθνή δικαιοταξία, κατέληξε στο Σχέδιο Άρθρων για τη διεθνή ευθύνη κράτους⁹⁹⁸ όπου εντοπίζει ευθύνη στα κρατικά υποκείμενα, χωρίς όμως να αποκλείει (άρθρο 57) αντίστοιχη ευθύνη και διεθνούς Οργανισμού, ή κράτους που ενεργεί εκ μέρους του. Το ζήτημα όντως εξετάστηκε μεταγενέστερα εκ της Επιτροπής, και το 2011 εξέδωσε τον αντίστοιχο κατάλογο Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη Διεθνών Οργανισμών.⁹⁹⁹, υιοθετώντας αντίστοιχο επιμερισμό πρωτευόντων και δευτερευόντως κανόνων ευθύνης Δ.Ο., όπως και το Σχέδιο Άρθρων για τα κράτη (2001). Έτσι, κατά το άρθρο 1(a) του Σχεδίου Άρθρων, Διεθνείς Οργανισμοί είναι φορείς δικαιωμάτων και υποχρεώσεων ως υποκείμενα διεθνούς δικαίου με την απαιτούμενη νομική προσωπικότητα, όπως άλλωστε είχε δεχθεί παλαιότερα και το ICJ στην υπόθεση *Reparation for Injuries* (1949)¹⁰⁰⁰. Η εν λόγω δικαιοπρακτική τους δυνατότητα, καθιστά του Διεθνείς Οργανισμούς διεθνώς υπεύθυνους (διεθνής ευθύνη) κάθε φορά που διαπράττουν μια αντιδιεθνή ενέργεια (*internationally wrongful act*), καθώς κάθε διεθνώς παράνομη/άδικη πράξη ενός Δ.Ο. επισείει τη διεθνή ευθύνη του (άρθρο 3). Στο επόμενο Άρθρο 4 παρέχονται τα δύο στοιχεία για τη γένεση ευθύνης: η αντιδιεθνής συμπεριφορά του ΔΟ (που έγκειται είτε σε πράξη, είτε σε παράλειψη) να συνιστά παραβίαση μιας διεθνούς υποχρέωσης του και να είναι αποδοτέα (δηλ. να μπορεί βάσιμα να καταλογιστεί) στον Δ.Ο.

Σε ότι δε αφορά ειδικότερα περιπτώσεις όπου η παραβίαση του δικαιώματος λαμβάνει χώρα δια μέσου των οργάνων του κράτους λειτουργούντα όμως κατ' εντολή ή υπό τη διεύθυνση, ή έστω υπό τον έλεγχο συντονισμού ενός διεθνούς Οργανισμού, η Επιτροπή ΔΔ, σε Έκθεσή της προς τα ΗΕ υποστήριξε ότι «*conduct of a state organ does not lose that quality because that conduct is, for example, coordinated by an international organization, or is even authorized by it.*»¹⁰⁰¹ Το ΔΔΧ άλλωστε από το 1949 στη *Reparations Case*, αλλά επίσης και σε Γνωμοδότησή του το 1999 στην Υπόθεση σχετικά με την Ετεροδικία του Ειδικού Εισηγητή της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων¹⁰⁰², είχε εξετάσει το ζήτημα των agents, δηλ. φυσικών ή νομικών προσώπων που εντέλλονται από τον ΔΟ να εκτελούν καθήκοντα του, έχοντας υπογραμμίσει την ευθύνη διεθνούς οργανισμού και εν προκειμένω ειδικά του ΟΗΕ, για τη

⁹⁹⁷ Ibid., σελ. 33.

⁹⁹⁸ «*International Law Commission Draft Articles on State Responsibility*», ILC, 2001, διαθέσιμο στη δνση http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf.

⁹⁹⁹ «*International Law Commission Draft Articles on the Responsibility of International Organizations*», ILC, 2011, διαθέσιμο στη δνση http://legal.un.org/ilc/texts/9_11.shtml.

¹⁰⁰⁰ «*Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations*», Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1949, παραρ. 174, σελ. 179.

¹⁰⁰¹ International Law Commission, *Third Report on State Responsibility, delivered to the General Assembly*, UN Doc. A/CN.4/507/Add.2 (July 10, 2000), παρ. 267.

¹⁰⁰² «*Difference Relating to Immunity from Legal Process of a Special Rapporteur of the Commission on Human Rights*», Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1999, p. 62, παρ. 66, σελ. 88-89.

συμπεριφορά οργάνων (organs) του ή προσώπων που λειτουργούν επ' ονόματι του (agents). Σχετική άλλωστε πρόβλεψη έχει συμπεριληφθεί στο Άρθρο 57 του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη κρατών της Επιτροπής ILC¹⁰⁰³, ως ρήτρα μη απαλλαγής διεθνών οργανισμών ή ενδεχομένως και κρατών εκ της διεθνούς ευθύνης που μπορεί να εγερθεί από δράσεις που σχετίζονται με αυτόν. Η αντίστοιχη πρόβλεψη στα Άρθρα της Επιτροπής για την ευθύνη Δ.Ο. (2011) παρέχεται στα άρθρα 6¹⁰⁰⁴ και 7¹⁰⁰⁵. Το άρθρο 6 αφορά τις περιπτώσεις που όργανο του Κράτους-μέλους του Δ.Ο. είναι πλήρως αποσπασμένο στον ΔΟ, ενώ το άρθρο 7 αφορά στις περιπτώσεις που το εν λόγω εθνικό όργανο δρα, εν τινι μέτρω και ως όργανο του Κ-Μ, όπως για παράδειγμα το προσωπικό των εθνικών συνεισφορών σε πολυεθνικές ειρηνευτικές επιχειρήσεις. Μάλιστα στο σχετικό Commentary για το Άρθρο 6 επισημαίνεται ότι:

«(3) ... conduct of the United Nations includes, apart from that of its principal and subsidiary organs, acts or omissions of its “agents”. This term is intended to refer not only to officials but also to other persons acting for the United Nations on the basis of functions conferred by an organ of the organization.

(4) What was said by the International Court of Justice with regard to the United Nations applies more generally to international organizations, most of which act through their organs (whether so defined or not) and a variety of agents to which the carrying out of the organization’s functions is entrusted.»¹⁰⁰⁶

Ενώ, αντίστοιχα στο σχετικό σχόλιο για το άρθρο 7, σημειώνοντας την ανάληψη πλήρους ευθύνης του Οργανισμού για πράξεις οργάνων του (ακόμη και αμιγώς «εθνικών» που έχουν υπαχθεί σε αυτόν), στα οποία ασκεί το σχετικό έλεγχο, αναφέρονται χαρακτηριστικά τα ακόλουθα:

«(1) When an organ of a State is placed at the disposal of an international organization, the organ may be fully seconded to that organization. In this case the organ’s conduct would clearly be attributable only to the receiving organization. The same consequence would apply when an organ or agent of one international organization is fully seconded to another organization. In these cases, the general rule set out in article 6 would apply. Article 7 deals with the different situation in which the seconded organ or agent still acts to a certain extent as organ of the seconding State or as organ or agent of the seconding organization. This occurs for instance in the case of military contingents that a State places at the disposal of the United Nations for a peacekeeping operation, since the State retains disciplinary powers and criminal jurisdiction over the members of the national contingent.⁹³ In this situation the problem arises whether a specific conduct of the seconded organ or agent is to be attributed to the receiving organization or to the seconding State or organization.»¹⁰⁰⁷

¹⁰⁰³ «Responsibility of an international organization: “These articles are without prejudice to any question of the responsibility under international law of an international organization, or of any State for the conduct of an international organization.”», Άρθρο 57, στο «International Law Commission Draft Articles on State Responsibility», ILC, 2001, σελ. 141.

¹⁰⁰⁴ Article 6. «Conduct of organs or agents of an international organization».

¹⁰⁰⁵ Article 7. «Conduct of organs of a State or organs or agents of an international organization placed at the disposal of another international organization».

¹⁰⁰⁶ «International Law Commission Draft Articles on the Responsibility of International Organizations, with commentaries », ILC, 2011, σελ. 18, διαθέσιμο στη δνση http://legal.un.org/ilc/texts/9_11.shtml.

¹⁰⁰⁷ Ibid., σελ 20.

Η ανωτέρω θεώρηση που στοιχειοθετεί την «άμεση» ευθύνη ενός Δ.Ο., συμπληρώνεται και με την αντίστοιχη «έμμεση» πτυχή της, όπως περιγράφεται στα Άρθρα 14-19 του Κεφαλαίου IV. Αυτή αφορά τον προσδιορισμό των στοιχείων ευθύνης ενός διεθνούς Οργανισμού από δραστηριότητες τρίτων υποκειμένων, κρατών ή έτερων Δ.Ο. («*Responsibility of an international organization in connection with the act of a State or another international organization*»).

Άξιες μνείας είναι και οι σχετικές αναφορές για τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις και τις ευθύνες του Οργανισμού στην ετήσια νομική Επισκόπηση των ΗΕ (UN Juridical Yearbook) του έτους 2004, όπου επισημαίνεται ότι οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις, όπως ενδεικτικά η MONUC λογίζονται ως υποκείμενα (ως υποτεταγμένα/δευτερογενή) όργανα των Ηνωμένων Εθνών («*MONUC is a subsidiary organ of the United Nations.*»¹⁰⁰⁸) Στο ίδιο τεύχος και σχολιάζοντας το τελευταίο από τρία διαλαμβανόμενα ερωτήματα εκ μέρους της ILC σχετικά με τον επιμερισμό της ευθύνης μεταξύ του ΟΗΕ και των TCN κρατών για τη δράση των ειρηνευτικών Δυνάμεων («(c) *The extent to which the conduct of peacekeeping is attributable to the contributing State and the extent to which it is attributable to the United Nations.*»), παρέχονται τα εξής:

«7. As a subsidiary organ of the United Nations, an act of a peacekeeping force is, in principle, imputable to the Organization, and if committed in violation of an international obligation entails the international responsibility of the Organization and its liability in compensation. The fact that any such act may have been performed by members of a national military contingent forming part of the peacekeeping operation does not affect the international responsibility of the United Nations vis-à-vis third States or individuals.

Σε ό,τι δε αφορά ζητήματα που αφορούν την ευθύνη ειδικά για την αποκατάσταση ζημιών αστικού κυρίως χαρακτήρα που απορρέουν εκ της δράσης των ειρηνευτικών Αποστολών του ΟΗΕ, όπως έχει επανειλημμένως τονιστεί και αλλού, οι συμφωνίες που συνάπτονται μεταξύ των ΗΕ και τρίτων μερών, συνήθως των κρατών φιλοξενίας (Host Nations) ή των κρατών που χρησιμοποιούνται για μεταστάθμευση, ή προσωρινή στάθμευση των πολυεθνικών Δυνάμεων πριν της οριστικής τους επιχειρησιακής ανάπτυξης στο πεδίο, αλλά οι αντίστοιχες συμφωνίες μεταξύ του ΟΗΕ και των TCNs κρατών που συνεισφέρουν Δυνάμεις στις πολυεθνικές επιχειρήσεις, έχει καθιερωθεί πλέον να συμπεριλαμβάνουν τυπικές ρήτρες ανάληψης ή οριοθέτησης της σχετικής ευθύνης μεταξύ του Οργανισμού και των TCNs, για περιπτώσεις απώλειας, φθοράς, καταστροφής, τραυματισμού ή θανάτου προερχόμενου ή προκαλούμενου εκ του προσωπικού ή του εξοπλισμού των πολυεθνικών Ειρηνευτικών Δυνάμεων. Ειδικά, στο Άρθρο 9 (Claims by third parties) του MODEL MOU¹⁰⁰⁹ παρέχεται πρόβλεψη για ευθύνη του ΟΗΕ έναντι τρίτων, ως εξής:

«9. The United Nations will be responsible for dealing with any claims by third parties where the loss of or damage to their property, or death or personal injury, was caused by the personnel or equipment provided by the Government in the performance of services or any other activity or operation under this Memorandum. However, if the loss, damage, death or

¹⁰⁰⁸ UN Juridical Yearbook 2004, Part Two (Legal activities of the United Nations and related intergovernmental organizations), Chapter VI (Selected legal opinions of the Secretariats of the United Nations and related intergovernmental organizations), σελ. 335, διαθέσιμο στη δνση http://legal.un.org/unjuridicalyearbook/pdfs/english/by_chapter/chpVI/2004/chpVI.pdf.

¹⁰⁰⁹ MODEL MEMORANDUM OF UNDERSTANDING BETWEEN THE UNITED NATIONS AND [PARTICIPATING STATE] CONTRIBUTING RESOURCES TO [THE UNITED NATIONS PEACEKEEPING OPERATION], διαθέσιμο στη δνση http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/51/967.

injury arose from gross negligence or willful misconduct of the personnel provided by the Government, the Government will be liable for such claims.»¹⁰¹⁰

Πλέον αυτών όμως, τα ΗΕ, για τη θεσμική διαχείριση φαινομένων παράνομης συμπεριφοράς μελών των ΗΕ (ή των Δυνάμεών του) έχουν ιδρύσει υπό τον ΓΓ σχετική Μονάδα (UN Conduct and Discipline Unit)¹⁰¹¹, ενώ έχουν εκδώσει σχετικό κείμενο «Πολιτικής»¹⁰¹² με αρχές, οδηγίες και πρότυπα συμπεριφοράς (UN Standards of Conduct) των μελών των Ειρηνευτικών αποστολών στο πεδίο, καλύπτοντας τόσο το θέμα της ευθύνης έναντι τρίτων, όσο και τη διεκπεραίωση της διερευνητικής διαδικασίας των πραγματικών περιστατικών και τον εντοπισμό των ενόχων κάθε έκνομης συμπεριφοράς, ως εξής:

«12.2 Member States have the primary responsibility for investigating all alleged acts of misconduct committed by members of their national military contingents. When Member States do not exercise that responsibility, the United Nations can conduct its own administrative investigation. Member States may also decide to conduct investigations into misconduct and crimes involving their nationals, subject to the application of the Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations.

12.3 The United Nations is mandated to conduct investigation and fact-finding exercises to establish responsibility for loss of, or damage to, contingent or United Nations property, or death or personal injury to United Nations personnel or third parties. Such fact-finding activities may lead to the identification of alleged misconduct which will then need to be specifically investigated, in accordance with the responsibility of Member States or the United Nations to conduct such investigations.

.....

12.6 Acts of misconduct may also constitute crimes under the laws of the host or contributing States. In such instances, in addition to taking any disciplinary action against personnel it employs, the United Nations may further request that relevant Member States prosecute United Nations staff members and experts on mission for the commission of such crimes. The responsibility for criminal accountability rests with Member States in ensuring that any misconduct which constitutes a crime shall be investigated and possibly prosecuted with the necessary penalties. Members of military contingents and Military Staff Officers remain under the exclusive jurisdiction of their contributing States, for the purpose of criminal prosecutions.

.....

16.1 Member States contributing military, police or other Government Provided Personnel are responsible for ensuring that their personnel serving in United Nations field missions are aware of the expected standards of conduct, including by providing their personnel with pre-

¹⁰¹⁰ *Ibid.* (“*Reform of the procedures for determining reimbursement to Member States for contingent-owned equipment*”, Note by the Secretary-General, UN Doc A/51/967, 27 August 1997, Annex, σελ. 7). Σχετικές στο εν λόγω ζήτημα είναι οι Αποφάσεις 51/13, 4 November 1996 (on third-party liability against the United Nations resulting or arising from peacekeeping operations conducted by the Organization) της ΓΣ, και A/RES/52/247, 17 July 1998 του ΣΑ του ΟΗΕ, αλλά και σχετική Έκθεση της συναφούς Επιτροπής του ΟΗΕ, αντίστοιχα («*Third-party claims*», Report of the Advisory Committee on Administrative and Budgetary Questions, A/52/410, 1 October 1997, διαθέσιμη στη δνση http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/52/410).

¹⁰¹¹ <https://cdu.unlb.org/>.

¹⁰¹² UN POLICY ON ACCOUNTABILITY FOR CONDUCT AND DISCIPLINE IN FIELD MISSIONS, Ref. 2015.10, Approved by USG/DPA, USGIDPKO and USG/DFS, 1 August 2015, διαθέσιμο στη δνση https://unmil.unmissions.org/sites/default/files/policy_on_accountability_for_conduct_and_discipline_in_field_missions_30-07-2015.pdf.

deployment training on the United Nations standards of conduct, and that commanding officers maintain good order and discipline amongst their subordinates. »

Η πρωτεύουσα αρμοδιότητα των TCN/Cs για τη διερεύνηση πιθανών παράνομων πράξεων των Κυανόκρανων του ΟΗΕ, επιβεβαιώθηκε και πλέον πρόσφατα από σχετική Απόφαση 2272/2016 του ΣΑ του ΟΗΕ, όπου παραπέμποντας στην πολιτική μηδενικής ανοχής του ΟΗΕ, ειδικά για σεξουαλικού χαρακτήρα παράνομες συμπεριφορές (*zero tolerance policy on all forms of sexual exploitation and abuse*) υπογραμμίστηκε χαρακτηριστικά «...*the primary responsibility of troop-contributing countries to investigate allegations of sexual exploitation and abuse by their personnel and of troop- and police-contributing countries to hold accountable, including through prosecution, where appropriate, their personnel for acts of sexual exploitation and abuse, taking into account due process*»¹⁰¹³.

Υπό την έως τώρα εκτεθείσα προηγηθείσα ερμηνευτική θεώρηση περί της ευθύνης ενός Δ.Ο. από πράξεις ή παραλείψεις προσωπικού του, οργάνων ή εντολοδόχων φορέων του, μπορεί αναλογικά και στις περιπτώσεις Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ να προσδιοριστούν τα στοιχεία της σχετικής ευθύνης. Συγκεκριμένα, καθόσον ο εν λόγω Οργανισμός είναι το σχετικό υποκείμενο Διεθνούς Δικαίου με την απαιτούμενη δικαιοπρακτική ικανότητα, στις περιπτώσεις που διεξάγει ή που εντέλει μια πολυεθνική ειρηνευτική επιχείρηση, έχει την απαιτούμενη αρμοδιότητα, προκειμένου να αποδεχθεί και τη σχετικώς απορρέουσα ευθύνη (*“the responsible entity for conduct of [the] operation”*), σε περιπτώσεις που διεξάγεται μια Ειρηνευτική Επιχείρηση υπό την αιγίδα του, και την άμεση ή μη, διεύθυνσή του. Κρίσιμος παράγοντας, τόσο επιχειρησιακά όσο και νομικά, είναι η τεκμηρίωση άσκησης του απαιτούμενου επιχειρησιακού και εν μέρει διοικητικού ελέγχου κατά τη διαδικασία της επιχειρησιακής ανάπτυξης και δράσης της στο πεδίο. Εξίσου κρίσιμη είναι και η συναφής αποδοχή της άσκησης αυτής εκ μέρους της ίδιας της Δύναμης του Οργανισμού υπό την αιγίδα του οποίου αυτή εντέλλεται να δράσει και των εισφερόντων κρατών (Troop Contributing Nations - TCNs) που προσφέρουν τις απαιτούμενες εθνικές συνεισφορές Δυνάμεων για την πολυεθνική συγκρότησή της.

Καθόσον δε η ατομική προσφυγή έναντι Οργανισμού και η έγερση σχετικών αξιώσεων για παραβίαση δικαιώματος ατόμου δεν είναι ακόμη εφικτή στο πλαίσιο της διεθνούς δικαιοσύνης τάξης, τα μόνα υποκείμενα δικαίου που έχουν τη νομική δυνατότητα να εγείρουν βάσιμα παρόμοιες αξιώσεις είναι κράτη (κατά οργανισμών)¹⁰¹⁴. Και μάλιστα τα κράτη που έχουν υποστεί σχετική βλάβη από συναφείς παραβιάσεις. Η εμφάνιση περιπτώσεων παρόμοιων παραβιάσεων εκ μέρους ειρηνευτικών επιχειρήσεων ή πολυεθνικών Επιχειρήσεων εμφανίζονται σε περιπτώσεις κρίσεων, όπου τα κράτη έχουν αποδομηθεί ή εκ των πραγμάτων έχουν πρακτικά πάψει να λειτουργούν (*failed states*), δυσκολεύει ακόμη περισσότερο την αναζήτηση δικαστικής/νομικής ικανοποίησης (διάβαζε αποκατάστασης) για πιθανές παραβιάσεις του ΔΑΔ εκ μέρους του Οργανισμού (κατά τεκμήριο του ΟΗΕ, αν και πλέον όχι πάντα) και/ή των οργάνων του. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Σομαλίας, ούσα σε παρατεταμένη κρίση και στερούμενη της απαιτούμενης κυβερνητικής και πολιτικής

¹⁰¹³ UN SC Res S/RES/2272 (11 March 2016), Προοίμιο, διαθέσιμο στη δση [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2272\(2016\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2272(2016)).

¹⁰¹⁴ Σε αυτές δεν συμπεριλαμβάνονται φυσικά οι περιπτώσεις που αφορούν «διοικητικές» προσφυγές προσώπων εκ του ίδιου του προσωπικού του Οργανισμού, κατά του ίδιου οργανισμού, ή Οργάνων του, στο πλαίσιο της εσωτερικής διοικητικής λειτουργίας του (παραβίασης δικαιωμάτων τους αναφορικά με τον Κανονισμό ή την εσωτερική λειτουργία του Οργανισμού).

σταθερότητας και της στοιχειώδους κρατικής υπόστασης, καθίσταται αδύναμη να εγείρει τυχόν θέματα ευθύνης για σοβαρές παραβιάσεις που σημειώθηκαν εκ μέρους της Δύναμης UNOSOM (*UN Operation in Somalia*)¹⁰¹⁵, ανεπτυγμένης από τον Απρίλιο του 1992 έως το Δεκέμβριο του 1992 και από το Μάρτιο του 1993 έως Μάιο του 1995 στο έδαφός της.¹⁰¹⁶

Όπως άλλωστε υποστηρίχτηκε, ειδικά για τις περιπτώσεις πολυεθνικών Δυνάμεων του ή υπό τον ΟΗΕ (όπως π.χ. στην περίπτωση του NATO), είναι δυνατόν τα συνεισφέροντα κράτη να κρίνουν σκόπιμο (περισσότερο για πολιτικούς, παρά για βάσιμους νομικούς λόγους) να διαφοροποιηθούν από επιλογές του Οργανισμού του οποίου τυγχάνουν μέλη του, έχοντας μάλιστα και τη δυνατότητα να παρέχουν (ή μη) την απαιτούμενη νομιμοποίηση στις αποφάσεις του (σε συλλογικό επίπεδο):

«In the case of UN forces, there is the issue of interference from the national capitals. This may raise the question whether the extent of interference can disrupt effective control and the chain of command, with the result that the mission is no longer considered a UN mission. In the absence of this, the ICRC takes the view that only the UN is to be considered party to the armed conflict and not the TCCs.

From the perspective of the ICRC, the reality is that considering both the UN and TCCs as parties to a conflict would be inconsistent with the classic reading of the way in which effective control, and command and control, are carried out in UN operations. It would be difficult as well as counterproductive to tell TCCs that they are also considered parties. Moreover, if TCCs were considered parties to armed conflict it would increase the geographic scope of IHL application, including inter-territorial application on the territories of the TCCs.

One critical difference was observed between UN and NATO forces, namely their institutional status. The former are a subsidiary organ of the Security Council, part of the institutional machinery of an IO. In contrast, NATO operations are characterized by two lines of attribution – one is control, the other institutional»¹⁰¹⁷

Ειδικότερα, το ζήτημα της άσκησης «αποτελεσματικού ελέγχου» ως απολύτως αποφασιστικό κριτήριο για τη διεξαγωγή διακλαδικών πολυεθνικών επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ και την απορρέουσα διεθνή ευθύνη του οργανισμού, απασχόλησε ιδιαίτερα και τον ΓΓ του ΟΗΕ, ο οποίος μάλιστα, σε δεδομένη ευκαιρία, δήλωσε τα ακόλουθα:

«The international responsibility of the United Nations for combat related activities of United Nations forces is premised on the assumption that the operation in question is under the exclusive command and control of the United Nations ... In joint operations, international

¹⁰¹⁵ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unosomi.htm>.

¹⁰¹⁶ Ενδεικτικά, βλ. «UN soldiers accused of atrocities in Somalia: Human rights group urges adherence to Geneva Conventions», The Independent, 30 July 1993 (<http://www.independent.co.uk/news/world/un-soldiers-accused-of-atrocities-in-somalia-human-rights-group-urges-adherence-to-geneva-conventions-1488005.html>); «Human rights abuses by the United Nations forces», *From African Rights*, 10 July 1997 (<http://www.hartford-hwp.com/archives/27e/423.html>); «Somalia faces Future: Human Rights in a Fragmented Society», Human Rights Watch, April 1995 Vol. 7, No. 2 (<http://www.hrw.org/reports/1995/somalia/>).

Για μια επαρκή ανάλυση της ανθρωπιστικού προβλήματος στη χώρα, δες Τριαντάφυλλος Καρατράντος, «Η Ανθρωπιστική Κρίση στη Σομαλία», Κείμενο Εργασίας, ΕΛΙΑΜΕΠ, 30/2012, διαθέσιμο στη δνση <http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2012/10/Working-Paper-302012.pdf>.

¹⁰¹⁷ Tristan Ferraro, «The Applicability and Application of International Humanitarian Law to Multinational Forces», Discussion Summary: International Law Programme, Chatham House, The Royal Institute of International Affairs, 20 November 2014, σελ. 5, διαθέσιμο στη δνση http://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/field/field_document/20141120IHLMultinationalForces.pdf.

responsibility for the conduct of the troops lies where operational command and control is vested according to the arrangements establishing the modalities of cooperation between the State or States providing the troops and the United Nations. In the absence of formal arrangements between the United Nations and the State or States providing troops, responsibility would be determined in each and every case according to the degree of effective control exercised by either party in the conduct of the operation.»¹⁰¹⁸

Όπως είναι φανερό, για το υπεύθυνο όργανο εκ μέρους του ΟΗΕ, η ευθύνη συναρτάται από το βαθμό αποτελεσματικού ελέγχου που έχει εκχωρηθεί να ασκείται από τη Δύναμη στο πεδίο, όπως αυτή έχει συμφωνηθεί να επιμερίζεται μεταξύ του κράτους και του ΟΗΕ, μέσω των σχετικών Συμφωνιών παραχώρησης των Δυνάμεων και εκχώρησης της ασκούμενης εξουσίας μεταξύ τους. Γενικώς, για τα ΗΕ, θεωρείται δογματικά αυτονόητο ότι κατά τη διαμόρφωση και τη λειτουργία των πολυεθνικών ειρηνευτικών επιχειρήσεων, ο αποκλειστικός «έλεγχος» σε ό,τι αφορά την ανάπτυξη των επιμέρους τμημάτων της Επιχείρησης ασκείται από τον ίδιο τον Οργανισμό. Στο ίδιο πλαίσιο θεώρησης κινήθηκε και ο Νομικός Σύμβουλος του ΟΗΕ δηλώνοντας ότι «*As a subsidiary organ of the United Nations, an act of a peacekeeping force is, in principle, imputable to the Organization, and if committed in violation of an international obligation entails the international responsibility of the Organization and its liability in compensation.*»¹⁰¹⁹, και έχοντας υπόψη ότι η εν λόγω θεώρηση αποτυπώνει την πρακτική του Οργανισμού στις σημαντικότερες πολυεθνικές επιχειρήσεις του, όπως η ΟΝΥΚ (United Nations practice relating to the United Nations Operation in the Congo) ή η UNFICYP (United Nations Peacekeeping Force in Cyprus), ή και επόμενες Επιχειρήσεις¹⁰²⁰.

Γενικότερα, το ζήτημα της ευθύνης διεθνούς Οργανισμού εξετάστηκε επίσης ιδιαίτερα στο πλαίσιο της *International Law Association* την περίοδο 1996-2004¹⁰²¹, όπου έλαβαν χώρα τρεις βασικές διασκέψεις Επιτροπών σε Λονδίνο (2000), Νέο Δελχί (2002) και τελικά στο Βερολίνο (2004)¹⁰²², αλλά και μεταγενέστερα, την περίοδο 2005 – 2012, με σύσκεψη Ομάδας Μελέτης στη Σόφια (2012)¹⁰²³. Στην Έκθεση του Βερολίνου (2004) παρέχονται κάποιες κατευθυντήριες απόψεις σχετικά με την ευθύνη του ΟΗΕ για πράξεις ή παραλείψεις προσωπικού του, ως ακολούθως, αν και η γενικότερη προσέγγιση είναι μάλλον διστακτική, θεωρώντας ότι σχετικό θεσμικό πλαίσιο δεν είναι ακόμη πλήρως ανεπτυγμένο (με τεκμηρίωση μάλιστα σε παραπομπή στον Ian Brownlie¹⁰²⁴, στην υποσημείωση 73 του κειμένου), καταλήγοντας έτσι να συνδέσει την αναγνώριση ευθύνης του Οργανισμού με την άσκηση

¹⁰¹⁸ UN Doc A/51/389, παρ. 17–18. Η εν λόγω ρήση σημειώθηκε ευθυγραμμιζόμενη και εκ μέρους του εξίσου και εκ τού Εισηγητή (Special Rapporteur) της ILC, Giorgio Gaja, στην ετήσια Έκθεσή του (2009) για τη διαμόρφωση του Σχεδίου Άρθρων για την ευθύνη Δ.Ο., ILC Report on the work of the sixty-first session (2009), Chapter IV. Responsibility of international organizations, Άρθρο 6, παρ. (8), σελ. 35, διαθέσιμη στη δνση <http://legal.un.org/docs/?path=../ilc/reports/2009/english/chp4.pdf&lang=EFSSRAC>.

¹⁰¹⁹ UN Doc A/CN.4/545, “Memorandum of 3 February 2004 by the United Nations Legal Counsel to the Director of the Codification Division”, Yearbook 2004, vol. II (Part One), σελ. 28.

¹⁰²⁰ Βλ. ενδεικτικά UN Doc A/51/389, Report of the Secretary-General on financing of United Nations peacekeeping operations, παρ. 7–8.

¹⁰²¹ <http://www.ila-hq.org/en/committees/index.cfm/cid/9>.

¹⁰²² Report on the Accountability of International Organization, ILA Committee, Berlin (2004), διαθέσιμο στη δνση <http://www.ila-hq.org/download.cfm/docid/6B708C25-4D6D-42E2-8385DADA752815E8>.

¹⁰²³ Report on the Accountability of International Organization, ILA Study Group, Sofia (2012), διαθέσιμο στη δνση <http://www.ila-hq.org/download.cfm/docid/27D956E2-1E89-456B-AF7F9C2E4B69464D>.

¹⁰²⁴ I. Brownlie, *Principles of Public International Law*, Oxford, Oxford University Press, 1998, σελ. 686.

υψηλού βαθμού ελέγχου (βλέπε αποτελεσματικού) εκ μέρους της Δύναμης που ελέγχεται από αυτόν:

«...there is no evidence of a presumption in law that the UN bears exclusive or primary responsibility for the tortious acts of peacekeeping operations and the law remains underdeveloped^[73], although there is in practice “*recognition on the part of the United Nations that liability for damage caused by members of United Nations Forces is attributable to the Organisation.*” The fact that this has never been tested by litigation stems from the existence of a remedial deficit to be dealt with in Part Four of this Report. Liability for damage caused by members of United Nations Forces during combat-related activities will only be recognised by the United Nations in cases where the Organisation exercises exclusive control.

No regime for non-contractual liability should reflect the lowest common denominator of the domestic laws of the Member States of a particular IO.»¹⁰²⁵

Πέραν των ανωτέρω, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η νομολογιακή πτυχή του θέματος της ευθύνης Δ.Ο., ειδικά στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕυρΔΔτΑ). Στην υπόθεση *Bankovic* (2001), το Δικαστήριο στην παρ. 71 σημείωσε την ειδική άσκηση της εξωεδαφικότητας «[...] *its recognition of the exercise of extra-territorial jurisdiction by a Contracting State is exceptional: it has done so when the respondent State, through the effective control of the relevant territory and its inhabitants abroad as a consequence of military occupation or through the consent, invitation or acquiescence of the Government of that territory, exercises all or some of the public powers normally to be exercised by that Government.*»¹⁰²⁶.

Στη συνέχεια της νομολογιακής εξέλιξης του θέματος, το Δικαστήριο φαίνεται να εξετάζει το ζήτημα της εξωεδαφικότητας τηρώντας μια νομολογιακή γραμμή με αξιοσημείωτες αποκλίσεις. Συγκεκριμένα, στην υπόθεση *Behrami and Behrami v. France and Saramati v. France, Germany and Norway* (2007)¹⁰²⁷ το ΕυρΔΔτΑ εξέτασε το ζήτημα της ασκούμενης δικαιοδοσίας *ratione personae* αναφορικά με τη διεθνή πολυεθνική στρατιωτική παρουσία υπό τον ΟΗΕ στο Κόσοβο, είτε υπό καθεστώς άσκησης διοίκησης και ελέγχου εκ μέρους του ίδιου του ΟΗΕ στη Δύναμη *United Nations Interim Administration Mission in Kosovo* (UNMIK), είτε υπό τη μορφή ανάθεσης σε τρίτους και παράλληλης εξουσιοδότησής τους για την άσκηση της αποστολής, με την άσκηση του σχετικού ελέγχου εκ μέρους του εν λόγω φορέα, όπως το NATO για την περίπτωση της Δύναμης *International Security Force in Kosovo* (KFOR). Στην Απόφασή του, το Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως του Δικαστηρίου υπό την Προεδρία του Έλληνα Δικαστή, Χρ. Ροζάκη, κήρυξε μη παραδεκτή την προσφυγή, δεχόμενο ότι οι πράξεις των μελών των Επιχειρήσεων UNMIK και KFOR στο Κόσοβο μπορούν να καταλογιστούν στα ΗΕ στο μέτρο που οι Δυνάμεις αυτές ασκούσαν το μάλλον νορματιβιστικό/κανονιστικό κριτήριο του «*ultimate authority and control*», έναντι του στενού *αποτελεσματικού ελέγχου* (*normative v. effective control*), το οποίο το Δικαστήριο έκρινε ως απαιτούμενο κριτήριο για τον

¹⁰²⁵ Report on the Accountability of International Organization, ILA Committee, Berlin (2004), σελ. 21.

¹⁰²⁶ *Bankovic and Others v. Belgium and Others*, ECHR [GC] (dec.), App. No. 52207/99, 12 Dec. 2001.

¹⁰²⁷ *Behrami and Behrami v. France* (application no. 71412/01) and *Saramati v. France, Germany and Norway* (no. 78166/01), ECHR Decision on Admissibility, Court Grand Chamber (GC), (Τμήμα Μείζονος Συνθέσης, Απόφαση επί του Παραδεκτού), 02/05/2007, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-80830> (αγγλικά) και <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-162369> (ελληνική μτφ.). Press release διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-2012546-2140039> και στη <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=1143139&Site=COE&direct=true>.

καταλογισμό τους¹⁰²⁸. Έτσι, στην Απόφασή του το Δικαστήριο του Στρασβούργου δέχθηκε (παρα. 151)¹⁰²⁹ την υφιστάμενη αρμοδιότητά του (αρχή *compétence de la compétence*) να εξετάσει την συγκεκριμένη υπόθεση (σε αντίθεση με την αντίστοιχη Απόφασή του στην υπόθεση *Bosphorus*¹⁰³⁰). Ενώ παράλληλα, δεν παρέλειψε να λάβει υπόψη του το έως τότε – έστω και ανολοκλήρωτο- σημαντικό έργο της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου, ειδικά σε ό,τι αφορούσε το κριτήριο του «αποτελεσματικού ελέγχου», το οποίο φαινόταν ότι θα αποτελούσε βασικό δεδομένο στοιχείο στην πρόοδο της εξέτασης του θέματος εκ μέρους της. Επίσης, έκρινε σκόπιμο να τονίσει ότι η όποια δικαιοδοτική εξέταση του θέματος, υπό την έννοια της ερμηνείας και εφαρμογής δικαιοδοτικών κανόνων, ειδικά του πλαισίου της Σύμβασης ΕΣΔΑ δεν θα πρέπει να γίνει σε «κενό»¹⁰³¹, αλλά συνεκτιμώντας ευρύτερα τις συναμφότερες παραμέτρους του όλου ζητήματος. Παραταύτα, το Δικαστήριο φάνηκε ότι μάλλον στάθμισε περισσότερο την άμεση, αλλά και την έμμεση σχέση της διεθνούς παρέμβασης στην περιοχή με τον ΟΗΕ και τις ειδικές βαρύνουσες εξουσίες του ΣΑ του παγκόσμιου Οργανισμού, θεωρώντας ως αποφασιστικό -έναντι άλλων- παράγοντα το ότι το ΣΑ, παρά το ότι είχε εκχωρήσει κάποια στοιχεία «επιχειρησιακού ελέγχου»¹⁰³² σε επιμέρους εθνικές στρατιωτικές αρχές, αναγκαίες για την εφαρμογή των προβλέψεων της Απόφασης 1244, διατηρούσε εντέλει την «απώτατη εξουσία και έλεγχο» («*ultimate authority and control*»)¹⁰³³, υπό την έννοια της άσκησης ενός κεντρικού ρόλου για τη διατήρηση της ασφάλειας εν γένει («*the central security role of the UNSC*»)¹⁰³⁴. Άλλωστε το Δικαστήριο δέχτηκε ότι «*direct operational command from the UNSC is not a requirement of Chapter VII collective security missions*».¹⁰³⁵ Στη θεώρηση αυτή έπρεπε αναγκαστικά να ληφθούν υπόψη, όπως άλλωστε τόνισε το Δικαστήριο, δύο σημαντικές παράμετροι: πρώτον ότι, απόντων των όποιων συμφωνιών (υπό το άρθρο 43), ο

¹⁰²⁸ Για έναν αναλυτικό σχολιασμό της υπόθεσης, βλ. Kjetil Mujezinović Larsen, «Attribution of Conduct in Peace Operations: The ‘Ultimate Authority and Control’ Test», *Eur J Int Law* (2008), 19 (3): σελ. 509-531, διαθέσιμο στη δση <http://ejil.oxfordjournals.org/content/19/3/509.full>.

¹⁰²⁹ «151. [...] In the present cases, the impugned acts and omissions of KFOR and UNMIK cannot be attributed to the respondent States and, moreover, did not take place on the territory of those States or by virtue of a decision of their authorities. The present cases are therefore clearly distinguishable from the *Bosphorus* case in terms both of the responsibility of the respondent States under Article 1 and of the Court's competence *ratione personae*....»

¹⁰³⁰ “*Bosphorus Airways*” v. *Ireland*, ECHR Grand Chamber judgment, 30.6.2005.

¹⁰³¹ «...the principles underlying the Convention cannot be interpreted and applied in a vacuum. It must also take into account relevant rules of international law when examining questions concerning its jurisdiction and, consequently, determine State responsibility in conformity and harmony with the governing principles of international law of which it forms part, although it must remain mindful of the Convention's special character as a human rights treaty (Article 31 § 3 (c) of the Vienna Convention on the Law of Treaties of 23 May 1969; *Al-Adsani v. the United Kingdom* [GC], no. 35763/97, § 55, ECHR 2001-XI; and the above-cited decision of *Banković and Others*, at § 57).», *Behrami and Behrami v. France* (application no. 71412/01) and *Saramati v. France, Germany and Norway* (no. 78166/01), ECHR Decision on Admissibility, Court Grand Chamber (GC), 02/05/2007, διαθέσιμη στη δση <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-80830>, παρ. 122.

¹⁰³² *Ibid.*, παρ. 135.

¹⁰³³ «...the UNSC retained ultimate authority and control so that operational command only was delegated. ... as an established substitute for the Article 43 agreements never concluded. ... The UNSC retained such ultimate authority and control, in delegating its security powers by UNSC Resolution 1244...», *Ibid.*, παρ. 133 - 134. Ενώ ειδικότερα «...the Court finds that the UNSC retained ultimate authority and control and that effective command of the relevant operational matters was retained by NATO.», *Ibid.*, παρ. 140. Σε ό,τι δε αφορά την ενδεχόμενη ευθύνη και τον πιθανό καταλογισμό στην KFOR, το ΕΔΔΑ παρατήρησε ότι «... KFOR was exercising lawfully delegated Chapter VII powers of the UNSC so that the impugned action was, in principle, “attributable” to the UN within the meaning of the word outlined at paragraphs 29 and 121 above.», *Ibid.*, παρ. 141.

¹⁰³⁴ *Ibid.*, παρ. 132 και 134.

¹⁰³⁵ *Ibid.*, παρ. 136.

ΟΗΕ και δη το ΣΑ επαφίεται αναγκαστικά σε κράτη ή σε συνασπισμούς κρατών για την εξασφάλιση της παροχής των όποιων απαιτούμενων στρατιωτικών δυνατοτήτων για την διεκπεραίωση των αρμοδιοτήτων (και ευθυνών) του σχετικών με τη διεθνή «συλλογική» ασφάλεια. Δευτερευόντως, ούτως ή άλλως, ο σύνθετος, πολυδιάστατος και άκρως απαιτητικός χαρακτήρας των εν λόγω επιχειρήσεων διεθνούς παρέμβασης/παρουσίας σε μια περιοχή όπως το Κόσοβο, υπό την προηγούμενη μάλιστα προϋπόθεση, μοιραία απαιτεί κάποιας μορφής εκχώρηση αρμοδιοτήτων διοίκησης και/ή ελέγχου.¹⁰³⁶ Έτσι, το Δικαστήριο ενώ για την NATO/KFOR δεν δέχτηκε ότι τεκμηριώθηκε το στοιχείο του καταλογισμού στο NATO ή επιμέρους σε κράτη-μέλη, καθόσον η συνολική «απώτατη ευθύνη» ιχνηλατείται πίσω στο ΣΑ του ΟΗΕ, αντίθετα για την UNMIK («...UNMIK was a subsidiary organ of the UN institutionally directly and fully answerable to the UNSC»)¹⁰³⁷ δέχτηκε ότι καθότι ως όργανο του ΟΗΕ συνεστήθη υπό το πλαίσιο του Κεφ. VII του Χάρτη, η ευθύνη καταλογισμού για πράξεις και δη παραλείψεις κατά τη διάρκεια της δράσης του στο πεδίο εναπόκειται πλήρως στον ΟΗΕ «... created under Chapter VII of the Charter so that the impugned inaction was, in principle, “attributable” to the UN in the same sense.»¹⁰³⁸ Στη σημείο αυτό το ΕΔΔΑ δεν παρέλειψε και τη σχετική αναφορά σε πρότερη νομολογία στην υπόθεση *Bosphorus* (2005)¹⁰³⁹, όπου εκεί (παρ. 152-153) επισημάνθηκε ότι τα κράτη παραμένουν υπεύθυνα (άρθρο 1, ΕυρΣΔΑ) για όλες τις πράξεις ή παραλείψεις οργάνων τους ασχέτως αν αυτές απορρέουν από την ανάγκη να συμμορφωθούν με άλλες διεθνείς τους υποχρεώσεις. Σημειώθηκε όμως ότι στην συγκεκριμένη περίπτωση, οι υποχρεώσεις τους έναντι του Χάρτη του ΟΗΕ (σχετικές με τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας) ήταν μάλλον υπέρτερες αυτών της Σύμβασης, λαμβανομένου υπόψη του ειδικού χαρακτήρα και ρόλου της ΕΥΡΣΔΑ ως «...a “constitutional instrument of European public order” in the field of human rights».¹⁰⁴⁰

Το θέμα της εξωεδαφικότητας σε περιπτώσεις ειδικά στρατιωτικών επιχειρήσεων του κράτους στο εξωτερικό, εξετάστηκε ιδιαίτερα στην υπόθεση *Al-Skeini*¹⁰⁴¹, η οποία έφτασε να εξεταστεί στη Βουλή των Λόρδων, τον Ιούνιο του 2007. Οι Λόρδοι-Ανώτατοι Δικαστές του ΗΒ, με πλειοψηφία 4 προς 1, δέχτηκαν ότι οι προβλέψεις της ΕυρΣΔΑ είναι εφαρμοστές και εξωεδαφικά της επικράτειας του κράτους (εν προκειμένω του ΗΒ), όπου όμως τεκμηριώνεται νομικά η απαιτούμενη σχέση δικαιοδοσίας του κράτους με το άτομο/θύμα της ενδεχόμενης παραβίασης. Στις περιπτώσεις δηλαδή, που θεωρείται ότι το άτομο τίθεται υπό τον αποτελεσματικό του έλεγχο. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι στην συγκεκριμένη περίπτωση, το βρετανικό Δικαστήριο δεν δέχτηκε ότι οι προσφεύγοντες (με εξαίρεση ενός, που ήταν

¹⁰³⁶ *Ibid.*, παρ. 132.

¹⁰³⁷ *Ibid.*, παρ. 142.

¹⁰³⁸ *Ibid.*, παρ. 143.

¹⁰³⁹ *Case Of Bosphorus Hava Yollari Turizm Ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland*, (Application no. 45036/98), Judgment (Merits), ECHR Grand Chamber, 30 June 2005, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-69564>.

Το ζήτημα της σχέσης μεταξύ του Δικαίου του ΟΗΕ και των κυρώσεων που έχουν επιβληθεί από το ΣΑ του ΟΗΕ και της εφαρμογής τους στην Ευρωπαϊκή δικαιοσύνη έχει επίσης απασχολήσει το Δικαστήριο του Στρασβούργου, εξετάζοντας μεταξύ άλλων και τις νομικές επιπτώσεις εκ της πρωτοκαθεδρίας της εφαρμογής του Άρθρου 103 του ΧτΟΗΕ, εξετάζοντας τις υποθέσεις *Al-Jedda* (2007) και *Nada* (v. Switzerland, 12 September 2012) (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-113118>) και πλέον πρόσφατα την *Al-Dulimi and Montana Management Inc. v. Switzerland* (no. 5809/08), 26/11/2013, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-138948>.

¹⁰⁴⁰ *Behrami and Behrami v. France* (application no. 71412/01) and *Saramati v. France, Germany and Norway* (no. 78166/01), ECHR Decision on Admissibility, Court Grand Chamber (GC), 02/05/2007, παρ. 145.

¹⁰⁴¹ *Al-Skeini and others v. Secretary of State for Defence*, UKHL 26 UK House of Lords, 13 June 2007, διαθέσιμο στη δνση <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200607/ldjudgmt/jd070613/skeini-1.htm>.

για τη διεθνή Διοίκηση/Διακυβέρνηση του Κοσόβου ότι «*It is understood that the international responsibility of the United Nations will be limited in the extent of its effective operational control*»¹⁰⁴⁹. Όπως είναι σαφές, η αναζήτηση του κριτηρίου του «αποτελεσματικότητας στον ασκούμενο έλεγχο εκ μέρους των διεθνών Δυνάμεων στο πεδίο προκειμένου να αποδοθεί η συναφής ευθύνη και να τεκμηριωθεί ο σχετικός καταλογισμός στον ΟΗΕ από πράξεις ή παραλείψεις (επικουρικών) οργάνων του ή ενδεχομένως τρίτων που ενεργούν υπό την αιγίδα του, τίθεται μεταξύ του στενού «επιχειρησιακού» και του ευρύτερου «απώτατου» συνολικού ελέγχου. Η δε περίπτωση του απώτατου ελέγχου, αν και αποτελεί ένδειξη άσκησης κάποιου «τελεολογικής» φύσης ελέγχου από κάποιο διεθνές νομικό υποκείμενο, που εντέλει συντονίζει το τελικό αποτέλεσμα της διεθνούς παρουσίας, εντούτοις είναι ταυτόχρονα και αποδεικτική της μη άμεσης ή έστω ενεργού συμμετοχής του ελέγχοντος τις όποιες επιχειρησιακές δραστηριότητες στο πεδίο. Υπό αυτή τη θεώρηση, το Δικαστήριο προτίμησε, για τις ανάγκες εξέτασης της συγκεκριμένης υπόθεσης, να αναζητήσει την άσκηση ή μη, αποτελεσματικού επιχειρησιακού ελέγχου από την ασκούσα Διοίκηση Αρχή της Διεθνούς παρουσίας στην περιοχή του Κοσόβου, προκειμένου να διαπιστώσει τη νομική ευθύνη και να αποδώσει τον καταλογισμό για παραβιάσεις προβλέψεων της ΕΣΔΑ. Μια επιλογή που τελικά οδήγησε στη απόρριψη, λόγω μη παραδεκτού, της συγκεκριμένη προσφυγής¹⁰⁵⁰, προκαλώντας έτσι αναμενόμενες μάλλον, αλλά ίσως όχι απολύτως νομικά βάσιμες, ευρύτερες κριτικές αντιδράσεις.

Η υπόθεση *Al-Jedda v. UK* (2011), εξαντλώντας τους 3 βαθμούς εθνικής δικαιοδοσίας του ΗΒ¹⁰⁵¹, πριν εξεταστεί στο ΕΔΔΑ¹⁰⁵², έδωσε την αφορμή για μια σημαντική παρέκταση του τιθέμενου δικαιοδοτικού πλαισίου κατά την εξέταση των θεμάτων της ευθύνης κράτους/διεθνούς Οργανισμού. Η υπόθεση αφορούσε την περίπτωση δράσης στρατιωτικών Δυνάμεων του ΗΒ στο Ιράκ, για τις οποίες ο εκπρόσωπος της πλευράς του ΥΠΑΜ του ΗΒ, υποστήριξε ότι η ευθύνη για τις πράξεις των Βρετανών στρατιωτικών στο πεδίο υπό το πλαίσιο συμμετοχής τους στην ευρύτερη πολυεθνική Δύναμη εκεί (*The multinational force in Iraq*), έπρεπε να αποδοθεί στον ΟΗΕ. Το ύπατο βρετανικό Δικαστήριο (Βουλή των Λόρδων) απέρριψε τον εν λόγω ισχυρισμό, μη δεχόμενο την κατ' αναλογία νομολογιακή αντιστοίχιση με την Απόφαση του ΕυρΔΔτΑ στην υπόθεση *Behrami - Saramati*, καθόσον εκεί οι αναπτυχθείσες πολυεθνικές Δυνάμεις UNMIK και KFOR, είχαν αναπτυχθεί και ενεργούσαν (άμεσα ή έμμεσα) ως όργανα του οργανισμού τους (ΟΗΕ και NATO/ΟΗΕ), στο πλαίσιο Εντολής υπό την άμεση ή έμμεση εξουσιοδότηση του ΣΑ. Έτσι, στην αγόρευσή του ο Lord Bingham of Cornhill, ήγειρε τα κρίσιμα ερωτήματα, στα οποία βέβαια ο ίδιος απάντησε αρνητικά, και εν συνεχεία υποστήριξε τα εξής άκρων ενδιαφέροντα:

«22. Against the factual background described above a number of questions must be asked in the present case. Were UK forces placed at the disposal of the UN? Did the UN exercise effective control over the conduct of UK forces? Is the specific conduct of the UK forces in detaining the appellant to be attributed to the UN rather than the UK? Did the UN have

¹⁰⁴⁹ UN Doc S/2008/354, παρ. 16.

¹⁰⁵⁰ Για την ακρίβεια, το Δικαστήριο απέρριψε ομόφωνα την επιμέρους προσφυγή *Saramati κατά Γερμανίας*, ενώ έκρινε κατά πλειοψηφία μη-παραδεκτή την υπόλοιπη επιμέρους προσφυγή *Saramati κατά Γαλλίας, Γερμανίας και Νορβηγίας*, καθώς και την προσφυγή *Behrami & Behrami κατά Γαλλίας*, θεωρώντας εαυτώ αναρμόδιο να δικάσει επί της ουσίας το αντικείμενο της προσφυγής.

¹⁰⁵¹ *R (on the application of Al-Jedda) (FC) (Appellant) v Secretary of State for Defence (Respondent)*, UKHL 58 Judgment, UK House of Lords, 12 Dec. 2007, διαθέσιμη στ δνση <http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/2007/58.html>.

¹⁰⁵² *Case of Al-Jedda v. The United Kingdom* (Application no. 27021/08), Judgment (Merits and Just Satisfaction), ECHR GC Court (Grand Chamber), 7 July 2011, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-105612>.

effective command and control over the conduct of UK forces when they detained the appellant? Were the UK forces part of a UN peacekeeping force in Iraq? In my opinion the answer to all these questions is in the negative.

23. The UN did not dispatch the coalition forces to Iraq. The CPA was established by the coalition states, notably the US, not the UN. When the coalition states became occupying powers in Iraq they had no UN mandate. ... Following UNSCR 1483 in May 2003 the role of the UN was a limited one focused on humanitarian relief and reconstruction, a role strengthened but not fundamentally altered by UNSCR 1511 in October 2003. By UNSCR 1511, and again by UNSCR 1546 in June 2004, the UN gave the multinational force express authority to take steps to promote security and stability in Iraq, but (adopting the distinction formulated by the European Court in para 43 of its judgment in *Behrami and Saramati*) the Security Council was not delegating its power by empowering the UK to exercise its function but was authorising the UK to carry out functions it could not perform itself. At no time did the US or the UK disclaim responsibility for the conduct of their forces or the UN accept it. It cannot realistically be said that US and UK forces were under the effective command and control of the UN, or that UK forces were under such command and control when they detained the appellant.

24. The analogy with the situation in Kosovo breaks down, in my opinion, at almost every point. The international security and civil presences in Kosovo were established at the express behest of the UN and operated under its auspices, with UNMIK a subsidiary organ of the UN. The multinational force in Iraq was not established at the behest of the UN, was not mandated to operate under UN auspices and was not a subsidiary organ of the UN. There was no delegation of UN power in Iraq. It is quite true that duties to report were imposed in Iraq as in Kosovo. But the UN's proper concern for the protection of human rights and observance of humanitarian law called for no less, and it is one thing to receive reports, another to exercise effective command and control. It does not seem to me significant that in each case the UN reserved power to revoke its authority, since it could clearly do so whether or not it reserved power to do so.

25. I would resolve this first issue in favour of the appellant and against the Secretary of State.»¹⁰⁵³

Έτσι, το ανώτατο Βρετανικό Δικαστήριο επαγωγικά δέχτηκε ότι η Απόφαση 1546/2004 του ΣΑ του ΟΗΕ (καθώς και οι μετέπειτα συναφείς) παρείχαν την απαιτούμενη εξουσιοδότηση στην πολυεθνική Δύναμη (και μέσω αυτής και στις επιμέρους εθνικές συνιστώσες Δυνάμεις, άρα και στην αντίστοιχη Βρετανική), να προβούν στην κράτηση ατόμων, όταν αυτό ήταν απαραίτητο και για λόγους Ασφαλείας («*where necessary for imperative reasons of security in Iraq*»), και η αναγκαστικότητα συμμόρφωσης με/εφαρμογής αυτών των Αποφάσεων του ΣΑ ήταν υπερκείμενη (δυνάμει του άρθρου 103 του ΣτΟΗΕ) κάθε άλλης διεθνούς υποχρέωσης, όπως ο σεβασμός στις προβλέψεις του Άρθρου 5 της ΕυΣΔΑ (Δικαίωμα στην προσωπική Ελευθερία και Ασφάλεια)

Στην Απόφασή του (Ιούλιος 2011) για την ίδια υπόθεση, το Δικαστήριο του Στρασβούργου δεν παρέλειψε βέβαια να σημειώσει τη θέση της Απόφασης της Βουλής των Λόρδων στο θέμα (παρ. 84) όπου δέχτηκε ότι το ΣΑ του ΟΗΕ «... *had neither effective control*

¹⁰⁵³ *Al-Jedda, R (on the application of) v Secretary of State for Defence* [2007] UKHL 58, House of Lords, (12 December 2007), παρ. 22-25, διαθέσιμη στη δνση <http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/2007/58.html>. Για μια εκτενή ανάλυση στο θέμα, βλ. Nicholas Tsagourias – Nigel D. White, *Collective Security: Theory, Law and Practice*, Cambridge University Press, 2013, σελ. 371-372, αλλά και A. Nollkaemper, «*Dual Attribution: Liability of the Netherlands for Conduct of Dutchbat in Srebrenica*», Amsterdam Center for International Law, 2011, Research paper no. 2011-29.

*nor ultimate authority and control over the acts and omissions of foreign troops within the Multi-National Force and that the applicant's detention was not, therefore, attributable to the United Nations»*¹⁰⁵⁴. Άρα, όπως σημειώνεται στην παρ. 85 της Απόφασης του ΕΔΔΑΔ¹⁰⁵⁵, για τους Λόρδους Δικαστές η κράτηση του Al-Jedda από τις Βρετανικές Δυνάμεις στο Ιράκ έλαβε χώρα «...within a detention facility in Basra City, controlled exclusively by British forces, and the applicant was therefore within the authority and control of the United Kingdom throughout». Όμως το ΕΔΔΑ, στην συγκεκριμένη Απόφασή του αναγνώρισε το στοιχείο του «διπλού καταλογισμού» (dual contribution) δηλ. και στο διεθνή οργανισμό, αλλά και στο κράτος, καθώς κινήθηκε σε περισσότερο «human rights-friendly»¹⁰⁵⁶ ερμηνευτικό πλαίσιο, στεκόμενο και αναδεικνύοντας περισσότερο το ζήτημα της εξωεδαφικότητας στη διατήρηση της αρμοδιότητας (άρα και της ευθύνης) του κράτους για δραστηριότητες οργάνων του, ή μελών των Ε-Δ του στο εξωτερικό (προφανώς για λόγους διευκόλυνσης του καταλογισμού στο ίδιο το κράτος της ευθύνης για τις επιφερόμενες ζημιές και για την συνακόλουθη αποκατάσταση θιγέντων δικαιωμάτων ατόμων εκ μέρους του). Έτσι, φαίνεται ότι με την υπόθεση *Al-Jedda v. UK* (2011) ολοκληρώνεται κάποιου είδους διακριτή στροφή στη διεθνή νομολογία για το θέμα της διεθνούς ευθύνης Οργανισμού για πράξεις των Οργάνων του, στο πεδίο.

Μάλιστα, το ίδιο στοιχείο του «διπλού καταλογισμού» (dual contribution) αναγνωρίστηκε ως αξιόλογο να σταθμιστεί και σε επίπεδο εθνικής νομολογίας και συγκεκριμένα από Ολλανδικό Δικαστήριο στην υπόθεση *Nuhanović / Dutchbat* (2011)¹⁰⁵⁷. Συγκεκριμένα, το Ολλανδικό Εφετείο (the Court of Appeal of The Hague) αναγνώρισε την στάθμιση της εφαρμογής του κριτηρίου του “effective control” σε σχέση με την ευθύνη της Ολλανδικής δύναμης της UNPROFOR για το θάνατο 3 Μουσουλμάνων στη Srebrenica που είχαν εκδιωχθεί από το στρατόπεδο της αποστολής και απεφάνθη ότι «...the respondent State was responsible for its involvement in the events at Srebrenica which had led to the killing of three Bosnian Muslim men after they had been evicted from the compound of Dutchbat.». Το πιο ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι το Εφετείο εφάρμοσε μια διασταλτική ερμηνεία του εν λόγω κριτηρίου, θεωρώντας ότι αυτό εμπεριέχει και την «ability to prevent». Η σχετική νομολογιακή προσέγγιση επιβεβαιώθηκε σε μεταγενέστερες Αποφάσεις του Ανώτατου Ολλανδικού Δικαστηρίου (2013)¹⁰⁵⁸. Ας σημειωθεί ότι αμφότερες οι υποθέσεις άφησαν ανοικτό το ενδεχόμενο διπλής απόδοσης της ευθύνης (υπό την έννοια της κοινής ή συντρέχουσας παράλληλης νομικής ευθύνης), τόσο στο Κράτος (μέλος του), όσο και στον ίδιο το Διεθνή Οργανισμό, καθόσον αυτός υπέχει αυτοτελή νομική προσωπικότητα. Ας μην παροράται ότι το Σχέδιο Άρθρων του ILC προβλέπει σχετικά για την περίπτωση αναγνώρισης κοινής ή παράλληλης ευθύνης μεταξύ ΔΟ και Κ-Μ. Σε επόμενη δε υπόθεση (*Jaloud v. Netherlands*,

¹⁰⁵⁴ Case of Al-Jedda v. The United Kingdom (Application no. 27021/08), Judgment (Merits and Just Satisfaction), ECHR GC Court (Grand Chamber), 7 July 2011, παρ. 84, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-105612>.

¹⁰⁵⁵ Συμπληρωματικά, βλ. σχετική νομολογία στις υποθέσεις *Al-Skeini and Others v. the United Kingdom* [ECHR GC], no. 55721/07, ECHR 2011, παρ. 136; *Al-Saadoon and Mufdhi v. the United Kingdom* (ECHR dec.), no. 61498/08, 30 June 2009, παρ. 88, αλλά και *Munaf v. Geren*, United States Supreme Court, Judgment, 553 U.S. 674, June 12, 2008, διαθέσιμη στη δνση <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/553/674/>.

¹⁰⁵⁶ Marko Milanovic, «Al-Skeini and Al-Jedda in Strasbourg», *Eur J Int Law* (2012) 23 (1), σελ: 121-139, διαθέσιμο στη δνση <http://ejil.oxfordjournals.org/content/23/1/121.full>.

¹⁰⁵⁷ *The State of the Netherlands v. Hasan Nuhanović*, (App. no 12/03324), Judgment, Supreme Court of The Netherlands, The Netherlands, 6 September 2013, διαθέσιμη στη δνση <http://www.internationalcrimesdatabase.org/Case/1005/The-Netherlands-v-Nuhanovi%C4%87/>.

¹⁰⁵⁸ *State of the Netherlands v. Mustafić et al. - State of the Netherlands v. Nuhanović*, Supreme Court (Hoge Raad), Judgments of 6 September 2013.

2014), το ΕυρΔΔτΑ έθεσε και το κριτήριο του «*full command and control*», για την τεκμηρίωση της νομικής ευθύνης. Προφανώς, αν το κράτος εκχωρεί δυνάμεις του στην πολυεθνική Δύναμη ενός Οργανισμού, αλλά διατηρεί τη δυνατότητα να ασκεί το ίδιο τον έλεγχο σε αυτές σε επίπεδο πλήρους Διοίκησης και Ελέγχου, τότε είναι σαφές ότι σε αυτό θα εντοπίζεται πλήρως και η συναρτώμενη ευθύνη για τις όποιες πράξεις ή παραλείψεις τους στο πεδίο.¹⁰⁵⁹ Αντίστοιχο ενδιαφέρον έχουν και οι πλέον πρόσφατες συναφείς Αποφάσεις του Ανώτατου εθνικού Δικαστηρίου του ΗΒ κατά κρατικών οργάνων, για θέματα συνεργασίας σε ανακρίσεις της CIA και για στρατιωτικές κρατήσεις κρατούμενων στο Αφγανιστάν, όπως η *Belhaj v Straw* (2017)¹⁰⁶⁰, η *Al Waheed v Ministry of Defence* (2017) και η *Serdar Mohammed v Ministry of Defence* (2017)¹⁰⁶¹¹⁰⁶². Ιδιαίτερης νομολογιακή αξίας όμως έχει και η υπόθεση *Hannan and Rauf (Kunduz Affair) v Germany*, German Federal Court of Justice (2016) που αφορά περιστατικό εναέριου βομβαρδισμού που έλαβε χώρα που προκάλεσε το θάνατο ντόπιων αμάχων στην περιοχή Kunduz του βορείου Αφγανιστάν, έπειτα από αίτηση επιχειρησιακής υποστήριξης (εγγύς αεροπορικής υποστήριξης – EAY) από γερμανό διοικητή της εκεί Provincial Reconstruction Team (PRT) της Δύναμης ISAF.¹⁰⁶³

Έτσι λοιπόν θα λέγαμε ότι η άσκηση ουσιαστικής και «αποτελεσματικής» Διοίκησης και Ελέγχου των Ειρηνευτικών επιχειρήσεων εκ μέρους του Οργανισμού, στοιχειοθετεί -ως προϋπόθεση- την απαιτούμενη νομική ευθύνη και επαγωγικά συμβάλει και στη τεκμηρίωση του σχετικού καταλογισμού στον Οργανισμό, σε περιπτώσεις αντιδιεθνών πράξεων ή παραλείψεων μελών της Ειρηνευτικής Δύναμης υπό τον έλεγχό του.¹⁰⁶⁴

¹⁰⁵⁹ Για μια συνοπτική, αλλά πολύ εμπειριστατωμένη ανάλυση για το θέμα της ευθύνης κράτους, ειδικά σε ό,τι αφορά δράσεις μη-κρατικών δρώντων, βλ. Harriet Moynihan, «Aiding and Assisting: Challenges in Armed Conflict and Counterterrorism», *Research Paper, International Law Programme, Chatham House*, November 2016, διαθέσιμο στη δση <https://www.chathamhouse.org/publication/aiding-and-assisting-challenges-armed-conflict-and-counterterrorism>. Επιπρόσθετα, και ειδικά για ζητήματα εξωεδαφικής ευθύνης που αφορούν ειδικά το ΗΒ, βλ. «UK Armed Forces Personnel and the Legal Framework for Future Operations», Twelfth Report, 26 March 2014, UK House of Commons, Defence Committee, διαθέσιμο στη δση <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201314/cmselect/cmdfence/931/93102.htm>, και <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201314/cmselect/cmdfence/931/931.pdf>.

Για μια εμπειριστατωμένη δε ανάλυση για το νομικό πλαίσιο των εθνικών Ενόπλων Δυνάμεων του ΗΒ, βλέπε σχετική Μελέτη της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Άμυνας, ως εξής: «UK Armed Forces: Legal framework for future operations», Twelfth Report of Session 2013-14, Defence Committee, UK House of Commons, 2 April 2014, διαθέσιμο στη δση <http://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/commons-select/defence-committee/news/lawfare---publication-of-report/>. Η δε ανταπόκριση/απάντηση της βρετανικής Κυβέρνησης στην ανωτέρω Έκθεση δημοσιοποιήθηκε στις 25 Ιουνίου 2014, διαθέσιμη στη δση <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201415/cmselect/cmdfence/548/54804.htm>.

¹⁰⁶⁰ *Belhaj v. Straw*, Supreme Court of the United Kingdom, 17 January 2017.

¹⁰⁶¹ *Rahmatullah v. Ministry of Defence*, Supreme Court of the United Kingdom, 17 January 2017.

¹⁰⁶² Για ένα συνοπτικό, αλλά και εμπειριστατωμένο σχόλιο στο ζήτημα της εξωεδαφική κράτησης σε Ιράκ και Αφγανιστάν, βλ. Shaheed Fatima Q.C., «UK Supreme Court Judgment on Extra-Territorial Detention in Iraq and Afghanistan», *Justsecurity.org*, January 17, 2017, διαθέσιμο στη δση <https://www.justsecurity.org/36407/uk-supreme-court-judgment-extra-territorial-detention-iraq-afghanistan/>.

¹⁰⁶³ Paulina Starski, "The Kunduz Affair and the German State Liability Regime – The Federal Court of Justice's Turn to Anachronism», *EJIL Talk!*, December 5, 2016, διαθέσιμο στη δση <https://www.ejiltalk.org/the-kunduz-affair-and-the-german-state-liability-regime-the-federal-court-of-justices-turn-to-anachronism/>.

¹⁰⁶⁴ Συμπληρωματικά, βλ. αξιόλογες συμβολές στην όλη προβληματική της ευθύνης διεθνούς Οργανισμού ως ακολούθως: Giorgio Gaja, «Articles on the Responsibility of International Organizations», *United Nations Audiovisual Library of International Law*, διαθέσιμο στη δση <http://legal.un.org/avl/ha/ario/ario.html>; Lindsey Cameron, *Accountability of International Organisations Engaged in the Administration of Territory*, University Centre for International Humanitarian Law, 13 February 2006, διαθέσιμο στη δση [Διδακτορική Διατριβή Γεωργίου Ανεψιού, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αύγουστος 2017.](http://www.prix-henry-</p></div><div data-bbox=)

Επ' αυτού, η *Special Committee on Peacekeeping Operations* του ΟΗΕ σε σχετική Έκθεσή της τόνισε συγκεκριμένα ότι για την καλή λειτουργία των εν λόγω επιχειρήσεων στο πεδίο απαιτείται η ανάγκη διασφάλισης της «ενότητας διοίκησής της» (βασική άλλωστε αρχή διοίκησης κάθε σύγχρονου στρατιωτικού σχηματισμού, και ειδικά επιχείρησης), ενώ δεν παρέλειψε να επισημάνει ότι τόσο ο συνολικός πολιτικός τους έλεγχος απορρέει κατευθείαν από τις εξουσίες του ΣΑ του Οργανισμού, ενώ εκτελεστικά η αρμοδιότητα εφαρμογής του ασκείται από τον ΓΓ («...to ensure the unity of command of UN peacekeeping operations. It recalls that the overall political direction and control of UN-mandated peacekeeping operations devolves upon the Security Council, while their execution remains the responsibility of the Secretary-General.»)¹⁰⁶⁵¹⁰⁶⁶. Στο ανωτέρω πλαίσιο εξέτασης ζητημάτων ατομικής και μη, ευθύνης, και η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου του ΟΗΕ έχει εντάξει στο πρόγραμμά της την εξέταση του ζητήματος της εξωεδαφικής δικαιοδοτικής ασυλίας κρατικών οργάνων, όπου στην πλέον πρόσφατη Έκθεσή της (A/71/10/Σεπ. 2016)¹⁰⁶⁷ (Κεφ. XI: “*Immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction*”), έγινε αναφορά στην Έκθεση του Special Rapporteur, Concerpción Escobar Hernández¹⁰⁶⁸, όπου αναλύονται επιμέρους ζητήματα της θεματικής με κατάληξη την πρόταση κειμένου για το 7^ο εκ του καταλόγου Σχεδίου Άρθρων της ILC για την ασυλία κρατικών οργάνων (Draft article 7: «*Crimes in respect of which immunity does not apply*»).

Κατόπιν των ανωτέρω, η καταληκτική επισκόπηση επί του ζητήματος της ασκούμενης αρμοδιότητας και της απορρέουσας νομικής ευθύνης μεταξύ Διεθνούς Οργανισμού και κράτους, ειδικά για τις περιπτώσεις Ειρηνευτικών πολυεθνικών Επιχειρήσεων, ταυτίζεται με τα αντίστοιχα σχετικά συμπεράσματα του συλλογικού έργου της International Law Association, που ούτως ή άλλως αποτελούν σημείο αναφοράς στην όλη προβληματική.¹⁰⁶⁹ Αυτά καταγράφηκαν στη Σύνοδο του Βερολίνου το 2004, ως ακολούθως:

dunant.org/wp-content/uploads/2006b_LCameron.pdf; R. Higgins, «The Responsibility of Member States for the Defaults of international Organisations: Continuing the Dialogue», in Sabine Schlemmer-Schulte and Ko-Yung Tung, (Eds.), *Liber Amicorum Ibrahim F.I. Shihata. International Finance and Development Law*, Kluwer Law International, The Hague, London, Boston, New York, 2001, σελ. 441-448; Liesbeth Zegveld, *Accountability of Armed Opposition Groups in International Law*, Cambridge Univ. Press, 2002; Marten Zwanenburg, *Accountability of Peace Support Operations*, Martinus Nijhoff, 2004; Peter F. Chapman, "Ensuring Respect: United Nations Compliance With International Humanitarian Law." 17 *Human Rights Brief*, no. 1 (2009), pp. 3-11, διαθέσιμο στη δνση <http://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1100&context=hrbrief> και Treasa Dunworth, "The International Legal Adviser – The Legal Adviser In International Organizations: Technician Or Guardian?," *Alberta Law Review*, 46:4 (2009), σελ. 869-884, διαθέσιμο στη δνση <https://www.albertalawreview.com/index.php/ALR/article/view/208>.

¹⁰⁶⁵ UN Doc A/55/1024, 31 July 2001, Report of the Special Committee on Peacekeeping Operations, σελ.44.

¹⁰⁶⁶ http://legal.un.org/docs/?path=../ilc/reports/2016/english/a_71_10.pdf&lang=EFSRAC.

¹⁰⁶⁷ UN International Law Commission Report on Immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction, A/71/10, 68th Session, 2016, διαθέσιμη στη δνση <http://legal.un.org/ilc/reports/2016/>.

¹⁰⁶⁸ Fifth report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction, A/CN.4/701, 14 June 2016, διαθέσιμη στη δνση http://legal.un.org/docs/?path=../ilc/reports/2016/english/a_71_10.pdf&lang=EFSRAC.

¹⁰⁶⁹ Ειδικά σε ό,τι αφορά διεθνή ευθύνη Διεθνών Οργανισμών, συγκεκριμένα για παραβάσεις Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, βλ. “*Accountability of international institutions [Organisations] for human rights violations*”, AS/Jur (2013) 17, Committee on Legal Affairs and Human Rights, CoE, 10 May 2013, διαθέσιμο στη δνση <http://www.assembly.coe.int/CommitteeDocs/2013/ajdoc172013.pdf>. και εκτενέστερα “*Accountability of international Organisations for human rights violations*”, Doc. 13370 / 17 December 2013, Report, Committee on Legal Affairs and Human Rights, CoE, Rapporteur: Mr José María BENEYTO, διαθέσιμο στη δνση <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-EN.asp?fileid=20310>. Εξετάζοντας την Έκθεση, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του ΣτΕ υιοθέτησε το Ψήφισμα 1979 (2014), με τίτλο «*Accountability of international organisations for human rights violations*», διαθέσιμο στη δνση <http://semantic-space.net/tools/pdf.aspx?doc=aHR0cDovL2Fzc2VtYmx5LmNvZS5pbncvbnveG1sL1hSZWYvWDJILURXLWV4dHluYXNwP2ZpbGVpZD0yMDUxMCZsYW5nPUVO&xsl=aHR0cDovL3NlbnVudGljcGFjZS5uZHQvWHNsdc9QZGYvWFJlZi1XR>

«Peacekeeping and peace enforcement activities

1. Troop-contributing countries remain responsible for violations of the applicable international humanitarian law, but IO-s bear a coordinate responsibility with troop-contributing States for ensuring compliance with the applicable principles of international humanitarian law in peacekeeping or other operations conducted under the control or authority of the IO.

2. IO-s should include in the Regulations of the Force and in the Agreements concluded between IO-s, troop-contributing States, and troop-receiving States the obligation to observe the applicable principles and rules of international humanitarian law.

3. Troop-contributing countries have an obligation to investigate and prosecute any crimes their soldiers may have committed, but IO-s bear a coordinate responsibility for ensuring that this obligation is complied with. The Agreements referred to in 2. above should include provisions requiring troop-contributing States to ensure that domestic criminal jurisdiction is exercised whenever necessary.»¹⁰⁷⁰

Η αντιμετώπιση παραβιάσεων εκ μέρους του ΟΗΕ

Το ζήτημα της αντιμετώπισης του φαινομένου των παραβιάσεων, και μάλιστα σοβαρών εγκληματικών ενεργειών, που τελούνται εκ μέρους μελών των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων στο πεδίο, έχει απασχολήσει ιδιαίτερα τους θεσμούς του ΟΗΕ. Σε σχετική της πρόσφατη σχετικά Απόφαση, η ΓΣ του Οργανισμού ζήτησε την λήψη συγκεκριμένων μέτρων, τόσο από τον ΓΓ, όσο και από τα κ-μ του Οργανισμού, ειδικά όσων εξ αυτών μετέχουν σε Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις υπό την αιγίδα του. Συγκεκριμένα

«9. *Requests* the Secretary-General to bring credible allegations that reveal that a crime may have been committed by United Nations officials or experts on mission to the attention of the States against whose nationals such allegations are made and to request from those States an indication of the status of their efforts to investigate and, as appropriate, prosecute crimes of a serious nature, as well as the types of appropriate assistance that States may wish to receive from the Secretariat for the purposes of such investigations and prosecutions;»¹⁰⁷¹

Η εστίαση της προσπάθειας φαίνεται να γίνεται προκειμένου να διασφαλισθεί ότι «*persons who serve in that capacity should meet high standards in their conduct and behaviour and be aware that certain conduct may amount to a crime for which they may be held accountable*»¹⁰⁷². Επίσης, σχετική μέριμνα με απαιτούμενες ενέργειες αναγνωρίζεται να εναπόκειται και στη πλευρά του ίδιου του Οργανισμού, ως εξής:

«11. *Requests* the United Nations, when its investigations into allegations suggest that crimes of a serious nature may have been committed by United Nations officials or experts on mission, to consider any appropriate measures that may facilitate the possible use of information and material for purposes of criminal proceedings initiated by States, bearing in mind due process considerations;

C1BVC1YTUwyUERGLnhzbA==&xsltparams=ZmlsZWlkPTlwNTEw, όπου αναγνώρισε μεταξύ άλλων ότι «*international organisations are subject to human rights obligations under international law*».

¹⁰⁷⁰ Report on the Accountability of International Organization, ILA Committee, Berlin (2004), σελ. 24-25.

¹⁰⁷¹ A/RES/66/93, 13 January 2012, on “*Criminal accountability of United Nations officials and experts on mission*», διαθέσιμη στη δνση http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/66/93.

¹⁰⁷² *Ibid.*, παρ. 6.

12. *Encourages* the United Nations, when allegations against United Nations officials or experts on mission are determined by a United Nations administrative investigation to be unfounded, to take appropriate measures, in the interests of the Organization, to restore the credibility and the reputation of such officials and experts on mission;»¹⁰⁷³

Τέλος, η ΓΣ επιμέρισε τις ευθύνες, αναλογικά και στα κράτη, ειδικά σε ότι αφορά τη μέριμνα για εφαρμογή σε εθνικό πλαίσιο των προβλέψεων, που έχουν ήδη συμπεριληφθεί σε προηγούμενα κείμενα *soft law*, δηλ. κυρίως Αποφάσεις της ΓΣ, σχετικές με την θεσμική θέσπιση του πλαισίου δικαιοδοσίας για παρόμοιες πράξεις στο εσωτερικό εθνικό τους Δίκαιο. Συγκεκριμένα, η ΓΣ στην ανωτέρω Απόφασή της αποφάσισε να εισάγει έκτοτε στις επόμενες Συνεδριάσεις ειδικό θέμα με σχετικό τίτλο «*Criminal accountability of United Nations officials and experts on mission*», ενώ συμπεριέλαβε τα εξής σημαντικά:

«15. *Takes note with appreciation* of the information provided by Governments in response to its resolutions 62/63, 63/119, 64/110 and 65/20, and urges Governments to continue taking the measures necessary for the implementation of those resolutions, including their provisions addressing the establishment of jurisdiction over crimes, particularly those of a serious nature, as known in their existing domestic criminal laws, committed by their nationals while serving as United Nations officials or experts on mission, as well as cooperation among States, and to provide specific details thereon, in particular with respect to paragraph 3 of the present resolution, in the information provided to the Secretary-General;»¹⁰⁷⁴

Το θέμα της νομικής διασφάλισης ότι το θεσμικό πλαίσιο των κρατών που συνεισφέρουν με προσωπικό στις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις είναι επαρκώς εξελιγμένο, ώστε να καλύπτει ικανοποιητικά τις περιπτώσεις ερευνητικής και δικαστικής διαχείρισης προσώπων (αλλά και τη σχετική δικαιοδοσία του κράτους) που βαρύνονται με σχετικές κατηγορίες για την τέλεση σοβαρών παραβιάσεων («*crimes of a serious nature*») κατά τη θητείας τους (ως «UN officials» ή «experts on mission») σε Ειρηνευτικές Αποστολές εκτός της χώρας τους, έχει απασχολήσει ιδιαίτερα τον Οργανισμό. Σε σχετική Έκθεση του ΓΓ το 2011¹⁰⁷⁵, μετά από σχετικές Αποφάσεις της ΓΣ, έχουν αναφερθεί επιμέρους στοιχεία εκ μέρους των κρατών, τόσο ως προς την στοιχειοθέτηση της απαιτούμενης δικαιοδοσίας από το εθνικό τους πλαίσιο, όσο και στοιχεία που αφορούν τη διμερή συνεργασία των κρατών μεταξύ τους, αλλά και με τον ίδιο τον Οργανισμό. Στόχος αυτών ήταν η διευκόλυνση των ερευνών που χρειάστηκε να διεξαχθούν για τη διερεύνηση σχετικών καταγγελιών για πολίτες τους, μέλη των στρατιωτικών τμημάτων ή ειδικούς, που στελέχωσαν κατά καιρούς Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του Οργανισμού. Πρέπει όμως εδώ να σημειωθεί ότι το συναφές έως τώρα πλαίσιο του ΟΗΕ στο θέμα δεν είναι έως τώρα ιδιαίτερα λεπτομερές ή ρητό σε σχέση με το τι ακριβώς εννοείται με τον όρο «σοβαρές παραβιάσεις» ή «σοβαρά εγκλήματα» («*crimes of a serious nature*»), γεγονός που σαφώς επιφέρει μια σχετική ασάφεια ή και έλλειψη δυναμικής ως προς την αντιμετώπιση του όλου θέματος σε θεσμικό και διοικητικό πεδίο, τόσο εκ μέρους των κρατών, όσο και του ίδιου του Οργανισμού.¹⁰⁷⁶

¹⁰⁷³ *Ibid.*, παρ. 11-12.

¹⁰⁷⁴ *Ibid.*, παρ. 15 [emphasis added].

¹⁰⁷⁵ Report of the Secretary-General on «*Criminal accountability of United Nations officials and experts on mission*», A/66/174, 25 July 2011, παρ. 74, σελ. 13-14, διαθέσιμη στη δση http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/66/174.

¹⁰⁷⁶ Σημειώνεται ότι το θέμα έχει ιδιαίτερα απασχολήσει και επιμέρους εξειδικευμένα όργανα του Οργανισμού, όπως η Ομάδα Νομικών Εμπειρογνομόνων (Group of Legal Experts), που ορίσθηκαν από τον ΓΓ, στο πλαίσιο της

Σε ότι δε αφορά όχι πλέον το τιμωρητικό/κατασταλτικό, αλλά το προληπτικό σκέλος αντιμετώπισης του όλου θέματος, και ειδικά την πτυχή κατάλληλης προετοιμασίας του προσωπικού για την πρόληψη τέτοιων πράξεων, εφαρμόζονται ευρέως προγράμματα εκπαίδευσης του προσωπικού των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ. Τέτοια σχετικά προγράμματα για την εκπαίδευση των κυανόκρανων, τόσο στη χώρα προέλευσης και πριν την ανάπτυξή τους στο πεδίο, όσο και κατά τη διάρκεια αυτής, έχουν ήδη προγραμματιστεί και βρίσκονται σε εξέλιξη με σημαντική απόδοση αποτελεσματικότητας, με προτροπή μάλιστα της ΓΣ¹⁰⁷⁷. Όπως άλλωστε σημειώνεται σε σχετική Έκθεση του ΓΓ για το θέμα, το 2011, η σχετική ευθύνη έχει ανατεθεί ειδικά στο *Department of Peacekeeping Operations* και στο *Department of Field Support* του Οργανισμού, ενώ παράλληλα έλαβαν χώρα και επιμέρους έρευνες ως εξής:

«74. In 16 missions that responded to the survey, training on the prevention of sexual exploitation and abuse was conducted either as part of the induction of new personnel or in a separate, targeted training session. In 5 of those missions, training on the prevention of sexual exploitation and abuse was provided both as part of induction and in targeted training sessions. In 15 missions, the Conduct and Discipline Team or focal points conducted the training, while in 1 mission, the training was carried out by the military focal points.»¹⁰⁷⁸

Επίσης, εξίσου σημαντική είναι και η σχετική πρόνοια προκειμένου να προστατευθούν οι πηγές πληροφοριών (κυρίως οι μάρτυρες, αλλά και τα θύματα εκ μέρους του ντόπιου πληθυσμού αμάχων) για πιθανές/φερόμενες έκνομες πράξεις εκ μέρους μελών των Ειρηνευτικών Αποστολών στο πεδίο. Εξίσου έχουν σχετικές πρόνοιες, ειδικά στο θεσμικό πεδίο, όπως οι σχετικές αναφορές στην Απόφαση 65/20/2011 της ΓΣ του ΟΗΕ, με θέμα "*Protection of United Nations officials and experts on mission from retaliation*», όπου συγκεκριμένα «...encouraged the United Nations, should allegations against United Nations officials or experts on mission be determined by a United Nations administrative investigation to be unfounded, to take appropriate measures, in the interests of the Organization, to restore the credibility and reputation of such officials and experts on mission.»¹⁰⁷⁹

Καταληκτικά, εφόσον οι εν λόγω Επιχειρήσεις αναπτύσσονται στο πεδίο και δρουν σύμφωνα με την Εντολή τους, υποκείμενες τον «έλεγχο», άμεσο ή έμμεσο, του Οργανισμού, μπορεί βάσιμα να γίνει αποδεκτό ότι ο Οργανισμός είναι, ή τουλάχιστον θα πρέπει να είναι, σε

ευρύτερης προσπάθειας «*Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects*» που έλαβε χώρα τα τελευταία χρόνια στο πλαίσιο του Οργανισμού. Το Πόρισμα των νομικών υποβλήθηκε στην ΓΣ μέσω του ΓΓ στις 16 Αυγούστου 2006 με τίτλο «*Ensuring the accountability of United Nations staff and experts on mission with respect to criminal acts committed in peacekeeping operations*» (Report of the Group of Legal Experts established by the Secretary-General pursuant to resolution 59/300, A/60/980/16 August 2006, διαθέσιμη στη δνση http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/60/980). Επίσης, συναφές είναι το έργο της ειδικής Επιτροπής του ΟΗΕ (Ad Hoc Committee), που συγκροτήθηκε με Απόφαση 61/29/4 Δεκ. 2006) της ΓΣ, «*on the criminal accountability of United Nations officials and experts on missions*» (<http://legal.un.org/criminalaccountability/>).

¹⁰⁷⁷ «7. Urges the Secretary-General to continue to take such other practical measures as are within his authority to strengthen existing training on United Nations standards of conduct, including through predeployment and in-mission induction training for United Nations officials and experts on mission», A/RES/66/93, 13 January 2012, on "Criminal accountability of United Nations officials and experts on mission", διαθέσιμη στη δνση http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/66/93.

¹⁰⁷⁸ Report of the Secretary-General on «*Criminal accountability of United Nations officials and experts on mission*», A/66/174, 25 July 2011, διαθέσιμη στη δνση http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/66/174.

¹⁰⁷⁹ *Ibid.*, παρ. 67, σελ. 12-13.

θέση να εξασφαλίζει το απαιτούμενο βαθμό και είδος/επίπεδο ασκούμενης Διοίκησης και Ελέγχου («*Command and Control – C²*»)¹⁰⁸⁰ επί της αναπτυχθείσας Δύναμης στο πεδίο, είτε αυτή είναι χαρακτηρα αμιγώς «ειρηνευτικού» (*Peacekeeping Operation* ή *Peace Support Operation-PSO*), είτε «ειρηνοποιού» (*Peace enforcement*), δρώντας άρα, με διευρυμένο πλαίσιο χρήσης βίας, ώστε να διατηρεί τον έλεγχο των πράξεών τους στο πεδίο, υπέχοντας έτσι και τη σχετική ευθύνη για άσκηση τυχόν εκνόμων εξ αυτών. Η άσκηση του «ελέγχου» επί των Δυνάμεων της Ειρηνευτικής Επιχείρησης καθιστά αυτόματα τον Οργανισμό δεσμευόμενο από το πλαίσιο του ΔΑΔ, ενώ τις Δυνάμεις του υποχρεωμένες να εφαρμόσουν και να συμμορφωθούν με τις επιμέρους προβλέψεις του, σε όλες τις δραστηριότητές τους στο πεδίο ανάπτυξής τους. Ειδικά όταν εμπλέκονται σε εχθροπραξίες. Η αναγνώριση της παραπάνω υποχρέωσης συμμόρφωσης με το ΔΑΔ εκ μέρους του Οργανισμού έχει ήδη εκφραστεί και στο σχετικό κείμενο του «Secretary-General's Bulletin», όπου ρητά αναφέρεται ότι «*[UN] forces when in situations of armed conflict they are actively engaged therein as combatants*». Σε αυτές δεν εξαιρούνται (όπως ήδη προαναφέρθηκε) και οι περιπτώσεις χρήσης βίας εκ μέρους της Ειρηνευτικής Δύναμης για σκοπούς καθαρά αυτοάμυνας.

2.3.5 Διεθνές Δίκαιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Ειρηνευτικές Αποστολές του ΟΗΕ

Σε ό,τι αφορά τη νομική βάση των εν λόγω διεθνών δράσεων, όπως προαναφέρθηκε, είναι πλέον κοινώς αποδεκτό, τόσο από τη θεωρία, όσο και από τη συναφή νομολογία (διεθνή και μη), ότι σε περιπτώσεις ένοπλων συρράξεων και δη κατά τη συμμετοχή διεθνών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων σε αυτές, ως αναπόσπαστο μέρος του όλου εφαρμοστέου δικαϊκού πλέγματος των εν λόγω Επιχειρήσεων, θα πρέπει, συμπληρωματικά του Ανθρωπιστικού Δικαίου (ως *lex specialis*), να γίνεται σεβαστό και το συντρεχόντως εφαρμοστέο πλαίσιο κανόνων που εμπίπτουν στο πεδίο της προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Για τον σκοπό αυτό, θεμελιώδεις θα πρέπει να θεωρηθούν οι προβλέψεις της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου – ΟΔΔΑ (1948)¹⁰⁸¹, η οποία άλλωστε θέτει και το κατ' ελάχιστο κοινώς αποδεκτό πλαίσιο των καθοριζόμενων «standards» για τα ΔτΑ σε ολόκληρο τον κόσμο¹⁰⁸², στη βάση της οικουμενικότητας της ανάγκης προώθησης και σεβασμού των θεμελιωδών αξιών και ελευθεριών του ΔΔΔτΑ. Υπό αυτή τη θεώρηση, τα απορρέοντα εξ αυτών των οικουμενικών αρχών και αξιών δικαιώματα θα πρέπει να προστατεύονται σε κάθε περίπτωση¹⁰⁸³, καθόσον

¹⁰⁸⁰ Για μια εκτενή ανάλυση του ζητήματος, εκ μέρους μάλιστα του αρμόδιου φορέα στα ΗΕ, βλ. ειδικά «PK/G/2008.04, “*Authority, Command and Control in UN Peacekeeping Operations*”», UN Department of Peacekeeping Operations - UN Department for Field Support, DPKO/OMA/Office of the Military Advisor, 2008-02-21, διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/387420>.

¹⁰⁸¹ <http://www.un.org/en/documents/udhr/>.

¹⁰⁸² Hannum H., «The Status of the Universal Declaration of Human Rights in National and International Law», 25 *Ga. J. Int'l and Q. L.* (1995), p.p. 287-398.

¹⁰⁸³ Οι σχετικές προβλέψεις για δικαιώματα που, ως “absolute rights” θεωρούνται αναπαλλοτρίωτα, δηλ. απαράγραπτα και απαρέγκλιτα, θα πρέπει προστατεύονται σε κάθε περίπτωση και για κάθε άνθρωπο, συμπεριλαμβάνονται πέραν της Οικουμενικής Διακήρυξης (βλ. τη γενική πρόβλεψη στο Άρθρο 29§2) και σε άλλα μεταγενέστερα θεμελιώδη διεθνή συμβατικά κείμενα του ΔΔΔτΑ, όπως το Άρθρο 4(2) του Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα του 1977, το Άρθρο 27(2) της Αμερικανικής Σύμβασης ή το Άρθρο 15(2) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Με εξαίρεση ειδικές περιπτώσεις, ανωτέρας βίας και/ή κατάστασης ανάγκης, όπου η προστασία τους είναι εκ των πραγμάτων αδύνατη. οι εξαιρέσεις αυτές, ως ρήτρες

είναι αναπαλλοτριώτα («absolute» rights), ενώ η προστασία αυτή θα πρέπει να διασφαλίζεται για κάθε άνθρωπο (βλέπε για παράδειγμα την πρόβλεψη για απαγόρευση των βασανιστηρίων).

Το στοιχείο της συμπληρωματικότητας στην εφαρμογή ΔΑΔ και ΔΔΔΤΑ κατά τη διάρκεια ένοπλων συρράξεων διεθνούς ή μη, χαρακτηρήρα έχει τονιστεί και εκφραστεί πάμπολλες φορές, τόσο στη θεωρία¹⁰⁸⁴, όσο και στη διεθνή διεθνοδικαϊκή θεσμική πρακτική (soft law), αν και -δυστυχώς- όχι πάντα στο επιχειρησιακό πεδίο των εχθροπραξιών. Ενδεικτικά και μόνον, επισημαίνεται η σχετική αναφορά στο προοίμιο Απόφασης του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (HRC), στη δεύτερη Ειδική Σύνοδο (2nd Special Session, υποβαλλόμενη κατόπιν ως Έκθεση προς τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, 11 Αυγούστου 2006), για την Ισραηλινή στρατιωτική επιχείρηση στο Λίβανο, που υπογραμμίζει emphatically τη δυναμικά συμπληρωματική σχέση τους, ως εξής: «*human rights law and international humanitarian law are complementary and mutually reinforcing*»¹⁰⁸⁵. Στην Έκθεση καλείται εμπόλεμο στην εν λόγω σύρραξη μέρος (εν προκειμένω το Ισραήλ) να απόσχει από πράξεις παραβιάσεων των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κατά τις επιχειρήσεις στρατιωτικών του

περιορισμού ή παρέκκλισης (derogation/limitation clauses), προβλέπονται σχετικώς, στο κείμενο της Σύμβασης και πάντως δεν αφορούν όλα τα Δικαιώματα, αλλά συγκεκριμένα εξ αυτών, των οποίων η υποχρέωση προστασίας δύναται να ανασταλεί παροδικά, κατά τη διάρκεια της κατάστασης ανάγκης. Για παράδειγμα, το δικαίωμα στη ζωή ενός ανθρώπου είναι δυνατόν να θεωρηθεί ότι εμπίπτει σε αυτές τις εξαιρέσεις σε μια κατάσταση πολέμου. Εξίσου των συναφών προβλέψεων της ΟΔΔΑ (βλ. Άρθρο 29§2), σχετικές προβλέψεις με ρήτρες περιορισμού συναντώνται και στο Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ICCPR) του 1966, στα άρθρα 12(3), 18(3), 21 και 22(2).

Αντιστοίχως, συναφείς με τις προβλέψεις ρήτρες παρέκκλισης της ΟΔΔΑ (βλ. π.χ. Άρθρο 29§2.) είναι και οι αντίστοιχες σε άλλα θεμελιώδη διεθνή κείμενα, όπως το Άρθρο 4(1) στο Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ICCPR) του 1966, το Άρθρο 27(1) της Αμερικανικής Σύμβασης ή το Άρθρο 15(1) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Εξαιρετικά διαφωτιστικό για τις προϋποθέσεις ορισμού μιας κατάστασης ανάγκης είναι το Σχόλιο 29/2001 της Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, διαθέσιμο στη δνση [http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/898586b1dc7b4043c1256a450044f331/71eba4be3974b4f7c1256ae200517361/\\$FILE/G0144470.pdf](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/898586b1dc7b4043c1256a450044f331/71eba4be3974b4f7c1256ae200517361/$FILE/G0144470.pdf). Για μια εμπειριστωμένη ανάλυση για το θέμα, βλ. Βασιλική Σαράντη, «Καταστάσεις ανάγκης και ρήτρες παρέκκλισης στο πεδίο της διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου», Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο, 2009 (<http://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/18447>), καθώς και επιμέρους στο Σωτήριος Κύρκος, «Θεσμικές διαστάσεις και δικαστικός έλεγχος της δράσης των ένοπλων δυνάμεων σε καιρό ειρήνης και ένοπλης σύρραξης, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο, 2013 (διαθέσιμο στο <http://pandemos.panteion.gr/index.php?lang=el&op=record&type=cid&q=isMemberOf-cid:13,isMemberOfCollection-cid:12&page=2&pid=iiid:7459>). Για μια γενική συνοπτική και κυρίως συμπυκνωμένα οριζόντια επισκόπηση, δες Στ. Περράκης, «Τα Δικαιώματα του Ανθρώπου», Εφημερίδα Καθημερινή, 11.11.2012, διαθέσιμο στη δνση <http://www.kathimerini.gr/472924/article/epikairothta/kosmos/ta-dikaiwmata-toy-an8rwroy>.

¹⁰⁸⁴ «Με αφορμή μάλιστα την πρόσφατα εκδοθείσα συμβουλευτική γνώμη (advisory opinion) του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης αναφορικά με τις ένομες συνέπειες από την κατασκευή τείχους εκ μέρους του Ισραήλ στα κατεχόμενα παλαιστινιακά εδάφη, διατυπώθηκε η άποψη ότι η δογματική σαφήνεια που τυγχάνει απαραίτητη για τον πληρέστερο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε καταστάσεις ένοπλης σύρραξης, δεν επιτυγχάνεται με την ταυτόχρονη και παράλληλη εφαρμογή περισσοτέρων του ενός δικαιοϊκών κλάδων, ούτε εξυπηρετείται από την παραδοχή ότι το ΔΑΔ και το ΔΠΑΔ αλληλοεπικαλύπτονται.», Σωτήρης Κύρκος, «Ορισμένες σκέψεις με αφορμή τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΔΑ) και ιδίως την απόφαση της 12-12-01 επί της υπ'αρ. 52207/99 προσφυγής των Bancovic και λοιπών κατά χωρών-μελών της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας (NATO)», ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ, τ. 12/2006 και militaryjustice.gr, διαθέσιμο στη δνση http://www.militaryjustice.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=38&Itemid=32#_ftnref8.

¹⁰⁸⁵ «The grave situation of human rights in Lebanon caused by Israeli military operations», A/HRC/S-2/L.1, 9 August 2006, σελ. 2, διαθέσιμο στη δνση <http://www.unwatch.org/atf/cf/%7B6deb65da-be5b-4cae-8056-8bf0bedf4d17%7D/A-HRC-S-2-1.PDF>.

δυνάμεων στο έδαφος του Λιβάνου, και να επιμεληθεί την τήρηση των συμβατικών δεσμεύσεων του από διεθνή κείμενα Συμφωνιών στο πεδίο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στα οποία είναι συμβαλλόμενο μέρος, ως εξής:

«1. Strongly condemns the grave Israeli violations of human rights and breaches of international humanitarian law in Lebanon;

4. Calls on Israel to abide, immediately and scrupulously, by its obligations under human rights law, in particular the Convention on the Rights of the Child, and international humanitarian law;

5. Also calls on Israel to immediately stop military operations against civilian population and civilian objects resulting in death and destruction and serious violations of human rights;

6. Decides to dispatch urgently a high-level commission of inquiry comprising relevant human rights special procedures mandate holders and experts of international humanitarian law: ...».

Επιπρόσθετα, στο κείμενο του Πορίσματος που συγκροτήθηκε από την Επιτροπή Διερεύνησης, στο κεφάλαιο περί των βασικών Νομικών Αρχών (on legal basic principles), παρέχεται το θεμελιώδες συμπληρωματικό πλαίσιο συνεφαρμογής ΔΑΔ και ΔΔΤΑ σε ένοπλες συρράξεις, ως εξής:

«82. During an armed conflict, the protection of civilians is a fundamental precept of international humanitarian law, one which includes cardinal principles related to distinction, proportionality and military necessity. Respect for human life and human dignity are at the core of the protection afforded under international human rights law.»¹⁰⁸⁶

Σύμφωνα με την ευρύτατα καθιερωμένη αντίληψη, είναι πλέον σαφές ότι (ειδικά) οι πολυεθνικές Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις θα πρέπει διεξάγονται με αυστηρό και πλήρη σεβασμό στα ΔΤΑ, τα οποία άλλωστε και πρέπει να προωθούν με την εφαρμογή των εντολών (mandates) τους. Ο σεβασμός και η πιστή τήρηση των σχετικών προβλέψεων προστασίας των ΔΤΑ εντάσσεται πλήρως στο θεσμικό εφαρμοστέο πεδίο του προσωπικού των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων κατά την ανάπτυξη και δράση τους στο πεδίο, είτε κατά την άμεση ενέργεια σε σχέση με τον πληθυσμό της περιοχής, ή τους πρώην (ή νυν) εμπόλεμους, είτε ακόμη και κατά τις επιμέρους συνέργειες δράσης ή συνεργασίας με άλλους επιμέρους δρώντες, κρατικούς ή μη, στην ίδια περιοχή. Άλλωστε, πέραν της πιστής εφαρμογής εκ μέρους του προσωπικού της Ειρηνευτικών Δύναμης, η ικανότητα εντοπισμού και αναγνώρισης τυχόν παραβιάσεων ΔΤΑ κατά τη διάρκεια της ανάπτυξής τους και εντός του πεδίου αρμοδιότητάς τους, στην περιοχή που ελέγχουν, θα πρέπει σαφώς να θεωρείται ως μέρος των πρωτογενών αρμοδιοτήτων τους και της αποστολής τους, η οποία απορρέει άμεσα εκ της Εντολής τους και των αρμοδιοτήτων τους. Πολλώ δε μάλλον όταν οι περιπτώσεις παραβιάσεων είναι δυνατόν να προκύπτουν από μέλη των αποστολών αυτών. Οι περιπτώσεις διεθνών πολυεθνικών Επιχειρήσεων υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, τόσο αμιγώς ειρηνευτικού χαρακτήρα, όσο και επιβολής ειρήνης, που σημειώθηκαν παρόμοιες παραβιάσεις (ή έντονες κατηγορίες για πιθανές παραβιάσεις) του Ανθρωπιστικού Δικαίου, όσο του Δικαίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δυστυχώς δεν είναι λίγες. Για παράδειγμα, οι Δυνάμεις του ΟΗΕ στη Σομαλία κατηγορήθηκε ότι διέπραξαν

¹⁰⁸⁶ Report of the Commission of Inquiry on Lebanon pursuant to Human Rights Council resolution S-2/1*, A/HRC/3/2, 23 November 2006, παρ. 82, σελ. 27, διαθέσιμο στη δνση <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFC9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Lebanon%20A%20HRC%203%202.pdf>.

παραβιάσεις του ΔΑΔ (εγκλήματα πολέμου), με αναφορές σε βασανισμούς και στοχοποίηση αμάχων. Στο Κονγκό, σε μέλη της Δύναμης *UN Force in the Democratic Republic of the Congo* (MONUC) αποδίδονται¹⁰⁸⁷ κατηγορίες για σεξουαλικά κολάσιμες πράξεις και εκμετάλλευση προσώπων, έναντι του ντόπιου πληθυσμού. Αντίστοιχες περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης¹⁰⁸⁸, παράνομης διακίνησης, ή γενικότερα εκμετάλλευσης, προσώπων αναφέρθηκαν σε επιχειρήσεις υπό τον ΟΗΕ σε Αϊτή, Μοζαμβίκη, Ανατολικό Τιμόρ, Βοσνία, Κόσοβο και Καμπότζη, ένα θλιβερό φαινόμενο με εμφανή έκταση που θίγει και το θεσμό των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, όσο και τιτρώσκει την εικόνα του ίδιου του Οργανισμού, εν γένει¹⁰⁸⁹.

Αναγνωρίζεται πλέον ως οικουμενικά καθιερωμένη και γενικότερα αποδεκτή αντίληψη ότι οι Ειρηνευτικές Αποστολές θα πρέπει να αναπτύσσονται και να επιχειρούν με ιδιαίτερο μέλημα την προστασία και το σεβασμό των ΔΤΑ και του συναφούς διεθνούς δικαϊκού πλαισίου. Συμπεριλαμβανομένων ειδικότερων δικαϊκών πλαισίων, ως υποσύνολα των ανωτέρω, όπως το προσφυγικό, και/ή το μειονοτικό Δίκαιο.¹⁰⁹⁰ Τα μέλη τους θα πρέπει να διέπονται από συνειδητό σεβασμό σε αυτά. Οι δε ενέργειές τους θα πρέπει να απηχούν εμπράκτως αυτή την αντίληψη, σε κάθε έκφανση των δραστηριοτήτων τους στο πεδίο ανάπτυξής τους. Ειδικά κατά την συνεργασία και συμβίωσή τους με συναδέλφους τους, όσον και κατά την επαφή τους με θεσμούς, ή και μεμονωμένα άτομα της τοπικής κοινωνίας, είτε αυτή αφορά την υπηρεσιακή ή την προσωπική τους ζωή. Περιπτώσεις δε αποκλίνουσας συμπεριφοράς εκ μέρους τους (όπως δυστυχώς έχει παρατηρηθεί σε κάποιες περιπτώσεις ανάπτυξης ειρηνευτικών επιχειρήσεων του Οργανισμού), θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με τη δέουσα αυστηρότητα και τυπικότητα, ενώ το κάθε περιστατικό θα πρέπει να διερευνάται άμεσα και ενδελεχώς με την προβλεπόμενη νομική και διοικητική διαδικασία.

Είναι σημαντικό στο σημείο αυτό να γίνει μια περιορισμένη, αλλά ενδεικτική¹⁰⁹¹ αναφορά στο θέμα της εξωεδαφικής εφαρμογής των συμβατικών κειμένων που αφορούν την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και που έχουν αναπτυχθεί και υιοθετηθεί ευρέως, κυρίως στην ευρωπαϊκή ήπειρο, αντίθετα με άλλες περιοχές όπου παρατηρούνται σοβαρές υστερήσεις. Όπως είδαμε στην υπόθεση *Bankovic*, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο

¹⁰⁸⁷ Δες ενδεικτικά Kate Holt & Sarah Hughes, "Sex and the U.N.: When Peacekeepers Become Predators", *The Independent*, 11 Jan. 2005, διαθέσιμο στη δνση <http://www.independent.co.uk/news/world/africa/sex-and-the-un-when-peacekeepers-become-predators-6155183.html>.

¹⁰⁸⁸ Elizabeth Rehn & Ellen Johnson Sirleaf, «Women, War, Peace: The Independent Expert's Assessment of the Impact of Armed Conflict on Women and Women's Role in Peace-building», 1 *Progress of the World's Women*, 2002.

¹⁰⁸⁹ Βλ. Vanessa Kent, "Protecting Civilians from UN Peacekeepers and Humanitarian Workers : Sexual Exploitation and Abuse", στο Chiyuki Aoi - Cedric de Coning - Ramesh Thakur (ed.), *Unintended Consequences of Peacekeeping Operations*, United Nations University Press, Tokyo, 2007, σελ 44-46, διαθέσιμο στη δνση <https://collections.unu.edu/eserv/UNU:2483/pdf9789280811421.pdf> (για μια συνοπτική εκδοχή του, δες http://eeas.europa.eu/ifs/publications/articles/book2/book%20vol2_part2_chapter23_unintended%20consequences%20of%20peacekeeping_cedric%20de%20coning,%20chiyuki%20aoi%20and%20ramesh%20thakur.pdf); Suk Chun, *Sexual Exploitation and Abuse by UN Peacekeepers*, Policy Brief 10/2009, International Peace Research Institute, Oslo (PRIO), 2009, διαθέσιμο στη δνση http://file.prio.no/Publication_files/Prio/Sexual%20Exploitation%20and%20Abuse%20by%20UN%20peacekeepers,%20PRIO%20Policy%20Brief%2010%202009.pdf.

¹⁰⁹⁰ Για μια ευρύτερη, αν και συνοπτική, θεώρηση, βλ. «*IHL and other legal regimes*», ICRC, 29-10-2010, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/war-and-law/ihl-other-legal-regimes/overview-other-legal-regimes.htm>.

¹⁰⁹¹ Για περισσότερη εμβάθυνση, δες σχετική ανάπτυξη για το θέμα σε επόμενο κεφάλαιο.

Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ECtHR) στην απόφασή του (12 Δεκ. 2001)¹⁰⁹² έδωσε μια περιοριστική (σε σχέση με προηγούμενη νομολογία) ερμηνεία της υποχρέωσης εφαρμογής των κανόνων αυτών ως προς το κριτήριο της εξωεδαφικότητας. Επίσης, σε περιπτώσεις που αναγκαστικά απαιτείται να εξεταστεί το θέμα, όπου, δηλαδή, η εμπλοκή προσωπικού των Ειρηνευτικών αποστολών από χώρες της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου είναι άμεση, τότε το κριτήριο του αποτελεσματικού ελέγχου (διευκρίνιση άσκησης “*Effective control*” από τις πολυεθνικές Δυνάμεις) φαίνεται (ECtHR, *UN Human Rights Committee* κλπ.) ότι θεωρείται από πολλούς ουσιώδες, προκειμένου να διευκρινιστεί το πεδίο εφαρμογής. Άλλα κείμενα, όπως το Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (1966) κερδίζουν ακόμη λιγότερο έδαφος στο πεδίο της οικουμενικής αποδοχής ευρείας ερμηνείας της εξωεδαφικής εφαρμογής τους σε πολλές περιοχές του κόσμου.¹⁰⁹³

Γενικότερα, το προσωπικό των εν λόγω επιχειρήσεων θα πρέπει, σε σχέση με την ανατιθέμενη αποστολή του και την υποχρέωση σεβασμού των ανθρωπιστικών προβλέψεων¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ κατά τη διάρκεια που επιχειρεί προκειμένου να τη φέρει εις πέρας, να κατανοεί επαρκώς τα εξής:

«...how the implementation of their tasks intersects with human rights. Peacekeeping personnel should strive to ensure that they do not become perpetrators of human rights abuses. They must be able to recognize human rights violations or abuse, and be prepared to respond appropriately within the limits of their mandate and their competence. United Nations peacekeeping personnel should respect human rights in their dealings with colleagues and with local people, both in their public and in their private lives. Where they commit abuses, they should be held accountable...»¹⁰⁹⁶

¹⁰⁹² Απόφαση επί του Παραδεκτού, *Bankovic et al. v. Belgium et al.* (ECHR case 52207/99), Grand Chamber Decision as to the Admissibility, 12/12/2001, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-22099>. Για το θέμα της εξωεδαφικότητας, δεξ επίσης άλλη, σύγχρονη της προηγούμενης, Απόφαση του ίδιου Δικαστηρίου, *Al-Adsani v. UK* (ECHR case 35763/97), Grand Chamber Judgment, 21/11/2001, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59885>.

¹⁰⁹³ Για μια πιο εμπειριστατωμένη ανάλυση του θέματος της εφαρμογής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου από πολυεθνικές επιχειρήσεις, βλ. John P. Pace, *Human Rights in Iraq's transition – the search for inclusiveness*, *International Review of the Red Cross*, No 869, p.p. 51-70, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα [http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/review-869-p91/\\$File/irrc-869_Pace.pdf](http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/review-869-p91/$File/irrc-869_Pace.pdf).

¹⁰⁹⁴ Η σχετική βιβλιογραφία είναι αρκετά πλούσια. Ενδεικτικά, βλ. «IHL and human rights law», Overview, ICRC, 29-10-2010, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/war-and-law/ihl-other-legal-regimes/ihl-human-rights/overview-ihl-and-human-rights.htm>, Louise Doswald-Beck, Sylvain Vité, «International Humanitarian Law and Human Rights Law», *International Review of the Red Cross*, No. 293, 30-04-1993, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/57jmr.htm>, και Danio Campanelli, «The law of military occupation put to the test of human rights law», 90 *IRRC* (2008), σελ. 871, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/irrc-871-campenalli.pdf>.

¹⁰⁹⁵ Βλ. επίσης μια ενδιαφέρουσα σπουδή στο θέμα του Sepideh Doust Mohammadi, «Responsibility under International law for Human Rights Violations Committed by the Personnel of United Nations Peace Support Operations: Sexual Exploitation and Abuses of Children and Women.», Master's Thesis in Peace and Conflict Transformation (SVF-3901), Centre for Peace Studies, Faculty of Humanities, Social Sciences and Education, the Arctic University of Norway, June 2014, διαθέσιμο στη δνση <https://www.ub.uit.no/munin/bitstream/handle/10037/6767/thesis.pdf?sequence=2>.

¹⁰⁹⁶ *United Nations Peacekeeping Operations: Principles and Guidelines*, DPKO-DFS, *op. cit.*, p. 14 (http://www.unrol.org/files/Capstone_Doctrine_ENG.pdf). Συναφώς, βλ. επίσης και T. Ferraro, The applicability and application of international humanitarian law to multinational forces 95 (891/892) *IRRC* 561 (2014); <https://www.icrc.org/eng/assets/files/review/2013/irrc-891-892-ferraro.pdf>.

Μια σημαντική δραστηριότητα, η οποία είναι πολύ πιθανόν να διεκπεραιωθεί από τις πολυεθνικές δυνάμεις, είναι η διαχείριση κρατουμένων. Προφανής πρόκληση είναι η τομή ανάμεσα αφενός στην ασφάλεια του άμαχου πληθυσμού και της ίδιας της πολυεθνικής (ειρηνευτικής) δύναμης, και αφετέρου στη μέγιστη δυνατή συμμόρφωση με τις συναφείς προβλέψεις προστασίας των δικαιωμάτων τους, υπό τόσο το ΔΑΔ, όσο και το ΔΔτΑ. Στις προκείμενες περιπτώσεις ανάπτυξης πολυεθνικών ειρηνευτικών δυνάμεων στο πεδίο, το γνωστό κρίσιμο σχήμα της αναγκαίας σύνθεσης των αντικρουόμενων αναγκαιοτήτων, αφενός της στρατιωτικής αναγκαιότητας και αφετέρου της ανάγκης σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πραγματικά εξαντλεί την οριακότητά του. Το καθεστώς ακραίων καταστάσεων σε ό,τι αφορά την κατάσταση ασφαλείας, και την ανάγκη διασφάλισης του προσωπικού της πολυεθνικής δύναμης, σε αντιδιαστολή με την ευαίσθητη κατάσταση που αφορά την ανάγκη προστασίας των κρατουμένων, καθιστά τις περιπτώσεις αυτές τις πλέον απαιτητικές και ευαίσθητες από πλευράς χειρισμού τους εκ μέρους των αρχών κράτησης, ειδικά δε όταν αυτές είναι η πολυεθνική ειρηνευτική Δύναμη. Άλλωστε, όπως επισημαίνει και ο Tristan Ferraro, «*irrespective of a force's role as peacekeepers or belligerents, there must be common standards of treatment of detainees.*»¹⁰⁹⁷.

¹⁰⁹⁷ Tristan Ferraro, «The Applicability of International Humanitarian Law to Multinational Forces», 20 November 2014, Discussion paper, ICRC - Chatham House, σελ. 3, διαθέσιμο στη δνση http://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/field/field_document/20141120IHLMultinationalForces.pdf. Συναφώς, βλ. επίσης και Τ. Ferraro, «The applicability and application of international humanitarian law to multinational forces», 95 (891/892) *IRRC* 561 (2014), διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/assets/files/review/2013/irrc-891-892-ferraro.pdf>.

ΜΕΡΟΣ Γ΄

3 ΚΑΤΟΧΗ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ – ΕΙΝΑΙ ΑΡΑΓΕ ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΟ ΤΟ ...«ΣΥΝΑΜΦΟΤΕΡΟΝ»; ΟΙ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΟΥ ΟΗΕ ΩΣ *DE FACTO* ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΤΟΧΗΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ/ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΜΙΑΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΥΠΟ ΚΡΙΣΗ.

*«Occupation is an ugly word»
Paul Bremer, US advisor in Iraq, 2003*

*“Hegemony is as old as Mankind...”
Zbigniew Brzezinski, former U.S. National Security Advisor*

3.1 Η ΔΙΟΙΚΗΣΗ / ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΕΔΑΦΟΥΣ ΥΠΟ ΔΙΕΘΝΗ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ ΤΟΥ / ΥΠΟ ΤΟΝ ΟΗΕ, ΥΠΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

3.1.1 Η Προσωρινή Διοίκηση Εδαφών (ως «Παρακράτηση» Κυριαρχίας) από Διεθνή Αρχή - Η Εμπειρία Του Παρελθόντος

3.1.1.1 Περιοχές υπό Εντολή Διοίκησης (Mandate System), στο πλαίσιο της Κοινωνίας των Εθνών

Ειδικές μορφές άσκησης «διεθνούς Ελέγχου» σε συγκεκριμένες περιοχές, παγκοσμίως, στις οποίες δεν είχε ακόμη πολιτειακά ολοκληρωθεί, δηλ. όπου δεν είχαν κατοχυρώσει το δικαίωμα αυτοδιάθεσης και αυτοδιακυβέρνησης, όπως τουλάχιστον αυτό νοείται στη μορφή της ανεξάρτητης και κυρίαρχης κρατικής οντότητας, κατά το Βεστφαλιανό μοντέλο κράτους, εμφανίστηκαν αρκετές στη διεθνή πρακτική. Κατά τον 20^ο αιώνα, το συγκεκριμένο φαινόμενο -στην αμιγώς θεσμική του εκδοχή- απαντάται με τη μορφή άσκησης ανατιθέμενου «διεθνούς Ελέγχου» συγκεκριμένα σε ορισμένες περιοχές, υπό το προπολεμικό καθεστώς των Εντολών (Mandates) της Κοινωνίας των Εθνών. Μεταπολεμικά, στην εξελικτική του θεσμικά μορφή, συναντάται και στο πλαίσιο του ΟΗΕ, σύμφωνα με τις σχετικές προβλέψεις περί «εξαρτώμενων» περιοχών («*dependent territories*») των κεφαλαίων XI, XII και XIII του Καταστατικού Χάρτη του Οργανισμού, περιοχές δηλαδή, που βρίσκονται σε καθεστώς Διεθνούς Κηδεμονίας («*International Trusteeship System*»). Οι ανωτέρω θεσμικά προβλεπόμενες εκδοχές διεθνούς ελέγχου και/ή διοίκησης εδαφών συνιστούν το φυσικό θεσμικό πρόγονο των μορφών ανάληψης του μεταβατικού ελέγχου και διοίκησης εδαφών μετά από κρίση ή σύρραξη, από διεθνή αρχή, όπως οι περιπτώσεις των Ειρηνευτικών Δυνάμεων του ΟΗΕ. Όπως δε χαρακτηριστικά επισημαίνει ο Άγγελος Συρίγος

«Το ακριβές νομικό καθεστώς των εδαφών υπό Εντολή δημιουργούσε κάποια προβλήματα. Ήταν σαφές ότι τα εδάφη που υπήγοντο σε αυτό το καθεστώς δεν προσαρτούνταν από το εντολοδόχο κράτος, ούτε εκχωρούνταν σε αυτό. [...] Εκτός από το Ιράκ που έγινε ανεξάρτητο κράτος το 1932 κανένα άλλο έδαφος δεν πέτυχε την ανεξαρτησία του υπό το καθεστώς των Εντολών. Σήμερα δεν υπάρχουν εδάφη υπό καθεστώς Εντολής. Το τελευταίο έδαφος που βρισκόταν υπό αυτό το καθεστώς ήταν η Νοτιοδυτική Αφρική

(Ναμίμπια). Η Εντολή ανακλήθηκε το 1966 από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Η Ναμίμπια απέκτησε την ανεξαρτησία της το 1990.»¹⁰⁹⁸

Σε ό,τι αφορά ειδικά την περίπτωση των περιοχών υπό καθεστώς διεθνούς Κηδεμονίας ("Trusteeship")¹⁰⁹⁹, «[Ο]ι ακριβείς όροι διοικήσεως εδάφους υπό Κηδεμονία καθορίζονται με συμφωνίες μεταξύ των αναφερομένων κρατών και του ΟΗΕ.»¹¹⁰⁰ Ο ιστορικός χαρακτήρας του σχετικού «συστήματος» διεθνούς διαχείρισης περιοχών επισημαίνεται χαρακτηριστικά και στο Commentary του Χάρτη του ΟΗΕ, επιμέλειας του Bruno Simma, ως εξής:

«The International Trusteeship System provides for the administration of certain non-self-governing territories by fully developed states as trustees; the respective territory must be governed for the benefit of the population and with the aim of its progressive development, and the administration is supervised by organs of the UN. According to its purposes, the International Trusteeship System is a historical phenomenon. It marks the transition from colonial rule to self-government.»¹¹⁰¹

Ενώ, όπως ειδικά επισημαίνεται από τον Άγγελο Συρίγο, «[Κ]ατά τη διάρκεια της λειτουργίας του θεσμού δύο υποθέσεις κακοδιοικήσεως εδαφών υπό Κηδεμονία κατά του κηδεμονεύοντος κράτους οδηγήθηκαν ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου. Η έκβαση της μίας από αυτές υπήρξε επιτυχής υπέρ του κηδεμονευομένου εδάφους.»¹¹⁰²

Ειδικά δε για τις περιπτώσεις ανελεύθερων περιοχών - κρατών που δεν απολαμβάνουν καθεστώς πολιτικής ανεξαρτησίας-κυριαρχίας, όπως τα κράτη «ανδρείκελα» και/ή κατεχόμενες περιοχές, που η εξουσία διακυβέρνησής τους έχει *de facto* περάσει σε ή ασκείται από ξένη Δύναμη, ο ασκούμενος έλεγχός τους δεν απαιτείται να πιστοποιείται με εντελώς άμεσο και καθολικά αποτελεσματικό τρόπο. Αρκεί το αποτέλεσμα της αποτελεσματικότητας της άσκησης του να επιβεβαιώνει ότι η πραγματική εξουσία της περιοχής παραπέμπει στην ξένη Δύναμη και όχι σε αμιγώς γηγενή ανεξάρτητη εξουσία. Αυτό άλλωστε επισημαίνει χαρακτηριστικά και ο Άγγελος Συρίγος, ως εξής:

«Στην περίπτωση τέτοιων οντοτήτων [κράτη ανδρείκελα] ο αποτελεσματικό έλεγχος της ξένης δυνάμεως δεν χρειάζεται να υπάρχει σε κάθε πεδίο της κυβερνητικής πολιτικής (π.χ.

¹⁰⁹⁸ Άγγελος Συρίγος, «Κεφάλαιο 4: Το κράτος - Αναγνώριση Κρατών», στο ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντίνος - ΜΑΓΚΛΙΒΕΡΑΣ Κωνσταντίνος (επιμ.), *Το δίκαιο της διεθνούς κοινωνίας*, 3^η έκδ., Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σσ. 73-111, σελ. 95-97.

¹⁰⁹⁹ Για μια έγκυρη παρουσίαση του θέματος, βλ. Εμμανουήλ Ρούκουνα, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ. 210-212. Συμπληρωματικά, επίσης βλ. Meir Ydit, *Internationalised Territories. From the "Free City of Cracow" to the "Free City of Berlin". A study in the historical development of a modern notion in international law and international relations, 1815-1960*, A.W. Sythoff: Leyden, 1961; Gregory H. Fox, *Humanitarian Occupation*, Cambridge University Press, New York: 2008; Bernhard Knoll, *The Legal Status of Territories Subject to Administration by International Organisations*, Cambridge University Press, New York, 2008; Carsten Stahn, *The Law and Practice of International Territorial Administration. Versailles to Iraq and Beyond*, Cambridge University Press, Cambridge, 2008; Ralph Wilde. *International Territorial Administration. How Trusteeship and the Civilizing Mission Never Went Away*, Oxford University Press, Oxford, 2008.

¹¹⁰⁰ Άγγελος Συρίγος, «Κεφάλαιο 4: Το κράτος - Αναγνώριση Κρατών», στο ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντίνος - ΜΑΓΚΛΙΒΕΡΑΣ Κωνσταντίνος (επιμ.), *Το δίκαιο της διεθνούς κοινωνίας*, 3^η έκδ., Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σσ. 73-111, σελ. 96.

¹¹⁰¹ Bruno Simma, *The Charter of the United Nations: A Commentary*, Oxford University Press, 1995, σελ. 933.

¹¹⁰² Άγγελος Συρίγος, «Κεφάλαιο 4: Το κράτος - Αναγνώριση Κρατών», στο ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντίνος - ΜΑΓΚΛΙΒΕΡΑΣ Κωνσταντίνος (επιμ.), *Το δίκαιο της διεθνούς κοινωνίας*, 3^η έκδ., Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σσ. 73-111, σελ. 96.

εκδοχή πολεοδομικών αδειών ή εγγραφή στο ληξιαρχείο) στο κράτος ανδρείκελο. Αρκεί να επιβάλλεται με συστηματικό τρόπο σε θέματα μείζονος πολιτικής σημασίας (π.χ. σε θέματα εξωτερικής ή αμυντικής πολιτικής) ή να υπάρχει η δυνατότητα επιβολής επί θεμάτων ελάσσονος σημασίας. Το έδαφος επί του οποίου έχει δημιουργηθεί το κράτος ανδρείκελο εξακολουθεί να θεωρείται ότι ανήκει στο αρχικό κράτος. Υπεύθυνη για τις ενέργειες και παραλείψεις του κράτους ανδρείκελου είναι αποκλειστικώς η κατέχουσα δύναμη.»¹¹⁰³

Γενικώς, η θεωρία αποφεύγει, και μάλλον ορθώς, να κατηγοριοποιήσει οποιαδήποτε μορφή άσκησης ελέγχου, και δη διεθνούς, σε μια περιοχή από άλλη εξουσία πλην της «εγχώριας» (βλέπε του κυρίαρχου κράτους), ως περίπτωση κατοχής. Για παράδειγμα, οι περιπτώσεις εφαρμογής του καθεστώτος των διεθνών Εντολών (Mandates) της ΚτΕ, και της Διεθνούς Κηδεμονίας (“Trusteeship”) του ΟΗΕ σε περιοχές που συνδέονται άμεσα με το αποτέλεσμα και των δύο παγκόσμιων πολέμων, αν και υπήχθησαν σε μια μορφής ελεγχόμενης διακυβέρνησης εκ μέρους της διεθνούς κοινότητας, εντούτοις δεν συγκαταλέγονται στην περιπτωσιολογία των κατοχών. Τουλάχιστον από τους συμβατικούς εκπροσώπους της θεωρίας.

Εν προκειμένω όμως, είτε οι περιπτώσεις αυτές πληρούν λιγότερο ή περισσότερο τα τυπολογικά κριτήρια της κατοχής, είτε όχι, κρίνεται σκόπιμη η συμπερίληψή τους στην ευρύτερη θεματική του παρόντος κεφαλαίου, καθόσον οι περιπτώσεις αυτές αποτελούν το θεσμικό και λειτουργικό προοίμιο της παρέμβασης της διεθνούς κοινότητας σε περιοχές που, για λόγους που συνδέονταν κυρίως με δυσχέρειες ως προς την διακυβέρνησή τους, έθετε υπό την εποπτεία της. Η μετεξέλιξη της οποίας, ειδικά στο αντικείμενο της διακυβέρνησης από ή δια της διεθνούς κοινότητας (και δη μέσω του ΟΗΕ), απασχολεί κυρίως την παρούσα Διατριβή.

Ας εξετάσουμε εν πρώτοις την περίπτωση των Εντολών σε εδάφη, κυρίως πρώην αποικίες, από συγκεκριμένες αποικιοκρατικές Δυνάμεις, που το καθεστώς διακυβέρνησής τους κατέστη αδύνατο να συνεχιστεί, με την έκβαση του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, δεδομένου ότι συγκαταλέγονταν μεταξύ των ηττημένων. Συγκεκριμένα, οι επακολουθήσασες τον Α΄ ΠΠ συνθήκες ειρήνης επέφεραν την υποκατάσταση του ελέγχου των περιοχών αυτών, από τις ηττημένες Δυνάμεις της Γερμανίας και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, στις νικήτριες της Μεγάλης Βρετανίας και της Γαλλίας, οι οποίες και άσκησαν διαβαθμισμένης κατηγορίας ασκούμενο έλεγχο.

3.1.1.2 Η διάδοχη κατάσταση: περιοχές υπό καθεστώς Διεθνούς Κηδεμονίας (International Trusteeship System), στο πλαίσιο του ΟΗΕ

Η ιδέα της άσκησης (εκχώρησης ή ανάληψης) της διακυβέρνησης μιας περιοχής από «μη-εγχώρια» εξουσία και ασκούμενη από «μη-συμβατικά» ή εξωχώρια θεσμικά/κρατικά όργανα, υπό την αιγίδα όμως της διεθνούς κοινότητας, δεν είναι, φυσικά, καινοτόμα ή πρωτοεμφανιζόμενη. Ειδικά δε, όταν αυτή «διακηρύσσεται» ότι αποσκοπεί όχι στην ανεξαρτητοποίηση ή προσάρτηση εδάφους ή έστω στη μόνιμη μεταβολή του καθεστώτος κυριαρχίας επ’ αυτού, αλλά στην κοινωνικοπολιτική του (θεσμική κυρίως) μετεξέλιξη σε μια «δημοκρατικότερη» εκδοχή διακυβέρνησης, διεθνώς αποδεκτή..

¹¹⁰³ Άγγελος Συρίγος, «Κεφάλαιο 4: Το κράτος - Αναγνώριση Κρατών», στο ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντίνος - ΜΑΓΚΛΙΒΕΡΑΣ Κωνσταντίνος (επιμ.), *Το δίκαιο της διεθνούς κοινωνίας*, 3^η έκδ., Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σσ. 73-111, σελ. 97-98.

Δυνάμει των εξουσιών που παρέχονται από τον ίδιο το Χάρτη (άρθρ. 22) στη Γενική Συνέλευση (ΓΣ) του Οργανισμού για σύσταση δευτερογενών Οργάνων, το Κεφ. XII (ειδικότερα στα Άρθρ. 76 και 77)¹¹⁰⁴, αλλά και το επόμενο Κεφ. XIII¹¹⁰⁵ του Χάρτη του ΟΗΕ προβλέπει ούτως ή άλλως ουσιαστικές πρόνοιες για τη σύσταση κάποιου θεσμικού πλαισίου/συστήματος Διακυβέρνησης περιοχών υπό τη μορφή καθεστώτος **Διεθνούς Κηδεμονίας (International Trusteeship system)**. Αυτό αφορούσε εν πολλοίς το διεθνή διακυβερνητικό έλεγχο περιοχών που ήδη, στο πλαίσιο της Κοινωνίας των Εθνών (ΚτΕ), είχαν αρχικά ανατεθεί σε κράτη (όπως η Γερμανία, η Ιταλία και η Ιαπωνία), που κατόπιν, κατά τον Β΄ ΠΠ, βρέθηκαν να είναι αντίπαλοι των νικητών «Συμμάχων» και που στον Χάρτη του ΟΗΕ χαρακτηρίστηκαν ως «*enemy States*». Επίσης, η ρύθμιση της Διεθνούς Κηδεμονίας αφορούσε περιοχές ή κράτη που μετέπειτα και εξερχόμενα από περιόδους σοβαρών κρίσεων, υπήχθησαν αυτόβουλα (ή απλά με την συναίνεσή τους) σε ένα περιορισμένο ή και ευρύτερο καθεστώς διεθνούς «κηδεμονευόμενης» διακυβέρνησης¹¹⁰⁶ από κράτη στα οποία τους ανατέθηκε η εν λόγω ευθύνη («*states responsible for their administration*»¹¹⁰⁷). Διακηρυγμένος (θεωρητικά τουλάχιστον) άξονας

¹¹⁰⁴ <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter12.shtml>

¹¹⁰⁵ <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter13.shtml>

¹¹⁰⁶ Η πρώτη (σοβαρή) περίπτωση που τα ΗΕ ανέλαβαν τον έλεγχο διακυβέρνησης μιας περιοχής ήταν το 1991 στην Καμπότζη, όπου η ανάπτυξη και η διευρυμένη δράση της πολυεθνικής αποστολής μεθοδεύτηκε κατάλληλα με ανάθεση διακυβερνητικών αρμοδιοτήτων στην Επιχείρησης UN Transitional Authority in Cambodia (UNTAC). Σημειώνεται δε ότι η εντολή του ΣΑ δεν εκδόθηκε με επίκληση του Κεφ. VII, αλλά της εγγενούς αρμοδιότητας του ΣΑ να παρέχει συμβουλές σε κράτη για τη διευθέτηση των συγκρούσεων. Έτσι, η συναίνεση των θεσμικών φορέων της Καμπότζης ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη της Δύναμης, αποτελώντας έτσι και το σοβαρότερο νομιμοποιητικό στοιχείο του mandate της UNTAC.

Έκτοτε (από το 1991 μέχρι το 1999, στο Κόσοβο), οι παρεμβάσεις του ΣΑ ήταν μέσω της επίκλησης των εξουσιών που του εξασφάλιζαν οι διατάξεις του Κεφ. VII του Χάρτη, (π.χ. Αιτή / στήριξη καθεστώτος Aristide, χωρίς όμως εμπλοκή σε λειτουργίες τοπική διακυβέρνησης). Η Συμφωνία του Dayton (14 Δεκ.) του 1995, που σφράγισε τυπικά το τέλος της σύρραξης της Βοσνίας (αλλά και στο γειτονικό Κόσοβο), με τη συναφή της Απόφαση 1106 του ΣΑ, αν και παρείχε σημαντικές εξουσίες στη «NATO-led» πολυεθνική Δύναμη IFOR εντούτοις δεν επεξέτεινε την εξουσιοδότηση εκχώρησης αρμοδιοτήτων περιλαμβάνοντας και αρμοδιότητες/εξουσίες διακυβέρνησης, καθώς αυτές τελικά παρέμειναν σε τοπικές αρχές.

Η περίπτωση του Κοσόβου, και της Απόφασης 1244/12 Ιουν. 1999, του ΣΑ του Οργανισμού, θέτει νέα όρια στο αντικείμενο της διεθνούς διακυβέρνησης μιας χεμαζόμενης περιοχής υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, με επίκληση των προβλέψεων του Κεφ. VII, καθώς η υιοθετηθείσα υπό την Απόφαση 1244 «ειρηνευτική» ρύθμιση, σε συνέχεια της Συμφωνίας του Rambouillet (23 Φεβ. 1999), προέβλεπε την ανάπτυξη τόσο στρατιωτικής, όσο και πολιτικής παρουσίας διεθνούς χαρακτήρα στην περιοχή.

Η ανάπτυξη της μεν, ως «NATO-led» Kosovo Force (KFOR) ήταν μια εξελικτική συνέχεια του ήδη ώριμου πλέον στερεότυπου πλαισίου «ειρηνευτικής» παρέμβασης των ΗΕ, για την ενεργή αποκατάσταση της δημόσιας τάξης, της κοινωνικής ασφάλειας και του αφοπλισμού των εμπολέμων. Εντούτοις, η συζυγής αποστολή, αυτή της διεθνούς πολιτικής παρουσίας ήταν χωρίς προηγούμενο, τόσο σε εύρος, όσο και σε πολυπλοκότητα. Μια αληθινά πολυπαραγοντική ειρηνευτική διεθνής (και όχι μόνον) πρόκληση. Να μην ξεχνάμε ότι η επίβλεψη επί των τεσσάρων (4) αποστολών της (civil administration / UN, Institution building / OSCE, Humanitarian / UN High Commissioner for Refugees, Reconstruction / EU) ανατέθηκαν σε διαφορετικό διεθνή φορέα / οργανισμό, αναδεικνύοντας έτσι ότι η ουσιαστική επιτυχία στην ειρηνευτική διαδικασία και η όποια πρόοδος στην ανοικοδόμηση/ανασυγκρότηση είναι άρρηκτα συναρτώμενη με την σοβαρότητα και τη αφοσίωση της διεθνούς κοινότητας στον σκοπό της παρέμβασης.

¹¹⁰⁷ Βλέπε περιπτώσεις νησιών Marshall, Caroline και Mariana, που πέρασαν από την Ιαπωνία στις ΗΠΑ, η Δυτική Νέα Γουινέα (1962-63) ή η Ναμίμπια (υπαγόμενη στον έλεγχο της Νοτίου Αφρικής).

Για τις πρόσφατες απόψεις της Γραμματείας των ΗΕ επί του θέματος του εφ' εξής καθεστώτος των 16 εναπομεινάντων μη-αυτοδιακυβερνώμενων περιοχών διεθνώς, βλέπε σχετικές δηλώσεις του ΓΓ του ΟΗΕ, κατά τον εορτασμό της ημέρας της αποαποικιοποίησης (decolonisation) και της επετείου των 50 χρόνων υιοθέτησης της μνημειώδους απόφασης της ΓΣ του οργανισμού για την αποαποικιοποίηση (*UN Secretary-General's message to Pacific Regional Seminar on Implementation of the Second Decade for the Eradication of Colonialism*, 18 May

ηθικής και πολιτικής νομιμοποίησης της εφαρμοζόμενης διεθνούς παρέμβασης «εξωτερικής διακυβέρνησης» των περιοχών αυτών, στο πλαίσιο του ΟΗΕ (καθεστώς Κηδεμονίας – *Trusteeship System*), όσο και, εν τίνι μέτρω, του προγενέστερου πλαισίου του καθεστώτος *Mandate System* της ΚΤΕ, ήταν η αποσκοπούμενη πολιτική -κυρίως- προετοιμασία του λαού της περιοχής για την αυτοκυβέρνησή του και την ομαλή (πολιτική ή κοινωνική, ή ακόμη και οικονομική) ένταξή του στην διεθνή κοινότητα, καθώς οι εν λόγω πρόνοιες αφορούσαν κατά κύριο λόγο υπο- ή ημι-αναπτυγμένες περιοχές ή κράτη του τρίτου κυρίως κόσμου, με αποικιοκρατικό παρελθόν.¹¹⁰⁸

Στη συνέχεια θα δούμε, αν και με ποιες προϋποθέσεις θα μπορούσε να είναι δυνατή η υιοθέτηση ή ο «δανεισμός», από τα προαναφερθέντα μοντέλα διεθνούς κηδεμονευόμενης διακυβέρνησης, συγκεκριμένων νομικών και άλλων «εργαλείων» διακυβέρνησης, ικανή να εφαρμοστεί σε σύγχρονες περιπτώσεις ασκούμενης από διεθνή πολυεθνική στρατιωτική διοίκηση, «κατοχικού» μάλιστα χαρακτήρα. Τέτοιες περιπτώσεις αφορούν περισσότερο περιοχές που εξέρχονται από μια περίοδο σοβαρής κρίσης ή σύρραξης και έχουν χρεία άμεση διακυβέρνησης υπό διεθνές μεταβατικό καθεστώς με στόχο την ταχεία και οργανωμένη ανοικοδόμηση των απαιτούμενων διακυβερνητικών και διοικητικών δομών για την επανεκκίνηση της οργανωμένης συμβίωσης όλων των επιμέρους συστατικών μερών της τοπικής κοινωνίας, στη βάση όμως, ενός ειρηνικού, βιώσιμου και με δημοκρατικές εγγυήσεις διακυβερνητικού μοντέλου.

3.1.1.3 Περιοχές υπό καθεστώς διεθνούς ελέγχου (vs Κηδεμονίας)

Στα δύο προηγούμενα κεφάλαια δόθηκαν σε γενικές γραμμές οι βασικές πτυχές, για τα δύο επιμέρους θέματα που θα αποτελέσουν τον κορμό ανάπτυξης του εξεταζόμενου θέματος, δηλ. την έννοια της Κατοχής και το θεσμό των Ειρηνευτικών Δυνάμεων του ΟΗΕ. Σε αυτό το σημείο και επιχειρώντας τη συνθετική ανάλυση των ανωτέρω δύο συνιστωσών στοιχείων της έρευνας, οδηγούμαστε στο εξής μείζον ερώτημα: Είναι δυνατόν η ανάπτυξη και ο επερχόμενος έλεγχος σε μια περιοχή από τις Ειρηνευτικές Πολυεθνικού χαρακτήρα δυνάμεις του ΟΗΕ, να πληροί τα κριτήρια που το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο έχει ήδη εν πολλοίς θέσει για τον χαρακτηρισμό της παρουσίας και κυρίως της λειτουργίας της εν λόγω δύναμης ως Δύναμη που ασκεί αποτελεσματική, άρα και αποκλειστική, εξουσία στα πρότυπα μιας Δύναμης Κατοχής; Ποιο είναι το ισχύον νομικό πλαίσιο που φαίνεται ότι έχει εφαρμογή, τόσο στη φάση της

2010, New Caledonia/Noumea, διαθέσιμο στο <http://www.un.org/apps/sg/sgstats.asp?nid=4547>). Οι Non-Self-Governing-Territories στον Ειρηνικό Ωκεανό περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων τις περιοχές American Samoa, Guam, New Caledonia, Pitcairn και Tokelau.

¹¹⁰⁸ «[...] To those colonies and territories which as a consequence of the late war have ceased to be under the sovereignty of the States which formerly governed them and which are inhabited by peoples not yet able to stand by themselves under the strenuous conditions of the modern world, there should be applied the principle that the well-being and development of such peoples form a sacred trust of civilisation and that securities for the performance of this trust should be embodied in this Covenant.

The best method of giving practical effect to this principle is that the tutelage of such peoples should be entrusted to advanced nations who by reason of their resources, their experience or their geographical position can best undertake this responsibility, and who are willing to accept it, and that this tutelage should be exercised by them as Mandatories on behalf of the League.

The character of the mandate must differ according to the stage of the development of the people, the geographical situation of the territory, its economic conditions and other similar circumstances...», Άρθρο 22, του Covenant of the League of Nations (1924).

ανάπτυξής της και της διεξαγωγής ακόμη εχθροπραξιών, και ποιο το αντίστοιχο νομικό πλαίσιο που βρίσκει πεδίο εφαρμογής στην επόμενη φάση της διαδικασίας διακυβέρνησης και της μετάβασης της εξουσίας στη διάδοχη νομιμοποιημένη πολιτική εξουσία;

Ας δούμε ξεχωριστά τις δύο αυτές φάσεις, στις οποίες η πολυεθνική Ειρηνευτική Δύναμη μπορεί να λειτουργήσει με όρους Δυνάμεως Κατοχής: Η Πρώτη Φάση, αναφέρεται στο στάδιο που η Δύναμη αναπτύσσεται ενόσω ακόμη διαρκούν οι εχθροπραξίες ή πριν ακόμη αποκατασταθεί η μεταξύ των εμπολέμων απαραίτητη εκεχειρία, και κατά την οποία η Πολυεθνική Δύναμη λειτουργεί κυρίως ως Δύναμη Peacekeeping ή Peace-enforcement. Η Δεύτερη Φάση ξεκινά όταν η Ειρηνευτική Δύναμη, σε ρόλο περισσότερο Peace-building Force, διαχειρίζεται την εξουσία, προκειμένου να εδραιώσει την ειρήνη και να προετοιμάσει τη μετάβαση σε αυτοδιοικούμενο μοντέλο εξουσίας.

3.1.1.3.1 Α. Η φάση των εχθροπραξιών

Σε ό,τι αφορά την πρώτη από τις δύο φάσεις, το εφαρμοστέο νομικό πλαίσιο που καλύπτει τις δραστηριότητες όλων των εμπλεκόμενων, είτε ανήκουν στην Πολυεθνική Δύναμη, είτε στις αντίπαλες πλευρές, είτε τέλος πρόκειται για τον πληθυσμό που ως άμαχοι μετέχουν στην ιστορική εξέλιξη των γεγονότων φαίνεται να είναι περισσότερο ξεκάθαρο απ' ό,τι αυτό της Δεύτερης Φάσης.

Η χαρακτηριστική ιδιότητα του άμεσα εμπλεκόμενου, συνήθως ενόπλου, σε περιπτώσεις έντονων αψιμαχιών μεταξύ εμπολέμων, επιβάλλουν αναγκαστικά την εφαρμογή των «δεσμευτικών», αλλά και «προστατευτικών» διατάξεων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου κατά την ανάπτυξη, αλλά και την επιχειρησιακή λειτουργία των Ειρηνευτικών Δυνάμεων. Το θέμα της γενικότερης τήρησης και εφαρμογής των διατάξεων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου επιμερίζεται στα εξής : (α) στην εφαρμογή από το προσωπικό των ανεπτυγμένων Ειρηνευτικών Αποστολών, (β) στη συμβολή των ιδίων των μελών για την όσο το δυνατόν πιστότερη εφαρμογή τους από τους άλλους εμπλεκόμενους, και (γ) από αυτή καθ' εαυτή την εφαρμογή τους από τους ίδιους τους εμπλεκόμενους.

Η ανάγκη θεσμοθέτησης ενός δεδομένου πλαισίου, εντός του οποίου να κυμαίνεται το εύρος δράσης της Ειρηνευτικής Δύναμης, ήταν δεδομένη από την αρχή λειτουργίας του Θεσμού των Αποστολών. Η ανάγκη εφαρμογής και τήρησης των σχετικών διατάξεων και περιορισμών χαρακτηριστικά αποτυπώνεται στις γενικές οδηγίες του Συμβουλίου Ασφαλείας προς τον τότε Γ.Γ. του Οργανισμού, εν όψει της ανάπτυξης της Ειρηνευτικής Δύναμης UNIFIL στο Λίβανο, το Μάρτιο του 1978:

«D) The Force will be provided with weapons of a defensive character. It shall not use force except in self-defence. Self-defence would include resistance to attempts by forceful means to prevent it from discharging its duties under the mandate of the Security Council. The Force will proceed on the assumption that the parties to the conflict will take all the necessary steps for compliance with the decisions of the Security Council.»¹¹⁰⁹

Είναι κοινά αποδεκτό, λοιπόν, ότι οι εν λόγω Αποστολές δεν μπορούν να λειτουργούν εκτός θεσπισμένου και ευρέως αποδεκτού πλαισίου Ανθρωπιστικού Δικαίου, καθώς η

1109 UN doc.S/1261 1,/ 19.3.1978, σελ. 2.

παρουσία τους αποτελεί ουσιαστικό παράγοντα σταθεροποίησης και ειρήνευσης στην περιοχή ανάπτυξής τους. Η λεπτομερής και αναλυτική περιγραφή του συνόλου των κειμένων και διεθνών πρωτοβουλιών που συντέθηκαν στην εδραίωση της πεποίθησης αυτής αναμένεται να αποτελέσει αντικείμενο ανάπτυξης της παρούσας Διατριβής. Ειδική αναφορά θα γίνει στις πλέον χαρακτηριστικές εξ αυτών, όπως η ρητή δέσμευση των Συμβαλλόμενων Κρατών στις Συνθήκες της Γενεύης του 1949 καθώς επίσης και στα Πρόσθετα σε αυτές Πρωτόκολλα του 1977 για πιστή τήρηση των προβλεπομένων σε αυτές τις Συνθήκες από όλα τα Συμβαλλόμενα μέλη, ακόμη και αν κάποιο από τα εμπόλεμα μέρη δεν έχει αποδεχθεί τις εν λόγω Συνθήκες. Συγκεκριμένα, στο κοινό 1ο Άρθρο των ανωτέρω Συνθηκών προβλέπεται ρητώς ότι «*Τα υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σεβαστούν και να καταστήσουν σεβαστήν την παρούσαν Σύμβαση εις πάσαν περίστασιν.*».¹¹¹⁰

Κυρίως όμως, πρέπει να σημειωθεί η σύναψη της Σύμβασης του 1994 στη Νέα Υόρκη για την *Ασφάλεια του προσωπικού των Ηνωμένων Εθνών και του Συνδεδεμένου προσωπικού*¹¹¹¹. Σύμφωνα με το Άρθρο 2.3 της Σύμβασης, όμως, μια επιχείρηση του ΟΗΕ «*που έχει εξουσιοδοτηθεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας ως ενέργεια επιβολής της τάξεως [“enforcement action”] βάσει του Κεφ. VII του Καταστατικού Χάρτη των Η.Ε., στην οποία οποιαδήποτε μέλη του προσωπικού αυτού εμπλέκονται σε μάχες [“are engaged as combatants”] κατά οργανωμένων ενόπλων Δυνάμεων και στην οποία το δίκαιο περί διεθνών ενόπλων συγκρούσεων ισχύει.*», είναι εκτός πεδίου εφαρμογής της εν λόγω Σύμβασης. Παρ’ όλα αυτά παραμένει πολύτιμη η αναφορά και η αναγνώριση εφαρμογής του *corpus* των βασικών διατάξεων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου των ένοπλων Συγκρούσεων, στις περιπτώσεις που μια δύναμη κατ’ εντολή του Σ.Α. του Οργανισμού εμπλέκεται σε ένοπλη σύρραξη, έστω κι αν η εν λόγω σύρραξη, πριν την εμπλοκή των δυνάμεων του ΟΗΕ, δεν ήταν διεθνούς χαρακτήρα.

Τέλος, εξέχουσας σημασίας αποτελεί η πρωτοβουλία του Γ.Γ. του Οργανισμού Κόφι Αννάν, που εκδόθηκε στις 6 Αυγούστου 1999, εν όψει της 50^{ης} επετείου της εφαρμογής των Συνθηκών της Γενεύης του 1949. Στο εν λόγω Εγκύκλιο κείμενο/σημείωμα με τίτλο “*Observance of Humanitarian Law to Forces conducting Operations under United Nation Command and Control*”¹¹¹², καθορίζονται οι βασικές αρχές και κανόνες που οι Ειρηνευτικές Δυνάμεις θα πρέπει να εφαρμόζουν κατ’ ελάχιστο, οποτεδήποτε εμπλέκονται ως ενεργά μέλη σε εχθροπραξίες, ή ακόμη και κατά τη διάρκεια ένοπλης αντίστασης ενεργώντας σε αυτοάμυνα, καθ’ όλη τη διάρκεια των επιχειρήσεων αυτών.

Φυσικά, πρέπει να επισημανθεί ότι η γενική αναφορά στο πλαίσιο των Συνθηκών της Γενεύης του 1949, αναμφίβολα ανασύρει προβληματισμούς για θέματα όπως το αν οι δυνάμεις του ΟΗΕ (ή υπό την αιγίδα αυτού), μετέχουσες σε ενεργές εχθροπραξίες θεωρούνται ως “combatants”, υπό την έννοια του όρου της Συνθήκης και άρα, θα μπορούν να θεωρούνται ότι απολαμβάνουν της προστασίας αλλά και να δεσμεύονται πλήρως από τις διατάξεις της. Μπορεί ο Οργανισμός, αν και δεν είναι Συμβαλλόμενο Μέλος των εν λόγω Συνθηκών, να θεωρηθεί ότι μετέχει ισοτίμως και υπάγεται αυτόματα στο πεδίο εφαρμογής τους, επιβάλλοντας έτσι στο προσωπικό «του», ειδικά το προερχόμενο από Κράτη που δεν έχουν πλήρως αποδεχθεί τις εν λόγω Συνθήκες και τα Πρόσθετα σε αυτές Πρωτόκολλα, την ρητή

¹¹¹⁰ Σύμβαση της Γενεύης του 1949, Άρθρο 1, στο Περράκη Στέλιου, *Διεθνής Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου - 4*, Β' Εκδ, Σάκκουλα, 2000, σελ.704.

¹¹¹¹ UN Doc. A/Res. 49/59 (9.12.1994), η οποία ενσωματώθηκε στο Ελληνικό εσωτερικό Δίκαιο με το Ν. 2584,5 / 13.3.1998 (ΦΕΚ Α' 45).

¹¹¹² United Nations, Secretary General’s Bulletin, ST/SGB/1999/13, 6 Aug. 1999.

εφαρμογή τους; Επιπρόσθετα, οι νεώτερες εξελίξεις που αφορούν την έναρξη λειτουργίας του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, και την άρνηση Κρατών όπως οι ΗΠΑ να αποδεχθούν την υπαγωγή τους στο πεδίο της δικαιοδοσίας του περιπλέκει περισσότερο τα πράγματα, ειδικά σε περιπτώσεις αντίστοιχες των επιχειρήσεων στη Σομαλία ή στο Κόσοβο, αλλά και στο Ιράκ¹¹¹³, όπου οι επιχειρήσεις διεξάγονται από πολυεθνικές Δυνάμεις που πολλές φορές εκτελούν ή μετέχουν σε κοινές Αποστολές, αλλά οι μετέχοντες καλύπτονται από διαφορετικό νομικό πλαίσιο.

Σε γενικές γραμμές, το πλαίσιο εντός του οποίου προσδιορίζεται η νόμιμη δράση του προσωπικού των Ειρηνευτικών Αποστολών καθορίζεται βασικώς από το τρίπτυχο: Εθνικό Δίκαιο της χώρας προέλευσης – εφαρμοστέο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο¹¹¹⁴ – ειδικοί κανόνες ενέργειας και συμπεριφοράς που προκύπτουν από τη σύναψη των Ειδικών Συμφωνιών “Status of Forces Agreements” μεταξύ του ΟΗΕ και των εκπροσώπων των εμπολέμων (όπου αυτοί θεσμοθετημένα υφίστανται).

3.1.1.3.2 Β. Η φάση της εξουσίας διοίκησης και της επαν-οικοδόμησης του Κράτους.

Ο προσδιορισμός του εφαρμοστέου νομικού πλαισίου κατά τη δεύτερη φάση, αυτή της άσκησης της μεταβατικής εξουσίας από τις Ειρηνευτικές Δυνάμεις, μέχρι της ανοικοδόμησης σταθερών κρατικών δομών και την σύσταση βιώσιμης και νομιμοποιημένης κρατικής εξουσίας για την ανάληψη της εξουσίας αποτελεί πολύ περισσότερο απαιτητικό και δυσεπίλυτο πρόβλημα. Η κατάρτιση του κατάλληλου και αποτελεσματικού θεσμικού και νομικού πλαισίου για τη διαχείριση της εξουσίας και τη διακυβέρνηση των περιοχών από τους εντολοδόχους της Διεθνούς κοινότητας συνιστά αναμφίβολα το ένα σκέλος του ζητήματος. Αντιστοικτικά με το παραπάνω απαιτείται ηεύρεση κοινού τόπου ανάμεσα στη διεθνή προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στην άσκηση της κυριαρχίας του κράτους και ειδικότερα, την αποκλειστικότητα της διαχείρισης των εσωτερικών του λειτουργιών και αρμοδιοτήτων χωρίς την εκτός επικράτειας παρέμβαση.¹¹¹⁵

Το πρόβλημα φυσικά δεν είναι καινούργιο, αλλά η ανταπόκριση της Διεθνούς Κοινότητας στα σχετικά πρόσφατα γεγονότα του Κοσόβου το 1999, σηματοδοτούν στην ουσία την νέα αυτή προοπτική ερμηνείας, αλλά και εφαρμογής του σύγχρονου Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου (ΔΑΔ) και Δικαίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΔΔΤΑ). Συμπληρωματικά με τα παραπάνω η μετά το '90 αντίληψη που αφορά τη διαχείριση

¹¹¹³ Αν και η τελευταία επιχείρηση στο Ιράκ απέχει πολύ από το να χαρακτηριστεί Επιχείρηση υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, παρόλα αυτά συνιστά μια Πολυεθνική Στρατιωτική Επιχείρηση που διεξάγει επιχειρήσεις στο έδαφος τρίτης χώρας.

¹¹¹⁴ Ο ίδιος ο Οργανισμός σε πολλές περιπτώσεις κατά το παρελθόν έχει αναγνωρίσει εμμέσως αλλά και ρητώς τη δεσμευτική εφαρμογή τουλάχιστον των βασικών αρχών και κανόνων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου από το προσωπικό που μετέχει σε Ειρηνευτικές ή και άλλες στρατιωτικές Επιχειρήσεις ευρύτερου Ανθρωπιστικού ή Ειρηνευτικού χαρακτήρα.

¹¹¹⁵ Για το θέμα της εξωγενούς παρέμβασης σε υποθέσεις εσωτερικές Κρατών, βλέπε μεταξύ άλλων το σκεπτικό της απόφασης του Δ. Δικαστηρίου της Χάγης στην υπόθεση Νικαράγουα κατά ΗΠΑ (*ICJ Nicaragua case Judgment (Merits)*). 27.6.1986, παρα. 242), σύμφωνα με την οποία η εξωγενής υποστήριξη των ΗΠΑ προς τους *contras* συνιστά παράβαση της αρχής της μη-επέμβασης στα εσωτερικά άλλου Κράτους (“...constitutes a clear breach of the principle of non-intervention”). Βέβαια, ενδιαφέρον έχει η εξέταση ειδικών περιπτώσεων, όπως αυτή στη Σομαλία, όπου το κράτος έχει ουσιαστικά αποδομηθεί και παρουσιάζεται το φαινόμενο της «λειτουργικής απουσίας κυριαρχίας» σε τμήμα ή και στο σύνολο της περιοχής του.

περιπτώσεων εγκαθίδρυσης διεθνούς μεταβατικής διακυβέρνησης (*International transitional administration*) οδηγούν σε επαναπροσέγγιση πολλών παραδοσιακά θεμελιωμένων αρχών του γενικού διεθνούς δικαίου (και μάλιστα *jus cogens* εφαρμογή). Θέματα όπως η αποκλειστική κυριαρχία του κράτους, μη ανάμειξης στα εσωτερικά του από τρίτους, το απαραβίαστο των συνόρων, αλλά και νεώτερες οικουμενικής αποδοχής αρχές, όπως η απόλυτη απαγόρευση χρήσης στρατιωτικής ισχύος χωρίς την έγκριση του ΣΑ (ή χωρίς την επίκληση λόγων αυτοάμυνας λόγω άμεσης επικείμενης επίθεσης) κ.λπ. επανέρχονται πιεστικά στο επιστημονικό προσκήνιο. Είναι σαφές ότι οι ανατιθέμενες, ιδιαίτερα ευρείες, αρμοδιότητες, προκειμένου να είναι δυνατή και αποτελεσματική η άσκηση διεθνούς διακυβέρνησης (έστω και προσωρινά) μιας περιοχής, φτάνουν μέχρι το βαθμό της ανάληψης διαχείρισης (ή της *de facto* εκχώρησης) κυριαρχικών δικαιωμάτων ή («*prerogatives of public power*»¹¹¹⁶). Οι εκχωρούμενες εξουσίες συμπεριλαμβάνουν την ίδρυση δυνάμεων αστυνόμευσης υπό τον άμεσο έλεγχο του οργανισμού που ασκεί την εξουσία διακυβέρνησης και είναι δυνατόν να ανατεθούν και σε τρίτους δρώντες (κράτη ή άλλους οργανισμούς) που ενδέχεται να συμμετέχουν στην διεθνή παρεμβατική πρωτοβουλία στην «προβληματική» περιοχή.

3.1.1.4 Η Διοίκηση εδαφών από τα ΗΕ: Γενικά – Νομική διάσταση – Οι «αφανείς» αρμοδιότητες (Implied Powers) των ΗΕ ως νομιμοποιητική βάση Εντολών Διακυβέρνησης

Οι «Implied powers» του ΟΗΕ, ως νομιμοποιητική βάση Εντολών Διακυβέρνησης περιοχών από Δυνάμεις υπό την αιγίδα του Οργανισμού

Η νομιμοποίηση της διαδικασίας Διοίκησης εδάφους, πολλώ δε μάλλον διακυβέρνησης μιας περιοχής, ακόμη δε και κράτους, από τον ΟΗΕ, είναι προβληματική, ιδιαίτερα αν επιχειρηθεί να τεκμηριωθεί αποκλειστικά με συγκεκριμένες διατάξεις του Χάρτη του ΟΗΕ. Το κείμενο του Χάρτη δεν παρέχει ρητές διατάξεις, προς αυτή την κατεύθυνση. Σαφώς αναθέτει αυξημένες αρμοδιότητες σε όργανα του Οργανισμού, με πρωταρχική, την αποκλειστική αρμοδιότητα για την προστασία της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας στο Συμβούλιο Ασφαλείας, μέσω της δυνατότητας απόφασης περί της απειλής, η οποία ενισχύεται από τις προβλέψεις του Χάρτη στο κεφάλαιο 6 και δη στο 7, για τη δυνατότητα εξουσιοδότησης μέτρων, ακόμη και αναγκαστικών, ώστε να διαφυλαχθεί η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια.

Είναι σαφές ότι η διασφάλιση της απαιτούμενη σχετικής νομιμοποίησης παρόμοιων δράσεων του Οργανισμού, όπως η διακυβέρνηση εδάφους, δεν μπορεί να εδράζεται σε ρητές προβλέψεις του καταστατικού του κειμένου, καθόσον οι συντάκτες κατά την κρίσιμη πρώιμη μεταπολεμική περίοδο σύνταξης και υιοθέτησής του, μάλλον δεν προόριζαν τον οργανισμό για να αναλάβει παρόμοιες αποστολές. Η νομιμοποίηση τέτοιων τύπων δράσης εξαντλούν το συμβατικό θεσμικό πλαίσιο και απαιτούν νομικές θεωρήσεις που χρησιμοποιήθηκαν και συνεχίζουν να παρέχουν νομιμοποιητική έδραση στην οριοθέτηση των εξουσιών και αρμοδιοτήτων μεταξύ του ομοσπονδιακού και του πολιτειακού κράτους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα θεσμικού πλαισίου, που παρέχει στην περίπτωση του ΟΗΕ την αναγκαία εξουσιοδότηση λήψης των όποιων απαιτούμενων μέτρων, προκειμένου για τον έλεγχο ή την

¹¹¹⁶ Sylvain Vit , *Re-establishing the Rule of Law under Transitional Administration*, σελ. 187, στο http://www.dcaf.ch/_docs/Yearbook2005/Chapter9.pdf

διακυβέρνηση μιας περιοχής εκ μέρους ή στο όνομα του ίδιου του Οργανισμού αποτελεί η θεώρηση των «αφανών αρμοδιοτήτων», (*implied powers*). Η συγκεκριμένη αφανής αρμοδιότητα πρέπει να εκληφθεί μάλλον ως μέρος της φαρέτρας των λοιπών «αφανών αρμοδιοτήτων» που αναγνωρίζονται πλέον στον Οργανισμό από ολόκληρη τη διεθνή κοινότητα, 60 και πλέον έτη από την ιδρυτική του διακήρυξη.

Implied powers και Αμερικανικό Νομικό Σύστημα

Από καθαρά νομικής – νομολογιακής σκοπιάς, η επίκληση «αφανών αρμοδιοτήτων» (*implied powers*), προέρχεται μάλλον από το Αμερικανικό νομικό σύστημα, και ειδικά το πεδίο της Συνταγματικής θεωρίας το οποίο κατόπιν επεκτάθηκε στο συγκριτικό Δίκαιο. Συγκεκριμένα, με αφετηρία την δέκατη Τροποποίηση¹¹¹⁷ του Αμερικανικού Συντάγματος και με αφορμή την υπόθεση *Mc Culloch v. Maryland* (1819)¹¹¹⁸, το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ ασχολήθηκε με θέματα οριοθέτησης και δη επέκτασης του πεδίου αρμοδιότητας του Ομοσπονδιακού έναντι του Πολιτειακού κράτους. Το Δικαστήριο αναγνώρισε ότι με την Τροποποίηση απέδωσε στην Ομοσπονδιακή κυβέρνηση συγκεκριμένες «αφανείς» αρμοδιότητες (*implied ή implicit powers*), οι οποίες αν και δεν αναφέρονται ρητά στο Συνταγματικό κείμενο, εντούτοις αναγνωρίζονται ως «τελεολογικά» ή εκ του αποτελέσματος αναγκαίες, προκειμένου η Ομοσπονδιακή Διοίκηση να είναι σε θέση να φέρει σε πέρας τις αρμοδιότητες και τις λειτουργίες που της έχουν συγκεκριμένα ανατεθεί από το Σύνταγμα.

Implied powers και ΟΗΕ

Κατά τον καθηγητή Ρούκουνα «...Αφανείς είναι οι αρμοδιότητες εκείνες που δεν προβλέπονται από το καταστατικό κείμενο του οργανισμού, αλλά χωρίς αυτές δεν είναι δυνατόν να ασκηθούν αποτελεσματικά οι κύριες αρμοδιότητες των Ηνωμένων Εθνών (διατήρηση και αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας)». ¹¹¹⁹ Αν και στην περίπτωση της Αμερικανικής συνταγματικής δικαιοσύνης τάξης, η επίκληση των αφανών αρμοδιοτήτων έχει επαρκή νομικά ερείσματα στο Συνταγματικό κείμενο, ώστε να μπορεί να επιτευχθεί η έδρασή της χωρίς νομικές ακροβασίες (βλέπε ειδικά τις σχετικές προβλέψεις στο Άρθρο 1, Τμήμα 8, του Συντάγματος των ΗΠΑ), αντίθετα στην περίπτωση του ΟΗΕ, το αντίστοιχο εγχείρημα δεν είναι εξίσου απλό. Κι αυτό συμβαίνει διότι το υπόβαθρο κρατικής κυριαρχίας το οποίο υφίσταται στην περίπτωση της ομοσπονδιακής τάξης του κράτους των ΗΠΑ, υπολείπεται στην περίπτωση των Ηνωμένων Εθνών. Στην πρώτη περίπτωση η κυριαρχία του κράτους εξασφαλίζει ότι η ομοσπονδιακή βούληση είναι η υπέρτερη, ελέω κρατικής κυριαρχίας, εντός της επικράτειας και άρα, μπορεί να ερμηνεύει και να προσδιορίζει μαξιμαλιστικά τα όρια της αρμοδιότητας της υπέρτερης βούλησης εντός αυτής, ενώ στη δεύτερη περίπτωση, η εξουσία και οι αρμοδιότητες του ΟΗΕ είναι εξ αντικειμένου συμβατικά προσδιορισμένες και προκύπτουν από την ρητή και περιγραφική αποτύπωσή τους στο καταστατικό κείμενο του οργανισμού, που τέθηκε σε εφαρμογή, ελέω της βούλησης των

¹¹¹⁷ US Constitution Tenth Amendment (on “Reserved Powers”): “The powers not delegated to the United States by the Constitution, nor prohibited by it to the States, are reserved to the States respectively, or to the people.” Η Δέκατη Τροποποίηση του Αμερικανικού Συντάγματος κυρώθηκε στις 15 Δεκεμβρίου 1791, και προέρχεται κατευθείαν από το [Bill of Rights](#), δηλαδή των πρώτων δέκα Τροποποιήσεών του.

¹¹¹⁸ *McCulloch v. Maryland*, 17 U.S. 4 Wheat. 316 316 (1819), (διαθέσιμη στη δση <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/17/316/case.html>).

¹¹¹⁹ Εμμανουήλ Ρούκουνας, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ. 224.

κρατών που το συνυπέγραψαν και/ή το υιοθέτησαν.¹¹²⁰ Έτσι, αν και η επίκληση γίνεται κι στις δύο περιπτώσεις, προκειμένου να καλυφθεί ένα παρόμοιο συμβατικό κενό στο θεσμικό πλαίσιο, στην περίπτωση του ΟΗΕ, οι αντίστοιχες αφανείς αρμοδιότητες αφορούν ένα περιοριστικό πλαίσιο αναφοράς με αυστηρότερες προϋποθέσεις ενεργοποίησής του (βλέπε, για παράδειγμα, την απαιτούμενη συναίνεση στη λήψη αποφάσεων, υποστήριξη διεθνούς κοινής γνώμης, η έμπρακτη υποστήριξη κρατών δια της υποστηρικτικής διάθεσης των απαιτούμενων μέσων και πόρων ως προϋπόθεση εφαρμογής των αποφάσεων, η δικανική κρίση των διεθνών δικαιοδοτικών Οργάνων κ.λπ.).

Από τα παραπάνω, είναι σαφές ότι, αν και οι εν λόγω αρμοδιότητες ευρέως αναγνωρίζονται πλέον ότι συνιστούν το θεμέλιο της νομιμοποιητικής βάσης για την άσκηση εξουσίας στις υπό διοίκηση περιοχές υπό τον ΟΗΕ, εντούτοις δεν παραπέμπουν σε άσκηση ύψιστης μορφής εξουσίας (κυριαρχικού τύπου), αλλά μάλλον επαρκούν ώστε να νομιμοποιούν τον έλεγχο ή την εξουσία μέχρι του επιπέδου μιας λειτουργικού χαρακτήρα διακυβέρνησης ή όπως πολύ χαρακτηριστικά σημειώνει ο καθηγητής Ρούκουνας, «...Σε όλες τις περιπτώσεις, οι αρμοδιότητες που ασκεί ο παγκόσμιος οργανισμός είναι λειτουργικές (*functional*) και όχι κυριαρχικές (*sovereign*).».¹¹²¹ Η θέση αυτή συνιστά έναν κρίσιμο γνώμονα που οριοθετεί και, ταυτόχρονα, περιορίζει τις αρμοδιότητες ελέγχου και/ή διακυβέρνησης που ασκούν οι Δυνάμεις του ή υπό τον ΟΗΕ στην υπό κρίση περιοχή. Στην ίδια κατεύθυνση της περιοριστικής – συστατικής άσκησης εξουσιαστικού ελέγχου του ΟΗΕ στις υπό συζήτηση περιοχές κινείται και η κατοχική εκδοχή άσκησης εξουσίας εκ μέρους δυνάμεων του ΟΗΕ σε αυτές (αν, και όποτε, είναι αυτό επιθυμητό εκ μέρους του ΟΗΕ). Κι αυτό γιατί και στην περίπτωση της κατοχής, η διαχείριση της εξουσίας από την κατοχική Δύναμη περιορίζεται (από το σχετικό περί την κατοχή Δίκαιο) σε «λειτουργικό» μάλλον και όχι σε «κυριαρχικό» πλαίσιο, με απαγορευτική την παρέκτασή της ασκούμενης εξουσίας σε μόνιμες και ουσιαστικές μεταβολές του καθεστώτος κυριαρχίας της κατεχόμενης περιοχής:

Το ανωτέρω Δόγμα των αφανών αρμοδιοτήτων, με εγγενές το στοιχείο της ευελιξίας στον ερμηνευτικό προσδιορισμό τους, φάνηκε ιδιαίτερα βολικό και στο πεδίο του Δικαίου των διεθνών Οργανισμών, και δη στο επίπεδο που αυτοί είναι επιφορτισμένοι να ασκούν ύψιστης μορφής αρμοδιότητες, όπως εν προκειμένω τα Ηνωμένα Έθνη. Κατά δε τον καθηγητή Schermers

«As regard international organizations hose tasks are enumerated in a relatively small number of articles of a constitution, the theory of implied powers is so essential that its possible application can be safely assumed. We may suppose that tasks attributed to a particular organization imply a competence without these tasks could not be performed in a reasonable and useful manner»¹¹²²

¹¹²⁰ Για μια εκτενέστερη ανάλυση επί του θέματος, ως προς το Χάρτη των ΗΕ και τις θεσμικές πτυχές που μπορούν να αναπτυχθούν υπό μια νέα λογική, δες Μιλτιάδη Σαρηγιαννίδη, *Ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών ως νομικό θεμέλιο*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, εκδ. Σάκκουλα, 2009, καθώς και τη συναφή βιβλιοκρισία του εκ του Καθηγητή Χρήστου Ροζάκη, διαθέσιμη στη δνση <http://www.constitutionalism.gr/site/sariyannidis-book-ohel/>.

¹¹²¹ Εμμανουήλ Ρούκουνας, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ. 224.

¹¹²² Henry G. Schermers *International Institutional Law*, Kluwer Academic Publishers, 1980, 2nd Revised edition (17 Feb 1981), p. 334, στο Magdalena M. Martín Martínez *National Sovereignty and International Organizations*, Martinus Nijhoff Publishers, 1996, n. 43, p. 80, διαθέσιμο στη δνση http://books.google.gr/books?id=gg5gVksK8i0C&pg=PA81&lpg=PA81&dq=implied+powers+of+the+un&source=bl&ots=zS_8cz1_U&sig=gxyA_X4eIP8fMB-DZGsz-_1v5IQ&hl=en&sa=X&ei=4HpnVMjILMKXatS8gZgJ&ved=0CF4Q6AEwCg#v=onepage&q=implied%20powers%20of%20the%20un&f=false.

Implied powers και ΔΔΧ

Σε μια ευρύτερη θεώρηση, η δογματική υπόσταση των «implied powers» των ΗΕ, μπορεί να εντοπιστεί, στο πλαίσιο της νομολογίας του ΔΔΧ. Ο προβληματισμός για τις υποκείμενες αφανείς, αλλά ουσιαστικές, αρμοδιότητες των ΗΕ δεν περιορίστηκε μόνον ως αντικείμενο θεωρητικού προβληματισμού, αλλά απασχόλησε και νομολογικά και μάλιστα το υψηλότερο δικαιοδοτικό επίπεδο του ΔΔΧ. Στην Γνωμοδότησή του στην υπόθεση των Επανορθώσεων (Reparations case, 1949)¹¹²³, το Δικαστήριο της Χάγης αναγνώρισε στα ΗΕ ρητές και αφανείς αρμοδιότητες («...the United Nations Organization had both explicit and implied powers»). Παραπέμποντας στα Άρθρα 104 και 2(5), το παγκόσμιο Δικαστήριο τεκμηρίωσε τη θέση του με το σκεπτικό ότι τα κράτη είχαν μέσω του Χάρτη αναθέσει στον Οργανισμό την απαιτούμενη νομική εξουσία για να ασκεί τις λειτουργίες του και να φέρει σε πέρας τις ανατιθέμενες αρμοδιότητες και τους σκοπούς του, σύμφωνα με τις περισσότερες ή λιγότερες προβλέψεις του καταστατικού του κειμένου. Επεσήμανε δε ότι όταν τα κράτη είχαν υιοθετήσει το κείμενο του Χάρτη, συναινούσαν ταυτόχρονα και στα απαιτούμενα θεσμικά και νομικά εφόδια – εργαλεία για να εκπληρώσει την ύψιστη αποστολή του, τη διαφύλαξη της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο δέχτηκε τα εξής:

«...Whereas a State possesses the totality of international rights and duties recognized by international law, the rights and duties of an entity such as the Organization must depend upon its purposes and functions as specified or implied in its constituent documents and developed in practice.»¹¹²⁴

Παρακάτω δε, στην ίδια απόφαση, το Δικαστήριο διασαφηνίζει ακόμη περισσότερο τις άμεσες, όσο και τις έμμεσες εξουσίες του Οργανισμού, οι οποίες είναι κομβικές για τη νομιμοποίηση της δράσης του, και για την παροχή της απαιτούμενης προστασίας στα άτομα, που με την ιδιότητα του Οργάνου του Οργανισμού, αναπτύσσονται στο πεδίο και εκτίθενται σε επιπρόσθετους κινδύνους.

«...Under international law, the Organization must be deemed to have those powers which, though not expressly provided in the Charter, are conferred upon it by necessary implication, as being essential to the performance of its duties. This principle of law was applied by the Permanent Court of International Justice to the International Labour Organization in its - 4th Advisory Opinion No. 13 of July 23rd, 1926 (Series B., No. 13, p. 18), and must be applied to the United Nations.

Having regard to its purposes and functions already referred to, the Organization may find it necessary, and has in fact found it necessary, to entrust its agents with important missions to be performed in disturbed parts of the world. Many missions, from their very nature, involve the agents in unusual dangers to which ordinary persons are not exposed. For the same reason, the injuries suffered by its agents in these circumstances will sometimes have occurred in such a manner that their national State would not be justified in bringing a claim for reparation on the ground of diplomatic protection, or, at any rate, would not feel disposed to do so. Both to ensure the efficient and independent performance of these missions and to afford effective support to its agents, the Organization must provide them with adequate protection.

¹¹²³ «Reparation for Injuries Suffered in the service of the United Nations (14 Απρ. 1949)», Advisory Opinion: I.C.J. Reports 1949, p. 174-220, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/files/4/1835.pdf>.

¹¹²⁴ *Ibid.*, σελ. 180.

This need of protection for the agents of the Organization, as a condition of the performance of its functions, has already been realized, and the Preamble to the Resolution of December 3rd, 1948 (*supra*, p. 175), shows that this was the unanimous view of the General Assembly.

For this purpose, the Members of the Organization have entered into certain undertakings, some of which are in the Charter and others in complementary agreements. The content of these undertakings need not be described here; but the Court must stress the importance of the duty to render to the Organization "*every assistance*" which is accepted by the Members in Article 2, paragraph 5, of the Charter. It must be noted that the effective working of the Organization-the accomplishment of its task, and the independence and effectiveness of the work of its agents require that these undertakings should be strictly observed.»¹¹²⁵

Αυτή η διαφορά της ευχέρειας επίκλησης των αφανών αρμοδιοτήτων στο πλαίσιο του ΟΗΕ, σε σύγκριση με το Αμερικανικό νομικό σύστημα, μπορεί να εξηγήσει τη διχογνωμία (έλλειψη ενιαίας/ομόφωνης νομικής πεποίθησης) που εμφανίστηκε μεταξύ των Δικαστών για το θέμα αυτό στην υπόθεση των Επανορθώσεων. Το Δικαστήριο, προκειμένου να καταλήξει στην Απόφαση, σαφώς χρειάστηκε να προβεί σε μια εξαιρετικά διασταλτική ερμηνευτική προσέγγιση για το θέμα αυτό, κινούμενο πολύ πέραν αυτής του ΔΔΔΔ, η οποία μάλιστα έγινε δεκτή και με ισχυρή πλειοψηφία. Έτσι, ενώ στο ΔΔΔΔ, οι αφανείς αρμοδιότητες του διεθνούς Οργανισμού αναγνωρίζονται, αλλά και οριοθετούνται στο μέτρο που εξυπηρετούνται οι συγκεκριμένοι σκοποί και οι στόχοι της σύστασης και λειτουργίας του (λειτουργικό κριτήριο), στη Γνωμοδότηση το ICJ δέχτηκε ότι οι αρμοδιότητες αυτές εξυπηρετούν ώστε να παράσχουν στον Οργανισμό επιπρόσθετες δυνατότητες που ενδεχομένως να απαιτηθούν για την επίτευξη ενός ευρύτερου αντικειμενικού σκοπού (κριτήριο σκοπιμότητας). Το Δικαστήριο δεν έκρινε σκόπιμο να αντλήσει την απαιτούμενη νομιμοποίηση, ούτε από τις προβλέψεις του Άρθρου 105 του Χάρτη, ούτε και να παραπέμψει στην Σύμβαση για τα Προνόμια και Ασυλίες του προσωπικού των ΗΕ του 1946, αλλά αρκέστηκε στην τεκμηρίωση της γνώμης του ολοκληρωτικά μέσω του θεωρήματος των αφανών αρμοδιοτήτων του Οργανισμού. Φαίνεται έτσι ότι στην συγκεκριμένη Γνωμοδότηση, το πλαίσιο των εν λόγω αρμοδιοτήτων ερμηνεύτηκε ώστε «...*have been used not for connecting functions and powers, but for deriving implied powers from the United Nation's abstract aims*»¹¹²⁶, παρέχοντας έτσι την ενδεχόμενη νομιμοποιητική βάση για ενδεχόμενες «οριακής νομιμότητας» ή υπό άλλη θεώρηση «οριακά θεμιτές» δράσεις του Οργανισμού.

Την επόμενη φορά που το Δικαστήριο της Χάγης εξέτασε το θέμα ήταν πέντε περίπου χρόνια αργότερα, το 1954, γνωμοδοτώντας στην υπόθεση «*Effect of Awards of Compensation made by the UN Administrative Tribunal*»¹¹²⁷, η οποία αφορούσε τις αρμοδιότητες της ΓΣ του Οργανισμού. Συγκεκριμένα, το ερώτημα που προέκυψε αφορούσε αν η ΓΣ έχει το δικαίωμα να αρνηθεί να εγκρίνει την απόφαση του Διοικητικού Δικαστηρίου των ΗΕ, για απόδοση

¹¹²⁵ *Ibid.*, σελ. 182-183.

¹¹²⁶ Magdalena M. Martín Martínez, *National Sovereignty and International Organizations*, Martinus Nijhoff Publishers, 1996, p. 85, διαθέσιμο στη δνση http://books.google.gr/books?id=gg5gVksK8i0C&pg=PA81&lpg=PA81&dq=implied+powers+of+the+un&source=bl&ots=zS_8-cz1_U&sig=gxyA_X4eIP8fMB-DZGsz-_1v5IQ&hl=en&sa=X&ei=4HpnVMjILMKXatS8gZgJ&ved=0CF4Q6AEwCg#v=onepage&q=implied%20powers%20of%20the%20un&f=false

¹¹²⁷ ICJ Advisory Opinion on *Effect of Awards of Compensation made by the UN Administrative Tribunal* case, 13 July 1954, I.C. J. Reports 1954, p. 4, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/files/21/2123.pdf>.

αποζημίωσης σε ένα άτομο, μέλος του προσωπικού του Οργανισμού, η σύμβαση εργασίας του οποίου διεκόπη χωρίς τη συναίνεσή του. Η Γνωμοδότηση φαίνεται ότι αναθεωρεί τη νομιμοποιητική επάρκεια των «αφανών» αρμοδιοτήτων του Οργανισμού, για την προέκταση του πεδίου λειτουργίας των βασικών οργάνων του, στη συγκεκριμένη περίπτωση της ΓΣ, καθώς στην Απόφασή του γίνεται ρητή αναφορά στο Χάρτη και σε συγκεκριμένα άρθρα αυτού, όπως το 7, το 22 και το 101, παρ. ι, ως ακολούθως:

«...the Court finds that the power to establish a tribunal, to do justice as between the Organization and the staff members, was essential to ensure the efficient working of the Secretariat, and to give effect to the paramount consideration of securing the highest standards of efficiency, competence and integrity. Capacity to do this arises by necessary intendment out of the Charter.»¹¹²⁸

Η δε σχετική αναφορά στις «αφανείς» αρμοδιότητες, δια των οποίων η ΓΣ ανακτά την απαιτούμενη δυνατότητα για να φέρει σε πέρας τα όσα απαιτούνται να επιτελέσει, γίνεται σε ένα πνεύμα διαφορετικό πλέον. Οι «αφανείς αρμοδιότητες» αποκτούν το στοιχείο της συμπληρωματικότητας σε συγκεκριμένες διατάξεις στο Χάρτη, παρά της αποκλειστικότητας ως προς τη νομική ερμηνεία του πλαισίου αναφοράς τους ως εξής:

«...an implied power can only be exercised to the extent that the particular measure under consideration can be regarded as absolutely essential. There can be no doubt that the General Assembly in the exercise of its power could have set up a tribunal without giving finality to its judgments. In fact, however, it decided, after long deliberation, to invest the Tribunal with power to render judgments which would be "final and without appeal", and which would be binding on the United Nations. The precise nature and scope of the measures by which the power of creating a tribunal was to be exercised, was a matter for determination by the General Assembly alone.»¹¹²⁹

Μια συναφής νομολογιακή προσέγγιση υιοθετήθηκε από το Δικαστήριο της Χάγης και στην ακόλουθη Γνωμοδότησή του στην υπόθεση «*certain Expenses of the United Nations*» (1962)¹¹³⁰, η οποία συνιστά σημείο αναφοράς στη θεωρητική συζήτηση των αφανών αρμοδιοτήτων. Το κύριο ερώτημα τέθηκε στο Δικαστήριο στις 20 Δεκ. 1961 και αφορούσε την οριοθέτηση αρμοδιοτήτων της ΓΣ, αναφορικά με την εξουσία έγκρισης των εξόδων (budgetary authority) για κάλυψη δράσεων του Οργανισμού που εξουσιοδοτούνταν στο πλαίσιο των ευρύτερων αρμοδιοτήτων του (και σε συνάφεια με την αντίστοιχη πρωτεύουσα, αλλά όχι αποκλειστική αρμοδιότητα του ΣΑ) για τη διατήρηση/διασφάλιση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.¹¹³¹ Το ερώτημα δηλ. εστιάστηκε μεταξύ άλλων στο κατά πόσον οι δαπάνες αυτές είχαν λειτουργικό-επιχειρησιακό, ή διοικητικό χαρακτήρα, δηλ. αν θα έπρεπε να θεωρηθούν «regular» ή «administrative budget», ώστε να καθοριστεί και το αν ενέπιπταν στις

¹¹²⁸ Σελ. 57.

¹¹²⁹ *Ibid.*, σελ. 58.

¹¹³⁰ <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=4&case=49&code=ceun&p3=4>

¹¹³¹ Ουσιαστικά, η αιτία της υπόθεσης ήταν ότι οι εν λόγω επιχειρήσεις δεν είχαν εξουσιοδοτηθεί με Απόφαση του ΣΑ, αλλά με βάση Αποφάσεις της ΓΣ του Οργανισμού. Αποτέλεσμα αυτού ήταν να αμφισβητηθεί (για προφανώς γεωπολιτικούς λόγους) η νομιμότητα και γενικότερα το πλαίσιο εξουσιοδότησης και Εντολών τους από κυρίως συγκεκριμένες χώρες που ήταν και μέλη του ΣΑ (συγκεκριμένα την ΕΣΣΔ και τη Γαλλία). Έθεσαν έτσι θέμα για την κάλυψη των εξόδων αυτών των επιχειρήσεων υπό τον κοινό («collective») προϋπολογισμό των ΗΕ, καθόσον, κατά την τεκμηρίωση της αντίθεσής τους, το όργανο της ΓΣ προέβη στην εν λόγω εξουσιοδότηση των επιχειρήσεων λειτουργώντας καθ' υπέρβαση των αρμοδιοτήτων του (*ultra vires*).

αρμοδιότητες έγκρισης της ΓΣ, ή όχι. Με συναίνεση 9 εκ των μελών του (σημειώθηκαν 5 αντίθετες γνώμες), το Δικαστήριο στις 20 Ιουλίου 1962 εξέδωσε τη Γνωμοδότησή του. Σύμφωνα με αυτήν, η δαπάνη που εγκρίθηκε από αποφάσεις της ΓΣ, σχετικά με επιχειρήσεις των ΗΕ στο Κονγκό και στη Μέση Ανατολή (επιχειρήσεις ΟΝΥΚ και UNEF) που εξουσιοδοτήθηκαν δεόντως κατόπιν σχετικών Αποφάσεων τόσο του ΣΑ, όσο και της ΓΣ του Οργανισμού, αποτελούσαν «έξοδα του Οργανισμού» («expenses of the Organization»), κατά το Άρθρο 17, παράγραφο 2, του Χάρτη του ΟΗΕ. Άρα ο περιορισμός της εξουσίας οικονομικής διαχείρισης και έγκρισης δαπανών της ΓΣ, για επιχειρησιακές δράσεις στο πλαίσιο του Κεφαλαίου VII του Χάρτη, δηλ. δράσεις οι οποίες αποσκοπούν στη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, δεν είναι νομικά βάσιμος.

Πέραν της νομικής διαχείρισης των επιμέρους ερωτημάτων που αφορούσαν κυρίως τις αρμοδιότητες της ΓΣ για θέματα που κατά κύριο λόγο και κατά πρωτεύουσα, αλλά όχι αποκλειστική¹¹³² (κατά το ίδιο το Δικαστήριο), αρμοδιότητα αφορούν το ΣΑ, το θέμα των implied powers του Οργανισμού (και δη των κύριων Οργάνων του), εξετάζεται στη Γνωμοδότηση με ιδιαίτερη προσοχή. Τόσο εκ μέρους της πλειοψηφούσας άποψης, όσο και εκ μέρους των Δικαστών που διαφώνησαν ή διαφοροποιήθηκαν. Μολονότι έγινε δεκτό ότι τα έξοδα παρόμοιων επιχειρήσεων συνιστούν δαπάνες (ολόκληρου) του Οργανισμού, υπό την τελεολογική θεώρηση ότι οι δράσεις αυτές εξυπηρετούν τους γενικούς σκοπούς του, φαίνεται να μην έγινε αποδεκτό ότι και μόνον η απλή αναφορά στις αρχές και σκοπούς του Οργανισμού είναι επαρκής νομιμοποιητική βάση για κάθε δράση ή Απόφαση των Οργάνων του (εν προκειμένω της ΓΣ).¹¹³³

Συμπερασματικά, το Δικαστήριο φαίνεται να καθιέρωσε τελικά μια ερμηνευτική τομή ως προς τη θεώρηση των « α φ α ν ώ ν » α ρ μ ο δ ι ο τ ή τ ω ν του Οργανισμού των ΗΕ, ισορροπώντας μεταξύ της αναγκαιότητας για πρακτικούς λόγους αναγνώρισης της ύπαρξης τους και της περιοριστικής οριοθέτησής τους υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις που αποσκοπούν στο να διασφαλίσουν ή να αποτρέψουν την αυθαίρετη και καταχρηστική επίκλησή τους, προκειμένου για τη νομιμοποίηση οριακά αποδεκτών (νομικά και/ή πολιτικά) πρωτοβουλιών εκ μέρους οργάνων του Οργανισμού.

Implied powers και ICTY

Η ανωτέρω θεώρηση των « α φ α ν ώ ν » α ρ μ ο δ ι ο τ ή τ ω ν , ως Δ ό γ μ α πλέον, έχει επίσης αναδειχθεί τόσο στο πλαίσιο της θεωρίας, όσο και της διεθνούς νομολογίας. Ενδεικτικά, επισημαίνεται ο διάλογος έγκριτων Νομικών σε θεωρητικό επίπεδο για το αν το ΣΑ και κατ' επέκταση ο παγκόσμιος Οργανισμός νομιμοποιείται να δημιουργεί (όχι μέσω της απολύτως θεσμικά προβλεπόμενης διαδικασίας, δηλ. δια της αναθέωσης του Καταστατικού του Χάρτη, αλλά με αποφάσεις του), επιμέρους Όργανα και μάλιστα ad hoc, με εισαγγελικές και Δικαστικές εξουσίες, όπως τα Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια για τη Γιουγκοσλαβία (ICTY) ή για τη Ρουάντα (ICTR).

¹¹³² Κατόπιν ευρείας πολιτικής συμφωνίας που έλαβε χώρα το 1965 μεταξύ των μελών του Οργανισμού, μετά από μια σημαντική κρίση επί των διοικητικών διαδικασιών, επεκράτησε η θεώρηση ότι το ΣΑ εφεξής θα θεωρείται ότι έχει την πρωτοκαθεδρία και μάλιστα αποκλειστική την (εν προκειμένω αρμοδιότητα) έναντι της ΓΣ, για θέματα που άπτονται της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.

¹¹³³ Βλέπε ειδικότερα σελ. 163-168 της Γνωμοδότησης και επιμέρους παρατηρήσεις των Δικαστών στις επιμέρους Γνώμες τους, ήτοι: Spencer 185-230, Winiarsky 230, και Quintana 245-246.

Μάλιστα, το ίδιο το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για τη Γιουγκοσλαβία (ICTY), στο πλαίσιο του Άρθρου 41 του Χάρτη, δεδομένης της αρχής του διεθνούς Δικαίου ότι «*no more powers may be delegated than the organ already possesses*»¹¹³⁴ απεφάνθη περί της δικαιοδοσίας του (*Compétence de la Compétence*). Το Δικαστήριο εξέτασε το θέμα σε προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση *Tadic*, αποδεχόμενο και αυτό ότι η εξουσία σύστασής του αντλείται από τις ευρύτερες αρμοδιότητες του Οργανισμού¹¹³⁵. Σε επόμενη δε Απόφασή του σε συναφές προδικαστικό ερώτημα, το ICTY απεφάνθη παραπέμποντας μάλιστα ρητά στο Άρθρο 41 του Χάρτη, ως εξής:

«36. Logically, if the Organization can undertake measures which have to be implemented through the intermediary of its Members, it can a fortiori undertake measures which it can implement directly via its organs, if it happens to have the resources to do so. It is only for want of such resources that the United Nations has to act through its Members. But it is of the essence of "collective measures" that they are collectively undertaken. Action by Member States on behalf of the Organization is but a poor substitute *faute de mieux*, or a "second best" for want of the first. This is also the pattern of Article 42 on measures involving the use of armed force.

In sum, the establishment of the International Tribunal falls squarely within the powers of the Security Council under Article 41.»¹¹³⁶

Απαντώντας δε συγκεκριμένα στο ερώτημα για το αν δύναται το ΣΑ, ως όργανο του ΟΗΕ, να ιδρύσει άλλο δευτερεύον (υποκείμενο κατά κάποιον τρόπο) και μάλιστα δικαιοδοτικό/δικαστικό όργανο («*Can The Security Council Establish A Subsidiary Organ With Judicial Powers?*»), το ICTY, απεφάνθη ως ακολούθως, κρίνοντας μάλιστα για λόγους έμφασης να κάνει μάλιστα και ειδική αναφορά στη συγκρότηση της ειρηνευτικής Δύναμης *United Nations Emergency Force in the Middle East* (UNEF) που ανεπτύχθη το 1956 στη Μέση Ανατολή, κατόπιν εξουσιοδότησης όχι του ΣΑ, αλλά της Γενικής Συνέλευσης των ΗΕ:

«37. The argument that the Security Council, not being endowed with judicial powers, cannot establish a subsidiary organ possessed of such powers is untenable: it results from a fundamental misunderstanding of the constitutional set-up of the Charter.

Plainly, the Security Council is not a judicial organ and is not provided with judicial powers (though it may incidentally perform certain quasi-judicial activities such as effecting determinations or findings). The principal function of the Security Council is the maintenance of international peace and security, in the discharge of which the Security Council exercises both decision-making and executive powers.

38. The establishment of the International Tribunal by the Security Council does not signify, however, that the Security Council has delegated to it some of its own functions or the exercise of some of its own powers. Nor does it mean, in reverse, that the Security Council was

¹¹³⁴ N. D. White, *The Law of International Organisations*, Manchester University Press, 2005, σελ. 83, υποσημείωση 39, διαθέσιμη στη δνση <http://books.google.gr/books?id=I33V-x530SEC&pg=PA83&lpg=PA83&dq=implied+powers+of+the+un&source=bl&ots=eLiidFwY7&sig=oslG41nqqDjKb8nrYey3-iiLPX8&hl=en&sa=X&ei=4HpnVMjLMKXatS8gZgJ&ved=0CGgQ6AEwDQ#v=onepage&q=implied%20powers%20of%20the%20un&f=false>.

¹¹³⁵ Case IT-94-1-T, (*Tadic* case), *Decision on the Defence Motion on Jurisdiction*, 10 Aug. 1995, παρ. 2, 7, 10 και 12, έως 40, διαθέσιμη στη δνση <http://www.icty.org/x/cases/tadic/tdec/en/100895.htm>.

¹¹³⁶ ICTY *Tadic* case, *Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction*, 2 Οκτ. 1995, διαθέσιμη στη δνση <http://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm>.

usurping for itself part of a judicial function which does not belong to it but to other organs of the United Nations according to the Charter. The Security Council has resorted to the establishment of a judicial organ in the form of an international criminal tribunal as an instrument for the exercise of its own principal function of maintenance of peace and security, i.e., as a measure contributing to the restoration and maintenance of peace in the former Yugoslavia.

The General Assembly did not need to have military and police functions and powers in order to be able to establish the *United Nations Emergency Force in the Middle East* ("UNEF") in 1956. Nor did the General Assembly have to be a judicial organ possessed of judicial functions and powers in order to be able to establish UNAT. In its advisory opinion in the *Effect of Awards*, the International Court of Justice, in addressing practically the same objection, declared: "[T]he Charter does not confer judicial functions on the General Assembly [. . .] By establishing the Administrative Tribunal, the General Assembly was not delegating the performance of its own functions: it was exercising a power which it had under the Charter to regulate staff relations." (*Effect of Awards*, at 61.)»¹¹³⁷

Σχολιάζοντας τις αρμοδιότητες και τις εξουσίες του ad hoc συγκροτηθέντος ICTY, και ειδικά την ανωτέρω θέση της έδρας, ο Nigel White, επισημαίνει με μάλλον κριτικό πνεύμα τα ακόλουθα, υιοθετώντας την ανάγκη επίκλησης ενός διττού σχήματος ερμηνευτικής προσέγγισης, που αναγκαστικά παλινδρομεί μεταξύ μιας συστατικής και μιας διασταλτικής εκδοχής:

«...the Chamber's approach brought the tribunal within the collective security functions of the Council, but did it bring it within the powers of the Council? The Council's function is the maintenance of the international peace and security but it arguably possesses only certain (not limited) powers to achieve that. This is certainly the case if a narrow approach to implied power is taken and it is difficult to accept that Article 41 is the express power from which the implied power to create a tribunal is derived by necessary implication, given that the Council does not have any express judicial powers. However, if a wider approach to implied powers is taken and it is recognised that an organisation has those powers that are necessary to fulfil its purposes than it is possible to justify the creation of the ICTY. Debate about whether a particular organ does or does not have judicial powers that it can delegate becomes less relevant, though inevitably the question of whether the organisation has such a power has to be answered. If a wider approach is taken, debate should be had about whether the ICTY actually does contribute to peace in much more detail than found in the Chamber's assertions. If an "inherent powers" approach is taken then it only has to be shown that the creation of the ICTY furthers the purposes of the UN; it is not essential to show that it was necessary. It is to the implied/inherent powers debate that the chapter now turns.»¹¹³⁸

Ο ίδιος συγγραφέας, ειδικά επί της προβληματικής των *inherent vs implied powers* του Οργανισμού και δη του σχετικού ρόλου του ΣΑ ως κύριου οργάνου του, εξετάζοντας επιμέρους νομολογιακές και άλλες διαθέσιμες αποφάσεις Δικαστηρίων και άλλων δικαιοδοτικών

¹¹³⁷ Ibid.

¹¹³⁸ N. D. White, *The Law of International Organisations*, Manchester University Press, 2005, σελ. 83, διαθέσιμο στη <http://books.google.gr/books?id=I33V-x530SEC&pg=PA83&lpg=PA83&dq=implied+powers+of+the+un&source=bl&ots=eLiIDfWY7&sig=oslG41nqqDjKb8nrYey3-iiLPX8&hl=en&sa=X&ei=4HpnVMjLMKXatS8gZgI&ved=0CGgQ6AEwDQ#v=onepage&q=implied%20powers%20of%20the%20un&f=false>

Οργάνων, ειδικά σε σχέση με την προαναφερθείσα ειρηνευτική επιχείρηση UNEF, καταλήγει στην ακόλουθη συμπερασματική θέση:

«The International Court ...seemed to accept ... [that] the creation of the UNEP not being created under any express provisions, but under a resolution of the General Assembly which was not prohibited by the Charter. With the emphasis on UN organs having the power to undertake any action within the UN's purposes as long as the Charter does not expressly prohibit it, the Court, in many ways, seemed to have moved away from the doctrine of implied powers to that of inherent powers. Indeed, in all three seminal judgments discussed, the International Court seemed to be caught between paying lip service to the traditional approach that respects State sovereignty, and the realization that the UN is an organization that is not simply a derivative entity. The discourse may be in terms of implied powers, but the reality points to the fact that organisations have inherent powers. Implied powers thus appear in many ways to be a "fiction". »¹¹³⁹

Συμπληρωματικά με τα παραπάνω θα πρέπει να επισημανθεί η σχετική παραπομπή του ICTY (βλέπε ανωτέρω, υπόθεση Tadic) στην αντίστοιχη απόφαση του προγενέστερου ΔΔΔΔ, η οποία αναγνώριζε αντίστοιχες αυξημένες ευθύνες στον Διεθνή Οργανισμό Εργασίας¹¹⁴⁰.

Σε μια ευρύτερη θεώρηση, το θέμα του ακριβούς προσδιορισμού των αρμοδιοτήτων και των εξουσιών του ΣΑ, υπό το κεφάλαιο VII του Χάρτη, είναι δύσκολο να απαντηθεί στην πληρότητά του. Σαφώς, οι πράξεις που προκύπτουν από εξουσιοδότηση που αντλείται από το ερμηνευτικό πλαίσιο του Άρθρου 41, δεν μπορούν να εξαρτηθούν μόνον εξετάζοντας τη φύση της δραστηριότητας (εκτελεστική, νομοθετική ή δικαστική), αλλά θα πρέπει να εκτιμηθούν ευρύτερα, με μια διασταλτική θεώρηση, στο κατά πόσο υπόκεινται τελεολογικά εντός του πλαισίου του Χάρτη και δη του Κεφαλαίου VII αυτού. Η λογική αυτή πρυτάνευσε ειδικά κατά την πρώτη μεταψυχροπολεμική περίοδο (δεκαετία του '90), όπου το ΣΑ βασίστηκε στις αρμοδιότητες που του είχαν ανατεθεί από το Κεφάλαιο VII, προκειμένου να συγκροτήσει δευτερογενή οιονεί ή μη, δικαιοδοτικά όργανα, υπό το Άρθρο 41 του Χάρτη (βλέπε τα ad hoc διεθνή ποινικά Δικαστήρια για τη Γιουγκοσλαβία (ICTY) και τη Ρουάντα (ICTR)). Αντίστοιχη περίπτωση είναι η Επιτροπή αποζημιώσεων του Ιράκ στο Κουβέιτ (UN Compensation Commission - UNCC)¹¹⁴¹, η οποία συγκροτήθηκε από το ΣΑ (Απόφαση 687/ 1991)¹¹⁴²

¹¹³⁹ *Ibid.*, σελ. 87.

¹¹⁴⁰ Συγκεκριμένα, βλ. την Υπόθεση «*Competence of the ILO*», PCIJ, Serie B, No 2 and 3, 1922, και την Υπόθεση «*Competence of the ILO to regulate incidentally the personal work of Employers*» PCIJ, Serie B, No 13, 1926.

¹¹⁴¹ Για μια συνοπτική, αλλά εμπεριστατωμένη ανάλυση, βλ. Monday Dickson, «Legal Issues in the United Nations Compensation Commission on Iraq», *Journal of Law, Policy and Globalization*, Vol.14, 2013, διαθέσιμο στη δνση <http://www.slideshare.net/AlexanderDecker/legal-issues-in-the-united-nations-compensation-commission-on-iraq> και Francis E. McGovern, «Dispute System Design: The United Nations Compensation Commission, 14 *Harvard Negotiation Law Review*, 2009, σελ. 171, διαθέσιμο στη δνση http://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=10&cad=rja&uact=8&ved=0CFwQFJAJ&url=http%3A%2F%2Fwww.hnlr.org%2Fwp-content%2Fuploads%2F2012%2F04%2FDISPUTE_SYSTEM_DESIGN_THE_UNITED_NATIONS_COMPENSATION_COMMISSION.doc&ei=OchoVPDzGMbfaiPVgbAJ&usg=AFQjCNG_DjD8_MzHsT_eEuh-5bn3OgXVA.

¹¹⁴² «18. Decides also to create a fund to pay compensation for claims that fall within paragraph 16 above and to establish a Commission that will administer the fund;», UN Compensation Commission for damages arising out of the 1991 Iraq invasion to Kuwait by SC Resolution 687/1991, παρα. 18, διαθέσιμη στη δνση <http://fas.org/news/un/iraq/sres/sres0687.htm>

σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII του Χάρτη. Όπως δε επισημαίνει ο Carsten Stahn, συγκλίνοντας με την άποψη του Finn Seyersted¹¹⁴³, μετά το ανωτέρω προηγούμενο του '90

«...it is only consequential to argue that the Council is entitled to create Un administration under Article 41, which exercise legislative, administrative or judicial functions in the administered territory, provided that these mechanisms are necessary to secure peace and stability and transitional in nature....»¹¹⁴⁴

3.1.1.5 Η Διεθνής Μεταβατική («Κατοχική»;) Διακυβέρνηση από πολυεθνικές Ειρηνευτικές Δυνάμεις του ΟΗΕ

Η Διεθνής «Μεταβατική» Διακυβέρνηση (*International «Transitional» administration*) – Μια Γενική Θεώρηση.

Η μέχρι σήμερα εξέλιξη του θεσμού της διεθνούς «ειρηνευτικής παρέμβασης» δεν δικαιολογεί λιγότερη ανησυχία από αυτή που εκφράστηκε ήδη από το 1992 και εξής, μέσω της σημαντικής δημόσιας παρέμβασης του ΓΓ του ΟΗΕ στην Ατζέντα για την Ειρήνη (1992). Ο Γ.Γ. επεσήμανε την αναγκαιότητα ανάληψης εκ μέρους του ΟΗΕ της ευθύνης για επιβολή της τάξης και του «κράτους δικαίου»¹¹⁴⁵ καθώς επίσης και την επανα-λειτουργία κρατικών θεσμών και λειτουργιών στα αντίπαλα μέρη, ακόμη και χωρίς την συναίνεση αυτών (βλέπε την περίπτωση της πρώτης επέμβασης Δυνάμεων του ΟΗΕ στη Σομαλία – UNOSOM I, το 1992)¹¹⁴⁶. Στο δε Γιουγκοσλαβικό, παρά τις όποιες δυσκολίες, ο ΟΗΕ, στο τέλος του 1995, ανέλαβε την ευθύνη αστυνόμευσης της Βοσνίας μέσω της Συμφωνίας του Dayton (*Peace Agreement*), ενώ τον Ιανουάριο του 1996 μια πολυεθνική επιχείρηση του Οργανισμού συνεστήθη για την Κροατική περιοχή της Ανατολικής Σλαβονίας, συμπεριλαμβάνοντας και ευρύτερες συστημικές λειτουργίες **πολιτικής διακυβέρνησης** στο πεδίο αρμοδιοτήτων τους. Τον Ιούνιο του 1999, με την Απόφαση 1244, το ΣΑ εντέλει τη συγκρότηση Επιχείρησης με ειδική εξουσιοδότηση για Ενδιάμεση Διοίκηση («Interim» administration) στο Κόσοβο, για την επ' αορίστου διακυβέρνηση μιας περιοχής -τυπικά τουλάχιστον- της Σερβίας. Μόλις τέσσερεις (4) μήνες αργότερα, μια παρόμοια Μεταβατική διεθνής Διοίκηση (*Transitional administration*) με αρμοδιότητες «*ουσιαστικά κυριαρχικής διακυβέρνησης*» συνεστήθη στο Ανατολικό Τιμόρ μέχρι την πλήρη ανεξαρτητοποίησή του.

¹¹⁴³ Finn Seyersted, *United Nations forces in the law of peace and war*, A. W. Sijthoff, Leyden, 1966, σελ. 363.

¹¹⁴⁴ Stahn Carsten, *The Law and Practice of International Territorial Administration: Versailles to Iraq and Beyond*, Cambridge University Press, 2008, σελ. 426, διαθέσιμο στη δνση http://books.google.gr/books?id=j6e16GClfiEC&pg=PA436&lpq=PA436&dq=implied+powers+of+the+un+peace+operations+administration+of+territories&source=bl&ots=EQsF-ABRdk&sig=q719Ka4EkQVbPJ_e4x-p5Ty2qLQ&hl=en&sa=X&ei=UntnVLWHPMnrajbegsAK&ved=0CF0Q6AEwCw#v=onepage&q=implied%20powers%20of%20the%20un%20peace%20operations%20administration%20of%20territories&f=false.

¹¹⁴⁵ Ειδικότερα, για το θέμα της υποστήριξης της προσέγγισης της μεταβατικής δικαιοσύνης («transitional Justice») εκ μέρους του ΟΗΕ, βλέπε μεταγενέστερη σχετική έκθεση του ΓΓ προς το ΣΑ του Οργανισμού, περί «*The rule of Law and transitional justice in conflict and post-conflict societies*», Report of the Secretary General, UN doc. S/2004/616 (23 Aug. 2004).

¹¹⁴⁶ Η αποτυχία της παρέμβασης προέκυψε από τη διάσταση του ορίου αρμοδιοτήτων και δυνατοτήτων της δύναμης σε σχέση με τις πραγματικές επιχειρησιακές απαιτήσεις στο πεδίο, όπως άλλωστε γλαφυρά αποδόθηκαν και από την επικράτηση του όρου «*crossing the Mogadishu line*», όπως καθιερώθηκε από τον General Sir Michel Rose, πρώην Διοικητή της UN Protection Force in Bosnia (UNPROFOR).

Σημειώνεται ότι, στο ευρύτερο πλαίσιο των πολυεθνικών «Ειρηνευτικών» Επιχειρήσεων (υπό τον ΟΗΕ), ως «**Μεταβατική Διακυβέρνηση**» («*Transitional Administration*») θα μπορούσε να εννοηθεί η ανάληψη της αρμοδιότητας διεκπεραίωσης της διαδικασίας διακυβέρνησης μιας περιοχής υπό κρίση από μια τέτοια πολυεθνική δύναμη, η οποία λειτουργεί με εντολή του Οργανισμού, προκειμένου να επιτευχθεί η εμπέδωση και βιωσιμότητα της «ειρηνοποιούς» διεθνούς παρέμβασης για την αποκλιμάκωση της κρίσης και την αποκατάσταση της ειρήνης, προς όφελος της περιοχής και του λαού της, αλλά και της διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.¹¹⁴⁷ Στο μεταβατικό αυτό στάδιο της κυβερνητικής διαχείρισης η πολυεθνική Δύναμη αναλαμβάνει μέρος ή ακόμη και ενίστε, το σύνολο¹¹⁴⁸ των κρατικών εξουσιών και λειτουργιών, για πεπερασμένη όμως χρονική περίοδο και για σκοπό που συνάδει με (ή τουλάχιστον που δεν αντίκειται προς) το σκεπτικό, αλλά και το σκοπό της Εντολής της. Είναι προφανές ότι στο μέτρο που η εν λόγω εκχώρηση της κρατικής εξουσίας δεν είναι πλήρης (ώστε να ισοδυναμεί έτσι με άσκηση πλήρους κυριαρχίας), τότε και οι απορρέουσες λειτουργίες που αφορούν την κρατική υπόσταση (συνήθως εκτελεστικές/διοικητικές, και σε κάποιο, μικρότερο βαθμό νομοθετικές και δικαστικές) θα ασκούνται από τη διεθνή Μεταβατική Διακυβέρνηση περιορισμένα.¹¹⁴⁹

Κατά την εξελικτική πορεία εφαρμογής (ή επιχειρησιακής λειτουργίας) του εν λόγω νέου μοντέλου (μεταβατικής διακυβέρνησης) των Ειρηνευτικών επιχειρήσεων, οι εντολές του ΣΑ διευρυμένης και/ή «ολιστικής» εξουσιοδότησης δόθηκαν στην τρίτη γενεά ειρηνευτών του ΟΗΕ, που ξεκίνησε πρωτογενώς από το Κογκό το 1960, και συνεχίστηκε μόλις (sic) 29 έτη αργότερα στην Ναμίμπια (1989) και την Καμπότζη (1993). Οι εξελιγμένες, τρίτης γενιάς Ειρηνευτικές Δυνάμεις του ΟΗΕ, κατά την ανάπτυξή τους στις περιοχές κρίσης, ορίστηκε να ασκήσουν ενισχυμένης μορφής πολιτικές εξουσίες και αρμοδιότητες, επιπρόσθετα των παρελθοντικών αποστολών τους, όταν για παράδειγμα οι Κυανόκρανοι επέβλεπαν τις τοπικές εκλογές ή επιτηρούσαν μια ήδη ειρηνευμένη περιοχή και διαχώριζαν ασφαλώς τα πρώην εμπόλεμα μέρη. Με βάση τα ανωτέρω, διαγράφεται το **κάτω όριο** δράσης της παρεμβατικής ειρηνευτικής βούλησης της διεθνούς κοινότητας.

Το δε **άνω όριο** της διεθνούς παρέμβασης τίθεται *de facto*, και δεν είναι άλλο από τους εγγενείς περιορισμούς που απορρέουν από τα συνήθως περιορισμένα μέσα, την αναντιστοιχία διαθέσιμων πόρων και αναγκών στο πεδίο, αλλά κυρίως, από το δισταγμό της διεθνούς κοινότητας (εν προκειμένω των κρατών) να εισφέρει με το απαιτούμενο προσωπικό και μέσα, στη συγκρότηση των διεθνών πολυεθνικών Δυνάμεων. Απροθυμία αρκετά δικαιολογημένη, αν

¹¹⁴⁷ Γενικότερα, βλ. United Nations Security Council, *The rule of law and transitional justice in conflict and post-conflict societies*, Report of the Secretary General, UN doc. S/2004/616 (23 August 2004), para 6, διαθέσιμη στο <http://daccess-ods.un.org/TMP/7796256.html>. Επίσης, βλ. UN General Assembly Resolution No. 66 (I), 14 December 1946 (Information from Non-Self-Governing Territories, transmitted under Article 73 e of the Charter).

Για μια έγκριτη συνοπτική θεώρηση του ζητήματος, βλ. Εμμανουήλ Ρούκουνας, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ. 223-224. Συμπληρωματικά, βλ. Sylvain Vit , *Re-establishing the Rule of Law under Transitional Administration*, στο http://www.dcaf.ch/_docs/Yearbook2005/Chapter9.pdf; Robert Kolb - Gabriele Porretto - Sylvain Vité, *L'application du droit international humanitaire et des droits de l'homme aux organisations internationales: Forces de paix et administrations civiles transitoires*, Bruylant, Bruxelles, 2005, pp. 506 και Bothe, M. - Doerschel, T., *United Nations Peacekeeping – A Documentary Introduction*, The Hague, 1999.

¹¹⁴⁸ Εν τοιαύτη περιπτώσει, διάβαζε «την κυριαρχία του».

¹¹⁴⁹ Για μια έγκριτη συνοπτική θεώρηση του ζητήματος, βλ. Εμμανουήλ Ρούκουνας, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ. 223-224. Συμπληρωματικά, βλ. Sylvain Vité, *Re-establishing the Rule of Law under Transitional Administration*, στο http://www.dcaf.ch/_docs/Yearbook2005/Chapter9.pdf; Robert Kolb - Gabriele Porretto - Sylvain Vité, *L'application du droit international humanitaire et des droits de l'homme aux organisations internationales: Forces de paix et administrations civiles transitoires*, Bruylant, Bruxelles, 2005, pp. 506 και Bothe, M. - Doerschel, T., *United Nations Peacekeeping – A Documentary Introduction*, The Hague, 1999.

αναλογιστεί κανείς ότι οι Δυνάμεις που συγκροτούνται εντέλλονται να επιληφθούν μιας ειρηνευτικής και σταθεροποιητικής διαδικασίας διευθέτησης μιας κρίσης με σοβαρό οικονομικό κόστος και αυξημένο κίνδυνο ανθρώπινων απωλειών τόσο στα αφιλόξενα πεδία μαχών όσο και στις μη-εμπόλεμες επιχειρησιακές δράσεις. Δεν θα πρέπει να παραγνωρίζουμε, λοιπόν, ότι ο ενδοιασμός των κρατών να συνδράμουν επιχειρησιακά συνδέεται κυρίως με τα επιμέρους «ζωτικά» τους συμφέροντα, αλλά και τις πιθανές απώλειες του ανθρώπινου δυναμικού τους στη φάση ανάπτυξης των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Ειδικά όταν οι περιοχές που χρήζουν ανθρωπιστικής και/ή ειρηνευτικής διεθνούς παρέμβασης κείνται πέραν της ζώνης ουσιαστικών συμφερόντων των κρατών αυτών, τότε αφαιρείται το σημαντικότερο κίνητρο για την παρέμβασή τους. Ειδικό βάρος στην απόφαση συνεισφοράς με δυνάμεις φαίνεται λοιπόν ότι κατέχει το προσδοκώμενο γεωπολιτικό όφελος των συμμετεχόντων κρατών, («*troop-contributing countries/nations - TCC/N*») το οποίο, και αντισταθμίζει το κόστος συμμετοχής σε μια ειρηνευτική πολυεθνική επιχείρηση.

3.1.1.6 Ειδικότεροι προβληματισμοί επί της εφαρμογής της Μεταβατικής Διακυβέρνησης από Διεθνή Δύναμη

Οι ανωτέρω θέσεις αποκαλύπτουν την πολυδιάστατη και πολυπαραγοντική φύση της όλης θεματικής, που αφορά την επιβολή μιας Διεθνούς Μεταβατικής Διακυβέρνησης κατοχικού τύπου από πολυεθνικές Δυνάμεις του ΟΗΕ προκαλεί μοιραία, ερωτήματα:

- Ποια θα μπορούσε να είναι η βέλτιστη επιλογή ώστε, να ικανοποιούνται επαρκώς όλοι οι εμπλεκόμενοι (εμπόλεμοι ή «ειρηνευτές»), αλλά και να εξασφαλίζεται η ασφάλεια των αμάχων; Πώς η διεθνής παρέμβαση θα μπορούσε να διασφαλίσει τη συναίνεση των πολιτών στο κράτος υποδοχής και την υποστήριξή τους σε ένα κοινό, ρεαλιστικό όμως, όραμα βιώσιμης ειρήνευσης και ανάπτυξης της περιοχής τους, που θα τους προστάτευε και ταυτόχρονα θα αποκαθιστούσε τη διεθνή ειρήνη και την περιφερειακή ασφάλεια;

- Η μειωμένη -συνήθως- αποτελεσματικότητα της διεθνούς παρέμβασης συνδέεται άρρηκτα με την έλλειψη πολιτικής βούλησης, αλλά και με τη διάσταση μεταξύ των διαθέσιμων μέσων/πόρων και των αναγκαίων προϋπολογισμών που απαιτούνται για μια τέτοιου είδους ανθρωπιστική παρέμβαση. Μπορεί άραγε το διαθέσιμο θεσμικό πλαίσιο συγκρότησης-δράσης των ειρηνευτικών πολυεθνικών επιχειρήσεων να διευκολύνει τα κράτη στο να διαθέσουν περισσότερους πόρους ή να αφιερώσουν μεγαλύτερο διπλωματικό ή γεωστρατηγικό δυναμικό και κυρίως τους απαιτούμενους πόρους, προκειμένου να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα μιας «ειρηνευτικής» και/ή ανθρωπιστικής πρωτοβουλίας πολυεθνικής στρατιωτικής παρέμβασης; Είναι επαρκής η θεσμική θωράκιση των μελών μιας ειρηνευτικής πολυεθνικής επιχείρησης για να διευθετήσει αποτελεσματικά μια κρίση, να προστατεύσει τους άμαχους πολίτες μιας περιοχής, ή να αποκαταστήσει βιώσιμα τις πολιτικές ή/και τις πολιτειακές δομές και λειτουργίες της χειμαζόμενης περιοχής; Και ποια μπορεί να είναι η θεσμική μέριμνα για την προστασία των μελών της ειρηνευτικής πολυεθνικής δύναμης για όσον καιρό θα είναι ανεπτυγμένοι και θα επιχειρούν στο πεδίο;

- Κατά πόσο το μοντέλο της διεθνούς Κατοχικής Διακυβέρνησης (της διεθνούς Διοικητικής Κατοχής) θα μπορούσε να αποτελέσει μια νομικά έγκυρη επιλογή για τη μεταβατική διαχείριση μετασυγκρουσιακών κρίσεων που θα διευκόλυνε την ανοικοδόμηση λειτουργικών, αποτελεσματικών, αλλά και νομικά αποδεκτών θεσμών κράτους και θα συνέβαλε καθοριστικά στην πολιτική και κοινωνική ανάταξη της τοπικής κοινωνίας;

- Μπορεί το εν προκειμένω προτεινόμενο μοντέλο να αποτελέσει μια ικανοποιητική μεταβατική λύση, ως λύση «ανάγκης», που να εξασφαλίζει όμως, τα ελάχιστα εχέγγυα του σύγχρονου νομικού πολιτισμού, στο πεδίο της προστασίας του κράτους Δικαίου και των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τόσο των εμπόλεμων (έστω και μη νομίμων), όσο και των άμαχων, αλλά και των ίδιων των «ειρηνευτών», μελών των πολυεθνικών δυνάμεων που καλούνται δι' Εντολής να συνδράμουν στην ευρεία ειρηνευτική διαδικασία;

Αναμφίβολα, η αποκομισθείσα εμπειρία από τέτοιες σύγχρονες περιπτώσεις διεθνών διακυβερνήσεων σε θεσμικό, πολιτικό, διοικητικό και επιχειρησιακό επίπεδο είναι σημαντική. Η απάντηση στην ανωτέρω προβληματική πιθανότατα θα πρέπει να εξετάζεται προσεκτικά, καθώς σε αντίθετη περίπτωση, η υιοθέτησή της ως γενικευμένο μοντέλο διεθνούς διακυβέρνησης μόνιμου χαρακτήρα θα οδηγούσε εκφυλιστικά σε θεσμοποίηση της de facto ολοκληρωτικής και μόνιμης παρέμβασης στα εσωτερικά του κράτους. Θα συνιστούσε, αναμφίβολα, μια άκρως επικίνδυνη εκδοχή αναστολής ή κατάργησης των νομικών και πολιτικών διασφαλίσεων που ως δημοκρατικές δικαιωματικές κατακτήσεις, συνέχονται άρρηκτα και ταυτοτικά στη σύγχρονη καθιερωμένη πολιτική συνείδηση με το μετανεωτερικό Βεσφαλιανό μοντέλο κυρίαρχου και ανεξάρτητου κράτους. Αυτές δε, οι εδραίες κατακτήσεις του πολιτικού και νομικού μας πολιτισμού, συνιστούν θεμελιώδες συστατικό στοιχείο των δημοκρατικά διακυβερνώμενων κοινωνιών δυτικού τύπου. Η έννοια του κυρίαρχου και ανεξάρτητου κράτους δεν έπαψε -θεωρητικά τουλάχιστον- να συνιστά το βασικό στοιχείο πολιτικής συνοχής των κρατικών οντοτήτων, που σε συνδυασμό με τις διασφαλίσεις της αυτοδιάθεσης και αυτοδιακυβέρνησης, συναρτούν τις οντολογικά λειτουργικές, και άρα άρρηκτες προϋποθέσεις ύπαρξης των σύγχρονων, πολιτειακά «δυτικόφρονων»¹¹⁵⁰ κρατικών υποκειμένων του διεθνούς συστήματος.

3.1.1.7 Το εφαρμοστέο θεσμικό πλαίσιο της Κατοχικής Διακυβέρνησης από Πολυεθνική «Ειρηνευτική» Δύναμη υπό τον ΟΗΕ: Η θεώρηση ως προς τη σκοπιμότητα - αποτελεσματικότητα

Ας επικεντρωθούμε όμως στο εξελισσόμενο διαμορφούμενο θεσμικό και επιχειρησιακό πλαίσιο των Πολυεθνικών Επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ, για να δούμε αν και πώς, με ποιες προϋποθέσεις συνδέεται ενδεχομένως με την Κατοχή, το περί αυτής Δίκαιο και κυρίως τους όρους (πλεονεκτικούς ή μειονεκτικούς) και τα νομικά σχήματα που η επίκλησή τους λειτουργούν ήδη, ως εφαρμοστέο νομικό πλαίσιο, σε μια κρίσιμη κατάσταση.

Ειδικότερα δε, και σε ό,τι αφορά το ισχύον ή το κατά περίπτωση εφαρμοστέο θεσμικό πλαίσιο μιας εγκαθιδρυθείσας Διακυβέρνησης «κατοχικού» τύπου από μια πολυεθνική «Ειρηνευτική» Δύναμη (υπό τον ΟΗΕ), θα εντοπίζαμε δύο βασικούς πυλώνες και μια ευρύτερη προϋπόθεση:

¹¹⁵⁰ Ο νεολογισμός παραπέμπει στα πολιτικά καθεστώτα με χαρακτηριστικά πολιτειακής τυπολόγησης «δυτικής δημοκρατίας», αποκλείοντας τα ολοκληρωτικά, μη δημοκρατικά, δικτατορικά, ολοκληρωτικά και ρατσιστικά, και κυρίως τα θεοκρατικά καθεστώτα, που συγκροτούνται και ασκούν πολιτική εξουσία, και εν γένει ασκούν διακυβέρνηση επί των κοινωνιών που ελέγχουν κατά παρέκκλιση από, ή απαξιώνοντας τις εδραίες πολιτισμικές και , δημοκρατικές αξίες, τις θεμελιώδεις ελευθερίες, τις νομικές αρχές, τα βασικά δικαιώματα και τις πολιτικές παρακαταθήκες του δημοκρατικού δυτικού πολιτικού πολιτισμού.

- Πυλώνας 1ος: Μεγιστοποίηση της προστασίας των εμπλεκομένων. Ως οριοθετηθείσα προτεραιότητα καθορίζεται η προστασία όλων των εμπλεκομένων σε μια κρίση (μέλη της πολυεθνικής δύναμης – άμαχοι).

- Πυλώνας 2ος: Ασφαλής, άμεση και αποτελεσματική διαδικασία ανασυγκρότησης του κράτους και των θεσμών του.

- Προϋπόθεση: Το όλο πλαίσιο και η τελική («end-state») κατάσταση που αποβλέπεται να διαμορφωθεί δια της παρέμβασης της πολυεθνικής «ειρηνευτικής» Δύναμης προς αποκλιμάκωση της κρίσης και ειρήνευσης της περιοχής, η οποία θα είναι σε θέση να ασκήσει και λειτουργίες (κατοχικής, ή άλλης μορφής) Διακυβέρνησης, θα πρέπει να συνάδει (ή τουλάχιστον να μην αντίκειται) με τα ευρύτερα γεωπολιτικά συμφέροντα των χωρών που συγκροτούν την πολυεθνική ειρηνευτική / σταθεροποιητική δύναμη. (βλέπε περιπτώσεις Βοσνίας – Κοσόβου – Ιράκ – Αφγανιστάν κ.λπ.).

Ιεραρχώντας τις ρυθμίσεις προστασίας του εφαρμοζόμενου θεσμικού πλαισίου, προτεραιότητα θα μπορούσε να δοθεί στην **προστασία των αμάχων**, όσο και **των μελών της πολυεθνικής ειρηνευτικής δύναμης** και δευτερευόντως των **εμπολέμων** γενικότερα (νομίμων ή μη).

Από αυτό το σημείο και εξής οριοθετείται ο κοινός τόπος μεταξύ του **εξελιγμένου, σύγχρονου δικαίου της Κατοχής** και των άμεσων ή έμμεσων **ανθρωπιστικών προτεραιοτήτων** προστασίας ή μέριμνας (συμπεριλαμβανομένου και αυτής μιας λειτουργικής Διακυβέρνησης, η οποία θα αποτρέπει το χάος, την αστάθεια, την ανασφάλεια και την ακυβερνησία) σε μια περιοχή εξερχόμενη μιας κρίσης. Όπως προαναφέρθηκε, το Δίκαιο της Κατοχής (υπό το άρθρο 43 των Κανονισμών της Χάγης του 1907) στηρίζεται σε τρεις βασικούς άξονες:

- Πεδίο εφαρμογής: ο χώρος και τα υποκείμενα (πρόσωπα ή περιουσία-υποδομές, αλλά και οι θεσμοί, ως άυλα υποκείμενα) που υπάγονται στον αποτελεσματικό έλεγχο της Δύναμης Κατοχής.

- Οι προβλέψεις προστασίας υπέρ των μελών της Δύναμης Κατοχής.

- Οι πρόνοιες διαφύλαξης της ειρήνης (κοινωνικής) και της ασφάλειας (δημόσιας), στην οποία έμμεσα, αλλά ουσιαστικά εμπίπτει η προστασία (της ζωής και της περιουσίας) των πολιτών, αλλά και των υφιστάμενων δημόσιων υποδομών και κρατικών θεσμών.

3.1.2 Η διεθνής «μεταβατική» διοίκηση/διακυβέρνηση εδαφών από πολυεθνική Ειρηνευτική ή εθνική Δύναμη, κατ' εντολή του ΟΗΕ

3.1.2.1 Γενικές οριοθετήσεις στο νομικό καθεστώς της διεθνούς μεταβατικής «κατοχικής» διακυβέρνησης

Οι ανωτέρω αποστολές «σταθεροποίησης» είναι δυνατόν να ανατίθενται στις σύγχρονες Ειρηνευτικές Δυνάμεις κατά τις επιχειρήσεις τους, όχι απλά ως ένα επιπρόσθετο επιχειρησιακό έργο, αλλά ως ουσιαστική αρμοδιότητα, ανατιθέμενη προσωπικά στον στρατιωτικό ή και τον πολιτικό Προϊστάμενο της Αποστολής, καθοριζόμενη ρητά μέσω της Εντολής του Οργανισμού, προς όφελος βέβαια της βιωσιμότητας της ειρηνευτικής διαδικασίας

και της σταθερότητας που επεκράτησε ή επιβλήθηκε, με την αιγίδα του ΟΗΕ, στην εν λόγω περιοχή. Έτσι πλέον οι εν λόγω επιχειρήσεις μετεξελίσσονται σταδιακά, από το πεδίο της «ειρηνοποιού» παρέμβασης ή της «ειρηνευτικής» δράσης, στον περισσότερο διευρυμένο ρόλο του διαχειριστή της «σταθεροποίησης» στην περιοχή.

Υπό την έννοια αυτή, η ανάπτυξη μιας πολυεθνικής «ειρηνευτικής» δύναμης (υπό τον ΟΗΕ) σε μια περιοχή υπό κρίση, θα μπορούσε να ταυτοποιηθεί επαρκώς ως μια θεμιτά νομιμοποιημένη διεθνής στρατιωτική παρέμβαση, τύπου **διεθνούς μεταβατικής «κατοχικής» Διακυβέρνησης** (*international transitional «Occupational» Administration*), με σκοπό τη μεταβατική και κυρίως, προσωρινή διακυβέρνηση μιας περιοχής σε κρίση υπό διεθνή έλεγχο. Ειδικά πρέπει να τονιστεί ο προσωρινός της και ο μεταβατικός της χαρακτήρας, ο οποίος θα παράσχει σταθεροποιητικό περιβάλλον και διέξοδο στην κρίση, σε ένα πλαίσιο χρονικά ορισμένο και σε καμία περίπτωση δεν προορίζεται να μετεξελιχθεί σε μια διεθνή κατοχική διακυβέρνηση με στοιχεία εξωγενούς παρέμβασης μόνιμου χαρακτήρα.

Σκοπός του προτεινόμενου αυτού τύπου ειδικής μεταβατικής «κατοχικής» διεθνούς παρέμβασης, θα είναι η επίτευξη ενός ρεαλιστικού και ικανά βιώσιμου πολιτικού, κοινωνικού και εν τέλει, «δυτικού» τύπου, δημοκρατικού μετασχηματισμού της τοπικής κοινωνίας (της εν λόγω περιοχής) που εξέρχεται με ευμενείς προϋποθέσεις από μια εμπόλεμη σύρραξη ή ευρύτερα, από μια πολύ σοβαρή γενικευμένη κρίση. Η παρέμβαση της ειρηνευτικής Δύναμης, ως μια ξένη στρατιωτική παρουσία με χαρακτήρα μάλιστα «Κατοχικής» Διακυβέρνησης εισάγεται εδώ¹¹⁵¹, ως μια πρόταση διεθνούς «ειρηνευτικής» μεταβατικής (και όχι μόνιμης) «κατοχικής» διακυβέρνησης. Πρόταση που δεν αποσκοπεί βέβαια να προσδώσει ένα μάλλον ανεπιθύμητο αρνητικό «κατοχικό» πρόσημο στον ήδη βεβαρυμμένο επιχειρησιακά και ενίοτε γεωπολιτικά, ρόλο της διεθνούς ειρηνευτικής Δύναμης που παρεμβαίνει δυναμικά και άρα καταλυτικά σε μια περιοχή υπό κρίση. Περισσότερο μάλλον προτείνεται ένα εφαρμόσιμο, λειτουργικό και διεθνώς αποδεκτό θεσμικό-νομικό πλαίσιο προστασίας όπως είναι το Δίκαιο που αφορά την στρατιωτική κατοχή (Δίκαιο της Κατοχής¹¹⁵²) για τις περιπτώσεις διεθνούς στρατιωτικής ειρηνευτικής/σταθεροποιητικής παρέμβασης,. Αξίζει να σημειωθεί ότι το Δίκαιο της Κατοχής είναι ένα δικαϊκό πλαίσιο που διαθέτει σημαντικές και απαραίτητες προβλέψεις προστασίας για τους επιμέρους δρώντες (τόσο στα μέλη της κατοχικής -εν προκειμένω πολυεθνικής- δύναμης, όσο και στους αμάχους) κατά την διάρκεια της επέμβασης (ανάπτυξη - άσκηση διακυβέρνησης) της πολυεθνικής δύναμης σε μια περιοχή κρίσης. Η ως άνω προτεινόμενη εκδοχή διεθνούς διακυβέρνησης «κατοχικού» χαρακτήρα προτείνεται, ειδικά για ένα περιβάλλον χαρακτηριστικής επιχειρησιακής αστάθειας, νομικής αοριστίας και

¹¹⁵¹ Αναλυτική και εμπειριστατωμένη παρουσίαση του προτεινόμενου όρου, αναπτύσσεται στην υπό εκπόνηση Διδακτορική Διατριβή του ιδίου.

¹¹⁵² Γενικότερα, το διεθνές Δίκαιο της Κατοχής προσδιορίζεται συμβατικά, ως τμήμα του διεθνούς Δικαίου των Ένοπλων Συρράξεων δηλ. του λεγόμενου Ανθρωπιστικού Δικαίου (και δη πρωταρχικά του Δικαίου της Χάγης, αλλά ακολούθως και του Δικαίου της Γενεύης). Ενίοτε όμως και υπό τη διασταλτική θεώρηση του Δικαίου εν τη Κατοχή, ως το ευρύ πλαίσιο των συντρεχόντων δικαϊκών πεδίων που, κατά περίπτωση, διέπουν τις περιπτώσεις κατοχών, ήτοι του εφαρμοστέου τμήματος του **διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου**, καθώς και το μέρος του **προϋφιστάμενου «τοπικού» δικαϊκού πλαισίου** που συνεχίζει κατά περίπτωση τυχόν να υφίσταται, αλλά και του συναφούς διεθνούς **Δικαίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου**, στο βαθμό που οι αντίστοιχες προβλέψεις προστασίας τους διέπουν τυχόν τις εν γένει ή επιμέρους δραστηριότητες (συλλογικές ή ατομικές ενέργειες ή παραλείψεις) του κάθε εμπλεκόμενου δρώντα κατά τη διάρκεια της προκειμένης κατοχής. Προφανώς, εν προκειμένω, ο εν λόγω όρος (Δίκαιο της Κατοχής) εννοιολογείται υπό την δεύτερη, διασταλτική εκδοχή, δυνάμει της οποίας και μόνον είναι δυνατός και σκόπιμος ο αναφορικός ετεροπροσδιορισμός της ως άνω προτεινόμενης θεώρησης της **διεθνούς μεταβατικής «κατοχικής διακυβέρνησης»**, ως νομικά ενδεικνυόμενης επιλογής διεθνούς (στρατιωτικής) διακυβέρνησης σε περιπτώσεις που εξουσιοδοτείται νόμιμα η διεθνής «ειρηνευτική» στρατιωτική επέμβαση σε περιοχές μείζονος και ενδογενώς ανυπέρβλητης κρίσης.

χαοτικής θεσμικής διάρθρωσης, όπως αυτό που αντιμετωπίζει μια πολυεθνική σταθεροποιητική επιχείρηση αναπτυσσόμενη στην περιοχή μιας κρίσεως. Αποτελεσματικά, αλλά και αποδεκτά δικαϊκά σχήματα μπορούν να αντληθούν από το Δίκαιο της Κατοχής για την κατάρτιση του απαιτούμενου μεταβατικού νομικού/θεσμικού πλαισίου που θα (πρέπει να) εφαρμόζεται κατά τη διάρκεια της διεθνούς παρουσίας στην περιοχή. Η επίκληση του δικαϊκού σχήματος του διεθνούς δικαίου περί την κατοχή φαίνεται να είναι η μόνη διέξοδος, ελλείψει άλλου ευρύτερα αποδεκτού, διαθέσιμου νομικού πλαισίου για καταστάσεις διεθνούς διακυβέρνησης μεταβατικού χαρακτήρα. Επίσης, το κατοχικό πλαίσιο φαίνεται να είναι το μόνο κατάλληλο να παράσχει το απαιτούμενο νομικό υπόβαθρο, προκειμένου, με αποδεκτές εν γένει εγγυήσεις νομιμότητας και μη-καταχρηστικής αυθαιρεσίας εκ μέρους των ασκούντων τον έλεγχο (που αντλούνται πρωτίστως από το διαθέσιμο νομικό «οπλοστάσιο» του Δικαίου της Κατοχής), αλλά και με προοπτικές βάσιμης αποτελεσματικότητας, να μπορεί να βελτιστοποιήσει την εντεταλμένα επιβαλλόμενη «ειρηνοποιό» και «σταθεροποιό» βούληση της διεθνούς κοινότητας στην περιοχή της κρίσης. Έτσι διασφαλίζει ταυτόχρονα τη μέγιστη δυνατή νομική προστασία, τόσο στους πολίτες, όσο και στα ίδια τα μέλη της διεθνούς ειρηνευτικής αποστολής, για όσον καιρό αυτό κρίνεται σκόπιμο.

Η εισήγηση της επιλεκτικής επίκλησης του ευρύτερου κατοχικού πλαισίου στις πολυεθνικές επιχειρήσεις, προτείνεται ως ένας λειτουργικός συγκερασμός των δύο διακριτών πεδίων ανθρωπιστικής προστασίας, του Ανθρωπιστικού Δικαίου και δη του επιμέρους Δικαίου της Κατοχής (εννοούμενου εν προκειμένω συσταλτικά, ως τμήμα αυτού) και του Δικαίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Επ' ωφελεία μάλιστα πρωτίστως των κύριων υποκειμένων τους, των ατόμων δηλαδή που εμπλέκονται (ή που εγκλωβίζονται) σε μια κρίση, είτε με την ιδιότητα του αμάχου, είτε με την ιδιότητα του μέλους της διεθνούς «ειρηνευτικής» Δύναμης (στρατιωτικών ή μη) και, μοιραία, έχουν απόλυτη ανάγκη νομικής προστασίας. Ωφέλεια έχουν επίσης και τα κράτη που μετέχουν, εισφέροντας με τις δυνάμεις τους στην πολυεθνική Δύναμη, αλλά και ο Οργανισμός που θέτει τη Δύναμη υπό την αιγίδα του και ενίοτε υπό τη διεύθυνσή του.

Την καίρια σημασία, άλλωστε, της επίκλησης των δύο προαναφερθέντων, διακριτών μεν, αλλά και ενίοτε συναρμοζόμενων διεθνών νομικών πλαισίων (προστασίας), την ανέδειξε ο επιφανής διεθνολόγος *Karel Vasak*, πατέρας της «γενεαλογικής» κατηγοριοποίησης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ως τις κατ' εξοχήν δύο «βακτηρίες»¹¹⁵³ της (ανθρωπιστικής) προστασίας των Δικαιωμάτων του Ατόμου, σε ειρήνη και/ή σε πόλεμο. Υπό το φως αυτής της θεώρησης, η ανωτέρω πρόταση συνδυαστικής λειτουργικής επέκτασης του πεδίου εφαρμογής του διεθνούς κατοχικού Δικαίου σε περιπτώσεις διεθνούς πολυεθνικής στρατιωτικής ειρηνευτικής παρέμβασης, αποβλέπει στο να παράσχει επιπρόσθετες επιλογές -νομικής κυρίως- ανθρωπιστικής προστασίας στα άτομα (μέλη της Δύναμης και άμαχοι/πολίτες του κράτους ή των κρατών της περιοχής ανάπτυξης) που την έχουν ανάγκη. Εκτιμάται δε ως συγκριτικά αποτελεσματικότερη, η εν γένει εφαρμογή του σε «ειδικές» περιπτώσεις σχετικά «πλημμελούς» ή αμφιλεγόμενης νομικής κάλυψης (βλέπε κυρίως περιπτώσεις ασαφούς εξωεδαφικής δικαιοδοσίας των οργάνων κράτους ή οργανισμών σε περιοχές τρίτου κράτους), λόγω των γνωστών περιορισμών ή κενών του εκάστοτε επιμέρους πεδίου εφαρμογής του

¹¹⁵³ Δες ειδικότερα το έργο αναφοράς του *The International Dimensions of Human Rights, Volumes 1-2*, Greenwood Press, 1982, όπου τα εν λόγω Δικαιώματα προσδιορίζονται και κατηγοριοποιούνται εν γένει σε Δικαιώματα πρώτης, δεύτερης και τρίτης «γενεάς», ανάλογα με το αν αφορούν πρωτογενείς αξίες της ανθρωπίνης υπόστασης, άμεσες θεμελιώδεις ή απορρέουσες βασικές πτυχές της συλλογικής δράσης των μελών των ανθρωπίνων κοινωνιών. Επανειλημμένη μνεία των εν λόγω διδαχών του *Karel Vasak*, ελάμβανε συχνά χώρα κατά τις προφορικές παραδόσεις του («μαθητή» του) Καθηγητή Στέλιου Περράκη, στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Ανθρωπιστικού Δικαίου και του Δικαίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, κατά τη μεμονωμένη εφαρμογή τους. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει μάλλον να εντάξουμε και τις επιπρόσθετες προβλέψεις παροχής δικαιοσύνης έναντι θιγομένων προσώπων (που εσχάτως όλο και περισσότερο αναφύονται με ιδιαίτερη δικονομική, αλλά και δημόσια (πολιτική) διεθνή δυναμική), οι οποίες προκύπτουν από τη δυνατότητα έγερσης ευθύνης διεθνών Οργανισμών εξ αιτίας περιπτώσεων έκνομης (κατά το ευρύτερα προσδιορισμένο Δίκαιο περί την κατοχή, συμπεριλαμβανομένου κυρίως του δικαίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου) συμπεριφοράς μελών των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Ομοίως δε, το προτεινόμενο «κατοχικό» δικαιοσύνη πλαίσιο εκτιμάται προσφορότερο και ως προς τη στοιχειοθέτηση επιμέρους διεθνούς ευθύνης ακόμη και για τα μεμονωμένα κράτη, μέλη των Οργανισμών αυτών, που είτε συναινούν στις γενικότερες αποφάσεις του, σε περιπτώσεις υπέρβασης της διεθνούς νομιμότητας εκ μέρους του ίδιου του Οργανισμού αυτού, είτε εγκρίνουν, επιτρέπουν ή και εντέλουν το προσωπικό των δυνάμεών τους που μετέχουν στην πολυεθνική Δύναμη του Οργανισμού, να προβαίνει ενδεχομένως σε τυχόν ρητές και απτές παραβιάσεις του εφαρμοστέου Δικαίου, κατά τη δράση τους στο πεδίο.

Επιπλέον όμως, η ανωτέρω πρόταση επίκλησης του Κατοχικού Δικαίου κατά την δράση πολυεθνικών Δυνάμεων (σε καθεστώς άσκησης βέβαια αποτελεσματικού ελέγχου), φιλοδοξεί στο να διευρύνει ακόμη περισσότερο το «φάκελο» (πεδίο εφαρμογής) της ανθρωπιστικής νομικής προστασίας, από το έως τώρα αμιγώς ατομοκεντρικό (δηλ. της νομικής προστασίας με κέντρο το άτομο-θύμα μιας παραβίασης και τα συναφή δικαιώματά του, στο οποίο παρέχεται δυνατότητα νομικής προστασίας -ποινικής ή «αστικής»-, ή αποκατάστασης των βλαβών ή ζημιών που τυχόν παράνομες συμπεριφορές ατόμων ή κρατικών οργάνων επιφέρουν σε αυτό και θίγουν τα δικαιώματά του), στο ευρύτερα νοούμενο συλλογικό, όπως και στην αντίστοιχη συλλογική μέριμνα/προστασία από τη διεθνή κοινότητα. Ως συλλογική μέριμνα νοείται η δυνατότητα που παρέχει στη διεθνή κοινότητα η επίκληση του διεθνούς κατοχικού Δικαίου, για τη βέλτιστη αποκατάσταση των απαραίτητων συλλογικών δομών (στην κατεύθυνση του εκδημοκρατισμού και του «κράτους» δικαίου) σε μια περιοχή κράτους ή κρατών εξερχόμενη μιας μείζονος κρίσης. Ταυτόχρονα, η επίκληση του Δικαίου της Κατοχής διασφαλίζει το απαιτούμενο ευνοϊκό μεταβατικό θεσμικό περιβάλλον για την ανάπτυξη της βιώσιμης, ειρηνικής και αξιοπρεπούς πολιτικής και ανθρωπιστικής, αλλά και κοινωνικά συνεκτικής λειτουργίας διεθνούς διακυβέρνησης, όχι μόνον για το ατομικό, αλλά και για το συλλογικό υποκείμενο, δηλ. για την τοπική κοινωνία, στην οποία το άτομο καλείται άμεσα και επιτακτικά να (επαν)ενταχθεί, ξεπερνώντας τα δεινά και υπερβαίνοντας τις ζοφερές μνήμες, εμπειρίες και επιπτώσεις της κρίσης.

Κατόπιν της προηγηθείσας ανάλυσης, τόσο για το Δίκαιο της Κατοχής, όσο και για το θεσμικό και επιχειρησιακό πλαίσιο των Πολυεθνικών Επιχειρήσεων, ανακύπτει πιεστικά ένα ακόμη ερώτημα. Με δεδομένο ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται νέες μορφές κατοχικής διακυβέρνησης, με τη μορφή πολυεθνικών επιχειρήσεων ως Κατέχουσες Δυνάμεις, είναι δυνατόν το υφιστάμενο Δίκαιο της Κατοχής να παράσχει ικανοποιητική προστασία και επαρκώς λειτουργικό θεσμικό πλαίσιο για τη διακυβέρνηση μιας Κατεχόμενης περιοχής; Μήπως το υφιστάμενο ΔτΚ, ανεπτυγμένο ουσιαστικά στις αρχές του 20ου αιώνα, είναι ήδη ξεπερασμένο ή μπορεί να εξελιχθεί και να ακολουθήσει τις σύγχρονες απαιτήσεις που προκύπτουν σε σύγχρονες περιπτώσεις Κατοχής, ώστε να παράσχει λειτουργικές και αποδοτικές απαντήσεις σε θεμελιώδη και κρίσιμα νομικά ερωτήματα; Ή μήπως απαιτούνται απλώς νέες πιο σύγχρονες ερμηνείες, οι οποίες να συμπεριλαμβάνουν τις νεότερες εξελίξεις σε συναφή νομικά διεθνή πλαίσια, επίσης εφαρμοστέα, όπως είδαμε, σε εξεταζόμενες περιπτώσεις, όπως το Δίκαιο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ή το Δίκαιο του Περιβάλλοντος;

Ή μήπως, τελικά, απαιτείται εκ βαθέων αναθεώρηση του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου του ΔτΚ; Οι θεσμικές επιλογές δηλαδή, περιορίζονται μεταξύ της επικαιροποίησης ή του εκσυγχρονισμού του υφιστάμενου όμως μάλλον «ξεπερασμένου» ΔτΚ, και της επαναπροσέγγισης στην ερμηνεία του υφιστάμενου δικαίου, ή την μέριμνα για πιστή εφαρμογή των ικανών και «πλήρων» διατάξεων του; Είναι πιθανό τελικά, η βέλτιστη λύση να ανευρεθεί σε μια συνδυαστική εφαρμογή και των τριών ανωτέρω εναλλακτικών προσεγγίσεων.

3.1.2.2 Περιπτώσεις Διεθνούς Διοίκησης/Διακυβέρνησης από Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ΟΗΕ

Θα εξεταστούν χαρακτηριστικά περιπτώσεις διεθνούς πολυεθνικής επέμβασης, με συναφή άσκηση αποτελεσματικού ελέγχου στην περιοχή που αναπτύχθηκαν (π.χ. 1950 – KOREA, 1960-4 – CONGO, 1956-67 – EGYPT – UNEF I, ΚΥΠΡΟΣ). Ειδικότερα, θα εξεταστεί περιπτωσιολογικά η άσκηση αυξημένου (έως και αποτελεσματικού) ελέγχου (οιονεί κατοχής) από ειρηνευτικές δυνάμεις του / υπό τον ΟΗΕ.

Άλλες περιπτώσεις ανάπτυξης ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του οργανισμού με ιδιαίτερη εντολή για άσκηση επιπρόσθετου έλεγχου στη περιοχή ευθύνης τους, ήταν η περίπτωση της επιχείρησης στη Namibia (1966), της Επιχείρησης UNTAES (United Nations Transitional Authority in Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium) στην ανατολική Σλαβονία/Κροατία (1966)

3.1.2.2.1 Η περίπτωση της Δύναμης MONUSCO στη Δημοκρατία του Κογκό

Εξαιρετικά ενδιαφέρουσα είναι η περίπτωση εξουσιοδότησης δράσης στην ειρηνευτική Δύναμη MONUSCO¹¹⁵⁴ των ΗΕ στην Δημοκρατία του Κογκό (Democratic Republic of Congo – DRC) (πρώην Ζαΐρ), η οποία συγκροτήθηκε μετά από τη γενοκτονία της Ρουάντα (1994) και την προσφυγική μετακίνηση/εκτοπισμό 1.2 εκατομμυρίου Ρουαντέζων Χούτου σε περιοχές που κατοικούσαν πληθυσμοί Τούτσι στο Κογκό. Εξέλιξη, που προκάλεσε την επέκταση της βίας και των αναταραχών και στο Κογκό, αλλά και σε γειτονικές χώρες όπως η Ουγκάντα, η Ναμίμπια, η Ζιμπάμπουε, η Αγκόλα, το Τσαντ κλπ. Η κρίση κορυφώθηκε με αντικυβερνητικές πρωτοβουλίες¹¹⁵⁵ βίαιης ανατροπής του καθεστώτος στο Κογκό, με επίκεντρο την περιοχή Κίνου και την πόλη της Κινσάσα (1997) και αντίστοιχες αντιδράσεις. Για τη διατήρηση των ευαίσθητων αποτελεσμάτων από την ειρηνευτική Συμφωνία (Lusaka Ceasefire Agreement, July 1999) που μετά πολλών προσπαθειών επετεύχθη τελικά μεταξύ των κυρίως δρώντων στην περιοχή, το ΣΑ του ΟΗΕ, αρχικά, εξουσιοδότησε¹¹⁵⁶ την ανάπτυξη της

¹¹⁵⁴ United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo (MONUSCO) (<https://monusco.unmissions.org/en>).

¹¹⁵⁵ Βλέπε την στρατιωτική αντικυβερνητική οργάνωση του Laurent Désiré Kabila κατά του Κυβερνητικών δυνάμεων του Προέδρου Mobutu Sese Seko, η οποία τελικά έθεσε υπό τον έλεγχο το μεγαλύτερο τμήμα της χώρας, και τις αντικαθεστωτικές πλέον αντιθετες δυνάμεις Congolese Rally for Democracy (RCD).

¹¹⁵⁶ UN SC Res 1279/30 Nov. 1999.

Ειρηνευτικής Δύναμης MONUC (United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo).

Στις 1 Ιουλίου 2010 όμως, η Δύναμη MONUC μετεξελίχθηκε και αναβαθμίσθηκε, μετονομαζόμενη σε United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo (MONUSCO). Συγκεκριμένα, η Εντολή της Δύναμης επεκτάθηκε¹¹⁵⁷ και συμπεριέλαβε για πρώτη φορά εξουσιοδότηση διεξαγωγής στοχευμένων επιθετικών επιχειρήσεων («*targeted offensive operations*») από νεοϊδρυθέν ειδικό τμήμα της Δύναμης, την ταξιαρχία *Intervention Brigade*. Στην Εντολή της, που ψηφίστηκε ομόφωνα στις 28 Μαΐου 2013, η Δύναμη μεταξύ άλλων εντέλλεται να

«Provide good offices, advice and support to the Government of the DRC, in close cooperation with other international partners, to build on the Government's STAREC¹¹⁵⁸ and revised ISSS¹¹⁵⁹ to support the establishment of a minimum level of sustainable state authority and control in conflict-affected areas in eastern DRC, including through area-based efforts to improve security, state authority and enable the commencement of sustainable socio-economic recovery.»

Στην συγκεκριμένη περίπτωση, αν και οι όροι «*effected*» και «*control*» χρησιμοποιούνται πάμπολλες φορές στο κείμενο της Εντολής, είναι σαφές ότι η χρήση τους είναι μάλλον μεμονωμένη παρά σχετίζεται με την κατοχική ρήτρα του «*effective control*». Π.χ. σε φράσεις όπως «*effective protection of civilians*», «*for the establishment of effective, inclusive and accountable security and justice institutions by the DRC*», «*the consolidation of an effective national civilian structure*», «*to establish effective and accountable security institutions*», «*well-sustained and effective national defence force*», και «*all MONUSCO contingents, including the contingents of the Intervention Brigade, are properly prepared and effectively equipped*».

Έτσι, φαίνεται ότι μάλλον το κείμενο της σχετικής Εντολής δεν καθορίζει επαρκώς την παρουσία της Δύναμης MONUSCO, ούτε ο ασκούμενος έλεγχος επί του εδάφους να πληροί τις απαιτούμενες προϋποθέσεις που θέτει το σχετικό αντικειμενικό κριτήριο του Χάγης περί αποτελεσματικότητας του ασκούμενου ελέγχου εκ μέρος της ξένης Δύναμης για να θεωρείται ότι θέτει την περιοχή ευθύνης της υπό έναν *per se* κατοχικό έλεγχο. Ως εκ τούτου, και λαμβάνοντας υπόψη ότι οι αναθεωρημένες επιχειρησιακές εντολές της MONUSCO δεν αποσκοπούν στον «κατοχικό» έλεγχο της περιοχής ευθύνης της, αλλά στην επέκταση των δυνατοτήτων παρέμβασης των δυνάμεών της σε μια στοχευμένη επιχειρησιακή λογική και με σαφείς περιορισμούς ως προς την άσκησή τους, είναι μάλλον σαφές ότι η εν λόγω περίπτωση, τουλάχιστον στην μέχρι τούδε θεσμική και επιχειρησιακή της εξέλιξη, δεν εμπίπτει στην τυπολόγηση των περιπτώσεων των ειρηνευτικών πολυεθνικών επιχειρήσεων του ΟΗΕ που αναπτύσσονται για να ασκήσουν κατοχική διοίκηση.

¹¹⁵⁷ UN SC/RES/2098 (28 March 2013), διαθέσιμη στη δνση http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2098.pdf.

¹¹⁵⁸ Capacity-building of the Stabilization and Reconstruction Plan (STAREC) in eastern DRC.

¹¹⁵⁹ International Security and Stabilization and Support Strategy (ISSS).

3.1.2.2.2 Η περίπτωση της Βοσνίας– Ερζεγοβίνης και του Κοσόβου

Η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, τη δεκαετία του '90 έδωσε πολλές επιμέρους περιπτώσεις περιοχών, που στην προσπάθειά τους να εξέλθουν της κρίσης δεν ήταν ιδιαίτερα απλές ή εύκολες, για διάφορους κάθε φορά λόγους. Εκεί, η διεθνής παρέμβαση θεωρήθηκε σκόπιμη και αναγκαία, προκειμένου να διαμορφώσει το σχετικό πολιτικό, κοινωνικό και θεσμικό υπόβαθρο για την ανοικοδόμηση των δομών και την επάνοδο στην κανονικότητα.

Χαρακτηριστική ήταν η περίπτωση της διεθνούς Ειρηνευτικής δύναμης UNTAES (*United Nations Transitional Authority in Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium*), η οποία αναπτύχθηκε στην περιοχή της Ανατολικής Σλαβονίας / Κροατίας, δυνάμει της Απόφασης 1037/15 Ιαν. 1996 του ΣΑ του ΟΗΕ.

Η περίπτωση της UNMIBH στην περιοχή της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης

Εξίσου ενδιαφέρουσα είναι και η περίπτωση της *United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina* (UNMIBH)¹¹⁶⁰, στην περιοχή της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης. Η σύμβαση περατώθηκε στις 11 Οκτωβρίου 1995, και έκτοτε, μέχρι στις 20 Δεκεμβρίου 1995 η εκεί ανεπτυγμένη (με περισσότερο επιχειρησιακό χαρακτήρα) δύναμη UNPROFOR (United Nations Protection Force) επέβλεψε την εκχειρία. Στις 21 Νοεμβρίου συμφωνήθηκε στο Οχάιο των ΗΠΑ η Συμφωνία του Dayton (the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina), που με 11 ακόμη προσαρτημένα κείμενα επιμέρους συμφωνιών, προσδιορίζουν το σύνολο της Συμφωνίας Ειρήνευσης (the "Peace Agreement"). Στις 8-9 Δεκεμβρίου έλαβε χώρα στο Λονδίνο διάσκεψη για την εφαρμογή των όρων της Συμφωνίας (the Peace Implementation Conference), ορίζοντας μεταξύ άλλων και τον High Representative for the Implementation of the Peace Agreement on Bosnia and Herzegovina. Τελικά, στις 14 Δεκεμβρίου 1995 υπεγράφη στο Παρίσι η Συμφωνία Ειρήνης, μεταξύ των Republic of Bosnia and Herzegovina, the Republic of Croatia, the Federal Republic of Yugoslavia και των λοιπών μερών της. Βασικό συμφωνηθέν ήταν η απόσυρση της UNPROFOR και η ανάπτυξη της IFOR (NATO-led multinational Implementation Force). Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το ζήτημα της διεθνώς ασκούμενης διοίκησης της περιοχής, συμπεριλαμβανόμενους όρους της συμφωνίας και ότι, η αρμοδιότητα για όλες τις τελικές αποφάσεις που αφορούσαν στρατιωτικές πτυχές της εφαρμογής των όρων της Συμφωνίας θα ασκούνταν αποκλειστικά από τον Διοικητή της Δύναμης IFOR (τον IFOR Commander).

Από το Δεκέμβριο του 1995 (όπου και αναπτύχθηκε η πρόγονος δύναμη United Nations International Police Task Force (IPTF)), και εξής, η UNMIBH λειτουργώντας μέχρι το 2002, συνέβαλε στην εφαρμογή των όρων της Συμφωνίας Ειρήνευσης (14 Δεκ. 1995), συνεργαζόμενη με άλλους θεσμικούς διεθνείς δρώντες, όπως η United Nations International Police Task Force (IPTF) και ο High Representative for the Implementation of the Peace Agreement, αλλά και η NATO-led multinational Implementation Force (IFOR). Η νατοϊκή δύναμη εξουσιοδοτήθηκε από το ΣΑ του ΟΗΕ να επιβλέπει τις στρατιωτικές πτυχές της συμφωνίας ειρήνευσης, παραδίδοντας το έργο στη διάδοχό της πολυεθνική Δύναμη Stabilization Force (SFOR).

Η περίπτωση του Κοσόβου

¹¹⁶⁰ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unmibh/index.html>.

Η πλέον όμως χαρακτηριστική περίπτωση εφαρμογής της διεθνούς διακυβέρνησης σε περιοχές υπό διεθνή έλεγχο, είναι αυτή στο Κόσοβο, από το 1999. Το σκεπτικό της Απόφασης 1239 (14.5.1999) του ΣΑ του ΟΗΕ κατέγραψε για πρώτη φορά εμπειριστατωμένα το βασικό νομικό πλαίσιο της διεθνούς παρέμβασης με άξονα αναφοράς την ομολογουμένως θλιβερή κατάσταση της χώρας μετά το τέλος των εχθροπραξιών, οι οποίες κατά κύριο λόγο αφορούσαν τη διένεξη μεταξύ των Σέρβων και των Κοσοβάρων μουσουλμάνων και τον καταληκτικό εναέριο βομβαρδισμό των Σερβικών Δυνάμεων (του Κοσόβου, αλλά και της «μητροπολιτικής» Σερβίας) από αεροπορικές Δυνάμεις χωρών του ΝΑΤΟ, την άνοιξη του 1999. Η εξέταση του θέματος εκ του ανώτατου Οργάνου του παγκόσμιου Οργανισμού οδήγησε στην καταληκτική Απόφαση 1244 (10/6/1999). Η σπουδαιότητα της απόφασης είναι μεγάλη καθώς, εκτός από το γεγονός ότι αποτελεί τη θεμελίωση της «νομιμοποίησης» (αν και «εκ των υστέρων») της ένοπλης διεθνούς επέμβασης¹¹⁶¹, σηματοδοτεί και τη διάσταση μεταξύ της προάσπισης της κατοχυρωμένης κυριαρχίας του Κράτους (της Γιουγκοσλαβίας), σε αντιδιαστολή με την επιδίωξη ουσιαστικής αυτονομίας και αυτοδιοικήσεως ενός τμήματός του (της περιοχής του Κοσόβου)¹¹⁶². Η προβλεπόμενη από την Απόφαση ανάπτυξη και παρουσία της Διεθνούς Στρατιωτικής και Πολιτικής Δύναμης UNMIK (United Nations Mission in Kosovo) αποσκοπεί στο να οργανωθεί μια ενδιάμεση Διοίκηση ("Interim Administration") η οποία εκτός από Ανθρωπιστικού χαρακτήρα επιμέρους στόχους, κύρια αποστολή θα έχει και την εγκαθίδρυση και ανάπτυξη «προσωρινών δημοκρατικών θεσμών αυτοδιοίκησης». Με άλλα λόγια, η ανωτέρω ρύθμιση της Απόφασης 1244/1999 «μοιάζει να διαψεύδει τη ρητή δέσμευση για κυριαρχία (στην Περιοχή) και εδαφική ακεραιότητα της Γιουγκοσλαβίας, ενώ αποστερεί ταυτόχρονα τη Γιουγκοσλαβική Κυβέρνηση της ευχέρειας να προσδιορίσει το σχήμα διοίκησης που θα έχει το Κόσοβο στο μέλλον. Σε ακραία όρια εφαρμογής της, το Συμβούλιο Ασφαλείας έδωσε έγκριση για "διορθωτικής" φύσεως παρέμβαση στη γιουγκοσλαβική κυριαρχία: καθεστώς στρατιωτικής κατοχής και πολιτικής διοίκησης, έστω και στα πλαίσια διεθνούς εντολής.»¹¹⁶³

Γενικά, η υλοποίηση της Απόφασης 1244/1999 για το Κόσοβο, θα μπορούσαμε να πούμε ότι κατά κάποιον τρόπο αναβιώνει το μοντέλο των ρυθμίσεων που προβλέπονται στο Κεφ. XII και XIII¹¹⁶⁴ του Χάρτη του ΟΗΕ (και τις ίσως ακόμη παλαιότερες του Άρθρου 22 του Χάρτη της Κοινωνίας των Εθνών), που αφορούσαν τις εντολές διαχείρισης και διοίκησης των εδαφών υπό «Κηδεμονία» ή «Εντολή»¹¹⁶⁵. Η αντιστοιχία είναι προφανής, καθώς η Εντολή

¹¹⁶¹ Το θέμα της «άτυπης» ή «*de facto* νομιμοποίησης» ή κατ' άλλους απλώς «μη απαγόρευσης» της εν λόγω επέμβασης από τις δυνάμεις του ΝΑΤΟ, αλλά ακόμη και της εσωτερικής διαδικασίας του ΝΑΤΟ για την λήψη απόφασης έγκρισης της εν λόγω αποστολής, έχει ήδη αποτελέσει αντικείμενο ευρύτατου ακαδημαϊκού αλλά και πολιτικού διαλόγου διεθνώς.

¹¹⁶² Η εν λόγω Απόφαση του Συμβουλίου έχει ως βάση αναφοράς προγενέστερη Απόφαση του ίδιου Οργάνου (SC RES 1160/31.3.1998), στην οποία το Συμβούλιο στην ουσία προδιέγραψε το μοντέλο λύσης για το Κόσοβο, η οποία θα βασίζεται στο σεβασμό της εδαφικής ακεραιότητας του Κράτους της Γιουγκοσλαβίας, αλλά ταυτόχρονα θα λαμβάνει υπόψη την ανάγκη για ένα καθεστώς ενισχυμένης ή ευρύτερης αυτονομίας και αυτοδιοίκησης της - άλλοτε- αυτόνομης περιοχής του Κοσόβου.

¹¹⁶³ Γιόκαρη Άγγελου Σπ., Η "διεθνής πολιτική παρουσία" στο Κοσσυφοπέδιο: Διεθνής ανθρωπιστική συνδρομή υπό διεθνή έλεγχο, εντολή διαχείρισης ή υποκατάσταση στοιχείων κυριαρχίας; *Το ΣΥΝΤΑΓΜΑ*, Τεύχ. 4/2001, σελ. 3.

¹¹⁶⁴ Άρθρα 75-91 του Χάρτη του ΟΗΕ.

¹¹⁶⁵ Για το θέμα του τύπου της μεταβατικής διακυβέρνησης που μπορεί να έχει πεδίο εφαρμογής, πολύ ενδιαφέρουσα είναι η πρόταση του S. Chesterman, ο οποίος χρησιμοποιεί τον όρο "*Benevolent foreign autocracy*" (ελεύθ. μετάφρ. «καλοπροαίρετη ξένη αυταρχική διοίκηση»), ο οποίος παραπέμπει μάλλον στην ρεαλιστική σχολή των θεωρητικών των Διεθνών Σχέσεων. Πρβλ. Chesterman Simon, *The People – The United Nations: Transitional Administration and State-Building*, Oxford: OUP, 2004.

διαχείρισης εδράζεται αφενός στην απόφαση του ανώτερου συλλογικού εκτελεστικού οργάνου του Διεθνούς Οργανισμού, αφετέρου στην προτεινόμενη λύση καθορίζεται ότι η εντολοδόχος διεθνής Δύναμη θα εκτελεί διευρυμένα καθήκοντα με αρμοδιότητες καθοριζόμενες εδαφικά αλλά και ατομικά, καθώς επίσης και «διοικητικές» αρμοδιότητες που αντικαθιστούν (ή αναπληρούν) το έργο «αδρανοποιημένων» κρατικών ή άλλων δημοσίων υπηρεσιών¹¹⁶⁶. Επίσης δε η Επιχειρησιακή όσο και μέρος της Διοικητικής υπαγωγής (δηλ. ο ανατιθέμενος Επιχειρησιακός Έλεγχος και Διοίκηση, όσο και η Διοικητική Διοίκηση και Έλεγχος)¹¹⁶⁷ της Δύναμης παραμένουν αρμοδιότητες που ασκούνται από πρόσωπα που έχουν ορισθεί μεν εθνικά, αλλά λειτουργούν πλέον ως όργανα του ΟΗΕ (και λαμβάνουν και σχετικές οδηγίες, για την εκπλήρωση του έργου τους, ενώ παράλληλα λογοδοτούν γι' αυτό, αντιστοίχως). Επίσης, ο σχετικός έλεγχος ασκείται άμεσα ή έμμεσα από τον ίδιο τον Οργανισμό, μέσω του Γενικού του Γραμματέα.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει ειδική μνεία στο θέμα της καθ' υπέρβασης υλοποίησης της ανατιθέμενης αρμοδιότητας στη Δύναμη UNMIK, μέσω της Απόφασης 1244/1999, η οποία αφορά τη διαχείριση της εξουσίας σε μια περιοχή που ακόμη υπάγεται στην κυριαρχία της Γιουγκοσλαβίας. Στις Εκθέσεις του Γενικού Γραμματέα των Η.Ε. εκχωρούνται αμφίβολης ή οριακής νομιμοποίησης εξουσίες και αρμοδιότητες στον Ειδικό Εκπρόσωπο. Πιο συγκεκριμένα η Δύναμη UNMIK¹¹⁶⁸ θα ασκεί την εξουσία της, μέσω του Ειδικού Εκπροσώπου, ο οποίος δύναται, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του και κατά τη δική του διακριτική ευχέρεια να ανακαλεί την εφαρμογή διατάξεων του εσωτερικού υφιστάμενου δικαίου (της Γιουγκοσλαβίας) στο έδαφος του Κοσόβου, αν αυτό απαιτεί η εκτέλεση της αποστολής της Δύναμης, ή αν οι εν λόγω διατάξεις είναι ασυμβίβαστοι με την Εντολή (Mandate) και/ή τους επιδιωκόμενους σκοπούς της *Ενδιάμεσης Πολιτικής Διοίκησης/Διακυβέρνησης ("Interim Administration")*. Η επίπτωση της ανωτέρω αμφισβητούμενης δεσμευτικότητας¹¹⁶⁹ ρύθμισης στα εθνικά κυριαρχικά δικαιώματα του Γιουγκοσλαβικού Κράτους, με δεδομένη την μη ρητή αναφορά της σε κείμενο Απόφασης του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, είναι προφανής. Από την άλλη όμως, στο πλαίσιο μιας ρεαλιστικής προσέγγισης, η επιβολή θεσμικών ρυθμίσεων «οριακής» νομιμότητας, αποτελούν κάποιες φορές τη μόνη λύση για την εξασφάλιση άμεσης, αποτελεσματικής αλλά και βιώσιμης αντιμετώπισης παρόμοιων ακραίων καταστάσεων.¹¹⁷⁰¹¹⁷¹

Κόσοβο - KFOR / UNMIK / International Civilian Presence in Kosovo

Ανάληψη καθηκόντων τοπικής διακυβέρνησης, αν και με μεταβατικό χαρακτήρα, ίσχυσε και στην περίπτωση της διεθνούς πολυεθνικής Δύναμης στο Κόσοβο. Την 10η Ιουνίου

¹¹⁶⁶ Βλέπε την έκδοση των Κανονισμών Διοίκησης του Διορισμένου από το Γ.Γ. «Ειδικού Εκπροσώπου» για το Κόσοβο.

¹¹⁶⁷ Tactical or Operational Control / Command. Για αναλυτική περιγραφή των όρων, βλέπε NATO Publication AAP-6 ("NATO Terms and Definitions").

¹¹⁶⁸ Βλέπε ειδικά στα σημ. 36 και 39 της δεύτερης Έκθεσης του Γ.Γ. των Η.Ε.

¹¹⁶⁹ Βλέπε Άρθρ. 25 του Χάρτη του ΟΗΕ, για την αποκλειστική δεσμευτικότητα των Αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας, σε αντιδιαστολή με τις συμβουλευτικού ή υπό τύπου παραίνεσης αντίστοιχες Αποφάσεις ή πράξεις άλλων Οργάνων όπως της Γενικής Συνέλευσης ή της Γενικής Γραμματείας κλπ.

¹¹⁷⁰ Ενδεικτικά, βλέπε τους Κανονισμούς 1/25.7.1999, 24/12.12.1999, αλλά και 25/12.12.1999.

¹¹⁷¹ Για την ελληνική συμβολή στην KFOR, δες ειδικότερα τις πληροφορίες που παρέχονται από το ελληνικό ΓΕΕΘΑ, στο σχετικό ιστότοπο http://www.geetha.mil.gr/index.asp?a_id=2901.

του 1999, μια μόλις ημέρα μετά την παύση των αεροπορικών επιχειρήσεων εκ μέρους του ΝΑΤΟ στο έδαφος του Κοσόβου, το ΣΑ του ΟΗΕ εξέδωσε την Απόφαση 1244/10 Ιουνίου 1999, δια της οποίας ανέπτυξε την *Kosovo Force (KFOR)*, μια αμιγώς στρατιωτική πολυεθνική δύναμη 50.000 ανδρών περίπου υπό ΝΑΤΟική διοίκηση, προκειμένου να διασφαλίσει το απαιτούμενο καθεστώς ασφάλειας στην περιοχή. Παράλληλα συγκρότησε την Αποστολή *UN Interim Administration in Kosovo (UNMIK)*, υπό την έννοια μιας διεθνούς πολιτικής διοίκησης. Στην UNMIK, ανατέθηκαν πρωτοφανείς αρμοδιότητες διεθνούς διακυβέρνησης στην περιοχή του Κοσόβου και στους κατοίκους της. Στην Εντολή συμπεριλαμβάνεται η επιμέρους ανάθεση αρμοδιοτήτων Εκτελεστικής, αλλά και Δικαστικής εξουσίας, καθώς και της συναφούς Διοικητικής διοίκησης. Επίσης, της ανατέθηκαν βασικές λειτουργίες πολιτικής και διοικητικής διακυβέρνησης, αλλά και η προώθηση της προπαρασκευαστικής διαδικασίας ουσιαστικής πολιτικής και διοικητικής αυτονομίας και αυτοδιαχείρισης της όλης περιοχής. Στον κύκλο ευθυνών της Αποστολής εντασσόταν και ο ευρύτερος συντονισμός των ανθρωπιστικών και άλλων δράσεων ημεδαπών και αλλοδαπών φορέων, που είχαν ως στόχο την ανακούφιση του ντόπιου πληθυσμού από φυσικές και άλλες καταστροφές ή γενικότερα δεινά. Παράλληλα η Αποστολή είχε πρωτεύοντα συντονιστικό και υποστηρικτικό ρόλο στην ανοικοδόμηση κρίσιμων δημόσιων υποδομών, όπως τη διατήρηση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά και τη μέριμνα για την ασφαλή επιστροφή των προσφύγων ή των εκτοπισμένων ατόμων και/ή οικογενειών στις εστίες τους.¹¹⁷²

Η επακολουθούσα Διακήρυξη Ανεξαρτησίας του Κοσόβου (17 Φεβρουαρίου 2008) και το νέο απορρέον Σύνταγμα (25 Ιουνίου 2008), έχουν μοιραία οδηγήσει στην περιστολή κάποιων εκ των διακυβερνητικών αρμοδιοτήτων της UNMIK.¹¹⁷³ Έκτοτε, η Αποστολή επικεντρώθηκε στην προώθηση της ασφάλειας, την εμπέδωση της σταθερότητας και τη διάδοση του σεβασμού των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε όλη την περιοχή του Κοσόβου και μεταξύ όλων των μελών κάθε κοινότητας κατοίκων του, χωρίς διακρίσεις και αποκλεισμούς. Σε αυτή την στόχευση, συμβάλλουν και άλλοι διεθνείς δρώντες με ουσιαστική παρουσία εκεί, όπως η *European Union Rule of Law Mission in Kosovo (EULEX)* της ΕΕ, αλλά και το ΝΑΤΟ, ο ΟΑΣΕ ή το ΣτΕ.

Σημαντική επίσης είναι και η εμπλοκή, από το 2005 και εξής, του Ειδικού Απεσταλμένου του ΟΗΕ, (εν προκειμένω του Martti Ahtisaari), *United Nations Special Envoy for Kosovo (UNOSEK)*, ο οποίος μάλιστα το 2007 (26 Μαρτίου) κατέθεσε ένα πακέτο προτάσεων για την προώθηση του θέματος του διεθνούς καθεστώτος του Κοσόβου («*Comprehensive Proposal for the Kosovo Status Settlement*»). Εκεί προτάθηκε και τελικά, μεταξύ άλλων¹¹⁷⁴, υιοθετήθηκε (27 Φεβ. 2008) ο θεσμός του *Διεθνούς Πολιτικού Αντιπροσώπου (International Civilian Representative - ICR)*. Σε αυτόν ανατέθηκαν κάποιες ουσιαστικές, μερικώς υπερκείμενες, αρμοδιότητες, αλλά πάντως όχι το σύνολο των εκτελεστικών αρμοδιοτήτων που ασκήθηκαν κατά τη διαδικασία μεταβατικής διακυβέρνησης και αυτονομίας της περιοχής.

¹¹⁷² Δες τις επιμέρους συνεργατικές δράσεις της KFOR με τις γηγενούς στελέχωσης δυνάμεις ασφαλείας *Kosovo Protection Corps – KPC* (2008 - 2009) και τη διάδοχη *Kosovo Security Force – KSF*, με εξαιρετικά σημαντικές αποστολές στα αντικείμενα της δημόσιας ασφάλειας και αρωγής και της ανθρωπιστικής προστασίας, και με ανεκτίμητη συμβολή στο πεδίο της ανοικοδόμησης κρατικών δομών και της πολιτικής αυτοδιακυβέρνησης.

¹¹⁷³ Βλέπε ειδικότερα τις σχετικές Αποφάσεις S/2008/692 και S/2008/354 του ΣΑ του ΟΗΕ, τη Δήλωση S/PRST/2008/44 του Προέδρου του ΣΑ του έτους 2008 και την Απόφαση S/2009/300 του έτους 2009, του ΣΑ, του ΟΗΕ.

¹¹⁷⁴ Για την αναλυτική ανάθεση αρμοδιοτήτων και στόχων στους επιμέρους φορείς και όργανα, δες σχετικό Πίνακα «*Implementation of the Comprehensive Settlement Proposal-State of Implementation*», που εγκρίθηκε από το *International Steering Group (ISG)* των 28 κρατών, διαθέσιμο στη δνση http://www.ico-kos.org/data/Image/15122010_Matrix_FINAL_-_Eng.pdf

Το σχετικό, και μάλλον ασαφές, πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, αποτυπώνεται χαρακτηριστικά στο κείμενο της *Comprehensive Proposal*, ως εξής:

«Unlike UNMIK, the ICR will not have an executive mandate to administer Kosovo. The ICR will have specific powers to allow him/her to take the actions necessary to oversee and ensure successful implementation of the Settlement. The ICR may, for example, correct or annul decisions by Kosovo public authorities that he/she determines to be inconsistent with the letter or spirit of the Settlement.»¹¹⁷⁵

Η διαδικασία αυτονόμησης και ανεξαρτητοποίησης του Κοσόβου, μέσω της διεθνούς μεταβατικής διακυβέρνησης πέρασε από πολλές φάσεις και επηρέασε όπως ήταν φυσικό, τις εξελίξεις όχι μόνον στο Κόσοβο¹¹⁷⁶, αλλά και ευρύτερα, ειδικά στις όμορες χώρες και περιοχές, της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Το όλο θέμα εξετάστηκε ειδικότερα στο πλαίσιο του ΣΤΕ, του οποίου ο Ειδικός Επίτροπος για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου Thomas Hammarberg, το Μάρτιο του 2012 δημοσίευσε σχετική Έκθεση¹¹⁷⁷ για την σημειωθείσα πρόοδο σε θέματα αρμοδιοτήτάς του και για τη γενικότερη επίπτωσή τους στη βιωσιμότητα της ειρηνευτικής διαδικασίας στη μεταπολεμική πρώην Γιουγκοσλαβία. Η πλέον πρόσφατη (Φεβρουάριος 2013) Έκθεση¹¹⁷⁸ του ΓΓ του ΟΗΕ για το Κόσοβο συνοψίζει το θετικό έργο της τοπικής κοινωνίας και των διεθνών δρώντων, ειδικά του ΝΑΤΟ (KFOR), του ΟΑΣΕ και της ΕΕ (EULEX) με ειδική μνεία στη συμβολή του Εκπροσώπου της ΕΠΠΑ της ΕΕ (*High Representative for Foreign and Security Policy of the EU*) στην ανοικοδομητική διαδικασία, αν και σημειώνει αδιάλειπτα τα σημεία έντασης μεταξύ των δύο κοινοτήτων Σέρβων και Αλβανών του Κοσόβου, κυρίως στο βόρειο τμήμα της περιοχής, και ειδικά στη βόρεια Μιτροβίτσα. Απόρροια της σημαίνουσας προόδου στο πεδίο των συνθηκών ασφάλειας στην περιοχή ήταν η ανακοίνωση του Βορειοατλαντικού Συμβουλίου του ΝΑΤΟ (NAC), της 9^{ης} Ιουλίου 2013¹¹⁷⁹, όπου γνωστοποιήθηκε ότι η «εγχώριας στελέχωσης» Δύναμη ασφάλειας *Kosovo Security Force (KSF)* έφτασε σε ικανοποιητικό επίπεδο επιχειρησιακής ετοιμότητας και δύναται πλέον να αναλάβει ουσιαστικές αποστολές ασφάλειας, κατά την Εντολή της, υπό τη ΝΑΤΟϊκή αιγίδα.

3.1.2.2.3 Η περίπτωση του Ανατολικού Τιμόρ

Χαρακτηριστική περίπτωση εφαρμογής και ενεργοποίησης των ανωτέρω προβλέψεων και δυνατοτήτων του ΟΗΕ περί διεθνούς διακυβέρνησης περιοχής ήταν η διεθνής παρέμβαση στο Ανατολικό Τιμόρ. Αφορούσε την εξουσιοδοτημένη εκ του ΣΑ του ΟΗΕ «ειρηνευτική»

¹¹⁷⁵ Διαθέσιμο στη δνση <http://www.unosek.org/unosek/en/statusproposal.html>.

¹¹⁷⁶ Για μια αναλυτική περιγραφή της πορείας της διεθνούς διακυβερνητικής διαδικασίας ως προς την πρόοδο της μετάβαση του Κοσόβου σε καθεστώς αυτονομίας, δες τη σχετική Έκθεση του International Civilian Office για το Κόσοβο, «*Report of the International Civilian Office*» (27 February 2009), διαθέσιμη στη δνση <http://www.ico-kos.org/d/ISG%20report%20finalENG.pdf>.

¹¹⁷⁷ Thomas Hammarberg, Council of Europe Commissioner for Human Rights, «*Post-war justice and durable peace in the former Yugoslavia*», Strasbourg, 19 March 2012.

¹¹⁷⁸ S/2013/72/ 4 Feb 2013, «*Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo*», διαθέσιμο στη δνση <http://www.unmikonline.org/SGReports/N1321969.pdf>.

¹¹⁷⁹ «*Today, Tuesday, 9 July 2013, the North Atlantic Council declared that the Kosovo Security Force has reached full operational capability and is fully capable of performing the tasks assigned to it within its mandate, to standards designated by NATO*».

στρατιωτική παρέμβαση από πολυεθνική δύναμη με στρατηγική/επιχειρησιακή πρωτοκαθεδρία του Αυστραλιανού Στρατού¹¹⁸⁰ (*International Force for East Timor - INTERFET*), αναπτυσσόμενη κατά το χρονικό διάστημα 16 Σεπ. 1999 - 18 Φεβ. 2000. Αν και αρχικά πέτυχε την προσωρινή ειρήνευση και την παροδική αποκατάσταση της κοινωνικής τάξης στην περιοχή, δεν κατάφερε οριστικά να αποτρέψει τη γενικευμένη κατάρρευση των πολιτικών, κρατικών και κοινωνικών δομών και του δικαστικού συστήματος στη χώρα. Έτσι, με την Απόφασή του 1272/25 Οκτ. 1999 (εκδοθείσα επίσης υπό το Κεφ. VII του Χάρτη του ΟΗΕ), το ΣΑ επανήλθε, αναθέτοντας την πλήρη αρμοδιότητα για την διακυβέρνηση της χώρας στην *UN Transitional Administration in East Timor* (UNTAET). Χαρακτηριστική είναι η ανάθεση των εν λόγω αρμοδιοτήτων στη Διακυβέρνηση UNTAET, όπως περιγράφεται στο σχετικό λεκτικό της Απόφασης 1272, όπου προβλέπεται ότι της ανατίθεται η «...overall responsibility for the administration of East Timor empowered to exercise all legislative and executive authority, including the administration of justice, with the mandate as described in the resolution; ... for the purpose of establishing and maintaining an effective transitional administration in East Timor». Ανάθεση που επιβεβαιώνεται και στον 1^ο Κανονισμό (Regulation) που εξέδωσε ο Sergio Vieira de Mello, Ειδικός Απεσταλμένος του ΓΓ του ΟΗΕ, επικεφαλής της UNTAET και ορισμένος Μεταβατικός Κυβερνήτης (Transitional Administrator) της περιοχής του Ανατολικού Τιμόρ¹¹⁸¹. Η μεταβατική διακυβερνητική εξουσία από την UNTAET εγκαθιδρύθηκε επαρκώς επιβάλλοντας διεθνή συμβατικά κείμενα που προέβλεπαν την προστασία θεμελιωδών ανθρωπιστικών εγγυήσεων και αναστέλλοντας το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο της περιοχής. Αντίστοιχα, η επιμέρους διακυβερνητική διαδικασία διασφαλίστηκε με την έκδοση απαιτούμενων *Κανονισμών* (Regulations) και επιμέρους απορροεόντων *Οδηγιών* (Directives) από τη διεθνή Αρχή Διακυβέρνησης UNTAET.

3.1.2.2.4 Η περίπτωση της Σομαλίας

Άλλη χαρακτηριστική περίπτωση διακυβέρνησης από διεθνούς χαρακτήρα στρατιωτική δύναμη ήταν η εμπλοκή (και πάλι) του Αυστραλιανού στρατού στη Σομαλία¹¹⁸². Εκεί όμως, αντίθετα με τις υπόλοιπες Δυνάμεις (κυρίως των ΗΠΑ και του ΗΒ), τμήματα των Αυστραλιανών ΕΔ αναπτύχθηκαν σε Σομαλικό έδαφος διακηρύσσοντας από την αρχή ότι αναλαμβάνουν αρμοδιότητες Δύναμης Κατοχής στο τμήμα της περιοχής που κατ' ανάθεση θέτουν υπό τον έλεγχό τους. Σημειώνεται δε ότι στη Σομαλία, έλαβαν χώρα τρεις ουσιαστικά διεθνείς επιχειρησιακές δράσεις, η UN Operation in Somalia (UNOSOM I) 1992-3, η Unified Task Force

¹¹⁸⁰ Για μια διεξοδική ανάλυση της εμπλοκής του Αυστραλιανών ΕΔ στην εν λόγω επιχείρηση και δη των νομικών πτυχών της, δες Michael J. Kelly-Timothy L. H. McCormack-Paul Muggleton-Bruce M. Oswald, «Legal aspects of Australia's involvement in the International Force for East Timor», *International Review of the Red Cross* (IRRC), No. 841, 31-03-2001.

¹¹⁸¹ «1.1 All legislative and executive authority with respect to East Timor, including the administration of the judiciary, is vested in UNTAET and is exercised by the Transitional Administrator.», UNTAET Regulation No 1999/1, “on the Authority of the Transitional Administration in East Timor”, διαθέσιμο στη δνση <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/etimor/untaetR/etreg1.htm>

¹¹⁸² Η συμμετοχή τμημάτων των Αυστραλιανών ΕΔ στη Σομαλία αφορούσε στις εξής επιχειρήσεις: UN Operation in Somalia (UNOSOM I) 1992-3, Unified Task Force in Somalia (UNITAF) 1992-1993 (OPERATION SOLACE), και Second UN Operation in Somalia (UNOSOM II) 1993-4 (OPERATION IGUANA). Στην τελευταία επιχείρηση, συμμετείχε και αποστολή των ελληνικών ΕΔ, όπου και σημειώθηκε η τραγική απώλεια ενός μέλους της από επιθετική ενέργεια τοπικών ανταρτικών δυνάμεων.

in Somalia (UNITAF) 1992-1993 (OPERATION SOLACE) και η Second UN Operation in Somalia (UNOSOM II) 1993-4 (OPERATION IGUANA).

3.1.2.3 Κατοχή και διακυβέρνηση από εθνικές Δυνάμεις, με εξουσιοδότηση του ΣΑ του ΟΗΕ: Η περίπτωση του Ιράκ (Operation «Iraqi Freedom» - Occupation and Reconstruction)

Χαρακτηριστική περίπτωση διεθνούς διακυβέρνησης και μάλιστα άσκησης καθηκόντων Δύναμης Κατοχής, είναι αυτή των στρατιωτικών Δυνάμεων των ΗΠΑ και του ΗΒ, στο Ιράκ (2003). Η διεθνής παρέμβαση στο Ιράκ II ξεκίνησε το 2003 με την στρατιωτική εκστρατεία του συνασπισμού των δυτικών Δυνάμεων (*Multi-National Force – Iraq*), υπό κυρίως τις ΗΠΑ, και δευτερευόντως του Ηνωμένου Βασιλείου (ΗΒ) και κατέληξε στην ολοκληρωτική κατάληψη της χώρας και στην ανακήρυξη εκ μέρους των δυνάμεων των ΗΠΑ και του Η.Β.¹¹⁸³ της κατοχής (επιχειρησιακά και νομικά) των τμημάτων αυτής που τέθηκαν υπό τον αποτελεσματικό επιχειρησιακό έλεγχο των δυνάμεών τους.

Αξίζει να σημειωθεί ότι αν και στον ευρύτερο πολυεθνικό συνασπισμό στρατιωτικών Δυνάμεων που διεξήγαγαν την όλη στρατιωτική επιχείρηση Ιράκ II συμπεριλαμβάνονταν και στρατιωτικές συνεισφορές από 30 άλλες χώρες (π.χ. Πολωνία), που με δυνάμεις τους συμμετείχαν στην εν λόγω επιχείρηση, οι Δυνάμεις των χωρών αυτών δεν προέβησαν σε παρόμοια ανακήρυξη «κατοχικού» τύπου ελέγχου, παρ' ότι παρέμεναν στο έδαφος του Ιράκ (ελέγχοντάς επιχειρησιακά μέχρι κάποιον βαθμό την περιοχή που τους είχε ανατεθεί). Μόνο οι δύο ανωτέρω χώρες προέβησαν στην επίσημα διακηρυγμένη αποδοχή ανάληψης αποτελεσματικού (κατοχικού) ελέγχου στις περιοχές της ιρακινής επικράτειας που είχαν αναπτυχθεί και ήλεγχαν επιχειρησιακά, κατ' αποτελεσματικό μάλιστα βαθμό. Κατόπιν της σχετικής ανακήρυξης από τις προαναφερθείσες κατοχικές Δυνάμεις, συνεστήθηκε η **Coalition Provisional Authority** (CPA), ως μεταβατική Αρχή (κατοχικής) διακυβέρνησης της χώρας. Με τη σχετική Εντολή που προέκυψε από την Απόφαση 1483 (2003) του ΣΑ του ΟΗΕ την 21^η Απριλίου 2003, συμπεριελήφθη ρητή αναφορά περί Δυνάμεων Κατοχής των στρατευμάτων των ΗΠΑ και του ΗΒ, με εκτελεστικές, νομοθετικές και δικαστικές εξουσίες, έως τις 28 Ιουνίου 2004, όταν και έπαψε να τις ασκεί.

Ο ΟΗΕ συμμετέχει αυτοτελώς στο Ιράκ με την αποστολή *UN Assistance Mission for Iraq* (UNAMI), με έδρα κυρίως στη Βαγδάτη. Η σχετική Εντολή για την ίδρυση της Αποστολής προήλθε αρχικά από την Απόφαση 1546 (2004) του ΣΑ του ΟΗΕ, ενώ επεκτάθηκε και διευρύνθηκε με επακόλουθες Αποφάσεις 1770 (2007), 1830 (2008), 1883 (2009) και 1936 (2010) του Συμβουλίου. Η Αποστολή UNAMI αναπτύχθηκε, προκειμένου να παρέχει συνδρομή στην εδραίωση της ειρηνευτικής διαδικασίας και την πολιτική μετάβαση της περιοχής σε μια βιώσιμα «εκδημοκρατισμένη» μεταπολεμική εποχή, με έμφαση στον ανθρωπιστικό, ανοικοδομητικό και αναπτυξιακό τομέα. Μαζί με την *UN Country Team* για την χώρα, επιδιώκεται η διεθνής συνέργεια και άλλων φορέων του ΟΗΕ με δρώντες της περιφερειακής ή ευρύτερης διεθνούς κοινότητας, αλλά και εκπροσώπων, θεσμών και φορέων του εγχώριου πολιτικού συστήματος, καθώς και της τοπικής κοινωνίας, γενικότερα.

¹¹⁸³ Ειδικά, το ΗΒ αναγνωρίστηκε ως Δύναμη Κατοχής σε περιοχή του Ιράκ που ήλεγχαν στρατιωτικά τμήματά του, κατά την περίοδο μεταξύ 1 Μαΐου 2003 έως 28 Ιουνίου 2004.

Σε ότι δε αφορά την κατοχική δράση των διεθνών στρατιωτικών δυνάμεων στη χώρα, το 2003, το Γραφείο *UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs* (OCHA) εξέδωσε την Γενική Οδηγία «**General guidance for interaction between United Nations personnel and military and civilian representatives of the occupying power in Iraq**», προκειμένου να αποσαφηνίσει θέματα συμπεριφοράς ή δράσης για το προσωπικό των ΗΕ κατά την καθημερινή τους συνέργεια με το προσωπικό (στρατιωτικό ή μη) των Δυνάμεων Κατοχής στην περιοχή. Στο πλαίσιο αυτό, μεταξύ άλλων καθορίστηκαν συγκεκριμένες, κοινώς αποδεκτές, αρχές δράσης (Επιχειρησιακή ανεξαρτησία της ανθρωπιστικής δράσης, πρόσβαση σε κάθε περίπτωση ευάλωτων πληθυσμών, αμερόληπτη διανομή βοήθειας και ασφάλεια «ανθρωπιστικού» προσωπικού των ΗΕ).

Σε ό,τι αφορά το εφαρμοστέο νομικό πλαίσιο για τα μέλη της στρατιωτικής δύναμης των ΗΠΑ στο Ιράκ, που καλύπτει κατά κύριο λόγο θέματα ετεροδικίας, προστασία/ασυλία εταιριών/εργαζομένων κλπ., αυτό προσδιορίστηκε κυρίως από την Προεδρική Διαταγή του Προέδρου των ΗΠΑ, **US Presidential Executive Order 13303** (22 May 2003), περί «*Protecting the Development Fund for Iraq and Certain Other Property in Which Iraq Has An Interest*». Ειδικότερα όμως, από τον Κανονισμό Νο 1/2003 της **Coalition Provisional Authority (CPA)**, που καθόρισε αρχικά τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες της εν λόγω μεταβατικής Αρχής Κατοχικής Διακυβέρνησης στο Ιράκ, και της Διαταγής Νο 17_Rev. /27 June 2004, περί «*Status of the Coalition Provisional Authority, MNF – IRAQ: Certain Missions and Personnel in Iraq*», που μεταξύ άλλων προέβλεπε (παρ. 1) για την οριοθέτηση του νομικού καθεστώτος ετεροδικίας (ασυλίας) του ξένου προσωπικού (στρατιωτικού και μη) στη χώρα, ως εξής:

«Unless provided otherwise herein, the MNF, the CPA, Foreign Liaison Missions, their Personnel, property, funds and assets, and all International Consultants shall be immune from Iraqi legal process.»

Σχετική είναι και η αντίστοιχη Δημόσια Ανακοίνωση της Μεταβατικής Διακυβέρνησης «*The Status of Coalition Foreign Liaison and Contractor Personnel*» της 26^{ης} Ιουνίου 2003, όπου καθορίζεται το καθεστώς ετεροδικίας (ασυλίας) τους σε σχέση με το Ιρακινό Δίκαιο, και η υπαγωγή τους αποκλειστικά στη δικαιοδοσία της χώρας τους, ως εξής:

«In accordance with international law, the CPA, Coalition Forces and the military and civilian personnel accompanying them, are not subject to local law or the jurisdiction of local courts. With regard to criminal, civil, administrative or other legal process, they will remain subject to the exclusive jurisdiction of the State contributing them to the Coalition. A mechanism exists for this immunity and jurisdiction to be waived by the State contributing the personnel to the Coalition at their discretion.»

Σχετικώς πρόσφατη εξέλιξη για τη διακυβέρνηση της χώρας, καταγράφεται στις 11 Μαΐου 2010, όπου μεταξύ ΟΗΕ και Κυβέρνησης του Ιράκ, υπεγράφη η πρώτη συμφωνία ευρύτερης συνεργασίας (**United Nations Development Assistance Framework (UNDAF) for Iraq for the period 2011 - 2014**). Στο πλαίσιο αυτό, θεσμοθετείται συμβατικά μια εκτενής συνεργασία μεταξύ της Ομάδας *United Nations Country Team* της Κυβέρνησης της χώρας, αλλά και τρίτων μετεχόντων κρατών, θέτοντας τις βάσεις για την αναπτυξιακή διαδικασία στη χώρα, κατά την εφαρμογή του πενταετούς *National Development Plan* για το Ιράκ και άλλων συμβατικών διεθνών δεσμεύσεων, όπως η *Paris Declaration on Aid Effectiveness*.

3.1.3 Συναφή θέματα (της άσκησης αρμοδιοτήτων de facto κατοχής από Ειρηνευτικές επιχειρήσεις) που αφορούν τη διεθνή δικαιοταξία (κυριαρχία – νόμιμη χρήση βίας κλπ.).

Σε επίπεδο Διεθνών Δικαιοδοτικών Οργάνων όπως το ICTY, το Διεθνές Δίκαιο ισχυροποιείται και εμπλουτίζεται περαιτέρω με σειρά νομολογιακών αποφάσεων, αλλά και περαιτέρω νομικών αναλύσεων / γνωμοδοτήσεων επί του θέματος, καθώς επίσης και επι άλλων (αναλύσεων / γνωμοδοτήσεων) συναφών με αυτό, όπως ο καθορισμός κριτηρίων για τον ορισμό μιας ένοπλης σύρραξη ή για το εύρος της εφαρμογής του Διεθνούς Δικαίου, και δη του Ανθρωπιστικού, σε εσωτερικού χαρακτήρα εχθροπραξίες.

Συγκεκριμένα, στην υπόθεση Tadic, το Δικαστήριο ICTY¹¹⁸⁴ αρχικά απέφυγε να αποφανθεί περί του ειδικού χαρακτήρα της εν λόγω ένοπλης σύρραξης, ως μορφής αποκλειστικά διεθνούς ή μη. Το πλεονέκτημα της απόφασης του Δικαστηρίου είναι η θέση του ότι τα σοβαρά εγκλήματα τα οποία διαπράττονται ακόμη και εν μέσω μη-διεθνών ένοπλων συγκρούσεων αποτελούν σαφώς αντικείμενο του Διεθνούς Δικαίου, δηλ. *“serious violations of international humanitarian law committed in internal wars are international crimes under customary law”*.¹¹⁸⁵ Αργότερα, το ICTY κατά την τελική έκδοση της απόφασής του στο πενταμελές Εφετείο (μετά την άσκηση Έφεσης στην πρωτοβάθμια απόφαση) απεφάνθη ότι καθώς το Σερβικό Κρατίδιο της Βοσνίας (*“Republika Srpska”*) ελεγχόταν πλήρως από το Κράτος της Πρώην-Γιουγκοσλαβίας, η προκύπτουσα ένοπλη σύρραξη στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη κατά το 1992-1995 ήταν σαφώς Διεθνούς χαρακτήρα.¹¹⁸⁶

Γενικότερα, θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο όποιος διάλογος αποβλέπει στο να επαναπροσδιορίσει τη -νέα- γραμμή μεταξύ της εθνικής κυριαρχίας και των διευρυμένων αρμοδιοτήτων των σύγχρονων σύνθετων Ειρηνευτικών Πολυεθνικών Δυνάμεων. Κάτω από την πίεση των σύγχρονων διεθνών εξελίξεων, οι Πολυεθνικές Ειρηνευτικές Δυνάμεις, έστω κι αν λειτουργούν με επαρκή διεθνή νομιμοποίηση¹¹⁸⁷, αίρουν το ζήτημα του επαναπροσδιορισμού

¹¹⁸⁴ Συγκεκριμένα το Εφετείο του Δικαστηρίου, το οποίο εκδίκασε την Έφεση που υπέβαλε η υπεράσπιση του κατηγορουμένου ως προς τη Δικαιοδοσία του εν λόγω Δικαστηρίου. Ένα από τα σημεία της έφεσης ήταν και το επιχείρημα ότι η εν λόγω σύρραξη αν και εμπόλεμος δεν ήταν διεθνούς χαρακτήρα, και άρα τα εγκλήματα που φέρεται ότι έγιναν, αν αποδειχθούν δεν εμπίπτουν στη δικαιοδοσία ενός Διεθνούς Δικαιοδοτικού οργάνου. Βλέπε Prosecutor v. Tadic, Decision on the Defence Motion for the Interlocutory Appeal on Jurisdiction, 2 Oct. 1995, όπου στην παρα. 77 αναφέρει συγκεκριμένα: *«...we conclude that the conflicts in the former Yugoslavia have both internal and international aspects, that the members of the Security Council clearly had both aspects of the conflicts in mind when they adopted the Statute of the International Tribunal, and that they intended to empower the International Tribunal to adjudicate violations of humanitarian law that occurred in either context. ...»*. Για μια εκτενή ανάλυση, βλ. ΜΑΡΟΥΔΑ Μ.Ντ., *Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία και η εξέλιξη του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, ιδίως ως προς τα εγκλήματα πολέμου και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Ζητήματα Εφαρμογής τους σε συρράξεις μη διεθνούς χαρακτήρα*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2001; και ΜΑΡΟΥΔΑ Μ.Ντ., *Η διεθνής ευθύνη για παραβιάσεις του ανθρωπιστικού δικαίου τελούμενες σε ένοπλες συρράξεις. Η κρατική και ατομική ευθύνη σε κίνηση* (Διδακτορική Διατριβή υποβληθείσα στο Πάντειο Πανεπιστήμιο), Σπουδές Διεθνούς Δικαίου, Νο1, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2006.

¹¹⁸⁵ Prosecutor v. Tadic, Case No. IT-94-1-AR72, Appeal on Jurisdiction (Oct. 2, 1995), reprinted in 35 ILM 32 (1996).

¹¹⁸⁶ *“The Appeals Chamber therefore concludes that, ..., the armed forces of the Republika Srpska were to be regarded as acting under the overall control of and behalf of the FRY. Hence, even after 19 May 1992 the armed conflict in Bosnia and Herzegovina between the Bosnian Serbs and the central authorities of Bosnia and Herzegovina must be classified as an international armed conflict.”*, Prosecutor v. Tadic, Case in the Appeals Chamber, Judgment, 15 July 1999, para. 162.

¹¹⁸⁷ Αν και οι τελευταίες Επιχειρήσεις στο Κόσσοβο (1999) και κυρίως αυτή στο Ιράκ το 2004, η προσπάθεια νομιμοποίησης της οποίας γύρισε το ρολόι του Διεθνούς νομικού πολιτισμού πριν από τις Συνθήκες Ειρήνης του 1919-20 (Ίδρυση της ΚτΕ), καθώς άντλησε επιχειρηματολογία από ξεπερασμένες θεωρίες του “Holly” ή του “Just

της θέσης του θεσμού του Κράτους στη «νέα» Διεθνή Δικαιοταξία. Επανέρχονται, λοιπόν, στο προσκήνιο συναμφότερες πτυχές του προβλήματος, όπως αυτή του προσδιορισμού της αντίληψης περί άρσης(!) της απολυτότητας του απαραβίαστου της Εθνικής Κυριαρχίας (Άρθρ. 2.7 του Χάρτη του ΟΗΕ) ή της νομιμοποίησης (ή μη!) των «μοντέρνων» ειδών παρέμβασης, της ανθρωπιστικής, της πολιτειακής / Δημοκρατικής ή εν τέλει άλλων πιθανώς επερχόμενων, όπως της πολιτιστικής, της θρησκευτικής ή εν τέλει της οικονομικής στα εσωτερικά του Κράτους από εξωτερικούς παράγοντες (άλλα Κράτη ή Ομάδες Κρατών ή και Διεθνείς Οργανισμούς).

Αξίζει να επισημανθεί ότι ο προσδιορισμός του εύρους εφαρμογής των τριών βασικότερων τομέων του δημόσιου Διεθνούς Δικαίου που εφαρμόζονται κυρίως στο πλαίσιο μιας ένοπλης σύρραξης (χωρίς φυσικά να παραγνωρίσουμε άλλους, εξίσου σημαντικούς, όπως το Δίκαιο περιβάλλοντος κλπ.), δηλ. του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου και δη του Δικαίου της Κατοχής, σε συνάρτηση αυτού των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, σε σύγχρονες διεθνείς δραστηριότητες και δράσεις, ειδικά δε όταν αυτές περιλαμβάνουν και τη παρουσία Ειρηνευτικών Πολυεθνικών Δυνάμεων, αποτελεί σημαντικό πεδίο επιστημονικού και όχι μόνο διαλόγου διεθνώς. Πρωτοβουλίες σχετικές με το θέμα αυτό, όπως η *Διεθνής Συνάντηση Εμπειρογνομόνων* που διοργάνωσε η *Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού* το 2003¹¹⁸⁸ στη Γενεύη, καταδεικνύουν το αφετηριακό σημείο στο οποίο βρίσκεται ο διάλογος. Οι απόψεις και οι ιδέες ακόμη και των εκπροσώπων της ακαδημαϊκής κοινότητας (πολύ περισσότερο της πολιτικής) που καταγράφηκαν ανέδειξαν μια ασυμφωνία εως και διχογνωμία ακόμη και σε βασικά θέματα. Σημείο σύγκλισης στην ανωτέρω Συνάντηση, υπήρξε η εφαρμογή του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου κατά την παρουσία των Ειρηνευτικών Δυνάμεων του ΟΗΕ ("*UN-mandated Forces*"). . Το εύρος όμως της εφαρμογής των διατάξεων αυτών (καθώς και άλλων του γενικού Διεθνούς Δικαίου) φαίνεται να βρίσκεται σε άμεση σχέση και συνάρτηση με τις ιδιαίτερες καταστάσεις που επικρατούν στο πεδίο. Αυτή η γενική παραδοχή οδηγεί σε μια κατ' ανάγκη περιπτωσιολογική θεώρηση του προβλήματος, με αναγκαστικά διττό περιεχόμενο: Αφενός μεν τη *de jure* και αφετέρου τη *de facto* εφαρμογή του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, και ειδικότερα του Δ. Δικαίου της Κατοχής, κατά τη διεξαγωγή Πολυεθνικών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων.¹¹⁸⁹

Κατά τη *de jure* εφαρμογή, το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, και ειδικότερα το Δίκαιο της Κατοχής, φαίνεται να βρίσκει πεδίο εφαρμογής κατά τη διάρκεια των Επιχειρήσεων, άσχετα με το βαθμό νομιμοποίησης της εν λόγω επέμβασης εκ των προτέρων, κατ' αντιστοιχία με το διαχωρισμό *jus ad bellum* και *jus in bello* του Δικαίου των Ένοπλων Συγκρούσεων. Έτσι, σε περίπτωση που το εφαρμοστέο νομικό πλαίσιο τόσο των μετεχόντων στις Ειρηνευτικές Δυνάμεις, όσο και των λοιπών εμπλεκομένων στη σύρραξη προβλέπει σαφώς την εφαρμογή των εν λόγω διατάξεων, η τελική εφαρμογή τους είναι αναμενόμενα απαιτητή. Παράλληλα,

War" (*Bellum Justum*) ή στην καλύτερη περίπτωση του Πολέμου δικαιολογημένου ως *ultima ratio*", έδειξαν ότι πλέον και η διαδικασία νομιμοποίησης της εμπλοκής σε πόλεμο έχει ήδη μπει σε νέα φάση με εντελώς απροσδιόριστες μελλοντικές προοπτικές. Για την ιστορική εξέλιξη του Πολέμου, δες Mc Coubrey H. and White N.D., *International Law and Armed Conflict*, Dartmouth, 1992, σελ. 1-35, αλλά κυρίως Brownlie Ian, *International Law and the Use of Force by States*, Oxford, 1963, σελ. 1-50.

¹¹⁸⁸ Expert Meeting on Multinational Peace Operations, "*Applicability of International Humanitarian Law and International Human Rights Law to UN Mandated Forces*", Geneva, 11-12 Dec. 2003, organized by the International Committee of the Red Cross in cooperation with the University Centre for International Humanitarian Law (UCIHL).

¹¹⁸⁹ Εδώ θα πρέπει να τονιστεί ότι η πρώτη φάση της ανάπτυξης των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων δηλ. η εξουσιοδότηση, η εντολή ανάπτυξης κλπ. αποτελούν κυρίως αντικείμενο του *jus ad bellum* Δικαίου των Ένοπλων Συγκρούσεων, ενώ το νομικό πλαίσιο της δεύτερης φάσης της ανάπτυξης αυτών, που περιλαμβάνει τη διεξαγωγή των Επιχειρήσεων εμπίπτει μάλλον στο *jus in bello* Δίκαιο.

στο πλαίσιο της *de jure* εφαρμογής, προκύπτουν και άλλα θέματα, όπως η εξασφάλιση από την Πολυεθνική Δύναμη της ρητής ή έμμεσης συναίνεσης του φιλοξενούντος Κράτους, απαραίτητη προϋπόθεση νομιμότητας για την άσκηση της ανατιθέμενης αποστολής της. Επίσης ένα άλλο θέμα συναφές με το προηγούμενο είναι οι εγγενείς περιορισμοί της Πολυεθνικής Ειρηνευτικής Δύναμης για εισαγωγή ή απαίτηση εφαρμογής σοβαρών πολιτειακών, διοικητικών ή και άλλων θεσμικών αλλαγών στη πολιτική και κοινωνική ζωή του Κράτους.

Σε πολλές περιπτώσεις όμως, η *de jure* εφαρμογή δεν είναι δεδομένη, και τότε σαφώς εγείρεται θέμα περί της *de facto* τήρησης των διατάξεων και των αρχών που επιτάσσει κατά την εφαρμογή του το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο και ειδικότερα αυτό της Κατοχής, τόσο από το προσωπικό των Ειρηνευτικών Δυνάμεων, όσο και / ή από τα εμπλεκόμενα μέρη. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το κύριο σώμα του Δικαίου της Κατοχής εξελίχθηκε αποτελεσματικά αμέσως μετά το 2^ο Π.Π. για να αποτελέσει το κύριο πλαίσιο προστασίας κατά τη διάρκεια των εχθροπραξιών, ειδικά για τον άμαχο πληθυσμό, καθώς η προστασία που παρείχε το Δίκαιο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ως τότε δεν χαρακτηριζόταν ως αρκούντως ικανοποιητική.

Το πρόβλημα πάντως της περιστασιακής ή τμηματικής αποδοχής βασικών κειμένων του Δικαίου της Κατοχής (των Συνθηκών της Γενεύης του 1949, και των Πρόσθετων σε αυτές Πρωτοκόλλων του 1977) οξύνει το πρόβλημα της εφαρμογής των διατάξεων προστασίας που περιλαμβάνονται σε αυτές κατά τη διάρκεια σύγχρονων εμπόλεμων συγκρούσεων, ιδιαίτερα μεταξύ εμπλεκόμενων που βρίσκονται εκτός (ή οριακά εντός) πλαισίου εφαρμογής των ανωτέρω θεσμικών Διεθνών κειμένων.

Στην περίπτωση της *de facto* εφαρμογής του Δικαίου της Κατοχής, δεν απαιτείται να πληρούνται οι τυπικές προϋποθέσεις εφαρμογής των Συνθηκών της Γενεύης και των Πρόσθετων σε αυτές Πρωτοκόλλων, μεταξύ των Συμβεβλημένων σε αυτές Μελών, προκειμένου να γίνει αποδεκτή η αξιοποίηση της νομικής βάσης για τον έλεγχο και τη διαχείριση μιας περιοχής που αναγορεύεται ως περίπτωση «Κατοχής». Δεν φαίνεται όμως να στερούνται παντελώς βάσης οι απόψεις εκείνες που δυσκολεύονται να βρουν τη συνεκτική σχέση μεταξύ του πνεύματος μιας διεθνούς ειρηνευτικής συναινετικής διαδικασίας και της φιλοσοφίας μιας ειρηνευτικής πολυεθνικής δύναμης, που χρησιμοποιεί στρατιωτικοποιημένη εξαναγκαστική πρακτική, και στο πνεύμα των δικαιωμάτων που ασκεί νόμιμα¹¹⁹⁰ μια Δύναμη Κατοχής ασκεί την εξουσία που της έχει ανατεθεί προωθώντας σοβαρές θεσμικές και νομοθετικές παρεμβάσεις, οι οποίες όμως, επηρεάζουν την ουσία της κυριαρχία του κράτους. Αντίστοιχα το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας μιας Πολυεθνικής Ειρηνευτικής Επιχείρησης, κρίνεται ανεπαρκές, ειδικά όταν, όπως είναι αρκετά σύνηθες τελευταία, καλείται να αντιμετωπίσει καταστάσεις ολοκληρωτικής κατάλυσης / κατάρρευσης του υφιστάμενου κράτους, και προβαίνει σε ενέργειες που προϋποθέτουν δυνατότητα διαχείρισης «ενεργού εξουσίας», σε βαθμό που μόνον μια Δύναμη υπό τύπου Κατοχής μπορεί να ασκεί. Τέτοιες ενέργειες είναι μεταξύ πολλών άλλων: η αποτελεσματική προστασία των Δυνάμεων από εξωγενείς απειλές, η δυνατότητα παροχής προστασίας του άμαχου πληθυσμού, η αποτελεσματική προσαγωγή των υπόπτων ή των φερόμενων ως ενόχων διάπραξης σοβαρών εγκλημάτων του διεθνούς ή του εσωτερικού Δικαίου, καθώς και η παροχή ικανοποιητικής προστασίας των ιδίων σε σχέση με τα δικαιώματα που θα πρέπει να απολαμβάνουν από τη δικονομία και το εφαρμοστέο Δίκαιο.

¹¹⁹⁰ Βλέπε για παράδειγμα τις προβλέψεις του Άρθρου 43 των Κανονισμών της Τέταρτης Συνθήκης της Χάγης του 1907 και του Άρθρου 64 της Τέταρτης Συνθήκης της Γενεύης του 1949, που αφορούν τη δυνατότητα της Δύναμης Κατοχής να πάρει όσα μέτρα θεωρεί αναγκαία για την τήρηση του νόμου και της τάξης στη Κατεχόμενη περιοχή, ή για την προστασία της ιδίας.

Επίσης, μια άλλη πτυχή του θέματος είναι αυτή που αφορά την απόδοση ατομικής ποινικής ευθύνης, αλλά και τηνδίωξη και καταστολή εγκλημάτων που διαπράττονται κατά τη διάρκεια της δράσης τέτοιων Πολυεθνικών Επιχειρήσεων. Μεταξύ των Δικαιοδοτικών οργάνων (διεθνών και μή) που η Διεθνής Δικαιοταξία έχει στη διάθεσή της για την αντιμετώπιση παραβατικών συμπεριφορών, κορυφαία θέση σαφώς κατέχει το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, στον Καταστατικό Χάρτη του οποίου (Άρθρ. 8) παρέχεται αναλυτική πρόβλεψη για τη λίστα των εγκλημάτων που εμπίπτουν στη συμπληρωματική δικαιοδοσία του σε σχέση με άλλα Εθνικά Δικαστήρια. Είναι σαφές ότι το θέμα της δικαιοδοσίας για την ποινική αντιμετώπιση παραβάσεων του Εθνικού, αλλά και του Διεθνούς Δικαίου πρέπει να περιλαμβάνει όχι μόνον τους γηγενείς εμπλεκόμενους, αλλά και το προσωπικό και την Ηγεσία των Πολυεθνικών Δυνάμεων, είτε λειτουργούν υπό τον έλεγχο, είτε με την έγκριση του ΟΗΕ.

Τα ανωτέρω μας οδηγούν στο κρίσιμο ερώτημα: είναι δυνατόν η άσκηση «ελέγχου» (“*effective control*”) κατά την παρουσία Πολυεθνικών Δυνάμεων του ΟΗΕ να πληροί τα κριτήρια, ώστε να είναι νομικά αλλά και ουσιαστικά βάσιμος ο χαρακτηρισμός της ως «Κατοχή»; Μπορεί αυτό να οδηγήσει σε μια *de facto* ή/και *de jure* εφαρμογή διατάξεων κατά τη διεξαγωγή Πολυεθνικών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων; Και τέλος: Μπορεί η εφαρμογή των διατάξεων αυτών του Διεθνούς Δικαίου της Κατοχής να θεωρηθεί ότι συνάδεικα ουσιαστικά εξυπηρετεί τον ουσιαστικό ρόλο και την ύψιστη αποστολή των εν λόγω Πολυεθνικών Ειρηνευτικών Αποστολών (που είναι η διευκόλυνση, διασφάλιση και επιτάχυνση της Ειρηνευτικής διαδικασίας και η εξασφάλιση λύσης σύμφωνη με τις αρχές και τις αξίες του Χάρτη των Η.Ε.) και προς όφελος των πολιτών του φιλοξενούντος Κράτους αλλά και της Διεθνούς Κοινότητας γενικότερα;

Αναμφίβολα, κατά τη διαδικασία της μελέτης και αναλυτικής επεξεργασίας των ανωτέρω θεμάτων προκύπτουν πολλά επιμέρους θέματα, χρήζοντας περαιτέρω σχολιασμού. Ένα από αυτά είναι η ανάγκη καθορισμού κριτηρίων για τον χαρακτηρισμό μιας διαμάχης ως «ένοπλης σύρραξης». Τέτοιος χαρακτηρισμός αυτόματα εγείρει θέμα εφαρμογής των διατάξεων του Δικαίου των Ένοπλων Συγκρούσεων (Ανθρωπιστικού Δικαίου), παραπέμποντας τον ακαδημαϊκό διάλογο σε νέα πεδία εξίσου προκλητικής αλλά και χρήσιμης αντιπαράθεσης, όπως αυτά που αφορούν το ρόλο και τη νομική υπόσταση του ΟΗΕ και των δυνάμεών του σε σχέση με τους υπόλοιπους εμπλεκόμενους πρωταγωνιστές σε ένοπλες συγκρούσεις.

Είναι γεγονός ότι η υφιστάμενη στρατιωτική δομή των Πολυεθνικών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, αλλά και η λειτουργία τους, έστω και με περιορισμένου εύρους επιχειρησιακό κώδικα, μας οδηγεί αναπόφευκτα σε μια *mutatis mutandis* ερμηνεία και αποδοχή εφαρμογής των αρχών του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαιϊκού πλαισίου κατ’ αντιστοιχία με τις κλασικές στρατιωτικές επιχειρήσεις. Ωστόσο, οι ειδικές συνθήκες που χαρακτηρίζουν αυτές τις Στρατιωτικές αλλά και «ειρηνόφιλες» Δυνάμεις δεν μπορεί παρά να επιβάλλουν και μια εξίσου ειδική ερμηνεία ή την **υπό συνθήκες κατ’ αναλογία εφαρμογή** του αντίστοιχου νομικού πλαισίου των συμβατικών Στρατιωτικών επιχειρήσεων σε αυτές των Δυνάμεων του ΟΗΕ¹¹⁹¹. Δεν ήταν όμως κατά το παρελθόν λίγες οι φορές κατά τις οποίες αναπτύχθηκε ισχυρή νομική επιχειρηματολογία η οποία υποστηρίζει τη μη εφαρμογή αρκετών διατάξεων του Διεθνούς Δικαίου της Κατοχής στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του ΟΗΕ. Τέτοιες διατάξεις είναι μεταξύ άλλων τα Άρθρα 27, 28, 49, 50, 129 και 146 της Τέταρτης

¹¹⁹¹ Για μια περισσότερο εμπεριστατωμένη ανάλυση της *mutatis mutandis* εφαρμογής του αντίστοιχου νομικού πλαισίου των συμβατικών Στρατιωτικών επιχειρήσεων σε αυτές των Δυνάμεων του ΟΗΕ βλέπε Σιουλιάνος Λ.-Α., *Η Εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για Χρήση Βίας*, Σάκκουλας, 2003, σελ. 318-319.

Συνθήκης της Γενεύης, ή το άρθρο το σχετικό με τις σοβαρές παραβάσεις της Σύμβασης Άρθρο 85 § 1 του 1^{ου} Πρόσθετου Πρωτοκόλλου του 1977.¹¹⁹²

Εδώ όμως θα πρέπει να επισημανθεί κάτι που θα αποτελέσει και την ουσιαστική νομική εισήγηση της παρούσας Διδακτορικής Διατριβής, ότι οι μετά τα μέσα του '90 εξελίξεις στο τομέα των *Πολυεθνικών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων* (Βλέπε Σομαλία, Κόσοβο, Ανατ. Τιμόρ κλπ.), οδηγούν σε ένα αναμφίβολα διευρυμένο ρόλο των Αποστολών αυτών, με έμφαση στην αποκατάσταση της ειρήνης, αλλά και ακόμη σημαντικότερα στην αναδιοργάνωση και ίσως στην ανασύσταση των κατεστραμμένων ή ανύπαρκτων Κρατικών δομών στις περιοχές που αναπτύσσονται, και σταδιακά στην προετοιμασία της μεταβίβασης της εξουσίας σε νομιμοποιημένους τοπικούς πολιτικούς παράγοντες. Προκειμένου λοιπόν η ανωτέρω σύνθετη διαδικασία να αποτελέσει αντικείμενο διαχείρισης αποκλειστικά θεσμικών διεργασιών από πλευράς Διεθνούς Δικαίου, (ώστε να αποκλειστούν ή να ελαττωθούν κατά το δυνατόν τα περιθώρια επανάληψης των εξωθεσμικών και τουλάχιστον οριακής (αν όχι εντελώς εκτός) νομιμότητας δράσεις τύπου Ιράκ II), ίσως είναι πλέον ώριμες οι συνθήκες προκειμένου να εξεταστεί η σκοπιμότητα και υπό προϋποθέσεις ενσωμάτωσης ή αποδοχής των «ευεργετικών» ή «ωφέλιμων» διατάξεων του Δικαίου της Κατοχής στο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των Ειρηνευτικών Δυνάμεων. Η ανωτέρω πρόταση, με πολύ προσεκτική μελέτη και προεπεξεργασία και επιλογή των προσφορότερων διατάξεων, θα μπορέσει πιθανότατα να παράσχει λύσεις σε τομείς που το εφαρμοστέο δίκαιο αδυνατεί. Τέτοιοι τομείς είναι η προστασία των Πολυεθνικών Δυνάμεων στο πεδίο ανάπτυξης και επιχειρήσεων του, η επαρκέστερη προστασία των πολιτών και αμάχων, και άλλοι, όπως η αποτελεσματική, νομότυπη αλλά και «πολιτισμένη» διαδικασία σύλληψης, προσαγωγής, εγκλεισμού και απόδοσης δικαίου ατόμων που παραβιάζουν βασικές αρχές δικαίου (διεθνούς ή εθνικού, όπου αυτό ενεργώς υφίσταται), και γενικότερα, η ανασυγκρότηση του Δικαιϊκού και Σωφρονιστικού Συστήματος της χώρας.

Μετά την εκτενή εξέταση των επιμέρους ζητημάτων στα προηγούμενα κεφάλαια της Διατριβής σχετικά με το Δίκαιο της Κατοχής και τις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ΟΗΕ, και χωρίς να παραγνωρίζεται το αρνητικό φορτίο του όρου της «Κατοχής» και των παραγώνων του, θεωρείται νομικά βάσιμη η εφαρμογή του κατά την σύγχρονη φάση του θεσμού των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων των ΗΕ, αλλά και υπό το φως των έντονων αμφισβητήσεων για το ρόλο των Η.Ε. στο μέλλον, και κυρίως, των περικοπών των διαθέσιμων πόρων ειδικά για το UN Peacekeeping. Η αναφορά και επίκληση των ευεργετικών αλλά και προστατευτικών διατάξεων που παρέχει το Δίκαιο της Κατοχής (σε συνδυασμό με το Δίκαιο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων), τόσο στα μέλη της Δύναμης Κατοχής, όσο και στα υπό προστασία πρόσωπα, θα συμβάλει στην αποτελεσματικότερη παρουσία των Δυνάμεων στο πεδίο και θα οδηγήσει σε επαρκέστερη προστασία των αμάχων. Ας μην ξεχνάμε ότι, η βούληση της Διεθνούς κοινότητας, να παρεμβαίνει προς διασφάλιση της Διεθνούς Ειρήνης και Ασφάλειας κατακτήθηκε μετά από δύο Παγκόσμιους Πολέμους και αναρίθμητες θυσίες ολόκληρης της Ανθρωπότητας. Το ίδιο πνεύμα εκφράζουν τα θεσμοθετημένα όργανα και οι θεσπισμένες διαδικασίες, και γενικότερα ο Διεθνής νομικός μας Πολιτισμός. Δυστυχώς όμως το έργο αυτό φαίνεται να απαιτείται να συνεχιστεί για πολύ ακόμη. Οι τελευταίες, όμως, εξελίξεις στο Αφγανιστάν, στο Κόσοβο και κυρίως στο Ιράκ II, όπου μεμονωμένα Κράτη φέρονται μάλλον να αψηφούν τα κελεύσματα και τη γενική πεποίθηση της Διεθνούς Κοινότητας, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθούν ότι αποτελούν συνέχεια του πνεύματος, αλλά και του γράμματος των αρχών του Χάρτη των Η.Ε. και της προτροπής του συντάκτη του για συλλογική και θεσμοθετημένη δράση της

¹¹⁹² Για τις ανωτέρω αιτιάσεις, βλέπε μεταξύ άλλων Palwankar Umesh, *Applicability of International Humanitarian Law to United Nations Peace-keeping Forces*, International Review of the Red Cross, IRRC No 294 (1994), σελ. 229.

Διεθνούς κοινότητας. Σε αυτό το κίνδυνο παγίωσης της αυτόνομης και ανεξέλεγκτης πρακτικής μεμονωμένων Κρατών που οδηγούν σε θλιβερά φαινόμενα νομικής και πολιτικής αυθαιρεσίας τύπου Γκουαντανάμο, ή και σε αναποτελεσματικές προσπάθειες νομιμοποιημένων κατά τ' άλλα πρωτοβουλιών, τύπου Σομαλίας, φαίνεται ότι το Δίκαιο της Κατοχής μπορεί να δώσει αν όχι την απόλυτη, τουλάχιστον την περισσότερο αποτελεσματική για τις παρούσες καταστάσεις απάντηση.

3.2 Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΕΔΑΦΩΝ ΥΠΟ ΤΟΝ ΟΗΕ, ΜΕ ΟΡΟΥΣ ΟΙΟΝΕΙ «ΚΑΤΟΧΙΚΗΣ» ΔΥΝΑΜΗΣ

3.2.1 Γενικά

Νομική τεκμηρίωση της εμπλοκής του ΟΗΕ (ή της Διεθνούς κοινότητας) σε περιπτώσεις διεθνούς μεταβατικής διακυβέρνησης εδαφών υπό τον ΟΗΕ, με όρους «Κατοχής»

Παρακάτω θα επιχειρηθεί η επισκόπηση μιας από τις επιμέρους ειδικές τυπολογίες καταστάσεων Κατοχής στη διεθνή δικαιοταξία, και του συναφούς της νομικού πλαισίου που τη διέπει¹¹⁹³. Πρόκειται για την περίπτωση που η κατάσταση κατοχής ταυτοποιείται κατά την ανάπτυξη μιας διεθνούς «ειρηνευτικής», πολυεθνικής κατά τεκμήριο, στρατιωτικής Δύναμης, που αναπτύσσεται κατόπιν ρητής «Εντολής» (*mandate*) από το Συμβούλιο Ασφαλείας (ΣΑ) του ΟΗΕ και λειτουργεί υπό την αιγίδα (υπό τη διεύθυνση, ή, σπανιότερα, απλά κατ' εξουσιοδότηση) του Οργανισμού. Αναφερόμαστε στην περίπτωση ανάπτυξης μιας διεθνούς χαρακτήρα στρατιωτικής Δύναμης σε μια περιοχή διεθνοποιημένης κρίσης, με αποστολή της την άσκηση ελέγχου στην εν λόγω περιοχή, και μάλιστα, στην άσκηση (ει δυνατόν) του υπέρτατου βαθμού επιχειρησιακού ελέγχου, σε σημείο δηλ. που θα είναι σε θέση να ασκεί ουσιαστικά τον «**αποτελεσματικό**» **έλεγχο** επί της συγκεκριμένης περιοχής. Υπό την θεώρηση αυτή, με βάση το ορισθέν κριτήριο του Άρθρου 43 των Κανονισμών της Χάγης (1907) περί την Κατοχή περί «αποτελεσματικού ελέγχου» και παρά τον εγγενή της «ειρηνευτικό» χαρακτήρα, η διεθνής αυτή στρατιωτική Δύναμη υπό τον ΟΗΕ, που ασκεί «αποτελεσματικό έλεγχο» επί μιας περιοχής, είναι δυνατόν να εκληφθεί ουσιαστικά ως *quasi* ή *de facto* «Δύναμη Κατοχής» στην περιοχή που ελέγχει.

Το ανωτέρω πλαίσιο επιχειρησιακής δράσης, φυσικά, δεν είναι δυνατόν να αφορά, τόσο στην επιχειρησιακή, όσο και στη νομική του διάσταση, κάθε είδους «ειρηνευτική» στρατιωτική Δύναμη του ΟΗΕ. Ειδικά δε αυτές του πρώιμου τύπου των Ειρηνευτών Κυανόκρανων που αναπτύσσονταν σε μια «διαχωριστική» περιοχή/ζώνη (τύπου «πράσινης ζώνης»), δηλ. σε μια «*Buffer Zone*», και εντέλλονταν να φέρουν σε πέρας μια αποστολή που περιοριζόταν αυστηρά στον ασφαλή και «διατηρήσιμο» διαχωρισμό των αντιπάλων μερών

¹¹⁹³ Στα διαφορετικά είδη Κατοχής είναι δυνατόν να περιληφθούν και περιπτώσεις όπου ο έλεγχος της περιοχής περνάει στη Δύναμη Κατοχής, χωρίς τη χρήση βίας (βλέπε Κατοχή της Μοραβίας και Βοημίας από τις Γερμανικές Δυνάμεις το 1939), ή ακόμη και με τη συναίνεση των κατοίκων της εν λόγω περιοχής (Ενδεικτικά, βλέπε Adam Roberts, *What Is a Military Occupation?*, (1984) BYIL, σελ. 249-267, του ίδιου «[Transformative Military Occupation: Applying the Laws of War and Human Rights](#)», *American Journal of International Law*, Washington DC, vol. 100, no. 3, July 2006, σελ. 580-622, και του ίδιου «The End of Occupation: Iraq 2004», *International and Comparative Law Quarterly* (ICLQ), vol. 54, no. 1, January 2005, σελ. 27-48.) Επίσης, γενικότερα για το νομικό πλαίσιο της Κατοχής και των πολυεθνικών επιχειρήσεων του ΟΗΕ, βλέπε ενδεικτικά L.C. Green, *The new Law of Armed Conflicts*, CYBIL, 1977, σελ. 3 επ., Hillaire Mc Coubrey, *International Humanitarian Law: The Regulation of Armed Conflicts*, 1st edn, Dartmouth, 1990, H. McCoubrey-N.D.White, *International Organizations and Civil Wars*, Dartmouth, 1995, H. McCoubrey and N.D.White, *The Blue Helmets: Legal Regulation of United Nations Military Operations*, Dartmouth, 1996, H. McCoubrey and J. Morris, *Regional Peacekeeping in the Post Cold-War Era*, Kluwer Law, 2000, Μιλτιάδη Σαρηγιαννίδη, *Η Πολεμική Κατοχή στο Διεθνές Δίκαιο*, Εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 2011, Κώστα Χατζηκωσταντίνου, *Επτά + 1 προβλήματα για το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, 2010, του ίδιου, *Προσεγγίσεις στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο* Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, 1999, και Μ. Ντ. Μαρούδα, *Περί του Ανθρωπιστικού Χώρου στον 21ο αιώνα. Ανάδυση, διαστάσεις, νομικό πλαίσιο για μια αποτελεσματική και νόμιμη ανθρωπιστική δράση*, Εκδ. Ι. Σιδέρη, 2012, καθώς και Στ. Περράκη, «*Quelques problemes d' approach entre le droit international de droit de l' home international humanitaire*», *Τετράδια Διεθνούς Δικαίου*, Τεύχος 13, Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 1985, σ. 12 και επ. Ειδικότερα όμως, βλέπε Στ. Περράκης, *Η Πολεμική Κατοχή στο Διεθνές Δίκαιο*, Σάκκουλας, 1990.

μετά από μια προηγηθείσα εκχειρία ή ειρηνευτική συμφωνία μεταξύ τους. Είναι όμως δυνατόν να αφορά μια διεθνή «ειρηνευτική» στρατιωτική Δύναμη, τρίτης¹¹⁹⁴ γενεάς ειρηνευτικών επιχειρήσεων του Οργανισμού, συνήθως πολυεθνικής και «πολυδιάστατης» συγκρότησης και «ολιστικού»¹¹⁹⁵ χαρακτήρα επιχειρησιακής λειτουργίας, που αναπτύσσεται δυναμικά σε μια περιοχή κρίσης, προκειμένου, όχι μόνο να συμβάλλει στην αποκατάσταση ή εγκαθίδρυση/εμπέδωση της ειρήνης στην περιοχή (αν ακόμη απαιτείται), αλλά και να συνδράμει στην μετα-ειρηνευτική φάση της κρίσης. Δηλαδή στην ανοικοδόμηση των λειτουργιών του κράτους και στην ενεργοποίηση στοιχειωδώς αναγκαίων δομών κρατικής συγκρότησης και διοικητικής οργάνωσης που λόγω της κρίσης (ή της σύρραξης) αδρανοποιήθηκαν, ή ίσως και να μην υπήρξαν ποτέ, στην περιοχή της διεθνούς επέμβασης. Αξίζει να επισημανθεί ότι, στις ανατεθείσες αποστολές νεότερου τύπου διεθνών Δυνάμεων, όλο και συχνότερα συμπεριλαμβάνεται πλέον και η αποκατάσταση της (τρωθείσας από την κρίση) κοινωνικής συνοχής και η επανεκκίνηση των ομαλών κοινωνικών λειτουργιών υπό καθεστώς ασφάλειας (π.χ. δημόσιες υποδομές, τοπική αγορά, θρησκευτικές και κοινωνικές εκδηλώσεις, σχολεία κλπ.), (δημόσιας) τάξης και κοινωνικής ηρεμίας. Οι σχετικές με την κοινωνική συνοχή δομές παρατηρούνται να είναι πολύ συχνά συναρτώμενες με τον απαιτούμενο κοινωνικό και πολιτικό (ακόμη και ενίοτε πολιτειακό) μετασχηματισμό του καθεστώτος διακυβέρνησης της περιοχής κατά την προετοιμασία της μετάβασης στην τελική φάση («*end state*») αποκατάστασης/εμπέδωσης μιας «δημοκρατικού» τύπου διακυβέρνησης, δηλ. της ανάληψης της διακυβέρνησης από τον ίδιο τον λαό και τους «νόμιμους» εκπροσώπους του, με επαρκείς (ή τουλάχιστον αποδεκτές διεθνώς) διασφαλίσεις «δημοκρατικής» αντιπροσώπευσης και αντίστοιχης πολιτειακής διάρθρωσης (διάκριση εξουσιών, κράτος δικαίου κλπ.).

¹¹⁹⁴ Σε μια εξαιρετικά αδρή και συνοπτική τυπολόγηση των «ειρηνευτών» του ΟΗΕ, σημειώνεται ότι η πρώτη γενεά περιελάμβανε τους γνωστούς Κυανόκρανους (και/ή ενίοτε και απλούς Παρατηρητές – UN Observers), δηλ. δυνάμεις που χωρίς ή με ελαφρύ, προσωπικό κυρίως, οπλισμό, αναπτύσσονταν στην περιοχή με εξαιρετικά περιορισμένους Κανόνες Εμπλοκής (ROE) και αποστολή τη διατήρηση της ήδη επιτευχθείσας ειρήνευσης ή έστω εκχειρίας μεταξύ των αντίπαλων μερών («*traditional*» **Peace-keeping**). Η δεύτερη γενεά, ανέκυψε κυρίως κατά την πρώτη μεταψυχροπολεμική κυρίως περίοδο (δεκαετία του '90 και εξής) και αφορούσε τις πολυεθνικές δυνάμεις που αναπτύσσοντας με διευρυμένη Εντολή (mandate) και αντίστοιχα διευρυμένους (ROE), εξοπλισμένοι πλέον με «βαρύτερο» -σχετικά- οπλισμό, ώστε να έχουν την επιχειρησιακή δυνατότητα (αλλά και τη δέουσα εξουσιοδότηση) να εμπλακούν αμεσότερα στη σοβούσα σύρραξη προκειμένου να επιβάλλουν (**Peace enforcement**) την ειρήνευση μεταξύ των εμπόλεμων, και κατόπιν να μεταπέσουν στα καθήκοντα «ειρηνευτών» πρώτης γενεάς. Η τρίτη γενιά, αφορά την πολυδιάστατη, «συνεργατική»/ «ολιστική» μορφή της (δυναμικής) διεθνούς ειρηνευτικής παρέμβασης (**Peace building – «complex» «multidimensional» peacekeeping – «stability» operations**) σε μια περιοχή εκτεταμένης κρίσης, προκειμένου για την εγκαθίδρυση και εμπέδωση της ειρήνης και τη διασφάλιση της σταθερότητας στην περιοχή.

¹¹⁹⁵ Για τις τελευταίες τάσεις περί αναθεώρησης του πολυδιάστατου, ολιστικού μοντέλου των πολυεθνικών ειρηνευτικών επιχειρήσεων του ΟΗΕ, δες ειδικότερα τα περί «*UN Peacekeeping New Horizon process*», στη δνση <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/newhorizon.shtml>.

3.2.2 Καθεστώς διακυβέρνησης εδαφών «υπό κατοχή» από στρατιωτική πολυεθνική «Ειρηνευτική» Δύναμη του ΟΗΕ (ή «Εδάφη υπό τη Διοίκηση των ΗΕ»): Πολυεθνικές «Ειρηνευτικές» Επιχειρήσεις σταθεροποίησης και συναφείς απαιτήσεις διεθνούς διακυβέρνησης

«Μέσα σε λίγες μόνον ώρες από την ανάπτυξη των Δυνάμεών μας στο Ανατολικό Τιμόρ (τώρα Τιμόρ-Λέστε), ως τμήμα της INTERFET (International Force in East Timor¹¹⁹⁶), χρειάστηκε να προβούμε στην κράτηση ενός αριθμού ντόπιων που επέμεναν να παρεμβαίνουν και να μας δυσκολεύουν στο έργο μας, την αποκατάσταση της ειρήνης και της ασφάλειας στην περιοχή. Η παράδοση των κρατουμένων στις Ινδονησιακές αρχές (την Ινδονησιακή Αστυνομία) απεδείχθη μη ικανοποιητική λύση, εξαιτίας του ότι το υφιστάμενο Δικαστικό σύστημα και κατ' επέκταση το γενικότερο σύστημα Ασφαλείας ήταν ήδη σε πλήρη κατάρρευση. Υπό τις παρούσες -τότε- συνθήκες, ο Διοικητής της Δύναμης ζήτησε μια ρεαλιστική διέξοδο, ένα πρακτικό, βραχείας διάρκειας νομικό πλαίσιο για την προληπτική κράτησή τους. Η πρόκληση για μας, ως Στρατιωτικοί Νομικοί Σύμβουλοι τοποθετημένοι στο Νομικό Γραφείο των Αυστραλιανών Ενόπλων Δυνάμεων, στην Καμπέρα, ήταν να αναπτύξουμε γρήγορα ένα αξιόπιστο και αποτελεσματικό πλάνο/σχέδιο νομικού πλαισίου, το οποίο θα επέτρεπε στις δυνάμεις της INTERFET να επιτύχουν [με ασφάλεια] στην τεθείσα αποστολή τους, υπό την εντολή που τους δόθηκε, και την ίδια στιγμή, να διασφαλίσουμε την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων που θα εκρατούντο, αλλά και το γενικότερο σεβασμό στο διεθνές δίκαιο.»¹¹⁹⁷

Η ανωτέρω προσωπική μαρτυρία του Bruce Oswald αποτυπώνει παραστατικά το θεσμικό, αλλά και επιχειρησιακό κενό που ενίοτε εντοπίζεται στην πράξη, κατά την ανάπτυξη και δράση των σύγχρονων πολυεθνικών «ειρηνευτικών» στρατιωτικών επιχειρήσεων στο πεδίο. Δηλ. στις πιο σύνθετες και μάλλον (από πλευράς νομικής τεκμηρίωσης) πιο απαιτητικές περιπτώσεις, νόμιμης, ή και θεμιτής, διεθνούς (στρατιωτικής) παρέμβασης. Σε αυτές τις επιχειρήσεις η διεθνής (κατά τεκμήριο) πολυεθνική στρατιωτική δύναμη αναπτύσσεται επιχειρησιακά, με τη συναίνεση (αν και όχι πάντα) των αντιπάλων μερών, με στόχο όχι μόνο να παύσει τις εχθροπραξίες (αν χρειάζεται), αλλά και να συμβάλλει ενεργά στην αποκατάσταση και εμπέδωση της ειρήνης και ασφάλειας στην περιοχή, στην ανοικοδόμηση των πολιτικών, πολιτειακών, δικαστικών και κοινωνικών δομών και λειτουργιών, στην επαναλειτουργία του κράτους που (προ)υπήρχε και προφανώς υπολειπομένη, με στόχο μια ομαλή πορεία της τοπικής κοινωνίας σε ένα ασφαλές και βιώσιμο μέλλον, με άξονα το διακύβευμα μιας πραγματικά «δημοκρατικής» (αυτό)διακυβέρνησης.

Οι σημαντικότερες εξελίξεις της δεκαετίας του '90 που ακολούθησε το τέλος του ψυχρού πολέμου, πέραν της αναδιαμόρφωσης των γεωπολιτικών ισορροπιών μεταξύ των κύριων πόλων ισχύος του διεθνούς κοσμοσυστήματος¹¹⁹⁸, επηρέασαν ουσιαστικά και τους

¹¹⁹⁶ **International Force for East Timor (INTERFET)**: Πολυεθνική ειρηνευτική δύναμη, με Αυστραλιανή Διοίκηση και με εντολή από τα ΗΕ να αναπτυχθεί και να επιληφθεί ανθρωπιστικών και ειρηνευτικών αιτημάτων που ανέκυψαν από την κρίση στο Α. Τιμόρ, από το 1999-2000, ως την άφιξη των αμιγώς Ειρηνευτικών Δυνάμεων υπό τον ΟΗΕ.

¹¹⁹⁷ Ελεύθερη μετάφραση από κείμενο – μαρτυρία του Bruce Oswald, Στρατιωτικού Νομικού Συμβούλου στο Νομικό Γραφείο των Αυστραλιανών Ενόπλων Δυνάμεων, στην Καμπέρα, την περίοδο ανάπτυξης της Δύναμης INTERFET στο Ανατολικό Τιμόρ, δημοσιευμένο στο Oswald Bruce, "The Law on Military Occupation: Answering the Challenges of Detention during Contemporary Peace Operations?", *Melbourne Journal of International Law* 17; (2007) 8(2), σελ. 311.

¹¹⁹⁸ Για τον όρο «Κοσμοσύστημα», βλέπε Γεώργιος Δ. Κοντογεώργης, *Το Ελληνικό Κοσμοσύστημα*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2006, και εκτενέστερα στον σχετικό προσωπικό του ιστότοπο <http://contogeorgis.blogspot.gr/>.

μηχανισμούς διεθνούς παρέμβασης, ειδικά ως προς το ειρηνευτικό τους σκέλος, υπό την αιγίδα των ΗΕ. Το 1995, ο τότε ΓΓ του ΟΗΕ, Boutros Boutros-Ghali, δημοσίευσε το *Συμπλήρωμα*¹¹⁹⁹ στην *Ατζέντα του για την Ειρήνη* του 1992¹²⁰⁰, όπου επεσήμαινε την πρόκληση της εμφάνισης μιας νέας γενιάς ενδο- ή δια- κρατικών συρράξεων που μοιραία η διεθνής κοινότητα, διά του ΟΗΕ, θα καλούνταν αργά ή γρήγορα να αντιμετωπίσει, ή έστω να διευθετήσει, κατά το δυνατόν προσφορότερο τρόπο. Οι συρράξεις αυτές παρουσιάζουν ανάλογα χαρακτηριστικά με την «εξαιρετική» ειρηνευτική επιχείρηση στο Κονγκό (1960), όπου εκτός των αναπόφευκτων πρωτογενών ανθρωπιστικών επιπτώσεων, επιφέρουν επίσης γενικευμένη κατάρρευση των κρατικών δομών, όπως η λειτουργία της δικαιοσύνης και της δημόσιας αστυνόμευσης, με καταλυτική επίπτωση στη δημόσια ασφάλεια και εντέλει στην κοινωνική συνοχή. Επακόλουθο αυτών, όπως η διεθνής εμπειρία έχει δείξει, είναι η πρόκληση χάους και συνθηκών αναρχίας στις ούτως ή άλλως, δοκιμαζόμενες τοπικές κοινωνίες, όχι μόνον κατά τη διάρκεια των εχθροπραξιών, αλλά και μετά το πέρας αυτών και για αδιευκρίνιστο, συχνά μακρό, χρονικό διάστημα.

Στοιχειώδης διαπίστωση αποτελεί ότι, κατά το τέλος του 20ου, αλλά και στις αρχές του 21ου αιώνα, η διεθνής κοινότητα δεν είχε (ούτε έχει ακόμη) εξελίξει, ούτε το επιχειρησιακά επαρκές, ούτε καν το θεσμικά κατάλληλο και πλήρες, νομικό πλαίσιο¹²⁰¹, ούτε, φυσικά, διέθετε και τους απαιτούμενους πόρους. Επιπρόσθετα όμως και εξίσου σημαντικά, ήταν και πολιτικά ανέτοιμη και κοινωνικά απρόθυμη να ανταποκριθεί με τη δέουσα αποφασιστικότητα και την απαιτούμενη αποτελεσματικότητα στις συνεχώς κλιμακούμενες ανθρωπιστικές προκλήσεις, που ως απότοκες κρίσεων ή συρράξεων ανέκυπταν κλιμακωτά σε οικουμενική πλέον κλίμακα.

Μεταψυχροπολεμικά όμως, τα πράγματα φαίνεται ότι βαθμιαία αλλάζουν κάπως. Η στάση της διεθνούς κοινότητας και δη του ΟΗΕ μεταβάλλεται, αλλά και προωθείται ευρύτερα η αντίληψη περί της ευθύνης διεθνούς παρέμβασης (υπό την ευρύτερη έννοια της μετέπειτα από το 2005 και εξής αντίληψης περί διαμορφωθείσας «διεθνούς [ευθύνης;] προστασίας»¹²⁰²) του ΟΗΕ, αλλά και της διεθνούς κοινότητας ευρύτερα. Σε πολλές πλέον περιπτώσεις τοπικών ή περιφερειακών κρίσεων και/ή συρράξεων, με συνήθως οξύτατες ανθρωπιστικές επιπτώσεις, καταγράφεται διαμορφούμενη βαθμιαία η νέα ολιστική «ανθρωπιστική – παρεμβατική» αντίληψη της διεθνούς κοινότητας στην εξέλιξη νέων μοντέλων διεθνούς πολυεθνικής ειρηνευτικής παρέμβασης, με τη μορφή των νεότερων γενεών των «ειρηνευτικών» πολυεθνικών επιχειρήσεων. Το νέο μοντέλο τέτοιων στρατιωτικών επιχειρήσεων

¹¹⁹⁹ Position paper of the Secretary-General on the occasion of the fiftieth anniversary of the United Nations, entitled "*Supplement to an Agenda for Peace*". (A/50/60-S/1995/1)

¹²⁰⁰ General Assembly and Security Council. Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992, entitled "*An Agenda for Peace: preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping*". (A/47/277-S/24111)

¹²⁰¹ Βλέπε τις σχετικές προβλέψεις του άρθρου 43, δυνάμει των αντίστοιχων των άρθρων 103 και 25 του Χάρτη του ΟΗΕ, όπου προβλέπονται «*special agreement or agreements*» μεταξύ του ΣΑ του ΟΗΕ και των κρατών μελών του, για τη νομιμοποίηση μέτρων χρήσης βίας, η σύναψη των οποίων όμως, όπως άλλωστε τονίστηκε και από το ICJ, στη γνωμοδότησή του για την υπόθεση *Certain Expenses Case* (1962), δεν θα πρέπει να εκλαμβάνεται ότι αποτελεί αυστηρή ή απαραίτητη προϋπόθεση για τη εξουσιοδότηση λήψης τέτοιων μέτρων εκ μέρους του Οργανισμού. Βλέπε επίσης και σχετική γνωμοδότηση του UN Office of Legal Affairs (OLA) του 1982, στο UN Juridical Yearbook 1982, σελ. 183-5, καθώς και σχετική υποστηρικτική άποψη στο Bruse Oswald, Helen Durham, and Adrian Bates, *Documents on the Law of UN Peace Operations*, OUP, 2010, σελ. 20.

¹²⁰² «Responsibility to Protect» (R2P). Για μια γενικότερη άποψη της αντίληψης περί της εν λόγω θεώρησης, η οποία ξεκίνησε επίσημα από την Παγκόσμια Σύνοδο του Οργανισμού, το 2005 (ενσωματώθηκε στις παραγράφους 138 και 139 του *2005 World Summit Outcome Document* - WSOD).

αναπτύσσονται πλέον στο πεδίο, με όλο και πιο διευρυμένο πλαίσιο δράσης τους εκ των Εντολών (Mandates) του ΣΑ του ΟΗΕ. Εντολών που νομιμοποιούν τη συγκρότηση, καθορίζουν την αποστολή, αλλά και οριοθετούν το βασικό θεσμικό και επιχειρησιακό, αλλά πλέον και διακυβερνητικό πλαίσιο των αποστολών αυτών. Το εν λόγω εξελιγμένο πλαίσιο δράσης μετουσιώνεται σε «ολιστικού» χαρακτήρα διεθνείς «ειρηνευτικές» παρεμβάσεις, με όλο και περισσότερο διευρυμένες και οριζόντιες **αρμοδιότητες**, αλλά και αντίστοιχες ευθύνες για τους εντολοδόχους επικεφαλής τους (στρατιωτικούς Διοικητές των πολυεθνικών στρατιωτικών επιχειρήσεων – πολιτικούς επιτετραμμένους/Κυβερνήτες των αντίστοιχων πολιτικών). Αναθέτει αντίστοιχα αυξημένες **ευθύνες** (νομικές, αλλά και πολιτικές) και στους διεθνείς Οργανισμούς και όργανά τους (και κατ' επέκταση στην ίδια τη διεθνή κοινότητα), στο βαθμό που δια της άσκησης διακυβερνητικών εξουσιών, μετέχουν ενεργά στην ειρηνευτική/σταθεροποιητική διαδικασία.

Μοιραία, ανακύπτει το ερώτημα: Μέχρι που μπορεί και πρέπει να φτάσει μια τέτοια διαδικασία διεθνούς παρέμβασης; Μέχρι ποιού σημείου είναι θεμιτή «ηθικά», αποδεκτή πολιτικά και νομικά σύλληψη, μια τέτοια «εξωγενής» δυναμική παρέμβαση σε μια περιοχή κρίσης, η οποία (τουλάχιστον στην αρχική φάση της ειρηνευτικής διαδικασίας) είναι φορέας ρητών διεθνών Εντολών και εξουσιοδοτήσεων για εκτεταμένες μορφές άσκησης (αποτελεσματικής) εξουσίας στην περιοχή που αναπτύσσεται; Πόσο μπορεί να διαρκέσει αυτή η, αφενός ανθρωπιστικά επιβεβλημένη, άσκηση αποτελεσματικής εξουσίας, χωρίς να συνιστά, η ίδια, μείζονα παραβίαση των αρχών και των θεμελιωδών αξιών του Χάρτη του Οργανισμού, και της εν γένει θεσμοθετημένης βούλησης της διεθνούς κοινότητας, εις βάρος της εθνικής ανεξαρτησίας και της κυριαρχίας του ίδιου του κράτους, και των δικαιωμάτων και ελευθεριών του λαού του, επ' ωφελεία του οποίου –υποτίθεται ότι- αναλαμβάνονται τέτοιες διεθνείς, αλλά πάντως «δυναμικές», οριζόντιες παρεμβατικές πρωτοβουλίες;

Χωρίς αμφιβολία, και σε αυτό το ευρύ και δυσαπάντητο δίλημμα, όπως άλλωστε και σε κάθε κατάσταση διαχείρισης μιας μείζονος κρίσης, καταγράφεται εξίσου αδήριτα η αδιάλειπτη σύγκρουση μεταξύ της αρχής της αποτελεσματικότητας, έναντι της αρχής της νομιμότητας. Χωρίς βέβαια να είναι σοφό να παραλειφθούν και οι αδυσώπητες επιδράσεις της άτυπου μιν, αλλά αδιαμφισβήτητα αποφασιστικού παράγοντα του ...η(υ)μέτερου συμφέροντος (εθνικού, θρησκευτικού, ταξικού, συντεχνιακού, κρατικού ή άλλου) των «έξωθεν» διεθνώς παρεμβαίνοντων «σωτήρων», ως *salus ... "imeterus", suprema lex esto*¹²⁰³, που διαχρονικά, από τον καιρό της Τροίας, και ίσως παλαιότερα, μέχρι σήμερα, αλλά και για πολύ καιρό αργότερα, φαίνεται ότι δεν θα πάψει να διέπει, να τροφοδοτεί αλλά και να διαμορφώνει ουσιαστικά τις μείζονες εξελίξεις στην ιστορία των διεθνών σχέσεων.

Απάντηση, ή έστω στοιχειώδη διαφωτιστική καθοδήγηση επί των ανωτέρω διλημάτων φαίνεται ότι επιδίωξε να προσφέρει, η ορισθείσα (κατ' εντολή του ΟΗΕ), Επιτροπή Εμπειρογνομώνων με προεδρεύοντα τον *Richard Goldstone*, η οποία διεξήγε Έρευνα για το Κόσοβο, και συνεδριάζοντας επί διετίας, ανακοίνωσε τελικά το 2001 το εξαιρετικά ενδιαφέρον πόρισμά της δια της σχετικής ομώνυμης Έκθεσης ("*Goldstone Report*"). Το καταληκτικό συμπέρασμα της Έκθεσης είναι αξιοπρόσεκτο καθώς αναφέρει ότι δεν είναι δόκιμο για τον ΟΗΕ να αναπτύξει και να ασκεί μακροχρόνιες εξουσίες διακυβέρνησης («protectorate powers») σε μια εθνική (μειονοτική ή μη) κοινωνία («*over national*

¹²⁰³ Κατά παράφραση της αξιωματικής αρχής που περιγράφεται υπό τον Ρωμαίο φιλόσοφο Marcus Tullius Cicero, «*Ollis salus populi, suprema lex esto*», στο βιβλίο του *De Legibus* (book III, part III, sub. VIII), διαθέσιμο στη δνση <http://www.thelatinlibrary.com/cicero/leg3.shtml>.

communities»¹²⁰⁴ Από την επισκόπηση των επιμέρους συμπερασμάτων της ως άνω Έκθεσης των «σοφών» του Οργανισμού, αλλά και από την εμπειρία που ανακύπτει από την πορεία των στρατιωτικών «ειρηνευτικών» παρεμβάσεων διεθνώς, συμπεραίνεται μάλλον ασφαλώς ότι την εποχή εκείνη (τέλος της δεκαετίας του '90, αρχές του 2000), η διεθνής κοινότητα, αλλά κυρίως η παγκόσμια διακυβέρνηση του συστήματος του ΟΗΕ, δεν φαίνεται να είχε την πρόθεση να αναλάβει ουσιαστικά το βάρος μιας επίπονης, επιχειρησιακά απαιτητικής, κοστοβόρας και κυρίως υψηλού πολιτικού κόστους και ρίσκου, θεσμοθετημένης, μάλιστα, επέκτασης του λειτουργικού μοντέλου των πολυεθνικών ειρηνευτικών επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ, συμπεριλαμβάνοντας στις αποστολές τους και αυτή της διακυβέρνησης εδαφών υπό τον επιχειρησιακό (βλέπε αποτελεσματικό) έλεγχο τους σε περιοχές κρίσεων, παγκοσμίως. Όμως, οι αδήριτες αναγκαιότητες της ζοφερής οικουμενικής πραγματικότητας, η οποία συνεχίζει έκτοτε να αναπαράγει ολοένα και περισσότερες, αλλά και απαιτητικότερες, κρίσεις διεθνώς, κατέστησαν σύντομα την ανωτέρω συμπερασματική ρήση, αν και νομικά τεκμηριωμένη και πολιτικά ορθόδοξη-, μια μάλλον ξεπερασμένη από τις τρέχουσες ανάγκες και συσταλτική ερμηνεία και μια δογματική θεώρηση αδόκιμη για το μελλοντικό ανθρωπιστικό και ειρηνευτικό ρόλο του ΟΗΕ.

Διαπιστώνεται ότι το στοιχείο της αντιμετώπισης (ή έστω της αποτροπής του ενδεχομένου) του κινδύνου κατάρρευσης του κράτους, ή της «ανοικοδόμησης» αυτού, αποτελεί πλέον, εν πολλοίς, «νέο» και ουσιαστικό στόχο, αλλά και πρώτη επιχειρησιακή μέριμνα των σύγχρονων παρεμβάσεων της διεθνούς κοινότητας σε περιοχές κρίσεως. Ως σκοπός των στρατιωτικών αποστολών διεθνούς παρέμβασης, εντελλόμενος μάλιστα ρητά από το ίδιο το ΣΑ του ΟΗΕ, τίθεται όλο και συχνότερα η επίτευξη της ειρηνευτικής και σταθεροποιητικής αποκατάστασης της κρίσης/σύρραξης για την οποία εκδίδεται η Εντολή επέμβασης. Στον ανωτέρω σκοπό όμως, συναρτώνται εξίσου συχνά, αλλά και ρητά πλέον, η επιτυχία και η βιωσιμότητα του ειρηνευτικού εγχειρήματος με τη θεσμική και λειτουργική σταθεροποιητική ανοικοδόμηση των διαδικασιών διακυβέρνησης και των «κρατικών» λειτουργικών δομών που, είτε δεν υπάρχουν, ή έχουν ατονήσει λόγω τη κρίσης, στην περιοχή της παρέμβασης. Υπό αυτή τη διευρυμένη, οριζόντια και «ολιστική» θεώρηση, επιδιώκεται πλέον (χωρίς αυτό να συμβαίνει στο ακέραιο ή σε κάθε περίπτωση) να αναπτύσσονται και να ενεργούν στο πεδίο οι νέου τύπου στρατιωτικές ειρηνευτικές επεμβάσεις του ΟΗΕ. Δηλ. με την χρήση πολυεθνικών στρατιωτικών επιχειρήσεων από Δυνάμεις που συγκροτούνται, αναπτύσσονται στο πεδίο και επιχειρούν υπό την αιγίδα (έγκριση ή έλεγχο) του ΟΗΕ, ως «Ειρηνοποιές»¹²⁰⁵ ή γενικότερα «Ειρηνευτικές» επιχειρήσεις (*Peace Operations*) ή ως επιχειρήσεις Σταθεροποίησης («*Stability operations*»). Οι νέες αυτής γενιάς αποστολές

¹²⁰⁴ «While the Commission commends the dedication and hard work of the UNMIK, it believes strongly that in a post-imperial age, it is wrong, as a matter of principle, for the UN or any outside authority to exercise protectorate powers over national communities anywhere in the long-term and indeed, very difficult, given the complexity of contemporary society. The international community's long-term objective should be to build local capacity and do itself out of a job. The people of Kosovo must take over the running of their affairs, first at the local level and then at the Kosovo-wide level. Kosovar people living abroad should be encouraged to invest in their homeland and make it a place worthy of the enormous sacrifices Kosovars have made for their freedom.» «After the war the International Independent Inquiry on Kosovo: The Kosovo Report», Richard Goldstone Report, August 1999 - December 2001, διαθέσιμο στη δνση <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/The%20Kosovo%20Report.pdf>.

¹²⁰⁵ Ο όρος «ειρηνοποιές» επιχειρήσεις χρησιμοποιείται εν προκειμένω για να αποδώσει ειδικότερα τις επιχειρήσεις «εγκαθίδρυσης» της ειρήνης (*Peacebuilding Operations*).

«ειρηνευτών» του ΟΗΕ, ως «*complex multidimensional operations*»¹²⁰⁶, απαιτείται πλέον να ενσωματώνουν προς υλοποίηση όχι μόνον αμιγώς στρατιωτικούς και/ή ανθρωπιστικούς Αντικειμενικούς (Επιχειρησιακούς) Σκοπούς (ΑΝ.ΣΚ.)¹²⁰⁷, υπό την έννοια της ειρήνευσης ή της εξασφάλισης παροχής ανθρωπιστικής συνδρομής, αλλά και ευρύτερους ή πολυδιάστατους άλλους. Τέτοιοι ανατιθέμενοι στόχοι αφορούν πλέον κυρίως στην ανάληψη έργου «οιονεί διακυβέρνησης» της περιοχής, αλλά και στην εμπέδωση της ειρηνευτικής διαδικασίας μέσω της προώθησης της κοινοτικής (εθνικής ή εθνοτικής, ή κάθε άλλης) συνδιαλλαγής/συνεννόησης/ανοχής συμβίωσης μεταξύ των αντιπάλων (ή απλά των διαφορετικών μερών) και την διασφάλιση της συμμετοχής τους (υπό την έννοια του μη-αποκλεισμού των εκπροσώπων κάθε μέρους) στη μεταβατική φάση για την επαναλειτουργία της διαδικασίας της ουσιαστικής τοπικής (αυτό)διακυβέρνησης της εκάστης χειμαζόμενης περιοχής¹²⁰⁸.

Οι βασικοί άξονες ενδεδειγμένης δράσης του νέου τύπου ειρηνευτικών επιχειρήσεων διατυπώθηκαν επίσημα πρωτίστως στην Έκθεση της Χιλιετίας του ΟΗΕ¹²⁰⁹, αλλά ειδικότερα στην Έκθεση *Brahimi (Report of the Panel on United Nations Peace Operations)*, το 2000, όπου κατά την περιγραφή του μελλοντικού πλαισίου ανάπτυξης και δράσης και επιχειρώντας να διατυπωθούν προτάσεις βελτιστοποίησης του μοντέλου επέμβασης των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ, επισημάνθηκε η μοναδικότητα και το μέγεθος των -τότε- προκλήσεων που προέκυπταν κατά την ανάληψη δράσης από διεθνείς ειρηνευτικές στρατιωτικές Δυνάμεις με ουσιαστικό απώτερο στόχο τη βιώσιμη ειρήνη σε μια περιοχή κρίσης. Ο γενικός συντονισμός του όλου θέματος της ειρηνευτικής παρέμβασης και της προληπτικής διπλωματίας στο επίπεδο του Οργανισμού, έχει ανατεθεί στο ιδρυθέν από το 1992 Τμήμα Πολιτικών Υποθέσεων¹²¹⁰ αυτού. Σημαντική θεσμική πρόοδος στο θέμα σημειώθηκε το 2005, κατά την 60^η Παγκόσμια Σύνοδο της ΓΣ του ΟΗΕ (*2005 World Summit*), όπου μεταξύ άλλων, αναγνωρίστηκε η ανάγκη περαιτέρω επαύξησης των δυνατοτήτων του Οργανισμού, ειδικά στο πεδίο του «*Peacebuilding*», ενώ παράλληλα εγκρίθηκε η σύσταση της νεότευκτης *Peacebuilding Commission*, στην οποία ανατέθηκαν και επιμέρους αρμοδιότητες για το θέμα.

Η άσκηση του ελέγχου επί του εδάφους, από επιχειρήσεις του ΟΗΕ.

Άσκηση ελέγχου επί του εδάφους (*territorial control / consolidation of state authority*) έχει σημειωθεί σε 7 εκ των 25 πολυεθνικών «ειρηνευτικών» επιχειρήσεων που είναι σε εξέλιξη μέχρι την 1^η Αυγούστου 2014 υπό τον ΟΗΕ. Η επισκόπηση των επιμέρους Εντολών των επιχειρήσεων αυτών, όπως αυτές παρέχονται στις σχετικές Αποφάσεις του ΣΑ του Οργανισμού μας οδηγούν σε καίρια συμπεράσματα σε σχέση με την άσκηση ελέγχου και την εγκαθίδρυση εξουσίας οιονεί κράτους εκ μέρους της Δύναμης αυτής στην περιοχή που ελέγχει. Συγκεκριμένα, οι επτά (7) επισημαινόμενες επιχειρήσεις είναι οι ακόλουθες: Επιχείρηση

¹²⁰⁶ «...peacekeeping ranges from traditional peacekeeping missions, which primarily monitor ceasefire to complex multidimensional operations, which seek to undertake peacebuilding tasks and address root causes of conflict». UN SC Res 2086 / 21 Jan 2013, περί «United Nations Peacekeeping Operations».

¹²⁰⁷ ΑΝΣΚ: «Αντικειμενικός σκοπός». Ο όρος είναι δανεισμένος από την στρατιωτική – στρατηγική ορολογία και αφορά τον ορισθέντα ΣΚΟΠΟ (απώτερο στόχο), σε επιχειρησιακό ή στρατηγικό επίπεδο αντίστοιχα, μιας συγκεκριμένης επιχειρησιακής προσπάθειας.

¹²⁰⁸ «...*promotion of national reconciliation and the re-establishment of effective government.*», UN SG, B.B.-Ghali, Supplement to An Agenda for Peace, UN Doc A/50/60-S/1995/1 (3 Jan. 1995), paras. 13-14.

¹²⁰⁹ «*We the peoples: the role of the United Nations in the twenty-first century. The Millennium Report.*» (A/54/2000), στο <http://www.un.org/millennium/sg/report/full.htm>

¹²¹⁰ UN Department of Political Affairs (UN DPA).

MINUSMA στο Μάλι, Επιχείρηση MINUSTAH στην Αϊτή, Επιχείρηση MINUSCA στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, Επιχείρηση UNMIL στην Λιβερία, Επιχείρηση UNSOM στην Σομαλία, Επιχείρηση UNIFIL στο Λίβανο, και Επιχείρηση MONUSCO στη Δημοκρατία του Κογκό (DRC).

3.2.3 Η εγκαθίδρυση διεθνούς μεταβατικής Διακυβέρνησης για τη διαχείριση της «επόμενης μέρας» μιας κρίσης / σύρραξης (Management of “after the end of hostilities” phase) – Νομικές οριοθετήσεις / αποσαφηνίσεις

Γενικές οριοθετήσεις στο νομικό καθεστώς της διεθνούς μεταβατικής «κατοχικής» διακυβέρνησης

Οι ανωτέρω επιπρόσθετες αποστολές «σταθεροποίησης» είναι δυνατόν να ανατίθενται στις σύγχρονες Δυνάμεις κατά τις επιχειρήσεις τους, όχι απλά ως ένα επιπρόσθετο επιχειρησιακό έργο, αλλά ως ουσιαστική αρμοδιότητα, ανατιθέμενη προσωπικά στον στρατιωτικό ή και τον πολιτικό Προϊστάμενο της Δύναμης/Αποστολής, καθοριζόμενη ρητά μέσω του mandate του Οργανισμού, προς όφελος βέβαια της βιωσιμότητας της ειρηνευτικής διαδικασίας και της σταθερότητας που επεκράτησε ή επιβλήθηκε, με την αιγίδα του ΟΗΕ, στην εν λόγω περιοχή. Έτσι πλέον οι εν λόγω επιχειρήσεις μετεξελίσσονται σταδιακά, από το πεδίο της «ειρηνοποιού» παρέμβασης ή της «ειρηνευτικής» δράσης, στον περισσότερο διευρυμένο ρόλο και πλέον πολλαπλάσια απαιτητική αποστολή της «σταθεροποιητικής» παρουσίας τους στην περιοχή.

Υπό την έννοια αυτή, η ανάπτυξη μιας πολυεθνικής «ειρηνευτικής» δύναμης (υπό τον ΟΗΕ) σε μια περιοχή υπό κρίση, θα μπορούσε να ταυτοποιηθεί επαρκώς ως μια θεμιτά νομιμοποιημένη **διεθνής** στρατιωτική παρέμβαση, τύπου **διεθνούς μεταβατικής «κατοχικής» διακυβέρνησης** (*inter-national «Occupational» Administration*) υπό τον ΟΗΕ, με σκοπό τη μεταβατική και κυρίως, προσωρινή διακυβέρνηση μιας περιοχής σε κρίση υπό διεθνή έλεγχο. Ειδικά πρέπει να τονιστεί ο προσωρινός της και μεταβατικός χαρακτήρας, ο οποίος θα παρέχει σταθεροποιητική διέξοδο στην κρίση, σε ένα πλαίσιο χρονικά πεπερασμένο που δεν προορίζεται να μετεξελιχθεί σε μια διεθνή κατοχική διακυβέρνηση με στοιχεία εξωγενούς παρέμβασης μόνιμου χαρακτήρα.

Σκοπός του προτεινόμενου αυτού τύπου ειδικής μεταβατικής «κατοχικής» διεθνούς παρέμβασης, θα είναι η επίτευξη ενός ρεαλιστικού και ικανά βιώσιμου πολιτικού, κοινωνικού και εν τέλει, «δυτικού» τύπου, **δημοκρατικού μετασχηματισμού** της τοπικής κοινωνίας (της εν λόγω περιοχής) που εξέρχεται με ευμενείς προϋποθέσεις από μια εμπόλεμη σύρραξη ή ευρύτερα, από μια πολύ σοβαρή γενικευμένη κρίση. Η παρέμβαση της ειρηνευτικής Δύναμης, ως μια ξένη στρατιωτική παρουσία με χαρακτήρα μάλιστα «Κατοχικής» Διακυβέρνησης εισάγεται εδώ, ως μια πρόταση διεθνούς «ειρηνευτικής» μεταβατικής **«κατοχικής» διακυβέρνησης υπό τον ΟΗΕ**. Πρόταση που δεν αποσκοπεί βέβαια να προσδώσει ένα μάλλον ανεπιθύμητο αρνητικό «κατοχικό» πρόσημο στον ήδη βεβαρυσμένο επιχειρησιακά και ενίοτε γεωπολιτικά, ρόλο της διεθνούς ειρηνευτικής Δύναμης που παρεμβαίνει δυναμικά και άρα καταλυτικά σε μια περιοχή υπό κρίση. Αλλά μάλλον, προκειμένου να παράσχει ένα εφαρμόσιμο, λειτουργικό και διεθνώς αποδεκτό θεσμικό-νομικό πλαίσιο (νομικής) προστασίας για τις περιπτώσεις διεθνούς στρατιωτικής ειρηνευτικής/σταθεροποιητικής παρέμβασης, όπως το Δίκαιο που αφορά την στρατιωτική

κατοχή (Δίκαιο της Κατοχής¹²¹¹). Ένα δικαϊκό πλαίσιο που διαθέτει σημαντικές και απαραίτητες προβλέψεις προστασίας για τους επιμέρους δρώντες (τόσο τα μέλη της κατοχικής -εν προκειμένω πολυεθνικής- δύναμης, όσο και τους αμάχους) κατά την διάρκεια της επέμβασης (ανάπτυξη - άσκηση διακυβέρνησης) της πολυεθνικής δύναμης σε μια περιοχή κρίσης. Η ως άνω προτεινόμενη εκδοχή διεθνούς διακυβέρνησης «κατοχικού» χαρακτήρα προτείνεται, προκειμένου, σε ένα περιβάλλον χαρακτηριστικής επιχειρησιακής αστάθειας, κατ' εξοχήν νομικής αοριστίας και εκτεταμένα χαοτικής θεσμικής διάρθρωσης, όπως αυτό που αντιμετωπίζει μιας πολυεθνική σταθεροποιητική επιχείρηση αναπτυσσόμενη στην περιοχή μιας κρίσεως, να είναι δυνατόν να αντληθούν αποτελεσματικά, αλλά και αποδεκτά δικαϊκά σχήματα για την κατάρτιση του απαιτούμενου μεταβατικού μεν, αλλά κατ' ελάχιστον αποδεκτού, νομικού/θεσμικού πλαισίου που θα (πρέπει να) εφαρμόζεται κατά τη διάρκεια της διεθνούς παρουσίας στην περιοχή. Το δικαϊκό σχήμα του διεθνούς δικαίου περί την κατοχή φαίνεται να είναι η μόνη διέξοδος, ελλείψει νομικά αρτιότερου και πληρέστερου, αλλά και κυρίως ευρύτατα αποδεκτού, διαθέσιμου νομικού πλαισίου που να διέπει επαρκώς παρόμοιες καταστάσεις διεθνούς διακυβέρνησης μεταβατικού χαρακτήρα. Επίσης, το κατοχικό πλαίσιο φαίνεται να είναι το μόνο κατάλληλο να παράσχει το απαιτούμενο νομικό υπόβαθρο προκειμένου, με αποδεκτές εν γένει εγγυήσεις νομιμότητας και μη-καταχρηστικής αυθαιρεσίας εκ μέρους των ασκούντων τον έλεγχο (που αντλούνται πρωτίστως από το διαθέσιμο νομικό «οπλοστάσιο» του Δικαίου της Κατοχής), αλλά και με προοπτικές βάσιμης αποτελεσματικότητας, να μπορεί να βελτιστοποιήσει την εντεταλμένα επιβαλλόμενη «ειρηνοποιό» και «σταθεροποιό» βούληση της διεθνούς κοινότητας στην περιοχή της κρίσης. Διασφαλίζει ταυτόχρονα τη μέγιστη δυνατή νομική προστασία, τόσο στους πολίτες, όσο και στα ίδια τα μέλη της διεθνούς ειρηνευτικής αποστολής, για όσον καιρό αυτό κρίνεται σκόπιμο.

Εν προκειμένω, δια της πρότασης της επίκλησης του ευρύτερου κατοχικού πλαισίου στις πολυεθνικές επιχειρήσεις, προτείνεται ένας κατ' εξοχήν λειτουργικός συγκερασμός διασύνδεσης της συντρέχουσας εφαρμογής των δύο διακριτών πεδίων ανθρωπιστικής προστασίας, του Ανθρωπιστικού Δικαίου και δη του επιμέρους Δικαίου της Κατοχής (εννοούμενου εν προκειμένω συσταλτικά, ως τμήμα αυτού) και του Δικαίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Επ' ωφελεία μάλιστα πρωτίστως των ίδιων των κύριων υποκειμένων τους, των ατόμων δηλαδή που εμπλέκονται (ή που εγκλωβίζονται) σε μια κρίση, είτε με την ιδιότητα του αμάχου, είτε με την ιδιότητα του μέλους της διεθνούς «ειρηνευτικής» Δύναμης (στρατιωτικών ή μη), που, μοιραία, έχουν απόλυτη ανάγκη αυτής της επικαλυπτόμενης (συντρέχουσας κατ' αρμοδιότητα) νομικής προστασίας. Επ' ωφελεία επίσης των κρατών που μετέχουν, εισφέροντας δυνάμεις τους, στην πολυεθνική Δύναμη, αλλά και του Οργανισμού που τη διατηρεί υπό την αιγίδα του και ενίοτε υπό τη διεύθυνσή του.

¹²¹¹ Γενικότερα, το διεθνές Δίκαιο της Κατοχής προσδιορίζεται συμβατικά, ως τμήμα του διεθνούς Δικαίου των Ένοπλων Συρράξεων δηλ. του λεγόμενου Ανθρωπιστικού Δικαίου (και δη πρωταρχικά του Δικαίου της Χάγης, αλλά ακολούθως και του Δικαίου της Γενεύης). Ενίοτε όμως και υπό τη διασταλτική θεώρηση του Δικαίου εν τη Κατοχή, ως το ευρύ πλαίσιο των συντρεχόντων δικαϊκών πεδίων που, κατά περίπτωση, διέπουν τις περιπτώσεις κατοχών, ήτοι του εφαρμοστέου τμήματος του διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, καθώς και το μέρος του προϋφιστάμενου «τοπικού» δικαϊκού πλαισίου που συνεχίζει κατά περίπτωση τυχόν να υφίσταται, αλλά και του συναφούς διεθνούς Δικαίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στο βαθμό που οι αντίστοιχες προβλέψεις προστασίας τους διέπουν τυχόν τις εν γένει ή επιμέρους δραστηριότητες (συλλογικές ή ατομικές ενέργειες ή παραλείψεις) του κάθε εμπλεκόμενου δρώντα κατά τη διάρκεια της προκειμένης κατοχής. Προφανώς, εν προκειμένω, ο εν λόγω όρος (Δίκαιο της Κατοχής) εννοολογείται υπό την δεύτερη, διασταλτική εκδοχή, δυνάμει της οποίας και μόνον είναι δυνατός και σκόπιμος ο αναφορικός ετεροπροσδιορισμός της ως άνω προτεινόμενης θεώρησης της **διεθνούς μεταβατικής «κατοχικής διακυβέρνησης»**, ως νομικά ενδεικνυόμενης επιλογής διεθνούς (στρατιωτικής) διακυβέρνησης σε περιπτώσεις που εξουσιοδοτείται νόμιμα η διεθνής «ειρηνευτική» στρατιωτική επέμβαση σε περιοχές μείζονος και ενδογενώς ανυπερβλητής κρίσης.

Την καίρια σημασία, άλλωστε, της επίκλησης των δύο προαναφερθέντων, διακριτών μεν, αλλά και ενίοτε συναρμοζόμενων και συντρεχόντων διεθνών νομικών πλαισίων (προστασίας), την ανέδειξε γλαφυρά ο επιφανής διεθνολόγος *Karel Vasak*, πατέρας της «γενεαλογικής» κατηγοριοποίησης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ως τις κατ' εξοχήν δύο «βακτηρίες»¹²¹² της (ανθρωπιστικής) προστασίας των Δικαιωμάτων του Ατόμου, σε ειρήνη και/ή σε πόλεμο. Υπό το φως αυτής της θεώρησης, η ανωτέρω πρόταση συνδυαστικής λειτουργικής επέκτασης του πεδίου εφαρμογής του διεθνούς κατοχικού Δικαίου σε περιπτώσεις διεθνούς πολυεθνικής στρατιωτικής ειρηνευτικής παρέμβασης, αποβλέπει στο να παρέξει επιπρόσθετες επιλογές -νομικής κυρίως- ανθρωπιστικής προστασίας στα άτομα (μέλη της Δύναμης και άμαχοι/πολίτες του κράτους ή των κρατών της περιοχής ανάπτυξης) που την έχουν ανάγκη. Εκτιμάται δε ως συγκριτικά αποτελεσματικότερη, η εν γένει εφαρμογή του σε «ειδικές» περιπτώσεις σχετικά «πλημμελούς» ή αμφιλεγόμενης νομικής κάλυψης (βλέπε κυρίως περιπτώσεις ασαφούς εξωεδαφικής δικαιοδοσίας των οργάνων κράτους ή οργανισμών σε περιοχές τρίτου κράτους), λόγω των γνωστών περιορισμών ή κενών του εκάστοτε επιμέρους πεδίου εφαρμογής του Ανθρωπιστικού Δικαίου και του Δικαίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, κατά τη μεμονωμένη εφαρμογή τους. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει μάλλον να εντάξουμε και τις σχετικές επιπρόσθετες προβλέψεις παροχής δικαιοδικής προστασίας έναντι θιγομένων προσώπων (που εσχάτως όλο και περισσότερο αναφύονται με ιδιαίτερη δικονομική, αλλά και δημόσια (πολιτική) διεθνή δυναμική), προκύπτουσες εκ της δυνατότητας έγερσης ευθύνης διεθνών Οργανισμών εξ αιτίας περιπτώσεων έκνομης (κατά το ευρύτερα προσδιορισμένο Δίκαιο περί την κατοχή¹²¹³, συμπεριλαμβανομένου κυρίως του δικαίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου) συμπεριφοράς μελών των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Ομοίως δε, το προτεινόμενο «κατοχικό» δικαιοδικό πλαίσιο εκτιμάται προσφορότερο και ως προς τη στοιχειοθέτηση επιμέρους διεθνούς ευθύνης ακόμη και για τα μεμονωμένα κράτη, μέλη των Οργανισμών αυτών, που είτε συναινούν στις γενικότερες αποφάσεις του, σε περιπτώσεις υπέρβασης της διεθνούς νομιμότητας εκ μέρους του ίδιου του Οργανισμού αυτού, είτε εγκρίνουν, επιτρέπουν ή και εντέλλουν το προσωπικό των δυνάμεών τους που μετέχουν στην πολυεθνική Δύναμη του Οργανισμού, να προβαίνει ενδεχομένως σε τυχόν ρητές και απτές παραβιάσεις του εφαρμοστέου Δικαίου, κατά τη δράση τους στο πεδίο.¹²¹⁴

Επιπλέον όμως, η ανωτέρω πρόταση επίκλησης του Κατοχικού Δικαίου κατά την δράση πολυεθνικών Δυνάμεων (σε καθεστώς άσκησης βέβαια αποτελεσματικού ελέγχου), φιλοδοξεί στο να παρεκτείνει ακόμη περισσότερο το «φάκελο» (πεδίο εφαρμογής) της ανθρωπιστικής νομικής προστασίας, πέραν του έως τώρα αμιγώς ατομοκεντρικού (δηλ. της νομικής προστασίας με κέντρο το άτομο-θύμα μιας παραβίασης και τα συναφή δικαιώματά του, στο οποίο παρέχεται δυνατότητα νομικής προστασίας -ποινικής ή «αστικής»-, ή αποκατάστασης των βλαβών ή ζημιών που τυχόν παράνομες συμπεριφορές ατόμων ή κρατικών οργάνων επιφέρουν σε αυτό και θίγουν τα δικαιώματά του), στο πεδίο του ευρύτερα νοούμενου συλλογικού και της αντίστοιχης συλλογικής μέριμνας/προστασίας από τη διεθνή κοινότητα. Η συλλογική αυτή διάσταση της διεθνούς μέριμνας νοείται εδώ, υπό

¹²¹² Δες ειδικότερα το έργο αναφοράς του *Karel Vasak*, *The International Dimensions of Human Rights*, Volumes 1-2, Greenwood Press, 1982, όπου τα εν λόγω Δικαιώματα προσδιορίζονται και κατηγοριοποιούνται εν γένει σε Δικαιώματα πρώτης, δεύτερης και τρίτης «γενεάς», ανάλογα με το αν αφορούν πρωτογενείς αξίες της ανθρωπίνης υπόστασης, άμεσες θεμελιώδεις ή απορρέουσες βασικές πτυχές της συλλογικής δράσης των μελών των ανθρωπίνων κοινωνιών. Επανελημμένη μνεία των εν λόγω διδαχών του *Karel Vasak*, λαμβάνει συχνά χώρα κατά τις προφορικές παραδόσεις του Καθηγητή (και μαθητή του) Στέλιου Περράκη, στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

¹²¹³ *Supra*, υποσημείωση 9.

¹²¹⁴ *Infra*, υποσημειώσεις 51 και 57, περί διεθνούς (ποινικής) ευθύνης οργάνων κράτους και Οργανισμού, για διεθνείς έκνομες ενέργειες ατόμων που ενεργούν ως όργανά τους.

την έννοια της προτεινόμενης επίκλησης του διεθνούς κατοχικού Δικαίου, ως προσφορότερου θεσμικού/νομικού πλαισίου στην υπηρεσία της αποτελεσματικότερης ευρύτερης μέριμνας εκ μέρους της διεθνούς κοινότητας για τη διευκόλυνση της βέλτιστης αποκατάστασης των απαραίτητων συλλογικών δομών (δημοκρατικότητας και «κράτους» δίκαιου) «δυτικοδημοκρατικού» κράτους σε μια περιοχή κράτους ή κρατών εξερχόμενη μιας μείζονος κρίσης, προκειμένου να διασφαλιστεί το απαιτούμενο ευνοϊκό μεταβατικό θεσμικό περιβάλλον για την ανάπτυξη της βιώσιμης, ειρηνικής και αξιοπρεπούς πολιτικής και ανθρωπιστικής, αλλά και κοινωνικά συνεκτικής λειτουργίας διεθνούς διακυβέρνησης, όχι μόνον για το ατομικό, αλλά και για το συλλογικό υποκείμενο, δηλ. για την τοπική κοινωνία, στην οποία το άτομο καλείται άμεσα και επιτακτικά να (επαν)ενταχθεί, ξεπερνώντας τα δεινά και υπερβαίνοντας τις ζοφερές μνήμες, εμπειρίες και επιπτώσεις της κρίσης.

3.2.4 Η δικαιοσύνη υπό το καθεστώς της διεθνούς «κατοχικής» (ή μη) διακυβέρνησης

3.2.4.1 Μεταβατική Δικαιοσύνη (Interim Justice) σε Ιράκ - Αφγανιστάν

Σε ότι αφορά το ζήτημα της μεταβατικής Δικαιοσύνης («transitional Justice»), στις πρόσφατες περιπτώσεις εφαρμογής της σε Ιράκ - Αφγανιστάν, και με δεδομένη την εμπειρία της ουσιαστικής εμπλοκής στην εκπόνηση του θεσμικού πλαισίου για την Δύναμη που η Ελλάδα έχει αποστείλει εκεί, ειδικά του προσωπικού της ΠΑ για τη Διοίκηση του Αεροδρομίου της Καμπούλ (ΚΑΙΑ), όπου το έργο ήταν εξαιρετικά σημαντικό, αλλά και τα περιθώρια βελτίωσης του θεσμικού πλαισίου που διέπει την αποστολή, την παραμονή και κυρίως την επιχειρησιακή λειτουργία τους εκεί, είναι εξίσου αξιομνημόνευτα, πρέπει να σημειωθούν τα εξής:

Το Ιράκ II προηγείται κάποια χρόνια από το Αφγανιστάν, όπου εκεί, και το νομικό καθεστώς της όλης επέμβασης είναι αρκετά διαφοροποιημένο, αλλά και οι επιχειρήσεις είναι σε πλήρη εξέλιξη (και γι' αυτό ο νομικός σχολιασμός είναι αρκετά δύσκολος και μάλλον ριψοκίνδυνος). Το Ιράκ II όμως, μετά από την εισβολή (20 Μαρτίου 2003) των US / UK-led Coalition Forces, και το τυπικό πέρας της επιχείρησης που σηματοδοτήθηκε με την περίφημη φράση του Αμερικανού Προέδρου G.W. Bush «*mission accomplished*» (2 Μαΐ. 2003)¹²¹⁵, διήνυσε κατόπιν μια περίοδο ιδιότυπης «στρατιωτικής ημι-κατοχής». Όπως είναι γνωστό, κάποιες δυνάμεις αποδέχτηκαν την ιδιότητα της Δύναμης Κατοχής¹²¹⁶ και κάποιες όχι

¹²¹⁵ Επί του θέματος, το ΣΑ του ΟΗΕ εξέδωσε σχετική Απόφαση (UN SC Res 1546/8 Jun. 2004), με την οποία εντέλλεται η συγκρότηση της κυρίαρχης Μεταβατικής Διακυβέρνησης για το Ιράκ, αντικαθιστώντας την κατοχική εξουσία της Coalition Provisional Authority (CPA). <http://www.uncc.ch/resolutio/res1546.pdf>.

¹²¹⁶ Το ΗΒ αναγνώρισε την Κατοχική του ιδιότητα από 1 Μαρ. 2003 έως 28 Ιουν. 2004. Γενικότερα, για το καθεστώς κατοχικής παρουσίας των στρατιωτικών Δυνάμεων ΗΠΑ και ΜΒ στο Ιρακ, βλέπε «*Letter from the Permanent Representatives of the UK and the US*» (S/2003/538, 8 May 2003, διαθέσιμο στο <http://www.globalpolicy.org/component/content/article/168/36083.html>). Επίσης, βλέπε τη σχετική Απόφαση του ΣΑ του ΟΗΕ (S/RES/1483/22 May 2003, <http://www.uncc.ch/resolutio/res1483.pdf>), όπου μνημονεύεται η ανωτέρω διακήρυξη των Δυνάμεων ΗΠΑ και ΜΒ, ως Δυνάμεων Κατοχής στο Ιρακ, αλλά και επισημαίνεται ότι άλλες δυνάμεις χωρών που ομοίως μετέχουν στην πολυεθνική Δύναμη δεν αποτελούν και δεν συμπεριλαμβάνονται στις Δυνάμεις Κατοχής, ως εξής:

«...Noting the letter of 8 May 2003 from the Permanent Representatives of the **United States of America** and the **United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland** to the President of the Security Council (S/2003/538) and

(δικαιολογημένα ή μη). Σημασία έχει ότι η άσκηση της κατοχικής εξουσίας, ειδικά στην περίπτωση των ΗΠΑ, έγινε και συνεχίζει να γίνεται με έναν τρόπο που σαφώς υπερβαίνει και τις πλέον ρηξικέλευθες προσεγγίσεις των συμβατικών ή μη ερμηνειών του εφαρμοστέου Δικαίου της Κατοχής (βλέπε **US Presidential Executive Order 13303**¹²¹⁷ (22 May 2003) ή την **Coalition Provisional Authority CPA Order 17_Rev.**¹²¹⁸ (27 June 2004), όπου θεσπίζονται εξαιρετικά ευνοϊκές ρυθμίσεις ασυλίας ή ετεροδικίας (ενδεχομένως κάποιες εξ αυτών στο «όριο του ...θεμιτού») για τους αμερικανούς (στρατιωτικούς και/ή ιδιώτες σε ιδιωτικές εταιρίες παροχής ασφάλειας) πολίτες στην περιοχή.

Σχετικά με το θέμα της σχέσης των ανθρωπιστικών δράσεων από προσωπικό του ΟΗΕ, και της αρωγής ή προστασίας των εμπολέμων ή της Δύναμης Κατοχής (όταν φυσικά αυτή δεν είναι η ίδια η Δύναμη του ΟΗΕ), τονίζεται ότι ισχύει ως γενικός κανόνας, ότι οι Δυνάμεις του ΟΗΕ που προσφέρουν Ανθρωπιστική βοήθεια εξ ορισμού δεν αποδέχονται την ανάθεση της ασφάλειάς τους σε εμπόλεμους. Στην περίπτωση όμως του Ιράκ, και λόγω των ειδικών συνθηκών αν-ασφάλειας στην περιοχή, τα ΗΕ αποδέχτηκαν την παροχή προστασίας από τις ένοπλες δυνάμεις της Κατέχουσας Δύναμης, κατ' εξαίρεση και κατά περίπτωση, για να διασφαλίσουν τις ζωές, το υλικό βοήθειας, αλλά και τις εγκαταστάσεις του. Βασικό κριτήριο θα πρέπει να είναι η εμπέδωση της ασφάλειας και της λειτουργίας του κράτους δικαίου στην περιοχή κρίσης.¹²¹⁹

Μετά τα ανωτέρω, παρατηρούμε ότι και στο Ιράκ συνεχίζεται η μάλλον ...θλιβερή παράδοση του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου σε περιοχές συρράξεων, αυτή της πλημμελούς εφαρμογής του Κατοχικού νομικού πλαισίου (στις περιπτώσεις στρατιωτικής κατοχής) εις βάρος κυρίως των αμάχων, αλλά και σε ορισμένες περιπτώσεις και των ίδιων των μελών των εξωχώριων δυνάμεων σταθεροποίησης (βλέπε κατοχής). Έτσι, παρ' όλη την προφανή του σημασία, μπορεί να θεωρηθεί ότι η περιπτωσιολογική αποτίμηση της περίπτωσης του Ιράκ, μάλλον **δεν** θα πρέπει να αποτελεί ενδεικτικό παράδειγμα άντλησης ασφαλών επιστημονικών αξιολογικών συμπερασμάτων (ενδεχομένως απορριπτικών), ειδικά για το θεωρητικό μοντέλο της Πολυεθνικής Διοικητικής Κατοχής που παρουσιάζεται στην παρούσα Διατριβή.

recognizing the specific authorities, responsibilities, and obligations under applicable international law of these states as **occupying powers** under unified command (the "Authority"),

Noting further that other States that are **not occupying powers** are working now or in the future may work under the Authority,...»

¹²¹⁷ **US Presidential Executive Order 13303** (22 May 2003), περί « *Protecting the Development Fund for Iraq and Certain Other Property in Which Iraq Has An Interest*», <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/05/print/20030522-15.html>

¹²¹⁸ **Coalition Provisional Authority CPA Order 17_Rev.** (27 June 2004), περί «*STATUS OF THE COALITION PROVISIONAL AUTHORITY, MNF - IRAQ, CERTAIN MISSIONS AND PERSONNEL IN IRAQ*», http://www.cpa-iraq.org/regulations/20040627_CPAORD_17_Status_of_Coalition_Rev_with_Annex_A.pdf

¹²¹⁹ «*As a general rule, the UN should not use armed guards provided by a belligerent party for its protection. However, given the present security situation in Iraq and for as long as no reliable civilian law enforcement or alternative local security arrangements are in place, the UN may accept protection provided by the armed forces of the Occupying Power on an exceptional basis to ensure the safety and security of UN facilities and residences as well as for its humanitarian operations. Such exceptional arrangements can only be authorized by the HC/DO, on a case-by-case basis and in light of the security circumstances specific to the particular local circumstances. They must be regularly reviewed and reconsidered by the HC/DO with a view to their earliest possible termination once civilian law enforcement is available.*», «**General guidance for interaction between United Nations personnel and military and civilian representatives of the occupying power in Iraq**», Άρθρ. 10, 8 May 2003, UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), διαθέσιμο στο <http://www.coe-dmha.org/Media/Guidance/6GeneralGuidance.pdf>

3.2.4.2 Η σκοπιμότητα ενίσχυσης του Κράτους Δικαίου (Rule of Law) και η σημασία της Μεταβατικής Δικαιοσύνης (Transitional Justice) στις περιπτώσεις διεθνούς διακυβέρνησης.

Η διαδικασία ανοικοδόμησης του κράτους (statebuilding), η οποία στην ουσία εντάσσεται στη γενικότερη «μετα-ειρηνευτική» φάση της «εδραίωσης της ειρήνης» (Peacebuilding), είναι πολυπαραγοντική και η ομαλή και προοδευτικά βελτιούμενη λειτουργία τους οποίων οδηγεί στην εξομάλυνση της κατάστασης και στην εδραίωση βάσιμων προσδοκιών για μια διαρκή και βιώσιμη ειρήνη. Η πρώτη συνέπεια μιας έκρυθμης κατάστασης κρίσης και του αποσυντονισμού (σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό) των υφιστάμενων κρατικών δομών και λειτουργιών, είναι η αναστολή, ή η υποβάθμιση της λειτουργίας του κράτους δικαίου στην περιοχή της κρίσης. Φυσικά, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που η προγενέστερη κατάσταση, ακόμη και προ της κρίσης, πολλώ απέχει από το να χαρακτηριστεί ως ικανοποιητική ή και αποδεκτή, από πλευράς εφαρμογής και λειτουργίας κράτους δικαίου. Είναι όμως σαφές ότι, μετά την ειρηνική διευθέτηση της κατάστασης, αλλά και ειδικότερα μετά και την διαμεσολαβητική (έως και παρεμβατική) εμπλοκή του διεθνούς παράγοντα, η εδραίωση ικανοποιητικών και αποδεκτά βιώσιμων συνθηκών για την εφαρμογή ενός κράτους δικαίου, αποτελεί χωρίς αμφιβολία την σημαντικότερη ίσως (μαζί με την οικονομική ανάπτυξη) προϋπόθεση για μια διαρκούσα ειρήνη στην περιοχή.

Ο καθορισμός της έννοιας του «κράτους δικαίου» («*rule of law*»), ειδικά σε περιπτώσεις κρίσεως (κατά τη διάρκεια και μετά το πέρας μιας σύρραξης), αλλά και η συνέργεια με τη διαμορφούμενη «μεταβατική δικαιοσύνη» («*transitional justice*»), με στόχο τη βιωσιμότητα μιας ειρηνευτικής διαδικασίας αποτελεί αντικείμενο ύψιστου ενδιαφέροντος τόσο της θεωρίας, όσο και των ίδιων των εκτελεστικών παραγόντων που εμπλέκονται με διάφορες ιδιότητες στο Peacebuilding. Ο ίδιος ο ΓΓ του ΟΗΕ, σε σχετική έκθεσή του¹²²⁰ (23 Αυγ. 2004) επισημαίνει ότι η διάθεση των τόσο απαραίτητων υλικοτεχνικών μέσων και των απαραίτητων δαπανών στην ειρηνευτική προσπάθεια θα αποβεί απλά αναποτελεσματική, αν δεν συνοδεύεται με την απαραίτητη θεσμική προσαρμογή του υφιστάμενου κανονιστικού και νομικού πλαισίου βασισμένου μάλιστα στη διεθνή νομιμότητα, προκειμένου να ενισχυθεί η λειτουργικότητα και η αποτελεσματικότητά του. Όπως αναφέρεται στην Έκθεση

«Success will depend on ... the need to ensure a common basis in international norms and standards and to mobilize the necessary resources for a sustainable investment in justice. ... The United Nations must therefore support domestic reform constituencies, help build the capacity of national justice sector institutions, facilitate national consultations on justice reform and transitional justice and help fill the rule of law vacuum evident in so many post-conflict societies.»¹²²¹

Ο καθορισμός της έννοιας του κράτους δικαίου για τις περιπτώσεις κρατών που υφίστανται τα αποτελέσματα μιας κρίσης έχουν καθοριστεί πολύ γλαφυρά στην ανωτέρω

¹²²⁰, στο United Nations Security Council, *The rule of law and transitional justice in conflict and post-conflict societies*, Report of the Secretary General, UN doc. S/2004/616 (23 August 2004), διαθέσιμη στο <http://daccess-ods.un.org/TMP/7796256.html>.

¹²²¹ *Ibid.*, σελ. 1.

Έκθεση, εστιάζοντας στην απαίτηση συνάφειας/συμμόρφωσης της ασκούμενης διακυβέρνησης με τα διεθνή κανονιστικά πρότυπα, ειδικά του Δικαίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αλλά και του σύγχρονου νομικού πολιτισμού, ως εξής:

«[the rule of law] refers to a principle of governance in which all persons, institutions and entities, public and private, including the State itself, are accountable to laws that are consistent with international human rights norms and standards. It requires, as well, measures to ensure adherence to the principles of supremacy of law, equality before the law, accountability to the law, fairness in the application of the law, separation of powers, participation in decision-making, legal certainty, avoidance of arbitrariness and procedural and legal transparency.»¹²²²

Στο κείμενο που συνοψίζει τα συμπεράσματα της ανωτέρω Έκθεσης επισημαίνονται οι τρεις θεμελιώδεις πυλώνες της επιτυχίας κάθε ευαίσθητης μεταπολεμικής ειρηνευτικής διαδικασίας, που δεν είναι άλλοι από τη «δικαιοσύνη», την «ειρήνη» και τη «δημοκρατία»:

«Justice, peace and democracy are not mutually exclusive objectives, but rather mutually reinforcing imperatives. Advancing all three in fragile post-conflict settings requires strategic planning, careful integration and sensible sequencing of activities. Approaches focusing only on one or another institution, or ignoring civil society or victims, will not be effective. Our approach to the justice sector must be comprehensive in its attention to all of its interdependent institutions, sensitive to the needs of key groups and mindful of the need for complementarity between transitional justice mechanisms. Our main role is not to build international substitutes for national structures, but to help build domestic justice capacities.

In some cases, international or mixed tribunals have been established to address past crimes in war-torn societies. These tribunals have helped bring justice and hope to victims, combat the impunity of perpetrators and enrich the jurisprudence of international criminal law. They have, however, been expensive and have contributed little to sustainable national capacities for justice administration. The International Criminal Court offers new hope for a permanent reduction in the phenomenon of impunity and the further ratification of its statute is thus to be encouraged.

But while tribunals are important, our experience with truth commissions also shows them to be a potentially valuable complementary tool in the quest for justice and reconciliation, taking as they do a victim-centred approach and helping to establish a historical record and recommend remedial action. Similarly, our support for vetting processes has shown them to be a vital element of transitional justice and, where they respect the rights of both victims and the accused, key to restoring public trust in national institutions of governance. Victims also benefit from well-conceived reparations programmes, which themselves help ensure that justice focuses not only on perpetrators, but also on those who have suffered at their hands. Strengthening United Nations support in all these areas will require efforts to enhance coordination among all actors, develop our expert rosters and technical tools and more systematically record, analyse and apply these lessons in Security Council mandates, peace processes and the operations of United Nations peace missions.»

Σε ό,τι αφορά το «διεθνή νομικό πολιτισμό» και οι τέσσερις ευρέως αποδεκτοί πυλώνες του σύγχρονου διεθνούς νομικού συστήματος, όπως άλλωστε επισημαίνει και η εν

¹²²² United Nations Security Council, *The rule of law and transitional justice in conflict and post-conflict societies*, Report of the Secretary General, UN doc. S/2004/616 (23 August 2004), para 6, διαθέσιμη στο <http://daccess-ods.un.org/TMP/7796256.html>.

λόγω Έκθεση, είναι το Δίκαιο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και το υποσύνολό του το διεθνές Προσφυγικό Δίκαιο, το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο και το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο:

«Charter of the United Nations itself, together with the four pillars of the modern international legal system: international human rights law; international humanitarian law; international criminal law; and international refugee law. This includes the wealth of United Nations human rights and criminal justice standards developed in the last half-century. These represent universally applicable standards adopted under the auspices of the United Nations and must therefore serve as the normative basis for all United Nations activities in support of justice and the rule of law.»¹²²³

¹²²³ *Ibid.*, παρα.9, σελ. 5.

3.3 Η ΑΣΚΗΣΗ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΕΔΑΦΟΥΣ ΑΠΟ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΗ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ (ΤΟΥ ΟΗΕ), ΩΣ ΔΥΝΑΜΗ ΟΙΟΝΕΙ ΚΑΤΟΧΗΣ

3.3.1 Ο προτεινόμενος όρος «διεθνής μεταβατική «κατοχική» διακυβέρνηση υπό τον ΟΗΕ» (“Administrative Occupation”)

Η όποια, δικαιολογημένα ίσως, προκατάληψη που συνδέεται με τον όρο «Κατοχή» και τους συνειρμούς που προκαλεί στο συλλογικό μας υποσυνείδητο των οδυνηρών εφαρμογών της κατά το ιστορικό παρελθόν, θα πρέπει να ξεπεραστεί. Η αξιολόγηση του προτεινόμενου μοντέλου μεταβατικής «κατοχικής» διακυβέρνησης προϋποθέτει μια ματιά που θα απέχει από τις αυθαίρετες γενικεύσεις και τις στερεότυπες αντιλήψεις. Μόνο μια **καλόπιστη** κριτική εξέταση μπορεί ψύχραιμα να αξιολογήσει αν οι διαθέσιμες και ευρέως αποδεκτές πρόνοιες ευρύτερης νομικής προστασίας που παρέχει το σύγχρονο, νομολογιακά «εξελιγμένο»¹²²⁴ Δίκαιο περί την Κατοχή θα μπορούσαν ίσως να αποτελέσουν μια ουσιαστική πρόταση θέσπισης ενός ελάχιστου ορίου ασφάλειας/προστασίας, που να πληροί επαρκώς το κριτήριο της **ευρείας συναίνεσης** και **αποδοχής** από **όλους** τους εμπλεκόμενους. Κυρίως όμως, θα διερευνήσει κατά πόσο το προαναφερθέν δικαϊκό πλαίσιο μπορεί να αποτελεί μian **αποδεκτής αποτελεσματικότητας** διεθνή δυναμική παρέμβαση, σε σχέση με τους τιθέμενους «ειρηνευτικούς» και «σταθεροποιητικούς» στόχους, κατά την ανάπτυξη μιας πολυεθνικής δύναμης με εντολή διακυβέρνησης σε μια περιοχή κρίσης.

Συνοπτικά, θα λέγαμε ότι η πρόταση διεθνούς Μεταβατικής Διακυβέρνησης με στοιχεία Κατοχής, αφορά μια λειτουργική συνθήκη εφαρμογής ενός νομικού πλαισίου, με σύνθετη διάρθρωση και δυναμική εξέλιξης, το οποίο βασίζεται στο Δίκαιο της Κατοχής, και καθορίζει ένα προστατευτικό πλέγμα ασφάλειας, που το ισχύον νομικό καθεστώς δεν οριοθετεί ή εγγυάται στις περισσότερες περιπτώσεις των διεθνών ή διεθνοποιημένων κρίσεων.. Προτείνεται δηλ. εν προκειμένω, η υιοθέτηση μιας αντίληψης διεθνούς παρέμβασης για τη διαχείριση της αποκατάστασης μιας κρίσης στη βάση μιας διεθνούς μεταβατικής «Κατοχικής» διακυβέρνησης από πολυεθνικές Δυνάμεις υπό την αιγίδα του ΟΗΕ.

Η ανωτέρω πρόταση αποσκοπεί στο να διασφαλίσει το ελάχιστο κάτω όριο της παρεχόμενης **προστασίας** και **αποτελεσματικής διασφάλισης της μεταβατικότητας** της διεθνούς δυναμικής στρατιωτικής παρέμβασης στην περιοχή της κρίσης. Ένα όριο εγγυημένης προστασίας που επιδιώκεται να εφαρμοστεί από τη φάση του τέλους της σύρραξης/κρίσης και καθ'όλη τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, έως το σημείο που προσδιορίζεται ως αποδεκτή κατάσταση ανασυγκρότησης/ανάταξης της κοινωνικής και πολιτικής λειτουργίας της περιοχής εξερχόμενης από κρίση. Ας μην παραγνωρίζουμε το γεγονός άλλωστε ότι το ζητούμενο της εγγυημένης προστασίας, όπως -δυστυχώς- διαπιστώνεται από την αποκομισθείσα εμπειρία των πολυεθνικών ειρηνευτικών επιχειρήσεων, κάθε άλλο παρά δεδομένο ή εγγυημένο είναι.

Στο προτεινόμενο πλαίσιο της διεθνούς μεταβατικής «Κατοχικής» διακυβέρνησης, η πολυεθνική «ειρηνευτική» Δύναμη, λειτουργούσα υπό την Εντολή του ΟΗΕ, θα αναπτύσσεται με αυξημένες αρμοδιότητες διοικητικής/διακυβερνητικής λειτουργίας στην περιοχή της κρίσης και εφαρμόζοντας κατ' ελάχιστον Δίκαιο της Κατοχής, θα αναλαμβάνει για κάποιο «μεταβατικό» χρονικό διάστημα την άσκηση κάποιων απαιτούμενων κατά περίπτωση

¹²²⁴ Δηλ. το Δίκαιο που θα περιλαμβάνει εκτός του συμβατικού ανθρωπιστικού του πυλώνα (Ανθρωπιστικό – Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο) και τον πυλώνα του Δικαίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στο μέτρο και τη έκταση που οι πρόνοιές του καλύπτουν το κριτήριο της εξωεδαφικότητας.

λειτουργιών ουσιώδους διακυβέρνησης, με τη μορφή διεθνούς μεταβατικής κρατικής εξουσίας. Επιδιωκόμενος σκοπός της προτεινόμενης διεθνούς Διακυβερνητικής (ειδικού τύπου) «Κατοχής» δεν θα πρέπει να είναι άλλος, παρά η ταχύτερη εμπέδωση ενός λειτουργικού, βιώσιμου και αποτελεσματικού πλαισίου στοιχειώδους διακυβέρνησης, ως ενδιάμεσο μεταβατικό στάδιο για την τελική φάση της διεθνούς παρέμβασης, δηλ. την ομαλή εκχώρηση της ευθύνης διακυβέρνησης της περιοχής σε μια δημοκρατικά εκλεγμένη εγχώρια αρχή, που θα εγγυάται την κοινωνική ασφάλεια και προστασία των πολιτών, την κοινωνική συνοχή, αλλά και την ομαλή και απρόσκοπτη σχέση της πολιτικής κρατικής οντότητας που θα προκύψει με τη διεθνή κοινότητα.

3.3.2 Πλεονεκτήματα - Μειονεκτήματα υιοθέτησης της διεθνούς Μεταβατικής «Κατοχικής» Διακυβέρνησης από Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ΟΗΕ

Ποια θα μπορούσε να είναι τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που προσδίδει το κατοχικό νομικό πλαίσιο (Δίκαιο της Κατοχής) στην επίκλησή του κατά την ανάληψη και κυρίως κατά τη διεκπεραίωση της διακυβέρνησης από μια διεθνή αρχή; Υπάρχουν άραγε, ή όχι; Είναι ικανά και επαρκή, προκειμένου να αντισταθμίσουν ικανοποιητικά το αναμφίβολο δυσμενές και ανεπιθύμητο θεσμικό ή και πολιτικό, ακόμη και συναισθηματικό άγχος που μοιραία επιφέρει η «κατοχική» του ιδιότητα; Και εν τέλει, μήπως η προοπτική επίκλησης του κατοχικού πλαισίου κατά την ανάπτυξη μιας πολυεθνικής Δύναμης στο πεδίο, είναι δυνατόν να καταστεί αποτρεπτικός παράγοντας (δημιουργώντας δηλ. αρνητική πολιτική/στρατιωτική βούληση) για προσφορά στρατιωτικών δυνάμεων, μέσων και δυνατοτήτων, στη συγκρότηση της πολυεθνικής Δύναμης εκ μέρους των προσφερομένων κρατών; Μπορεί ίσως να λειτουργήσει ως ανασταλτικός παράγοντας στο στάδιο της πρόσκλησης για συγκρότηση της πολυεθνικής Δύναμης; Και υπό αυτήν την οπτική, αντί να είναι παράγοντας προστασίας των θυμάτων, θα μπορούσε να καταστεί *de facto* η αιτία αναστολής (ή έστω περιστολής των) διεθνών ειρηνευτικών πολυεθνικών δυνάμεων σε περιοχές κρίσης;

Τα κράτη, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, είναι γενικώς απρόθυμα να προσφέρουν πόρους (δυνάμεις και μέσα) σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις παγκοσμίως, αφενός διότι, η διάθεση κατάλληλων μέσων και επαρκών δυνατοτήτων είναι εξαιρετικά κοστοβόρα, επιχειρησιακά απαιτητική και στρατηγικά ριψοκίνδυνη¹²²⁵, αφετέρου το προσδοκώμενο γεωπολιτικό όφελος από τη συμμετοχή είναι δύσκολα και όχι άμεσα κεφαλαιοποιήσιμο. Επιπρόσθετα δεν θα πρέπει να υποβαθμίζουμε την ανησυχία των κρατών για τους πολίτες τους που, ως μέλη ή όργανα των αποστολών αυτών, ρισκάρουν ποικιλοτρόπως την προσωπική ασφάλειά τους, και κυρίως, προκαλούν με τη δράση τους, παραλείψεις ή ενέργειες που παραβαίνουν τις ηθικές αρχές και τους νόμους, με νομικά επακόλουθα για το κράτος.¹²²⁶

Όπως είδαμε ήδη, το Δίκαιο της Κατοχής έχει σημαντικές πρόνοιες διασφάλισης της ασφάλειας του προσωπικού της Δύναμης Κατοχής (εν προκειμένω, της πολυεθνικής

¹²²⁵ Βλέπε για παράδειγμα τις επιχειρησιακές δυσχέρειες της επέμβασης των αμερικανικών Δυνάμεων στη Σομαλία, το 1993.

¹²²⁶ Βλέπε ενδεικτικά παραδείγματα εκτεταμένης παραβατικής συμπεριφοράς προσωπικού εκ Δυνάμεων της Σρι Λάνκα στην πολυεθνική ειρηνευτική επιχείρηση (UNMIL) στη Λιβερία. Σχετική αναφορά στο Γεώργιος Ανεψιού (Γ. Α.), «Ανάκληση Κυανόκρανων λόγω Ανάρμοστης Συμπεριφοράς», *Τετράδια Δικαιωμάτων του Ανθρώπου & Ανθρωπιστικής Δράσης*, ΕΚΕΔΑΑΔ/Πάντειο Παν., τεύχος 6, Νοε-Δεκ. 2007, σελ. 11-13, διαθέσιμο στη δνση http://des.panteion.gr/docs/TETRATDIA_DIKAIWMATWN_teuxos_6_18_3_08.pdf.

Ειρηνευτικής Δύναμης που αναπτυσσόμενη στο πεδίο θα εφαρμόσει, αλλά και θα διέπεται από το σχετικό Δίκαιο). Άλλωστε, είναι σαφές ότι το «σύγχρονο» ειδικό θεσμικό/Δικαιϊκό πλαίσιο της Κατοχής¹²²⁷, σαφώς δεν αναιρεί ή δεν αντικαθιστά, αλλά λειτουργεί συμπληρωματικά με τις ειδικές προβλέψεις περί προστασίας των μελών των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ που διαμορφώθηκαν με την Εγχειρίδιο Οδηγιών (1999)¹²²⁸ του ΓΓ του ΟΗΕ, ή της Σύμβασης (1994)¹²²⁹ και του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου (1995)¹²³⁰ για την Ασφάλεια του προσωπικού που αναπτύσσεται και ενεργεί στο όνομα ή για τους σκοπούς του ΟΗΕ. Κατά τη συμμετοχή τους, οι Δυνάμεις αυτές θα πρέπει να εφαρμόσουν και το συναφές νομικό πλαίσιο προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το οποίο είναι κατά περίπτωση εφαρμοστέο στη φάση της ανάπτυξης και δράσης τους στην περιοχή κρίσης (Προφανώς σε αυτό θα περιλαμβάνονται επίσης και οι ενδεχόμενες ειδικότερες εξωεδαφικές προβλέψεις ευρύτερης ανθρωπιστικής προστασίας που αντίστοιχα τυγχάνουν κατά περίπτωση δεσμευτικής εφαρμογής, από τα μέλη της αναπτυχθείσας πολυεθνικής Δύναμης).

Από την εφαρμογή του δικαίου της κατοχής στις πολυεθνικές επιχειρήσεις, μπορούν να εντοπιστούν σημαντικά πλεονεκτήματα, ως κατωτέρω:

- Προσφέρεται ικανοποιητική νομική διέξοδος στις υψηλές απαιτήσεις / standards νομικής προστασίας που θέτει όλο και περισσότερο η διεθνής κοινότητα σε τομείς ιδιαίτερου ανθρωπιστικού ενδιαφέροντος, όπως η υγεία, η παιδεία, η δικαιοσύνη και η προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών. Παράλληλα μπορεί να θωρακίσει τις πολυεθνικές δομές από τις πιθανές αγκυλώσεις, τις αδράνειες ή τις εγγενείς ανεπάρκειες ή θεσμικές/νομικές αδυναμίες προστασίας του τοπικού υφιστάμενου πλαισίου θεσμών ή διοικητικών λειτουργιών, ή ακόμη και του κοινωνικού, οικονομικού, πολιτικού και ίσως και πολιτισμικού υποστρώματος της τοπικής κοινωνίας. (βλέπε για παράδειγμα την κουλτούρα κοινωνικοπολιτικής αυτοοργάνωσης και διοίκησης του λαού στο Αφγανιστάν, ως συνδυασμό της κοινωνικής συνύπαρξης του σουνιτικού Ισλάμ και της σεκταριστικής φυλετικής κοινωνικής διάρθρωσης Αραβικού ή Αφγανικού τύπου, ειδικά σε σχέση με τα στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα και δη τα δικαιώματα προστασίας ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων, όπως η γυναίκα, το παιδί κλπ.).

- Νομιμοποιείται και θεσμοθετείται η εγκαθίδρυση και/ή ανασύσταση λειτουργικού μεταβατικού κανονιστικού, δικαιοδικού και δη δικαστικού συστήματος απονομής Δικαιοσύνης, για τη συγκρότηση ή αποκατάσταση της λειτουργίας μιας ομαλής, συνεκτικής και ασφαλούς κοινωνικής δομής. Εδώ προφανώς εμπίπτουν και θέματα προστασίας στοιχειωδών δικαιωμάτων των πολιτών, όπως στη ζωή, στην περιουσία κλπ., αλλά και η αποκατάσταση των ζημιών, καθώς και η τιμωρία των εγκληματιών, ή ακόμη και η αποτροπή τέλεσης και νέων παρανόμων πράξεων.

¹²²⁷ Δηλ. το προ, αλλά και το μετά τον 2^ο ΠΠ Δίκαιο, ήτοι κατά κύριο λόγο Χάρτης ΟΗΕ, Συμβάσεις Γενεύης 1949, Πρόσθετα Πρωτόκολλα 1977, αλλά και με το Δίκαιο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αλλά και το επιμέρους *soft Law*, καθώς και οι σχετικές εξελίξεις της δικονομίας των εθνικών και κυρίως των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, αλλά και οι συναφείς θεσμικές πρόνοιες σε εθνικό πλαίσιο.

Βλέπε συγκεκριμένα Umesh Palwankar, «*Applicability of international humanitarian law to United Nations peace-keeping forces*», **International Review of the Red Cross** no 294, ICRC, 1993, p.227-240.

¹²²⁸ UN Secretary-General's Bulletin, *Observance by United Nations forces of international humanitarian law*, ST/SGB/1999/13, 6 Aug. 1999, διαθέσιμο στο http://www.un.org/peace/st_sgb_1999_13.pdf.

¹²²⁹ **Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel** (9 Dec. 1994).

¹²³⁰ **Optional Protocol to the Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel (8/12/2005)**.

- Θεσμοθετείται η απαίτηση/υποχρέωση της Κατοχικής Αρχής (της πολυεθνικής Δύναμης Μεταβατικής Διακυβέρνησης) να μεριμνήσει για την εξασφάλιση ικανοποιητικών υπηρεσιών υγείας, περίθαλψης, και γενικότερα πρόνοιας, καθώς και την επάρκεια τροφίμων και φαρμάκων για τον τοπικό πληθυσμό. Επίσης, της παρέχεται η απαιτούμενη νομιμοποίηση για συνετή διαχείριση θεμάτων τοπικής οικονομίας, νομισματικής πολιτικής, δικαστικής λειτουργίας, η καθορισμού του εφ' εξής νομικού πλαισίου, σε σχέση με το προϋφιστάμενο (βλέπε Σερβικό δίκαιο στο Κόσοβο) κλπ.

- Διασφαλίζεται θεσμικά η βασική συνθήκη προσωρινότητας και παροδικής παρουσίας μιας πολυεθνικής Δύναμης που, ως μεταβατική κατοχική διακυβέρνηση, ασκεί μεταβατική και προσωρινή κυβερνητική εξουσία σε μια περιοχή, καθόσον η διάρκεια της παρουσίας της θα είναι σαφώς περιορισμένη. Ακόμη και στην περίπτωση της παρατεταμένης κατοχής (αντίστοιχα της παρατεταμένης παρουσίας της διεθνούς πολυεθνικής Δύναμης), υπό το δικαϊκό καθεστώς της κατοχής, αυτή λογίζεται ότι είναι πεπερασμένη, κάτι που σημαίνει έμμεσα ότι αυτόματα διασφαλίζεται η θεμελιώδης Κατοχική προϋπόθεση, δηλ. η εγγύηση αμετάβλητης κυριαρχίας του κράτους στην εν λόγω περιοχή, σε βάθος χρόνου. Όπως είναι γνωστό, η κατοχή δεν αποτελεί νόμιμο τρόπο μεταβίβασης ή μεταβολής του καθεστώτος κυριαρχίας της κατεχόμενης περιοχής.¹²³¹

- Διευκολύνεται η διευθέτηση πολλών «πρακτικών» προβλημάτων, αλλά και οργανωτικών δυσχερειών που συνδέονται με την επιχειρησιακή και θεσμική προετοιμασία των ίδιων των εθνικών συμβολών για τη συγκρότηση μιας πολυεθνικής «ειρηνευτικής» δύναμης σταθεροποίησης υπό τον ΟΗΕ, από τα συμβάλλοντα κράτη. Υπό την έννοια αυτή, αλλιώς θα προετοιμαστεί, θα εκπαιδευτεί, θα εξοπλιστεί, θα συσταθεί και θα προσφερθεί μια στρατιωτική δύναμη ενός κράτους προκειμένου να συμμετάσχει σε μια αντίστοιχη πολυεθνική επιχείρηση, όταν γνωρίζει εξ' υπαρχής ότι θα αναπτυχθεί σε μια περιοχή όπου, μεταξύ άλλων είναι πιθανό να αναλάβει και έργο Μεταβατικής Διακυβέρνησης, υπό την ιδιότητα όμως μιας διεθνούς μεταβατικής Κατοχικής Δύναμης, και αλλιώς όταν εκστρατεύει σε μια περιοχή με αποστολή επιβολής της ειρήνης ή ευρύτερης σταθεροποίησης, σαν μέρος μιας πολυεθνικής Δύναμης «Προθύμων» («*Coalition of the Willing*» – «*Coalition*» forces) ή μιας Δύναμης «συμμαχικής» επιχειρησιακής συγκρότησης, βλέπε για παράδειγμα μια Δύναμη Ταχείας Επέμβασης του NATO (NRF) ή της ΕΕ (EU Battlegroup), όπου αναλαμβάνει τέτοιες διευρυμένες σταθεροποιητικές επιχειρησιακές αρμοδιότητες, χωρίς όμως και να αποδέχεται τις υποχρεώσεις που συνδέονται με την αναγνώριση μιας Κατοχικής ιδιότητας. Έτσι, κρίσιμα θέματα ρυθμίζονται όπως η αστυνόμευση και διατήρηση της δημόσιας τάξεως, η διαχείριση κρατουμένων (σύλληψη, κράτηση, προσαγωγή και ενδεχομένως η δίκη και φυλάκιση κρατουμένων), οι υποχρεώσεις προστασίας και η εξασφάλιση μέριμνας του τοπικού πληθυσμού, αλλά και άλλα ευρύτερης λειτουργίας ζητήματα, όπως η υποχρέωση σεβασμού των υφιστάμενων θεσμικών λειτουργιών και των κοινωνικών και πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων της τοπικής κοινωνίας (π.χ. σε Κόσοβο και Ανατ. Τιμόρ, η Διεθνής Διοίκηση, αν και καλοπροαίρετα εγκαθιδρυμένη από τη διεθνή κοινότητα, αναγκάστηκε να προβεί σε κράτηση κρατουμένων χωρίς δίκη για διάστημα πάνω από έτος).

¹²³¹ Βλέπε σχετικά την Απόφαση της ΓΣ του ΟΗΕ, UN Res 2625(XXV)/26 Oct. 1970 («Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States»), όπου προβλέπεται emphaticά: «**No territorial acquisition resulting from the threat or use of force shall be recognized as legal**». Μάλιστα, η ανωτέρω αξιωματική πρόβλεψη αναγνωρίστηκε ως μέρος του διεθνούς εθιμικού δικαίου και από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (ICJ), κατά τη Γνωμοδότησή του στην Υπόθεση «περί των νομικών συνεπειών εκ της κατασκευής του Τείχους στα παλαιστινιακά εδάφη από το Ισραήλ», ICJ, Advisory Opinion, 2004, para. 87.

- Παρέχονται αυξημένες δυνατότητες για τον καταλογισμό ατομικής ποινικής ευθύνης, αλλά και ευθύνης των κρατών καθώς και των οργανισμών, που υπό την αιγίδα τους, την ευθύνη ή τον έλεγχο τους υπάγεται η εκάστοτε επιχείρηση (βλέπε π.χ. το έργο της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου αναφορικά με τις ευθύνες διεθνών οργανισμών και την ευθύνη του κράτους,¹²³² και ειδικά το έργο της 6^{ης} Επιτροπής (*Legal Committee*) της ΓΣ του ΟΗΕ, με εστίαση στα θέματα ατομικής ποινικής ευθύνης Οργάνων του Οργανισμού¹²³³).

- Η επίκληση του δικαίου της Κατοχής, αναδεικνύει την άμεση συσχέτιση των αρμοδιοτήτων που ασκούν, των ευθυνών που υπέχουν, αλλά και των συναφών δικαιωμάτων των μελών μιας πολυεθνικής Δύναμης (είτε ως όργανα του κράτους, είτε ως πολίτες αυτού), με το εδαφικό κριτήριο. Στην περίπτωση της κατοχής, το εδαφικό επεκτείνεται και πέραν της επικράτειας του κράτους, και στην κατεχόμενη περιοχή, αν και με κάποιους περιορισμούς. Σε κάθε περίπτωση όμως, είναι σαφές ότι δια του κατοχικού δεδομένου, στοιχειοθετούνται *de facto* στοιχεία εξωεδαφικότητας, ως προς το εφαρμοστέο κάθε φορά δίκαιο και δη οι επιμέρους διατάξεις που παρέχουν προστασία δικαιωμάτων, αλλά και αναθέτουν αρμοδιότητες καθώς και ευθύνες (διοικητικές, αλλά κυρίως ποινικές) στα μέλη των τμημάτων των ΕΔ μιας χώρας που συμμετέχουν στην πολυεθνική Δύναμη. Σαφώς, το στοιχείο της εξωεδαφικότητας (δικονομικά κρίσιμο και απολύτως αποφασιστικό για την νομική αξιολόγηση επιχειρησιακών ή «παρα-επιχειρησιακών» δράσεων, δραστηριοτήτων, ενεργειών, πράξεων ή παραλείψεων εκτός της μείζονος επικράτειας ενός κράτους από μέλη των ΕΔ του σε πολυεθνικές επιχειρήσεις) τεκμηριώνεται και χρησιμοποιείται ουσιαστικά ως στοιχείο μιας ένδικης διαδικασίας, σχεδόν αποκλειστικά στο πλαίσιο του Δικαίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (και ελάχιστα στο ΔΑΔ), κυρίως λόγω της διάθεσης επαρκέστερων και ίσως και προθυμότερων δικαιοδοτικών Οργάνων, όχι μόνον εθνικού, αλλά και διεθνούς μάλιστα βεληνεκού (βλέπε π.χ. τη Βουλή των Λόρδων, και κατ' εξοχήν το ΕΔΔΑ, αντιστοίχως). Χωρίς αμφιβολία, ο εντοπισμός και καταλογισμός ευθυνών για την μη-προστασία θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και κυρίως, η διαδικασία αποκατάστασης βλαβών (μελών της πολυεθνικής Δύναμης ή τρίτων) από την παραβίασή τους ειδικά σε περιπτώσεις ανάπτυξης και δράσης πολυεθνικών επιχειρήσεων, προς το παρόν λαμβάνει χώρα στο μάλλον προσφορότερο έως τώρα πλαίσιο του Δικαίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Η επίκληση όμως του κατοχικού πλαισίου, μεταξύ άλλων, είναι δυνατόν να προσδώσει νέα δυναμική στο ΔΑΔ, σε σχέση με το ΔΔΤΑ για την εφαρμογή του σε αντίστοιχες περιπτώσεις. Είναι ίσως καιρός να ανοίξει το πεδίο ενεργοποίησης του, συζυγούς του ΔΔΤΑ, κατοχικού – ανθρωπιστικού δικαϊκού συστήματος σε περιπτώσεις νομικής διερεύνησης εξωεδαφικών παραβάσεων του δικαίου, κατά τις πολυεθνικές ειρηνευτικές επιχειρήσεις. Ειδικά κατόπιν της σύστασης του Διαρκούς Ποινικού Δικαστηρίου (ICC) και των ευρύτερων ραγδαίων εξελίξεων στο πεδίο της οικουμενικής και συμπληρωματικής ποινικής δικαιοδοσίας για διερεύνηση υποθέσεων ατομικής ποινικής ευθύνης, αλλά και της ευθύνης κράτους για «ανθρωπιστικά»¹²³⁴ εγκλήματα, (εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας κλπ.). Το κατοχικό δικαϊκό πλαίσιο αποτελεί ένα πρακτικό εργαλείο εξέτασης έκνομων ενεργειών που συνδέονται με στρατιωτικές δραστηριότητες εν γένει, ή που αφορούν ειδικότερα το πεδίο της εξωεδαφικής εφαρμογής της

¹²³² http://untreaty.un.org/ilc/summaries/9_6.htm

¹²³³ «*Criminal accountability of United Nations officials and experts on mission*», UN GA 6th Committee, Agenda item 78, 64th session/2009, διαθέσιμο στη δνση <http://www.un.org/ga/sixth/64/CrimAcc.shtml>.

¹²³⁴ Παραβάσεις του (διεθνούς και μη) δικαίου και έκνομες συμπεριφορές σε περιβάλλον ένοπλων συρράξεων ή συγκροτημένων επιχειρησιακών δραστηριοτήτων ατόμων-μελών στρατιωτικών τμημάτων ενός τρίτου κράτους, στο πλαίσιο της εντεταλμένης τους υπηρεσίας κατά τη διάρκεια επιχειρήσεων «ειρηνευτικών» ή σταθεροποίησης.

εθνικής στρατιωτικής ποινικής δικαιοδοσίας, όπου κατά κύριο λόγο παραβιάζονται οι ευεργετικές προβλέψεις προστασίας των δικαιωμάτων του ατόμου, που αποτελεί για πολλούς την πρώτιστη προτεραιότητα ατομικής προστασίας της διεθνούς δικαιοταξίας.

• Η κυριότερη ενδεχομένως θετική συμβολή της επίκλησης του Δικαίου της Κατοχής στις πολυεθνικές επιχειρήσεις Μεταβατικής Διακυβέρνησης υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, είναι η πρακτική/νομική συνιστώσα, καθόσον με τη χρήση του δίνεται η ευκαιρία να κλείσει το (λειτουργικό) κενό στην ερμηνεία και κατ' επέκταση στην πρακτική εφαρμογή της έννοιας του «**αποτελεσματικού ελέγχου**» ή απλώς του «**ελέγχου**»¹²³⁵ και όλων των παραγώνων αυτής, κατά την άσκηση «εξουσίας» ή αν θέλετε «**δικαιοδοτικής και διοικητικής αρμοδιότητας**» από την πολυεθνική Δύναμη σε μια περιοχή ευθύνης της. Συγκεκριμένα, όπως επιβεβαιώνεται και στη σχετική νομολογία των Δικαστηρίων του ΕΔΑΔ, του ΔΕΚ, αλλά και της Βουλής των Λόρδων, η έννοια του αποτελεσματικού ελέγχου, για το **Δίκαιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου** προσδιορίζεται προσεγγίζοντας περισσότερο την έννοια της «**αρμοδιότητας**», ή του «**διοικητικού ελέγχου-υπαγωγής**»¹²³⁶ του Οργανισμού επί των επιχειρήσεων, σε αντιδιαστολή με το «*Lex Specialis*» Ανθρωπιστικό Δίκαιο, και δη το Δίκαιο της Κατοχής, όπου εκεί η έννοια του «**ελέγχου**» ερμηνεύεται και πιστοποιείται περισσότερο με επιχειρησιακά – πραγματιστικά (factual) κριτήρια σε μια περιοχή. Έτσι, στην πράξη έχουμε τη διάσταση μεταξύ του ποιος αναγνωρίζεται ή θεωρείται ως **αρμόδιος**, ποιος έχει οριστεί **υπεύθυνος** για τα όσα συμβαίνουν και **ποιος ελέγχει ουσιαστικά και αποτελεσματικά** (ή ολοκληρωτικά) όλα όσα συμβαίνουν σε μια περιοχή.¹²³⁷

¹²³⁵ Επισημαίνεται ότι το ICJ, στην Υπόθεση *Κονγκό Vs Ουγκάντα* (19 Δεκ. 2005), υιοθέτησε έμμεσα την εκδοχή του μάλλον αυστηρότερου κριτηρίου του [**«actual» «control»**], τονίζοντας ότι αν και η Ουγκάντα είχε δεχθεί ότι στην περιοχή του Α/Δ Kisangani της DRC, τα στρατεύματά της ασκούσαν ήδη «*administrative control*», η απλή παρουσία στρατευμάτων της στο έδαφος της DRC, δεν συνιστούσε «Κατοχή» υπό την έννοια του Άρθρου 42 των Κανονισμών της Χάγης του 1907. Το Δικαστήριο όμως αναγνώρισε κατοχική αρμοδιότητα και αντίστοιχες ευθύνες για την Ουγκάντα στην περιοχή Ituri της DRC, όπου οι Δυνάμεις της υπό τον Στρατηγό Kazini, «*...established and exercised authority in Ituri as an occupying power.*» (Απόφαση, παρα. 160 και 176 – 180).

¹²³⁶ Βλέπε τα Άρθρα 4 και 5, στο *Σχέδιο Άρθρων για την Ευθύνη των Διεθνών Οργανισμών* (27 Μαΐου 2004) της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου του ΟΗΕ (UN International Law Commission: *Draft Articles on the responsibility of international organizations*). Επίσης, βλέπε την αυθεντική ερμηνεία του άρθρου από την ίδια την Επιτροπή ΔΔ (General Assembly Official Records 59th Session, Supp No 10 – A/59/10, Report of the ILC, 56th Session, July – Aug. 2004, παρα. (1) έως (10), σελ. 110-115 (διαθέσιμο στο <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2004/2004report.htm>.), όπου μεταξύ άλλων γίνεται δεκτό ότι «*The United Nations assumes that in principle it has exclusive control of the deployment of national contingents in a peacekeeping force.*», κάνοντας επίσης μνεία στις επιμέρους ρυθμίσεις που συμφωνούνται κατά τις ειδικές Συμφωνίας που συνάπτονται μεταξύ του ΟΗΕ και των κρατών που προσφέρουν δυνάμεις για να ρυθμίσουν αντίστοιχες νομικές εκκρεμότητες.

¹²³⁷ Επί του θέματος, βλέπε μεταξύ άλλων:

- Την απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης (ICJ) στη Γνωμοδότηση για το «Τείχος» (2004), όπου στην παρα. 108, δέχτηκε την τελεολογική ερμηνεία των διατάξεων των Συμφώνων του 1966 ως προς το πεδίο εφαρμογής των, κάνοντας συγκεκριμένα μνεία του άρθρου 2, παρα 1 του ΣΑΠΔ, όπου ρητά προβλέπει ότι «*Each State party to the present Covenant undertakes to respect and to ensure to all individuals within its territory and **subject to its jurisdiction** the rights ...*».
- Την αγόρευση του Lord Justice Brooke, στην Υπόθεση *Al-Skeini*, όπου υποστήριξε χαρακτηριστικά: «5. The present case is not about acts done by embassies or consular authorities or on a ship on the high seas or on an aircraft while it is in the air. It is about acts done by the soldiers of an army which, with others, has overthrown the government of a sovereign state and is temporarily in occupation of the territory of that state pending the establishment of a new national government. This is why it is being contended that the United Kingdom was obliged to secure to the citizens of that part of Iraq which its forces occupied the rights and freedoms defined in the ECHR because, it is said, those citizens were temporarily within this country's jurisdiction.», *Al-Skeini & Ors, R (on the application of) v Secretary of State for Defence* [2005] EWCA Civ 1609 (21 December 2005).

• Στη συγκεκριμένη (ανωτέρω) περίπτωση, μέσω του ορισμού Αρμόδιας Αρχής με όρους Κατοχικής Διοίκησης, παρέχεται η δυνατότητα στην Αρχή, αυτοδίκαια και εν πλήρη συναινέσει όλων των εμπλεκόμενων, να καθίσταται νόμιμα, ως αποκλειστικά **ασκούσα τον αποτελεσματικό έλεγχο** στην περιοχή, η αναμφισβήτητα αρμόδια, αλλά και υπεύθυνη Αρχή. Η εν λόγω Αρχή θα αναλαμβάνει πλήρως, συνειδητά, «προγραμματισμένα» (αφορά ειδικά τις πολυεθνικές Δυνάμεις που προορίζονται να αναπτυχθούν για το λόγο αυτό) και κυρίως αδιαμφισβήτητα, έναντι όλων των λοιπών δρώντων εντός και εντός της περιοχής, να ασκεί τις **αρμοδιότητες** και δη τις συναρτώμενες (αυξημένες) **ευθύνες**, προκειμένου να διασφαλίσει την πληρέστερη δυνατή προστασία των αμάχων/κατοίκων, ως **απόλυτη αρχή Μεταβατικής Διακυβέρνησης «κατοχικού» χαρακτήρα στην εν λόγω περιοχή**. Ευθύνες, οι οποίες κατ'ελάχιστον, λόγω της επίκλησης του κατοχικού δικαίου, δεν θα μπορεί να είναι επουδενί υποδεέστερες, από αυτές που προβλέπει το Δίκαιο της Κατοχής για τη Δύναμη κατοχής.

Εξαιρετικά δε ενδιαφέροντα είναι τα δεδομένα της διεθνούς νομολογίας¹²³⁸ επί του θέματος, παρέχοντας σημαντικές (αν και όχι πάντα ταυτόσημες) ερμηνευτικές κατευθύνσεις

-
- .Επίσης, στην υπόθεση «*Δημόπουλος και ά. κατά Τουρκίας*» (Γνωμοδότηση ως προς το παραδεκτό), 2010, το ΕΔΑΔ, χρησιμοποίησε το όρο «**overall control**» για τον προσδιορισμό του πλαισίου του «ώριμου» Κατοχικού ελέγχου (αλλά πάντως αποδεκτού ως παράνομου) της Τουρκίας στην κατεχόμενη βόρεια περιοχή της Κυπριακής Δημοκρατίας, που όμως τον υπήγαγε πλήρως στην διερεύνηση τεκμηρίωσης του κριτηρίου της υφιστάμενης (ή μη) «αρμοδιότητας», όπως αυτό προβλέπεται στο άρθρο 1 της ΕΣΔΑ, δεχόμενο τα εξής:

«95. Further, the **overall control exercised by Turkey over the territory of northern Cyprus** entails her responsibility for the policies and actions of the “TRNC” and that those affected by such policies or actions come within the **“jurisdiction” of Turkey for the purposes of Article 1 of the Convention** with the consequence that Turkey is accountable for violations of Convention rights which take place within that territory and is bound to take positive steps to protect those rights. It would not be consistent with such responsibility under the Convention if the adoption by the authorities of the “TRNC” of civil, administrative or criminal law measures, or their application or enforcement within that territory, were then to be denied any validity or regarded as having no “lawful” basis in terms of the Convention (see *Foka v. Turkey*, no. 28940/95, § 83, 24 June 2008, where arrest for obstruction of the applicant Greek Cypriot by a “TRNC” police officer was found to be lawful; *Protopapa v. Turkey*, no. 16084/90, § 87, 24 February 2009 where a criminal trial before a “TRNC” court was found to be in accordance with Article 6, there being no ground for finding that these courts were not independent or impartial or that they were politically-motivated).», *Demopoulos et oth. v. Turkey*, ECHR GC, Decision on Admissibility, 1 March 2010.

¹²³⁸ Βλέπε συναφείς χαρακτηριστικές νομικές υποθέσεις διεθνών Δικαστηρίων με «κατοχικό» αντικείμενο ή νομολογιακή συνάφεια:

- *ICTY, P. v. Naletilic & Martinovic*, IT-98-34-T (2003), παραρ. 210-233 και παραρ. 597 (καθορισμός αποτελεσματικού ελέγχου – κριτηρίων κατοχής).
- ICJ, *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 2004, 167, παραρ. 78 και σελ. 172, παραρ. 89.
- ICJ *Armed Activities on the Territory of the Congo*, *Congo v Uganda*, 2005, όπου υπογραμμίστηκε η στοιχειοθέτηση του καθεστώτος της κατοχής, με την φυσική παρουσία των στρατιωτικών δυνάμεων προκειμένου να πληρείται το κριτήριο του «αποτελεσματικού ελέγχου» σε μια περιοχή. Επίσης, γίνεται σαφής διάκριση μεταξύ ενός «διοικητικού ελέγχου/διοίκησης» (“*administrative control*”) και του αποτελεσματικού ελέγχου, υπό την έννοια του Δικαίου της Κατοχής. Βλέπε παραρ. 172-180.
- EWCA – House of Lords, *Al-Skeini & Ors, R (on the application of) v Secretary of State for Defence* [2005] EWCA Civ 1609 (21 December 2005).
- *Secretary of State for Defence v Al-Skeini & Ors* [2007] UKHL 26 (13 June 2007).
- *Commission for Reception, Truth, and Reconciliation Timor-Leste (CAVR)*, 2005.
- ICRC, *Professor Daniel Thürer, Current challenges to the law of occupation*, Official Statement, 6th Bruges Colloquium, 20-21 October 2005.
- *Al Jeddah v Secretary of State of Defence / Great Britain (House of Lords)*, 2007, παρ. 3. Επίσης, σημαντικό είναι να τονιστεί και το πρώτο εκ των τριών βασικών ερωτημάτων που απασχόλησαν το Δικαστήριο της

επί των επιμέρους νομικών πτυχών που ανακύπτουν σχετικά με τη γενικότερη διερεύνηση του εφαρμοστέου θεσμικού πλαισίου κατά την συγκρότηση και ανάπτυξη πολυεθνικών ειρηνευτικών δυνάμεων υπό τον ΟΗΕ σε περιοχές κρίσεων. Παράδειγμα η απόδοση ευθύνης στον ΟΗΕ για πράξεις ή παραλείψεις ατόμων που ενεργούν ως εντεταλμένοι, ή ως *de facto* όργανα του Οργανισμού, υπό την αιγίδα ή απλά εξ ονόματός του (βλέπε π.χ. προσωπικό πολυεθνικών Δυνάμεων, κλπ.).¹²³⁹ Τέτοια δυνατότητα αναγνώρισης τυχόν νομικής ευθύνης

Βουλής των Λόρδων, κατά πόσο δηλ. το νομικό καθεστώς που συγκροτείται δυνάμει της απόφασης 1546/2004 του ΣΑ του ΟΗΕ, ως βασική Εντολή (mandate), εξασφαλίζει βασικά δικαιώματα του Δικαίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και δη της ΕΣΔΑ, όπως το δικαίωμα του Άρθρ. 5(1) της ΕΣΔΑ («*whether the provisions of article 5(1) of the Convention are qualified by the legal regime established pursuant to United Nations Security Council Resolution (“UNSCR”) 1546 (and subsequent resolutions) by reason of the operation of articles 25 and 103 of the UN Charter, such that the detention of the appellant has not been in violation of article 5(1)*»). Το τρίτο ερώτημα προσδιορίστηκε ως προς το αν και κατά πόσο οι εν λόγω ενέργειες εμπίπτουν στην συντρέχουσα εφαρμογή διατάξεων του εθνικού του δικαίου του ΗΒ ή του Ιράκ («*whether English common law or Iraqi law applies to the appellant’s detention and, if the former, whether there is any legal basis for his detention.*»).

- ECHR, *Demopoulos et oth. v. Turkey*, ECHR GC Decision on Admissibility, 1 March 2010.
- ECHR, *Loisidou v. Turkey*, [Judgment on preliminary objections \(1995\)](#), και [Judgment on just satisfaction \(1998\)](#).

¹²³⁹ Δες ειδικότερα τη σχετική περιπτωσιολογία, που αφορά τις κλιμακούμενες απόπειρες στοιχειοθέτησης έγερσης επιμέρους ευθυνών οργανισμών, όσο και μεμονωμένων κρατών, σε διεθνή δικαιοδοτικά όργανα, οι οποίες μάλιστα, αν και για –κυρίως- δικονομικούς λόγους δεν τελεσφόρησαν, ενέγραψαν σημαντικό διεθνές νομολογιακό προηγούμενο με εξαιρετικά ενδιαφέρουσες διαφαινόμενες μελλοντικές προοπτικές ως προς τη εξέλιξη των εν λόγω νομικών θεμάτων. Παράλληλα και σε εκτενέστερο θεωρητικό επίπεδο, το θέμα εξέτασε η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου (δες, υποσημειώσεις 108-113, παρακάτω). Ειδικότερα, για τη νομολογιακή εξέλιξη της διεθνούς ευθύνης κράτους, αξίζει ενδεικτικά να επισημανθούν οι περιπτώσεις της απορριφθείσας προσφυγής της Σερβίας στο ICJ, έναντι συγκεκριμένων χωρών-μελών του NATO για τους εναέριους βομβαρδισμούς της Συμμαχίας στο Κόσοβο (1999). Επίσης, εξαιρετικό νομολογιακό ενδιαφέρον για το θέμα, παρουσιάζουν οι αποφάσεις του ΕΔΑΔ *Bosphorus v. Ireland*, Judgment, 30/6/2005, *Behrami v. France* και *Saramati v. France, Germany and Norway*, 02/05/2007, καθώς και *Al-Jedda v. UK*, 07/07/2011, η έκβαση των οποίων καθορίζεται κυρίως από το στοιχείο της δικαστικής ασυλίας του ΟΗΕ. Ειδικά στην *Behrami / Saramati*, η πλειοψηφούσα άποψη της σύνθεσης του Δικαστηρίου του Στρασβούργου θεώρησε σκόπιμο να στραφεί νομολογιακά μακριά από την προγενέστερη απόφαση *Bosphorus*, ως προς το θέμα του (μη) καταλογισμού ευθύνης στο κράτος για πράξεις των πολυεθνικών τους Δυνάμεων στο πεδίο, καθώς αυτές θεωρήθηκαν «υποκείμενα» όργανα του, απολαμβάνοντας ασυλία, ΟΗΕ, θεωρώντας μάλιστα ότι

«...*the impugned acts and omissions of KFOR and UNMIK cannot be attributed to the respondent States and, moreover, did not take place on the territory of those States or by virtue of a decision of their authorities. ... There exists, in any event, a fundamental distinction between the nature of the international organisation and of the international cooperation with which the Court was there concerned and those in the present cases. As the Court has found above, UNMIK was a subsidiary organ of the UN created under Chapter VII and KFOR was exercising powers lawfully delegated under Chapter VII of the Charter by the UNSC. As such, their actions were directly attributable to the UN, an organisation of universal jurisdiction fulfilling its imperative collective security objective.*»

(παρ. 151, ανωτέρω Απόφασης). Επίσης, εξίσου ενδιαφέρουσα είναι η σχετικώς πρόσφατη απόφαση του ίδιου Δικαστηρίου στην υπόθεση «*Stiching Mothers of Srebrenica, et all vs the Netherlands*» (11/6/2013), αφορώσα την συμπεριφορά του Ολλανδικού στρατιωτικού τμήματος της ευρύτερης πολυεθνικής ειρηνευτικής Δύναμης *UN Protection Force* (UNPROFOR) του ΟΗΕ στην ατυχή διαχείριση των υπό διεθνή προστασία (σε UN «*safe area*») αμάχων Βόσνιων Μουσουλμάνων, στη Σρεμπρένιτσα, τον Ιούλιο του 1995, με τραγικότατη έκβαση, όπου αν και τέθηκε θέμα ευθυνών της Ολλανδίας, αλλά και του ίδιου του Οργανισμού, τελικά, το αίτημα των εναγόντων (για παραβίαση του άρθρου 6.1 της ΕΣΔΑ, περί «δικαιής» δίκης και επαρκών ένδικων μέσων) απορρίφθηκε (παρ. 169 Απόφασης), επί τη βάση κυρίως της αναγνωρισμένης ασυλίας του Οργανισμού. Θέση η οποία είχε ήδη υποστηριχθεί και στην εξέλιξη της υπόθεσης στην εθνική (Ολλανδική) δικαιοδική διαδικασία, με στόχο την απόδοση ευθυνών στον Οργανισμό, όχι βέβαια για την τέλεση εγκλήματος γενοκτονίας, αλλά για την αποτυχία των Δυνάμεων που λειτουργούσαν υπό την αιγίδα του να την αποτρέψει, όπου αναγνώρισε την ασυλία του Οργανισμού, ακόμη και για σοβαρές παραβιάσεις του διεθνή Νόμου, όπως το, παραβιάζων διεθνή κανόνα *jus*

στο διεθνή Οργανισμό που έχει την ευθύνη για την ανάπτυξη της Ειρηνευτικής Δύναμης, αυτόματα επαναπροσδιορίζει το όλο πλαίσιο για την αντίστοιχη παράλληλη ή συμπληρωματική αναγνώριση (ή μη) ενδεχόμενων ευθυνών στα επιμέρους κράτη, των οποίων πολίτες, ή μέλη των ΕΔ τους, μετέχουν στην ειρηνευτική δύναμη (ειδικά μέσω των προβλέψεων της ΕΣΔΑ) λειτουργώντας μάλλον αποτρεπτικά από την κλιμάκωση περιπτώσεων εμφάνισης εκνόμων ενεργειών (από κάθε πλευρά των δρώντων) κατά την διεθνή επέμβαση με πολυεθνικές δυνάμεις σε μια κρίση, ή ακόμη ειδικότερα κατά την διακυβέρνηση περιοχών υπό διεθνή έλεγχο.

Σε αυτό το ευρύτερο εποικοδομητικό πλαίσιο θα πρέπει σαφώς να ενταχθεί και η σημαντικότερη και άκρως επιβοηθητική, έως τώρα συμβολή της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου (ILC), ειδικά επί του προσδιορισμού του πεδίου ευθύνης κρατών¹²⁴⁰ Διεθνών Οργανισμών¹²⁴¹ και της ασυλίας των κρατών-μελών τους¹²⁴², ή ατόμων που λειτουργούν ως *de facto* ή μη όργανα κράτους υπό διεθνή διοίκηση, αν και όχι ακόμη σε απολύτως καταληκτικό στάδιο¹²⁴³. Στην κατατεθείσα από την Επιτροπή το 2001, πρόταση άρθρων για τη διεθνή ευθύνη κράτους «*Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*», ειδικότερα (άρθρο 4.1) προσδιορίζεται, μεταξύ άλλων, ο καταλογισμός ευθύνης από έκνομες πράξεις ή παραλείψεις οργάνου του κράτους, στο ίδιο. Προσέγγιση η οποία κατ' εξοχή αφορά και τις περιπτώσεις συμμετοχής στρατιωτικών τμημάτων κράτους σε πολυεθνικές επιχειρήσεις.

Οι περιπτώσεις αρνητικών απόψεων ή αντίθετων θέσεων από πλευράς θεωρίας δεν εντοπίζονται με ευχέρεια στη διεθνή βιβλιογραφία. Ενδεικτική είναι η περίπτωση της καθηγήτριας του πανεπιστημίου της Πρετόρια, στη Νότια Αφρική, Erika de Wet. Στο εξαιρετικό άρθρο της «*The Direct Administration of Territories by the United Nations*» (2004)¹²⁴⁴, και στο κεφάλαιο IV.1.a «*The (In) applicability of the Law of Occupation to United Nations-Authorised Forces*» η συγγραφέας, αν και γενικά δεν απορρίπτει την εν γένει εφαρμογή του δικαίου της κατοχής σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις υπό το Κεφ. VII, επιφυλάσσεται ως προς τη σκοπιμότητα επίκλησης του δικαίου της Κατοχής στις περιπτώσεις ανάπτυξης και δράσης των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ.

cogens, έγκλημα της γενοκτονίας. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι, το Δικαστήριο του Στρασβούργου απέφυγε να αποφανθεί ουσιαστικά, μη εξετάζοντας επί της ουσίας το θέμα της απόδοσης νομικής ευθύνης για το τραγικό συμβάν, τόσο στο κράτος της Ολλανδίας, όσο και στον ίδιο τον Οργανισμό, υποστηρίζοντας ότι «... *the attribution of responsibility for the Srebrenica massacre or its consequences, whether to the United Nations, to the Netherlands State or to any other legal or natural person, is not a matter falling within the scope of the present application.*», παρ. 137, ανωτέρω Απόφασης.

¹²⁴⁰ http://legal.un.org/ilc/summaries/9_11.htm. Δες επίσης την Έκθεση προς την Εισαγγελέα του ICTY της Επιτροπής για τους ΝΑΤΟϊκούς βομβαρδισμούς στη Γιουγκοσλαβία («*Final Report to the Prosecutor by the Committee Established to Review the NATO Bombing Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia*»), όπου καταληκτικά εισηγείται ότι «*no investigation be commenced by the OTP in relation to the NATO bombing campaign or incidents occurring during the campaign*».

¹²⁴¹ Report of the Drafting Committee, “*Texts and titles of draft articles 1 to 67 adopted by the Drafting Committee on second reading in 2011*” (A/CN.4/L.778, 30 May 2011).

¹²⁴² UN Final Report to the Prosecutor by the Committee Established to Review the NATO Bombing Campaign Against the Federal Republic of Yugoslavia.

¹²⁴³ Δες για παράδειγμα το εν εξελίξει έργο της Επιτροπής, ως προς το θέμα της ασυλίας υψηλών κρατικών αξιωματούχων (Ηγετών κρατών και Υπουργών Εξωτερικών) σε αλλοδαπή ατομική ποινική δικαιοδοσία, παρουσιαζόμενο στην ILC Report for 65th session to UN GA (2013), *Immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction*, παρά. 40-49.

¹²⁴⁴ Erika de Wet, “*The Direct Administration of Territories by the United Nations and its Member States in the Post Cold-War Era: Legal Bases and Implications for National Law*”, 8 *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 2004, σσ. 291-340, διαθέσιμο στη δνση http://www.mpil.de/files/pdf1/mpunyb_dewet_8.pdf.

Η άποψη της όμως προφανώς βασίζεται στην μάλλον αποπροσανατολιστική θεώρηση σύγχυσης της κατοχής με την επιχειρησιακή εισβολή / διείσδυσης («mere penetration») σε ξένο - εχθρικό έδαφος (όπου, δηλαδή, η παρουσία της ξένης Δύναμης στο πεδίο είναι επιχειρησιακά προσωρινή και σαφώς επισφαλής), ώστε να θεωρείται ότι ο έλεγχος του εδάφους εκ μέρους της να μπορεί να ασκηθεί απρόσκοπτα, και άρα και αποτελεσματικά. Υπό την έννοια αυτή, δεν πληρείται το αυστηρό κριτήριο του άρθρου 42 για το τι πρέπει να ισχύει προκειμένου να θεωρείται ένα έδαφος ως κατεχόμενο. Τελικώς όμως φαίνεται και αυτή αποδέχεται το εξεταζόμενο διακύβευμα της κατοχής εκ μέρους των ειρηνευτικών δυνάμεων του ΟΗΕ. Συγκεκριμένα, υποστηρίζει τα εξής:

«the question now becomes whether the presence of United Nations-authorized forces in a territory could constitute an occupation - in particular if one keeps in mind that the mere penetration of a patrol into enemy territory without any intention of staying there, is sufficient to trigger the law of occupation. As far as Chapter VI 1/2 (co-)administrations are concerned, it seems clear that the law of occupation would be out of place. [...] In relation to Chapter VII authorized forces, some authors support the view that these forces are subject to the law of occupation, at least to the extent that it constitutes customary law. The measures undertaken by these forces are inherently coercive and in those instances where consent is granted by the affected territory, it frequently is produced under the threat to use force. According to this line of argument, the question would thus not be whether the law of occupation was triggered, but what type of occupation would be at stake.»¹²⁴⁵

3.3.3 Η Υπόθεση *Ali Saadallah Belhas et al. v. Moshe Ya'alon* (2008)

Η Υπόθεση *Ali Saadallah Belhas et al. v. Moshe Ya'alon* (2005/2008), στο Εφετείο της Πολιτείας Columbia των ΗΠΑ, αφορά προσφυγή που κατατέθηκε και εξετάστηκε αρχικά στο περιφερειακό Δικαστήριο (District Court) της Πολιτείας Columbia των ΗΠΑ (4 Νοε 2005) και κατόπιν εξετάστηκε στο Εφετείο (15 Φεβ 2008)¹²⁴⁶ της Πολιτείας Columbia των ΗΠΑ εκ μέρους θυμάτων και συγγενών Παλαιστινίων που κατέφυγαν σε οριοθετημένο χώρο παραμονής προστατευόμενο εκ της ειρηνευτικής Δύναμης του ΟΗΕ, στην Κανά. Σε αυτό κατέφυγαν περίπου 800 άμαχοι, κυρίως γυναίκες, παιδιά και ηλικιωμένοι. Ισχυρίστηκαν ότι στις 18 Απριλίου 1996 βομβαρδίστηκαν από δυνάμεις του Ισραήλ, υπό τον Στρατηγό Moshe Ya'alon, τότε Στρατιωτικό Διοικητή και (μετέπειτα) επικεφαλής της υπηρεσίας Πληροφοριών του Στρατού του Ισραήλ (IDF Army Intelligence). Οι προσφεύγοντες ζήτησαν τη δίωξή του για την απόφασή του να βομβαρδίσει τον προστατευόμενο χώρο με εγγυήσεις της Δύναμης του ΟΗΕ, με αποτέλεσμα το θάνατο περισσότερο των 100 αμάχων και τον τραυματισμό περισσότερων, αλλά το Δικαστήριο πρωτόδικα (14 Δεκ. 2006) δεν έκανε δεκτή την προσφυγή με το αιτιολογικό ότι δεν είχε την απαιτούμενη δικαιοδοσία να ασκήσει δίωξη κατά του ισραηλινού στρατιωτικού αξιωματούχου. Επίσης και δευτεροβάθμια, το Εφετείο της Πολιτείας Columbia δέχτηκε την απορριπτική Απόφαση του Πρωτοδικείου. Κοινή βάση του σχετικού απορριπτικού σκεπτικού ήταν η επίκληση σχετικών περιοριστικών προβλέψεων εκ του εθνικού πλαισίου του

¹²⁴⁵ *Ibid.*, σελ. 321.

¹²⁴⁶ *Ali Saadallah Belhas et al. v. Moshe Ya'alon*, Case number 07-7009, Decision title Appeal from the United States District Court for the District of Columbia, 15 February 2008, διαθέσιμη στη δνση http://www.asser.nl/upload/documents/DomCLIC/Docs/NLP/US/Belhas_Appeal_15-2-2008.pdf και http://www.asser.nl/upload/documents/DomCLIC/Docs/NLP/US/Belhas_Appeal_15-2-2008.pdf.

*Torture Victim Protection Act (1991)*¹²⁴⁷ των ΗΠΑ. Αξίζει να σημειωθεί σχετική χαρακτηριστική πρωτοβουλία παρέμβασης του Ισραηλινού πρέσβη στις ΗΠΑ, ο οποίος σε επιστολή του υπογράμμισε την επίσημη ιδιότητα του εναγόμενου, ως κρατικό όργανο, οι διαταγές του οποίου είχαν την πλήρη κάλυψη του κράτους (του Ισραήλ), δηλώνοντας μάλιστα ότι «...anything [General Ya'alon] did in connection with the events at issue in the suit[] was in the course of [his] official duties, and in furtherance of official policies of the State of Israel. To allow a suit against [General Ya'alon] is to allow a suit against Israel itself.»¹²⁴⁸.

Η ανωτέρω υπόθεση αφορά περίπτωση εξέτασης της τέλεσης ενός ενδεχόμενου εγκλήματος πολέμου, που όμως δεν κατέληξε να τεθεί υπό ουσιαστική δικαστική κρίση, καθόσον το συγκεκριμένο εθνικό Δικαστήριο απεφάνθη ότι δεν είχε δικαιοδοσία να δικάσει, δυνάμει κυρίως του περιοριστικού πλαισίου του Torture Victim Protection Act of 1991. Εδώ, η περίπτωση της εν λόγω νομολογίας παρατίθεται ως ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεσματικότητας της εφαρμογής του προτεινόμενου μοντέλου επίκλησης του Δικαίου της Κατοχής σε περιοχές ανάπτυξης μιας ειρηνευτικής Δύναμης. Σε αυτή την περίπτωση, το Δικαστήριο θα τεκμηρίωνε την απαιτούμενη δικαιοδοσία του να δικάσει, δυνάμει του δικαίου της Κατέχουσας Δύναμης, δηλαδή του κράτους που η Δύναμή του ελέγχει την περιοχή του εγκλήματος.

¹²⁴⁷ [Torture Victim Protection Act of 1991](https://www.congress.gov/bill/102nd-congress/house-bill/2092/text)¹²⁴⁷ (Title 28 U.S. Code, Chapter 85, Section 1350), διαθέσιμο στη δνση <https://www.congress.gov/bill/102nd-congress/house-bill/2092/text>.

¹²⁴⁸ <http://www.internationalcrimesdatabase.org/Case/913>.

4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

4.1 Γενική θεώρηση του UN Peacekeeping

Η συμπλήρωση αισίως της 70^{ης} δεκαετίας αδιάλειπτης λειτουργίας του θεσμού των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ σηματοδοτεί και πιστοποιεί αναμφίβολα την κατά κοινή ομολογία επιτυχή λειτουργία ενός μοντέλου διεθνούς ειρηνευτικής παρέμβασης στη διάθεση του ΟΗΕ για τη δυναμική αντιμετώπιση κρίσεων παγκοσμίως. Η μη συμπερίληψη οποιασδήποτε αντίστοιχη ρητής πρόβλεψης στο Χάρτη του ΟΗΕ, δεν εμπόδισε το 1948 -μόλις 3 χρόνια μετά την υιοθέτησή του-, τη συγκρότηση της *UN Truce Supervision Organization* (UNTSO), της πρώτης (ειρηνευτικής) Αποστολής στρατιωτικών παρατηρητών του ΟΗΕ στη Μέση Ανατολή για την επίβλεψη της Συμφωνίας Ειρήνης μεταξύ ντόπιων Αράβων και Ισραηλινών, και που σημειωτέον η παρουσία της διαρκεί έως σήμερα. Το ίδιο και η επόμενη αποστολή στρατιωτικών παρατηρητών περιοχές Jammu-Kashmir για την επίβλεψη της εφαρμογής της συμφωνίας εκεχειρίας στις μεταξύ Ινδίας και Πακιστάν, τον Ιανουάριο του 1949, μετεξελισσόμενη πλέον στην *United Nations Military Observer Group in India and Pakistan* (UNMOGIP). Οι αποστολές αυτές από στρατιωτικούς παρατηρητές, άοπλους ή με ελαφρύ προσωπικό οπλισμό, είχαν ανατιθέμενους στόχους την επιτήρηση, την αναφορά και την καλλιέργεια και εμπέδωση της εμπιστοσύνης μεταξύ των εμπλεκόμενων στη κρίση/σύρραξη. Η πρώτη δε τυπικά Ειρηνευτική Επιχείρηση έλαβε χώρα το 1956 στη Διώρυγα του Σουέζ, υπό τη μορφή ανάπτυξης της ένοπλης Δύναμης **UN Emergency Force** (UNEF I). Συγκρατείται και η «υβριδική» θα λέγαμε νομική βάση της ανάπτυξης και δράσης των Ειρηνευτικών αυτών Επιχειρήσεων, που θα λέγαμε ότι εδράζεται στο υποθετικό «Κεφάλαιο 6.5» του Χάρτη, κάπου δηλαδή μεταξύ του Κεφαλαίου VI (της Ειρηνικής Επίλυσης των Διαφορών)¹²⁴⁹ και του VII (όπου εξουσιοδοτείται η χρήση επιβαλλόμενων αναγκαστικών μέτρων, μεταξύ των οποίων και αυτών που περιλαμβάνουν τη χρήση στρατιωτικής βίας)¹²⁵⁰.

Έκτοτε, το UN Peacekeeping έχει σαφώς εξελιχθεί σε έναν διεθνή θεσμό στο πλαίσιο των ΗΕ, ο οποίος έχει διαφοροποιηθεί σημαντικά. Η εξελικτική δυναμική των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων των ΗΕ τυπολόγησε τις επιχειρήσεις γενικότερα σε αυτές του ψυχροπολεμικού μοντέλου του «παραδοσιακού» (traditional) Peacekeeping, δηλ. των επιχειρήσεων Κυανόκρανων **1^{ης} γενιάς**. Κατόπιν, περάσαμε στις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις της **2^{ης} γενιάς** όπως διαμορφώθηκαν κυρίως μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου, ειδικά τη δεκαετία του '90 και 2000. Αφορούσαν διεθνείς επιχειρήσεις με αυξημένο «κατώφλι» εξουσιοδότησης βίας εγκεκριμένο με Εντολή του ΣΑ του Οργανισμού, κατάλληλο (τουλάχιστον θεωρητικά) για να εμπλακούν τα μέλη μιας Επιχείρησης με αποτελεσματικότητα, αλλά και τη δέουσα ασφάλεια σε μια διαρκούσα σύρραξη και να επιβάλουν δυναμικά την ειρήνευση των μερών. Τέλος, έχουμε και τις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις **3^{ης} γενιάς**, στις οποίες ανατέθηκαν, πέραν των προηγούμενων, και άλλοι αναβαθμισμένοι στόχοι, που αφορούσαν κυρίως την εμπέδωση και βιωσιμότητα της ειρηνευτικής διαδικασίας, και την επαναλειτουργία της κοινωνίας και του κράτους με έναν λειτουργικό και κυρίως κοινά αποδεκτό τρόπο, τόσο για τους ντόπιους κατοίκους της περιοχής, όσο και για τη διεθνή κοινότητα, εν γένει. Σε αυτό τον τύπο Ειρηνευτικής παρέμβασης σημειώνονται περιπτώσεις (στρατιωτικής ή και πολιτικής) διοίκησης περιοχών, ανοικοδόμησης κράτους, αλλά και εγκαθίδρυσης δομών προσωρινής διεθνούς διακυβέρνησης υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, που με σχετικώς αποδεκτό θεσμικό τρόπο

¹²⁴⁹ Chapter VI: Pacific Settlement of Disputes.

¹²⁵⁰ Chapter VII: Action with Respect to Threats to the Peace, Breaches of the Peace and Acts of Aggression.

αντικαθιστούν προσωρινά τη νόμιμη κρατική εξουσία και προετοιμάζουν την περιοχή για μια ομαλή μετάβαση σε αποδεκτή, βιώσιμη και με δημοκρατικές εγγυήσεις, τοπική διακυβέρνηση.

Οι μετέπειτα διεθνείς εξελίξεις του πολυπολικού κόσμου και των πολλών επιμέρους περιφερειακών συνήθως μη-διεθνών ένοπλων συρράξεων, προκάλεσαν τη διαμόρφωση νέων δεδομένων στο σύστημα διεθνούς ασφάλειας, εξελίσσοντας βαθμιαία την **3η γενιά** των Επιχειρήσεων Ειρήνης, δηλαδή αυτές που άσκησαν και αναβαθμισμένες λειτουργίες ελέγχου, ή ακόμη και διοίκησης περιοχών, στις σύνθετες «πολυδιάστατες» επιχειρήσεις (complex “multidimensional” enterprises/missions) που αναπτύσσονται στο πεδίο με μια ευρύτατη δέσμη επιμέρους σκοπών, αλλά και αντίστοιχων δυνατοτήτων (ή τουλάχιστον την προοπτική τους). Πρόκειται για ένα μοντέλο των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων/Αποστολών νέας γενιάς που έχει αναπτυχθεί (από πλευράς σχεδίασης τουλάχιστον) ώστε να καλύπτει κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο την εφαρμογή συνεκτικού τύπου ειρηνευτικών συμφωνιών (comprehensive peace agreements) και να υποστηρίζει την εδραίωση προϋποθέσεων βιώσιμης ειρήνης σε περιοχές κρίσεων. Οι σύγχρονες αυτές ειρηνευτικές επιχειρήσεις, με σύνθετη (complex) μορφή και πολυδιάστατο (multidimensional) χαρακτήρα (**multidimensional peacekeeping**), καλούνται πλέον να διαχειριστούν ποικίλλες προκλήσεις στις περιοχές που αποστέλλονται και αναλαμβάνουν αποστολές, όπως η προστασία πολιτών-αμάχων, η διαμόρφωση και υποστήριξη λειτουργίας πολιτικών διαδικασιών, όπως οι εκλογές, η συνδρομή και οργάνωση αφοπλισμού, αλλά και επανένταξης και κοινωνικοποίησης πρώην εμπολέμων μαχητών. Στη στοχοθεσία αυτών των Αποστολών περιλαμβάνονται επίσης θέματα όπως η προώθηση και υποστήριξη του σεβασμού και της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, η αποκατάσταση λειτουργικών κρατικών δομών, όπως δικαιοδοτικών ή εκτελεστικών και η εμπέδωση αντιλήψεων κράτους δικαίου, καθώς και η διευκόλυνση και υποστήριξη της απρόσκοπτης λειτουργίας πολιτικών λειτουργιών και διαδικασιών στο πλαίσιο της σταδιακής αποκατάστασης, αναβίωσης ή εγκαθίδρυσης αναγκαίων νεοπαγών θεσμών κράτους (statebuilding) στην περιοχή ευθύνης τους.

Για την εκπλήρωση των στόχων και των επιμέρους αποστολών της Εντολής τους, οι Ειρηνευτικές Δυνάμεις μπορούν να χρησιμοποιήσουν ένοπλη βία, είτε στο παραδοσιακό πλαίσιο των κυανόκρανων, δηλαδή της για σκοπούς άμυνας τους ή προστασίας της Αποστολής τους, είτε σε περισσότερο διευρυμένο πλαίσιο για την προστασία αμάχων, ή για την επίτευξη του αντικειμενικού στόχου της Αποστολής τους. Ειδικά, σε περιστάσεις όπου το κράτος «φιλοξενίας» (ή τα εμπόλεμα ή αντιπαρατιθέμενα μέρη της σύρραξης/κρίσης) είτε δεν συναινεί, είτε αδυνατεί ή αντιτίθεται στο να συνδράμει στην αποκατάσταση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, συνθήκη *sine qua non* για την ασφάλεια των μελών της Ειρηνευτικής Δύναμης, αλλά κυρίως των πολιτών/αμάχων και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους.

Σήμερα, οι δρώντες ενός Ειρηνευτικού πεδίου, ή ευρύτερα ενός Ανθρωπιστικού Χώρου, είναι πολλοί και ποικίλοι. Εκτός από τους αμιγώς κρατικούς ή πολυεθνικούς, περιλαμβάνονται και πολλοί μη-κρατικοί δρώντες με ποικίλα νομικά και θεσμικά προφίλ, επιχειρησιακές στοχεύσεις και ενδιαφέροντα. Αντίστοιχα, και η «Εντολή», όσο και το πεδίο αρμοδιοτήτων, αλλά και οι επιχειρησιακές δυνατότητες και το θεσμικό πλαίσιο μιας σύγχρονης Ειρηνευτικής Αποστολής του, ή υπό τον, ΟΗΕ είναι σαφώς ευρύτερα, πολύ πιο σύνθετα, πολυδιάστατα και σαφώς περισσότερο απαιτητικά στη στόχευση και στους επιδιωκόμενους σκοπούς, αλλά και στην εφαρμογή τους.

Υπό αυτή την έννοια, τα Ηνωμένα Έθνη, ως ο ύπατος εμβληματικός θεσμικός δρών που εκπροσωπεί αυθεντικά, πολιτικά και θεσμικά/νομικά την οργανωμένη διεθνή κοινότητα, ανανεώνει συνεχώς τη λειτουργία του προκειμένου να προσαρμοστεί στις

μεταψυχροπολεμικές και τις πολυπολικές εξελίξεις στο διεθνές σύστημα. Ας μην ξεχνάμε ότι τα νέα δεδομένα που διαμορφώθηκαν στο παγκόσμιο σκηνικό ενέτειναν τις απαιτήσεις της Διεθνούς κοινότητας για εκπλήρωση από τον ΟΗΕ του πρωταρχικού του στόχου, που είναι η προστασία και διατήρηση της διεθνούς και περιφερειακής Ειρήνης και Ασφάλειας, σύμφωνα με τις θεμελιώδεις Διακηρύξεις του για διεθνή Ειρήνη και Ασφάλεια, Παγκόσμια Ανάπτυξη και σεβασμό στα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

UN Peacekeeping Reform

Το σχετικό θεσμικό πλαίσιο για την λειτουργία των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων στο πεδίο, όπως οι Κανόνες Εμπλοκής (Rules of Engagement - ROE), οι Κώδικες συμπεριφοράς (Codes of conduct) κλπ., αλλά και οι απαιτούμενες Πολιτικές Κατευθύνσεις, οι διοικητικές Οδηγίες και οι απαραίτητοι επιχειρησιακοί Κανονισμοί για την απρόσκοπτη και αποτελεσματική δράση των Κυανόκρανων στο πεδίο αποτέλεσαν αντικείμενο μελέτης των συναφών με το UN Peacekeeping οργάνων και επιμέρους θεσμών των ΗΕ. Κεντρικός άξονας θεσμοθέτησης αποτέλεσε η μέριμνα για σύννομη δράση των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων με τις επιταγές του Διεθνούς Δικαίου και ειδικότερα, η τήρηση των εφαρμοστέων κανόνων του ΔΑΔ, και ο σεβασμός των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Μάλιστα, από το 2012, και ειδικά από το 2015 και εξής, έχουν εκπονηθεί και εκδοθεί (και συνεχίζουν) λεπτομερή θεματικά **στρατιωτικά εγχειρίδια για τις Στρατιωτικές Δυνάμεις των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ**.

Σημείο αναφοράς σε αυτή την εξελικτική διαδικασία των τελευταίων ετών αποτέλεσε η Έκθεση της Επιτροπής Brahimi (2000)¹²⁵¹ η οποία μεταξύ άλλων διατύπωσε επίσημα την κοινώς αναγνωρισμένη πλέον διαπίστωση ότι το περιβάλλον ανάπτυξης των Ειρηνευτικών Δυνάμεων είχε πλέον μεταβληθεί άρδην από την πρώιμη περίοδο που στην πλειονότητα αφορούσε συρράξεις εν εξελίξει ή καταστάσεις όπου δεν υπήρχε ειρήνη ή έστω εκεχειρία μεταξύ των εμπολέμων μερών και κυρίως η συναίνεση όλων των εμπολέμων για την παρουσία της Ειρηνευτικής Δύναμης στη περιοχή ήταν σχετικά δεδομένη. Με άλλα λόγια, περάσαμε και επίσημα στην εποχή όπου ο Κυανόκρανος, δεν θα ήταν πλέον η αναγνωρισμένη διεθνής φιγούρα που η παρουσία του σηματοδοτούσε αναγκαστικά μια ειρήνη που έπρεπε να διατηρηθεί στη βάση της δεδηλωμένης (τουλάχιστον επίσημα) συναίνεσης και θεωρούμενης καλής πίστης των μερών. Η μορφή του Κυανόκρανου στο σύγχρονο κόσμο εκπροσωπεί μια αναγκαία διεθνή παρέμβαση στην κατάπαυση των εχθροπραξιών μιας σύρραξης που πρέπει να δράσει άμεσα και ενίοτε δυναμικά, για το καλό του πληθυσμού της περιοχής. Πολλές φορές η Δύναμη των Κυανόκρανων κρίνεται σκόπιμο να επιβληθεί ακόμη και χωρίς την συναίνεση όλων των μερών της κρίσης. Έτσι, πέραν της απαιτούμενης ευρύτερης πολιτικής δέσμευσης εκ μέρους της διεθνούς κοινότητας, η προετοιμασία και προσαρμογή (επιχειρησιακή, και θεσμική/νομική) για υψηλότερο βαθμό στρατικοποίησης των δυνατοτήτων των Ειρηνευτικών Δυνάμεων του ΟΗΕ ήταν έκτοτε αυτονόητα επιβεβλημένες. Σε αυτό το πλαίσιο, ειδικά απασχόλησε το ζήτημα της εξουσιοδότησης χρήσης βίας εκ μέρους των δυνάμεων και η υλοποίηση αυτής της λειτουργίας στο πεδίο. Προφανώς, απαραίτητη κατέστη, για πρακτικούς και επιχειρησιακού λόγους, η συγκεκριμενοποίηση της εκχωρούμενης εξουσίας στον επιχειρησιακό Διοικητή, επικεφαλής της ειρηνευτικής (πολυεθνικής) Δύναμης, όπως και η ανάγκη για έκδοση περισσότερο σαφών Εντολών, Κανόνων Εμπλοκής, κανονισμών

¹²⁵¹ Report of the Panel on United Nations Peace Operations of 2000 (the “Brahimi Report”).

και οδηγιών δράσης, ώστε να περιορίζεται όσο είναι δυνατόν το πλαίσιο δράσης της Δύναμης, αλλά και να διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα της όλης Αποστολής του Οργανισμού.

Τα τελευταία 2 χρόνια συντελούνται σημαντικότερες εξελίξεις στο πεδίο του UN Peacekeeping, τόσο σε πολιτικό, όσο και σε επιχειρησιακό επίπεδο, που διαμόρφωσαν και θα διαμορφώσουν ακόμη περισσότερο το θεσμικό, νομικό και επιχειρησιακό τοπίο λειτουργίας του. Οι εξελίξεις αυτές έγιναν αφενός μεν στο πλαίσιο των εισηγήσεων της τελευταίας Έκθεσης της 16μελούς Επιτροπής σοφών υπό τον Jose Ramos-Horta (2015)¹²⁵², που συμπλήρωσε τη γραμμή των θεσμικών εισηγήσεων για την αναδιοργάνωση (Reform) του UN Peacekeeping ξεκινώντας από την προαναφερθείσα Έκθεση Brahimi, συνεχίστηκαν στην Έκθεση του προηγούμενου *High-level Panel on Threats, Challenges and Change* (Δεκ. 2004), στο Capstone Document (2008)¹²⁵³, με καταληκτικό επιστέγασμα το κείμενο της Γραμματείας για την πρωτοβουλία «*New Horizon*»(2009)¹²⁵⁴ και στα επιμέρους συναφή κείμενα του *New Horizon* (2009, 2010 και 2011)¹²⁵⁵. Αφετέρου, σημαντικές εξελίξεις στο πεδίο της αναδιοργάνωσης του UN Peacekeeping έχουμε και σε πολιτικό-επιχειρησιακό πεδίο, όπου τα τελευταία δύο χρόνια είχαμε σειρά επίσημων συναντήσεων¹²⁵⁶ υψηλού επιπέδου της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας χωρών που μετέχουν ως εισφέροντα κράτη (TCNs) στη συγκρότηση Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων και/ή καλύπτουν τον προϋπολογισμό του UN Peacekeeping. Συναντήσεις δηλωτικών για το ιδιαίτερο πολιτικοστρατιωτικό ενδιαφέρον μιας διεθνούς δράσης με ιδιαίτερα υψηλό δημόσιο προφίλ, και συνεχώς αυξανόμενο ανθρωπιστικό, αλλά και γεωπολιτικό/γεωστρατηγικό ενδιαφέρον, καθώς επίσης και το επίκαιρο των προβλημάτων που αφορούν τις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις.¹²⁵⁷

Σε αυτήν όμως τη διαδικασία συστημικής αναθεώρησης (reform) συντέλεσε σε ένα βαθμό και η «νέα» θεώρηση που σημειώθηκε την τελευταία τριετία από τη διακυβέρνηση Ομπάμα (και συναφών), με ενεργότερη στήριξη και επιπρόσθετη συμμετοχή στο UN Peacekeeping εκ μέρους των ΗΠΑ. Προφανώς, το περιβάλλον των Ειρηνευτικών επιχειρήσεων του ΟΗΕ εκλήφθηκε ως ένα μάλλον «νέο-εφευρεθέν» (για τα δεδομένα της Αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής) αξιόλογο και αρκετά ενδιαφέρον γεωστρατηγικό εργαλείο νομιμοποιημένης διεθνούς επέμβασης (διάβαζε «επιρροής»), με «*ειρηνευτικό*» μάλιστα χαρακτήρα (και εξ αυτού «αποδεκτού» δημοσίου προφίλ), το οποίο έως τότε δεν είχε τύχει ιδιαίτερης αξιοποίησης από την παγκόσμια ηγεμονική Δύναμη. Τα πράγματα όμως έκτοτε δεν

¹²⁵² 16-member High-level Independent Panel on UN Peace Operations Panel, προεδρεύοντος του Jose Ramos-Horta εκ του Timor-Leste (16 Ιουνίου 2015).

¹²⁵³ http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/capstone_eng.pdf

¹²⁵⁴ UN Secretariat “non-paper” «A New Partnership Agenda: Charting a New Horizon for UN Peacekeeping of 2009» (the “New Horizon” initiative).

¹²⁵⁵ The *New Partnership Agenda: Charting a New Horizon for UN Peacekeeping* (2009) and its *Progress Reports No.1* (2010) and *No.2* (2011).

¹²⁵⁶ Ενδεικτικά σημειώνονται οι ακόλουθες: High Level Summit on Peacekeeping on the margin of the 2014 General Debate of the General Assembly (2014), Chiefs of Defence Conference in New York (2015), Leaders’ Summit on Peacekeeping in New York (2015), UN 4th Committee on Peacekeeping (17th Session, 16th Meeting) (2015, Oct 30), United Nations Chiefs of Police Summit (UN COPS) in New York (2016), UN Peacekeeping Defence Ministerial, London (2016), Chiefs of Defence Conference (July 2017). Για μια επικαιροποιημένη θεώρηση του όλου ζητήματος, βλ. ANEPSIOU George, “UN Peacekeeping and International Humanitarian Law: Legal, Administrative and Operational Aspects of the Multidimensional Evolution of Modern Multinational Peace/Stability Operations under UN”, στο J-P. JACQUE – F. BENOIT-ROHMER – P. GRIGORIOU – M-D. MAROUDA (ed.), *Liber Amicorum Stelios Perrakis*, I. Sideris Pub., Jan 2017, pp. 513-540.

¹²⁵⁷ Βλέπε σχετική χρονολογική επισκόπηση των σχετικών εξελίξεων από το 2014 και εξής, σε κεφ. 2.1.6, ανωτέρω.

συνέχισαν στην ίδια δυναμική. Πρόσφατα, η Γενική Συνέλευση του Οργανισμού, στο πλαίσιο της 5^{ης} Επιτροπής¹²⁵⁸, ενέκρινε το ποσό των 6.8 δις \$ για τη χρηματοδότηση του UN Peacekeeping για το οικονομικό έτος 2017-2018, που αναμένεται να ανέλθει τελικά στο ποσό των 7.3 δις \$ (μετά τις αναμενόμενες επαυξήσεις των προσφορών των κρατών, μετά το μισό του έτους). Σε κάθε περίπτωση όμως θα είναι κατά 500 εκατ. χαμηλότερο από το αντίστοιχο του προηγούμενου έτους¹²⁵⁹, αλλά και κατά 600 εκατ. από το, ήδη προσαρμοσμένο, προτεινόμενο ποσό που εισηγήθηκε ο ΓΓ του Οργανισμού¹²⁶⁰. Όπως είναι σαφές, η στάση των ΗΠΑ, ως του μεγαλύτερου παρόχου οικονομικής υποστήριξης - χρηματοδότησης του θεσμού (τρεχόντως καλύπτει το 28.5% του συνολικού budget¹²⁶¹), είναι και θα είναι καταλυτική για το μέλλον του θεσμού και κυρίως για την αποτελεσματικότητά του, δεδομένου ότι αφενός οι επιχειρησιακές και οικονομικές ανάγκες του UN Peacekeeping συνεχώς αυξάνουν, ενώ οι πρώτες δημόσιες πολιτικές αντιδράσεις της νέας Διακυβέρνησης Τράμπ δεν δείχνουν να ακολουθούν, πολλώ μάλλον να υιοθετούν την, φαινομενικά τουλάχιστον και έστω όψιμα, υποστηρικτική προσέγγιση της προκάτοχής της (Ομπάμα). Χαρακτηριστική (για το ύψος της) ως προς την επιτυχή επιδίωξη μείωσης κατά μισό δις του εγκεκριμένου ποσού του UN Peacekeeping, είναι η σχετική επίσημη ανακοίνωση της ΜΑ των ΗΠΑ στα ΗΕ, αλλά και εξίσου ενδεικτική για τα όσα σχετικά προαναγγέλλονται για το μέλλον:

«Today, following a U.S.-led effort, the United Nations budget committee significantly reduced the annual peacekeeping budget by over half a billion dollars, forcing the UN to work smarter and more efficiently in delivering its mandates.

“We have an obligation to the American people to show value in the use of their taxpayer dollars,” said Ambassador Nikki Haley. “Just five months into our time here, we’ve already been able to cut over half a billion dollars from the UN peacekeeping budget and we’re only getting started.”

This agreement will also preserve critical UN functions and mechanisms to protect civilians caught in conflict, including many human rights reporting positions.»¹²⁶²

Τα παραπάνω, προκαλούν έντονο προβληματισμό σε σχέση με το ζήτημα της αποτελεσματικότητας της λειτουργίας του θεσμού του UN Peacekeeping, και μάλιστα όχι κάπου μακριά στο απώτερο μέλλον, αλλά άμεσα. Οι ανησυχίες εύλογα διογκώνονται, αν αναλογιστεί κανείς τη στάση και των άλλων «μεγάλων» διεθνών δρώντων, όπως για παράδειγμα η Κίνα, ή δευτερευόντως η Γερμανία, ή η Ινδία κλπ., οι οποίοι μπορεί να εκλάβουν τη στάση των ΗΠΑ ως ενδιαφέρουσα ευκαιρία κάλυψης (με πόρους ή δυνατότητες, δηλ. προσωπικό και μέσα) ανακυπτόντων κενών ισχύος στο παγκόσμιο σύστημα γεωπολιτικών

¹²⁵⁸ UN General Assembly - Fifth Committee: Administrative and Budgetary (<http://www.un.org/en/ga/fifth/rl.shtml>).

¹²⁵⁹ Βλέπε σχετικές Αποφάσεις της ΓΣ: A/70/331, 19 August 2015 και A/RES/70/246, 8 February 2016.

¹²⁶⁰ Για τα στοιχεία, βλ. σχετικό δημοσίευμα στο έγκριτο Center for Security Studies της Katharina Coleman, «The Dynamics of Peacekeeping Budget Cuts: The Case of MONUSCO», *The CSS Blog Network* (Center for Security Studies), 11 August 2017, διαθέσιμο στη δνση <http://isnblog.ethz.ch/security/the-dynamics-of-peacekeeping-budget-cuts-the-case-of-monusco>.

¹²⁶¹ Ενδεικτικά, τα κράτη της Αφρικής εισφέρουν το 40% του προσωπικού των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, αλλά σε Αφρικανικό έδαφος είναι αναπτυγμένες οι 9 από τις 14 Επιχειρήσεις, οι οποίες όμως είναι και οι πλέον δαπανηρές, καθόσον το κόστος τους αντιπροσωπεύει το 83% του συνολικού προϋπολογισμού του Οργανισμού για το Peacekeeping.

¹²⁶² US Mission to the UN, Press Release: «Ambassador Haley Announces Over Half a Billion Dollar Budget Cut in UN Peacekeeping», New York City, June 28, 2017, διαθέσιμο στη δνση <https://usun.state.gov/remarks/7885>.

ισορροπιών, ώστε να ενισχύσουν τη θέση τους ως λιγότερο ή περισσότερο πρωταγωνιστικοί διεθνικοί δρώντες στο πλαίσιο του αέναου παγκόσμιου ανταγωνισμού κατανομής ισχύος. Βέβαια η αρμοδιότητα για την έγκριση της δαπάνης έχει από το Άρθρο 17 του Χάρτη ανατεθεί στη ΓΣ του Οργανισμού, η οποία, κατά την σχεδόν πάγια ρητορική των Αποφάσεων της, τονίζει την ανάγκη πολιτικής (και οικονομικής) υποστήριξης των κρατών-μελών, προκειμένου να αποφευχθεί ο κίνδυνος έκπτωσης των υψηλών προσδοκιών εκ των Εντολών του Οργανισμού, και των επιχειρησιακά δυνατοτήτων παρέμβασης των Κυανόκρανων σε κάθε περιοχή κρίση που αυτό καθίσταται αναγκαίο («...*all peacekeeping missions shall be provided with adequate resources for the effective and efficient discharge of their respective mandates.*»). Μένει όμως να διαπιστωθεί στο αμέσως επόμενο διάστημα η κατεύθυνση που το όλο ζήτημα θα πάρει, δεδομένης της ιστορικά κρίσιμης παγκόσμιας γεωπολιτικής και γεωοικονομικής συγκυρίας και των εντάσεων που συσσωρεύονται σε οικουμενικό πλέον επίπεδο.

4.2 Η θέση της ...Διατριβής

Σε αυτήν ακριβώς την κρίσιμη συγκυρία για τον παγκόσμιο Οργανισμό, αλλά και για το θεσμό του UN Peacekeeping, ολοκληρώθηκε η εκπόνηση της παρούσας Διατριβής, στην οποία επιχειρείται να εξεταστεί ο θεσμός της Κατοχής και του συναφούς της δικαϊκού πλαισίου (όπως έχει τουλάχιστον μέχρι σήμερα εξελιχθεί στο πλαίσιο του ΔΑΔ), και να διερευνηθεί η ενδεχόμενη προβολή προβλέψεων του Δικαίου της Κατοχής στον επιχειρησιακό καμβά των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ.

Συγκεκριμένα, εξετάζεται από νομικής σκοπιάς, σε βάθος και έκταση, το πλαίσιο της κατοχής και οι κυριότερες επιμέρους πτυχές του, ως παλαιός, αλλά και ταυτόχρονα, εξελισσόμενος στο χρόνο, θεσμός του Διεθνούς Δικαίου, και δη του Δικαίου των Ένοπλων Συρράξεων, ιδιαίτερα υπό την οπτική του συγκεκριμένου είδους της κατοχής που ασκείται από Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του/υπό τον ΟΗΕ. Όπως επισημαίνεται στο κείμενο της Διατριβής, αναφορές στο συγκεκριμένο είδος κατοχής έχουν γίνει στο πλαίσιο της θεωρίας ήδη από τη δεκαετία του '80 και εξής, από έγκριτους μάλιστα νομικούς αναλυτές, τόσο στο εξωτερικό, όσο και στην Ελλάδα, όπως οι καθηγητές Adam Roberts¹²⁶³ και Στέλιος Περράκης¹²⁶⁴. Επίσης, το ζήτημα της εφαρμογής επιμέρους συναφών προβλέψεων ή και εν συνόλω του Δικαίου της Κατοχής κατά τη δράση διεθνών πολυεθνικών επιχειρήσεων, είτε Ειρηνευτικών του ΟΗΕ, είτε πολυεθνικών με την απαιτούμενη διεθνή έγκριση ή εξουσιοδότηση σε σχέση με τη νομιμοποίηση της δράσης τους, έχει έκτοτε με διάφορες αφορμές εξεταστεί σποραδικά σε θεωρητικό επίπεδο. Εξέχον ενδιαφέρον παρουσιάζουν δύο εξαιρετικά σημαντικές επιστημονικές πρωτοβουλίες εκ μέρους της ICRC το 2003¹²⁶⁵, και του *International Institute of*

¹²⁶³ ROBERTS Adam, «What is a Military Occupation», 55 *British Yearbook of International Law*, 1984, p.p. 249-267, διαθέσιμο στη δνση <http://bybil.oxfordjournals.org/content/55/1/249.full.pdf>.

¹²⁶⁴ ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ., *Η Πολεμική Κατοχή στο Σύγχρονο Διεθνές Δίκαιο*, Τόμος Α', Εκδ. Αν. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 1990.

¹²⁶⁵ FAITE Alexander – GRENIER Jeremie Labbe (Eds), «Expert Meeting on Multinational Peace Operations: Applicability of International Humanitarian Law and International Human Rights Law to UN Mandated Forces», *ICRC-UCIHL, Geneva 11-12 December 2003*, Report, ICRC, Geneva, October 2004, διαθέσιμο στη δνση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_0912.pdf.

Humanitarian Law, στο San Remo, το 2008¹²⁶⁶, στις οποίες προσκλήθηκαν και συμμετείχαν πλειάδα έγκριτων διεθνολόγων και ειδικών εμπειρογνομώνων με βιωματική εμπειρία στις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις, και όπου εξετάστηκαν πολλές πτυχές του ζητήματος, και η επιστημονική συμβολή τους εξετάστηκε ιδιαίτερα στην παρούσα Διατριβή.

4.2.1 Η έννοια της κατοχής

Η έννοια της κατοχής, όπως και άλλες έννοιες στο Διεθνές Δίκαιο (τρομοκρατία κλπ.), δεν ορίζεται αυτούσια και ρητώς σε κάποιο θεσμικό κείμενο *hard Law*. Ορίζεται όμως ποιες περιοχές και υπό ποιες προϋποθέσεις θα λογίζεται ότι τελούν σε καθεστώς κατοχής από ξένη στρατιωτική Δύναμη. Οι κυριότερες σχετικές διατάξεις συνοψίζονται στα Άρθρα 42 και 43, πρωτίστως, και δευτερευόντως 44 έως 56, των προσαρτημένων Κανονισμών στη 4^η Σύμβαση της Χάγης του 1907 (προερχόμενες φυσικά από την αντίστοιχη του 1899), καθώς και στο κοινό Άρθρο 3, και τα Άρθρα 27-34 & 47-78 της 4^{ης} Σύμβασης της Γενεύης του 1949. Επίσης, σε επιμέρους συναφείς διατάξεις του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου του 1977, και γενικότερα σε συναφείς κανόνες του διεθνούς εθιμικού Δίκαιου. Επιπρόσθετα, η συναφής νομολογία εθνικών και διεθνών Δικαστηρίων μπορεί να μας παράσχει στοιχεία για τη διαμόρφωση, εξέλιξη και την ερμηνευτική των εφαρμοστέων προβλέψεων του Δικαίου περί την Κατοχή. Εξίσου χρήσιμα στη συμπλήρωση του θεσμικού πλαισίου του “UN Occupation” είναι και διαθέσιμα θεσμικά κείμενα διεθνούς *soft Law* (αποφάσεις, γνωμοδοτήσεις οργάνων των ΗΕ κλπ.), όπως επίσης και τα στρατιωτικά θεσμικά κείμενα, είτε έκδοσης των ΗΕ, είτε αμιγώς εθνικά (Δόγματα, Οδηγίες, Κανονισμοί, Πάγιες και/ή Μόνιμες Διαταγές, Στρατιωτικά Εγχειρίδια κλπ.), με συγκριμένες προβλέψεις για τον καθορισμό των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μελών των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων σε περιπτώσεις άσκησης ελέγχου, διοίκησης ή και διακυβέρνησης περιοχών όπου ο ασκούμενος έλεγχος είναι αποτελεσματικός, ως Δυνάμεων οιονεί Κατοχής.

Από πλευράς διεθνούς Δικαίου, η κατοχή αναγνωρίζεται ως μια *de facto* κατάσταση που προσδιορίζεται από το αν μια ξένη Δύναμη είναι σε θέση να ασκήσει (πραγματικά) έλεγχο και μάλιστα αποτελεσματικό, στη -λογιζόμενη πλέον ως κατεχόμενη- περιοχή.

Η κατάσταση κατοχής, ειδικά σε χώρες με ιστορικά βιωματική σχέση με κατοχικά τετελεσμένα, όπως η Ελλάδα, η Κύπρος κλπ., έχει καθιερωθεί να εκλαμβάνεται σχεδόν στερεότυπα ταυτόσημη με την στρατιωτική κατοχή (διαμορφωμένη κοινή αντίληψη από άμεσες ή έμμεσες ατομικές συλλογικές μνήμες από την ιστορικά «πρόσφατη» τριπλή Γερμανο-ιταλο-βουλγαρική κατοχή της Ελλάδας κατά τον Β ΠΠ, του '41-'44. Γι' αυτό άλλωστε και φέρει το συναισθηματικό βάρος μιας ιδιαίτερα απεχθούς κατάστασης στο δημόσιο πεδίο. Απεχθούς και παράνομης, υπό την έννοια ότι συνδέεται καταληκτικά με μια στρατιωτική εισβολή, ως προϊόν παράνομης επίθεσης εις βάρος του κράτους, εκ μέρους της Ξένης (κατοχικής) Δύναμης. Η κατοχή εδάφους με χρήση στρατιωτικής βίας, τόσο για την επίτευξη της εγκαθίδρυσής της, όσο και για τη διατήρηση της αποτελεσματικότητας του ασκούμενου στρατιωτικού ελέγχου επί της «εξουσιαζόμενης» περιοχής, συνιστά την περίπτωση στρατιωτικής κατοχής. Μπορεί αυτή να είναι η πλέον διαδεδομένη και αναγνωρίσιμη, αλλά σαφώς δεν είναι η μόνη περίπτωση κατοχής. Η θεωρία διακρίνει πλέον πολλά άλλα είδη κατοχής, ενώ έγκριτοι

¹²⁶⁶ BERUTO Gian Luca (ed.), *International humanitarian law, human rights and peace operations*, 31st Round Table on Current Problems of International Humanitarian Law, Int. Institute of Humanitarian Law, SanRemo, 4-6 September 2008, διαθέσιμο στη δνση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/sanremo-2008_peace_ops.pdf.

θεωρητικοί παραθέτουν έως και 17 διαφορετικά είδη. Από τις πλέον αυταρχικές, θεωρείται εκείνη που στηρίζεται στην καταλυτική εφαρμογή της στρατιωτικής ισχύος, προκειμένου να επιτύχει την άσκηση αποτελεσματικού ελέγχου από μια ξένη στρατιωτική Δύναμη, ως Κατοχική Αρχή. Υπάρχουν όμως και άλλες κατοχές, όπου η παρουσία και η άσκηση ελέγχου γίνεται με την ανοχή, ή την συναίνεση του λαού (ή των νόμιμων πολιτικών εκπροσώπων του) στην κατεχόμενη περιοχή. Η εν προκειμένω εξεταζόμενη κατοχή από Ειρηνευτικές Δυνάμεις (UN Occurpation) είναι μια εξ αυτών.

Σε ό,τι αφορά την νομικά οντολογική ανάλυση περί του κατοχικού ζητήματος, επισημαίνεται ότι θεμελιώδες κριτήριο τεκμηρίωσης μιας κατοχής επί εδάφους είναι η δυνατότητα πραγματικής άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου εκ μέρους της κατοχικής Αρχής. Δεν είναι όμως απαραίτητο να εμπεδωθεί η φυσική παρουσία μια ξένης στρατιωτικής δύναμης κυριολεκτικά σε κάθε σημείο της περιοχής, ώστε να θεωρείται ότι υπέχει υποχρέωση-ευθύνη προστασίας στην κατεχόμενη περιοχή και τους κατοίκους (αμάχους) της. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση στρατιωτικής Κατοχής χωρίς χρήση βίας εκ μέρους της ξένης κατέχουσας Δύναμης, δηλαδή για μια συναινετική ή ειρηνική Κατοχή. Η εν λόγω θεωρία, ειδικά για τις περιπτώσεις μη-πολεμικής κατοχής (δηλαδή περιπτώσεις κατοχής που δεν ήταν αναγκαστικά άμεση απόρροια μιας ένοπλης σύρραξης), φαίνεται ότι συνιστά υποστηρικτικό επιχειρήμα για την εξεταζόμενη υπόθεση εργασίας της παρούσας Διατριβής, η οποία προτείνει την επίκληση των ευεργετικών διατάξεων προστασίας που προσφέρει το Δίκαιο Κατοχής σε περιπτώσεις άσκησης αποτελεσματικού έλεγχου από ειρηνευτική Δύναμη του ΟΗΕ, προς όφελος του πληθυσμού της περιοχής, αλλά και της ίδιας της διεθνούς Δύναμης, ως οιοιδήποτε κατέχουσα δύναμη.

Στο κείμενο απασχόλησαν ιδιαίτερα επιμέρους ζητήματα όπως ο ασκούμενος αποτελεσματικός έλεγχος, ως κριτήριο για την εξωεδαφική εφαρμογή των συμβατικών υποχρεώσεων προστασίας των δικαιωμάτων (στο πλαίσιο κυρίως του ΔΑΔ και δευτερευόντως του ΔΔτΑ) έναντι πολιτών που τελούν υπό τον έλεγχο της κατέχουσας Δύναμης. Ειδικότερα η εξωεδαφικότητα και μάλιστα από Ειρηνευτικές πολυεθνικές επιχειρήσεις. Οι σημαντικότεροι προβληματισμοί θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα παρακάτω:

- Μπορεί το στοιχείο του βαθμού αποτελεσματικότητας του ασκούμενου ελέγχου εκ μέρους της Δύναμης Κατοχής, να αποτελέσει ουσιαστικό στοιχείο νομικής αξιολόγησης για την εφαρμογή του κατοχικού νομικού πλαισίου, τόσο για το ΔΑΔ, όσο και για το ΔΔτΑ, εξίσου;
- Αν ναι, ερμηνεύεται και κατανοείται, και συνεισφέρει στη διαδικασία της νομικής αξιολόγησης κατά ΔΔτΑ και κατά ΔΑΔ, με τον ίδιο τρόπο, ή υπάρχουν ερμηνευτικές διαφοροποιήσεις μεταξύ τους και σε ποιο βαθμό;
- Είναι η αποτελεσματικότητα του ελέγχου κριτήριο, νομικά, αλλά και πολιτικά (και ουσιαστικά επιχειρησιακά) αναγνωρισμένο και σεβαστό για την εξωεδαφική εφαρμογή των συμβατικών διατάξεων προστασίας Δικαιωμάτων, και σε ποιο βαθμό; Είναι επαρκές, ως κριτήριο, προκειμένου να στοιχειοθετηθεί η έγερση θεμάτων νομικής ευθύνης για κράτη ή άτομα, σε περιπτώσεις παραβίασης δικαιωμάτων ή μη τήρησης αντίστοιχων υποχρεώσεων, κατά την επιχειρησιακή δράση στο πεδίο, σε περιπτώσεις κατοχής ή πολυεθνικών επιχειρήσεων; Και τέλος,
- Μπορεί (υπό την έννοια της ανάπτυξης της παρούσας Διατριβής) να αποτελέσει στοιχείο κριτικής για την επάρκεια ή την καταλληλότητα του ΔΔτΑ, να διαχειριστεί με τον πιο έγκυρο και δίκαιο τρόπο τα ανακύπτοντα θέματα που αφορούν την προστασία δικαιωμάτων και τη διασφάλιση υποχρεώσεων, κατά τις ειδικές συνθήκες κατοχών και δη πολυεθνικών ειρηνευτικών κατοχών υπό τον ΟΗΕ; Ή μήπως θα μπορούσε (ο αποτελεσματικός έλεγχος) να

αποτελέσει ένα σοβαρό επιχείρημα ότι, προκειμένου να βελτιωθεί το επίπεδο της προστασίας (σε τέτοιες περιπτώσεις και στις ειδικές συνθήκες που επικρατούν), είναι σκόπιμο να εξεταστεί η επίκληση του ΔΑΔ, ίσως με νέα, αναθεωρημένα εξελιγμένη μορφή (πληρέστερο συμβατικό πλαίσιο κανόνων, περισσότερα δικαιοδοτικά όργανα κλπ.), προκειμένου να παράσχει τα προσφορότερα νομικά/δικαιϊκά μέσα προκειμένου να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικότερα οι προκλήσεις του μέλλοντος; Η αναφορά σχετίζεται ίσως περισσότερο με την πρόληψη για την αποτροπή παράνομων πράξεων (μέσω π.χ. της κατά ΔΑΔ εκπαίδευσης του προσωπικού), παρά της μεθύτερης δικαστικής διαχείρισης των παράνομων και αντιδιεθνών συμπεριφορών στο πεδίο, βάσει του θεμιτού κατά τ' άλλα δικαιοϊκού δόγματος «**καμιά παράνομη πράξη ατιμώρητη**» και ικανοποιητικής αποκατάστασης των θυμάτων (δηλ. της δικαστικής τιμωρίας των ενόχων και της αποκατάστασης/ικανοποίησης των θυμάτων μετά την τέλεση των πράξεων παραβιάσεων και της όποιας εμφάνισης των προς αποκατάσταση βλαβών στα θύματα ή τους οικείους τους, εκ μέρους του υπεύθυνου κρατικού ή διακρατικού υποκειμένου, κράτους ή Οργανισμού).

Το Δικαστήριο του Στρασβούργου, αλλά βαθμιαία και τα άλλα όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης (Επιτροπή Υπουργών, Επιτροπή ΔτΑ κλπ.), κατέληξαν τελικά να δεχτούν ότι ο αρχικά αποδεκτός «αποτελεσματικός» έλεγχος («κλειστός» έλεγχος σε κάθε πρόσωπο, για κάθε πράξη του και σε κάθε τμήμα του εδάφους) ως κριτήριο δικαιοδοσίας/ευθύνης, μπορεί να διαβαστεί ερμηνευόμενος και ευρύτερα ως «συνολικός» αποτελεσματικός έλεγχος πάνω σε έδαφος. Έτσι δεν θα κινδυνεύουν τα άτομα που λόγω της συγκυρίας τίθενται υπό τον έλεγχο οργάνων της Δύναμης που ασκεί το σχετικό έλεγχο, ως υποκείμενα προστασίας Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, να αντιμετωπίζουν υποδεέστερο καθεστώς εγγύησης των δικαιωμάτων τους, τα οποία απορρέουν από τη Σύμβαση (και ευρύτερα από το εφαρμοστέο κάθε φορά πλαίσιο ΔΔτΑ).

Σε ότι αφορά ειδικά την διαδικασία προσδιορισμού της ευθύνης σε σχέση με τον ασκούμενο έλεγχο το Δικαστήριο ΕΔΔΑ στην Απόφαση *Al Skeini* χωρίς να κρίνει σκόπιμο να ορίσει την έννοια, προσδιόρισε ρητά την οντολόγηση του «αποτελεσματικού ελέγχου», μέσω όμως του ιδιαίτερου context, ενός ειδικού γενικότερου περιβάλλοντος που ίσχυε στο Ιράκ κατά τον εξεταζόμενο χρόνο, λαμβάνοντας υπόψη το κατοχικό δεδομένο εκ μέρους των δυνάμεων του ΗΒ. Άξιο επισήμανσης είναι ότι το Δικαστήριο, δεν έκρινε σκόπιμο να συνδέσει την αναγνώριση της αποτελεσματικότητας του ασκούμενου ελέγχου με την αυτόματη ευθύνη έναντι όλων των δικαιωμάτων που απορρέουν εκ της ΕΣΔΑ, αλλά μόνον όσων απορρέουν άμεσα από το στοιχείο του ασκούμενου ελέγχου. Μια μάλλον αρκετά «συγκεχυμένη» δικαιοϊκή κρίση, η οποία αύξησε την καχυποψία για την ικανότητα του συγκεκριμένου δικαιοδοτικού οργάνου να επιληφθεί όλων των περιπτώσεων/υποθέσεων που ενδεχομένως να απορρέουν από μια ειδική κατάσταση όπως η προκείμενη.

Κατόπιν μάλλον της δύσκολα διαχειρίσιμης πλέον αύξησης του πινακίου της ΕΔΔΑ, εντοπίζεται ένα σημείο λειτουργικής αδυναμίας του συστήματος της ΕΣΔΑ και της δικαιοϊκής της προσέγγισης για την ολοκληρωτική διαχείριση παρόμοιων περιστατικών κατά τη διάρκεια εξωεδαφικών στρατιωτικών επιχειρήσεων, ειδικά όταν αυτές αναπτύσσονται υπό το μανδύα μιας Ειρηνευτικής Αποστολής του ΟΗΕ, κατά την οποία η διαδικασία δικαστικής απόδοσης ευθυνών θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη την «κατοχική» (άσκηση «κατοχικού» αποτελεσματικού ελέγχου εκ μέρους της Δύναμης) συνιστώσα της κατάστασης. Φυσικά, αυτή απαιτεί την επίκληση του συναφούς Δικαιοϊκού πλαισίου, δηλαδή του ΔΑΔ. Από την άλλη μεριά, όμως, ανακύπτει το πρόβλημα της έλλειψης διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων και/ή μηχανισμών κατάλληλων για τον έλεγχο της εφαρμογής του ΔΑΔ, σε αντίστοιχες περιπτώσεις

και κυρίως για την αποκατάσταση / ικανοποίηση θυμάτων από παραβιάσεις δικαιωμάτων τους αποκλειστικά μέσω του ΔΑΔ.

Η γενική νομολογιακή γραμμή του ΕυρΔΔΑ¹²⁶⁷ ακολουθεί τη γενικότερη θέση, η οποία άλλωστε υιοθετείται γενικώς και στην παρούσα Διατριβή, ότι τα κράτη έχουν ευθύνη σεβασμού και μη παραβίασης των Δικαιωμάτων ατόμων (πολιτών ή αλλοδαπών) καθόσον βρίσκονται υπό την εξουσία τους (δηλ. στον έλεγχό τους), εντός της επικράτειάς τους ή και εξωεδαφικά. Και ειδικά, όλων όσων βρίσκονται υπό την εξουσία ή τον αποτελεσματικό έλεγχο στρατιωτικών δυνάμεων του κράτους που δρουν εξωεδαφικά, ανεξαρτήτως των συνθηκών υπό τις οποίες αποκτήθηκε η εξουσία ή ο αποτελεσματικό έλεγχος, όπως στην περίπτωση εθνικών στρατιωτικών δυνάμεων ή τμημάτων που επιχειρούν εξωχώρια, συμμετέχοντας σε μια ειρηνευτικής Δύναμη του/υπό τον ΟΗΕ.

Γενικότερα σημειώνεται ότι, ο βαθμός της αποτελεσματικότητας του ασκούμενου ελέγχου σε περιπτώσεις Διοίκησης περιοχών εκ μέρους Δύναμης του ΟΗΕ, όπως άλλωστε διαπιστώθηκε στις σχετικά λίγες αλλά πολύ χαρακτηριστικές περιπτώσεις που αυτό έχει τελεσθεί (Κόσοβο, Ανατ. Τιμόρ, κλπ.), διαμορφώνει ουσιαστικά το πεδίο δράσης, αλλά και αρμοδιότητας της Ειρηνευτικής Δύναμης. Επίσης, προσδιορίζει την αποτελεσματικότητα του όλου εγχειρήματος της διεθνούς παρέμβασης σε μια περιοχή που ήταν ήδη σε τέτοιας έκτασης κρίση, που απαιτούσε την ειρηνοποιό και σταθεροποιό δυναμική διεθνή παρέμβαση, και μάλιστα με όρους άσκησης ελέγχου και διοίκησης της χειμαζόμενης περιοχής. Είναι σαφές όμως, ότι ο βαθμός του αποτελεσματικού ελέγχου θα πρέπει να ασκείται όχι ανοριακά ή αυθαίρετα (εκ μέρους της διεθνούς Δύναμης), αλλά λαμβάνοντας υπόψη το εγγενές στοιχείο της προσωρινότητας της διεθνούς παρουσίας, όσο και από το ευρύτερα θεσμοθετημένο πλαίσιο. Με αυτό εννοείται ότι η διεθνής παρουσία, μέσω της Δύναμης του ΟΗΕ, υπόκειται πλέον του κανονιστικού και του παράγωγου Δικαίου που διαμορφώνεται στο πλαίσιο του ΟΗΕ για τη δράση της στο πεδίο και τη διοίκησης της περιοχής (βλέπε Εγκυκλίου του ΓΓ, Αποφάσεις του ΣΑ ή της ΓΣ του Οργανισμού, την έκδοση Executive Orders εκ μέρους της Διοίκησης της UNMIK στο Κόσοβο κλπ.), και στο εθνικό Δίκαιο, και άρα και στο Δίκαιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που η χώρα τους έχει συμβατικά δεσμευτεί, καθώς επίσης και στο υφιστάμενο Δίκαιο του κράτους, μέρους (ή σύνολο) του οποίου είναι η περιοχή στην οποία ασκεί προσωρινή Διοίκηση. Υπό αυτή τη θεώρηση, ο βαθμός «αποτελεσματικότητας» του ασκούμενου ελέγχου λειτουργεί σε δύο επίπεδα, σε σχέση με τη δράση της Δύναμης. Αφενός σε σχέση με το βαθμό εξουσίας Διοίκησης που απαιτείται να κατέχει προκειμένου να εφαρμόσει τους στόχους της Εντολής της στη διοικούμενη περιοχή, αλλά ταυτόχρονα και σε σχέση με την ευθύνη της Δύναμης του ΟΗΕ για τα όσα συνιστούν παραβιάσεις του Δικαίου στην περιοχή ευθύνης. Αυτό ακριβώς το στοιχείο είναι που ενισχύει το επιχείρημα της επίκλησης του Δικαίου της Κατοχής στη δράση της Ειρηνευτικής Δύναμης (όταν αυτή έχει ιδιαίτερα επεμβατικό χαρακτήρα, όπως η άσκηση διοίκησης, πολλώ μάλλον διακυβέρνησης της περιοχής). Θεωρώντας τη λοιπόν και νομικά ως οιονεί κατέχουσα Δύναμη, αυξάνεται το πλαίσιο προστασίας του πληθυσμού, αλλά και ενισχύεται η ίδια πρακτικά. Σύμφωνα με τις προβλέψεις του Δικαίου της Κατοχής στην περίπτωση που ο ασκούμενος έλεγχος είναι αποτελεσματικός και κατά το κατοχικό κριτήριο του ΔΑΔ (άρθρα 42-43 των ΚτΧ 1907), τότε το κατώφλι αρμοδιότητας της Δύναμης αυστηροποιείται ακόμη περισσότερο, αφού πλέον του ΔΔΤΑ, θα είναι υπεύθυνη και κατά το ΔΑΔ σε όσα επιτρέψει ή παραλείψει να γίνουν στην περιοχή ευθύνης της. Το στοιχείο της θεσμικής προστασίας ενισχύεται ακόμη περισσότερο

¹²⁶⁷ Βλ. την Απόφαση Λοϊζίδου (1996), την Τέταρτη Διακρατική προσφυγή Κύπρου κατά Τουρκίας (2001), την Al Skeini (2001), την Al Jeeda (2001), την Illascu (2004), την Öcalan (2005), την Al Saadoon (2009), και μεταγενέστερα τις Hassan (2014) και Jaloud (2014).

στην περίπτωση που η κατάσταση ως προς το καθεστώς της διεθνούς παρουσίας στην περιοχή της κρίσης εξελιχθεί ακόμη περαιτέρω μετακινούμενο από την άσκηση διεθνούς στρατιωτικής ή πολιτικής Διοίκησης της περιοχής εκ μέρους της Ειρηνευτικής Δύναμης σε ρόλο πλέον μονιμότερης και ουσιαστικότερης Διακυβέρνησης της περιοχής. Μια εξέλιξη κατά την οποία η διεθνής παρουσία μέσω της αποσταλθείσας Ειρηνευτικής Αποστολής επιτελεί έναν αναβαθμισμένο και ευρύτερο ρόλο, ειδικά σε ζητήματα αποκατάστασης της λειτουργίας των θεσμών κράτους, την επαν-ενεργοποίηση της τοπικής κοινωνικής και οικονομικής ζωής, της δημόσιας τάξης και ασφάλειας κλπ. Σε αυτή την περίπτωση, το εξεταζόμενο εν προκειμένω εισηγούμενο μοντέλο διεθνούς μεταβατικής (κατοχική) Διακυβέρνησης από Ειρηνευτικές Δυνάμεις υπό τον ΟΗΕ, εκτιμάται ότι θα μπορεί να συμβάλλει χρηστικά, και με όρους μάλιστα αποτελεσματικότητας, στο νομικό και επιχειρησιακό, και άρα και ευρύτερο πολιτικό καθεστώς, των Ειρηνευτικών Δυνάμεων του ΟΗΕ σε παρόμοιες περιπτώσεις.

Επίσης, σε ό,τι αφορά το πλαίσιο δράσης των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων και τα ζητήματα ασφάλειας των μελών της διεθνούς ειρηνευτικής Δύναμης, αλλά και ευρύτερα, σημειώνεται ότι το κράτος φιλοξενίας έχει επιπρόσθετη ειδική ευθύνη, καθώς ως μέλος του ΟΗΕ υποχρεούται να εξασφαλίζει τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την επίτευξη της Αποστολής του, ειδικά μέσω των οργάνων του, όπως είναι τα μέλη μιας Ειρηνευτικής Επιχείρησης. Σύμφωνα με τις σχετικές προβλέψεις του Άρθρου 105 του Χάρτη του ΟΗΕ, ο Οργανισμός και τα όργανά του (εν προκειμένω οι Κυανόκρανοι) μπορούν να απολαμβάνουν στο έδαφος των κρατών - μελών του ειδικά προνόμια και ασυλίες, που είναι απαραίτητες για την εκπλήρωση της ανατιθέμενης Αποστολής τους. Η υποχρεωτικότητα σε ό,τι αφορά το πλαίσιο προστασίας έναντι των κυανόκρανων επιβεβαιώθηκε και θεσμικά με την Σύμβαση «*1994 Convention on the Safety of United Nations and Associated personnel*» που δεσμεύει όλα τα συμβαλλόμενα σε αυτήν κράτη να διασφαλίσουν την ασφάλεια των μελών της Ειρηνευτικής Δύναμης, ως *de facto* οργάνων του ΟΗΕ, καθώς και του συνοδευτικού προσωπικού, για όσο διάστημα αναπτύσσονται και επιχειρούν στην επικράτεια του φιλοξενούντος κράτους (host Nation).

Το στοιχείο αυτό είναι ιδιαίτερης σημασίας κατά τη συγκριτική εξέταση του νομικού πλαισίου και της λειτουργίας μιας Ειρηνευτικής δύναμης με το αντίστοιχο καθεστώς μιας Κατέχουσας Δύναμης σε μια περιοχή στην οποία ασκεί αποτελεσματικό κατοχικό έλεγχο, καθώς και στις δύο περιπτώσεις το Δίκαιο της Κατοχής μεριμνά, πέραν της προστασίας του κατεχόμενου πληθυσμού, υποδομών και εδάφους, και για την προστασία των μελών της κατέχουσας Δύναμης. Σαφώς δε ενισχύει την επιχειρηματολογία για την καταλληλότητα του συγκεκριμένου δικαϊκού πλαισίου, και κυρίως για την αποτελεσματικότητα, με την έννοια της πρακτικής χρησιμότητας της επίκλησης του κατοχικού Δικαίου στις Ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ.

Συμπερασματικά τονίζεται ότι η επίκληση της ανάγκης εφαρμογής του Δικαίου της Κατοχής από διεθνείς πολυεθνικές ειρηνευτικές Επιχειρήσεις (ειδικά του ΟΗΕ) ακόμη θεωρείται μάλλον θεσμικό και κυρίως πολιτικό «ταμπού» του διεθνούς συστήματος, λιγότερο ίσως σε ακαδημαϊκό/θεωρητικό, και περισσότερο σε θεσμικό / κυβερνητικό και επιχειρησιακό επίπεδο. Δηλαδή στο επίπεδο της κοινότητας πολλών κρατών, μεμονωμένα, ή και σε πολυμερές επίπεδο (π.χ. στο σύστημα του ΟΗΕ, αλλά και στο πλαίσιο άλλων διεθνών/περιφερειακών Οργανισμών) που αναπτύσσουν πολυεθνικές δυνάμεις τους στο πεδίο, π.χ. Ιράκ. Υπό αυτή την έννοια λοιπόν, η επίκληση του Δικαίου της Κατοχής, σε περιπτώσεις όπου η Ειρηνευτική διεθνής Δύναμη λογίζεται ως *de facto* οιονεί Δύναμη Κατοχής, καθόσον ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο στην περιοχή ορισμένης ευθύνης της, είναι μια ενδεχομένως συνθήκη που αντιμετωπίζεται μάλλον δυσανεκτικά και επιφυλακτικά, τόσο

εκ μέρους του τοπικού πληθυσμού (ευλόγως), όσο και της διεθνούς κοινότητας εν γένει (ενδεχομένως δε ακόμη και για τα κράτη TCNs, εν τινι μέτρω), αν και είναι σαφές ότι, το Δίκαιο της Κατοχής, ως *lex specialis* τμήμα του εφαρμοστέου ΔΑΔ, παρέχει πολλές, και μάλιστα μοναδικές, δυνατότητες για την αναγκαία χαρτογράφηση και κυρίως οριοθέτηση ενός στοιχειώδους εφαρμοστέου και αποτελεσματικού δικαιοϋποκειμένου πλαισίου σε περιπτώσεις ανάπτυξης Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ σε περιπτώσεις κρίσεων. Ενός δικαιοϋποκειμένου πλαισίου που με πλεονέκτημα τα εγγενή και συστατικά στοιχεία της ιδιαίτερης δομής του, θα μπορεί κατ' ελάχιστον και κυρίως ταυτόχρονα να εγγυάται αποδοτικότερα και μάλλον επαρκέστερα από άλλα διαθέσιμα δικαιοϋποκειμένα πλαίσια, ένα στοιχειώδες ελάχιστο κατώφλι νομικής προστασίας, τόσο του άμαχου τοπικού πληθυσμού, και των κυριαρχικών δικαιωμάτων του κράτους «φιλοξενίας», όσο και του ίδιου του προσωπικού της διεθνούς ειρηνευτικής Δύναμης. Της «ξένης» ειρηνευτικής Δύναμης, που ως οιονεί Δύναμη Κατοχής, είναι δυνατόν και στο πλαίσιο της Εντολής της, να απαιτηθεί να αναπτυχθεί και να επιχειρήσει δυναμικά σε συγκεκριμένες περιοχές υπό κρίση, αναλαμβάνοντας και ασκώντας τον «έλεγχο» (σε βαθμό συνήθως «αποτελεσματικό») σε αυτήν, με σκοπό την ουσιαστική συμβολή της Δύναμης (ακόμη και «δυναμικά») στην ειρηνευτική διαδικασία και στην εν γένει αποκλιμάκωση της κρίσης. Υπό αυτή την αντίληψη, πρακτικά αναγνωρίζεται στην Ειρηνευτική Δύναμη τόσο θεσμικά/νομικά, όσο και πρακτικά/επιχειρησιακά, η δυνατότητα (αν απαιτηθεί) να ασκήσει έναν αυξημένο και αποτελεσματικό έλεγχο στην περιοχή ευθύνης της, ώστε να είναι δυνατή η επιτυχής διεκπεραίωση της/των αποστολών που της έχουν ανατεθεί. Κρίσιμο στοιχείο της όλης συλλογιστικής είναι η ενεργοποίηση της ρήτρας άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου εκ μέρους της Δύναμης και όχι σε κάθε περίπτωση ανάπτυξής της, αλλά μόνον αν και όταν αυτό καθίσταται επιχειρησιακά απολύτως απαραίτητο και άρα μόνον αν «αυτό απαιτηθεί». Το σκεπτικό είναι εξαιρετικά απλό, αλλά και σαφές, συνάμα: Αφορά την προβλεπόμενη συνολικά –θεσμικά, νομικά, επιχειρησιακά- δυνατότητα μιας πολυεθνικής Ειρηνευτικής Δύναμης του/υπό τον ΟΗΕ να μπορεί (στο μέτρο που, και όταν το απαιτεί η Εντολή της και οι ανατιθέμενοι σκοποί της) να προσαρμοστεί κατάλληλα, θεσμικά και κυρίως επιχειρησιακά, ώστε να είναι σε θέση δυναμικά να ασκήσει τον απαιτούμενο αποτελεσματικό έλεγχο σε μια περιοχή, καθιστάμενη *de facto* ως μια οιονεί Δύναμη Κατοχής της περιοχής, για τον πεπερασμένο χρόνο που θα ορισθεί από τον νομιμοποιητή και εντολοδόχο της, δηλ. το ΣΑ του ΟΗΕ. Έτσι, θα μπορεί υπεύθυνα και αποτελεσματικά να ασκήσει τα αναγκαία δικαιώματα, αλλά πρακτικά και τις απαραίτητες δυνατότητες, χωρίς παράλληλα να παραλείπονται και οι συναρτώμενες ευθύνες που συνοδεύουν αναγκαστικά την άσκηση κατοχικής εξουσίας από μια Κατοχική Δύναμη, σε σχέση με τον ασκούμενο εύρος ελέγχου στην περιοχή ευθύνης της, για τον πεπερασμένο χρόνο που αυτό θα κριθεί απαραίτητο.

Ως πρόταση δυνατότητας (επιλεκτικής και υπό προϋποθέσεις) επίκλησης του Δικαίου της Κατοχής και των εγγυήσεων νομικής προστασίας και ανθρωπιστικής πρόνοιας που αυτό σχεδόν μοναδικά παρέχει σε περιπτώσεις που ξένη Δύναμη ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο σε μια περιοχή και στους κατοίκους της, η ανωτέρω συνθήκη παρουσιάζεται προκειμένου να συγκεράσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις δύο κατωτέρω μέριμνες: αφενός μεν την αναγκαιότητα διασφάλισης της ασφάλειας των μελών της Ειρηνευτικής Δύναμης κατά την ανάπτυξη και δράση τους επ' ωφελεία του πληθυσμού και της ίδιας της περιοχής που τελεί ακόμη υπό καθεστώς σύρραξης (ή στην καλύτερη περίπτωση υπό μεταβατική ειρηνευτική διαδικασία, η οποία πάντως δεν έχει εμπεδωθεί και εδραιωθεί και συνιστά ένα ακόμη στάδιο εξέλιξης της σοβούσας κρίσης στην περιοχή), και αφετέρου του ίδιου του πληθυσμού της (τελούσας υπό διεθνή «οιονεί» κατοχή) περιοχής.

4.2.2 Ατομικές ποινικές ευθύνες μελών της Ειρηνευτικής πολυεθνικής Δύναμης

Στο πλαίσιο των ανωτέρω συμπερασματικών παρατηρήσεων, προστίθεται επίσης και το ζήτημα της τήρησης της νομιμότητας συμπεριφοράς εκ μέρους των μελών των πολυεθνικών Ειρηνευτικών επιχειρήσεων του, ή υπό τον ΟΗΕ. Σε προηγούμενα χρόνια σημειώθηκαν συστηματικές προσπάθειες, ακόμη και στο πλαίσιο του ΣΑ του ΟΗΕ, να εξαιρεθούν τα μέλη των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων της δικαιοδοσίας του ICC. Μια μεθόδευση ιδιαίτερα σημαντική, ειδικά για χώρες που δεν είχαν πρόθεση να προσυπογράψουν τη Σύμβαση της Ρώμης και να υπαχθούν στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου. Προφανώς, η επίκληση του κατοχικού Δικαίου θα εισφέρει στην ενίσχυση της αυστηρότητας του υφιστάμενου πλαισίου που διέπει το καθεστώς παρουσίας της διεθνούς Δύναμης στην περιοχή, θα ενισχύσει τη σοβαρότητα με την οποία τόσο τα μέλη, όσο και τα κράτη, αλλά και οργανισμός θα αντιμετωπίζουν την ανάπτυξη και παρουσία της Δύναμης, και τελικά θα λειτουργήσει αποτρεπτικά των όποιων νομικών εκτροπών ή ολισθημάτων συμπεριφοράς εκ μέρους των μελών της Δύναμης με χαλαρό στρατιωτικό ή προσωπικό ήθος και όχι άρτια επαγγελματική συνείδηση, έναντι της αποστολής τους και των πολιτών που καλούνται να υπηρετήσουν.

Ειδικά το ζήτημα τη ατομικής ποινικής ευθύνης των μελών μιας πολυεθνικής Δύναμης σε εξωεδαφικής επιχειρησιακές δράσεις εθνικού ή ευρύτερου χαρακτήρα, είναι ένα πολύ σοβαρό, ευαίσθητο, όσο και νομικά ενδιαφέρον ζήτημα με οικουμενική εμβέλεια. Έχει δε απασχολήσει ιδιαίτερα χώρες όπως οι ΗΠΑ και το ΗΒ, με ιδιαίτερα έντονη εξωεδαφική παρεμβατική δράση και δυσχέρεια στην υποστήριξη διεθνών πρωτοβουλιών στο πεδίο του ποινικού Δικαίου (βλέπε στάση των ΗΠΑ στο ICC). Το επιχείρημα που υποστηρίχθηκε εκ μέρους των ΗΠΑ, αλλά όχι μόνον, το οποίο φαίνεται ότι ανακύπτει και πλέον πρόσφατα και στο ΗΒ, μετά την δημοσιοποίηση της διαβόητης «*Iraq Inquiry*» (the *Chilcot Report*)¹²⁶⁸ για τη δράση των ΕΔ του ΗΒ στο Ιράκ, είναι ότι η δράση των μελών των ΕΔ θα πρέπει να είναι πάντα υποκείμενη σε εισαγγελικό έλεγχο, όμως κρούσματα υπερβολής, ή «υπερέκθεση» σε εθνικό ή διεθνή εισαγγελικό έλεγχο δημιουργούν σύγχυση ή και συνειδησιακά διλήμματα ...«σύγκρουσης συμφερόντων», τόσο στα ίδια τα μέλη των ΕΔ του TCN, όσο και στην κοινή γνώμη, αλλά και στο πολιτικό προσωπικό του κράτους (που λαμβάνει τις αποφάσεις στρατηγικής σημασίας για κάθε κράτος), με κίνδυνο να αποβούν στην ουσία εις βάρος του γενικότερου θεσμού της ειρηνευτικής επέμβασης του ΟΗΕ. Κι αυτό καθόσον είναι προφανές ότι ενδεχόμενα φαινόμενα πλειοδοσίας και υπερέκθεση σε εισαγγελικό και δικαστικό έλεγχο, ο οποίος ορισμένες φορές ενδέχεται να φτάσει να εκδηλωθεί σε οριακό ή και σε υπέρμετρο βαθμό (στη λογική δηλ. ενδεχόμενων φαινόμενων υπερβάλλοντος δικαστικού «ακτιβισμού»), είναι δυνατόν να επιφέρει αρνητικές επιπτώσεις στην ευρύτερη αντίληψη περί της Ειρηνευτικής παρεμβατικής διαδικασίας του ΟΗΕ. Είναι προφανές ότι η ανωτέρω παρατήρηση δεν πρέπει να διαβαστεί ως αντικείμενη σε όποια θεμιτή διαδικασία εθνικού ή διεθνούς δικαστικού ελέγχου των πράξεων ή παραλείψεων οργάνων του κράτους, αλλά ως ένας παράλληλος προβληματισμός που αποσκοπεί στο να επισημάνει την ανάγκη αποφυγής υπερβολών ή μη ρεαλιστικών προσεγγίσεων σε ένα ζήτημα εκ φύσεως πολυσύνθετο, και κυρίως πολυπαραγοντικό, και ως προς τη λειτουργία του, και ως προς τις επιπτώσεις του σε τοπικό, περιφερειακό και οικουμενικό επίπεδο. Αποτέλεσμα λοιπόν των προαναφερθέντων φαινομένων ή τάσεων παρέκκλισης θα είναι η ενεργοποίηση αρνητικών αντανάκλαστικών και εγγενών αντιδράσεων εκ μέρους των, εν δυνάμει, προσφερόντων (TCNs) κρατών, επιτείνοντας την δεδομένη (εκτός γνωστών γεωπολιτικά υστερόβουλων εξαιρέσεων) απροθυμία τους να

¹²⁶⁸ <http://www.iraqinquiry.org.uk>.

συνεισφέρουν με στρατιωτικές αλλά και αστυνομικές δυνάμεις, προσωπικό και μέσα σε μια σύγχρονη πολυεθνική Ειρηνευτική Επιχείρηση των ΗΕ.

Το φαινόμενο αυτό της εντεινόμενης στενά «δικαστικής» διαχείρισης (ειδικά στο πλαίσιο του ΔΔΔΤΑ) πολλών περιστατικών εκ των εξωεδαφικών επιχειρησιακών δράσεων των κρατών (the “*judicialisation of war*”) έχει παρατηρηθεί ιδιαίτερα τελευταία στο ΗΒ (αλλά και σε άλλες χώρες, ειδικά του Συμβουλίου της Ευρώπης, ως πεδίο εφαρμογής της ΕΣΔΑ), ειδικά μετά την θεσμοθέτηση του *Human Rights Act*, από το 1998 και εξής. Ιδιαίτερα όμως μετά τις εκτεταμένες και μακροχρόνιες επιχειρήσεις τμημάτων ενόπλων δυνάμεών του στο έδαφος του Ιράκ, οι οποίες μάλιστα κατέληξαν με αρμοδιότητες/λειτουργίες κατοχικής Δύναμης εκεί. Χαρακτηριστικές υποθέσεις που εξαντλώντας την εσωτερική ένδικη διαδικασία βρήκαν το δρόμο τους προς το Δικαστήριο του Στρασβούργου (όπως οι χαρακτηριστικές *Al Skeini v UK* (2011), *Smith v MoD* (2013), *Al Saadoon & Others v MoD* (2010/2015)) φαίνεται ότι ενέτειναν αυτόν τον προβληματισμό. Ανησυχώντας για το γεγονός, στις 8 Απριλίου 2015, πέντε πρώην Αρχηγοί ΓΕ του ΗΒ έστειλαν μια κοινή ανοικτή επιστολή για δημόσια ανάγνωση στους *Times*¹²⁶⁹, με αρκετές επισημάνσεις για το θέμα και τις αρνητικές επιπτώσεις που επιφέρει το παρατηρούμενο φαινόμενο ειδικά της επιτεινόμενης έγερσης ποινικών ευθυνών στους Διοικητές και τα μέλη των στρατιωτικών τμημάτων που δρουν εξωεδαφικά, σε περιοχές όπως το Ιράκ, αλλά και στο στράτευμα του ΗΒ, ευρύτερα. Αφορμή και πλαίσιο τεκμηρίωσης της δημόσιας παρέμβασης των Αρχηγών ήταν η Έκθεση εμπειρογνομώνων με τίτλο «[Clearing the Fog of Law](#)»¹²⁷⁰, που δημοσιοποιήθηκε στις 21 Απριλίου 2015, από το έγκυρο επιστημονικό *forum Policy Exchange* στο ΗΒ. Η Έκθεση η οποία κάνει αναφορά και μάλιστα με κάπως δηκτικό τρόπο στο φαινόμενο, ως «*judicial imperialism*», αμφισβητεί την εδραία νομική τεκμηρίωση των κατηγοριών, ενώ επισημαίνει την προκαλούμενη δυσκολία στο στρατιωτικό προσωπικό και δη στον Διοικητή στο πεδίο να πάρει κρίσιμες, αλλά και απαραίτητες αποφάσεις στρατιωτικού χαρακτήρα, σε ένα πεδίο μάχης που χαρακτηρίζεται από ένταση, οριακότητα και ιδιαιτερότητες, θεωρώντας ότι η «*expansion of “lawfare” hinders the ability of commanders on the ground to make immediate and potentially life or death decisions*»¹²⁷¹.

Από όλα τα ανωτέρω προκύπτει ότι η όποια αναποτελεσματικότητα του Διεθνούς Ειρηνευτικού μοντέλου εκπορεύεται από τις αντίστοιχες αδυναμίες στο διαθέσιμο νομικό πλαίσιο (επιχειρησιακό – «δικαιοδοτικό») που καλύπτει όλες τις φάσεις και διαδικασίες ανάπτυξής του, από τις πρώτες που παραπέμπουν στις προκαταρκτικές διπλωματικές / πολιτικές πρωτοβουλίες της προληπτικής (ή «αποτρεπτικής») διπλωματίας, έως την εξουσιοδότηση και τέλος την ανάπτυξη και αυτήν ακόμη την επιχειρησιακή λειτουργία των Ειρηνευτικών αποστολών. Η πρόοδος που έχει επιτευχθεί σε επιμέρους τομείς που άπτονται του ευρύτερου διεθνούς νομικού (εφαρμοστέου) πλαισίου, όπως η πρόοδος που επετεύχθη μετά το '90 στον τομέα της διεθνούς ατομικής ποινικής ευθύνης¹²⁷², αλλά και στην εσωτερική

¹²⁶⁹ <https://www.thetimes.co.uk/article/combat-zones-r6k0zjc20wx>.

¹²⁷⁰ Professor Richard Ekins (University of Oxford), Dr Jonathan Morgan (University of Cambridge) and Tom Tugendhat, «[Clearing the Fog of Law: Saving our Armed Forces from Defeat by Judicial Diktat](#)», Policy Exchange Report, 21 Απριλίου 2015, διαθέσιμο στη δνση <https://policyexchange.org.uk/wp-content/uploads/2016/09/clearing-the-fog-of-law.pdf>.

¹²⁷¹ <https://policyexchange.org.uk/publication/clearing-the-fog-of-law-saving-our-armed-forces-from-defeat-by-judicial-diktat/>. Για ένα συνοπτικό κριτικό σχολιασμό, βλ. Miles Jackson, «The Fog of Law», *EJIL: Talk!*, April 21, 2015, διαθέσιμο στη δνση <https://www.ejiltalk.org/the-fog-of-law/>.

¹²⁷² Με τη σύσταση των *ad hoc* Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων της Πρώην Γιουγκοσλαβίας και Ρουάντα, καθώς και τη ψήφιση της Συνθήκης της Ρώμης (1998) για τη σύσταση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Για μια περιεκτική αναφορά της εξέλιξης της ατομικής ποινικής ευθύνης, βλ. Μαρούδα Μ. Ντ., *Η διεθνής ευθύνη για*

έννομη τάξη των άμεσα ή έμμεσα εμπλεκόμενων κρατών κάθε περίπτωσης, έχουν σαφώς αποφασιστική επίδραση στην καθημερινή συμπεριφορά των πρωταγωνιστών κάθε πλευράς, και κατ' επέκταση στο τελικό αποτέλεσμα της γενικότερης εξέλιξης της κάθε κατάστασης.

Σε ό,τι δε αφορά τη χρήση προβλέψεων του Δικαίου της Κατοχής κατά τη δράση ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ, θα λέγαμε ότι η εν προκειμένω επίκληση του Δικαίου της Κατοχής εκτιμάται ότι θα λειτουργήσει ευεργετικά ως προς την «αποτελεσματικότερη διαχείριση» απλών, αλλά και κυρίως ευαίσθητων καταστάσεων που προκύπτουν σε παρόμοιες περιπτώσεις. Τέτοιες περιπτώσεις ελέγχιμης συμπεριφοράς των μελών της Δύναμης, βλέπουμε συχνά να φτάνουν να εξετάζονται και να ερμηνεύονται από τον εθνικό ή τον διεθνή Δικαστή, με δικαιοκρίτηρια που αντλούνται μέσα από κυρίως το ΔΔΤΑ, και λιγότερο από το ΔΑΔ. Η εν προκειμένω χρήση του όρου «αποτελεσματικότερη διαχείριση» εστιάζει όχι τόσο στην μεθύτερη δικαστική απόδοση ευθυνών για την όποια σημειωθείσα αντιδιεθνή ενέργεια μέλους της Δύναμης στο πεδίο, αλλά στην πρωθύστερη προληπτική διαδικασία που καθορίζεται αποφασιστικότερα από το βαθμό της «συμμορφωτικής» προσαρμογής των μελών της Δύναμης στις προβλέψεις προστασίας που το -περισσότερο «οικείο» στο στρατιωτικό προσωπικό των TCNs- νομικό πλαίσιο του ΔΑΔ παρέχει για τη δράση τους σε ένα πεδίο με περισσότερο επιχειρησιακό, παρά ειρηνικό χαρακτήρα. Η χρήση λοιπόν του ΔΑΔ, και ειδικά του Δικαίου της Κατοχής εκτιμάται ότι θα εξυπηρετήσει και θα λειτουργήσει επωφελώς στη διαδικασία ανάπτυξης και δράσης των ειρηνευτικών επιχειρήσεων, συμβάλλοντας ρεαλιστικά στην πρόληψη και αποτροπή των κρουσμάτων αντιδιεθνών εκτροπών στις συμπεριφορές και δράσεις των Κυανόκρανων, κατ' εφαρμογή του διαχρονικού πνεύματος του Ιπποκράτειου αξιώματος «**το προλαμβάνειν κρείττον του θεραπεύειν**».

4.2.3 Εθνικά στρατιωτικά εγχειρίδια και κατοχή

Ειδικό ενδιαφέρον στην εξεταζόμενη προβληματική παρουσιάζουν και ενδιαφέρουσες εξελίξεις που αφορούν την προσαρμογή του εθνικού στρατιωτικού θεσμικού πλαισίου χωρών προς το ζήτημα της διαχείρισης κατοχικών τετελεσμένων. Ειδικά ενδιαφέρον είναι το βρετανικό Εγχειρίδιο «*Joint service manual of the law of armed conflict*» (JSP 383)¹²⁷³ του οποίου το Κεφάλαιο 14 αφορά ειδικά την εφαρμογή του ΔΑΔ στις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις («*Application of the Law of Armed Conflict During Peace Support Operations*»)¹²⁷⁴. Επίσης, δεν παραλείπει και ειδική αναφορά στις κατεχόμενες περιοχές, στο σχετικό Κεφ. 11 (Occupied Territory)¹²⁷⁵. Σε αυτό, περιλαμβάνεται ειδικό υποκεφάλαιο με θέμα τη Διοίκηση/Διακυβέρνηση Κατεχόμενης Περιοχής («*E. Administration of Occupied Territory*»).

Χαρακτηριστικά και ειδικά σε σχέση με την εξεταζόμενη προβληματική της παρούσας Διατριβής, σημειώνεται ότι τόσο στο κεφάλαιο περί της Κατοχής εδάφους, όσο και στο κεφάλαιο περί των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του JSP 383, δεν εξετάζεται η περίπτωση της άσκησης κατοχής από ειρηνευτικές επιχειρήσεις. Η εν λόγω παράλειψη αν και σημαντική, εντούτοις προσδίδει πρωτογενή υπεραξία στην θεωρητική, αλλά και πρακτική εξέταση του

παραβιάσεις του ανθρωπιστικού δικαίου. Η κρατική και ατομική ευθύνη σε κίνηση, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2006.

¹²⁷³ UK JSP 383 «*Joint service manual of the law of armed conflict*», Amendment 7th (May 2013),

¹²⁷⁴ *Ibid.*, σελ. 377-382.

¹²⁷⁵ *Ibid.*, σελ. 273-306.

ζητήματος, όπως αυτή καταγράφεται στη Διατριβή, καθώς διαπιστώνεται η ολιγωρία κρατών αυξημένου διεθνούς γεωπολιτικού, αλλά και στρατιωτικού βεληνεκούς όπως το ΗΒ, να υιοθετήσουν μια θεσμικά κατοχυρωμένη πρακτική σε μια διεθνή πολυεθνική Ειρηνευτική Επιχείρηση. Πολλώ δε μάλλον σε μια αυτοτελή εθνική εξωεδαφική ειρηνευτική επιχείρηση υπό την αιγίδα του ΟΗΕ.

Ειδικά δε, σε σχέση με το νομικό καθεστώς των Ειρηνευτικών Δυνάμεων σε περιπτώσεις άμεσης εμπλοκής τους στη σύρραξη, το εν λόγω κείμενο αν και τονίζει την δεσμευτική εφαρμογή του ΔΑΔ από κάθε εμπλεκόμενο, αφήνει περιθώρια¹²⁷⁶ κάποιας υποκειμενικής ερμηνευτικής προσέγγισης ανάλογα με τις εκάστοτε υφιστάμενες ειδικές περιστάσεις κάθε περίπτωσης. Δεν παραλείπει όμως και να υπογραμμίσει τη σχετική δυσκολία ρητού προσδιορισμού του βαθμού εμπλοκής των Ειρηνευτικών Δυνάμεων στη σύρραξη, σε κάθε ξεχωριστή περίπτωση ανάπτυξης και δράσης κάθε διεθνούς Ειρηνευτικής Δύναμης στο πεδίο.

4.2.4 Νομικό καθεστώς Κυανόκρανου

Οι στρατιωτικοί που διατίθενται ως μέλη των εθνικών συνεισφορών σε μια πολυεθνική στρατιωτική Ειρηνευτική Δύναμη του ΟΗΕ, ή σε όποια άλλη διεθνή πολυεθνική επιχείρηση, σε ότι αφορά περιπτώσεις ποινικής ευθύνης για πράξεις ή παραλείψεις τους κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας τους στην Ειρηνευτική Αποστολή και κατά την ανάπτυξή της στην ορισμένη περιοχή, είναι πλήρως υποκείμενοι στην αποκλειστική δικαιοδοσία του κράτους Αποστολής (TCN).

Απολαμβάνουν δε ασυλίας και μάλιστα πλήρους, για τις πράξεις τους ή τα λεγόμενά τους στο πλαίσιο της υπηρεσίας τους και υπό την υπηρεσιακή τους ιδιότητα. Σε ό,τι όμως αφορά μη υπηρεσιακές δραστηριότητες, δεν έχουν ασυλία για ζητήματα αστικής ευθύνης, αλλά υπάγονται στη δικαιοδοσία του φιλοξενούντος κράτους ή του κράτους υποδοχής.

Άρα, θα λέγαμε ότι τα μέλη των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων απολαμβάνουν τόση δικαιοδοτική ασυλία, όση απαιτείται για την άσκηση των υπηρεσιακών καθηκόντων τους που συνδέονται με την εκπλήρωση της ανατιθέμενης Αποστολής (μέσω της σχετικής Εντολής) της Ειρηνευτικής Δύναμης που ανήκουν.

4.2.5 Ευθύνη κράτους για πράξεις μελών της Ειρηνευτικής Δύναμης

Το Ολλανδικό Εφετείο τον Ιούνιο του 2017 εξέτασε υπόθεση σχετικά με το τραγικό ιστορικό γεγονός της σφαγής 300 περίπου θυμάτων στη Σρεμπρένιτσα το 1995. Στην πρόσφατη Απόφασή του (27-6-2017)¹²⁷⁷ το Ολλανδικό Δικαστήριο φαίνεται ότι μετακινήθηκε κάπως από τον πνεύμα της αρχικής πρωτόδικης Απόφασης του 2014 (16 Ιουλίου), που σε αντίθεση με άλλες αντίστοιχες¹²⁷⁸ (αναγνώριζε την ευθύνη για το ατυχές περιστατικό και την (μάλλον πλημμελή) αντίδραση του Ολλανδικού Τμήματος που το είχε ανατεθεί η φύλαξη της

¹²⁷⁶ *Ibid.*, παρ. 14.3-14.8, σσ. 378-379.

¹²⁷⁷ <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:GHDHA:2017:1761>.

¹²⁷⁸ *Mothers of Srebrenica et al. v. State of the Netherlands and United Nations* (2008 και 2010) και *Nuhanović v. The Netherlands and Mustafić v. The Netherlands* (10.9.2008).

πόλης της Σρεμπρένιτσα, ως εγγυημένο από τον ΟΗΕ «UN safe haven», αποκλειστικά στο ολλανδικό κράτος. Συγκεκριμένα, το Ολλανδικό Δικαστήριο στην πλέον πρόσφατη Απόφαση του 2017¹²⁷⁹ δέχτηκε όχι την πλήρη και αποκλειστική, αλλά τη μερική(!) ευθύνη του κράτους, αναγνωρίζοντας ότι μέρος της ευθύνης θα πρέπει να αναζητηθεί και στον ΟΗΕ. Μάλιστα, στο σκεπτικό του υποστήριξε την εντυπωσιακή θέση ότι η υποχρέωση επανόρθωσης θα πρέπει να αναγνωρισθεί μεν, αλλά περιοριζόμενη στο 30% της συνολικής βλάβης που υπέστησαν οι συγγενείς των θυμάτων, καθόσον εκτίμησε ότι ούτως ή άλλως τα θύματα δεν θα είχαν πάνω από 70% πιθανότητα να επιβιώσουν τελικά, ανεξαρτήτως της δηλ. της προτροπής του Ολλανδού επικεφαλής της Δύναμης των Ειρηνευτών του ΟΗΕ (Dutchbat) να εγκαταλείψουν το ελεγχόμενο από αυτούς και -κατά τεκμήριο τουλάχιστον - «ασφαλή» θύλακα, οδηγούμενοι σε περιοχές που ελέγχονταν αποτελεσματικά και αποκλειστικά από τους Σερβοβόσνιους της περιοχής.

Η ανωτέρω Απόφαση «εμπλουτίζει» με νέα δεδομένα το έως τώρα νομολογιακό προηγούμενο αντίστοιχων αποφάσεων όπως των υποθέσεων *Mothers of Srebrenica et al. v. State of the Netherlands and United Nations*, και *Nuhanovic v. The Netherlands* (2011) και *Mustafic v. The Netherlands* (2011). Φαίνεται ότι, η έως τούδε συγκεκριμένη προσέγγιση που αφορούσε την αποδοχή της αποκλειστικής ευθύνης του κράτους για πράξεις ή παραλείψεις της Διοίκησης των Κυανόκρανων της Ολλανδικής Δύναμης (Dutchbat) της UNPROFOR στο θύλακα Potočari της Σρεμπρένιτσα τον Ιούλιο του 1995, ως υπηκόων του, στο πεδίο, κάπως να αμβλύνεται, αφήνοντας περιθώριο πλέον και στην εξέταση ενδεχόμενων ευθυνών και εκ μέρους του ίδιου του Οργανισμού, υπό τη διεύθυνση, ή και διοίκηση του οποίου διεξάγονται οι Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις από εθνικό μεν προσωπικό των κ-μ του, το οποίο όμως αναπτυσσόμενο και δρώντας στο πεδίο, λειτουργεί ως de facto όργανό του, έστω κι αν αυτός είναι ο ίδιος ο ΟΗΕ. Γενικώς, θα λέγαμε ότι οι περιορισμοί που αφορούν το εύρος δικαιοδοσίας των διαθέσιμων αρμόδιων (ή πρόθυμων να επιληφθούν) περιφερειακών δικαιοδοτικών οργάνων, το ακόμη «μη-φιλικό» πλαίσιο εξασφάλισης επανορθώσεων σε θύματα (ή συγγενείς θυμάτων), αλλά και οι δικαιοδοτικές ασυλίες για τον ΟΗΕ και το προσωπικό του, συνεχίζουν να υφίστανται ως κυρίαρχοι παράγοντες, συντηρώντας τη δυσκολία αναγνώρισης και στοιχειοθέτησης της νομικής ευθύνης -αρχικά-, και κατ' επέκταση του καταλογισμού της σε επίπεδο Οργανισμού για βεβαιωμένες παραβιάσεις του ΔΔ κατά τη δράση των Κυανόκρανων στο πεδίο. Η ανάδειξη της ευθύνης εκ μέρους του κράτους TCN μπορεί να εξασφαλίζει κάποια απτά και εν μέρει ικανοποιητικά αποτελέσματα σε επίπεδο δικαστικής, αλλά και δημόσιας ηθικής καταδίκης των παραβιάσεων, τιμωρίας των ενόχων, αλλά και δημόσιας αποκατάστασης του κύρους της Δικαιοσύνης, αλλά θα πρέπει να γίνεται συνετά και με εξαιρετική προσοχή και με ισορροπημένο τρόπο, ώστε να αποφεύγονται αντίστοιχα ανεπιθύμητες αρνητικές επιπτώσεις που περιστέλλουν την πρόθεση των εν δυνάμει TCNs να συμβάλλουν στη θεμιτή συγκρότηση πολυεθνικών Δυνάμεων για ειρηνευτικού χαρακτήρα διεθνείς Αποστολές χωρίς συγκεκριμένο «ιδιοτελές» γεωπολιτικό όφελος, με αποτέλεσμα να υπονομεύεται γενικότερα ο θεσμός των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ή υπό τον ΟΗΕ.

1279

<https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Gerechtshoven/Gerechtshof-Den-Haag/Nieuws/Paginas/Nederland-deels-aansprakelijk-voor-schade-van-Moeders-van-Srebrenica.aspx>.

4.2.6 UN “Zero tolerance” policy

Ο Οργανισμός δια στόματος του ΓΓ του, διακήρυξε το 2013 μια πολιτική «μηδενικής ανοχής» (“zero tolerance policy”) για οποιαδήποτε παραβίαση κανόνων του ΟΗΕ, οι οποίοι συμπεριλαμβάνουν ρητές απαγορεύσεις σεξουαλικής επαφής προσωπικού του Οργανισμού με άτομα παιδικής ηλικίας (18 και κάτω), καθώς και απαγόρευση σεξουαλικής επαφής με ιερόδουλες (επί πληρωμή), θέση η οποία έχει επιβεβαιωθεί πολλάκις.

Η ΓΣ επιμερίζοντας τις επιμέρους ευθύνες, ανέθεσε και στα ίδια τα κράτη τη μέριμνα για εφαρμογή σε εθνικό πλαίσιο των προβλέψεων που έχουν ήδη συμπεριληφθεί σε προηγούμενα κείμενα *soft law*, δηλ. κυρίως Αποφάσεις της ΓΣ, σχετικές ειδικά με την θεσμική θέσπιση του πλαισίου δικαιοδοσίας για παρόμοιες πράξεις στο εσωτερικό εθνικό τους Δίκαιο. Συγκεκριμένα, η ΓΣ στην ανωτέρω Απόφασή της αποφάσισε να εισάγει έκτοτε στις επόμενες Συνεδριάσεις ειδικό θέμα με σχετικό τίτλο «*Criminal accountability of United Nations officials and experts on mission*», ενώ συμπεριέλαβε τα εξής σημαντικά:

«15. *Takes note with appreciation* of the information provided by Governments in response to its resolutions 62/63, 63/119, 64/110 and 65/20, and urges Governments to continue taking the measures necessary for the implementation of those resolutions, including their provisions addressing the establishment of jurisdiction over crimes, particularly those of a serious nature, as known in their existing domestic criminal laws, committed by their nationals while serving as United Nations officials or experts on mission, as well as cooperation among States, and to provide specific details thereon, in particular with respect to paragraph 3 of the present resolution, in the information provided to the Secretary-General;»

Σε ότι δε αφορά όχι πλέον το τιμωρητικό/κατασταλτικό, αλλά το προληπτικό σκέλος αντιμετώπισης του όλου θέματος, και ειδικά την πτυχή κατάλληλης προετοιμασίας του προσωπικού για την πρόληψη τέτοιων πράξεων, εφαρμόζονται ευρέως προγράμματα εκπαίδευσης του προσωπικού των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ. Τέτοια σχετικά προγράμματα για την εκπαίδευση των κυανόκρανων, τόσο στη χώρα προέλευσης και πριν την ανάπτυξή τους στο πεδίο, όσο και κατά τη διάρκεια αυτής, έχουν ήδη προγραμματιστεί και βρίσκονται σε εξέλιξη με σημαντική απόδοση αποτελεσματικότητας, με προτροπή μάλιστα της ΓΣ¹²⁸⁰. Ως εκ τούτου, αναδεικνύεται η ανάγκη προώθησης της εκπαίδευσης του στρατιωτικού και λοιπού κρατικού προσωπικού, που αναμένεται να λάβουν μέρος σε μια πολυεθνική ειρηνευτική επιχείρηση του ΟΗΕ, προκειμένου να διασφαλιστεί η κάλλιστη αγωγή τους κατά το χρόνο υπηρεσίας τους στο πεδίο. Προφανώς, η επίκληση του Δικαίου της κατοχής, και η συναμφότερη κατά ΔΑΔ εκπαίδευση, θα μπορούσε να λειτουργήσει ενισχυτικά σε αυτή τη διαδικασία, υποστηρίζοντας τους στόχους της και αυστηροποιώντας το θεσμικό πλαίσιο της επιχείρησης, προς όφελος τελικά όλων των μερών, αλλά και της ίδιας της επιχείρησης.

¹²⁸⁰ «7. *Urges the Secretary-General to continue to take such other practical measures as are within his authority to strengthen existing training on United Nations standards of conduct, including through predeployment and in-mission induction training for United Nations officials and experts on mission*», A/RES/66/93, 13 January 2012, on “*Criminal accountability of United Nations officials and experts on mission*», διαθέσιμη στη δνση http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/66/93.

4.2.7 Η πρόταση περί διεθνούς μεταβατικής «κατοχικής» Διακυβέρνησης (international transitional «Occupational» UN Administration),

Οι μετά τα μέσα του '90 εξελίξεις στο τομέα των πολυεθνικών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ (Βλέπε Σομαλία, Κόσοβο, Ανατ. Τιμόρ κλπ.), οδηγούν σε ένα αναμφίβολα διευρυμένο ρόλο των Αποστολών αυτών, με έμφαση την αποκατάσταση της ειρήνης, αλλά και ακόμη σημαντικότερα την αναδιοργάνωση και ίσως την επανασύσταση των κατεστραμμένων ή ανύπαρκτων κρατικών δομών στις περιοχές που αναπτύσσονται, και σταδιακά στην προετοιμασία της μεταβίβασης της εξουσίας σε νομιμοποιημένους τοπικούς πολιτικούς παράγοντες. Προκειμένου λοιπόν η ανωτέρω σύνθετη διαδικασία να αποτελέσει αντικείμενο διαχείρισης αποκλειστικά θεσμικών διεργασιών από πλευράς Διεθνούς Δικαίου, (ώστε να αποκλειστούν ή να ελαττωθούν κατά το δυνατόν τα περιθώρια επανάληψης των εξωθεσμικών και τουλάχιστον οριακής (αν όχι εντελώς εκτός) νομιμότητας δράσεις τύπου Ιράκ II), εξετάζεται θετικά η σκοπιμότητα και η υπό προϋποθέσεις ενσωμάτωση ή αποδοχή των «ευεργετικών» ή «ωφέλιμων» διατάξεων του Δικαίου της Κατοχής στο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των Ειρηνευτικών Δυνάμεων. Η ανωτέρω πρόταση, με πολύ προσεκτική μελέτη και προ-επεξεργασία και επιλογή των προσφορότερων διατάξεων, θα μπορέσει πιθανότατα να παράσχει λύσεις σε δραστηριότητες που καλύπτονται από το εφαρμοστέο δίκαιο όχι όμως με πληρότητα και σαφήνεια, και κυρίως αποτελεσματικότητα στην εφαρμογή τους. Τέτοιοι τομείς με «αδύναμο» -ακόμη- θεσμικό νομικό πλαίσιο αφορούν κυρίως τη προστασία των Πολυεθνικών Δυνάμεων στο πεδίο ανάπτυξης και επιχειρήσεων του, την επαρκέστερη προστασία των πολιτών και αμάχων, και άλλοι, όπως η αποτελεσματική, νομότυπη αλλά και «πολιτισμένη» διαδικασία σύλληψης, προσαγωγής, εγκλεισμού αλλά και απόδοσης δικαίου σε άτομα που παραβιάζουν βασικές αρχές δικαίου (διεθνούς ή εθνικού, όπου αυτό ενεργώς υφίσταται), και γενικότερα την ανασυγκρότηση του Δικαιϊκού και Σωφρονιστικού Συστήματος της χώρας.

Μετά την εκτενή εξέταση των επιμέρους ζητημάτων στα κεφάλαια της Διατριβής που προηγήθηκαν σχετικά με το Δίκαιο της Κατοχής και τις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του ΟΗΕ, διαμορφώνεται ως ισχυρή προσωπική πεποίθηση του γράφοντος ότι παρ' όλη την ομολογουμένως αρνητική συνειρμική επίκληση της χρήσης του όρου της «Κατοχής» και των παραγώνων του, αλλά και της νομικά συζητήσιμης εφαρμογής του κατά την σύγχρονη παρούσα φάση εξέλιξης του θεσμού των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων των ΗΕ, αλλά και υπό το φως έντονων αμφισβητήσεων του μελλοντικού ρόλου των Η.Ε., και κυρίως των περικοπών των διαθέσιμων πόρων ειδικά για το UN Peacekeeping, η αναφορά και επίκληση των ευεργετικών αλλά και προστατευτικών διατάξεων που παρέχει το Δίκαιο της Κατοχής (σε συνδυασμό με το Δίκαιο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων), τόσο στα μέλη της Δύναμης Κατοχής, όσο και στα υπό προστασία πρόσωπα, θα αποτελέσει πραγματικά βήμα προόδου και θετική εξέλιξη στην **αποτελεσματικότερη** παρουσία των Δυνάμεων στο πεδίο, αλλά και θα οδηγήσει σε επαρκέστερη προστασία των αμάχων.

Έτσι, η ανάπτυξη μιας πολυεθνικής «ειρηνευτικής» δύναμης (υπό τον ΟΗΕ) σε μια περιοχή υπό κρίση, θα μπορούσε να ταυτοποιηθεί επαρκώς ως μια θεμιτά νομιμοποιημένη διεθνής στρατιωτική παρέμβαση, τύπου **διεθνούς μεταβατικής «κατοχικής» Διακυβέρνησης (international transitional «Occupational» Administration)**, με σκοπό τη μεταβατική και πάντως προσωρινή διακυβέρνηση μιας περιοχής σε κρίση υπό διεθνή έλεγχο. Ειδικά πρέπει να τονιστεί ο προσωρινός της και μεταβατικός χαρακτήρας, ο οποίος θα παράσχει σταθεροποιητικό διέξοδο στην κρίση, σε αν πλαίσιο χρονικά πεπερασμένο που δεν προορίζεται να μετεξελιχθεί σε μια διεθνή κατοχική διακυβέρνηση με στοιχεία εξωγενούς παρέμβασης μόνιμου χαρακτήρα.

Σκοπός του προτεινόμενου εν προκειμένω τύπου ειδικής μεταβατικής «κατοχικής» διεθνούς παρέμβασης, είναι η διευκόλυνση της επίτευξης ενός ρεαλιστικού και ικανά βιώσιμου πολιτικού, κοινωνικού και εν τέλει, «δυτικού» τύπου, δημοκρατικού μετασχηματισμού της τοπικής κοινωνίας (της εν λόγω περιοχής) που εξέρχεται με ευμενείς προϋποθέσεις από μια εμπόλεμη σύρραξη ή ευρύτερα, από μια πολύ σοβαρή γενικευμένη κρίση. Η παρέμβαση της ειρηνευτικής Δύναμης, ως μια ξένη στρατιωτική παρουσία με χαρακτήρα μάλιστα «Κατοχικής» Διακυβέρνησης εισάγεται εδώ, ως μια πρόταση διεθνούς «ειρηνευτικής» μεταβατικής (και όχι μόνιμης) «κατοχικής» διακυβέρνησης. Πρόταση που δεν αποσκοπεί βέβαια να προσδώσει ένα μάλλον ανεπιθύμητο αρνητικό «κατοχικό» πρόσημο στον ήδη βεβαρυσμένο επιχειρησιακά και ενίοτε γεωπολιτικά, ρόλο της διεθνούς ειρηνευτικής Δύναμης που παρεμβαίνει δυναμικά και άρα καταλυτικά σε μια περιοχή υπό κρίση. Αλλά μάλλον προκειμένου να παράσχει ρεαλιστικό έρεισμα για ένα εφαρμόσιμο, λειτουργικό και διεθνώς αποδεκτό θεσμικό-νομικό πλαίσιο (νομικής) προστασίας για τις περιπτώσεις διεθνούς στρατιωτικής ειρηνευτικής/σταθεροποιητικής παρέμβασης, όπως το Δίκαιο που αφορά την στρατιωτική κατοχή (Δίκαιο της Κατοχής). Ένα δικαϊκό πλαίσιο που διαθέτει σημαντικές και απαραίτητες προβλέψεις προστασίας για τους επιμέρους δρώντες (τόσο τα μέλη της κατοχικής -εν προκειμένω πολυεθνικής- δύναμης, όσο και τους αμάχους) κατά την διάρκεια της επέμβασης (ανάπτυξη - άσκηση διακυβέρνησης) της πολυεθνικής δύναμης σε μια περιοχή κρίσης. Η ως άνω προτεινόμενη εκδοχή διεθνούς διακυβέρνησης «κατοχικού» χαρακτήρα προτείνεται, προκειμένου, σε ένα περιβάλλον χαρακτηριστικής επιχειρησιακής αστάθειας, κατ' εξοχήν νομικής αοριστίας και εκτεταμένα χασομικής θεσμικής διάρθρωσης, όπως αυτό που αντιμετωπίζει μιας πολυεθνική σταθεροποιητική επιχείρηση αναπτυσσόμενη στην περιοχή μιας κρίσεως, να είναι δυνατόν να αντληθούν αποτελεσματικά, αλλά και αποδεκτά δικαϊκά σχήματα για την κατάρτιση του απαιτούμενου μεταβατικού μεν, αλλά κατ' ελάχιστον αποδεκτού, νομικού/θεσμικού πλαισίου που θα (πρέπει να) εφαρμόζεται κατά τη διάρκεια της διεθνούς παρουσίας στην περιοχή. Η ανωτέρω προτεινόμενη θεώρηση επίκλησης του δικαϊκού σχήματος του διεθνούς δικαίου περί την κατοχή φαίνεται να είναι η μόνη διέξοδος, ελλείψει άλλου βολικότερου, νομικά αρτιότερου και πληρέστερου, αλλά και κυρίως ευρύτατα αποδεκτού, διαθέσιμου νομικού πλαισίου που να διέπει επαρκώς παρόμοιες καταστάσεις διεθνούς διακυβέρνησης μεταβατικού χαρακτήρα. Επίσης, το κατοχικό πλαίσιο φαίνεται να είναι το μόνο κατάλληλο να παράσχει το απαιτούμενο νομικό υπόβαθρο προκειμένου, με αποδεκτές εν γένει εγγυήσεις νομιμότητας και μη-καταχρηστικής αυθαιρεσίας εκ μέρους των ασκούντων τον έλεγχο (που αντλούνται πρωτίστως από το διαθέσιμο νομικό «οπλοστάσιο» του Δικαίου της Κατοχής), αλλά και με προοπτικές βάσιμης αποτελεσματικότητας, να μπορεί να βελτιστοποιήσει την εντεταλμένα επιβαλλόμενη «ειρηνοποιό» και «σταθεροποιό» βούληση της διεθνούς κοινότητας στην περιοχή της κρίσης. Διασφαλίζει ταυτόχρονα τη μέγιστη δυνατή νομική προστασία, τόσο στους πολίτες, όσο και στα ίδια τα μέλη της διεθνούς ειρηνευτικής αποστολής, για όσον καιρό αυτό κρίνεται σκόπιμο.

Δια της εν λόγω εισήγησης στην παρούσα Διατριβή, που αφορά την δυνατότητα επιλεκτικής επίκλησης του ευρύτερου κατοχικού πλαισίου στις πολυεθνικές ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ, όπου και αν αυτό κρίνεται αναγκαίο και αποτελεσματικό, προτείνεται πρακτικά ένας κατ' εξοχήν λειτουργικός συγκερασμός διασύνδεσης της συντρέχουσας εφαρμογής των δύο διακριτών πεδίων ανθρωπιστικής προστασίας, του Ανθρωπιστικού Δικαίου και δη του επιμέρους Δικαίου της Κατοχής (εννοούμενου εν προκειμένω συσταλτικά, ως τμήμα αυτού) και του Δικαίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Επ' ωφελεία μάλιστα πρωτίστως των ίδιων των κύριων υποκειμένων τους, των ατόμων δηλαδή που εμπλέκονται (ή που εγκλωβίζονται) σε μια κρίση, είτε με την ιδιότητα του αμάχου, είτε με την ιδιότητα του μέλους της διεθνούς «ειρηνευτικής» Δύναμης (στρατιωτικών ή μη), που, μοιραία, έχουν

απόλυτη ανάγκη αυτής της επικαλυπτόμενης (συντρέχουσας κατ' αρμοδιότητα) νομικής προστασίας. Επ' ωφελεία επίσης των κρατών που μετέχουν, εισφέροντας δυνάμεις τους, στην πολυεθνική Δύναμη, αλλά και του Οργανισμού που τη διατηρεί υπό την αιγίδα του και ενίοτε υπό τη διεύθυνσή του.

4.2.8 Ο παράγων του κόστους – αποτελεσματικότητας των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων και η σχέση με την πρόταση της Διατριβής

Κατόπιν των ανωτέρω, μοιραία, ανακύπτει το ερώτημα: Μέχρι που μπορεί και πρέπει να φτάσει μια διαδικασία διεθνούς παρέμβασης, ειδικά όταν προτείνεται να λάβει χώρα με όρους οιονεί «κατοχικής» διακυβέρνησης; Μέχρι ποιού σημείου είναι θεμιτή «ηθικά», αποδεκτή πολιτικά και νομικά σύνομη, μια τέτοια «εξωγενής» δυναμική παρέμβαση σε μια περιοχή κρίσης, η οποία (τουλάχιστον στην αρχική φάση της ειρηνευτικής διαδικασίας) είναι φορέας ρητών διεθνών Εντολών και εξουσιοδοτήσεων για εκτεταμένες μορφές άσκησης (αποτελεσματικής) εξουσίας στην περιοχή που αναπτύσσεται; Πόσο μπορεί να διαρκέσει αυτή η, αφενός ανθρωπιστικά επιβεβλημένη, άσκηση αποτελεσματικής εξουσίας, χωρίς να συνιστά, η ίδια, μείζονα παραβίαση των αρχών και των θεμελιωδών αξιών του Χάρτη του Οργανισμού, και της εν γένει θεσμοθετημένης βούλησης της διεθνούς κοινότητας, εις βάρος της εθνικής ανεξαρτησίας και της κυριαρχίας του ίδιου του κράτους, και των δικαιωμάτων και ελευθεριών του λαού του, επ' ωφελεία του οποίου –υποτίθεται ότι- αναλαμβάνονται τέτοιες διεθνείς, αλλά πάντως «δυναμικές», οριζόντιες παρεμβατικές πρωτοβουλίες;

Χωρίς αμφιβολία, και σε αυτό το ευρύ και δυσαπάντητο δίλημμα, όπως άλλωστε και σε κάθε κατάσταση διαχείρισης μιας μείζονος κρίσης, καταγράφεται εξίσου αδήριτα η αδιάλειπτη σύγκρουση μεταξύ της αρχής της αποτελεσματικότητας, έναντι της αρχής της νομιμότητας. Απάντηση, ή έστω στοιχειώδη διαφωτιστική καθοδήγηση επί των ανωτέρω αντλείται από τη σχετική Έκθεση “*Goldstone Report*” (2001), όπου στα συμπεράσματα αυτής, μεταξύ άλλων, υποστηρίχτηκε ότι δεν είναι δόκιμο για τον ΟΗΕ να αναπτύξει και να ασκεί μακροχρόνιες εξουσίες διακυβέρνησης («protectorate powers») σε μια εθνική (μειονοτική ή μη) κοινωνία («*over national communities*»). Συμπερασματικά, συμπεραίνεται μάλλον ασφαλώς ότι από το τέλος της δεκαετίας του '90 και εξής, η διεθνής κοινότητα, αλλά κυρίως η παγκόσμια διακυβέρνηση του συστήματος του ΟΗΕ, αν και αντιμετώπιζε συνεχώς αυξανόμενες περιφερειακές κρίσεις, δεν φαίνεται να είχε την πρόθεση να αναλάβει ουσιαστικά το βάρος μιας επίπονης, επιχειρησιακά απαιτητικής, οικονομικά δυσβάστακτης και κοστοβόρας και κυρίως υψηλού πολιτικού κόστους και ρίσκου, θεσμοθετημένης, μάλιστα, επέκτασης του λειτουργικού μοντέλου των πολυεθνικών ειρηνευτικών επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ, συμπεριλαμβάνοντας στις αποστολές τους και αυτή της διακυβέρνησης εδαφών υπό τον επιχειρησιακό (βλέπε αποτελεσματικό) έλεγχο τους σε περιοχές κρίσεων, παγκοσμίως. Όμως, οι αδήριτες αναγκαιότητες της ζοφερής οικουμενικής πραγματικότητας, η οποία συνεχίζει έκτοτε να αναπαράγει ολοένα και περισσότερες, αλλά και απαιτητικότερες, κρίσεις διεθνώς, κατέστησαν σύντομα την ανωτέρω συμπερασματική ρήση, αν και -θεωρητικά- σαφώς όχι νομικά ατεκμηρίωτη και πολιτικώς όχι ανορθόδοξη, μια μάλλον ξεπερασμένη πλέον από τις τρέχουσες ανάγκες και συσταλτική ερμηνευτικά, δογματική θεώρηση για τον μελλοντικό ανθρωπιστικό και ειρηνευτικό ρόλο του ΟΗΕ.

4.2.9 Το εφαρμοστέο θεσμικό πλαίσιο της Κατοχικής Διακυβέρνησης από Πολυεθνική «Ειρηνευτική» Δύναμη υπό τον ΟΗΕ: Η θεώρηση ως προς τη σκοπιμότητα - αποτελεσματικότητα

Εξετάζοντας το εξελισσόμενο διαμορφούμενο θεσμικό και επιχειρησιακό πλαίσιο των Πολυεθνικών Επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ, σε σχέση με την κατατιθέμενη εισήγηση της Διατριβής, ανακύπτει το ερώτημα αν και πώς, με ποιες προϋποθέσεις συνδέεται ενδεχομένως με την Κατοχή, το περί αυτής Δίκαιο και κυρίως τους όρους (πλεονεκτικούς ή μειονεκτικούς) και το νομικά σχήματα που η επίκλησή της επιφέρει ως εφαρμοστέο πλέον νομικό πλαίσιο, σε μια τέτοια κρίσιμη κατάσταση.

Ειδικότερα δε, και σε ό,τι αφορά το ισχύον ή το κατά περίπτωση εφαρμοστέο θεσμικό πλαίσιο μιας εγκαθιδρυθείσας Διακυβέρνησης «κατοχικού» τύπου από μια πολυεθνική «Ειρηνευτική» Δύναμη (υπό τον ΟΗΕ), θα εντοπίζαμε στη διαμόρφωσή του δύο βασικούς πυλώνες και μια ευρύτερη προϋπόθεση:

- Πυλώνας 1ος: Μεγιστοποίηση της προστασίας των εμπλεκόμενων. Ως οριοθετηθείσα προτεραιότητα καθορίζεται η προστασία όλων των εμπλεκόμενων σε μια κρίση (μέλη της πολυεθνικής δύναμης – πολίτες/άμαχοι).
- Πυλώνας 2ος: Ασφαλής, άμεση και αποτελεσματική διαδικασία ανασυγκρότησης του κράτους και των θεσμών του.
- Προϋπόθεση: Το όλο πλαίσιο και η τελική («end-state») κατάσταση που αποβλέπεται να διαμορφωθεί δια της παρέμβασης της πολυεθνικής «ειρηνευτικής» Δύναμης προς αποκλιμάκωση της κρίσης και ειρήνευσης της περιοχής, η οποία θα είναι σε θέση να ασκήσει και λειτουργίες (κατοχικής, ή άλλης μορφής) Διακυβέρνησης, θα πρέπει να συνάδει (ή τουλάχιστον να μην αντίκειται) με τα ευρύτερα γεωπολιτικά συμφέροντα των χωρών που συγκροτούν την πολυεθνική ειρηνευτική / σταθεροποιητική δύναμη. (βλέπε περιπτώσεις Βοσνίας – Κοσόβου – Ιράκ – Αφγανιστάν κλπ.).

Ιεραρχώντας τις προτεραιότητες ρυθμίσεων προστασίας του εφαρμοζόμενου θεσμικού πλαισίου, θα ήταν ορατή και απολύτως θεμιτή η απόλυτη προτεραιότητα στην **προστασία των αμάχων**, όσο και **των μελών της πολυεθνικής ειρηνευτικής δύναμης** και δευτερευόντως των **εμπολέμων** γενικότερα (νομίμων ή μη). Από αυτό το σημείο και εξής οριοθετείται ο κοινός τόπος μεταξύ του **εξελιγμένου, σύγχρονου δικαίου της Κατοχής** και των άμεσων ή έμμεσων **ανθρωπιστικών προτεραιοτήτων** προστασίας ή μέριμνας (συμπεριλαμβανομένου και αυτής μιας λειτουργικής Διακυβέρνησης, η οποία θα αποτρέπει το χάος, την αστάθεια, την ανασφάλεια και την ακυβερνησία) σε μια περιοχή εξερχόμενη μιας κρίσης. Όπως προαναφέρθηκε, το Δίκαιο της Κατοχής (υπό το άρθρο 43 των Κανονισμών της Χάγης του 1907) στηρίζεται σε τρεις βασικούς άξονες:

- Πεδίο εφαρμογής: ο χώρος και τα υποκείμενα (πρόσωπα ή περιουσία-υποδομές, αλλά και οι θεσμοί, ως άυλα υποκείμενα) που υπάγονται στον αποτελεσματικό έλεγχο της Δύναμης Κατοχής.
- Οι προβλέψεις προστασίας υπέρ των μελών της Δύναμης Κατοχής.
- Οι πρόνοιες διαφύλαξης της ειρήνης (κοινωνικής) και της ασφάλειας (δημόσιας), στην οποία έμμεσα, αλλά ουσιαστικά εμπίπτει η προστασία (της ζωής και της περιουσίας) των πολιτών, αλλά και των υφιστάμενων δημόσιων υποδομών και κρατικών θεσμών.

4.3 Ερωτήματα που τέθηκαν και εξετάστηκαν ειδικότερα στη Διατριβή: Ειδικότεροι προβληματισμοί επί της εφαρμογής της Μεταβατικής Διακυβέρνησης από Διεθνή Δύναμη

Στην προηγηθείσα ανάλυση αποκαλύπτεται η πολυδιάστατη και πολυπαραγοντική φύση της προτεινόμενης δυνατότητας επιλεκτικής επιβολής μιας Διεθνούς Μεταβατικής Διακυβέρνησης κατοχικού τύπου από πολυεθνικές Δυνάμεις του ΟΗΕ. Στη ευρύτερη ανωτέρω προβληματική, εντοπίστηκαν επιμέρους κρίσιμα ερωτήματα, τα οποία εξετάστηκαν ειδικότερα στο πλαίσιο της Θέσης, που εντοπίζονται ως ακολούθως:

- Εντός ποιών πλαισίων μπορεί και πρέπει να οριοθετείται η «κάλλιστη» ενδεικνυόμενη λύση, με την οποία να ικανοποιούνται κατά το δυνατόν οι περισσότερες εκ των απαιτήσεων και επιδιώξεων όλων των εμπλεκόμενων (εμπόλεμων ή «ειρηνευτών»), αλλά και οι ελάχιστες αποδεκτές προϋποθέσεις ασφάλειας υπέρ των αμάχων, ώστε να εξασφαλισθεί η συναίνεσή τους, η πίστη τους και η υποστήριξή τους σε ένα κοινό, ρεαλιστικό όμως όραμα βιώσιμης ειρήνευσης και ανάπτυξης της περιοχής τους, για την αποτελεσματική αντιμετώπιση διεθνών κρίσεων προς όφελος της προστασίας των πολιτών, αλλά και της διασφάλισης της διεθνούς ειρήνης και περιφερειακής ασφάλειας;

Εδώ ακριβώς συνίσταται το ουσιαστικότερο εκ των προβλημάτων που συνδέονται κυρίως με τη μειωμένη -συνήθως- αποτελεσματικότητα της διεθνούς παρέμβασης λόγω κυρίως της μη δεδομένης πολιτικής βούλησης, αλλά και της συναρτώμενης διάστασης μεταξύ των απαιτούμενων και των διαθέσιμων μέσων/πόρων για την εκπλήρωση των ζητούμενων ειρηνευτικών και ανθρωπιστικών παρεμβατικών στόχων που τίθενται μεμονωμένα για τα κράτη, αλλά κυρίως συλλογικά, από τη διεθνή κοινότητα.

- Μπορεί άραγε το διαθέσιμο θεσμικό πλαίσιο συγκρότησης-δράσης των ειρηνευτικών πολυεθνικών επιχειρήσεων να διευκολύνει τα κράτη στο να διαθέσουν περισσότερους πόρους ή να αφιερώσουν μεγαλύτερο διπλωματικό ή γεωστρατηγικό δυναμικό και κυρίως τους απαιτούμενους πόρους προκειμένου να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα μιας «ειρηνευτικής» και/ή ανθρωπιστικής πρωτοβουλίας πολυεθνικής στρατιωτικής παρέμβασης για την αποτελεσματική διευθέτηση μιας κρίσης, την επαρκή ανθρωπιστική προστασία πολιτών αμάχων μιας περιοχής, ή την βιώσιμη αποκατάσταση των πολιτικών και /ή πολιτειακών δομών και λειτουργιών της χειμαζόμενης περιοχής; Κι όλα αυτά, χωρίς τον παραμικρό (ή το πολύ με ελάχιστους) συμβιβασμούς στον τομέα της προστασίας των μελών της ειρηνευτικής πολυεθνικής δύναμης για όσον καιρό θα είναι ανεπτυγμένοι και θα επιχειρούν στο πεδίο;

- Μπορεί ενδεχομένως το εν προκειμένω προτεινόμενο μοντέλο της διεθνούς Κατοχικής Διακυβέρνησης (της διεθνούς Διοικητικής Κατοχής) να αποτελέσει μια νομικά βάσιμη, εποικοδομητική και ρεαλιστική πρόταση χρησιμοποιούμενου νομικού πλαισίου, διευκολύνοντας και προσφέροντας λύσεις προς την κατεύθυνση μιας βιώσιμης και ανθρωπιστικής προσέγγισης στην μεταβατική διαχείριση μετασυγκρουσιακών κρίσεων που να ανοικοδομούν λειτουργικούς, αποτελεσματικούς, αλλά και νομικά αποδεκτούς θεσμούς κράτους και να διευκολύνουν τη βιάσιμη πολιτική και κοινωνική ανάταξη της τοπικής κοινωνίας;

- Μπορεί το εν προκειμένω προτεινόμενο μοντέλο να αποτελέσει μια ικανοποιητική μεταβατική λύση, ως λύση «ανάγκης», που να εξασφαλίζει όμως τα ελάχιστα εχέγγυα του σύγχρονου νομικού πολιτισμού, στο πεδίο της προστασίας του κράτους Δικαίου και των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τόσο των εμπόλεμων (έστω και μη νομίμων), όσο και των άμαχων, αλλά και των ίδιων των «ειρηνευτών», μελών των πολυεθνικών δυνάμεων που καλούνται δι' Εντολής να συνδράμουν στην ευρεία ειρηνευτική διαδικασία;
- Είναι δυνατόν η άσκηση «ελέγχου» (“*effective control*”) κατά την παρουσία Πολυεθνικών Δυνάμεων του ΟΗΕ να πληροί τα κριτήρια ώστε να είναι νομικά αλλά και ουσιαστικά βάσιμος ο χαρακτηρισμός της ως «Κατοχή»; Μπορεί αυτό να οδηγήσει σε μια *de facto* ή/και *de jure* εφαρμογή διατάξεων κατά τη διεξαγωγή Πολυεθνικών Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων; Και τέλος: Μπορεί η εφαρμογή των διατάξεων αυτών του Διεθνούς Δικαίου της Κατοχής να θεωρηθεί ότι συνάδει, συντείνει αλλά και ουσιαστικά εξυπηρετεί τον ουσιαστικό ρόλο και την ύψιστη αποστολή των εν λόγω Πολυεθνικών Ειρηνευτικών Αποστολών (που είναι η διευκόλυνση, διασφάλιση και επιτάχυνση της Ειρηνευτικής διαδικασίας και η εξασφάλιση επικρατούσας λύσης σε συμφωνία με τις αρχές και τις αξίες του Χάρτη των Η.Ε.) και προς όφελος των πολιτών του φιλοξενούντος Κράτους αλλά και της Διεθνούς Κοινότητας γενικότερα;

4.4 Η «ανθρωπιστική» (κατά ΔΑΔ) αγωγή του στρατιωτικού προσωπικού των χωρών TCNs, ως προϋπόθεση για την εφαρμογή του Δικαίου κατοχής, αλλά και το όφελος από αυτή

Το πλέον όμως σημαντικό όμως, για τους σκοπούς της προκειμένης ανάλυσης, είναι οι αναφορά στο ζήτημα της «κατά ΔΑΔ εκπαίδευσης» του στρατιωτικού προσωπικού των TCNs, η οποία συνάδει και υποστηρίζει πλήρως την προτεινόμενη εισήγηση της Διατριβής, αφού η εκπαίδευση στο ΔΑΔ είναι ταυτόχρονα και προϋπόθεση εφαρμογής, αλλά και κίνητρο συμμόρφωσης και αποφυγής παραβατικών συμπεριφορών του στρατιωτικού προσωπικού της πολυεθνικής Δύναμης κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων. Ειδικά καθόσον απαιτείται εκ μέρους τους (συμφώνως με την εισήγηση) να εφαρμόσουν τις προβλέψεις του Δικαίου της Κατοχής στις επιχειρήσεις τους σε μια περιοχή.

Εξετάζοντας τη διαδικασία προσφοράς στρατιωτικών δυνατοτήτων ενός TCN στον ΟΗΕ προκειμένου για την συγκρότηση μιας πολυεθνικής Ειρηνευτικής Επιχείρησης υπό τον Οργανισμό, το ζήτημα της επιχειρησιακής αλλά και εκπαιδευτικής προπαρασκευής του στρατιωτικού προσωπικού του κράτους στο «πνεύμα του ΔΑΔ» είναι το πλέον κρίσιμο στοιχείο για την επιτυχή εφαρμογή της πρότασης της Διατριβής, αλλά και για την επιτυχή διεξαγωγή μιας ειρηνευτικής επιχείρησης εν γένει. Στο ανωτέρω πλαίσιο, αυτό που προέχει είναι η ανάγκη για καλή γνώση και ξεκάθαρη κατανόηση και εμπέδωση, εκ μέρους του προσωπικού των Ειρηνευτικών Αποστολών, των αρχών και κανόνων του ΔΑΔ, όχι μόνον κατά την εφαρμογή τους στο πεδίο, όσο και πριν αυτής, δηλ. κατά την προπαρασκευαστική τους διαδικασία (εκπαίδευση, θεσμική τους προετοιμασία, εξοπλισμός, διαμόρφωση ανθρωπιστικής κατά ΔΑΔ επιχειρησιακής κουλτούρας, τόσο σε ατομικό επίπεδο, στα στελέχη, όσο και οργανωσιακά, στο συλλογικό πλαίσιο του στρατιωτικού Οργανισμού, ή του Όπλου που τους διαθέτει κλπ.), όσο και μετά από αυτή, όπου πιθανότατα θα εξεταστούν διοικητικά, πειθαρχικά και νομικά, ενδεχόμενες παρεκτροπές τους στο πεδίο. Ενδεικτικές δράσεις διεθνούς ευαισθητοποίησης περί της ενίσχυσης της συμμόρφωσης με τις προβλέψεις του

ΔΑΔ, είναι σχετικές πρωτοβουλίες σε επίπεδο ICRC¹²⁸¹, ή ευρύτεροι προβληματισμοί της διεθνούς academia¹²⁸². Φυσικά, ιδιαίτερη χρησιμότητα στην προσπάθεια της διάδοσης, αλλά και της επιμέλειας στην εφαρμογή του ΔΑΔ σε επιχειρησιακές δραστηριότητες των κρατών, ειδικά δε καθόσον αυτές αφορούν θεμιτή διεθνή ειρηνευτική σκοπιμότητα, είναι και η ενεργοποίηση της διεθνούς Επιτροπής διερεύνησης (*International Fact-Finding Commission*)¹²⁸³ του άρθρου 90 του ΠΠ Ι (1977). Το όργανο αυτό αφορά το πλαίσιο των διεθνών ένοπλων Συρράξεων και αν και δεν καλύπτει και τις μη διεθνείς, στην περίπτωση των ειρηνευτικών επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ, η συμβολή του, ως θεσμοθετημένος και διαθέσιμος διεθνής και με τα απαιτούμενα -κατά τεκμήριο- επιστημονικά εχέγγυα, μηχανισμός διερεύνησης παραβιάσεων ειδικά δε των εξαιρετικά σοβαρών εξ αυτών («grave breaches») του ΔΑΔ στο πεδίο δράσης και αρμοδιότητας των Δυνάμεων αυτών (εντός φυσικά του πλαισίου αρμοδιότητάς του), είναι δυνατόν να αποδειχθεί εξαιρετικά χρήσιμο επιπρόσθετο εργαλείο της διεθνούς δικαιοταξίας¹²⁸⁴ που έως σήμερα δεν είχε τύχει της εκμετάλλευσης ή της αξιοποίησης που θα μπορούσε.

Στο δε πλαίσιο της ευρύτερης μέριμνας διάδοσης και σεβασμού του ΔΑΔ και της προστασίας των συναφών δικαιωμάτων των ανθρώπων σε κάθε περιοχή κρίσης, παγκοσμίως, αναδεικνύεται και η ανάγκη προσαρμογής και του νομικού και θεσμικού πλαισίου, αλλά και της συναφούς οργανωσιακής κουλτούρας όλων των δρώντων (κρατικών και μη) στο πεδίο μιας Ειρηνευτικής Επιχείρησης του ΟΗΕ. Η απαιτούμενη βελτιωτική προσαρμογή θα πρέπει να αφορά όχι τόσο στο σκέλος της (σαφώς θεμιτής) «τιμωρητικής» αντίδρασης σε παραβιάσεις του ΔΑΔ και/ή του ΔΔτΑ, αλλά στο εξίσου σημαντικό πλαίσιο της «προληπτικής» προσαρμογής των δρώντων στο πεδίο και των θεσμών τους, ώστε να προλαμβάνονται και να αποτρέπονται οι παραβιάσεις του, όσο αυτό είναι δυνατόν.

¹²⁸¹Ενδεικτικά βλ. το πλέον πρόσφατο Συνέδριο της ICRC, «*Strengthening compliance with IHL*», Fourth Meeting of all States, 23-24 April 2015, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/en/document/fourth-meeting-all-states-geneva-23-24-april-2015>. Επίσης, σε ό,τι αφορά την ελληνική περίπτωση, ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η σχετική έκδοση του ΕΚΕΚΔΑΑΔ «*Implementation of International Humanitarian Law in Greece*», Humanitarian Action Series 2, European Centre of Research and Training on Human Rights and Humanitarian Action, Εκδ. ΟΣΤΡΙΑ, 2015, διαθέσιμη στη δνση https://www.academia.edu/14681708/Implementation_of_International_Humanitarian_Law_in_Greece.

¹²⁸² «The involvement of international organisations (UN, NATO, EU, African Union, et al.) in the diversity of peace operations, as parties to a conflict or not, has implications on the status of those forces according to IHL. But also the challenges of ensuring respect of core IHGL principles where UN multinational forces are involved in armed conflicts and the adequacy of the Secretary general's Bulletin of 1999. Whereas if the law is violated, then arises the issue of the responsibility of international organisations and/or of their member states.», Editor's Introductory Remarks, Perrakis St., Marouda M. (eds), *Armed conflicts and International Humanitarian Law. 150 years after Solferino. Acquis and prospects*, Editions Bruylant-Sakkoulas, 2009, σελ. XII, διαθέσιμο στη δνση https://www.academia.edu/3593827/Application_of_International_Humanitarian_Law_in_Contemporary_Armed_Conflicts_is_it_simply_a_Question_of_Facts_%CF%83%CF%84%CE%BF_Perrakis_St._Marouda_M._eds_Armed_conflicts_and_International_Humanitarian_Law._150_years_after_Solferino._Acquis_and_prospects_Editions_Bruylant-Sakkoulas_2009_.201-244.

¹²⁸³ <http://www.ihffc.org/index.asp?page=home>.

¹²⁸⁴ Για μια συνοπτική επισκόπηση της διεθνούς δικαιοδοτικής λειτουργίας στο πλαίσιο του διεθνούς ποινικού Δικαίου, δεξ μεταξύ άλλων, «Grave breaches, war crimes, crimes against humanity and genocide in the Case Law of the two ad hoc Tribunals», in St. Perrakis (ed), *International Criminal Court: Towards a new humanitarian order*, Santorini International Conference, 2002, 173-196, διαθέσιμο στη δνση https://www.academia.edu/3593813/Grave_breaches_war_crimes_crimes_against_humanity_and_genocide_in_the_Case_Law_of_the_two_ad_hoc_Tribunals_in_St_Perrakis_ed_International_Criminal_Court_Towards_a_new_humanitarian_order_Santorini_International_Conference_2002_173-196.

Η ανωτέρω θέση αφορά ειδικά κάθε οργανισμό Ενόπλων Δυνάμεων (και πλέον και άλλων κρατικών φορέων που μετέχουν σε Ειρηνευτικές Αποστολές «σύνθετου» τύπου και «ευρέως φάσματος» του ΟΗΕ, όπως οι Δυνάμεις ασφάλειας κλπ.) των κρατών που προορίζεται και σκοπεύουν να προσφέρουν Δυνάμεις τους για τη συγκρότηση μιας (στρατιωτικής ή σύνθετης) πολυεθνικής Ειρηνευτικής Επιχείρησης. Έτσι θα είναι δυνατόν να εξασφαλιστούν εκ των προτέρων, προ δηλ. της ανάπτυξης και δράσης τους στο πεδίο, οι απαιτούμενες επιχειρησιακές και θεσμικές εγγυήσεις ότι το προσωπικό της Ειρηνευτικής Επιχείρησης του ΟΗΕ θα μπορεί σε ικανοποιητικό βαθμό (ικανότητα - δυνατότητα) κατά την επιχειρησιακή του δράση στο πεδίο να εφαρμόζει απρόσκοπτα, και με τις καλύτερες δυνατές προϋποθέσεις, αλλά και με όρους βέλτιστης αποτελεσματικότητας, τις σχετικές προβλέψεις του ΔΑΔ και δη του Δικαίου της Κατοχής.

4.5 Καταληκτική παρατήρηση

Μια από τις πλέον δυσχερείς προκλήσεις που αντιμετωπίζει η διεθνή κοινότητα, στο πλαίσιο του ΟΗΕ, και ιδιαίτερα όταν διαχειρίζεται κρίσεις σε οικονομικά υποβαθμισμένες περιοχές και κράτη υπό ανάπτυξη, παγκοσμίως, είναι να ισορροπήσει μεταξύ των άμεσων αναγκών και βραχυπρόθεσμων στόχων μιας επειγόντως αναγκαίας ανθρωπιστικής παρέμβασης με τους μέσο- και μακροπρόθεσμους στόχους που απαιτεί ένας στοιχειωδώς αποτελεσματικός προγραμματισμός με στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη της χειμαζόμενης περιοχής και της ειρηνικής συνύπαρξης των κοινωνιών της.

Αναμφίβολα, το Δίκαιο της Κατοχής, παρά τις όποιες ιστορικές εκτροπές των εφαρμοστών του κατά τον 20 αιώνα, παραμένει ένα αναντικατάστατο χρήσιμο και αποτελεσματικό (όταν εφαρμόζεται) νομικό μέσο που αντλεί τη νομική του υπόσταση από το Διεθνές Δίκαιο και το Δίκαιο των Ενόπλων Συρράξεων. Αποτελεί δε εξίσου ένα αποτελεσματικό εργαλείο στη διάθεση του ΟΗΕ και ειδικά του Διοικητή μιας Ειρηνευτικής πολυεθνικής Επιχείρησης ή του προϊσταμένου μιας διεθνούς Ειρηνευτικής Αποστολής, που μπορεί να συνδράμει ουσιαστικά στην **αποτελεσματική** εκπλήρωση της ανατιθέμενης αποστολής τους, με σεβασμό στις ζωές και τα ανθρώπινα δικαιώματα τόσο των μελών της Αποστολής, όσο και του ντόπιου πληθυσμού, στο όνομα και για τη σωτηρία του οποίου άλλωστε η Αποστολή επιτελεί το έργο της. Ειδικά σε περιπτώσεις όπου οι ντόπιες αρχές είναι ανήμπορες, ή δεν συναινούν στο να συμβάλλουν στη διατήρηση υπέρτατων και επιτακτικών αγαθών για τη δημόσια ζωή, όπως δημόσια τάξη και ασφάλεια, το κράτος δικαίου και γενικότερα η διασφάλιση συνθηκών κοινωνικής ειρήνης και προοπτικών ευμάρειας για τον ντόπιο πληθυσμό.

Το δίκαιο της κατοχής όμως, πρέπει, για να διατηρεί την αποτελεσματικότητά του, να έχει τη δυνατότητα να προσαρμόζεται και να παρακολουθεί τις σύγχρονες εξελίξεις, όπου αυτό απαιτείται), ειδικά σε ότι αφορά αυτές που απαντώνται στις διεθνείς Ειρηνευτικές επεμβάσεις στο πλαίσιο ή υπό την αιγίδα, ή ακόμη και την έγκριση του ΟΗΕ. Περισσότερο όμως σημαντικό, για την κάλλιστη αξιοποίησή του είναι, όπου τελικά εκ των πραγμάτων απαιτείται η επίκλησή του, να αναγνωρίζεται ως κάλλιστη πρακτική (best practice) και έτσι να τυγχάνει της ευρύτερης αποδοχής από τη διεθνή κοινότητα (τον ΟΗΕ, καθώς και από κρατικούς και μη, δρώντες). Από όσους δηλαδή θα κληθούν τελικά να το εφαρμόσουν, και να επωφεληθούν στην πράξη από τις προβλέψεις του. Σε αυτή την περίπτωση, η έγκαιρη προπαρασκευή, η προετοιμασία και ο σχεδιασμός, εκ μέρους των συμμετεχόντων, με τη

διαμόρφωση και προσαρμογή του σχετικού εφαρμοστέου θεσμικού πλαισίου, με την αναγκαία εκπαίδευση και την κατάλληλη σχεδίαση των Ειρηνευτικών επιχειρήσεων δεν μπορεί παρά να αποδώσει τους αναμενόμενους καρπούς. Η κατ' επιλογήν λοιπόν εφαρμογή των κατάλληλων διαθέσιμων προβλέψεων του Δικαίου της Κατοχής από τη διεθνή Ειρηνευτική Δύναμη, μπορεί να συμβάλει στην ταχεία, οργανωμένη και κυρίως αποτελεσματική ανάκαμψη της κρίσιμης κατάστασης στην περιοχή της ευθύνης της. Ειδικά κατά το κρίσιμότεο διάστημα άσκησης των προσωρινών λειτουργιών μεταβατικής διοίκησης ή διακυβέρνησης της περιοχής εκ μέρους της Ειρηνευτικής Δύναμης του ΟΗΕ.

Η ανωτέρω αντίληψη απηχείται άλλωστε και στα συμφωνηθέντα Συμπεράσματα της Συνόδου Αρχηγών ΕΔ των κρατών που μετέχουν στις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις των ΗΕ, και της αντίστοιχης των Υπουργών Άμυνας, που έλαβαν χώρα στη Νέας Υόρκη στις 27 Μαρτίου 2015, και στο Λονδίνο στις 8 Σεπτεμβρίου 2016, αντίστοιχα, σηματοδοτώντας την υιοθετούμενες υφιστάμενες, αλλά και μελλοντικές προτεραιότητες στο πεδίο του UN Peacekeeping, σε παγκόσμιο επίπεδο:

Chiefs of Defence Conference in New York (27 March 2015)

Chair's Note

«[...]7. The Chiefs of Defence ... [on] the **evolution of the operational and tactical context of current peacekeeping operations** ... expressed their determination to ensure **United Nations military peacekeepers have the capability to meet the security challenges**. They acknowledged the **growing challenges the military is facing in addressing asymmetric threats**. They also recognised that at a time of financial difficulties, it is more important than ever to make the **best use of all available resources**. Further, that better clarity on Mandates was required.

8. The Chiefs of Defence agreed that **addressing these challenges requires the highest preparation of the units deployed to peacekeeping operations**. They acknowledged that such preparations are becoming even more important, as **the military components of missions are charged with fulfilling increasingly complex peacekeeping tasks, such as the Protection of Civilians. The preparation of troops** requires enduring and consistent efforts. In this regard, the Chiefs of Defence welcomed the standards the secretariat is developing that will help current and potential **troop contributors to better understand peacekeeping requirements**. They agreed to disseminate the UN requirements in their military organisations, training institutions, operational commands and to those entities in charge of force preparation, along with sharing lessons and expertise. [...]»¹²⁸⁵

1285

[http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/Chair%27s%20Note%20-%20final%20\(Check%20against%20Delivery\).pdf](http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/Chair%27s%20Note%20-%20final%20(Check%20against%20Delivery).pdf).

2016 UN Peacekeeping Defence Ministerial

London Communiqué

«[...] We support the Secretary-General's call for a renewed focus on the primacy of politics and recognise that peacekeeping is intended to support, not substitute for, the implementation of political strategies and agreements that ensure sustainable peace. Achieving lasting agreements that resolve conflict remains in the hands of the parties to that conflict. By committing today to **strengthen planning**, consider **increasing our pledges**, and **ensure the performance of peacekeeping operations**, we work collectively to better enable the United Nations to achieve **lasting, sustainable peace**. Building effective institutions and democratic practices to help countries emerge from conflict and instability are primarily the responsibilities of state governments and societies that host UN peacekeeping operations. We also remind all countries hosting a peacekeeping mission and all parties to conflicts of their obligations related to the **safety of peacekeeping personnel and assets** and call on these countries **to respect the mission's freedom of movement and action** in support of its mandate.

We reaffirm **the critical role that peacekeeping missions play to address today's international peace and security challenges** and their potential to continue to meet **the challenge of the dynamic threat environment that we face as individual nations and as an international community**. We remain committed to ensuring that our **national militaries, police services, and civilian staff are able to meet the new and growing demands of peacekeeping** and that the UN Secretariat is able to utilise our contributions to their greatest effect. [...]»¹²⁸⁶

¹²⁸⁶ <https://www.gov.uk/government/topical-events/un-peacekeeping-defence-ministerial-london-2016>
<https://www.gov.uk/government/news/un-peacekeeping-defence-ministerial-london-communication>
<https://www.gov.uk/government/news/un-peacekeeping-defence-ministerial-summary>

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η παρούσα Διατριβή εξετάζει ένα επίκαιρο όσο και σύνθετο ζήτημα που συνιστά την τομή δύο θεσμών που έχουν επί δεκαετίες εξελιχθεί στη διεθνή δικαιοταξία, αλλά που ακόμη δεν έχουν βρει κοινό τόπο θεσμικής και λειτουργικής συνύπαρξης. Του θεσμού των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ, που μετρά ήδη επτά δεκαετίες, ο οποίος αντιδιαστέλλεται με το Δίκαιο της Κατοχής, εκ των πλέον αρχαιότερων θεσμών του Δικαίου των Ένοπλων Συρράξεων, η καθοριστική διάταξη του οποίου για τον αυθεντικό καθορισμό του κατεχόμενου εδάφους καθορίστηκε οριστικά έντεκα δεκαετίες πριν, στους Κανονισμούς της 4^{ης} Σύμβασης της Χάγης του 1907.

Η Διατριβή επιχειρεί να προσεγγίσει την πρόκληση της εφαρμογής των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου της κατοχής, ειδικά σε περιπτώσεις ανάληψης εκτεταμένου ελέγχου διοίκησης και /ή διακυβέρνησης περιοχών εκ μέρους των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ. Για τον σκοπό αυτό εξετάζονται οι υφιστάμενοι διεθνοδικαιϊκοί κανόνες και οι αντίστοιχες λειτουργίες που πλαισιώνουν το θεσμικό πλαίσιο των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων, σε μια προσπάθεια εξέτασης της νομικής βασιμότητας, αλλά και αξιολογικής εκτίμησης της αποτελεσματικότητας ενός τέτοιου ενδεχομένου.

Η διαχείριση του Ανθρωπιστικού Χώρου και του πεδίου των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων συνιστούν μια από τις μεγαλύτερες και ιδιαίτερα επιτακτικές προκλήσεις της σύγχρονης δικαιοταξίας, αλλά και του διεθνούς συστήματος και των θεσμών του, στη σύγχρονη εποχή. Μας είναι άραγε επαρκώς διαθέσιμη η απαραίτητη δικαιοϊκή, νομική και θεσμική εργαλειοθήκη για να το διαχειριστούμε αποτελεσματικά και με σεβασμό στην αξιοπρέπεια των ανθρώπων του, με μέριμνα για τη διασφάλιση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας στο σύγχρονο παγκόσμιο γεωπολιτικό περιβάλλον; Υπάρχει πάντα το περιθώριο βελτιστοποίησης της διεθνούς αυτής δικαιοϊκής εργαλειοθήκης.

Περιδιαβαίνοντας κάποιος τα σύγχρονα πεδία μαχών εντός και εκτός πόλεων, έρχεται αντιμέτωπος με τις απάνθρωπες συνθήκες και την τραγωδία που τα θύματά τους βιώνουν σε πολλές περιοχές του πλανήτη. Διαπιστώνει δυστυχώς πως παρ' όλη τη σημαντική πρόοδο που η διεθνής κοινότητα έχει σημειώσει στον πεδίο του Ανθρωπιστικού Δικαίου και της εν γένει θεσμικής προστασίας των θυμάτων και γενικώς εμπλεκόμενων σε ένοπλες συρράξεις, στο πεδίο εφαρμογής τους όμως η ρήση του Cicerone "*inter arma silent leges*", που παρατηρεί ότι εν μέσω πολέμου, ο Νόμος -δυστυχώς, δεν έχει πάψει να- σιωπά, δυστυχώς παραμένει ακόμη τραγικά επίκαιρη. Θα πρέπει να είναι όχι απλώς επιδίωξη, αλλά χρέος όλων όσων, με οποιαδήποτε ιδιότητα, διακονούν το πεδίο του Ανθρωπιστικού Δικαίου και εμπνέονται από τις διαχρονικές ανθρωπιστικές αξίες του, να εντείνουν τις προσπάθειές τους για την περαιτέρω διάδοση και εδραίωσή του με ρεαλιστικούς όρους, τόσο στο πεδίο της θεσμικής του ανάπτυξης, όσο και κυρίως σε αυτό της εφαρμογής του σε κάθε μελλοντικό πεδίο συρράξεων, παγκοσμίως.

Μια επιταγή που κατ' εξοχήν απαιτείται στο ευαίσθητο και σύνθετο περιβάλλον των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ. Άλλωστε, όταν ο επιδιωκόμενος στόχος είναι η ειρηνική και με ευμάρεια συμβίωση των λαών με σεβασμό στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου μέσω της προαγωγής και εμπέδωσης του Δικαίου, όταν πρόκειται για τη αποφυγή παραβιάσεών του, ειδικότερα των εγκλημάτων που λαμβάνουν χώρα ειδικά σε περιβάλλον ένοπλων συρράξεων, δηλαδή των εγκλημάτων πολέμου, των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας και της ευρύτερης παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ειδικά σε αυτήν την περίπτωση το ...«προλαμβάνειν κρείττων του θεραπεύειν».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ABOAGYE B. Festus (Colonel Ret.), «Revised Harmonized Standards For Civilian Peacekeepers Foundation & Police Pre-Deployment Training», *African Union Commission (AUC)*, AU & APSTA, 2014, διαθέσιμο στη δνση <http://www.peaceau.org/uploads/apsta-peace-support-operations-pso-manual-development-projects-english-.pdf>.
- AGGAD Faten, *The International Community and the conflict in Western Sahara*, διαθέσιμο στο http://saharamonitor.net/the_international_community_and_the_conflict_in_we.html.
- Anonymous «International Organizations' Involvement in Peace Operations: Applicable Legal Framework and the Issue of Responsibility», in *Proceedings of the Bruges Colloquium*, 12th Bruges Colloquium, 20-21 October 2011, διαθέσιμο στη δνση https://www.coleurope.eu/sites/default/files/uploads/page/collegium_42_0.pdf
- AOI Chiyuki – DE CONING Cedric -THAKUR Ramesh (ed.), *Unintended Consequences of Peacekeeping Operations*, United Nations University Press, Tokyo, 2007, διαθέσιμο στη δνση <https://collections.unu.edu/eserv/UNU:2483/pdf9789280811421.pdf> και https://www.academia.edu/1903798/The_Unintended_Consequences_of_Peacekeeping (για μια συνοπτική έκδοσή του, δεξ http://eeas.europa.eu/ifs/publications/articles/book2/book%20vol2_part2_chapter23_unintended%20consequences%20of%20peacekeeping_cedric%20de%20coning,%20chiyuki%20aoi%20and%20ramesh%20thakur.pdf)
- ARNOLD Roberta, «The Applicability of the Law of Occupation to Peace Support Operations», p.p. 91-116, στο Geert-Jan KNOOPS - Roberta ARNOLD, *Practice and Policies of Modern Peace Support Operations under International Law*, BRILL, 19 Ιουλ 2006, διαθέσιμο στη δνση https://books.google.gr/books?id=BmewCQAAQBAJ&pg=PA93&lpg=PA93&dq=Major+Joseph+P.+%E2%80%9CDutch%E2%80%9D+Bialke.+%E2%80%9CUnited+Nations+Peace+Operations:+Applicable+Norms+and+the+Application+of+the+Law+of+Armed+Conflict%E2%80%9D,+50+The+Air+Force+Law+Review+2001&source=bl&ots=2CLCXZuK28&sig=xij_a2oCU5okJ7I9OxG8jACCrk&hl=el&sa=X&ved=0ahUKEwiW98yEhsXUAhWMD8AKHfhdcBIQ6AEIJzAB#v=onepage&q=Major%20Joseph%20P.%20%E2%80%9CDutch%E2%80%9D%20Bialke.%20%E2%80%9CUnited%20Nations%20Peace%20Operations%3A%20Applicable%20Norms%20and%20the%20Application%20of%20the%20Law%20of%20Armed%20Conflict%E2%80%9D%2C%2050%20The%20Air%20Force%20Law%20Review%202001&f=false.
- Bassiouni C. (ed.), *The pursuit of international criminal justice, A world study on conflicts, victimization and post-conflict justice*, Intersentia, Antwerp, 2010.
- BAXTER R., «*The Legal Consequences of the Unlawful Use of Force under the Charter*», *ASIL Proceedings*, 1968
- BEN-NAFTALI O., GROSS A., MICHAELI K., *Illegal Occupation: Framing the Occupied Palestinian Territory*, διαθέσιμο στη δνση <http://duncankennedy.net/documents/Is-Pal/Second-Syllabus/Ben-Naftali,%20Gross%20and%20Michaeli,%20Illegal%20Occupation.pdf>.
- BENVENISTI Eyal, «Occupation and Territorial Administration», in Rain LIIVOJA and Timothy MACCORMACK (eds.), *Routledge Handbook of the Law of Armed Conflict*, 2016 διαθέσιμο στη δνση <https://www.routledge.com/Routledge-Handbook-of-the-Law-of-Armed-Conflict/Liivoja-McCormack/p/book/9780415640374>) και http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2663115.
- BENVENISTI Eyal, «The Law on the Unilateral Termination of Occupation», in Andreas Zimmermann and Thomas Giegerich (Eds.) *Veröffentlichungen des Walther-Schücking-Instituts für Internationales Recht an der Universität Kiel*, 2009, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=1254523>.

- BENVENISTI Eyal, *The International Law of Occupation*, Princeton University Press, Princeton, N.J., 1993.
- BERUTO Gian Luca (ed.), *International humanitarian law, human rights and peace operations*, 31st Round Table on Current Problems of International Humanitarian Law, Int. Institute of Humanitarian Law, SanRemo, 4-6 September 2008, διαθέσιμο στη δνση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/sanremo-2008_peace_ops.pdf.
- BOTHE Michael - PARTSCH - SOLF, *New Rules for Victims of Armed Conflicts*, 1982
- BOTHE Michael, «Peace-Keeping» in Bruno SIMMA (éd.), *The Charter of the United Nations – A Commentary*, Oxford University Press, Oxford, 1995.
- BOWETT W. Derek, *Self-defence in International Law*, Praeger-Manchester University Press, 1958.
- BOWETT W. Derek, *United Nations Forces : A Legal Study of United Nations Practice*, Stevens and Sons, London, 1964.
- BROWNLIE Ian, «Humanitarian Intervention», στο MOORE Norton John (ed.), *Law and Civil War in the Modern World*, Baltimore, Johns Hopkins University Press, Baltimore & London, 1974, p.p. 217-228.
- BROWNLIE Ian, *International Law and the Use of Force by States*, Oxford, 1963.
- BROWNLIE Ian, *Principles of Public International Law*, 5th ed, Oxford University Press, Oxford, 1998.
- CAMERON Lindsey, *Accountability of International Organisations Engaged in the Administration of Territory*, University Centre for International Humanitarian Law, 2006, διαθέσιμο στη δνση http://www.prix-henry-dunant.org/wp-content/uploads/2006b_LCameron.pdf;
- CAPLAN Richard, *A New Trusteeship?: The International Administration of War-torn Territories*, Routledge, 2014, διαθέσιμο στη δνση https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=FR0gBAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=international+Law+occupation+Peacekeeping+operations+administration+of+foreign+territories&ots=-ZGoCkrDW0&sig=BDdJmmc-o8vcXE3RWInJdHbK6I&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false.
- CAPLAN Richard, *A New Trusteeship?: The International Administration of War-torn Territories*, Routledge, 25 Σεπ 2014, διαθέσιμο στη δνση https://books.google.gr/books?id=FR0gBAAAQBAJ&dq=international+Law+occupation+Peacekeeping+operations+administration+of+foreign+territories&lr=&hl=el&source=gbs_navlinks_s.
- CASSESE Antonio (ed.), *The Current Legal Regulation of the Use of Force*, Martinus Nijhoff, 1986.
- CASSESE Antonio (ed.), *The New humanitarian Law of Armed Conflict*, Naples, 1980.
- CHAMDLER David – SISK D. Timothy, *The Routledge handbook of International Peacebuilding*, Routledge, 2013, διαθέσιμο στη δνση https://books.google.gr/books?id=2EvFBQAAQBAJ&pg=PT586&lpg=PT586&dq=UN+peace+operations+Directive+on+the+Use+of+Force+DUF&source=bl&ots=lvl-DGaMy_&sig=2g5oFk_LjuE8IJ0ZoOhCcZSYu5o&hl=el&sa=X&ved=0CCMQ6AEwATgUahUKEwid3c30sPbGAhVFuBQKHdzgCqk#v=onepage&q=UN%20peace%20operations%20Directive%20on%20the%20Use%20of%20Force%20DUF&f=false.
- CHESTERMAN Simon, *The People – The United Nations: Transitional Administration and State-Building*, OUP, Oxford, 2004.
- CHINKIN Christine, «Laws of Occupation», στο *Western Sahara Conference Proceedings*, p. 204, διαθέσιμο στη δνση <http://www.unisa.ac.za/contents/faculties/law/docs/10chinkin.pdf>.
- CHUN Suk, *Sexual Exploitation and Abuse by UN Peacekeepers*, Policy Brief 10/2009, International Peace Research Institute, Oslo (PRIO), 2009, διαθέσιμο στη δνση http://file.prio.no/Publication_files/Prio/Sexual%20Exploitation%20and%20Abuse%20by%20UN%20peacekeepers,%20PRIO%20Policy%20Brief%2010%202009.pdf.

- CICERO Marcus Tullius, «Ollis salus populi, suprema lex esto», στο βιβλίο του *De Legibus* (book III, part III, sub. VIII), διαθέσιμο στη δνση <http://www.thelatinlibrary.com/cicero/leg3.shtml>.
- CRAWFORD James, *The Creation of States in International Law*, 2nd ed., Clarendon Press, Oxford, 2006.
- CRAWFORD James, *The Creation of States in International Law*, 2nd ed., Clarendon Press, Oxford, 2006.
- CRUCIANI Andrea, «Applicable Law in Peace Support Operations», *Defensesociale.org*, σελ. 3, διαθέσιμο στη δνση [http://www.defensesociale.org/xvcongreso/pdf/cfp/05\)_Applicable_law_in_peace_support_operations_Cruciani.pdf](http://www.defensesociale.org/xvcongreso/pdf/cfp/05)_Applicable_law_in_peace_support_operations_Cruciani.pdf).
- DAVID Eric, *Principes de droit des conflits armés*, Bruylant, Bruxelles, 2002.
- DE BRABANDERE Eric, «UN Post-Conflict Peacebuilding Activities – An Economic Reconstruction Perspective» in Frauke LACHENMANN, TILMANN J. Röder, RÜDIGER Wolfrum (Eds.) *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, Volume 18 – 2014, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden/Boston, 2015, p.p.188-216 διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=2658091>
- DE BRABANDERE Eric, *Post-Conflict Administrations in International Law: International Territorial Administration, Transitional Authority and Foreign Occupation in Theory and Practice*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden / Boston, 2009, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=1406417>
- HUPKES Dijkers S.D., *What Constitutes Occupation? Israel as the Occupying power in the Gaza Strip after the Disengagement*, E.M. Meijers Institute, 2008.
- DINSTEIN Yoram, *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict*, Cambridge Univ. Press, 2004, διαθέσιμο στη δνση <https://www.law.upenn.edu/live/files/2921-dinstein-the-conduct-of-hostilities-under-the-law>.
- DINSTEIN Yoram, *The International Law of Belligerent Occupation*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009.
- DINSTEIN Yoram, *War, Aggression and Self-Defence*, Cambridge University Press, New York, 2011.
- DONNISON F, *British Military Occupation in the Far East 1943-1946*, 1956.
- DORR Oliver – SCHMALENBACH Kirsten (Eds.), *Vienna Convention on the Law of Treaties: A Commentary*, Springer, 2012.
- EINHORN Talia, «The Status of the West Bank and Gaza and the Settlements in International Law» in Talia Einhorn, *The Status of Judea & Samaria (the West Bank) and Gaza and the Settlements in International Law*, Jerusalem Center for Public Affairs 2014, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=2480505>
- EKINS Richard - MORGAN Jonathan - TUGENDHAT Tom, «Clearing the Fog of Law: Saving our Armed Forces from Defeat by Judicial Diktat», *Policy Exchange Report*, 2015, διαθέσιμο στη δνση <https://policyexchange.org.uk/wp-content/uploads/2016/09/clearing-the-fog-of-law.pdf>.
- EMANUELLI Claude, *Les actions militaires de l'ONU et le droit international humanitaire*, Wilson et Lafleur Itée, Montréal, 1995.
- FAITE Alexander – GRENIER Jeremie Labbe (Eds), «Expert Meeting on Multinational Peace Operations: Applicability of International Humanitarian Law and International Human Rights Law to UN Mandated Forces», *ICRC-UCIHL, Geneva 11-12 December 2003*, Report, ICRC, Geneva, October 2004, διαθέσιμο στη δνση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_0912.pdf.
- FATIMA Shaheed Q.C., «UK Supreme Court Judgment on Extra-Territorial Detention in Iraq and Afghanistan», *Justsecurity Organisation*, 2017, διαθέσιμο στη δνση <https://www.justsecurity.org/36407/uk-supreme-court-judgment-extra-territorial-detention-iraq-afghanistan/>.

- FERRARO Tristan, «The Applicability and Application of International Humanitarian Law to Multinational Forces», *Discussion Summary: International Law Programme*, Chatham House, The Royal Institute of International Affairs, 20 November 2014, διαθέσιμο στη δνση http://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/field/field_document/20141120IHLMultinationalForces.pdf.
- FERRARO Tristan, *The Applicability of International Humanitarian Law to Multinational Forces*, International Law Programme, Discussion Summary, Chatman House, The Royal Institute of International Affairs, p.p.1-7 διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/assets/files/review/2013/irrc-891-892-ferraro.pdf>
- FINDLAY Trevor, *The Use of Force in UN Peace Operations*, Oxford University Press, Oxford, 2003.
- FOX Gregory H , *Humanitarian Occupation*, Cambridge Studies In International And Comparative Law, Cambridge University Press, New York, 2008, διαθέσιμο στη δνση http://www.amazon.com/Gregory-H.-Fox/e/B001HPOSQE/ref=ntt_athr_dp_pel_1.
- FOX Gregory H., *Humanitarian Occupation*, Cambridge University Press, New York: 2008.
- GAJA Giorgio, «Articles on the Responsibility of International Organizations», *United Nations Audiovisual Library of International Law*, διαθέσιμο στη δνση <http://legal.un.org/avl/ha/ario/ario.html>.
- GIFFEN Alison – KELLY Max, *Military Planning to Protect Civilians: Proposed Guidance for United Nations Peacekeeping Operations*, The Stimson Center, Washington, DC, Oct 26, 2011, διαθέσιμο στις δνσεις <https://www.stimson.org/content/military-planning-protect-civilians-proposed-guidance-united-nations-peacekeeping-operations> και https://www.stimson.org/sites/default/files/file-attachments/3_-_Military_Planning_To_Protect_Civilians_2011.pdf.
- GOLDSMITH III Jack I., Assistant Attorney General, *Memorandum opinion for the Counsel to the President*, Opinions of the Office of Legal Counsel in Volume 28, 18 Μαρτίου 2004, διαθέσιμο τη δνση <http://www2.gwu.edu/~nsarchiv/torturingdemocracy/documents/20040318.pdf>.
- GRABER Doris, *The Development of the law of Belligerent Occupation 1863 – 1914: A Historical Survey*, New York, Columbia University Press, 1949.
- GREENSPAN Morris, «The Modern Law of Land Warfare», στο Eyal BENVENISTI, *The International Law of Occupation*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1993.
- GREENWOOD Christopher, «The administration of occupied territory in international law», στο GREENWOOD et al. (ed.), *Essays on war in international law* , 2006,
- GROTIUS Hugo, *De jure belli ac pacis* (The Rights of War and Peace), μτφ Rev. Archibald Collin Campbell, London, 1625, 1814, διαθέσιμο στη δνση http://books.google.gr/books?id=n9M8AAAAYAAJ&pg=PA219&lpg=PA219&dq=hugo+grotius+lands+are+not+understood&source=bl&ots=9ql7H-jyg5&sig=UOR_blRNZKcOH0K1j-nOOBMkfms&hl=el&sa=X&ei=Cq3NUMzOC8q20QXrwIDgCg&sqi=2&ved=0CE8Q6AEwBQ#v=onepage&q=hugo%20grotius%20lands%20are%20not%20understood&f=false.
- HAAPALAINEN Sara (ed.), *Gender CHECKLISTS for crisis management personnel*, 1325 Network Finland, together with CMC Finland and Fincent, 2015, διαθέσιμο στη δνση http://www.1325.fi/wordpress/wp-content/uploads/2015/03/GenderChecklists_web.pdf.
- HALLEK WAGER Henry, *International Law*, 1861, διαθέσιμο στη δνση https://books.google.gr/books?id=xaQBAAAAYAAJ&pg=PA672&hl=el&source=gbs_toc_r&cad=30.
- HARRIET Moynihan, «Aiding and Assisting: Challenges in Armed Conflict and Counterterrorism», *International Law Programme, Chatham House*, November 2016, διαθέσιμο στη δνση <https://www.chathamhouse.org/publication/aiding-and-assisting-challenges-armed-conflict-and-counterterrorism>.

- HENCKAERTS Jean-Marie – DOSWALT-BECK Louise, *Customary international Humanitarian Law*, vols 3, ICRC, Cambridge University Press, New York, 2005 διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/en/war-and-law/treaties-customary-law/customary-law>.
- HIGGINS Rosalyn, «The Responsibility of Member States for the Defaults of international Organisations: Continuing the Dialogue», στο Sabine SCHLEMMER - SCHULTE and Ko-Yung TUNG, (Eds.), *Liber Amicorum Ibrahim F.I. Shihata. International Finance and Development Law*, Kluwer Law International, The Hague, London, Boston, New York, 2001, σελ. 441-448.
- HIGGINS Rosalyn, *United Nations Peacekeeping 1946-1967. Documents and Commentary*, Oxford University Press, London, 1969.
- HOHLER Beti, «Responsibility of International organizations: The Element of Attribution in The Context of Peacekeeping Operations (Overview of Normative Framework and Manifestation in Practice)», in *Global International Studies Conference*, Faculty of Social Science, University of Ljubljana, 2008, διαθέσιμο στη δνση http://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=17&cad=rja&uact=8&ved=0CEsQFjAGoApqFQoTCNuKz9HK_sYCFUE9FAodBBYHCg&url=http%3A%2F%2Fwww.wiscnetwork.org%2Fijubljana2008%2Fpapers%2FWISC_2008-363.doc&ei=Ddu3VZvQAsH6UISsnFA&usg=AFQjCNGeQpdhxgdoZZ3tpbDZL9kT6esGdw&bvm=bv.98717601,d.d24
- HOWARD Jessica Howard – OSWALD CSC Bruce (ed.), *The Rule of Law on Peace Operations: A 'Challenges of Peace Operations' Project Conference*, University of Melbourne, Law School, 11–13 November 2002, διαθέσιμο στη δνση <http://www.challengesforum.org/Global/Reports/Seminar%20Reports/Melbourne%202002/Melbourne%20Seminar%20Report%202002.pdf>.
- HUNTINGTON Samuel, *Political Order in Changing Societies*, Yale University Press, 1968.
- ISIDORI, *Hispalensis Episcopi Etymologiarum Sive Originum Liber v, vi. Quid sit ivs Gentivm*, διαθέσιμο στη δνση <http://www.thelatinlibrary.com/isidore/5.shtml>.
- JACQUE J-P. – BENOIT-ROHMER F. – GRIGORIOU P. – MAROUDA M-D. (ed.), *Liber Amicorum Stelios Perrakis*, I. Sideris Pub., Jan 2017.
- JENNINGS Robert - WATTS Arthur (eds), *Oppenheim's International Law*, 9th ed. 1992.
- KAMMINGA Menno T., «Introduction to: Challenges in International Human Rights Law», Menno T. KAMMINGA (ed.), *Challenges in International Human Rights Law*, Ashgate, 2014, p. xvi-xxii, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=2612070> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2612070>
- KELLY Michael, «Legitimacy and the Public Security Function», στο OAKLEY B Robert. - DZIEDZIC J. Michael - GOLDBERG M.Eliot (eds.), *Policing the New World Disorder*, National Defense University Press, Washington, DC, 1998, p.p. 399-432, διαθέσιμο στη δνση http://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB8QFjAAahUKEwirzqKwpKnHAhWEXR4KHZXDYA&url=http%3A%2F%2Fmercury.ethz.ch%2Fservicengine%2Ffiles%2FISN%2F139663%2Fpublicationdocument_singledocument%2Fd4cc603f-c42e-4a6e-82ff-65a229f1d8dd%2Fen%2F1988-05_Policing_New_World_15-Chapt.pdf&ei=Sz7OVev8EoS7eZWnt4AI&usg=AFQjCNH5VmJ84KQHq2viBPjd7gVa3zJ4Nw&bvm=bv.99804247,d.ZGU
- KELLY Michael, *Non-Belligerent Occupation*, 2011, διαθέσιμο στο <http://booksandjournals.brillonline.com/content/b9789004219120s020>.
- KELLY Michael, *Restoring and Maintaining Order in Complex Peace Operations*, Kluwer Law International, 1999.

- KENT Vanessa, «Protecting Civilians from UN Peacekeepers and Humanitarian Workers : Sexual Exploitation and Abuse», στο Chiyuki Aoi - Cedric de Coning - Ramesh Thakur (ed.), *Unintended Consequences of Peacekeeping Operations*, United Nations University Press, Tokyo, 2007, σελ 44-46, διαθέσιμο στη δνση <https://collections.unu.edu/eserv/UNU:2483/pdf9789280811421.pdf> (για μια συνοπτική εκδοχή του, δεξ http://eeas.europa.eu/ifs/publications/articles/book2/book%20vol2_part2_chapter23_unintended%20consequences%20of%20peacekeeping_cedric%20de%20coning,%20chiyuki%20aoi%20and%20ramesh%20thakur.pdf).
- KIDERLEN Hans Fabian, *Von Triest nach Osttimor. Der völkerrechtliche Rahmen für die Verwaltung von Krisengebieten durch die Vereinten Nationen*, Berlin, Heidelberg, New York, Springer, 2008.
- KNOLL Bernhard, *The Legal Status of Territories Subject to Administration by International Organisations*, Cambridge University Press, New York, 2008.
- KNOLL Bernhard, *The Legal Status of Territories Subject to Administration by International Organisations*, Cambridge University Press, New York, 2008.
- KNOOPS Geert-Jan Alexander, *The Prosecution and Defense of Peacekeepers under International Criminal Law*, Transnational Publishers, Ardsley, NY, 2004.
- KNOOPS Geert-Jan Alexander, *The Prosecution and Defense of Peacekeepers under International Criminal Law*. Ardsley, Transnational Publishers, NY, 2004.
- KOLB Robert - VITE Sylvain, *Le droit de l'occupation militaire: Perspectives historiques et enjeux juridiques actuels*, Bruxelles, Bruylant, 2009.
- KOLB Robert, «Applicability of international humanitarian law to forces under the command of an international organization», στο FAITE Alexander– GRENIER Jeremie Labbe (Eds), *Expert Meeting on Multinational Peace Operations: Applicability of International Humanitarian Law and International Human Rights Law to UN Mandated Forces, ICRC-UCIHL, Geneva 11-12 December 2003*», Report, ICRC, Geneva, October 2004. 61-69, διαθέσιμο στη δνση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_0912.pdf.
- KOLB Robert, *Droit humanitaire et operations de paix internationales*, Genève, Bruxelles, 2002.
- KOLB Robert, *Lus in bello, Le droit international des conflits armés*, Helbing & Lichtenhahn/ Bruylant, Bâle/ Bruxelles, 2003.
- KORKAS Ioannis, *The Continuance and End of an Occupation*, November 10, 2011 διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=1963672>, ή <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1963672>.
- KOUTROULIS V., *Le début et la fin de l'application du droit de l'occupation*, Editions Pedone, Paris, 2010.
- LAST M.David, *Theory, Doctrine and Practice of Conflict De-Escalation in Peacekeeping Operations*, The Canadian Peacekeeping Press, 1997.
- LAUFFER Silva – HAMACHER Johhanes (ed.), *ENTRI handbook in Control: A Practical Guide for Civilian Experts Working in Crisis Management Missions*, 2nd ed., Center for International Peace Operations (ZIF), Berlin, 2014, διαθέσιμο στη δνση http://eeas.europa.eu/archives/ifs/publications2006-2009/articles/entrii_handbook_in_control_en.pdf.
- LAUTERPACHT E, *Recognition in International Law*, Cambridge, University Press, 1947.
- LAUTERPACHT E. - GREENWOOD C. J., *International Law Reports*, Cambridge University Press, 1967.
- LAUTERPACHT E., «The Legal Irrelevance of a State of War», *ASIL Proceedings*, 1968.
- LEVINE Paul –PAPASOTIRIOU Harris, *America Since 1945: The American Moment*, Palgrave Macmillan, 2010.

- LILLICH B. Richard, «Humanitarian Intervention: A Reply to Ian Brownlie and a Plea for Constructive Alternatives», στο MOORE Norton John (ed.), *Law and Civil War in the Modern World*, Baltimore, Johns Hopkins University Press, Baltimore & London, 1974, p.p. 229-251.
- LOWE Vaughan, «Jurisdiction' in International Law», in Malcolm D EVANS (ed.), *International Law*, OUP, Oxford, 2nd ed. 2006 p.p.313-338.
- MACLSAAC R. J. Captain (N), *Leadership During Peace Support Operations: "MISSION POSSIBLE"*, Operational-Level Leadership (AMSC 3 / CSEM 3), Canadian Forces College / Collège des forces Canadiennes, διαθέσιμο στη δνση <http://www.cfc.forces.gc.ca/259/260/263/macisaac2.pdf>.
- MACVICAR Ian Major, *Canadian Defence Policy and the Human Security Agenda: Strange Bedfellows*, διαθέσιμο στη δνση http://www.cfc.forces.gc.ca/259/181/68_mcvicar.pdf.
- MAROUDA Maria-Daniella, «Application of International Humanitarian Law in contemporary armed Conflicts: is it "simply" a question of facts?», στο PERRAKIS St. - MAROUDA M. (eds), *Armed conflicts and International Humanitarian Law. 150 years after Solferino. Acquis and prospects*, Bruylant-Sakkoulas, 2009, σσ. 201-244, διαθέσιμο στη δνση https://www.academia.edu/3593827/Application_of_International_Humanitarian_Law_in_Contemporary_Armed_Conflicts_is_it_simply_a_Question_of_Facts_%CF%83%CF%84%CE%BF_Perrakis_St_Marouda_M_eds_Armed_conflicts_and_International_Humanitarian_Law_150_years_after_Solferino_Acquis_and_prospects_Editions_Bruylant-Sakkoulas_2009_201-244.
- MAROUDA Maria-Daniella, «Grave breaches, war crimes, crimes against humanity and genocide in the Case Law of the two ad hoc Tribunals», in St. PERRAKIS (ed), *International Criminal Court: Towards a new humanitarian order, Santorini International Conference, 2002*, 173-196, διαθέσιμο στη δνση https://www.academia.edu/3593813/Grave_breaches_war_crimes_crimes_against_humanity_and_genocide_in_the_Case_Law_of_the_two_ad_hoc_Tribunals_in_St_Perrakis_ed_International_Criminal_Court_Towards_a_new_humanitarian_order_Santorini_International_Conference_2002_173-196.
- MARTÍN MARTÍNEZ Magdalena M., *National Sovereignty and International Organizations*, Martinus Nijhoff Publishers, 1996, διαθέσιμο στη δνση http://books.google.gr/books?id=gg5gVksK8iOC&pg=PA81&lpq=PA81&dq=implied+powers+of+the+un&source=bl&ots=zS_8-cz1_U&sig=gxyA_X4eIP8fMB-DZGsz-_1v5IQ&hl=en&sa=X&ei=4HpnVMjLMKXatS8gZgJ&ved=0CF4Q6AEwCg#v=onepage&q=implied%20powers%20of%20the%20un&f=false.
- MAZIS Th. Ioannis, *Geopolitics: Academic Dissertations*, Leimon, Athens, 2016.
- Mc COUBREY Hilaire - MORRIS J., *Regional Peacekeeping in the Post Cold-War Era*, Kluwer Law, 2000.
- Mc COUBREY Hilaire - WHITE Nigel, *International Law and Armed Conflict*, Dartmouth, 1992.
- Mc COUBREY Hilaire – WHITE Nigel, *International Organizations and Civil Wars*, Dartmouth, 1995.
- Mc COUBREY Hilaire - WHITE Nigel, *The Blue Helmets: Legal Regulation of United Nations Military Operations*, Dartmouth, 1996.
- Mc COUBREY Hilaire, *International Humanitarian Law: The Regulation of Armed Conflicts*, 1st edn, Dartmouth, 1990.
- MEIR Ydit, *Internationalised Territories. From the "Free City of Cracow" to the "Free City of Berlin". A study in the historical development of a modern notion in international law and international relations, 1815-1960*, A.W. Sythoff: Leyden, 1961.
- MELZER Nils, *International Humanitarian Law: A Comprehensive Introduction*, ICRC, August 2016, διαθέσιμο στη δνση <https://shop.icrc.org/international-humanitarian-law-a-comprehensive-introduction.html>.

- MENG W., *War, Encyclopedia of Public International Law*, Max Planck Institute, Vol. IV, 1982.
- MERON Theodor, «The role of peace forces in searching for persons charged with war crimes», στο *International Humanitarian Law, Human Rights and Peace Operations*, 31st Round Table on Current Problems of International Humanitarian Law, International Institute of Humanitarian Law - ICRC, San Remo, 4-6 September 2008, p.p. 259-267, διαθέσιμο στη δνση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/sanremo-2008_peace_ops.pdf.
- MILANOVIC Marko - WOOD Michael, *The Law and Politics of the Kosovo Advisory Opinion*, Oxford University Press, 2015, διαθέσιμο στη δνση https://books.google.gr/books?id=qi75BgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=el&source=gbs_atb#v=onepage&q&f=false.
- MOHAMMADI Doust Sepideh, *Responsibility under International law for Human Rights Violations Committed by the Personnel of United Nations Peace Support Operations: Sexual Exploitation and Abuses of Children and Women*, Master's Thesis in Peace and Conflict Transformation (SVF-3901), Centre for Peace Studies, Faculty of Humanities, Social Sciences and Education, the Arctic University of Norway, 2014, διαθέσιμο στη δνση <https://www.ub.uit.no/munin/bitstream/handle/10037/6767/thesis.pdf?sequence=2>.
- MOORE Norton John (ed.), *Law and Civil War in the Modern World*, Baltimore, Johns Hopkins University Press, Baltimore & London, 1974.
- MOSKOS Charles, *Peace Soldiers: The Sociology of a United Nations Military Force*, University of Chicago Press, Chicago and London, 1976.
- NEWMAN Edward, PARIS Roland and RICHMOND P. Oliver (ed.), *New Perspectives on Liberal Peacebuilding*, United Nations University Press, 2009, διαθέσιμο στη δνση <https://collections.unu.edu/eserv/UNU:2527/ebrary9789280811742.pdf>.
- NOLLKAEMPER A., *Dual Attribution: Liability of the Netherlands for Conduct of Dutchbat in Srebrenica*, Amsterdam Center for International Law, Amsterdam, 2011.
- OBRADOVIC K., «La Protection de la Population Civile dans le Conflict Armés Internationaux», in Antonio CASSESE (ed.), *The New humanitarian Law of Armed Conflict*, Naples, 1980, p.p. 135-6.
- OSWALD Bruce – DURHAM Helen – BATES Adrian, *Documents on the Law of UN Peace Operations*, Oxford University Press, 2010, διαθέσιμο στη δνση https://books.google.gr/books?id=pW6XFCNkGMEC&pg=PA562&lpq=PA562&dq=UN+peace+operations+Directive+on+the+Use+of+Force+DUF&source=bl&ots=_vvJt-3PAJ&sig=p50UhbhyxgYmhXU-Y-qkb3aWI5as&hl=el&sa=X&ved=0CCUQ6AEwAGoVChMIqfnkWL2xgIVhskUCh0VvgF7#v=onepage&q=UN%20peace%20operations%20Directive%20on%20the%20Use%20of%20Force%20DUF&f=false.
- PAUST J. Jordan, «Dr. Francis Lieber and the Lieber Code», *Proceedings of the Annual Meeting -American Society of International Law*, Vol. 95, April 4-7, 2001, p.p. 112-115, διαθέσιμο στη δνση <http://www.jstor.org/stable/25659466>.
- PELLET Alain, «The Destruction of Troy will not Take Place», στο Emma PLAYFFAIR (ed.), *International Law and the Administration of Occupied Territories*, Clarendon Press, Oxford, OUP, 1992.
- PERRAKIS St. - MAROUDA M.-D. (eds), *Armed conflicts and International Humanitarian Law. 150 years after Solferino. Acquis and prospects*, Editions Bruylant-Sakkoulas, 2009, διαθέσιμο στη δνση https://www.academia.edu/3593827/Application_of_International_Humanitarian_Law_in_Contemporary_Armed_Conflicts_is_it_simply_a_Question_of_Facts_%CF%83%CF%84%CE%BF_Perrakis_St_Marouda_M_eds_Armed_conflicts_and_International_Humanitarian_Law_150_years_after_Solferino_Acquis_and_prospects_Editions_Bruylant-Sakkoulas_2009_.201-244.

- PERRAKIS St., «IV. The approach of the Greek courts in the context of evolving international law - (a) The legal context of the case and the development of international law», *Oral Proceedings*, Hellenic Republic Agent, ICJ, 14 Sep. 2011, παρά. 50, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/files/143/16703.pdf>.
- PERRAKIS St., «L'application des Droits de l'Homme en temps de conflit armé et leur articulation avec le droit International Humanitaire: Etat de la question et aspects jurisprudentiels», in PERRAKIS St.-MAROUDA M. (edit.), *Armed Conflicts & International Humanitarian Law. 150 years after Solferino. Ant. N. Sakkoulas*, Athens-Komotini, 2009.
- PERRAKIS St., «Le droit international humanitaire et ses relations avec les droits de l'homme. Quelques considérations» dans TAVERNIER P. - HENCKAERTS J-M. (sous la dir.), *Droit international humanitaire coutumier enjeux et défis contemporains*, Bruylant, Bruxelles, 2008, p.p. 115-137.
- PERRAKIS St., *Quelques problèmes d'approche entre les droits de l'homme et le droit international humanitaire*, Sakkoulas, Athènes, 1985.
- PICTET Jean (ed.), *Commentary: Geneva Convention I*, ICRC, 1952, p.p. 37-61, διαθέσιμο στη δνση http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/GC_1949-I.pdf.
- PICTET Jean (éd.), *La Convention de Genève relative à la protection des personnes civiles en temps de guerre : commentaire*, Comité international de la Croix-Rouge, Genève.
- PLAYFFAIR Emma (ed.), *International Law and the Administration of Occupied Territories: Two Decades of Israeli Occupation of the West Bank and Gaza Strip*, Clarendon Press, Oxford, OUP, 1992.
- RATNER Steven R., «Foreign Occupation and International Territorial Administration: The Challenges
- REHN Elizabeth - SIRLEAF Ellen Johnson, «Women, War, Peace: The Independent Expert's Assessment of the Impact of Armed Conflict on Women and Women's Role in Peace-building», 1 Progress of the World's Women 2002, στο Vanessa Kent, *Protecting Civilians From UN Peacekeepers and Humanitarian Workers: Sexual Exploitation and Abuse*, in AOI Chiyuki et al. (eds.), *Unintended Consequences of Peacekeeping Operations*, 2007, pp. 44, 45.
- ROBERTA Arnold – KNOOPS Geert-Jan Alexander (ed.), *Practice and Policies of Modern Peace Support Operations under International Law*, Transnational Publishers, Inc., New York, 2006.
- ROBERTS Adam - GUELFF Richard, *Documents on the laws of War*, 3rd ed., OUP, Oxford, 2000.
- ROBERTS Adam – GUELFF Richard, *Documents on the Laws of War*, Oxford, Oxford Univ. Press, 3rd ed, 2000, και επίσης διαθέσιμο στην ηλεκτρονική Δνση: <http://www.icrc.org/ihl.nsf/WebList?ReadForm&id=380&t=art>.
- ROBERTS Adam, «Appendix 2: The Termination of Military Occupations», in Tristan Ferraro (ed.), *Occupation and Other Forms of Administration of Foreign Territory*, ICRC, Geneva, April 2012, pp. 41–9, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/assets/files/publications/icrc-002-4094.pdf>.
- ROBERTS Adam, «Report by Adam Roberts to the Baha Mousa Public Inquiry», September 2010 στο *The Baha Mousa Public Inquiry Report*, 3 vols., Stationery Office, London, 8 September 2011 (HC 1452-1).
- ROBERTS Adam, *Transformative Occupation: Applying the laws of War and Human Rights*, 100 AJIL, 2006, διαθέσιμο στο http://ccw.modhist.ox.ac.uk/publications/roberts_militaryoccupation.pdf.
- SANFELICE DI MONTEFORTE Ferdinando, «Operational command versus organic command: who is in charge?», στο *International Humanitarian Law, Human Rights and Peace Operations*, 31st Round Table on Current Problems of International Humanitarian Law, International Institute of Humanitarian Law - ICRC, San Remo, 4-6 September 2008, p.p. 285-289, διαθέσιμο στη δνση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/sanremo-2008_peace_ops.pdf.
- SASSOLI Marco – BOUVIER A. Antoine – QUINTIN Anne, *How Does Law Protect in War? Cases, Documents and Teaching Materials on Contemporary Practice in International Humanitarian Law*,

- 2011, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/publication/p0739.htm>.
- SASSOLI Marco, «Droit international pénal et droit pénal interne : le cas des territoires se trouvant sous administration internationale » in Marc HENZELIN - Robert ROTH (éd.), *Le droit pénal à l'épreuve de l'internationalisation*, LGDJ/Bruylant/Georg, Paris/Bruxelles/Genève, 2002.
- SASSOLI Marco, «International humanitarian law and peace operations, scope of application *ratione materiae*», στο *International Humanitarian Law, Human Rights and Peace Operations*, 31st Round Table on Current Problems of International Humanitarian Law, International Institute of Humanitarian Law - ICRC, San Remo, 4-6 September 2008, p.p. 100-106 διαθέσιμο στη δνση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/sanremo-2008_peace_ops.pdf.
- SASSOLI Marco, «Outline of de jure and de facto applicability of the law of occupation to United Nations-mandated forces», στο FAITE Alexander – GRENIER Jeremie Labbe (Eds), «Expert Meeting on Multinational Peace Operations: Applicability of International Humanitarian Law and International Human Rights Law to UN Mandated Forces», *ICRC-UCIHL, Geneva 11-12 December 2003*, Report, ICRC, Geneva, October 2004, p.p. 33-34.
- SASSOLI Marco, «Query: Is There a Status of "Unlawful Combatant?"», στο Richard B. JQUES (ed.), *Issues in International Law and Military Operations*, Vol. 80, International Law Studies, Naval War College, Newport, Rhode Island, 2006, p.p. 57-68, διαθέσιμο στη δνση <https://ia801609.us.archive.org/26/items/issuesininternat80jaqu/issuesininternat80jaqu.pdf>.
- SCHABAS A. William, *An Introduction to the International Criminal Court*, Cambridge University Press, 2011.
- SCHERMERS Henry G., *International Institutional Law*, Kluwer Academic Publishers, 1980, 2nd Revised edition, 1981.
- SCHINDLER Dietrich, «United Nations forces and international humanitarian law», στο SWINARSKI Christophe (ed.), *Studies and essays on international humanitarian law and Red Cross principles in honour of Jean Pictet*, ICRC, Martinus Nijhoff, Geneva/The Hague, 1984.
- SCHLEMMER-SCHULTE Sabine - TUNG Ko-Yung, (Eds.), *Liber Amicorum Ibrahim F.I. Shihata. International Finance and Development Law*, Kluwer Law International, The Hague, London, Boston, New York, 2001.
- SCOBIE Iain, «The Approach to Customary International Law in the Study», στο WILMSHURST Elizabeth - BREAU Susan (eds.), *Perspectives on the ICRC Study on Customary International Humanitarian Law*, Cambridge University Press, 2007, p.p. 15-49, διαθέσιμο στη δνση <http://www.cambridge.org/us/academic/subjects/law/humanitarian-law/perspectives-icrc-study-customary-international-humanitarian-law>.
- SEYERSTED Finn, *United Nations Forces in the Law of Peace and War*, Sijthoff, Leiden, 1966.
- SHEERAN Scott - CASE Stephanie, «*The Intervention Brigade: Legal Issues for the UN in the Democratic Republic of the Congo*», International Peace Institute Publications, Nov. 2014, διαθέσιμο στη δνση https://www.ipinst.org/wp-content/uploads/publications/ipi_e_pub_legal_issues_drc_brigade.pdf.
- SHRAGA Daphna, «Military Occupation and UN Transitional Administrations – The Analogy and its Limitations» στο Marcelo G KOHEN (ed), *Promoting Justice, Human Rights and Conflict Resolution through International Law*, Martinus Nijhoff Publishers, 2007, σελ. 479 -499, διαθέσιμο στη δνση <http://www.ub.unibas.ch/tox/IDSLUZ/000975954/PDF>.
- SHRAGA Daphna, «The applicability of international humanitarian law to peace operations, from rejection to acceptance», στο *International Humanitarian Law, Human Rights and Peace Operations*, στο *31st Round Table on Current Problems of International Humanitarian Law*,

- International Institute of Humanitarian Law - ICRC, San Remo, 4-6 September 2008, p.p. 90-99, διαθέσιμο στη δνση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/sanremo-2008_peace_ops.pdf.
- SHRAGA Daphna, «The UN as an actor bound by international humanitarian law», στο *Les Nations Unies et le droit international humanitaire*, Actes du Colloque international à l'occasion du 50e anniversaire de l'ONU, Pedone, Paris, 1996, pp. 326.
- SIEGRIST Michael., *The Functional Beginning of Belligerent Occupation*, Academie de Droit International de Geneve, February 2010, διαθέσιμη στο http://www.geneva-academy.ch/docs/ResearchActivities/Functional_Beginning_of_Belligerent_Occupation_Michael_Siegrist_2010.pdf.
- SIMMA Bruno - KHAN Daniel-Erasmus - NOLTE George – PAULUS Andreas(eds), *The Charter of the United Nations: A Commentary*, Oxford University Press, 2002.
- SIMMA Bruno (ed.), *The Charter of the United Nations: A Commentary*, Oxford University Press (OUP), 1995.
- SOTOMAYOR A., «Unintended consequences of peace operations for troop-contributing countries in South America: The cases of Argentina and Uruguay» στο AOI Chiyuki - DE CONING Cedric - Thakur RAMESH (ed.), *Unintended Consequences of Peacekeeping Operations*, United Nations University Press, Tokyo, 2007, p.p. 171-92.
- STAHN Carsten, *The Law and Practice of International Territorial Administration: Versailles to Iraq and Beyond*, Cambridge University Press, Cambridge, 2008, διαθέσιμο στη δνση http://books.google.gr/books?id=j6e16GCIfiEC&pg=PA436&lpg=PA436&dq=implied+powers+of+the+un+peace+operations+administration+of+territories&source=bl&ots=EQsF-ABRdk&sig=q719Ka4EkQVbPJ_e4x-p5Ty2qLQ&hl=en&sa=X&ei=UntnVLWHPMnraJbegsAK&ved=0CF0Q6AEwCw#v=onepage&q=implied%20powers%20of%20the%20un%20peace%20operations%20administration%20of%20territories&f=false.
- STAHN Carsten, *The Law and Practice of International Territorial Administration. Versailles to Iraq and Beyond*, Cambridge University Press, Cambridge, 2008.
- STAHN Carster - KLEFFNER K. Jann (eds.), *Jus Post Bellum: Towards a Law of Transition From Conflict to Peace*, The Hague: TMC Asser Press, 2008, διαθέσιμο στη δνση <http://www.elac.ox.ac.uk/downloads/Rodin%20-%20Two%20Emerging%20Issues%20of%20Jus%20Post%20Bellum.pdf>.
- STONE J., *Legal Controls of International Conflicts*, 1954.
- TAKAHASHI Yutaka A., *The law of occupation*, 2009.
- TALMON Stefan A. G., «A Plurality of Responsible Actors: International Responsibility for Acts of the Coalition Provisional Authority in Iraq», in Phil SHINER and Andrew WILLIAMS eds., *The Iraq War and International Law*, Oxford Legal Studies Research Paper No. 25/2007, Hart Publishing, 2008 διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=1018172>
- TELALIAN Maria, «Violations of international humanitarian law committed during peace operations and individual criminal responsibility, στο *International Humanitarian Law, Human Rights and Peace Operations*, 31st Round Table on Current Problems of International Humanitarian Law, International Institute of Humanitarian Law - ICRC, San Remo, 4-6 September 2008, p.p. 289-296, διαθέσιμο στη δνση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/sanremo-2008_peace_ops.pdf.
- THURER Daniel, «Current challenges to the law of occupation», στο *6th Bruges Colloquium*, International Committee of the Red Cross, 20-21 October 2005, διαθέσιμο στο <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/statement/occupation-statement-211105.htm>.

- TONDINI Matteo, "Putting an End to Human Rights Violations by Proxy: Accountability of International Organizations and Member States in the Framework of Jus Post Bellum", Chapter 10, στο STAHN C. and KLEFFNER J. (eds.), *Jus Post Bellum: Towards a Law of Transition From Conflict to Peace*, The Hague: TMC Asser Press, 2008, pp. 187-212, διαθέσιμο στη δνση <https://ssrn.com/abstract=2100944> και στο <http://www.elac.ox.ac.uk/downloads/Rodin%20-%20Two%20Emerging%20Issues%20of%20Jus%20Post%20Bellum.pdf>.
- TSAGOURIAS Nicholas – WHITE D. Nigel, *Collective Security: Theory, Law and Practice*, Cambridge University Press, 2013.
- UN Materials on The Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, Book 25, ST/LEG/SER B/25, United Nations, New York, 2012, διαθέσιμο στη δνση <http://legal.un.org/legislativeseries/documents/Book25/Book25.pdf>.
- VASAK Karel, *The International Dimensions of Human Rights*, Volumes 1-2, Greenwood Press, 1982.
- VASAK Karel, *The International Dimensions of Human Rights*, Volumes 1-2, Greenwood Press, 1982
- VITÉ Sylvain, *Re-establishing the Rule of Law under Transitional Administration*, διαθέσιμο στη δνση http://www.dcaf.ch/_docs/Yearbook2005/Chapter9.pdf.
- VON GLAHN Gerhard, *The Occupation of Enemy Territory*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1957.
- WHEATON Henry, *Elements of International Law*, Sampson Low, Son & Co, London/Boston, 1866¹, Stevens and Sons, Limited, London, 1916, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική δνση http://books.google.gr/books?id=GGgDAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=el&source=gb_s_ummmary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.
- WHITE N. D., *The Law of International Organisations*, Manchester University Press, 2005, διαθέσιμη στη δνση <http://books.google.gr/books?id=l33V-x530SEC&pg=PA83&lpg=PA83&dq=implied+powers+of+the+un&source=bl&ots=eLliDfWY7&sig=oslG41nqqDjKb8nrYEY3-iiLPX8&hl=en&sa=X&ei=4HpnVMjILMKXatS8gZgl&ved=0CGgQ6AEwDQ#v=onepage&q=implied%20powers%20of%20the%20un&f=false>.
- WILDE Ralph, *International Territorial Administration. How Trusteeship and the Civilizing Mission Never Went Away*, Oxford, Oxford University Press, 2008.
- WILDE Ralph, *International Territorial Administration. How Trusteeship and the Civilizing Mission Never Went Away*, Oxford University Press, Oxford, 2008.
- WILLIAMS Jr Robert E., - CALDWELL Dan, *Jus Post Bellum: Just War Theory and the Principles of Just Peace*, Pepperdine University, Blackwell Publishing, International Studies Perspectives, 2006, διαθέσιμο στη δνση: http://faculty.pepperdine.edu/rwilliam/Jus_Post_Bellum.pdf.
- WILSON, *The Law of War in Occupied Territory*, 18 TGS 17, 1933.
- YANNIS, Alexandros, *Kosovo Under International Administration: An Unfinished Conflict*, ELIAMEP, 2001, διαθέσιμο στη δνση <http://www.ebooks.gr/gr/kosovo-under-international-administration-253613.html>.
- ZEGVELD Liesbeth, *Accountability of Armed Opposition Groups in International Law*, Cambridge University Press, New York, 2002, διαθέσιμο στη δνση <http://insct.syr.edu/wp-content/uploads/2013/03/Zegveld.Accountability-and-Armed-Opposition-Groups-in-IL.pdf>.
- ZERVAKI Antonia, «UN at crossroad: International Administration of Territories and Domestic Political Culture, The Kosovo and East Timor. Experience», UNISCI Discussion Papers, N° 18, October 2008, ISSN 1696-2206, διαθέσιμο στη δνση <https://www.ucm.es/data/cont/media/www/pag-72511/UNISCI%20DP%2018%20-%20ZERVAKI.pdf>

ZWANENBURG Marten Coenraad, *Accountability under International Humanitarian Law for United Nations and North Atlantic Treaty Organization Peace Support Operations*, Doctoral Dissertation, Leiden, 2004, διαθέσιμο στη δνση <https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/15471/proefschrift%20Zwanenburg%202004.pdf?sequence=2>.

ZWANENBURG Marten, *Accountability of Peace Support Operations*, 28 Book Review, Martinus Nijhoff Publishers, 2004, διαθέσιμο στη δνση <http://www.ejil.org/pdfs/17/4/104.pdf>.

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντίνος - ΜΑΓΚΛΙΒΕΡΑΣ Κωνσταντίνος (επιμ.), *Το δίκαιο της διεθνούς κοινωνίας*, 3^η έκδ., Νομική Βιβλιοθήκη, 2017.

ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντίνος, *Η επίλυση των διαφορών από το Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών. Νομολογία και Πρακτική, β' έκδοση*, Σάκκουλας Αντ. Ν., 2007.

ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ Κ., *Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο*, Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2000.

ΓΙΟΚΑΡΗΣ Α. - ΠΑΖΑΡΤΖΗ Φ., *Η Διεθνής Ευθύνη των Κρατών: Στα Άρθρα της ΕΔΔ, στη Διεθνή Νομολογία και Βιβλιογραφία*, Εκδ. Α.Ν.Σάκκουλα, 2004.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Παναγιώτης Γ., *Πολιτική επιστήμη, Διακλαδική και συγχρονική διερεύνηση της πολιτικής πράξης*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2016.

ΔΙΠΛΑ Χαριτίμη - ΔΟΥΣΗ Εμμανουέλα, *Εξήντα χρόνια από την ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών: Ειρήνη, ανθρώπινα δικαιώματα, βιώσιμη ανάπτυξη, θεσμική μεταρρύθμιση*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2007.

ΕΥΡΥΓΕΝΗΣ Δημήτριος, *Ζητήματα του Δικαίου της Πολεμικής Κατοχής*, Θεσσαλονίκη, 1959.

ΚΑΖΑΚΟΣ Π. - ΚΟΥΜΑΣ Μ. - ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ Χ. -- ΣΥΡΙΓΟΣ Α. Μ. - ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Ε., *Η Ελλάδα στον κόσμο της: Μεταξύ ρεαλισμού και ανεδαφικότητας στο διεθνές σύστημα*, Εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2016.

ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ Δ. Γεώργιος, *Το Ελληνικό Κοσμοσύστημα*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2006, και στον προσωπικό του ιστότοπο <http://contogeorgis.blogspot.gr/>.

ΚΟΥΡΒΕΤΑΡΗΣ Γεώργιος Α. , ΡΟΥΔΟΜΕΤΩΦ Βίκτωρ Ν. , ΚΟΥΤΣΟΥΚΗΣ Κλεομένης Σ. , ΚΟΥΡΒΕΤΑΡΗΣ Ανδρέας Γ. , ΣΙΟΥΣΙΟΥΡΑΣ Πέτρος (επιμ.), *Τα νέα Βαλκάνια. Η γεωπολιτική της διεθνούς ασφάλειας και η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση*, Παπαδήμος Ιωάννης Α.(μτφ), Ηρόδοτος, 2009.

ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Γ., «Ζητήματα επενδύσεων σε καταστάσεις στρατιωτικής κατοχής: Η περίπτωση των συμβολαίων του Ιράκ», στο Στ. Περράκης (επιμ.), *Ουδέν Μονιμότερον της Κατοχής: Ο θεσμός της πολεμικής κατοχής στη διχοτόμο νομικού και πραγματικού: Σύγχρονες εξελίξεις και επιπτώσεις στη διεθνή δικαιοταξία*, εκδ. ΟΣΤΡΙΑ, 2014, σσ. 157-176.

ΚΥΡΚΟΣ Σωτήρης, «Θεσμικές διαστάσεις και δικαστικός έλεγχος της δράσης των ενόπλων δυνάμεων σε καιρό ειρήνης και ένοπλης σύρραξης, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο, 2013 διαθέσιμη στο <http://pandemos.panteion.gr/index.php?lang=el&op=record&type=cid&q=isMemberOf-cid:13,isMemberOfCollection-cid:12&page=2&pid=iid:7459>).

ΛΟΥΚΑΤΟΣ Σπύρος, «Οι μεγάλες δυνάμεις και η μικρασιατική εκστρατεία», Επιστημονικό διήμερο του ΚΜΕ, σελ. 73, αναδημοσίευση στην Εφημερίδα *Ριζοσπάστης* (Κυριακή 14 Αυγούστου 2011 - αριθ. φύλλου: 11036), διαθέσιμο στη δνση <http://www.rizospastis.gr/page.do?pu, blDate=14/8/2011&id=13653>.

- ΜΑΖΗΣ Θ. Ιωάννης, «Η συστημική γεωπολιτική ανάλυση. Ορολογικές παραδοχές και μεταθεωρητικοί προσδιορισμοί κατά τη λακατιανή μεταθεωρητική απαίτηση», στο ΜΕΤΑΞΑΣ Α-Ι. Δ., *Πολιτική επιστήμη, Διακλαδική και συγχρονική διερεύνηση της πολιτικής πράξης*, Τόμος ΙΧ.-Πολιτική Μεθοδολογία: οριοθετήσεις και απεγκλωβισμοί, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, Αθήνα, 2016, σ.σ. 51-74.
- ΜΑΖΗΣ Θ. Ιωάννης, *Γεωπολιτική της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία*, Εκδ. Λιβάνης, Αθήνα, 2008.
- ΜΑΖΗΣ Θ. Ιωάννης, *Γεωπολιτική: η Θεωρία και η πράξη*, Εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα, 2002.
- ΜΑΖΗΣ Θ. Ιωάννης, *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής. Το νεοθετικιστικό πλαίσιο (Μέρος Τέταρτο)*, Παπαζήσης, Αθήνα 2013.
- ΜΑΖΗΣ Θ. Ιωάννης-ΜΠΑΛΑΦΟΥΤΑ Β., *Γεωπολιτική Πραγματικότητα στο Δίπολο Ελλάδος-Κύπρου. Λύσεις και άλλοθι*, Εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα, 2015.
- ΜΑΝΕΣΗΣ Αριστόβουλος, *Συνταγματική Θεωρία και Πράξη*, Θεσσαλονίκη, 1980.
- ΜΑΡΟΥΔΑ Μ. - Ντ., «Ο Αποτελεσματικός Έλεγχος ως προϋπόθεση για την εφαρμογή του δικαίου της κατοχής και η διάδρασή του με την εξω-εδαφική εφαρμογή των δικαιωμάτων του ανθρώπου», στο Στ. Περράκης (επιμ.), *Κατοχή "Ουδέν μονιμότερο του προσωρινού;"*, Καταστάσεις Στρατιωτικής Κατοχής και Διεθνές Δίκαιο, Όστρια, 2014, σσ. 111-156.
- ΜΑΡΟΥΔΑ Μ.-Ντ., «Ανθρωπιστικό Δίκαιο που εφαρμόζεται σε ένοπλες συρράξεις», Κεφάλαιο 17 στον τόμο ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ Κ. - ΜΑΓΚΛΙΒΕΡΑ Κ. (επιμ.), *Δίκαιο Διεθνούς Κοινωνίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011.
- ΜΑΡΟΥΔΑ Μ.-Ντ., *Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία και η εξέλιξη του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, ιδίως ως προς τα εγκλήματα πολέμου και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Ζητήματα Εφαρμογής τους σε συρράξεις μη διεθνούς χαρακτήρα*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2001 (σ. 280).
- ΜΑΡΟΥΔΑ Μ.-Ντ., *Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο: Νόμοι και έθιμα πολέμου, Κατοχή, Αντιμετώπιση παραβιάσεων*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2015.
- ΜΑΡΟΥΔΑ Μ.-Ντ., *Η διεθνής ευθύνη για παραβιάσεις του ανθρωπιστικού δικαίου τελούμενες σε ένοπλες συρράξεις. Η κρατική και ατομική ευθύνη σε κίνηση* (Διδακτορική Διατριβή υποβληθείσα στο Πάντειο Πανεπιστήμιο), Σπουδές Διεθνούς Δικαίου, Νο1, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2006.
- ΜΑΡΟΥΔΑ Μ.-Ντ., *Η διεθνής ευθύνη για παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου τελούμενες σε ένοπλες συρράξεις: η κρατική και ατομική ποινική ευθύνη σε κίνηση*, Διδακτορική Διατριβή υποβληθείσα στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, διαθέσιμη στη δνση <http://pandemos.panteion.gr/index.php?lang=el&op=record&type=cid&q=isMemberOf-cid:13,isMemberOfCollection-cid:12&page=1&pid=iid:5708>.
- ΜΑΡΟΥΔΑ Μ.-Ντ., *Μέτρα εφαρμογής του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου στην Ελλάδα*, Σάκκουλας Αντ. Ν., Αθήνα, 2000.
- ΜΑΡΟΥΔΑ Μ.-Ντ., *Περί του Ανθρωπιστικού Χώρου στον 21ο αιώνα. Ανάδυση, Διαστάσεις, Νομικό πλαίσιο για μια αποτελεσματική και νόμιμη ανθρωπιστική δράση*, Εκδ. Ι. Σιδέρη, 2012.
- ΜΕΤΑΞΑΣ Αναστάσιος-Ιωάννης Δ., «Πολιτική επιστήμη, Διακλαδική και συγχρονική διερεύνηση της πολιτικής πράξης», στο ΜΕΤΑΞΑΣ Α.-Ι. Δ., Τόμος Χ. *Organum: Διακλαδικό ορολογικό ευρετήριο, αναλυτική παράθεση των τόμων Ι-Χ*, Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2016.
- ΜΠΑΞΕΒΑΝΗΣ Χρήστος, *Η μεταπολεμική οικοδόμηση κρατών στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών*, Εκδ. Παπαζήσης. 2017.

- ΜΠΡΕΔΗΜΑΣ Α., «Η επιστροφή των πολιτιστικών αγαθών που λεηλατήθηκαν σε περίοδο κατοχής», στο Στ. Περράκης (επιμ.), *Ουδέν Μονιμότερον της Κατοχής: Ο θεσμός της πολεμικής κατοχής στη διχοτόμο νομικού και πραγματικού: Σύγχρονες εξελίξεις και επιπτώσεις στη διεθνή δικαιοταξία*, εκδ. ΟΣΤΡΙΑ, 2014, σσ. 209-276.
- ΝΟΛΚΑ Παρασκευή, *Οι Σχέσεις της Λιβύης με τη Δύση*, Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών, ΠΑΜΑΚ, Θεσσαλονίκη, 2013, διαθέσιμο στη δνση <https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/15865/3/NolkaParaskeuiMsc2013.pdf>.
- ΠΑΠΑΠΟΥΛΥΒΙΟΥ Πέτρος - ΣΥΡΙΓΟΣ Άγγελος Μ. - ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Ευάνθης (επιμ.), *Το Κυπριακό και το Διεθνές Σύστημα, 1945-1974: Αναζητώντας θέση στον κόσμο*, Εκδόσεις Πατάκη, 2013.
- ΠΑΠΑΠΟΥΛΥΒΙΟΥ Πέτρος, *1960-2010 - Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας, Τόμος 2, 1970-1979-Η δεκαετία της κυπριακής τραγωδίας*, Εκδόσεις Φιλελεύθερος, Λευκωσία, 2011.
- ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ Χαράλαμπος, «Τα ανοίγματα του Νίξον προς Σοβιετική Ένωση και Κίνα» στο ΚΑΡΒΟΥΝΑΡΑΚΗΣ ΘΕΟΔ. (επιμ.), *Ο Ψυχρός Πόλεμος. Μια διεπιστημονική προσέγγιση*, Εκδ. Ι. Σιδέρη, 2012.
- ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ Χαράλαμπος, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική, 1945-2002*, Ποιότητα, 2002.
- ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ Χαράλαμπος, *Διασπορά και Εθνική Στρατηγική*, Ελληνικά Γράμματα, 2000.
- ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ Χαράλαμπος, *Ελλάδα, Νοτιοανατολική Ευρώπη και Νέο Διεθνές Σύστημα: Οι Προκλήσεις του 21ού Αιώνα*, Παπαζήσης, 1998.
- ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ Χαράλαμπος, *Η Διεθνής Πολιτική στον 21ο Αιώνα*, 2^η έκδοση, Εκδ. Ποιότητα, 2008.
- ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ Χαράλαμπος, *Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην Ανερχόμενη Υπερδύναμη του 21ου Αιώνα*, Εκδ. Ποιότητα, 2013.
- ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ Χαράλαμπος, στο ΚΟΥΡΒΕΤΑΡΗΣ Γεώργιος Α. - ΡΟΥΔΟΜΕΤΩΦ Βίκτωρ Ν. - ΚΟΥΤΣΟΥΚΗΣ Κλεομένης Σ. - ΚΟΥΡΒΕΤΑΡΗΣ Ανδρέας Γ. - Πέτρος ΣΙΟΥΣΙΟΥΡΑΣ (επιμ.), *Τα νέα Βαλκάνια Η γεωπολιτική της διεθνούς ασφάλειας και η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση*, Ηρόδοτος 2009.
- ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ Χαράλαμπος, στο ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στέλιος, *Ματιές στο σύγχρονο τοπίο των δυτικών Βαλκανίων*, Εκδ. Ι. Σιδέρη, 2009.
- ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ Χαράλαμπος, *Τα Βαλκάνια μετά το Τέλος του Ψυχρού Πολέμου*, Παπαζήσης, 1994.
- ΠΑΠΑΦΛΩΡΑΤΟΣ Γιάννης, *Η ελληνοϊταλική κρίση του 1923. Το επεισόδιο Tellini/Κέρκυρας*, Α. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2009.
- ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ. - ΜΑΡΟΥΔΑ Μ. - Ντ., «Πολεμικές επανορθώσεις στο σύγχρονο Διεθνές Δίκαιο. Η διεθνής πρακτική και η ελληνική περίπτωση. Μια σύνθεση κι ένας αναστοχασμός», στο Περράκης Στ. (επιμ.), *Το ζήτημα των γερμανικών πολεμικών επανορθώσεων στην Ελλάδα – Διεθνείς και εθνικές διαστάσεις*, Εκδ. Α. Σιδέρη, 2011, σ.σ. 23-110.
- ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ. - ΜΑΡΟΥΔΑ Μ.-Ντ., «Ανθρωπιστικό Δίκαιο και σύγχρονες πολεμικές επιχειρήσεις: Τι νεώτερα από το μέτωπο;», στο Περράκης Στ. (επιμ.), *Διεθνής Κοινότητα σε κίνηση: Συμβολές στη Μνήμη Γεωργίου Τενεκίδη*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2006, σ.σ. 291-328.
- ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ. - ΜΑΡΟΥΔΑ Μ.-Ντ., *Διεθνής Δικαιοσύνη: Θεσμοί, Διαδικασίες, Εφαρμογές Διεθνούς Δικαίου*, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2014.
- ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ. - ΜΑΡΟΥΔΑ Μ.-Ντ., *Ένοπλες Συρράξεις και Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Κείμενα Διεθνούς Πρακτικής, Τόμος 12, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2001
- ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ. - ΜΑΡΟΥΔΑ Μ.-Ντ., *Η δυναμική του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και οι προκλήσεις της εφαρμογής του στο ξεκίνημα του 21ου αιώνα*, Επιθεώρηση Σχολής Εθνικής Άμυνας "Αθηνά", τ.13, Οκτώβριος -Δεκέμβριος 2000, 52-60.

- ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ. - ΜΑΡΟΥΔΑ Μ.-Ντ., *Κείμενα Διεθνούς Πρακτικής – Τόμος 12: Ένοπλες Συρράξεις και Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Εκδ. Α.Ν. Σάκκουλα, 2001.
- ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ. (επ.), *Σύγχρονες Ματιές στις Νομικές & Πολιτικές Όψεις Διεθνούς Οργάνωσης – Διεθνών Οργανισμών*, Ελληνική Εταιρεία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2009
- ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ. (επιμ), *Κόσσοβο: Ανατρέποντας τη διεθνή δικαιοταξία: αυτοδιάθεση και απόσχιση εθνοτήτων στον 21ο αιώνα*, εκδ. Ι.Σιδέρης, Αθήνα, 2008.
- ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ. (επιμ.), *Ο Γεώργιος Τενεκίδης και η Κύπρος. Απάνθισμα κειμένων*, Σάκκουλας Αντ. Ν., 2002.
- ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ. (επιμ.), *Ουδέν Μονιμότερον της Κατοχής: Ο θεσμός της πολεμικής κατοχής στη διχοτόμο νομικού και πραγματικού: Σύγχρονες εξελίξεις και επιπτώσεις στη διεθνή δικαιοταξία*, εκδ. ΟΣΤΡΙΑ, 2014.
- ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ. (επιμ.), *Το ζήτημα των Γερμανικών Πολεμικών Επανορθώσεων στην Ελλάδα, Διεθνείς και Εθνικές Διαστάσεις*, Εκδ. Α. Σιδέρη, 2011.
- ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ., *Η Πολεμική Κατοχή στο Σύγχρονο Διεθνές Δίκαιο*, Τόμος Α', Εκδ. Αν. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 1990.
- ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ., *Τιμή/Hommage Antônio Augusto Cançado Trindade: For a Humanized International Law*, Εκδήλωση Τιμής στον καθηγητή και Δικαστή του ΔΔ, Antônio Cançado Trindade, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Ιούλιος 2014, Εκδ. Ι. Σιδέρης, 2014.
- ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στέλιος (επιμ.), *Σύγχρονες ματιές στις νομικές και πολιτικές όψεις Διεθνούς οργάνωσης- Διεθνών Οργανισμών*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, Κομοτηνή, 2009.
- ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στέλιος, «Πολιτική επιστήμη, Διακλαδική και συγχρονική διερεύνηση της πολιτικής πράξης», στον Τόμο VII, «Διεθνείς σχέσεις: Συσχετισμοί και διεξαρτήσεις», στο ΜΕΤΑΞΑΣ Α.-Ι. Δ., *Organum: Διακλαδικό ορολογικό ευρετήριο, αναλυτική παράθεση των τόμων Ι-Χ*, Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2016.
- ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στέλιος, *Ματιές στο σύγχρονο τοπίο των δυτικών Βαλκανίων*, Εκδ. Ι. Σιδέρη, Αθήνα, 2009.
- ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ Ευάγγελος, *Διαδρομή, Θεωρία και Γλώσσα του Διεθνούς Δικαίου: Αντικειμενισμός ή Διεθνές Κοινό Συμφέρον;*, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2014.
- ΡΟΖΑΚΗΣ Χρ., «Διεθνής Ευθύνη του Κράτους σε καταστάσεις απόσχισης στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», στο Στ. Περράκης (επιμ.), *Ουδέν Μονιμότερον της Κατοχής: Ο θεσμός της πολεμικής κατοχής στη διχοτόμο νομικού και πραγματικού: Σύγχρονες εξελίξεις και επιπτώσεις στη διεθνή δικαιοταξία*, εκδ. ΟΣΤΡΙΑ, 2014, σσ. 29-40.
- ΡΟΥΚΟΥΝΑΣ Εμμανουήλ, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2011.
- ΡΟΥΚΟΥΝΑΣ Εμμανουήλ, *Διεθνές Δίκαιο II, Το κράτος και το έδαφος – Δίκαιο της Θάλασσας*, Εκδ. Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1982.
- ΣΑΡΑΝΤΗ Βασιλική, *Καταστάσεις ανάγκης και δικαιώματα του ανθρώπου: Οι ρήτρες παρέκκλισης και ο έλεγχος της εφαρμογής τους: μεταξύ εφικτού και χίμαιρας*, Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα, 2011.
- ΣΑΡΑΝΤΗ Βασιλική, *Καταστάσεις ανάγκης και ρήτρες παρέκκλισης στο πεδίο της διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου*, Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο, 2009 διαθέσιμη στη δνση <http://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/18447>
- ΣΑΡΗΓΙΑΝΝΙΔΗ Μ., «Χρηστή Διακυβέρνηση και Διεθνές Δίκαιο: Ένα Οικουμενικό Πρότυπο Οργάνωσης;», στο Στ. Περράκης (επ.), *Σύγχρονες Ματιές στις Νομικές & Πολιτικές Όψεις Διεθνούς Οργάνωσης – Διεθνών Οργανισμών*, Ελληνική Εταιρεία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2009, σ.σ.131-166.

- ΣΑΡΗΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Μ., *Η Πολεμική Κατοχή στο Διεθνές Δίκαιο*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2011.
- ΣΑΡΗΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Μ., *Ο Χάρτης των Ην. Εθνών ως νομικό θεμέλιο*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009
- ΡΟΖΑΚΗ Χρήστου, Βιβλιοκριτική του Σαρηγιαννιδη Μ., *Ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών ως νομικό θεμέλιο*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009, διαθέσιμη στη δνση [http://www.constitutionalism.gr/site/sariyannidis-book-ohe/.](http://www.constitutionalism.gr/site/sariyannidis-book-ohe/))
- ΣΑΡΗΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Μιλτιάδης, *Η Πολεμική Κατοχή στο Διεθνές Δίκαιο*, Εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 2011.
- ΣΙΣΙΛΙΑΝΟΣ Λ. Α., *Η Εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για Χρήση Βίας*, Εκδ. Σάκκουλας, 2003.
- ΣΙΣΙΛΙΑΝΟΣ Λίνος-Αλέξανδρος, *Η Εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για Χρήση Βίας*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα - Κομοτηνή, 2003.
- ΣΥΡΙΓΟΣ, Άγγελος Μ., «Από τον Κιγκινάτο στον Ηγεμόνα: η πορεία του ΟΗΕ στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη», στο ΣΙΟΥΣΟΥΡΑΣ Πέτρος (επιμ.) *Τα νέα Βαλκάνια από τη γεωπολιτική της μετάβασης στην προοπτική της ένταξης*, εκδόσεις Ηρόδοτος, Αθήνα, 2010, σ.σ. 197-240.
- ΣΥΡΙΓΟΣ, Άγγελος Μ., «Η ελληνική μεραρχία στην Κύπρο (1964-68) και ο ρόλος των μεγάλων δυνάμεων», στο συλλογικό έργο *Το Κυπριακό και το Διεθνές Σύστημα, 1945-1974: Αναζητώντας θέση στον κόσμο*, Εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2013.
- ΣΥΡΙΓΟΣ, Άγγελος Μ., «Το Κράτος - Αναγνώριση Κρατών», στο, ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντίνος - ΜΑΓΚΚΛΙΒΕΡΑΣ Κωνσταντίνος, *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2011, σ.σ. 73-112,
- ΣΥΡΙΓΟΣ, Άγγελος Μ., «Το σχέδιο Ανάν ως πρότυπο του ΟΗΕ για κοινωνίες που εξέρχονται από κρίση», στον συλλογικό τόμο *Ο Γόρδιος δεσμός του Κυπριακού-ό,τι δεν λύνεται πρέπει να κόβεται;*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα, 2006, σελ. 19-39.
- ΣΥΡΙΓΟΣ, Άγγελος Μ., *Ελληνοτουρκικές σχέσεις*, Εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2015.
- ΣΥΡΙΓΟΣ, Άγγελος Μ., *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2005.
- ΤΑΓΑΡΑ Χ., «Εφαρμογές του Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Δικαίου σε καταστάσεις Κατοχής», στο Στ. Περράκης (επιμ.), *Ουδέν Μονιμότερον της Κατοχής: Ο θεσμός της πολεμικής κατοχής στη διχοτόμο νομικού και πραγματικού: Σύγχρονες εξελίξεις και επιπτώσεις στη διεθνή δικαιοταξία*, εκδ. ΟΣΤΡΙΑ, 2014, σσ. 91-110.
- ΤΣΑΛΤΑΣ Γρηγόρης Ι., *Αναπτυξιακό φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος*, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2010.
- ΤΣΑΛΤΑΣ Γρηγόρης Ι., *Αφρική και ανάπτυξη: Η τελευταία παγκόσμια πρόκληση – ευκαιρία*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2003.
- ΤΣΑΛΤΑΣ Γρηγόρης Ι., *Ευρωπαϊκή Ένωση και περιβάλλον*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2010.
- ΤΣΑΛΤΑΣ Γρηγόρης Ι., *Περιβάλλον : Διεθνής προστασία*, Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2017.
- ΤΣΑΛΤΑΣ Γρηγόρης, *Αναπτυξιακό φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος*, Εκδόσεις Παπαζήση, 2010.
- ΤΣΑΛΤΑΣ Γρηγόρης, *Αφρική και ανάπτυξη: Η τελευταία παγκόσμια πρόκληση/ευκαιρία*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2003.
- ΤΣΑΛΤΑΣ Γρηγόρης, *Περιβάλλον*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2017.
- ΤΣΑΛΤΑΣ Ι. Γρηγόρης, «Ειρηνευτικές Δυνάμεις και Ανάπτυξη», στο ΑΛΕΙΦΑΝΤΗΣ Στ. – ΧΩΡΑΦΑΣ Ευ., *Σύγχρονο Διεθνές Σύστημα & Ελλάδα*, Στρατηγικές Εκδόσεις, Αθήνα.

- ΧΑΤΖΗΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Κ., «Το ζήτημα της Στρατιωτικής Κατοχής στην πρόσφατη νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου», στο Στ. Περράκης (επιμ.), *Ουδέν Μονιμότερον της Κατοχής: Ο θεσμός της πολεμικής κατοχής στη διχοτόμο νομικού και πραγματικού: Σύγχρονες εξελίξεις και επιπτώσεις στη διεθνή δικαιοταξία*, εκδ. ΟΣΤΡΙΑ, 2014, σσ. 67-90.
- ΧΑΤΖΗΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Κώστας, *Επτά + 1 προβλήματα για το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, 2010.
- ΧΑΤΖΗΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Κώστας, *Προσεγγίσεις στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο* Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, 1999.
- ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΙΔΗΣ Κ., «Στρατιωτική κατοχή στην Κύπρο και πρόσφατες δικαστικές αποφάσεις», στο Στ. Περράκης (επιμ.), *Ουδέν Μονιμότερον της Κατοχής: Ο θεσμός της πολεμικής κατοχής στη διχοτόμο νομικού και πραγματικού: Σύγχρονες εξελίξεις και επιπτώσεις στη διεθνή δικαιοταξία*, εκδ. ΟΣΤΡΙΑ, 2014, σσ. 209-276.
- ΨΥΡΟΥΚΗΣ Νίκος, *Η Μικρασιατική Καταστροφή*, Εκδόσεις Αιγαίου-Κουκίδα, αναδημοσίευση στο Blog «ON ALERT», στη δνση http://www.onalert.gr/stories/O_bromikos_rolos_ton_Megalon_Dynameon_sth_Smyrnh.
- ΤΕΝΕΚΙΔΗΣ Κ. - ΤΕΝΕΚΙΔΗΣ Γ., *Occuratio Bellica: Η Νομική Φύσης της Στρατιωτικής Καταλήψεως*, Εκδ. Αργυρίου Παπαζήση, Αθήναι, 1945.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- ABRESCH W., «A Human Rights Law of Internal Armed Conflict: The European Court of Human Rights in Chechnya», 16 (4) *EJIL*, 2005, p.p. 741-767.
- AKRIVOULIS, Dimitris, «Beyond the hermeneutics of suspicion in the critique of humanitarian intervention», 43(2) *Review of International Studies*, 2017, pp. 240-259, διαθέσιμο στη δνση <https://www.cambridge.org/core/journals/review-of-international-studies/article/beyond-the-hermeneutics-of-suspicion-in-the-critique-of-humanitarian-intervention/F17B45BD821D7E190AA9593294A3CD61>.
- ANDENAS Mads - BJORGE Eirik, «Human Rights and Acts By Troops Abroad: Rights and Jurisdictional Restrictions», 18(3) *European Public Law*, University of Oslo Faculty of Law Research Paper No. 2012-26, 2012, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=2133133> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2133133>
- ANEPSIOU George, “UN Peacekeeping and International Humanitarian Law: Legal, Administrative and Operational Aspects of the Multidimensional Evolution of Modern Multinational Peace/Stability Operations under UN”, in J-P. JACQUE – F. BENOIT-ROHMER – P. GRIGORIOU – M-D. MAROUDA (ed.), *Liber Amicorum Stelios Perrakis*, I. Sideris Pub., Jan 2017, pp. 513-540.
- Anonymous, «International Organizations Involvement in Peace Operations: Applicable Legal Framework and the Issue of Responsibility», in *Proceedings of the Bruges Colloquium*, 12th Bruges Colloquium 20-21 October 2011, No 42, 2012 College of Europe – CICR, διαθέσιμο στη δνση https://www.coleurope.eu/sites/default/files/uploads/page/collegium_42_0.pdf
- ARRIBAS Gloria Fernandez, «International Responsibility of the European Union for the Activities of its Military Operations. The issue of effective control», *Spanish Yearbook of International Law*, vol. 18, 2013-2014, διαθέσιμο στη δνση https://www.academia.edu/12980031/_International_Responsibility_of_the_European_Union_for_the_Activities_of_its_Military_Operations._The_issue_of_effective_control_Spanish_Yearbook_of_International_Law_vol._18_2013-2014;
- ARRIBAS Gloria Fernandez, «International Responsibility of the European Union for the Activities of its Military Operations. The issue of effective control», 18 *Spanish Yearbook of International Law*, 2013-2014, διαθέσιμο στη δνση https://www.academia.edu/12980031/_International_Responsibility_of_the_European_Union_for_the_Activities_of_its_Military_Operations._The_issue_of_effective_control_Spanish_Yearbook_of_International_Law_vol._18_2013-2014;
- ARSANJANI H. Mahnoush, «Introductory Note on “1994 Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel” and on “2005 Optional Protocol to the Convention on the Safety of United Nations”», *UN Audiovisual Library on International Law*, 2009, διαθέσιμο στη δνση <http://legal.un.org/avl/ha/csunap/csunap.html> και http://legal.un.org/avl/pdf/ha/csunap/csunap_e.pdf.
- ARVIDSSON Matilda, «The international law of belligerent occupation and the Administrator of the Coalition Provisional Authority of Iraq: Scene of address, impingement, and excess», *Lund - Turku International Law Workshop*, 2015, διαθέσιμο στη δνση http://works.bepress.com/matilda_arvidsson/60/
- BATES Stubbins Elizabeth, «Towards Effective Military Training in International Humanitarian Law», 96 (895-896) *International Review of the Red Cross* (special issue on Generating Respect for the Law), 2015, διαθέσιμο στη δνση https://www.academia.edu/14533823/Towards_Effective_Military_Training_in_International_Humanitarian_Law.
- BAXTER «The Duty of Obedience to the Belligerent Occupation», 27 *BYIL*, 1950, p.p. 235 -243.

- BELL Abraham – SHEFI Dov, «The Mythical Post- 2005 Israeli Occupation of the Gaza Strip», 16(2) *Israel Affairs*, San Diego Legal Studies Paper No. 10-018, April 2010, p.p. 268-296, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=1577324>
- BELLINGER B. John III - HAYNES J. William II, «A US government response to the International Committee of the Red Cross study Customary International Humanitarian Law» (866) *IRRC*, 2007, p.p. 443-471, διαθέσιμη στη δνση <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/review/review-866-p443.htm> και https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/irrc_866_bellinger.pdf. (Επίσης εκδόθηκε υπό τον τίτλο «Joint letter from John Bellinger and William Haynes to Jakob Kellenberger on Customary International Law Study», στο 46 (514) *International Legal Materials*, 2007).
- BEN-NAFTALI Orna - SHANY Yuval, «Living in Denial: The Application of Human Rights in the Occupied Territories», 31(1) *Israel Law Review*, 2003-2004, p.p. 17-118, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=712002>
- BENVENISTI Eyal - DOWNS George W., «The Empire's New Clothes: Political Economy and the Fragmentation of International Law», 60 *Stanford Law Review*, 2007, p. 598, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=976930>.
- BENVENISTI Eyal, «Occupation and Territorial Administration», στο Rain LIIVOJA - Timothy MACCORMACK (eds.), *Routledge Handbook of the Law of Armed Conflict*, 2016, διαθέσιμο στη δνση <https://www.routledge.com/Routledge-Handbook-of-the-Law-of-Armed-Conflict/Liivoja-McCormack/p/book/9780415640374>) και http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2663115.
- BENVENISTI Eyal, «The Law on Post-Occupation: The Lasting Effects of the Occupant's Legislation», *International Law Forum*, Hebrew University of Jerusalem, διαθέσιμο στη δνση http://micro5.msc.huji.ac.il/~gharpaz/admins/uploads/benvenisti_reading.pdf
- BENVENISTI Eyal, «The Origins of the Concept of Belligerent Occupation», 26(3) *Law and History Review*, 2008, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=1096476>.
- BENVENUTI Paolo, «The Implementation of International Humanitarian Law in the Framework of UN Peace-Keeping», *Law in Humanitarian Crises: How Can International Humanitarian Law Be Made Effective in Armed Conflicts?*, Luxembourg, CE, 1995
- BERUTO Gian Luca (ed.), *International Humanitarian Law Human Rights and Peace Operations: Current Problems of International Humanitarian Law*, 31st Round Table, IHL-ICRC, Sanremo, 4-6 September 2008, διαθέσιμο στη δνση <http://www.ihl.org/wp-content/uploads/2015/12/IHL-Human-Rights-and-Peace-Ops.pdf> και http://www.ihl.org/ihl/Documents/RT%202008_Peace%20Ops.pdf.
- BHUTA Nehal, «New Modes and Orders: The Difficulties of a Jus Post Bellum of Constitutional Transformation», 60 *University of Toronto Law Journal*, 2010, p. 798.
- BHUTA Nehal, «The Antinomies of Transformative Occupation», 16(4) *The European Journal of International Law* (EJIL), 2005, διαθέσιμο στο <http://www.ejil.org/pdfs/16/4/315.pdf>.
- BIALKE P. Joseph “Dutch” (Major US Air Force), “United Nations Peace Operations: Applicable Norms and the Application of the Law of Armed Conflict”, 50 *The Air Force Law Review*, 2001, Judge Advocate General USAF, διαθέσιμο στη δνση <https://books.google.gr/books?id=q0wUKsC5bB0C&pg=PT6&lpg=PT6&dq=Un+peacekeeping+force+law+belligerents+in+case+of+use+of+force+in+self+defence&source=bl&ots=DgObXQnnj2&sig=MgpUqmxpekAIC0j4izAtdXLkJo&hl=el&sa=X&ved=0ahUKEwjKzpWQrs7RAhUEK8AKHcR7Dyo4ChDoAQhbMAG#v=onepage&q=Un%20peacekeeping%20force%20law%20belligerents%20in%20case%20of%20use%20of%20force%20in%20self%20defence&f=false>, και στη <https://www.highbeam.com/doc/1P3-73943280.html>.

- BLOOM T. E., «Protecting Peacekeepers: The Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel», 89 *American Journal of International Law*, 1995, p.p.621–631.
- BOISSON DE CHAZOURNES Laurence - CONDORELLI Luigi, «Common Article 1 of the Geneva Conventions revisited: Protecting collective Interests», *IRRC*, 2000, p.p. 67-81.
- BOON E. Kristen, «The Future of the Law of Occupation», *Canadian Yearbook of International Law*, 2009 p.p.1-29, διαθέσιμο στη δνση, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1464443
- BOTHE, «Belligerent Occupation», 4 *EPIL*, 1982, p. 65.
- BOURLOYANNIS – VRAILAS Ch., "The Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel", 44 *International and Comparative Law Quarterly*, 1995, p.p.560–590.
- BOWETT W.D., «Collective Self-Defence under the Charter of the United Nations», 32 *Brit. Y.B. Int'l L.* 1955-1956, σελ. 130.
- BROWNLIE Ian, «The Use of Force in Self- Defense», 37 (183) *Brit. Y. B. Int'l L.*, 1961.
- CALOGEROPOULOS Srtis, «Droit Humanitaire et droits de l'homme : la protection de la personne en periode de conflit armé», *IUHEI*, Genève, 1980.
- CAMERON Lindsey and EVERLY Rebecca, «Conceptualizing the Administration of Territory by International Actors», 21 (1) *The European Journal of International Law*, 2010, p.p.221-244.
- CAMERON Lindsey , «Accountability of International Organisations Engaged in the Administration of Territory», University Centre for International Humanitarian Law, 13 February 2006, p.p.1-96 διαθέσιμο στη δνση http://www.prix-henry-dunant.org/wp-content/uploads/2006b_LCameron.pdf.
- CAMPANELLI Danio, «The law of military occupation put to the test of human rights law», 90 *IRRC*, 2008, p. 871, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/irrc-871-campenalli.pdf>.
- CAMPBELL Colm, «Peace and the laws of war: the role of international humanitarian law in the post-conflict environment», 839 *International Review of the Red Cross*, 2015, p.p.1-16.
- CASSESE Antonio , «The Nicaragua and Tadić Tests Revisited in Light of the ICJ Judgment on Genocide in Bosnia», 18(4) *Eur J Int Law – EJIL*, 2007, p.p. 649-668, διαθέσιμο στη δνση <http://ejil.oxfordjournals.org/content/18/4/649.full>, ή <http://www.ejil.org/pdfs/18/4/233.pdf>.
- CASSESE Antonio, «Ex iniuria ius oritur: Are we Moving towards International Legitimation of Forcible Humanitarian Countermeasures in the World Community?», 10 (1) *European Journal of International Law*, 1999, p.p. 23-30, διαθέσιμο στη δνση <http://dx.doi.org/10.1093/ejil/10.1.23>.
- CASSIMATIS A., «International humanitarian law, international human rights law and fragmentation of international law», 56 *ICLQ*, 2007, p.p. 623-639.
- CERONE John, «Reasonable Measures in Unreasonable Circumstances: A Legal Accountability Framework for Human Rights Violations in Post-Conflict Territories Under UN Administration», 19 September 2002, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=1647204> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1647204>
- CERONE P. John, «Minding the Gap: Outlining KFOR accountability in post-conflict Kosovo», *European Journal of International Law*, Vol. 12, 2001, p. 484.
- CERONE P. John, «Peace operations and the complementarity of human rights law and international humanitarian law», *ICRC*, 2008, διαθέσιμο στη δνση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/sanremo-2008_peace_ops.pdf.
- CHAPMAN F. Peter, «Ensuring Respect: United Nations Compliance with International Humanitarian Law», 17(1) *Human Rights Brief*, 2009, American University Washington College of Law, p.p. 3-11, διαθέσιμο στη δνση <http://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1100&context=hrbrief>.

- CHATZIKONSTANTINOY K., «The Universal Postal Union declares illegal the stamps issues by the so-called Turkish Federated State of Cyprus||»,1 *HRIR*, 1980.
- CHESTERMAN Simon, «Occupation as Liberation: International Humanitarian Law and Regime Change», 18(3) *Ethics & International Affairs*, 2004, p.p. 51-64, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=969594>
- CHEVALIER-WATTS J., «Has human rights law become lex specialis for the European Court of Human Rights in right to life cases arising from internal armed conflicts?», 14 (4) *International Journal of Human Rights*, 2010, p.p. 584-602.
- CHINKIN Christine, «Laws of Occupation», Hebrew University International Law Research Paper , 40(2) *Israel Law Review*, 2007, pp. 310-355, διαθέσιμο στη δνση http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1032149.
- CLARKE Ben, «Military Occupation and the Rule of Law: The Legal Obligations of Occupying Forces in Iraq», 8 *Murdoch University Electronic Journal of Law*, 2005, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=1716629>
- CLARKE Ben, «Securing Compliance with International Humanitarian Law: The Promise and Limits of Contemporary Enforcement Mechanisms», 1(1) *Journal of International Humanitarian Legal Studies*, October 2010, pp. 213-220, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=1744502>
- COLEMAN Katharina, «The Dynamics of Peacekeeping Budget Cuts: The Case of MONUSCO», *The CSS Blog Network* (Center for Security Studies), 11 August 2017, διαθέσιμο στη δνση <http://isnblog.ethz.ch/security/the-dynamics-of-peacekeeping-budget-cuts-the-case-of-monusco>.
- CUMMINGS R. Edward, «Oil Resources in Occupied Arab Territories under the Law of Belligerent Occupation», 9(533) *J. Int'l L. & Econ.*, 1974, διαθέσιμο στη δνση <http://heinonline.org/HOL/LandingPage?collection=journals&handle=hein.journals/gwlr9&div=29&id=&page=>.
- CURRAN David -WILLIAMS D.Paul, «The United Kingdom and United Nations peace operations»,23 (5) *International Peacekeeping*, 2016, διαθέσιμο στη δνση <http://tandfonline.com/doi/citedby/10.1080/13533312.2016.1235098?scroll=top&needAccess=true>, και στο <http://www.providingforpeacekeeping.org/2014/04/03/contributor-profile-the-united-kingdom/>.
- D' ASPREMONT Jean, «Effectivity in International Law: Self-Empowerment Against Epistemological Claustrophobia», *AJIL Unbound*, June 20, 2014, διαθέσιμο στη δνση <http://www.asil.org/blogs/%E2%80%9Ceffectivity%E2%80%9D-international-law-self-empowerment-against-epistemological-claustrophobia>.
- DE BRABANDERE Eric, «UN Post-Conflict Peacebuilding Activities – An Economic Reconstruction Perspective» στο Frauke LACHENMANN - TILMANN J. Röder - RÜDIGER Wolfrum (Eds.), *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, Volume 18 – 2014, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden/Boston, 2015,p.p.188-216 διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=2658091>
- DE SOLA Mercedes, “Competencia de administración de territorios por las organizaciones internacionales”, 34(1) *Revista española de derecho internacional*, 1982, pp. 125-137.
- De WET Erika, “The Direct Administration of Territories by the United Nations and its Member States in the Post Cold-War Era: Legal Bases and Implications for National Law”, 8 *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 2004, σσ. 291-340, διαθέσιμο στη δνση http://www.mpil.de/files/pdf1/mpunyb_dewet_8.pdf.
- DE WET Erika, «The Direct Administration of Territories by the United Nations and its Member States in the Post Cold War Era: Legal Bases and Implications for National Law», 8(1)*Max Planck Yearbook of United Nations Law Online*, 2004, p.p 291 - 340.

- DECAUX Emmanuel, "The Definition of Traditional Sanctions: their Scope and Characteristics", 90(870) *IRRC*, June 2008, pp. 249-257.
- DECAUX Emmanuel, «The Definition of Traditional Sanctions: their Scope and Characteristics», *IRRC*, Vol. 90, No. 870, June 2008, pp. 249-257.
- DENNIS J. Michael, «Application of Human Rights Treaties Extraterritorially in Times of Armed Conflict and Military Occupation», *American Journal of International Law*, vol. 99, 2005, p.p.119-141.
- DENNIS Michael J., «Non-Application of Civil and Political Rights Treaties Extraterritorially During Times of International Armed Conflict», 40 (2) *Israel Law Review*, Hebrew University International Law Research Paper No. 16-07, 2007, p.p. 453-502, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=1032167>
- DICKSON Monday, «Legal Issues in the United Nations Compensation Commission on Iraq», 14 *Journal of Law, Policy and Globalization*, 2013, διαθέσιμο στη δνση <http://www.slideshare.net/AlexanderDecker/legal-issues-in-the-united-nations-compensation-commission-on-iraq>
- DINSTEIN Yoram, «Legislation under Article 43 of the Hague Regulations: Belligerent Occupation and Peacebuilding», *Harvard: Program on Humanitarian Policy and Conflict Research*, 2004, σελ. 2, διαθέσιμο στη δνση <http://www.hpcrresearch.org/sites/default/files/publications/OccasionalPaper1.pdf>.
- DISTEFANO, Giovanni, «Article 22: Les Mandats De La Société Des Nations (Article 22: The Mandates of the League of Nations)», *Commentaire sur le Pacte de la Société des Nations, sous la direction de R. Kolb*, Bruxelles, Bruylant, 2015, pp. 841-1002, διαθέσιμο στη δνση : <http://ssrn.com/abstract=2565848>
- DODGE William, «The UK Supreme Court's Landmark Judgment: A View From the United States», *justsecurity.org*, January 19, 2017, διαθέσιμο στη δνση <https://www.justsecurity.org/36507/uk-supreme-courts-landmark-judgment-belhaj-v-straw-view-united-states/>.
- DOSWALD-BECK Louise- VITE Sylvain, «International Humanitarian Law and Human Rights Law», 293 *International Review of the Red Cross*, 1993, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/57jmrt.htm>.
- DOSWALD-BECK Louise, «The Right to Life in Armed Conflict: Does International Humanitarian Law Provide All the Answers?», *International Review of the Red Cross*, vol. 88, n° 864, Dec. 2006, p.p.881-904.
- DROEGE Cordula, «The Interplay between International Humanitarian Law and International Human Rights Law in Situations of Armed Conflict», *Israel Law Review*, vol. 40, 2007, p.p.310-355.
- DUNWORTH Treasa, «The International Legal Adviser – The Legal Adviser In International Organizations: Technician Or Guardian?», 46(4) *Alberta Law Review*, 2009, p.p. 869-884, διαθέσιμο στη δνση <https://www.albertalawreview.com/index.php/ALR/article/view/208>.
- DURHAM Helen, «International Humanitarian Law and the Gods of War», 8 *Melbourne Journal of International Law*, 2007, διαθέσιμο στη δνση <https://www.law.unimelb.edu.au/files/dmfile/downloaddeb171.pdf>.
- EINHORN Talia, «The Status of the West Bank and Gaza and the Settlements in International Law» in Talia Einhorn, *The Status of Judea & Samaria (the West Bank) and Gaza and the Settlements in International Law*, Jerusalem Center for Public Affairs 2014, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=2480505>
- ENGDAHL Ola, «The legal status of United Nations and associated personnel in peace operations and the legal regime protecting them», *ICRC*, 2008, διαθέσιμο στη δνση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/sanremo-2008_peace_ops.pdf.

- FALCO Valentina, «The Internal Legal Order of International and Regional Organizations as a Complementary Framework for Their Obligations under IHL: The Case of the European Union», EUI Working Papers, European University Institute, Academy of European Law, PRIV-WAR Project, AEL 2009/25, Florence, 2009, διαθέσιμο στη δνση http://law.huji.ac.il/upload/Falco_The_case_of_the_European_Union.pdf και στη δνση http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/13573/AEL_2009_25.pdf;sequence=1.
- FARIS Chris, «The Laws of Occupation and Human Rights: Which Framework Should Apply to United Nations Forces?», 12 *Australian International Law Journal*, 2005, διαθέσιμο στη δνση <http://www.austlii.edu.au/au/journals/AUIntLawJl/2005/5.pdf>.
- FERRARO Tristan, «The applicability and application of international humanitarian law to multinational forces», 95 (891/892) *IRRC*, 2014, p. 561, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/assets/files/review/2013/irrc-891-892-ferraro.pdf>.
- FISHER J. Ronald – KEASHLY Loreleigh, «The Potential Complementarity of Mediation and Consultation within a Contingency Model of Third Party Intervention», 28 (1) *Journal of Peace Research*, 1991, p.p. 29-42.
- FISHER J. Ronald, «The Potential for Peacebuilding: Forging a Bridge from Peacekeeping to Peacemaking», 18 *Peace and Change*, 1993, p.p.247-266.
- FLECK Dieter, «International Accountability for Violations of the *Ius in Bello*: the Impact of the ICRC Study on Customary International Humanitarian Law», 11(2) *Journal of Conflict and Security Law*, 2006, p.p. 179-199.
- FLECK Dieter, «International Accountability for Violations of the *Ius in Bello*: the Impact of the ICRC Study on Customary International Humanitarian Law», *Journal of Conflict and Security Law*, Vol. 11, No. 2, 2006, pp. 179-199.
- FONTEYNE L.Jean-Pierre, «The Portuguese Timor Gap litigation before the International Court of Justice: A brief appraisal of Australia's position», 45 *Australian Journal of International Affairs*, 1991, p. 171.
- FORD Christian Eric – OPPENHEIM Ben A., «Neotrusteeship or Mistrusteeship?: The "Authority Creep" Dilemma in United Nations Transitional Administration», 41 *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 2008, p.p.55-105, διαθέσιμο στη δνση <http://www.vanderbilt.edu/jotl/manage/wp-content/uploads/FordOppenheim-author-revisions-ARJ.pdf>.
- FOX Gregory H., « Humanitarian Occupation», *Wayne State University Law School Research Paper No. 07-41*, Legal Theory, Forthcoming, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=1032661>
- FOX Gregory H., «The Occupation of Iraq», 36 (2) *Georgetown Journal of International Law*, 2005, p. 195, διαθέσιμο στο <http://law-journals-books.vlex.com/vid/the-occupation-iraq-55639594>.
- FOX Gregory H., «Transformative Occupation and the Unilateralist Impulse», 94(885) *International Review of the Red Cross*, Spring 2012, p.p.237-266, διαθέσιμο στη δνση <https://www.cambridge.org/core/journals/international-review-of-the-red-cross/article/transformative-occupation-and-the-unilateralist-impulse/05D3EE5C6DDAA5D94BC5A391AE73B124>
- GAJA Giorgio, «Articles on the Responsibility of International Organizations», *United Nations Audiovisual Library International Law*, 2011, διαθέσιμο στη δνση <http://legal.un.org/avl/ha/ario/ario.html>.
- GAJA Giorgio, *Articles on the responsibility of International Organizations*, United Nations Audiovisual Library of International Law, United Nations, 2014, p.p.1-10, διαθέσιμο στη δνση www.un.org/law/avl 1
- GARCIA-SAYAN Diego, «Human Rights and Peacekeeping Operations», *University of Richmond Law Review*, vol. 29, 1994, p.p.41-65.

- GIOIA Andrea, «The Role of the European Court of Human Rights in Monitoring Compliance with Humanitarian Law in Armed Conflict», in BEN-NAFTALI Orna (Dir.), *International Humanitarian Law and International Human Rights Law*, coll. The Collected Courses of the Academy of European Law, Oxford University Press, Oxford, 2011.
- GOLDMAN K. Robert - TITTEMORE D. Brian, «Unprivileged Combatants and the Hostilities in Afghanistan», *American Society of International Law: The Task Force on Terrorism*, Dec. 2002, διαθέσιμο στη δνση <http://www.pegc.us/archive/Journals/goldman.pdf>.
- GRANT Harris T., «Human Rights, Israel, and the Political Realities of Occupation», 41 *Israel Law Review*, Hebrew University International Law Research Paper No. 15-08, 2008, p.p. 87-174, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=1293282>
- GRANT Harris T., «The Era of Multilateral Occupation», 24 *J. Int'l Law*, 2006, σελ 1, διαθέσιμο στη δνση <http://scholarship.law.berkeley.edu/bjil/vol24/iss1/1>.
- GRAY Christine, «A Crisis of Legitimacy for the UN Collective Security System?», 56 (1) *ICLQ*, 2007, p.p. 157-170.
- GRAY Christine, «From Unity to Polarization: International Law and the Use of Force against Iraq», 13 *EJIL*, 2002, p.p. 1-19, διαθέσιμο στη δνση <http://ejil.org/pdfs/13/1/456.pdf>.
- GREEN L.C., «The new Law of Armed Conflicts», *CYBIL*, 1977, p. 3.
- GREENWOOD Christopher, «International humanitarian law and UN military operations», *Yearbook of International Humanitarian Law*, p. 28.
- GREENWOOD Christopher, «Protection of Peacekeepers: The Legal Regime», 7 *Duke J. Comp. & Int'l L*, 1996, pp. 185-207, p. 187, διαθέσιμο στη δνση <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1377&context=djil>.
- HAMPSON FRANÇOISE, «Article 2 of the Convention and military operations during armed conflicts», in EARLY Lawrence, AUSTIN Anna, OVEY C. (Dir.), *The right to life under Article 2 of the European Convention on Human Rights : twenty years of legal developments since McCann v. the United Kingdom : in honour of Michael O'Boyle*, Wolf Legal Publishers, 2016.
- HANNUM H., «The Status of the Universal Declaration of Human Rights in National and International Law», 25 *Ga. J. Int'l and Q. L.* 1995, p.p. 287-398.
- HANSEN Greg, «Operational interaction between UN humanitarian agencies and belligerent forces», 26 *Humanitarian Exchange*, 2004, διαθέσιμο στη δνση <http://odihpn.org/wp-content/uploads/2004/04/humanitarianexchange026.pdf>.
- HATHAWAY Oona - NIELSEN Elizabeth - NOWLAN Aileen - PERDUE William - PURVIS Chelsea - SOLOW Sara - SPIEGEL Julia, «Human Rights Abroad: When Do Human Rights Treaty Obligations Apply Extraterritorially?», 43 *Arizona State Law Journal* 389, 2011, p.p. 1-38, διαθέσιμο στη δνση http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/4722
- HEINTZE Hans-Joachim, «On the relationship between human rights law protection and international humanitarian law», *International Review of the Red Cross*, vol. 86, n° 856, 2004, p.p.789-814.
- HENCKAERTS Jean - Marie, «Study on customary international humanitarian law: a contribution to the understanding and respect for the rule of law in armed conflict», 87 (857) *International Review of the Red Cross*, 2005, p.p. 175-212, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/publication/p0860.htm>.
- HENCKAERTS Jean-Marie, «Customary International Humanitarian Law: a response to US comments», 89 (866) *IRRC*, 2007, pp. 473-488, διαθέσιμο στη δνση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/irrc_866_henckaerts.pdf.

- HENDERSON Alasdair, «War, Power And Control: The Problem of Jurisdiction», July 14, 2011, UK Human Rights Blog, διαθέσιμο στη δνση <http://ukhumanrightsblog.com/2011/07/14/war-power-and-control-the-problem-of-jurisdiction/>.
- HILL-CAWTHORNE Lawrence, «Humanitarian Law, Human Rights Law and the Bifurcation of Armed Conflict», *International & Comparative Law Quarterly*, vol. 64, Issue 2, 2015, p.p.293-325.
- HOFFMAN H Michael., « Peace-enforcement actions and international humanitarian law : Emerging rules for 'interventional armed conflicts'», 837 *Revue internationale de la Croix-Rouge*, 2000.<http://www.globalresearch.ca/un-resolution-on-palestinian-sovereignty-over-its-natural-resources-opposed-by-israel-us-and-canada/5498122> και <http://www.globalresearch.ca/un-resolution-on-palestinian-sovereignty-over-its-natural-resources-opposed-by-israel-us-and-canada/5498122>
- HOHLER Beti, «Responsibility of International organizations: The Element of Attribution in The Context of Peacekeeping Operations (Overview of Normative Framework and Manifestation in Practice)», in *Global International Studies Conference*, Faculty of Social Science, University of Ljubljana, 2008.
- HUGHES Bryn – HUNT Charles, «The Rule of Law in Peace and Capacity Building Operations: Moving beyond a Conventional State-Centred Imagination», 13 *Journal of International Peacekeeping*, 2009, p.p. 267–293 διαθέσιμο στη δνση [http://issat.dcaf.ch/content/download/2272/19776/file/The%20Rule%20of%20Law%20in%20Peace%20Operations.Hughes%20and%20Hunt%20\(2009\).pdf](http://issat.dcaf.ch/content/download/2272/19776/file/The%20Rule%20of%20Law%20in%20Peace%20Operations.Hughes%20and%20Hunt%20(2009).pdf).
- JACKSON Miles, «The Fog of Law», *EJIL: Talk!*, 2015, διαθέσιμο στη δνση <https://www.ejiltalk.org/the-fog-of-law/>.
- JIMINIAN CONDE M. Jimena, «Allocating Individual Criminal Responsibility to Peacekeepers for International Crimes and other Wrongful Acts committed during Peace Operations», 17 *Tilburg Law Review*, 2012, p.p. 104–132, διαθέσιμη στη δνση https://www.academia.edu/9625970/Allocating_individual_criminal_responsibility_to_peacekeepers_for_international_crimes_and_other_wrongful_acts_committed_during_peace_operations.
- KAHN, W.Paul, «Lessons for International Law from the Gulf War», (335) *Yale Law School, Faculty Scholarship Series*, 1993, διαθέσιμο στο http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/335.
- KAMMINGA Menno T., «Introduction to: Challenges in International Human Rights Law», Menno T. KAMMINGA (ed.), *Challenges in International Human Rights Law*, Ashgate, 2014, p. xvi-xxii, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=2612070> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2612070>
- KELLY Michael J. - MCCORMACK Timothy L. H. - MUGGLETON Paul - OSWALD Bruce M., «Legal aspects of Australia's involvement in the International Force for East Timor», 841 *International Review of the Red Cross* (IRRC), No. 841, 31-03-2001.
- KLEFFNER J. K., «The applicability of international humanitarian law to organized armed groups», 93 (882) *IRRC*, 2011, p.p. 443-462, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/assets/files/review/2011/irrc-882-kleffner.pdf>.
- KNOLL Bernhard , «Legitimacy and UN Administration of Territory», 2(1) *Journal of International Law & Policy*, 2007, p.p.1-15.
- KOLB R., «Etude sur l'occupation et sur l'Article 47 de la IVème Convention de Genève du 12 août 1949 relative à la protection des personnes civiles en temps de guerre: le degré d'intangibilité des droits en territoire occupé», 10 *African Yearbook of International Law* (2002), διαθέσιμο στην ηλεκτρονική δνση <http://www.afil-fadi.org/african-yearbook-of-international-law-annuaire-africain-de-droit-international-volume-10-2002>.
- KOOPS Joachim-TERCOVICH Giulia, «Europe's Return to United Nations Peacekeeping» - «GGI published Special Issue of International Peacekeeping on 'A European Return to United Nations

- Peacekeeping?», *GGI*, διαθέσιμο στη δνση και <http://www.globalgovernance.eu/work/projects/europe-return-to-un-peacekeeping/>
<http://www.globalgovernance.eu/media/news/ggi-published-special-issue-of-international-peacekeeping-on-a-european-return-to-united-nations-peacekeeping/>.
- KOSKENNIEMI Martti – LEINO Päivi, «Fragmentation of International Law? Postmodern Anxieties», 15 *Leiden Journal of International Law*, Kluwer Law International, 2002, p.p. 553–579, διαθέσιμο στη δνση <http://sistemas.mre.gov.br/kitweb/datafiles/IRBr/pt-br/file/Fragmentation%20of%20International%20Law%20postmodern%20anxieties.pdf>.
- KRAMER d C. and MICHALOWSKI d J., «War, Aggression and State Crime: A Criminological Analysis of the Invasion and Occupation of Iraq», 45(4) *The British Journal of Criminology*, 2005, p.p. 446-469, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=905658> or <http://dx.doi.org/10.1093/bjc/azi032>
- KRISCH Nico, «International Law in Times of Hegemony: Unequal Power and the Shaping of the International Legal Order», 16 *EUR. J. INT'L L.* 2005, p.p 371, διαθέσιμο στη δνση <http://www.ejil.org/pdfs/16/3/301.pdf>.
- LARSEN MUJEZINOVIC Kjetil, «Attribution of Conduct in Peace Operations: The 'Ultimate Authority and Control' Test», 19 (3)*European Journal of International Law*, 2008, p.p. 509-531, διαθέσιμο στη δνση <http://ejil.oxfordjournals.org/content/19/3/509.full>.
- LEPPER J. S., «The Legal Status of Military Personnel in United Nations Peace Operations: One Delegate's Analysis», 18 *Houston Journal of International Law*, 1995–1996, p.p.359–464.
- LEVRAT Bernard, «Le droit international humanitaire au Timor oriental : entre théorie et pratique», 841 *Revue internationale de la Croix-Rouge*, 2001, p.p. 95.
- LILLICH B. Richard, «Intervention to Protect Human Rights», 15 *McGill L. J.*, 1969, p. 205.
- LLEWELLYN H., «The Optional Protocol to the 1994 Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel», 55 *International and Comparative Law Quarterly*, 2006, p.p. 718–728.
- LODO DE SOUZA I.M., «Legal Responses to the Use of Force by Nonstate Entities», 2 (4) *Air and Space Power Journal (ASPJ) –Afrique et Francophonie*, 2011, διαθέσιμο στη δνση http://www.airpower.maxwell.af.mil/apjinternational/apj-af/2011/2011-4/eng/2011_4.pdf.
- MASTRODIMOS K., “How and when the military occupations end?”, 21(1) *Sri Lanka Journal of International Law* , 2009, p.p.109-152.
- MCCRUIDDEN Christopher, «Using Comparative Reasoning in Human Rights Adjudication: The Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights Compared», 15 *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, 2012-2013, U of Michigan Public Law Research Paper No. 449, p.p.1-35, διαθέσιμο στη δνση http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2589548
- MCGOVERN Francis E., «Dispute System Design: The United Nations Compensation Commission», 14 *Harvard Negotiation Law Review*, 2009, διαθέσιμο στη δνση http://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=10&cad=rja&uact=8&ved=0CFwQFjAJ&url=http%3A%2F%2Fwww.hnlr.org%2Fwp-content%2Fuploads%2F2012%2F04%2FDISPUTE_SYSTEM_DESIGN_THE_UNITED_NATIONS_COMPENSATION_COMMISSION.doc&ei=OchoVPDzGMbfalPVgbAJ&usg=AFQjCNG_Djd8_MzHsT-_eEuh-5bn3OgXVA.
- MEGRET Frederic - HOFFMANN Florian, «The UN as a Human Rights Violator? Some Reflections on the United Nations Changing Human Rights Responsibilities». 25 *Human Rights Quarterly*, 2003, p. 314,. διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=1282055>

- MEGRET Frederic - HOFFMANN Florian, «The UN as a Human Rights Violator? Some Reflections on the United Nations Changing Human Rights Responsibilities». 25 *Human Rights Quarterly*, 2003, p. 314., διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=1282055>
- MILANOVIC Marko, «Al-Skeini and Al-Jedda in Strasbourg», 23 (1) *European Journal of International Law*, 2012, p.p. 121-139, διαθέσιμο στη δνση <http://ejil.oxfordjournals.org/content/23/1/121.full>.
- MOORE Norton John – FRIEDMANN (ed.), «Law and civil war in the modern world», *American Society of International Law*, Johns Hopkins Press, 1974.
- MORGENSTERN F., «Validity of Acts of the Belligerent Occupant», 28 *BYIL*, 1951.
- MRINAL Verma , «Considerations of Humanity: Accountability in U.N. Transnational Administration of Territory», October 30, 2015,p.p.1-24, διαθέσιμο στη δνση <https://ssrn.com/abstract=2687934> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2687934>
- MRINAL Verma , «Considerations of Humanity: Accountability in U.N. Transnational Administration of Territory», October 30, 2015,p.p.1-24, διαθέσιμο στη δνση <https://ssrn.com/abstract=2687934> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2687934>
- of Convergence», 16(4)*The European Journal of International Law* , 2005 , p.p.695–719.
- ORAKHELASHVILI A., «The Interaction between Human Rights and Humanitarian Law: Fragmentation, Conflict, Parallelism, or Convergence?», 19 (1) *EJIL*, 2008, p.p. 161-182.
- OSWALD Bruce, «Model Codes for Criminal Justice and Peace Operations: Some Legal Issues», 9(2) *Journal of Conflict and Security Law*, U of Melbourne Legal Studies Research Paper No. 190, 2004, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=942156>
- OSWALD Bruce, «The Law on Military Occupation: Answering the Challenges of Detention during Contemporary Peace Operations?», 8(2) *Melbourne Journal of International Law* 17; 2007, p.p. 311.
- PACE P. John , «Human Rights in Iraq’s transition – the search for inclusiveness», 869 *International Review of the Red Cross*, p.p. 51-70, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα [http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/review-869-p91/\\$File/irrc-869_Pace.pdf](http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/review-869-p91/$File/irrc-869_Pace.pdf).
- PALWANKAR Umesh, «Applicability of international humanitarian law to United Nations peace-keeping forces», (294) *International Review of the Red Cross*, 1993, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/57jmbh.htm>.
- PAPASOTIRIOU H., "The Kosovo War: Kosovar Insurrection, Serbian Retribution and NATO Intervention", *Journal of Strategic Studies*, Vol. 25, Iss. 1, 2002, διαθέσιμο στη δνση <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/714004041>.
- PARIS Roland, «Peacebuilding and the Limits of Liberal Internationalism», 22(2) *International Security*, 1997, p.p. 54-89; PARIS Roland, *At War’s End: Building Peace After Civil Conflict*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2004.
- PARKERSON J.E., «United States Compliance with Humanitarian Law Respecting Civilians During Operation Just Cause», 133 *Military Law Review*, 1991, p.p. 81-2.
- PELLET Alain, «Can a State Commit a Crime? Definitely, Yes!», 10(2) *EJIL*, 1999, p.p. 425-434.
- PELLET Alain, «Can a State Commit a Crime? Definitely», *Yes!*, *EJIL*, Vol. 10 No 2, 1999, pp. 425-434.
- PICTET Jean, «La formation du droit international humanitaire», 84 (846)*International Review of the Red Cross* (IRRC), June 2002, p. 340, διαθέσιμο στη δνση http://www.icrc.org/fre/assets/files/other/irrc_846_001_pictet.pdf
- PICTET S Jean, «Commentary on the IVth Geneva Convention», *ICRC*, 1956.
- POUYÉ, Raphaël, «Shadow States’? State Building and National Invention Under External Constraint in Kosovo and East Timor (1974-2002)», *Questions de recherche / Research Questions*, Centre

- d'études et de recherches internationales (CERI-Sciences Po/CNRS), 8 July 2013, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=2290906> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2290906>
- PUSHPARAJAH Nadarajah, «What Implication Do Ad-Hoc/Special Agreements Have for Armed Non-State Actors?» *ITPCM International Commentary*, July 2013, διαθέσιμο στη δνση http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2490046.
- RATNER Steven R., “Foreign Occupation and International Territorial Administration: The Challenges of Convergence”, 16(4)*EJIL*, September 2005, pp. 695-719.
- RATNER Steven R., «After Atrocity: Optimizing UN Action Toward Accountability for Human Rights Abuses», 36 (3) *Michigan Journal of International Law*, 2015; U of Michigan Public Law Research Paper No. 466, p.p.101-113, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=2647433> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2647433>
- ROBERTS Adam, «The End of Occupation: Iraq 2004», 54(1) *International and Comparative Law Quarterly* (ICLQ), January 2005, p.p. 27-48.
- ROBERTS Adam, «Transformative Military Occupation: Applying the Laws of War and Human Rights», 100(3) *American Journal of International Law*, Washington DC, July 2006, p.p. 580–622, διαθέσιμο στη δνση http://ccw.modhist.ox.ac.uk/publications/roberts_militaryoccupation.pdf.
- ROBERTS Adam, «What is a Military Occupation», 55 *British Yearbook of International Law*, 1984, p.p. 249-267, διαθέσιμο στη δνση <http://bybil.oxfordjournals.org/content/55/1/249.full.pdf>.
- ROSCINI Marco, «The United Nations Security Council and the Enforcement of International Humanitarian Law», 43 *Israel Law Review*, 2010, p.p. 330-359, διαθέσιμο στη δνση http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1767983.
- ROSEN Nachama, “How are Multinational NATO Operations Responsible for International Humanitarian Law Violations?”, 37 *Fletcher F. World Aff.*, 2013, p.163, διαθέσιμο στη δνση <http://www.fletcherforum.org/wp-content/uploads/2013/09/Rosen-FA.pdf> και [http://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/forwa37&div=52&id=&page=.](http://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/forwa37&div=52&id=&page=)
- ROSS Alf, «Denmark’s Legal Status during the Occupation», 1 *Jus Gentum* (1949), 2000, p. 370.
- RUEGER Christina, «The Law of Military Occupation: Recent Developments of the Law of Military Occupation with Regard to UN Security Council Mandated International Territorial Administrations», 1-2(45)*Revue de droit militaire et de droit de la guerre*, 2006, pp. 215-228.
- RYNGAERT Cedric, «The Principles of Extraterritorial Criminal Jurisdiction», Oxford Scholarship Online: January 2009, διαθέσιμο στη δνση <http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199544714.001.0001/acprof-9780199544714-chapter-4>.
- RYNIKER Anne, «The ICRC’s position on “humanitarian intervention”», 482 *International Review of the Red Cross*, 2001, pp. 527-532, διαθέσιμο στο <http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/57jr5y?opendocument> .
- SAMSON Elizabeth, «Is gaza occupied?: Redefining the status of Gaza under international law» διαθέσιμη στη δνση <http://www.auilr.org/pdf/25/25-5-4.pdf>.
- SANDOZ Yves, «International Humanitarian Law in the Twenty-First Century», 6 *Y.B. of International Humanitarian Law* ,2003, pp. 3-40, διαθέσιμο στη δνση <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=4047412&fileId=S1389135900001276>.
- SANDOZ Yves, «The application of humanitarian law by the armed forces of the United Nations Organization», 206 *IRRC*, 1978, p. 283.

- SARIGIANNIDIS Miltiadis, «Legal discourses on peacemaking, peacekeeping/peacebuilding. International law as a new topos for human security», LXII(3) *Canadian Institute of International Affairs*, Summer 2007, p.p.519-538.
- SASSOLI Marco, «Legislation and Maintenance of Public Order and Civil Life by Occupying Powers», 16 (4) *The European Journal of International Law (EJIL)*, 2005, p 723, διαθέσιμο στη δνση http://www.lex.unict.it/stipil2008/documenti/OCCUPATIO_SASSOLI_legislation.pdf.
- SASSÒLI Marco, «State Responsibility for Violations of International Humanitarian Law», *IRRC*, No. 846, June 2002, pp. 401-434.
- SASSÒLI Marco, «State Responsibility for Violations of International Humanitarian Law», 846 *IRRC*, June 2002, p.p. 401-434.
- SCHABAS W.A., «Lex Specialis? Belt and Suspenders? The Parallel Operation of Human Rights Law and the Law of Armed Conflict, and the Conundrum of Jus ad Bellum», 40(2) *Isr. L. Rev.*, 2011, p.p. 592-613.
- SCHEFFER David J., «Beyond Occupation Law», 97(4) *American Journal of International Law*, Oct. 2003, p.p.842-860, διαθέσιμο στο <http://www.jstor.org/pss/3133684>.
- SCHMITT, Michael N., «Military Necessity and Humanity in International Humanitarian Law: Preserving the Delicate Balance» 50 (4) *Virginia Journal of International Law*, May 4, 2010, p. 795, διαθέσιμο στη δνση (SSRN) <http://ssrn.com/abstract=1600241>.
- SCHREIBER Jean-Marie Shane Major, «Creating compliance: some lessons in international cooperation in a peace support operation», *Canadian Military Journal*, Winter 2001-2002, διαθέσιμο στη δνση <http://www.journal.forces.gc.ca/vo2/no4/doc/11-22-eng.pdf>.
- SCHWENK H. Edmund, «Legislative Power of the Military Occupant under Article 43, Hague Regulations», 54 *Yale L.J.*, 1945.
- SHAHEED Fatima Q.C., «UK Supreme Court Judgment on Extra-Territorial Detention in Iraq and Afghanistan», *JustSecurity.org*, January 17, 2017, διαθέσιμο στη δνση <https://www.justsecurity.org/36407/uk-supreme-court-judgment-extra-territorial-detention-iraq-afghanistan/>.
- SHELTON, Henry H. (Gen.), «Shaping a Better World: Military Engagement in Peacetime», 4(3) *U.S. Foreign Policy Agenda*, Dec. 1999, International Information Programs, US Department of State, pp. 7-9, διαθέσιμο στη δνση http://www.usembassy-mexico.gov/bbf/ej/1299_PreventingConflict.pdf.
- SHIFFTAN Yoram, «The Irrelevancy Of 'Belligerent Occupation' and the 4th Geneva Convention», διαθέσιμο στη δνση <http://www.think-israel.org/shifftan.belligerentoccupation.html>.
- SHRAGA Daphna, «The UN as an Actor Bound by International Humanitarian Law», *International Peacekeeping*, vol. 5, 1998, p.p.64-81.
- SICILIANOS L.A., «The Classification of Obligations and Multilateral Dimensions of the Relations of International Responsibility», 13 (5) *EJIL*, 2002, p.p. 1127-1145.
- SIMMA Bruno, «NATO, the UN and the use of force: legal aspects», 10 (1) *European Journal of International Law*, 1999, p.p. 1-22.
- SIMPSON Gerry, «The War in Iraq and International Law», 6(1) *Melbourne Journal of International Law*, Mar. 2005, διαθέσιμο στο <http://www.scribd.com/doc/39878734/The-War-in-Iraq>.
- STAHN Carsten, «International territorial administration in the former Yugoslavia : Origins, developments and challenges ahead», 5 *Max Planck Yearbook of International Law*, 2001, p. 181.
- STARSKI Paulina, «The Kunduz Affair and the German State Liability Regime – The Federal Court of Justice’s Turn to Anachronism», *EJIL Talk!*, 2016, διαθέσιμο στη δνση

<https://www.ejiltalk.org/the-kunduz-affair-and-the-german-state-liability-regime-the-federal-court-of-justices-turn-to-anachronism/>.

- Stefan Talmon, «The Cyprus Question before the European Court of Justice», 12 *EJIL*, 2001.
- STEIN J., «Waging warfare: Israel, Palestinians, and the need for a new hydro-logic to govern water rights under occupation», 44(165) *International Law and Politics*, διαθέσιμο στο <http://nyujilp.org/wp-content/uploads/2010/06/44.1-Stein.pdf>
- STEIN T., «The Approach of the Different Drummer: The Principle of the Persistent Objector in International Law», 26 *Harvard ILJ*, 1985, p.p. 457-482.
- Sylvian Vité, «The Interrelation of the Law of Occupation and Economic, Social and Cultural Rights: the Examples of Food, Health and Property», 90 *IRRC*, 2008, p. 629.
- TALMON Stefan A. G., «A Plurality of Responsible Actors: International Responsibility for Acts of the Coalition Provisional Authority in Iraq», in Phil SHINER and Andrew WILLIAMS eds., *The Iraq War and International Law*, Oxford Legal Studies Research Paper No. 25/2007, Hart Publishing, 2008 διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=1018172>
- TAYLOR Clare, «The (in)compatibility of International Law With Contemporary Occupations», 2 *Global Politics Magazine*, 2007, στο <http://www.global-politics.co.uk/issue2/taylor/>.
- TENEKIDES G.C., «L'occupation hellénique en Asie Mineure et la justice répressive ottoman dans leurs rapports avec les capitulations», 47 *Journal de Droit International*, 1920, p.p.468-471.
- TENEKIDES G.C., «La nature juridique des gouvernements institués par l'occupant en Grèce et la jurisprudence hellénique», *RGDIP*, 1947, p.p.113-133.
- TSAGOURIAS Nicholas «Extraterritorial Use of Force against Non-State Actors», 24(4) *Leiden Journal Of International Law*, 2011, p.p. 1062-1065.
- TSAGOURIAS Nicholas, «Consent, Neutrality/Impartiality and Self-Defence in Peacekeeping: Their Constitutional Dimension», 11 (3) *Journal of Conflict and Security Law*, 2006, p.p. 465-482, 2006, διαθέσιμο στη δνση <https://ssrn.com/abstract=1856570>.
- TSAGOURIAS Nicholas, «Self-Defence against Non-state Actors: The Interaction between Self-Defence as a Primary Rule and Self-Defence as a Secondary Rule», 29(3) *Leiden Journal of International Law*, 2016, p.p. 801-825, διαθέσιμο στη δνση <https://www.cambridge.org/core/journals/leiden-journal-of-international-law/article/selfdefence-against-nonstate-actors-the-interaction-between-selfdefence-as-a-primary-rule-and-selfdefence-as-a-secondary-rule/E3AE10E3F559A781550757AA414E24D7>.
- VAN HEGELSOM Gert-Jan, «International humanitarian law and operations conducted by the European Union», *ICRC*, 2008, διαθέσιμο στη δνση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/sanremo-2008_peace_ops.pdf.
- VAN SCHAACK Beth, «Universal Jurisdiction Cases Involving U.S. Defendants», *Just Security.org*, 2013, p.p. διαθέσιμο στη δνση <https://www.justsecurity.org/4707/universal-jurisdiction-cases-involving-u-s-defendants/>.
- VASAK Karel, «La Convention européenne des Droits de l'Homme, complément utile des Conventions de Genève», *Revue internationale de la Croix-Rouge*, vol. 47, n° 560, 1965, p.p.365-378.
- VIERRUCCI Luisa, «International Humanitarian Law and Human Rights Rules in Agreements Regulating or Terminating an Internal Armed Conflict», in KOLB Robert-GAGGIOLI Gloria (ed), *Research Handbook on Human Rights and Humanitarian Law*, Edward Elgar Pub. Lim., Cheltenham -UK, 2013, p.p.416-440.
- VIERRUCCI Luisa, «What judicial treatment for the Guantanamo detainees?», 3 *German Law Journal*, 2002, διαθέσιμο στη δνση <http://www.germanlawjournal.com/index.php?pageID=11&artID=190>.

- VITE Sylvain, «Typology of armed conflicts in international humanitarian law: legal concepts and actual situations», 91 (873) *IRRC*, March 2009, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/irrc-873-vite.pdf>,
- VOYAME Maurice, «The Use of Hydrocarbon Resources under Belligerent Occupation – the Question of the Iraqi Oil», *The Journal of Humanitarian Assistance*, February 2004, διαθέσιμο στο <http://sites.tufts.edu/jha/archives/82>.
- WAGNER Adam , «Strasbourg judge: Those who export war ought to see to the parallel export of guarantees against the atrocities of war», July 7, 2011, διαθέσιμο στη δνση <http://ukhumanrightsblog.com/2011/07/07/strasbourg-judge-those-who-export-war-ought-to-see-to-the-parallel-export-of-guarantees-against-the-atrocities-of-war/>.
- WAGNER Adam, «European convention on human rights applied in Basrah, UK failed duties to Iraqi civilians», *UK Human Rights Blog*, July 7, 2011, διαθέσιμο στη δνση <http://ukhumanrightsblog.com/2011/07/07/european-convention-on-human-rights-applied-in-basrah-uk-failed-to-investigate-iraqi-deaths/>
- WHITE N.D., «The Ties that Bind: The EU, the UN and International Law», XXXVII *Netherlands Yearbook of International Law*, 2006, p.p. 57-108, διαθέσιμο στη δνση http://eprints.nottingham.ac.uk/1621/1/White_Nigel__2006_NYIL.pdf.
- WHITTLE Devon, «Peacekeeping In Conflict: The Intervention Brigade, MONUSCO, and the Application Of International Humanitarian Law To United Nations Forces», 46 *Georgetown Journal of International Law*, 2014, pp. 837-876, διαθέσιμο στη δνση <https://www.law.georgetown.edu/academics/law-journals/gjil/recent/upload/zsx00315000837.PDF>.
- WILLS Siobhán, «The Law Applicable to Peacekeepers Deployed in Situations where there is No Armed Conflict», *EJIL: Talk!*, 2013, διαθέσιμο στη δνση <https://www.ejiltalk.org/the-law-applicable-to-peacekeepers-deployed-in-situations-where-there-is-no-armed-conflict/>.
- YAMALI Nurullah (Judge), «*What is meant by state recognition in international law*», Ministry of Justice, Turkey, διαθέσιμο στη δνση <http://www.justice.gov.tr/e-journal/pdf/LW7081.pdf> και στη δνση http://www.academia.edu/6813972/What_is_meant_by_state_recognition_in_international_law_NURULLAH_YAMALI_JUDGE_GENERAL_DIRECTORATE_OF_INTERNATIONAL_LAWS_AND_FOREIGN_AFFAIRS_MINISTRY_OF_JUSTICE_TURKEY.
- YANNIS Alexandros, «The Concept of Suspended Sovereignty in International Law and Its Implications in International Politics», 13(5)*European Journal of International Law*, 2002,p.p. 1037-1052, διαθέσιμο στη δνση <http://ssrn.com/abstract=778504>
- YOO John, «Iraqi Reconstruction and the Law of Occupation», 11 *U.C. Davis Journal of Int'l Law & Policy*, Fall, 2004, p. 7, διαθέσιμο στο <https://litigation-essentials.lexisnexis.com/webcd/app?action=DocumentDisplay&crawlid=1&doctype=cite&docid=11+U.C.+Davis+J.+Int'l+L.+%26+Pol'y+7&srctype=smi&srcid=3B15&key=ea562e391a4e61b24e4c7603c7fe6f7a>.
- ZERVAKI Antonia, «UN at crossroad: International Administration of Territories and Domestic Political Culture: The Kosovo and East Timor Experience», *UNISCI Discussion Papers*, N° 18, October 2008, ISSN 1696-2206, διαθέσιμο στη δνση <https://www.ucm.es/data/cont/media/www/pag-72511/UNISCI%20DP%2018%20-%20ZERVAKI.pdf>.
- ZWANENBURG Marten, «The Statute for an International Criminal Court and the United States: Peacekeepers under Fire?», 10 *EJIL*, 1999, p.p. 124–143, διαθέσιμο στη δνση <http://www.ejil.org/pdfs/10/1/569.pdf>.
- ZWANENBURG Marten, BOTHE Michael, SASSÒLI Marco, «Is the law of occupation applicable to the invasion phase?», 885 *International Review of the Red Cross*, 31-03-2012, διαθέσιμο στη δνση

<https://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/review-2012/irrc-885-zwanenburg-bothe-sassoli.htm>.

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- ΑΝΕΨΙΟΥ Γεώργιος, «Ανάκληση Κυανόκρανων λόγω Ανάρμοστης Συμπεριφοράς», 6 *Τετράδια Δικαιωμάτων του Ανθρώπου & Ανθρωπιστικής Δράσης*, ΕΚΕΔΑΑΔ/Πάντειο Παν., Νοε-Δεκ. 2007, σ.σ. 11-13, διαθέσιμο στη δνση http://des.panteion.gr/docs/TETRATDIA_DIKAIWMATWN_teuxos_6_18_3_08.pdf.
- ΑΝΕΨΙΟΥ Γεώργιος, «Η «διοικητική» κατοχή εδάφους κατά τη διάρκεια πολυεθνικών επιχειρήσεων υπό τον ΟΗΕ», στο *Στ. Περράκης* (επιμ.), *Ουδέν Μονιμότερον της Κατοχής: Ο θεσμός της πολεμικής κατοχής στη διχοτόμο νομικού και πραγματικού: Σύγχρονες εξελίξεις και επιπτώσεις στη διεθνή δικαιοταξία*, εκδ. ΟΣΤΡΙΑ, 2014, σσ. 209-276.
- ΓΙΟΚΑΡΗΣ Άγγελος Σπ., «Η "διεθνής πολιτική παρουσία" στο Κοσσυφοπέδιο: Διεθνής ανθρωπιστική συνδρομή υπό διεθνή έλεγχο, εντολή διαχείρισης ή υποκατάσταση στοιχείων κυριαρχίας;» 4 *Το ΣΥΝΤΑΓΜΑ*, 2001.
- ΚΑΡΑΤΡΑΝΤΟΣ Τριαντάφυλλος, «Η Ανθρωπιστική Κρίση στη Σομαλία», *Κείμενο Εργασίας, ΕΛΙΑΜΕΠ*, 30/2012, διαθέσιμο στη δνση <http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2012/10/Working-Paper-302012.pdf>.
- ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ Γιώργος, «Αριστόβουλος Μάνεσης: Ένα σκιαγράφημα του Συνταγματολόγου», 27 *ΣΥΝΤΑΓΜΑ*, 2001, διαθέσιμο στο <http://www.greeklaws.com/pubs/uploads/861.pdf>.
- ΚΥΡΚΟΣ Σωτήρης, «Ορισμένες σκέψεις με αφορμή τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΔΑ) και ιδίως την απόφαση της 12-12-01 επί της υπ'αρ. 52207/99 προσφυγής των Βανσονίς και λοιπών κατά χωρών-μελών της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας (ΝΑΤΟ)», 12 *Ποινική Δικαιοσύνη*, 2006 και www.militaryjustice.gr, διαθέσιμο στη δνση http://www.militaryjustice.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=38&Itemid=32#_ftnref8.
- ΚΥΡΚΟΣ Σωτήρης, Κείμενο σχολιασμού της υπόθεσης Υπόθεση Haradinaj, *Τα Τετράδια*, τεύχος 9, ΕΚΕΚΔΑΑΔ, διαθέσιμο στη δνση <http://des.panteion.gr/ekesdaad.html> και στη δνση http://www.ekesdaad.org/index.php?option=com_content&view=article&id=59&Itemid=73.
- ΜΑΡΟΥΔΑ Μ.Ντ., «Δράση και αντίδραση των Ηνωμένων Εθνών στις παραβιάσεις διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και δικαιωμάτων του ανθρώπου στη διάρκεια ενόπλων συρράξεων στη μεταδιπολική περίοδο: από το Ιράκ (1991), στη Λιβύη (2011)», *Δικαιώματα του Ανθρώπου*, τεύχος 52, 2013.
- ΜΑΣΤΡΟΔΗΜΟΣ Κ., «Η Έννοια και τα Συστατικά της Στρατιωτικής Κατοχής», *Στρατιωτική Επιθεώρηση*, Τεύχος 26, Μάϊ. – Ιούν. 2009, διαθέσιμο στη δνση http://www.army.gr/files/File/epitheorisi/200903_katoxi.pdf.
- ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ., «Quelques problemes d' approach entre le droit international de droit de l' home international humanitaire», 13 *Τετράδια Διεθνούς Δικαίου*, Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 1985.
- ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ., «Η Ελλάδα και η Χάγη: Υφαλοκρηπίδα, Κυπριακό, Σκόπια και γερμανικές αποζημιώσεις», *Foreign Affairs (Hellenic Edition)*, 14 Δεκ. 2012, διαθέσιμο στη δνση <http://foreignaffairs.gr/articles/69086/stelios-perrakis/i-ellada-kai-i-xagi?page=show>.

ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ., «Η σύγχρονη Κατοχή και το Διεθνές Δίκαιο: Μια εισαγωγική σύνθεση», στο ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ. (επιμ.), *Ο θεσμός της πολεμικής κατοχής στη διχοτόμο νομικού και πραγματικού: σύγχρονες εξελίξεις και επιπτώσεις στη διεθνή δικαιοταξία*, εκδ. ΟΣΤΡΙΑ, 2014, σελ. 13-27.

ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στ., «Μετά τη Χάγη τι; Τα επόμενα βήματα», *Επίκαιρα*, 1 Μαρ. 2012, διαθέσιμο στη δνση <http://www.epikaira.gr/article/stelios-perrakis-meta-ti-xagi-ti-ta-epomena-vimata>.

ΡΟΖΑΚΗΣ Χρ., «Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης “έχασε το τρένο της ανανέωσης”, με την απόφαση για το Δίστομο», *Επίκαιρα*, 24 Φεβρουαρίου 2012, διαθέσιμο στη δνση <http://www.epikaira.gr/article/xr-rozakis-exase-to-treno-to-dikastirio-tis-xagis-stin-ypothesityo-distomoy>).

ΣΥΡΙΓΟΣ Άγγελος, «Κεφάλαιο 4: Το κράτος - Αναγνώριση Κρατών», στο ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντίνος - ΜΑΓΚΛΙΒΕΡΑΣ Κωνσταντίνος (επιμ.), *Το δίκαιο της διεθνούς κοινωνίας*, 3^η έκδ., Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σσ. 73-111.

ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Αποφάσεις Δικαστηρίων

Cases

R v Minister of Agriculture, ex parte Anastasiou, C-432/92, [1994] ECR I-3087.

Abu Aita et al v Military Commander of the Judea and Samaria Region et al, HCJ 69/81, (1983) 37 PD(2) 197, 7, Selected Judgments of the Supreme Court of Israel 1.

- **ΚΕΙΜΕΝΑ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ - ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ**

- **Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης (ΔΔΔΔ) / Permanent Court of International Justice (PCIJ)**

1922 PCIJ, *Competence of the ILO*, PCIJ, Serie B, No 2 and 3, 1922.

1923 PCIJ, Υπόθεση *German Settlers in Poland* (1923)

1923 PCIJ, Υπόθεση *Lotus* (1923).

1926 PCIJ, *Competence of the ILO to regulate incidentally the personal work of Employers*, PCIJ, Serie B, No 13, 1926.

1934 PCIJ, *Lighthouses Case between France and Greece*, 31st Ordinary Session, Fascicule No 62, Series A/B, Permanent Court of International Justice (PCIJ), March 17th, 1934, διαθέσιμο στη δνση http://www.icj-cij.org/files/permanent-court-of-international-justice/serie_AB/AB_62/01_Affaire_des_phares_Arret.pdf.

- **Διεθνές Δικαστήριο (ΔΔΧ) / International Court of Justice (ICJ)**

1933 ICJ, *Legal Status of Eastern Greenland*, μεταξύ Δανίας–Νορβηγίας, περί του *Legal Status of Eastern Greenland* (Den. v. Nor.), 1933 P.C.I.J. (ser. A/B) No. 53, Apr. 5, σελ. 64, διαθέσιμο στη δνση http://www.icj-cij.org/pcij/serie_AB/AB_53/01_Groenland_Oriental_Arret.pdf

1949 ICJ, *Corfu Channel* case (United Kingdom v. Albania), 9 April 1949, I. C. J. Reports 1949.

1949 ICJ, *Reparation for Injuries Suffered in the service of the United Nations* (14 Απρ. 1949), Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1949, p. 174-220, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/files/4/1835.pdf>.

1949 ICJ, «*Reparations for Injuries suffered in the Service of the United Nations*», Advisory Opinion, ICJ Reports, 1949.

1952 ICJ, Υπόθεση *Rights of Nationals of the United States of America in Morocco*, ICJ Reports 1952.

1953 ICJ, Υπόθεση *Ambatielos*, ICJ Reports 1953.

- 1954 ICJ, *Effect of Awards of Compensation made by the UN Administrative Tribunal* case, Advisory Opinion, 13 July 1954, I.C.J. Reports 1954, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/files/21/2123.pdf>.
- 1962 ICJ, *Certain expenses of the United Nations, Article 17, paragraph 2, of the Charter*, Advisory Opinion, July 20, 1962, ICJ Reports, 1962.
- 1969 ICJ, *North Sea Continental Shelf*, Judgment, I.C.J. Reports 1969, 20 Feb. 1969, παρα. 73, διαθέσιμη στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/files/52/5561.pdf>
- 1971 ICJ, *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970)*, Advisory opinion, ICJ, 21 June 1971, διαθέσιμη στη δνση <http://www.icj-cij.org/en/case/53> και <http://www.icj-cij.org/files/case-related/53/053-19710621-ADV-01-00-EN.pdf>.
- 1975 ICJ, *Western Sahara*, Advisory Opinion, Summaries of Judgments October 16, 1975, παρ. 79 και 80, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/files/61/6195.pdf>.
- 1980 ICJ, «*Interpretation of the Agreement of 25 March 1951 between the WHO and Egypt*», I.C.J. Advisory Opinion, 20 Dec. 1980, παρ. 37, διαθέσιμη στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/files/65/6303.pdf>.
- 1984 ICJ, *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua*, Judgment, I. C.J. Reports, 1984, παρ. 188.
- 1986 ICJ, *Case Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, Judgment (Merits), 27 June 1986, διαθέσιμα στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/?p1=3&p2=3&k=66&case=70&code=nus&p3=4>.
- 1995 ICJ, *East Timor (Portugal v. Australia)*, Judgment, ICJ, p.p. 90, 102, 106.
- 1995/2009/2016 ICTY, *Radovan Karadžić*, Case information Sheet No IT-95-5/18, διαθέσιμο στη δνση http://www.icty.org/x/cases/karadzic/cis/en/cis_karadzic_en.pdf.
- 1995 ICTY, “*Tadic*” case, Jurisdiction Decision on *the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction*, 02 Oct. 1995, IT-94-1-AR72 (RP D6413-D6491), παρ. 70, διαθέσιμη στη δ/νση <http://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm>.
- 1996 ICJ, *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, Advisory Opinion, July 8, 1996, par. 25. ICJ Reports 2004, *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, Advisory Opinion, July 8, 1996, par. 106 διαθέσιμη στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/files/95/7495.pdf>.
- 1999 ICJ, *Difference Relating to Immunity from Legal Process of a Special Rapporteur of the Commission on Human Rights*, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1999, p. 62, παρ. 66, σελ. 88-89.
- 1999 ICJ, Υπόθεση *LaGrand Germany v. USA*, Provisional Measures, ICJ Reports 1999.
- 1998 ICTY, “*Celebici*” case, *Prosecutor v. Delalic, Mucic, Delic, Landzo*, IT-96-21-T, Judgment, 16 Νοε. 1998, παρ. 183, σελ. 179, διαθέσιμη στο http://www.icty.org/x/cases/mucic/tjug/en/981116_judg_en.pdf.
- 2003 ICTY, *Prosecutor v. Naletilic and Martinovic*, Judgement of 31 March 2003, IT-98-34-T, ICTY Trial Chamber, para. 219, διαθέσιμο στη δνση http://www.icty.org/x/cases/naletilic_martinovic/tjug/en/nal-tj030331-e.pdf.
- 2004 ICJ, *Criminal accountability of United Nations officials and experts on mission*, Advisory Opinion, 2004, para. 87, Agenda item 78, 64th session/2009, διαθέσιμο στο <http://www.un.org/ga/sixth/64/CrimAcc.shtml>

- 2004 ICJ, *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 2004, διαθέσιμο στο <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=4&k=5a&case=131&code=mwp&p3=4>
- 2004 ICTY, *Kordić & Čerkez -Lašva Valley*, Fact Sheet No IT-95-14/2 (Πρωτόδικη απόφαση στις 26 Φεβ. 2001, και κατ' έφεση, στις 17 Δεκ 2004), διαθέσιμα στη δνση http://www.icty.org/x/cases/kordic_cerkez/cis/en/cis_kordic_cerkez_en.pdf
- 2005 ICJ, *Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda)*, Judgment, I.C.J. Reports 2005, διαθέσιμη στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/files/116/10455.pdf>.
- 2007 ICJ, *Case Concerning the Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro)*, 26 Feb. 2007, παρ. 392, διαθέσιμα στη δνση <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=2&case=91&code=bhy&p3=4>.
- 2008 ICJ, *Mothers of Srebrenica et al. v. State of The Netherlands and the United Nations*, 295247/HA ZA 07-2973, Judgment in the Incidental Proceedings, District Court of The Hague, 10/7/2008, διαθέσιμη στη δνση <http://www.internationalcrimesdatabase.org/Case/758/Mothers-of-Srebrenica-v-the-Netherlands-and-the-UN/>
- 2008 ICJ, *Application of the International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination*, Georgia v. Russian Federation, Provisional Measures, Order, Oct. 15, 2008, par. 109.
- 2010 ICJ, *Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo*, Advisory Opinion, International Court of Justice (ICJ), 22 /7/ 2010, I.C.J. Reports 2010, διαθέσιμη στη δνση <http://www.icj-cij.org/en/case/141> και <http://www.icj-cij.org/files/case-related/141/141-20100722-ADV-01-00-EN.pdf>.
- 2011 ICJ, *Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening)*, Oral Proceedings 12-16 Sep. 2011, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icj-cij.org/en/case/143/oral-proceedings>.
- 2012 ICJ, *Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening)*, 3 Feb 2012, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icj-cij.org/en/case/143/judgments>.

• Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) / European Court of Human Rights (ECHR)

- 1965 ECHR, *X v. Federal Republic of Germany*, 1611/62, Commission decision, ECHR Court, 25 /9/1965 διαθέσιμο στη δνση <http://swarb.co.uk/lisc/HumRi19601969.php>
- 1975 ECHR, *Cyprus v. Turkey*, 6780/74 and 6950/75, Decision, ECHR Court, 26 /5/ 1975, Reports of Judgments and Decisions 1996-VI, διαθέσιμο στη δνση [http://www.law.gov.cy/law/lawoffice.nsf/0/1D071D58826551D8C2257424002E1B36/\\$file/Cyprus%20v.%20Turkey%2026.5.1975.pdf](http://www.law.gov.cy/law/lawoffice.nsf/0/1D071D58826551D8C2257424002E1B36/$file/Cyprus%20v.%20Turkey%2026.5.1975.pdf)
- 1977 ECHR, *X v. United Kingdom*, 7547/76, Commission decision, 15 /12/ 1977 διαθέσιμο στη δνση <http://swarb.co.uk/x-v-united-kingdom-echr-15-dec-1977/>
- 1978 ECHR, *Cyprus v. Turkey*, 8007/77, Decision, ECHR Court (plenary)10/ 7/ 1978,
- 1989 ECHR, *Soering v United Kingdom*, 14038/88, Judgment, ECHR Court (Court Plenary), 7 /7/1989,, 11 EHRR 439, διαθέσιμη στη δνση <http://www.bailii.org/eu/cases/ECHR/1989/14.html>.
- 1991 ECHR, *Stocke v. Federal Republic of Germany*, Judgment, March 19, 1991, par. 166.

- 1992 ECHR, *Drozd and Janousek v. France and Spain*, 12747/87, International Court Decision, ECHR Court, διαθέσιμη στη δνση <http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:ihrl/2938echr92.case.1/law-ihrl-2938echr92>
- 1992 ECHR, *WM v. Denmark*, 17932/90, Commission decision, 14/10/1992.
- 1995 ECHR, *Loizidou v. Turkey*, 15318/89, Judgment (preliminary objections), ECHR Court (Chamber), 23/3/1995, Series A no. 310, διαθέσιμη στη <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57920>.
- 1996 ECHR, *Loizidou v. Turkey*, 15318/89, Judgment (merits), ECHR Court (Chamber), 18 /12/ 1996, Reports of Judgments and Decisions 1996-VI, διαθέσιμο στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58007>
- 1998 ECHR, *Ergi v. Turkey*, 40/1993/435/514, Judgment, ECHR Court, 28/7/1998, διαθέσιμο στη δνση <http://www.refworld.org/cases,ECHR,3ae6b6291c.html>
- 1998 ECHR, *Güleç v. Turkey*, 54/1997/838/1044, Judgment, ECHR Court , 27/7/ 1998, διαθέσιμο στη δνση http://www.hrcr.org/safrica/freedom_security/gulec_turkey.html
- 1998 ECHR, *Loisidou v. Turkey*, 15318/89, Judgment on just satisfaction, ECHR Court (Chamber)/28/7/1998, διαθέσιμο στη δνση [http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2016.nsf/CC8E93A64DF9F2FFC2257F9C00386EA3/\\$file/Europea n%20Court%20of%20Human%20Rights-Article%2050%20\(28%20July%201998\).pdf](http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2016.nsf/CC8E93A64DF9F2FFC2257F9C00386EA3/$file/Europea n%20Court%20of%20Human%20Rights-Article%2050%20(28%20July%201998).pdf)
- 2000 ECHR, *Al-Adsani v. the United Kingdom* [GC], no. 35763/97, Decision (as to the admissibility), ECHR Court (Grand Chamber), 01/03/2000, διαθέσιμο στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-5185>.
- 2001 ECHR, *Al-Adsani v. the United Kingdom*, 35763/97, Judgment (Merits), ECHR Court (Grand Chamber), 21/11/2001, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-59885>.
- 2001 ECHR, *Bankovic v Belgium and 16 other states*, 52207/99, Decision, ECHR Court (Grand Chamber), 12/12/2001, 11 BHRC 435, διαθέσιμο στη δνση <https://casebook.icrc.org/case-study/echr-bankovic-and-others-v-belgium-and-16-other-states>, <http://swarb.co.uk/bankovic-v-belgium-echr-12-dec-2001/>, και <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-22099>.
- 2001 ECHR, *Cyprus v. Turkey*, 25781/94, Judgment (Merits), ECHR Court (Grand Chamber), 10/05/2001, διαθέσιμο στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-59454>.
- 2001 ECHR, *McElhinney v. Ireland and the United Kingdom*, 31253/96, ECHR Court (Grand Chamber), ECHR 763, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-59887>.
- 2001 ECHR, *Sánchez Ramirez and Freda*, and, by converse implication, *Banković and Others v. Belgium and Others*, 52207/99, Decision, ECHR Court (Grand Chamber), ECHR 2001-XII.
- 2001 ECHR, *Z and Others v. the United Kingdom*, 29392/95, Judgment ECHR Court (Grand Chamber), 4/4/2001, διαθέσιμο στη δνση http://www.legislationline.org/download/action/download/id/3520/file/Case_of_Z_and_Others_v_UK_2001_en.pdf
- 2004 ECHR, *Ahmet Özkan and Others v. Turkey*, Applic. No. 21689/93, Judgment, April 6, 2004, paras. 85-90, 309-320, 326-330.
- 2004 ECHR, *Assanidze v. Georgia*, 71503/01, Judgment, ECHR Court (Grand Chamber), 8/4/2004, διαθέσιμο στη δνση http://www.univie.ac.at/bimtor/dateien/ecthr_2004_assanidze_vs_georgia.doc
- 2004 ECHR, *Ilaşcu and Others v. Moldova and Russia*, 48787/99, Judgment (Merits and Just Satisfaction), ECHR Court (Grand Chamber), 8/7/2004, διαθέσιμο στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-61886>.

- 2004 ECHR, *Issa and others v. Turkey*, 31821/96, Judgment, ECHR Court (second section), 16/11/2004, διαθέσιμο στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-67460>
- 2005 Court of First Instance , *Yassin Abdullah Kadi v Council of the European Union and Commission of the European Communities*, T-315/01, Judgment of the Court of First Instance (Second Chamber, extended composition), 21 /9/ 2005, διαθέσιμη στη δνση <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?jsessionid=9ea7d0f130de8353ee4a6e0c4e7ebf80d138ea2518be.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4ObhiOe0?num=T-315/01&language=en>.
- 2005 ECHR, *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland*, 45036/98, Judgment, ECHR Court (Grand Chamber), 30/6/2005, διαθέσιμο στη δνση <http://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/AcademyofEuropeanLaw/CourseMaterialsHR/HR2009/DeWet/DeWetBackgroundReadingCase3.pdf>
- 2005 ECHR, *Isayeva v. Russia*, Applic. No. 57950/00, Judgment, Feb. 24, 2005, paras. 180, 210.
- 2005 ECHR, *Kanlibaş v. Turkey*, Applic. No. 32444/96, Judgment, Dec. 8, 2005, paras. 39-51.
- 2005 ECHR, *Maltzan (Freiherr Von) And Others v. Germany*, {71916/01, 71917/01, 10260/02}, Decision ECHR (Grand Chamber), 02/03/2005, διαθέσιμο στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68660>
- 2005 ECHR, *Ocalan v. Turkey*, 46221/99, Judgment (Merits and Just Satisfaction), Court (Grand Chamber), 12/05/2005, διαθέσιμο στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-69022>
- 2006 ECHR, *Kolk and Kislyiy v. Estonia: Non-Applicability of Statutory Limitations to Crimes against Humanity*, 23052/04 και 24018/04, Decision, ECHR Court (Fourth Section), 17/1/2006, διαθέσιμο στη δνση <http://www.derechos.org/nizkor/impu/kolk.html>
- 2006 ECHR, *Penart v. Estonia. Penart v. Estonia*, 14685/04, Decision, ECHR Court (Fourth Section), 24/1/2006 διαθέσιμο στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-72685>
- 2006 ECHR, *Υπόθεση Ždanoka v. Latvia*, 58278/00, ECHR Court, (Grand Chamber), 16 /3/ 2006, διαθέσιμη στη δνση: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?action=html&documentId=793543&portal=hbkm&source=externalbydocnumber&table=1132746FF1FE2A468ACBCD1763D4D8149>.
- 2007 ECHR *Kasumaj v. Greece*, App. 6974/05, Decision as to the Admissibility, ECHR Court (Chamber), 5/7/ 2007.
- 2007 ECHR, *Agim BEHRAMI and Bekir BEHRAMI against France and Ruzhdi SARAMATI against France, Germany and Norway*, 71412/01 and 78166/01, Decision, ECHR Court (Grand Chamber), διαθέσιμο στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-80830>
- 2007 ECHR, *Bankovic and Others v. Belgium and Others*, ECHR [GC] (dec.), App. No. 52207/99, 12 Dec. 2001.
- 2007 ECHR, *Behrami and Behrami v. France* (application no. 71412/01) and *Saramati v. France, Germany and Norway* (no. 78166/01), ECHR Decision on Admissibility, Court Grand Chamber (GC), (Τμήμα Μείζονος Σύνοσης, Απόφαση επί του Παραδεκτού), 02/05/2007, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-80830> (αγγλικά) και <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-162369> (ελληνική μτφ.). Press release διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-2012546-2140039> και στη δνση <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=1143139&Site=COE&direct=true>.
- 2007 ECHR, *Berić and others v. Bosnia and Herzegovina*, Decision, ECHR Court,(4th Section,), 16 /10/2007, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-83109>.
- 2007 ECHR, *Gajić v. Germany*, 31446/02, ECHR Court 28/8/ 2007.
- 2008 ECHR, *R (Saadoon & Mufdhi) v. Secretary of State for Defence*, Divisional Court, EWHC 3098, 19/12/2008.

- 2008 ECHR, *Yassin Abdullah Kadi and Al Barakaat International Foundation v Council of the European Union and Commission of the European Communities*, C-402/05 P and C-415/05 P, Judgment, Court (Grand Chamber), 3/9/2008, διαθέσιμο στη δνση <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62005CJ0402>
- 2008 *Foka v. Turkey*, 28940/95, Judgment, ECHR Court, (Fourth Section), 24 /6/2008, διαθέσιμο στη δνση <http://www.orthodoxchristian.info/pages/Foka.doc>
- 2009 ECHR, *Andrejeva v Latvia*, 55707/00, Judgment, ECHR Court (Grand Chamber), 18/2/2009, διαθέσιμο στη δνση <http://www.refworld.org/cases,ECHR,49a654aa2.html>
- 2009 ECHR, *Meletis Apostolides v David Charles Orams, Linda Elizabeth Orams*, C-420/07, Judgment, ECHR Court (Grand Chamber) 28/4/2009, διαθέσιμο στη δνση, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=78109&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=816882>
- 2009 ECHR, *R (Al-Saadoon and another) v Secretary of State for Defence*, Court of Appeal, 61498/08, 30/6/2009 διαθέσιμο στη δνση, <http://www.refworld.org/cases,ECHR,4a5360060.html>
- 2009 *Protopapa v. Turkey*, 16084/90, Judgment (Final), ECHR Court, (Fourth Section) 24 /2/2009 διαθέσιμο στη δνση, http://www.legislationline.org/download/action/download/id/4937/file/ECHR_CASE%20OF%20P ROTOPAPA%20v.%20TURKEY_2009_en.pdf
- 2010 ECHR, *Case of Al Saadoon and Murfdhi v. The United Kingdom*, 61498/08, Judgment (Final), ECHR Court (Grand Chamber), 2/3/2010, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-97575&filename=001-97575.pdf>
- 2010 ECHR, *Case of Serife Yiğit v. Turkey*, 3976/05, Judgment (Merits and Just Satisfaction) ECHR Court (Grand Chamber), 02/11/2010 διαθέσιμο στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101579>
- 2010 ECHR, *Demopoulos et oth. v. Turkey*, Decision on Admissibility, ECHR GC, 1 /3/2010, διαθέσιμο στο <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/viewhbkm.asp?sessionId=48135617&skin=hudoc-en&action=html&table=F69A27FD8FB86142BF01C1166DEA398649&key=80671&highlight=>
- 2010 ECHR, *Medvedyev and others v. France*, 3394/3, Judgment (Merits and Just Satisfaction), ECHR Court (Grand Chamber), 29/03/2010, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-97979>.
- 2011 ECHR, *AL-Skeini And Others v. The United Kingdom*, 55721/07, Judgment (Merits and Just Satisfaction), ECHR Court (Grand Chamber), 07/07/2011, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-105606>.
- 2011 ECHR, *Case of Al-Jedda v. The United Kingdom* (Application no. 27021/08), Judgment (Merits and Just Satisfaction), ECHR GC Court (Grand Chamber), 7 July 2011, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-105612>.
- 2011 *Nuhanovic. v. The Netherlands*, 5 July 2011, Case number 200.020.174/01.
- 2012 *Altzhaouer v. Austria*, 19 Nov 2012.
- 2012 ECHR, *Case of El-Masri v. The Former Yugoslav Republic of Macedonia, El Masri v. FYRM*, 39630/09, Judgment (Merits and Just Satisfaction), ECHR Court (Grand Chamber), 13/12/2012, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-115621>
- 2012 ECHR, *Janowiec et all v. Russia*, 55508/07 και 29520/0916-04-2012, Judgment (Merits and Just Satisfaction), ECHR Court (Fifth Section) 16/4/2012, διαθέσιμο στη δνση, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-110513>
- 2012 ECHR, *Nada v. Switzerland*, 10593/08, Judgment (Merits and Just Satisfaction), ECHR Court (Grand Chamber), 12/9/2012, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-113118>

- 2013 ECHR, *Al-Dulimi and Montana Management Inc. v. Switzerland*, (no. 5809/08), 26/11/2013, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-138948>.
- 2013 ECHR, *Stichting Mothers of Srebrenica and Others v. The Netherlands*, 65542/12, Decision ECtHR, 3rd Section, 11 /6/ 2013, διαθέσιμη στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122255>.
- 2014 ECHR, *Case of Hassan v. the United Kingdom*, 29750/09, Judgment (Merits), ECHR Court (Grand Chamber), 16/9/2014, διαθέσιμο στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-146501> και <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-146501>
- 2014 ECHR, *Case of Jaloud v. the Netherlands*, 47708/08, judgment, ECHR Court, (GRAND CHAMBER), 20/11/2014, διαθέσιμο στη δνση [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-114929#{\"itemid\":\[\"001-114929\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-114929#{\)
- 2014 ECHR, *Case of Margus v. Croatia*, 4455/10 ECHR 146 (2014), judgment, ECHR Court, (GRAND CHAMBER), 27.05.2014, διαθέσιμο στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-4772623-5808806>.
- 2014 Hassan v. The United Kingdom,
- 2014 Jaloud v. The Netherlands, (Application no. 47708/08), JUDGMENT GRAND CHAMBER, 20 November 2014
- 2015 ECHR, *Case of Chiragov and Others v. Armenia* ,13216/05, Judgment (Merits), ECHR Court (Grand Chamber), 16/06/2015, διαθέσιμο στη δνση <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155353>.
- 2017 ECHR, *Guzelyurtlu and Others v. Cyprus and Turkey*, 36925/07, ECHR Court, Chamber Judgments, 04/04/2017, διαθέσιμο στη δνση, <http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-5674802-7195201> και <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-105612>.

Διακρατικές προσφυγές Κύπρου κατά Τουρκίας I, II, III, IV.

• Δικαστήριο της ΕΕ (EU General Court-EUGC)

- 2005/2008 EUGC, *Yassin Abdullah Kadi vs Συμβουλίου της ΕΕ και Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* (C-402/05 P), συνεκδικασθείσα με «*Al Barakaat International Foundation κατά Συμβουλίου και Επιτροπής*», Απόφαση, Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως, 3 Σεπτεμβρίου 2008, (Πρωτόδικη την 21η Σεπτεμβρίου 2005, T-315/01), διαθέσιμο στη δνση <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30d6b5fda95cfa29451da5af846e6a9c16df.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxyLchn0?text=&docid=67611&pageIndex=0&doclang=EL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=104397>.
- 2008 ECJ Kadi (I) και Yusuf και Al Barakaat Foundation (Πρώτος βαθμός).
- 2009 ECJ *Αποστολιδη vs Horams*.
- 2010 EUGC, Kadi (II): *Yassin Abdullah Kadi v European Commission*, Judgment of the General Court (Seventh Chamber), 30 /9/ 2010, διαθέσιμη στη δνση <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=T-85/09#>.
- 2012 ECJ Nada
- 2015 EUGC, *Front Polisario v Council* T-512/12, Judgment under appeal, General Court of the European Union, 10/12/2015, διαθέσιμο στη δνση <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=T-512/12&language=en>.
- 2016 EUGC, *Front Polisario v Council*, C-104/16P, Judgment, General Court of the European Union, (Grand Chamber), 21/12/2015, διαθέσιμο στη δνση

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=186489&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=871140>.

- **IMT - IMTFE**

1946 IMT, *Case of the Major War Criminals*, International Military Tribunal at Nuremberg, Judgement, 1 October 1946, Official Documents, Vol. I, pp. 253–254., διαθέσιμο στη δνση <http://avalon.law.yale.edu/imt/judlawre.asp>.

1948 IMT, *KRUPP et al.*, US Military Tribunal Nuremberg, Judgment of 31 July 1948, διαθέσιμο στη δνση <http://werle.rewi.hu-berlin.de/KRUPP-Case%20Judgment.pdf>.

1948 IMT, *United States v. Wilhelm List et al* (The “Hostage” Case), 15 Ann Dig & Rep. Pub Int’l L. Cases, IMT, 632, 637, 1948, διαθέσιμο στο <http://lawofwar.org/List%20Case.htm>. Και στη δνση http://www.ess.uwe.ac.uk/genocide/overview_trials.htm.

- **International Criminal Tribunal for Yugoslavia (ICTY)**

1993 ICTY, *Report On Establishing the Tribunal*, U.N. Doc. S/25704 (1993), δημοσιευμένο στο 32 I.L.M. 1163 και διαθέσιμο στη δνση http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_re808_1993_en.pdf.

1993 ICTY, *Statute of the International Tribunal*, U.N. Doc. S/25704 (1993), δημοσιευμένο στο 32 I.L.M. 1192

1995 ICTY, *The Prosecutor v. Dusko Tadic*, Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, Case No. IT-94-1-A, 2 October 1995, διαθέσιμη στη δνση <http://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm>

1995/2011 ICTY, *Ratko Mladić*, Case information Sheet, No IT-09-92, διαθέσιμο στη δνση http://www.icty.org/x/cases/mladic/cis/en/cis_mladic_en.pdf.

1996 ICTY, *Prosecutor v. Tadic*, Case No. IT-94-1-AR72, Appeal on Jurisdiction (Oct. 2, 1995), reprinted in 35 ILM 32, 1996.

1999 ICTY, *Prosecutor v. Tadic* Case, ICTY Case IT-94-1-A, Appeals Chamber, 15/7/ 1999, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icty.org/x/cases/tadic/acjug/en/tad-aj990715e.pdf>

2003 ICTY, *P. v. Naletilic & Martinovic*, IT-98-34-T, ICTY Trial Chamber, 2003 (καθορισμός αποτελεσματικού ελέγχου – κριτηρίων κατοχής), διαθέσιμο στη δνση http://www.icty.org/x/cases/naletilic_martinovic/tjug/en/nal-tj030331-e.pdf

2003 ICTY, *Prosecutor v. Naletilic and Martinovic*, Judgement of 31 March 2003, IT-98-34-T, ICTY Trial Chamber, διαθέσιμο στη δνση http://www.icty.org/x/cases/naletilic_martinovic/tjug/en/nal-tj030331-e.pdf.

2006 ICTY, *Prosecutor v. Rajić* (IT-95-12) Sentencing Judgement, 8 May 2006, διαθέσιμο στη δνση <http://www.icty.org/x/cases/rajic/tjug/en/raj-tj0060508e.pdf>.

2008 ICTY, *The Prosecutor v. Bošković and Tarčulovski*, Case No. ICTY-IT-04-82-T, Judgment (Trial Chamber), 10 June 2008.

2011 ICTY, *Prosecutor v. Ante Gotovina, Ivan Čermak, and Mladen Markač*, Case No. IT-06-90-T (“Trial Judgement”), 2011.

2012 ICTY, *Prosecutor v. Ante Gotovina - Mladen Markač*, Case No. IT-06-90-A, Judgement, ICTY Appeals Chamber, 16 November 2012, διαθέσιμη στη δνση http://www.icty.org/x/cases/gotovina/acjug/en/121116_judgement.pdf.

- **International Criminal Court (ICC)**

1998 ICC, *Rome Statute of the International Criminal Court*, A/CONF.183/9 of 17 July 1998, International Criminal Court, διαθέσιμο στη δνση http://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/ea9aeff7-5752-4f84-be94-0a655eb30e16/0/rome_statute_english.pdf.

2013 ICC, *Elements of Crimes*, International Criminal Court, 2013, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icc-cpi.int/resource-library/Documents/ElementsOfCrimesEng.pdf>.

2013 ICC, *Elements of Crimes*, International Criminal Court, 2013, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icc-cpi.int/resource-library/Documents/ElementsOfCrimesEng.pdf>.

- **IACtHR**

IACHR, *Abella v. Argentina*, Case 11.137, Report No. 5/97.

IACHR, *Annual Report of the IACHR 1986-87*, OEA/Ser.L/V/II.71, Doc. 9 rev. 1, Sept., 1987, Report No. 31/39, Case 10.573, United States, Oct. 14, 1993

IACHR, *Coard et. al., Report on the Situation of Human Rights in Chile*, OEA/Ser.L/V/II.66, 1985.

IACHR, *Second Report on the Situation of Human Rights in Suriname*, OEA/Ser.L/V/II.66, doc. 21, rev. 1, 1985.

IACHR, *U.S. Additional Response to the request for precautionary measures -detention of enemy combatants at Guantánamo Bay, Cuba*, July 15, 2002, *Coard et al v. U.S.A.*, par. 38, CAT/C/USA/CO/2, par. 14

- **Εθνικά Δικαστήρια**

- **Ηνωμένο Βασίλειο**

1989 Soering v United Kingdom House of Lords:

2004 England and Wales High Court (Administrative Court), *Al Skeini & Ors, R (on the application of) v Secretary of State for Defence*, EWHC 2911, Decisions, 14/12/2004
διαθέσιμο στη δνση <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Admin/2004/2911.html>

2004 UKHL, *A (FC) and others (FC) (Appellants) v. Secretary of State for the Home Department (Respondent)*, UKHL 56, [2002] EWCA Civ 1502, Opinions of the Lords of appeal for judgment in the cause, 16/12/2004, διαθέσιμο στη δνση <https://publications.parliament.uk/pa/ld200405/ldjudgmt/jd041216/a&oth-1.htm>

2005 EWCA – House of Lords, *Al-Skeini & Ors, R (on the application of) v Secretary of State for Defence*, 2005, EWCA Civ 1609, 21 December 2005 διαθέσιμο στη δνση <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2005/1609.html>

2005 UK GCM, *Baha Mousa*, UK General Court Martial Charge Sheet, 19 July 2005, διαθέσιμο στη δνση <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200506/ldlwa/50719ws1.pdf>.

2006 UKHL, *R v. Jones (Appellant) (On Appeal from the Court of Appeal (Criminal Division)) (formerly R v. J (Appellant)), Etc.*, [2006] UKHL 16 [2004] EWCA Crim 1981 and [2005] EWHC 684 (Admin) 16 House of Lords, Opinions of the Lords of appeal for judgment in the cause, 29 /3/ 2006, διαθέσιμο στη δνση <https://publications.parliament.uk/pa/ld200506/ldjudgmt/jd060329/jones-1.htm>.

2007 (Dec), HL, *Al-Jedda*, UK House of Lords,

2007 UK GCM, *Baha Mousa - Donald Payne et al.* (13 March 2007), Case number H DEP 2007/411, General Court Martial held at Military Court Centre Bulford, Great Britain (UK), Decision on 30 April 2007, διαθέσιμη στη δνση <http://www.internationalcrimesdatabase.org/Case/811/Payne/>.

2007 UK HL, *Al-Skeini and others v. Secretary of State for Defence*, UKHL 26, UK House of Lords, 13 June 2007, διαθέσιμο στη δνση <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200607/ldjudgmt/jd070613/skeini-1.htm>.

2007 UK HL, *R (on the application of Al-Jedda) (FC) (Appellant) v Secretary of State for Defence (Respondent)*, [2006] EWCA Civ 327, 58 Judgment, UK House of Lords, 12 Dec. 2007, διαθέσιμη στη δνση <http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/2007/58.html>.

2007 UKHL, *R. (Al-Skeini et al.) v. Secretary of Defence*, House of Lords Decisions, 13/6/2007, διαθέσιμο στη δνση <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200607/ldjudgmt/jd070613/skeini-1.htm>.

2008 UKHL, *Regina (on the Application of Gentle (FC) and another (FC)) (Appellants) v The Prime Minister and others (Respondents)*, EWCA Civ 1689, [2008] UKHL 20, Opinions of the Lords of appeal for judgment in the cause, 9 April 2008, διαθέσιμο στη δνση <https://publications.parliament.uk/pa/ld200708/ldjudgmt/jd080409/gentl-1.htm> και <http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/2008/20.html>.

2008 UKHL, *R (Al-Skeini) v Secretary of State for Defence* [2008] 1 AC 153, UKHL 26, UK House of Lords, 13 June 2007, διαθέσιμη στη δνση <http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/2007/26.html>.

2009 R (on the application of) *Kibris Turk Hava Yolary CTA Holidays v. Secretary of State for Transport and the Republic of Cyprus* (CO/3512/2007), House of Lords, [2009] EWHC 1918 (Admin), διαθέσιμο στη δνση <http://users.ox.ac.uk/~sann2029/Judgment%20-%20Kibris%20Turk%20Hava%20Yollari%20v%20SS%20for%20Transport%20and%20The%20Republic%20of%20Cyprus.pdf>.

2010 English Court of Appeal, *Meletios Apostolides v. David Charles Orams & Linda Elizabeth Orams*, EWCA Civ 9-19/1/2010, διαθέσιμο στη δνση: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2010/9.html>

- 2010 R (on the application of) Kibris Turk Hava Yoları v. Secretary of State for Transport and the Republic of Cyprus (CO/3512/2007), House of Lords, Court of Appeal, 12 October 2010.
- 2010 UKSC, *R (Smith) /Secretary of State for Defense R (Smith) v Oxfordshire Assistant Deputy Coroner (Equality and Human Rights Commission intervening)*, UKSC 29, United Kingdom Supreme Court Judgment, 30/6/2010, διαθέσιμη στη δνση https://www.supremecourt.uk/decided-cases/docs/UKSC_2009_0103_Judgment.pdf, και <http://www.bailii.org/uk/cases/UKSC/2010/29.html>.
- 2010 UKSC, *R (Smith) v Oxfordshire Assistant Deputy Coroner*, UKSC 29, Judgment, United Kingdom Supreme Court, 30/6/2010 διαθέσιμο στη δνση, <http://www.bailii.org/uk/cases/UKSC/2010/29.html>
- 2013 UKSC, *Smith and others (FC) (Appellants) v The Ministry of Defence (Respondent), Ellis (FC) (Respondent) v The Ministry of Defence (Appellant) Allbutt and others (FC) (Respondents) v The Ministry of Defence (Appellant)*, UKSC 41, [2011] EWHC 1678 QB; [2012] EWCA Civ 1365, Judgment, 19/6/2013, διαθέσιμο στη δνση https://www.supremecourt.uk/decided-cases/docs/UKSC_2012_0249_Judgment.pdf
- 2014 High Court of Justice, *Serdar Mohammed -v- Ministry of Defence and Others*, EWHC 1369 (QB), Case No: HQ12X03367, High Court of Justice (Queen's Bench Division), Approved Judgment, 2/5/2014, διαθέσιμο στη δνση <https://www.judiciary.gov.uk/judgments/serdar-mohammed-v-ministry-of-defence-and-others/>
- 2015 England and Wales High Court, *Al-Saadoon & Ors v Secretary of State for Defence*, EWHC 715, Administrative Court Decisions, 17 /3/ 2015, διαθέσιμο στη δνση <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Admin/2015/715.html>
- 2016 England and Wales Court of Appeal, *Al-Saadoon & Ors v The Secretary of State for Defence & Ors*, EWCA Civ 811 Civil Division, Decisions, 09/9/2016, διαθέσιμο στη δνση <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2016/811.html>
- 2017 SC, *Rahmatullah v. Ministry of Defence*, Supreme Court of the United Kingdom, 17 January 2017.
- 2017 UKHC, *R (Al Rabbat) -v- Westminster Magistrates' Court and others*, CO/1025/2017, [2017] EWHC 1969 (Admin), High Court of Justice, Divisional Court of the Administrative Court, 31 / 7/ 2017, Approved Judgment, διαθέσιμο στη δνση <https://www.judiciary.gov.uk/judgments/r-al-rabbat-v-westminster-magistrates-court-and-others/>.
- 2017 UKSC, *Abd Ali Hameed Al-Waheed (Appellant) v Ministry of Defence (Respondent)*
- 2017 UKSC, *Belhaj and another (Respondents) v Straw and others (Appellants) Rahmatullah (No 1) (Respondent) v Ministry of Defence and another (Appellants)*, [2017] UKSC 3, [2014] EWCA Civ 1394 and [2014] EWHC 3846 (QB), Judgment, 17/1/2017 διαθέσιμο στη δνση <https://www.supremecourt.uk/cases/uksc-2014-0264.html>
- 2017 UKSC, *Belhaj v. Straw and Rahmatullah v. Ministry of Defence*, [2017] UKSC 3, UKSC 2014/0264, Supreme Court of the United Kingdom, 17/ 1/ 2017 διαθέσιμο στη δνση <https://www.supremecourt.uk/cases/uksc-2014-0264.html>
- 2017 UKSC, *Rahmatullah (No 2) (Respondent) v Ministry of Defence and another (Appellants) Mohammed and others (Respondents) v Ministry of Defence and another (Appellants)*, UKSC 2015/0218, [2014] EWHC 3846 (QB) and [2015] EWCA Civ 843, UKSC, 17/1/ 2017, διαθέσιμο στη δνση <https://www.supremecourt.uk/cases/docs/uksc-2015-0002-judgment.pdf>

UK High Court of Justice (EWHC) - Court of Appeal (EWCA)

- 2015 EWHC *Al-Saadoon & Ors v Secretary of State for Defence*, [2015] EWHC 715 (Admin), Judgment, 17 March 2015, διαθέσιμο στη δνση <https://www.judiciary.gov.uk/wp-content/uploads/2015/12/r-al-saadoon-v-secretary-of-state-for-defence-2015-ewhc-715-admin.pdf>.
- 2015 EWCA *Serdar Mohammed (and Yunus Rahmatullah & the Iraqi Civilian Claimants) v. Secretary of State for Defence (and Ministry of Defence and Foreign and Commonwealth Office)*, [2015] EWCA Civ 843, Judgment, 30/07/2015, διαθέσιμο στη δνση <https://www.judiciary.gov.uk/wp-content/uploads/2015/07/serdar-mohammed-v-ssd-yunus-rahmatullah-v-mod-and-fco.pdf>.
- 2016 *Al-Saadoon & Ors v. Secretary of State for Defence* [2016] EWCA Civ 811].
- 2017 (*Al-Waheed and*) *Serdar Mohammed v Ministry of Defense*, judgment,
- 2017 *Al Waheed v Ministry of Defence and Serdar Mohammed v Ministry of Defence*, UK Supreme Court, January 17, 2017
- 2017 *Belhaj v Straw*, judgment,
- 2017 *Belhaj v. Straw and Rahmatullah v. Ministry of Defence*, UK Supreme Court, 17 January 2017
- 2017 UK Supreme Court Issues Two Major Decisions—On cooperation with CIA interrogations and on military detention
- 2007 The Report of the Baha Mousa Inquiry
- 2014 UK DM, *Al-Sweady inquiry*, Independent Report, from Ministry of Defence and The Rt Hon Sir Michael Fallon MP, published on 17 December 2014, διαθέσιμη στη δνση <https://www.gov.uk/government/publications/al-sweady-inquiry-report>.
- **ΗΠΑ**
- 1819 *McCulloch v. Maryland*, 17 U.S. 4 Wheat. 316 316, 1819, διαθέσιμη στη δνση <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/17/316/case.html>.
- 1815 *Thirty Hogsheads of Sugar v. Boyle*, 13 US (9 Cranch) 191 1815.
- 1819 *United States v. Rise*, 17 US (4 Wheat.) 246 1819.
- 1850 *Fleming and Marshall v. Page*, 50 US (9 How.) 603, 1850.
- 2006 US SC, *Hamdan v. Rumsfeld*, 548 U.S. Supreme Court of the United States, 557, 629-31, 2006, διαθέσιμη στη δνση <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/548/557/>.
- 1998 US SC, *New Jersey V. New York*, 23 US 767, US Supreme Court, 26 May 1998, διαθέσιμη στη δνση <http://openjurist.org/523/us/767/new-jersey-v-new-york>.
- 2008 US SC, *Munaf v. Geren*, United States Supreme Court, Judgment, 553 U.S. 674, June 12, 2008, διαθέσιμη στη δνση <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/553/674/>.
- 2014 US DC, *LaVenture et al v. United Nations et al*, 1:14-cv-01611-SLT-RLM, United States District Court for the Eastern District of New York, 2014, διαθέσιμο στη δνση <http://opiniojuris.org/wp-content/uploads/LaVenture-et-al-v-United-Nation.pdf>

- **Ολλανδίας**

2008, District Court of The Hague, Case No (Zaaknummer) 265615/HA ZA 06-1671Netherlands, 10 September 2008.

2008, *Mothers of Srebrenica et al. v. The State of the Netherlands and the United Nations*, Judgement in the incidental proceedings, Case No 295247/ HA ZA 07-2973, July 10, 2008, online: http://zoeken.rechtspraak.nl/resultpage.aspx?snelzoeken=true&searchtype=ljn&ljn=BD6796&u_ljn=BD6796].

2008 *Nuhanovic v. The Netherlands*, Case No. 200.020.173/01, District Court in The Hague, Judgement, 10 September 2008, διαθέσιμη στη δνση <http://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:GHSGR:2011:BR5388> και στη δνση <http://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:GHSGR:2011:BR5386>. (στα Ολλανδικά)

2010 CoA, *Mothers of Srebrenica et al. v. State of The Netherlands and the United Nations*, Judgment in the First Civil Law Section, Court of Appeal of The Hague, 30/3//2010, διαθέσιμη στη δνση <http://www.internationalcrimesdatabase.org/Case/747/Mothers-of-Srebrenica-v-the-Netherlands-and-the-UN/>

2010 *Mothers of Srebrenica et al v. State of the Netherlands and the United Nations*, Case No. 200.022.151/01, Court of Appeal of The Hague, Judgment in the First Civil Law Section, 30 March 2010, διαθέσιμη στη δνση [http://www.asser.nl/upload/documents/20120420T023804-Decision%20Court%20of%20Appeal%2030%20March%202010%20\(English\).pdf](http://www.asser.nl/upload/documents/20120420T023804-Decision%20Court%20of%20Appeal%2030%20March%202010%20(English).pdf).

2011 DCHN, *Mustafic et al. v. The Netherlands*, 200.020.173/01, Judgement, District Court in The Hague, Judgment, 5 /7/ 2011, διαθέσιμο στη δνση <http://www.asser.nl/upload/documents/20120328T111029-Mustafic%205%20July%202011%20%28English%29.pdf>.

2011 DCHN, *Nuhanovic v. The Netherlands*, District Court in The Hague, Judgement, 10 September 2008, available at <http://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:GHSGR:2011:BR5388>.

2012 *Mothers of Srebrenica et al. v. The State of the Netherlands and the United Nations*, Case No. 295247/ HA ZA 07-2973, Supreme Court of the Netherlands Judgment, 1st Division, 13 April 2012, διαθέσιμη στη δνση <http://www.asser.nl/upload/documents/20120905T111510-Supreme%20Court%20Decision%20English%2013%20April%202012.pdf>.

2013 SCN, *The State of the Netherlands v. Hasan Nuhanovic*, 12/03324, Judgment, Supreme Court of The Netherlands, 6/9/2013, διαθέσιμο στη δνση <http://www.internationalcrimesdatabase.org/Case/1005/The-Netherlands-v-Nuhanovi%C4%87/>.

2013 SCN, *The State of the Netherlands v. Hasan Nuhanović*, 12/03324, Judgment, Supreme Court of The Netherlands (Hoge Raad), The Netherlands, 6 September 2013, διαθέσιμη στη δνση <http://www.internationalcrimesdatabase.org/Case/1005/The-Netherlands-v-Nuhanovi%C4%87/> και <http://www.asser.nl/upload/documents/20130909T125927-Supreme%20Court%20Nuhanovic%20ENG.pdf>.

- **Γερμανίας**

2006 FCC, “Varvarin”, III ZR 190/05, judgment, Federal Constitutional Court (FCC), 2 November 2006, διαθέσιμη στη δνση <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=055ddcd7a4d6ee8450a5a05356f169f9&nr=38105&pos=2&anz=4&Blank=1.pdf> (στα γερμανικά).

- «Επικαιροποιημένες Κατευθυντήριες Γραμμές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προώθηση της συμμόρφωσης προς το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο (ΔΑΔ)», 2009/C 303/06, 15.12.2009, διαθέσιμο στη δνση [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52009XG1215\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52009XG1215(01)).
- BERUTO Gian Luca (ed.), *International humanitarian law, human rights and peace operations*, 31st Round Table on Current Problems of International Humanitarian Law, Int. Institute of Humanitarian Law, SanRemo, 4-6 September 2008, διαθέσιμο στη δνση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/sanremo-2008_peace_ops.pdf.
- Coalition Provisional Authority Order no 89: “*Amendments to the Labor Code*”, Law No. 71 of 1987, Doc no CPA/ORD/05 May 2004/89.
- CoE, Venice Commission, *Opinion on the Law on Occupied Territories of Georgia*, Opinion no 516/2009, Doc no CDL-AD(2009)015 (78th Plenary Session, 13–14 March 2009).
- FAITE Alexander – GRENIER Jeremie Labbe (Eds), «Expert Meeting on Multinational Peace Operations: Applicability of International Humanitarian Law and International Human Rights Law to UN Mandated Forces», *ICRC-UCIHL, Geneva 11-12 December 2003*, Report, ICRC, Geneva, October 2004, διαθέσιμο στη δνση https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_0912.pdf.
- GOLDSTONE Richard (ed.), «*After the war the International Independent Inquiry on Kosovo: The Kosovo Report*», Richard Goldstone Report, August 1999 - December 2001, διαθέσιμο στη δνση <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/The%20Kosovo%20Report.pdf>.
- Harvard Program on Humanitarian Policy and Conflict Research - International Humanitarian Law Research Initiative, «Review of the Applicability of International Humanitarian Law to the Occupied Palestinian Territory», 2004, pp. 1-15 διαθέσιμο στη δνση <http://web.stanford.edu/group/scai/images/harvardreview.pdf>
- PK/G/2008.04, “*Authority, Command and Control in UN Peacekeeping Operations*”, UN Department of Peacekeeping Operations - UN Department for Field Support, DPKO/OMA/Office of the Military Advisor, 2008-02-21, διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/387420>.
- Report on the «*Accountability Of International Organisations*», Berlin Conference (2004), International Law Association (ILA) Committee, σελ. 24-25, διαθέσιμο στη δνση <http://www.ila-hq.org/download.cfm/docid/6B708C25-4D6D-42E2-8385DADA752815E8>
- Statement by the ICRC to the United Nations General Assembly, 71st session, Fourth Committee, item 56 of the agenda, διαθέσιμο στη δνση <https://www.icrc.org/en/document/peacekeeping-operations-icrc-statement-united-nations-2016>
- Statement by the ICRC, United Nations, General Assembly, 65th session, Fourth Committee, Item 53 of the agenda, on “*Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects*”, New York, 25 October 2010, διαθέσιμη στη δνση <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/statement/united-nations-multinational-forces-statement-2010-10-26.htm>.
- Statement by the ICRC, United Nations, General Assembly, 66th session, Fourth Committee, Item 54, of the agenda, on “*Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects*”, New York, 27 October 2011, διαθέσιμη στη δνση <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/statement/united-nations-multinational-forces-statement-2011-10-27.htm>.
- Statement by the ICRC, United Nations, General Assembly, 67th session, Fourth Committee, Item 54, of the agenda, on “*Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects*”, New York, 8 November 2012, διαθέσιμη στη δνση <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/statement/2012/11-08-united-nations-peacekeeping.htm>.

- Statement by the ICRC, United Nations, General Assembly, 68th session, Fourth Committee, Item 53, of the agenda, on “*Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects*”, New York, 31 October 2013, διαθέσιμη στη δνση <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/statement/2013/united-nations-peacekeeping-2013-10-31.htm>.
- Statement by the ICRC, United Nations, General Assembly, 69th session, Fourth Committee, Item 53, of the agenda, on “*Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects*”, New York, 31 October 2014, διαθέσιμη στη δνση <https://www.icrc.org/en/document/peacekeeping-operations-icrc-statement-united-nations-2014>.
- UK Armed Forces: Legal framework for future operations», Twelfth Report of Session 2013-14, Defence Committee, UK House of Commons, 2 April 2014, διαθέσιμο στη δνση <http://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/commons-select/defence-committee/news/lawfare---publication-of-report/>
- UN “Report of the Panel on United Nations Peace Operations, delivered to the Security Council and the General Assembly”, U.N. Doc. A/55/305, S/2000/809 (Aug. 21, 2000), The Panel on United Nations Peace Operations
- UN «*2010 Review of the United Nations peacebuilding architecture*», A/64/868–S/2010/393, 21 July 2010.
- UN «*An Agenda for Peace, Preventive diplomacy peacemaking and peace-keeping*», A/47/277-S/24111, June 17, 1992.
- UN «*Appeal for peace*» from UN Secretary-General Antonio Guterres, 1 Ιαν 2017, διαθέσιμο στη δνση <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2017-01-01/appeal-peace-un-secretary-general-antonio-guterres>.
- UN «*e-Guide to the United Nations Departments of Peacekeeping Operations and Field Support: A Resource for New Staff at Headquarters*», έκδοσης 2015 της Δνσης UNDPKFS, του ΟΗΕ, παρ. 2.1., σελ. 86, διαθέσιμο στη δνση http://repository.un.org/bitstream/handle/11176/89593/e-Guide%20to%20the%20DPKO-DFS_A%20Resource%20for%20New%20Staff%20at%20Headquarters_April%202015.pdf?sequence=4&isAllowed=y.
- UN «*Supplement to an Agenda for Peace: Position Paper of the Secretary-General on the Occasion of the Fiftieth Anniversary of the United Nations*», A/50/60-S/1995/1, Jan. 3, 1995.
- UN «*The Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant*», CCPR/C/21/Rev.1/Add. 1326, General Comment No. 31 [80], UN Human Rights Committee, Eightieth session, Adopted on 29 March 2004 (2187th meeting), διαθέσιμο στη δνση <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRiCAqhKb7yhsjYoiCfMKoIrv2FVaVzRkMjTnjRO%2Bfud3cPVrcM9YR0iW6Txaxgp3f9kUFpWoq%2FhW%2FTpKi2tPhZsbEJw%2FGeZRASjdFuuJQRnbJEaUhby31WiQPI2mLFDe6ZSwMMvmQGVHA%3D%3D>.
- UN «*United Nations Peacekeeping Operations: Principles and Guidelines*», Department of Peacekeeping Operations (DPKO), Department of Field Support (DFS), 2008.
- UN «*We the peoples: the role of the United Nations in the twenty-first century. The Millennium Report*». (A/54/2000), στο <http://www.un.org/millennium/sg/report/full.htm>
- UN Report of the Commission of Inquiry on Lebanon pursuant to UN Human Rights Council Resolution S-2/1, A/HRC/3/2, 23 November 2006, διαθέσιμο στη δνση <https://www.un.org/ruleoflaw/files/A.HRC.3.2.pdf>.
- UN Report of the S.G. on «*the security of United Nations operations*», S/26358, Aug. 27, 1993.

UN Secretary General's Report on «*Peacebuilding in the aftermath of conflict*», A/69/399–S/2014/694, 23 September 2014, διαθέσιμη στη δνση http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/69/399.

UN Secretary-General's Bulletin, *Observance by United Nations Forces of International Humanitarian Law*, U.N. Doc. ST/SGB/1999/13 (Aug. 6, 1999).

UN SG António Guterres Remarks to the Security Council Thematic Debate entitled “Peacekeeping Operations Review” (nine areas for reform), 6 April 2017, διαθέσιμο στη δνση <https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2017-04-06/secretary-generals-peacekeeping-operations-review-remarks>.

UN DPKO-DSFS Publications

- «2016.09, *Planning and Review of Peacekeeping Operations (Policy)*», UN DPKO-DSFS, DPKO/OO/Integrated Assessment and Planning Unit, 2017-01-01, διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/400567>.
- «2016.23, *Military Support for Public Order Management in Peacekeeping Missions (Guidelines)*», UN Department of Peacekeeping Operations - DPKO/OMA/Office of the Military Advisor, 2016-08-23, διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/400555>.
- «2016.24 *Guidelines on Use of Force by Military Components in Peacekeeping Operations*», UN Department of Peacekeeping Operations» - DPKO/OMA/Office of the Military Advisor, 2017-02-01, διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/400571>.
- «2016.26 *Police Administration in United Nations Peacekeeping Operations and Special Political Missions (Guidelines)*», UN Department of Peacekeeping Operations - UN. Department for Field Support - DPKO/OROLSI/Police Division, 2017-02-01, διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/400562>.
- «2017.09, *SOP on the Assessment of Operational Capability of FPU in PKOs and SPMs*», UN DPKO/OROLSI/Police Division, 2017-04-20, διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/400599>.
- «PK/G/2012.09, *Judicial Affairs Officers Handbook*», UN DPKO – DFS, DPKO/OROLSI/Criminal Law and Judicial Advisory Service, 01/03/2013, διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/89553>.
- «PK/G/2012.09, *UN Infantry Battalion Manual*», UN DPKO – DFS, DPKO/OMA/Office of the Military Advisor, 01/08/2012», διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/89545>.
- «PK/G/2014.06, *Guidelines on Coordinating with the EU during the Planning of UN Missions and EU Civilian Missions and Military Operations*», UN Department of Peacekeeping Operations - UN. Department of Political Affairs - UN. Department for Field Support - DPKO-DFS/DPET/Partnerships Team, 2014-04-15, διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/387410>,
- «PK/G/2015.02, *Protection of Civilians: Implementing Guidelines for Military Components of United Nations Peacekeeping Missions*», DPKO/OMA/Office of the Military Advisor, 13/02/2015,. διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/89597>.
- «PK/G/2015.15, *Guidelines on Police Operations in United Nations Peacekeeping Operations and Special Political Missions*», UN Department of Peacekeeping Operations; UN. Department for Field Support (2016-01-01)», διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/387383>.

- «PK/G/21722, *Pocket Reference Guide for Military Commanders in Peacekeeping Operations*», UN Department of Peacekeeping Operations - DPKO/OMA/Current Military Operations Service, 2011-05-01, διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/387404>.
- «PK/G/23591, *HRDDP [Human Rights Due Diligence Policy] Guidance Note*», UN Department of Peacekeeping Operations - UN. Department for Field Support, 2015-06-01, διαθέσιμο στη δνση <http://dag.un.org/handle/11176/387415>.